

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE ZARAGOZA

SIGNATURA: I – 189

*Picus de Mirandula, Johannes. Opera
(philosophica, theologica...). 16 julio 1496.*

26-4. N 136 89

136 I 125
189

Cómentationes Ioannis Pici Mirandulæ in hoc uolu-
mine cõtentæ : quibus anteponitur uita p Ioannē frã
ciscũ illustriſ principis Galeotti Pici filiũ cõſcripta.

Heptaplus de opere Sex dierum geneſeos.

Apologia tredecim quæſtionum.

Tractatus de ente & uno cum obiectionibus quibus-
dam & reſponſionibus.

Oratio quedam elegantiffima.

Epistolæ plures.

De precatoria ad deum elegiaco carmine.

Teſtimonia eius uitæ & doctrinæ.

Exibunt prope dies diſputationes aduerſus aſtolo-
gos aliaq; cõplura tum ad ſacra æloquia tum ad phi-
loſophiam pertinentia.

Ep. Augustini de solida ar. pp. medicina doctorum

Es del don. Jauala

Ioannes Franciscus Picus Mirandula Ludouico Mariae (sortiae uiccomiti Anglo
Mediolanentium duci. S.

Qui utroque illustrium uitas illustrissime princeps lectioibus posterorū exaratas tradiderunt alii id egere
ut eorum uita qbus aut sanguinis necessitudine deuincti aut parca disciplina obnoxii reddebant edaci uerula-
re nō exolecerēt sed ab obliuionis iniuria prorsus uindicarent: qd pietatis genus plinio auunculo plinius &
plotino preceptorū porphyrius exhibuerunt. Alii uero id ipsum & quidem auspicius effecere ut. non jam
aeternae defunctorū memoriā q̄ supstitutū comparandae uitae consulerent: ideoq; hilarionis Hieronymum:
Athanasii antonii: Martini feueri: paulinum ambrosii: studia indefessa: mores exactissimos: opa preclaris-
sima chartis mandasse comperimus: unde & dei gloria se per orbē diffudit et hoīes ad bene beateq; uiuēdū:
& doctrina & moribus etiānum concitantur: quoz illectus exemplis opepretium me factuz putauī si uitā
ioannis pici stilo psequeretur. ut ut patruo eidēq; pceptori cuius spiritalibus bñficiis auctus & cumlatus sum
quasi debitū munus exoluere tum ut hominem & nostro & futuris seculis pponerem admirādū: eius. n.
exemplo mortales & ad frugalitatem institui & impēdētis obitus possunt admoneri sed & doctrina abun-
de locupletari cum inter omnifariam literatos (ne citem antiquitatem) extra omnem aleā principem locum
obtinuerit: inuidiosum fortasse uerbum sed proculdubio ueg: sed his comptum qui eum intus & in cute (ut
dici solet) explorauere nec illis futurū absouū: q̄ qnq; illū nouisse linguas humanā et diuinā philosophiā cal-
luisse: cunctasq; hausisse disciplinas q̄ in usu sunt mortaliū: sed quas dā eruisse de tenebris: quasdam etiā ex-
cogitasse: nec dū uendena tritide perfunctum: aliquādo nouerint. Fidem amplissimā faciēt cōmentatiōes
illae nunquā satis pro meritis celebratae q̄ in p̄tūa prodeunt in publicū heptapulus apologiaq; & tractatus de
ente & uno aliq; cōplufcula: omnia adeo illustria suapte natura totq; sapientum uiroz: comendata iudiciis
ut q̄ eadem uel damnet uel minus p̄bet aut nō summis efferat laudibus protinus idē contra se ferre suam uel
ignoratae literaturae uel maleuoli animi suspitioni sit: inuidere etiā multi possunt q̄ uel omnes admirari uel
paucissimi imitari uel nemo reprehēdere: reliquae illius scriptiones sequenti ordine inuulgabunt: potissimū
astrologicae pestis confutationes: Multis laboribus elucubratae: Multis suspitiis ab hominibus bene institu-
tae mentis & expectatae & flagitatae multaq; opera a nobis i unum ex liturato & multas in partes discepto
exemplari redactae q̄ proxime foras exhibunt ut q̄ cuiusq; fieri possit uiuifico suo splendore caligantes oculo-
los & tabifico supstitutionum uapore infectos illustrent hos libros si a tractandis regni negotiis feriatas inter-
dum degustaueris: Fies extra omnem controuersiam cenior: Astrologorū dogmata meracissimas esse nugā
& ueluti somnia delirantium totq; prestigias his monumentis patefieri: quibus lectis atq; intellectis uani-
tatis istius professores q̄ nostrates imitati ranas diu coaxauerunt nisi in apertam inciderint insaniam macedo-
nicarum more conticescent id quod forte inter disceptandum super hoc negotio me tibi aliqua ex parte testi-
ficatum memini: Hec interim libenti suscipies animo q̄ nulli magis q̄ tibi dicanda censui ut meam in te fidē
& obseruantiam quam dum tuis mererem stipendiis p̄spectam & exploratam habuisti non modo non tradi-
tam obliuioni sed & perseverare & auferere indies agnosceres: nō ingratam etiā me tibi rem factuz sum
ratus quando ea librorū dignitas sit ut inscribi eos tibi maximi reges honestū semper & gloriosum sint arbitra-
ti: Reliquū est ut quo te amore prosequor ad bipartitae iustitiae obeunda munera exhoner atq; ad iugiter cō-
miniscendum inuitē (qd̄ prudentissimi principis semper est officium) non tam honorē q̄ onus esse q̄ regnes
ut spectatis circūquaq; q̄ & hominem & principē hoīem obsideant impedimentis eadē moderantissimis affe-
ctibus superare possis aeternamq; tibi felicitatem promereri: Vale princeps clarissime: Mirandulae Kalen-
Marcii. Mcccclxxxvi.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE VIRI OMNI DISCIPLINARVM
GENERE CONSVMATISSIMI VITA PER IOANNEM FRANCI-
SCVM ILLVSTRIS PRINCIPIS GALEOTTI PICI FILIVM EDITA

Ioannis Pici patruī mei uitā scribere orsus: p̄fundū lectoribus
iprimis duco (ne aut q̄ fratris filius: aut q̄ discipulus fuerim me
aliquid i gratiā: blandientiū more: dicturū suspicarentur) Nihil
hic amicitiae datū: Nihil familiaritatis: nihilq; beneficiis: q̄ maxia p̄-
fecto in me extiterunt ficticia laude repensum: Tātū qppe ab
adulatione seiuncta est narratio mea: quantum absuit adulan-
di necessitas: tantumq; caui ne me / uel mentitum / uel uehemē-
tem / in laudibus legentes arbitrarētur: Si quicquid de ipso cōceperam litteris tra-
didissem: ut illud fuerit fortasse periculum: ne parcum potuerint / uel ipsemet uirtu-
tes excelsae / uel earum assertores / coarguere: Quod uel hoc argumento uidere li-
cet: cum plurimū doctorum nostrae aetatis hominum / & ex primoribus quidē / elu-
cupratissime scriptiones / non modo his quae sumus dicturi locupletissimum reddi-
derint testimonium: Sed dum uteretur hac luce / & postq̄ eam cum potiore com-
mutauit / in eius me & morum & doctrinae praconiis praelluerint: quarum non
nullas in huius libri calce post commentationes ipsius adscribi iussi: ut firmior te-
stibus non gentiliis fides adhiberetur. Paternum genus (licet ab Cōstantino cae Paternum ge-
nere per Picum pronepotem a quo totius familiae cognomentum memoriae prodigium
tum sit traxisse primordia) missum facientes ab ipso tempore natiuitatis sumemus
initū: Tū q̄ familiae forsitan nō minus honoris ille cōtulerit: q̄ acceperit: Tum q̄ p-
prias animi dotes / reliquaq; totius uitae & obitus seriem p̄ferentia: quae uel pro-
prias / aut auribus / aut oculis hausi / uel ab grauissimis excepi testibus aperienda du-
xerim: Posthabitisq; & stemate / & praclaris auorum facinoribus recensenda. An-
no a partu uirginis tertio & sexagesimo supra milesimum & quadringētesimū pio-
secundo pontifice maximo ecclesiae praeside & Federico tertio habenas imperii Ro-
mani moderante. Mater iulia ex nobili boiardorum familia: Ioanni francisco pa-
tri: ultimo eū partu peperit: Iam. n. Galeottū maiorē natu: ex quo sum genitus: et
Antoniū Mariā: Sororesq; duas enixa fuerat: Quarū altera Leonello iā cōiugi Al-
bertū Piū ex carpi principibus unū edidit: nūc Rodulphi principis Gonzagae cōsors. Mater iulia
Alterā Pino ordelapho foroliuiēsi principe: cui iam pridē nupserat uita iūcto: mōtis
agani comiti secundas nuptias concessit. Prodigium haud paruum ante ipsius or-
tum apparuit: Visa enim circularis flāma ē supra parientis matris a stare cubiculū
moxq; euanescere / fortasse nobis insinuans orbiculari figurā intellectus perfectio /
ne simillimum eum futurum: qui inter mortales eadem hora proderetur / uniuersus Prodigium

Ambrosius

Paulinus

Forma & corporis habitu/
do.

Profectus in studiis humanitatis aetate tenella

Ingenium uelox

Ius pontificum puer caluit.

loque terræ globo excellentia nominis circūquaque celebrandum: cuius mens semper caelestia / ignis in star / petitura foret. cuiusque ignita eloquia flammate menti consona deum nostrum: qui ignis comburens est: totis uiribus quandoque celebratura: sed statim obtutibus hominum / ut illa euanuit / occulenda. legimus quippe doctissimorum: etiam sanctissimorumque hominum ortus: insolita quandoque signa / aut praecessisse / aut subsequuta fuisse: ueluti eorum incunabula infantium ab aliorum cætu diuino nutu segregantia: summisque rebus gerendis natos indicantia: Sic / ut omittam reliquos / examē apium Ambrosii magni ora lustrauit: in eaque introgressum est: dein exiens / altissimumque uolans / seque inter nubila condens / paternos aspectusque / aliorumque qui aderant uisus eludit: Quod praesagium paulinus plurifaciens scriptorum eius: fauos nobis indicasse disseuerit: qui caelestia dona enuntiarent: & mentes hominum de terris ad cælum erigerent. Forma autem insigni fuit & liberali: procera & celsa statura: molli carne: Venusta facie in uniuersum: albenti colore decentiq; rubore interspersa: caelis & uigilibus oculis: flauo & in affectato capillitio: Dentibus quoque candidis & aequalibus. Sub matris imperio ad magistrōs disciplinaeque delatus: ita ardenti animo studia humanitatis excoluit: ut breuī inter poetas & oratores tempestatis illius praecipuos / nec iniuria / collocandus esset. In discendo quidem celerrimus erat: prompto adeo ingenio praeditus: ut audita semel a recitante carmina & directo: & retrogrado ordine mira omnium admiratione recenseret: tenacissimaque retineret memoria: quod cæteris contra euenire solet: Nam qui celeri sunt ingenio natura fieri saepe solet / ut non multum memoria ualeant: qui uero cum labore percipiunt tenaciores perceptorum euadant. Dum uero quartum & decimum aetatis annum ageret / matris iussu / quæ sacris eum initiari uehementer optabat / discendi iuris pontificii gratia / Bononiam se trāstulit: quod cum biennium degustasset / meris id inniti traditionibus conspicatus / alio deflexit: non tamen absque bonæ frugis foetura: quando iam puer / & quidem tenellus ex epistolis summorum pontificum / quas decretales uocant epitomen quandam seu breuiarium compilaauerit: quo omnes concilii / quam fieri potuit / sanctionum illarum sententias conclusit: consumatis professoribus opus non tenuit: sed Secretarum naturæ rerum cupidus explorator / tritas has semitas detelinquens / intellectus speculationi philosophiæ que / cum humanæ / tum diuinæ / se penitus dedit: cuius enanciscendæ gratia / non tantum italiæ / sed & galliarum litteraria gymnasia perlustrans: celebres doctores tēpestatis illius / more Platonis / & Apollonii scrupulosissime perquirebat: Operam adeo in defessam studiis illis impendens: ut consumatus simul & theologus / simul & philosophus imberbis adhuc / & esset & haberetur. Iamq; septennium apud illos uersatus erat: quando humanæ laudis & gloriæ cupidus (Nō dum enim diuino amore caluerat ut palam fiet) romam migravit: inbique ostentare cupiens quanta eum a summissoribus in posterum maneret inuidia:

nongentas de dialecticis / & mathematicis / de naturalibus / diuinisque rebus Nongente diuisiones proposuit: non modo ex latinorum petitis archulis: graecorum sputande conclusiones romae ppolite
que excerptas scripsit: Sed ex hebreorum etiam mysteriis erutas: chaldeorum / clusiones romae ppolite
rumque arcanis atque arabum uestigatas. Multa item de pythagoræ: tri-
megistiquæ: & Orphæi: prisca & suboscuro philosophia: Multa de Cabala:
hoc est secreta habreorum dogmatum receptione: Cuius & Origenes: & Origenes
Hilarius ex nostris potissimum comminiscuntur: Questionibus illis inter- Hilarius
xuit: multa etiam de naturali magia / quam non paruo interstitio / ab impia
& scelestis seperari edocuit: Idque multorum testimonio elegantissime com-
probauit: Nec duo & septuaginta noua dogmata physica & methaphysica /
propria inuenta / & meditata / ad quascunque philosophiæ quæstiones eluci-
dandas / accommodata defuerint: His nouam per numeros philosophandi
institutionem adnexuit: Cunctaque simul publicis locis: quo facilius uulga-
rentur affixit: pollicitus se soluturum eis impensas: qui ex remotis oris di-
disceptandi gratia romam se contulissent: Verum obtrectatorum similitate
(quæ semper / uelut ignis / alta petit) nunquam efficere potuit: ut dies alterca-
tionis praestitueretur: Ob hanc causam romæ annum mansit: quo tempore
uulgatores illi palam eum: & libero examine / non audebant aggredi: Sed
strophis potius & cuniculis sugillare / clanculariisque telis suffodere / pestife-
ra corrupti inuidia (Ita enim arbitrati sunt plurimi) conabatur liuorem / hūc
uel hac ratione sibi maxime eum monuisse extimatum est / quod multi qui /
uel ambitione fortassis / uel auaritia litterario negotio diu incubuerant / no-
tam sibi fore autumarent. Si iuuenis ille agestis atauorum opibus / multaq;
doctrina / quasi fertilis ager luxurians / in prima orbis urbe / de naturalibus / di-
uinisque rebus / deq; multis / per plura secula nostris hominibus nō accessis:
periclitari doctrinam & ingenium non uereretur: Et cum nihil aduersus do-
ctrinam / ueris machinis moliri posse animaduertent / attulisse in medium
tormēta calumniæ: tredecimque ex nongentis quæstiones recte fidei suspe-
ctas acclamauisse / quibus forte se iunxisse nonnullos / qui quæstiones illas / ut
pote insuetas / eorum auribus. ut pie / ita fortasse parum erudite / & zelo tu-
dei / & praetextu religionis incesserent / quas tamen quæstiones non pauci / &
quidem celebrati theologiae doctores / ceu pias & mundas / prius approbaue-
rant / eisdemque subscripserant: Quorum coetu Bonfranciscus Regienis epi-
scopus nanumeratus est: Vir omnigena doctrina: acerrimoque iudicio: &
morum grauitate praclarus: qui romæ ad pontificem maximum ea tempe-
state / pro Ferrariensium duce agebat legatus. Aduersus tamen eum Blate-
tones illi nihil attentarunt / cum forte ab eis labefactari eius famā non posse
a ii

Bonfranciscus
Regienis
episcopus

Apologia

uererentur / quando quicquid tractasset correctioni matris ecclesie & pontificis submisisset. At is fame istec dispendia non perpeffus : Apologiam edidit / Varium certe opus / & elegans / multa que rerum scitu dignarum cognitione refertum / Vigintique tantum noctibus elucubratum . Qua editione luce clarius conspicitur datum est : non tam conclusiones catholicos potuisse sensus recipere q̄ illos qui prius adlaturauerant / insolentia & ruditis coar guendos esse / librumque ipsum / & quare scripturus erat impostero matris ecclesie / eiusque presidi sanctissimo iudicio / christianissimi hominis more : committens : Id enim uel expresse / uel tacite fieri oportere persuasissimum est quasi illud Augustini proferret : Errare possum hereticus esse non possum quando Alterum sit hominis proprium Alterum peruersa & obstinate uoluntatis . Sed ubi Innocentius octauus pontifex maximus accepit / per editionem Apologia / interpretatas conclusiones illas / quare prius calumniis infestata fuerant / in catholicum sensum / & a nota criminis releuatas / Referentibusque nonnullis / quibus conclusionum examen demandatum fuerat / decipulas opponi posse fidelibus / si nonnulla questionum illarum (crude quidem & in explicita disceptandarum more iacebant) passim uagarentur libelli lectione quo continebantur interdixit / quare omnia per Alexandri sexti pontificis maximi / sub quo nunc uiuimus / Diploma / quod breue nominant liquido uisuntur : quod cum apologia ipsa impressoribus tradere exarandum duximus . Verum in ipso apologia calce / quod postea pontifex auctoritate prestitit / quibus ille poterat rationibus antea factitauerat . Obsecrauerat quippe amicos / & inimicos / doctos . & indoctos / Vt apologiam legerent : libellum uero ipsum conclusionum inexplicatarum preterirent illectum : quando in eo plurima continerentur / quare non passim uulganda triuuis / sed secrete congressu inter doctos & paucos disputanda susceperat .

Innocentius octauus pon.

Alexander sextus

Nota

Alexander Auerois

Dei bonitas

camque exercitationem more academiarum meditatus / Multa ueterum philosophorum / Alexandri . f . & Auerois / aliorumque quam plurimum / ipsa dogmata proposuisse / quare semper publica / & priuatim asseruerat . professus fuerat / predicauerat non minus / a uera rectaque philosophia / quam a fidei semitis declinare : Atque in hunc modum de libello illo nongentarum conclusionum uerba faciens / Apologeticum opus conclusit . Qui ergo me oderunt / ideo illa non legant / quia nostra sunt : qui me amant ideo non legant / quia ex illis quare mea sunt cogitare plurima possent / quare non sunt nostra . Ceterum immensa dei bonitate : quare ex malis etiam bona elicit : effectum esse (quemadmodum mihi rettulit) iudicabat : Vt calumnia illa falso a maleuolis irrogata / ueros errores corrigeret : Eiq̄ in tenebris aberanti (ut quantum exorbitasset a tramite ueritatis contueri posset) ceu splendidissimum iubar illucesceret : prius enim & gloria cupidus / & amore uano succensus / Muliebribusque illecebris commotus fuerat : foeminarum quippe plurimare ob uenustatem / corporis orisque gratiam : cui doctrina amplareque diuitiarum / & generis nobilitas accedebant / in eius amorem exarserunt / ab quarum studio non abhorrens / parumper uia uitae posthabita in delicias defluxerat . Verum simultate illa / experectus disfluentem luxu animum / retudit & conuertit ad Christum / Atque foeminea blandimenta / in supernae patriae gaudia commutauit / neglectaque aura gloriolae : quam affectauerat dei gloriae & ecclesiae utilitatem tota cepit mente perquirere adeoque mores componere / ut post hac uel inimico iudice / comprobari posset / Cumque de ipsa gloriosa statim fama / & per uicinas & per remotas oras uolitare ocepisset / plures ex philosophis / qui eruditissimi habebantur / ad eum / tanquam ad mercaturam bonarum artium (ut inquit Cicero) confluebant / uel ob commouenda litteralia certamina / uel quibus inerat rectoris mentis sententia : ad audienda tenendaque recte uiuendi salubria dogmata : quare tanto magis expectebantur / quanto ab homine doctissimo / pariter & nobilissimo / profuebant : qui quandoque deuos mollitudinis uoluptariae anfractus sectatus fuerat . Videntur enim ad disciplinam morum auditorum mentibus inserenda ea plurimum habere momenti / quare & suapte natura sint bona / & a preceptore conuerso ad iustitiae semitas / ex distorto / & obliquo libidinum calle / proficiscantur . Elegiaco carmine amores luserat / quos quinque exaratos libris / religionis causa / ignibus tradidit . Multa itidem Rhythmis lusit hetero scis quare pari causa par ignis absumpsit . Sacras deinde litteras ardentissimo studio complexus : statim in templo dei / ceu frugum primitias / octauum tunc & uigesimalium annum agens / de operibus sex dierum Geneseos / & die quietis heptaplum obtulit : Opus quippe & perfectum ingenio / & elaboratum industria / cum sublimibus philosophorum dogmatibus / tum profundissimis nostrae christianae theologiae misteris / refertissimum : Septemplicique uaria enarratione connexum / septenario capitum numero culibet septenariae expositioni conferto libri nomini maxime quadrans . Quod tamen ob erutas e naturae gremio res & difficiles diuinarum questionum euolutiones / Atque ob prophete reconditissima sensa sermonisque elegantiam / non se passim philosophiae / & eloquentiae / rudibus offert : Sed pretiosa illius / & rarae suppellectilis uis paucis paratur : quod & ipse animaduertens / in eiusdem proemii calce mentionem / de hac re / non illepidam fecit . Cum primum sacras degustauit litteras / non tantum ueram sapientiam / sed & ueram eloquentiam / inuenisse letabundus exultabat . Multaque ut omittam ab eo testamenti noui allata preconia / Pauli epistolas oratorum lae .

omnium scripturibus eloquentia prestare dicebat. Tullii etiam ipsius / Demosthenisque primarii (ut inquit ille) dicendi artificis / lucubrationes nominatim citans / non quod essent / ut illarum calamistris iniustarum & corralis undique fucis / & cincinnis constipatae: Sed ut ueram / & solidam / & redolerent / & saperent / eloquentiam / ueris sententiis / uera arte suffultam: Essentque / ut dicam breuius / egyptiorum opibus non consulto suffaricatae. Omnia porro ueteris legis eloquia consumatissimae scientiae & sapientiae plena predicabat: quod & si cum alii / tum Augustinus / in libro de doctrina christiana luculenter ostenderit / Septimiusque Tertulianus / Eusebius Pamphili / & Cassiodorus affirmant / grammaticos / rhetoras / Oratores / philosophosque omnes priscos eloquentiae & doctrinae suae fluentia ex diuinarum scripturarum fontibus epotasse / ipse tamen aliis innumeris rationibus prolequebatur: quarum partem in heptapli celebratissimae exordium / in quo ipso secunde expositionis premio / uidere opere precium est. Inter tot iuges diuinae legis euolutiones secundo anno ab heptapli editione / opusculum etiam de ente & uno decem capitibus distinctum / absoluit / Breue quidem corpore / sed amplum uiribus: Sed altissimis & phorū dogmatis & theologice sensibus undequaque respersum / quo superius ente non esse unum / sed sibi uicē respondere / aequalique eē ambitu ostendit: Cōtrouersiaque super ea re a Platonis Aristotelisque sectatoribus habitā recessit / asseueras academicos illos / qui cōtrarium contenderunt / uerum Platonis dogma non assequutos: sensuumque prorsus communionem inter Aristotelem & Platonem de uno & ente / sicut & de reliquis / in uniuersum & si uerba differerent demonstraturus erat non defuisse: Vltimo quoque operis capite: totam disputationem ad institutionem uitae / & morum emendationem / non minus ingeniose / quam religiose conuertit. Aduersum quod opus Antonius fauentinus / egregius alioquin philosophus / nonnulla quatuor epistolis obiectamenta protulit / quarum tribus ipse respondit / quartae uero / uel quia fideliter delata non fuit / uel quia ex prescriptis responderi posse putauit / uel alia quapiam de causa / quae iusta tamen credenda est / mentionem quae scierim non habuit / Cui nos / postquam decessit e uita / ne falsa uel latrandi maleuolis: uel sinistri aliquid credendi rudibus preberetur occasio: respondendi munus obuiamus: Illudque potissimum curauimus / ut ex precedentibus ipsius sententia fuisse magna ex parte responsum monstrarem. Vidimus etiam nonnulla platonica / uernaculo sermone ab eo digesta: in quibus multa ad priscorum theologiam enodandam facientia: multa in aenigmatibus / & scriptis / abstrusa / sapientum sensa referantia / deprehenduntur: quae forsam maius ocium nacti latina reddere tentabimus: ne tanti hominis supereminens doctrina / hisce de rebus maxime peruia quibusque / Vulgi ante ora seratur.

Eloquia legis ueteris

Augustinus
Septimius
Eusebius
Cassiodorus.

Libellus de ente & uno

Nota

Antonius fauentinus

Nonnulla platonica

Hactenus de perfectis lucubrationibus / quas ante mortem emiserat / Veluti nuntios & anteambulones preclarorum operum quae conceperat: & procudebat. Vetus enim testamentum interpretamenti iam facibus illuminarat: id ipsum muneri ut nouo prestaret accinctus: nec eos tantum / quos litterarum series ferre poterat sensus / protulerat: Sed in his locis quae tris alios diuinorum eloquiorum proprios latura fuerat / superadificabat. Graecisque / & hebreis exemplaribus nostrorum codicum discordes sententias conferebat: Sed hoc potissimum in eius mente consutum fuit / hoc de uniuersis propositis / quae in commentandi genere conceperat altius insedit: ut aliorum dogmata non adduceret / utpote quae iam haberetur / legerentur / noscerent / Sed sua prorsus inuenta & meditata differeret ut propriis / non alienis facultatibus / famelicis ueritatis animas pro uirili satueret. Post haec hebraico idiomate pollens: de ueritate translationis Hieronymi Aduersus hebreorum calumnias libellum edidit: Necnon de ueritatem pro .lxx. interpretibus / quantum ad psalmos attinet aduersus eosdem libellum item de uera temporum supputatione conscripsit. Postremo ad debellandos septem hostes ecclesiae animum apulerat. Qui enim nec christo / nec illius paret ecclesiae / & quod est sequens eius est hostis / aut impius existens nullum recipit credendum dogma / siue falsis in seruitidolis / subque hisce simulacris / demones adorat / Seti Moysaycam / perditissimorum iudeorum ritu legem colit / Nefandum uero maomethem sequitur / detestandis illius placitis mancipatus / Aut christianam auditu tantum / non operibus & mente sincera / uitam uiuens: euangelica documenta peruertit / Catholicaque ecclesiae non consentiens: obstinato corde recalcitrat / uel non casta fide / sed uariis adulterata / prophanataque superstitionibus euangelia suscipit / Aut licet solida nitidaque ac constanti fide receperit operibus aduersatur. Hos itaque septem / quasi duces sub quibus reliqui / uelut gregarii / continentur / propriis eorum armis conflicturus: ad congressum citauerat. Aduersus impios philosophos / qui nullae religionis iugo colla depressi / nullique addicti numini / naturales tantum rationes adorant / eisdem rationibus dimicabat. ueteris testamenti sententiis / propriisque iudaicae scholae auctoramentis / ualidissime contra hebreos praebatur / cum maomethanis / Alcorano nixus pedem / contulerat. Idolorum cultores & multis uulneribus / & ui non multa prostrauerat superstitionibus uanis irretitos / eos praesertim qui diuinatricem colunt astrologiam / & uerae philosophiae / & peculiaribus rationibus astrologorum acriter taxauerat: Duodecimque iam libris / & quidem absolutissimis / ex tredecim ad hoc destinatis eorum deliria insectatus fuerat. Demum hydromantiam / geomantiam / pyromantiam / haruspicinam / & caetera id genus in

Vetus testamentum iterpretatum

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

Libellus de ueritate translationis hieronymi

nia sigillatim exploferat. Sed in prophetantes astrologos cuneum expro-
fesso direxerat / totisque uiribus arietem temperauerat / quando eorū do-
gmatis futilibus quidem & nullius momenti superstitiones cætere suis
erroribus fulcimenta aucupentur / uel inspecte geneleos momenta truti-
nantes / uel in eligendis horis / aut hexagonos / aut trigonos aspectus quos
benignos uocant / concilians / & eiusmodi reliqua : quibus nec infa-
nus orestes accederet. Nec contentus astrologiam omnem funditus euer-
tisse / ut ostenderet nostri temporis astrologis / græce potissimum linguæ
ignaris / Vanissimam omnium professionum astrologiam / peruersis trāf-
lationibus uaniorē / si dici potest / effectam. Ptolomæi fructus / quos cæ-
tiloquium uulgo nuncupant / interscribendum aduersus / eisdem quasi
aliud agens / e græco in latinum sermonem uertit / & elegatissima exposi-
tione honestauit / quo in libro plura / ut ita dixerim / errata q̄ uerba uulga-
ta illa translatione contineri demonstrat / quam tamen semper in archa-
nis / Veluti pretiosum thesaurum / custodierunt eiusdem cultores ignaui :
De christi fide perperam sentientes : nec matris ecclesiæ parentes imperio
quos usitatori uocabulo nominamus hæreticos / & nouo instrumento
& rationibus egregia obiurgatione incessauerat : nonaginta fere hæretes i
propatulo habentur : Verum ille cuncta rimatus / ducentas inuenit / qual
sigillatim non modo eliminare / & profligare proposuerat : Sed & pariter
docere qua ex parte philosophiæ non rite percepta suos errores traxissent
aut furcillassent. In christianos postremo quorum fides sine operibus ui-
situr / uehementer inuectus fuerat / necnon diligenter explorauerat / qui
fieri posset : ut ignem in medutulo terræ constitutum homines credant :
quo perpetuo datura sunt pænas damnatorum corpora cæteraque id ge-
nus / tam animæ / q̄ corporis / inexcogitata supplicia : immensa quoque dei
tatis uisæ gaudia / quibus animæ corporibus iunctæ beantur : atque dictis
ecclesiæ quæ ad credendum compellunt / obaudientes non sint & nihilo-
minus passim debacchentur / in uitia diuitiisque incumbat cumulandis
nihilque minus formidetur / ab eis q̄ pæne / aut affectetur q̄ regnū dei :
pro morborum item qualitate idoneam opē admouere tentabat retros. s.
morbos / & suapte natura impuros / acerbis acerbisque medicaminibus in-
urere : ea uero uulnera quæ minori infecta malitia deprauataque forent
cicatricemque obducere desyderarent : lenibus placabilibusque soue-
re / adeptis uero ualitudinem & recidiua metuentibus / saluberrimas po-
tiones / celebrataque antidota preparare. Multa alia opera fuerat exorsus
quibus sperari poterat futurum / ut philosophiæ studia inuniuersum / eli-
minatis erroribus / explofaque barbarie reflorent . Inter hæc potissimū
Platonis & Aristotelis numerabatur Concordia quam iam cœptam bre-

Ptolomæi cæ-
tiloquium e
græco in lati-
num uersum

Nota

Cōcordia pla-
tonis ac Ari-
stotelis

ui perfecturus erat / si uita comes paucis adhuc annis superfuisset. Ita enim
philosophiā ab incunabilis lactādo nutriuerat / & ad usq; nra tēpora pdu-
xerat adultam / Ut nostræ tempestatis philosopho nil amplius : aut i græcis :
aut in latinis / aut in barbaris codicibus desyderandum esset / citasset uerum
thaletem / ignitum heraclitum / circūfufumq; atomis democritum / Orpheus
itē / & Pythagoras / prisci q; alii eius ope & gratia in academiā cōuenissent.
Postremo philosophiæ principes Plato scilicet fabularum uelamentis / ma-
thematicisq; inuolucris constipatus / & Aristoteles uallatus motibus dextera
data fidem futuræ amicitia sanxisset . Inter Auerroim quoq; & Auicennā
Inter Thomam & Scotum : qui iam diu cōflictauerant / si non pacem inuni-
uersum / in multis tamen impetrasset inducias / quando in eorum pluribus
controuersis / si quispiam dissidentia uerba rimetur attentius / & exactius
libret / scrupulosiusq; uestigans cutem deserens / introrsum ad imas latebras
profundaq; penetralia mente peruadat / unionem sensuum indisseperatis pu-
gnantibusque uerbis citra ambiguitatem comperiet . Neotericosq; turba par-
tim pro meritis / partim pro culpis / & honorata fuisset & taxata . Totus igi-
tur deo dicatus ecclesiā quibus poterat armis defendebat : Atque latitantē
(ut aiunt) e democriti puteo ueritatem educebat / & ignorantia gramē in ex-
pugnabile / quo multorum mentes prefocantur / subnascentisque perniciosas
herbas abrumpebat penitus & detrūcabat . Sed mors adueniens tot tanta-
rumque uigiliarum laborem / & exultæ lucubrationis partum inanem fere
reddidit : hocque potissimum fuit in causa / ut plurimas q̄ magna ex parte
exasteatas / & dedolatas / imperfectas cōmentationes dereliquerit / q; scilicet
sibi ipsi tantum / non autem nobis / scribebat . Nam sicut ceteri in commentā-
do ingenio ita ueloci inscribendo manu fuit : Et cum antea pulcherrimos lit-
terarum characteres deliniaret / factum erat / ut ex usu nimia in commentan-
do uelocitatis / uix eorum / quæ exarabat / capax existeret : Huc etiam & illic
scribere solitus erat . uetusta interdum / superuenientibus nouis / oblitterans :
ea pp exoleta quædam & dispuncta repperi / quædam saltim & uellicatim
exarata / omnia denique adeo confusa & inordinata / ut syluæ / aut farragines
putarentur : ex libro septemplici / quem aduersus hostes ecclesiæ pretitulaue-
rat / pars illa / quæ diuinaculos astrologos genethliacosque potissimum inse-
ctatur / Ab incude / ut dici solet / ad limam perducta fuit quam non paruo ta-
men labore / nec mediocri cura ab exemplari liturato / et pene discripto deprō-
simus / quo i opere summū philosophum / summum theologum / summum
oratorem / acerrimum Christi ecclesiæ propugnatorem / incomparabili predi-
tum ingenio / quod in cunctis ipsius commentationibus cernitur / se demon-
strat . Quædam item minutula / non tornata adhuc / apud me cōperi . Inter
a v

pretationē dūtaxat dominicæ orationis. Regulasque bene uiuendi circiter quinquaginta breues profecto nimis & inexplicitas, quas in multa capita si uixisset / deducturus omnino fuerat. Duas quoque ad deum deprecatorias quarum unam rithmis hetruscis / elegiaco metro alteram / qua grauioribus defatigatum / quandoq; studiis animum cantando ad lyram mulcere posset cōposuerat, primis enim adolescentiæ annis genus omne musicæ artis adeo excoluerat / ut excogitata per ipsum modulamina / notataq; debitis concentibus harmoniæ celebres haberentur: plurima quoque in eius scriptis q̄q; inordinata peruidimus: ex quibus tamen utile aliquid / presertim psalmorū enarrationem / cōpilari posse putauerim. Sed & epistolæ circiter .l. diuersis editæ tēporibus: Tum familiares: tum doctrinales: tū adhortatoriæ emersere unacum oratione: quam Romæ / si disputare contigisset / habiturus fuerat: quæ non tam iuuenis quartum & uigesimalū annum nondum nati / perspicacissimum ingenium / & doctrinam uberrimam redolet (quod & cūctē ipsius scriptiones faciunt (q̄ fertilissimæ ipsius eloquentiæ locupletissimum nobis testimonium prebet. Stilo quidem ualde probando usus est semper / non ascito: sed ingenuo / multiformi etiam / pro rerum uarietate / qui & si totū (ut aiunt) Isocratis myrothecion consumpsit / munditiæ tamē & decore maiestatis ornamenta seruauit. Nam & celebrata illa dicendi genera / quorum tria Gellius / Macrobius quatuor enarrat / ex cōmentationibus ipsius / nec impendio colliguntur. ibi copiosum / in quo Cicero dominari fertur / breue quod Salustio ascribitur. Siccum frontoni datum / pingue & floridum i quo Pliniū & Symachum lasciuisse prodiderunt / At forte copiam hanc brutus nō uocasset elumbem / nec Salustius immoderatam / Siccitatem quoq; frontonis humectatam / Salustii breuitatem elongatam / flores & pinguedinem Plinii latio / ri in campo deportatas / non difficile recto iudicio orator deprehendet: Adde his Liuii lacteum fontem sorte sine patauinitate (ut ille inquit) adiectis floribus plurimis Apulei. Verum non hic i mutuata a græcis philosophia se exercuit / non in atticis noctibus / non in fictis saturnalibus ad laudandam prope Vergilii æneidem fabricatis / non in Romana historia / non i mera historia naturæ altissimis difficilibusq; speculatibus uacua / sed in admiranda illa mundi fabrica i incescēdis sacrosanctæ catholicæ ecclesiæ hostibus desudauit in eliminandis astrologis fatigatus est. In theologicis questionibus excutien / dis / in Aristotelis & Platonis concordia laborauit / in enarranda sacra eloqua incubuit / In comonendis & adhortandis amicis nauauit operā: Verum hęc de qua agimus / eloquentiam tantum aberat / ut affectaret / ut eos potius dā naret: qui pigmentata lenocinia scrupulosius exquirentes / omnes ingenii uires in uestigandis uocabulorum originibus accommodabant: Quæ omnia

Musica exculta

Epistole multiformes

Probatus dicendi character Copiosum breue Siccum floridum & pingue

plurimos eo propensius in eius admirationem conuertere / q̄ inter eorum literas diu & propensissime uersatus esset / qui latinas literas eloquentiæ floribus refertas / non sunt professi / patiantur hęc æquo animo nimii antiquitatis amatores: nam hęc & si concisus compendiosusq; tamen eo forte uerius / quo me doctiores / & Hermolaus Barbarus / & Baptista Carmelita / & Marsilius ficinus / & Matheus Bossus / & pleriq; alii doctissimi / & eloquentissimi uiri prodidere. Bibliothecas amplas / tam latinorum / q̄ græcorum in / credibili celeritate & perlegit / & excerptis: Nullasque (si modo facultas da / ta) commentationes illectas preterit. De priscis ecclesiæ doctoribus tantum cognitionis adeptus fuerat / quantum credere difficile est / etiam in eo qui in ipsis solum euoluendis totum uitæ tempus consumpsisset. De neotericis uero theologis / qui eo stilo sunt usi / quem parisiensem uulgo nuncupant / tantum iudicii apud eum residebat / ut si quis ex improuiso abstrusam illorum cuiuspiam / maleq; explicitam / quæstionem enudeandam petiisset / tanta i genii fertilitate adaperiebat / tāta solertia referabat / ut diceres doctoris illius uniuersa dicta præ oculis & innumerato habuisse / cunctaq; pari modo familiaris agnouerat / cunctas scedas excusserat / nec uni illorum sic addictum credas (qui nostris hominibus mos est) ut cæteros aspernaretur. Ipse enim a teneris sic institutus fuit: sic animatus / ut in illis ueritatem quereret / parique honore / quousq; illa elucesceret: inuentam ueneretur / priuata affectione nudatus / quid tamen de singulis sentiret / qui in uniuersum famosiores habetur / in Apologiæ proemio / cum de barbaris / græcis / latinisq; philosophis / proprietates / peculiareque laudes retulerit / uidere datur / Thomam uero aquinatem quando interloquendum / de his philosophis / theologis uero / qui gallico more disceptando scribere / mentio fieret pre omnibus laudare consueuerat / utpote solidiori pre aliis ueritatis basi nitentem / Eum quoque in heptaplo nostræ theologiæ splendore nominat / De hoc percunctatus creberrime: & a me ipso / idem respondit / Nec oppositum suadere cuiq; debent nonnulla quæ in eius apologetico continentur disputanda / alioquin Thomæ opinioni bus exprolesso aduersantia cum iuuenis admodum esset / gloriæque tūc cupidus / in urbe celebratissima. Gorgiæ leontini more / quascunque tutando partis / famam aucuparetur. Adde q̄ ex decem millibus propositionum tribus tantum aut quatuor non consentire / sed & aduersari / id non conuincit. Disceptandi porro peritissimus fuit / frequentemque & impensissimam operam litterariis agonibus / dum serueret animus impendit. In obiectando facile / Scoti acumē / & uigilantiam / Francisci acrimoniam / copiam & multitudinē aureoli deprēdi potuisset / nec deesse nodos illos / multiplicibus flexionibus cōplicitos / nec tā titillatibus argutis / q̄ grauitate subnixos / in respōdēdo

Velocitas le / gendi

Thomas aquinas

Gorgias leontinus

Scoti acumē

Aureolus

Hercules
estensis

Adagium

Captiuncula
sophistarum
Suiseticarum
quiliarum

Thome fortitudinem & robur: Alberti amplitudinem cerni datur. Verum his conflictibus nuncium pridem remiserat: & magis atque magis id muneris in dies posus fuerat: adeoque detractabat: ut herculi estensi Ferrariensium duci: & internunciis: & se ipso enixissime postulanti: Vt dum generalis predicatorum fratrum Synodus Ferrariæ celebraretur: disceptare non ageretur: diu obsequi reluctatus fuerit: multis tamen rogatibus annuens principi illi cuius amor in ipsum non mediocri extiterat morem gessit. Vnde datum est ambigi solentior ne an eloquentior: Doctior an humanior appareret. Ex ore quidem disceptantis talis semper animi patebat alacritas: ut de re comi: & placida potius quam subacida & difficili altercari uideretur: quapropter qui ab ore pendebant audientes: in mirum eius amorem excitabantur: Sed frequens ei adagium inerat: munus id esse dialectici: non philosophi: Aiebat item eas disputationes prodesse: quæ placido animo ad uestigandam perquirendamque ueritatem priuatis in locis: semotisque arbitris: exercebantur: At illas obesse plurimum quæ in propatulo fiebant: ad ostentandam doctrinam uel ad captandam uulgi auram: atque imperitorum applausum: Vixque posse fieri omnino censebat: ut honoris cupidini: qua frontuagi illi disputatores exagitantur: inseparabili uinculo annexus non sit illius cum quo disputatur desyderium infamie confusionisque: letale uulnus animæ uersenumque charitatis mortiferum: latuit eum nihil omnino: quod pertineret ad captiunculas: cauillasque sophistarum: & suiseticas quisquilias: quæ calculationes uocantur: hæ mathematicarum commentationes sunt: subtilioribus: ne dixerim an morosioribus excogitationibus naturalibus applicata. Verum & si in eis esset eruditus: ac cuiusmodi scriptiones legisset: quas forte ad plenum non nouit Italia (Nulla enim tam inuisa & inaccessa litterarum reperiri poterant: quæ illius uestigio lustrata abunde explorata non essent) odisse tamen & detestari uidebatur: Valere meo iudicio earum communem usum animaduertens: ad sotiorem parandam infamiam labefactandamque in replicando memoriam: ueritati uero inueniendæ cui indefessam operam nauandam arbitrabatur: aut nihil: aut parum conducere: Sed ne plura confectet: lectoremque deitneam: comprehendam breui. Enituit aliquis eloquentia: sed incitia rerum naturæ secretarum dehonestatus est: Alius peregrinas linguas: Sed uniuersa phorum decreta non calluit: priscorum alius inueta perlegit: non noua dogmata concinnauit: scientiæ ab altero hominum tamen & humanæ gloriæ causa: non christianæ rei. per emolumento: & diuinæ: & humanæ quas sitæ sunt: Ille uero cuncta hæc pari studio ita complexus fuerat: ut turmatim & coaceruatim in eum confluxisse uiderentur: nec ut multi qui non aliquo uno excellentes: omnium participes sunt:

Sed in omnibus usque adeo profecerat scientiis: ut quilibet ex his in ipso considerasset: eam sibi propriam & peculiarem elegisse iudicauisset: hæc quoque eo admirabilia erant. Cum a se ipso uel ingenii & ueritatis amore: quasi absque preceptore assequutus esset: ut quasi de ipso illud quod de se dicebat epicurus: possumus proferre. Se sibi ipsum. scilicet fuisse magistrum. Ad quos mirabiles effectus tam paruo temporis spatio producendos: quinque ego causas conuenisse reperi: incredibile ingenium: tenacissimam memoriæ facultatem: amplas: quibus ad coemendos tum nostræ: tum græcæ: tum barbari linguæ: libros adiutus est: Septem quippe aureorum numerum milia retulisset: se mihi memoria repeto: in ascendendis sibi usque ad diem illam: omnifariam litteraturæ uoluminibus: erogasse: iuge & infatigabile studium contentum numerum mitionem postremo terrenarum rerum. Hunc igitur si prisca illa ætas laudanda in comparatione protulisset: Si Aristoteli credimus diuinum illum uirum apertandis libris pellauisset: Sed uirtutes intellectus iam ut arbitror relinquendæ uidentur erogata & nunc preclaræ eius animæ partes: quæ actiones spectant prosequendæ exactissimique mores in publicum educendi sunt: ut flammatus ipsius in deum animus innotescat: ut erogata in ægenos diuiciæ collaudentur: ut his qui tandem diuinæ legi: sunt addicti: referendi gratias in bonorum omnium auctorem: quæ cumulatiflime: paretur occasio. Triennio igitur priusquam die obiret ut posthabitis dominandi curis in alta pace degere posset securus: quo scelerata caderent. Cuncta patrimonialia quæ Mirandulæ Concordiæque possidebat: hoc est tertiam partem earum: mihi nescio an dono: an uenditione tradidit. quod factum postea Maximilianus Augustus: qui nobis est rex & dominus: ut ita dixerim immediatus (neque enim aliud tot sæculis: quot est edificata Mirandula atque Concordia nisi qui successiue in regali imperiali ue Romanorum throno consideret recognouimus) cesarea liberalitate firmavit: Quicquid autem ex hoc negotio pecuniarum: acceperat partim pauperibus erogatio in partem elargitus est: partim in emendis agris. Vnde & ipse & eius familiares aliter erentur exposuit: nominatimque corbularum in agro Ferrariensi multis aureorum milibus numerum sibi comparauerat. Multa itidem uasa argentea: preciosaque suppellectilis partes: in pauperum usus distribuit. Mensa mediocri contentus fuit retinente tamen non nihil lautitiæ prioris: quantum ad feruam mensa la: & ad uasa argentea pertineret. Diebus singulis preces ad deum suis horis effundebat. Pauperibus semper si qui occurrerant pecunias tribuebat: nec eo contentus Hieronymo beniuenio cui Florentino litterato homini quem pro magna in ipsum charitate: proque morum integritate dilexit plurimum demandauerat: ut propriis pecuniis semper subueniret egenis. Nuptum quoque uirgines traderet: eique statim: ut erogatos nummos quæ primum restitueret posset renuntiaret. Id enim muneris ei delegauerat: quo facilius

ueluti fido internūtio pauperū ciuium calamitates & miserias, quæ ipm
latuissent releuare quiret: Dedit & sapius (quod silentio pratereundum
non puto) de corpore proprio elemosinas. Scimus plerosq; (ut uerbis utar
Hieronymus Hieronymi) porrexisse egentibus manum: Sed carnis uoluptate / & ille/
cebris superatos. At ipse propriam carnem diebus illis potissimū / qui chri
Propriū cor / sti cruciatus & mortem nostræ salutis gratia representāt / in summi illius
pus casum beneficii memoriam / delictorumq; expiationem cædebat / meisq; oculis
flagris sapius (cūcta in dei gloriam redeant) flagellum uidi / Vultu hilari semp
Vultus hila / erat & placido / adeoq; miti natura / ut nūq; se fuisse turbatum multis etiā
ris audientibus testatus sit / Recolet mihi interloquendum dixisse / in nullū
Mitis natu / euentum (ut res pessime cederent) ira cōmoueri posse credere / nisi scribia
ra quadam deperirent / quibus elucubrations eius & uigiliae reconditæ sti
Constantia / pabantur: Sed cum animaduerteter pro deo optimo maximo eiusq; ec
animi / clesia laborare / Eisdēq; oia opa studia / actionesq; dedicauisse / & id fieri
minime posse / nisi aut eo iubete / aut pmittete / Cōsidebat se nō contrista
tū iri / o foelicē mentē / q̄ iā / nullis posset aduersus deprimi nullis quoq; cō
Quinq; lin / modis (ut palā fiet) extolli . Nō illum certe uniuersæ philosophiæ peritia
guarum noti / non hebreæ non chaldeæ Arabiceque linguæ / Ultra latinam & grecam
tia / cognitio tumidum reddiderant: Non amplæ diuitiæ / non generis nobili
tas inflauerant / non corporis pulchritudo / & elegantia / Non magna pec
candi licentia in mollem illam / & spatiosam multorum uiam / reuocare
poterant. Quid igitur poterat eē tam admirabile / quod illius quiret mē
Seneca / tem peruertere / quid inq; supra illum esse poterat / qui (ut uerbis Senecæ
utar) Supra fortunam erat. Cum illam siue secundis flatibus tumidam
siue aduersus reflatibus humilem / aliquando contempserit / ut eius mēs
christo & supernæ patriæ ciuibus spiritali glutino copuleretur / quod uel
hoc argumento liquido percipitur / Quod dum ecclesie officia & dignita
tes a plerisq; nostri temporis (proh dolor) licitatas / auctionatasq; / nō pau
A duobus re / cos uideret expetere / flagitare / suspirare / enixissime mercari. Ipse a duo
gibus oblata / bus regibus per internuntios oblatas / testes ad sunt grauissimi: testis ego
dignitates & / se factis initiari nolle respondens / repudiauit: alter uero quidam cum se /
reiecte / culi dignitates / & amplos redditus / se daturum spondidisset / si regem eius
adiret / conspicatus angulum non relinqui in quem se conderet / adēptaq;
Diuitiæ pp / esse cuncta suffugia / tale illi dedit responsū: Vt intelligeret se nō digni
deum & pp / tates / aut diuitias expetere / Sed potius / ut deo / & studiis uacare posset:
studia negle / illas neglegisse. Ferrariæ quoque cū ex amicis qdā Pandulpho collenutio
ctæ / pisaurenſi iuriscōsulto / pspicacis igenii uiro / et multifariæ lectiōis quo ami
Pandulphus / co familiarissime utebat / suassisset / ut eū adduceret qbuscunque rōnibus
collenucius / posset ad cardinalatus dignitatē petēdā / uel certe si eā pōtifex offerret (qd

multis futurum uidebatur) amplectendam: Idque pandulphus subhesitans
pertētaſset / quippe qui non ignarus esset / Omnia illum malle / q̄ huiusmo
di honoribus commiseri / ipse qua erat animi magnitudine responderi pro
tinus propheticum illud / per epistolam iussit . Non sunt cogitationes meæ:
cogitationes uestræ contemplans forte de bonis ecclesiæ / quorum pars ma
xima pauperibus hereditario iure debetur / magnificos ducere apparatus:
non oportere / Sanctissimorum item hominum exempla ante oculos posi
ta / Ambrosii scilicet Augustini / Martini cæterorūq; / qui episcopatus digni Ambrosius
tatem oblatam effugerunt / Diuque id muneris ante q̄ obirent detractaue / Augustinus
runt / quid quod & non modo ab cardinalatu ipso / Sed & ab suprema sum Martinus
mi pontifici potestate sanctissimum celestinum se abdicasse legerat ipsum Celestinus
que totius christianæ rei publice humeris onus excussisse / onus uere cum
subeuntibus maximum paretur præmium inuitis scilicet & parendi tan
tum iuuandique gratia illud amplectentibus persuasissimum erat / uiro phi
losopho non esse laudis cumulasse diuitias / non quesisse honores / sed re
nuisse / Et umbratilem renuendo gloriam / ueram adipisci / quæ semper uirtu
tes ceu comes indiuidua & a secla comitatur . humanam gloriam uel pro ni Contemptor
hilo habebat / Aiebatque sapius famam uiuis non nihil mortuis minime humanæ glo
profuturam / tantumque propriam estimasse doctrinam agnouimus / quan riaz
tum utilitati ecclesiæ / & eliminandis / explodendisq; aduersis erroribus cō
duceret / quin etiam ad eam perfectionis metam peruenisse percepimus / ut
scilicet parum curaret / si eius commentationes non sub proprio nomine pu / Nota
blicitus ederentur / dum tamen id ipsum quod sub pici nomine facturae sue
rāt afferrēt hoibus emolūmī / minimūq; aliis amplius affici libris / p̄terq; ue
teri nouoq; testamto atatisq; relidū in eis semp uoluendis / cōsumere statu
isse nisi publica eū stimularēt utilitas cū uideret tot / & tāta q̄ cōcepat / & ptu
rierat / passim ab oibus nō esflagitari modo / sed & imatura exigī / Minutulū Vera christia
q; quantulumcūq; deuoti / uel seniculi / uel anicula / affectum in deum / plu / næ mentis in
tis q̄ omnē eius humanarum diuinarumque rerum noticiam faciebat. Ad / stitutio
monebatque sepissime familiares inter loquendum : Vt animaduertēt
quantum laborant nutentque mortalia / q̄ caducum & fluxum quod ui
uimus / q̄ firmum & stabile quod sumus futuri / Siue scilicet detrudamur ad
inferos / Siue subleuamur ad cælos / hortabaturque ut ad deum amandum. Quid d amā
conuerterent & incitarent mentes / quod opus preponderaret cuicunque: do & cogno
quā in hac uita habere possemus cognitioni / hoc etiam i libello ipso de ente scendo deo i
& uno luculentissime est exequutus / quando ad Angelum politianum / cui hac uita iudi
librum nuncupauit in ipsa disputatione / conuersus hac uerba effatus fuerit. carit
Sed uide mi Angele / quæ nos infania teneat / amare deum dum sumus

3. D. 2. 0. 2. 9. 2

in corpore plus possumus quā uel eloqui / uel cognoscere amando plus nobis p
ficimus / minus laboramus / illi magis obsequimur / nullum tamen sem
per per cognitionem nunquam inuenire / quod querimus / quā amando possi
dere / id quod non amando frustra etiam inueniretur . Illud quoque diui
Francisci / Tantum scit homo quantum operatur / illius in ore frequens fue
rat . Caterum liberalitas sola in eo modum excessit / tantumque aberat / ut
aliquid curæ terrenis rebus apponeret / ut etiam incuriositatis neuo macula
retur . Ab amicis quoque sapius admonitum comperimus / ut in totum diui
tias non contemneret / Assueuerantibus id sibi probro dari / cum uulgatum
foret / siue id uerum / siue falsum / furti dispensatoribus prebuisse occasionem
nihilominus mens illa / quæ semper contemplandis / perscrutandisque totius
naturæ consiliis inherebat / demittere se facile non poterat / ad hæc infima ab
iectaque / pensiculanda . Memini dum Ferrariæ cum eo obuersarer / obsona
torem pagella quadam oblata expensarum approbationem expetere / quo
uiso mirabundus extiti / percunctatusque illum / mentem ne ad id / quod
retroactis temporibus neglexerat / apposuisset / respondit familiaris / non mo
do ab eo efflagitasse / sed exegisse / ut id subiret officii / quibus ut morem gere
ret scitauerat / tantum uero curæ / quantum prius habuisse . Quinetiam
dum eius dispensator primarius / eum interpellasset / ut eius pecuniarum
quas per multos annos contractauerat dispunctione fieri iuberet / quo secu
rius menti suæ consulere . Atque eiusmodi libros coram attulisset / talia ei
de uerba respondisse percepimus . Scio me quæ sepiissime abste & potuisse &
posse fraudari . Quapropter liberatione expensarum harum opus non est .
Si tibi debeo quæ primum nummos exsoluam : Si mihi debes uel in presentia
si potes / uel in posterum / si non adest facultas / debita reluc . Amicos uero
semper multa indulgentia tractauit / quibus cum hortatoriis ad beneuuen
dum locutionibus uti solebat . hominem noui qui dum eius doctrina fretus
& fama secum loqueretur / & haberetur sermo de moribus / duobus tan
tum ipsius uerbis commotum / ut uia uitiorum deserta mores reformaue
rit . Verba fuerunt eiusmodi . Si christi mortem nostri amore perpeffam pre
oculis haberemus / propriam quoque identidem cogitando caueremus a ui
tiis . Modestiam & comitatem in eos admirabilem exhibuit / quos non a ui
ribus / aut fortuna probatos / sibi deuinciendos duxerat et & amoribus & do
ctrina / eos tamen qui quantulumcūque pollerent litteris / uel saltem bonage
artiū studiis / nauos aptosque inspiceret / diligere consueuerat : Similitudo nāq
amoris est causa / & erga sapientem uirum / ut teste philostrato / Apollonius
inquit / Affinitas quædam est scientiam quoque perficere hominem : qua
homo est perfectum uero bonitatem consequi super alios uero probos

Eullogiū qd
in ore hēbat
frequens
Liberalitas
nimia

In amicos be
neuolentia

Duo salubet
r. ma reme/
dia aduersus
uitia

Similitudo
amoris cā

esse diligendos non ambigitur . Caterum nihil ei intolerabilius quam (ut
uerbis horatii utar) superba ciuium potentiorum limina / Militiam quoque Horatius
sæculi & coniugale uinculum posus fuerat . interrogatusque interiocandum
quid ei ad alterum subeundum onus / serendumque & necessitate cogente
optione data / leuius uideretur / hæsitabundus aliquantulum / nutabundus
que / necnon pauillum subridēs / coniugium respondit cui non tantum eet
& seruitutis annexum / & periculi / quantum militiæ : libertatem enim supra
modum dilexerat / quam & natura sic affecta / & philosophiæ studia sugges
serant : Vagumque ob id plurimum extitisse illum autumo / nec propriā sibi
unquam sedem delegisse : licet Florentiæ sapius : & Ferrariæ quandoque
commoraretur / quarum alteram ciuitatem sibi quasi domicilium presti
tuisse putauerim / quod scilicet in ea post Bononiam primum litterarum stu
dia coluerat : illiusque princeps eum mirifice diligeret . quadamque ueluti af
finitate coniunctus : Vtpote ex cuius ego sorore scilicet Blanca Maria
estensi natus sum nec etiam longe nimis esset a patria / quando triginta tan
tum passuum milibus ab Mirandula orientem solem uersus Ferraria distet
Alteram siue aeris amantate : siue plurium amicorum suauitate : siue
ingeniorum subtilitate dilexit plurimum : & incoluit : quos inter littera
rio amore duos sibi potissimum deuinxit : Angelum scilicet Politia / Angelus po
litianus
num uirum græce / latineque / doctissimum / necnon uariarum litterarum
florum refertum / ac prope uindicem Romanæ linguæ . Alterum Marsilium
sicinum / Florentinum / hominem omnifaria litteratura redolentem / Sed ma
ximum / & his qui nunc uiuunt / Platonicum cuius opera in academicis sibi
uendicandis / uisus fuerat . Exterioris latiniæ cultus non multum diligens fue
rat / non de eo loquimur quem obseruandum precipit ecclesia (gestasse quip
pe pre oculis eum uidimus) sed de his cerimonis mentionem facimus / quas
nonnulli posthabito uero cultu dei / qui in spiritu & ueritate colendus est : Verus dei
prosequuntur : & prouehunt : At internis affectibus seruentissimo deum cultus interio
amore prosequatur . Interdum etiam alacritas illa animi propemodum
elanguescebat : & decidebat : Maiori quandoque nixu uires assumens / a
deoque in deum exartisse illum / memini / Vt cum Ferrariæ in pomario quo
dam de Christi amore colloquētes longis spatiaremur ambulacris / in eius
modi uerba proruperit / Tibi hæc dixerim / in arcanis recondito / Opes quæ
mihi reliquæ sunt absolutis / consummatiisque elucubrationibus quibusdam
egenis elargiar / & crucifixo munitus / exertis nudatisque pedibus / orbē pera
grās / per castella / p urbes / christū predicabo . Accepi postea illum mutauisse
propositū nā predicatorum ordini se addicere statuens / interim eorum quæ cōce
perat operum / quæ inchoauerat maturabat editionē . Sed Millefimo quadrin

Libertas ai

Blanca Ma
ria estensis

Marsilius su

Exterioris la
tiniæ cultus

Verus dei

cultus interio

ris latiniæ cul

tus

Feruor amo
ris in deum

Quo anno uigentissimo nonagesimo quarto anno redemptionis nostrae: Dum ipse se-
 ta sit mortu cundum & trigelimum aetatis annum impletet/Florentiaeque moraretur
 us infidiosissima correptus est febre/qua a deo in humores & uiscera grassata
 est/ut nullum non medicamentorum genus adhibitum contempserit/eum
 que omnino naturae satisfacere intra tertium decimum diem coegerit. Sed
 quemadmodum in infirmitate se gesserit/ licet eo tempore ab eo procul esse
 narrare tamen non desinam/ quae ab grauissimis testibus/ qui aderant acce-
 perim. Quale illud cum post sumptum eucharistiae sacramentum/ Sigillum
 infirmitate se ei crucifixi Christi offerretur/ ut inde plenos amoris haustus ob ineffabilis il-
 gesserit. lius passionis nostrae salutis gratia memoriam/ priusquam exhalaret animam/ su-
 mere posset fortissimum dumtaxat aduersus quaecunque aduersa/ munime
 Christiani validissimumque contra iniquos daemones/ propugnaculum/ Interroganti
 hominis finis quod mox seniori/ An firmiter crederet/ ueram esse illam dei ueri/ uerique ho-
 laudandus nar minis imaginem/ qui qua deus est/ ante tempus/ & aeternum ab ipso patre deo:
 ratur cui aequalis in omnibus genitus esset/ de quo spiritu sancto/ qui & deus est/ ab
 Dei imago ipsoque & patre/ quae tria unum sunt coeternae/ manante in utero Mariae/ sem-
 per uirginis/ conceptus esset/ in tempore/ qui famem/ qui sitim/ qui labores/ a suis
 uigilias/ perpeffus esset/ qui demum pro contractis ab aede semine sordibus
 nris abluendis/ proque referanda ianua caeli maxima/ qua genus humanum
 charitate compellebatur preciosissimum sanguinem/ & sponte/ & libentis/
 Albertus pius me in ara crucis effudisset/ caeteraque id genus recenseri quoadque solita/ Non
 modo se credere/ sed & certum esse/ responderit/ & item illud cum Alberto
 pio sororis filio/ quem nominauimus inter huius uitae initia/ iuueni/ & inge-
 nio/ & bonarum artium studiis & moribus conspicuo/ eadem ratione qua
 Alexander ex aphrodisiade Alexander ex aphrodisiade/ & themistius in auscultationibus/ sumi contra
 Themistius emio fortitudinem e physicis contemplationibus/ sumi contra mortis metum
 Auerrois declarauit/ quam mox sententiam usurpauit Auerrois/ conati inquam Alberto
 mortis confinia reddere placabiliora: in hunc modum uerba reddiderit. Non
 illa dumtaxat ratione pacari animum/ non sine mortis cruciatibus poni: sed
 hac potissimum quod dei sui offensis/ terminus iam poneretur/ quando breui/
 uisculum uitae eius tempus/ crebriores in deum offensas/ non contenturum arbi-
 traretur & illud praeterea quando pluribus ex predicatorum collegio pro/
 Caeli regina batissimis testibus/ & Alberto ipso paulo ante citato/ reuelauerit. Caeli regi-
 ad egrotante nam ad se nocte aduentasse/ miro fragrantem odore/ membraque omnia se
 nocte accessis bre illa contusa/ contractaque/ resouisse/ seque morti omnino non concessurum
 se pmisisse/ Hilari placidoque ore in strato/ dum agrotaret/ iacuisse copertum est/ Atque
 iter mortis aculeos/ quos sustinebat/ quasi caelos sibi patefactos cerneret loquendo
 litum/ salutatesque omnes & opera sua/ ut moris est/ pollicentes blandissimo ab eo

sermone & receptos & exosculatos. Ab seruis item omnibus/ si cui molestus forte
 fuisset/ ignosci sibi postulasse certiores facti sumus/ quibus ante actio anno testam-
 to cauerat/ Victum aliis/ & tegumentum/ dum uiuerent aliis pecunias pro meritis
 erogari: haeredes Florentini xenodochei pauperes instituit: eorum dumtaxat/
 xat quae moueri non poterant: Mobilium uero Antonium Mariam fratrem.
 Quanta uero molestia eius obitus infimos/ & summos omnium gradus affecerit/ Obitum eius
 testes sunt Italiae principes/ urbes & populi/ Testes hi reges/ quos supra citauimus/ oes gradus
 Testis iterum Caroli galliarum regis benignitas & gratia/ silentio non pretereun- hominum mo-
 da. Cui cum Florentiam aduentanti/ ut inde Romam peteret/ Neapolitanum re- lestia affecit/
 gnium expugnaturus/ graui eum laborare aegritudine/ nuntiatum fuisset/ Duos sta- le.
 tim medicos ad eum/ legatorum etiamnum fungentes officio/ uisitatam/ & opitu-
 latum/ ipse transmisit/ litterasque/ quas & uidimus/ & legimus/ propria subscri-
 ptas manu dedit/ plenas & humanitatis/ & earum pollicitationum/ quas & ma-
 gnanimi regis beniuolentissimus animus/ & praedarum uirtutes aegrotantis exige-
 bant/ Ei quippe tum fama notissimus erat/ tum quadam familiaritate coniu-
 ctus/ Nam ab eo in galliis/ dum parisiis inuisceret/ honorifice exceptus fuerat/ eni-
 uero qui eum dum uixit toti orbi/ & multis/ saeculis admirandum/ praestitit/ ita Laus fratris
 eius obitum non minus celebrem/ & inauditum celebrari decreuit/ quo circa ea in hieronymi sa-
 presentiarum referenda puto/ quae meis auribus hausi/ dum Florentiae quo illius in uonarolae
 firmitate percepta/ licet non tempestiue/ me contuleram/ in aede sacra/ quae sanctae Apuleius
 Reperata dicitur/ Hieronymum saonarolam Ferrariensem/ ex predicatorum or-
 dine/ Virum & theologiae consultissimum/ & praedarissimum/ famatissimumque
 sanctimonia/ sacras habentem ad Florentinum populum conciones/ audirem. Sed
 prius sacrarum litterarum ignaros/ Apulei uerbis/ admonere consilium est/ Ne cras Verba fratris
 sis auribus/ & obstinato corde/ ea putent mendacia/ quae auditu noua/ uel uisu ru- hiero.
 dia/ uel certe supra captum cogitationis ardua uideantur/ quae si paulo altius ex-
 plorauerint non modo compertu euidentia/ Verum etiam factu facillima sentient
 Is igitur e pulpito declamatis/ quae sum dicturus cunctis qui aderant insinuauit.
 Arcanum tibi o Florentia pandendum est/ quod equidem ita uerum est/ quam p-
 uerbium illud apud te frequens Ioannis euangelium: Subticuissim profecto/ Sed
 ad dicendum compellor/ & qui mihi precipere potest/ ut hac palam facerem/ impe-
 raui/ Neminem porro uestrum puto fuisse/ qui Ioannem Picum Miradulam non
 nouerit/ magnis ille a deo beneficiis/ magnisque gratis cumulatus Multifaria quae
 preditus disciplina fuerat/ Nulli forte mortalium tam celebre obtigit ingenium:
 Magnam in eo iacturam fecit ecclesia/ Arbitraret/ si diutius ei uitae spatium pro-
 gatum fuisset/ cunctos quae octingentis ab hinc annis decessere/ ob scriptio-
 num monum-
 ta/ quae reliquisset excelluisse/ hic mecum obuersari solitus erat secreta palam faceret/ ex quibus
 mouerant iternis eius locutionibus a deo ad religionem citari/ unde afflatibus huius obser-

Crispianus
 barolo rex

qui cupiens non semel obtemperare proposuerat. Verum diuinis beneficiis male gratus uel ab sensibus euocatus detractabat labores (delicate quippe temperare fuerat) uel arbitratus eius opera religionem indigere differebat ad tempus hoc tamen non ut uerum sed ut ame coniectatum & presumptum dixerim. Ob id duobus ei annis flagellum interminatus sum si opus quod ei deus patrandum propoluerat negligenter exequeretur. Rogabam fateor deum identidem ut casus aliquantulum uiam quae ex alto eidem ostensa fuerat tandem caperetur. Nō hoc quaesui quo percussus est non hoc putaueram at id deo decretum fuit. Ut uitam hanc relinqueret preclaraque coronae in caelis preparatae partem amitteret famamque & nominis celebritatem quae ad summum cumulum si uixisset fuerat habiturus ad plenum non assequeretur. Verum benignissimus iudex clementissime erga ipsum se habuit. Atque ob elemosinas larga & effulsissima manu pauperibus elargitas & orationes quae ad deum instantissime effusae sunt effectum est ut nec eius anima in sinu patris adhuc super calos exulteret nec ad inferos deputata perpetuis tormentis cruciatur. Sed purgatorio igni ad tempus mancipata temporarias pœnas luat quod in hac parte libentissime dixerim ut qui eum nouerunt & hi potissimum qui eius beneficiis cumulati fuere suffragiis adiuuent. Hæc & plura alia uir dei clara uoce asseuerauit. Se addens non latuisse obmendatiam eiusmodi si qua misceretur uerbi dei precones dignos effici de quibus æternum sumeretur supplicium nec non adiciens diebus aliquot hæc sibi inuenerum fuisse comperta. Sed propter uerba que uirginem dixisse sibi ægrotus affirmauerat nutabundus stetit formidasseque diu ne ille demonum opera fuisset illusus quando ob eius mortem uirginis pollicitatio frustraretur. Verum tamen innotuisse sibi defunctum æquiocatione mortis deceptum. Cum illa de secunda & æterna locuta fuisset. Hic de prima & temporaria credidisset quod si quis dixerit hominem hunc uel hypocritam fuisse mentitum uel fantasmatum ludificatum uel demonum prestigiis circunuentum: Is nisi aut male de fide sentiens aut mentis emotæ sit fateatur necesse est deum multifarie foelicitatem eorum miseriamque qui animam effudissent uiuentibus & reuelasse iam & reuelare posse. Eodemque temporis spacio eos quibus hæc palam fiunt certiores reddere se non a uisis aut spectris illudi sed uera esse quae aut mente aut oculis cernant & uideant. Tantæ ueritatis fratris hieronymi & doctrinæ & auctoritatis uirum tantæ probitatis & prudentiæ quorum in Aristotelis philosophiam compendiarie theoremata monitiones publicæ preclarissima interpretamta in sacra eloquia futurorum contingentium prædictiones quae euenisse ad lineam omnis fere nouit Italia sanctissimaque uitæ cōuersatio testatissimam pridem fecere fidem in principe templo tam celebratae urbis hæc ut uera ut inconculsa tenenda tot millibus hominum ueritate non comperta pronuntiasse nemo nisi maleuolus inficiabitur. Adde quod dum non nihil super id negotii sciscitaret uirum

Elemosinæ

Status aiæ

Duplex mors

Laus doctrinæ & probitatis fratris hieronymi

qui sermoni iter fuerat ad iussu concionatorem audiui ac eidem ut ea plus haberet roboris quae uulgauerat rettulisse defunctum uallatum igne sibi apparuisse & p[er]fessum ingratitude adhuc pœnas dare. Quinetiam monacha quaedam multis preclara uaticiniis que ipsi dum uiueret multa futura predixit quae ad amulum euenere inter reliqua. Hoc unum protulit biennio antequam e uita migrasset: eum liliorum tempore opera & hortatu fratris Hieronymi (de quo mentionem fecimus) predicatorum fratrum collegio se dicaturum. Eodemque tempore Florentinam quaedam familiam (quam partem nuncupant) tunc exulantem ad patriam redituros complures ad quos hæc fama peruenerat super hac liliorum nomenclaturam demirabantur loqui eam arbitantes de uerno tempore quo lilia florescunt. Sed liliolum hoc galliarum regem existisse compertum est qui pridie quam ille religionem profiteretur ita enim uouerat antequam moreretur & quadriduo postquam extorris illa familia se contulit in urbem patriam magno comitatu Florentiam ingressus est iter per hereturiam faciens neapolitanum regnum ui & armis in ditionem uindicaturus. Verum antequam sinem faciam profari iterum pauca in calce operis non inutile puto. Videor enim mihi uidere ad reuelationes has ueluti ad lunæ umbram bantes molossos quibus adhuc offula (prioribus fortasse non contentis) obicienda est: ne frustra latratibus aera uerberent. Video item dementibus excuti risu: Video his qui sciolos se arbitrentur summoueri ludum: qui forte ob non perfolutum religionis uotum igne torqueri animas non debere contendunt nec diuino afflatos spiritu tempestate nostra reperiri homines qui Christi colloquiis perfruantur. At si peccata non morte sed uenia digna purgatorio igni esse plectenda arbitrentur iustos & pœnas dare non mirarentur: Item si seruum qui uoluntatem domini sciens non adimpleuit teste ueritate multis uapulaturum non ignorauerint hunc qui dei uoluntatem nouerat & implere distulit & si a noxis quibusque aliis fuisset immunis supplicia luere non extulim proderetur: Alia ex parte rudem & insulsam eorum astutiam mirari satis non possum qui cum christum pro hominibus mortuum credant eosdem homines alloqui eundem facile posse non credant. Vehementiorque argumento uirginis matris angelorumque beatorum uel hominum spirituum affatibus participes eosdem mortales homines non posse fieri animaduertendum eis profecto foret inferiora omnia per superiora gubernari Dionysio etiam areopagita teste in libro de Hierarchia caelesti separatimque mentibus inferioris gradus & naturae quibus hominum cura demandata est per superiores mentes que iterum uel a supremis uel ab ipso deo diuina mysteria hauriunt illuminati hominesque diuino afflatos spiritu easdem reuelationes accipere hominum multitudini cum expedit patefaciendas sacrosancta hæc diuinitatis lex quod ab eodem Dionysio libro caelestis Hierarchiae edocemur ut per prima sequentia ad augustissimam lucem subuehantur ignari proculdubio sunt diuinarum litterarum insolē

Hic de libro regis f[er]re

tis quoque & puicacis ingenii nam in illis conspici datur diuina futura mysteria non tantum per bonos sed per scelestos homines & pseudo prophetas quandoque patefacta / quid prohibet huic fidem non habere quod & doctrina & tot uirtutibus pollet / multa que iam futura / quae nunc euenerunt predixit: & hoc non somniculose testatus sed asseueranter affirmans. Adde quod Aristotelis philosophia / his non reclamet / & platonica suffragent licet pro graui testimonio nisi scripturae diuinae auctoritatem non acceperim / sed extranea haec quandoque citare non absurdum est: Ut maleuolorum tela in auctores maiore uis quam uenerint / reuertantur. Verum ad nosmet ipsos iam redeundum est / quibus non tam marendum est / quod talem amissimus / quam quod habuimus / & habemus gratias agendum regi / cui uiuunt omnia Quippe mortalis uitae munere perfunctus / diuque cum habitantibus cedat / quos luce non pauca perfuderat / conuersatus inaccessibile / & infinitum supernae patriae lumen iam iam ingrediens ineffabili diuinitate nobis etiam in dies laturus opem sine fine fruetur.

FINIS

HEPTAPLVS IOANNIS PICI MIRANDVLAE DE SEPTIFORMI
SEXTIDIERVM GENESEOS ENARRATIONE AD LAURENTIUM
MEDICEM.

PROHEMIVM

MOUIT AEMVLATIO ME STVDIORVM TVORVM

Laurenti Medices ut archana Moseos uolumina recenserem:

Cum superiore hyeme quantum otii dabatur a re. p. non alibi

te magis aut libentius operam summere quam in ea lectione animaduertentem. Tum eodem quoque priuata ratio subinuitauit:

Quoniam operi alteri meo tuo quidem auspicio iam pridem:

sed & in tuum nomen crescenti: quo Dauidicos hymnos a. LXX. uersos interpretatus

bus & in ecclesia iugiter personantes non modo a suspitione omni calumniaeque asse-

re: sed interpretamenti quoque facibus illuminare tentauit: nulla prorsus utilior tra-

ctatio: nulla fructuosior quam eorum librorum: nulla rursus consentanea magis (aut

ut uerius dixerim) necessaria reperitur. Accidit autem per hos dies ut in mundi sa-

brica & celebratis illis operibus sex dierum fuerim assiduus. Quibus totius natu-

rae secreta contineri ut credamus magnae se rationes offerunt. Nam ut illud obmit-

tam quod haec omnia propheta noster deo plenus ac celesti dictante spiritu totius

magistro ueritatis excepit: non ne eundem nobis cum nostrorum tum suorum tum

gentium denique testimonia prorsus humanae sapientiae doctrinarumque omnium &

litterarum consultissimum prodiderunt: Extat apud hebreos Salamonis illius co-

gnomeno sapientissimi liber cui sapientia titulus non qui nunc in manibus est Phi-

lonis opus: sed alter hierosolyma quam uocant secretiore lingua compositus in quo

uir naturae rerum sicuti putatur interpretes omnem se illiusmodi disciplinam fatetur

de Mosaicae legis penetralibus accepisse. Sunt item quantum attinet ad nostros &

Lucas & Philon auctores grauissimi illum in uniuersa egyptiorum doctrina fuisse

eruditissimum. Egyptiis autem usi sunt preceptoribus graeci omnes qui habiti di-

uiniore Pythagoras Plato Empedocles & Democritus. Notum illud Numenii

philosophi non aliud esse Platonem quam atticum Mosem. Sed & Hermippus pytha-

goricus attestatur Pythagoram de Mosaica lege plurima in suam philosophiam

transulisse. Quod si rudis in suis libris & popularis interim Moses potius quam aut

philosophus aut theologus aut magnae alicuius sapientiae artifex apparet: Reuoce

mus eo mentem fuisse ueterum sapientum celebre institutum res diuinas ut aut plane non

scriberet aut scriberet dissimularet. Hinc appellata mysteria nec mysteria quae non

occulta: hoc ab indis: hoc ab ethiopibus quibus de nuditate cognomen: hoc ab egypti-

tiis obseruatum. Quod & Sphinges ille pro templis insinuabant. Ab eis edoctus

Pythagoras silentii factus est magister nec ipse quicquam litteris mandauit preter

omnino pauca quae Dame filie moriens commendauit. Non enim quae circumferuntur

tur aurea carmina Pythagorae sunt ut uulgo etiam doctioribus persuasum sed phi-

liparchus

A

Lysis Hip / lolai. Legem deinceps eam pithagorici religiosissime tutati sunt. Eam lysis ab hip /
 parchus parcho uiolatam queritur. In eā deniq; iuratos Ammonii discipulos origenē Plo /
 Ammonius tinum & Herennium Porphirius est auctor. Plato noster ita inuolucris enigmatū
 Origenes fabularū uelamine mathematicis imaginibus & sub obscuris recedentium sensuū
 Plotinus inditiis sua dogmata occultauit: ut & ipse dixerit ī epistolis neminē ex his quā scri
 Herennius plerit suam sententiā de diuinis aperte intellecturū & re minus credentibus cōpro
 Porphirius bauerit. Quare si ob id Moseos lectionem uelut exculcatam putamus q̄ nihil ha
 Mos scriben beat in primori fronte non uulgariū non rude dānemus eodem exēplo. antiquos
 di Platonis omnes philosophos ruditatis & ignorantia quos totius sapientia magistrōs uene
 Iesus christus ramur. Quin idem obseruatū in ecclesia cernimus. Iesus christus imago substan
 Euangelium tia dei euangelium non scripsit: sed predicauit. predicauit autē turbis quidē in pa
 rabolis seorsum autem paucis discipulis: quibus datū erat nosse misteria regni ca
 lorum: palam citraq; figuras: Neq; omnia paucis illis: quia non omniū capaces:
 & multa erant quā portare non poterant donec adueniens spiritus docuit omnem
 ueritatē. Discipuli domini tā pauci electi de tot millibus multa ferre non poterant
 Turba omnis israelitica factores coci macellarii opiliones serui ancille: quibus om
 nibus legenda lex tradebatur totius Mosaice uel diuine potius sapientia ferre onus
 Cur uelata / potuissent. Ille quidem in montis sublimitate montis utiq; illius in quo & domi
 facie Moses nus sape discipulos alloquebatur diuini solis lumine collustratus tota facie mirū
 in modum splendebat: sed quia lucem ferre non poterat populus oculis cecuti
 entibus & noctuinis uelata facie illis uerba faciebat. Redeamus ad nostros. Scri
 psit Matheus primus euangeliū: & ut inquit propheta alcondens in corde suo dei
 Matheus pri eloquia ne peccaret: ita solū quā ad christi humanitatē attinebant historia profe
 mus euange quutus est ne intercideret obliuione memoria rerū gestarū ut propterea in mysti
 lium scripsit. co Ezechielis spectaculo per hoīem figuratū illū intelligamus. Ioānes qui pra oī
 Ioannes bus maxie diuinitatis secreta reuelauit tribus pridē uulgatis euangeliis & a domi
 ni cruce multis exactis annis coactus loqui quā diu tacuerat ad abolēdā heresim
 ebionitarū quā christū hominē nō etiā deū asseuerabat de aeterna filii generatiōe
 sed paucis: sed obscure pronūciauit. Inde exorsus. In principio erat uerbū. Paulus
 Ebionita corinthiis negat solidū cibū propterea q̄ adhuc carnis legibus uiuāt nō autē spiri
 Paulus tu: & sapientia loquit̄ inter perfectos. Discipulus pauli Dionysius areopagita san
 Dionysius ctū & ratū institutū fuisse scribit ecclesiis ne dogmata secretiora per litteras: sed uo
 ce tantū huius qui rite essent initiati cōmunicarenē: Hęc pluribus sū prosequutus
 qd̄ sunt multi q̄ Moseos librū ducto argumēto derudi cortice uerborū tanq̄ aliqd
 de medio & triuiale contēnant & aspernent̄ nihilq; apud eos minus credibile q̄ ha
 bere illū in recessu diuiniū aliqd̄ q̄ qd̄ fronte promittat. Quod si satis ē confuta
 Inter omnes tū iā illud creditu facile sicubi de natura de totius opificio mūdi tractatū ab eo. i.
 Moseos li / siqua in parte operis sui uelut agri cuiuspiam sint ab eo thesauri defossi omnis uere
 bros hunc eē philosophia: Factū in primis hoc in hac parte ubi uel ex p̄fesso de re: oīum ema
 precipuum natione a deo de gradu: de numero: de ordine partium mundanarum altissime

philosophatur. Propterea fuit decretum ueterū hebreorū cuius etiā meminit hiero Hieronymus
 nymus ne hęc mūdi creationē quis q̄ nisi matura iā atate attingeret. Videbor igit̄
 fortasse fecisse opereptū si imoratus diutius exactiore cura & oposiore ut licuit p
 nostra imbecillitatē studio rimatus sū intellectū Mosaica lectionis. In cuius enar / Cur ausus
 ratione cū p multos elaborasse latinos græcolq; uiderē: Præterea caldeos & hebre. scribere post
 os interp̄tes ueteres nouosq; prope innumerabiles ne cogitare quidē audebā nouū tot interpre /
 aliqd̄ super hac re uel scribere uel cōmentari Ceterū meminera cautū Mosaica le tes.
 ge ne quis agrū suum penitus totumq; demeteret: Sed in tactā ex eo portionē pau
 peribus & egenis relinqueret q̄ mergites inde & manipulos ad famē tollerādā sibi
 acciperent. Hoc cū uenisset in mentem sagacibus oculis lustrare capi latissimos
 prophete cāpos indagaturus an cū doctissimi interp̄tes nō minus cultores legis fu
 erint q̄ interpretes iuxta legis edictū intactam partem aliquam reliquissent: nobis
 ut pote infirmioribus demetendam: Vnde mihi ego quoq; uel pauculas spicas de /
 cerperem imponendas aris ecclesia quasi primitias frugum ne a priuilegiis templi
 ceu non uerus israelita ceu penitus alymbolus eliminaret. Successit ex uoto res nō
 q̄ possum equidem quicquā quod illi non potuerunt: sed quod & illi de legis pre /
 cepto noluerunt industria posteriorū uiam prestuere: & ea insuperest agri uasti
 tas ea fecunditas ut par illi frumentorū numerus nullus esse possit: ut q̄q; & infi
 nitā fere & ualentissimā opere in eo se totis uiribus exercuerint: dicere tamen euā
 gelicū illud adhuc possimus: Messis multa operarii pauci. Quæ igitur super hoc li
 bro uiri sanctissimi Ambrosius & Augustinus: Strabus item & Beda & Remigius Latini interp̄
 & ex iunioribus Egidius & Albertus: Quæ item apud græcos Philon Origenes Ba Græci interp̄
 filius Theodoritus Apollinarius Didymus Dyodorus Seuerus Eusebius Iosephus tes
 Gennadius Chrysostomus scripserunt intacta penitus a nobis relinquuntur: Cum Nil se allatu
 & temerarium & superfluum sit in ea se agri parte infirmum hominem exercere rum ex huius q̄
 ubi se pridē robustissime mentes exercuerūt. De his itē quæ uel Ionetes uel anche alii attulerūt
 los uel Simeon antiquus Caldaice tradiderunt uel ex hebreis aut ueteres Eleaza / Caldei inter
 rus Aba Ioannes Neonias Isaac Ioseph: aut Iuniores Gersonides Sadias Abraam pretes
 uterq; Moses Salamon & manaem conscripserunt nullam nos in presentia mentio Hebrei inter
 nem habebimus. Afferemus autē præter hęc omnia septē alias expositiones nostra pretes
 inuēta & meditata: in quibus illd̄ primum curabimus: euincere si poterimus tres Septem no
 difficultates cum quibus uidetur his omnibus q̄ enarrandum librū hunc suscepe / ua expositio
 runt magna & difficilis fuisse colluctatio. Prima est ne quid aut minus sufficien / nes
 ter aut parum doctē & sapienter a Mose dictum uideatur. A qua se quidam hoc Tres difficul
 pacto exoluerunt: quod idcirco neq; dixit de omnibus neque attulit grādia & sub tates in hu
 limia quia rudi populo loqueretur qui non erat intelligentia omnium satis idone / ius libri enar
 us. Nos credere possumus satisfactum rudibus auditoribus si lumen scientia quod ratione
 introspicerent sapientes crassioribus uerbis quasi cornea testa circumdatum obdu / Prima
 xerit ne hebetiores inde oculi perstringerentur: Attulerit ergo lumen ut sanis ocu / Secunda dif
 lis proforet: inclusum tamen & uelatum attulerit ne lippientibus officeret. Neq; ficultas
 A ii

ALIVD PROHEMIVM TOTIVS OPERIS.

Secunda difficultas enim minus ille aut debuit aut potuit aut uoluit iuuare doctos q̄ indoctos. Secunda est difficultas ut tenor idem sit interpretamenti sibi consentiens ex se aptus & uno quasi ductu tota series a quo primitus sensu proficiscitur in eundē illum quasi memor propositi referatur. Nec si fortasse hic de ideis loquentem introducamus proxima clausula de elementis agere uel de homine illum uelimus. Arbitrarium hoc & uiolentum genus expositionis. Quod euitare tamen in huius libri enarratione impossibile multis ne dicam difficile operosum profecto omnibus uisum ē.

Quam difficile factu quod aggreditur Tanta est perplexitas: tanta ambiguitas: tanta uarietas uniuerse lectionis. Vide quanti laboris q̄ non factu sit facile id quod animo nos concepimus (utinā consequamur) ut non uno duntaxat sed septemplici sensu a capite semper nouum opus exorsu perpetuæ & impromiscuæ expositionis ordine totam hanc mundi creationē: nihil usi priorum opibus interpretemur. Tertia difficultas in hoc uersatur ne extraneum aliquid uel prodigiosum uel alienum a rerum natura quæ nunc conspicitur & a ueritate quam a philosophis melioribus conperitam nostri etiam receperunt asserentem prophetam Immo per prophetam diuinum spiritum faciamus. Cur autem septem a nobis allatæ expositiones: qua ratione susceptæ: quod nostrum consilium: & quæ necessitas nos ad eas impulerit: Quid omnino sit nouum hoc quod asserere molimur sequenti capite palam faciemus. In quo illius qui de hac materia .i. de mundi creatione absolutissime: ad nature ipsius emulationem sit scripturus ideam pingentes conabimur tum in sequentibus re comprobare: prophetam nostrum ab illa nihil quasi ab archetypo decidisse: Sed assequutum omnibus numeris ita ut nihil aliud pro tali idea q̄ ipsemet proponendum sit omnibus & magnitudinem eius admirari omnes facilius q̄ estimare pro dignitate possimus. Debent autē tibi hanc nostra qualiacunq; sint adhuc rudimenta nostræ iuuentutis Laureti uir clarissime uel quia sunt mea qui tibi me ipsum iam pridem dedidi & uouei uel quia hoc ipsum tu nobis in quo sunt nata seculani secessus ociū parasti. Quod interuentu etiam crebro uel assiduitate potius Angeli Politiani familiaris tui conditur: cuius amoenum & fertile ingenium q̄ antea flores litterarum uarios extulerat tam nūc ut arbitror solidam philosophiæ maturamq; adeo frugem pollicetur. Accedit q̄ consuetum est cum his quos amamus uel colimus festum aliquid aut letum euenit non solum uerbis congratulari sed aliquo etiam munere fauere ut sic dixerim illorum foelicitati & testatam apud eos facere letitiam animi nostri. Oportune igitur nostra hac lucubratiō ad te uenit quo tempore Ioannes filius ea ætate qua nemo antea summo christianorum ordinum collegio a Pontifice summo Innocentio .viii. destinatus est: & indole ipsius quæ de se bona omnia promittit & tuis meritis tuaq; auctoritate id sibi iure & merito postulantibus. Reliquum ut optemus dignum se ille exhibeat hac dignitate. Quod fecerit sequem & patrem & dignitatis auctorem habuit eundem uitæ exemplar id est prudentiæ totiūq; uirtutis habuerit. Vale.

RES Mundos figurat antiquitas: Supremum omnium ultramundum quem theologi angelicum philosophi autem intellectualem uocant: quem a nemine fatis pro dignitate decantatū Plato in phedro. Proximum huic cælestem: postremum omnium sublunarem hunc quem nos incolimus. Hic tenebrarum mundus: ille autem lucis: cælum ex luce & tenebris temperatur. Hic per aquas notatur fluxa instabilisq; substantia: ille per ignem lucis candore & loci sublimitate: cælū natura media idcirco ab hebreis a sciamaim quasi ex es & maim .i. ex igne & aqua quæ diximus compositum nūcupatur. Hic uitæ & mortis uicissitudo: illic uita perpetua & stabilis operatio: in cælo uitæ stabilitas operationū locorūq; uicissitudo. Hic ex caduca corporū substantia: ille ex diuinae mentis natura: cælum ex corpore: sed in corrupto ex mente sed micipata corpori constituitur. Mouetur tertius a secundo: secundus a primo regitur: & sunt præterea inter eos differentiæ plurimæ quas hic enarrare non est consilium ubi hæc præterfluimus potius q̄ inundamus. Hoc non pretermiserim figuratos hos mundos tres a Mose euidentissime in admirabilis illius tabernaculi sui constructione. Partitus est enim tabernaculum in partes tres: quarū singule singulos quos diximus mundos representare expressius nullo modo possent. & .n. prima pars nullo defensa tecto uel umbraculo imbribus niui solibus calori frigoriq; obuia erat & oportuna: & q̄ est nostri .i. sublunaris mundi euidentius simulachrum inhabitabant eam non modo homines mundi & immundi facti & prophani: sed & omnifari generis animalia eratq; in ea uel ob sacrificia iugisq; imolationes uitæ & mortis perpetua uicissitudo. Reliquæ due partes ambe obtecte & undique ab omni peregrina iniuria libere quemadmodum & uterq; mundus tam celestis q̄ supercelestis: nec iniuria capax nec cōtumelia. Ambe itē sanctitatis nomine honestatæ ita tamē ut quæ erat secretior sancti sanctorū: reliqua sancti tantū titulo decoraretur sicuti quæuis & celestis & angelicus mundus uterq; sanctus: quoniā supra lunā post luciferi casum nec macula nec peccatū aut esse aut esse potest: angelicus tamen celesti longe sanctior & diuiniior habetur. Sed qd remotiores has similitudines prosequimur: Nā si postrema pars tabernaculi erat hominibus & brutis cōmunis: secundā: quæ tota auri splendore fulgebat candelabrū illuminabat septē lucernis distinctū quæ ut dicunt oēs interpretes latini graeci & hebrei septē planetas significat: In parte tertia omnium sacratissima: alata cherubin erāt nō ne nostris tres mūdōs oculis subiciunt: & hūc quē & bruta & homines incolūt & celestē in quo planetæ corruscant & supercelestē habitaculū angelorū. Admonemur autē hinc etiā altioris euangelici sacramēti. Nā quoniā nobis ad mūdū supercelestē ad angelorū cōsortiū referata est uia per xpi crucem & sanguinē idcirco illo occumbente scissum est uelum templi quo sancta sanctorū per quæ angelicū diximus mūdū significari ab alijs partibus dictū debatur. Quod fuit inditio patere iam aditū homini ad dei regnū ad deum ipsum

Quemlibet mundū i quo libet esse
Tres cause q̄ mundus est unus
Anaxagoras Pythagorici Platonici
Quomodo mūdi sunt in se inuicē
Exēplar p̄posita ueritatis
Decē spheræ mundi intellectuales
Decē spheræ mūdi celestis
Decē spheræ mundi elementaris
Corpus
Natura
Anima
Hoy quodlibet trifariā diuiditur
Testimonia ex sacris litteris
Non posse nisi uiros doctissimos recte allegorias uel scribere uel interpretari
qui uolat super cherubin aditum ab initio ob peccatum primi parentis iustitiæ legibus occlusum. Hac satis de tribus mundis in quibus illud in primis magnopere obseruandum unde & nostra fere tota pendet intentio esse hos tres mundos mundum unum: non solum propterea quod ab uno principio & ad eundem finem omnes referantur: aut quoniam debitis numeris temperate & armonica quadam naturæ cognatione atq; ordinaria graduum serie colligētur: Sed quoniam quicquid in omnibus simul est mundis id & in singulis cōtinetur: neq; est aliq; unus ex eis in quo non omnia sint quæ sunt in singulis quam Anaxagoræ credo fuisse opinionem si recte eū sensisse putamus explicatā deinde a pythagoricis & Platonici. Verum quæ in mundo sunt inferiori in superioribus sunt: sed meliore nota: quæ itidem sunt in superioribus: in postremis etiam uisuntur: sed degeneri conditione & adulterata ut sic dixerim natura. Est apud nos calor qualitas elementaris: est in celestibus uirtus ex calfactoria: est in angelicis mentibus idea caloris. Dicā aliquid expressius. Est apud nos ignis quod est elementum. Sol ignis in celo est: est in regione ultramundana ignis saraphicus intellectus. Sed uide quid differant. Elementaris urit: celestis uiuificat: supercelestis amat. Est aqua apud nos: est aqua in celis huius motrix & domina uestibulū. i. celorum luna: Sunt aquæ & super celū mentes cherubice. Sed uide quæ in eadem natura disparilitas conditionis humor elementalis uitæ calorem obruit: celestis eundem pascit supercelestis intelligit. In primo mundo deus unitas prima nouem angelorum ordinibus quasi spheris totidem præest in mobilisq; ipse omnes mouet ad se. In mundo medio. i. celesti celum empireum nouem itidem spheris celestibus quasi dux exercitui præest quæ cū singule motu incessabili uoluantur illud tamen deum imaginans in motum est. Sūt & in mundo elementari post materiam primam ipsius fundamentum nouē spheræ formarum corruptibilium. Tres. s. corporum uitæ expertium que sunt elementa & mixta tum inter hæc media: que mixta quidem sed imperfecta quales in sublimi que fiunt impressiones. Tres uegetabilis naturæ: que in tria primum genera diuiditur. herbarum fructicum & arborum: Tres animæ sensualis que aut imperfecta est qualis quæ in Zoophitis aut perfecta quidem: sed intra terminos irrationalis phantasiæ aut quod summum in brutis est humanæ etiam capax eruditio nis: quod quasi medium est inter hominem & brutum sicut Zoophitum mediū est iter brutum & plantam. Sed de his plura q̄ opus sit. hoc tantum addiderimus mundorum mutuum continentiam sacris etiam litteris indicari: Cum & scriptum in spalmis sit qui creat celos in intellectu & angelos dei legimus spiritus esse & ministros eius flammā ignis urentis. hinc sepe diuinis celestia cognomina sepe etiā terrena: dum nunc per stellas nunc per rotas & animalia. nunc per elementa figurantur: hinc & terrenis sepe celestia nomina. Quoniam. s. astricti uinculis concordie uti naturas ita etiam appellationes hi omnes mundi mutua sibi liberalitate cōdonant. Ab hoc principio (siquis fortasse hoc non dum aduertit) totius sensus allegorici disciplina manauit. Nec potuerunt antiqui patres aliis alia figuris decenter

representare nisi occultas ut ita dixerim totius naturæ & amicitias & affinitates e docti. Alioquin nulla esset ratio cur hoc potius hac imagine aliud alia q̄ cōtra representassent. Sed gnari osum rerū & acti spiritu illo q̄ hæc oīa nō solū nouit: sed fecit naturas unius mūdi p̄ ea q̄ illis in reliquis mūdis nouerāt respōdere aptissime figurabāt. Quare eadē opus cognitiōe (nisi idē ad sit & spiritus) his q̄ illoꝝ figuras & allegoricos sensus interpretari recte uoluerint. Est aut̄ preter tres quos narrauimus quartus alius mūdis in quo & ea oīa inueniātur que sunt in reliquis. hic ipse est hō qui & p̄pterea ut catholici dicūt doctores in euāgelio oīs creaturæ appellatione censetur: Cū predicandū hominibus euāgelium: nō aut̄ brutis & angelis: predicandū tamē omni creaturæ a Christo demandatur. Tritū in scolis uerbum ē eē creatura hominem minorem mundum: in quo mixtum ex elementis corpus & celestis spiritus & plantarū anima uegetalis & brutoꝝ sensus & ratio & angelica mens & dei similitudo cōspicitur. Quattuor igitur hos mūdos si statuamus credibile ē Mosem dicturū de mundo sufficienter: de his oibus differuisse: & cū naturam scriptor effigiet si sit naturæ consultus qualem hunc nostrum liquem alium credimus: credibile doctrinā de illis nō aliter dispositam q̄ in se ipsis illos omnipotens deus disposuit: ut sit uere scriptura hæc Moseos imago mūdi expressa: quæ admodū legitur etia ei preceptū in monte ubi hæc didicit ut omnia faceret secundum exēplam quod in monte uiderat. Primum igitur quod est omnium maximum sicut ostēditur quæ sunt in omnibus mūdis cōtineri in singulis: debuit Moses emulatore naturæ de nullo usquā ex illis mūdis agere: quin sub eisdē uerbis eodēq; contextu de oibus simul pariter ageret. Vnde quadruplex statim totus molaicæ lectiōis expositio nascitur ut primo loco quicquid ibi est scriptū: de angelico mūdo & inuisibili celesti mūdo: Tum de sublunari hoc & corruptibili: Quarto de natura hominis: Nam si nusquā de intelligibili puta tractabitur: quin sicut ille in se postremas oēs naturas cōtinet: ita & eadē dereliquis mundis nos scriptura admoneat: possumus certe immo debemus omnes particulas de omnibus interpretari. Rursus sicut natura q̄q̄ in se ipsis promiscuæ inuicem cōtineantur discretas tamē proprias sedes: & peculiaria quædam iura sortitæ sunt: ita & si singulis in partibus presentis operis de quadruplici natura eadem serie litterarū differatur credēdū tamē prima in parte de prima agi natura peculiarius atq; eodē ordine deinceps in reliquis: Vnde & quinta exoritur expositiōis necessitas. Accedit quod qua ratiōe hæc sūt distincta: quia tamen nulla est multitudo quæ non sit una discordi quadam cōcordia ligatur & multiformibus nexuū quasi cathenis deuincuntur. Quod cū toto etiā opere agere Mosem sit uerisimile ad sextam iam nos interpretationē uel inuitos uocat. In qua ostendemus quindecim esse modos: Quibus rem aliā alii cognatā uel cōiunctā intelligere possumus: & cum neq; plures sint ita eos oēs & sufficienter & dilucidate a propheta expressos: ut nihil expressius unquam de rerum natura scripserit aristoteles. Postremo quæ admodū sex diebus geneleos sabatū succedit id est quies.

Congruū ut & nos post precedentū a deo res ordines distributos : & explicatam eorum unionem & differentiam foederatq; & habitudines septima iam & sabbataria (ut sic dixerim) enarratione de creaturarum foelicitate: deq; reditu ad deum qui per Mosaicam: & christianam legem elongato inde ob peccatum primi parētis homini contigit aliqua perstringamus: referātes quā de his in presenti scriptura Moses apertissime occultauit ut fiat palam de christi aduentu de ecclesiae profectu de gentium uocatione expressissimum hic uaticinium legi. Ut sit uere hic liber: si quis alius talis: liber septē signaculis ob signatus: plenus omni doctrina: oibus misteris. Nō autē imitabimur eos qui aggressi aliquando hanc mūdi creationē exponere. Quicquid usq; apud philosophos & apud theologos de deo de angelis de materia de celo deq; tota natura disputatum est huc congeserunt. Quod apud hebreos maxime Isaac Perla & Samuel ophinides peccauerunt: Sed solum quid sibi Mosaicā littera uelit: Quid uerborum cōtextus uel indicet uel significet declarare pro uiribus annitemur. Nec si ostendemus per firmamentum puta octauam spheram significari statim de illa exordiemur disputationem quo pacto rapiat ceteras spheras: quot signis distincta: quod imaginibus: simplici ne motu: an potius duobus an uerius tribus indiuerfa rotetur. Aut sicubi dictione aliqua indicari hominis animum dixerimus digrediemur ad omnia quā scribuntur de anima enucleanda sed ea tantum de unaquaque re strictim etiam & cursim annotabimus de quibus mentionem auctor expressam facere uideatur. Dixi strictim etiam & cursim: quia nō illud hoc opere est consilium ut qui hāc alibi non didicerunt hīc primum discant: sed ut quā sciunt iam esse uera in prophetā uerbis agnoscant: & quā immensis uoluminibus digesta a theologis & philosophis legerunt: quo pacto hic paucis & cōprehenderit & occultauerit intelligentes: reuelata facie legis latorem loquentem audiant. Quod si quis etiam forte actus spiritu sanctae rusticitatis non tam petita hāc altius mysteria non probauerit q̄ simpliciorem potius & sibi acomodationem optauerit sacri contextus enarrationem Iubebo eum prius meminisse Pauli praecipientis ne aut qui manducat non manducantem spernat: aut qui non manducat manducantem iudicet: Tum ipsum non meis sed Augustini in ipsa etiam sua in genesim expositione alloquar uerbis in hunc modum. hāc tu si potes apprehendas: si non dum potes relinquo ualentioribus. Tu uero cum scriptura non desistente infirmitatem tuam & materno in cessu tecum tardius ambulante proficias: Illa enim sic loquitur ut altitudine superbos irrideat: profunditate attentos terreat: ueritate magnos pascit: affabilitate paruos nutriat. Sed redeamus ad nos & ab ipso corruptibili mundo quem habitamus exordientes prestemus quantum scilicet possumus quod polliciti sumus. Alioquin & in magnis est satis uoluisse: & ut inquit Pomerius magnarum rerum magnus conatus profectus est.

Mosaica uerba exponenda.

Verba ipsa prophetā quā exponenda suscepimus hāc sunt.

Isaac perla
Samuel ophinides

Scribi hāc e/
ruditis nō ru/
dibus philo/
sophiā

Paulus

Augustinus

Virtus scrip/
turae

Pomerius

i N principio creauit deus caelum & terram: terra autem erat inanis & uacua: & tenebrae erant super faciem abyssi: & spiritus domini ferebatur super aquas: & dixit deus fiat lux & facta est lux: & uidit deus lucē quae esset bona: & diuisit lucem a tenebris appellauitque lucē diē & tenebras noctem: factūque est uespere & mane dies unus. Dixit quoque deus fiat firmamentū in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis: & fecit deus firmamentum diuisitque aquas quae erant sub firmamento ab his quae erant super firmamentū: & factū est ita: Vocauitque deus firmamentū caelum. & factum est uespere et mane dies secundus. Dixit uero deus congregentur aquae quae sub caelo sunt in locum unum & appareat arida: & factū est ita & uocauit deus aridam terram: congregationesque aquarum appellauit Maria: & uidit deus quod esset bonum: & ait germinet terra herbam uirentem: & facientem semen & lignum pomiferum facientem fructum iuxta genus suū: cuius semen in semetipso sit super terrā: & factum est ita & protulit terra herbam uirentem & facientem semen iuxta genus suum lignumque faciens fructum: & habens unum quodque sementem secundum speciem suam & uidit deus quod esset bonum: & factum est uespere & mane dies tertius. Dixit autem deus: Fiant luminaria in firmamento caeli & diuidant diem ac noctem & sint in signa & tempora & dies & annos ut luceant in firmamento caeli: & illuminent terram: & factum ita fecitque deus duo luminaria magna luminare maius ut praesset diei: & luminare minus ut praesset nocti & stellas & posuit eas in firmamento caeli ut lucerent super terrā: & praessent diei ac nocti & diuiderent lucem ac tenebras: & uidit deus quod esset bonum: & factum est uespere & mane dies quartus. Dixit etiam deus producant aquae reptile animae uiuentis & uolatile super terram sub firmamento caeli: Creauitque deus cetera grandia & omnem animam uiuentem atque motabilem quas produxerāt aquae in species suas: & omne uolatile secundum genus suum: & uidit deus quod esset bonum benedixitque eis dicens. Crescite & multiplicamini & replete aquas maris: auesque multiplicentur super terrā & factum est uespere & mane dies quintus. Dixit quoque deus producat terra animam uiuentem in genere suo: iumenta & reptilia & bestias terrae secundum species suas: factumque est ita: & fecit deus bestias terrae iuxta species suas: iumenta & omne reptile terrae in genere suo: & uidit deus quod esset bonum & ait. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram & praesit piscibus Maris & uolatilibus caeli & bestiis uniuersae terrae omnique reptili quod mouetur in terra: & creauit deus hominem ad imaginem et similitudinem suam ad imaginem dei creauit illum. Haec tenus exponendum Moysen suscepimus. Totam autem expositionem in septem libros siue tractatus partitus sum: potius ut imitarer Basiliū & Augustinū quā propterea quod hac crebra distinctione quasi interiuungēs legentis intentio recreat. Accedit quod cum septem sint expositiones septem libris digestae singulique libri septem capitibus diuidantur septem creationis diebus omnia respondent. Factum item a nobis ratione

Dies primus

Dies secundus

Dies tertius

Dies quartus

Dies quintus

Dies sextus

congruentissima: ut quæ admodum septima dies apud Moysen sabbatum est & dies quietis: Ita expositio quælibet nostra septimo semper capite in Christum deriuetur qui & finis est legis: & nostrum est sabbatum nostra quies nostra felicitas.

EXPOSITIO PRIMA DE MUNDO ELEMENTARI.

Libri primi Caput primum.

De principiis rerum corruptibilium
Materia
Priuatio
Dimensiones materiae
Efficiens causa
Finis

ATVRALES Philosophi qui de natura rerum corruptibilium differunt de principiis earum sic statuunt in uniuersum: esse materiam rudem formam expertem idoneam quidem omnibus formis suscipiendis sua tamen natura omnibus priuata: Quare praeter materiam priuationem etiam faciunt principium rerum naturalem. Adiecit Auerroris esse materiam trino dimensu in longitudine latitudine altitudineque pensam: ne scilicet res corporeae de in corporeo subiecto fieri dicerent. Tum asserunt transmutate causam quam uocant efficientem. Cuius ui tractata materia: quod est potentia actu fiat aliquando quæ admodum mollis cera & indefinita ductu manus atque tractatu in diuersas figuras pro tractantis arbitrio transformatur. Quoniam autem nihil natura temere agit sed boni alicuius consequendi gratia finalis causa se statim infert: & proximus quidem finis agentis causa forma est quam de materiae gremio eruit. Hoc enim illam consilio agit & uersat ut ad perfectum habitum formae illam perducatur: unde & forma tertium principium ab Aristotele statutum. Hac autem de materiae linu educi non potest nisi affecta prius & preparata congruis qualitatibus: Circa quas totus operis labor tota actionis mora consumitur ipsa scilicet specie indiuiduo momento quasi praemio laboris statim effulgente. Opificem ipsum causam potius quam principium uocant peripathetici. Diuinorum autem memores semper diuini Platonici admonitos nos uolunt naturales agentes causas: & si sola appareant nobis quae corpora agant forment & transmutent haud tamen primarias esse causas eorum quae fiunt: sed instrumenta potius diuinæ artis cui obediunt & famulantur. Quemadmodum fabri manus & si ipsa totam domus materiam ligna lapides cementa componant ordinent & transmutent nihilque uideatur praeter eas cui factura domus accepta referatur nouimus tamen organum illas esse obediens arti & seruiens quae constituta in animo architecti domum quam simul concepit particulatim digerit explicat que insensibili materia: hinc factum ut ipsi duas causas adiuciant organicam & exemplarem. Quod neque negant peripathetici: Immo confirmant apud quos trinitum illud: Omne opus naturae opus esse intelligentiae. haec sunt quae in commune dicuntur de rebus corruptibilibus: quae omnia ita in opere primi diei complexus est Moyses ut neque certius neque aptius de his quicquam dixerint philosophi probatissimi.

Caput secundum.

Caelum
Terra
Stoici

Principio igitur duas statuit causas agentes & materiam eam. scilicet quae actu et eam quae potentia illam caelum hanc terram uocat cui nostrae expositioni attestat primam auctoritatem stoicorum quae agens

re eam caelum materiale terram uocauerunt ut scribit Varro ne graecos commemoret. Atte Varro statur & ratio. Nam & materia despiciatissima omnium naturarum uti est terra om Peripathetici nium elementorum: & simili omnino proportione respondent: ut probant peripa Terra inanis thetici agens materiae & terrae caelum. Terra autem haec id est materia inanis & uacua. & uacua. Hebraei quidem omnia rudi materiae informis conueniunt quae & experts formarum omni Tou um merito inanis & uacua dicitur & omnino in composita & inuisibilis est. Verum he Bou briacae dictiones tou & bou quae hoc loco leguntur a pluribus hebreis aliter expo/ Materia cog/ nuntur. Tou quidem re brutam interpretatur stupentem attonitam. Quod ad ma nitu difficultis teria etiam tenebricosam deformemque faciem ab illis refertur: ob eam causam quae Aristoteles intendentes nos in illius cognitionem attonitos reddit: propter quod & Aristoteles Plato proportione: & Plato notha ratione cognosci a nobis illam dixerunt. Bou autem Formae inco/ ex ui dictionis incohationem & rudimentum formae multi exponunt. Idem enim hatio. si uerbum uerbo reddamus est bou ac si dicamus in eo est siue eo aliquid est. Quod Albertus si sequamur praeter subiecti potentiam incohata in eo formam intelligemus. Quod Antiquus Si non solum Albertus et plures peripathetici sed ueteres etiam hebraei crediderunt ut meon ex monumentis antiquissimi Simeonis aperte colligimus. Verum quo pacto Tenebrae haec sit incohatio accipienda declarat adiiciens. et tenebrae erant super faciem abyssi. Abyssus Abissum uocat terram id est materiam trino dimensu in altissimas profunditates Priuatio id est extensam. Super hanc tenebrae id est priuatio est: principium apud peripatheticos quod formae in/ in primis celebre cui nulla magis appellatio quam tenebrarum congruit. Est au cohatio. re priuatio qua differt a negatione ut magnus Albertus constantissime uult ipsa Dispositiones haec de qua dicimus incohatio formae de qua re idem philosophus copiose & subti materiae. liter differuit. Praeterea si subest terra aquis & irrigata inde parturit quae postre/ uis causae age/ mo & pariat: nonne aquae hoc loco accidentes materiae qualitates & affectiones tis organum di/ significabunt? quae uel suo fluxu tractabilique natura aquarum speciem gerunt: agens materiae Quibus ut ita dixerim humectata materia parturit formam quam extremo tem no attingit ni/ ponis momento edit in lucem. Super has aquas spiritus domini id est uis causae ef/ si mediis qua/ ficientis domini organum & instrumentum merito ferri dicitur. neque dicitur ferri sup litatibus terra quia non attingit agens subiectum aut permeat nisi mediis illis intercedenti Exoritur lux bus qualitatibus: quas dum uersat & agit oritur lux id est formae species & decor te/ Dei imperio nebrarum quas diximus id est priuationis expultrix & fugatrix. sitque dei uoce sic i/ fit lux perantis: quia nihil agunt causae naturales: quod non diuinæ artis ordo praeciperit. Fit ex uespe & mane dies Tu fit ex uespe & mane dies unus: Cum ex potentia actusque natura substantia tertia & mane dies quod compositum dicimus disulcauit: estque ratio iam manifesta iuxta hunc sensum cur unus natura formae quam primi boni imago tenuis & umbratilis similitudo. Haec tenus i forma compositi uniuersum de corruptibili substantia qualis omnis quae infra lunam est: ubi & caelum tu unum & terra id est transmutantem naturam & eam quae transmutatur & terram eandem id est Lux bona materiam uidimus inanem omni specie substantiae uacuam item omni forma Epilogus

Cur sup faci/
em abyssi te/
nebræ

accidentali: Superque eam in trini dimensus abyssos extensam priuationis tenebras insidentes: non quidem illi intimas (Neque enim priuatio materiae essentia est ut probat Aristoteles) sed extremam eius faciem occupantes. Vidimus item super aquas id est fluxas dispositiones materiae quasi terrae praesentes ferri spiritum domini id est uim causae agentis non uti causam principalem: sed uti spiritum domini id est organum diuinae artis quomodo spiritus noster uitalis organum animi est, & statim tractante spiritu aquas illas & peruadente subiectum iussu dei artificis exorta est lux id est formae decus & splendor.

Caput tertium.

Quid p aqs
secunda die in
telligamus

Quoniam autem a comunibus generalibusque ad specialia recto ordine descendimus ut probat Aristoteles: facturus hoc idem Moses: postquam dixit de his quae communia sunt rebus omnibus elementaribus: elementalem totam substantiam secunda die trifariam diuidit. Primo autem intelligendum materiales omnes formas: aquarum appellatione ab illo hic designari quae congruere magis ne possit quidem. Est enim in sphaera hac rerum generabilium & corruptibilium stante materia quasi alueo maris uti fluxus refluxusque undarum perpetuus indefinens abeuntium & aduentantium formarum commutatio. Generatio scilicet praeterit ut inquit Salomon: & generatio aduenit: terra autem stat in aeternum. Vocantur enim & formae istae apud platonicos imitatores semper hebraicae disciplinae generationes potius quam formae quod fieri quam esse dici uerius possint. Ob quam etiam causam factum ut quo supra nomine: aquarum scilicet: materiae qualitates & accidentales formas uocauit: eodem hic uocauerit etiam ipsas materiales substantias: scilicet ut admoneret non id quidem quod credidit Alexander esse qualitates ipsas elementis formas substantiales: sed quod platonici magno opere confirmant esse speciem omnem quae in materia est ad accidentis fere potius quam ad uerae substantiae conditionem referendam. Quem titulum sibi illa legitime uendicant quae per se stant sibi ipsis innixa & id quod sunt uera sunt ratione: in mixta rebus peregrinis & minime adulterata Heraclitus sensibiliu reru substantiam uocauit mare & apud poetas in uolucris fabularu uelantes philosophiam: Cum post saturniam unitatem id est mundi intelligibilis unionem intra se omnia implicantis in tres partes sensibilem mundum partiretur: caelestemque ad scriberet regionem Ioui: subterraneam Plutoni: Neptunno autem mediam hanc. scilicet a luna ad terram pertenditur: de qua nunc agimus: Neptunum maris dominum dixerunt: qui idem apud Platonicos per ea uirtute accipit: quae generationibus praestit. Sed redeamus ad Mosem diuidente aquas ab aquis medio firmamento. Triplex enim partitio corporum sublunarium. Alia supra mediam regionem aeris sunt suprema scilicet pars eiusdem elementi & purissimus ignis quod totum etheris nomine designatur: Ibi pura in mixta & legitima elementa: Alia infra ipsam aeris mediantium quae apud nos sunt ubi elementum purum nullum (Neque enim purum elementum sensibile) sed mixta omnia ex foeculenta crassioreque parte mundani corporis constant. In tercedens regio aeris quae hic dicitur firmamentum: unde & aues sub firmamento

Salamon
Platonici he
breorum imi
tatores

Alexander

Heraclitus
Poetae

Triplex par
titio corporu
sublunarium
Elementu puru
Mixtu imp
sectum
Mixtum pfe
ctum

coeli ab eo uolantes introducuntur: ea est regio in qua sublimes illa impressiones apparet: pluuiae: niues: fulgura: tonitrua: cometae: & caetera id genus. Vide autem quae recte non solum situ: sed & natura proprietate hoc firmamentum superiora elementa ab inferioribus quasi aquas ab aquis discriminat & distinguit. Supra eam pura sunt elementa: infra eam perfecta mixtione ab elementali simplicitate discedunt: inibi mixta fiunt sed imperfecta mediaque ut dicat uerissime iter mixtorum elementorumque naturam.

Caput quartum

Sed uideamus quid ultra Moses philosophetur congregentur inquit aquae quae sunt sub coelo in locum unum: & appareat arida. Arida materia est uti iam constituimus aquae in locum unum & apparet materia aut conspicitur nisi formarum speciem induta: sed neque apparet induta specie elementi: quia ut diximus & probant philosophi elementum simplex nec uideri nec tangi nec sub ullum omnino sensum cadere potest. Si igitur quae inuisibilis olim fuerat terra futurum est ut sub conspectum ueniat necesse est aquas quae sub coelo sunt id est sub media aeris regione congregari ad locum unum id est ad coem mixtionis colluuiem confluentes certis legibus tamen quasi litoribus praescriptam in unam mixtionis formam coalescere. Quod aquis inferioribus ut ostendimus non item superioribus accidit: ubi aut nulla prorsus aut imperfecta mixtio. Quod si animae uegetalis mixtionis formam statim consequitur: Quid aliud a nostro philosopho expectabamus quam ut post illam aquarum congregationem induceret statim terram herbarum fructicum arborumque fecundam.

Caput quintum.

Quaquam hinc uidebatur ordine consequenti ad animalia transiendum quorum anima uegetali proxime iuncta est: tamen quoniam ab animalibus ad hominem itur: in qua definit de mundo corruptibili omnis tractatio: idcirco interiecit Moses aliqua de his quae sunt in firmamento: & quibus ipsum ornatur uti terra ornatur his quae in ea sunt metallis plantis & animalibus. Sunt autem haec impressiones illae quae in sublimi id est in media regione aeris sunt. hanc supra & caelum & firmamentum uocauit: hic autem firmamentum caeli: ut sciamus non illud esse quod uere est caelum: sed quod caelo subest. Quare et Ennius in achille hanc partem subiices dixit: propterea quod caelo proxime sit subiecta. has autem impressiones secundarias stellas & sydera & astra a philosophis nuncupari notius est quam ut pluribus comprobetur aut duriusculum uideri alicui possit nos de illis exponere quae de syderibus hic dicuntur. Quoniam autem horum omnis diuersitas ad duas primas causas refertur caliditate & frigiditate referemus conuenienter quae a causa sunt calida ad solem quae uero a frigida ad lunam. Neque ob id solum & solis & lunae et reliquorum syderum haec sibi appellationem uindicant quod idem sunt ipsa inferiori caelo quod illa sunt suo quaquam diuiniore: uel quod ite simili facie se ostendant hominibus lucetia pariter & coruscantia: quae quod alia ex illis aliud in caelo sydus tanquam principem & ducem sequantur. Unde & signa earum sunt rerum: quae sydera a quibus fuerint excitata portendere in inferioribus soleant. huic rei argumentum est illud quod motum syderum sequuntur quorum uel influxu de terrestri collecta materia id est uaporoso halatu consistunt.

B

Congregatur
aquae in locum
unum & appa
ret terra

germinat ter
ra plantas

Ennius

Caput sextum:

Pythagorici Timeus Manifesta iam quæ sequuntur de animalium deque hominis productione. Post plantas enim ea sunt mixta quæ sentiunt & moventur: quæquæ & plantis stupidum sensum adscribat Pythagorici: quod in ea quæ parturimus concordia longioris subfellu ope discutimus. Hac autem animalia quæ citra omnem controuersiam motu sensuque participat: & hic a Mose & in Timeo inuolantia et in aqua degentia & terrestria distinguuntur. Summus omnium & princeps homo: quo mundi corruptibilis natura progressa sistit pedem & receptui canit.

Caput septimum:

Christus nostra felicitas Quæadmodum autem inferiorum omnium absoluta consummatio est homo: Ita omnium hominum absoluta est consummatio christus. Quod si ut dicunt philosophi ab eo quod uno quoque in genere est perfectissimum ad ceteros eiusdem ordinis quasi a fonte omnium perfectione deriuat: Dubium nemini est a christo homine in omnes homines totius bonitatis perfectione deriuari: Illi scilicet uni datus spiritus non ad mensuram ut de plenitudine eius omnes accipemus. Vide quæ haud dubie hæc ei prerogatiua debeat deo & homini: quæ etiam quæ homo est peculiari ei & legitimo priuilegio conuenit.

EXPOSITIO SECUNDA DE MUNDO CAELESTI. PROHEMIUM.

Tres causas quare Moses figurate scripsit. Mirum moeseos artificium Absolutissimum scribendi genus scriptura moisaica intelligitur angelicæ emulatrix. Urganus ab elementis ad caelum: a corruptibilibus ad incorrupta corpora: ut palam omnibus sit eisdem uerbis quibus de elementali nobis tot natura monstrata sunt: de caelestibus ite altissima dogmata a propheta comprehensa. Quod cum nobiscum animo reuoluemus: erit propter ea quæ diximus in prohemio alia nobis improptu ratio. Cur gratia exempli dicitur Moses de agente causa & de materia non illam agentem expressis uerbis hanc materiam uocauit: sed caelum & terram: & materiae dispositiones: non qualitates ut dicunt philosophi sed aquas: & formam lucem potius quam formam appellauit: Cometas ite & fulmina & cetera id genus non propriis cognominibus: sed astra & stellas nominauit atque ita de reliquis. In exordiis quidem allata fuit a nobis cum ueterum consuetudo scribendi res grades phisicas & diuinas occulte & figurate: tum ruditas auditorum qui cum splendorem disciplinae Moisaicae ferre non possent oportuit uelata facie uerba facere illis: ne qui illuminandi suscipiebatur: nimio lumine obcecareretur. Nunc tertiae rationis habemus occasionem: quia scilicet si materia & formam & qualitates & causam agentem nominasset poterant illa quidem corruptibilis mundi tractatibus deseruire: non autem & reliquis. Quare illud est incogitatum & mirum Moeseos artificium diuinaque uere non humana industria eis uti dictionibus itaque orationem disponere: ut eadem uerba idem contextus eadem series totius scripturae figurandis mundorum omnium & totius naturae secretis apte conueniat. Hoc illud est in quo Moeseos liber omnem gentium & doctrinam & eloquentiam & ingenium superat. hoc nouum illud & intactum adhuc quod nos afferre temptauimus: ut scilicet factum a Mose id nostris hominibus re ipsa comprobaremus. Hac est idea hoc est exemplar absolutissimi scriptoris: non ob id solum quod huiusmodi scribendi genus ut supra demonstrauimus naturam effigiat & emulatur: quod sicut inter

mentes angelicas auctore Dyonisio et diuo Thoma splendore nostrae theologiae illa est suprema: quæ paucissimis ea notioribus & formis per intelligentiam comprehendit: quæ inferiores uariis & multiplicibus: ita iter scripturas illa est summa illa apicem tenet omnium perfectionis quæ paucissimis uerbis omnia ueluti singula & congrue & profunde complectitur. Sed quod prophetam prodeuntem reuelata facie moramur ultra: ut de caelestibus nos mysteriis alloquatur: prius tamen quam loquentem ipsum audiamus: ut simus uerborum illius capatiores presari pauca quaedam de caelo decimo utile fuerit.

Caput primum.

Supra nouem caelorum orbem qui ratione non sensu deprehensus est: primusque est iter corpora quæ mouentur creditum esse decimum caelum fixum manens & quietum: quod motu nullo participet. Neque hoc tamen creditum a nostris maxime iunioribus Beda sed a pluribus etiam hebreorum: pretereaque philosophis & mathematicis quibusdam. E quibus satis duos sit attulisse Abraam hispanum astrologum maximum & Isaac philosophum: quorum uterque hoc attestatur. Quin & hic Isaac decimum orbem ab Ezechiele designatum intelligit per Zaphirum in similitudinem throni: ut color Zaphiri lucis nitorem: throni similitudo imobilitatem eius significet. Figura tas item intelligit decem sphaeras a Zacharia per candelabrum aureum distinctum septem lucernis: & lapidem super caput eius: tum super lapidem oliuas duas. Cum enim septem lucernae septem planetas indicent: & lapas circulum octauum tot luminibus fulgentem: uult per duas oliuas indicari nonam & decimam sphaeram: propterea quod ex oliuis oleum defluit ad lapidem & lucernas: ad luminis nutrimentum. Quare per rationis similitudinem cum caelorum quos nos uidemus lux a supremis illis emanet & conseruetur (qui enim dat lucem idem conseruat) Merito illi quidem oliuis: huius autem lucernis & lapidi comparantur. Verum si non possunt eiusdem aquae duo primi fontes constitui necesse est ex illis duabus supremis sphaeris alteram esse: quæ sit principium totius lucis. Quod si ad alteram ad primam utique idest ad decimam referendum est: ut sit ipsa quasi unitas luminum: tum proxime lumen tota essentia suae substantiae nona recipiat: Inde tertio ad solem plena participatioe perueniat: a sole autem quarto iam ideoque postremo gradu in omnes stellas partibiliter diuidatur. Supra igitur nouem caelos decimum statuamus quem theologi uocant empyreum. Dubitatum autem a quibusdam natura ne corporea an incorporea potius. Nam & unitatem forte decet ut numero coelementali respondet analogia naturae: ita non esse genere eodem. Sed quicquid de hac questione statuatur remaneat in concussum inibi esse thesauros lucis: & inde quicquid habetur luminis uisiturque in corporibus quasi a primo fonte in cetera deriuari. Neque enim obstat si quis credere pertinacius quam uerius uelit non esse illum natura uere corporea: quando in phoenicum theologia est: ut scribit Iulianus Caesar in oratione de sole: emanare lucem corpoream ab incorporea natura. Praest hic igitur nouem sibi serie consequenti succedentibus caelis quasi dux exercitui quasi forma materiae & Monados typum gerens denarium implet.

Caput secundum.

Dyonisius
Diuus Thoma
mas
Calum empyreum
Strabus
Beda
Abraam astrologus
Isaac philosophus
Ezechiel de caelo empyreo
Zacharias
Fons & unitas lucis
Tres gradus participatae lucis
Unitas
Numerus coelementaris
Phoenicum theologia
Iulianus

B. 9. 1. 0. 1. 9. 2

Enarratio uerboꝝ prophetarum Calum Terra Sphera octaua Academici Luna Aristoteles Pythagorici Quo pacto elementa in celo Lucanus Inane & uacuum Tenebrae Abyssus Nonus orbis Aquae Effren Spiritus domini Cur inuisibile non est calum Dies unus Epilogus Firmamentum inter aquas

Veniamus ad Moſem q̄ dicturus de oibus hūc tāquā primū & principalē calū pe culiariter appellatiōe dignatus eſt: quēadmodū licet nouem choros angelicos: q̄a participāt diuinitate uocare deos poſſumus: Vnde illud deus deoꝝ: Abſolute tam cū deū dicimus nō aliq̄e ex eis: ſed in diuiduā trinitatē accipimus p̄ſidentem illis quēadmodū & empyreū calū nouem ſibi ſubiectis orbibus p̄ſidet. Terrā autē uocauit octo ſpheras poſtremas: neque id ſine cauſa: ſed ob id factum q̄m huius numeri extrema ſibi terrae appellatiōem uendicant. Ea ſunt luna & calum ſtellarū: quoz utruque terram uocare & ueterum auctoritate & ratiōe praterea cogimur. De ſphera enim octaua frequentiffimum in achademia dare illi terrae appellatiōnem. Lunam item Ariſtoteles terrae ſimilem dixit imitatus ſcilicet Pythagoricos q̄ eam & terram caeleſtem & terreſtre calum appellant. Sed uide quae ratio ad utruq̄ nos ducat: Si. n. in celo querimus elementa lunā terrā ſtatuiſſimus inſimā ignobilifimāque oīum ſydeꝝ: uti eſt terra oīum elementoz opacitate itidē ſubſtātia & maculis illi p̄ ſimilem: Tum aquā Mercuriū uerſipelle ſyduſ & trāſformabile ideoz apud Lucanū undae arbitriū appellatū: Venerē aerē tempato calore uiuificā ſolem ignē rōne maniſeſtiſſima: Tum ordine iuerſo martē ignē: Iouē aerē cognatū Veneri natura: Saturnū aquā ſenem. ſ. dānate frigiditatis: reliquū ut ſpherā octauā: & nō erraticā terrā uocemus: uel ſic ipſo cōputatiōis ordine poſtulāte. Recte igit̄ hoc totū qd̄ binis utrinque terris cōcluditur: ſupra qd̄ nihil uiſibile nobis: terrā uocauit. Tum ſubdit & terra erat inanis & uacua inanitate. ſ. lucis nō dū a prio celo p̄pagata ad eā: & reliquaz uirtutū: quaz uehiculū eſt lux. Neque hoc dicimus ex nobis: ſed ipſe auctor declarat cuius rei dicat inanitatē adūciens & tenebrae erāt ſup̄ faciē abyſſi: altitudinem tātā tot numero orbiū & mirā p̄funditatē iure abyſſum uocās. Vex̄ ne crederemus iter octauā ſpherā & ſedes empyreas nihil mediū eſſe: ut crediderūt multi ſequuti iditia tantū modo ſenſuū: admonuit nos orbis intercedentis: quem p̄ aquas ipſe cū figurauerit cōſone a iunioribus chriſtallinum calum eſt nuncupatum. Sup̄ hunc ſerebatur aut ut ueritas habet hebraica: & Syrus Effren trāſtulit icubabat huic ſpiritus domini ideſt p̄xime adherēs ſpiritalis olympus ſedes ſpirituū domini fouebat eū ſua luce uiuifica. & recte eſt factum ut q̄ attingens eſt principio lucis toto corpore & tota ſui mole lucem cōbiberet: p̄pterea nobis inuisibilem q̄a corpulentia ſolidiore non terminatur. Illi igit̄ primum incubās ſuā lucē largiebatur empyreus: quae mox et in reliquas ſpheras quas p̄ terrā & per abyſſum dicimus designatas excuſſis tenebris deo ſic iubente eſt deriuata. & factū eſt ueſpe & mane dies unus: q̄a p̄ lucis & ſupni iſfluxus receptionē ſæderāt primis calū inferiores. Summatim igit̄ prima die & primi calū eminentia in reliquos & deriuatio inde lucis ad eos: & per aquae ac terrae cognomina de noni orbis & alioꝝ multa proprietatibus indicantur. Caput tertium. Iam uero de motis orbibus particularius p̄nuntiās docet nonerraticā ſpherā quā dicimus firmamētū mediā eſſe iter duas aq̄s: cuius dicti rō maniſeſta ex hiis q̄ diximus. nā & nonus orbis & ſaturni planetes ut declarauimus aq̄rū ſibi appellatiōem

uēdicāt. Poſitū ergo a deo ē firmamētū in medio aquaz. & aquae q̄ ſunt ſub celo cōgregatae ſunt ad locū unū & factū ut appareret arida .i. terra totūq̄ hoc p̄curatū ad ſalutē uiuētū. Videamus quid hac ſibi uelint Moſeos dicta. Aquae quae ſub celo ſunt ſeptem ſydera ſunt quae ſunt ſubfirmamēto qd̄ uocauit calū: quoz primus Saturnus. haec aquae cōgregatae in locum unum ideo ſunt: quia oīs planetaz uirtus in uno ſole collecta eſt: qd̄ oēs philoſophi oēs mathematici uno ore cōfirmāt: & ſi haec cōgregatio aquaz dicta eſt mare nō abſurde hic ille erit oceanus q̄ pater deoꝝ & hominum ab illis dī qui planetas deoꝝ noīe dignati ſunt. Terrā autem quid aliud dicemus q̄ lunā ſic ab Ariſtotele & Pythagoricis nuncupatā: quae cum tota p̄ditū maris undis obruitur nec utilis nobis nec uiſibilis item eſt: ſed tunc & animalium & noſtris uſibus idonea: Cum ab eo ſecedens mari magis magiſq̄ ſub aſpectū uenit. Tūc fertilis tunc ſecunda eoꝝ p̄ſertim quae a uegetali natura ſūt: Cuius mu nera auctio nutritio & generatō. In hac. n. p̄cipua uis lunae ut dixerit chaldei. Qd̄ & hic a Moſe aptiſſime demōſtraī: Cū eā ſimul atq̄ apparet & herbarū & fructū & arborū parētē facit. Vide ut nobis naturā lunae & ſolis pauciſſimis figurateq̄ ſub indicauit. Sed cur tacet de reliquis quae tractatur de oibus ſufficienter & docte in p̄hemis nr̄is p̄mittebamus. Cur in quā cū de decima nona octauaq̄ ſphera de Saturno itē ſole & luna fecerit mentionē de q̄tuor qui ſup̄ſunt Venere & Mercurio Ioue itē & Marte ne uerbuū quidē. Dixeris forſan ideo factū quia rudis populus ſolē tm̄ nouit & lunā. Sed hoc p̄fugiū ipſe mihi met ademi nec poſſum nō erubeſcēs iſthuc diuertere qui ſupra ſum atteſtatus nihil p̄pterea obmiſſum a Moſe qd̄ ad p̄ſectam mundoz omnium itelligentiā faceret. Dicat alius qd̄ ſole ac luna egit egifſe de reliquis: qd̄ hui regnū obtinent calū & cum particularis alioꝝ ſit uirtus uniuerſali hac duo ſydera in fluxu pollent. Sed neq̄ hoc nobis ſatiſfacit: & debuit eadem rōne omiſſiſſe Saturnū de quo tam nos factā mentionem oſtendimus. Altius credo latere myſterium ueteris hebreoz diſciplinā: inter cuius de celo dogmata hoc ē p̄cipuū cōcludi a ſole Iouē & Martem: a luna uero Venere & Mercuriū. Nec ſi horū naturas ſydeꝝ penſitemus obſcura eſt ratio opinionis q̄q̄ ipſi rōnem nullam ſui dogmatis afferant. Calet Iuppiter calet Mars: calet & ſol: ſed martis calor acer & uiolentus Iouis beneficus: in ſole eſt acre illud ac uiolentum Martis & Iouis beneficam proprietatem uidemus ideſt mixtā ex hiis temperatāq̄ mediā quandā ut ita dixerim naturam. Iuppiter ſoelix Mars infauſtus ſol p̄tim quidem bonus p̄tim eſt malus radiatiōe bonus copula malus. Eſt aries Martis domus cancer dignitas Iouis: ſol in cācro ſublimitatē in ariete dignitatē adeptus maniſeſtā cū utroque ſydere cognationē oſtendit. Veniamus ad lunā quae & aquis Mercuriū maniſeſte p̄cipat & quantam habeat cum Venere affinitatem p̄ſertim hinc indicat q̄ ita in tauro Veneris domicilio ſublimat ut nuſq̄ ſoelicioꝝ aut magis benetica iudicetur. De celo igit̄ empyreo de nono orbe dī firmamēto de ſydere ſaturni deque ſole ac luna qui reliqua complectuntur ipſo ſilentio huius complexus nos admonēs ſufficienter haecenus dixit. Caput quartum.

Aquas sub caelo congregatas ad locum unum Oceanus Terra apparet Inque uis lunae p̄cipua Caldei Cur de quatuor planetis nulla mentio Solutio p̄ria Confutatio Solutio ſc̄da Confutatio Solutio tertia Dogma ueterum hebreorum de ſyderibus Affinitas ſolis cū Ioue & Marte Affinitas lunae cū Venere & Mercurio Epilogus

Timæus

Motus

Illuminatio

Quid cale-
stia influant
inferioribus
Aristoteles

Auetrois
Abraam
Auicenna
Babillonii

Signa octa
uæ & nona
sphaera.

AEgyptii
Indi

De ui calorū
motrice
Plotinus
Timæus

Restabat ut postq̄ de natura syderum dixerat de opibus deque eorū officio differe-
ret declarans i quē usum fundata & cui muneri delegata a deo fuerint. Scito autē
agi adhuc de celo ut de lucido corporē. nihil de intellectu nihil de motrice ui eius ad
huc dictū a propheta quem ordinem etiā timæus sequitur: Primo corpus fabricās
tum corpori absoluto animū apponens. caelestiū corporū duā in uniuersum mani-
festā opationes motus & illuminatio. Motus duplex statuitur: alter mundi totius
quo calū & ether. xxiiii. horis p totū spatiū uniuersi pfecto ambitu circumuoluunt
tur: alter sydes proprius multiplex & uarius iter quos principalis est motus solis
q̄ spatio. xii. mensium Zodiaci signa oīa circuit. Ille diē facit unde & diurnus dici-
tur: hic autē annū reliqui sydes motus uariis temporū interuallis peraguntur. Recte
igitur & breuiter nos oīum admonuit Moses: cum dixit posita sydera infirmamto
i dies annos & tēpora. Addidit in signa qd̄ quia satis ab aliis interpretibus exponi-
tur ego p̄tereo. Indicauit p̄terea expresse reliquā opationem sydes quæ est illumi-
natio cū dixit statuta illa ut lucerent in celo & terrā illuminarent. Quāq̄ autē di-
uerse sint sententie ueterū: quid caelestia influant inferioribus in qualibet tam apte ca-
dunt Moseos uerba. Nā si nihil aliud influunt q̄ lucem qd̄ uidetur Aristoteles uo-
luisse si religiose & nō pro nostro arbitrio illius uerba iterpretemur nihil poterit co-
gitari mosaicis dictis cōuenientius. si p̄ter lucem calorem etiā influunt nihilque p̄-
terea aliud ut Auetrois arabs & Abraam iudeus uolunt satis fuit dixisse de luce a
qua idem auctores prouenire calorem fatentur. Si item plures aliæ uirtutes atque
multiplices isthuc calitus demittuntur ut Auicenna ut Babillonii uisum nō temere
de sola luce mentio facta: quādo ut ipse scribit Auicenna sola est lux quæ reliquas
oēs uirtutes de celo uehit ad nos. In hac igitur ministeria & lunæ & solis & stella-
rū sūt corpora distributa.

Caput quintum.

Reliquū erat ut & signorū quæ spectabilia sunt i Zodiaco: & eorū quæ q̄q̄ inuisa
nobis longe tamen efficaciora in celo sunt christallino mentionem faceret. De his
enim nihil haecenus dictū. hoc igitur sibi uolūt animalia quæ & aquæ pducūt &
terra pducit: utiq; illæ aquæ quæ sunt sup calos & terra quæ ipsum est firmamtu
ut supra est cōprobatū. Signa enim quæ in illis solis duobus orbibus uisuntur in
speciē animaliuū qualia quæ apud nos ab egyptiis & indis notata sunt: quæ potue-
rūt illi & facilius & rectius q̄ nostri deprehēdere adiuti ab ipsa soli planitie & calū
serenitate. Alioquin animaliuū q̄ hic sunt caduca pductio nō magis attinet ad hac
duo elementa terram & aquam q̄ ad reliqua uidelicet. ignē & aerē. & qm̄ aquæ
dedit appellationem orbi christallino congruenter quæ ibi animalia pisces: rursus
quæ in firmamento quod terram dicit iumenta & bestias uocauit.

Caput sextum.

Haecenus de corpore caloz natura. Nūc pdita ea aīo rōnali declaraturus allego-
rice hominis meminit nō utiq; illius q̄ est caducus & terreus & quē uidemus sed
a quo ut inqt Plotinus is regitur homo q̄ uidetur. Ille ipse animus est rōnalis: quē
ex eisdē elementis: & i eadē patera ex qbus & calū aīam cū Timæus cōstituatur non in

congrue quæ dicuntur de hominis animo ad calū etiam animū transferuntur. Asti-
pulantur nostræ expositioni litteræ sacra: in quibus saepe angelica omnis natura et
rationalis per hominem designatur. Frequētissimum hoc in prophetis de bonis an-
gelis: Et de malo etiam demone: qui nihil natura differt ab illis scriptum est i euā-
gelio inimicus homo hac fecit. Adiecit igitur deus caelesti machinæ uiuam substan-
tiam & rationalem participem intellectus: Ideoq; ad imaginem & similitudinem
suam. hanc uoluit præesse his de quibus Paulo ante diximus animantibus. i. syde
reis omnibus signis & planetis quæ illius ita nutu uersantur: ita dicto obediunt ut
nulla mora nulla sit contumacia: Quod brutis elementorum corporibus non pari-
ter accidit. Neq; temere aliud inuenies in quo magis desudent peripathetici q̄ ut p-
bent nihil reluctari caeleste corpus suo motori quemadmodum nostra nobis corpo-
ra reluctantur. Quare neq; illis ut nobis ex perpetuo motu aut tedium aut diffi-
cultas aut fatigatio. hoc est imperium quod tetigit Moses caelestis hominis in ani-
malia. Non item uacat mysterio q̄ illum hominem marem & feminam creauit.
Est. n. hac prærogatiua animorum caelestium ut simul utrunq; obeant munus &
contemplandi & regendi corpora: neq; aut hoc illi aut huic illud obstrepat impedi-
mento ue esse possit. Usurpatum autem maxime a ueteribus: q̄ in orphicis etiam
hymnis obseruamus duas has uires in eadem substantia quarum altera contem-
platur altera præstet corpori cognominibus maris & feminæ designare: hac de cale-
sti mundo de diuino. s. corpore de numero orbium de natura de proprietatibus de
officio. Postremo de motrice ui eius rationali substantia deq; eius ingenio a prophe-
ta traduntur.

Caput septimum.

Nobilis hac creatura & a nobis suspicienda & celebranda. Sed si uel platonica sen-
sentia ut theologos taceam cuius modo meminimus non sumus oblitī tempera-
tos animos nostros ob opifice deo in eodē cratere ex iisdēq; elementis cū caelestibus
animis: uideamus ne nos illorum seruos uelimus: quoz nos fratres esse natura uo-
luit. Neq; nostrā cōditionē de hoc ifirmo corpore metiamur. Neq; n. hō ut scriptū
in alcibiade hoc qd̄ uidemus fragile & terrenū: sed aīus ē: sed intellectus qui om-
nem ambitum calū oēm decursum temporis excedit. Cauēdū igitur ne qd̄ multi
faciūt plus calū dātes plus tribuētes q̄ sit necesse & uolūtati opificis & ordini uni-
uersi repugnemus: simulq; ipsi calū cui dei cōsilia & mūdi ordo maxie cordi sunt:
dum studemus placē displiceamus. Hoc admonēt Chaldei dicētes. Ne augeas fa-
tū. hoc p̄dicat Hieremias. Ne timeatis inqt signa calū q̄ gentes timēt. hoc p̄cipit a-
libi ppheta noster admonens cauēdū homini ne suspiciēs solē lunā & stellas colat
ea q̄ deus creauit in ministeriū cunctis gentibus. Quod si in eum sensum quis nō
accipiat quasi illa seruiant nobis uti ignobiliora & mortua corpora: significari tamē
intelligamus auctore aut dominā naturā nostrā eā substantiā eē nō posse: cuius uel
altera pars ēt uulior aliq̄ pte q̄ sit i nobis ignobilior iueniatur. Neq; enim in opere
pfectuis aliqd esse aut potest aut debet his q̄ sunt i opifice. Illum igitur timeamus
amemus & ueneremur. In quo ut inquit Paulus creata sūt oīa siue uisibilia siue i-

Sacra litteræ

Obedire cale-
stia suis mo-
toribus

Quo pacto
caelestis ho-
mo mas & fe-
mina

Epylogus

Quatenus a
nobis hono-
radū calū
Plato

Chaldei
Hieremias

Nō posse ca-
lū esse homi-
nis auctore
Christus u-
nus colendus
a quo omne
bonum

uisibilia: Quod est principium in quo fecit deus caelum & terram: hoc autem est Christus. Ipse enim punctatus quod esset optime sui generis respondit. Ego principium qui loquor uobis. Quare neque stellas: imagines in metallis: sed illius id est uerbi dei imaginem in nostris animis reformemus: Neque a caelis aut corporis aut fortunae quae nec dabitur: sed a domino caeli domino bonorum omnium cui data omnis potestas in caelo & in terra & praesentia bona quatenus bona sunt & ueram aeternae uitae felicitatem queramus.

EXPOSITIO TERTIA DE MUNDO ANGELICO ET INVISIBILI. PROHEMIUM TERTII LIBRI.

Hactenus de caelesti mundo per uiribus nostri ingenii mysteria Moyses reuelate disputauerimus. Nunc autem quis dabit mihi pennas sicut colubae pennas de argenteas & rutilas pallore auri: & uolabo in supercaelestem regionem ubi uera est quae uera pax uera tranquillitas: pax utique quam hic uisibilis & corporeus mundus dare non potest. Reuelate uos oculos meos ultramundani spiritus & contemplabor miracula uestrae ciuitatis: ubi reposuit deus timoribus se: quod nec uidit oculus nec auris audiuit neque cor cogitauit. Cum autem de hac natura angelica & inuisibili ab hebraeis ueteribus multa: multa item a Dyonisio tradatur erat consilium Moyses uerba exponere iuxta doctrinam utriusque familiae. Sed quoniam quae ab hebraeis dicuntur cum sint inuisitata apud Latinos intelligi a nostris hominibus facile non possent nisi a gemino quod autem ouo exorsu plurima & fere omnia ueteris disciplinae hebraicae gentis dogmata enarraremus: Cogitavi differendum donec de his alibi latius scripserimus: & nostratibus notas fecerimus illorum opiniones: ubi quantum aegyptiis monumentis: quantum platonicae philosophiae: quantum catholicae ueritati consonet examinantes: sicubi quod concordabunt nobiscum iubebimus hebreos stare in antiquis patrum suorum traditionibus: sicubi dissident in instructi catholicis legionibus impressionem faciemus in eos. Denique quicquid alienum ab euangelica ueritate deprehendemus confutabimus per uirum: quicquid factum & uerum: a synagoga ut ab in iusto possessore ad nos legitimos israelitas transferemus. Interea Dyonisii uestigia insistentes aut Pauli potius & hierothei quos ille est sequutus conabimur tenebris legis quas auctor legis spiritus dei posuit suum latibulum per nostra inbecillitate lucem in uehere.

Caput primum.

Unitas Quicquid est post unitatem numerus unitate perfectus & consummatus est. Sola unitas omnino simplex a se perfecta non egreditur se: sed in diuidua simplicitate & solitaria sibi coheret: quia superest sibi nullius indiga plena suis diuitiis. Numerus sua natura cum sit multitudo unitatis beneficio fit simplex quantum ipse simplicitatis capax quod autem numerus quisque quo magis ab unitate fit procul in maiorem semper incidat multitudinem plusque in eo dissimilitudinis plus partium plus compositurae sit nullus est tamen ita unitati proximus qui multitudo non sit aduentitia habens unitatem unam non natura: sed compositioe. transferamus haec ad diuina more Pythagorico. Solus deus qui a nullo a quo sunt omnia simplicissima essentia & indiuidua est. quicquid habet a se habet: eadem re qua est eadem sapit eadem uult eadem bonus eadem iustus. Neque rem

aliquam intelligere possumus qua ipse sit praeterquam ipsum esse quod ipse est. Cetera non illud id est ipsum esse: sed illo sunt. Igitur angelus non est ipsa unitas: alioquin deus esset: aut plures essent dei quod concipi ne potest quod est. Quid enim erit unum si ne ipsa quidem unitas una: Reliquum ut angelus numerus sit. Quod si est numerus alia sui parte multitudo est alia multitudo una. Est autem omnis numerus eatenus imperfectus quantum tenus multitudo: perfectus autem quantum tenus unus. Quare quicquid in angelo imperfectum est angelicae multitudini: quam inde habet unde est numerus. id est creatura: & quicquid perfectum est accedenti unitati quam inde habet unde deo coniungitur adscribamus. Imperfectionem in angelo duplicem inuenimus: Alteram quia non est ipsum esse sed essentia tamen cui participatu esse accidit ut sit: Alteram quia non est ipsa intellectio sed aduenit ei ut intelligat: Cum ipse sua natura intellectus sit intelligentiae capax. Perdet autem secunda ex prima: quoniam quod ex se non est utique neque intelligit ex se: cum ibi esse nihil possit ubi non est ipsum esse. Vtrumque igitur horum euenit angelo qua multitudo est. Reliquum ut absolutio illi & consummatio ab accedente desuper fiat unitate. Deus autem unitas: unde ad angelum & esse & uita & omnis perfectio deriuatur. Quemadmodum autem duplex est imperfectio quod si duplex multitudo: ita duplicem intelligamus unitatis accessum ut utraque proficiatur. Prima ea est qua est essentia rudis ac in formis expertis uitae & esse. hac est terra inanis & uacua quam & deus creauit: Ne forte crederes ut quodam crediderunt formationem tamen essentiae pertinere ad opificem non autem & creationem. Simul cum terra creauit & calum. id est actum illius essentiae participataeque unitatem in multitudine hoc est ipsum esse: Ut sit quasi eadem creatio caeli & terrae ut potest comparis complexus & duarum ad idem simili nexu conuenientium naturarum. Nec dissone a ueteribus ipsum esse participationem diuinitatis uocamus calum: quando & mundum archetypum Zenophanes sphaeram appellauit & Saraceni quinimmo & nostri deum circulum uocant.

Caput secundum.

Est angelus per ea quae diximus iam suam naturam perfecte adeptus intellectualisque proprietate. Veritatem non dum habet unde sua munera impleat intelligendi. scilicet & contemplandi: nisi a deo prius formis intelligibilibus uestiatur. Propterea adhuc sunt tenebrae super faciem abyssi. Abyssus intellectualis proprietate est profunda quaeque penetrans & scrutans. Super hac tenebrae sunt: donec spiritalium notionum quibus omnia uident et intuetur radius non illustratur. Scriptum est autem super faciem abyssi non super abyssum. quia idem locus tenebrae & lucis. Lux autem. id est species intelligibiles faciem tenent. id est extrema angelici intellectus quae accedentes ei sunt qualitates non ad ipsius essentiam spectant. Quid autem medium intercedat priusquam tenebra depulsa oboriatur lux statim annectit dicens. & spiritus domini ferebatur super aquas. Domini spiritus quod erit potius quam spiritus amoris? Neque enim spiritum scientiae ita proprie domini spiritum dicemus. Quoniae & scientia quandoque abducit a deo. Amor autem ad deum semper adducit. Hic nisi super abyssum illam feratur non fiet lux. Quoniae quemadmodum non implebitur luce oculus nisi ad solem conuersus: ita neque angelus spiritali luce impletur nisi conuertatur ad deum. Motus autem hic conuersiois neque est neque esse aliud potest in natura angelica quam motus amoris. Erat igitur spiritus domini

Fiat lux
Dies unus
Auerrois
Moses egyptius

amatorius spiritus sup abyssū .i. sup angelicū itellectū (itelligētiā .n. amor cōseqt) quo dum acta & excitata angeli mens ad deū cōuertitur: Dixit deus fiat lux & facta est lux ī angelo lux scilicet formay itelligibiliū & fuit ex uespere & mane dies unus: qa ut probat Auerrois ex itellectu & itelligibili fit magis unū q̄ ex materia. & forma quod ut idem affirmat: & scribit etiam Moses egyptius longe magis ī angelis q̄ in homine uerum deprehenditur. Cuius ut illos obmittamus hęc nobis factis sit ratio q̄ species angelicæ mēti indiuidua copula nō ut humano itellectui accidit uaga & translatitia perpetuis nexibus uniuntur.

Caput tertium.

Firmamentum
ī medio aq̄rū

Vidimus creatam a deo naturam angeli: eandē ad deū cōuersam spiritu amoris: tum ab eo illustratā & absolutā luce itelligibiliū rationū. Videamus nūc quo inter se ordine angelici exercitus distinguntur. Legimus autē positū firmamētū ī medio aq̄rū ubi tres nobis angelicæ hierarchie (sic .n. eas semp usitato uocabulo appellabimus) indicantur. hęc prima & ultima p̄ aquas designatur: illa p̄ supcaelestes: hęc per eas quæ sunt sub celo: media illas diuidēs dicit firmamētū. Quæ oīa si naturā triū hierarchiarū & officia pensitemus cōsonare Dyonisiū doctrinæ magis nequeat. Suprema hierarchia cū ut scribit ille soli uacet cōtēplatiōi merito p̄ aquas figurata est quæ sup celos idest sup oēm circa mūdāna siue caelestia siue terrena actionē sunt cōstitutæ & deū perhemni sono indefinenter laudāt. Medius autē ordo cū sit caelestibus officiis delegatus profecto nō poterat cōgruētius q̄ p̄ firmamētū idest p̄ caelum significari. Postrema hierarchia & si natura supra omne sit corpus supraq; caelum: curat tamen ea quæ sunt sub celo: & cū diuidatur in principatus archangelos & angelos omnium horum operatio omnis circa ea est tantum quæ sunt subluna: principatum circa res publicas & reges ac principes ut ex Daniele cognoscimus archangelos circa mysteria & sacras cerimonias. Angeli priuatis studēt rebus & singuli singulis hominibus adhibentur. Recte igitur hic sub caelestis exercitus per sub caelestes aquas est figuratus. Qui & rebus præest fluxis atq; caducis & illi ordini subest qui uersatur circa caelestia.

Caput quartum.

Aquarū sub
caelestiu colle
ctio ad locū
unum
Paulus

Quid autem sit aquas quæ sunt sub celo colligi ad locū unū dubiū eēt fortasse nisi hoc nobis Paulus declararet apud quē de hīs angelis q̄ ad mundi huius obeuntia munera mittuntur legimus esse oēs administratorios spiritus in ministeriū missos p̄pter eos q̄ hereditatē capiunt salutis. Vnde possumus intelligere sub caelestes has aquas idest angelicos exercitus ad unū locū ad unius scilicet hominis bonū salutēq; p̄curādā cōgregatos p̄ qua & mittuntur ad nos & nunc secūdū quietē nūc eēt uigilātibus nobis: aliis atq; aliis & formis & locis & tēporibus apparēt. Quæ snia quo pacto sit accipiēda tūc demum cognoscemus cū & quopacto id sit uerū quod dicit Moses: aquas scilicet ad locum unum fuisse congregatas: animum aduerterimus. Neque enim illud ita est uerū ut nusquam distinctis disclusisq; in locis aquas inueniantur: cum indicum mare ab hircano hircanum ab adriatico adriaticum ab

euxino: innumera præterea fluuiorū fontiu lacuūq; fluēta longissima locorū inuicem intercapedine dispescantur. Sed ideo ad locum unum congregatæ aquæ dicuntur: quia particulares hæ atq; diuisæ aquarū collectiōes uel marinæ uel fluuiatiles oēs ut inquit Solamon ad primariū mare tendentes ī unū oceani locū uniuntur & coeunt. haud aliter ē nobis de his angelis itelligendū: q̄ sublunaria curāt. Diuersis enī diuersi corporalibus rebus aliisq; ab homine præsumunt. Quoniā quæadmodum platonici: ita & nostri crediderūt uariis mūdi huius corruptibilis rebus uarias spirituales substātiās a deo p̄fectas. Quo circa & Augustinus nullā esse uisibilem rē apud nos cui nō præsit angelica potestas: & corpora oīa p̄ rōnalem spiritū uitæ regi cōstitāter asseruit: id qd & Gregorius postea cōfirmavit. Origenes similiter ī cōmentariis ī librum numerosū opus esse inq̄t mundo angelis: q̄ bestiis præsumunt & aīalium natalibus uirgultorūq; eēt & plātationū & ceterarū rerū incrementis. In qua snia cum esset & Damascenus credidit angelū q̄ peccauit ex his fuisse q̄ despiciatissima nota sint: & terrestri ordini præsumunt. Verum quemadmodum hæc oīa infra hominē ad hominem referuntur: ita & oīs circa hæc angelorū cura illi potissimum subancillatur & seruit operæ & studio ut curent humana & nostræ auxiliātes imbecillitati efficiant: quantum quidem patimur ipsi ut pie atq; feliciter uitā uiuamus. Quare & qd sibi uelit illa aquarū collectio statim Moses intulit ut terra det fructū herbas plātas & arbores. Quæ autem hæc terra est præter eam de qua scriptum ī euāgelio q̄ alia q̄dem affert fructum centesimum alia sexagesimum alia trigésimum? Terra utiq; animi nostri: de qua Paulus hæc uerba. Terra excipiens frequenter uenientem sup se sibi generet herbā oportuna his q̄bus colitur p̄cipiet benedictionem a deo: quæ uero spinas & tribulos profert reproba ē & maledictio p̄xima: Cuius finis ī adustionem. Curemus igitur & nos det terra nostra fructū ī tempore suo: det q̄si herbas purgatorias uirtutes: det scientiā & sapientiā q̄si maiores fructus: det absolutā p̄fectāq; uirtutē q̄si libani cedros: ut sit finis eius benedictio nō sit adustio: Et audiamus dicentem patrem. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni quem benedixit deus. Nec miretur quispiam aliud cælum nobis & terram primo die significare: aliud nunc firmamentum & aridam id quod etiam in superioribus libris obseruauimus: quando & Origenes & Basilius & pleriq; alii uolunt aliud eē apud Mosem cælum et terram primo die: aliud aridā & firmamentū die secūdo.

Caput quintum.

Fauēt autē terræ huic nostræ caelestes etiā uirtutes. Posita enī ī firmamēto & sol & luna & stellæ ut terrā nostrā illuminent. Vide q̄ hæc Dionysiacis mysteriis apte cōueniāt. Diximus de ultima hierarchia delegata curādis rebus quæ sūt sub luna idest humanis. Nūc de media agitur: cui caelestium administratio demādata. Neq; erit de tertia similiter expectādū ut dicat: de qua dicēdū nihil præter ea q̄ dicta sunt: esse scilicet eā sup celos idest supra oēm actiōis motū supraq; rerū oīum mūdānarū administratiōem cōtēplatiōi tm̄ addicta. hoc autē loco nec uiolentū nec alienū a sacris litteris existimemus q̄ lunā & solem uocet nō q̄ uidemus sydera sed rectores

Præfati an/
geli corpora/
libus rebus
Platonici
Augustinus
Gregorius
Origenes

Damascenus

Terra d̄ qua
ī euāgelio

Paulus

Origenes
Basilius

Dionysiaci
Mysteria

Historia re/
gum

lunæ & solis angelicas uirtutes. Nā & scriptura cū dicit hominem dei filiū fieri per grām: hūc nō intelligit quē uidemus caducū & fragilē: sed q̄ regit hūc ip̄m quē nos uidemus. & ī regū historia legimus iuxta hebraicam litteraturam Salamonē his uerbis orantē. Exaudi o cælum: ubi non cælum tamen: sed cæli ac terræ rectorē & dominum deum appellat. Ita & nos hoc in loco cum solem audimus & stellas nō sydera: sed syderum præfides angelos intelligamus: qui cum ipsi sint inuisibiles: in uisibilem etiam terram illuminant: substantiam. s. animi nostri: Nec aut temere aut uulgariter dictum statuta illa ut illuminent. Sed tam proprie tam consone his quæ attulimus: ut si non aliunde: hinc certe expositio nostra maxime cōprobetur.

Tres angelo/
rū opationes
Purgatio
Illuminatio
Perfectio

Cum. n. (ut tradit Dionysius) tres sint actiones angelicæ: purgatio: illuminatio: & perfectio: sic sunt distributæ: ut purget ultimus ordo supremus perficiat. medius autem hic: de quo nunc agimus illuminet. Purgant igitur terram nostram aquæ inferiores: unde & nitida sub aspectum uenit: Purgatam caelestes illuminant. Super caelestes igneo quodam rore atq; uiuifico perficiūt & foecundāt: ad tantam sæpe foelicitatem: ut non salutes iam herbas sed ipsum germinet saluatorem: & non una uirtus sed Christus plenitudo omnium uirtutum formetur in nobis.

Christus ple/
nitudo omni/
um uirtutū .

Caput sextum

Sequitur dari ab elementis habitatorum multitudinem pisces aues & bruta: ubi me magnæ profecto angustia tenuissent quales nusq̄ alibi in toto hoc nostro opere nisi præsto mihi esset & Esaias apud quem alata legimus Saraphin: & Ezechiel apud quem si hebreis credimus & aues & bruta spiritales etiam nobis substantias indicant: nisi accurrerent suppetiatum ueteres hebrei: qui omnes hoc loco angelicæ multitudinem insinuari uolunt a Mose. Dicamus igitur sectantes horum uestigia redargui hic a propheta errorem philosophorum: qui crediderunt principales quidem aliquas esse substantias intellectuales: sed negauerunt singulas ex illis (quod dicūt theologi) numerosæ deinceps multitudini ut legionibus duces præesse Cū ergo nouē ordies angelicos cogitamus sitq; unusq; ordo suū ducē fortitū singamus aīo ducē illū & principē q̄si maximā spherā tum sequacē exercitū q̄si spheræ illius habitatores & ornamentum sicut in aqua pisces in aere aues in terra bestias in sphaera octaua sydera cogitamus. & uerū erit illud Danielis decies milia assistebant ei. & mille milia ministrabant ei.

Esaías
Ezechiel
Veteres he/
brei
Vnitates an/
gelicæ; legio/
num

Daniel

Caput septimum

Postremo hominis meminit nō quia homo sit angelus: sed quia angelici mundi finis & tertius quemadmodum & de natura corruptibili agens hominem etiam attulit illius: naturæ: nō partē sed principiū & caput: Quo sit ut ad tres mundos tractatus hominis pertineat ad eum qui sibi est proprius & ad utrūq; extremum incorporeum. s. & elementarem: quorum ita est medius ut alterius finis: alterius principium statuatur. Sed uideo paratum laqueum nostræ expositioni: cum subiiciatur præesse hominem piscibus maris aibus & brutis. Nam si illa nobis naturam angelicam significat: quo pacto uerum erit quod scribitur præesse hominem illis quē

deminutum ab angelis & sciunt philosophi & propheta testatur. Adsit ille nobis & laqueum conterat qui & contriuit Sathanā sub nostris pedibus Iesus christus primogenitus omnis creaturæ. hic laqueum profecto conterit & nodum omnem soluit & abrumpit: quoniam non solum in eo in quo tota diuinitas corporaliter habitauit adeo sublimata est natura hūana ut hō xps qua hō est si credimus Dionysio angelos doceat illuminet & perficiat: tanto ut inq̄ Paulus melior angelis effectus quāto differentius præ illis nomen hereditauit: Sed & nos omnes quibus data potestas filios dei fieri: per gratiam cuius dator est Christus: supra angelicam dignitatem euehi possumus.

Iesus christus
primogenitus
oīs creaturæ
Dionysius
Paulus

EXPOSITIO QVARTA DE MVNDO HVMANO IDEST DE HOMINIS NATVRA.

Prohemium Libri Quarti.

Postq̄ de omnibus mūdi partibus deq; omni natura caelesti angelica & corruptibili tractatum satis a propheta ostendimus: reliquum (si promissi memores sumus) totam iterum lectionem de homine interpretari: hoc re ipsa comprobatur: nullam esse in uniuerso hoc opere orationem: quæ uti de tribus mundis de quibus actum superius ita de hominis etiā natura reconditos sensus & ueritates altissimas non complectatur. Nec minus fecerimus operepretium si in hac quarta explicanda enarratione diligentes fuerimus q̄ factum in superioribus. Quam utilis. n. homini q̄ necessaria sit sui cognitio (ut preteream litteram delphicam) ita est a Platone in primo Alcibiade demonstratum ut nihil fecerit reliquum posterioribus quod super hac re quasi nouum afferre tentarent. & profecto improbum ac temerarium illius studium: qui adhuc sui ignarus adhuc nescius an scire aliquid possit: rerum tamen: quæ tam procul ab ipso sunt: cognitionem sic audacter affectat. Redeamus igitur in nos: & uideamus (ut ait propheta) quanta bona fecit deus animæ nostræ. Ne si forsitan in semet agnosceda minus diligens fuerit audiat patrem dicentem in canticis. si te ignoras o pulcherrima mulierum egredere & abi post uestigia gregum tuorum. Videtis quæ nos maneat pæna nostræ ignorationis. Abeundum est enim: a patre. s. quam abitionem & exhereditatio sequitur: qua quid in foelicius? Egrediendum item est: utiq; ex nobis. Neq; n. apud se est animus: qui se ipsum non uidet. Qui autem se exit a se diellit: quo quid acerbius? Eundem tertio post uestigia gregū nostrorum. i. post brutorum uestigia: quæ sunt in nobis: de quibus in expositione satis dicemus: quo quid miserius? quid despicius & contēptibilis? fieri. s. pedissequos bestiarū quæ nos duces natura statuerat. Igit̄ nō post brutorū sed post Moseos uestigia icedētes ingrediamur nos ipsos: ingrediamur animi penetralia ipso nobis propheta aditum referente: ut & in nobis cū mundos oēs tum & patrē & patriā foeliciter agnoscamus.

Littera d̄lphi

Plato

Triplex pæ/
na ignoratio/
nis sui

Supra se

A se

Post se

Caput primum.

C

Animus ra-
tionalis
Aristoteles
Platonici
Plotinus

Corpus
Spiritus

Aristoteles

Auicenna

Priusq̄ iuxta uerba ordinemq; prophetæ expositionem accuratius degeramus oportet p̄fari aliqua de hominis natura obiterq; dictiões aliquas exponere: ut totius de inde sensus apertior sit intellectus. Cōstat homo ex corpore & anima ratiōali. Rationalis animus cælum dicitur. Nam & cælum animal a se ipso motum uocat Aristoteles: & animus noster (ut probant platonici) substātia est se ipsam mouēs: Cælū circulus est: & aīus itidē est circulus: quinimmo ut scribit Plotinus ideo cælū circulus: quā aīus eius circulus ē. Cælū in orbē mouetur. aīus rōnalis a causis ad effectus se transferens: rursusq; ab effectibus recurrens in cās ratiocinationis orbe circū uoluitur. Atq; hæc quidem si singula essent enarrāda his: qui alibi ea nō legerūt: nō Moseos iam: sed Aristotelis Platonisq; essemus interpretes. Corpus dicitur terra: quoniam terrosa & graui substātia est. Quare & de humo factū (ut scribit Moses) homini dedit appellationem: Verum iter terrenum corpus & caelestem animi substātiā opus fuit medio uinculo: quod tam distantes naturas inuicem copularet. huic muneri delegatum tenue illud & spiritale corpusculum: quod & medici & philosophi spiritum uocāt. Quem & diuiniore esse natura q̄ elementa & cælo proportiōe respōdere: Aristoteles scribit: hic lux nūcupatur: quæ cognominatio cōuenire magis nō posset philosophorum sententiæ & medicorū: quorū oīum cōmunis est cōsensus: esse illum substātia maxime lucida: & nulla re magis q̄ luce gaudere foueri & recreari. Accedit q; quemadmodum oīs calorū uirtus (ut scribit Auicenna) uehiculo lucis ad terrā trāsfertur: ita omnis animi uirtus: quem cælum uocauimus: oīs potestas uita. s. motus & sensus lucido spiritu intercedēte ad hoc corpus terrenum: quod terram uocauimus comeat & trāsfunditur: Descēdamus iam ad uerba prophetæ. apud quem primo uidemus creati cælū & terram extrema. s. nostræ substātiæ uim rationalem: & corpus terrenum quæ postremo cum sit lux. i. lucidus accedit spiritus: sic uniuntur: ut ex uespere & mane. i. ex corporis nocturna & matutina animi natura unus sit homo. & qm̄ (ut ostēdimus) per hanc lucē oīs uitalis sensualisq; uirtus ad terram nostrā descēdit: merito ante lucis natale terra fuit inanis & uacua. Cui uitæ motusq; beneficia nisi per internūtiū lumen participare suū cælū non poterat. Quare & statim causam adiunxit inanitatis: quia. s. super eam adhuc tenebræ erant luce non dum exorta.

Caput secundum.

Sed restat adhuc quærēdū qd illud sibi uelit. & spiritus domini ferebatur sup aq̄s Traditur hic de aquis indiscreta & uniuersalis doctrina: quæ die sequēti magis distinguitur: cū alias docet esse quæ sunt sup cælū. alias quæ sunt sub cælo. Quorū oīum si ueq; sensum desideramus cōsulamus ipsam naturā quā noster p̄pheta (ut sæpe diximus) adamussim effigiat & representat. Factā uidimus mētionē de triplici partē humanæ substātiæ uidelicet de rōnali de mortali hoc corpore & medio spiritu. Duæ reliquæ sunt. Nā inter partē rōnalē qua homines sumus & omne illud qd corporeū est i nobis siue sit crassum siue sit tenue & spiritale media ē ps sensua lis qua brutis cōmunicamus. & qm̄ nō minor nobis cū angelis q̄ cū brutis cōmuni

Anima sen-
sualis

ratio quēadmodū infra rōnem est sensus: unde cōmertū cū animalibus ita supra rōnem itelligentia est p̄ quā dicere illud Ioannis possumus. Societas nostra cū angelis ē. Vides qd ifra qd supra nrām sit rōnē. Qd si rō cælū dī (ut cōprobauimus) manifestū iam q̄ i nobis aquæ supcælestes: q̄ itidē subcælestes. Diuersa aut ratione utriq; parti intellectuali. s. & sensuali aquarū cōgruit appellatio: illi quæ diuina: il. laminationū radiis maxime peruia: huic quæ caducis rebus & fluxis inhiat & deletatur. Cuius diuersitatis satis nos admonet: cū hanc statuit sub cælo ubi fluxa oīa atq; caduca: illā supra cælū ubi sinceræ & p̄petuæ itelligentiæ administratio. Cum igitur primo die spiritum domini incubātem legimus aquis sintq; aquæ bifariam discretæ utiq; de his aq̄s q̄ sunt sub cælo dictū nō accipiemus: qm̄ sup has nō spiritus domini: sed cælum potius defertur. Reliquū ut de his dictū sit q̄ sunt sup cælū. Vnde nobis maximum dogma de anima referatur. Intellectū enī q̄ est in nobis illustrat maior atq; adeo diuinus intellectus siue sit deus (ut qdā uolunt) siue p̄xi- ma hōi & cognata mens ut fere oēs græci ut arabes ut hebreorum plurimi uolunt. Quæ substātiā & iudei philosophi & Abunafar Alfarabi in libro quē scribit de principiis expressis uerbis spiritū domini appellauit. Nec factū sine causa ut priusq; hominē ex aīo & corpore uinculo lucis cōstituisset huius rei meminerit: id est delationis spiritus sup aquas: sed ob id factū ne forte crederemus nō adesse spiritū hūc nostro itellectui nisi cū esset corpori copulatus. Quod & Moses egyptius & Abubacher arabs: & quidam alij falso crediderunt.

Caput tertium.

Restat ut exponamus qd sit qd ait aquas quæ sunt sub cælo id est sensuales uires q̄ sub parte sunt rōnali cōgregari ad locū unū. Manifestissimū aut hoc nō oīno rudibus philosophiæ. Nā sensitiuæ. oēs uirtutes ad sensum quē ex re ipsa uocamus cōmunē: hic aut si Aristotelem sequimur est in corde: uti flumina ad mare cōfluūt. Nec absurde dixerimus ab eo mari quinque corporis sensus: quos uidemus auditū uisum gustum tactū olfatū quasi quinq; maria mediterranea diffusos intrare corporis cōtinentem: q̄ apta in tehetheto platonis snia fuit. & qm̄ ex p̄fectione sensitiuarū uiriū quā ex hac ad suū fontē collectione itelligimus corpori qd uocamus terrā & uita & salus & nutrimentū puenit: recte: post illā aquarū cōgregationē terrā inducit statim uiridē & florescētē. Præstiti enim a natura sensus oībus mortalibus ad uitā corpori salutemq; pcurādā: ut p̄ eos cognoscāt q̄ sibi noxia quæ salutaria tum cognita p̄ appetentiā sensibus annexā illa respuant hæc desiderant: postremo p̄ cōiugem potestatem motricem fugiant mala utilia p̄sequantur. Videt oculus cibum: olfaciunt nares: accedunt pedes: capiunt manus: palatum experitur. Quæ omnia ideo dicimus ut cognoscamus apte coniunctā stabilimento aquarū. i. sensitiuarū uirium: terræ quæ iamdiu nobis corpus significat uberem foelicitatem.

Caput quartum.

At uero cū multis rōnalis natura & uiribus & potentiis distinguatur de nuda eius substātia supra est dictū. Nūc de ornatu atq; ut ita dixerim regia eius supellectile

Ratio
Intelligentia
Ioannes
Intellectus di-
uinus ipartici-
patus
Græci
Arabes
Hebrei
Abunafar
Moses egypti-
us
Abubacher
arabs
Collectio aq̄-
rum ad locū
unum
Aristoteles
Plato

Platonici

dicendū. Hoc est q̄ scribit posita in firmamento lunā solē & stellas. & q̄dē philosophi iuniores solē intellectu q̄ actu est lunā eū q̄ est potētia forte interpretarētur. Sed qm̄ nobis magna de hac re cū illis cōtrouersia nos interim sic exponamus ut qua parte ad aquas superiores ad domini spiritū aīus uergit p̄pterea q̄ totus lucet sol nuncupetur: qua uero aquas inferiores id est sensuales potentias respicit: unde infectiōis aliq̄uā cōtrahit maculā lunā habeat appellationē. Solē hoc modo acceptū gr̄aci platonici Διαιτοιαυ lunā uero Δοξαυ p̄ suā doctrinā dogmatis appellarēt. Quoniā aut̄ dum a patria pegrinamur: & in hac uitā p̄sentis nocte & tenebris uiuimus ea pte plurimū utimur quā ad sensus deflectitur: unde & plura opinamur q̄ scimus: Cū uero dies futurā uitā illuxerit alieni a sensibus ad diuina cōuersi superiori alia pte itelligemus: recte est dictū hunc nostrū solē p̄esse diei: Lunā aut̄ p̄esse nocti. Itidē q̄a exuti nos moribundā hāc uestē unico solis lumine id cōtuebimur: qd̄ i hac corporis miserima nocte plurimis uiribus atque potentiis uidere potius conamur q̄ uideamus: idcirco unico sole dies lucefcit: nox contra plurimas stellas componendi. s. uim & diuidendi ratiocinandi item definiēdi & quā sunt reliquā: lunā quasi minus potenti auxiliares corrogat & cōiuit.

Caput quintum.

Hactenus de uiribus animi cognoscentibus. Nunc ad eas se trāffert quorū opus appetere irā uidelicet & libidinis. i. cōcupiscētīā sedes. has p̄ bestias designat & irrationale genus uiuentiū: q̄a sunt nobis cum bestiis cōmunes: & qd̄ est infalcius ad brutale sape nos uitā ipellunt. Hinc illud caldeoꝝ. Vas tuum inhabitat bestia terrea. & apud Platonē i re. p. discimus haberi nos domi diuersa genera brutoꝝ: ut nō sit creditu difficile paradoxon pythagoricū (si recte intelligat) improbos hoīes migrare i bruta. Intus. n. atque in nostris adeo uisceribus bruta sunt ut nō p̄cul pegrinādū sit ut migremus ad illa. hinc fabulā Circeā: & Theocriti illud: quos dea asperxerint uirtus. s. & sapientia Circeis poculis labefactari nō posse. Sed uideamus q̄ horū brutoꝝ differentiā Mosaica lectio nobis insinuet. Alia ab aquis quā sunt sub cælo: alia a terra pducuntur. Aquā ut diximus significat sensuale ptem quā ē sub cælo: q̄a subest rōni: & illi p̄xime famulatur. Terra est hoc ipsum corpus terrenū & fragile quo circūdāmur. Cōsideremus igitur an ex affectibus q̄bus mouemur: alii ad corpus: alii ad sensum interiorē: quē phantasiā uocāt philosophi: magis attingeāt. Ad corpus spectare mihi uidentur qui uel ad cibū uel ad uenerē ipellunt. Nā hūi nobis dati a deo tum ad tutelā corporis qd̄ nutrimus: tum ad liberorū procreationē: i q̄bus simus sup̄stitēs cū i nobis ipsis occūbimus. hūisdē nos abutimur allecti plusq̄ decet uoluptatis illecebra: p̄ gulam & p̄ libidinē curā carnis ut inquit Paulus faciēs i desideris. In cuius uerbis id annotādū nō eē dictū ne carnis curā feceritis. sed ne feceritis in desideris: quia. s. utendū illis ad necessitatē: nō ēt ad uoluptatē: multo minus nostra felicitas in eis cōstituenda. hos ergo affectus p̄ iumentā & feras intelligamus: q̄ terrā potiusq̄ aquarū foetus dicūtur: quia p̄ crassioris huius corporis mēbra & explētur & excitātur & nobis ad eius salutem p̄curati a deo

Caldei
Plato
Pythagorici
Theocritus
Circe

Paulus

fuerūt: q̄q̄ illis fiat exitio: q̄ & crapulis marcescūt & uenere dissoluūtur. Ad aquas aut̄. i. sensum imaginatiōis affectiōes illas referamus: quā spirituales magis & nostrā potius cogitatiōis q̄ carnis soboles dici possunt. Quod genus sunt quā ad honores ad irā ad ultionē & cognatas huius reliquas affectiōes nos uocant. Necessaria hāc & utilia modice utentibus. Irascendū. n. sed intra modū. & ultio sape opus iustitiā: & sua unicuiq̄ tuēda dignitas: nec recusandi honores: q̄ honestis artibus cōparātur. Quod ideo dico ne cū hac bruta quā sensuales appetentias indicāt deus creauerit creatisq̄ benedixerit: si sūt mala ex sua natura credamus cum manicheis a malo p̄cipio & nō a bono potius deo cōdita fuisse. Bona igit̄ illa oīa & homini necessaria: sed nos inde ad ambitionē furorē excādescentiā superbiamq̄ excedentes: mala facimus nostra culpa: quā ille optimus optima instituerat.

Caput sextum.

Videte aut̄ q̄ his quā diximus adamussim cōueniat q̄ subiicitur factū a deo hominē ad suā imaginē ut p̄esset piscibus auibus & bestiis q̄ tum aquā tum terrā p̄dixerāt: & qd̄ de homine iā supra disputabamus: sed nūc primū i eo dei imaginē itelligimus: Vnde illi in bruta dictio & iperū. Sic & enim a natura institutus homo ut ratio sensibus dominaretur frenareturq̄ illius lege oīs tum irā tum libidinis furor & appetētia: sed obliterata imagine dei p̄ maculā peccati cepimus miseri & infelices seruire bestiis nostris: & cum rege chaldeo diuersari inter illas humi pro cubere cupidi terrenorū obliui patriā obliui patris obliui regni & date in nobis i priuilegium pristinae dignitatis. Scilicet homo cum in honore esset non intellexit: sed comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis.

Caput septimum.

Verum sicut oēs in primo Adā qui obediuit Sathanāe magis q̄ deo: Cuius filii secūdū carnē deformati ab homine degeneramus ad brutū: Ita in Adam nouissimo Iesu christo qui uolūtātē patris impleuit & suo sanguine debellauit nequitias spirituales: Cuius filii oēm secūdū spiritū: reformati p̄ gratiā regeneramur ab homine i adoptionem filiorum dei: si modo uti in illo ita in nobis princeps tenebrarum & mundi huius nihil inuenerit.

EXPOSITIO QVINTA DE OMNIBVS MVNDIS DIVISIM ORDINE CONSEQVENTI.

Prohemium libri quinti.

q̄ Vemadmodū Moses uti ostēdimus singulis i p̄tibus sui cōtextus de omnibus simul mūdis intellectuā: cælesti: elemētari: hūanoq̄ differuit: imitatus naturā: imo naturā artificē deū: q̄ i singulis mūdis oēs cōplexus est: ita ad eiusdē naturā exēplū: q̄ pprias sedes ppria iura & peculiare unicuiq̄ leges distribuit: p̄pheta ēt n̄ mirabili & p̄fecto diuinā artis magisterio scripturā suam ita disposuit: ut q̄q̄ ubiq̄ de oibus eadē facie eodēq̄ uerboꝝ uelamine dilputaret:

Manichei

rex chaldeus

Iesus christus
Adā nouissimus

Homerica ca
tena
Platonici an/
nuli

peculiariter tamen singulis mundis singulas sui operis partes consequenti ordine adiudicaret. Quod ostensuri incipiemus primam particulam de primo mundo. i. angelico interpretari: tum deinceps reliquas de reliquis auream illam homericam catenam & Platonicos annulos a uiua opificis uirtute quasi a uero lapide indomitulis herculis appensos in Moleos uerbis sagaciter speculantes.

Caput primum.

Dicturi autem de natura angelica: quæ purus est intellectus: id primum animo concipiamus mentes esse quasi oculos quosdam. Quod enim est oculus in rebus corporeis: id ipsum est mens in genere spiritali. Oculus & si mixtura suæ substantiæ intimæ aliquid lucis possideat: ut uisionis tamen munere fungatur externa indiget luce: in qua rerum colores: & differentias speculatur. Nec est propterea quod sua natura non sit uisus: & si non uideat nisi beneficio lucis. Nam & aures: ne dicam in animata: & reliquæ omnes corporis partes collustrantur luce: nec tamen uident. Id igitur uidendi naturam sortitum est & per essentiæ suæ rationem est uisus: quod recepta luce uidere potest. Consideremus hæc eadem in intellectibus: Intellectus oculi sunt: intelligibilis ueritas lumen est. & intellectus ipse intelligibilis cum sit in time aliquid lucis habet: Qua se ipsum potest uidere: sed non potest & reliqua. Verum indiget formis ideis rerum: quibus uti radiis quibusdam inuisibilis lucis intelligibilis ueritas indubie cernitur. Nec propterea dicendum est ut per exemplum oculi declarauimus non esse illos natura intelligentes: atque ex accidenti pari cum nostris animi conditione intellectualem proprietatem sortitos. hinc illorum manat sententia qui intellectus appellationem deo indignam existimant. Quia si intellectum quasi oculum capimus qui non ex se: sed lucis participatione uidet: cum deus sit lux (lux enim est ueritas) & uisio actio sit qua oculus lucem attingit non eget deus hac operatione qui est ipsa lux: tanto a rerum omnium ignoratōe quæ angeli remotior quanto abest magis a tenebris lucis natura quæ oculi. Sed redeamus ad angelos. Oculus idest substantia intellectualis non omnino est simplex: alioquin aduentantis lucis compositionem non pateretur. hinc commune proloquium consistare angelos ex actu & potentia: quæ quæ anxia est disputatio quid ille actus quid illa potentia: & quæ ratio compositionis: quid item Auerois arabs uoluerit: cum utrumque intellectum & eum qui actu & eum qui potentia est in omnibus citra deum intellectibus esse dixerit: sed sufficit nobis quantum attinet ad hunc locum communis sententia ut cumque accipiatur. Hæc quæ diximus omnia aperit nobis Moses in primo die. Partitur enim substantiam angeli in calum & terram naturam. scilicet actus & naturam potentiam. Eadem autem res uti diuersas proprietates: Ita & diuersa habet cognomina. Quare hic idem actus dum uti uirtus uisum oculo largiens utque potentiam consumatio accipitur dicitur calum quod ea sit habitudine ad potentiam: qua est calum ad terram. Rursus qua lucis indigus est nec obire per se proprium munus intelligentiam potest per aquas figuratur: Corpus luminis quidem capax sua tamen natura minime lucens. Est & alia ratio similitudinis quod iste actus potentiam: quam

Angeli con/
stant actu &
potentia
Auerois ara/
bs

terram uocat: uti aqua terræ proxime adest. Sed iam uerbis prophetæ congregiamur. Creauit deus calum & terram: naturam actus & naturam potentiam: ex quibus angelum conflat. & terra quidem idest potentia inanis est & uacua: inanis actus & uacua luce: quam non nisi aquis intercedentibus excipit: & quoniam circa idem fiunt contraria ad idemque pertinet hospitari lucem & tenebras: adiunxit & tenebræ erant super faciem abyssi. Neque dixit super terram. Abyssus enim nihil est aliud (ni si uocabulo abutamur) quam aquarum profunditas. Super has aquas ferebatur spiritus domini: spiritus utique qui ab apostolo Iacobo pater luminum dicitur: a quo mox super eas idest super angelicas mentes lux intelligibilium formarum exoritur. Quod intellexerunt forte & saraceni dicentes eductos angelos a deo de tenebris ad lucem adimpletosque æterna lætitia. Intelligentiam enim uoluptas consequitur: qua nulla maior qua nulla uerior nulla est permanentior.

Abyssus quod sit
Iacobus apostolus
Saraceni

Caput secundum.

Huic mundo proximus est celestis. Cuius illa prima proprietas quod interstitium est utriusque mundi intelligibilis scilicet de quo nunc diximus: & sensibilis huius quæ nos incolimus. Nec possumus mediæ alicuius naturæ essentiam euidentius indicare: quam si exprimamus quibus concludatur extremis: quando quidem de extremis natura media temperatur. Maximam igitur de cali conditione nobis scientiam aperit: cum inter aquas & aquas idest angelicas & corruptibiles substantias medium calum non tam situm quam essentiæ ratione positum dicit. Per aquas autem iam diximus intelligi formas: quæ potentiam quasi terræ proxime adsunt: essentiamque perferunt. Quemadmodum autem alia angelorum alia elementorum terra: quia diuersa in utrisque potentia: Ita alia atque alia aquarum utrobique ratio idest formatum est: Inter has uere medium calum inde diuinam uitam hinc corporationem: inde in corruptibilem: hinc uisibilem substantiam: inde essentiæ firmitatem: hinc loci mutationem: inde quicquid idem est simplex & uniforme: hinc quicquid uariū mixtum & dissimile habet: sic opificis prouidentia disponente sortitum est:

Caput tertium.

Post hæc de elementorum integritate & positura & ordine nos breuiter admonet per collectionem aquarum ad locum unum & præscriptas mari leges ne terram obruat. Nihil est enim quod magis indicet esse in elementis præter corporeæ bruteque naturæ inclinationem inditas leges ab intelligente causa: a qua & reguntur & suis in sedibus detinentur: quæ hæc aquarum repagula: quibus coercitus oceanus: cuius ad totum se terræ ambitum impetus ferret: quemadmodum ignis totus toti aeri incubat quasi tamen uirga admonitus pedagogi pedem refert: nec se ulterius profert quam nostra salus & uita omnium animantium postulat. hoc neque ad materiam necessitatē quæ ad globi figuram omnia potius elementa pariter inclinat: nec ad fortuitum atomorum concursum: qualem somniat epicurus: nec ad uim seminariam naturam Epicurus: ut ait Straton: ignare totius finis referri potest: sed ad solam finalem causam: ad quam Straton

Hieremias

dirigere solius est mentis & prouidentia intellectualis . Propterea factū ut & hic Moles tractaturus de ordine elementorū huius tm̄ rei meminerit : & a prophetis totiens hoc quasi potissimū argumentū diuinæ potentia & sapientia afferatur in mediū . Hinc in puerbis cū certa lege & giro uallabat abyssos . hinc illud qui circūdit mari terminū suū : & apud Hieremiā Me ergo nō timebitis ait dominus : qui posui harenam terminum mari . Et illud Terminum posuisti : quem non transgrediētur : nec operient terram . Quoniam autem tota elementorum constitutio ordinatur admixta ea presertim quæ sunt uiua : idcirco post terræ aquarumq; ordinē & firmamentum subiecit statim præceptū terræ ut germinaret plantas . cuius alioquin operis tractatus ad quintum potius diem spectabat .

Caput quartum .

Postquā egit de sphaera caelesti & elementari : ppter eaq; de tota itegritate corporeæ uniuersitatis : restabat dicendū de incolis & ciuibus (ut ita dixerim) ciuitatis huiusmondanæ cū caelestibus : de quibus agendū primo quasi de senatu pfectisq; urbis : tum ēt terrestribus quasi de plebe & populo . Caestiuū igitur primo meminit : q̄ posuit deus in firmamento ut essent in signa & tempora ut lucerent in caelo : & terram illuminarēt . solem dico lunā & stellas . Altissimæ hic per tractandæ essent quæstiones : & quæ sibi singulæ iustū uolumen exposcerent : quo pacto hæc sint sydera i firmamento : an uti partes eius nobiliores : qđ sentiūt peripathetici : an ut aialia i suis spheris : i aqua pisces iumenta i terra : qđ Eusebius Medus & Dyodorus uolūt . Cōgressum hic itē locus cū genethliacis sibi exposceret diuinandi p astra & prænoscedi futuros euentus scientiā hinc cōfirmatibus q; Moles sydera in signa posita a deo dixerit : scientiā nō modo a nostris ut a Basilio : qui recte eā occupatissimā uanitatē uocauit : & ab Apollinario & a Cyrillo & Dyodoro acriter taxatā : sed quā & Apollinarius boni peripathetici respuunt & Aristoteles contempsit : & q̄ est maius & a Pythagora & a Platone & ab oibus stoicis repudiatam fuisse auctor est Theodoritus . Quæ rēdū hic etiā de natura syderū : de motu : de principatu : de lunæ maculis deq; omni syderali scientia aliquibus forte uideretur . Verum ad hæc si descendamus q̄q; sint pulchra & digna cognitu : audiemus fortassis horatianum illud . Sed nunc nō erat his locus . Quare ad opus hæc destinatū differimus : quo Aristotelē Platoni cōciliātes uniuersam philosophiā pro uiribus tractandā examinandamq; suscepimus .

Caput quintum .

Peripathetici
Eusebius medus
Dyodorus
Contra genethliacos
Basilius
Apollinarius
Cyrillus
Dyodorus
Peripathetici
Aristoteles
Pythagoras
Plato
Stoici
Theodoritus
Horatius
Cōcordia platonis & Aristotelis
Plotinus
Marsilius Ficinus

Veniamus igitur ad Mosem : qui postq̄ de caelestibus dixit : terrestriū animalium meminit ordine congruenti : quæ uel aquas uel terrā uel aerē inhabitant : si tamē inhabitare aerem uolucres dici possunt . Nemo hic expectet aut exigat a nobis disputationē quo pacto corpora animalium ex elementis aut qđ sint indita a deo naturis rerū seminariæ rōnes : ut ne itē uita brutorū de sinu educata materia : an a diuino potius principio oīs uita proueniat : ut cōstatissime asserit Plotinus : quē mox latine legēdū dabit i publicā utilitatē Marsilius Ficinus noster lōgioribus ēt argumētis illuminatum . Cui sententiæ suffragari fortasse uidebitur hoc loco ppheta : cū post

quā dixit : pducant aquæ reptile animæ uiuentis . adiecit postea creauit deus omnē aiām uiuētē : ubi nō id dūtaxat q̄spiā obseruaret : q; & aquæ pducāt deo iubēte : et deinde ēt deus pducatur . Verū & illud qđ ubi de dei opere agitur scriptū est creauit deus animam uiuentem : ubi autem de aquis nō animam : sed reptile animæ uiuentis : quasi aquis uehiculum potius animi idest corporis mixtio accepta referatur : deo autem idest diuino principio animæ substantia : quæ uita datrix motus & sensus tēperato iam corpori extrinsecus illucescat . Sed de his alias . Inter animalia terræ tria memorat Moles iumenta reptilia & bestias : in quibus tres differētiæ brutorū irrationalium : quibus nec plures sunt : in cōmune nobis insinuat . Sūt enī bestia quæ pfecta sunt phantasia medium inter irrationalia locum sortita : erudiri autem ab homine aut mansuescere nesciunt . Sunt reptilia quæ imperfectā habēt phantasiā media quasi inter bruta & plantas . Sunt iumenta : Quæ & si carent ratione disciplinæ tamen humanæ quoquo modo capaces cum sint : rationis aliqd participare uidentur mediam quasi sortita conditionem inter bruta & homines .

Caput sextum .

Haecenus de tribus mūdis supercaelesti caelesti & sublunari . Nūc agendū de homine : de quo est scriptū . Faciamus hominē ad imaginē nostrā : qui nō tam quartus est mundus quasi noua aliqua creatura q̄ trium quos diximus cōplexus & colligatio . Est autē plerūq; cōsuetudo a regibus usurpata & principibus terræ : ut si forte magnificam & nobilem ciuitatē condiderint iam urbe absoluta imaginē suā in medio illius uisendam oibus spectandāq; cōstituunt . Haud aliter Principē oīum deū fecisse uidemus : qui tota mūdi machina cōstructa postremū oīum hominem in medio illius statuit ad imaginē suā & similitudinē formatū . Sed ardua est quæstio cur hoc priuilegium sit hominis imaginem habere dei . Nam si Melitonis explorata insania : qui humana effigie deum figurauit : ad rationis mentisq; naturam recuramus : quæ uti deus intelligens est inuisibilis item & incorporea inde utiq; cōprobabimus esse hominem similem deo presertim qua parte i animo trinitatis imago representatur . Verum agnoscemus hæc eadem quanto in angelis sunt q̄ in nobis & potiora & contrariæ minus naturæ admixta tanto cum diuina natura plus similitudinis & cognationis habentia . Nos autem peculiare aliquid in homine quærimus : Vnde & dignitas ei propria & imago diuinæ substantiæ cum nulla sibi creatura cōmunis cōperiatur . Id quid esse aliud potest : q̄ q; hominis substantia (ut græci etiam aliqui interpretes innuunt) omnium in se naturarū substantias & totius uniuersitatis plenitudinem re ipsa complectitur : Dico autem re ipsa quia & angeli & quæcunq; creatura intelligens in se quodammodo continet omnia : dum plena formis & rationibus omnium rerum omnia cognoscit . At uero quemadmodum deus non solū ob id qđ oīa intelligit : sed quia in se ipso ueræ rerū substantiæ pfectionē totā unit & colligit : Ita & hō (q̄q; aliter ut ostēdemus alioquin nō dei imago : sed deus ēt) ad itegritatem sue substantiæ oēs totius mūdi naturas corrogat et cōunit . Qđ de nulla alia creatura siue angelica siue caelesti siue sensibili dicere possumus .

Tres genera
les differētiæ
brutorum

Melito

Qua in parte
hō dicitur
similis deo

Græci interpretes

Diuerfitas in ter deū & hominem
 Aristoteles
 Mercurius
 Suprema hominis dignitas
 Paulus

Est autē hęc diuerfitas iter deū & hominē: q̄ deus in se oīa cōtinet: uti oīum principium: hō autē in se oīa cōtinet uti oīum mediū: quo fit ut i deo sint oīa meliore nota: q̄ in se ipsis: in homine inferiora nobiliori sint cōditiōe: superiora autē degenerēt. Sunt ignis aqua aer & terra p̄ uerissimā pprietatem naturæ suæ in crasso hoc & tereno hominis corpore: qd̄ nos uidemus. Est p̄ter hęc spiritale aliud corpus diuini/ us (ut inq̄ Aristoteles) q̄ elementa: qd̄ cælo p̄portiōe respōdet. Est p̄terea in homine uita plantarū: oibus his apud eum q̄bus & apud illas muneribus fungens nutriendi augendi & generādi. Est sensus brutorū: tā intimus q̄ externus. Est cælesti animus rōne pollens. Est angelicæ mentis participatio. Est hærū oīum simul in unum cōfluentiū naturarū: uere diuina possessio: ut libeat exclamare illud Mercurii. Magnū o Asclepi miraculū est hō. hoc p̄cipue nomine gloriari humana cōditio pōt: quo etiā factū: ut seruire illi nulla creata substātia dedignetur. Huic terra: & elementa: huic bruta sunt p̄æsto & famulātur: huic militat cælū: huic salutē bonūq̄ p̄curāt angelicæ mētes: si qd̄ uey est: qd̄ scribit Paulus: esse oēs administratorios spiritus i ministeriū missos propter eos qui hereditati salutis sūt destinati: Nec mirum alicui uideri debet amari illū ab omnibus: in quo omnia suū aliquid immo se tota & sua omnia agnoscunt.

Caput septimum.

Homo terrestriū & cælestiū uinculū & nodus ē
 Oraculum

Homini mancipantur terrestria: homini fauēt cælestia: q̄a & cælestiū & terrestriū uinculū & nodus est: nec possunt utraq̄ hęc nō habere cū eo pacem: si modo ipse secū pacem habuerit: qui illoꝝ i se ipso pacē & scēdera sancit. At caueamus quæso: ne in tanta dignitate cōstituti nō itelligamus: Verū illud ante oculos semp̄ animi habeamus uti & certā & exploratā & indubiā ueritatē: sicuti fauēt oīa nobis eam legē seruātibus q̄ nobis est data: ita si p̄ peccatū p̄ legis p̄uaricationē de orbita defecerimus: oīa aduersa ifesta inimicāq̄ habituros. Rationabile enim ut quēadmodū nō modo nobis: sed uniuerso: qd̄ in nobis cōplectimur: sed auctori ipsius mundi omnipotenti deo iniuriā facimus: experiamur ēt oīa: quæ in mūdo sunt: & deū in primis potentissimos uindices & acceptæ iniuriæ grauissimos ultores. Hinc extimemus: quæ poenæ quæ supplitia maneant transgressores diuinæ legis. Hi sunt: qui (ut dixit oraculum) Δαιμονες οἱ φοιτῶσι περὶ χθονα καὶ περὶ ποντοῦ ἀκαματοὶ δαμνῶνται ὑπαιμαστυγὶ θεοῖο. idest q̄ pergunt circa terrā & circa pontum & infessi domātur sub uerbere dei. hos cælū. hos terra: hos tota mundanæ rei. p̄. incōcussa iustitia fulminat & p̄sequitur. Rei sunt enī uiolatæ uersitatis: & læsæ maiestatis diuinæ: Cuius imaginē scēdissima iniquitatis macula d̄ turparunt. Hinc factum fortasse: ut apud p̄phetas cū qd̄ a deo aut p̄ceptum aut ueritum promulgatur citentur cælum & terra testes. l. quia & precepti trāsgressio illa etiā uiolet: & de cōmuni accepta cōtumelia ipsa quoq̄ de improbis dum deo ministrant poenas sunt acceptura. & omnino omnem insaniam superat adduci ut credamus cuiquam in ciuitate aliqua posito decorato summis honoribus licere in principem: in uniuersam rem. pub. de se optime meritam impune delinquere: ac

nō potius dari illū torquēdū statim & cruciādū litoribus & carnifici: aut totius populi cōsensu lapidibus obruēdū. Sūt autē carnifices: Sūt litores i hac dei re. p̄. improbi demones uilissimo ministerio addicti i poenā antiq̄ sceleris. hinc illud Pauli Trididi illū Sathanæ i iteritū carnis. hinc demonis ultoris ēt apud Orpheū cognominatio: si forte nostris minus credamus. Quēadmodū autē scelera hominū oīs creatura odit & execratur: ita recta illius uita & institutio oibus grata ē: oibus placet. Neq̄ enim (ut ita dixerim) nō admitti i participatū et boni eius & mali oīa possūt: quæ tam arctū nexu illi implicata & cōiūcta sunt. hinc illud euāgelicū: Si poenitit peccator exultare lætita oēs angelos: hinc mysterii illius apta ratio: qd̄ ascōditū fuit a seculis: ut corrupta in primo Adā & de turbata de suo statu natura nostra p̄ Christi crucē instauraretur. Scilicet nostra cā filius dei & hō sit & cruci affigitur. Nā & cōgruū fuit ut q̄ est imago dei inuisibilis primogenitus oīs creaturæ in quo cōdita sunt uniuersa: illi copularetur unione ineffabili: qui ad imaginem factus ē dei: qui uinculum est omnis creaturæ: in quo cōclusa sunt uniuersa. Nec erat si cū homine tota natura periditabatur eius iactura aut negligenda aut reparanda per alium q̄ per quem tota fuerat instituta natura.

Improbi demones
 Paulus
 Orpheus

EXPOSITIO SEXTA DE MVNDORVM INTER SE ET RERVVM OMNIVM COGNATIONE.

Prohemium Libri Sexti.

EVANGELIUM unitas est ita ternario distincta: ut ab unitatis simplicitate nō discat. Est trinitatis diuinæ i creatura multiplex uestigiū. Nos hoc unū dūtaxat hic attulerimus adhuc q̄ scia a nemine allatū: q̄ quā i creaturis unitatē uidemus: dispartitā triplici rōne deprehēdimus. Est. n. primū ea i rebus unitas: q̄ unū quodq̄ sibi ē unū sibiq̄ cōstat atq̄ coheret. Est ea secūdo: p̄ quā altera alteri creatura unitur: & p̄ quā demū oēs mūdi p̄tes unus sunt mūdos. Tertia atq̄ oīum principalissima ē: q̄ totū uniuersum cū suo opifice q̄si exercitus cū suo duce ē unū. Adest trisaria hęc unio unicuiq̄ rei p̄ suā unā simplici unitatē deriuatā ab illo uno qd̄ & primū unū & trinū simul atq̄ unū ē: a patre inquā filio & spiritu sancto. Nā & patris potestas oīa p̄ducēs suā oibus largitur unitatē: & sapiētia filii rite oīa disponēs oīa inuicē unit & copulat: & spiritus amor ad deū oīa cōuertens totū opus opifici nexu caritatis adiūgit. Quēadmodū autē ut magis intimus: Ita magis unus ē nobis deus q̄ ipsi nobis: rursus una quæq̄ res arctius sibi q̄ aliis mundi partibus iūgitur: ita uniuersæ caritatis ordinē edocti si legē diuinā naturæ tabulis inscriptā seq̄ uoluerimus primo deū ipsum supra nos supraq̄ oīa: secundo loco nos ipsos: Tertio p̄ximū diligemus. Propheta autē noster de ea unitate: q̄ unū quodq̄ sibi est unum: tunc satis dixit: cum rerum omnium sigillatim naturam examinauit. De illa autem: qua deo unimur: tractatu proximo agetur: Vbi de foelicitatis summa disputabimus. Reliqua ea est: qua diuersæ partes mutuo scēdere inuicem copulantur: de qua in p̄sēntia a nobis agendum est.

Vestigiū trinitatis
 Triplex in rebus unitas
 Pater
 Filius
 Spiritus
 Radix totius ordinatæ caritatis

Caput primum.

Postquam igitur distinctas rerū naturas uidimus: & separatis (ut ita dixerim) stationibus dispositas: ne crederemus idcirco tantum ex his omnibus unum fieri uniuersum quia singula a singulis (ut supra ostendimus) pro suæ naturæ conditione continentur indicare in suo etiam cōtextu propheta uoluit: qui & quot modi essent: quibus naturæ rerum inter se inuicem copularentur non solum ad curiosam hanc intelligentiam nos uocans: sed per hoc instruens & demonstrans qua nos uia & ratione his: quæ nobis sunt meliora: copulari possimus. Cogitanti autem mihi prius quā accederem ad uerborū enarrationē quot modi aut eēt aut cogitari possent: quibus res aliquæ inuicem uel affinitatem uel copulam nanciscerētur: & discurranti per omnia dogmata philosophorum: quibus a pueris insudauī: haud ultra quam quindecim genera occurrerunt. Quæ deinde accedens ad Mosem ita dilucidē ita apposite sub indicata ab eo uidi: ut nusquam melius erudiri de illis quenquam posse crediderim.

Caput secundum.

Statim igitur in prima die nescio breuius an dilucidius quinque modos complecti: quibus coniungi aliquid alicui potest. Quod enim alteri coniunctum est: aut eius essentia est aut est essentiæ proprietates: aut inest ei uti forma subiecto: aut eum attingit uel sicut transmutans id quod transmutatur: uel sicut ars subiectam sibi materiam. Similiter quinque a Mose legimus inuicem quasi comparata & connexa cælum & terram: terrā & inane: abyssum & tenebras: spiritū dei & aquas: lucem & corpora. Primum igitur coniunctionis modum designat nobis terra inanis & uacua: quoniam terra. i. materia sua natura inanis est: nisi aliunde formis adimpleatur. Secundum indicant tenebræ super faciem abyssi. Nam abyssus sua quidem natura nec lucidus nec tenebrosus: sed illius tamen naturam tenebræ consequuntur nisi accedens lumen illas fugauerit: quemadmodum & materiæ infortem in inane: priuationis tenebræ consequuntur: donec adueniens eas species expulerit. Tertium ostendit lux oborta corporibus. Est enim in eis lux uti forma in subiecto. Quartum cælum & terra: quoniam non inheret terræ cælum uti forma uel accidens inest rei quam perficit: sed coniungitur ei uti efficiens patienti & transmutans causa corpori quod transmutatur. Postremum exemplum est spiritus domini: qui fertur super aquas. Artifex enim domini sapiētia & spiritalis natura omnino abiuncta a comertio corporis haud aliter iungi corporibus intelligitur: quam ars: quæ in mente est architecti: cemento lignis & lapidibus iungatur. Rursus autem & hanc considera consequentiæ rationem: esse terram ex se inanem domesticas habere tenebras: tum proxime luci iungi per lucem cælo: per cælum substantiæ spiritali. Sed uideamus qualiter hæc se habeant in nobis. Terra terrenū est corpus inane uita uacuum sensu: superque ipsum sunt tenebræ mors torpor in efficacia immobilitas in sensatio: lux uita est: quæ illud uegetat excitat agit mouet & sensu

preditum reddit: cælum est animus fons illius lucis & spiritus dei est intellectus lumen diuini uultus. & de his hoc loco plura etiam quæ opus sit.

Caput tertium.

Examinemus quid sibi Moses insequentibus uelit: & uidebimus decem alios modos ab eo insinuati: in quibus mutuam inter aliqua foederationem intelligamus. Præter enim eos quos diximus sunt rursus & hi: quos numerabimus: quoniam aut per aliquid est alterius aut effectus: ite si est pars aut pars indiuidua est a suo toto quo pacto & sol & luna & stellæ infirmamento sunt aut separabilis quæ admodum aquæ partes ab integritate sui elementi: ad quod confluxerunt. Si est effectus aut a femina ratione intrinseca pululat sicut plantæ e terra pululant: ipsi tamē suæ parenti affixe: & naturalibus uniculis ligamentisque connexæ: aut ex suis principiis conflat & conflatur: ut mixtum ex elementis: Quo pacto ex aquis & terra animalia corpora fiunt: aut causam habet extrinsecam: quæ trifariam diuidi potest in efficientem exemplar & finem. Quorum trium exempla habemus a Mose: dum & hominem deus creat & efficit: & creat ad suam imaginem tãquam ad exemplar: & bestiæ homini subsunt fiuntque propter hominem ut propter finem.

Caput quartum.

Diximus de parte & effectu: eademque ratione de toto & causa. Respondent enim hæc inuicem rationes. Sed neque impleuimus omnia genera cognationis. Nam & de causa ea est reliqua species affinitatis: qua causa secundaria primariæ obedit & adiungitur: sicut cum deus producit aquæ producunt: & hæc quidem primo: quia proxima sunt causa: sed non aliter quæ deo præcipiente quia causa primaria magis influat quæ secunda. Similiter est finis secundarius principali appendens & annexus: quod sapienter significat dicens posita sidera ut lucent in cælo & illuminarent terram. Neque enim bonum inferiorum primarius finis est celestium. Sed id primum intendunt: ut sibi luceant: Tum postremo ut & nos illuminent. Quapropter & apud Homerum cum auroram tum solem immortalibus primum tum & mortalibus exoriri ac lucem ferre legimus. Est item præter hæc omnia & homo homini & leoni cognatus: & tamen leo neque pars neque effectus leonis est: si ab illo genitus non sit. hoc propheta significat: cum simul pisces: simul aues: simul bestias terræ colligit & adunat. Est ultima ratio affinitatis: quæ est mediæ naturæ ad extrema. Nam conuenit homo homini animal animali: quia eandem participant essentiæ rationem uel specialem uel generalem. At medium non eadem est essentia qua & extrema: sed temperatum quoquo modo ex illis: ita ab utroque dissentit: ut cum utroque comunicet. Quod indicatum nobis a Mose: cum ponit firmamentum aquarum medium diuidens supercaelestes aquas ab aquis: quæ sunt sub cælo: ubi quæ sit mediæ natura sufficienter aperit: quemadmodum nos in prohemio primi libri & secundo capite quinti abunde declarauimus.

Causa primaria magis influat quæ secunda.

Homerus

Caput quintum.

Iacobus
Iamblicus
Quid preci/
pue obserua/
dū in uita
Quā utiles q̄
necessariā la
crā p̄catōnes
Platonici
Pythagorici
Porphirius
Theodorus
Achademici
Indi
Persæ
Apostolus

Admonemur autem & hinc quid factū opus sit nobis: ut naturis melioribus uniamur: in quo uis tota & summa posita est nostræ felicitatis. Nam & docet nos prima dies tunc primum aquis depulsa nocte obortam lucem cum spiritus domini eis incubuit: Vnde illud Iacobi significatur. Omne optimum donum desuper esse a patre luminum. Quod ne nostros commemorem: Ita confirmat Iamblicus: ut nihil quasi uel mediocre promittere sibi posse de se humanam naturam uelit: nisi maiori. i. diuino numine sit adiuta. Quod si est uerum & non modo a nostris: sed a philosophis etiam comprobatum profecto omne studium nostrum in eo esse debet: ut conuersi ad supera: quod sit per sacram religionē per mysteria per uota per hymnos preces & supplicatioēs: inde nostræ infirmitati uires quæramus. Hinc planetonica & Pythagorica disputationes a sacris præcibus exorsæ desinunt in eisdem. quibus & Porphirius & Theodorus & omnes achademici nihil utile magis: immo necessarium homini esse uno ore confirmant. Indorum bragmanes & magi persarum nihil aggressi unquā leguntur nisi oratione præmissa. Quæ ideo gentium testimonium afferro: ut quibus a malo demone persuasum: ut gentibus potius credat̄ q̄ ecclesiæ: uel ab his discant quibus adhibent fidem neque ridendam neque inutilem neque indignam rem esse philosopho operam sumere & quidē magnā atque assiduam in sacris præcationibus in mysteriis in uotis in hymnis deo iugiter decantandis. Quæ res si quod hominum genus & iuuat maxime & decet: illis præsertim utilis & decora. qui studiis litterarum & contemplandi ocio se dederunt. Quibus nihil necessarium magis q̄ ut quos in diuina identidem mentis oculos intendunt: & uitæ integritate depurent: & petita per serulam orationis desuper luce largius illuminent admonitique propriæ semper imbecillitatis cum apostolo dicat̄ sufficientia nostra ex deo est.

Caput sextum.

Altius mysterium

Rursum examinemus quid nos aquæ: quid terræ dispositio doceat. Discamus a terra non edituros nos frugem: quam parturimus: nisi inuadentis nos fluxæ materiæ atque caducæ impetum represserimus: depulerimusque & e sedibus nostris exturbauerimus irruentium in nos quasi aquarum uoluptatum gurgites & torrentes. Discamus ab aquis non prius illas existimatas idoneas piscibus procreandis q̄ in unam totius sui elementi integritatem collectæ fuerint. Nam neque nos si diuisi si distractique ad diuersa fuerimus: si non toti collectis omnibus uiribus ad unam feremur intentionem: sobolem dare aliquam dignam nostra diuinitate in lucē poterimus. Continetur autem & hic altius mysterium: quemadmodum scilicet guttis aquæ ea est felicitas: ut ad oceanū: ubi aquarum plenitudo: accedant: ita esse nostram felicitatem: ut quæ in nobis intellectualis luminis portio est ipsi primo

omniū intellectui primæq; menti ubi plenitudo: ubi uniuersitas omnis intelligentiæ aliquando coniungatur.

Caput septimum.

At maximum illud omnium quod firmamenti nobis doctrina significat: ubi uideamus non posse aquas inferiores superiorum aquarum beneficio aliquo locupletari: nisi celo intercedente: quod inter eas medium est collocatum. Ita nos animo proponamus extremorum copulam non nisi per eam naturam fieri posse: quæ media extremorum cum sit utrumque in se complexa Ideo illa idest extrema inter se comode unit: quia in se ipsa illa per proprietatem suæ naturæ prius uniuert. Admonemur hinc magni illius sacramenti: quod gentibus stultitia hebreis scandalum nobis dei uirtus & sapientia est: non posse hominem deo coniungi: nisi per eum: qui cum in se ipso hominem deo coniunxerit uerus mediator effectus potest ita homines deo annectere: ut sicut in eo filius dei hominem induit: ita per eū homines dei filii fiant. Quod si uerum est quod dicimus: non copulari extrema inuicē nisi per medium: id autem uere medium dici: quod in se ipso iam extrema uniuert: profecto si dispensatio illa ineffabilis in solo contingit Christo: ut uerbum heret caro solus etiam est Christus per quem ad uerbum caro potest ascendere: nec est (ut recte scripsit Ioannes) aliud sub celo nomē in quo oporteat saluos homines fieri. Quod diligenter aduertant qui cum Christo se dicunt credere: communem tamen religionem aut suam unicuique: in qua est natus: credunt sufficere ad consequendā felicitatē. Non mihi non ipsis rationibus credant sed Ioanni Sed Paulo sed Christo ipsi: qui dixit. Ego sum uia. Ego sum hostiū: & qui per me nō intrat fur ē & latro.

Nō posse homines deo coniungi nisi per Christū deū & hominē
Ioannes
Paulus
Christus

EXPOSITIO SEPTIMA DE FOELICITATE QVAE EST VITA AETERNA.

Prohemium Libri Septimi.

ITOTIVS mundi gradus ordinem & naturam sexta absoluta expositione quasi sex diebus exegimus: Reliquum: ut septimo hoc tractatu quasi sabbato nostræ commentationis de sabbato mundi & quiete creaturarum: quarum naturā in superioribus instituimus idest de earum felicitate tractemus: aut (ut dicam rectius) tractantem Mosem ut uerum uatem futurorū omniū audiamus. Est autem felicitas (ut theologi predicant) alia: quam per naturam alia: quam per gratiam consequi possumus. Illam naturalē: hanc supernaturalē appellant. De prima idest de naturali satis dictum a Mose: quoniam rerum cognita natura naturalem quoque earum felicitatem cognoscimus. Reliquum igitur ut doceat de secunda prophetā se potius exhibens q̄ doctorem: quoniam cum scripsit Moses non dum erat gratia: sed futurum erat ut esset.

D ii

Duplex felicitas

Verum quoniam mihi uideor uidere sciolos quosdam dixerim an uappas potius & nebulones : qui se uocant philosophos cum nihil sint minus : ridentes statim & gratiam & foelicitatem super naturalem : quasi uana hæc nomina & aniles fabulæ sint: uolui breuiusculam hac de re cum illis disputationem sicuti prohemium face re septimi libri: rem & seorsum omnibus utilem & necessariam ualde operi: quod suscepimus: ubi altissimis philosophiæ radicibus nixam & stabilitam stare sententiam theologorum dilucide comprobemus. Foelicitatem ego sic definio: reditum uniuscuiusq; rei ad suum principium. Foelicitas enim est summum bonum : sum mum bonum id est quod omnia appetunt: quod autē omnia appetunt: id ipsum est: quod omnium est principium : ut Alexander aphrodisiensis in commentariis primæ philosophiæ & græci interpretes in aristotelis ethicen attestantur. Idem igitur finis omnium quod omnium principium deus unus omnipotens & benedictus optimum omnium quæ aut esse aut cogitari possunt. hinc duæ illi præcipue appellationes apud Pythagoricos unum. f. & bonum. Vnum. n. cognominatur: qua omnium est principium: quemadmodum unitas principium est totius numeri: bonum autem: qua omnium finis omnium quies & absoluta foelicitas est. Videre iam possumus: si simus paulo sellertiores: rationem duplicis foelicitatis. Foelicitas enim possessio atq; adeptio est huius primi boni. Bonum hoc adipisci dupliciter possunt res creatæ: aut in se ipsis: aut in ipso. Nam & in se ipso hoc bonum est super omnia exaltatum suæ inhabitans diuinitatis abyssos: & per omnia diffusum in omnibus inuenitur: hic quidem perfectius: illic imperfectius pro rerum conditione a quibus participatur. Vnde (ut scribunt poeta) Iuppiter est quodcūq; uidet: & Iouis omnia plena sunt: Vna quæq; igitur natura cum in se deum habeat aliquo modo: quia tantum dei habet quantum habet & bonitatis (bona autem omnia quæ deus fecit) reliquum: ut cum perfectam omnibus numeris suam habet naturam: se adepta deum quoq; in se adipiscatur: & si dei adeptio: ut comprobauimus: est foelicitas: in se ipsa aliquo modo sit foelix. hæc est naturalis foelicitas: quam & maiorem & minorem diuersæ res pro naturarum diuersitate sortitæ sunt. Ignis res est anima carens: participat autem deum multis rationibus. Nam primo est: & unum quodq; est participatu dei est: qui est ipsum esse: item qua ignis species certa & actus est: deo est similis: qui prima species primus est actus: & dum ignis ignem producit diuinitatem: dum se intra terminos suæ continet spheræ iustitiam: dum nobis deseruit beneficentiam pro suæ naturæ modulo imitatur. Hæc ignis dum agit suam adeptus perfectionem foelix est quantum capax ipse foelicitatis. Foeliciores plantæ: quæ præterea uitam: foeliciores animantia: quæ etiam cognitionem sortita ut plus perfectionis ita plus etiam in se ipsis diuinitatis inueniunt. Optima omnium mortalium conditione homo: qui sicut natura: Ita naturali foelicitate aliis præstat: præditus intelligentia & libertate arbitrii præcipuis dotibus & ad foelicitatem maxime conducentibus. Suprema inter creaturas angelica mens & substantiæ nobilitate & finis consecutione: cuius maxime particeps: quia illi & iuncta & proxima est. At

Quæ uera et
stabilis theo/
logorū opinio
de foelicitate
supernaturali
Alexander
Græci interpre
tes
Pythagorici
Duo dei nomi
na
Radix dupli
cis foelicitatis

Poeta
Quæ sit natu
ralis foelici
tas

Quo pacto
ignis deum par
ticipat

Optima om
nium mortalium
conditio est ho

uero ut supra diximus per hanc foelicitatem nec plantæ nec bruta nec homo nec angelus deum: qui est summum bonum: in ipso deo: sed in se ipsis attingunt. Quare & de hac propter & pro naturarum capacitate gradatim foelicitatis ratio uariat. Quare & de hac solum loquuti philosophi foelicitatem uniuscuiusq; rei in optima operatione suæ naturæ collocauerunt. & de angelis quidem quos uocant mentes & intellectus: etiam si summam illorum perfectionem hanc faterentur quod deum intelligerent. cognitionem tamen dei: quam habent: haud aliam statuere præter eam: qua se ipsos cognoscunt: ut de deo tantum intelligant: quantum de dei natura in eorum substantia representatur. De homine autem & si diuersi diuersa senserint: omnes tamen intra humanæ facultatis angustias se tenuerunt: uel in ipsa tantum ueri uestigatione quod academici: uel in adeptione potius per studia philosophiæ: quod Alfarabius dixit: foelicitatem hominis determinantes. Dare aliquid plus uisus Auicennæ Abubacher Alexader & Platonici nostram rationem in intellectu: qui actu est: aut aliquo superiore: nobis tamen cognato quasi in suo fine firmantes: sed ne que hi hominem ad suum principium neq; ad summum bonum adducunt. Quas ego eorum disputationes atq; sententias. nec reprobare nec aspernor: si de naturali tantum foelicitate dicere profiteantur. Certum enim per eam non posse hominem aut angelos altius euehi quæ ipsi dicant. Quod uel hac ratione maxime comprobatur: quoniam si nixum propria fortitudine nihil supra se ipsum potest assurgere (alioquin se ipso esset ualidius) utiq; nihil nitens per se ipsum ad foelicitatem maius aliquid uel perfectius sua natura assequi poterit. Sed dicant mihi philosophi si hæc in rebus sola foelicitas: cur uel ipsi fatentur inter animalia solum hominem natum ad foelicitatem. Cum enim alia præter hominem ad suos quoq; fines perueniant. possumus dicere esse aliorum quam hominis minorem foelicitatem: at nullam esse quod pacto defendemus? Quinimmo cum a fine a natura statuto reliqua infra hominem nunquam: homo fere semper exorbitet: uidebitur nisi alio se priuilegio iactet in foelicitatis omnia humana conditio. Audiamus igitur sacros theologos dignitatis nostræ nos admonentes: & quæ ultro nobis a patre liberalissimo diuina bona præstatur: ne quæso ipsi crudeles in nostros animos & male grati erga deum opificem reiciamus. Diximus supra summam foelicitatis in dei esse adeptione: quod est summum bonum & principium omnium. Dupliciter autem illam posse contingere: quoniam uel in creaturis: quibus se deus participat: uel in ipso deo deum assequimur. Ostendimus item: quod & ostendimus: res creatas non posse uiribus suis ad hanc postremam: sed ad illam dumtaxat accedere. Est autem illa: si animaduertimus: umbra potius foelicitatis quam uera foelicitas: quemadmodum creatura: in qua deum attingis: non summa bonitas: sed summæ bonitatis id est diuinæ tenuis umbra est. Adde quod res per illam se ipsis potius quam deo restituuntur: non id assequuntur: ut ad suum principium redeant: sed hoc tantummodo ne a se ipsis discedant. Vera autem & consummata foelicitas ad dei faciem contuendam quæ est omne bonum: ut ipse dixit: & ad perfectam cum eo principio: a quo emanauimus: unionem nos reuehit & abducit. Ad hæc angeli

Imperfectio
naturalis foelici
tatis
Philosopho
rum de foeli
citate opinio
Academici
Alfarabius
Auicenna
Abubacher
Alexander
Platonici
Non posse ho
minem uiribus
propriis deo
conungi
Astruit super
naturalis foeli
citate

Theologi
Quid differ
rat superna
turalis foelici
tas a naturali
Naturalis foeli
citate non ha
bere rationem
ueræ foelicitatis

Supernatura Ascendam in calū. Ad hanc ire homo nō potest: trahi potest unde christus de se: q
 lis foelicitatis est ipsa foelicitas dixit. Nemo uenit ad me nisi pater meus traxerit illum. Bruta au
 qui sint capa tem et quæ infra hominem nec ire nec trahi ad illam possunt. Ideoq; solus hō & an
 ces et quomō gelus ad eam sunt facti foelicitatem: quæ est uera foelicitas. Potest uapor consende
 re in altum: sed non nisi attractus radio solis: lapis & corpulenta omnis substantia
 neq; radium usq; quaq; admittere neq; per illum tolli in sublime potest. Hunc ra
 dium hanc uim diuinam hunc in fluxum gratiam appellamus: quia deo & homi
 nem & angelum gratos efficiat. Habent autem philosophi huius doctrinæ mani
 festum exemplum in corporibus. Corporum enim aliqua in rectum: aliqua in or
 bem feruntur. Motus rectus: quo elementa ad proprias sedes uehuntur: figurat foel
 licitatem: per quam in propria natura perfectione res stabiliuntur. Motio circula
 ris: per quam corpus ad eundem unde absedit terminum circunuoletur: expressis
 sima imago est ueræ foelicitatis: per quam creatura ad idem principiū redit: a quo
 processerat. Sed uide q̄ omnia utriq; conueniunt. In orbem non mouentur nisi i
 mortalia & incorrupta corpora. Ad deum non redit nisi immortalis & aterna sub
 stantia. Elementa ut suos motus perficiant non alia indigent ui q̄ indito sibi a geni
 tura uel grauitatis impetu uel leuitatis: quemadmodum etiam ad naturalem foel
 licitatem singula proprio impetu propria ui feruntur. At uero caelestia & si idonea
 sint motui circulari non ipsa tamen sibi sufficiunt ad hunc motum explendum:
 sed diuino opus motore: qui illa uerset & circumuolet. Denique sic perpetue ap
 ta circuitioni illa corpora sunt. ut non facere eam. sed suscipere possint. Haud ali
 ter nobis atque angelis accidit. Tales enim sumus natura: ut non circumagere nos
 & reflectere: sed circumagi motrice ui gratiæ & reflecti in deum possimus. Hinc
 illud. qui aguntur spiritu dei hii filii dei sunt. Qui aguntur dixit: non autem qui
 agunt. hoc distamus a cælo q̄ illud naturæ necessitate: nos pro nostra libertate
 mouemur. Pulsat enim assidue animum tuum spiritus motor. Si ob audias tibi re
 linqueris tuo torpori tuæ infirmitati miser & infœlix. Si admittas statim deo ple
 nus per orbem religionis ad patrem ad dominum reportaris: in eo uitam semper
 possessurus: in quo & semper etiam anteq̄ fieres uita fuisti. Hæc est uera foelicitas
 ut unus cum deo spiritus simus: ut apud deum non apud nos deum possideamus
 cognoscentes sicut & cogniti sumus. Ille enim nos non per nos: sed per se ipsum co
 gnouit: Ita & nos cognoscemus illum per ipsum & non per nos. Hæc est tota met
 ces: hæc est uita aterna: hæc est sapientia: quam sapientes seculi non cognouerūt:
 ut ab omni multitudinis imperfectione redigamur in unitatem per copulam indis
 solubilem cum eo qui est ipsum unum. Pro hac foelicitate Christus orabat ad pa
 trem hoc modo. Pater fac quemadmodum ego & tu unum sumus: ita & hii nobi
 scum unum sint. Hanc Paulus sperabat dicens cognoscam non ex parte: sed sicuti
 est: & si sperabat non ne iure dicebat Quis me separabit a caritate Christi? & cu
 piebat dissolui ut cum Christo fieret unum. Ab hac cecidit dæmon: quoniam ad

illam ascendere nō rapi uoluit: Ideoq; illud amisit: quod habuisset si permanisset.
 Ex hac radice notum quæ sors infantium: qui decessere non dum initiati. Scilicet Sors infantū
 apud se manent: nec suis bonis exuti: nec diuinis locupletati. Nobis in alterutram qui decedunt
 partem cadendum: aut summam miseriam: aut summam foelicitatem. Quoniā nō dū initiati
 qui in causa est ne motorem recipiat: non solum imunem se facit gratiæ: sed & na
 turam uitiat: ad cuius integritatem hoc attinet: ut agnitum spiritum quærat non
 recuset. & proculdubio recta esse natura non potest: quæ maioris boni propositi
 spem aut reiicit aut contemnit. Quare postquam Christus est agnitus siqui Chri
 stum non induuntur: non solum prima foelicitate: sed & secunda idest naturali iu
 re priuantur: quia gratiam nolle non nisi corrupta est & labefactata natura. Quæ
 admodum autem nos uiuentes sub euangelio: Ideo Christum dei uirtutem & sa
 pientiam in nobis recipimus: quia uti iam datum humano generi amamus & re
 tinemus: Ita & patres sub lege uetere illum recipiebant: cum futurum aduentum
 & credebant indubie & sperabant alacriter & ardentem desiderabant. Sed sicut nō
 ut præsentem iam: sed ut futurum recipiebant: ita neq; præsentem quasi iam spiri
 tus inhabitantis nisi postquam aduenit fructum experti sunt. Cum post peractū
 in ara crucis in effabile sacrificium descendente ad eos Christo ab eo uti motore cir
 cumacti momento turbinis ad libertatem: & euecti ad summam foelicitatis gradum
 fuerunt. Ad hæc foelicitatem religio nos promouet dirigit & impellit: quemadmo
 dum ad naturalem duce utimur philosophia. Quod si natura rudimentum ē gra
 tia: utiq; & philosophia incohatio est religionis: neq; est philosophia quæ a religio
 ne hominem semouet. Recte igitur & nos cum a Mose: post quam sex dies de na
 tura sumus philosophati: septimo die diuinis uacantes de supernaturali foelicitate di
 cemus.

Philosophia i
 cohatio est re
 ligionis neq;
 hominem a
 religione se
 mouet

Caput primum:

Duplex (uti ostendimus) supremæ huius foelicitatis natura est capax: angelica & humana. Illa cælum: hæc terra dicitur: quia angeli cælum: nos terram inhabita
 mus. Et de cælo non est q̄ dicat amplius: quia non angelorum: sed hominum le
 gem scripturus est. Ad homines igitur descendens inquit. Terra erat inanis & ua
 cua: & tenebræ erant super faciem abyssi. Non creat deus inanitatem: non creat te
 nebras: Sed terra (inquit) erat inanis & tenebræ erant. Non dicit hæc fuisse creata:
 sed fuisse. Quod cur sit dictum patebit simul cum cognouerimus quæ hæc inani
 tas: quæ hæc tenebræ sint. Natura humana: quæ terra dicitur angelis comparata:
 statim ab initio: quia statim peccauit: inanis erat & uacua originali iustitia: & pec
 cati tenebris facies eius idest ratio obducebatur. Neque hæc fecit deus: sed homi
 nis malitia: qui uolens se his bonis priuauit: quibus illum deus ditauerat.
 Sic naturæ corruptæ status a propheta describitur: quæ quo pacto deinde a
 deo per Abraam per Mosem per prophetas nouissime uero per unigenitum

Natura ange
 lica & huma
 na capax ē su
 pernæ foelici
 tatis

filiū suū & pristinae dignitati restituta: & ad summā felicitatem parata fuerit in sequentibus demonstrabit. Verū & quo tēpore aqua obducta tenebris erāt infecta scilicet primaeuis sordibus notae originalis: spiritus tamē domini fouebat eas. Quod est dupliciter intelligendū: & q̄ lumine diuini uultus quod signatū est sup nos idest lumine naturalis intelligentiae homines regebātur: & q̄ diuina tum pro/ uidētia cura humanū genus destitutū nō erat: sed spiritus domini fouebat aquas spiritus ille: qui (ut ait apostolus) intercedit p nobis gemitibus in enarrabilibus & tūc assidue cogitabat quo pacto illas a uenenis purgaret quibus antiquus serpens eas infecerat. & ecce statim iubet oriri lucem: & orta est lux: Abraam scilicet ille sapien- tissimus fundator primus uerae religionis. Primus: qui & naturae legē absolueret: & de diuina lege meditaretur: Primus qui cultum unius dei aduersus idola & gen- tes hominibus psuaderet. Primus qui & tenebras erroris depellere: & malis dāmo- nibus qui principes tenebrarū dicuntur bellum indicere est aggressus: unde meri- to lux cognominatus. Quod quia & discipuli domini oēs fecerunt oēs a domino lux mundi sunt appellati. Hac est lux prima quae mūdo affulsi: & inter dāmonū ueriq; dei religionem quasi inter lucem tenebrasq; distinxit.

Apostolus

Abraam

Caput secundum.

Lex Mosaica Hunc sequuta est lex: quae merito cognomēto dicitur firmamentum statim in sui exordio hoc ipso scilicet q̄ nūc tractamus annuntiās nobis opera manuū dei (ut ce- cinit Dauid. & opera manuū eius annuntiat firmamentū). Data igitur lex per an- gelum Mosi firmata uerbo dei: quae adhuc magis q̄ superior lux gentes ab israeli- tis idest in pietatem a pietate quasi aquas supercaelestes ab aquis quae sunt sub caelo discriminauit. Dicuntur autē iudei aquae supercaelestes quia soli (ut inquit Hieremi- as) signa caeli non timent: quae gentes timent soli nō aut stellas aut caelum: sed stel- larum & caeli auctorem ac dominum & agnoscunt & agnitum colunt ac ueneran- tur. Gentes autem contraria ratione aquae sub caelo sunt quando & dāmones cali- ginosi aeris incolas: quae regio supra aquas est: adorant & colunt: & uisibile calū sydera & planetas sibi deos ac dominos faciunt.

Hieremias

Caput tertium.

Erat autem futurum: ut nisi maior aliqua uis & misericordia dei obstaret aquae q̄ sunt sub caelo. i. idolis seruiētes totam terram inuaderent & occuparent. Sic infe- ctio totius mundi de prima macula: Sic sathanāe ultoris imperium & ius in nos re- os antiquae noxae & huiusmodi seruitutis poene obnoxios postulabat. Sed benefi- ca semper & salutaris prouidentia dei unam ex terrae partibus & si exiguam quan- tum iustitiae leges patiebantur ab aquarum iniuria liberam esse uoluit. hac est iu- dea uocata terra promissionis: quia & Abraae & posteritati a deo promissa fuit.

Cui nostrae expositioni prophetae omnes astipulantur: apud quos totiens gentium impetus in israelitas aquarum & maris incurfionibus comparatur. hinc illud ele- uauerunt flumina uocem suam: & mirabiles elationes maris: & illud sonuerunt & turbatae sunt aquae eorum: & non timebimus dum turbabitur terra & transferē- tur montes in cor maris. & profecto non aliter iudeam intra haud magne regionis terminos conclusam circūuallabant gentes: q̄ nunc terrae hanc portionem utique modicam quam habitamus undiq; circumuallat oceanus. Sed & pluribus in locis euidentissime in litteris christianis per aquas gentes designantur. Nam & scriptū est aquae quas uidisti gentes sunt: & cum dominus Iesus uinū fecit ex aqua: qd in pharisei domo defecerat: figurate ut nostri scribunt significauit aquas idest gentes ad eam fidem esse uocandas: Quae apud iudeos apud quos fuerat antea imposte- rum deficeret. Idem in mysteriis tradunt idcirco aquam uino misceri q̄ aquae. i. gentes sanguinem Christi per fidem crucis hauriant & combibant. Illa igitur pars asserta a iugo aquarum dei prouidentia fuit: ut si reliqua terra obruta undis spiri- talis nequitiae inutilis & deserta erat futura nec idonea fructibus uerae religionis: haec saltem esset: quae luce suscepta quam protulit prima dies & rore cali quod se- cunda staturum est idest doctrina legis ad ubertate adiuta germinaret interea qua si herbas plantas & arbores iudicia cerimonias & bonos mores: donec cum tempo- ris plenitudo uenisset ipsum etiam quod Esaias optabat saluatorem felicissima germinaret.

in litteris chri-
stianis p aqs
gentes desig-
nantur
Dominus Ie-
sus.

Quare i my-
steriis aq̄ ui-
no misceatur
Esaias

Caput quartum.

Et ecce iam temporis plenitudo. Si enim numerus quaternarius plenitudo est nu- merorum non ne erit & dies quartus plenitudo dierum? Videte igitur quid nobis afferat quartus dies. Caelum secundo die firmatū idest lex sine sole ac luna ac stel- lis erat: capax quidem futurae lucis: sed obscurum adhuc nec insigni aliquo lumi- ne illustratum. Aduenit dies quartus: quo sol dominus firmamenti idest Christus dominus legis & lunaris ecclesia Christi compar & sponsa: & qui multos ad iusti- tiam erudirent apostolici doctores in firmamento uti stellae in perpetuas aternita- tes elucescerent ad aeternam scilicet uitam mundum uocantes. Sol firmamentum non dissoluit: sed perficit: & Christus legem non uenit ut dissolueret: sed ut perficeret. Lux primi diei Abraam pientissimus uidit diem quartam: quae est dies Chri- sti & gauisus est. Vidit radium suae lucis idest uerae religionis: quem mundo intu- lerat per solem iustitiae per lucem ueram illuminantem omnes homines in uni- uersum orbem latissime diffundendum. Vidit Iesum christum splendorem pater- nae substantiae illucescentem his qui in tenebris & in umbra mortis sedebant: & principem tenebrarum principem mundi huius eiici foras: & de mentibus ho- minum exterminari. Hac uidit & exultauit: uidit diem quartam & letatus est. Hac dies qua fecit dominus. qua dominus homo fit qua deus habitauit in no-

Messias
Abraam pient-
tissimus
Iesus christus
splendor pa-
ternae substā-
tiae

bis: exultemus & nos & letemur i ea. Quā aut uera q̄ solida sit n̄rā rō expositiōis attendais quāso paulo diligentius christiani fratres. Vnde & uobis potentissima tela contra lapideum cor habreorum de armamentariis eorum petita subministra buntur. Probabimus autē illud primo ex testimoniis iudeorū per opera diei quartū aduentum Christi nobis significari. secundo ostendemus nobis Messiam repræsentari per nullam rem congruentius q̄ per solem: colligemusq; euidentissime ex temporum ratione non uenturum in posterum Christum: sed Iesum ex Nazareth filiū uirginis promissum hebræis Messiam fuisse. Est inter decreta ueteris hebraicæ disciplinæ per sex dies genesios sex mille annos mundi sic designari: ut sint quæ hic dicuntur opera primi diei uaticinium eorum: quæ primo mundi millenario futura erant ut contingerent: opera item secundi eorum quæ in secundo: & sic deinceps eodem semper utrobicq; successionis ordine seruato: cui sententiæ etiam attestatur inter iuniores Moses gerundinensis theologus primæ celebritatis apud hebreos. Meminit & Diuus Hieronymus in expositione psalmi illius: qui Mosi inscribitur: uiderurq; opinio hæc fundamento præcipue illi inniti q̄ mille anni (ut inquit propheta) unus dies sunt apud deū. Quartus igitur dies: si uera est hæc doctrina: uaticinium est eorū: quæ quarto millenario mundi euentura sunt. Age nunc ostendamus iuxta annales hebreorum & quam approbant ipsi annorum supputationē quarto mundi millenario Iesum apparuisse. computant illi ab Adam ad diluuium annos mille quingentos quinquaginta sex: a diluuiō ad Abraam annos ducentos & nonoginta duos: atq; ita ab Adam ad Abraam colliguntur anni Mille octingenti. xlviij. A genitura autem Isaac ad ruinam secundi templi: quæ fuit post Christi mortem numerant annos circiter (neque enim refeco ad uiuum) mille sexcentos sexaginta. Supputant enim ab Isaac ad exitum ex egypto annos quadringentos & triginta: ab exitu ad templum quod Salamon ædificauit totidem fere. a Salomone ad templi desolationem per Babylonios annos quadringentos & decem a templi instauratione sub Esdra ad hanc sub tito captiuitatem annos quadringentos .xx. Itaque si omnes simul collegeris: computabis a mundi exordio ad Christum iuxta ipsorum hebreorum mentem annorum tria milia quingentos & octo: ut & in ipso quarti millenarii medio Christus aduenit & intra eiusdem millenarii quæ si intra terminos quarti diei & lunæ. i. ecclesie lux toti mundo affulxerit: & innumeras martyrum apostolorum doctorūq; multitudo qui intra quingentos annos post Christi mortem omnes claruerunt: & firmamenti. i. legis obscuritatē & nostræ noctis tenebras illuminauerint. At dicent hebrei Esto per hæc tempora Iesus aduenit. Non dum habes Iesum christum fuisse nisi ostenderis creditum a nostris futurum utper ea tempora Christus ueniret. Bene res habet & æquum postulant. & nos præstare facile possumus quod iure postulant. Manifesta enim uulgata publica apud eos feruntur Heliæ oracula citra omnem figuram citra uelamen ex professo dicentia quarto mūdi millenario ueturū Messia: quæ ne uel ficta uideantur a me uel pro arbitrio interpretata afferā testimonia ipsorū talmutistarū: cū

Dogma hæbreorū

Moses gerundinensis

Diuus Hieronymus

Dies dei mille anni

Quo tempore Iesus apparuit iuxta annales hebreorū

Heliæ oracula

Talmutistarū

quibus nobis est controuersia: qui & illorum faciunt mentionē & ipsa ueritate cogente latentur præterisse tempus ab Heliæ prædictum de aduentu Messia. Verba hæc sunt in particula quæ inscribitur Anodazara capite libne edeem Tana dbe elihau se leth alaphim sana haue haolam. Sene alaphim tohu: usne alaphim thora: usna alaphim Iemoth hamas sibi uba hauonothema serabu iaslu meon maseias. hæc sic latine interpretemur uerbum uerbo reddentes. Dixerunt filii siue discipuli Heliæ. Sex mille annorum mundus. Duo mille inane: Duo mille lex: Duo mille dies Messia: & propter peccata nostra quæ sunt multa præterierunt de eis quæ præterierunt. Hæc illi. Age nunc ipsis uerbis ante omnium oculos propositis postquam nec commentitium nec arbitrarium ego quicquam afferre possum discutiamus examinemusq; uerba oraculi & statim propositi compotes erimus. Sex mille annorum inquit est mundus: quod uel sic interpretemur Post sex mille annorū curricula: quod etiam ex nostris multi crediderunt: consumationem mundi quasi sabbatum futuram: uel si (quod est uerius) illam diē nemo nouit: in hunc sensum accipiamus: de ulteriori scilicet tempore nullum in lege uaticinium haberi: sed hoc ad propositam non attinet quæstionem. Videamus quod sequitur. Duo mille inane Duo mille lex tum Messias. inane uocat (ut hebrei omnes interpretes dicunt) tempus ante traditam a deo hominibus ullam legem. Sed uideo insultantem Iudeum dicentēq; si duo mille anni sunt ante legē & duo mille legis uetus ergo Messias non quarta die id est dum quartus agitur millenarius: sed die potius quinta quia post quartum scilicet millenarium: Sed enim responsio facilis: ut quam ueritas animosa suppeditat. Quod enim dicitur ab Heliæ duo mille inane. Duo mille lex: haud sic accipiendum quasi integrum tempus duo mille annorum futurus sit mundus absq; lege: similiterq; duo mille annos permansura sit lex: sed q̄ & tempus legis naturæ ad secundum perueniet millenarium: & tempus legis ad quartum usq; perueniet. Sed & anteq̄ secundus exactus sit lex: & antequam quartus elabatur: erit Messias. Quam ego expositionē mihi ipse nec fingo nec somnio: sed eam me ipse Heliæ docet: ipsimet docent & Talmutistarū. Quod tibi etiam iudea aspis (nisi aures occludas) mox erit manifestum. Inquit Heliæ duo mille inane. & duo mille lex. Videamus in quē sensum fuerit uerū quod dicitur de inani: indeq; discamus rationem exponendi id: quod dicitur de lege. Principium legis aut a Mo se accipimus aut ab Abraam. Amose accipi non potest quoniam fuisse inanitas supra quam per duo mille & tercentos annos aut circiter. Totidem enim fere ab Adā ad Mosē. Accipiendum igitur legis principium ab Abraam: cui datum fœdus circumcisionis totius antique legis radix & firmamentum: ab Adam autē ad Abraham si suas consulant historias haud integrum spatium duo mille annorū: sed mille duntaxat octingentos quadraginta octo effluxisse inueniunt. Quo fit ut non post secundum millenarium: sed intra eius terminos inanitati: legis plenitudo succederet. Quare eadem ratione non post quartum millenarium: sed dum quartus ageretur inanitati legis: plenitudo euangelica succedere debuit. quod si ipudenter

Hebrei interpretes

Heliæ Talmutistarū

Principiū legis quomō accipi debeat

Talmutiste etiam & pertinaciter negare pertendant audiant suos thalmutistas nostram sententiam maxime roborantes. Fatentur enim ipsi iam tunc cum scribebant prateriisse tempus ab Helia predictum de aduentu Messiae: idque suis imputant peccatis. Quod si uerba Heliae sic acciperentur: ut post quartum millenarium Christus esset uenturus non intra fines ipsius quarti: nec dixissent nec dicere potuissent Thalmutistae prateriisse tempus promissi a prophetis Messiae: quoniam quo tempore scripta est doctrina thalmutica: quam nos attulimus: non dum a mundi exordio fluxerant anni quatuor milia. Apparuit enim ut supra ostendimus Iesus post annos a mundi exordio iuxta haebreos tria milia quingentos & octo. Scriptum autem (ut ipsi tradunt) thalmut hierosolymitanum trecentesimo anno post Christi mortem babylonium autem centesimo anno post hierosolymum. Quare utrumque intra fines quarti millenarii conscriptum est: & tamen prateriisse tempus dictum ab Helia de Christo uenturo & fatentur & conqueruntur. Quo hic se condent aut quas latebras quaerent: ut hunc nostrum solem ipsis inuitis per uniuersum illucescentem omnino fugiant omnino non uideant. Fatentur Thalmutistae (si non credunt ueteribus) praedicta a prophetis de aduentu Christi tempora prateriisse. Fatentur creditum a prophetis uenturum illum per ea tempora: per quae Iesum ipsi aduenisse uolunt. Nec sui doctores omnino non ueri sunt cum dicunt ob eorum peccata non uenisse Messiam. Neque enim illis uenit: qui eum non agnouerunt. Neque est Messias id est redemptor uindex pessimae captiuitatis beneficus rex retributor terrae promissionis id est supernae Hierusalem nisi hiis: qui messiam eum confessi sunt. Quod si in propria uenientem sui non receperunt non sunt iam sui: qui erant sui: sed ab ortu ueniunt & ab occasu qui in sinu Abrae recumbant: filii autem dilectionis eiciuntur in tenebras exteriores. Unde & importuna eorum soluitur quaestio saluti futurum Messiam haebreis: Christum autem exitio fuisse & perditioni. Neque enim sunt haebrei: qui promissum haebreis ex stirpe Dauid regem & dominum non modo non sequuntur aut colunt: sed quasi latronem quasi sacrilegum quasi prophanum per omnem iniuriam & contumeliam cruci affigunt. Si filii Abrae essent: perstarent in institutis Abrae: & cuius diem hunc scilicet quartum ille prauidens gauisus est ipsi quoque gaudentes aduentantem exciperent. Attulit pacem Messias hominibus sed non omnibus. Neque enim dictum ab angelis simpliciter: & in terra pax hominibus sed adiectum hominibus bonae uoluntatis. Vtique idem sol: qui puros oculos illuminat agros & debiles caecat & obscurat. & recta fit ratio: ut qui bonis est salutaris: idem malis sit noxius: & qui amicos beat ut pote potens & non ingratus: Idem etiam hostes fulminet & disperdat. Si male euenisset iudeis suscepto Christo non fuisset Christus. Sed si male euenit crucifixo: utique fuit Christus: Qui de suis uictoribus etiam cruci affixus tunc cum maxime uictus apparuit tanta eorum cum strage & calamitate triumphauit. Quid igitur caeci solem expectatis? Adest sol & lucet sed lucet in tenebris & tenebrae uestrae illum non comprehendunt. Prateriit dies quartus: quo ortus est sol: Qui non dissoluit legem sed

Thalmut hierosolymitanum Thalmut babylonium

perfectit: sicut neque sol firmamentum destruit: sed exornat: sed perficit: sed illustrat. Probauimus ex ordine diei quarti & tempore aduentus Christi intelligenda de eo quae hic dicuntur. Probemus idem ex figurae similitudine: quia per nullam aliam rem imaginari Christum congruentius possumus: quam per solem. Nam & in sole posuit tabernaculum suum: & exiit de tribu iuda: cuius signum est leo solare animal: & cum solem in re. p. Plato uisibilem filium dei appellet cur non intelligamus nos imaginem esse inuisibilis filii. Qui si lux uera est illuminans omnem mentem expressissimum habet simulachrum hunc solem: qui est lux imaginaria illuminans omne corpus. Sed quid alia quaerimus: ipsum solem interrogemus: qui patiente Christo aduersa luna deficiens consensum nobis suae naturae euidenter ostendit. Ut iure optimo nos: ne tangam altiore causam diem quam uocant mathematici solis & diem domini uocauerimus: & illius cultui totam mancipauerimus. Vel hinc ostendentes non esse cur amplius corporeum solem (ut olim gentes) colamus quasi regem caeli & dominum: postquam sol inuisibilis coaeternus patri & coequalis: per quem & caelum & terra condita sunt sedentes in umbra mortis homines illuminauit.

Sol Christi imago Plato i re. p. Dies solis di es domini

Caput quintum.

Sed iam examinemus an quae sequuntur opera diem quartum respondeant his quae post aduentum Christi euenisse compertum est: ut tunc demum hanc nostram expositionem ut ueram ut stabilem recipiamus: cum illi undique attestari & consonare omnia cognouerimus. Videamus quid fiat post diem quartum. Producut aquae pisces & aues: producit terra pecora & iumenta. Reuocemus ad mentem quod superius per aquas diximus significari: quae sub caelo locatae collectae sunt ad locum unum: quid item per terram: quae ab illarum diluuium facta est in munis. Diximus per aquas gentes per terram israelitas figurari: quod & multis cum testimoniis prophetarum tum similitudinis rationibus comprobauimus. Vidimus autem ante solis exortum steriles aquas nihil producere: quod esset bonum: Terram autem sterilem quidem: sed exigui fructus olerum scilicet atque herbarum. Post solem & aquae maiori etiam quam terra foecunditate duo genera proferunt animantium aues & pisces. Terra non iam contenta arboribus & fructibus & magna pecora & iumenta producit. Nonne uidetis me etiam tacente impletum uerbum boni Simeonis: ut esset hic noster sol lumen ad reuelationem gentium & gloriam plebis israel. Nonne habemus sub oculis expressam si nihil aliter interpretemur & gentium uocationem & transformationem terrestri Hierusalem umbratilisque sinagogae in ueram ecclesiam: & perpetuam dei caelestemque ciuitatem. Ante solis exortum aquae nihil producunt. Terra producit aliquid: sed tenue: sed exiguum: Quoniam ante Christi aduentum apud gentes nullum specimen uitae nullus fuit fructus uerae religionis. Apud israelitas fuit quidem uitae spes aliqua & uiam lucis ex parte cognouerunt religionem

E

uerunt: & ueram coluerunt religionem: sed incohatam: sed imperfectam donec ille ueniret: qui est uia ueritas & uita. Et nisi ad hoc mysterium recurramus: afferat mihi quispiam rationem: cur terra ornatum & sobolem ita partitus est: ut alia quidem ante solem protulerit: alia autem post solem. Cur item ante solem nihil producant aquae: terra aliquid producat. Cur duo genera animantium ab aquis: unum dumtaxat genus a terra producat. Cur auis aereum animal aquis ascribitur. Nam (ut agamus de primo) non satisfacit si dicamus quod quidam dixerunt herbas & plantas de terra educi ante facturam solis ne uirtute eius creatura uideretur. Nam multo magis eadem ratione & pisces & aues & omnis elementorum ornatu debuit fieri ante solem: ne uirtute eius factus crederetur. Reliquisset igitur susceptionem Moses: & si ad plantas ut pote imperfectiores producendas solis lumine opus non fuisset fuisse tamen ad animalia producenda: quae sunt perfectiora. Consequens enim ut si illo non adiuuante perfectiora in lucem uenissent: possent & si ne illo fieri quae sunt minus perfecta: Non recipitur autem ratio ut si absque eo fuerint facta quae sunt ignobiliora ut pote plantae despiciatissimum genus uiuentium: potuerit etiam eius opera non intercedente produci omnigena animalium natura. Verius igitur unde nos diximus auctoris consilium inuestigatur. Similiter si dicat aliquis relata ad aquas animantia: quae in aquis degunt: uidebit unum potius genus ad eas duo autem ad terram fuisse referenda: quia auium terra potius quam aqua domicilium est. & citra omnem controuersiam si animalis naturam consideremus aut terrestre aut aereum animal auis est: aquatile nullo modo est.

Altissime rationes Aristoteles Sed audite altissimas omnium rationes ad Christi ad ecclesiae nos mysteria uel inuitos trahentes. Et profecto si omnia (ut inquit Aristoteles) uero consonant consonare omnia maxime Christo debent: qui est ipsa ueritas. Qui non ab re non de nihilo haebreis totiens dicebat Scrutamini scripturas: ipsae sunt quae testimoniū perhibent de me: & predicta de se tam multa: Immo omnia in lege in psalmis in prophetis asseuerabat: Sed caetimus nos saepe ad tantam lucem: nec nisi reuelante eo oculos nostros considerare possumus mirabilia de lege eius. Veniamus eo nobis operante ad mysteriorum figurarumque reuelationem. Duo ex aquis animalia: unum ex terra producat: quia maior fuit plenitudo credentium ex gentibus quam ex iudeis: plenitudo creature Terra autem & si minus multa: perfectiora tamen producat animantia his quae a gentibus quam ex iudeis crediderunt quam ex haebreis perfectiores tamen qui ex haebreis: ex quibus apostoli fundatores totius religionis. Duo item genera diuersa duplicemque naturam aqua educit auium & piscium unam tantummodo terra: quoniam ex gentibus alii qui ex haebreis crediderunt de seruitio daemonum: alii de lege naturae ad Christum transferuntur. haebreis crediderunt quod omnis haebreis tamen quae non promissum illi uiuere intra terminos naturae: cui data lex dei est peculiaris ei neque reliquis gentibus communis. Neque enim fecit taliter omnium nationi & iudicia sua non manifestauit eis. Significant igitur nobis pisces: qui a daemonum cultu ad nos uenerunt non solum quoniam aquae (ut supra ostendimus) si-

gurant gentium impietatem: sed quoniam per haec quae in aquis degunt animalia improbos daemones significari saepe in sacris litteris attestatur Ionethes caldaeus: Ionethes caldaeus Significant aues: qui de naturae institutis ad gratiam sunt translati. Cuius manifesta ratio ex his: quae in prohemio huius libri abunde scripsimus de naturali supernaturalique felicitate. Ostendimus enim & caelum expressissimum esse simulacrum supernaturalis felicitatis: & naturalem felicitatem secundariam quandam & imaginariam potius quam ueram esse felicitatem. Quare qui hanc consequuntur naturae legibus utentes per aues congruentissime denotantur in colas non primi & ueri caeli: sed aeris: quod secundaria & imaginaria quadam ratione caeli etiam sibi uendicat nomen. Unde & uolucres caeli & aues caeli tam crebro in diuinis litteris appellantur. Videte autem quae & profundo factum consilio: ut non ad aerem: sed ad aquam aues referantur. Quoniam qui secundum naturam uiuebant: gentium tamen & ipsi populus censebantur. Quippe qui & se gentes uocabant: & inter gentes uiuebant: quales fortasse & Socrates & plerique philosophorum. Propterea in commune utrumque genus ad aquas est relatum. Sed quantum apostolica doctrina haec expositio conueniat impromptu est ostendere. Quando qui Paulo conuersi ex haebreis apostoli a Paulo per boues terrestria animalia & a nostris doctoribus super euangelium: in quo uendentes de templo eiciuntur: sunt figurati: & Christus israelitas oues appellat. Apostoli autem: quibus mandata conuersio gentium: pisces a domino sunt appellati: quorum princeps Petrus: qui Romae dominae gentium quasi oceani qualique catarum piscator erat futurus. Christus autem: qui se dixit non missum nisi ad oues quae perierunt de domo israel: sibi non piscatoris sed pastoris potius nomen uendicauit.

Caput sextum.

Manifesta etiam hinc dissolutio quaestio: quae diu torsit interpretes huius libri: Cur secundo die non fuerit dictum: & uidit deus quoniam bonum. Si enim dicamus quod dici solet ideo factum quia opus aquarum eo die absolutum non fuit: sed tertio in quo aquae quae sunt sub caelo confluxerunt ad locum unum haud plene uidebitur satisfactum. Neque enim opus secundi diei proprium est dispositio aquarum: sed dispositio firmamenti: quod inter aquas medio loco firmatum est. Fuit autem eo die & firmamenti factura: Cum dixit deus fiat firmamentum: & distinctio aquarum: cum dixit & diuidat aquas ab aquis satis absoluta. Aquarum autem collectio quae dicta est mare: & terrae reuelatio: & plantarum productio sicut alterius operis omnino rationem habent: Ita & alio idest tertio die ad quem spectabant consumatae sunt. Quarenda igitur ratio de altiori mysterio. Firmamentum (ut supra ostendimus) legem figurat. Et erat firmamentum uti informe ita neque perfectum simpliciter donec sole luna ac stellis fuit instructum: Quemadmodum neque lex non quidem mala (ut dicunt manichei) sed neque bona erat simpliciter idest

Christus le /
gē impleuit perfecta: donec Christus uenit: qui legem impleuit. Si malum fuisset firmamen-
tum: solem non recepisset: Si fuisset bonum: sole non eguisset. Sed firmamentum
eatenus bonum: quatenus solis ceterorumq; syderum erat capax: sicut eatenus bo-
na erat lex quatenus pedagogus nobis erat in Christo & multa permisit Moses ob-
duritiam populi: quæ euangelium postea non permisit. Quod autem legem non
possimus appellare malam ut credidit Manes possimus tamen appellare non bo-
nam apertissime docet propheta: apud quem deus de hæbreis loquens inquit de-
di eis præcepta non bona. Non dixit præcepta mala sed præcepta non bona id est
non perfecta non absoluta non consummata. quod confirmant ueteres hæbrei docto-
res: qui illud interpretâtes ecclesiasticis. Vanitas uanitatum & omnia uanitas. Va-
na inquiunt etiam lex donec uenerit Messias. & de his quidem hæctenus.

Caput septimum.

Quid opere Quoniam autem supremum beneficium corporati uerbi id fuit ut per baptismi sa-
tur uirtus ba cramentum: per quod uirtus Christi in nos transfunditur: regeneremur in filios
ptismi dei non ex sanguinibus: sed ex deo nati: postremo hoc nobis indicat Moses cū post
exortum solem & mundo demonstratum: post aquarum terræq; fertilitatem ho-
minem facit ad dei imaginem non terrenum hominem: sed caelestem. Conuersis
enim ad Christum gentibus & iudeis hoc erat reliquum: ut per sanctissimum la-
uacrum dominicæ cruci se conformantes reformarentur ad imaginem dei. Nam si
baptismus dei filios facit: filius autem imago patris: non ne totius trinitatis uirtus
operâs in baptismo illa est quæ dicit Faciamus hominem ad imaginem nostram?
Si igitur sumus ad imaginem dei sumus & filii. Si filii & heredes sumus heredes
Paulus dei coheredes Christi. Sed qui sunt filii? Scriptum a Paulo est clamare nos abba
pater i spiritu sancto. Qui igitur spiritu uiuunt hii sunt filii dei: hii Christi fratres:
hii destinati aterne hereditati quam mercedem & fidei & bene actæ uitæ in cæ-
lesti hierusalem feliciter possidebunt.

EXPOSITIO PRIMAE DITIONIS IDEST IN PRINCIPIO.

AM ad calcem uentum est operis septiformi uniuersi contextus ex-
positione decursa. Sed superesse aliquid adhuc cognosco intactum a
nobis & in discussum: quod etiam primo loco exponendum uideba-
tur id est quid sibi uelit prima dictio legis: quæ est: In principio. Nō
temere autem aut sine causa de hoc principio in fine totius operis di-
cere uolui. Nec aut de dei filio hic sum disputaturus quod est principium per quod
facta sunt omnia (Est enim sapientia patris) Nec probaturus idem sentire cum no-
stris hoc loco ueteres hæbreos: quod alibi faciemus. Sed cogitamus per aliam in-

terpretandi rationem gustum dare lectoribus mosaica profunditatis. Quod non
antea faciemus q̄ cum de dogmate quodā: quod uere paradoxon est antiquioris Paradoxon
iudaicæ disciplinæ: pauca delibauerimus. Firma est sententia omnium ueterum: dogma uete-
rum hæbreorū
quam ut indubiam uno ore confirmant: omnium artium omnis sapientiæ & diui-
næ & humanæ integram cognitionem in quinque libris Mosaicæ legis includi: diffi-
mulatam autem & occultatam in litteris ipsis quibus dictiones legis contextæ sūt
quo modo nunc declarabimus. Summam gratia exempli primam particulam
libri geneleos uidelicet ab exordio usq; ad locum ubi est scriptum & uidit deus lu-
cem quod esset bonum: Est tota illa scriptura tribus & centum elementis coagmen-
tata: quæ eo modo disposita: quo ibi sunt dictiones constituunt quas legimus nihil
nisi commune & triuiale præferentes. Corticem scilicet cōstat hic litterarum or-
do hoc textum medullæ interius abditæ latentium mysteriorum. At uocabulis re-
solutis elementa eadem diuulsa si capiamus & iuxta regulas quas ipsi tradūt quæ
de eis conflare dictiones possunt rite coagmentemus futurum dicunt ut elucescāt
nobis si simus capaces occlusæ sapientiæ mira de rebus multis secretissima dogma-
ta & si in tota hoc fiat lege tum demum ex elementorum hac quæ rite statuatur &
positione & nexu erui in lucem omnem doctrinam secretaq; omnium liberalium
disciplinarum. Dixi autem si simus capaces occlusæ sapientiæ. Nam fieri potest ut
tractatibus nobis dissoluentibusq; & cōponētibus aliquas dictiones pariatur inde
multa uocabula multiplex itē series orationis: q̄ magna doceat: magna significet:
sed nisi aliq; de ea re doctrinā alibi sit consequutus qd illa significant non intelli-
gens quali in utilia atq; fortuita non contemnere non potest. Neq; enim dogmata
& doctrinas ibi discere possumus: sed solum possumus agnoscere. Hæc ego ut nō
probo asserens uel attestor: quia de eis nec feci periculum: nec me facere posse con-
fido: Ita neq; nego neq; contemno: tum quia magnos hæc opinio habet auctores:
Tum quia de Mose: qui in tota domo dei fuit fidelis: Maiora etiam facile credi pos-
sunt. Quæ autem mihi non illas quidem abyssos intranti: sed huius maris litus ra-
denti gemmarum diuitiæ occurrerint quas neq; hermus neq; pactolus apud poe-
tas ferre dicuntur: Non ingratum fore putauit nostris hominibus si publicarem. Li-
Hermsus pac-
tulus
buit periclitari in prima operis dictione quæ apud hæbreos Breat apud nos in prin-
cipio legitur an ego quoq; usus regulis antiquorum eruere in lucem inde cognitu-
dignum aliquid possem? Igitur præter spem meam præter opinionē inueni quod
neq; inueniens ipse credebam neq; credere alii facile potuerunt uniuersam de mun-
di rerumq; omnium creatione rationem in una ea dictione apertam & explica-
tam. Rem dico mirabilem inauditam & incredibilem. Sed mox credetis si atten-
deritis & res ipsa uerum me demonstrabit. Dicitio illa apud hæbreos hoc modo
scribitur אֵלֶּיךָ אֱלֹהִים Ex hac igitur si tertiam litteram primæ coniungamus fit
dicitio אֱלֹהִים אֵלֶּיךָ .i. ab Si geminate primæ secundam addamus fit אֱלֹהִים אֵלֶּיךָ .i. bebar. Si
præter primā oēs legamus fit אֱלֹהִים אֵלֶּיךָ .i. resit. Si quartā primæ & ultimæ cōne-
nem cōtineri

tamus: fit **תבש** .i. sciabat. Si tres prias quo iacet ordine statumamus: fit **אבב**
i. bara. Si prima omiſſa tres ſequetes: fit **אבב** .i. roſc. Si omiſſis priā & ſecūda
duas ſequentes: fit **אב** .i. es. Si tribus primis omiſſis quartam ultimæ copule
mus: fit **אבב** .i. ſeth. Rurſus ſi ſecūda primæ: fit **בב** .i. rab. Si poſt tertiā quā/
tam tum Quartā ſtatuamus: fit **אבבב** .i. hiſc. Si primas duas duabus ultimis
coagmentemus: fit **אבבב** .i. berith. Si ultimā primæ: fit ultima dictio & duode
cima quæ eſt **בב** .i. thob uerſo: quod frequentiffimū apud habreos thau in thet
elementum. Videamus autem quid primo hæc latine ſignificent: tum quæ per ea
nō ignaris philoſophiæ de tota natura myſteria reuelentur. Ab: patrem ſignificat.
Bbar in filio & per filium (utrumq; enim ſignificat beth præpoſitio) Reſit principi/
um. Sabbath quietem & ſinem. Bara creauit. Ros caput. es ignem. Seth fundamen
tum. Rab magni. hiſc hominis. Berit ſœdere. Tob bono. & totam ſi ordine conſe
quenti orationem texamus erit huiuſmodi. Pater in filio & per filium: principium
& ſinem ſiue quietem creauit caput ignem & fundamentum magni hominis ſœ/
dere bono: hæc tota oratio ex primæ illius dictionis reſolutione & compoſitione
diſſultat. Cuius q̄ altus q̄ plenus omni doctrina ſit ſenſus haud palam eſſe omni/
bus poteſt. Sed ut aliqua ſtatim non tamen omnia omnibus aperta quæ per has
uoces nobis ſignificantur. Notum omnibus chriſtianiſ quid ſit patrem in filio &
per filium creaffe. Quid item ſit filium principium eſſe & ſinem omnium: Eſt enī
alpha & o (ut ſcribit Ioannes) & ipſe principium ſe appellauit: & nos demonſtraui/
mus ſinem rerum omnium eſſe: ut principio ſuo reſtituatur. Cætera paulo obſcu/
riora quid illa ſcilicet ſibi uelint caput ignis & fundamentum magni hominis: qd
illud ſit ſœdus & qua ratione bonum dicatur. Neq; enim ſtatim in promptu om/
nibus uidere hic explicatam mundorum quatuor de quibus agimus omnem rō/
nem: cognationem item & ſœlicitatem: de quibus poſtremo nos diſputamuius.
Primum igitur illud aduertendum uocari a Moſe mundum hominem magnum.
Nam ſi homo eſt paruus mundus: utiq; mundus eſt magnus homo. hinc ſumpta
occasione tres mundos intellectualem cæleſtem & corruptibilem per tres hominis
partes aptiſſime figurat: ſimul indicans hac figura non ſolum contineri in homine
mūdos omnes: ſed & quæ hominis pars cui mundo reſpondeat breuiter declarās.
Cogitemus igitur in homine tres partes ſupremam caput: tum quæ a collo ad um
bilicum protenditur. Tertiam: quæ ab umbilico extenditur ad pedes. Sunt enim
& hæc in hominis figura uarietate quadam diſcluſæ & ſeparatæ. Sed mirum q̄ pul
chre q̄ examuſſim per exactiſſimam rationem tribus mundi partibus proportione
reſpondeat. Eſt in capite cerebrum ſons cognitionis. Eſt in pectore cor ſons motus
uitæ & caloris. Sunt in parte poſtrema genitalia membra principium generatio/
nis. Itidem autem & in mundo ſuprema pars quæ eſt mundus angelicus ſi/
ue intellectualis eſt ſons cognitionis: quia facta illa natura ad intelligendum
eſt. Pars media: quæ eſt calum principium uitæ motus & caloris in qua ſol uti
cor in pectore dominatur. Eſt infra lunam quod omnibus notum generationis

Ioannes

Quæ pars in
homine cui
mundo reſpō
deat
Cognitio
Motus
Generatio

principium & corruptionis. Videtis quam apte omnes hæ mundi partes & ho/
minis inuicem congruant. Designauit autem Moſes primam quidem nomine pro
prio capitis. ſ. Secundam autem ignem appellauit: & quia hoc nomine a multis cæ
lum cenſetur: & quia in nobis hæc portio principium eſt caloris. Tertiam uocauit
fundamentum quia per eam (ut notum omnibus) totum hominis corpus funda/
tur & ſubſtinetur. Adiecit autem q̄ hæc creauit ſœdere bono: quia inter eas ſœdus
pacis & amicitie ex naturarum cognatione & mutuo conſenſu per ſapientie dei le
gem ſancitum eſt. Quod ſœdus ideo eſt bonum: quia ad deum: qui eſt ipſum bo
num: ita dirigitur & ordinatur: ut quemadmodū inter ſe totus mundus eſt unus:
Ita & cum ſuo auctore poſtremo ſit unum. Imitemur & nos ſanctiſſimum ſœdus
mundi: ut & mutua caritate inuicem ſimus unum & ſimul omnes per ueram dei
dilectionem cum illo unum ſœliciter euadamus.

FINIS.

IOANNES PICVS MIRANDVLA LAVRENTIO MEDICI. S.

a POLOGIAM nostrā dicaui tibi. Laurēti medices ut rē nō utiq; (deū
testor) uisam mihi dignam tāto uiro: Sed tibi eo iure debirā quo mea
omnia iam pridem tibi me debere intelligo. Hoc. n. habeas persuasissi-
mum quicquid ego aut sum aut sum fururus id tuum esse Laurenti
& futurum semper in posterum: Minus dico q̄ uellem & uerba omnino frigidiora
hæc quam ut satis exprimant quod concipio. i. quo amore: qua fide: qua obseruan-
tia & prosequar. & a multis iam annis fuerim te prosequutus. Moueor cum pluri-
bus in me collatis officiis amantissimum animum tuū plane testantibus tum tuis
non tam fortunæ q̄ animi: iisdemq; raris immo tibi peculiaribus bonis quæ narra-
re in presentia pudor me non sinit tuus. Redeo ad Apologiam: quam hilari quæso
suscipias fronte: exiguum sane munus sed fidei meæ sed obseruantia profecto in
omne tempus erga te maxime non leue testimonium. Quam si forte eueniat ut a
magnis: quibus es semper occupatissimus tractandis rebus attingas memineris nō
tam hoc ipsum & properatum. s. opus potius q̄ elaboratum & operis argumentū
ex alieno mihi non meo summendum fuisse iudicio: q̄ non id circo illam nuncupa-
tam tibi ut quæ in me non est in me agnoscas ingenū aut doctrinæ præstantiā sed
ut sciam: nam dicam iterum: me quicquid sum tuæ amplitudini esse deditissimū.

APOLOGIA IOANNIS PICI MIRANDVLAE CONCORDIAE CO-
MITIS.

c Vm nuper Romam uenissem pedes summi pontificis Innocentii Inno. viii. sū-
oçtaui cui ab innocentia uite nomen meritissimum de more deo mus pont.
sculaturus. ut simul & ab instituto non discederem meo commen-
tandi tractandiq; semper aliquid de re litteraria & rem facere pro
uiribus dignam urbe Roma. gratā principi christiono. utilē mi-
hi & studiosis. nōgentas de diuinis & naturalibus rebus questio-
nes proposui. Ad quas in publico doctissimorum hominum confessu essem respō-
surus. Vix in publicum uenerant cum inter aliquos qui si non ingenū uel doctri-
nam studium saltem bonarum artium in me probarent obtrectatorū turba multi-
plex assurrexit. Et q̄q̄ & fastidia & nasos & censuras & oīo iudicia uniuersiusq;
uaria esset uidere utiq; ut semper accidit cum nouum aliquid & non triuiale moli-
mur. Quinq; fere tamen erant precipua que alius aliud sumustores isti in me dā-
narent. Aliqui enim philosophiam & litteras omnino carpere. illud etiam ut uide-
rentur scioli. Quandoq; addentes eiectum Adam de paradiso q; per sciētā boni et
mali equalē se diis facere uoluit. Exterminandos pari exemplo de xpī curia qui uo-
lunt sapere plus q̄ oportet. Alii nō tam philosophiā q̄ hoc ipsum disputandi genus
& hæc de litteris publice disceptādi institutionē nō approbare ad pompā potius in
AA

Etas aucto /
ris.

genii & doctrine ostentationem q̄ ad comparandam eruditionē esse illā oblatrā /
tes. Nonnulli me audacē dicere & temerariū. Qui hac etate quartum. s. & .xx. nō
dū natus annū de altissimis philosophie locis de sublimibus xp̄iane theologie mi /
steris de incognitis disciplinis in celebratissima urbe in amplissimo doctissimorū
hominū confessu disputationē proponere nō dubitarē. Multi nō tam q̄ Rome q̄
iuuenis q̄ q̄ de tot numero. i. de nōgentis disputaturus essem q̄onibus. accusare &
superfluo & ambitiose & supra uires id factū calumniātes. Ex his autem qui sapi /
entiam. i. theologiae studiū profitebantur quidam fuere qui conuiciis forte leuiori /
bus non contenti nō iam audacem me non temerarium non gloriosum. sed magū.
sed impium. sed nouum in Christi ecclesia heresiarcham predicarent. Fui ego (deū
testor) dubio diu cōsilio diluenda hęc mihi obiectamenta an silentio potius p̄tereū
da essent. Mouebāt me ut tacerem duo p̄cipue. Primum q̄ ego & contentionis &
iurgiorum abhorrens animi pacem & quā mihi mea p̄siterūt studia placidissime
uite tranquillitatem amaui semper nec odi ullum magis scribendi munus q̄ q̄ in
disceptatione & amarulenta quoquomodo altercatione sit constitutum quippe
qui non minus referre q̄ inferre iniuriam uel contumeliam nec boni uiri duxe /
rim esse unq̄ neq̄ philosophi. Alterum hoc ipsum erat q̄ & summi pontificis
cuius mihi merito celebranda semper memoria & ex sanctissimo apostolico sena /
tu complurium iudicio contentus quorum & benignitatem & beneuolentissi /
mum in me animum obliuisci nunq̄ aut possum aut debeo. uidebar facile & odi /
um posse negligere & cōuitia hominum improborum & profecto quod attinet ad
cetera in hac eram sententia ut indignos illos existimarem. quibus aliquādo respō
derem. Sed in uno mihi obiecto hereleos crimine hoc si facerem uerebar ne quod
non diluerem uiderer crimen agnoscere. Scribit autem & sapientissime Ruffinus
esse quidem gloriosum Christi exēplo patiēter iniurias tollerare. At unā notā here
leos qui ferat uel dissimulet non esse christianum. & Hieronymus noster quanta
maxima potest animi contentione clarissima exclamat uoce. Nolo in suspitiōe he /
releos quēq̄ esse patientē. Tacere ergo me nō uult Hieronymus & inuitum ociosū
que hominē pro sua qua pōt auctoritate ad scribēdū trahit & impellit. Quare si q̄
sunt qui forte me tacere uellent sciant sibi non mecum sed cum Hieronymo eē cō /
trouersiam qui me tacere non uult. Hieronimo nō audire quis potest sine flagitio.
ipso ergo suadente imo cogente etiam breuē aggressus sum scribere apologiā. nō
ut quēq̄ lacerem uel acculem sed ut a maximo quod mihi iniuria obicitur impieta
tis crimine iure me exculem. hoc queso patiātur obrectatores mei eo animo quo
ego iniquam illorum offensam passus sum semper. Patiantur inq̄ ut qui xp̄ianus
de xp̄ianis sum parentibus natus qui uexillum xp̄i iesu in fronte gero qui pro xp̄i
fide etiam obeam lubēs quasi cū Paulo hoc ipsis equo animo audiētibus exclamē
uoce. Non magus nō iudeus sum. nō ysmaelita non hereticus. sed Iesum colo & ie
su crucem in corpore meo porto per quem mihi mundus crucifixus est & ego mun
do. Denique cum & sanctitatis & sapientie & id genus egregios titulos nec mihi

Ruffinus

Hieronymus

Paulus

arrogem nec illis derogem hunc unum mihi ipsi pro quo tuendo etiam sanguinem
ultra effundam queso non demant ut. s. me possim dicere christianum. Quod si
concedunt hęc eis non scribo a quibus iam impetraui quod tota nostra contendit
apologia. Alius scribo qui esse me aut fuisse aliquādo hereticū credūt uel suspicāt.
Quāq̄ autem principale propositum est hoc ut ostēdamus ab orthodoxo & catho
lico tramite nō me sed illos deuiare qui me hereticū calumniātur tamē postq̄ scri
bendum est dicemus & aliquid de his quę primo nobis obiecta sunt ne meo silen
tio quasi culpe conscientia abuti possint nri obrectatores. Erat autem quod uitio
in primis dabant multi hoc meum philosophari. Quibus hoc loco nihil sum respō
surus quia & causam philosophiæ seorsum agere opere peculiari est consiliū & om
nino si turpe est dare se litteris colere bonas artes & disciplinas malo hanc culpam
agnoscere q̄ deprecari. His etiam qui genus hoc disputandi & hanc de deo de na /
tura de moribus publice disceptandi institutionem detestātur. Multa non sum di /
cturus: quando hoc crimen si crimen est cōmune est mihi cum magnis uiris imo
cum probatissimis non solum nostre sed fere omnium etatum philosophis. Qui /
bus fuit certissimum nihil ad consequendam quam querebant ueritatis cognitio /
nem sibi esse potius q̄ ut essent in disputandi exercitatione frequentissimi. Sicut
enim per gymnasticam corporis uires firmiores fiunt ita in hac quasi litteraria pale
stra animi uires & fortiores longe & uegetiores euadunt. Nec crediderim ego aut
Poetas aliud per decantata Palladis Arma aut Hebreos. cum ferrum sapientū sim
bolum esse dicunt significasse nobis q̄ honestissima hoc genus certamina adipiscē /
de sapientie oppido q̄ necessaria. Quo forte sit ut & Caldei in eius Genesi qui phi /
losophus sit futurus illud desiderent. ut Mars Mercurium triquetrum a spectu cōspi
ciat quasi si hos congressus. hec bella substuleris somniculosa & dormitans futu /
ra sit omnis philosophia. Sed quod attinet ad hęc ut dixi malo auctoritatibus & p̄
iudiciis magnorum uiroꝝ q̄ rationibus me defendere. Illud uidetur opere maio
ris satisfacere his qui etate ingenio doctrina imparem dicunt me tam magne pro
uincie nec iuxta Horatium consuluisse humeros quid ferre ualeant quid reculent.
Profecto hic mihi difficilis ratio defensionis dum si parem me dico imodesti & de
se nimia sentientis. si imparem fateor temerarii & inconsulti uideor notam subitu /
rus. Graues incidi angustias dum non possum sine culpa de me promittere quod
non possum & sine culpa non prestare. Et quidem illud Iob afferre possem spiritū
esse in omnibus & forsitan audire cum Timotheo. Nemo contemnat adolefcētiam
tuam. sed ex mea uerius hoc conscientia dixero nihil in nobis esse magnum uel sin
gulare. studiosum me forte & cupidum bonarum artium non inficiatus. docti ta /
men nomen mihi nec uendico nec arrogo. Nam ut scripsit aliquando Hermolaus
meus Deliciae Romane lingue etatis nostre splendor & gloria non potest non indo
ctus esse qui se doctum credit. Quare & quod tam grande humeris onus impo
suerim nō fuit propterea q̄ mihi conscius nostre infirmitatis nō essem. sed q̄ scite /
AA ii

Gymnastica
corporis ui /
res firmiores
fiunt.

Caldei

Oratius

Iob

Thimoteus

Hermolaus

bam hoc genus pugnis. i. litterariis esse peculiare quod in eis lucrū est uinci. Quo sit ut imbecillissimus quisq; non detractare modo sed appetere ultro eas iure possit & debeat. Quando quidem qui succumbit beneficium a uictore accipit. non iniuriam. quippe qui per eum & locupletior domum idest doctior & ad futuras pugnas redit instructior. hac spe animatus ego infirmus miles cum fortissimis omnium strenuissimisque tam grauem pugnam decernere nihil sum ueritus. Quod tamen temere sit factum nec ne rectius utiq; de euentu pugne q̄ de nostra etate poterat quis iudicare. Restat ut his respondeam qui numerosa propositarum rerum multitudine offenduntur. quasi hoc eorum humeris sederet onus. & nō potius hic mihi soli quantuscunq; est labor esset exandandus. Indecens profecto hoc & morosum nimis uelle aliene industrie modum ponere. & ut inquit Cicero in ea re que eo melior quo maior mediocritatem desiderare. omnino tam grandibus ausis erat necesse me uel succumbere uel satisfacere. Si satisfacerem non uideo cur quod in decem prestare questionibus est laudabile in nongentis etiam prestitisse culpabile esset existimandum. Si succumberem erant habituri unde accusarēt si me oderunt. si amant unde excusarent. Quando in re tam graui tam magna tenui ingenio exiguaq; doctrina adolescentem hominem defecisse uenia potius dignum erat q̄ accusatione quin & iuxta poetam. si deficiant uires audacia certe laus erit & in magnis uoluisse fat est. quod si & nostra etate multi Gorgiam Leontinum imitati non modo de nongentis sed de omnibus etiam omnium artium questionibus soliti sunt non sine laude proponere disputationem. Cur mihi non liceat uel sine culpa de multis quidem sed tamen certis & determinatis disputare. At superfluum inquit hoc & ambitiosum. Ego uero non superfluo modo sed necessario factum hoc a me contendo quod & ipsi si meam philosophandi rationem considerant inuiti etiam fateantur plane necesse est. Qui enim se cuiquam ex philosophorum familiis addixerunt Thomae uidelicet aut Scoto qui nunc plurimum in manibus fauentes possunt illi quidem uel in paucarum questionum discussione sue doctrine periculum fecere. At ego ita me institui ut in nullius uerba iuratus me per omnes philosophie magistros funderem omnes scedas excuterem. omnes familias agnoscerem. Quare cum mihi de illis omnibus esset dicendum ne si priuati dogmatis defensor reliqua posthabuissem illi uiderer obstrictus. Non potuerunt etiam si pauca de singulis proponerentur non esse plurima que simul de omnibus aserebantur. Nec id in me quisq; damnet q̄ me quocunq; ferat tempestas deserat hospes. Fuit enim cum ab antiquis omnibus hoc obseruatum ut omne scriptorum genus euoluentes nullas quas possent commentationes illectas preterirent. Tum maxime ab Aristotele qui eam ob causam ἀμαγμωσθησ. idest lector Platone nuncupabatur & profecto Anguste est mentis intra unam se porticum. aut Achademiam continuisse. Nec potest ex omnibus sibi recte propriam selegisse. qui omnes prius familiariter non agnouerit. Adde q̄ in unaquaq; familia est ali

Cicero

Gorgias leontinus.

Thomas Scotus

Aristoteles
Plato

quid insigne quod non sit ei commune cum ceteris atque ut a nostris ad quos potestrema philosophia peruenit nunc exordiar. Est in Ioanne Scoto uegetum quidam atq; discussum. In Thoma solidum & equabile. In Egidio tersum & exactum In Francisco acre. & acutum. In Alberto priscum amplū & grande. In Henrico ut mihi uisum est semper sublime & uenerandum. Est apud Arabes in Auenroesirum & inconcussum. In auempace in Alpharabio graue & mediatum. In Auenrois in primis & casta philosophia. Apud Simplicium locuples & copiosa. Apud Auempace mistium elegans & compendiaria. Apud Alexandrum constans & docta. Apud Alpharabius Theophrastum grauiter elaborata. Apud Ammonium enodis & gratiosa. Et si ad Auicenna platonicos te conuerteris ut paucos percenseam. In Porphirio rerum copia & multuuga religione delectaberis. In Iamblico secretiorem philosophiam & barbarorum Simplicius misteria ueneraberis. In Plotino priuum quicq; non est quod admireris qui se unidique prebet admirandum quem de diuinis diuine. de humanis longe supra hominem docta sermonis obliquitate loquentem sudantes platonici uix intelligunt. Pretereo magis nouicios Proclum. Asiatica fertilitate luxuriantem. & qui ab eo fluxerunt Hermiam Damastium Olympidorū & cōplures alios in quibusoisibus illud το θεου. idest diuinum peculiare Platoniorum symbolum elucet semper. Accedit q̄ si qua est secta quae ueriores incessat dogmata & bonas causas ingenii calumnia ludificetur. ea ueritatem firmat. non infirmat. & uelut motu quassatam flammam excitat. non extinguit. hac ego ratione motus non unius modo ut quibusdam placebat. Sed omnigene doctrine placita in medium afferre uolui ut hac complurium sectarum collatione hac multifarie discussione philosophie ille ueritatis fulgor cuius Plato meminit in epistolis animis nostris quasi sol oriēs ex alto clarior illucesceret. Quid erat si latinorum tantum Alberti scilicet Thome. Scoti. Egidii. Francisci. Henriciq; philosophia obmissis grecorum arabumq; philosophis tractabatur. quando omnis sapientia a barbaris ad grecos a grecis ad nos manauit. Ita nostrates semper in philosophandi ratione peregrinis inuentis stare & aliena excoluisse sibi duxerunt satis. Quid erat cum peripatheticis egisse de naturalibus nisi & platoniorum accersebatur achademia quorum doctrina & de diuinis semper inter omnes philosophias teste Augustino habita est sanctissima & a me nunc priuum quod sciam. uerbo absit inuidia: Post multa secula sub disputandi examen est in publicum allata. Quid erat & aliorum quotquot erant tractasse opiniones si quasi ad sapientum simposium a simboli accedētes. nihil nos quod esset nostrū nostro partum & elaboratum ingenio afferebamus. profecto ingenerosum est ut ait. Seneca. sapere solum ex commentario & quasi maiorum inuenta nostre industrie uiam precluserint quasi in nobis effeta sit uis nature. nihil ex se parere quod ueritatem si non demonstret saltem innuat uel de longinquo. Quod si in agro co-

Scotus
Thomas
Egidius
Franciscus
Albertus
Henricus
Auenrois
Auempace
Alpharabius
Auicenna
Simplicius
Themistius
Alexander
theophrastus
Ammonius
Porphirius
Iamblicus
Plotinus
Proclus
Hermias
Damastius
Olympidorus
Plato
Nota.

Augustinus

Seneca

Platonis
& Aristotelis
concordia
Simplicius
Augustinus
Io. grāmati/
cus
Nota

noua dogma
ta excogitata

Nota.

Noua istitu/
tio philoso/
phādi per nu/
meros
Plato

Aristoteles
Abunafar
Auenzoar
Plato

lonus in uxore maritus odit sterilitatem certe tanto magis infecundā animam ode
rit illi complicita & associata diuina mens. quanto inde nobilior longe proles desi
deratur. Propterea non contentus ego preter communes doctrinas multa de Mer
curii trimegisti prisca theologia. Multa de Caldeorum de Pithagore disciplinis
multa de secretionibus hebreorum addidisse misteris plurima quoq; per nos inue
ta & meditata de naturalibus & diuinis rebus disputanda proposuimus. Proposui
mus primo Platonis Aristotelisq; concordiam a multis ante hac creditam a nemi
ne satis probatam. Boetius apud latinos id se facturum pollicitus non inuenitur se
cisse unq; quod semper facere uoluit. Simplicius apud grecos idem professus. uti
nam id tam prestaret q̄ pollicetur. Scribit & Augustinus in achademicis non de
fuisse plures qui subtilissimis suis disputationibus idem probare conati sint. Plato
nis. f. & Aristotelis eandem esse philosophiam. Ioannes item grammaticus cum di
cat apud eos tantum dissidere Platonem ab Aristotele qui Platonis dicta non intel
ligunt probandum tamen posteris hoc reliquit. Addidimus autem & plures locos
in quibus Scoti & Thome plures in quibus Auerrois & Auicenne sententias que
discordes existimantur concordare esse nos asseueramus. Secundo loco que in phi
losophia cum Aristotelica tum Platonica excogitauimus nos. tum duo & lxx. no
ua dogmata physica & methaphysica collocauimus que si quis teneat poterit nisi
fallor quacūq; de rebus naturalibus diuinisq; propositam questionem longe alia
dissolueret ratione q̄ per eam edoceamur. que & legitur in scolis & ab huius eui do
ctoribus colitur philosophiam. Nec tam admirari quis debet me in primis annis in
tenera etate p̄ quā uix licuit ut iactant quidam aliorum legere commentatiōes no
uam afferre uelle philosophiam q̄ uel laudare illam si defenditur uel damnare si re
probatur. Deniq; cum nostra inuenta hec nostraq; sunt litteras iudicaturi non au
ctoris annos. sed illorum merita potius uel demerita numerare. Est autem & pre
ter illam alia quam nos attulimus noua per numeros philosophandi institutio. an
tiqua illa quidem & a prisca theologia a Pythagora presertim ab Aglaophemo. a
Philolao. a Platone prioribusq; Platonis obseruata. Sed quæ hac tempestate ut
preclara alia posteriorū incuria sic exoleuit ut uix uestigia ipsius ulla reperiantur.
Scribit Plato in Epimonide inter omnes liberales artes & scientias contemplatrices
precipuum maximeq; diuinam esse scientiam numerandi. Querens item cur ho
mo animal sapientissimum. Respondet quia numerare nouit. cuius sentētie & Ari
stoteles meminit in problematis. Scribit Abunafar uerbum fuisse Auenzoar Ba
bilonii eū omnia nosse qui nouerat numerare. Quæ uera esse nullo modo possunt
si per numerandi artem eam artem intellexerunt. cuius nunc mercatores in primis
sūt peritissimi. Quod & Plato testat exerta nos admonens uoce. ne diuinam hanc
arithmeticam mercatoriam esse arithmeticam intelligamus. hanc ego arithmeticā
que ita extollitur cum mihi uidear post multas locubrationes exploratam habere

huiusce rei periculum facturus ad quatuor & septuaginta questiones quæ inter
phicas & diuinas principales existimantur respōsurum per numeros publice me
sum pollicitus. Proposui & magica theoremata in quibus duplicem esse
magiam significamus quarum altera demonum tota opere & auctoritate con
stat res mediis fidiis execranda & portentosa. altera nihil est aliud cum bene ex
ploratur q̄ naturalis philosophie absoluta consumatio. Vtriusq; cum meminerint
greci illā magie nullo modo nomine dignantes γοητεία nuncupant hanc propria
peculiarisq; appellatione μαγεία quasi perfectā summāq; scientiam uocant. Idē
enim ut ait Porphirius perfarum lingua magus sonat quod apud nos diuinorū in
terpres & cultor. Magna autem immo maxima inter has artes disparitas & dissi
militudo. Illam non modo christiana religio. sed omnes leges omnis bene instituta
respublica damnat & execratur. Hanc omnes sapientes omnes celestiu & diuinarū
rerum studiose nationes approbant et amplectuntur. Illa artium fraudulentissima
hanc altior sanctiorq; philosophia. Illa irrita & uana. hanc firma fidelis & solida. illā
quisquis coluit semper dissimulauit q̄ in auctoris esset ignominiam & contumeli
am. Ex hac summa litterarum claritas gloriaq; antiquitas & pene semper petita. il
lius nemo unq; studiosus fuit uir philosophus & cupidus discendi bonas artes. ad
hanc Pythagoras. Empedocles. Democritus. Plato discendam nauigauere hanc p̄
dicauerunt reuersi. & in archanis precipuam habuerunt. Illa ut nullis rationibus
ita nec certis probatur auctoribus. Hanc clarissimis quasi parentibus honestata du
os precipue habet auctores Xamolliem quem imitatus est Abbaris hyperbore
us. & Zoroastrem non qui forte creditur sed illum Oromasi filium. utriusque ma
gie quid sit. Platonem si percontemur respondebit in Alcibiade Zoroastris ma
giam non esse aliud q̄ diuinorum scientiam qua filios Perfarum reges erudiebant.
ut ad exemplar mundane reipublice suam ipsi regere rempublicam edocerentur.
Respondebit in Carmide magiam Xamolliis esse animi medicinam per quam
scilicet animo temperantia ut per illam corpori sanitas comparatur horum uegi
gius postea perstiterunt Carondas Damigeron. Apollonius Hostanes & Darda
nus perstinit Homerus quem ut omnes alias sapientias. ita hanc quoque sub sui
Vlixis erroribus dissimulasse. In poetica nostra theologia aliquando probabimus
perstiterunt Eudoxus & Hermippus. perstiterunt fere omnes qui pythagorica Pla
tonicaque misteria sunt perscrutati. Ex iunioribus autem qui eam olfecerint tres
reperio. Alchundum arabem. Rogerium bachonē & Guilielmū parisiensem. & tē
pestate nra uidi Antoniū cronicū q̄q; in maximis agēdis tractādīsq; rebus occupa
tissimū. q̄ illius tamē ē ingenii sublimitas & elegātia ut oēs alias liberales artes. ita
hanc quoque pulcherrime attigisse. Meminit & Plotinus ubi nature ministrū & nō
artificē magū demōstrat. hanc magiā pbat asseueratque uir sapiētissimus alteram

Duplex ma/
gia

Verba plinii
libro. xxx.

Xamolliides.
Abbaris hyp

boreus
Zoroaster

Plato
Carondas

Damygeron
Apollonius

Dardanus
Homerus

Eudoxus
Hermippus

Alchidus ara
bs rog. bach.

Guilielmus
parisiensis

Antonius cro
nicus

Plotinus

Nota.

ita abhorrrens ut cum ad malorum demonum sacra uocaretur rectius esse dixerit ad se illos q̄ se ad illos accedere. & merito quidem. Vt enim illa obnoxium mancipatumque improbis potestatibus hominem reddit. ita hac illarum principem & dominum illa denique nec artis nec scientie sibi potest nomen uendicare. Hac altissimis plena mysteriis profundissimam rerum secretissimarum cōtemplationem & demum totius nature cognitionem complectitur hac inter sparsas dei beneficio & inter seminatatas mundo uirtutes quasi de latebris euocans in lucem non tam facit miranda q̄ facienti nature sedula famulatur. hac uniuersi consensum quem significantiis greci $\sigma\upsilon\mu\ \pi\alpha\theta\eta\alpha\mu$ dicunt introrsum perscrutatus rimata et mutuā naturarum cognitiōem habens perspectam natiuas adhimens unicuiq; rei & suas illecebras quæ magorum $\iota\upsilon\gamma\gamma\epsilon\sigma$ nominantur in mundi recessibus in nature gremio in promptuariis archanisque dei latitantia miracula quasi ipsa sit artifex promit in publicum. & sicut agricola ulmos uitibus ita magus terram celo. idest inferiora superiorum dotibus uirtutibusq; maritat quo fit ut q̄ illa prodigiōsa & noxia tam hec diuina & salutaris appareat. ob hoc precipue q̄ illa hominē dei hostibus mancipans auocat a deo hec in eam operum dei admirationē excitat quā propēsa caritas fides ac spes certissime consequuntur. Neque enim ad religionem ad dei cultum quicq; promouet magis q̄ assidua contemplatio mirabilium dei que ut per hanc de qua agimus naturalem magiam bene explorauerimus in opificis cultum amoremque ardentius animati illud canere compellemur. Pleni sunt celi plena est omnis terra maiestate glorie tue. & hac satis de magia de qua hec diximus q̄ sunt plures qui sicut canes ignotos semper adlatrant ita & ipsi sepe damnant ode-
runtq; quæ non intelligunt. Venio nunc ad ea que ex antiquis hebreorum mysteriis eruta ad sacrosanctam et catholicam fidem confirmandam attuli. Quæ ne forte ab his quibus sunt ignota commenticie nuge. aut fabule circulatorum existimētur. Volo intelligant omnes que & qualia sint unde petita. quibus & q̄ claris auctoribus confirmata. q̄ reposita q̄ diuina q̄ nostris hominibus ad propugnandā religionem contra hebreorum importunas calumnias sint necessaria. Scribunt non modo celebres hebreorum doctores. sed ex nostris quoque Esdras. Hilarius & Origenes. Mosē non legem modo quam quinque exaratam libris posteris reliquit. sed secretiorem quoque & ueram legis enarrationem in monte diuinitus accepisse. Preceptum autem ei a deo ut legem quidem populo publicaret. legis interpretationem nec traderet litteris nec inuulgaret sed ipse iesunaue tantum tum ille aliis deinceps succedentibus sacerdotum primoribus magna silentii religione reuelaret. & merito quidem. Satis enim erat uulgaribus & per simplicem historiam nunc dei potentiam. nunc in improbos iram. in bonos clementiam. in omnes iusticiam agnoscere. & per diuina salutariaq; precepta ad bene beateq; uiuendum & cultum uere religionis institui. At mysteria secretiora & sub cortice legis rudiq; uerborū preceptu

Quid ad dei religionē promoueat potissimū

Esdras
Hilarius
Origenes.

latitantia altissime diuinitatis archana plebi palam facere. Quid erat aliud q̄ dare sanctum canibus & inter porcos spargere margaritas. Ergo hec clam uulgo habere perfectis communicanda inter quos tantum sapientiam loqui se ait Paulus non humani consilii sed diuini precepti fuit. Quem morem antiqui quoque philosophi sanctissime obseruauerunt. Pythagoras nihil scripsit nisi paucula quedam. quæ Pythagoras Dame filie moriens commendauit. Egyptiorum templis insculpte spinges hoc ad Damas uiolata custodirentur. Plato Dionis quædam de supremis scribens substantiis per Platō enigmata inquit dicendum est ne si epistola forte ad aliorum peruenerit manus quæ tibi scribimus ab aliis intelligatur Aristoteles libros primæ philosophiæ in quibus Aristoteles agit de diuinis editos esse & non editos dicebat. Quid plura Iesum christum uite Iesus christus magistrum asserit. Origenes multa reuelasse discipulis. quæ illi ne uulgo fierent cō Origenes munia scribere noluerunt. Quod maxime confirmat Dyonisius areopagita qui se Dyonisius cretiora mysteria a nostre religionis auctoribus

idest ex animo penitus modo cum ex dei precepto uera illa legis interpretatio Mosi deitus tradita reuelaretur. dicta est Cabala quod idem est apud hebreos quod apud nos receptio. ob id scilicet q̄ illam doctrinam non per litterarum monumenta sed ordinariis reuelationum successionibus alter ab altero quasi hereditario iure reciperet. Verum postq̄ hebrei a Babilonica captiuitate restituti per Cirum & sub Zorabel instaurato templo ad reparandam legem animum appulerunt. Esdras tunc ecclesie prefectus post emendatum Mosēos librum. cum plane cognosceret per exilia cedes. fugas. captiuitatem gentis Israelitice institutum a maioribus morem tradende per manus doctrine seruari non posse futurūque ut sibi diuinitus indulta celestis doctrine archana petirent. quorum commentariis non intercedentibus dure diu memoria non poterat. Constituit ut conuocatis qui tunc superant sapientibus afferret unusquisque in medium quæ de mysteriis legis memoriter tenebat adhibitisq; notariis in septuaginta uolumina. tot enim fere in linedrio sapientes redigerentur. Qua de re qui mihi non credunt audiant Esdras ipsum sic loquentem. Esdras Exactis quadraginta diebus locutus est altissimus dicens. Piora quæ scripsisti in palam pone legant digni & indigni. Nouissimos autem. lxx. libros conseruabis ut tradas eos sapientibus de populo tuo. In his enim est uena intellectus & sapientie fons & scientie flumen atque ita feci. Hac Esdras ad uerbum. Hii sunt libri scientie Cabale in quibus merito Esdras uenam intellectus. i. ineffabilem desuper substantiali deitate theologiam sapientie fontem. i. de intelligibilibus angelicisque formis exactam methaphisicam & scientie flumen. i. de rebus naturalibus firmissimā philosophiā esse clara in primis uoce pronūciauit. Hii libri Sixtus quartus pontifex maximus q̄ hūc sub quo uiuimus scilicet Innocentiū octauū proxime antecessit

Cabala

Cirus
Zorabel

Esdras

Sixtus q̄rtus
Innocentius

No.

maxima cura studioque curauit ut in publicam fidei nostre utilitatem latinis litteris mandarentur. Iamque cum ille decessit tres ex illis peruenerant ad Latinos. Hi libri apud hebreos hac tempestate tanta religione coluntur ut neminem liceat nisi annos. xl. natum illos attingere hos ego libros non mediocri impensa mihi cum comparassem, summa diligentia indefessis laboribus cum perlegissem uidi in illis testis (est deus) religionem non tam Mosaicam quam christianam ibi trinitatis misterium. ibi uerbi incarnatio. ibi messie diuinitas. ibi de peccato originali. de illius per christum expiatione de celesti Hierusalem. de casu demonum. de ordinibus angelorum. de purgatoriis. de inferorum penis. Eadem legi que apud Paulum & Dionysium apud Hieronymum & Augustinum quotidie legimus. In his uero que spectant ad philosophiam Pythagoram prorsus audias & Platonem quorum decreta ita sunt fidei christiane affinia. ut Augustinus noster imelas deo gratias agat quod ad eius manus puenerint libri Platoniorum. In plenum nulla est ferme de re nobis cum hebreis controuersia, de qua ex libris cabalistarum ita redargui conuincique non possint ut ne angulus quidem reliquus sit in quem se condant. Cuius rei testem grauissimum habeo Antonium cronicum uirum eruditissimum qui suis uerbis cum apud eum essem in conuiuio audiuit Dattilum Hebreum peritum huius scientie in christianorum prorsus de trinitate sententiam pedibus manibusque descendere. Et ut reliqua mee disputationis capita percenseam. Attulimus & nostram de interpretandis Orphei Zoroastrisque carminibus sententiam Orpheus apud grecos ferme integer. zoroaster apud eos mancus. apud caldeos absolutior legitur. Ambo prisce sapientie crediti patres & auctores. Nam ut taceam de zoroastre. cuius frequens apud platonicos non sine summa semper ueneratione est mentio. Scribit Iamblicus calcideus habuisse Pythagoram orphicam theologiam tanquam exemplar ad quam ipse suam effingeret formaretque philosophiam. Quin idcirco tantum dicta Pythagore sacra nuncupari dicunt quod ab Orphei fluxerint institutis. Inde secreta de numeris doctrina & quicquid magnum sublimemque habuit greca philosophia ut a primo fonte manauit. Sed qui erat ueterum mos theologorum ita Orpheus suorum dogmatum misteria fabularum intexit in uolucris & poetico uelamento dissimulauit ut si quis legat illius hymnos nihil subesse credat preter fabellas nugascque meracissimas. quod uolui dixisse ut cognoscatur quis mihi labor qui fuerit difficultas ex affectatis enygmatum syrpsis ex fabularum latebris latitantes eruere secreta philosophie sensus. nulla prefertim in re tam graui tam abscondita in explorataque adiuto aliorum interpretum opera & diligentia. Et tamen oblatrabant canes mei minutula quedam & leuia ad numeri ostentationem me accumulasse quasi non omnes que ambigue maxime controuersaque sunt questiones in quibus principales digladiantur academie quasi non multa attulerim his ipsis qui & mea carpunt & se credunt philosophorum principes & incognita prorsus & intentata. Quin ego tantum absum ab ea culpa ut curauerim in quam paucissima

Augustinus:

Antoïus cro-
nicus

Dattilus he-
breus

Orpheus
Zoroaster

Iamblicus
Pythagoras:

Nota:

potui capita cogere disputatione. quam si ut consueuerunt alii partiri ipse in sua membra & lancinare uoluisset innumerum profecto numerum excreuisset. Et ut taceam de ceteris quis est qui nesciat unum dogma ex nouigentis quod. scilicet de concilianda est Platonis Aristotelisque philosophia potuisse me citra omnem affectate numerositatis suspensionem in sexcenta ne dicam plura capita deduxisse locos. scilicet omnes in quibus dissidere alii conuenire ego illos existimo particulatim enumerare. Sed quod ego his diutius immoror & non potius ad id deuenio cuius gratia totum hoc opus susceptum est ut liquido ut luce clarius ut extra omnem controuersiam non me solum non impium. sed impios et hereticos esse illos conprobem qui me hereticum esse aut fuisse aliquando dicere non erubescunt. Age autem hoc ego non conuiciis & contumeliis. sed ipsis rebus & rationibus afferendo in medium. que dixi que scripsi que leni. Quid item illi dixerint & senserint. Examinauerunt hec deinde alii uiri docti & insignes & apud nostras & apud exterarum Academicarum iudicabit sancta sedes & sedens in ea Innocentius octauus. Cuius iudicium negligere aut uiolare nephas & flagitium. Ipse iudex supremus in terris qui eum refert qui iudex est uiuorum & mortuorum. Ipse promptuarium archanumque ueritatis qui eius agit uices qui est ipsa ueritas & caro factus habitauit in nobis ut ueritatem nobis annuncieret. Sed iam ad ipsas examinandas questiones descendamus quas magistri isti quasi hereticas damnauerunt. Quod facturo mutanda est loquendi ratio. Est enim mihi cum barbaris sermo & ut lepide est in prouerbio balbi non nisi balbos intelligunt.

Santa sedes.
Innocentius.

Lepidum pro-
uerbium.

QUESTIO PRIMA DE DESCENSU CHRISTI AD INFEROS.

PRIMA conclusio ex propositis a me in disputatione mea quam isti damnauerunt fuit hec. Christus non ueraciter & quantum ad reale presentiam descendit ad inferos ut ponit Thomas & communis uia sed solum quo ad effectum. Circa istam conclusionem primo uolo declarare sensum meum & que sit mens & opinio mea de modo descensus Christi quam fuit mee intentionis explicare in proposita conclusione & ostendere illam non solum esse catholicam. & a multis catholicis doctoribus creditam & approbatam. Sed etiam sua opposita longe probabiliorem. Secundo declarabo quomodo etiam ipsa propositio de uirtute sermonis & secundum uim uerborum a doctis uiris nullo modo est heretica uel heresim sapiens simpliciter iudicanda. Tertio declarabo quod ipsi errant in fide si persistunt in hac sententia quod ego non possum conclusionem meam etiam in sensu quem permittit uis uerborum ab heresi defendere. Quarto & ultimo ex superabundanti ostendam quod nullo modo possunt se excusare quod in consulti non fuerit facta damnatio eorum. Prius autem quam exponam modum secundum quem ego te neo christum descendisse ad inferos uolo hec premittere quod licet teneamur explicite & in particulari credere christum descendisse ad inferos tanquam articulum fidei a Philippo nobis traditum & promulgatum sic quod etiam protestatio mea aut ei similis non saluaret illum qui

Quomodo ide-
claranda con-
clusioe pres-
surus sit.

poneret oppositum istius articuli. Nō uidetur tamē q̄ determinatū modum illius descensus teneatur quilibet fidelis explicitē & in particulari credere. Sed sufficere uidetur homini xp̄iano q̄ credat xp̄m descendisse ad inferos nō secūdū corpus nec secūdū corpus & animā sed secūdū animā tm̄. & hūc descensum secūdū animam credat fuisse modo possibili decenti expediēti & oportuno. & hoc quia determinatus modus illius descensus nō habetur expresse nec uidetur cōuinci ex scriptura sacra nec ex aliqua determinatiōe uniuersalis ecclesie aut speciali dei reuelatione uel apostolorū fideli relatiōe. imo q̄ plus est Scotus i sacris litteris nō parū exercitatus dicit q̄ ex scriptura sacra nō habet q̄ xp̄s descēderit ad inferos ut refert Frācisus de maironis i quarto sniarum. Quāto minus dicere possumus q̄ ex scriptura habeat certus & determinatus modus descensus xp̄i. Vnde & nō defuit aliquis doctor cuius ego etiā in hoc articulo dānationē nunq̄ legi cui uisum est probabile & cū ueritate articuli defensabile q̄ aīa xp̄i nō fuerit presentialiter i inferno. & auctoritates omnes quas & Frācisus i quarto & theologi alii adducūt i tertio uideri pōt alicui q̄ ita possint exponi de descēsu per effectū sicut per realem presentiam. etiā sequēdo modū exponēdi scripturā quē sequūtur ipsimet doctores q̄ tenēt oppositū. Legitur enim ecclesiaste .xxiii. Penetrabo omnes inferiores ptes terre. Quod exponēs Thomas in tertia parte summe dicit intelligēdum esse per effectum. ergo a simili diceret forte aliquis posse exponi auctoritates dicētes ipsum penetrasse ad limbū uel ad sinum Abrae. Idem enim est penetrare q̄ penitus & intra intrare quod etiā plus est q̄ descēdere. Quare si nō solum intrasse sed etiam penitus & intro intrasse dicitur inferiores partes terre nō quia ibi fuit realiter presens sed quia ibi fuit solum per effectum. Ita poterit etiam dici fuisse in sinu Abrae & intrasse sinum Abrae p effectum tātum & nō per realem presentiam. Hac autem nō ideo dico quia ego crediderim unq̄ q̄ christus alibi existēs presentialiter ideo solum dicatur fuisse i inferno quia ibi aliquid sit operatus sicut rex existēs i palatio dicitur esse i alio loco prouincie ubi auctoritate potestatis sue & imperio suo aliquid efficaciter operatur. Neq̄ enim ista fuit opinio mea unq̄ ut mox patebit i declaratiōe opinionis mee. Immo ego firmiter & teneo & tenui & publice semp & priuate dixi q̄ sicubi fuit aīa xp̄i in triduo ipsa fuit i inferno et q̄ ipsa uere ibi fuit presens. Sed uolui hec dixisse ad pleniorē huius materie examinatiōem. ut & illud Augustini dictum i libro de heresibus uerificari uideamus nihil esse difficilius q̄ definire hoc est hereticū aut non hereticum. Vnde & propter hoc dicit ipse cōtigisse q̄ cum duo scriptores ambo ce/leberimi Epiphanius & Philistrius de heresibus scripsissent in numerandis illis multum discordant non ab aliam causam q̄ propter ea q̄ illud quod uni uidebatur hereticum alteri non uidebatur. Sed iam uenio ad manifestādā opinionem meam de modo descensus Christi & ad perfecte declarandam conclusionem meam. Primo summam ponens intellectum eius. Secundo illum latius exemplificans & probans. Summarius sensus conclusionis mee est iste. Quia Christus secūdum animam tantum descendit ad inferos & anime sicut cuiusq̄ sbe sepe separate ui-

Scotus
Frācisus de
mayronis.

Frācisus

Thomas

Augustinus.
No.
Epiphanius
Philistrius

Sūmarius sē
sus cōclusiōis

detur non competere locari uel moueri localiter nisi ratione operationis. Ideo dico q̄ descendisse ad infernum uel fuisse in inferno localiter uidetur non cōpetuisse xp̄o nisi rōne operatiōis ita q̄ licet uere presentialiter fuerit aīa xp̄i in inferno sba tamē sua nō fuit ei ratio presentialitatis sed solū sua operatio. Quae uerba ut plenius intelligātur est aduertendum q̄ eorū qui ponūt sbas sepeatas nō esse in loco nisi per operationē trāseuntē est duplex opinio. Quidā enim dicūt q̄ sbe incorporee rōne sue sbe nullo modo debetur locus. sicut & ipsa uere nūq̄ est alba uel nigra & ita q̄ de ipsa secūdū eos non irrationabiliter potest dici q̄ non est in loco & q̄ nūq̄ est. sicut etiā uere dicitur q̄ nec est calida nec frigida. Auctoritates autē scripture quae uidētur angelis dare locum dum dicunt ipsos esse in caelo uel mitti ad hunc locum uel ad illū esse intelligendas sic. nō q̄ ipsi hic uel ibi sunt cum ipsi proprie non sunt in loco sed q̄ hic operentur uel ibi uel incipiāt operari ubi prius nō operabātur. & isti multū inrituntur uerbis Gregorii niseni qui dicit q̄ cum nos deberemus dicere spūm operari hic. abusiue dicimus ipsum eē hic & ita uult ista opinio. q̄ substantia angeli uel anime separate nūq̄ pōt dici presens potius huic loco uel illi nisi presens negatiue. i. indistans. Sed si quādo dicitur alicubi esse uel fuisse. idem est ac si diceretur alicubi operari uel operatā fuisse. Adduntq̄ q̄ iste modus loquēdi trāsumptus ē a rebus corporalibus quas qa nos uidemus non posse agere nisi ubi sunt presentes saltē secūdū cōm opinionē. ideo etiā idē credētes de incorporeis cōcludimus q̄ ubi operatur & ubi inuenitur esse opatio eorū ibi etiā sit eorū substantia localiter presens. Concludūt finaliter q̄ ruditas ē ingenii & defectus imaginatiōis nō posse intelligere q̄ aliquid sit ens & nō sit in loco & q̄ friuolū est argumētū illorū qui dicūt q̄ esse presupponit operari qa uera est illa ppositio ad hunc sensum q̄ nō ens nō pōt operari. Oportet enim agens esse in actu iuxta illud semp existimabitur aliqua species mouens. sed nō est uera ad hūc sensum q̄ operari in loco presupponit esse in loco cū stet oprantē esse talis nature q̄ ei non plus debetur presentia aut distantia localis q̄ de beatur albedo aut nigredo. Dicent ergo sic opinantes q̄ anima xp̄i sepatata a corpore secūdū suā substantiā. nec fuit i inferno nec extra infernū sed uere nullibi fuit. Dicitur autem fuisse in inferno qa operata est in inferno. & in illa parte inferni principaliter dicitur fuisse ubi principaliter ē operata. Istā autē opinionē de modo essendi presentialiter in loco. licet etiā multi doctores teneant ego tamen non teneo nec sequutus sum eam in conclusione mea. sed eam tenui quam immediate subiungā. Est ergo alia opinio quae dicit q̄ substantia separata sicut est angelus & anima non unita corpori est quidem uere in loco. & ita uere definitiue ē presens localiter sicut res corporea ē cōmensuratiue presens localiter. & i hoc cōuenit ista uia cū cōi q̄ ē uia Scoti & omniū Scotistarum. Sed in hoc discrepant q̄ scotiste dicunt q̄ finitio & limitatio essentiae & finaliter intrinseca determinatio suae substantiae est ratio substantiae separate essendi in loco. Ista autem opinio quam ego sum secutus in conclusiōe dicit q̄ sicut licet substantia corporea sit cōmensuratiue in loco tamen ratio ei essendi taliter in loco non est sua substantialitas sed quantitas quae est extrinseca & ex-

Duplex opi/
nio eorū q̄ po/
nūt substan/
tias sepeatas p/
operationem
trāseuntē i lo/
co esse.

Prima

Gregorius ni/
senus

Secunda opi/
nio quam au/
ctor tenuit
Differentia i/
ter hāc opini/
onem & opi/
nionem scoti/
starum

Declaratio o
pinionis

tranea a ratioe sue substãtiẽ. ita etiam licet substãtia incorporea uere sit definitiue in loco & presens localiter tamen ratio ei essendi i loco nõ est sua substãtia. sed ope ratio eius ab ea trãsiens ad extra. Quam opinionem ego iudico sic intelligendã & sic intellectam iudico non solum non hereticam sed etiam probabiliorem sua op/ posita. & est q̄ etiam si finitas uel limitatio nature separate sit ei ratio non essendi ubiq̄. aut ratio q̄ si sit in uno loco nõ sit simul in alio totali. & in utroq̄ p naturã. nõ tamẽ ratio essendi simpliciter i loco ipso substãtiẽ sepate. Sed eius effectus uel operatio capiendõ operationẽ pro omni habitudine ad corpus uel locũ habente se per modũ operatiõis actiue uel passiue. alia ab habitudine presentialitatis loci & hoc itelligẽdo de facto nõ negãdo aliũ modũ possibilẽ descensus uel locatiõis ani/ me sepate ut dico in sequenti conclusiõne qui tamen modus est nobis ignotus. hãc ego opinionẽ sequutus in cõclusiõne mea dico christum fuisse in inferno solum per effectum quia ex quo nõ fuit ibi nisi secũdũ animam. Dicendũ est secũdũ opinio nem istã q̄ sicut substãtiẽ corporee nõ cõpetit fuisse alicubi cõmensuratiue nisi per quantitatem ita illi aie nõ cõpetebat esse in inferno ubi creditur fuisse nisi per esse ctum & operationem. sed sicut ratio presentialitatis animabus sanctõrũ patrũ fuit habitudo ad illũ locũ habens se per modũ operationis transeuntis sicut erat deten/ tio & alligatio ad illũ locũ donec aperta ianua a redẽptore extraherentur. Ita ratio presentialitatis anime xp̄i fuit operatio quam ibi est operatus. & q̄ illa fuerit mens mea & q̄ hoc pretendant uerba cõclusiõis mee infra manifestabo ubi declarabiẽ conclusiõnem in se etiam de uirtute sermonis & secundum uim uerborum nõ eẽ hereticam iudicãdã. Vtra autem opinio sit uerior de modo essendi in loco substan/ tiarum separatarum Scotistarum. I. an eorum quos sum sequutus ego non deter/ mino hoc tantum dico a tot tantisq̄ magistris doctoribusq̄ catholicis & doctrina & sanctitate celebratissimis creditam esse opinionem meam & habitam pro uerissi ma. ut longe magis temerarij iudicãdi sint. si qui sunt q̄ opinionẽ doctõrũ tam pba torũ p heretica aut heresim sapiẽte audent iudicare q̄ ego q̄ auctoritatẽ ueterũ illo rum theologõrũ iuniorum determinationibus anteponam. hanc enim opinionem quam ego sequor licet assertiue tenet nõ solũ durãdus sed & Bernardus de gãnaco in spugnationibus Henrici quolibeto secũdo. Tenet Thomas anglicus i quolibetis suis. Tenet Herueus britonis in suo secũdo sniarũ. Tenuit & beatus Thomas i pri mo sententiarum licet alibi deinde uideri potest sequi aliam opinionem. Tenet ar/ chiepiscopus malphitensis in suo secũdo. Tenet Ioannes parisiensis in correctorio corruptorii. & quid plures enumerato tenuerunt credo istam opinionem plusq̄ cen/ tũ doctores catholici & probatissimi quorum libri non solum non reprobati ab ec/ clesia. sed celebres in oĩbus xp̄anorũ gynnasus publice legũtur. quos si quis uolue/ rit adire uidere poterit fundamẽta opinionis & cognoscere probabilitatem eius qd̄ ego non intendo hic facere qui solum hoc ago ut sic propõlitas a me conclusiões declarem. ut inde nec simplices habere possint unde scandalizentur nec detracto/ res si qui sunt quod calumnientur. Exercitiũ tamen gratia adducam quedam ar/

Nota:

Bernardus d
gannaco
Thomas an/
glicus
Herueus bri
to
.S. Thomas
Archiepiscop
pus malphi/
tenis
Ioannes pari
siensis
Nota.

gumenta quã audiui cõtra istã opinionẽ. Primo arguitur per articulum Parisien. Argumẽta cõ cciũ. qui dicit dicere substantiam angeli non esse in loco sine operatione. error. Se tra istam opi cundo arguitur quia possibile est substantiam separatã nihil operari ad extra quo nionem posito. queritur an sit alicubi an nusq̄. an ubiq̄. non nusq̄. quia adhuc illo posito Primum erit pars uniuersũ & ita erit uerũ dicere q̄ est in mundo non ubiq̄ quia hoc est p/ Secundum prium dei ergo alicubi. Tertio quia angeli dicuntur esse in celo empireo & tamen Tertium nullam operationem transeuntem habent erga illud celum. Item instabat quidã Quartum magister generalis potissimum duabus rationibus quarum prima est hæc q̄ seclu/ sa quacũq̄ operatiõne ad extra adhuc essentia angeli e finita ergo adhuc ut sic defini nitur ad locum. Secũda est hæc quia si quid uidetur eẽ quare negetur locus ab an gelo hoc est quia non habet extensionem hoc autem nihil impedit quia etiã si pun ctus daretur separatus a linea adhuc haberet situm & tamen punctus non habet extensionem. Ad primum multiplex patet responsio secũdũ prenominatos docto/ Solutio pri/ res. Sunt enim quidam qui uolentes saluare articulum simul cum positione dicũt mi multiplex q̄ mens articuli est q̄ opinio ponens substãtiã separatã nõ esse in loco nisi p opa & declaratio tionem quã est exterior motio localis uel alteratio realis est error & q̄ illa sit mens articuli pari/ articuli patet quia articulus. lxxvii. sic dicit quasi declarãdo istum dicere q̄ si esset lien. aliqua substãtia separata q̄ non moueret aliquod corpus in hoc mundo illa nõ cla uderetur in uniuerso. error. Ecce q̄ sicut in articulo quem ponit arguens dicit erro/ rem esse angelum esse solum in loco per operationem ita in isto dicit errorem esse dicere q̄ substantia separata non clauditur in hoc uniuerso nisi per motum cor/ poris. Vnde uidetur idem intelligere per operationẽ in articulo. cciũ. q̄ per motũ in articulo. lxxvii. Non ponit autẽ ista positio solum per operationem isto mõ sum Secunda ptam angelum esse in loco. ut patebit in responsiõne ad tertium. Itẽ dicit solemniss Gotfredus d doctor Gotfredus de fontibus q̄ isti articuli indigent magna correctiõne. quia non fontibus nulli sunt falsi. nõ nulli adinuicem sibi cõtradiciũt. & pfecto i ista materia necesse Nota est aut q̄ articulus exponatur modo imediate pposito aut q̄ i ipsis articulis sit cõ tradictio manifesta. quod sic probõ. Est enim articulus. ccxviii. qui dicit q̄ si intelli gatur q̄ substãtia angeli non est ei ratio essendi in loco. uerum est dicere q̄ nusq̄ e Henricus secundum substantiam. Et testatur Henricus in quolibeto secundo. q. ix. q̄ omnes magistri theologie congregati in hoc unanimiter conuenerunt q̄ substantia angeli non est ratio angelũ esse i loco & dicit se fuisse iter illos magistros qui hoc determi narunt & subdit ipse Henricus ibidẽ q̄ cõsimili rõne uerã e indubitãter q̄ si ange/ lus p potẽtiã suã. I. p itellectũ & uolũtatẽ uirtutẽ suã nõ aplicat ad locũ operando circa ipsum q̄ similiter potẽtia eius intellectus. I. & uolũtas nõ est ratio essendi ip/ sum in loco quia potentia eius non est minoris abstractionis q̄ sit eius substãtia er go sequitur q̄ uel erit concedere q̄ ratio essendi eum in loco erit aliquid habens se per modum actus secundi in corpus transeuntis. quicquid sit illud. & est id quod ponit positio quam ego sequor uel in articulis erit manifesta contradictio. Vnde et Henricus in eodem loco fatetur se non posse intelligere quomodo substãtia separa BB ii

Tertia
Egidius
Nota

ta sit in loco nisi agat aliquid aut patiat a loco uel a re existente in loco Egidius autem & multi alii dicunt q̄ de illis articulis nihil est curandum quia fuerunt facti non conuocatis omnibus doctoribus Parisiensibus, sed ad requisitionem quorūdam capitorum. Et quicquid sit de hoc hec duo uolo dicere. Primo q̄ non minus facit pro positione nostra articulus. ccxyiii. q̄ faciat contra eum articulus. cciiii. Secūdo q̄ certum est & ipsi etiam Parisienses hoc fatentur q̄ illi articuli non obligant oēs si deles nec tenemur illis credere nisi in quantum scripture sacre innituntur, aut determinationibus uniuersalis ecclesie. Vnde solent dicere anglici q̄ illi articuli non trāseunt mare quare & nos si in re tam graui licet iocari, possumus dicere q̄ nō transeunt alpes. Quare & si cōclusio mea esset contra articulū meminerint qui me dā nabāt q̄ oīo in me dānando errabāt quia dicebant q̄ cōclusio mea erat cōtra sim bolum apostolicum, cum debuissent dicere q̄ erat cōtra sim bolum Parisinum. q̄q̄ & hoc est falsum ut prius ostendimus. Videtur autem mihi uerus intellectus illorū articulorū hic esse q̄ in articulo. cciiii. si in eo sit sermo de operatione cōiter accepta modo predicto hoc intendatur q̄ etiā seclusa quacūq̄ operatiōe adhuc finitas uel limitatio nature sepate erit ei ratio non essendi ubiq̄ aut ratio q̄ si sit in uno loco non est simul in alio totali, & in utroque per naturam. In articulo autem. ccxviii. credo q̄ intendatur q̄ substantia uel finitas substantie non ē ratio angelo essendi simpliciter i loco. isto mō exponēdo i articulis nulla ē cōtradictio & articuli sic itel/ lecti nō solū sūt cōtra positionē meā sed ipsā totaliter ex utraq̄ pte cōfirmāt ut pa tet ex declaratiōe positiōis supra posita. Ad secūdū dicitur a multis cōcedēdo q̄ ē possibile esse sbām incorporeā sine operatiōe trāseūte ad extra, hoc autē posito in Solutio triū argumēto uidetur adduci q̄ unū sequatur ex tribus incōuenientibus. Primū est q̄ incōueniētū cū sit pars uniuersi incōueniens est q̄ nō sit in uniuerso. Ad qd̄ illi dicerēt q̄ arguēs prius in argu equiuocat de pte. Si enim p pte uniuersi itelligit id quod habet sitū determinatū mto tactorū in uniuerso, sic dicēt q̄ angelus nec cū operatur nec cū nō opatur pōt dici esse pars uniuersi. Si aut̄ itelligit esse pte entū, i. unū ex entibus & naturis uniuersi, sic cō/ cedent q̄ tūc est una ps uniuersi imo una ex nobilioribus. Sed ex hoc non uidetur Pars duplici/ cōcludi q̄ habeat situm uel definitionē ad locū. Secūdū inconueniēs est q̄ nō pōt ter capitur dici q̄ sit ubiq̄ quia hoc ē proprium dei, ad hoc dicitur q̄ esse ubiq̄ eo modo quo Secundi deus dicitur a theologis esse ubiq̄ p essentiā, i. p potētiam & presentiam dei proprii Esse ubiq̄ du um est & nulli nature create pōt copetere. Esse aut̄ ubiq̄, i. hic uel ibi p indifferētiā pliciter capi aut ubiq̄ p idistātiā, i. uere eē secūdū sbām idistātē a quocūq̄ loco, utrū repugnet Henricus creature audiatis Henricū quolibeto. vii. q. ix. sic dicētē. In creatura pōt itelligi du Duplex limi plex limitatio. Vna i natura & essentia qua finita ē & certis terminis cōtenta & sic mitatio solus deus illimitatus & infinitus in natura. Alia pōt itelligi limitatio nature que est limitatio ad situm qua ita finita est & certis limitibus contenta ut necesse sit eā esse alicubi non nusq̄ nec ubique, sed ita hic q̄ non ibi uel q̄ etiam si non determi/ nate hic uel ibi tamen sub determinatione uel hic uel ibi uel alicubi & pertinet ista limitatio ad predicamētū ubi q̄ oīs creatura differat a deo p primā limitationē suā

Anglici

Declaratio ar
ticulorū

Solutio secū/
di argumti se
cūdū multos
Solutio triū
incōueniētū
prius in argu
mto tactorū
Primi
Pars duplici/
ter capitur
Secundi
Esse ubiq̄ du
pliciter capi
Henricus
Duplex limi
mitatio

clare uideo. Quō autē necesse sit omnem creaturā differre & distare ab eo p secun dā limitationē quia, s. ipse est ubique. Omnis aut̄ creatura necessario ē alicubi, sed nō ubique. Dico q̄ penitus ignoro, hęc Henricus ad litterā ex qbus uerbis satis cla re habemus nō posse itelligere Henricū quō illud sit inconueniens quod illi addu cunt pro inconuenienti. Tertiū inconueniēs ē q̄ nisi cōcedatur q̄ sit alicubi sit con cedēdū q̄ nusq̄ sit. Ad quod audiatis beatū Thomā in primo sniarū di. xxxvii. sic respondētē dicendū inqt q̄ hoc non reputo incōueniēs q̄ angelus sine loco possit esse & nō i loco quando nullā operationem circa locū habet, nec est inconueniens ut tunc nusq̄ uel in nullo loco esse dicatur. Sed tamē hoc nō est imaginabile quia imaginatio cōtinuum nō trāscendit hęc Thomas ad litterā. Ad tertiū dico q̄ argu mentatio illa procedit ex nō pleno itellectu nostre pōnis. Nō enim positio per ope rationem per quam dicit locari rem incorpoream itelligit solum operatiōem que est exterior motio localis uel alteratio realis ut aliquo modo etiam tetigimus in respon/ sione ad primū in expositione articuli Parisien. Sed capit operationē large pro om/ ni motu uel influxu uel habitudine significata p modū operationis trāseūtis i cor/ pus & exeuntis ab angelo uel ecōtra, & q̄ ille sit intellectus positionis patet ex uer/ bis Thome in primo sententiarum di. xxxvii. q. i. articulo primo, ubi uidetur sequi istam opinionē qui sic dicit. Relinquitur igitur q̄ angelus nō potest diffiniri & de terminari ad locū nisi per actionem uel operationem. Dico autem operationē cō/ muniter secūdum q̄ angelus se habet ad corpus cōtentum in loco per modum pre sidentis aut ministrantis, aut aliquo modo agentis aut patientis. Hęc Thomas ad uerbum. Ex quibus uerbis patet responsio ad argumentum quia licet angeli nō ha beant operationem erga celum empireum quā sit motio localis uel realis alteratio habent tamen aliquid se habens per modū operationis transeuntis quale est p̄sidē tia uel aliqd simile. Ad q̄rtū. Cui adeo innitebāt ille magister generalis, & si qd̄ sit dicendum satis patere posset ex uerbis Henrici supra allegatis in solutione secū/ di. tamen audiamus & quid sanctus Thomas dicat de illa ratione. Dicunt quidā q̄ angelus non est in loco circūscriptiue sed definitiue quia determinatur ad locum aliquem sic quod est in hoc loco ita q̄ non est in alio cum essentia eius finita ē. Eo enim q̄ creata est dicit q̄ oportet itelligere q̄ sit determinata ad locum aliquem. Sed ista est ualde rudis p̄bō, q̄ p̄cedit ex equiuocatiōe finis. Cū enim dicitur esse tia angeli finita accipitur finis p sine essentie & uirtutis secūdū quod definitio ter/ minus dicitur & nō pro sine dimētionis, locus autē dicitur finitus secūdū tres quā/ titatis dimētionem. Finis autem secūdū utraq̄ acceptionē nullā cōmēurationem seu proportionē habet. Vnde nō oportet ut quod finitū ē i essentiā ad terminos lo/ ci finiatur, hęc Thomas ad litterā. Ex quibus sequitur q̄ si nō mentitur Thomas rudis est iste magister qui rudē probationē suā uocabat demōstrationē. Ad aliam rationem de p̄cto dico q̄ adhuc ē rudior prima ratiōe. Pūctus enim est res de ge/ nere quātitatis habēs sitū de sua natura, res at̄ incorporea oīo abstrahit a situ & p̄se fecto magna ē ruditas imaginari. Similit̄ eē de idiuisibilitate rei incorporee & d̄ idi/ BB iii

Tertii
.S. Thomas

Operationē
duplici capi

.S. Thomas

Henricus
.S. Thomas

Finem dupli
citer capi

Arguitur conuisibilitate puncti quod ut etiam fiat clarius isti magistro. Dicat mihi ipse queso. si
 tra opponētē esset unitas sepata utrū haberet determinatum situm. Certe patet q̄ nō quādo q̄/
 Punctus dē p̄ hoc distinguitur unitas a puncto q̄ punctus ē positionē habēs. unitas autē nō/
 Vnitas sed manifestū ē q̄ angelus & quilibet sbā incorporea adhuc ē abstractior q̄ sit quecū
 q̄ quātitas siue cōtinua siue discreta. Methaphisica enī ut patet secūdū oēs est de
 abstractionibus q̄ sit arithmetica q̄ ē una ex mathematicis ergo multo minus pote
 rit dici de angelo q̄ hēat situm q̄ si iste magister nō pōt imaginari abstractionem
 Henricus angeli. saltē qualis est abstractio unitatis. Audiatur qd de ipso sit dicendū secūdū Hē
 ricū. Is enī i loco ubi supra de ista loquēs materia inquit. Qui ergo nō possunt an
 gelū itelligere secūdū rōnē sbē sue ut unitatē absq̄ rōnē puncti sūt illi de q̄bus dicit
 cōmentator super secūdo methaphisice i q̄bus uirtus imaginatiua dominatur sup
 uirtutē cogitatiuā. & iō ut dicit uidemus istos nō credere demonstrationibus nisi
 imaginatio eos comitetur. & qcqd cogitāt quātum est aut sitū habens i quāto ut
 punctus. unde tales melancolici sunt & optimi fiunt mathematici sed sunt natura
 les inepti. Hec Henricus ad uerbū. Ex q̄bus sequitur q̄ secūdū Henricū iste magi
 ster sit male dispositus ad studiū phie naturalis. peius ad studiū methaphisice pessi
 me ad studiū theologie q̄ etiā ē d abstractionibus. Relinquitur ergo ei solū aptitudo
 ad mathematica in quibus cum se nō exercuerit quod iudicium de eo faciendū sit
 relinquatur ipsemet iudicet. Postq̄ solute sunt rationes que cōiter solent adduci cō
 tra fundamenta positionis quam ego sum secutus in conclusione mea de modo de
 Magnus Al/ scensus xpi. Volo & asserere uerba Alberti nostri non minus profecto doctrina q̄ co
 bertus gnomento magni quæ memini me legisse apud eum de ista materia in libro philo
 corū. Tractatu enim primo. iiii. libri capitulo primo postq̄ illud exposuit Aristo.
 q̄ antiqui decipiebantur. credentes q̄ sicut quod non est non est in loco. ita nihil sit
 ens nisi sit in loco digrediens. Deinde sup isto passu sic inquit. Sūt autē etiā multi
 modernoz q̄ concedūt cōsequēs huius cōsequentie. licet sciant non ualere cōsequē
 tiā. Ex logicis enim scimus nō ualere consequentiam i qua proceditur a destructio
 ne antecedentis ad destructionē cōsequētis. Et iō licet uerum sit q̄ illud quod non
 est nusq̄ ē tamen nō propter hoc sequitur id quod ē alicubi ē. & licet hoc nō sequa
 tur ex dictis tamen sunt multi qui dicunt q̄ omne quod est in aliquo loco est uten
 tes tali ratione quia omne quod est unum aliquod particulare est. Particulare au
 tem est hic & nunc & quod est hic & nunc alicubi ē. ergo omne quod est alicubi ē.
 Amplius omne quod est definite essentie est. quia intra terminos sui coartatur &
 quod definite essentie est in loco definitur. & quod i loco definitur i loco ē aliquo.
 Io: Damalce Distinguant autem isti per Ioannem Damascenū dicētē aliqd i loco eē dici dupli
 nus citer. Est enim aliqd circūscriptiue. cui principiū & mediū & ultimū assignatur in
 Esse i loco du loco. & hoc modo dicūt corpora esse i loco. Est itē aliqd i loco definitiue cuius esse
 pliciter tia sic finite clauditur i uno loco q̄ extra ipsum nihil sui inuenitur. & hoc modo idi
 uisibilia dicunt esse in loco & similiter intelligētias & animas &c. Sed nos ista nō
 credimus. nam & ultimum celum non definitur nec circūscribitur loco eo q̄ omne

quod est i loco clauditur & cōtinetur a loco i quo ē & itelligētia p naturā suā non
 est i loco nec i aliqua loci differētia. Hec Albertus ad litterā. Vsitatā illā distin
 ctionem de esse in loco definitiue & nō circūscriptiue nō approbās. quā tamen distin
 ctionem aliquo modo negari quidam magistri oio nephās existimabāt. Nūc ulti
 mo restat ut ostendā qliter sunt itelligenda uerba cōclusiōis mee & declarē etiā de
 uirtute sermonis ipsam esse catholicā. Dicit ergo cōclusio. Christus nō ueraciter et
 quātū ad realem p̄sentia ut ponit Thomas & cōis uia descendit ad inferos sed solū uerboz cōclu
 quo ad effectum. Vbi est notādum q̄ li & ubi dicitur & quātum ad realem p̄sen
 tia tenetur copulatiue. & ly ut cū dicitur ut ponit Thomas tenetur specificatiue &
 determinatiue ut mox declarabo. Ex q̄bus patet q̄ p̄dicta cōclusio est una p̄positio
 copulatiua negatiua uel de copulato extremo negatiōe p̄posita cōiūctiōi copula
 tiue. Cuius sensus ē. Non est ita q̄ xps ueraciter & quantum ad realem p̄sentia
 eo modo quo ponit Thomas descendit ad inferos &c. & illa copulatiua equiuua
 let uni disiunctiue affirmatiue de partibus contradicentibus. i. isti. Christus nō de
 scendit ueraciter ad inferos uel non descendit ad inferos secundum realem p̄sen
 tia &c. Ex quo sequitur q̄ ex dicta conclusione inferendo q̄ xpus non ueraciter de
 scendit ad inferos est arguere a tota disiunctiua affirmatiua ad alteram eius partē
 determinate. Talis autem argumentatio peccat secundum consequens. Disiuncti
 ua enim affirmatiua est consequens ad alterā eius partem. Sequitur ulterius q̄ ra
 tione falsitatis p̄dicte partis non debet falsificari tota disiunctiua p̄dicte. Vnde i
 simili ista p̄positio est uera. Socrates est homo. & illa est falsa Socrates est homo
 & deus non est deus. Ex qua arguere ergo Socrates non est homo profecto puerile
 est. A simili ex ista copulatiua negatiua xps non ueraciter & quantum ad realem p̄
 sentiam ut ponit Thomas descendit &c. Arguere ergo christus non ueraciter descē
 dit puerile est & hominis penitus nescientis logicam nec philosophiam nedum the
 ologiam. Non solum autem non intendo in conclusione mea istam p̄positionem
 esse ueram. Christus nō ueraciter descendit ad inferos sed neq̄ istam. Christus uel
 anima christi non fuit p̄sentialiter in inferno & per realem ac ueram p̄sentiam
 sue substātie sed solum intendo q̄ non fuit ibi per realem p̄sentiam eo modo quo
 ponit Thomas & cōis uia. Ideo dixi q̄ ly ut tenetur specificatiue & determinatiue
 de ly realis p̄sentia. ideo nō ualet nō fuit ibi realiter p̄sens eo modo quo talis do
 ctor dicit ergo non fuit ibi realiter p̄sens. Tenet autē cōis uia. i. uia Scoti Bonauē
 ture & omnium scotistarum & quasi oīum nominaliū q̄ ita fuerit ibi p̄sens q̄ sua
 substātia fuerit ei ratio p̄sentialitatis & locabilitatis quam opinionem quia etiā
 Thomas mihi uidetur sequi i ista materia. Ideo dixi ut ponit Thomas & cōis uia. Nominales
 Cōmunē uia theologorū appellās quæ cōmunitet nunc tenetur Parisius ubi preci
 pue uiget studium theologie ibi autem fere omnes incedunt in ista materia de pre
 sentialitate anime ad locum cū scotistis & nominalibus & ego propter hoc solū. i.
 propter reuerentiam uniuerſitatis Parisien. nolui ponere hanc meam cōclusionem Vniuerſitas
 nisi tanq̄ probabilem etiam q̄ uiderem ipsam secundum uiam multorum proba
 parisienſis

Declaratio
 uerboz cōclu
 sionis de uir
 tute sermonis

Scotus
 .S. Bonauen
 tura
 Nominales
 .S. Thomas
 cōis uia
 Vniuerſitas
 parisienſis

Scotus Thomiste

Obiectio

Solutio

Epilogus

tissimorum doctorum posse etiam assertiue poni quod autem ly ut possit teneri in communi modo loquendi determinatiue patet. Nam si quis dicat attributa non distinguuntur ut dicit Scotus a pud omnes propositio haberet duplicem sensum proprium. Vnus esset capiēdo ly ut relatiue & equipolleret huic dictioni quod ac si diceretur attributa non distinguuntur quod. scilicet attributa non distinguuntur dicit Scotus & propositio esset falsa etiam secundum thomistas quia etiam ipsi concedunt attributa aliquo modo distinguuntur. Alius sensus esset capiēdo ly ut determinatiue & specificatiue & equipolleret huic dictioni eo modo quo ac si diceretur attributa non distinguuntur eo modo distinctionis quo dicit ea distinguuntur Scotus. & tunc apud thomistas propositio esset uera & ita est in quolibet propositione ubi post recitatam opinionem ponitur auctoritas alicuius cōiuncta per hanc dictionem ut. Si ergo iste modus loquendi & proprius & usitatissimus apud omnes theologos concedatur oportet quod etiam concedatur quod in propositione nostra in qua dicitur christus non descendit ut dicit thomas ly ut sicut potest teneri relatiue ut sit sensus christus non descendit quod. scilicet christum descendisse dicit thomas. ita etiam & tam bene & tam proprie teneri specificatiue equipollēdo huic. licet christus descenderit presentialiter non tamen eo modo presentialiter quo dicit cōis uia & est sensus quem ego intendo. Sed diceret forte quispiam adhuc non effugis quia deinde addis. sed solum quo ad effectum ergo non solum excludis realem presentiam eo modo quo ponit eam cōis uia. Sed simpliciter omnem realem presentiam ex quo dicitur quod solum quo ad effectum ita quod dicunt isti propositio non tamen est negatiua copulatiua ut dicit negando. scilicet presentialitatem ad modum thome &c. Sed etiam affirmatiua dicens. scilicet affirmatiue quod christus solum quo ad effectum fuit in inferno. Sed rudis est hanc obiectio nam hanc dictionem sed est dictionem aduersatiua & uigore eius importatur per sequentia ad ipsam ueritatem affirmatiua opposita dicto quod negat pars superior conclusionis. Cui ista aduersatur. si ergo ut probatum est in superiori parte negatur solum presentialitas anime per substantiam non quantum ad quod sed quantum ad quod. id est quod non negatur substantiam fuisse presentem sed substantiam fuisse rationem presentialitatis. Ita etiam in ista ultima parte quae ponit affirmatiuam precise aduersantem illi fuisse in inferno per effectum est accipiendum non quantum ad rem locatam sed quantum ad rationem locandi ut breuiter sit sensus qui etiam rudibus patere potest quod ex quo substantie finitas non fuit ei ratio localis presentie solus effectus fuit ei talis ratio. Recolligendo ergo breuiter dico quod christus ueraciter descendit ad inferos & quod per realem presentiam fuit in inferno. sed dico quod non eo modo ueraciter & presentialiter fuit ibi quo dicit thomas & communis uia quia. scilicet sua substantia non fuit sibi ratio essendi in loco ut ponunt illi. sed sua operatio. Et hanc opinionem quae sit probabilis & a quam multis catholicis & excellentissimis doctoribus credita. Iam satis patuit supra quod etiam de uirtute sermonis sit uera & non heretica iudicanda satis explicauimus. Scimus enim quod illa est uera. Christus non ut deus & homo ut ponit Arrius satisfecit pro nobis quia licet uerum sit quod ut deus & homo fallum est tamen quod eo modo existens homo & deus quo ponit Arrius. Ita licet sit uerum quod ueraciter & presentialiter fuerit Christus in

inferno tamen probabile est & a multis creditum quod non eo modo ueraciter & presentialiter quo thomas dicit & communis uia modo supra exposito. Sed unus uidetur restare scrupulus quod hec non fuerit mea intentio. cum posui conclusionem. Quia Obiectio si thomas in primo sententiarum tenet istam uiam etiam ipse quod operatio sit ratio angelum esse in loco uidetur quod conclusio etiam sit uera secundum thomam. Quare Solutio re cum ego dicam non ut ponit thomas uidetur quod aliud ego sim opinatus de illo descensu quam id quod dixi. Hunc autem scrupulum non haberent si bene meas conclusiones considerassent. Ego enim huius sum opinionis quod thomas in hac materia de modo essendi in loco rerum separatarum diuersa senserit & non ubique eandem Diuersa circa hanc opinionem sequutus sit opinionem. Quare licet in primo sententiarum uideatur tenere istam hanc opinionem uiam quam ego sequor in conclusione tamen & alibi. ut in quarto sententiarum & opinatum thomam maxime in tertia parte summe. ubi tractat de hoc descensu & ex qua potius quam ex mam scripto iudicanda est opinio eius uidetur esse cum opinione scotistarum. quod ita fuit Scotiste ubi per essentiam quod sua essentia fuerit sibi ratio locabilitatis & non effectus solum uel operatio. Dicit enim thomas ibi quod anima christi fuit per effectum in aliis partibus inferni. per essentiam autem in limbo &c. Ex hoc dicto ego arguo sic. Vbi cum quod est aliquid per id quod est sibi ratio locabilitatis ibi est per suam substantiam & realem presentiam. ergo si effectus fuit anime christi ratio locabilitatis ubique fuit it per effectum ibi fuit per realem presentiam sue substantie. sed secundum thomam alicubi fuit per effectum ubi non fuit per realem sui presentiam. ergo secundum thomam effectus non fuit ei ratio locabilitatis. hoc me mouit ad probabiliter credendum thomam in hoc articulo ambulare cum scotistis. Sed quicquid sit de opinione thome nihil ad propositum quia errare in opinione thome non est errare Diffensio inter thomistas in fide & sepe est multiplex opinio inter thomistas de opinione eius. sufficit hoc quod euidenter apparet. quod cum ego posui conclusionem credidi hanc esse opinionem thome. & quod ego nunc non extorqueo propositionem ad sensum alienum ab eo quem tunc habebam. Quod enim ego hoc a principio crediderim. & hanc fuerit sententia mea Nota. de opinione thome cum posui conclusiones. ex hoc patet euidentissime quia ego istam posui conclusionem quod de modo essendi in loco angelorum non differunt. thomas & scotus. Scitur autem quod expresse scotus dicit quod seclusa omni operatione ad hanc substantie incorporee debetur locus. Quare oportuit quod ego crederem thomam esse in hac sententia. & ideo licet ego firmiter tenerem quod christus ueraciter & presentialiter fuerit in inferno. & in hoc conuenirem cum thoma & cum omnibus catholicis. tamen quia ego putabam thomam credere suam substantiam fuisse sibi rationem locabilitatis & non operationem. Ideo dixi in conclusione mea non eo modo quo ponit thomas & cōis uia. Nec debet alicui uideri mirabile quod thomas in Quod Sanctus thomas uno loco sequatur unam opinionem & in alio aliam. Nam & in primo inuenitur sequitur opinio quandoque de eadem re diuersa sentierit nē cōmētatoris de genitis ex putrefactione. quā deinde in septimo methaphisice & eadem re diuersa sentierit alibi reprobatur. Item in secundo sententiarum sequitur opinionem cōmētatoris de materia cali. quam deinde. & in secundo cali reprobatur & in summa. Item in quarto

& in questionibus super Boetium de trinitate tenet uiam commentatoris de dimē
sionibus interminatis. & in libello deinde pprio ut creditur & i multis aliis locis illā
non tenet. Item in primo sententiarum dicit q̄ eadem actione intelligitur ipsum i
telligibile & ipsum intelligere. In prima uero pte summe. & in tertio sententiarum
tenet actionem reflexam differre a directa. Item in scripto tenet q̄ anima xpi secū/
dū q̄ corpori cōiungibilis fuerit sicut aīa uiatoris. secūdū uero q̄ uerbo cōiūgibilis
ut aīa cōprehēnsoris. In sūma at̄ t̄ q̄ aīa xpi totaliter & quātū ad oīa fuit sicut aīa
cōprehēnsoris & q̄ ipsa claritatis i passibilitatisq̄ dotē i corpus nō trāssuderit fuisse
ex dispēlatōe diuina. Itē & de sciētia xpi aliter sentit i scripto & aliter i sūma & ita
de multis aliis. q. est uidere in quibus ipse diuersas diuersis in locis sequutus ē opi/
niones q̄ si isti oīo cōtendūt opinionem illam de modo essendi in loco secūdū ope/
rationem esse etiā Thome nihil plus habebūt contra me nisi q̄ opinio mea de mō
descensus xpi tanto est probabilior & minus est heretica iudicanda quāro etiā secū/
dū opinionem sancti Thome est uera. Ob id autem magis miror a magistris istis
damnatam conclusionem meam anteq̄ istam conclusionem hereticam iudicarent
super ea ipsismet meā intentionē his uerbis nō modo declarauerā sed etiā scribēdā
annotandāq̄ dictauerā sic dicens. Nemo intelligat me ex hac cōclusiōe dicere ani/
mā xpi non descendisse ad inferos & aīam xpi intriduo non fuisse i inferno immo
utrūq̄ cōsiteor. sed dico q̄ neq̄ motus localis neq̄ alicubi locari cōpetit alicui s̄bē
separate sicut erat aīa xpi nisi ratione operationis. hec precise & nō alia de uerbo ad
uerbum eis notanda p̄nunciaui pro breui declaratiōe huius cōclusionis quā cū ad
huc postea hereticā iudicauerint quam iam pro catholica habere possint ego nō ui
deo. Et ut breuiter per modū argumētationis recapitulādo ostēdā errare illos i fide
qui credunt p̄positionem meā ab heresi nō posse defendi. Arguo sic ponens cōclu/
sionem in se hereticam potest accusari de heresi pro quanto heresis est in intellectu.
Sed ponens p̄dictā meam conclusionē nō potest ex eius positione accusari de here
si ergo conclusio supradicta non est in se heretica. maiorem ipsi habent pro cōcessa
minorē sic probo. Quotiescunq̄ ponēdo totū illud ad quod sequitur de necessita
te. a. propositio nō potest quis accusari de heresi etiam ponens a propositioem ac
cusari non potest: sed ponens totum illud ad qd̄ sequitur positio conclusionis mee
eo modo quo a me est posita non potest accusari de heresi ergo & ponens ipsam p̄
positionē ut eā posui accusari nō pōt. Probo minorē sic contradictoriū huius dicti
rō essendi in loco. i. hic uel ibi modo supra declarato separatis substātiis est opera/
tio nō finitatio nature non est de fide & cōtradietorium huius dicti nō licet argue/
re a tota copulatiua ad alterā eius ptem nō est de fide & cōtradietoriū huius dicti.
Siquis posita aliqua assertiōe negatiua uel affirmatiua addat auctoritatem alicu/
ius doc. cum propositioe ut ly ut potest teneri ita bene determinatiue sicut relati/
ue. Quia ita bene potest equiualeere huic dictioni eo modo quo sicut huic dictioni
q̄ similiter non est de fide. & contradictoriū huius dicti per cōmunē uīā i rebus
theologicis congruenter possumus intelligere uīā quā cōiter tenetur in ea uniuers/

Nota.

Arguit cōtra
opponentes

sitate i qua tempore sic dicētis magis uiget studium theologie nō ē de fide. & cōtra
dictorium huius dicti hoc tēpore i uniuersitate parisiēsi magis uiget studiū theolo
gie q̄ alibi nō ē de fide. & cōtradietoriū huius dicti in uniuersitate parisiēsi nūc cō/
muniter tenetur q̄ finitatio nature sit ratio locabilitatis substātie separate. nō ē de
fide. & cōtradietoriū huius dicti Scotus & maior ps nominalium tenet supradictā
opinionē. & Thomas eā uidetur tenere i tertia pte sūme ubi agit de descēsu xpi nō
ē de fide. Tūc sic. Si cōtradietoria horū dictorū nō sunt de fide sequitur q̄ ista dicta
ponere credere & disputare nō ē in se hereticū aut cōtra fidē nec ipsa diuēctiue uel
copulatiue ponēs tenēs & disputās pōt accusari de heresi. Sed ad hec dicta simul
& copulatiue posita seqtur positio cōclusionis mee ut iacet precise ergo ponēs con/
clusionē meā p̄cise ut iacet de heresi accusari nō pōt. Probatiōes aut̄ oīum supradi
ctorū habētur ex suprascriptis. nā de primo dicto patet q̄ nō solū ē hereticū sed et̄
rōnabilius suo opposito & a multis catholicis doc. creditum & approbatū & i secū/
do cōsentiūt oēs dialetici & oēs theologi qui unq̄ dialeticā nouerūt. ita de aliis oī/
bus de q̄bus et̄ si q̄s pōt dubitare uera sint an falsa. nemo tamē tam rudis ē. tā ex/
pers oīs doctrine. tā ignarus fidei & eorū que ad fidē attinent q̄ diceret illa credi nō
posse absq̄ heresi & sic eorū cōtradietoria eē de fide. Tūc aut̄ ulterius arguatur sic.
Qui credit cōclusionē istam xps. &c. Ex ui uerborū & secūdū propriū & nō extor
tum usum loquēdi nō posse habere sensum catholicum credit contradictoriū ali/
cuius uel aliquorū ex supradictis. vii. dictis esse de fide. Sed qui aliquid tenent eē
de fide q̄ non sit de fide male sentiunt de fide. quia contra dictum domini deute/
ronomi. iiii. nō addetis ad uerbum quod ego loquor uobis neq̄ minuetis ab eo er
go de conclusionē mea male ut supra sentientes de fide male sentiunt. Vide o sum
me pontifex. uide o apostolici ordinis augustissimi senatores uide o uniuersa Ro/
ma immo Italia immo christianorum ecclesia ut conuincantur in hac prima pro/
positione in qua me maxime fulminabant & in qua multis non tam accusandi me
q̄ excusandi se de sua damnatione aniam aliquam habere uidebantur & de cate/
ris quidem conclusionibus patebit luce clarius nullam uel minimam quidem po/
tuisse eos habere occasionem damnandi eas de heresi & iam de ista prima in qua
erant fortiores uisum est qualis sit & recte ne an non recte per eos fuerit damnata
presertim iam explicato eis per me sensu quem per eam intendebam & uerbis con/
clusionis sine aliquo uel terminorum uel orationis abusu uel extorsione applicato. Deffendit po
Et quis hoc sufficiat ad defensionem conclusionis mee tamen ad pleniorē huius
materie discussionem Dico q̄ etiam interpretando cōclusionem eo modo quo ip/
si interpretabantur q̄ scilicet christus effectualiter tantum non presentialiter fuerit
in inferno adhuc aliquibus forte possit uideri presumptuose per eos fuisse determi
natum q̄ conclusio simpliciter esset heretica. cum sit q̄ Durandus ordinis predi/
catorum theologus maximus qui forte non minus doctrina magistrōs istos exce/
dit q̄ ego excedar ab eis tenuit illam opinionem esse probabilem & cum uerita
te articuli bene defensabilem. Sic enim scribitur in tertio sententiarum. Ad tertiū ba

Exclamatio

Deffendit po
stremo cōclu
sionē auctori
tate durandi
ex suphabun
danti!

Durandus
Durandi uer
ba

sic proceditur & uidetur q̄ Christus secundum animam non descenderit ad infernum quia idem finitum non potest simul esse in diuersis locis sed anima christi cū esset creatura finita & statim post mortem fuit in paradiso cum anima latronis. Cui dictum est luce. xxiii. Hodie mecum eris in paradiso ergo tunc saltem non potuit esse in inferno. Item ea quæ christus fecit & passus est in natura assumpta ordinata fuerunt ad salutem humanam. Sed ad hanc non profuisset q̄ christus ad inferos descendisset quia per passionem quam in hoc mūdo sustinuit liberauit nos ab omni culpa & pena ergo uidetur q̄ christus ad inferos nō descendit. In cōtrariū ē quod dicitur in simbolo. descendit ad inferos. Et apostolus dicit ad ephesios. iiii. q̄ autem ascendit quid est nisi quia descendit ad inferiores partes terre. glo. i. ad inferos respondet q̄ cum articulus sit xpm ad inferos descendisse & nō potest intelligi ratione diuinitatis secundum quam est ubiq̄. nec ratione corporis secundum quam fuit in sepulchro. restatq̄ intelligatur ratione humane nature anime. supposito quo uide da sunt duo primum est per quem modum anima christi descendit ad infernum. Secundum est ad quem infernum descendit. Quantum ad primum sciendum est q̄ cum anima separata nō sit corpus nec uirtus in corpore nō potest dici q̄ anima christi descendit ad inferos eo genere motus uel descensus quo corpora mouentur eo genere motus quo angeli mouentur nō dare patet. Angeli enim dicuntur moueri de loco ad locum in quantum successiue operantur in diuersis locis. anima separata nō dicitur habere aliquam operationem circa locum uel circa corpus existens in loco quia cum ex natura sua sit determinata ad certū corpus nō potest mouere nec agere in aliud nisi mediante corpore proprio. sed illo caret dum est separata. ergo nō potest anima moueri de loco ad locum ratione operationis quam habet circa locum uel circa corpus existens in loco. Nihilominus hoc nō obstare potest dici anima separata descendisse ad infernum dupliciter. Vno modo secundum deputationem. & sic dicitur descendere ad infernum anime damnatorum simpliciter. quia simpliciter deputate sunt ut resumpto corpore sint in inferno propter quod dicuntur ibi esse ubi sunt simpliciter deputate. anime autē sanctorum patrum dicuntur in limbo esse uel ad limbum descendisse propter deputationem nō simplicem sed cōditionatam. quia resumpto corpore nisi liberarentur a redēptore. hoc autem modo nō dicitur anima christi descendisse ad infernū. s. propter deputationē quia omnis talis deputatio est propter culpam cōtractam uel cōmissam que in christo nō fuit. Alio modo potest dici anima separata descendere ad infernum secundum effectum & hoc modo potest dici anima christi descendere ad infernum propter duplicem effectum quem habuit in illis qui erant in inferno. Vnus effectus fuit exhibitio uisionis diuine qua carebant. ad quam se habuit passio christi per modum meriti & quia totum meritū depēdet principaliter ab actu anime. Ideo hic effectus attribuitur sibi sicut principali principio merēdi. Itē per appropriationem sicut xps secundū animam fuit beatus sic secundum eam attribuitur ei fuisse causam beatitudinis in aliis. Cōgruum enim ē ut ens in potētia reducatur ad actum per id quod in actu ē. Alius effectus fuit secundum quosdā ad quē

Quomō an/
geli moueāt
ad locum

Animam de/
scēdere ad in/
fernū dupli/
citer.

se habuit anima xpi directe per modum agentis. s. illuminare animas patrum que erant in limbo & de misteriis quæ cadunt sub reuelatione. Secundum enim Dyonisiū Dyonisius septimo celestis gerarchie. xps secundū animam habet docere angelos & rōne huius duplicis effectus potest dici anima xpi descendisse ad infernū. Cōfirmatur autem hoc triplici rōne. Prima ē quia moueri uel descendere cōpetit aīe sepeate nō p modū motus corporis sed per modū quo moueri cōpetit sibi moueri de loco ad locū p motū quæ sit subiectiue in ipsis sed p effectū quē habēt in aliis rebus ergo simili mō cōpetit aīe sepeate & cōpetebat aīe xpi. Secūda ratio talis ē. xps dicitur descendisse ad infernū ut aīas sanctorum patrum illuminaret ad uidendum deū in eodē autē instanti quo xps mortuus ē sancti patres uiderunt deū. in eodē autē instanti nō potuit aīa xpi esse in inferno per motum. ergo nec descendit illuc per motum qui esset in ipsa. sed p effectum quem habuerit in aliis. Item sicut in illo triduo dicitur aīa xpi fuisse in inferno cum animabus sanctorum patrum sic in illo triduo uel parte tridui dicitur fuisse in paradiso cum aīa latronis. Cui dictū ē Luce. xxiii. hodie mecum eris in paradiso. sed id nō potest intelligi quo ad locum acquisitum per motum. cum secundum ponētes spiritus in loco diffinitiuē moueri de loco ad locum. Idem spiritus non potest esse in pluribus locis nec moueri simul pluribus motibus ad plura loca tendētibz. quare oportet ut intelligatur secundum effectū. q̄ si quis dicat q̄ paradisu dicitur dupliciter. Vno modo locus corporeus. s. calum empireum & sic nō fuit anima xpi in paradiso nisi post assumptionē. Alio modo dicitur paradisu uisio diuine essentie & sic aīa xpi fuit in paradiso ab instanti cōceptiōis et aīa latronis in ipso die passionis per quē modū nō repugnat anime xpi q̄ simul fuerit in paradiso sic dicto. i. q̄ uiderit deū. & q̄ fuerit localiter in inferno si sic inq̄ dicatur non ualeat quia sicut paradisu dicitur dupliciter sic infernus. Vno enim modo dicitur infernus locus correspondens infra terram. Alio modo carentia uisionis diuine sicut ergo anima latronis nō dicitur fuisse cum anima christi in paradiso nisi quia merito passionis christi anima latronis uidit deum sic anima xpi non dicitur fuisse cum animabus electorum patrum in inferno nisi quia anime eorum quæ carebant uisione diuina & sic dicebantur eē in inferno merito huius passionis purgate sunt ab hac carentia utrūq̄ ergo de pari debet intelligi quo ad effectum non quo ad locum uel motum localem qui fuerit subiectiue in ipsa anima. quæ autem istud probabiliter sit dictum etiā satis uideatur saluare articulum & dictum scripture. quia tamen uirtus diuina non comprehenditur a ratione humana. Ideo non ē pertinaciter asserendū q̄ aīa xpi p aliū modū nobis ignotum nō potuerit descendere ad infernum. Ad primum argumētum dicendum q̄ idem finitum nō potest esse simul in pluribus locis diffinitiuē uel circūscriptiue nec isto modo ponitur animam xpi fuisse simul in paradiso & in inferno. sed secundum effectum nihil prohibet q̄ idem finitum dicatur esse in pluribus locis quando effectus sunt cōpossibiles & simul subsunt uirtuti eiusdē agentis & sic aīa christi dicitur fuisse in paradiso simul & in inferno quia merito eius anima latronis uidit

deū qđ ē esse ī paradiso & aīe patrū q̄ carebāt uisione diuina & ob hoc dicebantur esse ī inferno liberate sunt ab hac carētia & p̄ cōsequēs ab inferno. imo secūdū unū et eūdē effectū. s. secūdum liberationē patrū potuit aīa xp̄i dici. simul esse ī paradiso & ī inferno cōsiderādo terminū a quo & ad quē illius effectus rōne enī carētie uisio nis diuine a qua fuerūt p̄ passionē xp̄i liberati potuit dici aīa xp̄i fuisse ī inferno. rō/ ne uero uisionis diuine ad quā sunt admissi potuit dici esse ī paradiso. Ad secūdum dicēdū qđ eo ipso qđ p̄ passionē xp̄i liberati sumus a culpa & a pena dī xp̄s descen/ disse ī infernum quia merito eius passionis aliq̄ adēpti sūt a penis inferni. Descēsus enī ille nō attēditur secūdū motū localē existētē ī aīa sed secūdū effectū quē habu it in saluandis hęc Durandus ad uerbum. Qui cū talem opinionē nūq̄ iueniatur retractasse si ipsa sit simpliciter heretica & cōsequēter cōtra iam determinata ab ec/ clesia. Sequitur qđ durandus mortuus sit hereticus. O insignis ordo predicatorū & no/ stre religionis maximus splendor potes hęc pati doctore tuum primū fortasse post Thomā aut sine dubio inter primos. cuius libri quotidie in tuis scolis. in tuis clau/ stris. in tuis bibliothecis habentur. leguntur coluntur nunc esse pronunciatum he reticum. Agas tu cām doctoris tui. ego meam egi. imo tu o ecclesia tuam agas cām quā pmisisti p̄ tot annos & nūc pmittis. Durandū publice legi & tā nephandā iux ta hos magistros illius heresim aut per ignoratiā nūq̄ agnouisti. aut per negligētiā & rei diuine cōtēptū agnitā nō damnasti. Quod si dicant non opus fuisse noua dā natione. cum hec opinio sit de iam damnatis. Primo ex hoc sequitur qđ dixi supra. Durandum. s. mortuū esse hereticum. Secundo & Capreolū & durādellū & mul/ tos alios doc. qui opinionē durandi recitant et eam tamen de heresi nō arguūt igna ros fuisse & rudes in fide. nec scientes discernere hereticum a non heretico. Tertio dicant mihi isti patres ubi ipsi istius opinionis legerunt damnationem. Ego quidē ut de me fateor me eam usq̄ legisse non memini. Conciliorum profecto determina tionem nullam contra durandum asserere possunt. Cum non solum dānata hec un/ q̄ fuerit opinio in conciliis. sed nec in aliquo eorum de ipsa habita mentio ē. Dicta itidem scripture sacre allegare contra eum nescio quo modo poterunt si non menti tur Scotus qui dicit teste Francisco qđ etiam de ipso de sensu xp̄i nedum de modo descensus non habetur expressa mentio in doctrina euāgelica & per premissa a no bis in principio. Q. patet de modo quo uteretur forte Durandus ad exponēdū au/ ctoritates scripture quā uiderentur esse contra eum. De auctoritatibus sancto/ rum forte multas possent adducere dicentium fuisse animam christi in triduo in in ferno sicut corpus fuit in sepulchro & similia. & quicquid sit de fantasia Durandi quo. s. modo ipso supradictas auctoritates exponeret forte dicēdo de anima hoc. di ci & non de toto composito. quia per animam principaliter illa sit operatus quicqd̄ inquam ipse dicat cuius ego opinionem nec teneo nec unq̄ tenui. Ego hoc dico & firmiter assero non ualere istam consequentiam. hac opinio est contra dicta Augu stini uel Hieronymi uel Gregorii & sic de ceteris docto. ecclesie ergo est heretica & huius dicti ueritas sicut est a bonis omnibus & subtilibus thologis credita ita a

Exclamatio
Ordo predi/
carorum
Thomas

Durandus
Capreolus
Durādellus

Scotus

Nota

me etiā euidenter probabitur. Quāuis enim sanctorū doc. scriptura extra canonē De auctori ta/ bible posita sit tradenda & legenda & cum debita reuerentia suscipienda nō tamē te doctorum sunt eorum dicta ita firme auctoritatis & imobilitatis ut eis contradicere nō liceat. s. Augustini & circa ea dubitare nisi uel per scripturā sacrā aliter probentur euidenter & expresse hier. greg. & aliorum uel firmiter per ecclesiā ipsa auctorifantem determinatum fuerit illa firmā uerita/ tem & indubiā continere. Ideo per dicta sanctorum extra canonē bible precise nō pōt cōuinci opinio heretica manifeste. nā ubi nō est infallibilis ueritas ibi nec fides assensus infallibilis nec adhesio firma. Ex quo enī ibi certa ueritas & indubia fides non est ei semper assentitur cum dubio & cū formidine falsi. quia ut dicit Augusti nus ī epistola ad Hieronymū & xi. cōtra Faustū. c. viii. & xvi. cōtra eūdē Faustū si scriptura nō cōtinet infallibilem ueritatem & ī aliqua pte sui falsa inuenitur non remanet ī ea certa fides qua ei firmiter credatur & pp̄ falsitātē repertā ī una sui pte tota suspecta hētur & sic fides titubaret. Quia ut dicit Augustinus de lide xp̄iana. c. vii. titubat fides si sacras scripturas uacillat auctoritas. Quod autē ī dictis sacro/ rū extra canonem bible nō sit ueritas infallibilis quātū ad preles attinet tres mi hi succurrūt probatiōes. Prima est quia ipsimet doc. de dictis suis dubitat an in eis errauerit an nō. Vnde Augustinus primo de trinitate. c. i. inquit. Nec pigebit me si cubi hesito querere. nec pudebit me sicubi erro me corrigere. Et. c. ii. pinde q̄ quis hoc legit ubi pariter hesitat. querat ubi errorem suum cognoscit redeat ad me. ubi meū. reuocet me. hinc liber retractationum Augustini ī quo multa ex dictis ab eo antea dānat & retractat. Vnde & secūdo de trinitate magis optabo a quolibet re/ prehēdi q̄ siue ab errāte siue ab adulante laudari. Laudator enim & errās cōfirmat errorem. adulator uero allicit ī errorem. Emēdabit autem me iustus ī misericordia & arguet me. oleum autem peccatoris nō īpinguet caput meū. Et sicut dicit Gui do carmelita ī libro de heresibus. licet Augustinus ī his dictis loquatur humiliter nihilominus loquitur ueraciter. Vnde ipse ad Vincentiū dicit negare non possum nec debeo. sicut ī ipsis maioribus ita ī meis tam multis opusculis multa esse q̄ pos/ sunt iusto iudicio & nulla temeritate reprehendi. & ī libro de uera religione inquit quicquid in libris meis erroris inuenietur hoc solum mihi est attribuēdum quicqd̄ autem uerū aut bene expositū illud uni oīum remuneratori & largitori deo tribua tur. Possunt ergo dicta Augustini egregii & diuini doctoris nō semper ī omnibus continere indubiam ueritatem. Cum ipse circa ea dubitet errauerit nec ne & quod dictum est de Augustino dictum intelligatur similiter de aliis doctoribus. Secun/ da probatio sumitur a discordia quā est inter ipsos auctores. Discordia enim ī scri ptoribus testimonium est falsitatis. Cum sit necesse qđ saltem unus discordantium falsum dicat. quia necessario altera pars cōtradictionis est falsa. Ideo Augustinus xvi. de ciuitate dei probat scripture sacre ueritatem ex mutua cōcordia scriptorum eius in qua omnes cōcordant & nullus ab alio discordat quod attestātur scripture sacre in dubie & infallibili ueritati. Vero enim & ueritati ut dicit phūs ethico

Ratio.

Augustinus

Prima proba
tio qđ ī dictis
sanctorū ex/
tra bible ca/
nonem nō sit
ueritas īfali/
bilis

Guido carme
lita
Augustinus

Secūda pro/
batio

Augustinus

Discordia in r̄u oīa cōsonāt qđ nō accidit ī aliis scripturis. Quāta. n. sit discordia ī dictis factoz
dictis sancto extra canonicas scripturas nemo nō nouit nisi q illoz libros nō legit. Discordat Au
rum extra bi gustinus a ceteris sanctis doc. circa itelligētiā operū sex dierū. Quia alii ponūt q
ble canonē deus fecit illa sex diez opa secūdū successionē tēporis diez. a qbus discordat Aug.
Augustinus q ponit oīa simul facta iuxta illud q uiuit ī eternū creauit oīa simul. Vnde motus
De operibus Aug. numerat illos sex dies nō secūdū successionē tēporis sed secūdū distinctionem
sex dierum cognitionis angelice rerum in proprio genere & uerbo & tamē nō dicuntur illi uel
Hieronymus isti heretici & cōstat q una opinio n̄ est falsa & p cōsequens dicta eorum nō inni
& Augusti tūtur infallibili ueritati. Similiter discordāt Hieronimus & Augustinus. qā Aug.
nus omnium psalmoz auctore facit Dauid. quod negat Hieronymus. Discordāt simi
De auctore. liter super reprehensione Petri a Paulo an fuerit de peccato mortali aut ueniali ipsi
ps. us Petri. Item etiam discordāt in cessatiōe legalium sic q sibi cōtradicēdo unus ne
De rephen cessario falsum dicit & tamē ex hoc neuter eorū hereticus reputatur. Similiter Be
sione petri da super primo regum dicit q Samuel fuit uerus sacerdos qđ expresse negat Aug.
De cessatiōe in libro de questionibus noui & uete. testa. dicens Samulem nō fuisse sacerdotem
legalium cum nō fuerit de filiis Aron. & Hieronymus primo cōtra Iouinianū dicit simulq
Beda & au cognoscēdum est q Samuel leuita nō sacerdos nec pontifex fuit. Ideoq nō nomi
gustinus cū natur iter sacerdotes sed iter eos qui inuocāt nomē domini. Dicta ergo istorum nō
hieronymo d innitūtur infallibili ueritati cū sibi cōtradicāt quorum una pars necessario est falsa
sacerdotio fa ut patet per philosophum. iiii. methaphisice. Quin ipse Aug. ī hac sentētia sibi met
muelis uidetur aduersari. nam ī libro de questionibus noui & uete. testa. q. xlyi dicit ut di
Aristoteles ximus Samulem nō fuisse sacerdotem. & tamē. xii. cōtra Faustum. c. xxxv. sic di
Augustinus cit commutatum sacerdotium ī Samulem reprobato Hely. & commutatum est
uarius super regnum ī Dauid Saule reprobato. ubi clare Aug. dicit trāslatum sacerdotium ī Sa
sacerdotio sa muelem. sic q Samuel uere fuerit sacerdos sicut Dauid uere fuit rex. De eodem
muelis & re etiam Samuele an fuerit resuscitatus uidetur a seipso dissentire Aug. Nam ī que
surrectōe eius stionibus noui & uete. testa. q. xxvii. tenet q Samuel nō fuit per Phitonissam ue
Hieronymus re resuscitatus sed demon ī similitudine Samuelis apparuit Sauli. & ī libro de cura
uarius super pro mor. agen. ponit q anima Samuelis a demone uere excitata per artem magi
salem cam loquuta fuerit Sauli. Hieronymus etiam in illa. q. an Salem fuerit Hierusalē
De. lxx. inter uidetur in quadam sua epistola de cuius titulo nō memini sibi cōtrarius. qui etiam
pretibus de. lxx. interpretibus contrarium sentit Aug. Item Greg. & Dyo. discordant circa
Gregorius & ordines angelorum & solus Hieronymus ceteris circa promotionem bigami aduer
Dyonisius satur. ipse enī tenet & scribit ī epistola ad Oceanum q Bigamus ante baptismum
De ordinibus post baptismum potest promoueri si modo post baptismum plures non cogno
angelorum uerit uxores. Cui contradicunt ceteri dicentes q Bigamus siue ante baptismum
Augustinus siue post baptismū nō potest promoueri & in hoc existimatur istos melius dixisse
Ambrosius ut scribit Aug. de bono cōiugali & Ambrosius de officiis. Item Hiero. ad marcellā
de quīq qōnibus scribēs dicit scōs q ī fine mūdi iueniētur nō morituros sed uiuos
assumendos Augustinus autem in libro de ciuitate dei. Omnes tunc morituros af

firmat. Item Hieronymus super Matheum dicit hoc dictum psalmi in omnem Hieronymus
terram exiuit sonus eorum &c. & illud christi predicabitur euangelium hoc in uni et Augustinus
uerso mundo esse completum per apostolos. Augustinus autem in epistola ad Exi cū origene
tium cui cōsentit Origenes super Matheum tenet hoc nondum esse cōpletum. Itē De dicto. ps.
Hieronymus super epistola ad Titū. tenet angelos per multa secula ante mūdum ī omnem ter/
uisibilem extitisse & deo seruisse quod & Ambrosius tenet in Exameron. Augusti ram &c.
nus autem super genesim tenet q simul cum celo empireo sint creati. Item Hiero Hieronymus
nus in prologo libri sapientie tenet q ille liber sit philonis & non sit cōputandus Ambrosius et
iter sacras scripturas. Augustinus autem in tertio retractationū ostendit se quādo Augustinus
q tenuisse q fuerit editus a Iesu sirach qđ ibi retractat. & licet nō exprimat a quo De tempore
sit editus tamen in libro de doctrina christiana ipsum enumerat inter libros sacros. creatōis ange
lorum
Item Hieronymus in libro hebraicarum questionum dicit q deus anteq celum & lorum
terram faceret paradysum ante condiderat propter illud quod dicitur plantaue Hieronymus
rat deus paradysum a principio. Augustinus autem super Genesim ad litteram ex et Augustinus
ponit a principio. i. tertia die. Item Augustinus in libro de concordia euangelista De libro sapi
entie
rum asserit totam negationem Petri factam fuisse in atrio anne & quā dicta sunt Hieronimus
inde post missum Iesum ad Caiphā recapitulando dicta esse Hieronymus autē Hieronimus
super Matheum uidetur uelle q Petrus in atrio Caiphe negauerit. Cui Beda ī lu et Aug.
cam consentire uidetur. Item Hieronymus super illud abacuch. mundi sunt oculi De tpe cōdi
tui negat singulos āgelos ppositos singulis corporalibus creaturis. & Aug. i. lxxxiii. tiōis paradisi
questionibus tenet q sic. Cui consentiunt Origenes & Dam. Item Hieronymus su Hieronimus
per illud Ione. Tollite me & mittite ī mare. dicit q licet ppria perire manu. ubi ca & Aug. cū be
stias periclitatur Aug. uero in libro de ciuitate dei cōtrarium affirmat. Multa deni da
q reperiuntur talia quibus sancti. doc. inter se salua fide contraria conscriperunt. De tpe nega
Sed nec omnia succurrunt properanti maxime. neq enim elaborari hoc a me opus tiōis petri
potuit exactiore diligentia quod uolui ueniēti statim iniuste infamie morbo occur Hieronimus
tere. scripturus alias super hac re ut maiore ocio & cura ita & plura & fortasse me & Aug. cū da
lora addam tamen & illud quod nunc occurrit Hieronymi in epistola ad Aug. sic ma. & orige
dicentis. Nec mireris si in tuis libris & maxime in scripturarum expositiōe quā uel ne
obscurissime sunt. quedam a recta linea discrepare uideantur. & hoc dico non q in De ppositiōe
operibus tuis quedam reprehendenda iam censeam. neq enim lectioni horum un angelorū sin
q operam dedi. nec horum exemplariorum apud nos copia est preter soliloquiorū gulis corpora
tuorum libros & quosdam cōmentarios in psalmis quos si uellem discutere non di libo creaturis
cam a me qui nihil. sum. sed a ueterum grecorum docerem interpretationibus di Hieronimus
scrapare hec ille. Sicut ergo ipsi ad se inuicem ita & nos ab eis in multis salua fide et & Aug.
ueritate scripture. & sancte ecclesie determinatione dissentire possumus. Tertia p De iterfectōe
batio sumitur ex spāli prerogatiua sacre scripture & sanctionum uniuersalis eccle sui ipsius
sue quibus solis concedimus infallibilis ueritatis excellentiā. unde Aug. cōtra Hiero. Hieronimus
in epistola ad eum sic dicit. Ego enim fateor caritati tue solis scripture libris quā iā Tertio pbatō
canones appellantur didici hunc timorem honorēq deserte ut nullum horū aucto Augustinus.
CCiii

rum scribendo errasse firmissime credam aut si aliquid in eis offendo litteris quod uideatur contrarium ueritati nihil aliud q̄ mendosum esse codicem uel interpretē nō affecutum esse uel me minime intellexisse non ambigam. Aliorum autem scripturas ita lego ut quantalibet sanctitate & doctrina polleant. non ideo uerum putem quia ipsi senserint sed quia uel per alios locos sacre scripture uel probabili. i. euidenti ratione quod a uero non aborreat persuadere potuerunt. nec te frater mi ar/ bitror sic libros tuos legi uelle tanquam prophetarum & apostolorum de quorum scriptis q̄ omni errore careāt dubitare nephādum est. absit hoc a pia humilitate & ueraci de temet ipso cogitatiōe. Et ipse Augustinus tertio de trinitate sane cum in omnibus litteris meis. nō solum p̄m lectorem sed etiam liberum correctorem de fiderem. Verumtamē uelut lectorem meum uolo mihi esse deditum. ita correctorem nolo. sibi & sicut illis dico nullis meis litteris quali scripturis canonicis i serui/ re. Sed i illis & quod nō credebas cū iueneris incūctanter crede i istis autē litteris quod certū nō habebas nisi certū itellexeris noli firmiter tenere. Ita illi dico noli me as litteras ex tua opinione uel cōtētiōe sed ex diuina lectiōe. uel iconcussa ratio/ ne corrigere. Et Augustinus in epistola siue libro ad Vincentium. Noli ergo frater contra diuina tam multa tam clara tam indubitata testimonia colligere. uel calū/ niari episcoporum scripta minorum. sicut Hylari Cipriani uel Agrippini. Nā hoc genus litterarum ab auctoritate canonū distinguēdum est. Non enim sic leguntur tanq̄ ex eis ita testimonium proferatur ut contra sentire nō liceat. Et in epistola ad fortunatum idem Augustinus nec quorumlibet disputatiōes quāuis catholicorum laudatorum hominum uelut scripturas canonicas habere debemus ut nobis non liceat salua honorificētia quā illis debetur hominibus aliquid in eorum scriptis im/ probare atq; respuere. Et i libro de unico baptismo quis nescit canonicam sanctam scripturam ueteris & noui testamenti certis suis terminis contineri eamq; postero ribus omnibus episcoporum litteris ita preponi ut de illa omnino dubitari nō possit utrum uerum aut ratum sit quicquid in ea scriptum constitit esse. episcoporum au/ tem litteras quā post confirmatum canonem scripte sunt uel scribuntur & per ser/ monem forte sapientioris cuiuslibet & per aliorum episcoporum grauiorem aucto/ ritatem doctioremq; prudentiam. & per concilia licere reprehēdi. si quid in eis for/ te est a ueritate deuiatum. Possent infinita huiusmodi adduci. Ex quibus pateret dicta sanctorum infallibili ueritati ut precise sanctorum sunt non inniti. Vnde & sepe inuenies modernos doctores discedere a dictis sanctorum. Dicit enim Rober/ tus Ochot q̄ sanctus uir Anselmus in multis deceptus propter ignorātiā loyce. & Ocham de actibus ghierarchicis non sentit cum Dyoniso. Et Scotus in. iiii. sen/ tentiarum quasi destruit totum processum anselmi in libro Cur deus homo. & ita sepe alibi inuenies de aliis doctoribus. Volui autem hec hic adducere non tam ob/ Durandi opinionem quam ego nec teneo nec unq̄ tenui q̄ propter id quod mox i principio secunde. q. tractabitur. Ex his omnibus concludo q̄ si non inuenitur ex/ pressa determinatiō uel scripture sancte uel uniuersalis ecclesie contra opinionem

Augustinus.

Augustinus.

Hylarius
Ciprianus
Agrippinus
Augustinus.

Robertus ol/ chot
Anselmus
Ocham discē/ tire a dyoni/ sio.
Scotū destru/ ere processū anselmi
Epilogus

Durandi presumptuosum est ipsam dicere simpliciter hereticā. Si autē iueniatur se/ rat oportet durādus patiēter hāc notā. Sed dicit aliq; esto q̄ sensus tuus quē decla/ rasti te ptendere p̄ illā p̄positionē sit catholicus. Esto q̄ illū etiā pmittat uis uerbo/ rū nōne & p̄positio tua pōt facere illū sensum Durādū quē tu etiam detestaris. et propterea tu errasti ponēs cōclusionē quā scandalum posset facere in mentibus fi/ delium. Ad hoc ego dico primo q̄ alia est ratio eorū quā proponuntur disputāda. Respōsio pri/ Alia eorum quā ad doctrinam in scriptis traduntur legēda. Cum enim quid dispu/ tādū proponitur breuis & cōcisa & inexplicita proponitur p̄positio in se & uerbo/ rum & sensuum multiplices implicans difficultates in ipso disputādū cōgressu dis/ soluendas. Alioquin si omnia ibi explicarentur disputatiōi locus non relinquere/ tur propterea ambiguam obscuram uel equiuocam p̄positionem ponens dispu/ tandam ideo excusatur quia futurum est ut inter disputandum ipsam distinguat & declarat. qui uero doctrinaliter aliquid litteris mandant id faciunt scribendo qd̄ hic sit disputando. Quare ibi omnia clara dilucida & expedita esse debent. Secun/ do considerent seuerissimi isti censores non solum difficile sed pene impossibile eē ita librare & examinare uerba omnium p̄positionum quas quis proponit ut nul/ la possit eē i sensu ambiguitas & erronea inde opinio nulla elici possit nec hoc ego p̄fecto meis p̄positionibus arrogare uolo q̄ euangelice & apostolice multe p̄/ positiones non habent. Multas enim & inter illas est reperire que & multiplices ha/ bent intelligentias & ad erroneum sensum transferri possunt. immo quā & prima facie sonare heresim uidentur. hinc omnes hereses pullularunt. dum. s. aliqui non Vnde hereses tam profunditatem sensus introspiciebant q̄ quid cortex uerborum euāgelicorum pullularūt sonat attendebant. hinc Arrius audiens pater maior me est patrem credidit eē ma/ iorem filio & filium dixit esse creaturam. hinc Eluidius audiens q̄ Ioseph non co/ gnouit Mariam donec peperit primogenitum suum attendens potius uim grāma/ ticalem illius dictionis donec q̄ ueritatem sensus euangelici de perpetua uirginita/ te Marie dubitauit hinc Marcion illud Pauli legens. Lex autē subintrauit ut abun/ daret delictum. credidit legem Moyli esse malam & a malo principio iuxta Mani/ cheum & Basilides illud legens. ego aliquādo sine lege uiuebam credidit animam Pauli i alio corpore aliquādo uixisse. hinc Eunomius audiēs xpm respōdētē iudeis accusantibus eū q̄ se diceret filiū dei scriptū eē & illud ego dixi dū estis & filii excel/ si oēs rē potius dictā. & id qd̄ secūdū se respōsum ē attēdēs q̄ itētētiōe & p̄posi/ tum respōdentis credidit eo modo christum filium dei dici quo & quilibet sanctus dicitur dei filius. Similiter & hec p̄positio illā diē neq; filius nouit multis fuit oc/ casio credēdi plura itelligere patrē q̄ credat filius q̄ si secūdū sensum quē cōiter faci/ unt uerba etiam interpretemur id uidetur p̄ferre cum tamē alia sit latētis sensus ueritas. Possent infinitas similes p̄positiones adducere ex canone scripturarum. & ideo bene dixit Hilarius intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicen/ di quia non sermoni res sed rei est sermo subiectus. Et glosa super istum textum Glosa

Obiectio

Respōsio pri/ ma

Secunda

Vnde hereses

pullularūt

Heresis arii

Heresis elui/ dii

Heresis mar/ cionis & ma/ nichei

Heresis basi/ lidis

Heresis euno/ mii

Error multo/ rum

Hilarius

Glosa

Gregorius

Inquit non semper debemus intelligere ut uerba prima facie sonare uidentur maxime ubi ambigua sunt sed debemus recurrere ad intentionem loquentis. Et Gregorius inquit plerumque dum proprietates uerborum attenditur sensus ueritatis amittitur. Et Gregorius. xxvi. libro moralium. Non debet aliquis uerba considerare sed uoluntatem & intentionem. quia non debet intentio uerbis deseriue sed uer-

Hieronymus

ba intentioni & Hieronymus super epistolam ad Galathas testatur non in uerbis scripturarum esse euangelium sed in sensu. non in superficie sed in medulla. non in sermonum foliis sed in radice rationis. Propterea Oham in dialogo falsificat hanc communem propositionem. uerba non ex opinionibus singulorum sed ex communi usu accipienda sunt. maxime in secunda parte. Dicit enim quod in uerbis ambiguis & multiplicibus non est recurrendum ad communem intelligentiam sed potius ad intentionem loquentium. & ita dum est ambiguitas in doctrina alicuius dicentis uel scribentis. Similiter recurrendum est ad intentionem dicentis ut ipse se exponat & exprimat uerum sensum quem permittat uis uerborum nec est reprobandus nisi posset conuinci quod talis sensus uerus aliis dictis suis esset contrarius uel esset impertinens proposito suo. & ita etiam in simplici loquela ad intentionem loquentis recurrendum esse dicit idem doctor. & standum esse interpretationi eius nisi constat aut probabiliter uel uolenter presumatur quod tali modo loquendi ambiguo usus est ad decipiendum uel ad alium malum finem. Ex quibus omnibus concludo quod non ego erraui qui cum protestatione probabiliter multiplicem proposuerim propositionem inter disputandum declarandam. quae tamen etiam nullum potest facere sensum quem etiam aliquis doctor non reprobatus aut pro tali nondum per ecclesiam declaratus tenuerit. sed errauerunt potius qui propositionem habentem sensum catholicum quem permittit uis uerborum. & quod est magis in eo sensu catholico iam eis a proponente declarata simpliciter hereticam esse iudicarunt. Quod etiam si ante declaratum sensum meum fecissent. licet forsitan excusabiliter errassent. tamen quia si uere docti sunt per se etiam poterant cognoscere habere propositionem duplicem sensum quod attendentes non solum simpliciter eam damnare sed in bonum etiam potius eam sensum interpretari debuissent.

Oham

Nam Augustinus in libro de concordia euangelistarum illud Mathei exponens. nolite iudicare & non iudicabimini inquit hoc loco nihil aliud precipi existimo nisi ut ea facta quae dubium est quo animo fiant in meliorem partem interpretemur. De factis enim mediis quae possunt bono & malo animo fieri temerarium est iudicare maxime ut condemnemus. Quod ergo de his quae fiunt dicit Augustinus dictum pariter intelligamus de his quae dicuntur & ita speculatiuis applicantes sententiam Augustini. Concludamus quod in huius dictis quae possunt habere bonum & malum sensum temerarium est iudicare maxime ut condemnemus.

Epilogus

Nam Augustinus in libro de concordia euangelistarum illud Mathei exponens. nolite iudicare & non iudicabimini inquit hoc loco nihil aliud precipi existimo nisi ut ea facta quae dubium est quo animo fiant in meliorem partem interpretemur. De factis enim mediis quae possunt bono & malo animo fieri temerarium est iudicare maxime ut condemnemus. Quod ergo de his quae fiunt dicit Augustinus dictum pariter intelligamus de his quae dicuntur & ita speculatiuis applicantes sententiam Augustini. Concludamus quod in huius dictis quae possunt habere bonum & malum sensum temerarium est iudicare maxime ut condemnemus.

Augustinus

Nam Augustinus in libro de concordia euangelistarum illud Mathei exponens. nolite iudicare & non iudicabimini inquit hoc loco nihil aliud precipi existimo nisi ut ea facta quae dubium est quo animo fiant in meliorem partem interpretemur. De factis enim mediis quae possunt bono & malo animo fieri temerarium est iudicare maxime ut condemnemus. Quod ergo de his quae fiunt dicit Augustinus dictum pariter intelligamus de his quae dicuntur & ita speculatiuis applicantes sententiam Augustini. Concludamus quod in huius dictis quae possunt habere bonum & malum sensum temerarium est iudicare maxime ut condemnemus.

QUESTIO SECUNDA DE PENA PECCATI MORTALIS.

Si autem secunda conclusio quam isti damnauerunt hec. peccato mortali finiti temporis non debetur pena infinita secundum tempus sed finita tantum.

e

Et quia dum pono conclusionem in libello meo hec premittuntur uerba. Nisi essent dicta sanctorum quae in manifesto sui sermonis uidentur dicere oppositum firmiter assererem infra scriptas conclusiones. Assero tamen ipsas esse probabiles & rationabiliter posse defendi. Quarum prima est hec. Peccatum mortale est in se malum finitum. Secunda est hec. peccato mortali finiti temporis &c. Quidam magister de hac mecum conclusione habens disputationem. quid inquit ipse aliud querimus testimonium quod tua conclusio sit heretica. cum tu ipsemet manifeste dicas eam esse contra dicta sanctorum. Valet. n. consequentia e contra dicta sanctorum ergo est heretica. ostendi ego tunc ei ut et iterius ostendam quomodo mea conclusio sententia sanctorum nihil repugnabat. & quomodo erat intelligenda uerba. sed quando ita fuisset quod conclusio esset contra dicta sanctorum quantum ualere sua consequentia & quod docto ut se ipse iactat theologo esset indigna patere potest unicuique ex supradictis in prima conclusione. Scio quod dicere hic de isto magistro. Est enim is qui totiens in patria litteras misit de me quasi tropaeum triumphumque pollicentes. Sed uolo ut promissa a principio rationibus non conuiciis agere eam meam. Venio ad conclusionem. & quia isti magistri iudicauerunt & conclusionem ipsam & responsiones et quas eis super hac conclusione me interrogantibus dedi esse falsas erroneas & hereticas uolo prius declarare ipsam conclusionem esse catholicam & consonam dictis fere omnium doctorum. dico autem meam quae si eam in alio sensu capias quam in eo quae ego per ipsam intendo. iam non est ista mea conclusio quam ego proposui. Propositio enim multiplex est multae propositiones deinde uolo declarare ipsas etiam responsiones meas esse tales. tam de ipsa conclusione quam de ipsis responsionibus declarando semper quod sensus meos. id est quos per illas intendo permittit uis uerborum. Pro declaratione ergo conclusionis quinque sunt notanda. Primo notandum quod in peccato duo possunt considerari. Conuersio ad bonum creatum & auersio a bono incommutabili & increato. Primo modo peccatum est malum finitum etiam secundum omnes doctores. Secundo peccatum est malum finitum secundum communem uiam. & quia conuersio ad bonum creatum quo peccato abutitur peccator est de intrinseca ratione ipsius peccati. Ideo dicitur quod peccatum est intrinsece malum finitum. auersio autem a bono increato facit ipsum esse extrinsece infinitum quia solum pro tanto dicitur infinitum malum quia est auersio ab infinito bono. & ideo solum relinquatur quod sit extrinsece & obiectiue infinitum malum. Secundo nota quod per tempus possumus intelligere solum tempus uiae & hoc modo certum est quod neque peccatum nec quicquam aliud ad hominem pertinens possit esse infinitum secundum tempus cum tempus uiae cuiuslibet uiatoris sit non solum duratione & finitum sed etiam breue. Alio modo possumus intelligere per tempus tempus uiae & termini &

Quid sit facturus circa declarationem & quomodo ordinem Propositionis multiplex. Primum notandum in peccato Conuersio Auersio

Secundum notandum Tempus uiae & termini &

Tertium.
Peccatū mor-
tale accipi
Pro actu
Pro reatu

hoc modo accipitur in conclusione & sic aliquid potest in homine durare per tem-
pus infinitum ut patet. Tertio nota q̄ peccatū mortale potest capi dupliciter. uno
modo pro actu prohibito uel obmissione actus precepti a deo. Alio modo pro rea-
tu derelicto ex predicto actu prohibito uel dicta obmissione actus. qui quidē rea-
tus in multis locis sacre scripture dicitur peccatū & per tale peccatū denominatur
aliquis peccator cessante uel transeunte actu peccati primo modo dicti. Ex quo ter-
tio notando patet q̄ rationabiliter est dicendum q̄ licet in isto qui damnatur pro
peccato mortali aliquando finiatur ipsum peccatum pro quo damnatur quan-
tum ad entitatem intrinsecam ipsius actus qui primo modo denominatur pecca-
tum. non finitur tamen quantum ad reatum. immo si sic finiretur nō deberetur ei
pena eterna. & ita peccatum cui debetur pena infinita est infinitum secundum tem-
pus quātū ad reatū. Quarto ē notādū q̄ deberi capitur dupliciter uel dupliciter po-
test intelligi q̄ alicui peccato debeat aliqua pena. Vno modo dicitur id alicui de-
beri quod ei aliquando reddetur & sic dicitur rationabiliter & catholice q̄ peccato
finiti temporis quantum ad entitatem intrinsecam & reatum non debetur pena in-
finita secundum tempus & isto modo intelligitur conclusio presens q̄ peccato fini-
ti temporis nō debetur &c. Omne enim peccatum cui debetur isto modo. i. p̄ quo
aliquādo reddetur pena infinita est dicto modo infinitum nec unq̄ alicui dānatur
nisi peccatum pro quo damnatur sit illo modo infinitum secundum tempus. Habet
autem cōclusio & alium sensum catholicum hūc. i. q̄ nūq̄ debetur ita. i. q̄ redda-
tur alicui pena infinita secundum tempus nisi ipse sit finaliter impenitēs & sine fine
obmittat penitere de illo peccato quod obmisit uel commisit i uita ita q̄ pro tempo-
rali peccato predicto modo debetur pena infinita si non redeat peccator ad iustici-
am. Sicut enim penitētia finit peccatum quātum ad deacceptatiōem. i. iuxta illud
quacuq̄ hora igemuerit peccator &c. Ita ipenitētia de aliquo peccato perpetuat ip-
sum i reatu & deacceptatiōe ad penā infinitam. & sic nunq̄ alicui pena infinita de-
betur illo primo modo nisi habeat peccatū infinitum secundum tēpus. Vindieta. n.
quam de peccatore petit deus est quod redeat peccator spōte ad debitum obediēte.
dolēdo d' cōtemptu. alias torquebitur quo usq̄ sic uelit. Alio modo potest itelligi
aliquid alicui deberi quo meritorie uel demeritorie dignus ē et qd̄ ei ēt reddetur si i
illo decedat. & sic p̄ peccato mortali finiti tēporis debetur pena infinita qa q̄ morta-
liter peccat i tempore unius hore est dignus pena infinita. ipsaq̄ ei reddetur si i isto
finaliter decedat etiā posito q̄ nō habeat aliud peccatum infinitum secundum tem-
pus. hec distinctio huius dictionis deberi est i frequēti usu apud theologos. Vnde iux-
ta istā dictionem dicunt doc. q̄ prescito p̄ actu meritorio quē dū est i gratia elicit
nō debetur uita eterna. capiēdo deberi primo mō. qa nūq̄ ei reddeat. & similiter di-
cetur q̄ p̄destinato dū ē i peccato mortali nō debetur pena eterna qa nūq̄ ei redde-
tur eo q̄ peccatū illud finietur & i eo nō moriet sed i grā. Ex p̄dictis patet q̄ ipa cō-
clusio mea habet sensum catholicū etiā secundū usitatū modum loquēdi catholi-
corū doc. nec fuit dānāda p̄ heretica falsa & erronea cū oppositū eius potius falsū sit

Quartum.
Deberi capi-
tur dupliciter

Vindieta quā
de peccatore
petit deus q̄
sit

Nota

Vsitata disti-
ctio huius di-
stinctionis de-
beri
Epilogus

& erroneum. Ruditatis autem maxime erat credere q̄ ex predicta cōclusiōe ego i Nota
tēdebam negare penam eternam damnatorum. Quinimmo ex cōclusiōe mea ha-
betur perscrutatio cause qua dānati in eternū puniuntur quam causam ego dixi esse
perpetuationē reatus i aia peccatoris per finalem eius impenitētiā & perpetuam
obmissione i gemiscēdi de suo peccato quā opinio nō solū uidetur nō esse heretica.
sed ita catholica ut nemo eam si sit catholicus & i sacris litteris exercitatus recte &
rationabiliter negare possit. Quod autem & propositio ex ui terminorū hūc sensū Declarat con-
pretēdat patet Sic enim dicit propositio. Peccato mortali finiti tēporis nō debetur clusionē ex
pena infinita secundū tempus. In qua p̄positiōe ego accipio deberi p̄ eo quod aliqua ui terminorū
do psoluetur. quod usitatissimū esse apud doc. iā patuit supra. & accipio peccatū p̄ nō ēē hētica
offensa & reatu. q̄ acceptio nō solū impropria ē uel abusua. sed frequēs i sacris lit-
teris. postq̄ enim magister sententiarum i secūdo inquit. an trāseūte actu pecca- Magister sen-
ti peccatū sit i eo q̄ peccauit donec ipse peniteat sic respōdet. Nō ē ignorādū pecca- tentiarum
ta duobus modis esse i aliquo & trāfire actu. i. & reatu. Dicit etiā Durādus ibidē Durandus
q̄ dupliciter intelligitur finiri peccatum. Vno modo per solam actus cessationem. Finiri pecca-
Alio modo per peccati dimissionem. Quod autē etiā reatus dicatur aliquādo pec- tū dupliciter
catū expresse dicit Thomas ibidem sic dicēdo. Reatus mediās iter culpam & penā Thomas
sortitur nomē utriusq̄ extremi. Sed nōne etiā accipitur peccatū pro reatu ibi. San-
cta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut a peccatis soluātur. illi enī
defuncti pro quibus est orādū ut a peccatis soluātur nō sūt i peccato capiēdo pec-
catū pro culpa mortali. neq̄ a tali peccato soluuntur post mortē sed solū a peccato
capto pro pena uel reatu pene isto modo etiam accipitur peccatum ibi peccata tua
elemosinis redime & ita in multis aliis passibus scripture. Si ergo & sensus p̄pōnis
catholicus & acceptio terminorū i p̄pōne catholica & probatissima. quid erat cur
hāc cōclusiōem meā pro heretica dānarēt. Nūc uenio ad respōsiōes meas. & prio Respōsiōes
dixi q̄ si aliq̄ perseuerabit tātū per tempus finitum i peccato mortali iste nō puni- quas auctor
etur nisi per tēpus finitū. quod dictū tripliciter uerificatur. Primo cū peccatū mor- dederat
tale pro reatu accipimus & nō pro actu commissionis uel obmissionis ut dictū est Primo
i declaratiōe cōclusiōis. Secūdo aduertendum q̄ ly peccato mortali de rigore logi- Secundo
ce accipitur cōfule & nō determinate. Tertio quia uerū sit q̄ si iste qui peccauit ple Tertio
uerauerit tātū per tempus finitum in determinato peccato puta i obmissiōe pe-
nitendi de suo peccato. ita q̄ aliquādo penituerit de ipso iste nō punietur de ipso ni-
si per tēpus finitū. & q̄ hos catholicos sensus & nullū a fide dissonū itēderē patet p̄
id quod subiūxi in respōsiōe cum dixi stare cū ueritate cōclusiōis q̄ quilibet de-
cedens in peccato mortali punietur in eternum. Cum autem ulterius quereretur a-
me an aliquis qui peccat tātū per tempus finitum uno peccato mortali & moria-
tur impenitēs puniatur in eternum. Respondi q̄ sic sed dixi q̄ talis non punietur
pro illo actu solum quod uere respōsum est ad questionem factam q̄q̄ etiam ue-
riam sit quod si solum peccasset isto actu puniretur eternaliter sed ex quo questio
ponit istum mori impenitentem ipse punietur etiam pro ipsa impenitentia. im-

Questio

Responso

Nota

mo pro infinitis obmissionibus penitendi & pro infinitis actibus aliis malis totalibus uel partialibus in quibus persistit damnatus. Sicut enim continue male uult damnatus: & ita continue peccat & demeretur non quidem aliam & aliam penam essentialem saltem & quae non est ipsa culpa sed eandem multipliciter ita punitur pro illis actibus malis in quibus continuat. quia uero id uidetur esse contra communem modum dicendi sanctorum. licet non contra rem dictam & sensum suum. Ideo tam scripto quam uerbo dixi me non asserere istam opinionem. scilicet in tali modo dicendi propter reuerentiam sanctorum. sed dixi eam posse probabiliter defendi. Finaliter etiam ultra predicta addidi quod quilibet decedens in peccato mortali ex reatu istius peccati. ideo punitur in eternum quia ex hoc quod decedit in isto reatu ponitur in tali statu quod necessitatur ad peccandum in eternum. peccato saltem perpetue obmissionis penitendi & se disponendi ad gratiam. Predictas autem responsiones meas dixerunt isti magistri non esse satisfactorias argumentis & inquisitionibus suis immo quod errorem errori superaddidi per talem responsionem. propter quod & responsiones & declarationes dixerunt esse falsas erroneas & hereticas. Quod autem in hac tam reprobanda damnatione sua errorem errori ipsi superaddant & non ego quis non uideat nisi qui catholicas ueritates simul cum eis oderit uel non intelligat. Breuiter autem recapitulando id quod intendo in hac conclusione est hoc quod uerum est quidem quod mortale peccatum finiti temporis est dignum pena eterna & ei debetur & etiam aliquando persoluetur pena eterna si non fuerit dimissum ante mortem. Tamen si peccatum mortale est finitum secundum tempus non solum quantum ad entitatem intrinsecam positam actus prohibiti a deo uel priuatiuam obmissionis actus a deo precepti. Sed etiam quantum ad imputationem uel deacceptationem. reatum quoque & maculam quae in multis locis scripture & in communi modo loquendi doctorum sepe dicitur peccatum & quae sic est de ratione peccati eternaliter puniendi. quod si non maneat dicta imputatio uel macula nunquam peccato debetur & aliquando per soluetur pena eterna. De tali inquam peccato quantum ad omnia predicta finitum que quidem finitio fit per penitentium saltem de mortali actuali. Dico quod ei non debetur pena eterna intelligendo deberi alicui quod ei aliquando reddetur uel persoluetur immo quibuscumque reddetur pena eterna pro peccato mortali illi sine fine fuerunt in isto peccato modo superius dicto. & hoc est quod intendit Gregorius dicere peccatorem puniri pena eterna quia peccauit in suo eterno. id est sine fine. & sic nos dicimus omnem hominem qui damnatur mori in peccato pro quo damnatur. Consentit & Thomas in quarto sententiarum. dicens ideo durare penam damnatorum in eternum quia culpa durat in eternum. Dico propterea quod in omni isto qui damnatur est unum peccatum infiniti temporis tam loquendo de tempore uel termini. scilicet obmissio penitendi quae in damnato nunquam habet finem & ita patet quod infinitas durationis peccati istius qui damnatur infinitas dico quantum ad imputationis reatum uel maculam & in penitentiam uel obmissionem penitendi de isto est causa quod ei debetur & aliquando persoluetur pena eterna & haec satis de ista conclusione.

Recapitulatio

Gregorius

Thomas

QUESTIO TERTIA DE ADORATIONE CRUCIS ET IMAGINVM

TERTIA conclusio quam damnauerunt fuit hec.

Nec crux christi nec ulla ymago adoranda est adoratione latrice etiam eo modo quo ponit Thomas.

Hanc conclusionem per istos damnatam ego non solum credo esse catholicam sed etiam uerorem sua opposita quae est hec. Crux christi & imagines sunt adorande latricia eo modo quo ponit Thomas. Minus enim mihi uidetur ratioabilis in hoc opinio Thomae.

quod sit opinio Duradi. & Henrici de Gandauo. Ioannis de guerra. Roberti olchot. Petri de aquila & aliorum complurium quos ego sequor in conclusione. quod ut manifestum fiat ponam primo opinionem Thomae quam ego non teneo. Deinde opinionem meam doc. quos sequor. Ex quibus patebit determinationem istorum magistrorum de mea conclusione preter id quod nec recta sit nec iusta. totum etiam oppositum proponere eius quod intendo in conclusione. Dicit ergo Thomas quod quia sicut dicit philosophus in libro de memoria & reminiscencia duplex est motus anime in imaginem unus in ipsam imaginem secundum quod est res quedam. alio modo in imaginem ut est imago alterius. inter hos duos motus est differentia quia primus motus quo aliquid mouetur in imaginem prout est res quedam est alius a motu qui est in rem cuius illa est imago. Secundus autem motus qui est in imaginem. inquam est imago est unus & idem cum illo qui est in rem. & ideo concludit quod licet imagini christi ut est res quedam in se non debeat adoratio ei tamen ut est imago debetur eadem reuerentia que debetur ipsi christo que est adoratio latrice. iste est modus Thomae qui aliis doc. merito uidetur extraneus & periculosus. nam ipsa imago etiam ut imago ut sic est distincta ab imaginato ut sic enim refertur ad imaginatum tanquam ad aliquid a se distinctum. quare etiam si ut sic terminabit adorationem latrice. uidetur sequi quod aliquid aliud a deo adorabitur latricia quod est absurdum. nec potest dici ut dicit Capreolus uolens saluare dictum Thomae quod ipsa imago non adoretur seorsum sed imago & imaginatum sint unum totale obiectum adorationis. Quia aut huius totalis obiecti altera pars est ipsa imago quae est ens creatum respectiuum aut non. Si non ergo non debet dici quod ex illis duobus fiat unum obiectum totale quia ex tali dicto sequitur quod utrumque illorum sit obiectum parziale licet alterum illorum principalius si sic sequitur quod aliqua res creata de genere relationis saltem partialiter terminabit adorationem latrice. quod certe dicere uidetur male catholicum eo magis quod non solum hoc non potest dici de re creata. sed etiam ipse persone in diuinis ratione proprietatis relatione non sunt formalis terminus adorationis. Fundamentum autem Thomae parum efficitur. Nam cum dicit philosophus quod idem est motus anime in imaginem & imaginatum. non sic intelligit quod anima dicat imaginem ut imago est esse idem cum exemplari & ita quicquid uni debetur etiam alteri deberi. sed solum intendit hoc philosophus

Thomas
Duradus
Henricus de
gandauo
Ioannes de
guarra
Robertus olchot
Petrus de aquila
opinio sancti
Thome

Contra responsionem capoli.

Contra fundamentum opinio

DD

q̄ motus recordatiuus quo aīa recordatiue mouetur ī imaginē ut ē imago etiā ter/
 minatur ad imaginatū. Habet & aliū sensum uerū & est. quia si ego habeo conce/
 ptum definitiuū unius relatiui intelligo etiā aliū sed q̄ oīs motus aīe & maxie uo/
 lūtatis sit idem ī imaginē & imaginatū hoc nullo modo itēdit philosophus patet a
 simili etiā secūdu modū loquēdi quo utitur ipse Thomas. Sepe enī ipse dicit q̄ idē
 est motus uolūtatis quo uolūtas fertur in finem. & ī ea quæ sunt ad finem cū uult
 ea propter finem. & tamen certum est etiam secundum eum q̄ ille motus ut attin/
 git finem est fructio ut autem attingit ea quæ sunt ad finem est usus & non frui/
 tio. Videtur ergo aliis doctoribus nullo modo dicendum q̄ imaginem christi
 etiam ut est imago adoremus adoratione latriæ quia ut sic est res creata diui/
 nitati non unita & q̄ magis est ut sic est entitas respectiua. propterea dicit Du/
 randus. q̄ ista propositio crux christi adoratur latria. in sensu proprio est falsa ha/
 bet autem sensum impropriū uerū. & est iste. Christus ut rememoratus p̄ cru/
 cem uel ut presens in cruce sicut imaginatum est presens in sua imagine adoratur
 eadem adoratione ac si esset presens in se. & secūdu hunc sensum concedo ego etiā
 istam propositionem. Crux adoratur adoratione latriæ. hoc est ergo quod dicit Du/
 randus q̄ adoratur rememorative & eandem sententiam itēdit Robertus olchot
 & Henrici & Io. de guarra cū dicit q̄ magis pprius modus ē loquēdi. dicere adoramus ante crucē. q̄ dicere
 adoramus crucē. Eādē deniq̄ sniam itēdūt Hēricus & Ioānes de guarra. Cū dicūt
 q̄ adoratur per accidens. & idem dicit Petrus de Aquila. Verum id quod plus ad/
 dunt Henricus & Ioannes de guarra qui in hac materia completius loquuntur est
 hoc. Dicunt enim isti q̄ imagini per accidēs siue rememorative debetur ille honor
 qui per se debetur imaginato & rememorato. certum est autem q̄ nihil est cui per
 se debeat latria nisi deus trinus & unus & christus propter unitatē suppositi dei
 autem imago esse non potest. Restat ut si qua est imago cui per accidens & reme/
 moratiue debeat latria sit imago christi. Verū quia talis imago principaliter no/
 bis representat humanitatem xp̄i. Secūdario autem diuinitatem. uidetur q̄ prima/
 rio per accidēs ei talis honor debeat q̄lis dētur p̄ se hūanitati xp̄i. humanitas at xp̄i
 per se sumpta solum adoratur yperdulia. ergo & tali imagini primario per acci/
 dēs solū debeat adoratio yperdulia. Secūdario autē per accidens debeat ado/
 ratio etiam latriæ eo. s. modo quo dictum est. quia & ipsa imago secundario nobis
 representat & rememoratur diuinitatem etiam ipsam xp̄i & in hoc habent conue/
 nire cū Henrico Franciscus de mayronis. & omnes Scotiste qui dicunt q̄ humani/
 tati christi non debetur latria. Thomas autem quia uidetur tenere oppositum de
 adoratione humanitatis christi forte etiam ī isto casu ab Henrico dissentiret & ue/
 re opinio Thome ut dicit Fran. in tertio est aliquantulum piculosa & ī ista materia de
 adoratione non uidetur mihi esse eius uia bene tuta. eo enim usq̄ processit ut etiā
 in tertio sententiarum diceret q̄ cruci christi in qua pependit etiam ut rei inanima/
 te deberetur aliqua adoratio & tamen scimus secundum omnem theologiam q̄ id
 quod non potest esse s̄b̄m susceptiuum sanctitatis uel uirtutis non potest esse ter/

Opinio alio/
rum doctorū
Opinio durā
di.

Opinio Ro/
berti olchot
& Henrici &
Io. de guarra
& petri d̄ aq̄
la.
Que addant
Henricus &
Io. de guarra

Opinio Fran/
cis de may/
ronis & scoti/
starum
Opinio Tho/
me aliquanti/
liter periculo/
sa in hac ma/
teria

minus alicuius adorationis & ille Io. capreoli defensor Thome ipse etiam fatetur id
 dictum Thome non posse defendi. nec habet aliam uiam saluādi Thomam nisi q̄ Io. capreoli
 dicit q̄ ipsemet Thomas uidetur deinde aliter sensisse in summa. Ex his ergo pate/
 re potest q̄ sit catholica cōclusio mea & rationabilior sua opposita & communi uie
 theologorum magis consona cuius sensum breuiter recapitulando dico q̄ hec pro/
 positio crux christi adoratur potest habere duos sensus. unus est proprius. s. q̄ crux
 christi siue ut res siue ut imago siue ut partiale siue ut totale obiectum adoratur tā
 quam terminus adorationis & iste est sensus quem intendit Thomas & quem ego
 nego. Alius est sensus improprius dicte propositionis. & est. crux christi adoratur. i.
 christus in ea ut in suo rememorative adoratur ac si esset presens in se & istum sen/
 sum ego concedo & cum ecclesia oro dicens. O crux aue spes unica. Et crucem tuā
 adoramus domine. Ex dictis iam patere multa possunt. Primo patet quid ego itel/
 ligerē cum dixi alias q̄ sequendo opinionem Henrici. & Io. de guarra imagini cru/
 cifixi debeat yperdulia quod erat. s. intelligendum ratiōe eius quod primario no/
 bis rememoratur & est humanitas christi & truncate hoc dixi quia ad auctores il/
 los me referēbam quos istis magistris utpote ueteranis & lectos iam decies & perle/
 ctos existimabam. Secundo patet q̄ false ipsi dixerunt me negare omnem mo/
 dum adorationis latriæ. cum expresse ego dicam ī conclusione me negare modum
 Thome quod etiam si nō dixissem sed simpliciter sic staret propositio nec crux nec
 ulla imago adoranda est latria. adhuc de uirtute sermonis ista propositio non ne/
 garet omnem modum adorationis latriæ. nam patet secundum bonam logicam q̄
 negatio uel distributio termini multiplicis non negat aut distribuit ipsum pro om/
 ni supposito cuiuslibet significati. alias ista propositio omnis canis est stella eēt sim/
 pliciter concedenda uel simpliciter neganda. Sicut ergo non dicit copulatiue q̄ om/
 nis canis celestis & omnis canis marinus & omnis canis latriabilis sit stella licet de
 omnibus predictis inconiunctim id dicatur ita in ista negatiua crux non adoratur
 adoratione latriæ. ubi si adoratur est equiuocum ad adorationem per modum ter/
 mini & ad adorationem per modum rememorative non negatur copulatiue om/
 nis modus adorationis inconiunctim tamen. Tertio patet q̄ ista propositio etiam
 sic absolute & indistincte potuit poni. Crux non est adoranda adoratione latriæ qa
 in sensu proprio est uera aut saltem probabilior sua opposita. qui sensus magis est
 attendendus de rigore sermonis q̄ sensus improprius in quo est falsa. sicut enim ter/
 minus analogicus per se positus stat pro famosiori significato. ita oratio habens sen/
 sum proprium & improprium si sine specificatione dicitur magis est accipienda se/
 cundum sensum proprium q̄ improprium & ideo eam ut dixi etiā indistincte po/
 tui posuisse sensum in quo eam intelligo declaraturus inter disputandum. Ex quo
 infero q̄ licet in propositione multiplici forte melius sit facere sicut ego feci in ista de/
 terminare. s. sensum in quo ponitur q̄ ipsam indistincte ponere maior tamen ē de/
 sectus in damnando indistincte & simpliciter propositionem ueram in sensu pro/
 prio propter falsitatem sensus improprii q̄ ponendo indistincte illam propositionē

Recapitula/
tio sensus cō/
clusionis

Deducuntur
multa
Primum

Secundum

Tertium

Nota

propter ueritatem sui sensus proprii quod non solum uolui hic annotasse pro ista conclusionem tantum in qua ego determinate nego modum Thome q̄ propter multas alias que licet habeant sensum catholicum quem semper promisi me declaraturum ut modo etiam declaro. damnate tamen fuerunt simpliciter & indistincte.

Verum q̄ qualitercūq; sit de mea conclusionem damnationem suam ab errore excusare non possunt. sic euidenter declaro hec formaliter fuit sua determinatio quia ipse negat omnem modum adorationis latrie ad crucem. secundum uiam catholicorum doctorum & orationem quam facit uniuersalis ecclesia ad crucem. ideo dicimus prefatam conclusionem esse scandalosam piarum aurium offensiuam. & contra consuetudinem uniuersalis ecclesie hec precise fuit illorum sententia. Primo dicant mihi ubi uidetur eis q̄ ego negem omnem modum adorationis latrie ad crucem secundum uiam catholicorum doctorum non utiq; habent hoc ex conclusione in qua expresse & specificate dico me negare modum Thome nisi forte quod credere non possum propterea q̄ nullum alium doctorem uiderint existimarent modum Thome esse omnem modum. ex responsione item mea hoc habere non poterant me negare omnem modum adorationis latrie secundum uiam catholicorum doctorum. Cum expresse dicam in responsione me eum modum concedere quem concedit Ioannes de guarra qui fuit preceptor Scoti. & solemniter doctor Henricus de gandauo nisi forte & Henricum & Ioannem uelint dicere non esse catholicos quod necessario sequitur ex dictis suis nam cum ego eis dixerim me sequi Henricum & Ioannem & ipsi deinde dicant me nō sequi catholicos doctores quis ex hoc non inferat non esse illos quos dixi me sequi doctores catholicos. Quis autem hoc ferat quis equo animo patiatur. Henricum & Ioannem tam preclaros tam excellentes doctores ecclesie lumina fidei propugnacula pro non catholicis & consequenter hereticis & infidelibus reprobari. non possum non stomachari aliquādo. sed tamen me reprimam. Attendamus autem ad secundum errorem. Dicunt q̄ conclusio est scandalosa & piarum aurium offensiuam & contra consuetudinem uniuersalis ecclesie o damnatissimum iudicium uideant ut laqueos effugere non possunt. Aut enim conclusio mea non negat nisi modum Thome modo supra exposito. & tunc patet conclusionem meam non esse contra consuetudinem ecclesie ut diffusissime fuit declaratum. Aut ut ipsi uolūt negat omnem modum adorationis & negat adorandas esse imagines forma ecclesie consueta & tunc conclusio non est scandalosa uel piarum aurium offensiuam sed simpliciter heretica. Cum enim iuxta Damascenum honor secundum ritum ecclesie imagini exhibitus perueniat ad protothipon qui modum ecclesie in adorandis imaginibus non obseruat ipsum imaginatū & representatum quod est deus latria non adoratur quare qui conclusionem hoc negantem iudicat scandalosam & non simpliciter hereticam ipse est simpliciter dicendus hereticus.

Io. de guarra
preceptor Scoti
Henricus de
gandauo

Damascenus

QUESTIO QVARTA AN SVPOSITARIA DEO POSSIT NATVRA IRRATIONALIS.

Varta conclusio damnata per istos est hec. Non assentior communi sententie theologorum dicentium posse deum quamlibet naturam suppositare sed de rationabili tantum hoc concedo.

¶ Per hanc conclusionem ego non intendo negare deum posse quamlibet naturam suppositare. Sed solum intendo negare assensum particularem & explicitum huius assertionis. Deus potest quamlibet naturam suppositare & inter has duas intentiones magna est differentia quia etiam si hoc esset de possibilibus secundum potentiam absolutam dei propositio tamē de uirtute sermonis solum negans assensum positiuum explicitum in particulari illius dicti. non de rogat omnipotentie dei de uirtute sermonis nec de uirtute sermonis heresim aliq̄ sapit. & ratio est quia non omnis fidelis tenetur assentiri explicite & in particulari oibus possibilibus secundum omnipotentiam dei absolutam aut ista explicite & in particulari profiteri. sed quedam talia sufficit credere in generali & implicite & nulla pertinaciter discredere. ideo ego non sine misterio non posui conclusionem in istis terminis deus nō potest quamlibet naturam suppositare sed in istis non assentior sententie dicenti q̄ deus potest qualibet naturam suppositare. Ex qua conclusione de uirtute sermonis non potest inferri q̄ deus hoc nō potest. nec potest dici hec a me asserti in conclusione. non enim in prima parte que est negatiua. nec in secunda ex qua solum sequitur q̄ tantum habeatur actus concessiuus de natura rationabili distincte. s. & in particulari. Nego igitur assensum particularem & explicitum huius assertionis in me. deus potest quamlibet naturam suppositare & negare possum rationabiliter. tum quia oppositum etiam si sit uerum quia tamen nobis ignotum esse potest in particulari & explicite uidetur q̄ non obligor explicite credere. tum maxime quia non est facile falsificare aut conuincere assertionem illam. deus non potest &c. omnipotentie dei derogante quod maxime confirmatur auctoritate solēnis doctoris Henrici de gandauo qui postq̄ opposite fuit opinionis. q̄. s. quilibet natura possit assumi. ad istam deinde declinavit q̄ solum rationabilis potest assumi. sic. n. scribit Henricus quia de nature assumende possibilitate non est dubitatio an deus possit sibi assumere quamcumq; naturam assumptibilem. ideo tota difficultas huius questionis uertitur circa possibilitatem nature assumende & sunt circa hoc due pōnes solēnes. Dicit enim positio communior & solēnior. Cui quādoq; aliquātulum assentire consueui q̄ quilibet natura subsistens in creaturis potest assumi et isti tenent q̄ aliqua natura sit eleuabilis. cui correspondens potentia non sit eleuabilis quod mihi non uidetur posse rationabiliter poni. Ad cuius intellectum est aduertendum q̄ deus dupliciter habet esse in creaturis. Vno modo naturaliter & modo congruenti nature. alio modo uoluntarie & modo supergredienti limites nature. Primo modo habet esse per illapsum in omni natura & creatura. Secundo modo

Henricus de
gandauo

Verba hērici

Prima positio
quam recitat
henricus

Cōtra hanc po
sitionē ar.

Deū duplici
ter habet esse
in creaturis.

habet esse solummodo in natura assumpta p circūinceptionē. & licet p illapsum deus sit intimus oī creature & intimior q̄ ipsa sibi aut forma materie p circūinceptionē tamē sit intimissimus oī nature assumpte. & intimior q̄ in sit alicui nature p solū illapsum. Per intimationē enim circūinceptionis nature assumpte assumēs unitur ineffabiliter & incōprehensibiliter nature assumpte qd̄ necesse est naturā assūptā amittere propriū eē subsistentie. si quod ante assumptionē in ea fuit. uel si nūq̄ ipsum habuit subintrare esse subsistentie nature ad quam assumitur ut sit idem suppositum subsistens in duplici natura. Vtraq̄ enim illarum naturarū in unione earū retinet suū proprium esse essentie. per illapsum autē deus intimatur omni creature naturaliter & modo congruenti nature ad duo. s. ad actum nature primū qd̄ est esse stabiendum ut persistat & ad actum nature secundum quod est operari producendum ut existat. Sine illo enim illapsu non potest creatura in esse persistere. neque propriam operationem elicere. Quia per illapsum deus creaturam in eē conseruat & cooperādo omnem suam actionem siue operationem illi ministrat dicente Gregorio. libro. xvi. moralium. Super id Iob. xxiii. ipse solus est nunqd̄ non sunt angeli. & homines celum & terra utiq̄. Sed aliud est esse. s. absolute & aliud principaliter esse. Sūt enim hec sed principaliter nō sunt quia in semetipsis nō subsistunt. ex quo creata sunt. cuncta quippe ex nihilo facta sunt eorumq̄ essentia rursum ad nihilum tenderet nisi eam auctor regiminis manu teneret. Ecce primum dictorum. & sequitur de secundo & simul per se nec subsistere ualerent nec moueri. in tantum subsistunt in quantum ut esse debeant acceperunt in tantum mouentur in quantum occulto instinctu disponuntur. arefcit terra. concutitur mare. ignescit aer. obtenebescit celum. inardescunt homines. mouentur angelice uirtutes. num hec suis instinctionibus & non magis diuinis impulsionibus agitantur.

Per circuminceptionem uero deus intimatur soli nature quam uoluntarie assumit sed modo supernaturali. & hoc similiter ad duo. s. ad sublimādum naturā ad actū primum qui est esse subsistentie diuini suppositi. & potentiam ad actum. s. qui est operari actum beneficium intelligendi & uolendi. Sine dicta enim circuminceptione non posset natura in esse diuine subsistentie sublimari. neq̄ differentiam operationum percipere uidendo. s. & amando diuinam essentiam modo congruenti creature. Sed per circuminceptionem deus naturam assumptam ad diuinum eē subsistentie subleuat & ad operationē diuinā pmouet dicēte Damasceno. li. xiii. c. xvi. caro domini desiccata dicitur esse. & iō cōi diuiduali nō secūdū transmutationē nature. sed secūdū dispēlationem unionis secūdū quā indiuisibiliter deo uerbo unita est caro p eā q̄ inuicē naturarū circūinceptionē & ita diuina caro diuinis actionibus ditata est pp sincerissimā ad uerbū unionē. sumit ibi carnē p tota hūana natura. Ex his arguo sic. sicut se habet deus in omni creatura per illapsum naturalem ad duas actiones predictas supergredientes limites nature. ut iā patet ex dictis Damasceni nec potest negari simile quo ad aliquid. quia sicut illapsus inquātū natus ē opari i eo cui deus illabitur dicta duo. sic circūinceptio nata ē quātū ē ex se semp operari il

Intimari per illapsum Gregorius Esse Absolute principaliter.

Intimari per circūinceptionem

Damascenus

Argumētum henrici

la duo. Sed nulla creatura nature est susceptibilis. neq̄ potest eē susceptibilis illapsus dei ad suscipiendum in se modo congruenti nature primam dei operationē predictam quinetiam sit susceptibilis in se operationis secūde. quia nulla creatura potest esse per substantiam cui nō possit cōuenire aliqua operatio per potentiam. q̄ secūdam philosophum in sine. iiii. methaurotū. oia ope determinatur & sunt pp suas operationes. & tamdiu sunt q̄diu possunt agere suas pprias opationes. & cū desinunt posse operari suas proprias operationes. tunc simul desinunt esse. ut enim dicit Damascenus ibidem ca. xvii. Intellectus insipiens & priuatus cognitione nō utiq̄ erit unq̄. Si enim inoperabilis & imobilis est inexistentis omnino est. per hoc aperte insinuans q̄ si non posset eleuari propter intellectum non esset assumptibilis ipsa substantia intellectus. nec ipse homo. quia nec esset homo secundum q̄ premitur ibidem. Quoniam aut rationale intellectuale alias homo qualiter ergo homo actus est deus si carnem inanimatam uel animam anoin. i. sine intellectu assumptisset. Nō hoc enim homo. ergo similiter nulla creature natura est susceptibilis. aut possit esse susceptibilis circuminceptionis dei ad suscipiendum i se supra limites nature primam dei operationem predictam quinetiam sit susceptibilis in se operationis secunde. secunde autem non est susceptibilis nisi per potentias intellectus & uoluntatis ergo &c. Idcirco licet argumentatio Augusti. tacta in prima rōne nō tenet de forma. tamē nō fallit in aliqua materia quin sequatur. si natura ista puta hoīs est eleuabilis secūdū essentiam quin sit necessario simul eleuabilis secūdū potētiam. & si nō secūdum potētiam. nec secūdū essentiā. quēadmodū sequitur. si aīa sortis ē immortalis. & cuiusq̄ hoīs aīa ē immortalis. & si nō cuiuslibet. nec sortis. q̄ eadem rōne immortalitatis uel mortalitatis ē i oibus. Et ideo talis argumētatio rōne materie talis bene tenet ac si teneret secūdū formā argumēti quae reuera tenet uirtute forme habēdo. s. aspectū ad cōem rōnē q̄ conuenit alicui nature. puta immortalitas aīe. Illa enī eadē ē i oī aīa. Videamus ergo de possibilitate & impossibilitate huius assumptionis. Et ex parte. quidem ut diximus non est dubitatio. Sed quia nobis incognita est ex parte susceptibilis Idcirco nobis est difficilis intellectus ueritatis in dicta questione. Propterea hic est alia positio a predicta licet minus solēnis. quia tamen magis applicabilis est animo. licet non uideatur ita uera propter inconseruetudinem. tamen forte uerior est q̄. s. nulla natura susceptibilis a deo sit dicto modo per circūinceptionē. nisi natura intellectualis magis mihi placet. Tenendo igitur hanc opinionē ad presens. Dico ad primum in oppositum incorporeā aīe rōnalis uel angeli & in homine naturā corporis inquātū ordinatur ad aīam. ut pfectibile ad pfectionem. & in quo aīa suā operationē intellectualē efficacius opatur amota ab ipso oī dispositione accidentali impediēte quā cū est separata ut toto cōpositū ex corpe & aīa cū sua intellectiua sit ipsum susceptibile. & corpus mediāte substantia aīe & i ordine ad illam substantiam aīe. ut ipsa est potentia intellectiua. ita q̄ nullo modo susceptibile sit id in quo non est potentia intellectiua. & hoc sub potentia intellectiua cōprehendendo totū id in quo principaliter consistit ratio imaginis existens in subā aīe

Philosophus

Damascenus

Augustinus.

Alia positio

ab henrico re

citata

Damasceus

ut nihil sit susceptibile nisi rōne imaginis dei que est in illo ut per circūincessionem uel secūdu substantiā & secūdu potētiā simul ut in solo xpo uel secūdu potētiā solū ut i oibus his ipa imago dei quali reimprimatur suo pthotipo quali denarius figure a qua sibi imago sua ipressa ē. hinc dicit Damascenus i ca. predicto q̄ secūdu imaginē est in re uolente uolens deus uerbū factum est homo imago dei ē secūdu intellectum. Quid aut q̄ secūdu imaginē nisi intellectus quod melius igitur dere/linquens. quod deterius ē assūptū. quasi diceret nequaquā hoc possibile fieri ē nisi rōne ordinis que habet ad intellectū. & loquitur cōtra illos q̄ posuerūt corpus humanū assūptū in xpo absq; aīa rōnali. & cōprehēdit sub intellectu etiā substantiā aīe. cuius uim & potestātē etiā i assūptiōe ostēdēs subdit. Intellectus enī est i medio dei & carnis. huius autem inhabitator dei imago. intellectus igitur intellectui miscet. & mediatur intellectus puritati & carnis grossitudini. intelligo autem per mixtionem dictam unionem per circūincessionem intellectus diuini cū humano qui secūdu tres potētiās quā sunt. memoria. intelligentia & uoluntas existente sibi unita esse aīe unitur per circūincessionem quandam trinitati personarum in unitate diuine nature. ut sic per se & proxima causa siue ratio propter quam aliquid sit assumptibile a deo sit ratio imaginis dei quā non est nisi in substantia intellectuali. ut propter ipsam sola substantia intellectualis sit susceptibilis. & secūdu hoc i gloria assumptione per circūincessionem qua natura diuina subintrat naturā assūptam. Imago quā est natura intellectuali assūpta unitur intime ipi qd ē i natura diuina. quēadmodū si cere i qua ē ipressa figura sigilli ipm sigillū reapplicetur secūdu eundē modū quo ipm ipressit subintrādo oēs angulos eius quali mō nō posset applicari illi i quo nō fuisset figura sua prius ipressa. sed solūmodo effigies alī q̄ quale est uestigium dei in omni creatura nō intellectuali. ut secūdu hoc nulla natura non intellectualis nisi mediante intellectuali secūdu dictū modū possit assumi. Ad secūdu q̄ ad deū possit fieri assumptio quia in ipō est ratio eē & subsistentie. quā est in natura assumpta. Dico q̄ uerum est q̄ id est concausa. Nisi enim illud esset nihil posset ad deum assumi. sicut nec una creatura potest assumi ad alteram. Sed hec non est tota causa. licet enim sit causa ex parte assumptis. quia propter id ad ipm possit fieri assumptio. non tamen ex parte assumptibilis in quo tota causa assumptibilitatis est quod est imago. & per hoc solum circumincedibilis a deo & eleuabilis ad dictam unionem in diuina essentia in unitate persone secūdu dictum modum. Vnde nec aliqua causa finalis propter quam facienda eēt a deo alterius nature assumptio possit eē in assumendo aliā naturā q̄ intellectualē. q̄ nō est nature assumptio finaliter nisi ad illius aliquā p̄motionē & p̄fectionē i sua eleuatione qualem nō pōt habere nisi natura intellectualis. hec Hēricus q̄si ad uerbū. Non recte ergo determinatum fuit meā cōclusionē de uirtute sermonis sapere heresim quā solum negat positium assensum contradicendi Henrico. Cuius opinio nis damnationem nec ego unq̄ legi. nec credo ipsi unq̄ legerunt. Hoc scio q̄ nec Scotus nec Gotfredus. nec Io. de guarra. nec Durandus. nec Thomas anglicus

Scotus
Gotfredus
Io. de guarra
Durandus
Thomas anglicus

nec Robertus de collortorto. nec Bernardus de gannaco. quos oēs uidi recitātes opinionem Henrici ipsam unq̄ hereticā uel heresim sapere iudicauerūt. Quod ne ipsi collortorto etiā irrationabiliter fecisse uideatur uolo breuiter ponere modū secūdu quē uidet Bernardus & gannaco Henricus tutari positionē suā. Sūt autē due precipue rōnes cōtra henricū. Prima rōne gannaco in hoc stat q̄ in deo est oīs rō substantiandi. q̄ plenitudo ē oīs esse. ergo uidetur q̄ Due rationes cōtra henricū quālibet naturā possit substantificare & suppositare. Secūda rō est q̄ deus i triduo suppositauit corpus quod erat in sepulchro quod tamē nō erat rationabile. & sicut suppositauit pro triduo poterat suppositare & pro quantocūq; uoluisset tempore. hec sunt duo precipua fundamenta opinionis opposite. & istamet ut uisum est i re citatione opinionis eius adducit henricus contra se. Ad primā rationem ut uidimus Solutio priē respōdet q̄ uerū est q̄ plenitudo totius esse est in deo & oīs rō substantiandi & suppositandi plenissime in eo reperiatur. Sed hec nō ē totalis cā assumptibilitatis alicuius nature. sed ē cōcausa. Nisi enim id esset assumēs nō posset assumere. Sed ultra hoc aliqd requiritur in assumēdo p̄ qd sit assūptibile. & hoc ē rō imaginis & finaliter aptitudo supnaturalis eleuatiōis ad beatificā opationē. q̄ cū in sola natura intellectuali reperiatur. Cōueniēs uidetur q̄ ipa sola sit assūptibilis. cū uideatur rōnabile q̄ natura q̄ nō potest eleuari ad actum secūdu. nō possit etiam eleuari ad primum. Ex qua responsione uidetur uelle henricus saluare q̄ nihil derogetur diuine omnipotentiē quando quidē totū id quod illi in deo ponunt eē. tātū cōcludūt ipm posse sic suppositare. totū id etiā tribuit henricus deo. nec negat q̄n ratione eius qd requiritur ex pte assumētis nō possit assumere quālibet naturā plenissime nō sit i deo. Sed hoc dicit eē q̄ natura ipa irrationalis nō ē assūptibilis. nō p̄ defectū diuine oipotētiē. Sed potius p̄ diuine nature excellētiā. & irrationalis nature deformē deficientiā. Ad secūdā rōne uidetur multipliciter posse dici. Primo est responsio hē Solutio secū/ de multiplex rici qui dicit q̄ naturā istius corporis assūpsit inquātū ad aīam ordinabatur itelle/ etuale. rōne cuius ordinatiōis ēt ipm corpus pōt dici intellectuāle ministrāle. s. Prima & dispositiue. Et ut cōpletius respōdeatur ē dicēdu q̄ cū dī nō posse a deo assumi nisi naturam intellectuālem. intelligitur q̄ nihil preter illam sic possit assumi q̄ sit primo assumptum & totum ac adequatū assumptibile. Corpus autem in triduo nō sic fuit assūptū ut patet. sed solū ut pars nature rōnalis que erat totale & primo assumptū. Preterea etiā forte diceret aliquis q̄ nō proprie dicebatur suppositari in triduo id corpus. quia nō est natura suppositabilis supposito proprio. Vnde & cōsequēter dici posset nō improbabiler q̄ terminare depēdētiā nature istius corporis non est ea suppositare. alias totum terminans dependentiam uel innitentiam partis suppositaret eam quod non dicitur. & ita licet uerbum in triduo terminaret depēdētiā istam corporis quā terminasset tota humanitas. uirtute cuius corpus i triduo cōicabat christo id ydioma suum iacere in sepulchro. non tamen proprie suppositabat corpus sicut suppositaret naturam humanam. Cuius signum euidentissimum est q̄ natura istius corporis nō cōmunicauit xpo id ydioma corpus i triduo. sicut natura hūana cōmunicauerat sibi & adhuc cōicat cōcretiue id ydioma homo

Solutio priē

Solutio secū/

de multiplex

Prima

Secunda

Augustinus,

Et sic patet responsio ad predicta obiecta contra opinionem henrici qui de aliis naturis irrationalibus uidetur quasi hoc dicere quod uerbum non posset eas assumere per circumcessionem, aut suppositare suppositione presertim habente causam finale. Inquit enim sic ipse, nec aliquis finis possit esse assumptionis alterius nature quam intellectualis, quia assumptio non est nisi propter promotionem nature assumpte qualem non potest habere nisi natura intellectualis. Unde Augustinus super Ioannem, uerbum uoluit nasci ex homine ut tu securus nascereris ex deo. Unde uidetur quod de alia natura quam non nascitur ex deo per gratiam de ea frustra nasceretur deus. Ex his patere potest quod non irrationabiliter possum ego non habere actum explicitum contradicendi huic opinioni in particulari. Et quia isti magistri in hoc etiam precipue instabant quod tales conclusiones saltem non disputarentur propter scandalum, hoc uolo dicere de ista conclusione quod etiam si sua opposita sit uerior et magis secundum eorum uiam, tamen si publice disputetur scandalosa magis erit apud uulgares et parum aurium offensua. Quis enim rudis et simplex non offendatur si audiet aliquem dicentem possibile esse quod iste propositio nes sint uere. Deus est alius deus est lignum. Quid si etiam illas quas multi sequentes predictam opinionem concedunt, deus potest esse damnatus ad infernum, deus posset torqueri a diabolo in inferno. Diabolus potest esse deus qui licet apud multos doctos loquendo de potentia absoluta nullius sint scandali, tamen uulgares et simplices certe multo magis offenderentur quam si audiant quod alius non potest uniri nature diuine in unitate suppositi ut dicitur modo declarato in conclusione mea quam isti patres dixerunt ex uerbo sermonis derogare diuine omnipotentie et per hoc sapere heresim, nescio cui logice imo cui theologie innitentes. Nam dicat queso an ille qui dicit se non assentiri alicui propositioni dicat de rigore sermonis oppositum istius conclusionis cui non assentit. Dicantque utrum ualeat consequentia, non assentior aut non habeo assensum huic conclusionis. Papa sedet, ergo credo istam. Papa non sedet, nonne antecessores essent uerum in dormiente, et qui nullum omnino haberet actum in quo consequens posset esse falsum. Preterea si presens conclusio derogaret diuine omnipotentie secundum ueram theologiam, non solum saperet heresim sed heretica esset iudicanda imo etiam catholicus dormiens aut paruulus non habens rationis usum et qui non haberet assensum illius propositionis, Deus potest qualibet naturam creatam suppositare esset hereticus, aut saltem erraret in fide quod nemo diceret. Ex quibus patet non esse rectam damnationem ipsorum. Fuit enim hec formaliter determinatio sua considerata responsione ipsius proponentis et opinione ac motibus et rationibus henrici cuius opinioni innititur ponens conclusionem. Visum est nobis presertim conclusionem ex uerbo sermonis derogare diuine omnipotentie et per hoc sapere heresim. Primo enim decepti sunt quod cum dicerem ego me sequi in hoc Henricum non intellexerunt quod per nomen hoc denotabam ipsam conclusionem de qua querebatur ut exponeretur. In hoc ergo, id est in ipsa conclusione id est in non assentiendo huic, deus potest qualibet naturam et cetera, dixi me sequi Henricum, et non denotaui per hoc opinionem quam dicit, deus non potest qualibet naturam suppositare, sed ipsi forte crediderunt iter unum dictum et aliud non esse differentiam, cum tamen si docti sunt theologi scire debeant, quid

inter sit inter aliquod possibile de potentia dei explicita non credere et ipsum explicita discredere. Secundo debent meminisse quod ex eorum dictis sequitur quod Henricus doctus solennis ille qui per excellentiam doctrine solennis doctor uocatur, mortuus sit hereticus qui ut supra uisum est in senectute sua ad istam opinionem declinauit et in ipsa permansit, quod non quelibet natura a deo sit suppositabilis. Tertio sicut et in damnatione precedentis conclusionis, ita et in ista qualitercumque sit de conclusione ipsa omnino errant quia si uerum est ut ipsi dicunt quod conclusio sit contra omnipotentiam dei, tunc conclusio est simpliciter heretica, et non heresim sapiens ut ipsi dicunt. Quarto et ultimo errarunt, quia si etiam opinio henrici esset heretica omnino conclusio de uirtute sermonis non esset heretica, quia de uirtute sermonis non infert illam opinionem ut diffusissime est declaratum, et tamen ipsi specificate damnarunt ipsam de uirtute sermonis.

QUESTIO QUINTA DE MAGIA NATURALI ET CABALA HEBREORVM.

Varta conclusio per istos damnata fuit hec. Nulla est scientia quae nos magis certificet de diuinitate Christi quam magia et cabala. Hanc conclusionem ego declarando dixi quod inter scientias quae ita sunt scientie quod neque ex modo procedendi, neque ex suis principiis, neque ex suis conclusionibus innituntur reuelatis, nulla est quae nos magis certificet eo modo quo de hoc certificare possunt scientie humanitas inuente quam magia illa de qua ibi ponuntur conclusiones quae est pars scientie naturalis, et pars illa cabale quae est scientia et non est theologia reuelata. Dixerunt isti magistri quod declaratio mea non erat ad propositum uerborum presertim conclusionis, et quod presertim conclusio de uirtute sermonis erat falsa erronea et heretica in qua sua damnatione quot sunt damnanda quae solo sigillatim uideamus. Primo dicant mihi quomodo esse potest magis declaratio mea ad propositum uerborum conclusionis mee. Quid enim est in illa declaratione aliud quam explicita declarare uim singulorum terminorum in conclusione positoy. Ibi enim primo exponitur quid intelligam per scientiam cum dico nulla scientia, et quid pro certificare, quid per magiam, quid per cabalam, nec uideo ego quod ulterius restet declarandum. Secundo uolo ostendere quod de uirtute sermonis non solum est falsa et heretica, sed imo sua opposita est falsa, et secundum ipsos totaliter heretica. Dicta enim conclusio est una negatiua quae exponitur distinctiue per tres categoricas sic. Nulla scientia non reuelata et cetera. Alia a magia et cabala certificatur de diuinitate christi, uel magia et cabala non certificatur et cetera, uel magia et cabala magis nos certificant de deitate christi quam alia scientia non reuelata. Ista autem distinctiua est uera et catholica, quia saltem habet unam partem ueram. Et ita patet iam quod de uirtute sermonis non est falsa, sed quod sua opposita secundum eos sit heretica patet. Nam opposita huius nulla scientia non reuelata et cetera, magis certificatur et cetera, est ista. Aliqua scientia non reuelata magis

certificat de deitate christi q̄ magia & cabala ad quam sequitur de uirtute sermo-
nis q̄ magia & cabala certificāt de diuinitate christi quod ab eis reputatur pro he-
retico. & ita patet q̄ dum uolunt damnare de uirtute sermonis istam negatiuam.
nulla scientia magis certificat de diuinitate christi q̄ magia & cabala coguntur per
suum iudicium ipsimet habere pro catholica istam affirmatiuam. Magia & cabala
certificat nos de diuinitate christi. Quam autem i se sit ipsa cōclusio uera profecto
euidētissime potest declarari. licet enī nulla sit sciētia humanitus inuenta quæ nos
certificare possit de diuinitate christi. quia certificationē de diuinitate eius ut in pre-
cedenti diximus cōclusionē nō habemus nisi ex modo faciendi miracula quæ fecit
quæ miracula & esse facta ab eo & esse taliter facta nō nisi ex testimonio scripture
scimus. Tamen si quid ad hoc nos possunt adiuuare scientie humane. sicut & adiu-
uant in cognitione multarum ueritatum supernaturaliū. nulla est quæ magis nos
possit adiuuare q̄ magia & cabala quas diximus. Ad hoc enim ut miracula christi
nobis suā testentur diuinitatē. oportet cognoscere primo q̄ nō potuerūt fieri i uir-
tute naturali. sed solum i uirtute dei. Secūdo oportet scire q̄ illā uirtutē a se habue-
rit christus et nō aliūde. In primo nulla sciētia hūana nos potest adiuuare magis q̄
illa qua cognoscūtur uirtutes & actiuitates agētū naturaliū & earū applicatiōes
proportionēq; ad inuicē & ad sua passa naturalia. & quid possunt uirtute propria
& quid nō. hoc autē inter sciētias humanas magis cognoscit ista scientia quā ego uo-
co magia naturalē de qua posite sunt cōclusiones & illa pars cabale quæ ē de uirtu-
tibus corporū celestiū per quas quia cognoscitur nō posse per uirtutes naturales il-
la opera fieri quæ fecit christus. Ideo ego iter magicas cōclusiones istā propositionē
posui. Miracula christi nō potuerūt fieri par magiā utpote illā cōclusionē. s. cuius
ueritas ex ista sciētia possit haberi. & ita patet iudiciū istorū magistrorū non bene
fuisse magistrale & presertim cum ipsi de uirtute sermonis damnent eā quæ est ta-
lis q̄ etiam si sensus eius quem diximus non esset catholicus adhuc ipsa nō esset in
se damnanda quia de uirtute sermonis nō infert illum sensum. cum sit propositio
negatiua exponēda disiunctiue per tres cathogoricas ut dictum ē supra. Et ad ple-
niorem huius cōclusionis declarationē. primo est sciendū q̄ sicut supra dixi p̄ hāc
cōclusionē nō intendo cōparare magiam & cabalam ad scientias reuelatas. Quia
non accipio i cōclusiōe scientiā generaliter. sed pro sciētia quæ neq; ex modo p̄ce-
dendi. neq; ex suis principiis. neq; ex cōclusionibus innititur reuelationi. neq; etiā
in presenti cōclusionē loquor de certitudine scientie habite ex reuelatione modo p̄-
dicto. sed de certitudine sciētie inuente uel acquisite per demonstrationem. non a
priori sed a posteriori per effectus. s. quare intēdo dicere q̄ si aliqua scientia huma-
nitus adinuenta & non reuelata certificet de diuinitate christi p̄ miracula eius. hoc
maxime facit scientia qua cognoscuntur uirtutes & actiuitates agētū naturalium
& eorū applicatiōes adinuicē & ad sua passa naturalia. & per quas cognoscitur qd
possunt agētia naturalia uirtute propria. & quid non. Nam hoc cognito uidentes
deinde opera christi excedere gradum & terminum illorum quæ possunt fieri per

Nota

agentia naturalia. cōcludimus necessario q̄ fuerūt facta uirtute diuina quod scire
nō possemus illo nō cognito. Nam ignoratis terminis potētie & uirtutis rerum na-
turalium stat nos dubitare illa eadem opera quæ fecit christus posse fieri per media
naturalia. Cum ergo talia maxime cognoscat illa pars cabale quæ est de uirtutibus
corporum celestium. & illa pars sciētie naturalis. quam ego nunc uoco magiam na-
turalem. & plures etiam catholici doctores. sic nominauerunt. qualitercūq; alii ip-
sam nominare uelint Ideo non heretice nō superstitiose sed sciētifice. sed uerissime
sed catholice dixi per talem magiam & cabalam adiuuari nos in cognoscēda diuini-
tate christi. De ista autem magia naturali facit mētionem etiam summus theolo-
gus Guilielmus episcopus parisiensis coetaneus Roberti linconiēsis q̄ dicit q̄ magi
prohibiti dicuntur magi quasi mali quia mala faciunt. Magi autem naturales di-
cuntur magi quasi magni quia magna faciūt & quia isti tollerare nō poterāt hoc no-
men magie. & tota urbe exclamabāt me approbare necromātiā quam tota eccle-
sia damnabat. Dico iterum & iterum dico q̄ hoc nomē magia est nomē equiuocū
ad id quod dicitur necromātia quæ sit per pacta & federa cum demonibus & ad p-
tem practicam sciētie naturalis quæ nihil aliud docet q̄ facere opera mirabilia me-
diantibus uirtutibus naturalibus per applicationem earum ad inuicem & ad sua
passa naturalia. & hāc nūq̄ damnauit ecclesia. nec damnare potest. sed plures eccle-
siastici doctores & catholici eam approbauerunt & secuti sunt. De hac ut dixi tra-
ctat Guilielmus parisiensis in suo de uniuerso corporali & spiritali. & dicit q̄ illa
magia prohibita maxime abūdauit i egypto. quia ibi uigebat cultus demonū. Ista
rum rerum naturalium habētium efficaciam i ista naturali magia. Et alibi etiam
in suo libro de legibus eiusdem sciētie meminit eam asserēs esse partem sciētie natu-
ralis. Hāc naturalem magiam nō erubescit uir catholicus & sanctissimus Albertus
magnus dicere se fuisse secutum & experiētis in ea multa cōperiisse. Et quid oportet
plura dicere. Dicāt mihi isti magistri utrum hoc quod ego uoco magiam natu-
ralem sit res prohibita aut aliquid continens quod sit contra fidem hoc dicere non
possunt etiam uolētes. At dicēt i hoc te reprehendimus q̄ eam uocas magiā & eq-
uocatione uocabuli scandalum facis in mentibus fidelium. Item habemus apud
doctores nostros q̄ omnis magia est prohibita. si ergo omnis prohibita sequitur q̄
nulla cōcessa. sed tu dicis q̄ aliqua est nō prohibita. ergo cōtradiētorie sentis ad do-
ctores ecclesie. Mira profecto est ruditas sic dicentium. Primo enim impositio no-
minum non sit nūc a nobis. sed utimur nominibus & significationibus eorū ex an-
tiquorum cōsuetudine. Si ergo ipsi hāc partē sciētie naturalis magiam uocare uo-
luerūt. Quid me uis nouare nomina. & q̄ illi magiā nominauerūt a me uocari geo-
metriam uel arithmeticam. Nec ego primus nec nouus istam sciētiam uocauī ma-
giam. sed multi ante me & sancti & docti uiri. illi in ius trahantur. illi damnentur
si damnabile est istam scientiam hoc nomine nuncupari. Quam tamen nominis
impositionem recte fuisse institutam. Si recte paulum cōsiderauerimus possumus
EE

Guilielmus
parisiensis
Robertus lin-
coniensis
Magia nomē
equiuocum

Guilielmus
parisiensis

Albertus ma-
gnus

Magus nom̄
perficum
Pythagoras
Druides
Prophetes
Senedrim
pharisei
Cabaliste
Gimnosophi
ste
Sacerdotes
philosophi
Magi

faciliter intelligere. Vocabulum enim hoc magus nec latinum est nec grecum. sed p̄ sicum. & idē lingua persica significat quod apud nos sapiens. Sapientes autē apud persas idem sunt qui apud grecos philosophi dicuntur sic uocati a pythagora q̄ prius dicebātur sapientes. Fere enim apud diuersas gentes diuersis nominibus sapientes eorum nuncupabantur. ut druides apud gallos. prophetes apud hebreos uel senedrim. uel pharisei uel cabaliste. apud indos gymnosophiste. apud egyptios sacerdotes. apud grecos philosophi. apud persas magi. & sic de aliis. Sicut etiam regia dignitas peculiaria apud diuersas nationes habet nomina ut rex egyptiorū qui prius Ptholomeus. Postea pharao. persarum arthaxerxes. Romanorum Cæsar. Indorum prestan. & est qui nunc corrupto uocabulo a nostris uulgaribus dicitur presbiter Ioannes & sic de aliis. Si ergo magia idem est quod sapientia merito hāc practicum scientie naturalis quæ presupponit exactam & absolutam cognitionem omnium rerum naturalium quasi apicem & fastigiū totius philosophie peculiari & appropriato nomine magiam. i. sapientiam sicut Romam urbem. Virgilium poetā. Aristotelem philosophum dicimus appellare uoluerunt. Quod si hoc nomen magi ita abhorremus utiq; neq; euangelium patienter audiemus dicens. q̄ magi uenerunt ab oriente adoraturi christum. Non erant illi magi necromantes & cum demonibus confederati qui hostem demonum. immo dominum & de eis mox triūphaturum uenerunt adorare. Sed erant ueri sapientes celestium & terrenarum rerum scientiam edocti. qui ipsam patris sapientiam in humano corpore factam uisibilem coluerunt & uenerati sunt. Hanc autem differentiam apertissime dat intelligere Hieronymus in epistola ad paulinum. in qua mentionem faciens de appollo thiano ait. Appollonius thianus siue magus ut uulgus siue philosophus ut pythagorici dicūt. In quibus uerbis expresse significat Hieronymus q̄ illud quod est uera philosophia a uulgaribus quandoq; creditur esse illud quod ipsi appellāt magiam. Non ergo ego sum reprehendendus qui ex proprio & usitato modo loquēdi non solum doctorum ecclesie. sed etiam ipsius euangelii hanc sapientiam naturalem magiam uocauerim. Sed neq; q̄ equiuocatione uocabuli scādalum fecerim fidelibus. quia in conclusionibus meis non sum usus hoc nomine indistincte & equo uoce. sed ad tollēdam omnem cuiuscūq; sinistre opinionis occasionem distinxim magiam licitam ab illicita. & naturalem a supersticiosa. declarans quid sit ista naturalis & quid possit. & quid non possit taliter ut etiam simplices & rudes impiū aliquid uel erroneum in fide de meis conclusionibus suspicari non possunt in quibus magiam prohibitam omnino refellens & detestans posui hanc primam conclusionem precise in is uerbis. Tota magia quæ in usu est apud modernos & quam merito exterminat ecclesia nullam habet firmitatem. nullam ueritatem. nullum firmitermentum. quia pondet ex manu hostium prime ueritatis potestatum harum tenebrarum. quæ tenebras falsitatis male dispositis intellectibus offundunt. Et post istā conclusionem pono secundam que dicit q̄ magia naturalis est licita & non prohibita & protestor de me ista tantū locuturum. quo facto quæ amplius suspitio rema-

Hieronimus
Apollonius
Thianus

Nota

nere potest aut quod scādalum fieri per equiuocationē huius nominis magia quā sic distinxisse & cum reprobatione illius supersticiose & diabolice istam naturalem approbasse non solum non ad scādalum. sed ad edificationem pōt eē simplicibus. Ex quibus ego multos uidi qui audientes q̄ magi uenerunt adorare christum. cre
dentes nihil aliud significare hoc nomen magos q̄ necromantes. hinc sumunt ar-
gumentum q̄ magia non sit prohibita. nec contra fidem christi quādo ipsum chri-
stum magie cultores primi adorauerunt. Vtile est ergo docuisse fideles ne cum ma-
gum audiunt. demonum cultorem semper intelligant. Et cum audiunt apud per-
sas magos in summo honore & reuerentia habitos propter eorum doctrinam & sa-
pientiam sciunt philosophos illos fuisse non necromantes. quos utpote populis exi-
ciales & damnosos. imo pestiferos omnes gentes semper eiectos & male habitos p-
secute & detestate sunt. Similiter cum legunt Albertum inter experimenta magie
multum temporis consumpsisse de magia naturali. hoc intelligant non de prohibi-
ta. ne exemplo tanti uiri illi se dedant quod illi licuit sibi quoq; licere presumētes
Scandala ergo tollunt non generant de mentibus fidelium nostre magice conclusio-
nes. Quod si quando legunt apud doctores omnem magiam esse prohibitam sta-
tim utiq; ex causis prohibitionis intelligent ipsos de ea solum loqui quæ habet com-
mertium cum demonibus. & de naturali nihil eos intendere. Est autē ut dicit Hy-
larius intelligentia dictorum ex causis assumenda dicendi. Quod si ad uim uerbo
rū uolunt recurrere possunt scire ex dialectica q̄ negatio uel distributio termini mul-
tiplicis non negat aut distribuit ipsum pro omni supposito cuiuslibet significati co-
pulative. Quare cū iste terminus magia sit equiuocus ad supersticiosam & ad na-
turalem distributio addita ei non distribuet ipsum pro quolibet supposito cuiusli-
bet significati copulative. Sed ex dictis q̄ omnis magia prohibetur habebitur solū
q̄ omnes species magie supersticiose quæ omnes secundum unum nomē & unam
rationem dicuntur. Nam multe sunt prohibite. & hec omnia sunt clara & dilucida
etiam mediocriter eruditis. Nullo ergo modo debuerunt istis magistris esse suspe-
cte conclusiones mee magice. cum sicut dixi in prima cōclusionē refellam omnem
magiam prohibitam ab ecclesia illam damnans & detestans protestans me solum
loqui de magia naturali & expressius per specialem conclusionem declarans q̄ per
istam magicam nihil operamur nisi solum actuando uel uniendo uirtutes natura-
les. Sic enim dicit conclusio. xi. conclusionum magicarum. Mirabilia artis magice
non sunt nisi per unionem & actuationem eorum q̄ seminaliter & separate sunt in
natura. & idem est quod dixi in. xiii. conclusione q̄ magiam operari non est aliud
q̄ maritare mundum. Predictam autē specificationem & restrictionem intentionis
mee. In conclusionibus magicis ad magiam naturalem intendo esse applicandam
cuiuslibet cōclusioni particulari. & ita cum dico de actiuitate caracterum & figurarū
in opere magico loquor de uera actiuitate sua & naturali. Patet enim q̄ talem ha-
bent secundum omnes philosophos tam in agendo q̄ in modo agendi & paciēdi. Et
licet secundum peripatheticos longe minoris sint actiuitatis & uirtutis q̄ sint quali
EE ii

Nota

Albertus

Hylarius

Pythagorici: tates materiales. tamen dicerent pythagorici quorū ego philosophiā in cōclusionē
 xxiiii. uoco secretiorē philosophiam quia ē minus nota & minus in usu q̄ sicut ma-
 thematica sunt formaliora physicis. ita etiam actualiora. & sicut in suo esse minus
 dependent. ita etiam in suo operari. & ita q̄ dixi de plus posse eorū quā quis discordia
 pythagoricorum & perypatheticorum sit indifferens ad fidem. tamen non dixi ut
 in se & absolute uerum. sed ut consequens ad secretam philosophiam pythagorico-
 rum modo predicto intelligendam. quorum. etiam sententia est inter omnia ma-
 thematica numeros ut formaliores. ita etiam esse actualiores & inter numeros im-
 pares ternarium. Quia sit primus impar & primum in unoquoque genere est perfe-
 ctissimum in illo genere. & inter numeros pares denarium qui est omnis numerus
 ut patet. Ab eo enim ultra numeramus per replicationem. & hoc intendebā per id
 quod dixi de ternario & denario in magia naturali. Numeris autem etiam efficien-
 tiam & uirtutem tam ad bonum q̄ ad malū attribuunt doctores catholici. Vnde
 Hilarius in cōmento suo super psalmos inquirendo causam cur psalmorum ordo
 non sit secundum historiam. sed sepe psalmus qui prius fuit compositus posterior
 in ordine collocatur. sic inquit. Non est autem ignorandum indiscretum apud he-
 breos esse numerū psalmorum & sine ordinis annotatione esse conscriptos. Nō enī
 illic primus aut secundus aut tertius aut quinquagesimus aut centesimus prenotā-
 tur. sed sine prescriptione aliqua ordinis in unum permixti sunt. Hefdras enim ut
 Heldras antique traditiones ferunt. incompositos eos & pro auctorum ac temporum diuer-
 sitate dispersos in uolumen unū collegit & retulit. Sed. lxx. seniores secundū moy-
 si traditionem ad custodiam legis atque doctrine in sinagoga manentes. Posteaq̄
 illis a rege Antiocho transferende ex hebreo in grecum sermonem totius legis cura
 mandata est spiritali & celesti scientia uirtutes psalmorum intelligentes in nume-
 rum eos atque ordinem redegerunt. singulis quibusque numeris pro efficiētia sua
 & absolute perfectis perfectorum & efficientium psalmorum ordine deputan-
 tes. hec Hilarius ad uerbum. Ex quibus apertissime patet q̄ numerus uirtutem
 dat & efficientiam. Hieronymus quoque contra Iouinianum infaustum dicit esse
 numerū. xx. in quo seruiuit Iacob & uenditus est Ioseph. & quē dilexit Esau in eo
 quedam munera accipiens. & in eodē loco laudat denarium dicens de eius laudi-
 bus se sepius dixisse. Et in eodē libro ca. viii. dicit q̄ ideo in secunda die non fuit di-
 ctum. & uidit deus quoniam bonum quia binarius numerus sit malus. Quinim-
 mo ex numero binario sumit argumentū contra bigamos. & propter hoc dicit om-
 nia animalia immunda in archam noe bina ingredi. septena autē quæ sunt mūda.
 Basilus Similia centies inuenies apud Basilium. Nazanzenum. Ambrosium. Origenem.
 Nazāzenus. Augustinum & alios. Quin rabanus insignis doctor ecclesie de numerorum uirtu-
 tibus specialem librum composuit. & obseruare ubiq̄ proprietates ipsorum nume-
 Ambrosius rorū inuenies semp ecclesiasticos doctores. et quādoq̄ quasi usq̄ ad curiositatē si di-
 Origenes ci pōt. dū nūc ad binariū duo testamēta. duo cherubin. duo charitatis p̄cepta. du-
 Augustinus. as primas dignitates. duos primos populos referūt. Nūc ternarii mysteriū insuper
 Rabanus Nota de nu-
 meris.

substantiali diuinitate in triduo sepulchri. in tribus theologicis uirtutibus in tribus tē-
 poribus nature. legis. & gratie. in tribus statibus perfectionis contēplantur. Nunc
 nō sine mysterio sed propter occultā etiā ipsius numeri pprietatē esse uolūt q̄. xl.
 dies Moyses. xl. Helias. xl. christus ieiunauerit. & per. xl. dies post resurrectionem
 ascēderit. & per. xl. horas fuerit apud inferos & post. xl. dies Niniue quæ est typus
 figure huius mundi subuertetur. & per totidē dies noctesq̄ pluit super terrā domi-
 nus Magnū itē dicūt cōtinere sacramentū q̄ in quinquagenario numero in quo sit
 remissio peccatorū. In eodem etiā descēderit spiritus sanctus. Et in eodē numero po-
 situs sit psalmus Miserere mei deus. quod maxime notant Hylarius & Origenes. Hylarius
 & his per omnia multū concordāt mysteria cabalistarū. qui quinquagenarium nu-
 merum attribuunt spiritui sancto. qui spiritus sanctus apud eos etiam per ignem
 significatur. in qua forma & in quo numero dierum descendit iuper apostolos. Est Nota
 q̄ & apud eos spiritus sanctus tertia persona siue proprietas in diuinis procedens a
 prima & a secunda quæ secunda dicitur sapientia & procedit a prima & differt ab
 utraq̄ solū ratione processionis. sicut. i. id quod procedit differt ab his a quibus pro-
 cedit cum sit tamen per substantiam & essentiā idem cū illis hec expresse dicūt ca-
 baliste quorum dicta isti magistri a me contra iudeos allata ut suspecta de fide ab
 hominabantur. Vocāt autē & eandē tertiā proprietatem penitētiā quod cōcor-
 dāt modo dictis ut idē sit numerus attributus spiritui sancto qui & penitētiæ sacra-
 mento. Vnde & illud possumus colligere peccatū in spiritu sanctū proprie peccatū Peccatū in spi-
 esse impenitētiæ quod nō remittitur in hoc seculo neq̄ in futuro. sed de his alias. duo ritū sanctū p̄-
 denarii etiam secretā aliquā proprietatē i. xii. tribubus israel. i. xii. apostolis. i. xii. prie qd sit
 lapidibus celestis Hierusalem speculantur. Credūt etiam non sine causa neq̄ casu
 in denarium numerū incidisse & p̄cepta legis. & decē cordas psalterii. & apud
 hebreos ut habetur in midrasthillum cantores psalmorum decem qui sunt Adam. Cātōres. ps.
 Abraam. Melchisedech. Moyses. Asaph. Dauid. Salomon. & tres filii chore quis
 aliter a nostris enumerentur. & correspondent decem organa. i. decem instrumen-
 ta uel decem modi musice quibus canantur sic dicti apud hebreos.
 .i. nefa. nieum. miznor. sir. the-
 phila. beracha. alal. odaya. asre. alleluia. quæ ego obseruauit sic distinguēda ut per
 primum canantur ode. Secundū idē est quod organū. per tertium psalmi. per quar-
 tū cātica. per quintum orationes. Per. vi. benedictiones. Per. vii. laudationes. Per
 viii. gratiarum actiones. per. ix. felicitas alicuius. per ultimū laudes dei tm̄. Addas
 tu & meschil quo canūtur cōtēplationes & erit alleluia quasi eisoph nō ponēs in nu-
 merū cū aliis. Addūt & .x. dies quibus post ascēsum xpi descēdit spiritus. & decē cor-
 tinas in tēplo et similia innumera & infinita illud dicētes semp q̄ nihil casu sed oia de
 us per suā sapiētiā ut in pondere & mēsurā ita in numero disposuit. Taceo quot &
 quāta obseruent in nouenario ut prēter Ierarchias angelorū & nouē beatitudinū gra-
 dus iuxta Matheū etiā longitudinem cubitorū Og regis basan qui typus est diaboli
 nō credāt esse casualē & sine mysterio. illud etiā obseruātes q̄ dominus hora nona
 EE iii

Augustinus
Hieronymus

clamauit. Nōne etiā i quatuor euāgelis. quatuor fluminibus paradisi quatuor aīa
libus ezechielis quaternari pfectionē cōsiderāt. & senarii i sex diebus creatiōis mū
di. & i sex etatibus siue septima sit futura uita. ut uult Augustinus siue octaua ut
Hieronymus quin & illud nō p̄mittitur q̄ dominus sexta feria passus ē. Quid
de septenario cū magna dicerēt attētionē dignū q̄ die septima dominus quieuit.
q̄ septem dona spiritus sancti. & i apocalipsi septem signacula libri. septē cornua.
septem oculi. septē angeli. septē ecclesie. septem candelabra. septē stelle. septē spūs
nequiores & septem nequitie apud Salomonem. & septies in die deo canit David
propheta. Quartūdecimū aut numerū ita uidemus obseruatū a Matheo ut ad
hoc q̄ posset eū ubiq; i generationibus xp̄i retinere nonnullas etiā generatiōes pre/
termiserit. De medicis. de astrologis. de philosophis maxime platonis & pythago
ricis nihil affero. sed solum de nostris ecclesiasticis doctoribus. Cum de hoc agatur
utrū credere esse proprietates in numeris & uirtutes aliquas naturales aliquo mo/
do ueritati fidei catholice repugnet. Quas cū uideamus ēt ut dixi fortasse usq; ad
curiositatē a catholicis auctoribus obseruatas nihil est amplius cur dubitemus nō
esse talē opinionē pro heretica reuiciendā. Cum ergo i cōclusionibus meis de figu/
ris. de numeris loquor. non loquor quātū ad superstiosum usum suum p̄ pacta &
cōuentiones cum demonibus. quia hec omnia reprobauī i prima cōclusionē mea.
Similiter de nominibus q̄ habeāt aliquam actiuitatē naturalē etiā notū ē oībus.
Quā quidē actiuitatē naturalē nō habēt ut significatiua sūt ad placitū. sed ut sūt
i se q̄dam res naturales. Ideo dixi nomina illa habere uirtutē i magia naturali non
ut significatiua sunt nisi forte essent aliqua quibus significatio esset naturalis. sicut
Stoici dicunt de omnibus nominibus quibus ut aduersantur peripathetici. ita Pla
toni cratilo assentitur de his quae sunt recte imposita. Origenes autem de hebraicis
hoc sentit. & ideo dicit q̄ quedam nomina hebraica in sacris litteris. sicut osanna. la
baoth. alleluia & similia fuerunt sic reseruata & non mutata in aliam linguam in
qua non retinuerunt suam naturalem significationem & consequēter uirtutem. &
hoc solum intēdebam dicere dum cōparabam nomina significatiua nō significati
uis. & nomina hebraica aliis i sua efficacia i magia naturali &c. Volo autem & ali
quid dicere latius de ista cabala q̄q; & supra in prima parte apologie nostre multa
dixerimus. sed illa forte nō magis ab istis magistris intelligentur q̄ intelligātur bar
bara ab eruditis. Quare & hic aliquid secum hoc parisiensi stilo dicemus de ista ca
bala. horrendum enim istis patribus uidetur hoc nomen. & ex ip̄o pene sono timē
dum. ita ut forte sint ex ipsis qui cabalistas nō homines. sed hircoceros potius uel
centaurum uel omnino monstruosum aliqd esse suspicētur. Quinimmo audi rem
ridiculā. cū semel quidā ex eis it̄rogaretur qd esset ista Cabala respōdit ille fuisse
p̄fidū quēdā hoiem & diabolicū q̄ dictus est cabala. & hūc multa cōtra xp̄m scrip
sisse inde sequaces eius dictos cabalistas. Quis queso hic risum teneat. Est ergo sci
endū opinionē esse nō solū rabi eliazar. rabi moyses de egypto. rabi simeon ben
R. nachinan
gis rabi ismael. & rabi iodam. & rabi nachinan. & aliorū q̄pluriū ex sapientibus he

Stoici
Peripathetici
Plato.
Origenes.

Stilus parisi/
ensis.

Rabi eliazar
Rabi moyses
de egypto
Rabi simeon
Rabi ismael
Rabi iodam
R. nachinan

breorū. sed nostrorū etiā doctorum ut infra ostēdā p̄ter legē quā deus dedit moyfi
i mōte et quā ille q̄ncq; libris cōtētam. scriptā reliquit. reuelatam quoq; fuisse eidē
moyfi ab ip̄o deo ueram legis expositionē cū manifestatiōe oīum misteriorū & se/
cretorū q̄ sub cortice & rudi facie uerborum legis cōtinerētur. Deniq; duplicē acce/
pisse legē moylen i mōte litteralē & spiritalē. illā scripsisse & ex p̄cepto dei populo
cōicasse. de hac uero mandatū ei a deo ne ip̄am scriberet. sed sapiētibus solū q̄ erāt
lxx. cōicaret quos idē moyles ex p̄cepto dei elegerat ad custodiendā legem eisq; iti/
dē precipet ne eā scriberēt. sed successoribus suis uiua uoce reuelarēt. tū & illi aliis
& sic ordine p̄petuo. Ex quo modo tradēdi istā sciētā p̄ successiuā. i. receptionem
unius ab altero dicta est ip̄a sciētia. sciētia cabale. quod idem est quod sciētia re/
ceptionis. quia idem significat cabala apud hebreos quod apud nos receptio. Fue/
runt autem postea hec mysteria litteris mandata tempore et causa infradicendis.
& illi libri dicti sunt libri cabale in quibus libris multa immo pene omnia inueniū
tur consona fidei nostre. Fuerunt enim & ab ore dei traditi & a iudeis ante christū
scripti quo tempore nulla passione moueri poterant ad uiciandam uel corruppen
dam ipsam ueritatem. Ex istis libris & auctoribus huius sciētiae ego multas posui
conclusiones ad confirmationem fidei nostre contra iudeos. quas cum isti magistri
forte non bene considerassent suspectas esse dixerūt in fide & iudaicam perfidiam
sapientes. quod tamen posteaq; intellexerunt quid esset cabala multos ex eis pudu
it dixisse. Quod autem ita sit ut supradiximus q̄ deus Moyfi p̄ter litteralem le/
gem quam ipse scripsit dederit etiam & reuelauerit mysteria in lege contenta. ha/
beo ex nostris quinq; testes. Eldram Paulum. Origenem. Hilarium & euangeliū.
Primo enim habemus hoc ex textu Eldre apud quem loquens dominus sic inquit
Reuelans reuelatus sum super rubū. & locutus sum Moyfi quando populus meus
seruiebat in aegypto. & misi eum & eduxi eum de aegypto. & adduxi eum super
montē synai. & detinebam eum apud me diebus multis & enarraui ei mirabilia
multa. & ostendi ei temporum secreta & finem & precepi ei dicens. hec in palam
facies uerba & hec abscondes. Secundo habemus auctoritatem Origenis cuius te/
stimonium in his in quibus ab ecclesia recipitur est ualidissimū. q̄a ubi bene nemo
melius. Hic ergo sup̄ illud pauli ad roma. tertio. Quid ergo amplius uideo aut
q̄ utilitas circūcisionis multū p̄ oēm modū. primū qdē q̄a credita sunt illis eloquia
dei. Dicit Origenes cōsiderādū ē q̄a nō dixerit litteras eē creditas. sed eloquia dei.
Ex quo dicto Origenis habes q̄ p̄ter litterale legē aliud qd traditū fuit iudeis qd
hic uocat paulus eloquia dei. Litteras enī idēst litteralē legē eis fuisse traditā nemo
negat. sed nō ip̄taē eis ad p̄rogatiuā. q̄a littera p̄ se occidit. & nisi adsit spūs uiuifi
cās oīo per se est res mortua. Sed p̄ter has litteras tradita sunt eis eloquia dei. de
quibus merito gloriantur. quae nihil aliud sunt q̄ q̄ apud hebreos dicitur cabala. i.
uerus legis sensus ab ore dei acceptus. unde & apud hebreos quandoque uocatur
quod idem est q̄ lex de ore nata. quae propter illam successi/
uam receptionem deinde dicta fuit cabala. Et q̄ istam sciētiam deinde Moyles

Vnde cabala

Nota

Eldras
Paulus
Origenes
Hilarius
Euangelium

Origenes

Hilarius

iam a deo acceptā. lxx. senioribus tātū cōicaret. aperte testatur Hilarius qui i expo
 sitiōe psalmi. ii. Quare fremuerūt gentes &c. sic scribit. erat aut iā a moyse ante in
 stitutū i omni sinagoga. lxx. esse doctores. Nā idem moyse q̄ uis ueteris testamēti
 uerba i litteris cōdidisset. tamen separatim quedā ex occultis legis secretiora myste
 ria. lxx. senioribus qui doctores deinceps manerent intimauerat. Cuius doctrine ēt
 dominus in euangelijs meminit dicens. Super cathedram moysi sederunt scribe &
 pharisei. Omnia ergo quecūq; dixerint uobis facite & seruate secūdū uero facta eo
 rum nolite facere. doctrina uero eorum mansit in posterum. hec Hylarius ad uer/
 bum. Ecce q̄ Hylarius expresse testatur fuisse preter legem scriptam doctrinā quā
 dam aliā secretiore q̄ moyse ipsis. lxx. sapiētibus itimabat. Quod aut & ista secre
 tior & uerior de mysterijs legis expositio oibus passim nō publicaretur. sed solum
 moysi specialiter a deo. & ab eo alijs tātū. lxx. sapiētibus fuerit reuelata. testatur ēt
 Origenes in loco preallegato sic dicēs de moyse prophetisq; & ceteris horum simili/
 bus. hec intelligēda sunt dici quibus sunt credita eloquia dei. Adde & si quis apud
 eos sapiens & intelligēs auditor & mirabilis consiliarius fuit. hec Origenes. Per hos
 autem mirabiles consiliarios illi intelligūtur quos uocant hebrei senedrim. i. lxx. il
 los seniores quos elegit Moyse ex precepto domini quorum locum mihi uidentur
 tenere Cardinales in nostra ecclesia. & ad imitationem numeri illorum. lxx. senio/
 rum ut nunc declarabimus fuerunt redacta mysteria cabale in. lxx. libros principa
 les tempore Esdre. Vsq; enim ad tempus Esdre de ista doctrina nihil erat scriptū.
 sed solum ut dixi per successiuam receptionem tradebatur. unde cabalisticè nomen
 accepit. Postq̄ autē a babilonica captiuitate restituti fuerunt per Cyrū. & sub Zo
 robabel instauratum fuit templum. tunc Esdras qui fuit prefectus synagoge postq̄
 reparauit legem scriptam Moysi & correxit testamentum uetus. Voluit etiam ut
 ista secreta dei eloquia quæ usq; ad illud tempus scripta non fuerant scriberentur.
 & hoc quia propter captiuitatem gentis non poterant seruire illum ordinem tradē
 di sibi illam doctrinam per manus. & merito erat dubitādum ne propter dispersio
 nem eorum si non inueniebantur scripta tandē perirent. Statuit ergo Esdras ut scri
 berentur adhibitis ad hoc specialiter notarijs. & quia erant. lxx. seniores siue consi/
 liarij. inter quos erat hec doctrina. iussit ut redigerentur oīa illa secreta i. lxx. uolu/
 mina principalia. quæ tamē deinde etiā nō nisi sapiētibus cōicaretur. & hoc ē qd̄
 apud Esdrā legitur his uerbis. exactis. xl. diebus locutus est altissimus dicēs Piora
 q̄ scripsisti i palā pone legant digni & indigni. nonissimos autem. lxx. libros confer
 uabis ut tradas eos sapientibus de populo tuo. In his enim est uena itellectus & sa
 pientie fons. & scientie flumen. & sic feci. hec Esdras ad uerbum. habetur autem
 de isto concilio in quo fuerunt scripti isti libri mentio lata & diffusa apud hebreos
 in libro qui dicitur Sederolam. i. liber seculorum. ubi habetur qui sederunt in con
 cilio. & deniq; totius concilij gesta & ordo. Ex quibus omnibus satis patere potest
 nō eē confictū a me q̄ p̄ter legē scriptā Moyses uerā quoq; legis expositionē a deo
 acceperit. & q̄ illa deinceps p̄ successionē a Moyse septuaginta senioribus. & ab illis

Senedrim

Sederolam

alijs suis successoribus fuerit reuelata. Vnde & nomē accepit ut diceret cabalistica
 & tēpore Esdre in plures libros fuerit redacta. qui dicuntur libri cabale. quos ego li
 bros lūma impensa mihi conquisitos. Neq; enim eos hebrei latinis nostris cōmuni
 care uolunt. Cum diligenter perlegerim inueniens ibi multa. imo pene omnia con
 sona fidei nostre. Visum est mihi habere posse christianos unde iudeos suis telis cō
 fodiant. cum ab eis auctoritas cabalistarum quos habent in magno honore & re/
 uerentia negari non possit. Est autē ulterius sciendum q̄ ista expositio biblie pro/
 portionatur modo exponendi bibliam qui apud nos dicitur anagogicus. Sicut enī
 apud nos est quadruplex modus exponendi bibliam. litteralis mysticus siue allego/
 ricus. tropologicus & anagogicus. Ita est & apud hebreos. litteralis apud eos dicitur
 tur Pefat. quem modum tenent apud eos Rabi Salamon. Chemoy & similes; Alle/
 goricus Midras. unde sepe apd̄ eos audies Midras ruth Midra stilym. Midras coe
 leth. i. expositio per Midras. i. mystica super ruth. super psalmos. super ecclesiasten.
 & sic de alijs. Et istum modum sequuntur maxime doctores Talmutici. Tropolo/
 gicus dicitur sechel. quem sequuntur Abraā abnazara. ubi litteraliter non exponit
 & leuibengeron & multi alii. & ante omnes Rabi Moyse egyptius. Anagogicus
 dicitur cabala. & hoc quia illa expositio que dicitur ore dei tradita moysi & accepta
 per successionem modo predicto quasi semper sensum sequitur anagogicum. qui
 etiam inter omnes est sublimior & diuinius sursum nos ducēs a terrenis ad celestia
 a sensibilibus ad intelligibilia. a tēporalibus ad eterna. ab infimis ad suprema. ab
 humanis ad diuina. a corporalibus ad spiritualia. Et hinc ē q̄ ualidissima unde ar/
 gumenta habentur contra iudeos. quia discordia quæ est inter eos & nos ut maxi/
 me patet ex epistolis pauli hinc tota precipue dependet q̄ ipsi sequuntur litteram
 occidentem. nos autem spiritum uiuificantem. quod unico exemplo sufficiat nunc
 declarasse. Nā cū eis in eis prophetijs promittitur q̄ messias eos liberabit de capti/
 uitate. & adducet in terrā promissionis & in Hierusalē. & in tēplo gaudebūt & cō
 gregabuntur. Ipsi hec litteraliter intelligentes dici de captiuitate mūdāna & de ter/
 ra promissionis quæ est iudea terrestis. similiter de materiali ciuitate Hierusalē et
 tēplo nō possunt credere illū fuisse messiā per quē eiecti sūt de illa terra promissio
 nis & ciuitas destructa & dirutū fuit tēplū. qd̄ si uoluerint simul cū cabalisticis ana/
 gogice exponēdo scripturā itelligere illa de celesti Hierusalē. de captiuitate spūali.
 de celesti terra uiuētū cognoscāt & cōfiteāt necesse ē illū uerū fuisse messiā p̄ quē
 totus pene orbis de manu demonis cui p̄ ydolatriā seruiebat fuit liberatus. Quem
 fore effectū p̄cipuū aduētus xpi ipsos cabalistas firma ē opinio. Ita cognoscere ē
 de oibus alijs si cōclusionū mearū cabalisticarū p̄batiōes uiderētur nullū eē. i. pene
 articulū i quo nobiscū iudei p̄ cabalistas auctoritatē sentire nō cogātur. At statim
 insurgunt isti patres & cur omnes iudei nō sunt christiani. & cur Augustinus Hie
 ronimus & alii doctores ecclesie huius doctrine non meminerunt. Miror de sapien
 tia istorum patrum. Et queso dicant mihi ipsi uera fuerint ne miracula christi an a
 nostris falso conficta. Si uera dicūt dicant & mihi. cur tunc non omnes iudei facti

Nota

Nota

Quadruplex
 modus expo
 nendi bibliā
 apud hebre/
 os est sicut &
 ap̄ nos. i.
 pefet.
 Midras.
 Sechel.
 Cabala.
 R. Salamon
 Abraam aue
 nazra.
 Leuibenger /
 son.
 Rabi moyse
 egyptius
 Exemplum

Nota

sunt xpiani. Nam etiam si cabalistas ipsos presupponamus eadem penitus scribere q̄ Augustinus scribit. Dubitandum tamen non est maioris fuisse efficacie miracula uiuentis xpi ante eorum oculos quotidie facta q̄ auctoritatem cuiuscūq; auctoris. q̄q̄ apud eos maxime autentici. Sciant autem eē prohibitum iudeis legere illos libros anteq̄ attigerint annum quadragesimum sue etatis. Et si quādo legūt & nō credunt. sicut & in xpm ipsum quem uiderūt nō crediderūt. dico cum Origenē q̄ facti sunt de illis qui legunt & non intelligunt. legunt & non credunt. Obscuratū ē enim insipiens cor eorū. Et sicut de illis eloquiis dei q̄ supra declarauimus eē istam cabalisticam traditionem. dicit paulus in hunc modū. Quid enim si quidam illoꝝ non crediderunt. nunquid incredulitas illorum fidem dei euacuauit. absit. Est enī deus uerax. omnis autem homo mendax. Ita & nos dicamus. quid si multi nō credunt. nunquid illorum incredulitas huius scientie ueritatem & nobilitatem euacuat. absit. Sunt autē maxime digni christiani hac scientia. quia sicut ipsa est lex spiritualis non carnalis. ita nos spirituales sumus israelite. non carnales. Pertinet autē lex spiritualis ad eum qui iuxta paulū ī abscondito uidens est. nō ad eum qui ī manifesto. Quod autem dicant se mirari doctores ecclesie de ista doctrina nūq̄ fecisse mentionem. satis nos supra ostendimus. & Hylarium & Origenem & Hēldram. & iuxta hos Paulum & euangelium huius scientie meminisse. Est autem & aduertendum q̄ nunq̄ inuenies aut rarissime doctorem aliquem ex nostris loquor de antiquis. aliquem ex hebreis nominatim allegantem. sed in uniuersali tantum uidebis dicentes. sic dicunt hebrei. Hec est sentētia hebreorum. Et ego quidem non memini me hoc nisi semel inuenisse apud Origenem qui allegat Huillum patriarchā coetaneum suum. Quare nihil mirum si & auctores cabale ab eis nunq̄ audias nominatim allegari. Verum cū de hebreorū testimonio uideamus quādoq; doctores nostros ita confidere. ut sicut noster Hieronymus dicit. Cū uolūt approbare qd̄ dicūt Eusebius maxie Origenes & Clemēs. & q̄plures alii. ad hebreos se semp̄ referāt. dicētes. referebat mihi hebreus. audiui ab hebreo. hebreorū ista snia est. Et ipse Hieronymus etiā eos magistros uocet. dicēs. hec ē snia magistrorū. nihil dubitādū ē de doctoribus cabale eos itelligere. qd̄ euidentē rōne pōt demonstrari. Est. nō oīs scola hebreorū in tres sectas diuisa. In philosophos ī cabalistas & ī Talmuticos. Talmuticos allegari ab antiquis doctoribus nostris non est credendū. tum quia Clemens & multi alii qui hebreos allegant fuerint ante compositionem ipsius talmut q̄ fuit post christi mortem plus q̄ per. d. annos. tum quia doctrina talmutica est totaliter contra nos conficta ab ipsis hebreis. iam contra christianos pugnantibus quare illi doctrine talem honorem non detulissent nostri ut tunc maxime aliquid dictum ab eis firmum putarent cum iudeorum testimonio corroboratur philosophos pariter certum est eos nō allegare quia & isti qui. s. secūdū philosophiā exponere ceperunt bibliam ceperūt a modico tempore. Primus enim fuit rabi Moyses de egypto quo adhuc uiuente floruit Auerrois cordubensis. nondum autem fluxerunt trecēti anni a morte Auerrois. Relinquitur ergo ut hec hebreorū doctrina cui doctores

Origenes
Paulus apo/ stolus
Hylarius
Origenes
Hēldras
Huillus
Hieronimus
Eusebius
Origenes
Clemens
Oīs scola he/ breorū in tres sectas diuisa
Clemens
R. moyses de egypto prius cepit expone re bibliā secū dū philoso/ phiam tpe Auerrois

catholici ex Hieronymi testimonio tantum deferunt & quam adeo approbant sit illa quā ipsimet nostri doc. fatentur & credūt a deo Moyse & a Moyle p̄ successionem aliis sapientibus fuisse reuelatam & est illa quæ ex hoc modo tradendi dicitur cabala quam sepe etiam uideo a nostris auctoribus hoc modo designari dicendo ut dicit antiqua traditio. Hec est prima & uera cabala de qua credo me primū apud latinos explicitam fecisse mentionem & est illa qua ego utor in meis cōclusionibus quas cum expresse ponam contra hebreos ad cōfirmationē fidei nostre nescio quo modo isti magistri habere potuerunt pro suspectis ī fide. Verum quia iste modus tradēdi per successionem qui dicitur cabalisticus uidetur conuenire unicuiq; rei secrete & mystice hinc est q̄ usurparunt hebrei ut unamquamq; sciētiam quæ apud eos habeatur pro secreta & abscondita cabalam uocent & unumquodq; scibile qd̄ per uiam occultam alicunde habeatur dicatur haberi per uiam cabale. In uniuersa li autē duas scientias hoc etiā nomine honorificauerunt unā q̄ dicit̄ .i. ars combinandi & est modus quidam procedendi in scientiis & est simile quid si cut apud nostros dicitur ars Raymundi licet forte diuerso modo procedant. Aliam quæ est de uirtutibus rerum superiorum quæ sunt supra lunam & est pars magie naturalis suprema. Vtraq; istarum apud hebreos etiam dicitur cabala propter rationem iam dictam & de utraq; istarum etiam aliquando fecimus mentionem in conclusionibus nostris. Illa enim ars combinandi est quam ego in conclusionibus meis uoco alphabetariam reuolutionem. Et ista quæ est de uirtutibus rerum superiorum quæ uno modo potest capi ut pars magie naturalis. Alio modo ut res distincta ab ea est illa de qua loquor in presenti conclusione dicens q̄ adiuuat nos in cognitione diuinitatis christi ad modum iam declaratum. & licet istis duabus scientiis nomen cabale ex primaria & propria impositione non conueniat. transumptiue tamen potuit eis applicari. Verum sicut cum olim magi tantum dicerentur sapientes necromantes deinde & diabolici uiri sapientis sibi falso nomen uendicantes magos se uocauerunt. Ita & quidam apud hebreos res diuinas falsis & uanis superstitionibus pollicentes. immo in rei ueritate quasi nihil a necromātibus differentes dixerunt se habere secreta dei nomina & uirtutes quibus demones ligarent & miracula facerent. & christum non alia uia fecisse miracula. & isti falso sibi cabalistas nom̄ uendicauerūt dicētes artē suā eē illā ueram cabalā quā reuelauit deus Moyse. sicut et̄ dicūt necromātes q̄ illas suas icātatōes & bestialitates habuerunt a Salamone & ab Adam & ab Enoch & a similibus. hanc autem falso uocatam cabalam non solum ego non approbaui in conclusionibus meis aut sequutus sum. sed expresse reprobauī ponēs conclusionem specialem de directo contra istā quæ dicit q̄ miracula christi non potuerunt fieri per uiam cabale hec sufficiant de presenti conclusione quæ specialem librum exigeret. si quid sit naturalis magia quid cabala exacte uellemus declarare hic sufficit ostendisse nihil contineri in eis quod catholice & orthodoxe fidei repugnet.

Prima & uera cabala
Duas sciētias cabale nomine hebrei honorificauerūt
Ars raymundi

1012

QVESTIO SEXTA DE EVCARISTIE SACRAMENTO.

I TENEATUR communis uia de possibilitate suppositionis respectu cuiuscūq; creature dico q; sine conuersione s; bē panis i corpus xpi uel paneitatis anihilatione fieri potest ut in altari sit corpus xpi secundum ueritatem sacramenti quod sit dictum loquēdo de possibili nō de sic esse. Per hāc cōclusionem nō intendo dicere q; panis nō cōuertatur i corpus christi & q; de facto sit corpus christi in sacramēto de facto instituto a christo aut illius sacramti ueritas actualis sit p̄sentialitas corporis christi ad panem de facto assumptum uel suppositū a uerbo. Ista enim de inesse reiū exp̄sse in sine cōclusionis ibi quod sit dictum de possibili nō de sic esse. ubi ly possibile referri uolo nō solum ad dictum precedēs de suppositione panis a christo sed ad ueritatem sacramenti eucharistie & etiam ad ipsum sacramentum. imo etiam ad presentiam corporis christi simul cum pane assumpto. ita q; forsā non esset necessarium q; uirtute istius assumptionis panis a uerbo incarnato esset corpus christi qd̄ iam assumpsit de uirgine cum pane. Sed tamen possibile est q; in altari esset simul cum pane si esset assumptus a xpo. Loquor igitur in presenti cōclusionē de sacramēto possibili & possibili eius ueritate & possibili p̄sencia corporis xpi simul cum isto pane assumptibili. Ideo miror q; damnata sit p̄sens conclusio pro erronea ex eo q; predicta sint falsa de sacramēto eucharistie iam instituto de quo dicunt me loqui cum tamē de possibili sacramēto & possibili eius ueritate exp̄sse loqui profitear in cōclusionē. Attentius igitur cōsiderēt uerba cōclusionis anteq̄ damnent cōclusionem tam exp̄sse refellētē sensum quem damnāt. imo cōsiderēt q; determinatio sua male potest defendi ab errore quia si sic esset q; cōclusio uellet saluare ueritatem sacramenti secundum institutionem christi quam tenet ecclesia ut ip̄i dicūt tūc non solum est erronea sed simpliciter heretica. Si autem sensus conclusionis est ille per me explicatus nō solum nō erronea in fide. sed imo est erroneum dicere oppositū. Multa enim sunt quæ de sic esse sunt heretica quorum oppositum de possibili esset hereticum sicut dicere patrem incarnatum de sic esse est hereticum patrem autem posse incarnari non solum non est hereticum sed hereticum est eius oppositum & hec sufficiant pro declaratione conclusionis & defensione eius. Sed nos scolastice exercitationis gratia relinquentes cōclusionem meam uideamus. an hoc sit uerum q; possit per alium modum saluari corpus christi posse esse in altari q̄ per conuersionē panis in ipsum. s. per sustentationē paneitatis in diuino supposito una cum humanitate assumpta ita q; esset unum suppositum in tribus naturis. s. deitate. humanitate. & paneitate. & ratiōe suppositi esset predicatio cuiuslibet nature in concretione ad suppositum sumpte de alia. & cōcatio idiomatum deus est panis & homo et econuerso. & christus homo est in altari sicut xps panis est in altari & sic de cōsimilibus. & hoc esset sacramentaliter siue uirtute sacramenti si uirtus ad hoc esset data

Questio

diuinitus uerbo sacramentali. nec intromittamus nos utrum ad hoc sufficeret uerbum istud cum predicta uirtute hoc est corpus meum. uel aliquid aliud requiretur. Et primo pro parte affirmatiua arguitur q; hoc sit tenēdū quia uidetur Dam. Primū argumentū pro pte affirmatiua. hoc tenere de facto. hoc. s. sacramentum esse per assumptionem. Sic enim dicit & nūc interrogatus qualiter panis corpus christi sit & uinum & aqua sanguis christi. Dico tibi & ego spiritus sanctus superueniet & hoc facit quod est super rationem & intellectum. Panis autem & uinum assumuntur & infra ibidem. & quemadmodum in baptisate quia consuetudo hominibus aqua lauari & oleo ungi iugauit deus aquam & gratiam spiritus sancti & fecit idem lauacrū regenerationis. ita quia consuetudo hominibus panem & uinum comedere & bibere iugauit eis deus dei. tatem & facit ea corpus & sanguinem eius. & infra eodem. c. loquens de hoc altaris sacramento carbonem uidit Esaias carbo autem lignū simplex non est sed unitum igni. Ita & panis cōmunionis non panis simplex est. sed unitus deitati. Dionisius autem de ecclesiastica hierarchia tertio. c. uocat istud sacramētum assumptionem. Quod ergo isti doc. dicere uidentur de sic esse multo magis potest teneri de possibili. Secundo arguitur quia cum secundum Augustinum ad Volusianū in rebus mirabilibus tota ratio facti sit potentia facientis sic artare hoc mirabile sacramētum ad determinatum defensionis modum qui ex canone scripture aut ecclesie determinatione non habeatur expressus est diuinam potentiam artare ad intellectus nostri capacitatem. quod est periculosum. & cōtra Augustinū ibidem dicentē hoc. Si ratio queritur non erit mirabile si exemplū ponitur non erit singulare. Demus deū aliquid posse q; nos fateamur iuestigare nō posse. Tertio arguitur. quia illud cuius oppositum etiam de inesse non habetur euidenter ex dictis sanctorū multo magis potest teneri de possibili. Sed oppositum huius q; de facto remaneat paneitas in altari substantiata a supposito diuino nō habetur euidenter ex dictis sanctorum ergo &c. Probatur quia illud Gregorii in omelia pascale dicentis. species & similitudo illarum uocabula sunt rerum que ante fuerunt. s. panis & uini. hoc quod ante fuerunt exponunt tenentes opinionem q̄ ante fuerunt sola nunc autē nō sunt sola quia ibi latet corpus christi. Item illud Ambrosii q; uirtus dei quæ creaturas ex nihilo creat. hic creaturas mutat & alie quæ dicunt panem & uinum non remanere post consecrationem sed conuerti. sic exponētur q; panis non remanet qui panis fuit. licet eadem sit paneitas & hoc propter aliud suppositum. Hec autē dictio panis dicit suppositum in natura paneitatis & hoc non remanet. Multū autē interest dicere q; remaneat paneitas in diuino supposito hypostatizata. & q; remaneat paneitas in proprio supposito quia hoc secundo modo nō fieret cōmunicatio ydionatum quæ sit primo modo. Has autem auctoritates omnino ego credo eē cōtra sic ponentes de facto & de sic esse & non de possibili rātum. Quarto sic arguitur. Ista opinio approbatur de sic esse in confessione Berengarii approbata per Papam Nicolaum Rome coram. cxiiii. episcopis ergo multo magis potest teneri de possibili antecedens sic deducitur. Quia Berengarius confitetur post consecrationem non solū

Dionisius

Secūdū argumentum.

Tertiū argumentum

Gregorius

Ambrosius

Argumentum quartum Berengarius

FF

Magister sententiarum

Primum in opo-
positum
Prima respō-
sio.
Secunda re-
sponso
Differētie in-
ter hanc opi-
nionē & opi-
nionem dam-
natam.

sacramentū sed etiā uerum corpus & sanguinē domini nostri ihesu christi esse i al-
tari & sensualiter nō solū alias sacramentaliter sed i ueritate manibus sacerdotū tra-
ctari frangi & fidelium dentibus atteri. Quae uerba uidentur nō posse plane accipi i
sensu claro & expedito qualis debet esse uerborū cōfessionis sic solēniter approbate
nisi per sustentationē paneitatis in supposito dei cū corpore xp̄i modo predicto.
Ita q̄ sit idem corpus xp̄i hominis & panis & ita sit integrū inquātū corpus homi-
nis & atterratur inquātū panis sicut christus in cruce moriebat̄ & uiuebat. sed
hoc ut homo & illud inquantū deus & q̄ quidā ita acceperint uerba predictae con-
fessionis patet per magistrum sententiarū .iiii. libro. di. vii. Cuius uerba sunt hec.
Alii tradunt corpus xp̄i essentialiter frangi & diuidi & tamē integrū & incorrupti-
bile existere quod se colligere asserūt ex cōfessionē Berengariū qui cōfessus ē coram
Nicolao Papa & pluribus episcopis panē & uinū quae in altari ponūtur post conse-
crationem. nō solū sacramentum sed etiā uerum corpus & sanguinē christi esse &
sensualiter nō solū i sacramēto sed etiā in ueritate manibus sacerdotū tractari et frā-
gi. & fidelium dentibus atteri. ecce q̄ confessio Berengariū attentata & examinata per
ecclesiam cōtinet corpus christi nō in sacramēto tantum sed in ueritate dentibus fi-
delium atteri. quod plane acceptum ueritatem haberet per cōmunicationē ydio-
matum. quia atteritur dentibus secundum paneitatem & integrum manet secundū
humanitatem. Quod si aliquis uelit exponere dictam cōfessionē dicens q̄ in ueri-
tate & non in sacramento tantum refertur ad immediatum uerbum tātū. s. ma-
nibus sacerdotum tractari. & sequentia uerba ad species siue ad exterius sacramen-
tum. sub quo fracto & attrito corpus christi integrum sumitur. Videtur q̄ non ac-
cipiantur uerba confessionis plane ut in iacent. & ut de plano sonant cum tamen
uerba confessionis sic examine debeant accipi absq; expositione uiolenta. & extor-
sione secundum sensum quem in aperto faciunt. Sed contra arguitur ad oppositū
quia ista opinio de remanētia substantie panis in altari est damnata ab ecclesia er-
go uitanda ut heretica. Respondetur secundum sic opinantes ad hoc primo q̄ dā-
nata est de sic esse nō de possibili. Secundo q̄ opinio dānata differt ab ista quae po-
nit paneitatem remanere hipostatizata a uerbo homine. Illa enim ponit post cō-
secrationem plura supposita hominis christi & panis. hec unum suppositum in tri-
bus naturis. sicut in diuinis est una natura in tribus suppositis. Illa ponit substan-
tiam panis manere post consecrationem. hec uero non per modum substantie sed p
modum accidentis. sicut ē de humanitate assumpta. Illa ponit panem & uinū re-
manere. hec uero non. sed alium panem. licet sit eadem paneitas. Ex illa sequitur
corpus christi non posse esse in altari ueraciter sub sacramento. cum panis in nul-
lo mutetur. Ex hac uero non cum ponit panem mutari & etiam paneitatem quo
ad esse. ex illa non uerificatur q̄ panis sit corpus christi cum sint duo supposita. Ex
hac uero uerificatur propter unitatem suppositi quod est unum in duabus naturis
ex illa sequitur q̄ quicquid est in hoc sacramento non est adorandum latrā cum

sint duo supposita christi & panis. hec uero ponit unica adoratione adorari. q̄quid
est sub sacramento propter unitatem suppositi. Secundo arguitur q̄ nullo modo
potest saluari q̄ per illum modum possit corpus christi esse in altari. quia cum que
ritur utrum corpus christi possit esse in altari &c. non intelligitur de corpore quod
christus est & accipitur pro genere. sed intelligitur de corpore quod est pars & non
predicatur de homine in recto. Tale autem corpus quod est pars non communicat
ydioma nature coassumpte neq; supposito neq; econtra. Licet enim deus sit homo
& econtra non tamen deus est caput christi & econtra. & licet christus homo sit ubi
q; ratione suppositi non tamen caput christi hominis est ubiq; quia partes nature
assumptae non communicant ydiomata supposito. nec de eo predicantur uel econ-
tra. Quamuis ergo paneitas assumatur a uerbo una cum corporeitate non tamen
dicetur q̄ corpus christi est panis uel q̄ corpus christi sit in altari si panis est in alta-
ri. licet dici possit & uerificari q̄ panis sit corpus quod christus est secundum quod
accipitur ut genus. Quod autem aliter non accipiatur in questione & in sacramen-
to apparet. tum quia corpus genus quod dicitur in recto de christo non dicitur cor-
pus christi sicut animal uel homo quod christus est. non dicitur homo uel animal
christi. tum quia forma uerborum in qua institutum est hoc sacramentum est hec.
Hoc est corpus meum. Constat autem q̄ ueritas illius uerbi non saluatur de cor-
pore quod est genus. Animal enim quod de me in recto predicatur. nō est animal
meum. sed animal quod ego sum. Tum quia si in triduo mortis christi fuisset con-
secratum fuisset in altari non corpus genus sed corpus pars tantum. Corpus enim
est corpus animatum. quod tunc non erat. igitur corpus christi ut hic queritur &
de quo agitur in sacramento est corpus pars tantum quod non predicatur de pane
uel deo uel homine. Nec enim communicat ydiomata ceterarum naturarum. Nō
ergo esset uerum dicere q̄ corpus christi esset in altari modo predicto ratione panis
uel suppositi. Preterea dato q̄ ratione dicte substantificationis in uno supposito pa-
nis esset corpus non tamen ubi panis in altari ibi corpus christi sed panis in altari
erit corpus christi in celo sicut in triduo anima & corpus erant sustentata in sup-
posito nec tamen propter hoc anima erat in sepulchro cum corpore nec corpus in i-
ferno cum anima. Preterea si esset substantificatio ista ip̄a terminaretur ad illud ad
quod dicimus cōuersionem panis terminari hoc autem est corpus christi. ad quod
terminari non potest substantificatio nature aliene. hoc enim soli supposito in crea-
to est proprium secundum communem uiam. ergo non potest fieri substantificatio
paneitatis in supposito alterius nature in hoc sacramento. Item sic arguitur quia
secundum predictum modum substantificationis paneitatis in uerbo una cum cor-
pore christi dudum assumpto non incipiet corpus esse in altari. sed aliquid de no-
uo incipiet esse corpus christi. Si autem non incipit cum prius non fuerit sequitur
q̄ non erit in altari. Item arguitur q̄ licet possit suppositum uerbi assumere panei-
tatem quam assumendo crearet sicut de humanitate christi tenemus. tamen non
FF ii

Secundū i op-
positum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Septimo. potest assumere paneitatem existentem in proprio supposito quia hoc esset panei-
 tatem corrumpere non assumere. Preterea uidetur q̄ non possit conferri uirtus uer-
 bo respectu unionis paneitatis ad uerbum quia maioris difficultatis est assumptio
 paneitatis in supposito uerbi q̄ creatio eo q̄ magis distat esse diuinum a natura pa-
 neitatis cui dicitur comunicari in assumptione q̄ ens a nō ente & tamē nō potest
 comunicari creature uirtus ad creationem operando uel cooperando. ergo nec ad
 assumptionem. Confirmatur auctoritate sancti Thome in.iii. qui dicit q̄ ad unio-
Confirmatio nem creatura cooperari non potest. Preterea illo dato post sumptionem sacramen-
Octauum. ti sacerdos non esset ieiunus & non esset ibi cibus spiritualis tantum. sed etiam cor-
Nonum. poralis. quod est contra dignitatem sacramēti. Itē christus aliquid dimitteret post
 q̄ assumpsisset in unitate suppositi quia assumeret paneitatem quam dimitteret pa-
Responso ne conuerso in membra. Ad ista autem sic forte diceretur primo. saluando hoc
Ad secundum dictum q̄ sine conuersione panis in corpus christi potest fieri ut in altari sit corpus
i oppositum christi modo predicto per substantificationem paneitatis in uerbo una cum huma-
 nitate dudum assumpta de corpore ut est genus non ut ē pars & ita de corpore qd̄
 est christus & sumitur a corporeitate quæ est natura & est predicabilis in recto. Et
 cum arguitur quod de corpore ut genus non diceretur corpus christi dicitur q̄ im-
 mo. sicut etiam dicitur creatura salis. i. quæ est sal. & uerbum dei. i. quod est deus.
 sicut cum dicitur uerbo domini. i. uerbo quod est deus celi firmati sunt. & dicimus
 substantiam materie manere per totam trasmutationem naturalem. i. substantiã
 quæ materia est. sicut etiam dicitur ab aduersariis quæ substantia panis conuertit-
 tur in corpus christi utique substantia quæ est panis non quæ est pars panis. Sic
Damasceus etiam Damascenus libro tertio. xvii. c. accipit carnem christi. i. carnē quæ christus
 ē pro genere dicens q̄ caro domini deificata esse dicitur & deo consubstantialis. Et
 cum arguitur q̄ non esset conueniens forma uerborum. hoc ē corpus meum ē cor-
 pus pars mei dicitur q̄ forte non fieret per talem formam uerborum & forte dare-
 tur uirtus diuinitus sacramentalis uerbo cuiusque. & forte etiam omnem uirtutē
 quam dare posset deus. Cuiusque uerbo posset deus dare isti uerbo. Hoc ē corpus
 meum uel etiam non significatiuo de absoluta potentia quia uirtus dei nō ē astric-
Responso ad ta significationi uerborum. Et cum arguitur q̄ dato q̄ panis sit corpus & econuer-
tertiū i oppo so non tamen sequitur q̄ ubi panis ibi corpus i altari dicitur q̄ immo sequitur. quia
si tum quicquid dicitur de predicato dicitur & de subiecto. sicut enim quia deus ē homo
 & deus ē ubique sequitur q̄ homo xp̄us sit ubique sicut deus. & q̄ deus includitur
 in cunabulis & ē filius uirginis. & sugit ubera sicut homo xp̄us. sic sequitur si xp̄us
 homo ē panis & econuerso. q̄ si panis ē in altari ergo & xp̄us homo non solum ea
 ratione qua ē ubique in quantum deus. Sed quia panis in altari ē. Communicant
 enim nature assumpte ydiomata ex pte subiecti p̄cipue quia i subiecto tenetur p̄ sup-
 posito. Dicitur autē ex parte subiecti quia ex parte predicati forte nō comunicat sibi
 ydiomata necessario. quia ibi tenetur p̄ natura. Vnde forte nō oportet q̄ xp̄us sit

homo ubiq̄. cū sit deus ubiq̄. licet ex parte subiecti homo xp̄us sit ubiq̄ nec ualet
 quod adducitur de anima & corpore in triduo quia nō sic uniebatur supposito qd̄
 de supposito predicaretur uel de se inuicem cum unirentur ut partes unius nature.
 & ideo non oportet ea inter se cōicare ydiomata sicut ille nature quæ de se inuicē di-
 cuntur. Certū ē autem q̄ si non sequitur necessario sequitur saltem de possibili.
 Quod autem dicitur q̄ si ē paneitatis substantificatio oportet eam terminari ad id
 ad quod dicimus conuersionem terminari. ad corpus respondetur q̄ hoc nullam
 habet necessitatem. Sed dicere possumus substantiationem fieri i supposito simpli
 citer. quibus ponentes conuersionem dicant eam terminari ad corpus partem. Posset
 etiam forte dici ut infra dicitur q̄ substantificatio terminari potest ad corpus nō ut
 humanum. sed ut unitum. quia si suppositum diuinum habet aliam naturam i se
 sustentare in quantum eam trahit ad suum esse cuiusque comunicat suum esse in
 finitum eidem comunicare posset in illo esse subistare aliam naturam sibi unitā.
 & de hoc infra. Cum uero opponitur q̄ secundum modum istum nō inciperet cor
 pus xp̄i esse in altari. sed aliquid inciperet esse corpus xp̄i uel corpus xp̄s. diceretur
 q̄ sicut si xp̄o dudum homini adueniat paneitas incipiet xp̄s homo esse panis sic i
 cipit per accidens nouo modo esse in altari q̄ panis cōuenit secundum se. incipiet. i.
 xp̄s homo esse in altari uisibiliter. & ut cibus fidelium ratione paneitatis assumpte
 sicut xp̄s deus incepit esse in gremio uel utero matris nouo modo ratione humanita-
 tis assumpte. Ad id quod dicitur de assumptione paneitatis preexistentis in suppositi
 to proprio. Respondetur q̄ deus potest assumere omnem naturam assumptibilem
 preexistente in proprio supposito & eam in assumptione priuare ratione suppositi
 & trahere ad proprium esse. Constat enim q̄ uerbum naturam humanam posset
 dimittere quæ statim haberet propriam subistētiã & rationem suppositi & per-
 sone licet hoc non habeat unita uerbo & esset quo ad essentiam eadem humanitas
 quæ prius erat unita. Posset ergo modo simili humanitatem prius existentem i p̄-
 prio supposito assumere modo iam dicto & esset eadem natura nunc assumpta &
 prius non assumpta. Cum autem arguitur q̄ ad hoc non potest conferri uirtus uer-
 bo forte potest & forte non potest. & si non potest dari uirtus inherēs quia talis uir-
 tus esset creata forte potest dari uirtus assistēs quia talis esset increata & nō creata
 & hoc modo esset sacramentaliter uirtute uerbi assumptio paneitatis. quomodo ē
 ponunt magni uiri uirtutem conferri sacramentis noue legis & forte si potest cōfer-
 ri uirtus inherens uerbo sacramentali ad conuertendum totum in totum & preci-
 pue in preexistens sine eius augmento potest etiam conferri ad effectum predictū.
 quia forte alicui uidebitur q̄ hoc sit tante difficultatis sicut illud. Ad id quod dicitur
 tur de solutione ieiunii. responderet quis illud de non soluendo ieiunium nature se-
 qui ad modum qui cōmuniter ponitur. i. q̄ substantia panis non remaneat q̄ si po-
 namus substantiam remanere aliud dicemus uel forte dicitur q̄ non propter hoc
 dicitur sacerdos post sumptionem ieiunus quia ibi non est substantia panis quia quæ/
 tumcūq̄ non sit substantia panis si iudeus uel christianus sumeret species sacramē-
 FF iii

Prima respō
 sio ad quar-
 tum.
 Secunda.
 Responso ad
 quintum
 Responso ad
 sextum.
 Responso ad
 septimum.
 Prima respō
 sio ad octauū
 Secunda.

Prima respō/
sio ad nonū.

Secunda:
Alia questio

Argumētū p
pte affirma/
tiua.

Antiqui theo
logi.

tales per modum cibi corporalis. & intentione cibandi solueret ieiunium. Sed ideo quia sacerdos non sumit per modum cibi corporalis. sed per modum sacramenti. ideo non soluitur ieiunium & consimile esset quia si substantia panis remaneret ad huc non solueret ieiunium nature. dummodo non sumeretur per modum cibi corporalis. Id autem quod dicitur quod christus non dimittit quod assumpsit semel dicitur presupponendo quod teneatur solam naturam humanam assumpsisse. sicut de facto ipsam solam assumpsit. posset tamen aliam naturam assumere & eam dimittere. Potest etiam dici quod si paneitas assumeretur a uerbo nunquam dimitteretur a uerbo per se & ex parte sui. sed per accidens ex conditione nature assumpte cum suis naturalibus defectibus eam dimitteret propter nature assumpte corruptionem sicut dimittit humanitatem in triduo. Sed rursus disputando inquiramus an possit saluari corpus quod est pars esse in altari ueraciter absque conuersione panis in ipsum. & uideatur quod sic quia sicut color sustentatur in substantia ut in subiecto mediante alio accidente uerbi gratia superficie non quidem quod superficies sit subiectum coloris. quia unum accidens alterius non est subiectum eo quod ut dicitur a philosopho qualitas non est qualitas. sed ideo quia color non inest subiecto nisi in ordine ad superficiem sic paneitas potest sustentari in uerbo mediante corpore non quidem quod corpus sit immediatum sustentatiuum & sustentatiuum paneitatis assumpte & uerbum primum. Sed quia non sustentatur paneitas in supposito uerbi nisi in ordine ad corpus christi partem. Hunc enim ordinem potest deus ponere inter naturas assumptibiles. licet in natura sua non habeant illum ordinem sicut auferre potest ab aliis quibus naturalem ordinem quem habent inter se. ut inter calorem & actum calefaciendi in fornace caldeorum & in aliis multis. Sicut ergo color quia sibi inest in ordine ad superficiem dicitur de superficie in concreto per modum qualis accidentalis dicendo superficies est colorata sic paneitas quae est substantia dicitur de corpore christi in concreto sumpta per modum qualis substantialis siue per modum quid dicendo filius dei est panis & econuerso. sicut & humanitas de supposito dicitur in quid dicendo filius dei est homo & econuerso sicut ergo quia deus homo est & econuerso. inde conueniant sibi ydiomata ubi deus ibi homo. & similiter de superficie & albo sic de pane & corpore. Nam si panis est in altari corpus christi est in altari. forte aliter dicendum quod nature assumpte habent modum accidentis ut dicebant antiqui theologi in quantum adueniunt supposito subsistenti in actu & non constituunt suppositum sed magis constituuntur in esse per ipsum. Sicut ergo in accidentibus inuenitur unum esse subiectum alterius licet non ultimum sicut dicimus potentiam anime esse subiectum uirtutum & habituum in quantum est sustentata per animam & similiter superficies respectu coloris aliquo modo subiectum dicitur. sic licet una natura assumpta non possit per se & primo sustentare aliam naturam. tamen in quantum est uerbo unita & in ipso sustentata potest aliam sustentare in se & habere modum quasi subiecti respectu illius & illa quasi modum accidentis respectu illius quo ad hoc solum quod una in alia sustentetur ut ipsa est uerbo unita & ab eo sustentata. Si enim suppositum

non sustentat naturam assumptam nisi ratione sui esse infiniti. ad quod trahit naturam sibi unitam & associatam cuiuscumque nature communicat suum esse infinitum eadem communicat posse aliam naturam sibi unitam sustentare. Sic etiam substantia in quantum trahit unum accidens ad suum esse. eo quod accidens non est ens nisi quia est entis in tantum dat ei ut possit aliud accidens sibi adueniens ut actus aduenit potentie sustentare in se ipso & in suo esse. Corpus ergo pro parte acceptum ut unitum & sustentatum a uerbo in suo esse quod est esse uerbi sibi conueniens potest naturam panis assumptibilem & modum accidentis habentem sustentare in se ipso. Hoc enim supponitur quod sicut deus dat accidentibus modum substantie. sic paneitati potest dare modum accidentis sustentando ipsam in alio quod ad eam se habebit quasi subiectum. nec differt quo ad hoc utrum sit perfectum in specie uel non. quia quandoque subiectum accidentis est imperfectum in specie. sicut caput uel manus. Sicut etiam deus producit aliquas creaturas immediate. & aliquas mediatis. & sicut in se ipso terminat ut in fine aliquas creaturas per alias. sic etiam potest uerbum in se ipso terminare ut in supposito sustentante aliquam creaturam mediante alia. & sicut creature per quas deus producit dicuntur producentes & creature per quas in se terminat ut in fine dicuntur fines siue subsines. sic creatura per quam uerbum in se aliam sustentat dicitur sustentare. ratione ergo talis sustentationis in corpore christi ut in quasi subiecto & immediato sustentamento dicitur in concreto panis est corpus & econuerso. sicut filius dei est homo & econuerso. & communicabunt sibi ydiomata modo predicto sicut superficies & coloratae albedinem. Sicut enim dicit philosophus primo topicorum quod album est corpus talem colorem sic habes. dicit Damascenus. li. iii. c. xi. deus est qui habet diuinam naturam. & homo qui habet humanam naturam & sic de ceteris & sicut non differt ad hoc quod aliquid sit album quod ipsum in quo sustentatur albedo sit perfectum in specie uel non. sic non differt ad hoc quod aliquid dicatur panis quod ipsum quod est paneitas quasi subiectum in quo. scilicet immediate sustentatur paneitas sit perfectum in specie uel imperfectum siue natura uel pars nature. Contra quia natura assumpta uel pars nature assumpta non habet rationem suppositi. nec habet esse subsistentie in se. quia licet communicetur ei esse uerbi tamen ut eius est. non est esse subsistentie. sed existentie in alio. Non ergo natura assumpta ut unita est potest sustentare aliam naturam in se. nec trahere eam ad suppositum cum non habeat ipsam rationem suppositi. Sed si hoc concludit nihil etiam concludet quod superficies non potest in se sustentare colorem cum esse quod est subsistentie respectu sibi ut communicatum accidenti sit existentie & ita non poterit esse subiectum coloris eo quod ipsa superficies sit accidens. nunquam dicendum quod esse uerbi ut est humanitatis assumpte in habitudine ad uerbum est existentie. sed ut est eiusdem humanitatis in habitudine ad paneitatem est subsistentie. ut autem est ultimo assumpte nature est existentie simpliciter sicut de superficie posset dici. Sed adhuc contra predicta sic arguitur natura immediate unita supposito

Aristoteles.
Damascenus

Contra:

Responsio.

Contra iterum.

Responsio. nō ergo ē possibile q̄ paneitas supposito uerbi uniat mediāte alia natura cū inē natu
Contra. rā & suppositū nō possit cadere mediū. Sed forte natura pprio supposito imediate
Responsio. unitur. sed de supposito extraneo respectu cuius habet modū aliquē accidētis non
Hilarius. oportet. sed una potest uniri supposito mediāte altera modo predicto. Contra si te
net similitudo de superficie sequeretur q̄ sicut superficies separata a sbā ē subiectū
coloris & ē colorata. sic si corpus separaretur a supposito uerbo ipm esse posset qua
si subiectū paneitatis & adhuc diceret panis qd ē absurdū. Hoc nō erit si dicamus
q̄ sicut dicit Hilarius superficie separate a sbā pōt cōferri eē & modus essendi sbē ra
tione cuius subiectū erat accidētibus. sed nō sic humanitati separate cōferri pōt eē
suppositi uerbi infinitū rōne cuius poterat substētare naturā sbālem aliā. Et tu no
ta q̄ in his oibus inquisitionibus semp fuit presuppositū q̄ suppositare alienā natu
Contra. ram sit proprium esse infiniti. Sed adhuc contra arguitur sic. Verbū assumpsit car
nem mediante anima. nec tamen propter hoc anima dicitur de carne uel econtra
Responsio. rio. ergo dato q̄ uerbū assumpsisset paneitatem mediante corpore non propter hoc
unum dicitur de alio. Sed forte non est simile. quia uerbū dicitur assumpsisse car
nem mediante anima tanq̄ anima existente media quo ad esse nature. Item medi
ante anima quo ad fieri assumptionis sed non assumpsit carnem mediante anima
quasi anima primo substētata. & anima deinde substētet carnem sicut dicitur de
humanitate & paneitate. sed ideo quia non assumpsit carnem nisi in ordine ad na
Rursus p pte turam humanam cuius est pars per animā sibi unitam. Rursus pro parte falsa ar
falsa arguit. guitur q̄ conuenientius sit ponere etiam de facto corpus xp̄i esse in altari per hypo
Primo. statizationem paneitatis in supposito xp̄i dei q̄ per conuersionem. Quia si illud re
putatur inconueniens ē quia ē contra determinata ab ecclesia sed probatur q̄ hoc
non est. Nam si in aliquo uideretur ista positio esse contra determinata ab ecclesia
hoc maxime uideretur i duobus q̄ uidelicet panis remaneat & q̄ accidētia nō sint
ibi sine subiecto sed neutrum dicit ista positio. Concedit enim q̄ panis non remanet
quia suppositum panis non remanet. & potest etiā dicere q̄ accidentia sunt ibi sine
Quomō acci subiecto. Accidens enim dependet a sbā quantum ad existentiam tantum saltem
cidens a sbā secundum cōmunem uiam non secundum essentiam. Quare licet remaneat essen
dependeat. tia panis cum tamen desinat ibi esse substantia panis per quam subsistebant acci
Secundo. dentia. relinquitur q̄ accidentia per se subsistāt nisi ponamus ea migrare de subie
cto in subiectum. Secundo arguitur quia hec positio sit conuenientior quia plures
difficultates tolluntur per hanc positionē. Solū enī difficultas de unione ē hic. pau
ciora aut sunt ponēda in articulis fidei nisi fides cogat & assumptio ē specialis arti
culus ergo non oportet multiplicare miracula & credibilia supra rationē nostram
Tertio. sine euidenti & cogente necessitate. Tertio quia per istum modū melius saluatur
apparentia quia apparet in hoc sacramento esse panis & uinum quod saluat assū
ptio & nō cōuersio. uidemus enī aliquē nutriti ex hostiis sicut ex uero pane & pu
trefieri hostias. & eis deniq̄ omnia accidere quæ accidunt substantie panis. Qua
re si ista omnia possunt saluari cum hoc non ueraciter corpus christi sit in altari &

quod ille panis qui ut dicit Berengarius fidelium dētibus atterritur sit uerum cor
pus christi melius est isti modo adherere q̄ modo de conuersione per quem ista nō
saluantur sine multiplicatiōe miraculorum. Quarto quia dicit Paulus primo cor. **Quarto.**
.x. Panis quem frangimus nonne participatio corporis domini est. Quinto quia **Quinto.**
ibi est christus sacramentaliter ubi est uirtute sacramenti directe. sed directius sit
christus in altari per assumptionem q̄ per conuersionem quia forma huius sacra
menti quæ efficit significando directius efficit illud quod magis proprie significat
& hoc est unio per assumptionem qua communicantur ydiomata ita ut hoc sit il
lud quod sonant uerba formalia hoc est corpus meum. non autem unio conuersio
nis quia pillā panis non est christus nec econuersio. sed panis sit christus uel cōuer
tatur in christum. Sexto quia ille modus de conuersione est intricatus & multas ha **Sexto.**
bet difficultates. hic autem est clarus & expeditus. Assumptionem enim credimus
iam per alium articulum. quecunq̄ autem sunt idem supposito limitata ubicunq̄
est unum ibi est reliquum. sicut ubicūq̄ est musica sortis ibi est eius albedo. Dico
autem limitata quia si unū eēt limitatum & aliud illimitatum ubi esset limitatum
ibi esset illimitatum non tamen econuersio. Sed pane assumpto corpus christi hu
manum & corpus panis esset unum supposito & utrūq̄ esset limitatum. ergo cum
in altari esset panis assumptus ibi esset per consequens corpus christi. Item medi
um est propinquius q̄ extremum. Sed si christus assumeret panem uel paneitatem
hoc faceret mediante sua corporeitate quia indignius assumptibile est mediāte di
gniori secundum congruitatem assumptionis. igitur cum suppositum christi assu
mens esset in altari cum pane assumpto multo magis ibi esset corpus christi quod **Ultimo.**
esset medium assumptionis. Ultimo uidetur q̄ nihilominus possint saluari aucto
ritates sanctorum de conuersione tenendo assumptionem cum enim esse differat
ab essentia unum potest assumi alio non assumpto. unde non sic est uerbum incar
natum sicut in paneatum quia in illa assumptione preuenta fuit essentia assum
pta anteq̄ haberet esse. Vnde nunq̄ habuit esse aliud ab esse diuino sibi communi
cato propter quod fuit assumptio sine conuersione aliqua assumpti in assumens. et
econuersio. Vnde ecclesia dicit non conuersione diuinitatis in carnem nec supple
econuersio. sed assumptione hūanitatē i deū Panis p̄xistēs habet eē et essentia & assū
ptio ad humanitatem suppositi cōsumit ipm subsistere nō p̄ annihilationē sed p̄ assū
ptionē essētie substantialis pficitur hoc mysteriū. & sic oēs auctoritates de trāsubsta
tiatione loquētes & cōuersione possunt referri ad esse & nō ad essentia & auctori
tes dicētes q̄ post cōsecrationem nō manet panis sed fuit. uerum est secundum esse
quia remanet solum secundum essentia. Ex quibus uidetur q̄ ita ueraciter potest eē
sacramentaliter in altari corpus christi sine cōuersione per assumptionem paneitatis
sicut modo ponitur cōmuniter per cōuersionē immo istorum trium terminorum
assumptio. cōuersio. annihilatio. nō potest intelligi bona distinctio nisi presupponē
do modum opinionis istius dicendo q̄ illud assumitur q̄ ante aliquod ab ipō pre

Anihilatio. habitum esse suppositibile ad nouum suppositi esse assumuntur illud anihilatur quod simpliciter desinit esse. ita q̄ sua reproductio esset creatio & impertinens est omnino ad hoc siue ponatur q̄ ei aliquid succedat siue nihil succedat quia hoc a re quæ desinit esse est omnino extrinsecum. illud uero conuertitur quod remanens secundum essentiam amisso proprio esse suppositi transit ad esse alterius suppositi et uere fit illud suppositum & hec est uera ratio conuersionis in qua duo intelliguntur in conuerso quod. s. remaneat per essentiam & per hoc differt ab anihilato & si at aliud per rationem suppositi per quod differt a nō conuerso. & dum fit aliud rationem proprii suppositi dimittat & per hoc differt ab assumpto. Tenendo autem communem modum cōuersionis nō cōuertitur panis sed anihilatur. & qui uolunt saluare q̄ sit conuersio ita q̄ non anihilatio uidetur potius uerbis q̄ re satisficere. Vnde & multi de illa uia concesserunt q̄ sit anihilatio &c. Ad oppositum pro parte uera arguitur q̄ opinio ponens sacramētum eucharistie de facto confici per assumptionem paneitatis sit inconueniens & irrationabilis. Primo autem arguit sic Durandus q̄ ridiculum est q̄ omni die assumatur una natura immo multe a supposito diuino & omni die deponantur quod esset si substantia panis in hoc sacramento de nouo assumeretur quia quot sunt consecrationes tot assumerentur & quot fiunt assumptiones sacramenti tot deponerentur. Sed hec forte ridiculositas non demonstrat falsitatem suppositi. Secundo arguitur quia uidetur impossibile q̄ talis assumptio fiat mediante aliquo creato sicut ponit predicta opinio quia illud medium uel se habet in ratione efficientis talem assumptionem uel in ratione terminantis sed nihil creatum potest se habere ad assumptionem aliquo istorum modorum ergo &c. Minor probatur q̄ enim nihil creatum possit esse causa efficiens talis assumptionis patet quia talis assumptio fit per hoc q̄ res amittit suum proprium & naturalem modum essendi & alienum induit. quod nō uidetur posse facere nisi auctor nature qui solus naturas rerum instituit. sic solus eas mutare posse uidetur. Hoc argumentum Durandi forte ostendit q̄ illud creatum non potest esse causa efficiens principalis per idem uidetur q̄ nihil creatum potest terminare talem assumptionem quia non potest tribui alicui nature quod est supra naturam et totum cursum nature. hoc autem est substantificare aliam naturam quæ nata est in se subsistere. & hec forte erronea opinio supra posita crederet se euitare per quedam supra dicta. Non enim de facili semper falsum de sua falsitate per euidentes rationes conuincitur. ita est debile lumen nostri intellectus utpote eius qui ultimus est in natura intellectuali. Preterea arguit sic Durandus quicquid sit de positione talis assumptionis omnino tamen inconueniens est q̄ fiat mediante corpore parte. Nunq̄ enim corpus ut accipitur ut pars humane nature ponendo unam formam tantum in homine. cū nō pōt nominare solā materiā. sed necessario nominet cōpositū ex materia & forma dāte esse corporeū. necesse est ut corpus humanū dicat realiter totum & non partē. licet secundum rationē possit nominare partem eo q̄ anima dat omnes

perfectiones quas dant forme inferiores. Et ideo si consideretur cōpositum ex materia & forma quæ est anima prout dat esse corporeum tantum & comparetur ad idem cōpositum prout per animam habet non solum esse corporeum sed sensum et uitam & rationem. sic corpus primo modo sumitur ut pars. & secundo modo ut totum. sed cū hec differētia sit solū rōnis nō ē ad ppositū eorū cū dicāt realē assumptionem panis fieri mediante corpore parte. Differentia enī rationis nihil facit ad differentiam realis assumptionis. Quicquid autem sit de efficacia istius rationis contra ponentes unam formam. Patet q̄ contra non tenentes unam formam non procedit. Item arguit sic. Deficit hec positio in hoc q̄ ponit q̄ per talem assumptionē corpus christi sumptum de uirgine sit in hoc sacramento per cōmunicationē ydiomatū quia unum predicatur de altero quia qua ratione corpus christi esset in hoc sacramento altaris per assumptionem sbe panis. eadem ratione sanguis esset in hoc sacramento per assumptionem substantie uini. sed hoc non est uerum ut probabitur ergo &c. Assumptum probatur quia si sanguis christi esset in hoc sacramento per assumptionē substantie uini sicut ponitur de corpore xpi per assumptionē substantie panis tunc oporteret q̄ sicut panis assumitur mediante corpore quod pertinet ad unitatem suppositi assumētis. mō cōstat q̄ sanguis xpi nō ptinet ad idēptitatem suppositi xpi. cū sanguis nōdū sit sub forma humana. sed sit humor in uia ad conuersionē ut fiat sub forma humana ergo ipm non pōt assumi a supposito xpi mediante sanguine nisi forte diceretur q̄ in qualibet consecratione huius sacramēti esset assumptio sanguinis xpi imediate et mediante sanguine assumptio uini. & sic omni die esset assumptio noue nature. s. sanguinis absq̄ omni ordine ad naturam panis assumptā qd̄ alii negant & mediante ista esset assumptio uini. Sed in hoc forte multi non solum non acceptarent rationem Durandi. sed non minus eum reprehenderent quam suam predictam opinionem. s. de non assumptione & non hypostatica unione sanguinis christi effusi in cruce & exhibiti in sacramento ad suppositum filii quia uidetur q̄ secundum hoc ille sanguis non fuisset sufficiens precium redemptionis humani generis. Cum non esset unitus hypostatice diuinitati. Vnde sanctus Thomas. vi. quolibet. q. vi. sic dicit Sanguis christi in passione effusus humanum genus sanctificauit secundum illud hebreorum ultimo. Iesus ut sanctificaret per sanguinem suum populum extra portam passus est. humanitas etiā christi uirtutem salutiferam habuit ex uirtute uerbi sibi uniti. ut dicit Damascenus. iii. libro unde manifestum est q̄ sanguis in passione effusus qui maxime fuit salus fuit diuinitati unitus & ideo oportuit q̄ in resurrectione iungeretur aliis humanitatis partibus &c. hec ille. Sequitur Durandus contra predictam positionem quia corpus christi est in altari uel in sacramento altaris per ueram existentiam sue nature. & non propter solam communicationem ydiomatū. sicut ponit hec opinio quod patet quia hoc semper refert idē numero quod precessit. Sed xps in situendo hoc sacramentum dixit hec

Responso
Quartum

Responso

.S. Thomas

Damascenus

Aliud Durandi argumētū.

uerba Luce. xxii. Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur &c. Et hic calix i meo sanguine qui pro uobis effundetur. ergo illud idem corpus numero quod postea fuit traditum apostolis in sacramento ad edendum sed corpus quod fuit traditum ad crucifigendum non fuit de natura panis sed fuit corpus pertinens ad naturam humanitatis ergo corpus traditum apostolis in sacramento altaris fuit uere de natura humanitatis & pari ratione in sacramento nostro est corpus christi pertinens ad eius humanitatem & non est ibi solum per communicationem ydiomatū ex assumptione paneitatis.

Remotio obiectionis

Quod si quis dicat quod relatiuum refert idem secundum suppositū non idem secundum naturam. & sic potest uere dici demonstrato pane assumpto hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur quia idem est suppositū habens paneitatem assumptam & corporeitatem postea traditam & sic idē suppositū fuit prius demonstratum & deinde traditum. licet secundum aliam & aliam naturā non ualet. Quia cū dicitur hoc est corpus meū. corpus non potest ibi teneri pro supposito habēte corporeitatem sed potius pro natura habita ut notat pronome possessiuū cui additur cum dicitur corpus meū hoc est quod habeo. Sed forte hoc haberet maiorem efficaciam apud gramaticos quā apud theologos. Vterius arguit sic quod dicta assumptio non sufficit ad hoc quod corpus christi sit in altari neque realiter neque secundum communicationem ydiomatū. non quidem realiter quia assumptio duarum naturarum ab uno supposito non sufficit ad hoc quod ubi est una natura sit alia. quia si suppositum filii a principio assumpsisset humanitatem Petri in Roma & Pauli in iudea. non propter hoc ubi esset Petrus ibi esset Paulus & econuerso nisi quo ad suppositum quod de utroque predicatur & de quo utrumque predicatur cōcretiue. Similiter dato quod suppositum filii assumpserit humanitatem & paneitatem. non oportet quod ubi est natura panis ibi sit natura humanitatis. neque ratione suppositi posset dici quod ubi panis est ibi est corpus christi propter communicationem ydiomatū quia secundum illam opinionem nomen suppositi non recipit predicationem panis assumpti nec corporis partes. Non enim uerū est dicere secundum istos quod filius dei sit panis uel corpus quod est pars ergo ratione cōmunis suppositi non potest unum de altero predicari ut sic dicatur unum esse alterum uel unum esse ubi est alterum. nec est simile de dente ethiopsis & eius albedine quia albus dicitur dens & dens dicitur albus. & ubi est unum est alterum quia hoc est per hoc quod sunt unum subiecto. & per consequens indistincta subiecto & loco. non sic autem potest dici de corpore humano et paneitate assumpta & quicquid sit de hoc argumento hoc est uerum quod sicut non sequitur de necessitate sequitur tamen de possibili &c. Petrus autem de palude sic arguit. aut assumeret substantiam panis cum accidentibus aut sine non sine quia hoc est impossibile quia quod non est per se factibile nec sustentabile quacūque uirtute ut relatio uel aliquid huiusmodi non est per se assumptibile. Substantia autem corporalis sine quantitate fieri non potest. quia est suus terminus & propria passio magis quantitas siue figura. hoc autem multi negarent. Si autem cum accidentibus tunc non esset in altari sacramentaliter sed localiter per quantitatem cū substantia assumpta

Responso
Argumentum
primū petri
de palude

in altare. nec inde mota sicut localiter fuit in utero per quantitatem cū humanitate ibi assumpta. Et forte hoc concludit quod non eo modo sacramentaliter quo dicunt Thomiste per conuersionem qui dicunt quod non est ibi per suam quantitatem sed per quantitatem panis quam si assumat cum pane iam uidebitur quod sit ibi per quantitatem quæ sit sua. Modus autem Thomistarum a multis non tenetur. Secundo arguit Petrus quod non potest intelligi de corpore quod est genus. sed solum de corpore quod est pars quia genus non predicatur possessiue de suo inferiori. sicut pars de toto. Cū enim dico humanitas mea & manus mea. non autem animal meum nec homo meus de me ipso. Hoc autem apparet de consecratione sanguinis qua dicitur hic est calix sanguinis mei. sanguis autem non est equiuocum ad genus & ad partem sicut corpus. sed tantum sumitur pro parte. Dato ergo quod corpus quod est christus per assumptionem esset ex ui sacramenti in altari non tamen corpus christi quod est pars nisi tantum ex naturali concomitantia quia per assumptionem non fieret unio in naturis sed in persona tantum. Vnde per illam assumptionem fieret quod panis esset corpus quod est christus non autem corpus christi sicut nec modo diuinitas est humanitas & de hoc latis dictum est supra scilicet de corpore parte & de corpore quod est genus. Tertio arguit quia sicut corpus hominis assumptum non debuit corrumpi nec putrescere. nec in substantia nec in quantitate. sic nec deberet corrumpi panis si assumeretur. Forte autem hec similitudo non currit de necessitate. Ad argumenta pro parte opposita respondetur ad auctoritatem Damasceni dicitur quod sicut constat quod aqua baptismatis non assumitur in unitate suppositi diuini nec gratia sancti spiritus unitur ei ita ut faciant unum suppositum similiter panis & uinum non assumuntur ad diuinum suppositum nec eis coniugitur diuinitas in unitate suppositi. sed sicut aqua ibi assumitur ut materia sacramenti permanens. sic panis & uinum ut materia transiens. quia materia sacramenti conuertitur in corpus christi & per consequens dicitur aliquo modo uniri diuinitati non per assumptionem manente natura panis aut uini. sed per transsubstantiationem in humanitatem prius assumptam. patet hoc ex sequentibus ubi dicitur sic quemadmodum naturaliter per comestionem panis & uinum & aqua per potum in corpus & sanguinem comedentis & bibentis transmutatur & non fit aliud corpus quā prius ita & propositionis panis & uinum & aqua per mutationem & aduentum spiritus sancti supernaturaliter transit in corpus domini & sanguinem & ideo non sunt duo sed unum & idem. Ex quibus uidetur quod non est intentio Damasceni per substantiam panis & uinum remaneant & assumantur a diuino supposito sed transeunt in corpus & sanguinem christi & sic uniuntur diuinitati. Instant autem illi querentes quomodo unitur quod anichilatur. id est uere in se desinit esse & instant de illa similitudine carbonis in qua dicitur quod sicut carbonis lignum simplex non est sed unitum igni ita panis communionis non est simplex panis sed unitus diuinitati. Et dicitur quod carbonis & ignis non sunt supposito idem unum tamen cum sua corruptione transit in aliud sic panis communionis non est cum diuinitate unum supposito. sed sua desitione transit in corpus christi quod est unum

GG

Responso.

Secundum.

Responso.

Tertium.

Responso.

Responso ad

argumenta

pro parte

opposita.

Ad primum.

Instantia.

Solutio.

Contra. diuinitati. Sed contra quia tunc panis cōmunionis assimilaretur igni in quem uide-
 licet transiit carbo per sui corruptionē & nō ipi carboni in quo cū ipius nature
 Responso. lignee saluatione simul inuenitur natura ignis. Quere responsoem & forte ē hec
 q̄ similitudo non currit quo ad omnia & forte fuisse melius q̄ Damascenus non
 posuisset illam similitudinem. & cum dicit idem Dam. q̄ deus cōiugauit diuinita-
 tem pani. Dicendū est q̄ non per assumptionē licet sicut cibus cōiūgitur cibato q̄
 conuertitur in ipm. Accipiatur autem inter hanc cōuersionem & illam illa similitu-
 do que ibi potest cadere. S. Thomas i. iiii. libro. xi. di. q. i. dicit q̄ uerbum Dam. i-
 telligendum est quantū ad species quibus corpus xp̄i diuinitati unitū modo ineffa-
 bili coniungitur hec ille. & postq̄ modus iste ē ineffabilis non oportet ulterius que-
 rere de ipō. In tertia autem parte summe. q. lxxv. dicit deus coniugauit diuinitatē
 suam. i. diuinam uirtutem pani & uino. non ut remaneant in hoc sacramento sed
 ut inde faciant corpus & sanguinem suum. Ad auctoritatem apostoli dicitur q̄ illa
 loquutio est figuratiua tam ex pte subiecti q̄ ex pte p̄dicati. Nā panis ex pte sub-
 iecti supponit pro sacramento sensibili. s. speciebus panis. Corpus autem christi ē
 sumitur figuratiue. Vnde secundum glosam. per illam locutionem non datur intel-
 ligi q̄ substantia panis aut species panis sit uere & realiter christus aut corpus chri-
 sti. nec q̄ corpus christi predicetur in recto de substantia panis aut de specie panis
 sed est sensus panis quem frangimus in sacramento. i. participatio panis fracti in al-
 tari. participatio corporis diuini est. i. facit nos unum eē cum christo. Meminerint
 autem magistri qui mea damnabant q̄ si uerba Damasceni & Pauli in ista mate-
 ria acciperentur ut prima facie & superficialiter sonare uidentur. multis possent fa-
 cere sensum in fide erroneum. Cum autem dicitur q̄ ad hanc positionem de assū-
 ptione minores sequuntur difficultates. Dicendum q̄ in his quæ sunt fidei. nō sem-
 per eligendum illud ad quod pauciores sequuntur difficultates sed id quod est ma-
 gis consonum traditionibus apostolicis & dogmati ecclesiastico etiam si plures diffi-
 cultates occurrant. Oportet enim intellectum captiuare in obsequium fidei & tra-
 ditionibus patrum obedienti se humilitate cōmittere. ut bene & religiosissime di-
 cit etiam Plato in Thimeo. Item dicit aliquis q̄ licet illa assumptio magis saluaret
 apparentiam ad sensum. tamē cōuersio magis saluat apparentiam ad intellectū. i.
 uerba euangelii quæ melius est saluare quia nō possunt mētiri sicut sensus possunt
 Iterū arguitur decipi. Sed contra arguitur adhuc pro parte opposita. Quia si hoc non sit per assū-
 p̄ pte opposi- ptionem. ita q̄ includatur i articulo incarnationis. eadem enim esset credulitas. oportet
 ta. tuit de ista conuersione esse specialem articulum qui tamen non est in symbolo.
 Primum. Dicunt quidam sicut Petrus de palude q̄ articulus de eucharistia forte est specialis
 Responso. sub illo uerbo sanctorum cōmunionem &c. Sanctus Thomas in secunda secunde
 Petrus de pa- dicit q̄ in sacramento euacharistie duo possunt considerari unum. s. quod est sacra-
 lude. mentum & hoc habet eandem rationem cum aliis effectibus gratie sanctificantis.
 Sāctus Tho- Aliud est q̄ miraculose ibi corpus christi continetur & sic concluditur sub articulo
 mas. de omnipotentia. sicut & omnia alia miracula quæ omnipotentie attribuuntur.

In tertio autem sententiarum dicit q̄ fides de corpore christi & de omnibus sacra-
 mentis & clauibus & omnibus huiusmodi includitur in articulo qui est de effectu
 gratie qui est sanctam ecclesiam catholicam &c. Ad confessionem Berengarii dicē Ad cōfessio-
 dum est sicut dicit ibi glo. q̄ nisi sane intelligas uerba Berengarii i maiorem incidēs nē berengarii.
 errorem q̄ ipse habuit. Dicit ergo Petrus de palude q̄ cum dicitur corpus xp̄i frangi Glo.
 tur exponendum est. i. manet sub speciebus quæ franguntur q̄ diu remanet in quā Petrus de pa-
 tacūq̄ parte. Subdit autem Petrus hec uerba. Sic ergo dico q̄ deus posset assume lude.
 re panem & uinum sicut posset cōuerrere & q̄ posset uerba instituere ad quorum Nota.
 prolationem sequeretur assumptio. sicut nunc ad horum prolationem sequitur cō-
 uersio. non tamen dedit hanc uirtutem istis uerbis. nec posset saluari sensus moder-
 norum si fieret assumptio & non conuersio hec ille. Quæ uerba efficacissima sunt
 pro ueritate conclusionis mee quæ tota est de possibili non de sic esse &c. Ad id qd' Ad aliud.
 quotienscūq̄ sunt duo idem supposito limitata ubicūq̄ est unum ibi est reliquum.
 Dicitur q̄ ratio tenet solum in his quæ sunt in loco per accidens. Secus autem ē de Ad ultimū.
 his quæ sunt in loco per se. Cū autem dicitur q̄ ista. uidelicet panis est corpus chri-
 sti. corpus christi est panis. non possunt uerificari nisi panis maneret. dicendum q̄
 exponendū est. i. ubi erat panis ibi sit corpus xp̄i. Et hec sufficiat disputasse de hac
 questione. ex quibus oibus illa teneo quæ sunt cōsona supra explicate dēclarationi
 conclusionis mee. Quæ autem dissona censeo abiiciēda & reprobanda.

QUESTIO SEPTIMA DE SALVTE ORIGENIS.

Rationabilius est credere Origenem esse saluum quam credere ipsum
 esse damnatum.
 Dixerunt isti magistri q̄ hec conclusio est temeraria & reprehenden-
 da & heresim sapiens. & contra determinationem uniuersalis ecclē-
 siæ ego autem ut de eis modestius loquar uolo ostendere suum iudi-
 cium nō esse rectum & q̄ hec cōclusio nō ē cōtra determinationē ecclēsiæ & q̄ plus
 est q̄ quādo etiā quicūq̄ ipi cōtra me afferūt essent uera adhuc nō potest dici q̄ hec
 cōclusio sit heretica uel heresim sapiat. Erunt autem pro pleniori huius materie de
 claratione. septē articuli. In primo uidebitur an Origenes unq̄ hereticam aliquam septē articuli
 de rebus fidei opinionē scripserit & crediderit. i. secūdo dato q̄ scripserit an dogmati quomodo in
 ce uel adhesiue uel iqsitiue tm scripserit. In tertio dato q̄ adhesiue an talit adhesiue dēclaratōe cō-
 rit & talit scripserit q̄ scribēdo errauerit. an p talibus unq̄ penituerit. In q̄nto dato q̄ scripse dusionis pro-
 q̄ de eius nec penitentia nec impenitentia constet. an sit rationabilius ipsum crede cendū sit.
 re esse damnatum an saluum. In sexto quid ex dictis decretorum iudicandum sit Pro primo ar-
 ecclesiam determinasse de Origene. In septimo quantum obliget in ista materia ticulo.
 credulitatem nostram determinatio ecclēsiæ. In materia primi articuli amara fuit in Ruffinus
 ter Ruffinum & Hieronymum contentio. quibus (ut dicit Augustinus. qui ortam Hieronimus
 Augustinus.

inter eos diffensionem deplorat) dederat deus ut coniunctissimi & familiarissimi mella scripturarum sanctarum pariter lambent. Opinatur Ruffinus heretica dogmata quae in libris Origenis inueniuntur ab hereticis falso fuisse inserta qui illius deprauauerunt libros & ex Origenis mente non esse Hieronymus contra sentit.

De cotrouer
fia hierony /
mi & ruffini
super primo
articulo.
Pamphilus
martyr.
Hieronymus

Sed uideamus quid utraq; opinio habet probabilitatis & apparebit forte quod salua fide & plenaria satisfatione eorum omnium quae de necessitate salutis tenemur credere adhuc libere & probabiliter potest credi quod principales ille hereses ex quibus peccatum conuincitur Origenis & consequenter damnatio non fuerint ex Origenis mente sed ei falso a perfidis hereticis illius libros deprauatibus impositae. Est autem pro hac parte primo auctoritas Pamphili martiris cuius liber fertur in defensionem Origenis in quo gloriosissimus martyr ex uerbis ipsius Origenis ex eius libris ibi recitatis ostendit ipsum catholice sensisse in his in quibus hereticus accusatur. Hieronymus autem hunc librum negans esse Pamphili in apologia sua ad Oceanum & Pamachium responsiua sic inquit Si ab inimicis Origenis libros eius dicitis esse uiolatos ut infamaretur quare mihi non liceat dicere de amicis eius & sectatoribus compositum esse sub nomine Pamphili uolumen. quod illum testimonio martiris ab infamia uedicaret. Ex quibus uerbis uidetur quasi satis notari posse quod Hieronymus utrumque ponat probabile innuens sicut conuinci non potest Ruffinus quod illi libri non fuerint corrupti. ita nec ipse potest conuinci quod ille liber sit Pamphili. & infra subdit Hieronymus & ipsum nomen apologetici ostendit excusationem. Non enim defenditur nisi quod in crimine est. Sed diceret forte quis ergo & cum hunc ipsum tractatum in quo haec scribit Hieronymus apologetico titulo notet in quo defendit se quod Origenis doctrinam non dogma sit sequutus pariter se ostendit reum esse criminis postquam non defenditur nisi quod est in crimine. & sic nemo iuste poterit excusari si excusatio semper iustam presupponit accusationem. Sed uideamus nunc quibus coniecturis moueatur Hieronymus ad credendum librum non esse Pamphili. Primum quod mouet Hieronymum est quod eadem leguntur in primo libro Eusebii illorum sex quae scripsit pro Origene. Secundum est quod ipse Eusebius scribens uitam Pamphili dixit ipsum nihil proprii operis scripsisse. Sic enim dicit Hieronymus in primo libro contra Ruffinum ad Pamachium & Marcellum. Sex libros Eusebius caesariensis episcopus Ariane quondam signifer factionis pro Origene scripsit latissimum & elaboratum opus. & multis testimoniis approbavit Origenem iuxta se catholicum. id est iuxta nos Arianum esse. horum tu primum librum uertis sub nomine martiris & infra. Si iste Pamphili liber est de sex libris quis erit primus Eusebii & infra. Item Eusebius amator & contubernalis Pamphili tres libros scripsit elegantissimos uitam Pamphili continentes in quorum tertio sic dicit de Pamphilo. & ipse quidem proprii operis nihil omnino scripsit. exceptis epistolis quas ad amicos forte mittebat. In tantum se humanitate deiecerat defensor Origenis & laudator Pamphili dicit Pamphilum nihil omnino nec proprii quicquam condidisse sermonis & hoc dixit iam Pamphilo martirio coronato ne habeas suffugiū post editos ab Eusebio libros hoc

Pamphilum scripsisse & infra. Quid facient epistole Theophili episcopi. quod Pape Anastasio Theophilus
sui in toto orbe hereticum prosequentes. Cum liber tuus sub nomine Pamphili editus episcopus.
tus pugnet contra epistolas eorum & in secundo libro sic scribit Hieronymus. Cum Papa anastasio
ante annos ferme decem. Dexter amicus meus qui praefecturam administrauit praefectus.
torii me rogasset ut auctorum nostrae religionis ei indicem texerem inter ceteros tractatores
posui. & hunc librum a Pamphilo editum ita putans esse ut a te & tuis discipulis fuerat
diuulgatum. Sed cum ipse dicat Eusebius Pamphilum nihil scripsisse exceptis epistolis &c. Et primus liber sex uoluminum Eusebii eadem & huiusdem
uerbis contineat quae sub nomine Pamphili a te facta sunt. perspicuum est te idcirco
librum hunc disseminare uoluisse ut sub persona martiris heresim produceres.
Cum & de ipso quem Pamphili simulas multa peruerteris & aliter in greco & aliter
in latino sit. In apologia autem ad Oceanum & Pamachium responsiua in qua
ostendit se doctrinam Origenis & non dogma sectatum sic inquit de eodem libro
Pamphili loquens uidetur uel Didimi uel cuiuslibet alterius fuisse opusculum. Si
concedamus ex superfluo ut Pamphili sit. sed necdum martiris ante enim scripsit quod
martirium perpetravit. Et quomodo inquit martirio dignus fuit. scilicet ut martirio de
leret errorem. haec Hieronymus ad uerbum diuersis in locis prout allegatum est de
istolibro Pamphili. Ruffinus autem comprobans librum Pamphili martiris esse
& ad Origenis facere defensionem in secundo libro in uelutuo contra Hieronymum
postquam dixit sic de quolibet opere facilius dici posse quod eius non sit auctoris cui
ascribitur sic deinde inquit. Sed ponamus quod non sit martiris libellus iste sed cuius
cuius unius de ecclesia. nunquid suis uerbis usus est quisquis ille est scriptor ut me
ritis cedendum uideatur auctoris de ipsis Origenis uoluminibus ponit exempla.
Et quid de singulis sentiat non suis defensoris uerbis sed eius ipsius qui accula
bitur ostendit. & ideo superfluo est de auctore questio ubi defensio talis est quae
assertore non egeat. haec Ruffinus. Ad ea autem quae dicit Hieronymus responde
ret forte aliquis sic pro Ruffino. primo cum dicit Eusebium sex libros scripsisse in
quibus Origenem probat Arianum & horum primum conuersum a Ruffino sub
nomine Pamphili quomodo hoc potest stare quod liber Pamphili sit primus Eusebii
cum diuersa omnino & pugnantia intenduntur in illis libris. Nam Eusebius per te
o Hieronymus suis libris conare probatur Origenem esse Arianum. In libro autem
Pamphili nihil aliud agitur quam ut probetur Origenem Arianum non fuisse. Sed que
cumque heresim Arii confirmantia in eius libris inueniuntur ab ipsis Arianis qualis et
Eusebius fuit & multi alii fuisse inserta. Diuersus ergo omnino sit liber iste ab illo
necesse est qui diuersam penitus immo contrariam agit causam. Nec sufficit si quis
dicat illa quae ad Arianam spectabant heresim de libro Eusebii fuisse commutata.
Nam & quod pertinet ad alias hereses non potest dicere Hieronymus Eusebium
ostendisse in illis corruptos esse libros Origenis. Quia ipsemet in secundo libro con
tra Ruffinum dicit quod praeter id quod attinet ad filium & spiritum sanctum in aliis
dogmatibus Eusebius & Didimus apertissime in Origenis sectam concedunt.

Ruffinus.

Quare non bene potest intelligi quomodo eademque in libro Pamphili leguntur legi poterant in primo Eusebii nisi aliqua forte communia de Origene & ad articulum huius conclusionis de quo agitur non pertinentia. nec uidetur adeo mirandum ut miratur Hieronymus similia aliqua scripsisse Pamphilum & Eusebium quod ut ipse dicit Hieronymus fuerant contubernales quare potuit Eusebius uel apud Pamphilum lecta in suis etiam libris retulisse uel ut sit quotidie simili mentis motu per se inuenisse & excogitasse. Et hec de primo Eusebii. Quod autem dicit Hieronymus scribere Eusebium in uita Pamphili quod propter humilitatem ipse proprii operis nihil scripsit exceptis epistolis. Et subdit quod Eusebius defensor Origene & laudator Pamphili hoc dicit. Forte responderet Rufinus hoc non multum contra se facere. Primo quia & ille tractatus Pamphili ad epistole potius breuitatem quam ad iusti libri magnitudinem declinat. Secundo quia illa breuis pro Origene apologia non recte fortasse dici potest opus proprium cum ibi nihil dogmatizet Pamphilus. immo nec questio ibi de re in uniuersum tractetur aliqua. sed de particulari tantum homine. id est de Origene breuiter agatur. Fuerint libri eius corrupti nec ne quod scribere non est proprii operis aliquid condere. nec est ex sua humilitate dogmatiste uel auctoris nomen deuitante se subleuare. Tertio possibile est quod & ad noticiam Eusebii iste liber non peruenerit. tum ob libri exiguitatem. tum ob auctoris quam ipse affert humilitatem & nihil magnum scribentis & tenuia etiam illa & minuta que scripsit occultantis potius quam ostentantis. Quarto dicit Rufinus possibile est etiam quod Eusebius ut Ariane perfidie defensor librum martiris qui suam sectam Origene testimonio priuabat non occultare modo uoluerit. sed hac etiam obliqua sua testatione agere ut non esse Pamphili a posteris crederetur. Quare quod Hieronymus quasi ad corroborandum rationem suam dicit defensor Origene. dicit Pamphilum nihil scripsisse &c. potius contra ipsum est quam pro ipso. Quia ex quo Eusebius Origene non ut catholicum sed ut Arianum defendebat merito in hoc sicut dixi potuit esse suspectus. Sed quid oportet in his laborare aut quomodo omnino potest Hieronymus ex Eusebii testimonio probare illam pro Origene Apologiam non esse Pamphili. cum ipse Eusebius in libro sexto hystorie ecclesiastice dicat a sancto Pamphilo martire scriptam esse apologiam pro Origene. Cum autem subdit Hieronymus quid facient epistole Theophili episcopi. Quid pape Anastasii & cetera. Diceret forte Rufinus non pugnare librum Pamphili contra primariam illorum intentionem. Fuisse enim illorum propositum hereses illas pessimas & uenenatas dogmata cuiuscumque essent extirpare de mundo. quia hoc ad fidem spectabat ad religionis confirmationem & stabilimentum ecclesie Origene autem illa esse ut credebatur a multis aut non esse parum curaturos fuisse religiosissimos pontifices. Quinimmo optabile forte illis & acceptissimum fuisse futurum si certis & ualidis probari potuisset argumentis hereticas illas opiniones non fuisse ab Origene creditas. quia pro fide hoc faceret non contra fidem: contra hereticos. & non pro hereticis quod

Primo.
Secundo.

Tertio.

Quarto.

non parum tanti uiri & a catholicis tantum laudati testimonio initebantur & errorem suum illius auctoritate defendebant. Quapropter pugnaturum Pamphili librum contra illas epistolas. si in illo hereses quas illi accusabant excusarentur. Non autem si id totis in eo agitur uiribus ut illarum assertores tam bono patrono priuarentur quem si ille prosequuntur epistole. Certum est quod non nisi ut illarum creditum opinionem heresiarcham prosequuntur. Ad ea autem quare in secundo libro affert Hieronymus sic fortasse responderetur. Primo cum dicit se etiam aliquando credidisse & ita scripsisse illum esse Pamphili librum priusquam apud Eusebium legisset Pamphilum nihil scripsisse & cetera. Ex hoc suo dicto forte sic contra eum argumentatur Rufinus. si lectum o Hieronyme Pamphili librum Pamphili esse aliquando & credidisti & scripsisti. Dic queso quare in eo legebas mendacia ne & hereses aut heresum fauores esse cognoscebas an potius uera uel uerisimilia & catholicam firmitatem nihil ledentia: si falsa & heretica quo pacto adduci poterat ut crederes auctorem libri esse catholicum martirem de cuius testimonio & dictis nihil sinistre sine flagitio suspicari quis posset. Si uero & catholica & denique christiano martire digna cur nunc ipsa damnas & commentitia dicis: & ad introducendas hereses disseminata. & breuiter cur indigna martire nunc iudicas quare tunc martire digna iudicasti. cum eadem si ut que nunc legis & quare tunc legebas quasi dicamus ipsum auctoris titulum secludentes. ipsa quare ibi in defensionem Origene dicuntur secundum se consideremus. Si mala sunt cur tunc sancti martiris esse iudicasti. si bona cur etiam nunc cuiuscumque sint pro bonis non acceptantur. Preterea quomodo potes o Hieronyme dicere ad introducendas hereses me librum disseminasse. cum in eo libro nihil aliud agatur ut supra etiam dictum est nisi ut heretici Origene testimonio se corroborare non possint quod ad euellendam facit non ad disseminandam heresim. Preterea non solum latinus inuenitur iste liber sed graecus. Ego Rufinus latinum feci ex graeco transferendo. Graecum quis edidit si non Pamphilus. non ego utique Rufinus secundum te qui me de infamia arguis graecarum litterarum librum tam graecae & tam facunde scribere potui ut Eusebii stilum equaret. Si alius profertur ille respondet Hieronymus quod Dydimi est uel alicuius alterius. Instabit Rufinus. Quisquis sit ille alius iam non ego Rufinus sed alter huius criminis reus tenetur. & si Dydimus est mendax secundum te & deceptor est Dydimus preceptor tuus o Hieronyme quem tu & prophetam uidentem & oculum habentem sponse de cantico canticorum & apostolicum uirum in tuis libris nominasti mendax inquam ipse qui ipsum graecum edendo falso Pamphilo adscripsit. non ego qui inuentum graecum titulo Pamphili sub eiusdem auctoris titulo: transferendo communicauimus latinis. nec mirum tibi esse debet quod ego Dydimi in hac re crediderim cui tu in scripturarum explanatione credidisti. Quod autem dicit quod aliter in latino sit aliter sit in graeco. Diceret Rufinus cur locos non profers o Hieronyme male interpretatos an ideo ne me a culpa asserere possim. sicut & tu cum Augustinus ad te scribat quedam de tua ex hebreo interpretatione damnari & locos non ponit.

Nota.

Dicis ideo factum ne te possis defendere & ueritatem tue interpretationis comprobare. Quare quod tibi diceret Ruffinus licuit de Augustino. liceat & mihi quoque de te o Hieronyme suspicari hec sunt dicta de dissensione Hieronymi & Ruffini de libro Pamphili in qua ego sicut & in aliis omnibus Hieronymi iudicium iudicio Ruffini semper antepono.

Secundū quod ad possibilitatem huius assertur quod Origenis libri sint corrupti hoc est quod hoc similiter uidemus accidisse multis aliis libris catholicorum doctorum. Nam Clemens apostolorum discipulus qui Romane ecclesie post apostolos episcopus & martir fuit libros edidit qui appellantur recognitio. In quibus cum ex persona petri doctrina quasi uere apostolica exponatur. in aliquibus ita Eunomii dogma inseritur ut nullus alius quam ipse Eunomius disputare credatur filium dei creatum de nihilo dicens. Item in clementis Alexandrine ecclesie presbiteri uiri catholici inuenitur scriptum dei filium esse creatum. & in Dyonisii Alexandrine urbis episcopi quatuor libris ubi contra Sabellum disputat est Ariani dogmatis comprobatio & quid oportet apostolicos proferre uiros cum sciamus ipsa euangelia & ipsorum apostolorum dicta ab hereticis sepe fuisse deprauata. ut maxime ex libro Tertulliani contra Marcionem cuiuslibet constare potest. Quod ergo illorum contigit libris cur non & Origenis libris potuit contingere & omnino in simili causa cur per omnia similis non acceptatur excusatio. quare ideo etiam de Origenis libris uidetur magis acceptanda quam ipse emet uiuens adhuc de hoc in suis epistolis ut infra patebit conqueritur. corrumpi. scilicet & depruari ab hereticis libros suos. Quod si hoc pro impossibili habet Hieronymus illud afferens quod sic quicquid in libris omnium reperitur. ab aliis dici possit esse corruptum. & quod difficile est omnia exemplaria posse uiciari. Nescio quo pacto ipse respondere poterit Eunomianis comprobantibus dogma suum testimonio clementis apostolorum discipuli. in quibus inuenitur expresse scriptum filium dei esse creatum. Nam si ipse ad hec recurreret corruptos libros clementis ab ipsis hereticis ipsius Hieronymi uerbis hoc arguent esse impossibile. illa & ipsi dicentes sic. scilicet quicquid reperitur in libris omnium ab aliis corruptum dici posse. & impossibile esse omnia exemplaria esse corrupta. Quare forte cauendum est ne dum hereticum omnino facere uolumus Origenem hereticos apostolos hereticos que apostolorum discipulos esse faciamus. Nam cum nihil minus detestande & execrande hereses non minus impia dogmata in illorum inueniantur libris quam in libris Origenis non uideo. Cur non uel similiter accusentur uel excusentur similiter Hieronymus autem de libris Clementis & aliorum corruptione his uerbis respondet. & quomodo inquires in libris eorum uiciofa non nulla sunt si me causas uiciorem nescire respondero non statim illos hereticos iudicabo. Fieri enim potest ut uel simpliciter errauerint uel alio sensu scripserint uel a librariis imperitis eorum paulatim scripta corrupta sint. uel innocenter quedam & minus caute loquuti sint. & quare non possint peruersorum hominum calumniam declinare. Huic autem Hieronymi responsioni sic forte responderet Ruffinus sic non propterea quod in eorum

libris uitiosa non nulla sunt etiam si causas uiciorum nescias non statim uis illos hereticos iudicare. Cur uis aliquibus in Origenis libro uiciosis quibus etiam alibi ipsum legis contradicentem Origenem statim hereticum iudicas que est causa dissimilitudinis maxime cum & in Origene eam ingenii sublimitatem eum fidei zelum tale ac tantum scripturarum studium & tu noueris fuisse & scripseris & predicaueris ut non in merito in codicibus undecumque potius quam in mente eius uicium fuisse suspicari possis. Preterea sicut fieri potuit secundum te ut illi uel simpliciter errauerint uel alio sensu scripserint uel innocenter & minus caute loquuti sint. Cur non fieri potuit similiter ut Origenes. uel simpliciter errauerit uel alio sensu scripserit. ut contendit Dydimus. uel innocenter & minus caute loquutus sit quedam quare Dydimus. non possunt peruersorum hominum calumniam declinare. Et sicut a librariis imperitis dicis potuisse illorum scripta corrumpi cur non similiter uel ab imperitis librariis uel a perfidis hereticis scripta Origenis potuerunt corrumpi omnino dissimilitudinis causa non apparet. Refert etiam Ruffinus quod liber Hilarii confessoris post ariminensem synodum fuit falsatus ab hereticis. & quod ob hanc causam cum in concilio episcoporum ei questio moueretur proferri librum de domo sua iussit qui nesciente se in scriniis suis hereticus tenebatur. & dicit quod cum prolatus fuisset & ab omnibus hereticus iudicatus auctor libri Hilarius excommunicatus discessit de concilio. Hoc esse falsum & fictum in calumniam Hilarii dicit Hieronymus nihil aliud afferens. sed uerum fuerit nec ne non bene sciri potest nec multum ad Origenis attinet defensionem. Hoc est uerum quod Ruffinus hoc de Hilario recitaturus hec uerba prefatur. Et ne quid aperte credulitati desit res adhuc quare sunt memorie nostre retexam quo testimonii ueritas neminem lateat. Quare uel uerum fuit uel magna fuit Ruffini impudentia in te tam recentis memorie apertum mendacium & nouam texere fabellam. Sed siue uerum sit siue falsum non uidetur in Hilarii calumniam uel fictum uel recitatum. quia potius illos qui Hilarii librum deprauauerant quam ipsum Hilarium calumniatur. quem innocentem heresis fuisse & iniuste excommunicatum & subdole deceptum attestatur. Post hec recitat Ruffinus quod Tertuliani liber cuius est titulus de trinitate sub nomine Cipriani martiris Constantinopoli a Macedoniane partis hereticis legebatur. Hieronimus dicit quod nec liber est Tertuliani. nec dicitur Cypriani sed Nouatiani. neuter eorum aliud pro se affert. nisi quod Hieronymus dicit quod auctoris eloquium stili proprietate demonstrat. Quamquam & in multis sepe est deprehendere similem stili faciem & tenorem. Sed hec nihil ad Origenem. Ipse autem Ruffinus hoc idem ostendit accidisse Hieronimo quod & libris Origenis. refert enim quod cum a Damaso Romane urbis episcopo ei tradite fuissent ecclesiastice epistole dictande Appollinariste Athanasii librum ubi dominicus homo scriptum erat ad legendum acceptum. ita corruerunt ut in libro id quod eraserant rursus scriberent. scilicet ut non ab illis falsatum sed a Hieronimo additum putaretur. Et aduerte quod Hieronymus in hac parte Ruffino respondens cum dicat mihi mea ingeritur fabella. uerum tamen fuisse non

Dydimus.

Hylarius.

Arminensis synodus.

Tertulianus.

Ciprianus.

Damasus ro. urbis eps.

Nota.

Nota orige-
nis uerba .

negat. sed in fine sic dicit. fieri potest Ruffine ut etiam si a me uerum audisti alius qui huius rei ignarus est dicat a te esse compositum & fictum. Tertiū q̄ uerisimile facit libros Origenis fuisse corruptos est q̄ de hoc ipse uiuens conquestus est. Extat enim in libro quarto Origenis epistola eius ad quosdam caros suos in Alexandria in qua conqueritur his uerbis. Sed nihil mirum mihi uidetur si adulteretur doctrina mea ab inimicis. & tali adulterio corrumpatur quali adulterio corrupta est epistola Pauli apostoli. Quidam enim sub nomine Pauli falsam epistolam conscripserunt ut conturbarent Thessalonicenses quasi instaret dies domini & seducerent eos propter hanc ergo epistolam in secūda epistola quam ad Thessalonicenses scribit hec dixit. Rogamus autem uos fratres per aduentum domini nostri Iesu christi & nostre congregationis in ipsum ut non cito moueamini a sensu uestro neq; terre amini neq; per spiritum neq; per uerbum neq; per epistolam tanq̄ per nos missam quasi instet dies domini. nemo uos seducat ullo modo talia ergo quedam uideo accidere nobis. Nam quidam auctor hereleos. cum sub presentia multorum habitus fuisset disputatio nostra accipiens scripta ab his qui descriperant codicem quæ uoluit addidit. & quæ uoluit abstulit & que ei uisum est permutauit & circumfert tāq̄ ex nomine nostro insultans & ostendens ea quæ ipse conscripsit pro quibus indignantes fratres qui in palestina sunt miserunt ad me Athenas hominem. qui acciperet a me ipsa auctentica exemplaria quod ne relectum quidem uel recensitum a me antea fuerat. Sed ita neglectum iacebat ut uix inueniri potuerit. nisi tamen & sub deo teste loquor. quoniam cum conuenissem illum ipsum qui adulterauerat librum. quare hoc fecisset uelut fatissaciens mihi respōdit quoniam magis ornare uolui disputationem atq; purgare ipsam. Videte quali purgatione disputationem nostram purgauit tali nempe quali purgatione Marcion purgauit euangelia uel apostolorum uel qualis successor eius post eum Apelles. Nam sicut illi subuerterunt scripturarum ueritatem sic iste sublati quæ uere dicta sunt ob nostri criminationem inseruit quæ falsa sunt. Hec ad uerbum in Origenis epistola leguntur. quod si uiuente ipso non dubitabant heretici eius libros corrumpere. Quanto magis credendum est hoc ipsos ausos fuisse post eius mortem. Conqueritur autē & de alio quodam heretico in ephelo qui cōferebat multa falsa tāq̄ sua. & extat et̄ in alia eius epistola de suorum librorum falsitate querimonia. Quartū quod eiusdem rei maxime fidem facit q̄. s. heretica illa Origenis nō sint sed ab hereticis inserta ē q̄ de illis eisdē inuenitur alibi Origenes pie & catholice determinare. Ex quo si illa heretica Origenis sūt sibi ipsi cōtradictet. Locos autem ubi catholice agit de illis plurimos ē uidere in apologia Pamphili. & hoc est quod dicit Ruffinus q̄ non est curandum de nomine auctoris illius libri quoniam illa defensio cuiuscūq; sit per se ualida est cum ex uerbis & dictis propriis ipsius Origenis de eius catholico & orthodoxo dogmate fidē faciat. Et p̄ hoc et̄ uidetur satisfieri cuidā dicto Hieronymi cōtra Ruffinum. Nam cū Ruffinus hoc idem diceret pie. s. & catholice de illis alibi ab Origene determinatū sic inquit contra eum Vbi est illa fiducia qua inflatis buccis creberrime persona-

Marcion.
Apelles:

Apologia p̄
phili.

bas te quæ in aliis libris Origenis legeras emendasse in libris periarcon. Et nō aliena. sed sua reddidisse suis. De tanta librorum silua fruticem ac surculum proferre non potes. Responderet enim forte Ruffinus non oportere se de ea silua surculos proferre de qua iam Pamphilus multas protulerat integras arbores. Locos enim illos copiosissime recitat Pamphilus & illo iam presupposito hoc agit Ruffinus in libro suo quem Pamphili libro superaddit. ut ostendat unde hoc prouenerit q̄ in libris Origenis contradictoria inueniantur assignatq; illam causam de falsatione per hereticos. Quintum quod & multum facit ad asserendum hoc q̄ hereses ille nō sunt de mente Origenis est q̄ ex testimonio multorum quibus merito tenemur fidem adhibere habemus Origenem in principalibus opinionibus in quibus errasse dicitur catholice sensisse. Duo enim sunt principales hereses quæ Origeni obiciuntur. Prima est de trinitate q̄ male. s. de filio & peius de spiritu sancto senserit. Secunda est de salute diaboli quod. s. pena eius & infernale supplicium non sit eternum futurum sed ab eo sit aliquando liberandus. Ex qua uidentur multe alie dependere eidem ascripte Illa. s. q̄ pro salute istorum saluātorum demonum iterum in sublimiori elemento sit crucifigendus christus. & illa q̄ omnia restituenda sunt in unū & illa q̄ diabolus penitere possit. & illa q̄ pena dānatorum non sit eterna. De istis autem duabus heresibus q̄ non fuerunt de mente Origenis uidentur esse euidētia argumenta. Nam de trinitate non solum Didimus quo preceptore tantum gloria-tur Hieronymus dicit catholice sensisse Origenem. idq; propriis in periarcon editis cōmentariis comprobauit. Sed & Athanasius defensor niceni concilii libris propriis contra Arianos uoce clara testem fidei sue hunc uirum uocauit & Methodium legimus penituisse q̄ Origenem damnasset. dicitq; eum tandem inuentum nihil male credentem de sancta trinitate. Quinimmo ipsiusmet Origenis habemus dicta de trinitate a catholica fide nihil discrepantia. nam super illud Pauli ad Romanos & spiritus adiuuat infirmitatem nostram expresse tenet spiritum sanctum non esse creaturam & super illud qui etiam proprio filio nō pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum quo modo non etiam cum illo omnia donauit hec Origenes exponens dicit. Nihil enim est neq; uisibilis neq; inuisibilis creature quod filio possit adequari. nullo enim pacto creatori suo potest creatura conferri. & si creator ipse donatus est nobis quomodo non cum ipso nobis omnis creatura donabitur. & infra super illud Pauli qui est super omnia deus benedictus sic inquit Origenes. Christum aliud secundum carnem esse. aliud secundum spiritum iam & in prioribus huius ipsius epistole partibus designauit ubi dicit qui factus est ex semine Dauid secundum carnem qui destinatus est filius dei in uirtute secundum spiritum sanctum & quomodo secundum spiritum filius dei sit & secundum carnem filius dei ibi plenius exposuimus pro uiribus quem ergo ibi secundum spiritum filiū dei dixit hic procedente doctrina ordine proficientibus utpote auditoribus deum qui est super omnia ipsum esse pronunciat & miror quomodo quidam legentes q̄ idem apostolus in aliis dixit. Vnus deus pater ex quo omnia & unus dominus

Due principa-
les hereses q̄
origeni attri-
buuntur.

Pro prima he-
resi q̄ ei obici-
tur defensio.
Didimus.
Athanasius
Methodius.
Nota.

Origenis uer-
ba.

Iesus christus per quem omnia negent filium dei deum debere profiteri. ne duos deos profiteri & dicere uideantur & quid de hoc loco apostoli facient in quo aperte christus per quem omnia super omnia deus esse describitur. Sed non aduertunt quod hoc ita sentiunt quia sicut dominum Iesum christum non ita unum esse dominum dixit ut ex hoc deus pater dominus non dicatur. ita & deum patrem non ita dixit esse unum deum ut deus filius non credatur. Vera est enim scriptura quae dicit. Scitote quod dominus ipse est deus. Unus autem uterque est deus quia non est aliud filio diuinitatis initium quam pater sed ipsius unius paterni fontis sicut sapientia dicit purissima est manatio filius ergo est christus deus super omnia quae omnia illa sine dubio quae & paulo ante diximus super principatus & potestates & uirtutes & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo sed etiam in futuro. Qui autem super omnia est super se neminem habet. non enim post patrem est ipse sed de patre. hoc idem autem sapientia dei etiam de spiritu sancto intelligi debet. ubi dicitur. Spiritus domini repleuit orbem terrarum & hoc quod continet omnia scientiam habet uocis. si ergo filius dei super omnia dicitur & spiritus sanctus continere omnia memoratur. Deus autem pater est ex quo omnia. & sic euidenter ostenditur natura trinitatis & substantia una quae est super omnia. hec Origenes ad uerbum. & alibi super illud Pauli quomodo autem predicabunt nisi mittantur sic inquit. Sunt enim nonnulli qui annunciant quidem et predicant de patre & filio et spiritu sancto sed non sincere non integre ut sunt omnes heretici qui patrem quidem & filium & spiritum sanctum annunciant sed non bene neque fideliter annunciant. Aut enim male separat filium a patre ut alterius nature patrem alterius filium dicat. aut male confundunt. ut ex tribus compositum deum uel trine tantummodo appellationis faciant. qui autem bene bona annunciant proprietates quidem patri & filio & spiritui sancto suas cuique dabant. nihil autem diuersitatis esse confitebuntur in substantia uel natura. hec Origenes. Quibus uerbis quid magis catholicum quid magis expressum necesse est igitur sicubi aliter scriptum inueniatur in libris Origenis non Origenis esse illud sed hereticorum qui per librorum corruptionem patronum habere uoluerunt Origenem erroris sui. De secunda autem heresi tam euidentis extat testimonium ut meo iudicio heresi quam eadem male negare possit. Nam in epistola propria ipse Origenes etiam secundum Hieronymi obicit defensionem translationem qui illius epistole mentionem facit expresse negat. dyabolum posse ipsum aliquando saluari. dicitur quod nec mente quis captus hoc potest dicere. Preterea quod est Origenes negat extat dialogus inter origenem & candidum ualentiniani dogmatis factatorem. qui candidus obiebat eundem errorem Origeni. & Origenes refutat negatque hoc sentire. & supra illud Pauli nunquid sic offenderunt ut caderent sic dicit Origenes Dialogus origenis. hunc casum respiciens Paulus de quo dixit christus quia uidebam sathanam sicut fulgur cecidisse de celo negat cecidisse israel. Illorum enim uel in fine seculi conuersio erit tunc cum plenitudo subintrauerit omnis israel saluus fiet. Istius autem qui de celo cecidisse dicitur nec in fine seculi erit ulla conuersio. hec Origenes. Quod et illa quae ei imponitur heresis quod spiritus non intelligit filium & filius non intelligit

Nota.

Pro secunda heresi que eidem obiecit defensio Ipsemet origenes & contrarium asserit. Dialogus origenis.

patrem falso ei imponatur. patet ex his quae ipse dicit super illud Pauli. O altitudo diuiciarum sapientiae & scientiae dei. Sic. n. inquit hanc altitudinem dei inscrutabilem dicit omni creature de filio uero & spiritu sancto dicere ista non poterat. quia filius in euangelio dicit ad patrem. Pater omnia mea tua sunt & tua mea. & de spiritu sancto ipse Paulus pronunciat dicens. Nemo scit hominum quae sunt hominis nisi spiritus hominis qui in ipso est. ita & quae in deo sunt nemo cognouit nisi spiritus dei. Qui ergo dicit Paulus. quis nouit sensum domini de creaturis dicit naturam uero trinitatis excepit haec Origenes. Restare uideatur una heresis Origeni attributa. s. in opinionibus de anima quae fuerint ab eterno create & de celo delabantur in corpora & de anima scribit quidem ipse Origenes in commentariis super epistolam Pauli ad Titum se nihil posse determinati ex ecclesiastico dogmate accipere nisi quod omnes anime sunt eiusdem speciei quod sunt libere uoluntatis quod sunt rationabiles quod sunt immortales quod a deo create & quod penas habiture pro malis & premia pro bonis. haec tantum dicit se affirmare de anima. Quia de his in scripturis euidentia habentur testimonium. In caeteris autem de anima questionibus dicere se quod magis sibi probabile uidetur. & inquisitiue non determinatiue procedere. quia determinatum nihil de illis in ecclesiastico habetur dogmate. Id autem quod magis uisum est Origeni fuisse quod essent ante corpora create in celis uiuente consentiunt concordia omnes. & Rufinus in apologia ad Anastasium romane urbis episcopum postquam tres retulit opiniones de anima in fine sic inquit. Ego uero cum haec singula legerim deo teste dico quod usque ad presens certi uel definiti aliquid de hac questione non teneo sed deo relinquo scire quid sit in uero. & si cui ipse reuelare dignabitur. ego tamen haec singula legisse me non nego. & adhuc ignorare confiteor. preter hoc quod manifeste tradit ecclesia deum esse & animarum & corporum conditorem. In libro etiam Pamphili non negatur Origenem illi adhesisse opinioni sed sic in eius scribitur defensionem. Nunc uero cum diuersitas sit apud ecclesiasticos & alii alia de anima sentiant. & omnes diuersa quomodo hic magis quam caeteri inculandus est. Tum post haec uerba recitantur opiniones de anima quae tunc erant inter quas & illa quae nunc tenetur a catholicis & cum ostensum est manifestas pro illis probationes ex scripturis sacris adhiberi non posse accidereque & illarum auctoribus magnas difficultates in fine sic concluditur. Quod autem ex his omnibus ostendi uolumus illud est quod sicut eos qui unam quamlibet de his quas supra exposuimus opinionem ueram putant. non recta ratione hereticos quis uocat pro eo quod neque ex diuinis scripturis certi aliquid de his uel manifestum eum uideatur. neque in predicatione ecclesiastica putatur contineri. Ita neque hunc uirum culpam iustum est differentem quod sibi magis est uisum. haec ibi. Ego autem ex omnibus supradictis duas infero propositiones. Prima est quod si Origenes & de trinitate & de demonum salute catholice sensit ut magnis uideatur comprobatum testimonium ob erroneam de anima opinionem eius conuincere non possumus damnatione. Quia Origenes non omnia tenebatur suo tempore explicite de anima credere quae nos nunc tenemur quia nec in scriptura habebantur manifesta. nec per ecclesiam ut po

Pro heresi de anima creatione obiecta de e

Rufinus

Pamphili liber.

Prima propositio

HH

Augustinus ista fuit tunc fuerat determinatum: Immo non solum tempore Origenis sed etiam post origenē am tempore Augustini. qui per .cc. annos post Origenem fuit adhuc fuerat post p. cc. ānos fu per catholicos. id est per uniuersalem ecclesiam de anima aliquid determinatum. it & etiā dubi Nam ipse Augustinus dubius erat in opinione de anima ut patet ex eius epistola us in opiniōe ad Hieronymum. an. l. singule singulis. creentur ut nunc tenet orthodoxa traditio. de aīe creatio Ex qua opinione uidebatur Augustino seq̄ q̄ deus esset iniustus. an ex illa una q̄ ne. facta est in Adam a deo. Alie deinde sicut corpus ex corpore ita aīe ex aīa fuerint p pagate. nec credas solum in iuuentute de hac re dubitasse Augustinū. Quia & i pri mo libro retractationū qui fuit de ultimis de hac q̄stioe dubitat. Sic. n. scribit i pri mo sine controuersia ergo quedā originalis regio beatitudinis aī deus est. qui eum quidem non de se ipso genuit. sed de nulla re alia condidit sicut condidit corpus de terra. Nam quod attinet ad eius originem qua sit in corpore utrū de illo uno sit q̄ primum creatus quando factus est hō in animam uiuentem an similiter fiant sin/ gulis singule. nec tunc sciebam nec adhuc scio. hęc Augustinus ad uerbū. Ex quo patet euidenter propter erroneam opinionem de anima predictam hereticum nul lo modo posse dici origenem. Secunda propositio quam dico est hęc. quod si uerū

Secūda ppō
Sāctus Tho
mas.

est quod Thomas i quolibetis dicit ut in septimo articulo defensionis Origenis pa/ tebit latius. & bona dicit theologia nō obligari nos de necessitate salutis credere nō solum ecclesie doctoribz sicut Hieronimus sicut Augustinus & similes sed neq̄ ipi ecclesie nisi in his quæ ad substantiam fidei pertinent adiunxerimusq̄ ista ad sub/ stantiam fidei nihil pertinere utrum illarū heresum auctor fuerit Origenes. aut ali quis alius mō hereses illas hereses esse. i. impia fateamur dogmata. Videtur seq̄ q̄ nō teneatur hō fidelis & uere xpianus de necessitate salutis i hac q̄stioe potius Hie ronymo etiam quod ad ipsum magis declinet ecclesia q̄ athanasio dydimio. Metho dio Ruffino. Cuius & fides etiam persecutiōis hereticorū tempore in sancta Alexā drina ecclesia carceribus & exiliis dicitur pbata imo ipius met Origenis dictis cre/ dere eo maxime q̄ & in multis aliis quæ et ad fidei substantiā magis pertinet Hie ronymū nō approbamus. Sicut i materia de ceremonialibus & sicut et Hieronimo piuum est non credere ubi Ambrosii cōmentaria i lucam nugas uocat. & ipsum Am brosiū nunc coruum nūc corniculā appellat. Et ubi eiusdem de spiritu sancto libz damnans dicit se de græcis bonis uidisse latina nō bona. & ubi basilium magnum de supbia taxat: & ubi in epistolis Augustini dicit se quedā heretica legisse: ita for/ te. & in hoc q̄ potius uelit illa quæ Origenē demonstrat catholicū esse ficta & adul terata q̄ illa quæ eū comprobāt hereticū ei penitus nō adherere. nec impiū est nec fidei apparet pntiosum ad quā uidetur potius cōfirmādā facere Origenis patroc inium & testimoniū adimere hereticis q̄ ad infirmandā iuxta illd̄ qd̄ in Pamphili libro his uerbis scribitur. illud cōtemplari debuerant quantā ridendi materiā quā/ tamq̄ hereticis pbeant: cū eos quos assertores xpiani dogmatis & defensores putāt cōfutati nūc uideant & refelli a propriis & uelut ciuili bello gaudeant ipugnatam quem ipi hostiliter ipugnare nō poterant. Fuerunt aut̄ & ex probatis doctoribus

Hieronimus
cōtra Ambro
sium.
Magnus Ba/
silius

ecclesie etiam Hieronimo posterioribus qui in hac fuerunt sententia q̄ hereses ille non fuerint de mente Origenis. sed ei falso ascripte ab hereticis. Vnde Aymo unus Aymonis uer ex nobilibus & antiquis doctoribus ecclesie in libro de christianarum rerū memo/ ba in testimo ria sic dicit. Ego sane de Origene uiro tam illustri abstinentissime uitæ & castissime niū origenis. preclare doctrine puri & lucidi sermonis salua fide patrum dixerim q̄ hęc oīo non scripserit sed ab hereticis ob preclarum nomē eius obfuscandū maligne cōficta sūt & conscripta & noi suo preitulata. hęc ille ad uerbū. hęc dicta sunt de primo arti culo examinando & inquirendo utrū fuerint heretice ille opiniones Origenis nec ne qua in re sicut in aliis omnibus ecclesie iudiciū alioz omniū iudicio & ratiōibus semper antepono. Pro secundo articulo uidetur rōnabilius ideo excusandus Orige Pro secundo nes q̄ si quid scripsit quod a catholicis nō acceptetur in illis scribendis. neq̄ dogma articulo. tice neq̄ assertiue. sed dubitatiue semp̄ & inquisitiue pcedit. quare sicut licet i Au/ Augustinus. gustini libris sup̄ genesim multa sunt quæ nō acceptantur tamen p̄pterea excusan/ tur a nobis q̄ ut ipsemet dicit in libro retractationū plura in eo libro sunt quesita q̄ inuenta. ita & multa esse possunt in libris Origenis reprobanda & damnāda quæ quia ipse nō determinando sed inq̄rendo dixit non propterea hereticus ē dicēdus quādo heresis assertum proprie dicit dogma cōtra expressā uel scripture ueritatem uel ecclesie determinationē. q̄ aut̄ sic semp̄ locutus sit Origenes ex multis patet lo/ Herelis pro cis. Nam & post disputationē de aīa inquit. hęc iuxta nostram sniam nō sunt dog/ prie mata sed quesita tantū atq̄ proiecta ne penitus intractata uiderentur. & alibi lo/ Nota quens de resurrectione inqt. Si hęc nō sunt cōtraria fidei & cetera. & infra triplex Verba ergo suspicio nobis de sine suggeritur e quibus quæ uera & melior sit lector inq̄rat Origenis. tum tres subiungit opiniones de resurrectione & in prefatione libroz in genesim in qt. Si profundū aliquid occurrerit de hoc dicendū quidem ē sed nō tamen affirma tiue & infra. nos de rebus magnis quæ supra nos sunt ignorātiā nostri nō igno/ ramus. & super epistola ad romanos libro secundo. hęc ea lege dicta sint a nobis ut si q̄ melius & rōnabilius dixerint illa magis q̄ hęc nra teneantur. Et libro. iiii. hęc prout potuimus i locis tam arduis & tā difficilibz prolata. si quis forte aī nostri stu diū cōsideret amplecti poterit. si uero infirmitatē sensus nostri notare uelit ueniam petimus & ei qui melius de his disserere uel explanare potuerit libēter cedimus & alibi. Probet aut̄ qui legit quid horū magis sensui cōueniat apostolico & illud tene/ at. & libro q̄nto hęc interim nobis in plenti loco occurrere potuerūt. Si q̄s aut̄ me Liber periar/ lius aliqd̄ senserit nō pigeat his obmissis illa respicere. & qd̄ plura legatur liber pe/ con. riarchon. uidebimus illū hoc ordie pcedere q̄ primo ponit illa quæ sibi expresse ui Pro tertio ar ticulo. debantur in scripturis eē determinata & i illis nihil aberat ab ecclesia. Alia dicit si/ bi esse dubia & de illis uelle inq̄rere de omnibus asserens illam solū recipiendā eē ueritatē quæ in nullo apostolicis & ecclesiasticis dogmatis aduersetur. Pro tertio ar ticulo q̄ est quasi cōfirmatio secundi dico istā propositionē q̄ si sit aliquis habēs er/ Nota hęc p/ roneam opinionem de rebus fidei adhuc per ecclesiam nō determinatis modo i uo positionem luntate eius nulla sit macula sed firmum propositum de illis credere semper conso HH ii

ne scripture & ecclesie. ille nec peccat mortaliter nec hereticus proprie est dicendus.

Correlarium Ex qua propositione sequitur correlarie possibile esse q̄ opinari aliquam opinionē aliquo tempore sit peccatū mortale qd̄ nō erit alio tpe. & hoc ē quia pōt quis sine pertinacia credere aliqd̄ uno tempore qd̄ alio tempore non crederet sine pertinacia utputa post determinationē ecclesie. aut sacre scripture dilucidationem. de opposi/ to crediti attestatur sn̄a oīum doctoz̄ dicentiū q̄ non precise error intellectus facit hominem hereticum sed oportet q̄ sit malitia & perversitas i uoluntate. Ideo dice bat Augustinus errare possum hereticus esse non possum. Cōfirmatur hoc ex de/

Augustinus .
Confirmatio terminatione uniuersalis ecclesie quæ multos canonizauit qui tamen usq̄ ad mor tem perseverauerūt i erroneis opiniōibus de fide. & deinde p̄ ecclesiā p̄ hereticis re probatis quas opiniōes nusq̄ legitur ab illis fuisse retractatas. Tales fuerūt Papias episcopus hieropolitanus. Victorinus pictauēsis. Hireneus lugdunēsis Beatus Ci prianus & multi alii quos scimus errasse in fide & eorum opiniōes pro hereticis cō dēnatas. & tamē ipsi habētur in canone sanctorū ex quo sequitur ut necessario di cēdū sit q̄ uel illi ēt q̄ decesserint i illis opinionibus erroneis i fide nō tamē decesse rint i peccato mortali. uel q̄ ecclesia errauerit in eorū canōizatiōe qd̄ si dixerint ut etiā dixit qdam ex his qui me ipugnabant. respondēs q̄ illi forte non errant bene canonizati iam nō ego sed ipsi sentiunt contra determinationē uniuersalis ecclesie.

Papias hiero/
politanus epi/
scopus.
Victorinus
pictauiensis .
Hireneus lug
dunensis.
Beatus Cypri
anus.
Nota.

Ex hac aut̄ p̄positiōe infero ad p̄positū Origenis sic. q̄ dato ēt q̄ Origenes mul tas & plurimas habuerit opiniones erroneas in fide hoc p̄cise si in uolūtate eius nul la fuit macula aliquo modo nō potest eē argumētum q̄ aīa eius sit dānata . Vt sic arguatur aut quātūcūq̄ magnus error de q̄buscūq̄ rebus fidei sit in intellectu alicu ius modo in uolūtate nulla sit macula nō impedit salutē eius aut quātūcūq̄ par uus & de quacūq̄ re sit impedit aut aliqs impedit & aliquis nō impedit. si quātūcūq̄ magnus sit nō ipedit. ergo etiam q̄ Origenes & in multis errauerit & in principali oribus illa tamē si fuit uolūtatis eius bene disposita & nullo modo maculata nihil i/ pediuit eius salutē. & ita qui uolūt cōuincere damnationem eius nō sufficit q̄ ostē dant errores eius & pseuerātiā in eis. Sed oportet q̄ ostēdant pseuerātiā. cum ptinacia aut negligētia uel alia malicia uolūtatis. si quātūcūq̄ paruus sufficit. ergo error de rebaptizādis hereticis debuit impedire salutem Cypriani & heresis illorū q̄ dicuntur chiliaste debuit impedire salutē Papiæ q̄ fuit auct̄or illius heresis & cū illa decessit. & si sic ergo male ab ecclesia fuerunt canonizati. si aliquis ipedit & ali quis nō. dicāt oportet qui sūt illi errores qui ipediūt & qui nō. & ubi unq̄ inueni tur facta ista distinctio ab ecclesia ut uerbi gratia dicatur h̄re errorē in his quæ per tinent ad talē uel talē articulū ēt si sit p̄cise debilitas & defectus intellectus & nō sit aliqua perversitas nec negligentia. nec ptinacia nec quecūq̄ alia malicia in uolunta te est peccatū mortale. h̄re autē errorē in his q̄ ad talē uel talē materiā ptinet nō ē peccatū mortale nisi sit i uolūtate defectus & si non inueniatur scā talis distinctio aut ab ecclesia aut a doctoribus nec uideatur fieri posse rōnabiliter apparet nō ua lere dictū quorūdā dicentiū aliā eē rōnē de Cypriano & Papiæ & similibus & alia

Chiliaste he/
retici.

Obiectio.

de Origene q̄a Origenes errauit i p̄cipalibus. nā quātūcūq̄ magnus sit error mō sit solū error in intellectu & i uolūtate nulla sit malicia nō uidet q̄ taliter errans peccet mortaliter. quapp̄ cū talē maliciā in uolūtate Origenis nō legamus fuisse. dato q̄ ēt in principalibus fidei misteris errauerit grauissimo errore & merito p̄ ecclesiam dānato nō pōt cōuinci ipsum esse dānatū in se & in aīa sua. quod si q̄s dicat mul tos eē gradus p̄positionū credendaz̄ p̄ter istum gradū p̄positionū. s. determinata rum per ecclesiam & q̄ etiam si nō sit pertinacia. signum tamen est pertinacie asse rere aliq̄ quoz̄ opposita tenetur asserēs explicita fide tenere. & credere & q̄ nō solū culpabilis ē mortaliter error p̄ ptinaciā sed ēt quādoq̄ culpatur p̄ negligētiā in quirendi ueritatē q̄ negligētia nō est ptinacia saltē p̄prie dicta. uidetur ad hoc rōna biliter posse respōderi. Primo q̄ Origenes de negligētia inquirendi in hoc ueritatē Prima respō/ sio obiectiōis Secunda.

culpari nō pōt q̄a ut bene dicit Hieronymus in p̄scrutatione scripturarū diebus su dauit & noctibus. Secūdo q̄ i nullo errauit Origenes qd̄ ip̄e tūc sic teneretur expli cita fide credere q̄ oppositū asserēs nō dogmatice sed ut sibi p̄babilis uisum ē he reticus dici possit & hoc euidentur probo ex dicto quodā ipsius Hieronymi supra allegato. Vbi enī Hieronymus dicit q̄ ēt si i Clementis apostolorū discipuli & alio rū taliū iueniatur aliqua uiciosa. nō tam̄ p̄pterea istos statim hereticos iudicaret. Subiūgit quadruplicē cām. Primo q̄ poterūt libri esse corrupti. Secūdo q̄ alio sen su scripserint. Tertio q̄ simpliciter errauerint. Quarto q̄ minus caute locuti sint. i q̄bus uerbis debemus aduertere q̄ dato q̄ liber clemētis i quo dicit filiū dei esse cre aturā nō sit deprauatus. & dato q̄ auct̄or aliū sensum nō intenderit adhuc statim Clemēs nō est iudicāndus hereticus. q̄a potuit simpliciter errasse. Quid ē ergo sim pliciter errasse nisi errasse ex intellectus defectu & erroneo rōnis iudicio & non ex malicia uel puerlitate uolūtatis q̄ si in illa heresi q̄ filius sit creatura que ē maxia etiā q̄ obiciatur Origeni potest quis simpliciter errare q̄a nō stet de ip̄a adhuc alia ecclesie determinatio uel per maiorem scripturarum dilucidationem certior uerifi catio in qua hoc demū fieri non poterit & si tunc illud Clemens non tenebatur sub pena peccati mortalis explicita fide credere quid possumus dicere obligatum fuisse Origenem credere explicite de his in quibus dicitur errasse. Notandum est autem Nota. Augustinus. Hieronymus

q̄ quia heresis esse potest & in uerbis male & inordinate prolatis ut dicit Aug. & i sensu. Ideo dans Hieronymus modum excusandi qui in utroq̄ errauerit coniun ctim uel diuisim ex solo intellectus & non uoluntatis defectu dicit uel minus cau te locutum fuisse & hoc si in uerbis appareat heresis uel simpliciter errasse & hoc si sensus hereticus sit a simplici & recta uoluntate sed a debili & errante intellectu p latus & bene notanda & pensitanda sunt illa uerba Hieronymi. quia in eis utile et sanum de heretica pertinacia dogma recte fundatur. Pro quarto articulo quidam Pro quarto articulo. Liber apo/ chriphus.

dicentes Origenem penituisse allegāt plāctū Origenis. sed iste liber apocriphus re putatur ut h̄i in decretis. xv. di. Ego autem testimonium allego ipsius Hieronymi q̄ pro apocripho h̄i nō pōt q̄ expresse Origenē de erroribus suis penituisse testat qd̄ nō ideo assero q̄a hoc sit necessariū rōnabiliter ad credendā Origenis salutem Hieronymus

HH iii

ut patebit in sequenti articulo. sed quia isti magistri nunquam clamare desisterunt ostēdo tibi Origenem errasse. ostendas tu mihi eum penituisse nunquam hoc ostendes nunquam inuenies scriptum Origenem penituisse de his que scripsit. Audiant ergo reuerēdi patres Hieronymum ipsum cuius auctoritate Origenem fulminant in apologia sua ad Pamachium & Oceanum in qua se ostendit doctrinam Origenis non dogma sectatum. Postquam Origenis recitauit errores hec uerba subiugentem ipse Origenes in epistola quam scribit ad Fabianum Romane urbis episcopum penitentiam agit cur talia scripsit & causas temeritatis in Ambro. refert quod secreto edita in publicum protulerit. Hec Hieronymus ad uerbum. Quid clarius quid expressius. quo modo iam aut qua fronte dicere possunt nusquam inueniri quod Origenes penituerit. Dicam autem & quia incurrit quid mihi his diebus cum duobus ex his qui hanc conclusionem damnabant in simili proposito contigerit. Cum enim ego ut Origenem de pertinacia defenderem cuidam multum insistenti determinatum ab ecclesia Origenem pro pertinacia in aīa dānatum. dicerē ex grecis haberi historiis Origenis dogmata post mortē eius post multos annos fuisse dānata remissemque illū si libros domi non habebat ad Episcopū Traguriensem uirum non minus doctrina & moribus quam sua dignitate prestantem apud quem ego grecum librum uiderā in quo de conciliis multa erant aggregata dixit ille bonus pater quid me ad grecos remittis quem scis grecas litteras penitus ignorare. petamus inquit latinas. nonne habemus fasciculum temporum qui de his rebus elegantissime tractat. afferatur dixi ego iste fasciculus quod subiunxi. Si mihi quasi hoc fasciculo supposito ignem ut hererico pares abigam ego protinus & tuum fasciculum in malam crucem. neque enim illi ulla fides. excanduit ille ac si trinitatem blasphemassent ne excandescas inquit. afferatur fasciculus. nec me quasi solutis fascibus iam uelis cedere. allatus est & in de eo Origenes hec legimus Origenes doctor egregius ac sanctitate uite incomparabilis clarissimus in ecclesia dei & post pauca in fine dicit Grandis labirintus a diuersis textur de Sansone. Salamone traiano & isto. Origenes an uidelicet saluati sint an non que qua sine piculo nesciuntur nec est ecclesia certificata est de his domino totaliter committenda sunt. hec bonus fasciculus. Quibus lectis cum audisset ille de damnatione Origenis non esse certificatam ecclesiam mirum ut expalluit & apud quem perbatissimorum falces nihil poterant potuit tantum iste fasciculus ut sententiam illico commutarit. Sequenti die compellans me acrius quidam alius manu satis grandem gestans librum. Quomodo inquit aut qua omnino uia audes tu ab eterno ignis supplicio Origenem defendere ecce ego tibi ostendam cui non poteris testimonio contradicere qui dicit Origenem non posse defendi. Producas dixi ego uenerabilis homo. si habes tuos testes. tum inquit ille. hic est testis quidam magnus & nomen subiunxit. ego uero nomen uolo subticere. Cuius hi sunt sermones & predicationes. tunc ego quos mihi affers sermones quas nugas. nugas ille respondit iam excandescens totus. nugas inquam in quibus etiam in ista materia si de ea habet sermonem (absit enim ut ego similia unquam legerim) nisi expressissimus aliquis in

Fabianus papa.
Ambrosius.

Nota facetia

Episcopus traguriensis.

Nota aliam.

ueniatur error. Iam uolo tecum Origenis caput Ixionis rota perfringere. Impaciēs & iam ille & bili exestuans aperit librum & legere incipit furens uoce altissima. Feria quarta sermo. xi. de origenistis. tum in persequutione eorum que scripta erant ad singula uerba exclamabat. Hicne error. & ecce dum sic ad Stentoris inuidiam uociferatur hec legit in libro scripta denique Hieronymus sex milia librorum Origenis legisse se fatetur. & dum statim perlecto hoc iterum clamat hicne error. hic inquit error. & quidem magnus. hic apertum mendacium hic falsitas expressa & ut compercerem illico hominem iubeo afferri epistolas Hieronymi. & statim accurrens ad secundum librum inuectiuum contra Ruffinum. ostendo ei Hieronymum Ruffino dicenti Epiphanium Papam iactare se legisse sex milia librorum Origenis his uerbis respondentem. De sex milibus autem libris quos ab eo lectos esse confingis quis credet aut te uerax dicere aut illum potuisse mentiri. Si enim Origenes sex milia scripsisset libros poterat fieri ut uir eruditus & ab infantia sacris litteris institutus pro curiositate & scientia legisset aliena. Quod uero ille non scripsit quomodo legere potuit. numeram indicem librorum eius. qui in tertio uolumine Eusebii in quo scripsit uitam Pamphili continentur & non dico sex milia sed tertiam partem non reperiens. hec ad uerbum Hieronymus. Erubuit ille & salua fuit res mea. Sed redeamus iam ad propositum concludendo uel cum Ruffino & aliis quos supra in primo articulo recitauimus debemus concedere Origenem nunquam peccasse. uel si cum Hieronymo ipsum peccasse omnino contendimus sciamus & cum ipso nobis concedendum Origenem peccati sui proprio ad Romanum episcopum libello dato penituisse. Ego autem postquam mecum diligenter perpendi & examinaui ea precipue que ab Eusebio & Ruffino & Hieronymo de Origene dicuntur coniecto Origenem diu in prescrutatione scripturarum elaborantem. de multis arduis & principibus theologie questionibus ambiguum fuisse cum non certe & indubitate sibi ipse uideretur de illis ex scripturarum testimonio posse aliquid asserere. & propter hoc de multis fidei misteris forte multa dixisse inquirendo & disputando in prioribus sue etatis annis que catholica fides non reciperet. propterea Origenem qui ut ipse dicit suam ignorantiam non ignorabat & ueritatem illarum questionum se non dum consequutum plane cognoscebat ante sue etatis. lx. annum nunquam a notariis excipi publice uoluisse. que in ecclesiis predicabat ut refert Eusebius. Aduertamus ergo quod Eusebius. xxvi. capite. vi. libri ecclesiastice historie scribit Origenem tertio anno Imperii Philippi imperatoris. & sub Fabiano pontifice. cum iam ipse. lx. annum ageret cepisse dicta sua etiam litteris publice committere. Et aduertamus quod supra xvii. capite dicit quod sub Urbano pontifice cui successit Pontianus. iam ante tempora Fabiani Origenes conscribendi commentarios in scripturas sanctas incipit compellente se Ambrosio. & multa uel precum obsecrationumque cogente. Qui inquit Eusebius maxime dignus uidebatur. cui istud impenderetur officium. & cui quicquid archaicum & absconditum in sacris litteris tectum est panderetur. Ex quibus duobus locis Eusebii in quibus apparet quasi contradictio colligitur euidenter. quod urgen-

Epiphanius
Papa

Epilogus.

Historia ecclesiastica eusebii.

te Ambrosio dictauerit quedā i prioribus annis anteq̄ ueri adhuc aliqd̄ cōperisset ipsi tm̄ Ambrosio priuatim cōmunicāda. & nō i publicū edenda. ut que bene tuta & ueritati apostolice cōsona nō cognoscebat Ambrosius autē illa secreto edita i publicum protulit. Comperta deinde p̄ Origenē iam sexagenariū catholica ueritate cepit iam audacter. q̄a & catholice publice scribere. & ea que ad priuatū Ambrosii usum scripserat iam per illū edita fuisse uehemēter indoluit ad que sui purgationē ut ex uerbis Hieronymi & Eusebii cōiecto rei totius seriem Fabiano Romano ep̄o scribens de sua catholica fide testimonium perhibuit narrans. s. que antea ab eo in ueniuntur scripta se nō scripsisse ut ederentur. de q̄bus & ip̄e dubius erat catholice ne eēt an nō catholica. Sed Ambrosiū illa edidisse. hoc ē. n. qd̄ dicit Hiero. ip̄e Origenes i ep̄istola quā scribit ad Fabianū Ro. urbis ep̄m penitētiā agit cur talia scripserit & causas temeritatis i Ambrosiū refert q̄ secreto edita in publicū protulerit. Eusebius autem narrans que scripserit post. lx. annum postq̄ librum cōtra Iulium. & libros. xxy. cōmentariorum in Matheum et. xx. i prophetas cōnumerauit. subiungit. scripsit & ad Fabianū Romane urbis ep̄iscopum. & ad alios q̄ plurimos ecclesiarum principes de catholica fide sua hec ille. Sit ergo uerum q̄ ante sexagesimum annum fuerit de multis fidei misteriis dubius Origenes. Et sit uerū q̄ secreto in scriptis multa cōmunicauerit Ambrosio que tunc nō firmiter adherendo sed dubitatue inquirendo opinabatur nunc a catholicis non recipienda. & ita uerum dicat Hieronimus. q̄ que in multis Origenis libris inueniuntur etiam non catholica Origenis sint. quia uere ab ip̄o fuerunt dictata. licet non ut credita. & ut quesita potius q̄ inuenta. & consequenter Origeni cui catholica fuit postea ueritas comperta culpabiliter non adscribenda in quibus & multa ab hereticis fuisse adinuenta iuxta Ruffinum. Pro uero etiam accipere possumus maximē de hoc ip̄o conquerente Origene dum uiuebat. Sit ergo uerum iuxta Eusebium in ecclesiastica historia a Hieronymo tanq̄ uera approbata Origenem non habere pro suis operibus. i. in quibus diffinitue aliquid & adhesiue dicat nisi que post sexagesimum annum scripsit. Sitq̄ uerum etiam secundum Hieronymum de prius scriptis temere ab Ambrosio editis ipsum penituisse & consequenter catholicum mortuum eē. ut non solum secundum Ruffinum Pamphilum & Eusebium. sed etiam secundum Hieronymum rationabilius sit credere ipsum esse saluum q̄ credere ipsum eē damnatum. Pro quinto articulo dico hanc propositionem quantumcūq̄ aliquis grauitate in uita mortaliter peccet & constet ipsum mortaliter peccasse. nisi constet de eius finali impenitentia temerarium est uere asserere ipsum esse damnatum. patet ueritas huius propositionis ex communi sententia omnium doctorum in dicta propositione consentientium. Ex qua propositione infero duas propositiones correlarias. Prima est hec. Non propterea quia aliquis in uita mortaliter peccauerit & nobis non constet q̄ non penituerit iudicandum est firmiter a nobis esse illum in inferno. patet quia posito peccato mortali tantum non ponitur totum illud ad quod sequitur damnatio eterna. Sed oportet ultra peccatum ponere & certificari

Hieronimus

Pro q̄nto articulo.

Prima p̄p̄o.

Prima p̄p̄o
tio correlaria

de finali impenitentia. Nec ego q̄ nego firmiter esse credēdū illū esse i inferno. habeo ostēdere tibi penitētiā illius. Sed tu q̄ asseris illū eē damnatū habes certificare de impenitentia & p̄ hoc multū facit dictū Henrici de assia q̄ i expositione. iii. c. libri Henrici de genesis dicit hec uerba formalia. Si ergo argumētū quorundā esset efficax quo ali/ assia. quē dānatū esse sicut de Salamone psuadent p̄ hoc q̄ scriptura eius peccatū cōmemorat & nullā de iusticia aut penitētia eius mentionē facit. tūc ita primū hominē ex peccato suo dānatū cōuinceretur sicut primū angelū hec Henricus. Nusq̄. n. habetur mentio de penitētia. Adā sed solum de peccato. Similiter iudicū. viii. legitur de peccato Gedeon & nō de penitētia. & tamē a doctoribus bene creditur de eius salute dicere & tu potes q̄ per hoc etiam argumētum quidam decepti erronee dicebāt q̄ Moyses erat damnatus quia legebatur peccatū eius in aquis cōtradictionis & de eius penitētia nihil habebatur expressum. & tamē dixit deus Iosue. Moyses tuus meus mortuus est. Secunda propositio correlaria est hec nemo potest eē certus q̄ aliquis sit damnatus ad infernum nisi hoc habeat ex speciali reuelatione uel ab his quibus creditur deus reuelasse. patet ueritas huius ex premissis propositionibus quia nemo potest esse certus de finali penitētia uel de impenitentia nisi ille qui nouit secreta cordis & cui ille uoluit reuelare. cum enim nullus de statu alicuius ita sit certus sicut ip̄emet de se quia que sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis qui in ip̄o est. ut dicitur ad cor. ii. & de se ip̄o homo non potest eē certus utrum sit dignus odio uel amore ut dicitur ecclesiastes. ix. quanto magis non poterit esse certus de alio nisi de hoc habeat specialem reuelatiōem. Ex hac autem propositione principali cum suis correlariis infero ad propositum mee conclusionis q̄ dato etiam q̄ Origenes in illis erroribus errando peccauerit mortaliter tamen cum incerti sumus de eius finali impenitentia uel penitētia asserere ipsum esse damnatum temerarium est omnino iudicium & reiciendum. Cum ergo nec de salute possumus esse certi. nec de damnatione. pium est tamen & ualde rationale credere ut dixi ego q̄ deus eum saluauerit hominem talis ac tante scientie. de quo Hieronymus in prefatione cantici canticorum. cum in ceteris omnes alios superauerit in hoc se ipsum superauit & de ip̄o illud uerificatur. Introduxit me rex in cubiculum suum & alibi imitari uolens ex parte Origenem. quem post apostolos ecclesiarum magistrum nemo nisi imperitus negat. & alibi Origenes tanto scripturarum labore sudauit ut iuste adamantii nomen acceperit. & post quedam hec subiungit. Quis unq̄ tanta legere potest quanta ip̄e conscripsit & pro hoc sudore qd̄ accepit premiū damnatur a Demetrio ep̄scopo exceptis Palestine & arabie & phoenicis atq̄ achaie sacerdotibus in damnationē eius. Consentit urbs Roma ipsa cōtra hūc senatū cogit non propter dogmatum nouitatem non propter heresim ut nunc aduersus eum rabidi canes falso simulant. Sed quia gloriam eloquentie eius & scientie ferre non poterant hoc quare scripserim & ad pauperis lucerne igniculum cito sed non cauto sermone dictauerim potestis intelligere si Epicuros & Aristippos cogitetis. hec Hieronymus ad uerbum. Quæ uerba singula queso o

Secōda p̄p̄o
positio corre
laria.

Hieronimi
uerba.

Origenes
Adamantius

ingeniose lector diligenter attende & ex eis ea per te intelligas que ego non expri-
mo. In prefatione autem hebraicarum questionum de eodem loquens Origene sic
inquit hoc unum cōco q̄ uellem cum iuidia noīs eius habere etiam sciam scriptu-
rarū. floccipēdēs imagines umbrasq; laruas; quarū nature eē dicit terrere puulos
& i angulis garrere tenebrosis. Pretereo q̄ de eodē Hieronymus p̄dicat q̄ auariciā
calcauit q̄ castrauit le zelo dei licet nō secūdū sciam q̄ i explanatiōe scripture die-
bus sudauit & noctibus quā q̄ dilucidāt uitā eternā habebūt. ut iquit sapiēs. & ut
scribitur ad Vigilātium prophetarum obscura disseruit. & tam noui q̄ ueteris testa-
menti reuelauit maxima sacramēta. Pretereo q̄ nō solum martiris fuit filius. sed et
ipse parum a martiri merito abfuit. Nam dicit Eusebius q̄ & adhuc puerulus i tā
tum ardorem capessendi martiri exarserat ut sponte se periculis ingereret & tēpo-
re deinde Deciane persequutionis nouas cruces. noua penarū genera ac seculis om-
nibus inaudita tormēta pertulit ita ut mille mortibus inquit Eusebius uexat. Sit
ne tātum una ei quam exoptabat accideret persecutore summo studio hoc age-
te ut nec interitus prestaretur nec pena cessaret. Videte q̄ parū absit a laude martiri
quam plurimi eius discipuli ip̄o duce & cohortatore sunt consequuti. parum dico
iterum profecto absit a laude martiri. immo meritum quasi equale meritis est.
Nam dicit & Aug. in libro de bono cōiugali nō est impar meritum martiri in Io-
anne qui passus non est. & in Petro qui passus est. Nota bene hec uerba August.
unde sicut Ioannes licet nō trāsiret per gladium tamen paratus fuit sublinere mar-
tirium. quādo fuit missus i seruētis olei dolium. Ita & Origenes licet mortem mar-
tirio nō subierit paratus tamē fuit. immo auidissimus illam subire. & tot passus est
tormēta ut dicit Eusebius ut mille mortes pro una subierit. & hoc est quod dicit Ber-
nardus i sermone sanctorum martirum q̄ est triplex martiriū. martiriū uolūtatis
tm̄. martiriū operis tm̄. martiriū opis & uolūtatis. Martiriū uolūtatis tm̄ passus ē
Ioānes euāgelista. cui dictū ē & germano eius. M. xx. calicē meū bibetis unde Cy-
prianus i seruis dei apud quos cogitatur martiriū & mēte cōcipitur animus ad bo-
nū deditus iudice deo coronatur. Aliud ē enī martiriū deesse aīo aliud aīum deesse
martirio. Si ergo martirio Origenis animus nunq̄ defuit & mille mortes pro una
subiit quō a iudice deo coronatū nō credamus si nō mētatur martir Cyprianus. et si
dānatus ē q̄s q̄lo ad gehenne mortē eū dānauit. An xp̄s Iesus p̄ quo totiēs ip̄e mori
uoluit. Quin potius sicut dicit de ip̄o Cypriano Aug. q̄ sanguis martiri i eo omnē
herefeos maculā abluuit. Ita & de Origene effusum ab eo nō tam supra terrā extrin-
secus q̄ super zelo dei & caritate ardentem celestem aīam suam intrinsecus marti-
ri sanguinē oēm herefeos maculā abluuisse pie crepamus dicentes cū Dauid. Bea-
tus Origenes q̄ & si aliquādo i cōsilio errantium abiit in uia tamen peccatorum p̄
ip̄enitentia nō stetit & in cathedra pestilentie p̄ ptinaciā nunq̄ sedit sed in lege do-
mini fuit uoluntas eius. & in lege eius meditatus ē die ac nocte. Beatus Origenes
cui remisse sunt iniquitates per baptisum & eius tecta sunt peccata p̄ penitētiā
& cui nō imputauit dominus peccatū propter martirium. deniq; talem ac tantum

Nota.

Deciana per
sequutio.

Augustinus.

Bernardus.
Triplex mar-
tirium.
Cyprianus.

Augustinus.

uirum etiam si aliquando ex ingenii defectu & non ex aliqua uoluntatis malicia i
fidei misteris errauerit credamus a domino i suis nouissimis nō fuisse derelictum.
sed potius uisitacione sue clementissime misericordiae & de secretis fidei si in aliqui-
bus errabat illuminatum ab erronea ad salutarē uia reuocatum fuisse. & hoc ego
intellexi i breui responsiōe mea cum alias dixi. ex quo nō iuenitur fuisse pertinax ue-
risimile est credere q̄ deus eum saluauerit. i. uisitādo eum uisitaciōe quam dixi in
statu salutis digno clementissime collocarit et de secretis fidei i quibus errabat ip̄m
illuminans ad salutarem de illis penitētiā aduocauerit quod utrum fuerit an nō
fuerit scire certitudinaliter nemo potest nisi fuerit ei desuper reuelatū. Sed ita fuisse
potius q̄ nō fuisse credere consideranti acta & uitam Origenis māgis cōsonum ui-
detur & sic rationabilius. Nam & rationabiliter in dubiis fauorabiliori parti sem-
per est adherendum. & hec sunt dicta ut que ualere possint quando de ipsa Orige-
nis penitētia nō cōstaret de qua tamē cōstare ex beatissimi Hieronymi testimo-
nio supra i precedētibus apertissime ostēdimus. Pro sexto articulo dico q̄ nō uide-
tur credendum q̄ ecclesia unq̄ determinauerit aīam Origenis ad iferos esse damna-
tam. Veritatē huius propositionis probo duabus rationibus. Prima ratio est hec de
illo cuius altera uel altera pars determinari certitudinaliter nisi temerarie nō pōt.
Nō debet credi factā eē determinationē ab ecclesia. Sed de hoc q̄sito utrū Orige-
nes saluus sit an dānatus determinari altera pars nisi temere nō pōt saltē absq; re-
uelatiōe speciali dei. ergo cū de tali reuelatiōe nō cōstet nō debet credi de hoc factā
esse ab ecclesia determinationē. maior ē nota & oppositū eius esset iniuriosum ec-
clesie credere. s. q̄ aliqd ab ea possit i cōsulte & temere iudicari. Minor patet ex su-
pradiētis articulis. Cōfirmatur qa certificari nō poterat ecclesia de dānatiōe Orige-
nis nisi p̄ speciale reuelationē de eo factā. sed de tali reuelatiōe q̄ fuerit facta nulq̄
habetur mētio ergo &c. Secūda rō ē hec qa si qd ē qd psuadeat ecclesiā determi-
nasse de dānatiōe Origenis sūt qdā textus decretorū q̄ hoc uidentur sonare grosso
eos modo interpretātibus. q̄ tamē cū recte examinātur cōtra eos potius q̄ p̄ ip̄is sa-
ciūt. Sūt aut textus quos afferūt ferme isti. Primo q̄ di. xv. c. sancta Ro. ecclesia. si
cut scribit p̄ Gelasiū papā. Itē Origenis nō nulla opuscula que uir beatus Hiero.
nō repudiat legēda suscipimus. reliqua aut oīa cū auctore suo dicimus eē renuēda
&. xxiii. q. iii. c. sane. Itē si ad tēpora theophili sancte memorie uel superius aliq̄s
recurrerit & Origenē iueniet post mortē anathematizatū quod etiā i eo facit & ue-
stra sanctitas. & Iulius religiosissimus antiq̄oris Rome & glo. ibi. Cū iste dānatus
fuerit nōne & eius scripta utiq; extra. de hereticis. c. fraternitatis ibi aut sic scribit.
Cū Celestinus atq; pelagius i ephelina synodo sint dānati quomō poterūt illorū
capitula recipi quorū dānātur auctores. Ex istis auctoritatibus credūt aliq̄ cōuinci
dānationē anime Origenis ad iferos. Ego aut dico nihil plus haberi p̄ premissa ni-
si q̄ ecclesia & opiniones & dogmata Origeni attributa ut heretica damnat & ip̄-
sum sic ut dogmatizantem damnat & detestatur de damnatione anime eius aut
salute nihil penitus intendens. & q̄ hoc sit uerum patet multis rationibus. Primo

Pro sexto ar-
ticulo.

Confirmatio
Secunda rō.

Ephelina sy-
nodus.

Primo.

Gelasius.

Secundo arguit contra eos

Papias.
Hireneus.
Victorinus.
Cyprianus.
Confirmatio

Tertio.

quia ad ecclesiam non pertinet damnare animas hominum aut saluare. quia ad illum attinet solummodo qui iudex est uiuorum & mortuorum quare ridiculum est si in decretis legitur. Damnamus Origenem exponere. i. animam eius damnamus damnatione infernali. Et patet etiam euidenter ex modo loquendi ipsius Gelasii quod dicit reliqua opuscula eius cum auctore suo dicimus renuenda. hoc enim uerbum renuere nullo modo importare potest id quod ipsi intendunt. sed nihil aliud intendit Papa nisi hoc quod. s. non acceptantur opuscula eius ut autentica in ecclesia. nec ipse similiter ut probatus doctor & cuius dictis sit credendum in ecclesia recipitur. Quod si etiam Papa non solum dixisset renuimus sed etiam damnamus nihil esset pro eis quia sic etiam solemus dicere in hoc Scotus damnat Thomam. Herueus Scotum. & sic de reliquis in quibus semper loquutionibus de damnatione doctrine & non anime ex ipso uisitato & proprio loquendi modo debemus intelligere. Secundo arguo contra eos ex glosa quam ipsi allegant quae dicit si ipse damnatus nonne & eius scripta. Quero ergo ab istis si fiet hec consequentia. Ipse Origenes est damnatus ergo & eius scripta damnata. quomodo in antecedente capitulum damnatus si sic capitulum. i. in sua doctrina non approbatus. & ut dogmatistes non acceptatus. habet propositum. Si autem intelligatur damnatus in anima sua infernali damnatione tunc nihil ualet consequentia. possibile enim est multos doctores quorum scripta catholica sunt & pro catholicis quotidie leguntur esse in inferno quia stat aliquem in fide nihil errare sed recte sentire de omnibus articulis & tamen esse in alio peccato mortali & in illo decedere. & omnino impertinens est damnatio anime ad damnationem doctrine. quia illa attenditur penes malitiam uoluntatis. Ista autem penes defectum intellectus. Quare nec ualet iste est in paradiso ergo dicta eius sunt catholica. Nam & Papias est in paradiso & Hireneus & Victorinus & Cyprianus & multi alii quorum tamen dicta in multis que nunquam reuocasse leguntur ut heretica reprobantur. Confirmo hoc ex dicto illo ad quem se refert glosa de hereticis extra. c. fraternitatis. ubi dicitur si Celestinus atque pelagius in ephesina synodo sunt damnati. quomodo poterunt illa capitula recipi quorum damnantur auctores. Certum est autem quod in illa synodo Celestinus & pelagius non fuerunt damnati in se. i. in anima sua sed in sua doctrina. tum quia aliter ut dictum est supra damnare homines ecclesia nec consueuit nec potest. tum quia de eo debemus intelligere sententiam de quo prius est questum & disputatum. Sed in illa synodo ut ex actis concilii patet non fuit questio utrum anime Celestini & pelagii esset in paradiso uel in inferno. Sed an dicta eorum & dogmata essent catholica an non catholica. Quare & de hoc. i. de eorum dogmatum ueritate & de auctorum ipsorum ut sic dogmatizantium approbatione uel reprobatione debemus intelligere sententiam. Tertio stultum est dicere quod ecclesia determinauerit Origenis animam esse damnatam quia non sicut consueuit ecclesia canonizare aliquos ita etiam consueuit damnare. i. sententialiter decernere quod sint in inferno. & ratio quare hoc consueuerit & non illud est quia ad discernendum quod aliquis sit saluus oportet nos certificari quod ille de-

cesserit in gratia cuius rei indicia licet tamen non certa habere possumus non ex his que egit in uita quia illa non sufficiunt ex quo dum est in uia semper merendi & demerendi est locus & mutandi se de uno proposito ad aliud. Sed habemus signa post mortem ut sunt miracula uel aliquid simile. Tale autem aliquod signum ex quo damnationem alicuius conuincamus post mortem alicuius habere quod possumus non est facile inuenire. immo sine dubio haberi aliud signum non potest nisi specialis de hoc reuelatio que si contingeret uel contigisset profecto sicut ecclesia cum aliquem canonizat de miraculis suis testatur & de aliis propter que mota est ad canonizationem. Ita etiam cum aliquem damnaret specialis reuelationis de hoc facte mentionem faceret ne temere aut inconsulte sic uideretur decreuisse. Quod tamen de Origene nusquam narrat ecclesia. Debemus ergo intelligere damnatum Origenem ab ecclesia eo modo quo ex his que de eo narrat & testatur uidetur uenisse damnatus. Sed de eo nihil aliud narratur nisi quod errauerit in misteriis fidei & ad hunc errorem non sequitur absoluta damnatio Origenis in se sed solum in scriptis & in doctrina sua ut patet ex precedentibus. & sic debemus ipsum iudicare damnatum ab ecclesia & non aliter. Postquam & pertinacem non fuisse eum contra ecclesie determinationem in illis opinionibus scimus quia concilia in quibus damnate fuerunt ille opiniones fuerunt multo post mortem Origenis ut patet ex historiis grecis & latinis. Et an ipse penitens etiam illarum fuerit scire nullo modo possumus immo uel non scripsisse illa. uel si scripsit penituisse ex Hieronymo supra probauimus. Pro septimo articulo dico istam propositionem quod non tenetur secundum doctrinam Sancti Thome quilibet fidelis de necessitate fidei credere illum esse in inferno quem ecclesia iudicauit & sententiauit esse in inferno. Veritas propositionis sic deducitur quia tanta est fides adhibenda ecclesie in damnatione alicuius quanta est adhibenda in canonizatione sanctorum. Sed dicit Thomas ultimo articulo quolibet noni quod sanctos canonizatos ab ecclesia non tenemur de necessitate fidei credere esse in gloria sed solum de pietate fidei ergo & damnatos ab ecclesia non tenemur necessario credere esse in inferno. sed solum pie sic est credendum. Fundamentum autem Thomae est quia in his tantum tenemur de necessitate salutis ecclesie credere que ad substantiam fidei pertinent. Quia in illis spiritus adueniens docet eam omnem ueritatem. Vtrum autem anima huius uel illius sit in inferno uel in paradiso. nihil attinet ad substantiam fidei. sed tamen quia honor quem sanctis exhibemus quedam professio fidei est qua sanctorum gloriam credimus. Ideo licet de necessitate salutis ad hoc non teneamur. Pie tamen sic est credendum. Ex hac propositione infero ad propositum mee conclusionis quod etiam si ecclesia determinasset Origenem esse damnatum adhuc de necessitate fidei catholice non tenemur assentire quod ita sit. Ex quo patet quod etiam si uerum esset quod ipsi contra me adducunt. quod. scilicet. ecclesia oppositum conclusionis mee determinasset adhuc male ab eis iudicatum fuisset quod conclusio mea heresim saperet. Videant ergo isti magistri quod non recte adhuc si etiam sint uera que ipsi contra me adducunt est determinatum ab eis contra meam conclusionem &

Pro septimo articulo.
S. Thomas.

caueant ne noua credenda fidelibus pro sua auctoritate instituāt & ea esse de fide determinent. Audiantq; illam prohibitionem domini deutronomii quarto. Nō ad detis ad uerbum quod ego loquor uobis. quod dictum nō solum damnat istos q auctoritate sua noua credenda prioribus superaddant. sed quia etiam catholicam ueritatem pro heretica refellunt.

QUESTIO OCTAVA DE LIBERTATE CREDENDI.

Icut nullus precise sic opinatur quia uult sic opinari. Ita nullus credit sic esse uerum precise quia uult sic credere.

Ex hac cōclusionem correlarie infero istam. Nō est in libera potestate hominis credere articulum fidei esse uerum quādo sibi placet. credere eum nō esse uerum quādo sibi placet. Iudicauerūt isti magistri

q; propositio cum suo correlario esset erronea & heresim sapiens. Ego autem reputo cōclusionem principalem esse non solum catholicam sed uerissimā & longe uerriorem sua opposita. Et idem dico de correlario sane intellectu. cuius sensus si secū dum mentem meam accipitur nō est aliter accipiendus q̄ ut sequitur ex principali cōclusionem. cuius ponitur esse correlarium. Quod autem conclusio nō solum sit catholica sed etiam sit uerissima. Patet. nam pro prima eius parte que ē q; nullus opinatur aliquid sic esse precise quia uult sic opinari est Aristoteles secundo de anima textu cōmenti. ccliii ubi Aristoteles ponit differentiam inter imaginationem & opinionem. & hec Aristotelis sententia non solum non est reprobata sed immo ab omnibus nostris theologis unanimiter approbata. Secunda autem pars conclusionis que est q; nullus credit aliqd esse precise uerū. quia uult credere id esse uerum est Augustini in pluribus locis qui hoc sepius dicit q; non potest aliquis credere ex libero arbitrio. i. ex mero imperio uoluntatis sine rationis persuasione aut motiui. & totam cōclusionem meam in qua summarie tenetur ista opinio q; proposita aliqua propositione dubia ad hoc q; aliquis eam credat uel discredat non sufficit mera apprehensio terminorum & merum imperium uoluntatis. Tenēt Petrus de alliaco. Henricus oeta. & Henricus de assia. Et quando ego sui Parisius tenebat fere tota uniuersitas Parisiensis. cum pluresq; etiam catholici doctores ita habent pro uera ut suam oppositam habeant pro impossibili. immo ego adhuc non legi doctorem contradicentem huic oponioni. Correlaria autem propositio non aliter est intelligenda & accipienda q̄ cum restrictione uel determinatione posita in antecedente. sic uidelicet q; non est in libera potestate uoluntatis credere articulum fidei esse uerum quādo sibi placet & credere eum esse falsum quādo placet. Ita q; non precise ex eo q; uoluntati placet ut intellectus credat ipse credit nec talis intellectus unus propositionis per aliā ei concatenatam est inusitatus. immo in scriptura sacra sepe sumitur intellectus littere per precedentia uel sequentia quod maxime in casu

Probatio cōclusionis p̄ prima eius pte. Aristoteles.

Probatio pro secunda. Augustinus.

Petrus de alliaco.

Henricus oeta Henricus de assia.

Vniuersitas parisiensis.

Declaratio correlarie propositionis.

nostro debet fieri quia ego hoc dictum. non est i potestate nostra &c. Non pono tā q̄ dictum per se & conclusionem sapatam sed pono tanq̄ correlariam ex precedenti. Quod si non placet eis accipere intellectum presentis correlarie ex sua principali cui ipsa annectitur & concatenatur attendant q; dupliciter dicitur aliquid esse in libertate uel in libera potestate uoluntatis. Vno modo quia posita apprehensione in intellectu. nullo alio actu intellectus requisito in potestate imperatiua uoluntatis sit ponere actum illum & sic negatur in hac conclusionem q; actus credendi in libera est potestate hominis. nec oportet omnē actum precepti aut meritorium uel demeritorium taliter esse in potestate hominis. ad credendum enim non sufficit apprehensio terminorum articuli. sed ultra requiritur persuasio aut aliqua ratio probabilis ut allegatum est ex Augustino. Alio modo aliquid dicitur esse in libera potestate uoluntatis quia omnibus aliis positis que requiruntur ad hoc q; ille actus sit potest uoluntas illum ponere in esse & non ponere. nec ad istum actum necessitatur uoluntas etiam quibuscūq; aliis positis & hoc modo actus credendi articulum est in libera potestate uoluntatis iste est intellectus correlarie propositionis. & ex dictis potest quilibet qui habet intellectum cognoscere q; non bene isti magistri absolute dixerunt illam esse erroneam & heresim sapere. Quod autem probabilis rationabilisq; sit opinio illorum doctorum quos ego sequor qui. s. dicunt ad causandum assensum fidei non sufficit sola apprehensio terminorum cum mero imperio uoluntatis potest euidenter patere non solum auctoritate Augustini multis ut dixi hoc in locis affirmantis. sed etiam efficacissimis rationibus. Et primo arguitur sic. Non est in libera potestate hominis opinari sic uel sic esse cum uult. ergo non est in libera potestate hominis credere sic uel sic esse cū uult. Patet cōsequentia. Quia si de quo magis uidetur inesse & non inest ergo &c. Sed minus est adherere alicui cum formidine ad oppositum q̄ sine formidine. ergo antecedens est expressum ab Aristotele in secundo de anima textu cōmenti. dii. & patet per experientiam. quia quilibet in se experitur q; oblata ei propositione dubia si est ei mere dubia ad neutram partem opinandam per assensum inclinatur donec ei noua superuenerit apparentia uel per filogisticam rationem uel per intuitiuam noticiam. uel per testimonium multorum. uel per auctoritatem dicentis uel aliud simile. Secundo sic arguitur nō est in potestate hominis libera facere apparere aliquid suo intellectui eē uerum & facere apparere non esse uerum. ergo non est in potestate hominis sic uel sic credere esse uel non esse uerum. Tenet consequentia quia est contradictio aliquem credere aliquid & assentiri illi & illud ei non apparere esse uerum. Assumptum probatur quia hoc uel hoc apparere tale uel tale intellectui est hoc uel hoc taliter uel taliter representari intellectui & hoc nō potest dependere ex imperio uoluntatis quia hoc precedit actum uoluntatis. Confirmatur quia hoc apparere tale intellectui est quia obiectum quod representatur est tale & euidencia uel aliud quod quid sit illud quod id facit credibile uel non credibile est tale & intellectus est talis. Sed facere obiectum esse tale uel intellectum esse talem non est in arbitrio uoluntatis.

Dupliciter aliquid dicitur esse in libertate uel in libera potestate uoluntatis.

Primo. Secundo.

Augustinus. Arguitur primo.

Aristoteles.

Secundo.

Confirmatur

Tertio.

tatis. ergo rem talem uel talem apparere intellectui non est in imperio uoluntatis. Tertio sic arguitur. Quotientūq; est aliqua potentia mere neutra & indifferēs ad duos actus secundos oppositos non potest exire in aliquem illorum nisi determinetur prius per aliquid quod sit actus primus. uel se habeat loco actus primi respectu alterius illorum actuum secundorum. Sed ita est q; intellectus est potētia mere neutra & indifferens ad specificationem alicuius actus sui secundi. Ergo ad nullam talem specificationem poterit determinari nisi adueniente aliquo alio quod sit uel actus primus uel se habens loco actus primi respectu talis determinationis. Tunc sub ista ratione assumo istam consequentiam. merus actus uoluntatis non potest se habere ut actus primus respectu specificationis actuum intellectus. ergo per imperium solum uoluntatis non poterit intellectus determinari ad talem specificationem nota est consequentia ex preassumpta ratione. & antecedens patet ex communi sententia omnium doctorum in hoc consentientium. q; licet actus intellectus quo ad exercitium dependeat a uoluntate non tamen quo ad specificationem. His sic preacceptis arguo sic ad propositum. Actus qui est assentire & actus qui est dissentire sunt actus habentes rationes specificas oppositas. ergo ad assensum uel non assensum non poterit determinari intellectus per imperium uoluntatis. ergo ad hoc q; aliquis per intellectum credat articulum fidei esse uerum uel nō credat nō ē p hoc p̄cise. q; sic uult uel nō uult credere sed ex aliquo alio intellectu. ex se neutrum ad talis actus specificationem determinate. Quarto sic arguitur ad illud credendum non determinatur homo p̄cise per actum uoluntatis de quo interrogatus. cur illud crediderit non assignabit p̄cise actum uoluntatis. sed ita ē q; interrogatus aliquis. cur credat potius christiane fidei q̄ fidei maumethensium. non assignabit p̄cise actum uoluntatis ergo non p̄ p̄cise actum uoluntatis inclinatus est ille ad credendum. Quod autem non assignetur merus actus uoluntatis patet ex experientia & ex dictis nostrorum theologorum a quibus communiter illa octo allegantur. Cur euangelio debeamus credere. s. pronuntiatio prophetica. scripturarum concordia. auctoritas scribentium rationabilitas contentorum. irrationabilitas singulorum errorum. ecclesie stabilitas. miraculorum claritas. Quinto sic arguitur. Quotientūq; aliqui duo determinantur ad credendum opposita et quilibet illorum p̄cise per hoc determinatur quia uult sic determinari indifferente ad hoc omnino iudicio uel suasionem rationis non potest dici q; rationabilius iste moueatur ad credendum q̄ e contra. Sed datis duobus quorū alter uult credere. a. esse uerum. & alter non uult credere. est dicere hunc uel illum uelle rationabilius & alium irrationabilius. ergo illi ad sic uel sic uelle non determinantur quia p̄cise sic uolunt. maior huius rationis est nota. quia ut inquit Albertus in tertio de anima. cum uoluntas sic agit p̄cise quia uult sic agere assimilatur tyranno in cuius actione non queritur ratio acti quia ipsius agere non est secundum rationem agere sed agere pro libito. Minor est manifesta. quia quotidie dicimus maumethistas uel iudeos irrationabiliter in hoc agere quod non credunt & nos rationabiliter age

Quarto.

Cur euangelio debeamus credere octo a nostris theologis assignari.

Albertus.

re quia credimus. q; si causa p̄cisa quare ego crederem ille non crederet esset p̄cise quia ego uellem ille non uellet uterq; esset actus tyrannicus uoluntatis & i neutro apparet maior uel minor rationabilitas. immo & in neutro rationabilitas sed mera potestas & imperium tyrannicum uoluntatis. Et ex dictis in isto argumento patet bit istis magistris intellectus breuium uerborū quare dixi in responsione mea de actu tyrannico uoluntatis. Multe alie possēt & pro ista opinione rationes adduci. Sed nō est propositi mei hic tractare istas materias & propositas questiones discutere sed solum ostendere determinationem conclusiones meas non esse hereticas. Et licet p̄ defensione conclusionis mee ista sufficiant uolo tamen & hoc dicere. q; fuit etiam aliquis doctor cuius ego ut de me fatear damnationem in hoc articulo adhuc nullū legi qui simpliciter tenuit q; actus credendi non eēt liber. hoc enim assertiue tenuit Robertus olchoth subtilissimus doctor ordinis predicatorum in suo primo sententia ritum. Et cum arguitur q; sequeretur actum credendi uel non credendi non esse meritum aut demeritorium dicit hanc obiectionem nullam esse & friuolam. quia non ideo aliquis actus est meritorium quia liber sed quia conformis ē alicui legi pollicenti premium pro eodem actu ipsi facienti uel alteri & consequenter dicit actum credendi non ideo esse meritorium quia liber. sed quia conformis ē legi diuine quare pollicetur tale premium scilicet uitam eternam cuiuslibet credenti. posse autem deū hanc legem immutare & statuere q; quicumq; cras ceciderit super lapidē angularē ex improviso sit saluus & tunc casus ille esset meritorium uitæ eternæ quia actus nostri non ideo sunt meritorii quia liberi. sed quia a deo acceptantur ad uitam eternam qui deus ita potest acceptare actus naturales sicut actus uoluntarios. & sic uidetur acceptasse mortem innocentium ad uitam eternam in quibus nullus fuit usus liberi arbitrii. nec sic faciendo deus irrationabiliter facit quia sua uoluntas est sufficiens ratio eorum omnium quare statuit uel ordinat. Vnde concludit Olchoth q; si capiamus credere pro eo quod est cum assensu firmo adherere his de quorum ueritate non constat nobis nisi ex testimonio aliorum iuxta quem modum definit Augustinus in omelia super Ioannem dicens. quid est fides nisi credere quod non uides q; talis actus credendi non est in libera potestate hominis. Si autem capiatur credere pro eo quod est assentiri quibuscunq; reuelatis a deo & testificatis per miracula & uelle uiuere & operari secundum ea. tum quia hoc credere includit tam actum intellectus q̄ uoluntatis concedit de eo quod est liberum. iuxta quem modum definit Augustinus in omelia super Ioannem dicit credere in deum est credendo amare. credendo in eum ire credendo ei adherere & suis membris incorporari & de hac credulitate dictum est. credidit Abraam deo & reputatum est ei ad iusticiam. De prima autem dicitur demones credunt & contremiscunt. prima est meritoria. secunda non est meritoria. Et cum dicitur q; fides non est nisi in uolētibus dicit Olchoth quod est intelligendum de fide formata iuxta hunc secundum modum quare est fides operans per dilectionem non autem de fide primo modo accepta. quia per miracula uisa uult ipse posse fidelem necessitari ad credendum. quam opinionem ego

Ex suphabū danti hoc agit

Robertus olchoth subtilissimus doctor

In innocētibus nullus fuit usus liberi arbitrii.

Augustinus. Credere dupliciter capi.

Augustinus.

Robertus olchoth.

non credo esse ueram & post quesitum suum idem doctor reexaminando non nullas suas opiniones dicit q̄ licet stante euidencia in ratione q̄ aliquid non sit credendum uoluntas necessitetur ad credendum. tamen quia sic necessitatus fuit sibi ipsi causa talis necessitatis. Ideo imputatur ei ad peccatum. Dicit autem fuisse sibi causam quia obmisit considerare & perscrutari diligenter & discutere illa quæ sibi falsam fecerunt euidenciam quod si fecisset non sic apparuisset esse intellectui. sed aliter & ideo concludit q̄ cum quis male credit aut discredat suum primum peccatū ē negligentia. hæc est opinio Roberti Olchoth de libertate credendi quæ nunq̄ mihi apparuit bona uel probabilis. Considerent autem isti patres an & istum doctorē simul cum Durando Henrico & aliis pro heretico ab ecclesia anathematizent.

QUESTIO NONA DE ACCIDENTIBVS IN SACRAMENTO.

VI dixerit accidens existere non posse nisi in existat eucharistia poterit sacramentū tenere etiā tenendo panis substantiam non remanere
q̄ Hanc quidem conclusionem non dixerūt isti magistri esse hereticam uel heresim sapere. sed solum esse erroneam. cuius opinionis sue si rationes aliquas attulissent possem ego illis aut credere aut respondere.

Nota
Pro declara-
tione cōclusio-
nis

Thomas

sed ipsi nec in huius nec in aliarum conclusionum damnatione ulla adduxerūt rationes quas ego uiderim. Dico autem pro declaratione conclusionis q̄ per hanc cōclusionem non intendo cathogorice & absolute dicere accidens non posse esse sine subiecto aut in sacramento de facto esse in subiecto immo cum ecclesia firmiter tenet q̄ accidentia sacramentalia de facto sint sine subiecto. Sed dico q̄ ille qui dixerit accidentia non posse esse sine subiecto & teneret cum Thoma distinctionem realem existentie panis ab essentia posset dicere non repugnare diuine omnipotentie saluare existentiam panis sine essentia eius. sicut actum tam substantialem q̄ accidētalem conseruat deus sine sua potentia & cōsequēter in isto esse panis subiectare accidentia non manente substantia panis. ad quæ quidem accidentia habere posset corpus christi presentiam realem. sicut & nunc habet ad accidentia quæ in nullo subiectata sunt. & quicquid sit de sacramento eucharistia de facto instituto a christo & ab ecclesia credito in quo concorditer tenetur q̄ nihil panis remanet adeo q̄ sua reproductio esset creatio. tamen tenendo predictam opinionem Thome de distinctione reali essentia ab existentia. & capiēdo sacramentum eucharistiae ampliatiue ad id quod est uel potest esse ut capitur in conclusione mea quæ ē modalis diuisa nō solum presens conclusio est probabilis & non erronea. immo erroneum est dicere q̄ non possit esse aliquod eucharistia sacramento in quo accidentia essent in subiecto. nec scio per quam logycam uiderūt isti magistri damnari unā diuisam de possibili propter falsitatem unius de inesse ex eisdem terminis constitute. mirorq̄ q̄ nesciant q̄ est fallacia consequentis. arguendo a minus amplo ad magis amplum cū

Nota

destructione magis ampli. ac si quis diceret nullus homo est in domo ergo nullus homo potest esse in domo. Similiter enim arguunt ipsi in damnatione huius propositionis in nullo sacramento eucharistia quod de facto existit uel de facto est institutum a xpo accidentia sunt in subiecto igitur in nullo sacramento quod est uel potest esse aut institui a christo accidentia possunt esse sine subiecto. Ex dictis patet q̄ male conclusio presens de possibili damnata sit pro erronea ab istis patribus q̄ debet meminisse. Quod fuerint etiam ex catholicis doctoribus qui teneret de facto accidentia in sacramento altaris subiectari in existentia substantia remanentis. Est enim una uia theologorum ut refert Petrus de palude in. iiii. di. xii. q. iii. qui dicunt q̄ sicut qualitas hic remanet naturaliter quia remanet suum immediatum sibi q̄ est est quantitas. licet tollatur suum remotum quod est sibi & sic ipsa qualitas non subsistit sed inheret sic etiam quantitas caret quidem suo sibi remoto quod est essentia sibi sed habet suum subiectum proprium & propinquum quod ē esse sibi quo mediante inest sibi quia id esse possibile est remanere essentia non remanente immo dicunt ipsi necesse est ipsum remanere considerato modo quo definit hic esse & quidem q̄ hoc sit possibile dicunt patere quia licet essentia sit prior esse ex quo uideretur cum sit prius posse separari esse a posteriori quod magis potest leparari & fieri essentia sine esse q̄ econtra. tamen considerando ex alia parte q̄ essentia se habet ad esse sicut potentia ad actum. & sicut materia ad formam quia actus minus dependet a potentia q̄ econtra. sicut uidetur magis factibile esse sine essentia q̄ econtra. sed deus in incarnatione uerbi fecit essentiam humanitatis sine esse suo ut dicitur a multis doctoribus. ergo multo magis potest hic facere esse sibi panis sine essentia ut sicut est ibi assumpta essentia & manet non autem esse & non manet. Secundo ostendunt q̄ non solum istud sit possibile sed necesse quia nihil creatum potest conuerti in increatum sed unum creatum potest conuerti in aliud quando communicant in materia & in genere aliter non sicut accidens non conuertitur in substantiam nec in accidens alterius predicati secundum communem opinionem. essentia autē panis cum essentia corporis christi conuenit in materia & genere. unde una potest conuerti in aliam etiam per naturam si corpus esset mortale sed esse panis non communicat in materia nec in genere cū esse corporis christi substantiali cū illud sit in creatum diuinum quod est suppositi diuini cum in christo non sit nisi unum esse actualis existentia substantialis. ergo impossibile est esse panis conuerti & necesse ē ipsum remanere. Ego sum in opinione q̄ non sit necesse ipsum remanere. tum quia si non potest conuerti potest tamen annihilari uel potest corrumpi cedendo in potentiam materiae. Ita q̄ sicut humanitas potuit assumi non assumpto esse sed manente in potentia materiae. Sic essentia potest conuerti non conuerso esse sed redacto in potentia essentia licet ut uerum fateamur iste reductiones facilius dicantur q̄ intelligantur. Item licet esse panis non possit conuerti in esse increatum potest tamen conuerti in essentiam creatam quia quæ communicant in materia sunt inui-

Opinio theol
ogorū quoru/
ndā quam
Petrus de pa
lude recitat.

Opinio auct
oris.

em transmutabilia dato q̄ non communicent in materia propinqua sed solum in remota sicut elementum potest conuerti in animatum & ecōtra . esse autem panis & essentia corporis christi conueniunt in materia prima quæ est utriusq̄ potētia remota licet non conueniant in propinqua. quia materia ē pura potentia. essentia autem est potentia cum actu immo si illa ratio ualeret concluderet q̄ de oī cibo quem christus ante passionem sumpsit sola essentia in ipsum conuersa fuerit & non esse. sed remansit uel aliter q̄ per conuersionem corruptum fuit . quia esse substantiale christi erat increatum ante resurrectionem sicut post. Item dicūt aliq̄ q̄ sicut aqua quæ de potentia ordinata non potest conuerti in sanguinem christi prius conuertit̄ in uinum & postea totum in sanguinem sic esse si non potest de potentia absoluta conuerti in aliquid christi prius natura conuertitur in suam essentiam transiens in eam sicut forma quæ cedit in potentiam materiae. & post illa essentia tota conuertitur in essentiam & sic non necesse est esse remanere . Sicut autem mihi uidetur erroneum dicere q̄ necesse sit esse remanere ita nihil minus erroneum dicere q̄ nō potest remanere.

QUESTIO DECIMA DE VERBIS CONSECRATIONIS.

ILLA VERBA hoc est corpus: quæ in consecratione dicuntur materialiter tenentur & non significatiue.

Dixerunt isti magistri q̄ hac conclusio est scandalosa & contra communem opinionem sanctorum doctorum & q̄ opinio glōfatoris i hoc non tenetur. Ego autem dico q̄ sua determinatio est scandalosa & cōtra

opinionem multorum doctorum & q̄ glōfatoris potius q̄ eorum opinio in hoc est tenenda & q̄ ita sit patebit euidenter hīto intellectu conclusionis. Est ergo **Primo** aduertendum q̄ non intēdo ista uerba fuisse materialiter accipienda cū proferebantur a xp̄o sed solum quando proferuntur a sacerdote euangelico consecrante. & iō dixi in cōclusionē uerba quæ in cōsecratione dicuntur. i. quæ nunc a consecrātibz proferuntur. Certum ē aut̄ q̄ sacerdos in cōsecrando recitat p̄dicta uerba xp̄i ita q̄ oratio prolata a tali sacerdote supponit pro oratiōe p̄lata a xp̄o significatiue sumpta. & talis opinio nō solum nō ē erronea uel scādalosa. sed potius uidetur opinio p̄dicto sensui opposita esse cōtraria forme cōsecrationis i qua sacerdos dicit illa uerba recitatiue. Recitat. n. sacerdos cōsecrans xp̄m dixisse apostolis. Accipite & māducate. & cætera. Sacerdos aut̄ cōsecrans nec loq̄tur apostolis nec dicit eis accipite & cætera nisi recitatiue. Ip̄e. n. solus recipit sacramentū neq̄ ēt assistētibz loquēdo dicit accipite & māducate & cætera. Similiter cū dicit hoc est corpus meū id q̄d recitatur a sacerdote ē illa oratio hoc est corpus meū materialiter sūpta p̄ simili oratiōe & ex similibz uocibz cōposita a xp̄o significatiue p̄lata q̄d ēt patet per illa uerba quæ dicuntur ante uel post consecrationē sanguinis. s. q̄ p̄ uobis & p̄ multis effundetur & cætera. Essent. n. falsa si significatiue sumerētur eo q̄ sanguis xp̄i am

modo non effundetur ergo illa uerba solum recitatiue sumuntur. Quid autem recitatur nisi uox prolata ab alio pro qua supponit uox ipsius recitantis. & propterea uox ista alterius uocis recitatoria est materialiter sumenda. Item etiam si non recitatiue sed significatiue caperentur ista uerba denotaretur sanguis christi effundi p̄ alius & non pro consecrante. Cum dicitur qui pro uobis & pro multis effundetur. Deberet enim dici potius qui pro nobis &c. que non ideo dico q̄ credam oppositā etiam opinionem non posse defendi. sed ut pateat meam conclusionem non solum non esse catholicam sed etiam sua opposita probabiliorem. Ex quibus patet q̄ premissa cōclusio non ē scandalosa sed probabilis & opinio solemnī glōfatoris de consecratione di. ii. c. timorem. in hoc non est reicienda sed approbanda. sicut nec per ecclesiam usq̄ ad hec tempora unq̄ fuit reiecta.

QUESTIO XI. DE MIRACVLIS CHRISTI.

MIRACVLA christi non ratione rei facte sed ratione modi faciendi sue diuinitatis argumentum sunt certissimum.

Quam conclusionem declarando ego dixi q̄ quia est firma scientia theologorum q̄ ea miracula que xp̄s fecit possent a puro homine in uirtute dei fieri. Dicit enim xp̄s Ioānis. xiiii. Amē dico uobis q̄ cre-

dit i me opera que ego facio ipse faciet & maiora horū faciet. Ideo etiā ab ipsimet theologis unanimiter cōcluditur q̄ id ex quo possumus cōcludere xp̄m fuisse deum nō est ipsa res facta sed modus faciēdi quia taliter agebat qualiter agunt qui uirtute propria & nō aliūde accepta agunt quod est proprium dei independentē. s. & nō aliena uirtute agere qui modus agēdi creature cōmunicari nō potest quia ergo taliter multa egit christus non orando. s. nec petendo sed precipiendo & imperando tanq̄ potestatem habens patet q̄ ut ipse existens deus & non in dei uirtute existens homo operabatur. Hac uisa declaratione mea dixerunt conclusio potest trahi ad malum sensum quia continetur inter magicas dato q̄ sua declaratio sit uera de quo eorum iudicio ita miror ut mirari magis non possim. Primo ipsi mihi dicant an apud aliquem recte mea uerba & ex recto usitatoq̄ modo loquendi interpretantem alium habere possit sensum conclusio mea preter eum quem dixi. Quid enim his uerbis clarius quid expressius. miracula christi non ratione rei facte sed ratione modi faciendi sue diuinitatis argumentum sunt certissimum. Secūdo dicant mihi an hec sit recti iudicis sententia hec conclusio licet sit uera & catholica damnanda est tamen. quia ad malum sensum trahi potest ergo & damnanda. ista christus eiiciebat demonia propter hoc q̄ iudei eam trahebant ad malum sensum dicentes q̄ in belzabu principe demoniorum eiiciebat demonia illa. & dānanda ista pater maior me est quia Arrius ex ea inequalitatē filii ad patrē cogitauit. et damnanda ista nō cognouit eam donec peperit primogenitum filium suum. quia Eluidius ex ea contra uirginitatē perpetuā Mariæ heresim est opinatus. & dānan-

Notandum

da ista. illam diē neq; filius nouit quia ex ea aliqui plura scire uolunt patrē q̄ sciat filius. quid plura damnande fere omnes propositiones euangelice quia ab hereticis ad malum sensum trahi potuerunt. quando & propositionem meam in hisdem terminis positam in quibus a multis ponitur catholicis doctoribus. ideo damnare debemus etiam q̄ sit uera. quia aliqui ad malū eam sensum trahere possunt. Profecto si qui eam male interpretantur illorum sensus qui malus est damnandus est non meus qui sanctus atq; catholicus. Tertio dicat mihi quis est iste malus sensus quem posset facere. dicant si sciunt. certe etiam non est dicere si quis uelit aut cogitare ex illa propositione malum sensum. Si quis enim esset is esset forte q̄ aliquis suspicaretur me uelle dicere q̄ eadem miracula que fecit christus quantum ad rem factam per magiam possent fieri. sed hoc non licet suspicari de conclusione mea q̄a immediate ante ipsam ego pono aliam conclusionem q̄ miracula christi nō potuerunt fieri per uiam magie uel cabale. Alius malus sensus qui possit iueniri uel excogitari ego non uideo. dicant ipsi si possunt. Quarto dicant mihi que est hec conclusio an teneat de materia an de forma. est inter magicas ergo damnanda. Profecto similis est forma argumentandi illa qua utebatur etiam cum a principio damnare conabantur conclusiones magicas. sic enim arguebant iste conclusiones sunt intricate & non intellecte a nobis ergo damnande o miram & inauditam redarguendi formam. Iam taceant qui dicunt de incognitis non posse ferri iudicium cum iam sit decretum ea maxime esse damnanda que maxime sunt incognita. Sed redeamus ad propositum est inquit inter magicas ergo est damnanda. Dicat mihi ipsi utrum magice conclusiones bone sint an male. Si male adhuc male per eos ē iudicatum. christus enim innuit in parabola de zizaniis non solum non esse respondendum triticum propter admixtas zizaniis immo ad saluandum triticum innuit non esse eradicandas zizaniās ante messem. Si bone cur bonam conclusionem inter bonas positam ipsi si boni sunt uiri ipsos damnare debuerunt.

QUESTIO. XII. AN DEVS INTELLIGAT.

AGIS improprie dicitur de deo quod sit intelligens uel intellectus quam de angelo quod sit anima rationalis.

m Quam conclusionem ego declarando dixi q̄ conclusio innitebatur modo loquendi Dyonisii qui sepe dicit de deo q̄ nō est intellectus neq; intelligibile & similiter dixi mea uerba eo modo esse accipienda quo accipiebantur uerba Dyonisii. Dixerunt illi q̄ conclusio erat falsa. & ad hereticum sensum poterat transferri. & q̄ nō satisfaciebat eis mea declaratio. de qua sua determinatione non parū miror. miror inq̄ si sunt sapientes q̄ dicant conclusionem esse falsam que sit non mea sed Dyonisii conclusio. Et ut clarius mentem meam intelligant declarabo breuiter fundamentū & conclusionis & loquutionis ipsius Dyonisii. Est ergo aduertendum q̄ sicut ratio dicit noticiā discursiuam ho-

Dyonisii.

Nota.

minibus propriam que quidem ratio improprie diceretur esse in deo. ita similiter dicit Dyonisius intelligere esse noticiam appropriatam angelo causatam ab angelo & intellectu angelico & ipsum informantē & in taliter immutantem & tale intelligere dicit non esse in deo. nec sic capiendo intelligere potest trahi conclusio ad malum sensum. quia nō propterea negat Dyonisius in deo esse cognitionem omnium. Sed ista magis distat ab intellectione proprie capta modo predicto q̄ homo ab angelo. Cum autem dicitur deus intelligit capitur intelligere generaliter pro omni cognitione. & breuiter hoc sciant q̄ per hanc conclusionē non intendo negare de deo cognitionem omnium perfectissimam sicut nec quamcūq; perfectionem simpliciter immo nec intendo negare deum intelligere capiendo intelligere cōiter. Sed nego istud intelligere quod dicit iuxta modum loquendi Dyonisii noticiam angelo appropriatam sicut & ratio dicit noticiam homini appropriatam iuxta quod etiā improprie dicitur esse rō in deo. at inquit tu dicis q̄ magis improprie dicitur de deo q̄ sit intellectus q̄ de angelo q̄ sit aīa rationalis. hoc autem est falsum q̄ de angelo nullus unq̄ diceret q̄ esset aīa. de deo autem dicitur sepius q̄ ē intellectus. quare illa est magis impropria loquutio. Miror de doctrina istorum patrum & multiplici lectione sacrarum rerum qui dicunt q̄ nūq̄ de angelo nec proprie nec improprie dicatur q̄ sit rationalis. Sed legant Augustinum in libro de musica in libro de uera religione. & in actis contra fortunatū. & in libro de catethizandis rudibus. Nam i istis omnibus locis memini ego angelos ab Augustino animarum nomine nuncupatos. qui tamen nec omnia uidi nec omnium posse meminisse locorum in quibus forte legi apud sacros doctores. angelos hoc nomine uocatos. Nam etiam res est q̄ cum legitur non sit digna multa attentione. Cum autem ego dixi magis improprie dicitur de deo q̄ sit intellectus nihil aliud intendebam nisi q̄ noticia angelica que intellectualis noticie nomē sibi appropriat magis distat ab infinita noticia dei que omnia per essentiam cognoscit q̄ distet a noticia ratiocinativa anime rationali uel homini appropriata. Si uero ex presenti conclusione inferatur q̄ deus improprie dicitur intelligere sicut comparatiuus infert positiuum accipiat consequens illatū solum in hoc sensu. deus non secundum propriam uel appropriatam acceptionem huius dictionis intelligere dicitur intellectus &c. Sed secundum cōmunem uiam minus propriam ut patuit ex modo loquendi Dyonisii.

Augustinus.

QUESTIO. XIII. DE ABDITA ANIME INTELLIGENTIA.

Nima nihil actu & distincte intelligit nisi se ipsam.

a Hanc declarando dixi q̄ intelligebam de intelligere abdito cuius meminerat Augustinus in libro de trinitate. & henricus in quolibet. Dixerunt isti magistri q̄ conclusio non erat ad intellectum doctorum quos ego adducebā in responsione. q̄ nescio qualiter dicere possint si doctores illos uiderūt. Et quia ista materia de intelligere abdito est sub-

Augustinus.
Henricus.

Abachuh.
Math.

ps.

Nota

tilis & profunda nolo hic eam latius explicare. Posteaq̄ isti aliter conclusionem nō damnant sed tantum duo uolo dicere. Primo q̄ ego non intendo uniuersaliter negare de anima & pro quocūq; statu quamcūq; distinctam cognitionem aliorum a se. concedo enim animam christi intelligere actu & distincte alia. & similiter animas beatorum per reuelationes aut species infusas. Secundo dico q̄ intelligo de illo intelligere abdito qd̄ est sine fantasmate uel adminiculo sensus aut fantasie & nō adhuc de quocūq; tali. sed de intelligere abdito directo & permanenti. De quo proximam huic posui conclusionem dicentem anima semper seipsam intelligit. & se intelligendo quodammodo omnia entia intelligit. Et sic in omnibus meis conclusionibus semper occulta quedam est concatenatio quam forte ipsi nō aduertunt. Sed redeundo ad propositum dico q̄ anima per tale intelligere abdito directum & permanens nihil actu & distincte intelligit nisi seipsam. Ex quo patet q̄ presens conclusio sic intellecta non fuit indistincte damnanda pro erronea. si etiam in aliquo sensu non esset uera. Sic enim multe propositiones tam philosophorum q̄ theologorum & scripture sacre damnarentur sicut ista Abachuh primo mundi sunt oculi tui ne uideas malum & ne despicias iniquitates. Et similiter ista Mathei. xxv. de fatuis uirginibus nescio uos. licet enim uisio dei aut eius scientia sit unica & simplicissima & talem uisionem aut scientiam uniuersaliter etiam de deo negare uideantur dicte propositiones respectu mali propter negationem prepositam uerbo uidē di uel scientie. Exponūtur tamen a doctoribus specialiter de uisione uel scientia dei approbatiua & non accipitur ut negatio in eis negat omnem modum uisionis aut scientie dei. Quia uerum est illud etiam psalmiste. Delicta mea a te nō sunt abscondita. Si igitur multe tales ab expositoribus & doctoribus potius distinguuntur & ad uerū sensum trahuntur q̄ cōdemnentur. Nescio in quo ista demeruit ut ita simpliciter damnata sit etiam postq̄ damnatoribus modo predicto fuerat exposita & declarata. Hec ut nunc est proferenti stilo mihi dictata sint scripturo alias maiore ocio & cura ut plura ita fortasse meliora. hoc ipsum qualescūq; est opus uiginti ē noctibus elucubratum. in quo edendo celeritas optanda mihi magis fuit q̄ diligentia. Oportuit enim habere amicos quod inimicis latrantibus quasi cerbero offam obicerent. atq; ita uenienti me statim iniuste infamie morbo occurrere. Quecunq; autem & scripsimus & scribemus in posterum cum ea semper prefatione sint dicta ut id solum ratum sanctūq; habeatur. quod & Pontifex summus & hū oēs quorū iudicium ille approbauerit ratum sanctūq; decernent. Atq; utinam iam ille aliquid de his que in dubium reuocate sunt opinionibus nostris pro sua & sapientia & auctoritate decreuisset. Non hoc mihi susceptum operis quando & que ille dānasset temerarium. & que probasset superuacaneum erat defendere. Dum igitur tanti adhuc iudicis sententia uti non possumus hec scripserimus. ne sit unde de propositis a me disputandis questionibus habeant quod sinistri possint uel dicere obtrahentes. uel suspicari rudes & simplices. Potest enim accidere ut cū quis indotior illas attigerit. legens hanc propositionem christus non ueraciter & quantum

ad realem presentiam ut ponit cōmunis uia descendit ad inferos. actutum illa ditione non ueraciter offensus. Credat sensum esse propositionis articulum fidei de descensu xpi nō esse uerum. Itidem cum legerit. peccato mortali finiti temporis nō deberi penam infinitam. In illa me dubitet heresi prestare q̄ pena gehenne non sit eterna. & cum intellexerit me de Origenis salute bene opinari. non tam uitam. mores. doctrinam. & penitentiam Origenis q̄ credita Origenis dogmata a me amari suspicetur. Simile est de aliis propositionibus multis quæ forte habere possint i priori fronte q̄ sanctam rusticitatem id est ut pias ita indoctas aures offendant. Ea propter sicut hæc scripsimus. ideo legēda ut nec de nobis nec de orthodoxo dogmate sancte religionis quisq; male cogitet ita propositiones ipsas crudas. ut sic dixerim. & inexplicitas hæc nisi prius attigerint legi nollem a nostris hominibus quando ex illis multa ut a fide catholica ita a nostra mēte aliena possunt coniectare. presertim hebetiores & doctrinarum remotiorum rudes & insolentes. Oro igitur obsecro & obtestor amicos & inimicos. pios & impios. doctos & indoctos p uiscera ihesu christi domini nostri. per mirabile descensus eius ad inferos mysterium. per eternū dānatorum ignem qui non extinguitur hereticis precipue. & sacrosancte Romane ecclesie hostibus debitum. per ueri & militici corporis sanguinisq; sacramentum. per dei omnipotentiam. per exhibendam merito filii eius & coheredum imaginibus reuerentiam. legant sine liuore. sine inuidia quæ nunc scribimus. priora id est ipsas propositiones non enarratas. non explicitas. non legant. quando inter doctos eas proposuimus disputandas non passim legendas omnibus publicauimus. Nam & ibi plurima sunt impia dogmata ueterum philosophorum Auerois & Alexātri & aliorum q̄ plurimum. quæ nos & si semper professi sumus. asseruimus. predicauimus. publice & priuatim. non minus a uera rectaq; philosophia. q̄ a fide esse aliena. Scola sticam tamen exercitationem meditates. de more academiarum inter paucos & doctos secreto congressu disputanda suscepimus. Qui uero ipsum leget libellum propositionum disputandarum ut ex ipso poterit titulo admoneri dum quæ ex nostra dicuntur sententia. quæ item ex aliorum discerno nō proponi illas a me ut meas ut ueras opiniones. sed ut creditas ab illis. ita & suspicari poterit & si aliorum dicantur dogmata & inuenta. uisa tamen mihi & hæc & illa uera & probabilia. Qui ergo me oderunt ideo illa non legant quia nostra sunt. Qui me amant ideo non legant quia ex illis quæ mea sunt cogitare plurima possent quæ non sunt nostra.

Nota.

Auerois
Alexander.

CONCLUSIONES QVAS IN HOC OPERE TANQVAM CATHOLICAS defendo sunt infra scripte.

Prima conclusio.

Anima christi uero & reali descensu descendit ad inferos. & ita christus secundum ueram & realem anime sue presentiam in triduo fuit in inferno.

Correlatum. Opinione Durandi de descensu christi ad inferos ego non probō.

KK.

Secunda conclusio.

Licet ita sit ratio tamen ueri & realis descensus & uere ac realis locationis in inferno anime christi non fuit essentia uel substantia. ut tenet communis uia Scotistarum & nominalium. quæ communiter tenetur Parisius. cui uidetur adherere sanctus Thomas in tertia parte summe. sed solum effectus uel operatio.

Tertia conclusio.

Sensus per supra scriptas conclusiones explicatas est sensus quem ego per hanc propositionem intendebar. Christus non ueraciter & quantum ad realem presentiam ut ponit Thomas & communis uia descendit ad inferos. sed solum quo ad effectum

Quarta conclusio.

Questio. Vtrum predicta propositio de rigore logice & ex uerborum permittat illum sensum non est questio de fide.

Quinta conclusio.

Credens illam propositionem de uirtute sermonis permittere illum sensum non errat in fide.

Sexta conclusio.

Qui credit aliquid esse de fide quod non est de fide de fide non recte sentit.

Septima conclusio.

Ponens propositionem habentem duplicem sensum si illam asseruit & asserit in sensu catholico non tenetur reuocare propositionem sed declarare.

Octaua conclusio.

Stante predicto casu & ipsa multiplicitate sensuum debemus iudicare de propositione potius secundum sensum intentum a proponente quam secundum sensum quem magis uerba sonant.

Nona conclusio.

Peccatum mortale est demeritorie dignum pena eterna.

Decima conclusio.

Quilibet decedens in peccato mortali etiam si in uno tantum decedat punietur in eternum.

Vndecima conclusio.

Nisi reatus peccati mortalis eternaliter perseveraret in anima peccatoris pena peccatoris non perseveraret in eternum.

Duodecima conclusio.

Sicut hæc dictio peccatum mortale quandoque capitur pro actu peccandi omissionis uel commissionis. ita etiam & sepe & proprie apud catholicos doctores pro reatu accipitur.

xiii. conclusio.

Cum dicimus penam alicui deberi uel premium dupliciter possumus intelligere uel illum esse demeritorie uel meritorie dignum tali pena uel premio. uel ei actualiter persolui talem penam uel tale premium.

xiiii. conclusio.

Distinctio huius dictionis deberi posita in conclusione precedenti non est erronea in fide.

xv. conclusio.

Crux christi & imagines sunt adorande eo modo quo eas adorat ecclesia.

xvi. conclusio.

Modus adorationis imaginum & crucis quem ponit Petrus de aquila. Henricus de gandauo. Ioannes guarra. Durandus. Robertus olchoth & communiter omnes Scotiste est probabilior modo quem ponit Thomas.

xvii. conclusio.

Non propterea quod aliquis neget imagines esse adorandas eo modo quo ponit Thomas negat & consequenter eas esse adorandas eo modo quo ponit ecclesia.

xviii. conclusio.

Cum in deo sit plenitudo totius esse potest deus quantum est ex se omnem naturam hipostatizare.

xix. conclusio.

De hac questione utrum nature irrationali ex defectu nature sue repugnet assensibilitas ad diuinam naturam in unitate suppositi ut credidit Henricus. an non repugnet ut tenet communis uia. potest catholicus ita esse dubius ut non habeat actum posituum contradicendi opinioni Henrici.

xx. conclusio.

Propositio negans assensum alicuius dicti non infert de uirtute sermonis posituum assensum dicti oppositi.

xxi. conclusio.

Tota magia quæ communiter dicitur necromantia & omnino quecumque ars uel scientia si modo talia artes uel scientie sunt dicende quæ uel pactum uel communionem quoquomodo habet cum demonibus explicitum uel implicitum ex principali uel ex annexo antecederet concomitanter aut consequenter aut omnino quocumque modo id sit est res prohibita superstitiosa & merito per ecclesiam condemnata.

xxii. conclusio.

Scientia illa quæ merito dicitur esse practica naturalis philosophiæ & quæ a Guilielmo Parisiensi & a Bacone & a grecis omnibus auctoribus dicitur magia naturalis nihil continet in se quod catholice & orthodoxe fidei repugnet.

xxiii. conclusio.

Nulla est scientia extendendo nomen scientiæ ad reuelatas & non reuelatas quæ nos certificet de diuinitate christi alia ab euangelica doctrina & scientia christiane theologiæ.

xxiiii. conclusio.

Inter scientias non reuelatas sed quo ad omnes sui partes humanitas inuentas & acquisitas nulla est quæ nos magis adiuuet in cognoscenda diuinitate christi quam illa per quam cognoscimus quid uirtute agentium naturalium tam sublunarium quam celestium fieri possit ut comprehendamus deinde ex operibus christi fuisse eum uere nature dominum & auctorem qui ea fecit uirtute propria quæ omnis naturalis potentia & celestis & terrene terminos excedunt.

xxv. conclusio.

Non obligatur fidelis ad utendum semper & in omni sua loquutione hoc termino scientia ut est communis ad scientias reuelatas & non reuelatas.

xxvi. conclusio.

Inter multas partes scientie cabalistiche una est quæ est de uirtutibus corporum celestium.

xxvii. conclusio.

Hereses Origeni attribue impie sunt & detestandæ & merito per ecclesiam condēnate.

xxviii. conclusio.

Cum ita sit q̄ uel Origenes illas opiniones nunquā credidit sed ei ab hereticis falso fuerunt attribue ut uolunt Ruffinus Pamphilus Methodius Didimus & Aymon uel si eas credidit aliquando de eis in fine penituit. ut uult Hieronimus de salute animæ eius rationabiliter est bene credendum & oppositum credere non tenemur de necessitate salutis.

xxviiii. conclusio.

Actus credendi est actus liber.

xxx. conclusio.

Actus credendi non sic est in potestate hominis q̄ proposita propositione mere dubia per merum & solum imperium uoluntatis potest intellectus adherere uni parti potius q̄ alteri.

xxxi. conclusio.

Qui credit hanc propositionem non est in libera potestate uoluntatis. credere articulum fidei esse uerum quando sibi placet & credere eum esse falsum quando sibi placet permittere sensum explicitum per precedentem conclusionem non errat in fide.

xxxii. conclusio.

Accidentia in sacramento altaris in nullo sunt subiecto.

xxxiii. conclusio.

Possibile est de potentia dei absoluta existentiam panis remanere sine essentia & in illa subiectari accidentia panis & hoc supposita dictiōe reali inter essentiam & existentiam.

xxxiiii. conclusio.

Qui credit istam propositionem. qui dixerit accidens existere non posse nisi inexistat eucharistie poterit sacramentum tenere etiam tenendo panis substantiam non remanere posse uerificari per id quod est dictum in precedenti conclusione non errat in fide.

xxxv. conclusio.

Paneitas non remanet in sacramento eucharistie suppositata a christo deo homine. sed per conuersionem transit in essentiam corporis christi.

xxxvi. conclusio.

Si teneatur cum cōmuni uia q̄ deus possit suppositare quālibet naturam possibile est q̄ xps assumit paneitatem in unitate diuini suppositi & possibile est q̄ p̄ talē suppositionem christus sit presens in altari ubi est panis & ita q̄ sine conuersione aut anihilatione paneitatis christus sit in altari secundum possibilem ueritatem sacramenti eucharistie non quidem instituti a christo sed possibilis institui.

xxxvii. conclusio.

Qui credit istam propositionem uidelicet. si teneatur cōmunis uia de possibilitate suppositionis a deo respectu cuiuscunq̄ creature. dico q̄ sine conuersione substan-

tia panis in corpus christi uel paneitatis anihilatione fieri potest ut in altari sit corpus christi secundum ueritatem sacramenti quod sit dictum loquendo de possibili non de sic esse permittere sensum explicatum in precedente conclusione non errat in fide.

xxxviii. conclusio.

Ista uerba hoc ē corpus meū & cætera. Cum a christo prolata sunt significatiue tenebant nō materialiter.

xxxix. conclusio.

Ista eadē uerba cū ab euāgelico sacerdote cōsecrāte p̄ferunt materialiter. i. recitati ue tenēt nō significatiue.

xl. conclusio.

Miracula christi quantū ad rem factā sunt argumentū q̄ fuerūt facta in uirtute diuina.

xli. conclusio.

Miracula christi quantū ad modū faciendi sunt argumentū q̄ ipse christus facies uirtutem diuinam a se habebat non aliunde.

xlii. conclusio.

Deus perfectissimo modo cognitionis cognoscit & se & omnia alia a se.

xliiii. conclusio.

In deo est omnis perfectio simpliciter.

xliiii. conclusio.

Si utamur hoc nomine intellectualis secundum modum Dionysii ut dicit noticiā a propriam naturā angelicā sicut rationale dicit noticiā a propriam naturā humanā tunc improprie dicimus q̄ deus sit intellectualis aut q̄ intelligat.

xlv. conclusio.

Anima per illud intelligere abditum quod est directum & permanens sine adminiculo sensus aut fantasie se ipsam tantum actu & distincte intelligit.

xlvi. conclusio.

Anima p̄ multiplices & uarios alios actus suos uaria & multiplicia alia a se intelligit.

..FINIS..

Breue Alexandri vi. pont. Maximi Ad Io. Picū Mirandulā Concordiæ Comitē.
Dilecto filio nobili uiro Ioanni pico Comiti Mirandulæ.
ALEXANDER PAPA VI.

DILECTE Filii salutem & apostolicam benedictionē oīum catholicorū quieti & famæ eorū p̄sertim quos generis nobilitas litterarū disciplina uitæ fideiq; orthodoxæ integritas cōmēdat q̄tum cū deo licet cōsulimus. Dudū siquē cū primū ad se. re. Innocētiū papā octauū p̄decessorem nostrū & Romanā curiā te cōtulisses: & noni gētas i theologia & aliis facultatibus cōclusiōes ex p̄missione p̄fati p̄decessoris publice: ut moris ē: disputandas affixisses: quas sub apostolicæ sedis correctiōe te sustētare offerebas: Et dictus p̄decessor iter illas aliq̄s fidei & religiōi nostræ cōtrarias etroneas: scādaloſas: & male sonātes: ac de nō iana doctrina suspectas ab aliq̄bus itellexisset: tūc itegritati fidei cōsulere uolēs: ne fidelīū mētes & p̄serti simpliciūq; ad huiusmodi publicas disputatiōes cōfluere solēt corrūperēt: Nonnullis uenerabilib; fr̄ib;: tūc suis: nūc nr̄is ep̄is: & aliis sacre theologiæ ac utriusq; iuris p̄fessorib; p̄ eū noiatis p̄ litteras suas i forma breuis cōmilit & mādauit ut cōtēta i dictis cōclusiōibus examinerēt: an aliquæ ex illis ex uerborū a fide catholica dissonarent: aut heresim saperēt: seu dubie & ancipites ad erroneū sensū trahi possēt: & ip̄i p̄decessori referret sicuti plenius i dicto breui cōtinetur: ut hīta fideli relatiōe eorū oportune p̄uideret. Qui qdē ep̄i & p̄fessoris eidem p̄decessori retulerūt quāsdā sibi uideri cōclusiōes suspectas: & ut asserēbāt heresim sapientes: Quas tamē cōclusiōes gratiā tātū scholasticæ disputatiōis ac sub apostolicæ sedis correctiōe disputandas publicaueras: & tales demū eas te habiturū p̄fessus es: q̄les p̄ eundē p̄decessorē nostrū iudicaretur: iureiurādo p̄mittēs cuiusq; declarationi quā ip̄m p̄decessorē super hoc facere cōtingeret assensus: Deinde uero p̄ dictū p̄decessorē accepto te quēdā alium lib; apologeticū edidisse i quo easdē cōclusiōes i meliorē & catholicū sensū declarās iterptabaris: & circa eas intellectū sinceræ fidei explicabas. Idē p̄decessor ne p̄missæ p̄positiōes corda fidelīū quoquomō corrūperēt iterdixit lectionē libelli p̄dictarū noningentarū cōclusionū te tamē nullā obp̄missa icurrisse extimatiōis notā declarauit: ut i eisdē litteris quas tenorē hic p̄ expresso haberi uolumus latius cōtinetur: Verū eidē p̄decessori postea aliq̄bus suggerētib; p̄textu dicti apologetici te p̄missio iuramēto tuo cōtrauenisse: te i galliis agētē ad curiā cirari mandauit: cuius mādati reuerēter acceptis ad Romanā curiā regressurus iter arripuisti: Cūq; i Italia puenisses ex beneplacito ip̄ius p̄decessoris i ptibus florētiae substitisti. Interi uero p̄missis ad nostrā noticiā deductis inq̄sitaq; p̄ nos totius negotii ueritate: Comp̄to q; & p̄serti referētib; Veit. s̄re nr̄o Geor. ep̄o albanen. & Vlixbonen. ac dilectis filiis Io. baptista de ursinis tituli sc̄torū. Io. & Pauli p̄l bytero: & Frācis̄co sc̄ti Eustachii diacono. S. Ro. ec. cardinalibus. Quibus sp̄aliter cōmiseramus ut adhibito se cū dilecto filio Paulō genuē. theologiæ ac ordinis sc̄ti Dominici p̄fessore: & sacri palatii apostolici magistro se accurate i formarēt & nobis referret: Nihil aliud postea cōtra te actū p̄cessum seu attētātū fuisse: Qd̄q; i eodē apologetico: qd̄ i orthodoxā fidem a cuiusuis suspitionis nota mentem tuā apud oēs releuandam scripseras

iudicium & determinationem ipsius p̄decessoris ac sedis apostolice cui te humiliter submisisti continue expectare affirmabas: & ip̄missa promissiōe & iuramento tuo perstiteris pro ut etiam persistere intendis & denuo etiam promittis ideo nos bonam & integram mentem & sinceritatem fidei ac in nos & sedem apostolicā deuotionem & obedientiam tuam paterno affectu cōplectentes ac te quem etiam diuina largitas uariis uirtutibus illustrauit pro potiori cautella tua ab omni reatu per iurii siquem etiam forsan indirecte dicto iuramento tuo cuius formam hic haberi uolumus pro expresso aliquo modo contraueniendo incurrisses absoluentes & absolutum fore censentes causam commissionis huiusmodi aduersus te: & illius statum indiuidualem pro expresso etiam habentes & quantus pendeat coram quibuscunq; iudiciis etiam sancte Romane ecclesie cardinalibus ad nos aduocātes: motu proprio & ex certa scientia extinguimus teq; in eodem iuramento tuo persistentem iuxta formam litterarum ipsius p̄decessoris nullam omnino propter p̄missa incurrisse extimatiōis notam & propter editionem declarationum & apologetici huiusmodi aut alias nullam heresis speciem uel suspitionem aut notam sinistram incurrisse seu in crimen ueri uel ficti relapsi incidisse aut penas uel censuras in iure: uel alias: contra hereticos uel de heresi suspectos contentas siue latas quomodo libet incurrisse: similibus motu & scientia auctoritate prefata per presentes decernimus & declaramus inhibentes districtiusq; in uim sanctæ obedientiæ mandantes ordinariis locorum & commissariis ac officialibus quibuscunq; etiam hereticæ prauitatis inquilitoribus ne te p̄missorum occasione quomodolibet molestare: seu inquirere presumant decernentes irritum & inane si secus super his a quoq; quauis auctoritate sciēter uel ignorāter cōtingerit attentari: p̄missis necnon cōstitutionibus & ordinationibus apostolicis ceterisq; incontrarium facientibus non obstantibus quibuscunq;: De quibus etiam hic expresse faciēda esset mentio sp̄alis. Datum Romæ apud sanctū Petrum sub annulo piscatoris die. xviii. Junii. Mcccclxxxiii. pont. nostri anno primo.

.L. podocatharus.

IOANNES PICVS MIRANDVLA .DE ENTE ET VNO AD ANGE/
LVM POLITIANVM.

PROHEMIVM.

ROGABAS mihi superioribus diebus: Que tecum de ente & uno Laurentius Medices egerat: Cum aduersus Aristotelem cuius tu ethica hoc anno publice enarras Platoniorum innoxius rationibus disputaret: efficaci adeo uir ingenio & multiformi: ut uideatur factus ad omnia: In quo illud precipue admiror: quod cum sit semper in re. pu. occupatissimus litterarium semper aliquid aut loquitur aut meditarur. & quoniam qui Aristotelem dissentire a Platone existimant a me ipsi dissentiunt: qui concordem utriusque facio philosophiam. Rogabas quomodo & defenderetur in ea re Aristoteles & Platoni Magistro consentiret. Dixi que tunc mihi in mentem uenerunt confirmans potius quam tu Laurentio inter disputandum responderas: quam nouum. aliquid afferens: Sed non tibi hoc satis: efflagitas. n. ut quod de his fultus in ipsa quam adhuc parturio Platonis Aristotelisque concordia sum scripturus: breui tamen ad te commetariolo perstringam ea que tunc tibi coram de hac questione sum locutus. Cum forte & dominicus beniuenuus adesset utrique nostrum pro sua & doctrina & integritate carissimus. Ego uero negare tibi quid possum: in re presertim litteraria: socio pene dixerim indiuiduo. Liceat autem mihi per te lingue politioris uindicem uerbis uti quibusdam nondum sortasse latii iure donatis. Que tamen ipsa rerum nouitas & quedam prope necessitas expressit nec elegantioris stili lenocinium quaras: ut. n. Mallius inquit. Ornari res ipsa negat contenta doceri. Fuerunt igitur hec si recte memini: de quibus sermonem habebamus.

Concordia
Aristotelis et
Platonis.
Dominicus
beniuenuus.

Mallius.

Caput primum in quo platoniorum rationes narrat: Quibus uolunt astruere unum esse ente superius.

Aristoteles multis in locis respondere hec sibi inuicem & aequali esse ambitu dicit. unum. s. & ens. uerum item & bonum sed de his postea. Resistit academia cui placet unum esse prius ente prius autem cum dicunt & simplicius intelligi uolunt & communius. Quare & deum (cuius. summa simplicitas) esse quidem unum dicunt non tamen esse ens. Intra terminos interueniunt concludi primam omnium materiam rudem. s. illam & informem. Que tamen extra ut uolunt entis limites est. Tum illud afferunt non idem esse quod opponatur & quod enti. opponi autem enti quidem nihil uni autem multitudinem eadem igitur lege qua & opposita censerentur duo illa. Ens & unum: ut non conuerti: nec respondere inuicem existimentur.

Quid aristoteles sentiat.
Quid platonis contra sentiat.

Pria ratio platoniorum aduersus aristotelem.

Secunda ratio.
Tertia ratio.

Caput secundum in quo querit ubi plato de ente & uno sit locutus. ostenditq; illius uerba fauere potius sententiae dicenti unum & ens equalia q̄ his qui uolunt unum esse ente superius.

h Is illi rationibus innituntur: quas priusq̄ dissoluamus nō ab re fuerit qd de hac questione a Platone expressum inueniatur in medium attulisse de ente & uno duobus locis inuenio Platonem disputantem in parmenide. s. et sophiste: contendunt academici utrobicq; a Platone unum supra ens poni. Ego uero hoc de parmenide primum dixero neq; toto illo dialogo qd q̄ asseuerari: nec si maxime asseueretur quicq; tamen ad liquidum inueniri unde Platoni dogma istius modi ascribamus certe liber inter dogmaticos non est cēsendus quippe qui totus nihil aliud est q̄ dialectica quedam exercitatio cui nostre sententiae tantum ab est ut ipsa dialogi uerba refragentur: ut nulle extent magis & arbitrarie & uolente enarrationes: q̄ que ab his allate sunt qui alio sensu interpretati parmenidem platonis uoluerunt sed ommittamus omnes interpretes. Ipsam inspicimus dialogi seriem quid ordiatur quo tendat: quid promittat quid exequatur. Porro ita se habet. cum ab ea disputatione unum ne sint omnia an sint multa que sunt: Socrates ad ideas diuertisset multaq; super his a parmenide sciscitaretur Respondet parmenides placere sibi impetum illum: propensionemq; animi ad res altissimas definiendas: ceterum collige inquit te ipsum diligentiusq; te dum iuuenis es in ea facultate exerce: que inutilis multis uidetur. unde ab illis nugacitas siue garrulitas nuncupata alioquin ueritas te fugiet. Cōfessum autem apud omnes quod & sequentia manifestāt. per hec uerba ab illo dialecticam significari. post que cum ita parmenidem Socrates interroget quis exercitatiois huius modus ē parmenides: respōdet ille primo eum esse que a zenone audierat tū particularius de hac re docens admonet ut perspicaci solercia circūspiciat nō solū qd cōsequatur si res aliqua sit: sed & quid consequatur si nō sit: tum uideat: qd cōsequatur rē illā quā esse aut nō esse ponimus ut se respicit ut alia: quid itē alia ut se ut illā respiciūt & cum plura ille in hac sententiā. tum socrates ita. Arduū opus affers nec te omnino intelligo. Sed cur ipse aliqd nō ponis atq; isto quē probas modo p tractas: quo mihi dilucidior huius rei fiat intellectus respōdet parmenides hoc sibi seni esse laboriosum. deniq; zeno faciēdū hoc dicit esse parmenidi quādo ī paucorū cōuentu ē alioquin parz decore ait huiusmodi quedā ī celibritate multoz tractari a sene qm̄ quo tuusq; nouerit tractationē huiusmodi & euagationē ad ueritatē adipiscēdā eē necessaria faciūt uel hec uerba zenonis plenā fidē eius qd diximus. qd. n. parmenides tractaturus ē. Tale ē si credimus zenoni ut nō sit palā ī multoz cōfessu a sene tractādū at si ut illi uolūt de diuinis ordinibus de primo rez oīum principio agit q̄ tractatio seni cōgruētior aut erubescēda minus: sed citra oēm ē cōtrouersiam: nisi nos ipsos uelimus fallere. Id circa quod uersaturus erat parmenides dialecticū esse negocium neque aliud ab eo. Socrates postulauerat. Id autem iuuenilis potius q̄

Quid de parmenide platonis sententia.

Utilitas logice.

senilis officii zeno iudicauerat. Quibus etiā testimoniis si nō credimus ipsum percurramus dialogum. Videbimusq; nusquam aliquid affirmari. Sed ubiq; solum queri hoc si sit: Quid consequetur. Quid item si non sit. Occasionem autem suae sententiae de ente & uno hinc academici aucupati sunt. q̄ prima politione hoc se problemate exercet ut uideat si omnia sunt unum qdnam consequatur respōdetq; futurum ut illud unū quod esse ponimus sit impitibile sit infinitum nusquam sit & cū id genus multa enumeret affert & hoc inter alia. Futurum. s. ut illud unum nō sit ens. Attende autem etiam si hac dialectica non sit exercitatio. Sed de ente unūq; dogma tradatur: quantum hac differant: asserere. s. unū super ens esse & hoc asserere futurum ut si omnia sint unum: illud unum ens nō sit & de parmenide satis. Enim uero in sophiste in hanc sententiam potius loquitur esse unum & ens equalia q̄ esse unum ente superius. Hoc. n. ubi explicet non inuenio. Illud multifariam significat ut per haec uerba. Nam ita considerans consideris necessarium eē eū qui aliquid dicit unum aliquid dicere & mox eum uero qui non aliquid dicit necesse est: neq; unum quid. i. nihil dicere. Hac ille. Equalia ergo apud eum immo eadē sunt non unū & nihil: equalia item unum & aliquid. Post hac item probat dici nō posse. nō ens esse unum. Atq; ita colligit. Ens uero nō enti nō accidit: ergo unū nō accidit non enti loquitur autem de uno quod supra dixerat equalē esse et quod est aliquid uidetur igitur pro confesso habere unum esse ens. Sed esto demus Platonem hoc affirmasse: quod certe nusquam affirmauit. Age examinemus in quem sensum dici uere potuerit: ipsius primum aristotelice sententiae in hunc modū fundamēta iacentes.

Caput tertium ī quo declarat quo modo accipiatur ens ab Aristotele cū ipsum uni equalē atq; omnia ambiens facit.

Idctio hac. ens. de qua ambigitur uni ne equalis sit. duplicē accipi in modum pot. Primus est ut cū ens dicimus: oē id intelligamus qd est extra nihil. Quo mō usus est Aristoteles cū uni ens equalē fecit. Nec dictionē absq; ratione sic usurpauit: nā ut uere dī: sentire qdē ut pauci loqui aut ut plures debemus. Sentimus. n. & opinamur nobis: loqmur aliis. i. multitudini atq; iō loquimur ut itelligamur. Vulgus aut et quicūq; emedio ita ens accipiūt ut oē id dicatur ens cui nō deest eē: & qd dici nihil uere nō pot. Sed & qui habiti sapientissimi apd hos ipsos q contra sentiūt dictione hac ita usos inuenimus. Parmenides. n. pithagoreus cū dixit unū eē id qd ē: Deū itellexit. Si simplicio credimus aliisq; p multis q tueri parmenidē uolunt aduersus eos: q illū calumniātur. Quasi oia dixerit esse unū. una. n. uoce respondent nunq̄ creditū a Parmenide nō esse in rebus diuisionē: multitudinē pluralitatē: Quā ipse alibi ī suis poematis aperte cōfiteretur: sed cū dixit unū est qd est: iudicatū ab eo illud cui uere entis appellatio cōgruit: & qd uere est eē unū tm̄: qd unū deus ē. Quare si Parmenidi credimus eiusq; defensoribus ēt platonis unū supra ens eē non pot nisi sit supra deū: tātūq; abest ut deū eē ens neget Parmenides: ut soli deo uerā entis appellationē concedat

Quod isophiste dicat dē ente & uno

Ens accipi posse duplicē in modum Probat dictionē sic recte accipi quo modo accepit aristoteles Testimoniū primum. Secundum Simplicium parmenidē defendere Solutio prae rōnis platōicorum.

Dyonisius. Atq; ita prime rōnis Platonicoꝝ solutio nobis obiter occurrit. Sed & Dyonisius Areopagita. Quē q̄ cōtra nos disputāt fautorem sue snie faciūt nō negabit uere a deo apud Mosen dici ego sum q̄ sum. qd̄ grece ita legimus εγω εμι ο ωμ .i. ego sum ens. **Quartum.** Quin ipsimet cū dicāt nihil siue nō ens opponi enti sicut multitudo opponitur uni. Cōcedēt necessario illud qd̄ nō ē ens esse nihil siue nō ens. Sicut qd̄ nō est unū est multū siue multitudo: qre si eādē seruāt legē locutiōis fateātur oportet deū aut nihil esse qd̄ aures ipse formidāt aut eē ens. **Quintum.** Hoc mō ens cū accipit illud primū axioma & uniuersale p̄loquiū statuimus de re qualibet necessario dici aut esse eā aut nō eē de nulla aut utrūq; simul aut dici aut cogitari posse. Cū ergo cepta dictōe extra oīa nihil sit p̄ter ipm̄ nihil. si hoc mō acceptū ens solū nihil a se excludit. oīa necessario ambiat p̄culdubio necesse est. **Quare** plura eo ambire unū nō pōt nisi ipm̄ ambiat nihil qd̄ Plato negat ī sophiste. Cū dicit nō ens siue nihil unū dici nō posse si ne le ēt secundū q; ambit pauciora ut ipsi uolunt equalia ergo & ens & unum. **platonem.**

Caput quartū in quo declarat quo mō ente dici aliquid superius possit.

Nomina. Xplicauimus alterū ex his modis q̄bus accipi ens posse dicebamus: quo concreta abstracta diuersitas in ter ea. **concreta abstracta** q̄ utuntur: quēadmodū recte uti possunt uerissime affirmāt nihil esse ente cōius. Restat alterū explicemus iuxta quē erit manifestū posse nihilo/ minus. et uere dici esse aliqd̄ qd̄ supra entis eminentiā collocetur. **Nominū alia cōcreta alia abstracta.** Cōcreta calidū lucēs cādidū hō. Abstracta calor lux cādor humanitas. Est aut̄ hec uis illoꝝ et diuersitas: ut qd̄ abstractū dī: Id nocet qd̄ a se tale est nō ab alio. Cōcretū ex aduerso id significet qd̄ nō a se. Sed alterius beneficio talē ē. Sic lucēs luce lucet. Cādidū cādore cādidū ē. & hō hūanitate ē hō. Qm̄ uero nihil se ipm̄ p̄cipat: neq; eadē cōditio eidē rei & a se & alterius p̄cipatōe iesse pōt. Seq̄tur ut qd̄ abstractū dī a cōcreto denominari nō possit qre nō congrue dī cādor cādidus ē. nigredo nigra ē imo ridiculus erit q̄ talia enūtiēt. nō q̄ candor niger sit: aut calor frigidus: sed q̄ t̄m̄ & ille a nigredine: & hic abest a frigiditate: ut quecūq; cādida sint illo candida sint: & quecūq; calēt huius participatiōe caleant. **Bifariā nega** **ri quedā cui piā inesse.** Quedā ergo negamus rei cui piā inesse aut quia ille non habet: ut cū dicimus nigrū nō eē albū aut quia excellentiori nota: & perfectiori ratione habet: quā nos habere eam ex tali locutione significamus: ut cum negamus albedinem eē albam non quia nigra sit sed qm̄ nō solū ideo non est nigra quia est alba: quod idem est dictū: q̄a habet albedinem. Sed quia ipsa albedo est. Veniamus ad nostra ens concreti noīs faciē habet. Idē. n. dictū ens & id qd̄ est. Cuius abstractū uī hec dictio: esse: ut ens dicatur qd̄ ipsum esse participat. Sicut lucēs dicitur qd̄ lucē participat & uidens cui inest ipsum uidere. Ad hāc ergo exactā entis significātiā si respiciatur nō esse mus illud esse negabimus ens: nō solū qd̄ nō est: & qd̄ est nihil. sed illud qd̄ a deo ens sed super est ut sit ipsum esse qd̄ a se & ex se est: & cuius participatiōe oīa sunt: sicut nō id solum negabimus esse calidum quod est expers caloris: sed q̄ ipse calor est. Tale aut̄

est deus qui est totius esse plenitudo: qui solus a se est & a quo solo nullo intercedēte medio ad esse oīa processerunt. Hac igitur ratione uere dicemus deū nō eē ens sed super ens & ente aliquid esse superius hoc ē deum ipsum: cui qm̄ unius datur appellatio cōsequēs inde ut unū supra ens esse fateamur. Vocamus aut̄ tūc deū **Quare deus unum:** non tam enuntiantes quid sit q̄ quomō sit oīa quæ est. & quomō ab ipso dicitur unū. alia sint. **Vnū. n.** inquit Dyonisius dicitur deus q̄a unice ē oīa. Rursus unū dicitur q̄a ita principiū oīum est quæ sunt sicut oīum numeroꝝ: principiū unitas ē. **Qua** **Quomō po/** p̄ si ut uolunt Academici Plato in prima positione parmenidis affirmat unū esse tuit a platōe ente superius nō erit illud unū aliud q̄ deus: qd̄ & ipsi fatentur cōi consensu asse/ dici unū esse uerantes de primo rerū omniū principio ibi a Platone tractari. At dicit quispiam ente superius si tam hoc di sit sub uno deūq; nō cōprehēdat qd̄ Plato facit. **Hoc q̄ dicūt Aristotelē nō legerūt** **xit.** **facit. n.** & ipse hoc: & longe clarius q̄ Plato. **Nā** sexto prime philosophie libro ait di **Ita etiam ab** uidi ens in ens p̄ se & ens p̄ accidēs. Cū ens per se in. x. genera dubiū nullū apud aristotele qn̄ bonos interpretes sub hoc ente deū nō cōtineri: qui neque est ens p̄ accidēs: neque doq; accipiēs ut deus si enī sub ullo. x. generū cōtinetur in quæ diuiditur ens p̄ se. **Vulgata itē ap̄ pipateticos** **sed super ens** ē illa diuisio qua dī ens diuidi ī substantiā & accidēs qd̄ cū sit ita accipimus ens ut dicendus sit. **deus supra ens sit: & nō sit sub ente quēadmodū docet Thomas primo libro cōm** **dicendus sit.** **tarioꝝ in theologicas snias.** Adiciā & hoc iniuria gloriari quosdā Platonicos: quæ **Duas has ma** si mysteriū habeāt Aristoteli ignotū cū dicūt duas eē pp̄rias dei appellatiōes unū xie appellatō nes unū. s. & **bonū atque ita bonū & unū ante ens esse.** Sicut. n. ostēdimus nō latere pipa/ **nes unū. s. &** **teticos quomō supra ens deus intelligi possit.** possumus & hoc ostēdere duo in pri **bonū deo da** **mis hec noīa boni. s. & unius deo Aristotelem dedisse. nā. xii. libro prime philoso/** **re aristotelē.** **phie post q̄ de toto ente separatique mentibus disputauit.** Querit postremo (qua **si post oīa ad dei solius pp̄rietates iuestigādas cōuersus an) p̄ter bonū qd̄ quasi in** **exercitu ī entū uniuersitate ē. sit bonū aliqd̄ sepatū quasi induce huius exercitus** **idque eē determinat q̄ bonū deus ē. de quo cōsequēter eodē capite unitatē p̄bat** **in eius testimoniū post ualidas rationes illud etiam citans Homeri εἰς κοῖρα ποσ** **εἶτω. εἰς βασιλευσ.** Vbi ergo falsus: ubi discors a Platone ē Aristoteles ubi pro/ **phanus: ubi de deo minus q̄ deceat honorifice sentiens?**

Caput qntū ī quo dedarat q̄ rōne multa deo ad scribāt pipatetici q̄ de eo negāt platonici docetque quonā pacto p̄ q̄tuor gradus ad caliginē ascendamus quam deus in habitat.

Oluamus nūc rōnes Platonicoꝝ q̄bus nō eo mō cui & nos cōcordamus: **I** sed absolute aduersus Aristotelē unū cōtēdūt eē ente superius & q̄q̄ satis **Soluēdā ite/** **ex superioribus soluta sit priā rō: q̄ dicebat deus unū nō tamē ens. fuerit** **rū esse acha/** **tām ope p̄riū digredi latius ut ostēdamus cur nō solū a diuersis ut pote platonici** **demicoꝝ pri** **& peripateticis sed ab eodē sepe auctore multa de deo: & uere affirmētur & uere** **demicoꝝ pri** **gentur. Deus oīa ē & eminentissime atque p̄fectissime ē oīa. Qd̄ nō erit tālī ita ī mā rōnem.** **LL iii**

se claudat oīum perfectiōes ut qcqd ad ipfectionē spectat i rebus a se reiciat. pos
sumus aut qcqd ipfecti rōnem habet i his que sunt duplici capite definire. Alte/
in rebus du / rū ē. cū qd i re est qd i genere illius rei minus pfectū ē. Alterū cū pfectū suo quidē
plex. in genere ē: sed ideo nō simpliciter pfectū. qm̄ unius tm̄ generis pfectionē habet:
Exēplū eius & multa sunt extra ipm̄ genera suis pfectiōibus honestata q̄ i illo icludūtur. Exē
qd nō ē suo i plū primi cognitio sensualis nō ideo solū impfca est: qa cognitio tm̄ ē. & nō est ap
genere pscm̄ petito: sed quia & imperfecta cognitio est. Tum qa organo eget bruto & corpo/
Quomō sen rali: tum quia extrema solum attingit rerum ad intima. i. ad substantiam nō per
sus cognitio uadit. Cognitio item humana: que rōnalis dī imperfecta cognitio est: quia uaga
ipfecta co/ incerta mobilis laboriosa adde intellectualem cognitionē mentiū diuinarū: quas
gnitio est. theologi uocant angelos & ipsa etiam imperfecta cognitio est. Vel ob id saltem qd
Quomō co/ extra se querit quod intra se. i. plene non possidet hoc est ueritatis lucem qua eget
gnitio hūana & qua perficitur. accipe uitam? Vita ea que est in plantis imo que in omni corpo/
imperfecta. re est. Non ideo solum imperfecta quia uita est tantum & non cognitio sed qa nō
Quo cogni/ pura uita potius autem uiuificatio quedam ab anima in corpus deriuata semper
tio angelica i fluens semper admixta morti. Magis deniq; mors uocanda q̄ uita. Incipimus. n.
perfecta. si forte nescis. tunc mori cum primum incipimus uiuere & mors cum uita proten
Vita q̄ in om ditur tuncq; primum desuimus mori. cum a corpore mortis huius per carnis mor
ni corpore est tem absoluimur: sed nec perfecta uita est angelorū quā nisi peniter uiuificus radi
quō impfca. us diuinæ lucis foueret in nihilū tota dilaberetur eadē rō in ceteris: cū ergo deū co
Quādo inci gnoscētē deū uiuentē facis: illud primū attende ut uita & cognitio quæ illi ascri
piamus mori bitur. His omnibus detrimentis libera intelligatur. Sed non hoc satis. Restat enim
quādo uiuef altera imperfectio cuius exemplum hoc. Concipe uitam perfectissimam quæ. f. to
Exēplū eius ta sit uita & pura uita nihil habens mortale nihil mortis admixtū. quæ nullo ege/
qd nō ē sim/ at extra se per quod duret stabilis & permaneat. Concipe item cognitionem qua
plex pfectū & omnia & simul perfectissime cognoscantur. Adice & hoc cognoscētē. i. in se om
q̄q̄ suo in ge nia hæc cognoscere: ut non extra se quærat ueritatem. quam cognoscat: sed ipse ip
nere sit perfe sa sit ueritas adhuc horū utrūq; q̄q̄ suo in genere perfectissimum & tale ut extra
ctum. deum esse non possit. Sic tamen acceptum & ab inuicem distinctum deo indignū
est. deus. n. omnimoda & infinita pfectio est sed non ideo tm̄ omnimoda et infinita
qa oēs pticulares pfectiōes atq; infinitas tales se i cōprehēdat. Tūc. n. neq; ipse eēt
simplicissimus: neque infinita essent: que in eo sunt: sed esset infinitum unum ex
multis infinitis numero finitis aut pfectiōe. collectū: qd̄ aut dicere aut cogitare dī
deo prophanū est. At uero si uita que perfectissima quidē uita est. Sed uita est tm̄
& non est cognitio. Itemque si appetitio siue uoluntas que perfectissima quidem
uoluntas sed uoluntas tantum & non uita neque cognitio est. Similiaque alia in
deo collocentur manifeste futurum est ut diuina uita finite sit pfectionis: qm̄ eā
habet pfectionem que uitæ est non habet eam quæ cognitionis quæ appetentiæ
tollamus ergo a uita non id solū qd̄ eā ipfectā uitā facit: sed qd̄ facit eā uitā tm̄
& a cognitione similiter aliisque nominibus qbus deum appellamus tunc que qd̄

ex oibus remanebit necessario tale erit quale deum intelligi uolumus unum. f. p
fectissimum infinitum simplicissimum. Et qm̄ uita ens quoddā est sapientia item Quō deus a
ens quoddam pariterque & iustitia utique si pticularitatis & terminationū condi ipsum ens.
tionem his adimas: quod supererit non hoc aut illud ens erit? Sed ipsum ens: sed
simpliciter ens: sed uniuersale ens non predicationis uniuersalitate sed pfectiōis
similiter sapientia bonum quoddam est. quia hoc. f. bonum quod est sapientia &
non est illud bonū qd̄ est iustitia tolle ut inq; Augustinus hoc: Tolle illud. i. parti Augustinus.
cularem hanc tolle limitationem per quam sapientia ita est bonum quod est sapi/
entia. quod non est bonum quod est iustitia. pariterque iustitia sic habet iustitiæ
bonitatem: ut non habeat eam: quæ ē sapientiæ. Tuncque in enigmate faciem dei Videre dei fa
uidebis. i. omne bonum ipsum bonum simpliciter bonum omnis boni bonum. Ita cie i enigma
uita sicut ens quoddam est ita est unum quoddam: ē. n. pfectio una: pariterq; te.
sapientia pfectio una est. Abice particularitatē remanet non hoc aut illud unū. Quō deus ē
sed ipsum unum & simpliciter unum. Cum ergo deus ille sit. qui ut a principio di ipsum unū.
cebamus ablata omnium ipfectione omnia est. Certe cum a rebus omnibus et
quæ sub suo genere ipfectionem & sui generis particularitatem abdicaueris id
quod remanet deus est. deus ergo ipsum ens: ipsum unum ipsum bonum similiter
& ipsum uerū. Duos iam gradus promouimus ad caliginem ascendentes quam
deus inhabitat: a diuinis nominibus omnem purgantes maculam: que ex rerum
est significatarum ipfectione: Adhuc duo super sunt gradus quorum alter no
minum arguit deficientiam alter nostre intelligentie accusat inlimitatem. Hec Quō deus su
nomina ens uerum unum bonum conctetum quid dicunt & quasi participatum. per ens super
quare rursus dicimus deū sup ens: super uerū: sup unū super bonū esse: quia. f. ip/ unū sup bo/
sum esse est ipsa ueritas ipsa unitas ipsa bonitas. Verum adhuc in luce sumus: de/ num sit.
us aut posuit tenebras latibulū suū. Ad deū ergo nodū puētū ē donec. n. qd̄ d̄ deo Deus sup oē
& loqmur & sentimus: quāto infinita sua diuinitate capacitas nre itelligētie minor qd̄ dici a no
ē. Ad quartū igit gradū cōscēdētes itremus ignoratiē lucē: & diuini splendoris ca/ bis aut conci
ligine ex oculati clamemus cū propheta defeci in atriis tuis domine. Hoc unum de. pi potest.
deo postremo dicentes esse ipm̄ itelligibiliter & ineffabiliter sup id oē qd̄ nos de. ps.
eo pfectissimū uel loqui possumus uel concipere. Tunc super ipsam etiam quam
conceperamus unitatem bonitatem ueritatem. Superque ipsum esse deum eminē
tissime collocantes huc respiciens Dyonisius Ariopagita post ea omnia: quæ in sym Dyonisius.
bolica theologia in theologicis institutionibus. & quæ de diuinis nominibus &
de mistica scripserat theologia postremo in calce eiusdem libri quasi qui iam in ca
ligine esset: & ut poterat de deo sanctissime loqueretur sic post qdā alia ad idē atti
nētia exclamauit: neq; ueritas ē: neq; regnū: neq; sapiētia neq; unū: neq; unitas
neq; deitas: aut bonitas: neq; spūs ē quātū scire ipsi possumus: neq; filii neq; p̄ris
ē denominatio neq; aliud aliqd̄ ex his q̄ nobis aut alteri cuiq; i mundo sūt cognita

Primus gra-
dus.

Cōtra epicu-
ros egyptios
uarronem &
alios.

Quita decas
cōcordie pla-
& aristotelis
Secūdu gra-
dus.

Dyonisius &
platonici.

Peripatetici.
Parisiēses the-
ologi.

Augustinus.

Amate deū.
Nota.

Plato.

neque aliquid eorum que non sunt: neque eorum que sunt est: neque ea que sūt illā
sciunt sicut ipsa est neque scit ipsa q̄ sunt sicuti sunt: neque sermo ipsius ē: neque nomē
neque sciētia: neque tenebre: neque lux. neque error neque ueritas: neque ē ipsius ulla oīo po-
sitiō neque ablatio. Hec uir ille diuinus ad uerbum. Recolligamus q̄ diximus uide-
bimusq̄ in primo gradu discere deū nō esse corpus ut epicurei neque formā cor-
poris ut illi uolūt: qui deū asserūt animā esse celi uel uniuersi: qd̄ & egyptii ut scri-
bit Plutarchus existimarūt & uero theologus Romanus unde utriusq̄ magnū so-
lidi ut hāc & uerā & Aristotelis sūmā esse cōfirmant. Vide quātum a uera hi dei
cognitione deficiūt. In carcere quasi ī calce quiescentes: & tūc se ad dei fastigia cre-
dētes peruenisse cū humi adhuc iacētes pedē uersus eū nō dū mouerūt sic. n. nec
perfecta deus uita: neque ens perfectū neque perfectus etiam esset intellectus: sed pro-
fanam hāc opinionem quinta decade nostre cōcordie late incessuimus. Discimus
in secūdo gradu: qd̄ pauciores recte assequūtur: & ī quo falli possumus magis si a
uero intellectu paululum deuiauerimus: deū. s. nec esse uitā nec intellectū: neque
intelligibile: sed melius aliquid atq̄ prestantius oibus his. Noīa. n. hec oīa particu-
larem dicūt pfectionē qualis nulla in deo est. Quod respiciētes & Dyonisius et de-
inde Platonici in deo & uitā & intellectū & sapientiam: atq̄ his similia esse negant
sed qm̄ totā horū pfectionē: q̄ ī his multa & diuisa ē. Deus ipse sua unica pfectione
q̄ ē sua infinitas sua deitas q̄ ipse est in se unit & colligit: nō sicut unū ex illis mul-
tis sed unū ante illa multa. Ideo qd̄ alii & p̄sertim pipatetici: quos quātū licet se-
re ī oibus imitātur Parisiēses theologi. Hec oīa in deo eē cōcedūt. Quod dicētes
atque credētes nō solū recte dicimus & credimus: sed & cū is cōcorditer q̄ illa ne-
gāt. si illud nobis semp Aurelii Aug. fuerit ante oculos sapiētiā dei nō plus eē sapiē-
tiā q̄ iustitiā & iustitiā dei nō plus eē iustitiā quā sapiētiā. Vitāque pariter nō po-
tius ī eo eē uitā q̄ cognitionē: nec cognitionē magis cognitionē q̄ uitā. Omnia. n.
hec ī deo sunt unū nō p cōfusionē aut cōmitionē aut qualī distinctorum mutuā
penetrationem sed per simplicem summam ineffabilē fontalē unitatē. In qua oīs
actus oīs forma oīs pfectio sicut in primo eminentissimo duce penitissimis diui-
ne infinitatis thesauris ita sup oīa & extra oīa excellēter est conclusa ut sit tamē nō
solū oibus intima sed magis unū cū oibus q̄ ipsa sint secū deficiūt profecto uerba
& minus oīo dicitur etiā q̄ cōcipitur. Sed uide Mi Angele que nos infania teneat:
Amare deum dum sumus in corpore plus possumus q̄ uel eloqui uel cognoscere.
Amādo plus nobis proficimus minus laboramus: illi magis obsequimur. Malu-
mus tamē semp querēdo per cognitionē nūq̄ inuenire quod querimus q̄ amādo
possidere: In quod non amādo frustra ēt inueniretur sed redeamus ad nostra
euidenter tibi iam patet quo nam pacto cum deus alias & mens & intellectus
& uita & sapientia nuncupetur rursus aliquando super hec omnia collocetur.
Vtrunque tamen & uere & consone comprobetur. Nec propterea Platonē ab Ari-
stotele dissentire: quod ille in sexto de re pub. libro deum quem ibi uocat ideam

boni super intellectum & intelligibilia statuat dantem illis quidem ut intelligant
His autem ut intelligantur: Hic autem. s. Aristoteles sape deum & intellectum Aristoteles.
& intelligentem & intelligibile uocet. Nam & Dyonisius areopagita cum idem Dyonisius.
dicat quod Plato non tamen negabit etiam cum Aristotele deum se ipsum et alia
non ignorare. Quare si se intelligit et intellectus & intelligibilis ē. cognoscit. enim
& cognoscitur necessario q̄ se ipsum cognoscit & tam si quali p̄ticulares ut dixi has
pfectiones accipiamus: aut cū intellectū dicimus naturā significemus quā ad itelli-
gibile quali ad aliud extra se tēdat. nihil minus q̄ Platonici Aristoteles etiā deū &
intellectū & intelligibile eē cōstātissime sit negaturus. In tertio gradu plus aliquid Tertius gra-
nobis dū tenebris p̄pinq̄bamus illuxit ut nō solū nō imp̄fectū & q̄li macū aliqd̄ dus.
ens deū impia cogitatiōe singamus q̄le esset si uel corpus uel corpus aīa: uel cōstitu-
tū ex eis aīa diceret: neque itē p̄ticulare aliqd̄ genus q̄q̄ p̄fectissimū q̄li humana la-
pientes eū faciamus ut si uel uitā dicamus uel mētē: uel rōnē: sed etiā eo qd̄ uni-
uersalia indicāt noīa: q̄ oīa ambiūt uno. s. uero ente & bono melius esse cognosca-
mus. In quarto gradu nō solū supra illa: sed supra oē nomē qd̄ formari supra oēm
notionē: quā cōcipi a nobis possit ipm̄ eē sciebamus. Tūc primū ipm̄ aliquo mō
scientes cū eū oīo nesciebamus. Ex q̄bus colligi illud pōt nō solum eē deū ut dicit
Anselmus quo nihil maius cogitari pōt. Sed id esse qd̄ infinite maius est oī eo qd̄
pōt excogitari: ut uere dixerit iuxta hebraicā litterā Dauit propheta. Tibi silentiū
laus. Hec p̄ solutiōe prime rōnis dixerimus: unde magna ēt apitur fenestra legiti-
me itelligentiā librorū Dionisii q̄ de mystica theologia & de diuinis noibus inscri-
būtur. In q̄bus illud cauendū: ne aut minora faciamus q̄ sunt quā ille scripsit. sunt
aut maxia: aut dum paruū existimamus oē qd̄ itelligimus somnia nobis & i extri-
cabilia comenta cōfingamus.

Caput sextum ī quo secundam soluit rationem platonicoꝝ de prima. s. materia.

q̄ Vod uero obiciunt de prima materia friuolum est. Illa. n. quatenus ens
est eatenus una est quinimo si Platonis sectari uerba ad unguē uolunt:
concedant oportet unius illā habere minus rōnem q̄ entis. Neque. n. Pla-
to uult eā eē p̄fus nihil alioq̄n quō receptaculū formaꝝ quō nutrix quō natura q̄
dā & reliqua erit: quā eā esse ī thi meo ille confirmat. Nō ē igitur nihil. i. non oīo
entis exps si Platonē credimus: qui tamen eādē in philebo uocat nō solū multitu-
dinem quā ut ipsi uolunt opponitur uni: sicut nihilū opponitur enti sed infinitum
Multitudo autem si sit finita non omnino fugit rationes unius quoniam qua fini-
ta est una est at infinita multitudo ita omnino unius ueram nō habet sicut nec ter-
mini. Materia ergo prima secūdu Platonē magis ens q̄ una. Quam qui contra di-
sputant ut unum ente superius comprobarent ens non esse & tamen unū esse dice-
bāt. Iamblicus item Platonicus in eo libro quem facit de secta pythagorica mate-
riam primam uocat dualitatē eo q̄ dualitas prima sit multitudo & reliquarū oīum Iamblicus.

multitudinum radix. Materia ergo prima secundum eum qui magnus adeo iter platonicos est ut diuinus uocetur non solum non una sed multitudo sed radix ois quæ in rebus multitudinis est. Hæc diximus sua illis obiectantes. Caterum neque unitatis ex parte omnino est illa sicut neque esse: Exactam autem unitatem ab eadem a qua & esse recipit forma. pretereo que de unitate eius uel affirmatiua uel negatiua disputatur: que oia his notissima: quæ uel unã cum Aristotele de ambulatiunculam fecerint:

Caput septimũ in quo tertiã soluit rone platonicoꝝ de multitudine ostenditque dicentibus unum esse ente cõius aliquid esse concedendum quod plato negat.

Solutio ter
tie rationis . /

Rõ aduersus
platonicos p
bas dici secu/
dũ platonem
nõ posse unũ
esse ente su/
perius.

Alluntur aut plurimũ in tertia rone. Nõ .n. eo modo opponitur multitudo uni: quo modo opponitur nõ ens enti. Hæc .n. cõtradiçtoriam habet op positione: illa aut priuatiua aut cõtrariã de qua re late disputat Aristote lici decimo libro prime philosophie. Sed uideant quas ruinas incidat qui uocantur Platonici & unũ dicunt ente superius. Certum est quotiens duo ita se ha bent genera ut sub altero tanq̃ sub comuniõri alterum sit: fieri posse ut aliquid in ferioris ambitũ effugiat: quod tamẽ non effugiat. superioris. Hoc .n. est quare illud dicitur esse cõius. Exemplum i promptu quia animal cõius est homine: potest fie ri ut aliquid sit non homo siue nõ sit homo quod tamẽ sit animal pari ergo ratioe si sit unũ ente cõius fieri poterit ut aliquid sit nõ ens siue nihil qd tamẽ sit unũ atque ita de nõ ente unũ predicabitur quod expresse in sophiste confutat Plato.

Caput octauum in quo declarat quomodo quatuor hæc: ens. s. unum uerum et bonum in omnibus sint que sunt post deum.

Auicenne
sectatores.
Auerrois.
Plato.

Erissima ergo snia e quatuor eẽ q oia ambiũt ens unũ uerũ & bonũ. Si ita accipiatur ut illoꝝ negatiões sint nihil diuisum falsũ & malũ. Addita sũt his quatuor duo alia. Aliqd .s. & res a posterioribus Auicena secutis: qui multis i locis philosophia Aristotelis interpolauit: unde sunt illi cũ Auerroẽ magna bella pugnata sed quãtũ ad hoc spectat: parua i re discordia. Diuidũt .n. hi quod sub uno itelligit i unũ & aliqd qd a Platone nõ abhorret: q i sophiste iter has cõif simas dictões enumerat aliqd: & qd sub ente cõtinet partiũt i ens & res sed de his alibi quatuor hæc ut captũ psequamur aliter sũt i deo: aliter i his q sũt post deũ quã do qdem hæc deus habet a se alia habet ab eo. Videamus primo quõ insunt rebus creatis. oia q sũt post deũ habet cam efficiẽte exẽplarẽ & finalẽ. ab ipõ .n. p ipm et ad ipm oia. Si igit res cõsideramus ut a deo efficiẽte cõstituũtur: sic entia dicũtur qa illo efficiẽte eẽ picipat: si ut exẽplari suo quã uocamus ideã secundũ quã illas cõdidit deus: qdrat & respõdet: uerã dicũt. Vera .n. imago Herculis dẽ: q uero Herculi cõformatur. Si ut ad eũ tanq̃ ad finẽ ultimũ tendũt bone dicũtur: Si ue ro una qd res secundũ se absolute accipitur una cognominatur. Est aut hic ordo ut

Ordo in his
quatuor.

primum unumquodque sub entis rone cõcipiatur qm̃ prius efficit agẽs unũ quod que q̃ illud in se sit aliquid alioquin non secundum totum quod est esset ab agẽte Quo sit ut nihil sit post deũ. qd cõcipiẽtes hoc de eo nõ itelligamus qd est ens ab alio: ens finitũ: ens participatũ. Succedit enti unũ. Tertia est ueritas quia postq̃ e aliqd in se uidẽdũ e an sit tale quale e exẽplar ad qd fuit formatũ: cui si simile iue nitur reliquũ ut in illud ut pote affine atque cognatũ p bonitatẽ se cõuertat. Equa li aut hæc esse ambitu quis nõ uideat: da aliquid esse certe & unũ e: Nam q unũ non dicit nihil dicit ut ait Plato in sophiste. Est enim illud quicquid est a se indiui sum & ab aliis diuisum: q nõ sunt ipsum. Hoc aut itelligimus cũ dicimus unum siue ut Platonis uerbis loquamur est idẽ sibi & ab aliis alterũ qd unicuique rei cõ gruere i eodẽ dialogo ipse cõfirmat. Verũ e et necessario. Nã si e homo utique ue rus est homo: idẽque dictu hoc nõ esse uerũ aurũ & nõ esse aurũ nã cũ dicis uerũ aurum non est. Hoc significas: uidetur quidẽ aurũ & est aliqd simile auro: sed nõ est aurũ: propterea Aurelius Augustinus definiẽs in soliloquiis qd sit uerũ ait uerũ e id qd e: qd nõ ita accipi debet ut idẽ sit ens & uerũ. Sũt .n. licet re idẽ: rone tam & diffinitõẽ diuersa: qre unũ palid dfiniri nõ debet sed hoc exprimeũ uoluit Aug. tũc dici re uerã cũ est id qd uocatur & esse dicitur: ut tũc uerũ e. aurũ cũ aurũ e & nõ aliud est q aurum. Hoc est ergo quod dixit uerũ e id quod est: quod quidã nõ aduertentes caluniam faciũt diffinitioni. Similiter aut & bonũ est qa qcqd e qua tenus est bonũ e: & longe errat Olympiodorus mea qdẽ snia sic credẽs probare ali ud esse bonum & ens: qm̃ bonũ simpliciter desideramus. Nõ aut eẽ simpliciter sed bene esse ideoque fieri posse ut si male sit nobis nõ eẽ desideremus. nã ut illud om mittamus an qbus male & misere est recto & naturali desiderio appetere possunt ut nõ sint: nõ aduertit ille sicut multiplex est esse ita multiplicẽ eẽ bonitatẽ. Est .n. primo esse naturale rerũ ut homini. esse hominem: leoni esse leonem lapidi esse la pidem: qd esse & naturalis bonitas indiuidue sequit. Sũt alia esse: q aduentitia di ci possunt ut hoĩ eẽ sapiẽtẽ esse pulchrũ esse sanũ: quẽadmodũ aut sapiẽtia & pul chritudo alia entia sunt ab humanitate ita alia bona sunt. Aliud .n. bonũ humani tas qua homo e homo aliud bonũ sapiẽtia qua nõ iã ho: sed ho sapiens euadit: si cut & hec aliud & illa aliud ens & est & dẽ. Sicut ergo oia appetũt bonũ ita oia ap petunt esse & primo quidam eam appetunt bonitatem quã esse naturale cõsequi tur: quoniam hæc fundamentum sequentium bonitatum: quã illi omnes adueni unt ut sine illa stare non possint. Quomodo enim erit fãlix qui omnino non erit: uerum non illa eis sufficit bonitas quam tunc adipiscuntur cum primum sunt: sed cupiunt accedere & reliquas: quã illam primam absoluant & exornent sicut autẽ uere dicimus preter primam ab eis bonitatem alias appeti bonitates ita uere dice re possumus pter primũ eẽ desiderari ab eis alia eẽ: quia aliud esse est esse fãlicem aliud esse hominem. Et si quis det fieri posse ut quis nolit esse si non sit fãlix non sequetur ut putat Olympiodorus aliud esse bonum aliud ens. sed aliud eẽ ens ho minem aliud fãlicitatem: pariterq; aliam hominis bonitatem aliam fãlicitatis:

Plato.

Verũ cõuer/
ti cum ente.

Augustinus.

Bonũ cõuer/
ti cum ente.
Disputat ad
uersus olym
piodorus.

quarū alterā. i. primā hō nō uult nisi hēat & secūdā. ommitto an eadē rōne aliqd bonū simpliciter dicatur & ens simpliciter: an qd ens dī: simpliciter bonū tale: & qd bonū simpliciter: ens tale dicat. nō. n. hic oīa disputādi locus: uere ergo dicebamus unūqdq; qd ē eatenus eē bonū q̄tenus ē. uidit. n. deus cuncta quæ fecerat & erant ualde bona. Quid ni: a bono opifice sunt: qui sui similitudinē omnibus imprimunt que sunt ab ipso. In entitate igitur rerum admirari potētiam efficientis possumus dei: in ueritate uenerari artificis sapientiam: in bonitate reclamare amantis liberalitatem in unitate suspicere conditoris unicam ut sic dixerim simplicitatem: Quæ unumquodq; sibi tum omnia iter se inuicem tamē ad se ipsum uniuert omnia: sic unumquodq; ad suimet: ad aliorum: ad dei postremo uocans amorem. Examinemus & eorū opposita an equali similitudine ambitu sint falsum & nihil idē esse ostendunt q̄ supra diximus. Malum & nihil si differre dicamus reclamabunt

Malū & nihil
hil cōuerti
Cōtta errorē
manicheorū
Nihil & diuini
sum cōuerti
Aristoteles

philosophi pariterq; theologi. Quare & facere malum nihil est facere dicitur solet mali non esse causam efficiētem sed deficientem unde illorum insania cōfutat. qui duo principia posuerunt aliorum bonorum alterum malorum quasi efficiēs aliquod principium mali esset. sed diuidere rem idē est q̄ destruere: nec ita possumus rei cuiusdam suam & naturalem unitatem adimere: ut nihil minus illius esse in sua integritate remaneat. Non enim totum est sue partes sed illud unum quod dissultat ex partibus ut docet Aristoteles octauo libro prime philosophie. Quare si in partes diuidas totum partes remanēt quidem totum autem quod diuiditur ipsum non remanet sed definit esse actu: & potentia tantum est sicut partes: que prius erant potentia tunc esse actu incipiunt: quippe que prius cum erant in toto unitatem propriam actu non habebant quam tunc primum sortiuntur: cum se parate a toto ipso per se subsistunt.

Caput nonum in quo declarat quomodo illa quatuor in deo sunt.

Examinemus rursus qualiter hæc sunt in deo cui non insunt in respectu ad causam quam non habet: ipse. n. omnium causa a nullo est: duplici autem ratione in deo possunt cōsiderari aut quatenus aliorum causa ē: quæ distinctio creatis rebus nō cōuenit quātum ad presens negotium at tinet: quoniam deus sic esse potest ut non sit causa. Alia non sic esse possunt ut nō sint ab eo igitur deum primitus sic concipimus ut sit uniuersitas omnis actus: plenitudo ipsius esse: quam intelligentiam ita subsequitur ut sit unus ut neq; oppositum concipi possit. Vide quantum aberrant: qui plura prima principia fingūt plures deos. Statim & uerissimum est: quid enim habet quod appareat esse & nō sit qui est ipsum esse cōsequens certe ut sit & ipsa ueritas: sed & ipsa bonitas erit. boni enim tres conditiones ut scribit Plato in philebo ut sit perfectum sufficiens expectandum erit autem hoc quod tale concipimus perfectum: quia illi nihil deerit qui est omnia erit sufficiens quia illud possidentibus nihil deerit in quo inuenient oīa

Boni tres cōditiones secūdu platōnē.

erit expectandum: quia ab illo & in illo sunt omnia: que expecti aliqua ratione possunt deus ergo plenissima entitas indiuidua unitas solidissima ueritas beatissima bonitas. Hec ni fallor est illa τετρακτυς. i. quaternitas per quam pythagoras iurabat uocabatq; principium semper fluentis nature principium. n. hæc quæ unus sunt deus omnium esse demonstrauimus: sed & iuramus per ea que sancta que firma: que diuina sunt: quid illis aut firmiter aut sanctius aut diuinius? Quod si deo ut rerum causa est appellationes has quatuor assignemus ordo totus inuertitur. Primo enim unus erit quia prius in se intelligitur q̄ intelligatur ut causa. Secundo erit bonus. Tertio uerus: Quarto ens. Nam cum cā quæ dicitur finis prior ē ea q̄ est exemplaris & exemplaris prior efficiente: primum. n. appetimus habere quo ab iniuria tempestatum protegamur tum ideam domus mente concipimus postremo in materia illam extrinsecus efficiendo formamus quare si quemadmodum superiori capite definiuimus bonum ad causam finalem uerum ad exemplarem ens ad efficientem spectat deus ut cā est. primo boni tum ueri postremo entis rationem habebit quæ omnia breuiter hic perstringimus. facta alioquin questionum multarum atq; magnarum.

Pythagoras.

Caput decimum in quo totam disputationem ad uitæ institutionem & morum emendationem conuertit.

Erunt ne aliis potius q̄ nobis disputemus illud curandum ne altissima perscrutantes in humili. i. indigna his conditione uiuamus: quibus cælitus datum ut indagare cælestium etiam rationes possimus. Sed illud assidue meditandum hanc nostram mentem: cui diuina etiam peruia sunt ex mortali seminio esse non posse neq; felicem alibi q̄ indiuiuorum possessione futuram: tā tōq; magis dū hic quasi aduena peregrinatur propinquare felicitati quanto posthabita cura terrenorum ad diuina se magis erigit & accendit admonere autem in primis nos presens disputatio uidetur ut si esse beati uolumus beatissimum omnium imitemur deum unitatem in nobis ueritatem bonitatemq; possidentes. Unitatis pacem turbat ambitio & sibi herentem animū extra se rapit & in diuersa qua si lacerū trahit atq; discerpit. Veritatis splendorem & lucem in ceno in caligine uoluptatum quis non amittet: bonitatem furacissima nobis furatur cupiditas. i. auaritia. bonitatis. n. peculiare hoc comunicare alius bona quæ possides. quare cū quereret Plato cur deus condidit mūdū: respondens ipse sibi bonus inquit erat. Hæc sunt illa tria superbia. s. uitæ: concupiscentia carnis & concupiscentia oculorū: quæ ut scribit Ioānes ex mūdo sunt & nō sunt ex patre: qui ipsa unitas ipsa ueritas ipsa bonitas ē. Fugiamus hinc ergo. i. a mūdo q̄ positus in maligno euolemus ad patrem ubi pax unifica. ubi lux uerissima ubi uoluptas optima sed q̄s dabit pēnas ut illuc uolemus. Amor eorū q̄ sursum sūt. Quis adimet: libido regū que sup terrā quam si sectemur iacturam facimus & unitatis & ueritatis & bonitatis. Neq; n. quam si sectemur iacturam facimus & unitatis & ueritatis & bonitatis. Neq; n.

Nota.

Unitatis pacem turbat ambitio.

Bonitatem concupiscentia oculorū: quæ ut scribit Ioānes ex mūdo sunt & nō sunt ex patre: qui ipsa unitas ipsa ueritas ipsa bonitas ē.

Nota.

MM

sumus unū si curuū sensum & spectantem caelestia rationem uirtutis scedere non deuincimus: sed duo in nobis principes quasi per interualla regnantes dum nunc deum per legem mentis nunc baal per legē sequimur carnis & regnū nostrū in se diuisum profecto desolatur. Quod si ita erimus unū ut mancipata sensui ratione sola imperet lex mēbrorū falsa erit hęc unitas quia ueri ncn erimus dicemur .n. et apparebimus homines esse. i. animalia ratione uiuētia & tam erimus bruta: quibus pro lege sensualis est appetētia pręstigiū faciemus his qui nos uidebūt inter quos habitabimus. Nō respōdebit imago suo exēplari in star .n. dei sumus deus at spiritus. Nos nō spiritales iā: ut Pauli utar uerbis: sed animales cū aut per ueritatē ab exēplari nō excidemus restabit ut per bonitatē ad ipsum tendentes illi aliquando copulemur. Quod si tria hęc unū .s. uerum & bonū perpetuo annexu ens consequuntur. Reliquū est ut cū illa nō sumus etiā prorsus nō sumus: & si esse uideamur: & quāuis credamur uiuere moriamur tamē potius iugiter q̄ uiuamus.

FINIS.

PRIMAE OBJECTIONES ANTONII FAVENTINI ADVERSUS LIBELLVM DE VNO ET ENTE.

Paulus.

Prima obiectio.

Libellus quispiā de ente & uno inscribi mereatur necesse est entis uniusq; naturā proprietatesq; explicet: hoc autē opusculo quod nuper in manus meas uenit: quodq; de ente & uno inscribitur non nulla pertractantur a titulo atq; inscriptione pene aliena: principale si quidē auctoris propositum est disputare an iuxta Platonem ens

unūq; sese inuicem mutuo cōsequatur: an ut academici putāt unū sit ente cōius: sed hoc nō ē de ente & uno ptractare sed de mutua entis uniusq; conuersione: nec oīo absolute sed iuxta Platonē dūtaxat: nec enim si quispiā philosophus eam solū q̄stionē agitare quæ ē an aīa imortalis sit propterea de aīa disputaret sed desola animæ imortalitate tractatus haberetur. Aut preterea opis auctōr academicos arbitrari deū iuxta Platonē uere ac pprie ens nō eē: qđ eadē plurimū demiror. Si .n. omnes academicos siue platonicos intelligat quēadmodū locutio significare uideatur: alioquin nō absolute pronuntiaret id academicos sentire mendatio fortasse nō caret. Themistius enim inter Platonicos auctōr nō ignobilis ideā quæ rerū principiū est ex Platonis sententiā testatur uere ac pprie ens esse & unū: platonici uero aut omnes aut plerique non aliud putant ideam: aliud uero rerum opificē deū prosequens preterea dicit. Si quoquomodo defendi potest iuxta platonem eē unū ente cōmuniū ita censendum est: uocabula inquit que nomine pū latino concreta appellat: ut est candidum: lucens: ens: alienum aliquid significant: quo presentē res uocabuli appellationem sortiuntur. Aliud quippe est candor aliud candidū: aliud hō: aliud hūanitas: ens igitur uocabitur in quo esse aliud est: aliud uero qđ subsistit: deus igitur qui ipsum esse est: ens cēseri non poterit sed unus ex quo omnia continet & claudit: sed non ne huiusmodi defensio sibi ipsa parū coheret: qua

Secunda

Themistius.

Tertia.

enim ratione candidum & homo & ens alienū aliqd significāt: eadē quoque unū & beatū & deus & similia huiusmodi multa alienū aliqd significēt necesse est: deus igitur q̄ unitas est & beatitudo simul & deitas neq; unus uocari poterit nec beatus nec oīo deus. quō igitur ens nō ē sed unus. Preterea ens eo dictū ē qđ est quēadmodum Confirmatio
modū igitur fieri nō pōt ut q̄ sedet sedens nō sit fieri etiā nō poterit ut qui uere ac proprie est ens non sit: ego enim inquit deus sum qui sum. Admirabilius autē uideri pōt qđ nō solū iuxta Platonē defendere conatur deū ens nō esse: uerū ēt Aristoteles Quarta.
telē quoq; ipm i eadē sniam trahere conatur: qnto enim inquit metha. libro: ens diuidit in ens p se & p accidens ens uero p se in decem pdicamenta: i nullo autem inquit genere deus collocari pōt quēadmodū beatū Thomam demonstrasse existimat: Si igitur deus nō est ens p se neq; p accidens ut cōstat iuxta Aristotelem ens nō erit: preterea ens in substantiā & accidens iuxta uulgatissimā diuisionem segregatur: nō est autem deus accidens neque substantiā ea enī inquit genus est: deus aut cuiuslibet generis limites excedit: sed equidem nō uideo qua rōne ductus opis auctōr Aristoteli nostro Platonica ascribat opinionem. si tamē opinio Platonis est: diuisio .n. entis i ens p se & p accidens cōplexi entis diuisio est quēadmodū beatus Sanctus thomas.
Thomas: cui plurimū auctoritatis tribuit eo loco subtiliter scribit: Idem manifeste Aristoteles.
stū est exemplis: ens .n. p accidens iuxta Aristotelem est triplex aut .n. accidens de substantiā p̄dicatur aut subm de accidente aut accidens de accidente: q̄ oīa ad cōplexionē p̄tinent: pari mō entia p se uocātur i qbus aliqd p̄dicatur qđ uel ad substantiā p̄tinet uel ad quātitatē uel aliud genus dūmō qđ p̄dicatur subiecto p se conueniat ut albū Socrati: nō etiā hominē: alias equo: entis at i substantiā et accidens diuisio deū quoq; cōplectitur: est .n. p affirmationē negationemq; facta diuisio: substantia enim est: qđ nulli inicitur sed per se est: accidens at qđ est i alio uelut i subo horū at nihil est mediū ut Beatus Thomas putat: Si qdem inter subm habere & nō habere nulla medietas cogitari pōt. substantiā igitur quæ accidenti opposita est genus non erit: Si deus nullo genere continetur. Preterea non est indubitata aristotelis opinio deū p se nullo genere cōtineri: adsunt enim nonnulli aristotelem imitati q̄ existiment deum i pdicamto p se collocari: et ego qdem puto ea sniam insignem philosophum Boetiū fuisse monstraremq; si opus esset ex uerbis Boetiū Augustinus.
nec non augustini apte id colligi. Rursum ait unius negationem esse diuisum qđ Augustinus.
probat eo qđ res destruitur quādo discernitur diuiditurq;: sed quomō diuisum p̄t
uni tanq̄ negatio opponi: inter affirmationem enim negationemq; cōtradictio ē: Quinta
chymera uero neque una est: neque diuisa: nec hoc quod est dyamētrum esse cōmensurabilem aut unum est aut diuisum. Falsum quoq; ueri negationem esse existimat: quod & si quoquomodo defendi possit. At tamen contrarium potius est qđ Sexta.
negatio: quemadmodum Beatus Thomas monstrat: non enim chymera uera est Beatus thomas.
aut falsa: nisi uocabulo prorsus abutamur: uerum enim est quod est. hoc est ut ipse
se exponit quod est id quod uidetur & dicit: falsum igitur erit quod non est id qđ
uidetur & dicitur ut numus falsus: nihil igitur falsum esse cōtingit nisi qđ uidetur
MM ii

Septima.
Aristoteles.
Confirmatio

esse aliud qd nō ē: Inter id uero qd uidetur esse qd ē. & id qd nō est qd uidetur
nulla cōtradictio est uey. igitur falsumq; nulla affirmatiōis negatiōisq; oppositiōe
aduersantur: malū ēt boni negationē putat: Aristoteles uero bonū & malū cōtra
riōy genera esse i pdicamētis affirmat: qd aut negatio ē genus esse nō pōt. Prete/
rea bonū ea rōne qua bonū est expectēdū ē: Malū uero fugiēdū: expetere uero &
fugere inuicē cōtraria sūt quēadmodū cōgregare segregareq; bonū igitur & malū
erūt cōtraria: qd Boetius quoq; i pdicamētis asseuerat qd ceteri circa id dixerit.
FINIS.

Responso primarū obiectionum.

IO. PICVS MIRANDVLA ANTONIO FAVENTINO SALVTEM.

Vestiones tuas aduersus eum libellū: quē nup edidi de ente & uno
tāta cum uoluptate legi: quāta a te & caritate & libertate animi sūt
perscriptæ: debeo tibi plurimū nomine huius officii: qd si uel ami/
cis i penderemus liberius: uel ab eis libentius exigeremus: essemus
certe longe q̄ sumus: & doctōres & meliores. sed exitialis hæc psua
sio cepit hominū mentes: ut nō placere nos illis putemus: quibus errata nostra nō
placent: liberūq; amicorū iudiciū uel odiū uel morositatem: adulationē uero: amo
rem & naturæ bonitatē interpretemur. Ita sit ut dum laudari malumus uel in me
riti: q̄ uel merentes castigari irrideamur semp laudē nunq mereamur. Vide quā/
tum erremus. Nā laudatio oīs sere semp inutilis: sepe at noxia. Qm si uera: quid
afferat utilitatis: si sit falsa: insanos profecto nos efficit q̄ laudamur: ridiculos autē
qui laudāt. Reprehensio certe utilis semp: quæ si sit iusta ad cognitionem: si minus
iusta: ad defensionē nos excitat ueritatis. Deniq; quid est aliud castigari: q̄ alieno
labore fieri meliorem: aut quid aliud librum amici lima splendescere: q̄ de illius
uigiis te proficere dormientē. Non possum igitur: ut dicebam tibi plurimū non
debere Qui de his quæ in meo libro. tibi minus placuerūt: quid sentires: mihi libe
re significasti. Agnouit preter beniuolentiā: in tuis scriptis: tuam etiā illam: mihi iā
pridem notam ingenii dexteritatem: cepiq; statim: non quasi pater: sed quasi iu/
dex examinare seuerius quæcūq; notaueras: ut pote quæ iam mihi etiā ipsi de tuo
testimonio insuspitionē uenerāt falsitatis. Sed ita cogitāti occurrerūt nonnulla q/
bus defendi illa & uindictari a culpa posse uiderentur: Quæ quidē libere uolui ad
te p scribere: ne forte quā inte laudo uirtutē minus ipse amplecterer: ut si in illis ta
xandis tuū iudiciū nō imitor: saltem indefendendis imiter libertatem. Nō recte in
quis liber de ente & uno inscribitur: cū de entis uniusq; natura pprietatibusq; oī/
bus i eo nō agas: sed de unius tātū entisq; cōuersiōe. Mihi Antoni ita uideri solet
duo q̄si uestibula libris prestitui Titulū & Prohemiu. Titulus Prohemiu curtū ē?
Prohemiu titulus susus & explicatus. Promittit titulus tractatū de ente & uno: qd

Solutio pri/
me obiectōis
Titulus
Prohemiu
quid sunt.

aut de ente & uno tractādū sit phemiū explicat. Quod si fiat in titulo: Timendū
ne libri titulus liber fiat. Possit hoc defendi piudicio mille auctōy a qbus pscriptæ
libris eorū titulationes calūniā eandem paterentur. Sed non id q̄stioni pondus ut
uel ego uel tu in ea diutius occupemur. Miraris p̄terea quod a platoniciis creditū
dixerim deū non esse proprie ens. Noli me mirari sed illos quos & ego tecū in hu/
ius dogmatis assertionē non probo sed hoc illos sensisse quod tibi pene i credibile
uideē hocque posteris scriptū reliquisse: notissimū oibus q̄ platonica legerūt. hoc
Sirianus Proclus Plotinus & q̄ denique extāt Platonis iterptes uno ore cōfirmāt.
at inq; Themistius iter platonicos non ignobilis asserit ideā ex platonis snia uere
ac proprie ens esse & unū: platonici at uel oēs uel plerique non aliud putāt ideā
aliud resy opificē deū: Quare si idea ens pprie dī & deus ēt ipse pprie dicitur ens.
Hæc tu satis igeniose sed uide an satis perite. Illi. n. Proclus. f. & Plotinus ideā fa/
tentur esse ens & dici: sed deū ut supra entia ita supra ideas esse cōtēdūt. Plotinus
n. i ea mēte q̄ deo pxima ē quā & primū ens & primū itelligibile & primā uitam
uocat ideas oēs collocauit ut sit deus ideay nō sinus sed sons non receptaculū sed
principiū. Proclus nō unū mō sed multos ordines mētiū medios facit iter deū &
ideas q̄rū plenitudinē: emulatus platōis uerba i thimeo p se aīal nūcupauit. Prate
reo Sirianū Ameliū Iamblicū aliosq; cōplures idē sētiētes. Rudimta hæc & q̄si icu
nacula sūt illius doctrine q̄ Platonica existimatur. Qd siq; tibi det nō aliud re eē
ideā & deū: aliud tam rōne esse nec tu negabis. Quæ diuersitas abunde faciet ut
deus qdē quatenus exēplar ē hoīs eq̄ leonis ens dici uere possit: quatenus uero ni
hil respicit extra se nullāq; ad res creatas habet habitudinē sed i suæ diuinitatis re
cessu solitarius manet appellationē oēm entis excedat sitq; eius neq; nomē neque
opinio ut Dyonisius inquit: Quare manifestissimū est & ap̄ principes academie
deum proprie ens dici nō posse & si quis det ideam & deum re esse idē non tamen
continuo sequi ut si idea sit ens: deus etiā pprie ens dicendus sit. Transseamus ad
alia inter quæ illud tibi maxime displicet quod dixerim aliquā esse loquēdi rōnē
quam si sequamur uere dicere poterimus unū esse ente superius. Quando quidē
sic deo dare unius possumus appellationem ut entis tamen non demus: propterea
q̄ ens concreti nominis (sic. n. latine loqui possumus) faciem habeat: significatq; id
quod ab alio esse participat quod de deo dici non potest qui est ipsum esse. eadem
inquis ratione unum appellari non poterit quia & unum. f. concretum nomen est
quemadmodum & ens. Hanc ego questionem & uidi cum scriberem & dissolui
nam simulac probaui ens quia id significat quod non ex se: sed alterius participa/
tu est enuntiarī de deo non posse: adiunxi cui. f. deo quoniam unius datur ap/
pellatio consequens inde ut unum supra ens esse fateamur: statimque post hæc
tuz isti occurrens obiectioni adieci: uocamus autem tunc deum unum non tam
enuntiantes quid sit q̄ quomodo sit omnia quæ est ex quomodo ab illo omnia sunt
unum enim inquit Dyonisius dicitur deus quia unice est omnia rursus unus dici/
tur quia ita principium omnium est quæ sunt sicut omnium numerorum princi/
MM iii

Solutio secū
de obiectōis
Sirianus
Proclus.
Plotinus.
Themistius.
Opinio ploti
ni de ideis.
Opinio p̄di
de ideis.
Sirianus.
Amelius.
Iamblicus.
Alia solutio.
Dyonisius.
Solutio ter/
tie obiectōis
Dyonisius.

pium unitas est. Hæc ego ibi aduerbum. Si igitur cum deum unum dicimus enū-
tiare uolumus quid sit fateor tecum eadem ratione dici unum non posse qua neq;
ens dici potest quia utrūque scilicet concretum nomen est. Quin hoc ipsum ego te
prior in eodem libro aperte asserui per hæc uerba: hæc nomina ens uerum unum
bonum concretum quid dicunt & quasi participatum. Quare rursus dicimus de-
um super ens super uerum super unum super bonum esse quia ipsum esse est ipsa
ueritas ipsa unitas ipsa bonitas. Hæc ibi.

Non me igitur fugit: cum scribebam: & eque concreta esse ens & unum & ratioe
concretionis aut neutrum aut utrūque pariter a deo remouendum. uerum quem
admodum supra admonueram: cum deum unum non tamen ens dicimus nō qd
sit deus: sed quomodo sit id quod est: significamus: quia scilicet principalissime et
simplicissime est omnia. Qui modus per entis appellationem nullo pacto uel indi-
cari uel figurari potest: per unitatis autem typum & cognominationem potest: Ita

Aristoteles.
Solutio quar-
te obiectionis.

Aristoteles
Plato
Aristoteles
Plato
Dyonisius

enim se habent entia sicut numeri ut scribit Aristoteles: & numerorum tam princi-
palissima q̄ simplicissima unitas est. Adiciis admirari te q̄ non solum iuxta Plato-
nem sed iuxta Aristotelem etiam uelim defendere: deum non esse ens. Ego uero si
librum attentius percurristi hoc toto opere principaliter ago ut ostendam deum et
esse & dici proprie ens: non solum ex Aristotelis dogmate sed etiam Platonis con-
sequenterque unum non esse ente superius. uerum ne omnino insanire uiderentur
qui id dixerunt deum scilicet non esse ens sed super ens: Inter quos si nec Plato sit
nec Aristoteles certe Dyonisius est areopagita utroque maior: probare conatus
sum aliquam esse locutionis rationem: quam si sequamur non absolum erit a ue-
ritate: deum appellatione entis esse maiorem. Quam a peripatheticis etiam inter-
dum usurpari: licet a deo abhorreas. negare tamen non potes nisi illorum neget
auctoritatem. Quibus tua etiam sententia primus in illa familia locus debetur.

Tho.

Nam diuisionem entis in substantiam & accidens frequentem esse apud aristote-
licos quis nescit? Cum autem ita ens diuiditur deum non ens sed supra ens esse
tui Thome sententia est de quo illud olim solebas dicere Thomam aufer: Mutus
fiet Aristoteles uerba Thome ferme hæc sunt. Deus nec accidens est: nec substantia
proprie dici potest: tum quia substantia ideo substantia dicitur quia substans tum quia
substantia quidditatem indicat quæ aliud est ab esse eius. Quare illa diuisio entis
in substantiam & accidens: diuisio entis creati est hæc ille. Preterea cum dicit Ari-
stoteles primum philosophum de ente agere quatenus est ens & causis principis

Quo deus
possit dici p-
prie ens pba-
tum esse.
Solutio con-
firmationis.
Boetius.

que entis: multi sunt ex peripatheticis qui uelint iter entia ibi ab Aristotele deum
non collocari sed inter causas entis. Posse autem et rursus alia ratione locutionis p-
prie dici: deum esse ens: non modo non negaui sed asserui confirmauique etiam
multis rationibus tertio capite eiusdem operis. Nescio autem cur tu imitator sem-
per auctorum illustrium: nūc tamen a clarissimis peripatheticis ad illos deficias
Qui deum sub genere collocant quibus Boetium se nullomodo annumerari uelle

non dubito. Postremo nec unius diuisum: nec falsum ueri: nec boni malum eē ne Solutio quate-
gationem contendis. Equidem de horum oppositionibus scio non facilem esse con obiectionis
trouersiam inter magnos auctores ob idq; librum in quo de his obiter tractaba-
tur hac clausula terminaui. Quæ omnia breuiter hic perstringimus: facta alioquin
questionum multarum atque magnarum. Minus autem probabilem aut ueram
esse sententiā quam sum sequutus: ut dubitem: nihil me mouent quæ tu obiicis.
Chimeram ais nec unam esse nec diuisam. Ego uero dico chimeram quam men-
te concipimus ideo non esse quia partes ex quibus illam constare intelligimus:
apud rerum naturam diuisæ: non autem unitæ sunt. Et quemadmodum illud nō
est cuius partes ex quibus constitueretur si esset diuise sunt: ita illud non solum nō
est sed nec esse potest cuius partes nec sunt unitæ nec ui naturæ uniri possunt.
Quare non aliam ob causam chimeram non solū nō esse dicimus sed nec fieri pos-
se credimus ut sit: nisi quia bruta ex quibus illam effingimus: in unam coitura ali-
quando animalis compositionem non est credibile. Rursum instas quia diametru
non esse commensurabilem: neque unum neque diuisum est. Falleris mea qui-
dem sententia. Nam qua ratione falsum eadem necessario in se diuisum est. Eate-
nus enim aliquid falsum deprehenditur. Quatenus secum pugnat & cōtradictio-
nem includit. Quid autem est aliud contradictionem includere q̄ in se ipso esse di-
uisum? Omne igitur uerum unum: quia sibi constans & consonum: omne falsum
diuisum: quia secum pugnans & sibi ipsi non coherens est. Falsum negationem eē Solutio sex-
uari multi crediderūt id quod te etiā nō latet: Nec obstant argumēta quæ affers. te obiectionis
Falsum enim ut dixi illud uocamus quod non est id quod uidetur: ut falsum au-
rum quod uidetur esse aurum nec tamē est aurum. Quāq̄ autem falsum aurum
non solum non sit aurum sed & aliud sit q̄ aurum: ei tamen quatenus falsum ē ac-
cidit esse aliud quippiam preter aurum: sed ideo falsum est quia non est aurum
quod tamen esse uidetur. Aurum igitur falsum est q̄ ideæ auri nō quadrat: sed quia
ideæ quadrat æris uel argenti ideo non omnino falsum. sed falsum dumtaxat au-
rum est sicut neq; omnino est non ens: quia licet non sit hoc quod est aurum: ali-
ud tamen quippiam est: æs puta plumbum uel argentum. Quod autē nulli ideæ Quid sit fal-
respondet id omnino & absolute falsum est sicut etiam omnino non est ens: quale sum absolute
est quod chimeram nuncupamus. Vide igitur ut pari cursu procedant: non ens:
Diuisum & falsum. utq; proprie & chimera falsa: & omne falsum diuisum dici me Solutio septi-
rito possit. Malum uero non aduersari bono oppositione contraria ut tu censēs: & me obiectionis
Albertus docet exponēs Aristotelis cathedras & Thomas tuus latissime i prima Albertus.
questione de malo: Quæ omnia credo iam pridem tibi esse notissima. Thomas.

VALE.

Secunde obiectiones.

IO. PICO. MIRAN. ANTONIVS CITADINVS.

Vatū ego amarim te ac semp coluerim uir p̄stātissime tu ipse testis es q̄ diligētē p̄cipuāq̄ erga te opam meā facile recordari potes si uelis. Qd̄ si nūc ab Antonio uetere amico & cōpatre amari aut dubitas aut nequāq̄ credis parū herde meæ erga te obseruatiæ meministi: Qui. n. fieri pōt: ut quē uix philosophiæ initiatū dilexerim: coluerim: nūc doctrina: p̄bitateq̄ isignē nō amē nō admirer. Vtinā æqua te oēs beuiolētia cōplexi essent: q̄bus cū familiariter uersatus es q̄li quātaq̄ Picū suū cōpater tuus semp p̄secutus est: Sed iam ad nr̄a ueniamus: Ais libellū tuū de ente & uno p̄be iscribi potuisse q̄ titulus opis curtus & si entis uniusq̄ tractatū p̄mittat phemiū tam̄ qd̄ fusior ē titulus qualē tractatū polliceatur explanat mutuā. s. entis uniusq̄ cōuersionē: sed uide obsecro nūqd̄ isthæc tua defensio sufficiat: pari n. rōne si libellus ederet̄ i quo sola ai i mortalitas ab auctore esset asserta: de aia libellus merito posset inscribi: Auctor. n. opis disputationē ingrediēs mox q̄nē forte proponeret interrogans nunquid ania immortalis sit nec ne: hec uero obiectio i prio re epistola tota fere explicata est sed nihil iudicio meo respondisti. Preterea si circa uelocitatem motuum questio fiat nunquid arithmetica geometricam ue proportionē cōsequatur & i principio opis multa auctor se ex geometria desumpturū p̄mittat posset libellus de geometria iscribi: q̄ tam̄ circa motus uersaret. Sed hac ut pote friuola omittamus. Alio libello i hāc sniam a me scriptū ē. Nemo inq̄ dixit platonicos aliud sentire nisi aut oēs aut plurimi id sentiāt. Si uero themistius i ter platonicos: nō ignobilis ex platonis snia affirmat ideā q̄ res: p̄cipiū ē uere ac p̄prie ens eē absolute p̄nitiādū nō fuit platonicos iuxta platonē arbitrari deū uere ac p̄prie ens nō eē: idea. n. deus ē: Tu uero respōdes aliud esse ideā: aliud deū q̄ si datū sit ideā deū esse iā nō p̄pea colligi oportere deū p̄prie ac uere ens eē: deus enim atque idea & si non re: ratione tamen discrepant: Sed ego nolim hoc loco disputare nunquid platonici existiment aliud esse deum aliud ideam cum sit questio a proposito longe aliena: q̄ plurimi auctores greci pariter & latini ideas Platonis in deo constituant Platonem imitati satis uideo: proposito fecisse q̄ monstrarim platoniciū quendam neque herde ignobilē asserere iuxta Platonem ideam ac propterea deum uere ac proprie ens esse: neque enim rationis discrepantia ad quā refugis hac in re aliquid facit. Idea enim relatiua ē: deus aut̄ absoluta res ē: Si igitur deus ea pte qua extrorsus refert̄ uere ac p̄prie ens ē quanto magis ens cēseri debet ea rōne q̄ deus est & i p̄pria natura cōsistit. Cur. n. idea ea rōne qua idea est uere ac p̄prie ens est: Nulla inq̄ rō assignari p̄t nisi dicat̄ iō uere ac p̄prie ens esse q̄ uere ac proprie est: Magis igitur deus ea rationē qua deus est uere ac p̄prie ens erit ego. n. inquit sum qui sum. Preterea hoc modo obiectum est si plato/

Prima obie /
ctio.

Secunda ob /
iectio.

nici ideo iure defendi possunt qui aiūt deum uere ac proprie ens nō esse: sed unū: quia nomen entis cōcretum est quod alienum aliquid significat ab eo qd̄ est unū aut̄ iō esse q̄ unice oia est p̄ pacto colligi pōt deum unum non esse unū. n. cōcretū nomē est. Quinimo nec beatus erit nec deus utraq̄. n. uocabula sunt concreta: tu uero respōdes deū nō appellari unū q̄ si unius noie dei s̄ba monstretur sed quō sit id qd̄ ē explicari: sed rogo quorsum hoc: nōdū. n. soluit̄ obiectō: deū dicis nō eē ens: sed unū: q̄a entis nom cōcretū ē. Si igitur unū quoq̄ cōcretū ē nō ne eadē rōne colligi oportet deū unū nō eē: nec deū: qd̄ nom ad s̄bām p̄inet: quēadmodū & ens: p̄terea si iō unus ē q̄a unice ē id qd̄ est: cur ens quoq̄ appellari non debuit uno. n. eē oia ē: q̄ ē: sapiētia. s. & bōitas & potētia: nō. n. unus d̄r q̄a solus sit unus eadē igitur rōne ens uocari poterit licet solus nō sit ens: est. n. maxie ens. Preterea rō ea nōdū soluta est q̄ ita dicebatur: deus uere ac p̄prie est: ens at̄ dictū ē eo q̄ est quēadmodū sedens eo q̄ sedeat deus igitur uere ac p̄prie ens est: ego. n. inq̄ sum q̄ sum. Rursum miratus sum q̄ defenderes iuxta Aristotelē quoq̄ deū aliquando noie entis minime cēseri q̄a nō eēt p̄ se ens neq̄ p̄ accidēs neq̄ subā neq̄ accidēs ego. n. mōstrauit deū neq̄ ens p̄ se neque p̄ accidēs esse neq̄ inter s̄bām & accidēs mediū aliqd̄ cogitari posse. Tu uero primæ obiectioni nihil respōdes. Cōtra uero secūdā unū dūtaxat Aristo. iterpretem allegas hoc est. Beatū Thomā: q̄ ait de um p̄prie s̄bām nō esse eo q̄ nulli substat accidētī nec essentia dei aliud est a deo: sed uide uir p̄stātissime nūqd̄ Thomas aduersum te testimoniū ferat: Si. n. entis in s̄bām & accidēs diuisio iuxta Beatū Thomā entis creati diuisio est quēadmodū dū refers: quō ignorari p̄t aliqd̄ ens icreatū esse: qd̄ deus ē: q̄ igitur rōne tueri potes iuxta. B. Thomā iterprete Aristotelē arbitrari deū p̄prie ac uere ens non esse: sed q̄q̄. B. Tho. quodā i loco negare uideatur deū p̄prie s̄bām esse Magistrū sniay imitatus eo q̄ nulli subē accidētī nō tam̄ p̄pea falsum ē qd̄ scripsimus supio re epistola iter s̄bām & accidēs mediū nō esse qd̄. B. Tho. plerisque i locis efficacibus p̄bat argumētis neque tu unū exis que ad te scripta sunt soluisti: Si igitur aliquando deū negat esse s̄bām uerba ip̄a que affers hois mentē plane apiūt: S̄ba. n. modis multis dici pōt qd̄ ipsemet p̄ria pte latius explanat aliquādo. n. proprie s̄bā eo dicta ē q̄ accidētibus substat q̄ rōne negat deū esse s̄bām: nec id qd̄ simpliciter & absolute: sed ait proprie s̄bā nō ē: q̄a nulli substat accidētī: S̄ba uero nōnūq̄ d̄r qd̄ p̄ se ē & s̄bō nō eget quo mō. B. Tho. s̄be nom̄ aliquādo & qd̄ frequēter usurpat: Sic at̄ iter s̄bām & accidēs nulla medietas cogitari p̄t ē. n. utriusque p̄ affirmationē negationēque diuisio. Qd̄ uero nulla ductus necessitate: sed mea spōte affirmationē ex Boetii Augustinique snia deū: p̄ se i p̄dicamto collocari non id p̄pea dixi q̄ Beatū Thomā non magnificiā nō uenerer nō probē. sed id p̄pea dixi q̄ sola. B. Tho. auctoritas non sufficit admonstrādū uel aristo. uel aristolelicos arbitrari deū i p̄dicamto nequāq̄ collocari: neque propterea ab optimis auctoribus ad ip̄obos & plebeios defeci: imo optimos sequor & p̄bo: nūqd̄ tu. B. Thomā uel Boetio uel augustino uel æqualem facis uel superiorem: Ego quidem omnes & olim legi &

Confirmatio

Tertia obie-
ctio principa-
lis.

in dies lego: nec puto uegeti quēpiā eē igeniū q̄ ea quæ a britanis nostris Suisset di-
co & similes excogitata sunt aut ignoret aut negligat: Nō equidem omnia que ab
illis scripta sunt probo & admiror: uerum non nulla nec hercle pauca soleo sepe nu-
mero ex aristotelis proborumque auctorum sententia infirmare: sed non possum
nō mirari maximā hominū subtilitatē & acutissimas in rebus physicis rōnes: quas
ipse ēt Aristot. si a mortuis resurgeret admiraretur & mirū ī modū extolleret subti-
litate saltem ī pluribus pbans & si nō ueritatē. Defendis p̄terea unius negatio-
nē eē diuisum: chymera. n. inq̄s diuisa ē eo q̄ ea ex q̄bus cōstaret si esset ab inuicē
diuisa sunt neque uniri possunt: Dyametrum uero cōmēsurabile esse iō diuisum
putas q̄ a se ipso diuisum ē & dissonat. Verba q̄bus uteris hec sunt. eatenus enim
aliud falsum esse deprehēditur quatenus secū pugnat et cōtradictionē icludit. qd
aut ē aliud cōtradictionē includere q̄ in se ipso esse diuisum: oē igitur uerū unum
q̄a sibi cōstās & cōsonū: oē falsum diuisū q̄a secū pugnās & sibi ip̄i nō coherens ē:
sed uide quō pōnem tuā possis sustinere. Si. n. aliquid ideo unū est q̄ sibi cōsonū
est & a se ī diuisum falsum ipsum & impossibile unū erit & uerū: nō dixerim hoc
falsū et illud qd est chymera eē uel ceruū uolare sed ipsam falsi impossibilisque na-
turam intelligo: quā probabo unā esse & uerā: chymera quippe iuxta tuū dogma
diuisa est propterea q̄ ptes ab inuicē semp diuise sunt: propterea etiā q̄ a se diuisa
est: neque. n. chymera est chymera eademque rōne dyametrum esse cōmēsurabile
diuisum ē: neque. n. aliter itelligi pōt utrūque horū a se ip̄o dissonare secūq̄ pugna-
re: At falsum ip̄m si sepatim spectes falsum ē impossibile quoque impossibile est: neu-
trum igitur secū pugnat neutrum a se dissonū est: mortui quoque eadem rōne ne-
quaq̄ secū pugnat: sūt. n. mortui q̄ iā mortui sūt: qdlibet igitur horū unū est & ue-
rū: si eo aliud est: unū q̄ a se indiuisum est. Preterea quō uerū est oē qd falsum est
cōtradictionem claudere: Nō ne multa sūt falsa que uel nature uel hoīs potestate
uera esse possūt: Diffinitionē ēt ueri rursus a te positā defendere conaris atque ue-
rū esse qd uerū esse qd ē: falsum uero qd uidet qd nō est nūc p̄p̄ea colligi putas fal-
sum ueri negationem nō esse: sed argum̄to meo nihil pace tua dixerim hactenus
respōdisti argum̄tū tale est. Si uerū est qd uidet qd est: falsum uero qd uidet qd
nō est cū iter uideri qd est & uideri qd nō est nulla cōtradictio sit nō erit falsum
ueri negatio: Si nāque nec hō esset ī re: natura nec deus Socrates nō esset: nō ita
que uideretur qd esset neque qd nō esset nō uerus igitur esset nec falsus: esset at
nō ens: nō ens igitur & falsum aliquādo dissentiūt: Beatus ēt Thomas cui non re-
fragaris uerū falsumque inuicem cōtraria esse p̄nūtiat si ad aiū referantur: ex
quo tua etiā snia ueri falsique ratio dependet: existimatio inquit uera falsa que sūt
inuicem contrarie quemadmodum Aristot. dicit. Postremo negas bonum malum
q̄ esse inuicē cōtraria neq̄ p̄p̄ea rōni respōdes qua p̄batū ē eē cōtraria: nec saluas
quō malū sit boni negatio: ego. n. ita dixi: nulla negō ea p̄sertim q̄ illa cōplectit̄ q̄
nō sūt genus eē p̄t: ī topicis. n. ab Aristot. d̄r nō entis nō eē genera nec sp̄s malū
igit̄ qd oīa cōplectit̄ nō etiā genus eē nō p̄t: quō igit̄ aristot. uir sūmus dixit ī p̄dica-

metis bonū et malū cōtrarioꝝ genera eē? Ais ēt Albertū quē arbitror apd̄ te mori-
tū habere: negare bonū malūq̄ eē inuicē cōtraria: idēq̄ beatus Tho. sentire in pri-
ma qōne de malo: nec propterea respōdes quō Boetius aut uerū dixerit aut menti-
tus sit qui ī p̄dicāntis ait bonū malūq̄ eē inuicē cōtraria. Dico igitur rursus & ap-
probo bonū malūq̄ eē inuicē cōtraria nō quod quēadmodū albū & nigrum cali-
dū & frigidū q̄ oīa uere qualitates sūt: sed quēadmodū sanū & egrotū: forte ac de-
bile: rarum & densum: pulchrū: & turpe: & similia huiusmodi multa nec beatus
Thomas id negat: sed uir eminentissimus in prima qōne de malo circa solōnē le-
cūdi argum̄ti monstrat quō bonū & malū & si priuatiōis & hitus oppositiōe ad-
uersentur iter cōtraria tamē cōputari solēt: idq̄ simpliciū auctoritate cōfirmat: ob-
iectiones igit̄ nostræ quæ ob solā ueritatis idaginē mutuāq̄ iter nos caritatē exco-
gitate sūt nūdū mihi uidētur ex toto infirmatæ rogo igitur obsecroq̄ ut eo amore:
quo angelo tuo Politiano uiro nostræ etatis doctissimo platonici dogmatis uerita-
tem aperire conatus es: nobis quoq̄ eodē zelo nodos ac syrpos n̄ræ ibecilitatis ex-
oluas: ego qdē plurimis lectionibus & medicādi officio interim sum iplicitus: tu
uero q̄ totus cōtēplatiōi uacas & p̄ gradus quatuor ī p̄sūdā dei caliginē niti potes
nullo uel paucissimo labore et tenebris lucem uindicabis: bene uale. bene uale no-
stri memor: ex ferr. xi. Kalen. Iunū. Mccclxxxix.

Responsio secundarū obiectionum.

IO. PICVS MIRANDVLA ANTONIO CITADINO SALVTEM.

Vt breuis nimio plus aut certe obscurior fuit prior epistola ī soluēdis
qōnibus tuis sup̄ eo libello quē nup̄ eididi de ente & uno: Iteras. n.
eadē qōnes et de iisdē eadē dubitas. Egdē nō negabo ī primis lris q̄
dā omīssa: q̄bus nihil respōsum ē: ne ī leuibus rebus uerba p̄digerē
qdā breuiter a me tractata: ut q̄ philolopho hoī idicādas res potius
credere q̄ explicādas. Nūc postq̄ a me hoc postulas minutula ēt queq̄ cōsectabi-
mur: & p̄ singula capita tuarū qōnū iubebo meminisse eoz̄: quæ prius scripsimus
excitaboq̄ ubi erit opus ad eoz̄ p̄sūdiorē itelligētiā. Porro qm̄ tu neq̄ platonicas
cōmētatiōes. neque ob ignoratiā ēt græce linguæ grecos hactenus pipateticos atti-
gisti: ducā te p̄ lineas decretaq̄ latinorū p̄sertim Thome q̄ tibi magis familiaris ad
platonicoꝝ: de q̄bus agit ī meo libro senla p̄cipiēda. ē at̄ qd te angit ī primis. Qua
nā rōne platonici deū sup̄ ens collocēt: nā si deus inq̄s uere ē: certe uere ac proprie
ens ē: & d̄r: q̄ dudū sedēs q̄sp̄ia uere d̄r: q̄a sedeat. Addis si q̄tenus idea ē: ens est:
multo magis q̄tenus deus ē: ens fore ut sit: & dicat. q̄ si nō oēs platonici ideam &
deū idē eē cōcedāt satis tamē ad me oppugnādū eē ais si id unus themistius nō di-
xit. qd ego platonici ī cōe ascripserim. Illud itē itelligere nō potes. Quō deū di-
cā unū appellari: cū p̄ hoc nō qd sit: sed quō sit eē q̄ ē significamus. nā si unus ē iqs
quia unice ē oīa cur non ens quoq̄ appellari debet cū uno esse sit omnia que est.
Non enim unus dicitur quia solus sit unus. Quare uocari pariter ens poterit q̄q̄ so-
lus ens nō sit, hæc sūt primū q̄bus te extricare nō potes: sed paucis & quēadmodū

Thomas

Recēset ea de
q̄bus itez̄ du-
bitat.

Themistius.

sum pollicitus ex his etiam quæ tibi sunt nota omnem a te dubitationis scrupulū
Pro clariori i a mouebo. Nosti aliud esse apud Thomam essentiam rei aliud existentiam: exi-
telligētia hec stentia rei illud est quo res est hoc est existit: essentia illud est quo res certam spe-
prefatur. ciem adipiscitur aut equi. s. aut lapidis. aut uirgulti. Quare quod essentia dicitur
etiam a iunioribus quidditas appellatur quia. s. ex essentia notione: scimus quid
Aristoteles. nam sit res. Cum igitur ut Aristoteles docet secundo libro analyticorum postero-
rum alia questio sit cū percontamur an uerbi causa rosa sit alia cū scire uolumus
quid nam sit rosa: Prima utiq; questio ad rei existentiam spectat. Secūda ad essen-
tiam: siue ut uerbis utamur recentiorum ad quidditatem. Rursus memineris ex se-
Aliud p̄fatū. tentia Thome omnia citra deum que actu sunt ex essentia & esse (sic enim uocat
existentiam) esse composita: deum ipsum neq; compositum esse ex essentia & exi-
stētia neq; rursus eētia esse sed purā ipsamq; existētia a qua deinceps omnis alia
rerum creaturarum existentia deriuatur creatis. s. essentiis cōicata. Adde his dictioe
Tertium. hac q̄ ē ens plerūq; essentia idicari hac at dictioe ē idicari existētia nō eētia. Qd
& te idē Thomas docet in prima questione de malo: ubi ait cum dicimus hoc aut
Thomas illud esse ens questioni responderi qua queritur quid sit res (hac autem ut supra
diximus questio ad essentiam rei spectat) cum uero dicimus. hoc est aut non est sa-
tis fieri querenti an sit res: quæ ut dicebamus questio attinet ad existentiam. Iam
Solutio argu omnis tibi ut credo platoniorum sententia: & tuæ obiectionis solutio aperta ē. Nā
m̄ti ex Tho/ si deus existentia est non autem essentia ut uere dicimus deum esse ita uere nega-
me sententia mus deum esse ens. Ne possim non mirari te etiā si platonica non legeris in tho-
ma tamen lectione frequentem huic adeo insistere argumentationi: deus est. ergo
Thomas. est ens: cum ipse Thomas ad uerbum dicat non se hac mutuo consequi esse: & eē
ens: sed ad diuersas oīo qōnes neq; cognatas iuicē p̄tinere. Quāq; qd opus hic tho-
ma auctoritate. Quis dubitat nisi insipies an sit deus: q̄s rursus nisi insipies p̄sumit
scire et aliqua ex pte uel minima qd sit deus. Cū igit diuersissima sint scire an sit
deus & scire quid sit deus: diuersissima etiam erit oratio: qua dicitur deus ē ab ea
qua dicitur deus est ens: cum illa deū esse quo nihil est certius asseueret: hac ue-
ro quid sit deus aliqua ex parte. Quo nihil incertius audeat pronuntiare. Quapp
Nota. rectissime tibi querenti inter disputandum quid esset deus respondit uir doctissi-
Politianus mus Politianus noster ex Simonidis poete sententia se nescire quid esset. Longe at
Simonides poeta ab est ab hoc proposito exemplum qd tu affers de sedente quoniam non æque ua-
Solutio con/ riant hac sedentem esse & sedere atq; hac duo esse & esse ens. Eidem. n. questioni
firmationis. respondeo cum dico Socratem sedere: cui respondeo dicens illum esse sedentem q̄
Ostendit exē stioni. s. qua quis de Socratis me positura percontatur. Sicut & cum dicimus So-
plū nō ualef crates albus est: & Socrates albus est eidem satisfit questioni: qua. s. queritur qualis
nam sit Socrates: Sed non eadem ratio inter ens & est quorum alterū (ut sepe idē
inculcemus) quid sit res alterum an sit interrogantibus manifestat. Hinc etiam pa-
Solutio alte tet si deus ut idea ens dicitur non tamen sequi ut quatenus etiam absolutus in se
rius argumti concipitur entis habeat appellationem. nam sicut idea: ita etiam essentia induit

rationem: ut uero ipse supra omnem essentiam habitudinemq; ad res creatas itel-
ligitur entis nomine maior est. Quod enim ens non dicitur non deficientia est ut
credis: sed eminentia. Quare & a platonis potius sup ens q̄ nō ens eē p̄nunciat. Platonici
Quibus equidem nescio cur themistiū obstinate adeo cōtendas annumerare: de Themistiū
quo si ueteres percuncteris respondebunt omnes peripatheticum esse themistium nō plaronicū
non plaronicum: ipsum si interrogas paraphrastē puto se Aristotelis dicit & Secta esse sed peri-
pateticū. torem non plaronis: Sed forte ideo (patere me iocari) tu illum uel nolentem in aca-
demiam trahis ne uideare omnino plaronica & greca ignorare qui Themistiū sal-
us. Sit etiam uerus: omnino abunde satis & hac: & priore epistola declarauimus
nihil nostræ sententia refragari: quæ ille dicit: quoniam de deo alia ut deus ē alia
ut idea est plaronica enuntiabunt. Veniamus ad illud: q̄ unū dicatur deus cū ta-
men ens non dicitur. Reuoca ad memoriam: quæ primis ad te litteris scripsimus. Solutio alte/
Vnum cum dicunt deum plaronicum non quid sit enuntiant: sed quomodo sit id: qd rius argumti
est. Sed neq; hoc satis intelligis. Dicam apertius. Si percontaris academicum ho-
minem: quid sit deus: respondebit non solum a se tibi non posse responderi: quid
sit sed neq; a te hoc iure queri debere: sed esse indignam hanc deo questionē. Qui
super omnem essentiam superq; omne intelligibile sit: hoc a se tantum posse asse-
uerari esse illum unitati similitum: quoniam ut hac numerorum ita ille rerum
omnium: quæ sunt principium sit: ut hac numeros omnes pares: & impares ipsa
neq; par neq; impar sua indiuidua simplicitate cōplectitur: ita ille res omnes sua
impartibili infinitate claudit: & continet uides ne quid sit dictu: per unius appel-
lationem nō quid sit deus indicari sed quomodo sit id quod est? Deniq; si dicamus
deus unitati similis est: quod uolumus significare cum illi unius appellationē da-
mus utiq; ueri erimus: si dicamus deus enti similis est auditoribus certe risum fa-
ciemus. Sed quid plura in re aperta. Aut enim hac satis sunt: aut nescio quid uer-
borum satis esse possit. Colligitur autem & hinc cur deus sub nullo genere sit. ge/
nera enim rerum essentia sunt: deus autem nec essentia est: nec essentiam habet. Cur dūs sub
nullo genere
sit.
Quapropter cum ens ita a peripatheticis interdum accipiatur ut decem tantum
genera ambiat manifestum est sub entis nomine: quo Aristotelis etiam sectatores
aliquando utuntur deum non contineri. Tu uero instas a Thoma aliisq; ex eadē
familia sepe ita & sbām: & ens usurpari: ut deus: & sbā: & ens dicatur. Quasi uel
ego hoc ignorem: quod nemo nescit: uel id mihi satis non sit: si interdum aliter faci-
ant: Qui nō semp: sed quādoq; hac eos in illū modū dictione uti solitos dixerim.
Transiamus ad ea: quæ obicis de oppositione unius & diuisi equidem ut puto lu-
dens cauillis me puerilibus tentas. Nam si falsum inquis diuisum certe falsum fal-
sum non est. Falsum enim a se non est diuisum. Quia falsum falsum est Mortui
item ais nequaquam secū pugnare sunt enim mortui: qui iam mortui sunt. Por-
ro Antoni cum dixi pugnare secum quæ falsa sunt. Si pugna hac pugno sit: aut te
lo etiam: mortui fateor inter se non pugnant: neq; falsi sunt. Sed & sicut falsum est
N N

Solutio alte/
rius obiectio
nis. s. tertie
principalis.

25702

falsum ita falsum esse falsum non falsum : sed uerum est : proptereaq; non diuisum sed unum . Addis falso a me dici . quod falsum est contradictionem claudere .
Solutio alterius. Quia multa sunt falsa quæ uel naturæ uel hominis potestate uera esse possunt . Tu uero illud cogita omne quod falsum est : quod diu falsum est : tam diu contradictionem claudere . Sed sicut quædam ita falsa sunt : ut possint fieri uera . Quædam autem ita sunt falsa : ut uera esse nunquam possint . Ita sunt quædam adeo sibi contradictoria secumque pugnantia ut in amicitiam redire & concordiam nunquam possint . Quædam ita se oderunt ut redire tamen in gratiam possint . Exemplo hoc erit manifestum hominem esse leonem semper falsum est : quia semper contradictionem claudit & sicut nunquam ad unionem : Ita nunquam ad ueritatem redigi potest . At me sed ereneque uerum est : neque falsum : Si uero adicias me sedere dum sto : illico ut falsitatem . Ita etiam inuehis contradictionem . Nam me sedere dum sto contradictionem includit : & quod primum definit esse falsum : ut cum sedere incipio : tam primum a diuisione ne redit ad unitatem . Ceterum quæ de falsi uerique oppositione obiciis iam in prioribus epistola soluta sunt . Ais enim si uerum est : quod uidetur : quod est : falsum uero quod uidetur : quod non est . Cum inter uideri quod est & uideri quod non est nulla contradictio sit : non erit falsum ueri negatio . Ego uero non ita accipio rationem falsi : ut in eo sit : quod uidetur aliquid esse : quod non est . Sed in hoc esse illius rationem uolo quod non est illud : quod esse dicitur . Aurum enim falsum ideo falsum : quia non est aurum & quantum ad falsi attinet rationem accidit ei : aut uideri : aut esse aliquid preter aurum . Quod uero dicis non soluta a me argumentatione tua : qua probas bonum & malum esse contraria dicam ingenue . Non putauit ibi opus esse solutione : ubi nodus non erat . Est autem illa huiusmodi . bonum appetendum est . Malum uero fugiendum . Appetere & fugere sunt motus contrarii . Bonum igitur & malum sunt contraria . Mihi uero hæc tua ratiocinatio adeo efficax tantarumque esse uirium uidetur ut non bonum tantum modo & malum de quibus fortasse quis ambigat : sed etiam esse : & non esse : quæ nemo nescit esse contradictoria probet esse contraria . Ita enim colligemus . esse est appetendum non esse est fugiendum : appetere & fugere sunt motus contrarii : esse igitur & non esse sunt contraria . Aut igitur mihi des esse & non esse : esse contraria : aut ego tibi bonum & malum contraria esse non dabo ? At inquires soluenda alia ratio est . Non ens enim non est genus quomodo igitur malum nihil est : cum Aristoteles dicat in predicamentis bonum & malum genera esse contrariorum : pleni sunt omnes aristotelis interpretes solutionibus huius questionis : ad quos ego te prioribus epistola delegaueram : ne superuacua me teque simul opera implicarem . Vt igitur illud omittam : quod Simplicio non displicet ex pythagoreorum more ibi locutum Aristotelem : qui duos statuunt ordines rerum quorum alter sub bono : alter sub malo continetur utique illum sepe in logicis commentationibus exemplis ex aliorum potius quam ex sua sententia : respondeo quod & apud simplicium poteris legere : Ideo bonum malumque contrariorum genera dicuntur : quoniam alterum semper contrariorum rationem mali & deficientiæ habet : ut

nigrum si albo & amarum si dulci comparetur : Ita enim contraria omnia ad bonum malumque reducuntur . Quatenus omnis defectus mali rationem habet quod circa & primo libro physice auscultationis dicitur contraria semper . secundum melioris peiorisque inuicem rationem comparari . Mitto Porphyrii & recentiorum etiam Porphirius Thomam descendere sententiam dicas : quod bonum & malum contraria sibi oppositione repugnent : Ad idque hoc ipsum ab eo simplicii auctoritate confirmari . Cum tamen opinioni istius tuæ ille tota prima questione de malo pro uiribus aduersetur : Quid enim aliud ea potissimum agit disputatione : quod ut probet malum esse nihil Quod si malum nihil est : bono contrarium esse non potest Quoniam utrunque contrariorum natura aliquid est atque hoc ipsum est : quod ibi Thomas Simplicii auctoritate confirmat . Vide quantum aberras : qui confirmari testimonio simplicii eam credis opinionem quam ipse Simplicii testimonio infirmat . In quem errorem forte non incidisses si ipsum simplicii librum aliquando legisses : apud quos nulla unquam fit mentio de boni mali que oppositione contraria . Quod si mihi obiectes opthalmiam : & egritudinem : in quibus contrarietatem uidetur Thomas agnoscere : iubebo te illius uerba diligentius introspicere . Non enim hæc etiam dicit esse contraria : sed ea cum sint priuationes interdum tamen appellari contraria : Quod cur fieri ipse uelit : si attendas uidebis : quod ipsum malum contrarii proprietatem omnino nesciat . Eatenus enim hæc contrarii aliquo modo nomen sortiri posse concedit quatenus omnem plane mali rationem non habent : sed bonitatis aliquid retinent quam nondum amiserunt . Quare eatenus aliquo modo contraria : quatenus aliquid retinent quo modo non omnino mala . At si tibi ego mortem . si cecitatem opponam queram quod an hæc ex sententia Thomæ sint uera mala : rursusque an ea : quam tu dicis contrarietatis specie inuicem aduersentur . Quid sis responsurus omnino non uideo . Nam si hæc mala sunt : & eo ipso loco unde Thomæ pro te testimonium affers : ille nullo modo hæc esse posse contraria : ea ipsa : quam tu in medium affers contrarietatis specie . magna asseueratione contendat . Qua tu mente affirmas ex sententia Thomæ bonum malo aliqua contrarietatis oppositione repugnare . Certe hoc considerare debueras . Quod de imperfectis quibusdam malis ex ea quam adhuc retinent bonitatis admixtione conceditur : ad ipsam immixtam absolutamque mali naturam non esse transferendum .

VALE.

NN ii

Nota.
 Agit contra opponentem .

Non sum oblitus compater ne du
bita. Prorsus omnium meminisse
me: plane cognosces: quod haud ma
gna fiat iactura si excidant quae co
tam tractauimus: leuissima enim
hec omnia quibus & te occupatur
& me non ociosum hominem oc
cupas. Sed ne imitari me credas ni
coletum qui scribere tibi aduersus
eum nihil respondere dignatus es:
ad notabo breuiter solutiones tua
rum dubitationum.

a Dixi uere dici deus est. Deum
item ex sententia Dionysii omni ap
pellatione esse maiorem etiam ap
pellatione hac dei quod ille scribit
in libro de mystica theo. nec tu icti
bus tuis adhuc Dionysii loco mo
uisti: nec mirum est. n. (patere hoc)
longe te fortior quod tu illius aucto
ritatem contemneres dum ea aduer
sus te uteretur. Dixi item ab his qui
deum esse negant concedi inter
dum deum esse unum rationemque
sententiae eorum & in ipsis de ente
& uno commentariis nostris & dua
bus ad te epistolis declarauimus.

b Dixi postrema epistola neminem
esse qui nesciat & apud Thomam
& apud alios peripatheticos ita se
pe & ens accipi & essentiam ut de
deoutrique dicatur: sed id mihi esse
satis quod aliquando ita ens essentiaque
usurpant ut de deo dici non possit:
hoc est quod tibi est improbandum.
Nec ad hanc rem plura unquam affe
res quod sit opus.

c Rudis obiectio non. n. platonici
cum id dicunt intelligunt esse in
deo essentiam & esse sed in eo non
differre. At esse in deo locum eum habere
quem in rebus aliis habet essentia
ut ei pro essentia nihil sit aliud quam ip
sum esse.

d Lege priores epistolas & uide
bis.

e Insulsa potius argumentatio quam
aliud est rem esse hoc est existere
aliud esse ens ut ens predicatum
essentiale est.

Tertiae obiectiones cum responsione in margine.

IOANNI PICO MIRANDVLE ANTONIVS
CITADINVS. S. D.

Conclusiones olim uerbo concessisse nisi for
te oblitus es fuere: deus est: deus est unus:
deus non est deus: Contradictione claudit
deum hoc est primum ens non esse & aurum esse:
aduersus quas obiectiones non nullas for

maui & inscriptis dedi expectabam igitur his obiectio
nibus tandem responderes postea quod meles quatuor siluisti
maioribus fortasse negociis implicatus: Tu uero primis
duntaxat respondes: quas antea aduersus argumentorum
quorundam solutiones formaueram. Ais autem primum hoc mo
do ostendam tibi per decreta latinorum: ac praesertim beati tho
mae licet deus uere ac proprie sit non tamen proprie ens esse.
Deus. n. inquis iuxta Tho. non est essentia. Item iuxta eum
de uocabulo entis essentiam plerumque significat & quoniam
quod est respondetur: uerbum uero ipsum: est: quoniam an est reddi
solet: Quae colligis iuxta Tho. deum ens non esse si ne
que esse est neque essentiam habet: sed duntaxat existit. Sed
dicas rogo ubi nam in Thoma didicisti deum essentiam non
esse: cum totus Tho. huic sententiae reclamet: nam in prima par
te in summa contra gen. in questionibus dispu. in libello
de ente & essentia in commentis in Aristotele. in omni
bus denique locis ubi res exigit deum essentiam esse & tenet
& probat nec in re tam clara opus est uerba huius allegare:
Si negaueris plura quam sit opus recensebo. Preterea in
libello tuo de ente & uno nisi excidit prius dixisti: ideo
deum iuxta platonicos ens non esse quod dei esse non est aliud
ab eius essentia. Quomodo igitur nunc eisdem secutus
eisdem defendens negas deum essentiam esse. Item dicas:
quo ex loco diuini Tho. deprehendisti entis uocabulum
essentiam plerumque significare: non est esse: Si quidem quarto
methaphisice & prima quoniam de ueritate: & alibi dicit
ideo ens dictum esse quod est: re uero eo quod essentia est uel essen
tia habet. Item dicas ubi nam in Tho. scire potuisti quoniam
quod est rationabiliter responderi si dicatur: est ens? In sul
lum. n. est querere quod est nisi sciatur re esse uti aristotele.

Secundo analitico posteriori libro & Tho. apte testatur
esse autem intelligi quemadmodum substantiae sunt & accidere
tiae: in quibus utraque essentia est non quemadmodum priua
tiones sunt & negationes: in quibus Tho. negare uideri re
pudiari posse: quod quoniam quod est responderi solet: siue id est uere
sit: siue falsum: quod ad praesens omittitur. Verba uero
Tho. in prima quoniam de malo: quae tibi ni fallor erroris
occasionem praestiterunt quae tu quoque uideris inuenire
haec sunt: ens dupliciter dicitur uno modo secundum quod signifi
cat naturam. x. genes. & sic neque malum: neque aliqua pri
uatio est ens: neque aliquid: alio modo secundum quod responde
tur ad quoniam an est: & sic malum est sicut & cecitas est:
non tamen malum est aliquid: quia esse aliquid non solum signi
ficat quod respondetur ad quoniam an est: sed etiam quod respō
detur ad quoniam quod est: sed repete oro diligentius tanti
uerba philosophi aduersus. n. te sententiam ferunt: quod ita
monstratur. Tho. palam dicit ens & aliquid dupliciter di
ci. Uno modo quod alicuius generis naturam habet: alio modo
quod quoniam an est respondetur. deus autem quoniam an est deus est
respondetur nec mendax est responsio deus igitur ens
est: Quod si ulterius procedendum est dicamus hoc modo nihil
a Tho. recedentes: quod quoniam an est iure respondetur ens
est: igitur quod quoniam an est res uere: ac proprie sit respondetur
uere & proprie est ens. Sicut. n. se habet quod simpliciter
ter est ad id quod simpliciter est: ita quod uere ac pro
prie est ad id: quod uere & proprie est querenti autem an
uere & proprie deus sit rationabiliter respondetur deus: ue
re igitur & proprie ens est. Preterea Tho. aliquid & ens
iuxta primum modum uocat: quod quoniam quod est respondetur:
querenti autem quod est quod mundum conseruat: & mouet: quod mor
tuos suscitatur rationabiliter deus respondetur: primo igitur
modo & secundo deus est ens & aliquid. Preterea audebis ne
iuxta Tho. negare deum esse bonum esse unum? Cum
igitur bonum & ens & unum mutuo conuertantur quo
modo iuxta Tho. dici potest uel fingi deum ens non esse.
Tu uero ex his uerbis argumentari uideris ni fallor hoc
modo ens uno modo dicit quod naturam. x. generum signi
ficat deus autem in nullo est genere Thoma etiam ipso te
stante: deus igitur non est ens neque essentia: Sed ad
uertere debueras (patere me iocari) si ratio efficax est

f Verum esse fatearis oportet nisi
deleas tuum Thomam.
g Haec sunt quae si tu prius uideris
ses forte non erras.

h Miror te iisdem semper insistere
nonne milies iam dictum est ita ca
pi posse ens ut de deo dicatur cum
uidelicet id significat quod est sed
rursus ita capi posse ut de eo non di
catur ut cum. f. essentiam significat
quae aliud est ab existentia.

i Vide quantum fallaris. Malum
secundum Thomam tale non est
ut querenti de eo quid sit possimus
aliquid respondere uel ens: & tamen
querenti quid est peccatum respon
dere possumus quod est malum.
k Ens quando cum bono conuertitur
apud Thomam non eo modo
do capitur quo quando apud eum
dem de deo negatur.
l Aduersus te iocaris: nam hoc ip
sum est quod dico & centies incul
catum intelligere aut non uis aut non
potes primo modo deum non esse
ens licet secundo modo ut. f. p. ens
respondetur ad questionem an est:
ens dicatur. dicebam. n. non omni
modo sed aliquo modo etiam apud
Thomam ens dici deum non pos
se licet autem ita argumentari com
pater deus primo modo non est ens.
ergo aliquo modo non est ens.
NN iii

m Hæc tua coactata & non coar-
tata tua sunt non Thome.

n Quod non queritur ridicule ni-
dicule si soluit licet multa q̄rantur
ridicule quæ ridicule soluit cū. f.
soluuntur ne ideo non soluta vide-
antur quia solui non possint. Que-
renti igitur an luna sit ens iure re-
spondebitur eam esse ens. Sed ulte-
rius querenti quale nam sit ens ri-
diculum certe respōdetur esse ens.
o Nihil dicis. quis enim nescit iō
non esse aliqd quia neq̄ sba est ne-
q̄ accidens.

p Hæc eadem illis sunt quæ i pri-
ma questione de malo & mihi fa-
uerit sicut & illa.

deum primo quidem modo ens non esse: licet. n. i nul-
lo sit genere nihil tamen prohibet uere ac proprie in re-
rum natura existere: & q̄oni an est ueraciter respōde-
ri Quomodo igitur nesciri potuit alio modo ens esse.
Preterea ratio nihil uirium habet: Sensus. n. uerborū
Thome huiusmodi ē. ens uno modo dicit quod natu-
ram. x. generum significat: hoc est: quod sbam signi-
ficat & accidens: & oīa oīo positiua: quæ in. x. generi-
bus continentur: aut per se: ut spēs: & genera aut ue-
lut principia quedā siue^m coactata siue non ut mate-
ria prima & forma in genere sbe: & deus & substātia
les oīo differentie: Quo certe mō negationes priuatio-
nes ad genus pertinere non possunt. Alio mō ens di-
citur qd̄ responderi potest q̄oni an ē: siue uerū & posi-
tiuum ens sit siue nō: unde exemplum subdens ait: &
sic malum ē: sicut & cecitas ē: hoc ē: & sic malū ē ens:
sicut & cecitas ē ens: nulla. n. apud Tho. uerborū diffe-
rentia ē siue dicatur: ē: siue ē ens: Quod uero iubiun-
git q̄a esse aliquid non solum significat & c. non eo ten-
dit: ut sentiat querenti qd̄ ē luna aut tonitruū rationa-
biliter responderi si dicatur ē ens siue aliqd̄ uti tu exi-
stimasse uideris^m ridicula. n. ē huiusmodi solutiō. Sed
hoc huiusmodi ē: esse^o aliqd̄ significat maxime iuxta
primū modū id esse: qd̄ q̄oni quid ē rationabiliter re-
sponderi pōt: puta significat sbam esse uel accidēs uel
animal uel colorem uel aliqd̄ huiusmodi: qd̄ queren-
ti quid ē iure responderi possit: Cecitas at̄ & malū ni-
hil horū ē. Quod uero primū diuisionis membrum ea-
mente. B. Tho. interpretari nolit ipsemet explicat pri-
ma pte. q. xlviii. ar. secundo quo q̄ritur an malū i re-
bus sit: ad scdm. n. argumētū respondens sic dicit^p: Si-
cut dī i sexto methaphisice ens dupliciter dicitur uno
mō secūdū q̄ significat entitatē rei put diuiditur p. x.
p̄dicamta. & sic cōuertitur cū re: & hoc mō nulla pri-
uatio ē ens unde nec malū: alio mō dī ens qd̄ signifi-
cat ueritatem p̄pōnis q̄ i cōpositiōe consistit cuius no-
ta ē hoc uerbū ē & hoc ē ens qd̄ respondetur ad q̄onē
an est & sic cecitatē dicimus esse in oculo uel quācūq̄
aliā priuationē et hoc mō ē malū dicitur ens hec tho.
Vides ne igitur quomodo primū diuisionis membrū

cum re conuerti pronuntiat: rem uero non negat de-
um esse & quicquid bonum est: omne enim bonum
& illo argumento & prima questione de malo rem eē
confitetur. Quod si hec uera sunt nondum ratio so-
luta ē qua aduersus platonicos dixi: ens eo dictum ē
q̄ ē quemadmodum sedens eo q̄ sedet deus autē non
solum ē uerum etiam proprie ac uere ē: uere igitur ac
proprie ens ē ita enim nō ex platonici: sed^r ex Tho.
argumentum soluere uoluisti ea^r Thomæ ascribens:
quæ ab hominis sententia penitus aliena esse nemo ē
qui Thomam legerit qui nesciat. Vnde nec alia ratio
soluta est qua dixi: si deus ea parte qua est idea ē ens
multo magis ea parte qua deus est: hoc enim absolu-
tum quiddam: hoc uero relatiuum non enim uerum
ē quod modo respondi deū scilicet essentiā esse ea p-
te qua est idea non autē ea pte qua deus ē iam enim^m
monstratum est & ens esse & essentiam. Preterea si
deus ea pte. qua ē idea ē ens & essentia necesse est in
deo compositionem esse quod facile probatur hoc mo-
do: prius enim dixisti ideo deū iuxta platonicos ens
non esse q̄ esse dei non ē aliud a deo. Si igitur idea ē
ens hoc ideo erit q̄ esse idee ē aliud ab idea: esse autē
ideæ extra deum locari uel fingi nō potest si deus idea
ē ut datum ē in deo igitur^r cōpositionem esse necesse
est. Ais preterea deum a platonici unum uocari quia
unitati est similis: quæ licet omnes numeros potestate
continq̄at pares. f. & impares ip̄a tamen nec par ē nec
impar: Subtilis hercle appellandi ratio: que preter
id quod deus rebus similis esse non potest ut Cicero
dicit & Thomas non enim exemplar mundi mundo
est simile nec hō picturæ: alia causa stare nō potest:
Quod enim ex altero ob similitudinem siue analo-
giam nomen mutuatur proprio eiusdem nomine ap-
pellari consuevit: statuam enim quæ hominem imite-
tur hominem uocamus non humanam locum quoq̄
qui propositionum differentia est aut maxima propo-
sitiō ex loci naturalis analogia locum non etiam loca-
lem uocamus: deus igitur si ex unitate ob similitudi-
nem nomen sortitus est non unus sed unitas potius
uocandus ē: Preterea si nomen omne concretū aliud
NN iiii

q Eo modo res de deo & dicitur
& negatur quomodo & ens.

r Ostendimus autem non esse ue-
ra ergo soluta ratio.

f At tutemet uerba Thome supra
exponens in sententiam nostram
incidisti cum dixisti deum ens dici
quatenus per ens respōdetur ad q̄-
stionem an ē non autem quatenus
rerum essentiam significat.

t Non ascribere falsa Thome qa
te nō imitor compater qui dicis ex
Thome sententia bonum & malū
esse proprie & uere contraria idq̄
etiam Simplicii auctoritate confir-
mari de qua re cum ostenderē nul-
lum uerbum esse apud Simplicium
respondes te colligisse id a Simpli-
cio dici. At liber est in manibus cō-
pater. Simplicius id non dicit ma-
le ergo colligisti.

u Demonstratum est etiam te nō
bene demonstrasse.

x Deus & idea idem sunt nec esse
ideæ aliud est ab esse dei: sed quia
rationes diuersæ sunt alia de deo ut
deus est alia ut idea ē pronuntiat.
y Compositio hæc secundū rōnē
est non secundum rem.

z Adeo subtilis ut iam centies re-
petitam adhuc intelligere nō possis
ut mox patebit ex quo nobis nego-
cium exhibes.

a Non licet tecum nisi p̄finito loq̄
at scias hoc genus locutionis a pre-
claris auctoribus etiam sacris sepe
usurpatum quale illum secundum
similitudinem melchisedech.

b Vnum quod platonici de deo
enuntiant non denominatiuū ē sed
substantiuū hoc autem: quia plato
nica oīo ignoras: & grecā linguā
intelligere non potes. Vide igit q̄
si subtilis hæc appellandi ratio.

e Patet & hinc quomodo aliter materia una aliter deus dicatur.

d Quomodo ita platoniorum potius quam Dionysii ratione sequi me dicis cum nec platonios nec Dionysium ut magna etiam uoce gloriaris unquam legeris at scias idem esse apud platonios dei typum esse unitatem & apud Dionysium deum unice esse omnia.

e Vide quomodo illa radix sit firma quam tu nec uiribus ullis uincere nec duro possis conuellere seruo.

f His omnibus satisfactum est in prioribus epistolis.

significat & aliud quomodo platonici deum non similitudinem potius quam similem uocant. Preterea si materia iuxta platonios una est ut scribis nec materiae unitas aliud sit aliud uero materia quod absque negari non puto qua ratione una poterit defendi: non enim unitati similis est: alioquin deo quoque similis foret. Preterea prius quoque dixisti deum esse unum quia unice est omnia: nunc uero platoniorum potius quam Dionysii rationem approbare uideris priore fortassis abiecta: quam si adhuc tenes reliquum est argumentis respondeas quae scripta sunt: non enim radix cui initeris ad soluedas obiectiones meas uera est deum. scilicet ens non esse neque essentiam quemadmodum iam plene declarauimus. Sed iam ad diffinitionem ueri a te positam ueniamus Dixisti in priore libello uerum ab Augustino ita diffiniri uerum est quod est & ne eadem uideretur ueri et entis diffinitio addi inquis oportet hoc modo uerum est quod est id quod dicitur. Ego itaque contra diffinitionem hoc modo opposui. esse id quod dicitur nihil aliud significare uidetur nisi esse id quod appellatur. rem autem appellari hoc nomine aut illo est hoc aut illud uideri quare tandem concludi uidebatur hoc modo esse id quod dicitur nihil aliud est nisi esse quod uidetur. Cum igitur nulla contradictio sit uideri esse quod est & uideri esse quod non est ideo probabam falsum non esse ueri negationem si diffinitio constabat. Quoniam uero nunc clarius diffinitionem tuam explicasti non deerunt quae magis multa uideantur fore malem mihi diffinitionem in probare. Verum enim inquis est id quod dicitur. Hoc est uerum est quod est id quod ipsum est: puta aurum est uerum aurum quod est aurum: Sed contra est quod si deus non esset & aurum foret: Aurum esset id quod ipsum est & esset uerum tamen non esset: ex quo nulli quadraret ideae postea. n. dicis res ueras esse quod ideae quadrant atque respondent: Si uero diffinitio hominis est animal rationale contradictio est putare si deus non esset & homo esset animal rationale: hominem non esse hominem: neque illud responderi potest quod alias dictum est contradictione. scilicet.

claudere deum non esse & aurum esse nulla enim contradictio est quod theologi quoque ipsi & philosophi & dialectici apte consententur fingi. n. potest autem esse: deum tamen non esse nec primam omnino causam nec primum ens: quod non est finitus esse mundos arbitrantur aut celos in infinitum esse multiplices aut multa huiusmodi similia non propterea negant aurum esse quod oculis cernitur & manibus tractatur. Preterea siue contradictio sit siue non sit nodum resoluta est. Ego enim ita dico: Si deus non esset & aurum foret aurum esset aurum non tamen esset uerum: Non igitur formalis ueri diffinitio est esse id quod ipsum est Sicut nec formalis esset hominis diffinitio si dixerim. Si deus non esset & homo esset animal rationale iam non propterea homo esset animal rationale iam non propterea homo esset nihil. n. potest propria diffinitio destitui nec cuiusquam potest diffinitio conuenire. Cui nomen diffinitum aptari non possit. Preterea negare non potes aurum prius natura aurum esse quam dei quadret ideae: absolutum enim prius relatione est: Aurum igitur & si aurum sit uerum tamen esse non potest nisi preter auri naturam similitudo quaedam adueniat qua exemplari suo respondeat siue aliud sit siue similitudo aliud aurum siue non: quod propriam seorsum habet questionem: Preterea diffinitionem entis ponere uideris hoc modo ens est alioquin non diceres diffinitionem Augustini hoc modo oportet exemplere. Verum est id quod ipsum est ne si quod est sololum modo diximus eadem uideatur ueri & entis diffinitio: Si igitur entis diffinitio est quod est ea uero ratione qua ens est quod est est quoque ipsum met & ens eadem igitur ratione qua aliquid est ens eadem uerum sit necesse est quod penitus falsum est. Preterea si uerum est id quod ipsum est. Cecitas uera erit & mors & falsitas & omnino non ens cecitas enim est cecitas & mors est mors. & falsitas est falsitas. non ens quoque est non ens: horum quodlibet uerum erit nullo intellectu penitus cogitante. Quod si quodlibet horum uerum est necesse est unum sit. At scio mox dices: Non ne concesserit quodlibet horum unum esse ac propterea uerum his uerbis quae ad te scripsi sicut falsum est falsum: ita falsum

g Nimis amas aurum compates qui tantum illi tribuas ut credas eum esse posse etiam si deus non sit.

h Qui haec dicit & aurum dicit esse pugnantia dicit & propriam ignorant uocem.

i Si deus non esset & aurum esset aurum esset aurum & aurum non esset aurum impossibile enim impossibile parit.

k Non est haec relatio accidentalis ab auro distincta. sed substantialis de qua uide apud hieronymum galienum nisi dedignaris.

l Omne quod est: est hoc ipsum quod est. quare & omne ens uerum. & omne uerum ens. Sed alia & alia ratio.

I Aliud est cecitatem esse ueram
aliud cecitatem esse cecitatem uere
esse quare frustra multis uerbis la-
boras ostendere cecitatem non esse
ueram.

m Me sedere aut uerū aut falsum
semper est quia semper ego aut se-
deo aut non sedeo & quod dicitur
me sedere nec uerū nec falsū; hoc
est propositionē hanc ex se sibi nec
ueritatem determinare nec falsitatem
quod faciunt propositiones neces-
sarie. Sed cum fieri possit ut & sit
uera cum. s. sedeo & sit falsa cū nō
sedeo ex se ipsa ad utrūq; indeter-
minata est sed proculdubio mi cō-
pater & chara abundas & ocio q
ad hanc descendas etiā pueris nota.

esse falsum non falsum: sed uerum est: propterea q
non diuisum sed unum. Sed cōtra est q omne unum
bonum est eodemque modo uerum: Cecitas autem
non solum mala est: sed iuxta ea quae scribis omnino
mala est: & nihil boni sapit. Similiter & mors Cecita-
tis enim & mortis naturam appellare uideris naturā
mali absolutam bonoque h̄permixtam nihil igitur
horum uerum ē: nec unum maxime quando anima
non cogitat. Preterea uerum ē quod quadrat idea: ce-
citas uero & mors nullam habent ideam. Preterea si
deus non esset nec aliud quippiam quod intelligentiā
est capax nihilominus non ens esset non ens & nihil
esset nihil: aut enim aliquid aut nihil: non quidem ali-
quid ut constat: igitur nihil & non ens: esset igitur id
quod ipsum nunc est & tunc foret: Si igitur uerum ē
quod est id quod ipsum est non ens & nihil uerum fo-
ret: quod fieri non potest: nulli enim quadraret idea:
non igitur formalis ueri definitio est esse id quod ip-
sum est. Conaris preterea defendere quod a te prius
dictum est falsum quodlibet contradictionem claudere
re aique falsum omne contradictionem claudere q̄
diu falsum est. Adiciis & hec uerba. At me sedere neq
uerum est neque falsum. Si uero adicias me sedere
dum sto illico ut falsitatem ita etiam inuehis contra-
dictionem: nam me sedere dum sto contradictionem
claudit & q̄ primum definit esse falsum: ut cum sede-
re incipio tam primum a diuisione redit ad unitatem
Sed uideas rogo an tecum conuenias. Verum enim
& falsum opponi putas non quidem uelut contraria
sed tanquam affirmationem negationemque. Quo-
modo igitur medium reperiri potest? nisi inter affir-
mationem negationemq; sit medium. Preterea om-
nis enūtiatio aut uera est aut falsa nisi primum princi-
pium neges: quod est in quolibet contradictionis alte-
ram partem ueram esse alteram uero falsam. Quo-
modo igitur te sedere neque uerum est neque falsum.
Equidem non uideo qua ratione id tueri possis nisi
omnem philosophiam & cōtrariorū oēm conceptum
tollas: Preterea si falsum omne contradictionem clau-
dit q̄ diu falsum est deum non esse quod falsum est

cōtradictionē claudet q̄ diu i rerū natura deus existit
Si igitur deus non esset: neq; falsum esset deum nō eē
neq; cōtradictio: Si igitur falsum est ueri negatio quē
admodū ponis erit uerum deum non esse si deus non
sit: Sed uerum omne bonum est ut das igitur si de-
us non esset bonum foret deum non esse: quod uide-
tur absurdum neq; enim simpliciter bonum foret ne-
q; alicui bonum: sed oīo non ens. Preterea superiore
epistola dixisti omne falsum ideo diuisum a se ipso eē
q; contradictionem claudit: Si igitur non omne falsū
simpliciter & absolute contradictionem claudit sed so-
lum q̄ diu est falsum nec simpliciter & absolute om-
ne falsum diuisum est. Cui. n. ratio essendi & cā non
conuenit nec id utiq; conuenit cuius ratio est & si sim-
pliciter non conuenit unum nec alterum non igitur
falsum omne simpliciter diuisum est quod dari non
potest: omne enim falsum simpliciter & absolute fal-
sum est igitur simpliciter & absolute est non ens: Am-
bo enim ut ponis conuertuntur eadem igitur ratione
simpliciter diuisum ē Si diuisum & nō ens comeat.
Preterea omne uerum simpliciter unum est: igitur oē
falsum simpliciter diuisum est: Alterum enim est alte-
rius negatio: preterea si mōstrauero omne falsum ab-
solutum diuisum eē quid cause fuit cur nō auderes enū-
tiare simpliciter quidem & absolute omne falsum di-
uisum esse: sed tunc solum quando oppositio est: diui-
sionem uero falsi demonstramus hoc modo. Soc. sede-
re est falsum: Soc. autem sedere non est. Soc. sedere igi-
tur a se ipso diuisum est. Si enim Soc. sedere est. Soc. se-
dere & Soc. sedens est. Soc. sedens: ambo enim coniuga-
ta sunt: si uero Soc. sedens est. Soc. sedens: Soc. sedens ē
Soc. igitur facta simplici conuersione Socrates est. Socra-
tes sedens igitur est sedens: igitur sedet: quod falsum ē
eadem ratione probabo chymeram non esse chymērā
nec chymeram esse: esse chymeram chymeram esse.
Si. n. chymera est: chymera est animal. Chymērā. n.
intelligimus animal ex hyrcō constans & ceruo: aut
aliqd huiusmodi. Si uero ē aīal uiuere p̄t & mori: qd
iter nos cōuenit: q; chymērā ponimus neq; a natura
posse p̄duci: sicut nec mōs aureus generari p̄t: p̄terea

n Bonum & malum sunt i rebus
falsum & uerum in anima ideo p
positio uera significare p̄t rem ma-
lam quis propō ipsa quatenus ue-
ra eatenus bona & res ipsa quate-
nus mala eatenus falsa sit. Aliud
autem dicere est. Peccare iudam ē
uerum: aliud est dicere peccatum
iude est uerum.

o Omne falsum diuisum quod in
priori diximus libello: sed non eē
falsum ex equo falsum q̄re nō esse
falsum ex equo diuisum quod in
epistolis ad te diximus non. n. ex
equo falsa quae necessario falsa sūt
& semper falsa sunt & quae nō sūt
necessario falsa nec semper sunt fal-
sa. Quapropter nec ex equo hāc et
illa diuisi rationem habent uide an
ex his aliquid sit quod uel ego di-
cere uereri debuerim uel tu coargu-
ere possis.

p Dicere debueras quomodo nūc soluisi nam non est mirum nō sol uere quod non habet nodum. In hoc igitur me admireris qui id sol uerim in quo nodus non erat.

q Cur non similis cum quemad modum hac ita & illa nihil uiniū habeat nam si bonum qua ratione bonum sit expetendum malumq; fugiendum sintq; fugere & appe tere contraria quomodo ex hoc se qui probas bonum malumq; esse contraria hoc est quod tibi est pro bandum: ad quod tamen proban dum neq; abte ullū unquam uer bum fecisti neq; nūc facis. Iure igitur dixi non esse nodum in tua ar gumentatione quia quod tibi pro bandum est non solum nō ualide pbas: sed nullo modo probas aut probare etiam tentas.

si chymera est aīal: aliquod aīal ē chymera: sed nullū aīal est chymera. oē. n. aīal est: & uiuit: & est simpli citer ens & aliquid: quod. n. non est non est animal: nisi equiuoce: chymera igitur nō est chymera eadem ratione nec chymeram esse ē chymerā esse: Si. n. gene rari ē moueri: generatio ē motus: Igitur si generatio nō est motus: nec generari ē moueri: pari rōne si chyme rā esse ē chymerā esse: chymera ē chymera: Ambo. n. cōiugata sunt: sed chymera nō ē chymerā: ut iā pba tū est: igitur nec chymerā esse est chymerā esse: prete rea nulla chymera est chymera igitur nullā chymerā esse chymerā uerū est: igitur falsum est aliquā chyme rā esse chymerā: eadē rōne monstrabitur uacuū non esse uacuū ex quo nō est nec cecitatē esse cecitatē si ni hil cecū sit semp tam nō ens est nō ens: nō esse. n. nō ens est & uerū sicut & chymerā nō esse est & uerū pari ter & necessariū. Cur igitur uereri oportuit ne qd co argui posses si simpliciter & absolute enūtiasses oē fal sum si se ipso diuisum esse: Quare nō fuit opus ad cō traditionē refugere. Deinde solutā nō esse argumēta tionē meā: qua pbaui bonū malūq; esse iuicē contra ria īgenue cōfiteris: sed iccirco solutā nō eē dicis q no dus nō inerat. Arguta hercle excusatio^p: Sed mirum est si nodus nō inerat quomodo nodū soluere potui sti: uerba argumentatiōis mee q̄ i primis litteris ad te scripta sunt hoc mō se habent: bonū ea rōne qua bo nū est expetēdū est malū uero fugiendū: expetere ue ro & fugere sunt inuicem cōtraria quemadmodū cō gregare segregareq; bonū igitur & malū erūt inuicem cōtraria qd Boetius quoq; ī p̄dicamētis asseuerat. Tu uero ita respōdes: esse est appetendū: nō esse est fugi endū: nō tam seqtur esse cōtraria: Sed rogo uidetur ne tibi argumentatio tua meā^p similis esse: dicas hoc mō esse ea rōne qua est esse est appetendū hoc est pro pria essendi rō est aliqd appetendū nō esse ex propria rōne est aliqd fugiendū sunt igitur cōtraria pulchre ar gumentationem colliges. Hac. n. forma calidū & fri didū albū & nigrū cōtraria esse demonstramus rō. n. calidi est etherogenea segregare frigidi uero cōgregat albi quoq; rō ē oculos disgregat: nigri uero cōgregat

Argumēto meo cū tu corā responderes dixisti propriā boni rōnem non esse: q̄ sit aliquid expetendū: qd tam a philosophis oibus cōceditur maxie latinis & Aristo. primo ethicorū libro dicit recte diffinierūt bonū dicen tes id esse: qd oīa appetunt: id quoq; audietibus mira bile uisum ē. Cūq; rō boni abste posceretur dixisti eo aliqd bonū esse: q̄ ordinatur in deū: Sed mox subieci igitur deus nō est bonus. dictū est deū non esse bonū sed bonitatem adieci: igitur inter bonū malūq; aliqd est medium: deus enim non est bonus: non etiam est malus. Quomodo igitur defendi potest malum esse boni negationem: Si medietas aliqua cōceditur. Pre terea si malū est negatio boni: Malum & nō bonū idē sunt: Vnius enim unica est negatio: Sequitur ergo ē non bonum: igitur est malum: ex negatiōe igitur col ligi potest affirmatio. Preterea nec sequitur: Si enim malum est uel est priuatio uel aliquid priuatiū. Si pri uatum ē subm aliquid est: igitur & bonū: Si priua tio est igitur in sbo igitur est: Sed qcquid est: ens quo dāmodo est & bonum: non igitur est non bonū. Pre terea negas uerū esse quod Aristō. in predicamētis di cit bonū. i. & malū cōtrario: genera eē: qd tamē uel Boetius uel latini expositores negare non audēt. Tu uero posthabitis interpretibus latinis ad Simplicium refugis. qui ait hac rōne bonum & malum contrario rum genera esse q̄ ex contrariis alterum semper bonū est hoc est melius est alterū malū est hoc ē peius ē qd Tho. quo p̄ ex Simplicio refert: Sed si licet Simplicio opponere cōtra ē quod Aristō. eodem loco dicit nō so lum bonū malo cōtrarium esse uerum etiam aliquā do malum malo: Si uero bonū Aristō. uocat quod me lius ē: malum uero quod ē peius erit semper bonum malo cōtrariū. Preterea si bonū & malū q̄ cōtrario: genera eē aristō. dicit sūt melius & peius bonū & ma lū ī relatiuorū genere ponētur: ī qbus sūt melius & pe ius: q̄ relatiua sūt. aristō. uero dicit bonū & malū ī ge nere nō eē: sed genera: Miraris postremo malū & bo nū a me cōtraria uel ex Tho. snā affirmari & qd ma ius ē aberrare me dicis q̄ Simpliciu falso allegē falso quoq; dixerim. B. Tho. eius testimonio p̄bare malū

r An tu qui Boetianus eē soles & barbarorum irrisor nunc eos rides qui posthabitis latinis interpretibus grecos interpretes sequuntur sed et Thomas tuus non solum latinus: sed inter latinis precipuus Simplicii expositionem non solum refert sed & probat: Tu autem non solū Simplicio aut Thome non assen titis sed & latinis dicis expositor res id negare non audere. Miras homo es.

s Quis non miretur. mirabar tūc cum nondum acumen tuum per spexeram nūc non miror multa. n. consimilia.

t Et tu infra fateris te falso allegas se sed dicis hoc nullius esse momē ti quomodo ergo mens tua me fugit. Illud fateor me fugisse nullius esse momēti Simplicio ascribere quā non dicit. Credebam. n. ego illum errare qui diceret Simplicio us hoc dicit quod tamen Simplicio us nūq; diceret.

u Quid ut te expleres totum thomam te peruenire oportet & nescio quas semiplenas priuationes tibi fingere: negareque Thomam ibi proprie accipere priuationem & habitum cum dicit malum priuatiue opponi bono non ne tota questione probat malum esse nihil: & ideo colligit malum esse priuationem non autem contrarium: an priuatio que nihil est semiplena priuatio est cecitatem item dicimus perfectam mali habere rationem non quia omne bonum adimat quis enim hoc nescit: sed quia totum illud bonum cuius priuatio dicitur hoc est uisum adimit quod non facit ophthalmia hec sunt igitur mala quae nullo modo uult contraria dici posse Thomae quae cum ueram mali rationem habeant perfectam qui dicit malum ex sententia Thomae esse contrarium non minus errat qui erraret ille comperit meus qui dicebat simplicium dicitur quae non dicit.

bonumque esse inuicem contraria sed caue ne tu erres qui parum mentem meam uel uerba perpendisti uerba que secunda epistola ad te scripta sunt hac serie leguntur Dico igitur rursus & approbo bonum malumque esse inuicem contraria non quod quodmodum album & nigrum calidum & frigidum que omnia uere qualitates sunt sed quodmodum sanum & egrum forte ac debile rarum & densum pulchrum & turpe & similia huiusmodi multa nec. B. Tho. id negat sed uir eminentissimus in prima questione de malo circa solutionem secundi argumenti monstrat quomodo bonum & malum & si priuationis & habitus oppositione aduersetur iter contraria tamen computari solent: idque simplicium auctoritate confirmat Recordare igitur Aristoteli in predicamentis quatuor oppositionum genera assignare. Item memineras Aristotelis huiusmodi genera a se inuicem seuerare: Rursus nota sanum ab eo & egrum iter contraria numerari: hac igitur ratione qua Aristoteles contraria a reliquis oppositionum generibus seuerat ego bonum malumque contraria esse affirmavi rursusque fateor. Atque hoc est quod diuus Thomas dixit in prima questione de malo bonum & malum esse contraria quodmodum sanum egrumque non autem quodmodum uisus & cecitas. Tu uero dicitis monstrabo tibi quod contrarium proprie tate malum omnino nesciat. licet enim malum quoddam bono cuidam contrarium uideri possit egrum sano eo quod boni aliquid relinquit: offerat tamen malum quoddam: quod bono nequaquam potest hac ratione opponi: puta mors: & cecitas. Sed equidem nescio an similes. Si enim uerba Thomae accuratius legisti plane intelligi potest quomodo nec cecitas nec mors nec aliud malum potest ex toto bonum auferre: cecitas quod uisum aufert & totum: sed non uitam nec corpus: mors uitam quod penitus aufert sed nec corpus: nec materiam primam. Quod igitur sefellit est: quod cecitas perfecta est uisus priuatio: & uitam mors: sed non propea credi debuit perfectam esse boni priuationem: Nonne Thomas aperte tibi consuetur et dicit malum bono contrarium esse quodmodum egrum sano non quodmodum cecitas uisui: cecitas igitur in quantum mala est aliquid boni relinquit cui inicitur: in quantum uero est cecitas nihil uisus ad esse permittit. Quod uero Thomas ait bonum malumque uelut habitum priuationemque opponi uerissimum est: eo enim loco Thomae ea proprie habitus

uocat & priuationes non solum quod perfecti habitus sunt perfectaeque priuationes: que solummodo Aristoteli in predicamentis habitum & priuationem uocat uerum latius omnia quorum alterum est habitus: alter uero priuatio siue integra siue semiplena sit tamque habitum & priuationem opponi pronuntiat: Quod uero dixi: idque simplicium auctoritate confirmat id tale est. Simplicium ait Thomas in predicamentis dicere ea proprie uocari contraria: quorum utrumque est aliud: aristoteles uero sanum et egrum iter contraria numerat non est cecum & uidens. Simplicium igitur quod Aristoteles interpretatur necesse est eam reddat: cur non omnes priuationes Aristoteles iter contraria computarit: eam uero explicare non potest nisi quod dicitur est. Beatus igitur Thomas quod ait simplicium dicere ea proprie contraria uocari: quorum utrumque est aliud cum eam explicet ob quam sanum & egrum iter contraria numerentur non est cecum & uidens ex simplicio necesse est id colligat: quod aristoteles exponit quod siue uerum siue falsum sit res nullius: momenti est in qua puagandum sit. Quomodo uero postremis litteris malum quod boni negationem putas appellare uideris malum quod omnino malum sit: eodemque modo falsum ueri uniusque diuisum per cunctari te uolo? An chymera putes esse omnino non ens: Si negabis tibi necesse est contradicas: qui prius dixisti chymera esse omnino non ens & falsam: Si uero dederis omnino non ens esse praedictam hoc modo: non ens & malum sunt paria: igitur omnino non ens & omnino malum sunt paria: chimera autem est omnino non ens igitur & omnino mala: quod fieri non potest: chymera enim esse contradictionem non claudit: potest igitur a deo creari: quod uero potest creari potest esse: esse autem bonum est quod igitur potest creari potest bonum esse: sed potentia ad bonum bona est: chymera igitur non ex toto mala est. Preterea chymera & a deo & a nobis potest intelligi: potest igitur a parte mentis nostrae esse & aium: igitur quoquomodo potest esse quod autem quoquomodo potest esse quoquomodo bonitate participat: chymera igitur non ex toto mala est. Preterea nihil potest malum esse nisi fugiendum sit: nihil uero fugi potest neque uitari nisi cognoscatur aut ab eo quod fugit aut a deo qui naturalem fugae instinctum inseruit. necesse est igitur malum omne quodammodo cognosci posse: cognitio autem bonum quiddam est: igitur & posse cognosci. potentia enim ad bonum bonum quiddam est. Preterea aristoteles.

x Cur igitur non ingenue fatearis te errasse. Neque enim mirum est homo esse.

y In ista tua chymera multas similes chymeras.

z Si creari chymera potest a deo non est haec potentia in chymera sed in deo.

a Notio quam mihi de chymera formo: ut aliquid est ita bona est ipsa uero chymera: ut nihil est ita neque bona est.

b Bonum & malum secundum te sunt contraria & utrumque contrarium est aliquid posituum ergo & quod est bonum est aliquid posituum & quod est malum est aliquid posituum & secundum te non ens est bonum ergo secundum te non ens est aliquid posituum. & aliquid & ens conuertitur ergo secundum te non ens est ens posituum uide quomodo nos produxit tua chymera.

c. At secundum te est contrarium
non priuatio.

d. Non dixit malū esse bonū sed
in bono.

e. Eatenus priuatio ē quatenus pri
uatio formaliter negatio est.

f. Relegas priores epistolas & ui
debis hoc tibi in illis monstratum
et fortasse plus q̄ desideres.

g. Attende mox explicabo cū per
hanc dictionē deus id concipis in
quod significatur per nomen non
habet hęc dicitō p̄dicari rōnē sed
subiecti est. n. illud de quo querit̄
qd̄ nā de eo enūtiari possit aut de/
beatō aut illud quod de alio enū
tiatur quare neq; id aut Simonidi
erat ignotum aut cōsultenti eū tyrā
nō. Cū item q̄ris si deus dici deus
nō pōt an sit aliud a deo quero a te
quid cōcipias p̄ hęc dictionē deus
quā de deo enūtiat Si nihil concipis
nihil erras quia nihil dicis. Si
aliquid concipis dico deum aliud
esse ab eo quod tu concipis & con
ceptum per hanc dictionem deus
explicas. quoniam supra omne il
lud est quod a nobis cōcipi possit.

h. Veniamus ad aurum tuum qd̄
omnino non uis perdere etiam si p̄
datur deus. Fieri non potest ut ali
quid sit si nō sit ipsum esse fieri igi
tur non potest ut aurum sit si deus
non sit preterea si deus non est igi
tur infinitū ē si finitū ē nihil ē q̄m
si infinitum est finitum non est sed
& si infinitum est infinitum non ē
quoniam infinitum se ipsum perit̄
mit quemadmodum & alia q̄ con
tradictionem claudunt si nihil est
aurum nō est. Hęc satis credo esse
tibi homini quantū uis ingenioso.

Vale.

quarto methaphisice dicit negatiōes priuatiōesq; quo
dā mō entia eē: imo & ipsum nō ens quodammodo
ens esse dicit cuius signum est inquit q̄ dicimus non
ens est non ens: quod uero quoquomodo est ens quo
quomodo bonum est: chymera igitur: in qua uerum
est non entis uocabulum predicare quodammodo ē
ens & bona: Preterea malū est priuatio boni: priua
tio uero omnis ē negatio forme in s̄bo apto nato for
mam & habitū h̄re: nihil igitur malum eē pōt qd̄ bo
ni capax nō sit & aptū capacitas uero & aptitudo i bo
nū bona ē: Malū igitur oīo malū eē nō pōt unde^a Au
gustinus inquit malū semp i bono eē: Preterea si ma
lū ē priuatio boni ut dicis quomodo pōt. eē boni nega
tio alia. n. est oppositio priuatiōis & h̄itus: alia uero af
firmatiōis negationisq;: Preterea tuar; p̄tiū ē mōstrare
factā prius a te rōnē ualidā eē qua p̄babas ex Aristo
tele et tho. deum ens nō esse: ego. n. utrāq; infirmaui
nec satis ē dicere. Scio aliquando a peripatheticis deū
ens uocari: sed & illud scio ap̄ eosdē appellatiōe entis
deū aliquādo nō claudi: Monstra. n. rogo quo i loco
uel Aristo. uel aristotelici deū entis appellatione non
censeant?

^a Ceterū si uacabit explicato quomodo defendas deū
eē & unū: deū tamē nō eē deū: Si. n. uocabulū itelli
gitur necesse ē descriptionē quandā ab aīo formari: q̄
data mox sequitur deū eē deū: nec. n. Simonides poe
ta t̄ps ad respōdēdū petisset tyrāno q̄rētī qd̄ ē deus ni
si uocabuli interpretationem & notā aīo cōcepisset: in
oī. n. q̄one priā ē uocabuli significatio. Preterea si de
us ē unus: aliud unū ē deus: qd̄ nō nisi deus eē potest
Itē si deus est & nō ē deus: ē aliud a deo: A se ipso igi
tur aliud eē necesse ē. Preterea si ideo deus nō ē deus
q̄ nomē dei cōcretū ē aliud significans: & aliud: cōce
di nō debet deū eē: deū eē unū: nihil. n. ē. i re; natu
ra qd̄ deitate p̄cipata sit deus: Postremo monstrabis
quomodo uel p̄bes uel defendas cōtradictionē clau
dere^b deū nō eē & aurū eē: grata erit mihi huiusmo
di disputatio nec tibi debet eē molesta: est. n. disputa
tio cribrum ueritatis: Suauissimus animæ tibus nihil
habens ingrati? Vale.

Quarte obiectiones.

n On ideo dictum est deum ens non esse q̄ esse in deo pro essentia ē:
sed quia esse non est aliud ab essentia: qd̄ longe diuersum est: Alio
quin ipsum esse lapidis: quod sibi pro essentia est: nec ens erit: nec
bonum: esse enim lapidis non est essentia: sed ipsum sibi: & esse su
um: & sua est essentia.

Si in negationibus: & priuationibus quid sint queri nō potest: Cum igitur sint nō
satis est ad questionem quid est formādam scire rem: de qua queritur esse: sed am
plius scire oportet: & esse: & aliquid esse querenti igitur quid est ridicule ac irratio
nabiliter. respōdetur ens: aut aliquid: siue ens primo modo: siue secundo capiatur
quod si queratur quid sit peccatum uocabuli potius est questio q̄ rei.
Si aliquid ē ens: ideo iuxta positionem tuam esse ens: q̄ eē ē aliud secūdu rem ab
essentia: aliud est inquis humanitas: aliud homo: aliud album siue albedo: aliud
res alba: igitur si idea est ens ideo erit ens: q̄ esse idear; est aliud ab idea. Idea au
tem deus est: esse igitur idear; est aliud a deo: est igitur in deo secūdu rem composi
tio non solum secundum rationem.

Iuxta denominatiuorum diffinitionem unus ab unitate denominatum est: deus
autem iuxta tuam positionem ex similitudine unitatis unus dicitur: non igitur ad
substantiam dei spectat predicatio: qua platonici dicunt: deus est unus: preterea
cum dicimus deus est unus non quid. sit sed quomodo sit significari putas: modus
autem ex accidentium est genere non igitur uocabulum unius in deo substantiuū
est neq; ad rem pertinet: q̄ uel platonice sectam nō didicerim uel grecam linguā
ignorem: non enim id satis est ad tutandam academicorum disciplinam.
Si deus non esset & aurum esset: aurum inquis esset aurum & non esset aurum:
igitur esset aurum: Si igitur diffinitio ueri constat erit uerum nulli quadrās idear;.
Si socratem sedere neq; uerum est: neq; falsum eo q̄ necessarium non est: equidē
defendam non in quolibet affirmationem ueram esse uel negationem: nō enim in
quolibet uel una uel altera necessariam habet ueritatem.

Si bonum & malum sunt in rebus: uerum uero: & falsum in anima ubi ē tua affir
mationis & negationis oppositio: negatio enim nihil ponit: Quomodo ēt chyme
ra in rebus ē & anima si ē omnino non ens & falsa: cum nō ens & malum mutuo
conuerti putes.

Si cecitatem esse cecitatem uerum est & quis non uideat cecitatem esse ueram: idē
enim sunt: sola enim cecitate posita. ponitur hoc quod ē cecitatem esse cecitatem:
& ablata aufertur unde eadem ratione soc. & socratem esse socratem idem est &
eadem generatiōe utrūq; generatur: & per se: deus quoq; & deū eē deū idē: utrū
q; enim eternū est & prima ueritas.
Si falsum omnē simpliciter diuisum est ut probatum esse non negas dici non debu
it falsum quiddam cum hac solum conditione diuisum esse hoc ē q̄diu falsum est:
OO

Si enim omnis homo simpliciter & absolute est risibilis conditionem non oportet adiungere: qua restringas dicens: omnis homo est risibilis quod diu est homo: nec propterea restrictio debuit adiungi quod non omnia falsa sunt aequaliter diuisa: aut falsa nec enim omnia entia sunt aequaliter bona: absolute tamen bona sunt omnia.

Quomodo concludatur bonum malumque esse contraria: si prosequi: & fugere sunt contraria facile constabit. si ratio contrariorum motuum satis a te fuerit intellecta.

Quid miraris si dico latinos Aristotelem non negare: quem Simplicius negat: non etiam boetius: nunquid propterea uel Boetium non imitor uel barbaros ex tollo: mirum me hominem uocas: Ego uero te mirabilem appallarim: qui cum boetium imiter posthabito interim Simplicio me Boetium aspernari: & barbaros sequi existimes. Si contraria sunt bonum & malum chimeram uis probare aliquid esse: quod in rerum natura sit: sed si perceptum sit qua ratione bonum & malum contraria dixerim: quod nundum aut uis: aut potes intelligere nihil ex chymera probaueris.

Priuationes quaedam a me Semiplenas uocari plurimum admiraris & nullas esse probas hoc modo: Malum est nihil: igitur non est semiplena priuatio: Ego uero argumentum tuum prosequens: sic dicam: aegritudo mala est: igitur nihil est. non est igitur semiplena priuatio: est autem priuatio quedam aegritudo: non igitur est uel sanitatis uel boni cuiuspiam semiplena priuatio: sed plena potius: & perfecta: quod fieri non potest imperfecte igitur priuationes semiplenae sunt ut aegritudo. raritas: turpitudinis: cecitas uisus perfecta: boni imperfecta: bonum enim quod in uide te est totum non adimit.

Si uerum est quemadmodum scribis malum omne boni aliquid reliquere: chymera igitur: quae est omnino non ens: & mala boni aliquid retinet. Si uero boni aliquid seruat non omnino mala est: neque omnino non ens. licet etiam potentia: qua creari potest & esse: in deo sit: & notio: qua potest intelligi sit in animo non tollitur quin chymera potentia bona sit: & ens: est enim potentia dei: & chymerae alia & alia ratione: nec enim negamus antichristum potentia bonum esse cuius potentia qua potest esse partim est in materia partim in coelo: & homine. Preterea quomodo chymera. si omnis interim cogitatio & potentia dei excludatur est omnino non ens & mala. Ut enim non ens sit certe mala esse non potest: Malum enim est priuatio: quae in subiecto consistit: quod necesse est bonitate participet. Alioquin subiectum esse non posset: Quod enim omnino non est subiecti non potest.

Nundum improbas: quod a me dictum est: idque simpliciter auctoritate confirmas nisi quod ais id Simplicius non dicit. sed non propterea gloriari oportuit: neque enim dixi Aristotelem sentire omne omnino ens uel per se uel per accidens esse nec Beato Thome aliquid propterea falso ascriptum.

Licet priuatio omnis negatio quedam sit nondum tamen constat aliam non esse affirmationis negationisque oppositionem. aliam uero priuationis & habitus: nec propterea si malum est priuatio boni malum & non bonum conuerti necesse est.

Defensionem tuam qua tutari uis deum non esse deum. ego nec ueritati nec Beato

Dyonisio consentaneam puto nec beatus unquam Dyonisius deum negauit esse deum: Sed quemadmodum. B. Tho. interpretatur nullum nomen dei naturam integre potest explicare: nec alia ratione affirmationes putat deo esse impactas. Tu uero dicitis dei nomen si descriptionem habet (sive rationem habere non etiam predicati: sed hoc concessio argumentum perstat: Sit enim. a. ratio nominis: dicaturque hoc modo deus est. a. ratio enim cuiuslibet de eo predicatur cuius est ratio. igitur facta simpliciter conuersione. a. est deus. igitur deus est deus: item dicitis cum queritur an deus sit aliud a deo nec ne: fieri oportere quid dei nomine concipiatur: quicquid autem de tur aliud inquis dicam deum esse. est enim supra omne id quod concipi potest: sed nonne huiusmodi solutio secum pugnat. Si enim conuertis propositionem huiusmodi: quae est deus est supra id quod concipi potest nonne palam aliquid de deo affirmas fiat igitur & sit nominis definitio ea omnia quae est supra id quod concipi potest & argumentum militabit. propterea sequitur deus est supra omne id quod concipi potest igitur deus concipi non potest alioquin idem supra se ipsum foret non igitur amari potest nec coli.

Postremo tantam putes esse auri potentiam uelimus nolimus uel te uel animo ex necessitate deum secum trahat hoc modo: Aurum est. igitur ipsum esse est. igitur deus est: item sic deus est. igitur infinitum est. infinitum est igitur nihil est. Si ens infinitum est quis finitum non est. quasi sic arguas finitum non est. igitur nihil est: deinde sic infinitum est igitur infinitum non est. infinitum enim quis se se ipsum perimit: Equidem puto si Nicotetto quispiam huiusmodi argumenta scripsisset: nihil respondisset: nec ego contra aliquid opponam: ne ubi res mihi luce clarior uideretur aliquid uidear dubitare: quod si isdem argumentis positionem tuam probes equidem uereor ne aurum perdas. His obiectioibus si uoles aliquid respondeto compere optime. quo disputationi iam finem faciamus: satis enim lusimus. ceterum nolim putes me aut odio aut maliuolentia in hec diuertisse: scio meministi priusquam aliquid tibi scriberem significasse an uelles: Equidem deum testor comitem meum mirandulanum & amo & ueneror. quod si aliquid quando experiri libuerit me nihil meritum cognosces.

IOANNES FRANCISCVS PICVS MIRANDVLA ANTONIO FAVENTINO PHILOSOPHO INSIGNI. S.

Vamquam Ioannis pici patrum mei obitu studiorum meorum alacritas omnis & spes quae quasi tota in eo reposita fuerat elanguit quippe cum futurum sperare eo uiuente ut philosophiae studia ad castitatem pristina: sed magis ditata opibus reuocaretur: christianaque fides eliminatis in uersum erroribus heresibusque depulsis ualidissimis in aduersos hostes turribus muniretur. Non tamen sic animo consternatus sum ut totis uiribus non laborauerim ne uigilie omnes inchoateque lucubrationes quae ab homine illo in litteris unde quaque admirando profluxerant penitus deperiret quo circa mihi ipsi nrisque

hominibus cōsulens q̄ maximis potui itineribus florētiam cōtēdi dediꝑ operam
qua potui ratiōe ut q̄cūq; ab eo notata fuerāt licet i expolita & i excussa i nostrā
permitterētur potestatem nō inanes oīo fuere conatus nostri: nā & si ad aperte ad
huc tabule nō essent nec notus heres ad aperta nihilominus ita scrinia fuerūt ut cō
mentatiōes eūctas inspiceremus uersaremꝑ. Vidimus in chartaceis illis disper
sis codicibus incredibile hominis studiū. lectionem omnimodam conceptus supra
captus humane mētis admirabiles. Verū i redigēdis scriptionibus nō laudādā i cu
riositatem. hinc inde disiecta dissipataq; omnia. sed de his alias. Dū hec diligenti
cura euolueremus opusculū eius de uno & ente quatuor ferme ante occubitū an
nis emissum una cum tribus in ipsum a te perscriptis epistolis earumꝑ responsis i
manus incidit quibus ob rei nouitatem nō perlectis modo sed haustis sed pene ut
aiunt deuoratis (rumore enim id factum agnouerā sed quid momenti allatum eēt
exploratum satis nō habebam) Mecū cogitare disceptareq; cecepi an illud publici
tus aliis cum operibus que in unum redegeram & publicanda censueram i presso
ribus dare deberem nulla tuarum obiectionum habita mentione: An cōsultius fie
ret si & oppugnatum hinc offensaculis inde propugnaculis promunitum exiret in
publicum. Post longam rei discussionem postrema tandem menti sententia sedit.
Sane doctis hominibus obuiam factum notas ifamie ferre uideretur. Si accusato
res non tantum expauesceret. Sed & in iudicium citare recte quasi parum fidēs cō
sciētie non auderet pariter quoq; ut responsis comitatū iret oportunū esse uisum ē
ueluti ad defendēdam cām innocentie testibus quod nostrum consiliū laudatū
iri a probis uiris nō dubitauī quando aut me pati oportuisset defunctū patruū ho
minē pfecto de me meritissimū aliqua ex parte famigerate doctrine sue tali nō p
mulgato libello defraudari aut eo solo progrediente nequissimis uituperationibus
ansam semp criminādi relinquere nō accitis in forum que & obiectādo & repellen
do pluribus utrinꝑ epistolis cōcinnata fuerāt. At oblatis nōnullis litteris Christo
phori saxoli nostri & ciuis & medici quibus quartā te super id negocii cudisse epi
stolam que responsione caruerat ut aiebas nobis significabatur: res in dubium re
uocata est. Iterūq; snie ancipitis factus pensiculandum exactius libratum iam iu
diciū duxi quando postremus accusator urgeret cām: nec esset qui patrocinare
tur. Inde meū subiit aiū titilatio quedā suscipiēde defensionis quo me tamē pro
tutando silentio uerterē nō erat in promptu. Mouebāt hinc mentem hominis mo
destia i oēsꝑ benignitas ingenii quoq; solertia & acrimonia in enodādis diluendil
q; ēt ex tēpore difficilibus nodis in explicabilibusꝑ scyris ut scilicet arbitrarer ul
timā epistolā tuā nō fuisse tuto delatā. cogitabā ide factu facile fuisse ut qd rescrip
sisset. Si tamē fideli nūtio tue sūt redite epistole uel tabellariꝑ icuria (sit. n. id se
penumero) uel alio quopiā casu i itinere pisset. Succurrit demū i enodationibus
priorꝑ qōnū tuarꝑ cōquestū illū fuisse a te sepius eadē iterari & de eisdē sepius du
bitari ob id statim totius cōtrouersie uestre capita pcucurri an. i. i primis respōso
ribus aliqua deprehendi possent qbus mōstrare fuisse quarte epistole satis i parte

factum anteq̄ scriberetur. Successit ex uoto res tantaq; repperi ad propositum faci
entia ut si non uerbis quantum fieri potuit obiectionibus ultime epistole responde
rim a deo ut ipsarum nodos ex priorum questionum tuarum solutionibus apertos
magna ex parte possis agnoscere Addidimus multa a magnis etiam auctoribus p
testimonio petita quae omnia non alia de causa factitata a me existimare te uelim
nisi ut rudium insolētiumꝑ philosophie & maliuolorū iudiciis occurerē: ad quos
forte cum peruenisset fama quartam te ad patruum meum super ea controuersia
dedisse epistolam cui non respondisset tulissent actutum sententiā (qui blaeteroni
bus & inuidis mos est) alia quapiam de causa q̄ iusta nō esset rescribere picū non
curauisse Alioq; mi Antoni etiā a principio susceptū opus libentissime omissem
Tum ut cōtrouersus a quibus abhorres sum & si iustissimā cām agerem nō uide
ter initiari Tum ut a uero philosophie tramite nō deuiare quem post equos & ar
ma (& si quosdā litterarꝑ flosculos a pueris olfecerim) post magnarꝑ ducum cōmer
tia Io. pico patruo Ioāneꝑ mainardo nostro ducibus metiri cecepi quādo nature
notitia nō ad litterarios deludādos agones. sed ad nature ipsius cōditore agnoscen
dū ordinet philosophicꝑ cōmētationes suapte semp sponte inuitare nos debeant
ad penitissima diuinorꝑ eloquiorꝑ uestigandā sentia: hic studiosꝑ oīum finis his no
bis iter reuelatur ad celum si tam ea nō glorie nostre captāde gratia excoluerimus
sed ut deum nostrum & facilius cognoscere & seruentius amare possimus. Ut inde
promptius q̄ mandauit faciēda prosequamur q̄q; docuit uitanda fugiamus. En
tibi cām suscepti huius oneris tecūq; negocii explicatā iustissima est ut uideē
iocirco equo a te aīo pferēda quinetiā arbitrari forte potui ut his nris uti possem ue
luti internūtiis i auspiciata mihi iā tecū cōtractaꝑ ferrarie beniuolētia cōfirmāda.
Nā cū pximis diebus istuc appulsiem q̄ es hūaintate me iuisere dignatus es. Atq;
interloquēdum de litteris deꝑ morte patris ac eius operibus multis incohatis nec
consumatis percepta opinione mea respondendi. i. tibi soluēdiq; argumentatiōes
tuas tantum abfore ostendisti ut offendereris ut etiam quod facturus erā laudau
ris: Sed ipsa iam negociū agredientes prime obiectioni diloluēde manus in
primis admoliantur. ea est huiusmodi.
Non ideo dictum est deum ens non esse q̄ esse in deo pro essentia est: sed quia esse
nō est aliud ab essentia quod longe diuertum est alioquin ipsum esse lapidis qd si
bi pro essentia est nec ens esset: nec bonum esse enim lapidis non est essentia sed ip
sum sibi & esse suum & sua est essentia cui uel facillime respondebimus. Sed iube
bo in primis eorum te meminisse que ab ipso huiusmodi rei gratia sunt perscripta
ne pugnancia ille uerba protulisse uideretur. In eo quippe cōmentario de ente &
uno (quod etiam in tuarum obiectionum responsis cōmemcrauit) Amelium iam
blicum Sirianum compluresꝑ Platonicos qui deum ens non esse dixere non mo
do probauit sed toto tractatu principaliter hoc egit ut non solum ex Aristotelis ue
rum etiam ex Platonis dogmate ostēderet deum & esse & dici proprie ens. Sed &
aliquam loquutionis rationem esse monstrauit quam qui. sequeretur non absonū
OO iii

Prima obiectione.

Prefatio que dam.

Amelius Iamblicus Sirianus

Dionysius
Thomas

Solutio obie
ctionis.

Thomas

Secunde ob
iectionis solu
tio.

Thomas

Egidius

erat a ueritate deum appellatione entis esse maiorem Atq; ob id hoc a se factitatu
est ut & Dionysii auctoritatis & Thomae ratio haberetur ne omnino ut eius uerbis
utar insanire uiderentur doctissimi sanctissimiq; uiri qui id dixerunt Deum esse
esse ens. Sed super ens quam sententiam alter milies repetiuit alter quandoq; usur
pauit: Sed readeamus ad nos. Cum ergo hoc modo Deum ens non esse dictum
sit hac rone id prolatum asserimus quod esse in deo pro essentia sit. cui opponitur
hac sed illa assertum ratione quod esse dumtaxat non sit aliud ab essentia: huc
diuersa esse penitus existimans ego uero alterum alterius dicti aperitionem diluci
dationemq; esse contendo. Cum enim dicitur ens non esse deum quia in eo esse ab
essentia dissepatum non sit nil aliud assertur q̄ esse in deo esse sibi pro essentia: nec
per hanc orationem. s. esse in deo non est aliud ab eius essentia iudicatur nobis ean
tiam in deo esse ut per uerba illius contra quem argumentatus es liquido perspicit
tur nam tuam obiectionem patruus confutauit quae hanc ipsam materiam concer
nebat iques: nō. n. Platonici cū id aiūt itelligūt eē i deo eētia & eē sed i eo nō dif
ferre. At esse in deo locum eum habere quem in rebus aliis habet essentia ueri pro
essentia nihil sit aliud q̄ ipsum esse q̄ autem incongruum omnino credas ipsum la
pidis esse nō posse dici ens & bonorū mutabis forte sententiam si consideraueris q̄
a Thoma aquinate qui quali controuersia iudex a uobis ascitus est in prima parte
summæ questione. xlv. articulo quarto dicantur palamque cognosces ipsum esse
quod in essentia compositionem cadit nec ens nec creatum appellari debere quatu
do formas omnes non subsistentes & accidentia ceteraq; id genus magis coexisten
tia & concreata q̄ creata & entia nuncupari posse pronunciet. Quapropter ab eius
sectatoribus potissimum Capreolo cum de entis & existentie distinctione sit que
stio esse ipsum creatarum rerum nec in uerorum entium nec in creaturarum nume
ro recipitur q̄ si entis appellationem non suscipit proculdubio nec boni cum ens &
bonum se mutuo consequantur pariq; ambitu recipiuntur.

Secundo loco hunc in modum argumentaris si in negationibus & priuationibus
quid sint queri non potest cum igitur sint non satis est ad questionem quid est for
mandam scire rem de qua queritur esse sed amplius scire oportet & esse & aliquid
esse querenti igitur quid est ridicule ac irrationabiliter respondetur ens aut aliquid
siue ens primo modo siue secundo modo capiatur. Quod si queratur quid sit pec
catum uocabuli potius est questio q̄ rei: Cui obiectioni respondemus non illum
unq̄ dixisse in priuationibus & negationibus non posse queri quid esset. Sed non
posse responderi quid Thomae gratia protulit quem te super hoc dubitante i prio
ribus epistolis uerum ne scilicet esset an falsum citauit his uerbis uerum esse fatea
ris oportet nisi deseras tuum Thomam quod & nos etiam ab egidio romano in se
cundo commentariorum libro i theologicas sententias assertum esse reperimus sa
tis enim est ad questionem quid est formandam scire eam rem esse de qua sciscita
tur neq; necessarium est ut qui quid res sit uestigaturus est sciat rem esse aut ali
quid primo modo sed secundo tantum hoc est eam esse. Quod si contenderes te

intellexisse questionem eam formari posse cui potest affirmatiue & recte respon
deri primum si putas questionem illam non posse recte formari nisi res de qua
queritur sit talis ut per eam questionem illi reddi responsum queat tecum non uenio
Aristoteles enim sententia est percunctari posse centaurus sit nec ne centaurum ta
mentum tale non esse ut per eum questionem an est possit responderi cum mera sit label
la uerum signum. pariter quoq; aduersor si credis hoc idem querentem nosse
oportere nam plus scire eum non oportet (ut ostendimus) qui recte quid si res per
cunctatur: q̄ eam esse qui ergo nouerit rem esse aliquid non ridicule responderet
eum esse aliquid nescienti cuiquam & de hoc percunctanti qui uero interrogationi
bus quid res sit eos docere non consueuerim eam uel ens esse uel aliquid ut abolu
tius respondeamus euenit nam exploratum habentes eam esse aliquid adhuc qua
lo nam ens esset rimarentur eorum igitur non solum expresse petitioni. Sed et ue
ligendi desiderio satissacimus cum conceptas & non prolatas questiones ipsorum
nostris responsionibus preueniendo dissoluamus uerba uero illa q̄ si queratur quid
est peccatum uocabuli potius est questio q̄ rei que illius obiectioni contra te facte
sunt. Cum enim tu prius responsum non multum momenti attulisse uideam ar
gumentatus esses ex Thomae sententia. ens uidelicet iuxta primum modum uoca
ri quod questionem quid est responderetur querentiq; quid esset quod mundum con
seruaret & moueret rationabiliter deum respōderi ex quibus colligebas deum pri
mo modo esse ens & aliquid respondit ille uide quātum fallaris malum secundum
Tho. tale non est ut querenti de eo quid sit possimus aliquid respondere uel ens &
tamen querenti quid est peccatum respondere possumus quod est malum ideo ni
hil tibi tua suffragatur responsio hec scilicet quod si queratur quid est peccatum
uocabuli potius est questio q̄ rei. Nam non nimis est questio nominis (q̄ q̄ & hic et
ibi diuersa ratio) quid est q̄ mundum gubernat q̄ quid est peccatum cum ille qui
mundum deus. s. quidditatem ut recentiores loquuntur non habeat quod & om
nes preter eos qui in predicamento collocant apertissime confirmant. Et ut sanctis
simus ait Dionysius nostrae post apostolos princeps theologie ipsius nec nomen est
nec diffinitio quin etiam nec illis quae antea dixisti tuum hoc responsum consonat
quando prius malum ipsum non esse nihil sed positium aliquid dixeris nunc ue
ro ipsius nominis tantum formari questionem confitearis.

Opponis tertio his uerbis si aliquid est ens ideo iuxta positionem tuam est ens q̄
esse est secundum rem aliud ab essentia aliud est inquis humanitas aliud homo
aliud album siue albedo aliud res alba igitur si idea est ens ideo erit ens q̄ esse idee
ē aliud ab idea. Idea autē deus ē esse igitur idee est aliud a deo: est igitur in deo cō
posito secundum rem nō solū secundū rōnem. Quibus dicimus iam responsum eē.
Nam cū eodē fere medio quo nunc es usus in tertra epistola argumētareris respō
dit ille cōpositionem illam entis & essentiae in diuinis secundū rōnē eē nō secundū rē.
huius igit hypotetici syllogismi quē adducis. primā ppositionē uerā eē ificiamur

Aristoteles

Dionysius

Obiectio ter
tia.

Solutio

nam & si in creatis rebus essentia ab esse re differat non ob id sequatur necessariū est quicquid quoquomodo dici ens possit ex essentia & esse siue existentia tanquā ex partibus componi idee igitur quæ creaturarum rerum exemplar est essentia & existentia re distincta non conueniunt. Sed hec a nobis in ea fit compositio. cum illam ut exemplarem causam essentia & entis siue esse & existentia quæ in creatis rebus inueniuntur perpendimus quam compositionem pariter & distinctionem simplicissimis etiam rebus applicamus & secundum rationem quando eam intellectus noster fabrefecit uocamus hanc peripatetici frequentissime usurpant uulgatam ut inquit ille ab antipatro repetitam a possidonio commemoratam in epistolis a seneca. ea propter hunc in modum ideam secundum rationem ex essentia & existentia dicere possumus esse compositam & ens uocare eam. scilicet ut exemplarem creaturarum ex esse & essentia re differentia compositarum considerantes: quam compositionem in deo non ponimus quando eum non ut aliorum exemplar sed ut in penitissimo sue diuinitatis recessu se ipso fruenter contemplamur.

Peripatetici
Antipater
Possidonium
Seneca

Quarte obiectionis solutio Quarto inquis iuxta denominatiuorum definitionem unus ab unitate denominatum est deus autem iuxta tuam positionem ex similitudine unitatis. unus dicitur non ergo ad substantiam dei spectat predicatio qua platonici dicunt deus est unus preterea cum dicimus deus est unus non quid sit sed quo modo sit significari putas: modus autem ex accidentium est genere non igitur uocabulum unius in deo substantium est quod uel platonice sectam non dedicerim uel grecam linguam ignorem non enim id satis est ad tutandam academicorum disciplinam. Sed facilis responsio cum enim dictum sit platonice unum quod de deo enunciatum esse substantiuū & non denominatiuum tantum probe assertum est & iterum cum assertum sit unum dici quia unitati similis sit non est incongruum: nec propterea dici potest non esse substantiuum nam & si nomen aliquod ex rei cuiuspiam proprietate aut similitudine cuidam adaptetur non ob id sequatur necesse est nomen illud non esse substantiuum quando id pro substantiuo nomine accipitur quod non per modum adiacentis sed per se stantis significet unum uero quod de deo predicatur per modum non inherens sed stantis intelligi a deo clarum est ut probatione non egeat habes itaque proprietatem a qua nomen cui applicatur non auferre hoc quod est esse substantiuum nam Thomas tuus immo noster cum in locis aliis tum in prima parte illud id quod significandum nomen imponitur ab illo a quo imponitur differre refert uerbi gratia hoc nomen lapis ad significandum substantiam illam que sic nuncupatur imponi ab ea item proprietate sibi cognata qua. scilicet pedem ledit uocitari edisserit unde & alio loco docet a grammaticis fore usurpatum ut scribant nomen substantiam cum qualitate denotare quod & Ioannes Scotus libro primo commentariorum suorum in fine affirmat. unum igitur mi Antonij cum deo enunciamus uere & ut substantiuū nomen enunciamus quia. scilicet per modum stantis & concipimus & predicamus: rursum cum ab unitatis similitudine eiusque proprietatibus impositum dicimus ueritati

Thomas

Io. Scotus

quantum fas nobis est propinquamus quia scilicet conuenienti uocabulo utimur ad indicandum quod longe ineffabilem illam super omnia creata deitatem cum ita omnium que sunt principium sit quemadmodum numerorum omnium principium unitas est et hinc uerbis etiam colliges alterius argumenti tui solutionem de modo quod de genere dumtaxat accidentium esse profaris posse scilicet in hac predicatione: Deus est unus quomodo deus unus sit significari & nihilominus unius uocabulum in deo substantiuum esse. si a quo auspicietur nomen & ad quod denotandum rei tribuitur consideraueris potes etiam breuiusculum ex uerbis patris solutionem tue dubitationis agnoscere. cum ait quomodo tu platonice potius Dionysii rationem sequi me dicis cum nec Dionysium nec platonice ut magna etiam uoce gloriaris unquam legeris: At scias idem esse apud platonice dei Typum esse unitatem & apud Dionysium deum unice esse omnia expeditiorem solutionem non posset quispiam recte desiderare nam cum dei typum esse unitatem dicitur ad similitudinem & modum cum uero fertur deum unice esse omnia ad substantiam referendum est quæ tam esse eadem penitus asseueratum est quinetiam apud grecam linguam quam ille probe nouerat abstractum concretum significari quandoque potest eadem uoce. Ad quinte dubitationis tue solutionem afferendam non opus est multis. Ait ille si deus non esset & aurum esset aurum & non esset aurum. Tu addis hec uerba igitur esset aurum quid si definitio ueri constat erit uerum nulli quadrans idea adde obsecro & hec pauca que scilicet ex eius uerbis sequi dixit & agnosces quomodo erit uerum nulli quadrans idea. Quid inquam impossibile. scilicet impossibile parit & ideo non mirum est si ex propositione tua impossibili sequi facias quicquid uoueris: Nam si deus non esset & aurum esset erit uerum nulli quadrans idea cum ex impossibili gignatur impossibile his non solum dialectici sed etiam theologi ad stipulantur. Si enim Ioannem de bachone carmelitam interrogas an fieri possit ut aurum sit & deus non sit in primo sententiarum respondebit tibi non aliquam omnino rem qualiscumque ea sit intelligi posse nisi prius deus intelligatur. cum autem de intellectu cunctarum rerum sit colliges tu an extra omnem controuersiam etiam apud nouitios dialecticos pronuntiari possit aurum esse & deum non esse fore impossibile. Sed de hoc iterum in calce operis uerba faciemus si Cardenalem cameraensem postea consulueris. audies hominem in omni etiam philosophia exercitatum in primo commentariorum in sententias dicentem ex quolibet impossibili contradictionem sequi.

Sexto loco dixisti si neque uerum neque falsum esset sedere socratem quod ille asseruerat eo quod necessarium non esset defendere te posse non in quolibet negationem ueram esse uel affirmationem cum in quolibet aut una aut altera necessariam non habeat ueritatem. quam obiectionem soluentes respondemus orationem hanc Socratem scilicet sedere ueritatem aut falsitatem quantum de se est sibi non necessario determinare nec propterea sequi de quolibet affirmationem ueram non esse uel negationem uerumtamen si eo modo quo ipse docet intelligis

Solutio breuis
uis ex uerbis
patris.

Solutio quinte
obiectionis.

Io. de bacho/
ne.

Cardinalis
cameracensis

Solutio sexte
obiectionis

negare etiā poteris in quolibet sic affirmationem aut negationem ueram esse ut al-
tera pars necessario uera sit ait enim me sedere aut uerum aut falsum semper est
quia semper ego aut sedeo aut non sedeo & quod dicitur me sedere nec uerum nec
falsum hoc est propositionem hanc ex se sibi nec ueritatem nec falsitatem determi-
nare quod faciunt propositiones necessarie. Sed cum fieri possit ut et sit uera cū .s.
sedeo & sit falsa cum nō sedeo ex se ipsa ad utrūq; indeterminata est.

Septima ob-
iectio & solu-
tio.

Preterea aduersus nōnulla eius uerba de bono & malo uero & falso que i rebus et
anima fore protulerat instas hoc modo. Si bonum & malum sunt in rebus uerum
& falsum in anima ubi est tua affirmationis & negationis oppositio negatio enim
nihil ponit quomodo etiam chymera in rebus est & anima. si est omnino non ens
& falsa cum non ens & malum mutuo conuerti putes. Sed oro attendas animad-
uertatq; malum & bonum ea ratione in rebus etiā pronuntari quia attendant cir-
ca res quomodo uerum & falsum circa animam non est enim uerum & falsum in
rebus ut scribit Aristoteles sexto prime philosophiæ libro sed in mente nec propte-
rea sequatur necesse est ut res quæ omnino mala est res uera sit uerum etiā illud et
falsum de quibus eo loci mentionem facit Aristoteles complexa sunt nec item sequi-
tur si bonum & malum in rebus sunt ob id ea opponi non posse cōtradiçtoriz quia
malum quod in rebus esse pronuntiat nō ideo dicitur i rebus fore ut illud aliqua
esse rem intelligatur sed quia attenditur cōsideraturq; circa res ipsas hoc est i quātū
res perfectiōibus priuatur & ut non bona sunt efficit chymera uero ipsa i rebus nō
est quia oīo nō ens est & omnino mala tamē si fieri posset a natura ut esset res eēt
& bona falsa autem est quatenus nihil omnino existens & nulli quadrās ideæ nec
etiā eam in anima esse affirmamus sed ipsi chymera notionem quæ ut res quedā
est bona est & uera falsa uero quatenus chymeram representat cum ipsa chymera
& nihil sit & mala.

Octaua ob-
iectio cum so-
lutione.

Probare post hec credidisti cecitatem esse ueram quod ille negauerat & si cecitatē
esse cecitatē uerum esse nec esset inficiatus nec concessisset. Sed ea longe diuersa
esse dixisset huncq; in modum argumentatus es si cecitatem esse cecitatem uerum
est & quis non uideat cecitatem esse ueram idem enim sunt sola enim cecitate po-
sita ponitur hoc quod est cecitatem esse cecitatem & ablata aufertur unde eadem
ratione Socrates & Socratem esse Socratem idem est & eadem generatione utrū-
q; generatur & per se deus quoque ē deum esse deum idem utrunque enim eter-
num & prima ueritas. Ego uero mi Antoni cōtra contendo queq; eadem esse affir-
mas inficior nam uno eorum quem tu affers posito non ponitur reliquum necessa-
rio nam sola cecitate posita nullo intellectu considerante cecitas quidem erit non
tamen erit hoc quod est cecitatem esse cecitatem quapropter etiam soluitur argu-
mentum de deo & de generatione Socratis. nam Socrates per se generat non hoc
quod est socratem esse socratem cum complexa nō generētur. licet quoq; tibi con-
donarem ea esse idem adhuc non sequi dicimus quod colligebas ob diuersum mo-
dum significandi complexe scilicet & incomplexo cum nullius sane ualoris esset

hec argumentatio cecitas & cecitatem esse cecitatem sunt idem sed hoc est uerum
igitur & illud quia pari pacto sequeretur hoc est complexum igitur & illud quod
absurdum est cum cecitas nomen sit simplex non complexum aut enuntiatio ali-
qua aliud igitur est cecitatem esse ueram aliud cecitatem esse cecitatem uerum eē.
Et q̄q; hec pro patru defensiōe sufficerēt attamē ne credas plures tutādi ppugnā-
diq; modos deesse utq; absolutior ueniat ad te respōsio scias uelim iuxta Gregorii
ariminenſis sententiam dicere me potuisse & si cecitate posita poneretur hoc quod
est cecitatem esse cecitatem non propterea corrogari colligiq; necessario ea esse idē
negat enim hanc consequentiam & multas huiusmodi omni alio a deo circūscrip-
to deus est ergo deus ē deū esse. Cardinalis quoq; cameracensis negat omnes ora-
tiones in quibus aliquid enuntiat de oratione infinitiua significatiue accepta ea-
q; & falsas asserit & incongruas quod in suo primo sententiarū libro uiderur licet.
Conquereris deinde falsum cum hac conditione diuisum non debuisse pronuntia-
ri hoc est q̄diu falsum est idq; hisce uerbis enarras si falsum omne simpliciter diui-
sum est quod probatum esse non negas dici non dubuit falsum quidam cum hac
solum conditione diuisum esse hoc est q̄diu falsum. Si enim omnis homo simplici-
ter & absolute est risibilis conditionem non oportet adiungere qua restringas dicēs
omnis homo est risibilis q̄diu est homo nec propterea restrictio debuit adiungi q̄
non omnia falsa sunt equaliter diuisa aut falsa nec enim omnia entia sunt equali-
ter bona absolute tamen bona sunt omnia. Sed diligenter eius uerba perpende qui-
bus poteris omnem scrupulum & dubitationem abiicere. Ait ille. omne falsum di-
uisum nec eē falsum ex equo falsum quia non eē falsum ex equo diuisum cū equo
falsa non sunt quæ non sunt necessario & semper falsa: & ea quæ semper & necessa-
rio falsa sunt recte igitur Antoni dictio illa q̄diu adiecta ē propterea quæ non sem-
per & necessario falsa sunt quæ falsa et si uera fieri uniriq; possunt uel nature uel
artificis opera quod & tu in secundis obiectionibus dixisti uerum tamen q̄diu di-
uisa tandiu falsa semper uero falsa sunt ea que nunq; in amiciciam redire possunt
ut in secundarum responsione obiectionum habunde uisitur. nec similitudo de en-
tibus & de risibilitate tibi impendio suffragantur. Nam entia sunt semper & abso-
lute bona. licetque non sint equaliter bona alieque aliis magis boni rationem par-
ticipent tamen semper & necessario sunt bona quatenus enim entia eatenus bona
nec possunt fieri non entia & non bona nisi redigantur in nihilum. Sed potest cō-
mode de falso & diuiso quod in complexione consistit non diuisum & uerum fieri.
similitudo ergo non quadrat: Nam licet non omnia falsa equaliter diuisa attamen
quatenus falsa & non unita & non uera sunt. Adde q̄ parum turbare nos debuit
hec obiectio quis enim ambiget pronuntari posse hominem (qui absolute & sem-
per risibilis est) cum hac conditione risibilem fore q̄diu est homo an improbabitur
Decimum obiectionum tuarum caput nihil aliud contra eum affert nisi facile con-
stare potuisse quod dixisti si ratio contrariorum motuum satis ei fuisset intellecta cōtrariis solutio

Gregorius
ariminenſis.

Cardinalis
cameracensis

Obiectio no-
na & obie-
ctio solutio.

Decime obie-
ctio solutio

at ille nisi excidit conquestus ē te non probasse quod totiens sequi dixisti. s. ex con/ trarietate prosequendi & fugiendi contrarietatem boni & mali inferri inquiring: nā si bonum qua ratione bonum sit expetendum malumq; fugiendum sintq; fugere & appetere contraria quomodo ex hoc sequi probas bonum malumq; esse contra/ ria hoc ē quod tibi probādum ē ad quod tamen probandum neq; ullum unq; uer/ bum fecisti neq; nunc facis hec ille negans. s. formam argumentationis tue & hac fortasse de causa cum appetere ipsum & fugere non sint proprie motus cōtrarii ex quibus contrarios esse terminos colligi possit & etiam ab ipso Aristotele mutatio/ num aliqua contrarietas assignetur sexto physicae auscultationis libro quorū con/ trarii non sint termini sed contradictorii ens. s. & non ens quando generatio ab nō ente ad ens proficiscatur. corruptio ab ente in non ens procumbat. Tu uero hanc iterum contrarietatem boni & mali protractasti nec aliam adduxisti probationem rationem porro contrariorum motuum diligenter illum prospexisse etiam ab ipis ut aiunt unguiculis non ambigas quinimmo sepius nō modo tuas aduersus eum de hac contrarietate rationes propulsauit sed etiam contra te egit quando in secun/ da epistola deduxit hanc tuam probationem non solum inferre malum & bonum esse contraria sed contradictoria esse contraria secundo cum tela tua in te retorle/ rit hoc modo bonum & malum secundum te sunt contraria & utrunq; contrario/ rū est aliquid positium & secundum te non ens est bonum ergo secundum te non ens est aliquid positium & aliquid & ens conuertuntur ergo secundum te non ens est aliquid positium.

Aristoteles

Cum in tertia dixisses epistola refugere eum ad simplicium relictis latinis inter/ pretibus quantum ad oppositionem boni & mali pertineret respondit ille quasi mirabundus cur tu qui boetianus esse soleres & barbarorum irrifor eos tunc ride/ res qui posthabitis latinis interpretibus grecos sequebantur interpretes uel commo/ distime innitens te sentire perperā si grecos philolophos magnificandos non esse duceres quos Boetius quē magno habes in precio summo in honore semper habuif/ set hisq; & preceptoribus & ducibus usus esset quibus replicas rem non esse admi/ ratione dignam quā quis dixeris latinis non negare Aristotelem quem simplicius non negaret &c. Sed mihi non uidetur Simplicium negare Aristotelem cum recte in/ terpretetur nec apparet latinis interpretibus euariare ab Simplicii sententia quādo eam tota mente complectantur & exequantur operibus si demiratus est negatum a te latinis expositores Simplicium non sequi in maiore sortis stuporem incidisset si te latinis nō negat Aristot. quē negaret Simplicius ptulisse itellexisset porro Sim/ plicius quicq; illū sūt sequi Aristot. mentē plane elucidant cū ea rōne bonū & malū contraria esse dixerit q; alterum contrariorum semper habeat rationem mali & de/ ficientie quo circa primo physice auscultationis libro contraria semper secundum melioris peiorisq; inuicem rationem compari tradidit Pythagoreos etiam imitatus qui duos rerum ordines statuere quorum alter sub bono alter sub malo continere/ usulque sit in ratiocinatiois libris frequenter externis exemplis hanc expositionem

Vndecime
obiectionis
solutio

Boetius

Pythagorei

ut inquit ille Thomas tuus non solum latinus sed & inter latinos precipuus nō so/ lum refert sed & probat cui etiam nos ut egidium i secūdo sentētiarū & alios mul/ tos Burleū. s. & esculanum idem sentiens annumeramus quinetiam & Io. scotus Egidius
chategorias Aristotelis exponens ad stipulatur huic nostrae sentētiā inquiring si bo/ Burleus
num accipiatur prout cum ente cōuertitur malū esse nihil & sic bono nō esse cō/ Esclanus
trariū. cū. n. utruq; cōtrariū extra cōtrouersia sit aliquid positium necesse est ut Io. scotus
quod nihil sit i rerū natura quale est malū cōtrariū esse pronūciari nō possit. & li/ cet malum tu nihil esse negaueris ad Thomam prouocās ipseq; opinioni tuae non
modo suffragetur: Sed & habūde refragetur quod etiam patruus i margine tertie
epistolae satis ostēdit: abre tam fore nō putamus uel pauca obiter etiam & i trā/
scursu pro patru opinionem perstringere monstrareq; nō solum Tho. i ea opinione
fuisse ut malū esset nihil. Sed cateruatim plures philosophos & theologos illustres
in hac sentētiā pedibus manibusq; descēdisse. Augustinum iuenimus de moribus Augustinus.
manicheorum differētē dixisse nullam naturā esse malū pauloq; post ne quid pro
natura itellexisset foret ambiguū subiūxit & ipsa natura nihil ē aliud q; id quod i/
telligitur i suo genere aliquid esse. Vidimus Egidiū romanū i primo cōmentario/ Egidius
rum libro i patrum sentētiās scriptū reliquisse malum secūdū quod malū puram
esse priuationē & nō aliquid eoq; modo esse aliquid pronūciari posse quo & ipm
nihil aliquid esse dici potest quādo utriq; possint noie aliquo nominari. In secun/
do quoq; earūdem cōmentationū libro malū nō habere ut eius uerbis utar quiddi/ tatē ob idq; nō posse respōderi quēstioni quid ē affirmat nihilque aliud de ipso eē
q; nomen uerbaque itidem Aristotelis de mali & boni oppositione iuxta patru mē
tem interpretatur dogmatique simplicii & aliorum proborū Aristotelis interpretū Simplicius
cōsentit &. s. propria nō esse genera pronūcians sed aliorum cōtrariū proprius
genera dici debere cum alter rationem positium habeat altero nō habēte nullūque
cōtrariū secūdū se esse nō ens: sed aliquā naturā & existentiam id ipsum Grego/ Gregorius
rius ariminēsis testatur i cōmentariis i secūdū sniārū librum malū. s. ipsum nō eē ariminēsis.
aliquā ut ipsius utar sermone entitatem sed puram priuationē hoc idem sensit p/
spicacissimi uir ingenii Robertus olchot quēstione prima cōmentariorū suorū i secū/
dum theologiarum sentētiarum librum hoc idem plerique alii iudicauerunt quos i olchot
presentiarum adducere mihi scribēti tibi que post modum legenti fastidium fortal/ sis afferret satis erit quātum ad p̄sens negotium attinet hos numerasse potissimū
cum aliis obiectioibus dissoluēdis de hoc iterum oportuerit uerba facere quando
illis i locis de malo mētio sit habita. Sed ut eo redeamus unde digressi sumus Boe/ tium tātum ex latinis oibus cōtra simplicium & reliquos illustres interpretes citare
i iudicium uideris quem si tātum latinorum numero dignaris adscribere is unus
erit ex latinis expositioibus nō latini expositores qui tue opinioni suffragari uide/ bitur. Adde q; nec ille si eius mens probe scrutetur nostrae sentētiā reclamatione cū que
stionem hanc nec exacte p̄siculet nec ultimo rimetur iudicio sed solum quid Aristo/ telis uerba stricte & presse aprehēsa exposculent declaret qui mos ei familiarissi/ pp

mus in primis editionibus fuit opiniones gtecorum interpretum uarias secūde edi-
tioni demandans scrupulose & anxie examinandas.
Duodecime obiectionis solutio. Ceterum probasse non modo illum sed demonstrasse existimo quotienscūq; dare-
tur bonum & malum esse contraria illico Chymeram aliquid esse ī rerum natura
absq; ulla controuersia pronunciari posse cuius contra te argumentis hoc tantum
respondes non perceptū. s. ab eo qua rōne bonū & malū cōtraria dixeris nihilq; ali-
ud pro te affers quapropter nihil & ego aduersus te agam nisi & uidisse illum & p-
cepisse cuncta quæ scripseras & cum collibuit multa que de contrariis dixeras recepisse
fuisse meum. n. hoc in negotio consilium est ultimas tuas obiectiones in patrum
dissolueres eas uero quibus ipse quoquomodo responderat silentio pretereire uerum
tamen si aliquid non plene ab eo enucleatum tibi uidebitur quod a me & optes &
expostules aperiri desiderio tuo satisfacere tentabimus per quæ tua argumenta &
dissoluedo & respondendo pro uiribus uagabimur: non. n. minutula queq; uer-
borum tuorū responsione carere iudicauit inconsonum. fatetur ille ī primis litteris
quedam esse omīssa quibus nihil responsum est: ne in leuib; rebus uerba prodige-
ret quedam leuiter tractata ut qui philosopho homini res potius indicandas q̄ ex-
plicandas duxerit. Quæ uerba sic a te uelim interpretari ut nonnulla quorum con-
trouersia notæ sunt etiam Gregariis philosophis opereprecium nō fuisse abste phi-
losopho nobili aduersus celeberrimum & doctrina & fama hominem adduci qui
de rebus altissimis hēret sermonem quique ad ima hec discutienda non sine dispen-
dio conceptorum de rebus difficillimis speculaminum descenderet. De hac tamen
tua contrarietate sequenti responsione cum de semiplenis priuationibus uerba sicut
non nihil dicturi sumus.

Decimetertie obiectionis solutio. Miraris preterea demiratum illum fuisse semiplenas a te fingi priuationes quam
rem non tam eo tempore q̄ postq̄ iterum id tentare probasti in admirationem con-
uertisse illum existimo (si tamen ab eo ultimæ obiectiones tuæ uisæ sunt) dixerat il-
le aduersus te malum est nihil ergo non est semiplena priuatio. Tu uero eius argu-
mentum hoc modo prosequeris egritudo mala est igitur nihil est. non est igitur
semiplena priuatio est autem priuatio quedam egritudo non igitur est uel sanita-
tis uel boni cuiuspiam semiplena priuatio sed plena potius & perfecta quod fieri
non potest imperfecte igitur priuationes semiplenæ sunt ut egritudo raritas. tur-
pitudine cecitas uisus perfecta boni imperfecta hæc tu aduerbum: Ego uero mi An-
toni libere dixerim hæc tua uerba uel nihil contra ipsum faciunt quod ut clarius ui-
deas ea sigillatim recensabo. Ais primo ex ipsius uerbis malū est nihil igitur nō est
semiplena priuatio. Recte ambulas rursus egritudo mala est igitur nihil est: non ē
igitur semiplena priuatio huc usque etiam probe progredieris quia egritudo quate-
nus mala eatenus nihil rursus ais est autem priuatio quedam egritudo nō igitur
sanitas & cetera usque in finem quibus uerbis falsum meo iudicio astruitur pace
tua sit dictum quod ostēdere conabimur. Cecitas. n. non solum perfecta uisus pri-
uatio est ut ais sed etiam boni perfecta priuatio dici potest quia totum illud bonū

aufert qđ nata est auferre. s. uisum quod nō facit ophtalmia licet etiam illa bonū
quod nata est ad mere perimat illius uero quod non est apta perimere nullatenus
priuatio nūcupari possit siue semiplenam siue plenam dicas priuatio enim uel ab-
solute consideratur. s. ut habitum in cōmuni respicit uel ut ad certum & limitatū
entis genus restringitur puta ad sanitatem totius corporis ad oculum ad pulchritudine & cetera id genus
priuat quia priuatio omnimoda ut Dionysius iquit libro de diuinis nominibus uel dupliciter cō-
siderari. s. ut habitum aliquem particularem nō
ribus omnino deficitur secūdo modo sumpta q̄ singularis a Dionysio appellatur di-
stingente eam cōtra uniuersalem illum quem respicit habitum priuat & hoc mo-
do huiusmodi habitus cui. s. obesse nata est priuatio plena & non alterius rei semi-
plena est quis enim dicere auderet cecitatem esse semiplenam priuationem homi-
nis uel alterius boni quod esset in homine: priuatio igitur absoluta habitum abso-
lute & propria & particularis priuatio proprium & particularem habitum respicit
& eius limites non excedit. quapropter egritudo plena priuatio est non semiplena
siue toti corporis eam ascribas siue particulari membro febris enim perfecta priua-
tio est illius temperatiue quam nata est corrumpere ophtalmia etiam & si non to-
tius boni quod in oculo est tamen alicuius boni perfecta & propria priuatio est qa
totum illud bonum quod nata est perimere perimit quando perfectam oculi sani-
tatem uisum uero non auferat & quatenus ophtalmia nihil aliud faciat. Turpitu-
do etiam quia totum illud bonum quod potest auferre scilicet perfectam partium
composituram quæ pulchritudo uocatur adimit perfecta priuatio est & sic in reli-
quis considera hoc etiam ex superhabundanti dixerimus cecitas qua cecitas ma-
lum est: qua malum nihil est qua nihil non semiplena priuatio quia si semiplena
aliquid positiui relinqueret quod nō facit malum. Præterea nulla priuatio in se om-
ne bonum priuat actu ergo omnes priuationes essent semiplenæ priuationes quod
est contra te quia aliquas plenas aliquas semiplenas esse contendis connexio opti-
ma & necessaria & quod assumpsimus hoc probamus argumēto cum nullum bo-
num unq̄ inueniretur si totalis quedam & uniuersalis priuatio in rerū natura cō-
periretur ut paulo ante ex Dionysii uerbis inuimus: malum enim priuat particu-
lare bonum cum malum in bono sit & uniuersale malum uniuersale bonum peri-
meret si tamen inueniretur quod fieri non potest & sic collige non semiplenas. sed
plenas semper priorum habituum priuationes reperiri.
Decimequarte obiectioni q̄ plures questionēs continet sigillatim Respondeo pri-
moq; non oē malum boni aliquid relinquere nisi in aliquo itelligas subiecto quod te obiectionis
malum ipsum non respiciat uel illud s̄m cuius habitum a malo ipso perimitur ac solutio
cipias: nec illum oppositum habitui quod tamē ei imponis & prohypotesi aucu-
paris aseruisse: nam ille malum aliquod inueniri quod omne bonum ab eo na-
tum auferri tollat penitus habunde testatus est cum in epistolæ secunde responsio-
ne te de hoc commonuerit hunc in modum scribens hoc certe considerare debue-
PP ii

Malum bifariam accipi.

Dyonisius

Auerrois

ras quod de imperfectis quibusdam malis ex ea quam adhuc retinent bonitatis ad mixtione conceditur ad ipsam in mixta absolutamque mali naturam non esse trāferendum. & ut planius ueritatem percipias non pigebit explicare uim distinctionis malum bifariam considerari potest absolute primo & sub propria ratione mali hoc est in quantum nihil secundo in quantum cuiusdam boni priuatio est hoc est particulare malum & hunc in modum malum acceptum boni aliquid subiectum dumtaxat relinquit: quod non facit aliud malum quod omnino non ens est & nihil quale chymeram dicimus cum subiectum aliquid aut habitum non respiciat & hac de causa omnino malum ab ipso & absoluta immixtaque mali natura uocatur: hoc inq̄ malum quod ut Dionysii i libro de diuinis nominibus uerbis utar quia subiecto caret nullo modo nusq̄ & nihil existens est Chymera uero & si potētia dici bona possit ob potentiam producendi ipsam quæ in deo est tamē nec ens: nec bonum denominari potest. Si enim hæc connexio scilicet aliquid potentia bonum est igitur bonum est uirium potens esset in auctorem illius ictus retorquens aducere eum putarem ut fateretur omnia quæ a deo creari deberent non autem uinaturæ fieri & etiam quæ corrupta sunt aliquid esse & non esse aliquid. Nam si potentia creantis secundum eum & essent & bona essent. igitur & necessario essent aliquid: cum aliquid & bonum conuertantur pariq̄ sint ambitus omnino. Quod uero aliquid esse non posset sic argumentabor ex nihilo aliquid fieri non potest anteq̄ creetur chymera secundum te nisi creetur esse non potest creatur igitur ex nihilo igitur priusq̄ crearetur ex nihilo non esset aliquid ob potentiam igitur bonitatis quæ in creatore est res absolute bona denominari non potest alioquin ut nostrorum dyaleticorum sermone utar fallatia secundum quid ad simpliciter comitteretur Mitto ea consulto quæ afferantur contra opinionem illam de eternis ut ita loquar quiditatibus & ponitur obiecta & si illismet rationibus sententia tua infirmari forte posset: satis enim desiderio nostro si chymeram dici non posse bonam probauerimus adde q̄ & Auerroem in hac parte imitati dicere possumus ens in potentia non esse ens quando in commentariis in quartum methaphisices librū partitione quintadecima dixerit id quod non est actu non esse ens. Ad illud quod iungis scilicet chymerā ob id ens esse quia licet illa potētia producendi chymeram in deo sit nihilominus potentiam dei & chimere esse aliam & aliam ratioē. Respō deo primo negari me posse Dei potentiam & chymeræ producende diuersas esse ratione. Secundo licet gratis tibi concederetur potentias scilicet illas esse diuersas adhuc tua ratio quid probaret? cum chymera ens nuncupari nequaquā possit ob potentiam se producendi quæ in deo esset: cum tantum absit potētia illam nec chymeram nec aliquid intrinsecum chymeræ enunciari posse ut etiam distent in infinitum. Addis preterea exclusa potentia dei & cogitatione nostra chymeram non esse malam cum malum priuatio sit quæ in subiecto participante bonitatem consistit cui responsum uelim eadem distinctione qua paulo ante cum chymera sub-

iectum aliquid non respiciat sed absolute mala sit licet eam a nobis conceptam. s. ipsam notionem chymeræ quam mēte gerimus ut aliquid esse ita bonam esse chymeram uero ipsam nec aliquid esse nec bonam esse pronunciare possimus. Preterea gestire uideris non improbatum quod attuleris solumque simplicium id non dicere responsum esse. Item ais non dixisse te sentire Aristotelem omne omni te obiectionis Verum & si tot ab illo quem defendimus hac de re dicta sint ut a me uerba fieri opus non uideatur proposuerimq̄ semel ab eo quoquomodo discussa non retractare hæc tamen ex superabundanti pro patruo dixerim Simplicium scilicet qui a te sepius in iudicium citatus est contra te sepius testimonium tulisse q̄ patruus non semel in responsionibus cominiscitur. Rursus scire uellem an defendendum susceperis non omne ens aut per accidens aut per se esse de mente Aristotelis. Ille. n. quinto prime philosophiæ libro secat illud ens in ens per se & per accidens demum in substantiam & accidens seccantur quæ priori partitionis membro continebantur cum illud per se in decem partiatur genera quorum unum est substantia reliqua accidentia uelem ego a te nunc libentissime doceri quale nam esset illud ens quod nec per se nec per accidens esset q̄ si forte diceres diuisionem illā i ens per se & per accidens assignationē esse complexi entis ut in primis obiectionibus prodidi si respondere non dubitarem te id ostendere uere nō posse nec aut Aristotelis quam sententia nec ratione idonea tuam opinionem fulcire cum eo loco Aristoteles ens per se in decem partiatur genera quorum unum sit substantia & nouem accidentia quæ complexa entia fore nemo credit quando aduersum complexa distinctioe loci Auerrois dicat ens per se diuidi p̄ dictioēs significantes genera predicamentorum dictio autem non est complexum ens. Sexto quoque methaphisice idem Auerrois dicit primam entis diuisionem esse in per se & per accidens prima autem esse non posset quādo eam diuisio complexi entis anteciret nec apud Thomam reperitur quinto methaphisice libro diuidi ens complexum ut asseruisti. Credi uero non potest cum ens primo sit partitum in ens per se & per accidens illudq̄ per se sit in decem genera subpartitum quæ in complexa esse ostendimus assignari eo loci diuisionem entis complexi quando illud quod diuiditur de diuidentibus membris predicari necesse sit hæc q̄ ob id & si parum ad negocium pertinent dicta sint cum nec illud tuum dogma Aristotelicorum interpretum placitis nec rationi consentaneum primori fronte mihi uideatur quod si forte contrarium probaueris gratissimum erit a grauissimo philosopho qualem te profecto existimo didicisse non nihil. Ceterum dixit ille eatenus malum priuationem esse quatenus priuatio formaliter erat negatio cui aduersaris inquiring non constare aliam non esse affirmationis negationisque oppositionem aliam priuationis & habitus. nec propterea si malum esset priuatio boni malum & non bonum conuerti necesse esse quibus responsum pp iii

Decimefexte obiectionis solutio.

Albertus ma
gnus

uelim aliam esse priuationis oppositionem aliam negationis nec illum oppositum protulisse sed propterea etiamnum sequi q̄ si malum bono priuatiue opponatur malum & non bonum conuerti necesse esse priuatio enim ut magnus ait Albertus libro primo physicae auscultationis in quantum priuatio de se uel per se non est eo q̄ de se habet non esse quinimmo & ab Aristotele asseueratum est in prima philosophia priuationes esse de genere non entium cum priuatio de se sit alterum extremum contradictionis & ideo cum malum sit priuatio boni & consequutio non ens in quantum malum est malum etiam & non bonum conuertuntur malum enim & nihil ut probatum est idem sunt nihil etiam & non ens idem nō ens item & non bonum idem quia ens & bonum idem quapropter rectissime dixit patruus negationem eatenus esse priuationem quatenus priuatio formaliter esset negatio nam & si differant in hoc q̄ una earum scilicet contradictio medium nō habet ut ait philosophus in libro primo analiticorum posteriorum alia uno modo habeat cum fiat simul cum opposito circa idem s̄bm tamē quantum ad propositum attinet essent idem cum priuatio de se negatio sit & non ens nihilq̄ ponat quemadmodum probat Thomas pluribus in locis potissimum in tractatu de quatuor oppositis si uero non ens mala si mala non bona ex quibus corrogare potes malū & non bonum omnino conuerti. & ne credas Illustres homines defuisse qui hoc asseruerint Audi Aristotelem dicentē bonum dici equaliter enti Adde igitur per locum a contradictoriis malum non enti Audi celebratissimum theologum Anselmum canthuariorum archiepiscopum libro de casu diaboli proferentem hec uerba malum non est aliud q̄ non bonum ex quibus colligitur constantissime malum & non bonum se mutuo consequi.

Thomas.

Aristoteles.
Anselmus

Solutio obie
iectionū que
decimosepti/
mo loco con
tinebantur
Dionysius

Nulle decimoseptimo in loco inter te & ipsum controuersia fuissent si diligentius libellum ipsum de ente & uno animaduertisses & quacūq̄ in eo perscripta sunt cū de gradibus illis deq̄ ipsa calligine ad quam contemplantibus perueniri datur mētio fit ad memoriam reuocasses uidisses in illis tribus primis gradibus posse de deo aliquid enunciarī in quarto minime ibiq̄ fenestram intelligentiæ librorum Dionysii apertam qua comodissime poteris de hoc cōmoneri: nam nec negat ille nec negare possit hanc loquutionē esse uerā deus ē deus eo mō quo nos possumus deum & concipere & enunciare uidelicet in illis primis tribus gradibus constituti sed tātum negat nullum predicatum dei naturam uere posse explicare in illo dumtaxat quarto gradu caliginis quod omnes etiam ut mittam theologos philosophi recte sentientes astruerent cum uero hoc nomen deus qd̄ predicati officium gerit in hac propositione deus est deus non modo diuinam essentiam & naturam non explicet & declaret sed & ab ipsa in infinitū supetur illud de deo affirmari posse negauit quartum illum gradum caliginis attendens. Age ergo uerba ipsa examinemus quæ hōtione dissoluē deus & quomodo possit a nobis enunciarī deinde ostendemus tuas argumentationes contra eius uerba etiam ut iacent aprehensa nihil concludere. Dixerat ille dici

Philosophi
theologi

Quo ordine
in hac obie
tione dissoluē
da proceden
dum sit.

uerse posse deus est deum item ex sententia Dionysii omni appellatione esse maiorem etiam appellatione hac dei quemadmodum in libro de mystica theologia habebatur dixerat alio in loco cum per hanc dictionem deus id tantum cōcipis quod significatur per nomen dictionem hanc non habere predicati rationem sed sibi quādo id esset de quo queritur quid nam de eo enunciarī posset aut deberet non autē illud quod de alio enunciarētur quare id neq̄ Simonidi fuisse ignotum aut consulti eum Tyranno cum item quererēs si deus dici deus non posset an esset aliud a deo querere a te quid conciperes per hanc dictionem deus quam de deo enūciāres si nihil conciperes nihil errares: quia nihil dicerēs. Si aliquid cōciperes dicere deum aliud esse ab eo quod tu conciperes & conceptum per hanc dictionem deus explicares quoniam supra omne illud esset quod a nobis concipi posset hec ille. Credēbam ego patere tibi ex uerbis iis uerissimam dubitationum tuarum super hac resolutionem: Tu uero contendis a Dionysio non negari deum esse deum lege oro Dionysium capite ultimo libri de mystica theologia & epistolam primam ad Caium & tibi palam fiet omni appellatione deum esse maiorem lege item eundē secundo capite celestis hierarchiæ & intelliges diuinum hominem nos edocere diuinae ueritatis similitudinem s̄bam omnem uitamq̄ transcendere nullam hanc exprime lucem omnemq̄ sermonem omnem mentem atq̄ rationem absq̄ ulla comparatione illius similitudine inferiorem ex quibus mentem patruī putarim te posse perpendere ut. s. eo modo dici uere non possit deus est deus ut per hoc nomen deus uicem predicati gerens illud quod per s̄bm conamur cōcipere declaretur nō quod aliquo modo posset dici deus est deus quēadmodum dicitur deus est bonus deus est sapiens. & alie conceduntur predicationes quibus sacri codices pleni sunt in quibus quoquomō de deo aliqd̄ enūtiatur. Sed illius natura nō explicatur cū ab illis conceptibus distet in infinitum quemadmodum satis aperte quinto capite libri de ente & uno patruus ille meus edocuit qui super iis Dionysii uerbis quæ a Thoma adducuntur ueluti arbitrararis loquutus nō est sed super iis quæ paulo ante sunt allata. Porro Damascenus in primo libro s̄niarū suæ theologiæ scribit eē quedā affirmatiue de deo dicta uirtutē supexcellētis negatiōis habētia uerbi cā si tenebras in deo dicamus nō tenebras intelligimus sed lucē nō esse. uerū sup lucē lucēq̄ eē dici mus cū tenebre absint quā s̄niām doctissimus & deuotissimus parisiōrū cancellari Io. gerson canus p̄tractās inqt sic. Igitur qcqd̄ de deo affirmatiue dicimus includit negationē alii cellarius parisiensis. quā & paulopost p̄p̄ea dicit Dionysiu deū negare esse ens sed sup ens esse affirmatiue Deum esse sapientem ait Egidius primo s̄niarū libro sed nō eo mō sapiētē quod nos itelligimus unde dicit hāc eē cām cur auerois. xii. methaphisice has q̄ deo attribuimus p̄dicatiōes p̄positionibus mathematicis similes eē p̄nūciat quorum more ea quæ itelligimus sunt i rebus sed nō eo modo quo itelligimus cū lineam que ē i materia nō ea rōne qua est i materia itelligamus. Sed qd̄ te multis moror cū uel paucis ueritatis huiusce quā asserimus te certionē reddere possum ut. s. cognoscas quicquid de deo predicamus longe aliud q̄ concipimus & enunciamus significare

Christus
Dionysius

Ait ipsemet Iesus christus dei uirtus & dei sapientia & ueritas teste Ioannis euangelio deus spiritus est. Ait Dionysius libro de mystica theologia de deo uerba faciens ineffabilem deitatem contemplans multaque illi predicata que nos attribui mus remouens neque spiritus est quantum scire ipse possumus. Vide igitur nolle Dionysium spiritum eo modo quo nos spiritum scire possumus de deo enuntiari per quæ ultima uerba legentes edocere uerum fore deum spiritum esse ut christi euangelio consentiret & tamen non eo modo spiritum esse quo nos spiritum intelligimus ne dei naturam a nobis per aliquod nomen exprimi uere posse crederemus. Quanta uero sit Dionysii auctoritas quantum ipsius sacratissima dogmata ab omnibus theologis qui parisiarum Gymnasia coluerunt sint elata laudibus & celebrata licet putauerim te non latuisse cum tamen patruus in responsionibus obiectionum tuarum innuerit te inter disputandum Dionysii dicta non magnopere libenter admisisse scias uelim fidissimum illum Pauli Apostoli in christi fide discipulum extitisse cuius ope deus eum uoluit relictis gentilijs erroribus ueritatem & agnoscere & sequi & martirii corona pro christi fide donari Gregorium de eius doctrina Martinumque pontificem in synodo rome contra hereticos celebrata magna dixisse Damascenum aliosque complures summis eum laudibus extulisse ab hereticis eius libros occultatos longo tempore fidelium mentes latuisse uerbumque fuisse Constantini philosophi qui omnes eius libros memorie comendauerat: quod si a pluribus patribus qui cum hereticis & sacrosanctæ catholice ecclesiæ hostibus magna bella pugnarunt Dionysius habitus fuisset quanto citius eos & facillime (quod & tarde & magnis exanclatis laboribus postea ab eisdem factum est) de hostibus fuisse triumphum consequutos.

Constantinus
philosophus.

Cum uero probare intendis deum dici posse deum ob nominis rationem quæ de nomine predicatur dico te frustra (mi Antoni) laborare nam non enuncias aliquid de deo sed de hoc nomine deus quod ut clarius intelligatur latius explicabo: nam queram ego. a. te quid per a quam pro ratione nominis designasti concipias si nihil concipis nihil erras (ut uerbis utar patruj) Si aliquid concipis quero iterum si concipis tanquam id de quo aliquid possit enunciari. Si hoc modo summis, etiam non erras quia iterum illud. a. uicem subiecti non predicati obtinebit si conciperes illud quod de eo enunciatum longe aberrares tum in infinitum ipse deus maius sit omni eo quod potes concipere quem etiamnum Platonius Apuleius in libro de platonis dogmate indictum appellat & inominabilem ipsiusque Platonis hac de re uerba sunt ab ipso apuleio latina facta Deum quidem inuenisse haud facile est intellexisse impossibile omnes itaque de deo affirmationes improprias esse dicamus quando quodcumque non solum dicere sed & concipere uellemus ille in infinitum excedat quin etiam non modo in hoc ignorationis & miseriæ terreno carcere retenti sed nec in ipsa dei fruitione qua perfecte beamur in celis constituti comprehendere deum sed apprehendere tantum ut nostrorum theologorum uerbis utar facultas nobis

Apuleius
Plato

condonabitur. Preterea pugnare inuicem has propositiones credis scilicet deus est supra id quod concipi potest & aliquid de deo affirmari non potest. & ais sit nominis definitio supra id quod concipi & argumentum militabit. Sed soluitur cum enim dicitur affirmationes de deo adduci proprias non posse intelligi datur predicatum non reperiri quod dei naturam integre representet hæc uero oratio scilicet supra id quod concipi potest nihil aliud significat quam deum concipi non posse & quid sit deus non posse sciri. Dicunt igitur hæc uerba non solum quid sit deus: sed non posse sciri quid sit. Vim igitur negandi potius quam affirmandi obtinent. Sed licet tibi dem ut affirmant ob id tamen argumentum tuum non militabit alioquin de aliqua re nobis ignota quam quis scire cuperet ac de eius essentia nos percunctaret respondere sicutanti possumus est id quod nescimus quod non nouimus quod ad huc mente non concepimus nec concipere quimus non uideretur satisfactum petitioni illius: ut posset hoc dogmate percepto de re illa affirmatiue aliquid enuntiare quæ ut penitus hominibus ignota supraque captum cogitationum omnium foret ita nec a se ipso aut cognosci aut concipi posset & Simonides igitur & consulens eum Tyrannus nouerant dei nomen maximum quid representare & tamen unum eorum quid esset deus scire cupiebat alter se scire negauit Preterea uteris talis conuersione Deus est supra omne id quod concipi potest ergo deus concipi non potest alioquin ipsum supra seipsum foret non igitur amari potest nec coli respondeo deum a se ipso tantum sicuti est concipi integre posse & a nullo alio intellectu. nec propterea sequi non posse aut amari aut coli: concipimus enim tantam esse deitatem omnipotentia preditam in infinitum creaturas omnipharia uirtute superantem ut eam nisi ex effectibus non possumus concipere. & hac admiratione excitati concipimus effectus. & eum esse summum bonum & admiramur & colimus & amamus nam cognitis his perfecte que fecit deus ut Themistii uerbis utar in admirationem commendationemque sui omnium animos atque ora conuertit: legimus item nos ea quæ reuelata deitas sunt & gratia eius prediti fide concipimus id quod concipi ad plenum natura non possumus super omnia dumtaxat illum nos amare oportere ut tandem fracto huius carnis enigmate possumus eum sicuti est summo cum utriusque hominis gaudio quæ nostra est felicitas contemplari. Rursus ad hoc ut aliquid diligamus non opus est a nobis illud perfecte aut uideri aut cognosci aut concipi sed satis est si eum esse uel esse tale licet confuse & subobscurè sciamus & hoc uel ex fide uel ex effectibus itaque uel modica cognitione preuia qualiscumque ea sit nobis est satis ad talē rem amandam possumus enim quamlibet rem diligere nisi penitus eius cognitione careamus ex his enim quæ nouit animus discit ignota amare ut ait Gregorius Thomas quod in prima secunde probat aliquid posse perfecte amari & si perfecte non cognoscatur & exemplum de deo inter alia proponit.

Simonides

Themistius.

Ultimo obie/ Postremo ais tantam esse auri potentiam putasse patrum ut uellemus nollemus
ctiois solutio uel re uel animo ex necessitate deum secum traheret. Sed non tantam esse auri po/
tentiam mi Antoni sed impotentiam opinatum non modo sed certiore factum
eum credi deum ut nec ipsum aut eē aut intelligi posset aurum semoto deo: Et q̄q̄
Io. de bacho/ te ad Ioannem de bachone relegare possem cuius in dissolutione quintæ obiectio/
ne. nis mentionem habuimus tam & si quando tu patri argumenta recenseas qui/
bus astruerat deū nō eē & auz eē pugnare iuicē nihil respōdeū uelle dixisti ne cali/
gare uidereris in re luce clariori monstrare consilium est (etiam fortasse te iudice)
fuisse opere precium ut ea dissoluenda susciperes si ualisses sin minime applicare
saltē manus operi uel fateri i genue eius assertiones ueras fuisse. Argumēta patri
hec sunt que mox declarabo fieri non potest ut aliquid sit si non sit ipsum esse: de/
us autem est ipsum esse. fieri igitur non potest ut aurum sit si deus non sit p̄terea
si deus non est igitur infinitum est si infinitum est nihil est quoniam si infinitum
est finitum non est quoniam infinitum seipsum perimit quemadmodum & alia
quæ contradictionem claudunt si nihil est aurum non est. fieri non potest ut ali/
quid sit si non sit ipsum esse deus autem et cetera. Cum ipsum esse quod deus est
(ut nemo diffitetur) non sit cuius participatu non modo omnia sunt que sunt: Sed
& ab eo dependent & momentis omnibus conseruantur non modo ut omnes the/
ologi presertim Thomas copiosissime docent sed etiam ut a Platone in timeo asse/
ueratum est impossibile est aurum esse q̄ ipsius esse gratia ipsiusque participatio/
ne existit. p̄terea si deus non est igitur infinitum est. entia omnia preter deum fini/
ta sunt certisque terminis contenta hancq̄ quam habent limitatam naturam dei
opere & gratia hēre possidereque haud dubium est quamobrem Platonem aiunt
eius sectatores deum i philebo terminum uocasse quia formis quasi mensuris pas/
sim distributis omnia terminaret: Sed & ait sapientiæ liber omnia in pondere nu/
mero & mensura ab eo constituta. Si igitur deus non sit cuius causa omnia entia
sunt finita: nihil erit finitum igitur infinitum. Si infinitum est nihil est quoniam si
infinitum est finitum non est quoniam infinitum seipsum perimit quemadmodū
& alia que cōtradictionem claudunt. cum probatum sit unum aliquod esse a quo
cuncta esse accipiunt & esse finitum eo semoto nihil est nihilq̄ finitum si enim in/
finitum est hoc est non terminatum finitumq̄ ab illo primo cuius ope & sunt & fi/
niuntur cuncta terminanturq̄. Sequitur infinitum non esse. Iccirco infinitum se
ipsum perimit. cum nihil aliud sit dictū infinitum esse eo scilicet modo quo acce/
ptum est q̄ nihil esse nam si nec finitum sit nec deus: extra controuersiam est nihil
omnino esse. Hæc sunt Antoni quæ pro patri aperienda sententia protuli quæ for/
te & alia continet dogmata non enim omnium est assequi quæ ille conceperat. sed
qui & alios etiā sub serboꝝ cortice latuisse sensus existimem illius me hæc uerba
mouēt quibus respōsionē terminauit. hec. s. satis credo et tibi hōi quātū uis i genio
so sed i accessa deseramus & teneamus q̄ iterpretis officio sūgēdo scripsimus q̄ cū

Thomas
theologi
Plato

Plato.

Liber sapien/
tie.

latiffaciāt meam quoq̄ claudent respōsionem adductis prius quibusdam quæ et
patri sententiam roborant & meam in eius uerba quam ante protulimus inter/
pretationem confirmant pariter atq̄ elucidāt. Nam deficiente primo necesse ē oīa Rōnes ad p
illa quæ ab eo prodeunt interire ut ex Aristotelis octauo physice auscultationis li/ positum ostē
bro colligitur Deus autem teste eodem philosopho est principium uerum a quo dendū
sunt omnia alia uera ergo sublato deo oīa uera p̄ire necessariū ē: sed si uera tēdūt i Aristoteles
nihilū entia pariter ab interitu non uindicantur cum æquali ambitu comeent.
Item amoto illo qui rebus & esse cōmunicat & uiuere quis perituras eas met res
omnino non uideat Deum autem id rebus ipsis condonare sn̄a est Aristotelis prio Aristoteles.
libro de celo qui addit etiam quibusdā clariis quibusdam obscurius esse illud cō/
municari. Preterea quicquid regitur ab arte prime cause pereunte illa procumbit
Totam uero hanc machinam a prima gubernari regiq̄ causa testatur Auerois in Auerois
secundo prime philosophiæ libro sub qua & aurum contineri cōprehendiq̄ nemo
potest ambigere. Plura alia possem in medium asserere ex sacris codicibus ut multa
de ipso euangelio multa ex apostoli Pauli sacratissimis dogmatis plurima ex aliis
ut ex Gregorio qui cuncta dixit in nihilum decidere nisi ab omnipotenti deo cōser Gregorius
uarentur. Ab Augustino super Genesim & ex. S. Thoma. & a Io. scoto in tracta/ Augustinus
tu de primo principio quæ tam consulto pretereo quando probasse id naturalibus Thomas
rationibus quas exposcere omnino uidebaris philosophorumq̄ gentiliū documen Io. scotus
tis sat sit quod tu probari posse ab eo nequaquā credidisti. His igitur omnibus q̄ pre
fati sumus putauerim bonis ingeniis extra controuersiam futurum omnes patri
opiniones satis fuisse defensas etiam fortasse te iudice. hæc tamen scripsimus nō ut
tecum confingeremus. scripsimus etiā inuite quod & Ioannes mainardus noster & Io. mainar/
Christophorus saxolus Mirā dulanus cuius n̄ & medicus atq̄ tuus olim auditor dus
testari possent scripsimus quoq̄ citra odium cuius tibi argumentum maximum eē Christopho/
potest cum si quid honori tuo uel aliqua ex parte detrahens chartis traditū iudica rus saxolus.
ueris tuo illud arbitrato priusq̄ ad aliorum manus respōsio perueniat dispūcturus
dempturusq̄ sim & quod perlubenter cum te ut hominem diligam ut philosophū
obseruem ut christianum colam quod si mei erga te animi periculum facere colli/
buerit uerbis facta preponderasse percipies.

FINIS.

Llustri principi ac domino suo singulari comiti Io. franco Anto. fa
uentinus. S. pl. legi missas ad me in patri tui scripta defensiones: in
quibus magnam rerum doctrinā & admirabilem ingenii solertiam
plane deprehendi: sumq̄ inuentionibus tuis mirifice oblectatus nō
solū p̄terea q̄ uideo bonas artes tutores optimos ac patronos ali/
quādo habituras: q̄bus a tenebris a barbarie uindicetur: ueꝝ et eo magis q̄ de te si
philosophari pergas nescio quid magnum ac grande mihi facile polliceor uidebit

posteritas me nihil mentitum si uixeris: deus modo uitam longiorem prestet qd ad me attinet equidem non improbo: quae in patruu defensionem subtiliter quidem & acute scripsisti: neq; enim si patruus uixisset disputationem iam ceptam magis ultra protraxisset quemadmodum in postrema oppositione mea sum illi plane testatus: qui per internuncium respondit se quoq; nihil amplius scripturum: cause igitur iudices sunt qui legerint: Quod si ea que probe meditatus es impresso ribus danda censuisti saluo ac integro amici honore id fiat: quemadmodum promissisti. Sunt quidem nonnulla in libello uerba: que aliquid habent aculei nec omnino parum: a quibus facile potes temperare si uelis sensu rerum nihil i mutato: Quod si feceris ut spero non erit ingratum: Causam meam uideor mihi satis abute deq; tutatus & in dies facile tutari potuisse: Sed disputationi modus iam esto: Ceterum Comes illustri putes uelim me tuu esse ac semper fore: quo uti possis arbitratu tuo: bene uale ex ferraria die. xvi. decēbris. Mccccxxxv.

i
Iohannes franciscus Picus Mirandula Antonio sauentino philosopho insigni. S. P. Satisfactum est abunde tuis uotis: Satisfactum pollicitationibus erga te meis: quom uerba cuncta: q; uel aliquid aculei gestare uidebantur de dictatis nostris ademerim. Parcedu e impetui animi: sicubi forte acius actum e q; oportuit: Cōdonadu e aliqd iuste defensionis: & eo magis cōdonadu quādo cōe fere uitu. eoz; sit q; cōmētatiōibus suis uel acculant aliq; uel se ipsos aut amicos exculant illos ad quos scribunt insecrari maledictis: calūniis petere: probris laceffere: atq; id genus cetera ppetrare ab officio boni hominis aliena: a qbus nos (testem te cito & iudicē cōstituo) oio abstinuimus decēq; sūmū aut circiter uerba nō nihil aculeata tuo nutu (saluis tam sententiis) amouimus: neq; aliud cōsiliū elucubrande cōmētatiuncule credas uelim: q; ut sine tui offensa picū patruū defenderemus: quinimo maluissem scepius nihil iter uos disceptatū fuisse: ut pclusus mihi scribēdi hac de re fuisset aditus omnisq; occasio sublata. Nō. n. pōt uel q; difficillime pōt litterarū negotiū agi i altercatione positū oī ster scribēdū prestito honore illis ad quos uerba fuit alioq; debito: Adde q; uix sine quodā ai tumore: q; magnope uitadus e: id muneris obitur. Quod uero de causā tuā tutela dicis hoc ipm de nostra dicimus. Sed haetenus de cōtrouersia: sūto (ut recte scripsisti) qui legerint iudices mō hi docti sint. & neutra parti affecti aut si amore cuiuspiā nostrū teneatur ardētius ad minus oculis eoz; p̄stigiū amor nō faciat: Ceterū multū mihi tribuis uel parū merēti: magnaq; de me tibi p̄mittis si mō p̄gā philosophari. Sed uereor mi Antoni ne ab hoc philosophiā studio d quo mētione facis oio tempem aut forte desistam: dicā tibi de hac re qd sentio afferri. s. nobis hoc negociū nimis affectatibus multū nocumti parū emolumti. Nō hoc ideo dico ut dānem ut uituperē ueritates plurimas aut saltem similitudines ueri: quaz; noticia philosophādo cōparamus nobis: Sed cōem usum aut (ut significatius dixerim) ab usum culpo: quem nisi uitare magnope nixi fuerimus assidueq;

& summa cum diligentia cogitatus nostros examinauerimus: Christiani cum uenenum cor irrepit ambitio: quae postmodum mortiferam pariat superbiam. unde plerumq; sit ut huius sapientie in qua quotidie uersamur amatores: sapientiam illam que genita est sed aeterna a quo omnis hec fluxa & temporaria deriuata e omnino posthabeant tumidi & elati caduca gloria. Sed uideamus oro unde animo efferamur unde nos ipsos estimamus nimis: Nam quantula nostra cognitio: cum minimam naturalium rerum scientiā teneamus & illa ipsa quae ignoramus quom multa tum maxima uel tacite clament in uanum. s. & falso nos ipsos doctos aut profiteri aut existimare: Possit produbio uel rudis homo & parum peritus uel omnino nescius litterarum agricola percunctari plurima etiam sub aspectum sub oculos posita de quibus philosophus alioquin maximus reddere certam rationem nequiret. In percipiendis uero substantiis ipsis a materia sensili profus abiunctis quousq; cognitione procedimus. quas sapientibus dumtaxat & nocturnis mentis oculis cernimus: Sed quid de diuinis sumus dicturi ad que non tantum cognoscēda: sed etiam uestiganda anhelantes & anxii cecucientes & caligantes obtutus denissimis pene nubibus obiectos dirigimus: Porro hanc nostram rerum noticiā non ne aut a libris aut a preceptore percepimus: gloriar ergo quid opus est: didicisse nos aliena meditata haussisse quasi ab narrante historiam: Sed historiam nature: uerum per diuersa studia in amarulentis altercationibus positam uariatq; per opinionones agitatam atq; ob id incertam: Quod ex ipso nomine opinionis proditur apertissime: Si quid uero a nobis ipsis paululum noticie nāscimur quid queso aliud est q; incertum quoddam subuolutum mille inuolucris mille perplexum fallacius: hoc negotium ueluti his qui hec studia uehemētius q; oportunitum est magnifaciunt succentus: in sectarer nisi hanc materiam speciatim longa questione tracta uissem peculiariq; libello dedicassem. His ideo de causis me conuertere statui ad eos uoluendos libros quorum propositiōes prolata sunt & dignitates quorum cōclusiones & in enarrabili syllogismo colliguntur & mentem defecatam (si tamē id curauerimus) reddunt. Sed esto iam finis conflictus litterarii & iam iam epistole. Sed uide q; dispar effectus fuerit & nostre & aliorum controuersia: sicut finita disceptatione uel uoce uel scriptis agitata: Sepe numero iter eos aios q; discordes fuere exercentur odia similtates: machinant fraudulēta bella: detractiōes honoris & fame hinc inde scaturiūt. Tu uero & Picus noster eratis ante disputationē cōpatres hoc e spiritali astricti nodo: Nihilominus ob hoc pristina nō e aioz; cōcordia dissoluta Ego aut nec tibi dū patruus uiueret nec tu mihi nisi noie notus eras: fecit hec defensio ut iter nos ictū sit qdā sedus amicicie: qd ut stabile sit dū uicturi sumus curato: utq; recte pieq; uiuēdo post hanc mortē quā expectamus pseueret eternū da opam q; rōne potes: id ipm quoq; enitar factitare: Interim quo te amore profequar expiri nō pigeat: Cumulatius forte sum p̄stiturus qd postulaueris q; in calce defensionis spopoderim. Nihil. n. tā arduū qd tui (grauissimi p̄fecto p̄hi) p̄pēlius demerēdi cā facturus nō sum ex arce Miran. iiii. Ian. Mccccxxxvi. QQ

Argumentum Io. francisci pici Mirandulæ &c. in orationem & epistolas. Ioannis pici patruī &c.

Caſpe lector & has Ioannis pici Mirandulæ lucubrationes leuioris curæ opera quas forte nec ipſe uiuens inuulgaffet: nec nos niſi celebratorū ho- minum crebris adhortamentis excitati. Leges primum orationem elegā- tiſſimam iuuenili quidem alacritate dictatam ſed a doctioribus præ doctrine & eloquentie ſaſtigio ſepius admiratam: nec te moueat ſi plurima in eius calce cō- uiſuntur quæ & in apologie ſunt inſerta prohemio: quando illud foras publicæ- rit hanc domi ſemper tenuerit: nec niſi amicis comunem fecerit: uidebis pleraq; an- tiquorū dogmata abſtruſa prius in ænigmatis & fabularū iuolucris ingenioſiſſime referata: conatumq; illum & robore & delinimentis oratoriis oſtendere q̄ priſcorū ſapientum poetica theologia noſtre theologie Myſterii ancillaretur: atq; utriuſq; nodis quibuſdā enodatis ad litterarias paleſtras homines inuitare: in his enim per id tempus frequentiſſimus fuit quas poſtea quali grauiorū ſtudiorum prelu- dia ludicraſq; pugnas derelinquens ad ea quæ iā emiſſimus queq; ſumus in poſte- rum emiſſuri emolienda conuertit aīum: leges & nonnullas epistoſas (omnes. n. collegiſſe laborioſiſſimū) alias familiares tum per etatem teneram tum prouectio- rem ſcriptitatas alias poſtq̄ totum pectus deo dicauit ſanctiſſimis refertas monitis exaratas: illas & doctrinam & eloquentiam olere copioſiſſime deprehendes: has & utruq; aſſatim ſapere & chriſti amorem præter hec uberrime ſpirare percipies,

ORATIO IOANNIS PICI MIRAN. CONCORDIAE COMITIS.

Egi Patres Colendiſſimi in Arabū monumētis interrogatū Abda/ Abdala ſarra- lam ſarracenū: qd̄ i hac quaſi Mundana ſcena/ admirādū maxie cenus ſpectaretur: Nihil ſpectari hoīe admirabilius reſpōdiſſe. Cui ſnīa il- lud Mercurii adſtipulatur. Magnū o aſclepi miraculū ē hō. Horū Mercurius dictorū rōnem cogitāti mihi nō ſatis illa faciebāt: q̄ multa de huma- nã naturã p̄ſtātia afferuntur a multis: eſſe hominē creaturã: itemuntū/ ſupis ſa- miliarē/ regem inferiorū/ ſenſuū p̄ſpicacia/ rōnis idagine/ intelligentiã lumine/ natu- gnitas ra/ interpretem/ Stabilis eui & fluxi temporis interſtitium/ & (qd̄ p̄ſe dicunt) mun- Perſe di copulã/ imo hymeneum/ ab angelis Teſte Dauide paulo deminutum. Magna Dauīd cent. Cur. n. nō ipſos angelos & beatiſſimos cæli choros magis admiremur: Tādē intellexiſſe mihi ſum uiuus cur ſeliciſſimū/ proindeq; dignū oī admiratione aīal ſit hō: Et quæ ſit demū illa cōditio quã i uniuerſi ſerie ſortitus ſit, non brutis mō/ ſed aſtris: ſed ultramundanis mentibus inuidioſam. Res ſupra ſidem & mira. Quid ni/ Nã & p̄p̄ea magnū miraculū & admirādū p̄fecto aīal iure hō & dicitur & exi- ſtimatur. Sed quæ nã ea ſit audite patres/ & benignis auribus p̄ ueſtra humanita- te hanc mihi opam condonate. Iam ſumus Pater architectus deus: hãc quã uide- mus mundanã domū diuinitatis tēplū auguſtiſſimū archanz legibus ſapientiã ſa- breſecerat. Sup̄celeſtem regionē mentibus decorarat: ethereos globos aternis ani- mais uegetarat excremētarias ac ſeculentas inferioris mundi partes omnigena aīalū turba cōplerat. Sed ope cōſumato/ deſiderabat artifex eſſe aliquē q̄ tātū opis rōnē p̄p̄ederet/ pulchritudinem amaret/ magnitudinem admiraretur. Idcirco iam rebus oībus (ut Moſes Timeuſq; teſtantur abſolutis) de p̄ducendo hoīe poſtremo cogita- uit. Veſ; nec erat in archetipis unde nouã ſobolē eſſingeret/ nec in theſauris: qd̄ no- Timeus uo filio hereditariū largiretur: nec in ſubſellis totius orbis: ubi uniuerſi cōtēplator iſte ſederet. Iam plena oīa: oīa ſūmis/ mediis/ infimisq; ordinibus fuerant distribu- ta. Sed nō erat paternæ poteſtatis in extrema ſatura/ quali efferã deſeciſſe: nō erat ſapientiã: Conſilii inopia in re neceſſaria fluctuaſſe. Non erat benefici amoris: ut q̄ in aliis eſſet diuinã liberalitatē laudaturus in ſe illã dānare cogeretur. Statuit tā- de optimus opifex: ut cui dari nihil p̄p̄riū poterat cōe eſſet qcq; priuatū ſingulis fuerat. Igitur hoīem accepit indiſcretã opus imaginis/ atq; i mūdi poſitū meditul- bio/ ſic eſt alloquutus. Nec certã ſedē/ nec p̄p̄riã faciē/ nec munus ullū peculiare ti- bi dedimus o/ Adã: ut quã ſedē/ quã faciē/ quã munera tute optaueris/ ea p̄ uotoſ: pro tua ſnīa habeas & poſſideas. Deſinita cæteris natura intra p̄ſcriptas a nobis le- ges cohercetur. Tu nullis anguſtiis coherctus pro tuo arbitrio: in cuius manu te Voluntas li- poſui tibi illam preſnīes. Medium te mundi poſui/ ut circūſpiceres inde comodius bera in hoīe. quicquid eſt in mundo. Nec te celeſtem/ neq; terrenum/ neq; mortalem/ neq; imor- talem ſecimus. ut tui ipſius quaſi arbitrarius honorariuſq; plaſtes & ſictor/ in quã

malueris tute formam effingas. Poteris in inferiora q̄ sunt bruta degenerare: Pote-
 ris ī superiora quæ sunt diuina ex tui aī sn̄ia regenerari. O sūmā dei patris liberalita-
 tē/sūmā & admirādā hoīs foelicitatem. Cui datū id hēre qđ optat: id esse qđ ue-
 lit. bruta simul atq; nascūt id secū afferūt (ut ait Lucilius) ebulga matris/qđ posses-
 sura sunt. Sup̄mi spiritus aut ab initio: aut paulo mox id fuerūt/qđ sunt futuri im-
 perpetuas æternitates. Nascēti homini oīfaria semina: & omnigenæ uitæ germina
 indidit pater. Quæ q̄sq; excoluerit illa adolescent: & fructus suos ferent in illo. Si
 uegetalia planta fiet. Si sensualia obrutescet. Si rōnalia caeleste euadet aīal. Si itel-
 lectualia angelus erit: & dei filius. & si nulla creaturarū forte contentus in unitatis
 centrū suæ se recepit/unus cū deo spiritus factus/in solitaria patris caligine q̄ ē sup̄
 oīa cōstitutus/oībus atestabit. Quis hūc nostrā chamaleonta nō admīretur? aut
 oīo quis aliud qđq; admīretur magis? Quē nō ī merito Asclepius atheniēsis/uerū
 Atclepius
 atheniensis.
 Hebrei
 Pythacorici
 Empedocles
 Maumeth
 Nota
 Mosaice &
 christiane lit-
 tere.
 Euantes p̄sa.
 Chaldei.
 Nota.
 Asaph pro-
 pheta

pellis huius & se ipsam trāsformātis naturæ argumto p̄ p̄theū in mysteriis signifi-
 cari dixit. hinc ille apud hebreos & pythagoricos methamorphoses celebratæ. nā
 & hebreorū theologia secretior nūc Enoch sanctū ī angelū diuinitatis/quē uocant
 nūc ī alia alios numina reformāt. & Pythagorici scelestos hoīes ī
 bruta deformant/ & si Empedocli creditur ēt iplantas. Quos imitatus Maumeth
 illud frequens habebat in ore: q̄ a diuina lege recesserit brutū euadere: & merito q̄
 dem. Neq; n. plantā cortex. Sed stupida & nihil sentiens natura: neq; iumēta co-
 rium: sed bruta aīa & sensualis: nec calum orbiculatū corpus: sed recta rō: nec se-
 questratio corporis: sed spiritalis intelligentia angelū facit. Si quē. n. uideris dedi-
 tum uentri humi serpentem hominē/ frutex est nō hō quē uides: si quē in fantasia
 q̄li calipus uanis p̄stigiis cocucientē & subscalpenti delinūtū illecebra sensibus mā-
 cipatū: brutū est nō hō quē uides. Si recta philosophum rōne oīa discernentē: hūc
 uenereris/ caeleste est aīal nō terrenū. Si purū cōtēplatorē corporis nescium/ in pe-
 netralia mentis relegatū: hūc nō terrenū nō caeleste aīal: hic augustius ē numē hu-
 mana carne circūuestitum. Equis hoīem nō admīretur? qui nō ī merito in sacris
 litteris Molaicis & christianis/ nūc oīs carnis/ nūc oīs creaturæ appellatiōe designa-
 tur: quādo se ipm̄ ipse in oīs carnis faciem/ in oīs creaturæ īgeniū effingit. fabricat:
 & trāsformat. Idcirco scribit Euantes Persa ubi chaldaicam theologiā enarrat: non
 esse homini suā ullā & natiuā imaginē/ extrarias multas & aduentitias/ hinc illud
 chaldeorū
 idest hō uariæ ac multiformis & defultoriæ naturæ aīal. Sed quorsum hæc? ut itel-
 ligamus postq̄ hac nati sumus cōditiōe/ ut id simus qđ esse uolumus: Curare hoc
 potissimū debere nos/ ut illud quidē in nos nō dicatur/ cū in honore essemus non
 cognouisse similes factos brutis & iumentis insipientibus. Sed illud potius Asaph
 propheta: diu estis & filii excelli oēs: ne abutentes indulgentissima patris liberalita-
 te quā dedit ille liberā optionē: e salutari noxiam faciamus nobis. Inuadat aīum
 sacra quedā ambitio: ut mediocribus nō cōtēti anhelemus ad sūmā/ adq; illa (quā
 do possumus si uolumus) cōsequenda totis uiribus enitamur. Dedignemur terre/

stria: Cælestia cōtēnamus: & qđqđ mundi est deniq; posthabentes/ ultramūdanā
 curiā eminentissime diuinitati p̄ximā aduolemus. Ibi ut sacra tradūt mysteria: Se Seraphin
 raphin Cherubin & Throni primas possident/ horū nos iā cedere nesciū & secūda: Cherubin
 ipatentes & dignitatē & gloriā emulemur. Erimus illis cū uouerimus nihilo in/ Throni
 seriores. Sed qua rōne/ aut qđ tandē agentes/ uideamus qđ illi agant/ quā uiuant
 uitā. Eā si & nos uixerim/ (possumus. n.) illorū sortē iā equauerimus. Ardet Sa Seraph
 raph charitatis igne: Fulget Cherub intelligentiæ splendore: Stat Thronus iudicii Cherub
 firmitate. Igit̄ si actuosæ adicti uitæ iseriorū curā recto examine suscepimus/ thro Thronus
 nos: stata soliditate firmabimur. Si ab actionibus feriat/ in opificio opificē/ in opi-
 fice opificiū meditātes ī cōtemplādi ocio negociabimur. luce cherubica undiq; cor-
 ruscabimus. Si charitate ipm̄ opificem solū ardebimus illius igne q̄ edax ē ī sara-
 phicā effigiem repente flāmabimur. sup̄ throno. i. iusto iudice sedet deus iudex se-
 culorū. Sup̄ cherub. i. cōtēplatore uolat: atq; eū quasi incubādo fouet. Spiritus
 n. domini fertur sup̄ aquas: has inq; quæ sup̄ cælos sunt: quæ apud Iob dominum Iob
 laudāt anteluchanis hynnīs. Qui saraph. i. amator est ī deo est/ & deus in eo/ imo
 & deus & ipse unū sunt. Magna thronorū potestas quā iudicādo/ sūma saraphino/
 rū sublimitas quā amādo assequimur. Sed quo nā pacto uel iudicār qđq; uel ama-
 re pōt̄ icognita? Amāuit Moses deū quē uidit: & administrauit iudex ī populo: q̄ Moses
 uidit prius cōtēplator in monte. Ergo medius cherub sua luce & saraphico igni
 nos p̄parat: & ad thronorū iudiciū pariter illuminat: hic est nodus primarū mētū:
 ordo palladicus: philosophiæ contemplatiuæ preses: hic nobis & emulādus primo
 & ambiendus/ atq; adeo cōprehēdendus est: unde & ad amoris rapiamur fastigia:
 & ad munera actionū bene instructi paratiq; descendāmus. At uero opeprecium
 si ad exēplar uitæ cherubicæ uita nostra formāda est: quæ illa & qualis sit: quæ ac-
 tiones/ quæ illoꝝ opa preoculis & in numerato habere. Qđ cū nobis p̄ nos q̄ caro
 sumus: & quæ humi sunt sapimus/ cōsequi nō liceat: adeamus antiquos patres: q̄
 de his rebus utpote sibi domesticis & cognatis/ locupletissimā nobis & certā fidē
 facere possunt. Cōsulamus Paulū apostolū uas electiōis/ qđ ipse cū ad tertiū sub/ Paulus apo/
 limatus est cælū/ agentes cherubinoꝝ exercitus uiderit. Respondebit utiq; Dyonī/
 sto interprete: purgari illos/ tum illuminari: postremo p̄fici: Ergo & nos cherubicā Dyonisius
 in terris uitā emulātes/ p̄ moralem scientiā affectuū ipetus cohercentes/ p̄ dialecti-
 cā rōnis caliginem discutientes/ q̄si ignoratiæ & uitioꝝ eluentes sordes aīam purge-
 mus: ne aut affectus temere debachentur: aut rō imprudens quādoq; deliret. Tum
 bene cōpositā ac expiatā aīam naturalis philosophiæ lumine p̄fidamus/ ut postre-
 mo diuinarū rerū eam cognitione perficiamus: & ne nobis nostri sufficiant cōsula/
 mus Iacob patriarcham: cuius imago in sede gloriæ sculpta corruscat. Admonebit Iacob
 nos pater sapientissimus in inferno dormiens/ mundo in sup̄no uigilās. Sed admo-
 nebit p̄figurā (ita eis oīa cōtingebāt) esse sc̄alas ab imo solo ad cæli sūmā protensas
 multorū graduū serie distinctas: fastigio dominū insidere. Cōtēplatores angelos p̄
 eas uicibus alternantes ascendere & descendere. Quod si hoc idē nobis angelicam
 QQ iii

affectibus uitā factitādū est. queso q̄s domini scalas uel sordidato pede/uel ma
 le mundis manibus attinget. Impuro ut habent mysteria/purū attingere nephas.
Pes anime Sed q̄ hi pedes: quā manus: p̄fecto pes aīa illa est portio despiciatissima/qua ip̄a
Manus aīe materiā tanq̄ terrā solo inicitur/altrix inq̄ p̄rās & cibaria /somes libidinis/& uolu/
 ptariā mollitudinis magistra. Manus aīa cur irascentiā nō dixerimus, quā appetē
 tiā ppugnatrix p̄ ea decertat/& sub puluere ac sole pedatrix rapit. Quā illa sub
 umbra dormitans helluetur has manus: hos pedes. i. totā sensualē ptē i qua sedet
 corporis illecebra: quā aīam obtorto (ut aiunt) detinet collo. ne a scalis tāq̄ p̄pha/
 ni pollutiq̄ reiciamur morali philosophia quasi uiuo flumine abluamus. At nec sa
 tis hoc erit si p̄ Iacob scalā discursantibus angelis comites eē uolumus. nisi & a gra
 du in gradū rite pmoueri. & a scalis: tramite deorbitare nūq̄. & reciprocos obire
 excursus bene apti prius instructiq̄ fuerimus. Quod cū p̄ artē sermocinalē siue rō
 nariā erimus cōsequuti/iā cherubico spiritu aīati p̄ scalarū. i. naturā gradus phi
 losophantes a centro ad centrum omnia peruadētes: nunc unum quasi osyrim in
Iob multitudinem ui titanica diserpentes descendemus: nunc multitudinem quasi
 osyridis membra in unum ui phebea colligentes ascendemus: donec in sinu pa
 tris q̄ sup scalas est tādē q̄escentes/theologica foelicitatē cōsumabimur. Percontē
 mur & iustū Iob q̄ sedus inuit cū deo uitā prius q̄ ipse ederetur i uitā quid sumus
 deus i decē illis centenis millibus q̄ assistunt ei potissimū desideret: pacē utiq̄ re
Empedocles spōdebit. Iuxta id qd̄ apud eū legitur/qui facit pacē i excelsis: & qm̄ supremi ordi
 nis monita medius ordo inferioribus interpretatur. Interpretetur nobis Iob theolo
 gi uerba Empedocles phūs: Hic duplicē naturā i nostris aīs sitam/quāq̄ altera sur
 sum tollimur ad celestia/altera deorsum trahimur ad inferna/p̄ litē & amicitia/siue
Multiplex in bellū & pacē ut sua testatur carmina/nobis significat: i q̄bus se lite & discordia ac
nobis discor tū furenti similē pfugū adiuu/ i altū iactari cōqueriē. Multiplex p̄fecto patres i no
dia. bis discordia: grauiā & iestina domi habemus & pluq̄ ciuilia bella: quā si nolue
Philosophia rimus si illā affectauerimus pacem/quā i sublime ita nos tollat ut iter excelsos do
moralis mini statuamur: sola in nobis cōpelcet p̄sus & sedabit philosophia: Moralis pri
 mū si noster hō ab hostibus indutias tm̄ quesierit/multiplicis bruti effrenes excur
 siones & leonis iurgia/iras aīosq̄ cōtundet. Tum si rectius cōsulētes nobis p̄petue
 pacis securitatē desiderauerimus. Aderit illa & uota n̄ra liberaliter implebit. Quip
Dyalectica pe quā cesa utraq̄ bestia quasi icra porca inuolabile iter carnē & spiritū sedus sa
Philosophia ctissime pacis sanciet. Sedabit dyalectica rōnis turbas iter orationū pugnantias &
naturalis. fillogismo captiones anxie tumultuantis. Sedabit naturalis philosophia opinionis
Heraclitus. lites/& disidia: quā inquietam hinc inde aīam uexāt/distrahunt & lacerant. Sed
Homerus. ita sedabit: ut meminisse nos iubeat esse naturā iuxta Heraclitū ex bello genitā
Sanctissima ob id ab homero cōtentionē uocitatā. Idcirco in ea uerā quietem & solidā pacem se
theologia nobis prestare nō posse esse hoc dominā suā. i. sanctissimā Theologiae munus &
 priuilegiū. Ad illā ipsa & uia monstrabit & comes ducet. quā p̄cul nos uidens p̄
 perantes. Venite in clamabit ad me q̄ laborastis. uenite & ego reficiā uos. uenite ad

me & dabo uobis pacē quā mundus & natura uobis dare nō possunt. Tam blāde
 uocati: tam benigniter inuitati/alatis pedibus quasi terrestres Mercurii/in beatissi
 mae amplexus matris euolantes. optata pace p̄fruemur: pace sanctissima/indui/
 dua copula/unianimi amicitia/qua oēs animi in una mēte quā est sup omnē mē
 tem nō cōcordent adeo. Sed ineffabili quodāmodo unū penitus euadant. Hae ē Amicitia
 illa amicitia quā totius philosophia finē esse Pythagorici dicūt. hae illa Pax quam Pythagorici
 facit deus in excelsis suis: quā angeli i terrā descendētes annūtiarūt hominibus bo
 naz uolūtatis/ut p̄ eā ipsi homines ascendentes in calū angeli fierent. hanc pacem
 amicis: hanc nostro optemus seculo/optemus unicuiq̄ domui quā ingredimur: op
 temus aīa nostrā: ut p̄ eā ipsa dei domus fiat. ut postq̄ p̄ moralē & dyalecticā su/
 as sordes excusserit/multiplici philosophia quasi aulico apparatu se oxornarit: por
 tarū fastigia Theologicis sertis coronarit: descendat rex gloriae & cū patre ueniens
 mansionē faciat apud eā. Quo tāto hospite si se dignā p̄stiterit quā est illius i men
 sa clementia: deaurato uestitu quasi toga nuptiali multiplici scientia: circūdata ua
 rietate speciosum hospitē/nō ut hospitē iam/Sed ut sponsum excipiet/a quo ne un
 q̄ dissoluatur dissolui cupiet a populo suo & domū patris sui: imo se ipsam oblita: Preciosa i cō
 in se ipsa cupiet mori ut uiuat in sponso/in cuius cōspectu. preciosa p̄fecto mors spectu dei
 sanctorū eius/mors inq̄ illa si dici mors debet plenitudo uitā cuius meditationē eē mors sanctorū
 studiū philosophia dixerūt sapiētes. Citemus & Mosen ip̄m/a sacrosanctā & inef
 fabilis intelligentia fontana plenitudine: unde angeli suo nectare inebriantur pau
 lo deminutum. Audiemus uenerādum iudicem nobis in deserta huius corporis so
 litudine habitantibus leges sic edicentem: Qui polluti adhuc morali indigent cum Sacerdotes
 plebe habitent extra tabernaculum sub diuo quasi thessali sacerdotes interim se ex thessali
 piantes. Qui mores iam composuerunt: in sanctuarium recepti nondum quidem
 sacra astraxerunt: Sed prius dyalectico famulatu seduli leuitā Philosophia sacris mi
 nistrant. Tum ad ea & ipsi admissi: nunc superioris dei regia multicolorem. i. sy/
 dereum aulicum ornatum: nunc caeleste candelabrum septē luminibus distinctū:
 nunc pellicea elementa/in philosophia sacerdotio contemplantur. ut postremo per
 Theologicae sublimitatis merita i templi adita recepti/nullo imaginis intercedente
 uelo/diuitatis gloria p̄fruantur. Hae nobis p̄fecto Moses & imperat & im/
 perando admonet/excitatur in hortatur: ut per philosophiam ad futuram caelestem
 gloriam dum possumus iter patemur nobis. Verum eniuero: nec Mosayca tan/
 tum aut Christiana mysteria: sed priscorum quoque Theologia harum de qui/
 bus disputaturus accessi liberalium artium & emolumenta nobis & dignitatem Grecorū ar/
 ostendit. Quid enim aliud sibi uolūt in graecorum archanis obseruati initiatorum chana
 gradus. Quibus primo per illas quas diximus quasi februales artes moralem &
 dialecticam purificatis: Contingebat mysteriorum susceptio. Quā quid aliud esse
 potest q̄ secretioris per philosophiam naturā interpretatio? Tum demum ita di/
 spostis illa adueniebat ερωτησια. id est rerum diuinarum per Theologiae
 lumen inspectio. Quis talibus sacris iniciari non appetat? Quis humana

Socratici fu-
rores.

Bacchus

Moses

Phoebei ua-
tes.

Ammonius.
Tria delphi-
ca precepta

Zoroaster
Plato

Pythagoras
sapiēs
Declaratio p̄
ceptorum py-
thagoræ

oia posthabens / fortunæ cōtēnens bona / corporis negligēs / deorū conuiuia adhuc de-
gens in terris fieri nō cupiat: & æternitatis nectare madidus mortale aīal immortali-
tatis munere donari: q̄s nō socraticis illis furoribus a Platone in sedro decātatis / sic
afflari nō uelit / ut alarum pedūq; remigio hinc .i. ex mūdo q̄ est positus ī maligno
prope aufugiens ad cælestē Hierusalē cōcitātissimo cursu seratur: Agamur patres
agamur socraticis furoribus / qui extra mētē ita nos ponāt: ut mentem nostram &
nos ponāt in deo: agamur ab illis utiq; si quid est in nobis: ipsi prius egerimus. nā
si & p̄ morale affectuū uires ita p̄ debitas cōpetentias ad modulos fuerint intente:
ut imota inuicē cōsonent cōcinentia: & p̄ dyalecticā rō ad numerū se p̄grediendo
mouerit / musas p̄citi furore celestē armoniā intimis auribus cōbibemus. Tū mu-
sarū dux Bacchus in suis mysteriis .i. uisibilibus naturæ signis inuisibilia dei philo-
sophantibus nobis ostendens inebriabit nos ab ubertate domus dei: in qua tota si
uti Moses erimus fideles / Accedens sacratissima Theologia duplici furore nos ani-
mabit. Nā in illius eminentissimā sublimati speculā inde & quæ sunt quæ erunt
queq; fuerint insectili metientes euo / & primeuam pulchritudinē suspiciētes illoꝝ
phebei uates huius alati erimus amatores & ineffabili demū charitate q̄li æstro p̄-
citi quasi Saraphini ardentes extra nos positi / numine pleni iam nō ipsi nos: sed il-
læ erimus ipse qui fecit nos. Sacra Apollinis noīa si quis eorū significantias & lati-
tantia p̄scrutetur misteria satis ostendunt esse deū illū nō minus phūm q̄ uatē.
Quod cum Ammonius satis sit exequutus non est cur ego nūc aliter p̄tractē: sed
subeant aīum patres tria delphica precepta oppido his necessaria: qui nō ficti sed
ueri apollinis qui illuminat oēm aīam uenientē in hunc mūdū / sacrosanctū & au-
gustissimū tēplū ingressuri sunt: uidebitis nihil aliud illa nos admonere: q̄ ut tri-
partitam hanc de qua est presens disputatio phām totis uiribus amplectamur. Il-
lud .n. $\mu\kappa\alpha\epsilon\psi\alpha\gamma\alpha\mu$ .i. neq̄ nimis uirtutū oīum normā & regulā p̄ mediocrita-
tis rōnem de qua moralis agit recte p̄scribit. tum illud $\gamma\upsilon\omega\theta\iota\sigma\epsilon\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\mu$ .i. cogno-
sce te ipm̄ ad totius naturæ nos cognitionē / cuius & interstitium & q̄li Cynnus nā
est hoīs excitat & inhortatur: q̄ .n. se cognoscit in se oīa cognoscit / ut Zoroaster pri-
us deinde Plato in alcibiade scripserunt. Postremo hac cognitionē p̄ naturalem phi-
losophiā illuminati iam deo proximi ei .i. es dicentes theologica salutatiōe: uerum
Apollinem familiariter proindeq; foeliciter appellabimus. Consulamus & Pytha-
gorā sapiētissimū ob id p̄cipuæ sapientē qd̄ sapientis se dignū noīe nunq̄ existima-
uit. Precipiet primo ne sup̄ modū sedeamus .i. rōnalē ptē qua aīa oīa metitur iu-
dicat & examinat ociosa delidia ne remittentes amittamus. Sed dyalectica exercita-
tione ac regula & dirigamus assidue & excitemus. Tum cauenda ip̄imis duo no-
bis significabit / ne aut aduersus solē emingamus: aut inter sacrificādum unguēs re-
secemus. Sed postq̄ per moralem & superfluentium uoluptatum fluxas eminxeri-
mus appetentias / & unguium p̄fegmina quasi acutas iræ prominētias & animo-
rum aculeos refecerimus / tum demum sacris .i. de quibus mentionem fecimus
bacchi mysteriis interesse: & cuius pater ac dux merito sol dicitur nostræ contēpla-

tionem uacare incipiamus. Postremo ut gallum nutriamus nos admonebit .i. ut diui-
nam aīa nostræ p̄tem diuinā: reḡ cognitione q̄li solido cibo & cælesti Ambrosia
pascamus. hic est gallus cuius aspectū leo .i. oīs terrena potestas formidat & reue-
retur: hic ille gallus cui datā esse itelligentiā ap̄ Iob legimus. Hoc gallo canente ab Gallus.
errans hō respicit. hic gallus in matutino crepusculo matutinis astris deū laudan Iob
tibus quotidie cōmodulatur. hunc gallū moriēs Socrates cū diuinitatē aī sui diui- Socrates.
nitati maioris mūdi copulatur: se speraret / Esculapio .i. aīarū medico iam extra oē
morbi discrimē positus debere se dixit. Recenseamus & chaldeorū monūta uide- Chaldei
bimus (si illis creditur) p̄ easdē artes patere uia mortalibus ad felicitatē. Scribūt in-
terpretes Chaldei uerbū fuisse Zoroastris alata esse aīam / cumq; ale exciderēt ter Interpretes
ri illā p̄ceps in corpus: tum illis subcrepantibus ad supos reuolare / percūstantibus chaldei
eū discipulis quo pacto alis bene plumantibus uolucres aīos fortirentur: irrigetis zoroaster
dixit alas aq̄s uitæ. Iterū sciscitantibus unde has aquas peterent / sic p̄ parabolā (q̄
erat hominis mos) illis respondit. quatuor annibus paradifus dei abluatur & irri-
gatur. Indidem uobis salutare aquas hauriatis: nomē ei q̄ ab aqlone
qd̄ rectū denotat / ei q̄ ab occasu qd̄ expiationē significat / ei q̄ ab ortu
qd̄ lumen sonat / Ei qui a meridie qd̄ nos pietatē interpreta-
ri possumus. Aduertite aīum & diligenter considerate patres quid hæc sibi uelint
zoroastris dogmata p̄fecto nihil aliud nisi ut morali sciētia q̄ boreali undis hiberi-
cis oculorū sordes expiemus dyalectica q̄li amussi illoꝝ aciē lineemus ad rectū. Tū
ī naturali cōtēplatiōe debile adhuc ueritatis lumen q̄li nascentis solis incunabula
pati assuecamus: ut tadē p̄ Theologicā pietatē: & sacratissimū dei cultū quali cæ-
lestes aqlæ meridianis solis fulgidissimū iubar fortiter p̄feramus. hæc illæ forsā &
a Dauide decātate primū: & ab Augustino explicate latius matutina / meridianæ Dauid
& uespertine cognitiones. Hæc est illa lux mericialis quæ saraphinos ad lineam in Augustinus
flāmat: & cherubinos pariter illuminat: hæc illa regio quā uersus semp antiquus Antiquus pa-
pater Abraam p̄fisciebat: hic illæ locus ubi imundis spiritibus locū nō esse: & ter abraam
cabalistas / & Mauroꝝ dogmata tradiderunt. Et si secretiorū aliqd̄ misteriorū fas est Cabaliste
uel sub enigmate in publicū p̄ferre: postq̄ & repens e cælo casus n̄ri hoīs caput uer Mauri
tigne dānauit: & iuxta Hieremiā ingressa p̄ fenestras mors: Iecur / p̄ctusq; male Hieremias
affecit. Raphaelē cælestē medicū aduocemus / q̄ nos morali & dyalectica uti phar Raphael
macis salutaribus liberet. Tū ad ualitudinē bonā restitutos / iā dei robur Gabriel ī Gabriel
habitabit. Qui nos p̄ naturæ ducens miracula / ubiq; dei uirtutē potestatēq; indi-
cans. Tadē sacerdoti sūmo Michaeli nos tradet. Qui substipēdiis philosophiæ eme Michael
lendissimi quæ me ad philosophiæ studium non animarunt modo sed compulerūt
Quæ dicturus certe nō erā nisi his respōdere q̄ philosophiæ studiū ī principibus p̄
fertim uiris / aut his oīo q̄ mediore fortuna uiuūt dānare solēt. Est .n. iā hoc totum
phāri (Quæ ē n̄ræ etatis ī foelicitas) ī cōtēptū potius & cōtumeliā / q̄ ī honorē & glo-
riam. Ita inualit fere omnium mentes exitialis hæc & monstrosa persuasio / aut ni-
hil aut paucis philosophandum. Quali rerum causas / naturæ uias / uniuersū rōnem

dei cōsilia/celos; terre; mysteria/pre oculis pre manibus exploratissima hēre. Nihil sit prorsus nisi uel gratiā ide aucupari aliquā/uel lucrū sibi q̄s cōparare possit: q̄n eo deuētū ē ut iā (prohdolor) nō existimētur sapiētes/nisi q̄ mercennariū faciūt studiū sapiētiaz/ut sit uidere pudicā palladē/deos; munere iter homines diuersan/te eiici/explodi/ex sibilari. Nō hēre q̄ amet/q̄ faueat/nisi ipsa q̄si prostās & p̄flora tē uirginitatis accepta mercedula/male paratū as ī amatoris arculam referat. quaz oia ego nō sine sūmo dolore & idignatiōe ī huius tēporis nō principes/sed philoso phos dico/q̄ iō nō esse philosophādū & credūt & p̄dicāt: q̄ philosophis nulla mer/ces nulla sint p̄mia cōstituta/q̄si nō ostendāt ipsi hoc uno noīe se nō eē phōs. Qd̄ cū tota eoz; uita sit uel inquestu/uel ī ambitioē polita/ipsā p̄ se ueritatis cognitio/nē nō amplectūtur. Dabo hoc mihi & me ip̄m hac ex pte laudare nihil erubescā: me nūq̄ alia de cā phātum nisi ut phāret/nec ex studiis meis/ex meis lucubrationi bus mercedem ullā aut fructum uel sperasse aliū uel q̄uisse/q̄ ai cultū/& ame sem p̄ plurimū desideratē ueritatis cognitioē. Cuius ita cupidus semp & amātissimū fui: ut relicta oī priuata; & publica; rez; cura: Cōtēplādi ocio totū me tradideri a quo nullā inuidoz; obtrectatiōes/ nulla hostiū sapiā maledicta/uel potuerunt ante hac/uel iposterū me deterrere poterūt. Docuit me ip̄a philosophia a ppria po tius cōscientia q̄ ab externis pendere iuditiis: Cogitare que semp nō tā ne male au diā/q̄ ne qd̄ male uel dicā ipse uel agā. Egdem nō erā nescius patres colendissimi futurā hāc ipsā meā disputationē/quā uobis oibus q̄ bonis artibus fauetis & Au gustissima uestra p̄sentia illā honestare uoluistis/gratā atque iocundā tā multis aliis grauē atque molestā:& scio nō deesse q̄ iceptū meū & dānarint ante hac/& ī p̄sentia multis noibus dānent. Ita cōsueuerunt nō pauciores ne dicā plures habere oblatratores quaz bene sanctez; aguntur ad uirtutem: q̄ quaz inique & p̄perā ad ui tium. Sunt at̄ q̄ totum hoc disputādi genus/& hāc de litteris publice disceptādi ī stitutionē non approbent: ad pompam potius ingenii & doctrinā ostentationem q̄ ad comparandam eruditionem esse illam asseuerantes. Sunt q̄ hoc q̄dem exer/ citatiōis genus non iprobent: sed ī me nullo mō pbent: qd̄ ego hac atate/ quartū s. & uigelimum mō natus annum de sublimibus christianā theologiaz mysteriis: de altissimis philosophiaz locis/de incognitis disciplinis ī celebratissima urbe/ ī am plissimo doctissimoz; hominū cōfessu/ ī apostolico lenatu disputationē p̄ponere sim aulus. Alii hoc mihi dātes qd̄ disputē/id dare nolunt qd̄ de nōgentis disputē q̄onibus/ Tā supfluo & ambitioē q̄ supra uires id factū Calūniātes. hoz; ego obie ctamētis & manus illico dedissem si ita quā p̄fiteor philosophia me edocuisset: et nunc illa ita me docente non responderem/ si rixandi iurgandique proposito cōsti tutam hanc inter nos disceptationem crederem. Quare obtrectādi omne laceffen dique propositum/& quam scribit Plato a diuino semper abesse choro a nostris quoq; mentibus faceffat liuor. & an disputandū a me/an de tot etiā questionibus amice incognoscamus. Primū quidem ad eos qui hūc publice disputādi morē calū niāt/multa nō sum dicturus: quādo hāc culpa/ si culpa cēlet/ nō solū uobis oibus doctores excelētissimi q̄ sepius hoc munere nō sine sūma & laude & gloria functi

Nota.

Nota.

Quid ipsum docuerit phi/ losophia

Nota.

Aetas aucto/ ris.

Plato

estis: sed Platoni/ sed Aristoteli sed probatissimis omniū etatū philosophis mecū est cōmunis. Quibus erat certissimū nihil ad cōsequēdā quā querebāt ueritatis co gnitionē sibi eē potius q̄ ut essent ī disputādi exercitatiōe frequētissimi. Sicut. n. p̄ gymnasticā corporis uires firmiores sūt: ita dubio p̄cul ī hac quasi litterariā pale/ stra ai uires & fortiores longe & uegetiores euadūt. Nec crediderim ego/ aut Poe/ tas aliud p̄ decantata Palladis arma/ aut hebreos cū symbolū esse dicūt: significasse nobis q̄ honestissima hoc genus certamina/ adipi/ scēdā sapiētiaz oppido q̄ necessaria. Quo forte sit ut & Caldei ī eius geneli q̄ phūs Chaldei sit futurus illud desiderēt/ ut Mars & Mercuriū Triquetro aspectu cōspiciat/ qua/ si si hos cōgressus/ hāc bella substuleris/ somniculosa & dormitās futura sit omnis philosophia. At uero cū his q̄ me huic p̄uintiaz iparē dicūt: difficiliōr ē mihi rō de fensionis. Nā si parē me dixerō/ forsitan ī modesti & de se nimia sentiētis/ si imparē fatebor/ temerari & incōsulti notā uideor subiturus. Videte quas icidi angustias: quo loco sim cōstitutus/ dū non possum sine culpa de me p̄mittere: qd̄ nō possum mox sine culpa nō p̄stare. Forte & illud. Iob asferre possem/ spiritū eē spiritū eē ī oibus: & cū Timotheo audir̄ nemo cōtēnat adolescētiā tuā: sed ex mea uerius hoc cōsciētia dixerō/ nihil eē ī nobis magnū uel singulare. Studiosum me forte & cupi/ dū bonaz; artū nō inficiatus: docti tam nomen mihi nec sūmo nec arrogo. Qua te & qd̄ tā grāde hūeris onus iposuerim/ nō fuit p̄pea q̄ mihi cōsciūs nostrā īfirmi tatis nō essem: Sed qd̄ sciebā hoc genus pugnis idest litterariis eē peculiare qd̄ in eis lucrū ē uinei. Quo sit ut ibecillissimus q̄sq; nō detrectare mō: sed appetere ul tro eas iur̄ possit & deat. quādo qd̄ q̄ succūbit beneficiū a uictor̄ accipit nō iuriā q̄ppe q̄ p̄ eū & locupletior domū. i. doctior & ad futuras pugnas redit īstructior. Hac spe aiatus ego īfirmus miles cū fortissimis oīum strenuissimisque tam grauē pugnā decernere nihil sum ueritus. Qd̄ tam temere sit factū nec ne rectius utique d̄ euetu pugna q̄ de nostra atate pōt q̄s iudicare: restat ut tertio loco his respōdeā q̄ numerosa p̄positaz; rerū multitudine offendūtur/ q̄si hoc eoz; humeris sederet onus: & nō potius hic mihi soli q̄tulcūq; ē labor eēt exadādus. Indecēs p̄fecto hoc & morosum nimis/ uelle alienā idustriā modū ponere. Et ut inq̄t Cicero ī ea re: q̄ eo melior quo maior/ mediocritatē desiderare. Omnino tā grādibus ausis erat ne cesse/ me uel succūbere uel lassificare. Si lassificare nō uideo cur qd̄ ī decē p̄stare q̄onibus ē laudabile/ ī nōgentis ē p̄stitisse culpabile existimet. Si succūberē ha/ bebūt ipsi/ si me oderūt unde accusarēt: Si amat unde excusent. Quoniā in re tam graui/ tam magna/ tenui ingenio/ exiguaq; doctrina/ adolecētē hominē defecisse uenia potius dignū erit q̄ accusatiōe. Quin & iuxta poetā si deficiūt uires/ audacia certe laus erit ī magnis et uoluisse sat ē. Qd̄ si nra atate multi Gorgiā leōtinū imi tati: nō modo de nōgentis: sed de oibus ēt oīum artū q̄onibus soliti sunt non sine laude proponere disputationē cur mihi non liceat uel sine culpa de multis quidē: sed tam certis et determinatis disputare. At supflūū iquiūt hoc & ambitiofū. Ego uero nō supfluo mō: sed necessario factū hoc a me cōtēdo: qd̄ et si ipsi mecū philo/

Poete

Hebrei

Iob

Timotheus

Cicero

Gorgias leō/ tinus.

fophadi ratione consideraret inuiti etiam fateantur plane necesse est. Qui, n. se cupia
 ex philosophorum familiis addixerunt. Thomae uidelicet aut Scoti, qui nunc plu
 rimum in manibus fauentes, possunt illi quidem uel impaucarum questionum discus
 sione sua doctrinae periculum facere. At ego ita me institui, ut in nullius uerba iu
 ratur, me per omnes philosophiae magistros funderem, omnes scedas excute
 rem, omnes familias agnoscerem. Quare cum mihi de illis omnibus esset dicendum:
 ne si priuati dogmatis defensor reliqua posthabuissent illi uiderer obstrictus. Non
 potuerunt etiam si pauca de singulis proponerentur non esse plurima quae simul de ois
 bus affereretur. Nec id in me quisquam daret quod me quocumque ferat tempestas dese
 rar hospes. Fuit enim cum ab antiquis omnibus hoc obseruatum: ut omne scripto
 rum genus euolentes nullas quas possent commentationes illectas preterirent: Tu
 maxime ab Aristotele qui eam ob causam ἀπογυωσθησεν. i. lector a Platone nun
 cupabatur: & profecto angusta est mentis intra unam se porticum aut academiā
 continuisse. Nec potest ex omnibus sibi recte propriam selegisse, qui omnes prius
 familiariter non agnouerit. Adde quod in una quaque familia est aliquid inigne quod
 non sit commune cum ceteris. Atque ut a nostris ad quos postremo philosophia p
 uenit nunc exordiar. Est in Ioanne Scoto uegetum quiddam atque discussum. In Tho
 ma solidum & equabile. In Egidio Tersum & exactum. In Francisco acre & acutum.
 In Alberto priscum, amplum & grande. In Henrico ut mihi uisum est semper sub
 lime & uenerandum: Est apud arabes in Auerroes fumum & incensum. In Auen
 pace. In Alpharabio graue & meditatum. In Auicenna diuinum atque Platonium.
 Est apud graecos in uniuersum quidem nitida ipsius & casta philosophia. Apud
 Simplicium locuplex & copiosa. Apud Themistium elegans & compendiosa. Apud
 Alexandrum constans & docta. Apud Theophrastum grauiter elaborata. Apud
 Ammonium enodis & gratiosa: Et si ad Platonicos te conuerteris, ut paucos percē
 seam. In Phorphirio rerum copia & multiuga religione delectaberis. In Iamblico
 secretiorem philosophiam & barbarorum mysteria ueneraberis. In Plotino priuū
 quicquid non est quod admittis: qui se undique prebet admirandum: quem de diui
 nis diuine: de humanis longe supra hominem docta sermone obliquitate loquen
 tem sudantes Platonici uix intelligunt. Preterea magis nouitios Proculum asiati
 ca fertilitate luxuriantē: & qui ab eo fluxerūt Hermianus, Damascus, Olympio
 dorum & complures alios: in quibus omnibus illud ἰσοπέδιον, i. diuinum peculia
 re Platoniorum symbolum elucet semper. Accedit quod si qua est secta quae uerio
 ra incessat dogmata & bonas causas ingenii calumnia ludifectur: ea ueritatem fir
 mat non infirmat: & uelut motu quassatam flammam excitat non extinguit. Hac
 ego ratione motus non unius modo (ut quibusdam placebat) Sed omnigenae doctri
 nae placita in medium afferre uolui: ut hac complurium sectarum collatione: ac mul
 tifarum discussionum philosophiae: illae ueritatis fulgor cuius Plato meminit in episto
 listanis nostris quasi sol oriens ex alto clarius illucesceret. Quid erat si latinorum
 tantum: Alberti, s. Thomae Scoti, Egidii, Francisci, Henrici, philosophia: obmissis

graecorum arabumque philosophis tractabatur? Quando omnis sapientia a barbaris ad
 graecos a graecis ad nos manauit. Ita nostrates semper in philosophandi ratione pere
 grinis inuentis stare, & aliena excoluisse sibi duxerunt satis: Quid erat cum pipate / Peripatetici
 tics egisse de naturalibus, nisi & Platonicos accersebatur academia, quorum doctri / Platonicis
 na & de diuinis semper iter omnes Philosophias. Teste Augustino hita est sanctissima / Augustinus
 & a me nunc primū quod scia (Verbo absit inuidia) post multa secula sub disputandi
 examē est in publicū allata. Quid erat & aliorum quot quot erant tractasse opiniones
 si quibus ad sapiētū symposiū a Symboli accedentes, nihil nos quod esset nostrū, nostro p / Seneca
 tum & elaboratū ingenio, afferrebamus. Profecto in generosum ē (ut ait Seneca) sa
 pere solū ex cōmētario: & quibus maioribus iuenta nostra industria uia p̄cluserint: quali
 in nobis effata sit uis naturae: nihil ex se parere, quod ueritatē si nō demōstret, saltem
 inuat uel de longinquo. Quod si in agro colonus, in uxore maritus odit sterilitatē: cer
 te tāto magis in fecundā aiām oderit illi cōplicita & associata diuina mens: quōto inde
 nobilior longe proles desideratur. Propterea nō cōtentus ego p̄ter comunes doctri
 nas: multa de Mercurii trismegisti prisca Theologia, multa de caldeo, de pytha / Mercurius
 gorae disciplinis multa de secretioribus hebreorum addidisse mysteriis: plurima quo / trismegistus
 que p̄ nos iuēta & meditata, de naturalibus et diuinis rebus disputada p̄posuimus.
 Proposuius primo Platonis Aristotelisque cōcordiā a multis ante hac creditā, a ne / Aristotelis
 mine satis p̄batā. Boetius apud latinos id se facturū pollicitus nō inuenitur fecisse / Platonisque cō
 unquā, quod semper facere uoluit. Simplicius apud graecos idē professus, utinā id tam p̄ / cordia
 staret quod pollicetur. Scribit & Augustinus in Academicis nō defuisse plures quod sub / Boetius
 tilissimis suis disputationibus idē p̄bare conati sint. Platonis, s. & Aristotelis eandē / Simplicius
 esse philosophiā. Ioānes itē gramaticus cum dicat apud eos t̄m dissidere Platonē ab / Augustinus
 Aristotele quod Platonis dicta nō intelligūt, p̄batū tam posteris hoc reliquit. Addidi / Ioannes gra
 mus autē & plures locos: in quibus Scoti & Thomae plures, in quibus Auerrois & Aui / maticus
 cennae sententias quae discordes existimātur cōcordes esse nos asseueramus. Secun
 do loco quod in philosophiā cum Aristotelica tum Platonica excogitauimus nos, tū duo / Duo & sep
 & septuaginta noua dogmata phytica & methaphisica collocauimus: quae si quis / tuaginta do
 teneat poterit nisi fallor quod mihi erit mox manifestū, quacumque de rebus naturalibus / tuaginta do
 diuinisque p̄positā quoniam longe alia dissoluere ratione quod p̄ eā edoceamur, quae & legi / gmata phyi
 in scolis & ab huius eui doctoribus colitur philosophiā. Nec tā admirari quod debet / ca & metha
 patres me ipsimis annis, in tenera etate p̄ quā uix licuit (ut iactāt quidam) aliorum lege / phisica
 re cōmētatiōes, nouā afferre uelle philosophiā, quod uel laudare illā si defenditur, uel
 dānare si reprobatur: & denique cum nostra inuenta haec, nostrasque sint litteras iudica
 turi, nō auctoris annos: sed illoꝝ merita potius uel demerita numerare. Est autē &
 p̄ter illā: alia quā nos attulimus noua p̄ numeros philosophadi institutio antiqua / Noua p̄ nu
 illa quod ē & a Priscis theologis, a Pythagora praesertim, ab Aglaopheno, Aphilolao / meros philo
 a Platone, prioribusque Platonis obseruata. Sed quod hac tēpestate ut preclara alia po / sophadi insti
 sterioꝝ incuria sic exoleuit: ut uix uestigia ipsius ulla repiantur. Scribit Plato in epi / tutio
 monide inter omnes liberales artes & sciētias cōtēplatrices p̄cipuā maximeque diuinam Plato
 RR

esse scientiā numerandi. Querens itē cur homo animal sapientissimū. Respondet
 q̄a numerare nouit. Cuius sc̄ia & Aristoteles meminit i problematis. Scribit Abu
 Aristoteles masar uerbū fuisse Auenzoar Babiloniū/eū oīa nosse q̄ nouerat numerare. Quae
 Abumasar uera esse nullo mō possunt si p̄ numerādi artē/eam artem intellexerunt cuius nūc
 Auenzoar mercatores imprimis sunt pitissimi. qd̄ & Plato testatur exerta nos admonens uo
 ce/ne diuinā hāc arithmetica/mercatoriā esse arithmetica intelligamus. Illam
 ergo arithmetica quae ita extollitur. Cum mihi uidear post multas lucubrationes
 explorata habere. huiusce rei piculum facturus/ad quatuor & lxx. questiones q̄
 inter physicas & diuinas principales existimatur: respōsus p̄ numeros publice me
 sum pollicitus. Proposuius & magica theorematā: in quibus duplicem esse ma
 gicā significauimus: quarum altera demonū tota ope & auctoritate cōstat res me
 dius fidius execranda & portentosa. Altera nihil est aliud cum bene exploratur q̄
 naturalis philosophiā absoluta cōsumatio. Vtriusq̄ cum meminerint greci illā ma
 gie nullo modo noīe dignantes γοιτταυ nuncupant. Hanc propria peculiarique
 appellatione μαγεια, quasi perfectā/sūmāq̄ sapientiam uocant. Idem. n. ut ait
 Porphirius Porphyrus p̄sarum lingua magus sonat quod apud nos diuinos/interpres & cul
 tor. Magna autē/imo maxima patres inter has artes disparitas & dissimilitudo.
 Magus quid Illā non modo christiana religio: sed omnes leges/oīs bene instituta res. pu. dānat
 significet lin. & execratur: hanc oēs sepiētes/oēs caelestium & diuinarum rerum studiose natio
 nes approbant & amplectuntur. Illa artium fraudulentissima: hāc altior sanctior
 q̄ philosophia: illa irrita & uana: hāc firma/fidelis/& solida. Illam quisquis coluit
 Xamolides semper dissimulauit: q̄ in auctoris esset ignominiam & cōtumeliā. ex hac summa
 Abbaris hip litterarum claritas gloriaq̄ antiquitas/& pene semper petita. Illius nemo unq̄ stu
 boreus diosus fuit uir philolophus & cupidus discendi bonas artes. Ad hanc Pythagoras
 Zoroaster Empedocles/Democritus/Plato discendam nauigauere: Hanc predicarunt reuer
 Plato si/& in Archanis precipuam habuerunt. Illa ut nullis rationibus/ita nec certis pro
 Carondas batur auctoribus: Hāc clarissimis quasi parentibus honestata/duos precipue ha
 Damigeron bet auctores Xamolidem quem imitatus est Abbaris hyperboreus/& Zoroastre
 Apollonius non quem forte creditis: sed illum oromali filium. Vtriusque/magia qd̄ sit platonē
 Hostanes si p̄cōtemur respōdebit in alcibiade. Zoroastri magiā nō esse aliud q̄ diuinos/ sci
 Dardanus entiam/qua filios p̄sarū reges erudiebāt: ut ad exēplar mundanā. reip. suam ipsi
 Homerus regere. re. p. edocerentur. Respondebit in carmide magiam Xamolidis esse animi
 Eudoxus medicina per quā .s. animo temperantia/ut per illam corpori sanitas compara
 Hermippus tur. horum uestigiis postea persisterunt Carondas/Damigeron/Apollonius Ho/
 Alchindus stanes & Dardanus. Perstitit Homerus quem ut omnes alias sapientias/ita hanc
 arabs quoque sub sui ulixis erroribus dissimulasse i poetica nostra Theologia aliquādo
 Rogerius ba probabimus. Perstiterūt Eudoxus & Hermippus. Perstiterūt fere oēs q̄ pythagori
 chon ca platonicaque mysteria sunt p̄scrutati. Ex iunioribus autē q̄ eam olfecerint tres re
 Guilielmus perio. Alchindū Arabē. Rogeriū Baconē & Guilielmū parisiē. Meminit & Ploti
 parisiensis nus/ubi naturā ministrū eē & nō artificē magū demōstrat: Hāc magiam probat
 Plotinus

asseueratque uir sapiētissimus: alterā ita abhorrens: ut eū ad malorū demonū sacra
 uocaretur: rectius eē dixerit ad se illos q̄ se ad illos accedere: & merito qd̄. Vt. n.
 illa obnoxiiū mācipatūque ip̄obis potestatis hominē reddit. Ita hāc illas prin
 cipē & dominū. Illa denique nec artis nec sciētiae sibi pōt nomē uēdicare. Hāc al
 tissimis plena misteris: profundissimā rerū lecretissimay cōtemplationem: & de
 mō totius naturā cognitionē cōplectitur. Hāc iter sp̄arias dei beneficio & inter se
 minatas mūdo uirtutes quasi de latebris euocās i lucē. Nō tam facit mirāda q̄ faci
 enti naturā sedula famulatur. Hāc uniuersū consensum: quē significātius graci
 συμπαθεια dicūt introrsum p̄scrutati rimata: & mutuā: naturarū cogni
 tionē habēs p̄spectā: natiuas adibens unicuiq̄ rei & suas illecebras: q̄ magorum
 πυγγο. nominatur i mundi recessibus: in naturā gremio ip̄romptuariis arcanisq̄
 dei latitāta miracula: quasi ipsa sit artifex promit i publicum: & sicut agricola ul
 mos uitibus/ita magus terrā celo. i. inferiora superiōū dotibus uirtutibq̄ maritat
 Quo sit ut q̄ illa p̄digiosa & noxia/ tam hāc diuina & salutatis appareat. Ob hoc
 p̄cipua q̄ illa hominē dei hostibus mancipans/ auocat a deo: hāc in eam operū
 dei admirationē excitat q̄ propēla charitas/ fides/ ac spes/ certissime cōsequuntur.
 Neq̄. n. ad religionē/ ad dei cultū q̄q̄ promouet/ magis/ q̄ assidua cōtēplatio mi/ Nota
 rabilū dei: q̄ ut per hāc de qua agimus naturalē magiā bene explorauerimus: in
 opificis cultum amoremq̄ ardētius animati: Illud canere compellemur. Pleni sunt
 caeli/ plena est oīs terra Maiestate gloriae tuae. Et hāc satis de magia: de qua hāc di
 ximus qd̄ sio esse plures q̄ sicut canes ignotos semp adlatrant/ ita & ipsi saepe dam
 nant oderuntq̄ quae nō intelligunt. Venio nūc ad ea quae ex antiq̄s hebreos/ my
 steris eruta/ ad sacrosanctā & catholicā fidē cōfirmādā attuli. quae ne forte ab his
 q̄bus sunt ignota cōmenticia nuga aut fabulae circūlatoy existimētur: uolo itelli
 gant oēs/ quae & qualia sint/ unde petita/ quibus & q̄ claris auctoribus cōfirmata/
 & q̄ reposita/ q̄ diuina/ q̄ nostris hominibus ad propugnādā religionem cōtra he
 breorū iportunas calumnias sint necessaria. Scribūt nō modo celebres hebreorum Doctores he
 doctores: sed ex nostris quoq̄ Hefdras/ Hilarius & Origenes: Mosen nō legē mo
 do/ quā q̄nq̄ exarātā libris posteris reliquit: sed secretiorē quoq̄ & uerā legis enar
 rationē i monte diuinitus accepisse: preceptum autem ei a deo ut legē quidem po
 pulo publicaret: legis interpretationem nec traderet litteris/ nec i uulgaret. Sed ip
 se iefunauē tm̄/ tum ille aliis deinceps succedentibus sacerdotum primoribus/ ma
 gna silentii religione reuelaret. Satis erat per simplicē historiā nunc dei potētiam/
 nunc in improbos iram/ in bonos clementiam/ in omnes iustitiam agnoscere: & per
 diuina salutariaq̄ precepta ad bene beateq̄ uiuendum/ & cultum uere religionis i
 stitui. At mysteria secretiora/ & sub cortice legis/ rudiq̄ uerborum pretestu latitan
 tia/ altissimā diuinitatis archana/ plebi palam facere: qd̄ erat aliud q̄ dare sanctū
 canibus: & inter porcos spargere Margaritas. Ergo hāc clam uulgo habere perfe
 ctis cōmunicanda: inter quos tantum sapientiam loqui se ait Paulus/ non humani
 consilii sed diuini precepti fuit. Quem morem antiqui Philosophi sanctissime ob/
 RR ii

Pythagoras seruarunt. Pythagoras nihil scripsit nisi paucula quedam quæ damæ filia moriens comédauit. Egiptiorū tēplis insculptæ sphinges hoc admonebāt ut mística dogmata p enigmatū nodos a pphana multitudine inuiolata custodirentur. **Plato** Dioni quedam de supremis scribēs substātiis: p enigmata inquit dicēdū est: ne si epistola forte ad alioꝝ peruenerit manus: quæ tibi scribimus ab aliis intelligātur. **Aristoteles** libros Methaphisice i qbus agit de diuinis/ editos eē et nō editos dicebat. quid plura Iesum xpm uitæ magistrū asserit **Origenes**/ multa reuelasse discipulis: q illi ne uulgo fierent comunia/ scribere noluerunt. **Quod maxime confirmat Dyonisi/ us areopagita**: qui secretiora mysteria a nostre religionis auctoribus

Cabala idest ex aīo in aīum/ sine litteris medio intercedēte uerbo ait fuisse trāssusa: hoc eo/ dē penitus mō cum ex dei pcepto uera illa legis interpretatio Moisi deitus tradita reuelaretur dicta ē Cabala/ qd idē ē apud hebreos qd apud nos receptio. Ob id. i. q illā doctrinā nō p litterarū monūta: sed ordinariis reuelationū successiōibus alter ab altero qī hrditario iure recipet. uerū postq̄ hebrei a babilonica captiuitate restituti p Cyrū & sub zorobabel instaurato tēplo/ ad reparādā legē aīum appulerunt. **Esdras** tūc ecclesiā pfectus post emēdatū Moiseos librū cū plane cognosceret p exilia/ cedes/ fugas/ captiuitatē gentis israeliticæ institutū a maioribus morē tradendæ p manus doctrinæ seruari nō posse. Futurūq; ut sibi diuinitus indulta celestis doctrinæ arcana pirēt/ quoz; comētariis nō intercedētibus durare diu memoria nō poterat/ cōstituit ut cōuocatis q tūc superāt sapiētibus afferret unusq; i me/ diū/ quæ de mysteriis legis memoriter tenebat: adhibitisq; notariis in. lxx. uolumina (Tot. n. fere i finedio sapiētes) Redigerētur. Qua de re ne mihi soli credatis patres/ Audite **Esdras** ipsum sic loquentē. exactis. xl. diebus loquutus est altissimus dicēs. Priora quæ scripsisti ipalā pone: legāt digni & idigni: nouissimos aut. lxx. libros cōseruabis ut tradas eos sapiētibus de populo tuo. In his. n. ē uena intellectus & sapiētia: sōns/ & scientiæ flumen/ atq; ita feci. Hæc esdras ad uerbū. hi sunt libri scientiæ Cabalæ in his libris merito **Esdras** uenā intellectus. i. ineffabilē. de super substāiali deitate Theologiā sapiētia: fontē. i. de intelligibilibus angelicisq; formis exactā methaphisicā & scientiæ flumē. i. de rebus naturalibus firmissimā Philoso

Syxtus quartus Inno. viii. phiā esse/ clara iprimis uoce pnuntiauit. Hi libri **Syxtus** quartus Pontifex Maximus q hūc sub quo uiuimus foeliciter **Inno. viii.** Innocētū. viii. Proxime antecessit: maxima cura studioq; curauit ut i publicam fidei nostræ utilitatē latinis litteris mandarentur. Iāq; cū ille decessit tres ex illis puenerant ad latinos. hi libri apud hebreos hæc tēpestate tāta religiōe colūtur: ut neminē liceat nisi annos. xl. natū illos attingere. hos ego libros nō mediocri ipēsa mihi cū cōparassem: sūma diligētia indefessis laboribus cū plegissem/ uidi i illis (Testis ē deus) Religionē nō tā Moiaicā q xpianā Ibi trinitatis mysteriū/ Ibi uerbi icarnatio/ Ibi messie diuinitas/ Ibi de peccato originali/ de illius p xpm expiatiōe/ de caelesti Hierusalē/ de casu demonū/ de ordinibus angeloz; de purgatoriis de inferoz; panis. Eadē legi quæ apud Paulū & Dyonisiū

apud Hieronymū et Augustinū quotidie legimus. In his uero q̄ spectāt ad phiām Pythagorā p̄sus audias & Platonē quoz; decreta ita sunt fidei xpianæ affinia/ ut Augustinus noster imensas deo gratias agat qd ad eius manus puenerint libri platonicoꝝ. In plenū nulla est ferme de re nobis cū hebreis controuersia/ de q̄ ex libris cabalisticis ita redargui cōuinciq; nō possint: ut ne angulus qdē reliquus sit i quē se cōdāt. Cuius rei testē grauissimū habeo Antonīū cronicū uiz; eruditissimū qui suis auribus cū ap̄ eū essem i cōuiuio audiuit **Dactylū** hebreū pitum huius sciā i xpianoz; p̄sus de trinitate sniam pedibus manibusq; descendere. Sed ut ad meā redeā disputatiōis capita p̄censenda: Attulimus & nostrā de iterpretādis Orphei Zoroastrisq; carminibus sniam. Orpheus ap̄ gracos ferme integer: **Zoroaster** ap̄ eos mācus/ ap̄ caldeos absolutior legitur. Ambo p̄isca sapientiæ crediti patres & auctores. Nam ut taceā de Zoroastre cuius frequens apud Platonicos nō sine sūma semp ueneratiōe est mentio. Scribit **Iamblicus** calcideus habuisse Pythagorā Orphicā Theologiā tāq; exēplar/ ad quā ipse suā fingeret formaretq; philosophiā. **Iamblicus** Quin idcirco tm̄ dicta pythagoræ sacra nūcupari dicunt q; ab Orphei fluxerint in calcideus stituti. Inde secreta de numeris doctrina/ & quicquid magnum sublimeq; habuit **Pythagoras** graca philosophia/ ut a primo fonte manauit. Sed (q̄ erat uetere mos theologorū) ita Orpheus suoz; dogmatū mysteria fabular; intexit inuolucris/ & poetico uelamto dissimulauit. ut si qs legat illius hymnos/ nihil subesse credat p̄ter fabellas nugaz; meracissimas. Qd̄ uolui dixisse ut cognoscatur qs mihi labor quæ fuerit difficultas: ex affectatis enigmatū syrpis/ ex fabular; latebris latitantes eruere secreta philosophiæ sensus/ nulla p̄sertim i re tam graui/ tam abscondita in explorataq; adiuto alioꝝ interpretū opa & diligentia. Et tam oblatrarūt canes mei minutula quedā & leuia ad numeri ostentationē me accumulasse/ q̄ si nō oēs quæ ambigue maxime cōtrouerseq; sunt qōnes: i qbus principales digladiātur achademiaz; q̄ i non multa attulerim his ipsis q & mea carpunt/ & se credūt phōrū principes/ & icognita prorsus & itentata. Quin ego tm̄ absūm ab ea culpa ut curauerim i q̄ paucissima potui capita cogere disputationem. Quā si (ut cōsueuerunt alii) partiri ipse in sua membra & lancinare uoluissē/ i innumerū p̄fecto numez; excreuisset. Et ut taceā de ceteris: qs est q̄ nesciat unū dogma ex nōgentis qd̄. i. de cōclūda est Platonis Aristotelisq; phiā/ potuisse me citra oēm affectatæ numerositatis suspitionem i sexcenta ne dicā plura capita deduxisse. locos. i. omnes i qbus dissidere alii cōuenire ego illos existimo p̄culatim enumerātem. Sed certa (dicam. n. q̄q; neq; modeste/ neq; ex igenio meo) dicā tam: qa dicei me inuidi cogūt/ Cogūt obtrectatores uolui hoc meo cōgressu fidem facere/ nō tam qd̄ multa scirem: q̄ quod scire quæ multi nesciunt. Quod ut uobis re ipsa patres colendissimi iam palā fiat ut de sideriū uestrum doctores excelentissimi quos paratos accintosque expectare pugnam nō sine magna uoluptate conspicio mea longius oratio non remoretur/ qd̄ foelix faustumque sit quasi citante classico iam conleramus manus?

FINIS.

RR iii

Oannes picus Miran. Io. Francisco nepoti. S. in eo q est uera salus.
Discedenti tibi a me plurimas statim ad malū oblatas occasiones q
te pturbent / & arrepto bene uiuendi pposito aduersent nō est fili q
admireris: sed neq q doleas / aut expauescas . Quātū illud potius
esset miraculū / si tibi uni iter mortales sine sudore uia pateret ad ce /

lū: q̄ si nūc primū & fallax mūdus / & malus demon esse delineret / aut q̄ tu i car /
ne adhuc nō esses q̄ cōcupiscit aduersus sp̄m: & nisi saluti nostrae uigiles p̄pexeri /
mus / circeis abrios poculis i pdigioſas brutoz sp̄s illecebrosa deformat. sed et gau /
dēdū tibi eē affirmat Iacobus scribēs. gaudete fratres cū itētatoēs uarias icideritis
nec imerito qd̄: q̄. n. spes gloria / si nulla sit spes uictoriae aut uictoriae locus q̄s eē
p̄t ubi pugna nō est uocat̄ ad coronā q̄ puocatur ad pugna atq; ad eā p̄sertim i q̄
nemo uinci p̄t iuitus: neq; aliis nobis / ut uicatus / uiribus opus est / q̄ ut uicere ipi
uelimus. Magna xp̄iani foelicitas: quādo & i eius arbitrio posita est uictoria: & oī
uincētis uoto / oīq; expectatione maiora futura sūt p̄mia. Dic queso fili carissime
est ne aliquid i hac uita ex his quoz libido terrenas agitāt mentes p̄ quo adipiscen /
do nō multi prius subeūdi labores multa idigna & misera tollerāda sint: bene actū
secū putat mercator si post decēnem nauigatiōem / post mille icomoda / mille uitae
discrimina rem sibi cōparauerit paulo uberiorē: de militia saeculi nihil est qd̄ ad te
scribā cuius miseria ipa fatis te docuit / & docet expientia: In principū grā p̄me /
renda / i aequaliū amiciciis cōciliādis i honoribus ambiēdis q̄ moles molestia: q̄ /
tū anxietatis: q̄tū sit sollicitudinis ex te ego discere potius possū / q̄ te docere: q̄ me /
is libris meo oculo cōtentus / a pueris usq; intra fortunā uiuere didici / & q̄tū possū
ap̄ me hitās nihil extra me ipm suspiro uel ambio. Ergo terrena hac caduca / icer /
ta / uilia / & cū brutis quoq; nobis cōia sudātes ēt & hanelātes uix cōsequemur: ad
coelestia atque diuina / q̄ nec oculus uidit / neq; auris audiuit / neque cor cogitauit
fōniculosi & dormiētes / & p̄pe modū iuiti a diis trahemur. q̄ sine nobis aut deus
regnat / aut caelestes illi ciues beati eē nō possunt. Profecto si terrena foelicitas ocio
sis nobis cōpararetur posset aliq; laborē detrectās malle mūdo seruire q̄ deo. sed si
nihil minus q̄ in uia dei imo longe magis in peccatoz uia fatigamur / unde illa uox
dānatoz. Lassati sumus i uia iniquitatis / nō pōt nō extreme esse dementie ibi nolle
potius laborare ubi a labore itur ad mercedem / q̄ ubi a labore itur ad supplitium.
Mitto q̄ta sit illa pax / q̄taq; foelicitas ai nil cōscire sibi nulla paleſcere culpa: q̄ p̄cul
dubio uoluptatibus oībus q̄ possideri uel optari possint i uita lōge p̄poderat. quid
n. optabile i uoluptatibus mūdi: q̄ dū q̄rūtur fatigāt / cū acq̄rūtur ifatuāt / cū amittuntur
excruciat / Dubitas fili impioz mentes p̄petuis curis nō agitari. uerbum est
dei q̄ nec falli pōt nec fallere. cor ipū q̄ mare seruēs qd̄ q̄cere nō p̄t. nihil. n. illis
ē tutū / nihil pacatū / oīa metū / oīa curas / itētāt oīa mortē. his ne igit̄ iuidebimus /
hos emulabimur: & obliti pprie dignitatis obliti p̄riā p̄riq; caelestis / hos nos ipi:
cū liberi Simus nati / ultro mācipia faciemus: & unā cū illis misere uiuētes moriē
tes miserius miserrime tadē aternis ignibus affligamur. O coecas hoīum mētes / o

Iacobus

Christiani
magna foeli /
licitas.

Memoranda
sententia

pectora coeca / quis non uideat uel luce clarius hac oīa eē ipa ueritate ueriora: nec
tū facimus q̄ faciēda eē cognosmus / sed heremus adhuc / neq; ceno cupiētes auel
lere plātā. Occurrēt tibi fili ne dubita in his p̄sertim locis in quibus habitas inu /
mera singulis horis impedimta q̄ te a proposito sancte beneq; uiuendi deterreant
& nisi caueas agant in preceps. Sed inter oīa exitialis illa est pestis uersari iter eos
dies & noctes quotū uita nō solū omni ex pte illecebra est peccati / sed tota in ex /
pugnanda uirtute posita sub imperatore diabolo / sub uexillis mortis sub stipēdiis
gehena militat aduersus coelū / aduersus dominū & aduersus christum eius. Tu
autem clama cum propheta dirūpamus uincula eorum & proiciamus a nobis iu Propheta
gum iporum. hi sunt. n. quos tradidit deus in passionē ignominie / & i reprobū
sensum ut faciant ea q̄ non conueniunt plenos oī iniquitate / plenos inuidia homi /
cidiis contentione / dolo / malignitate: detractores deo odibiles / contumeliosos / sup
bos elatos / inuētores malorum / insipientes / incompósitos / sine affectione / sine sa /
dere / sine misericordia. Qui cum iustitiam dei quotidie uideant / non intelligunt:
tamē quoniam qui talia agunt digni sunt morte nō solum qui ea faciunt / sed etiā
qui consentiunt facientibus. Tu igitur fili noli illis placere quibus ipsa displicet uir /
tus / Sed illud apostoli tibi semper Sit ante oculos: oportet deo magis placere q̄ ho Apostolus
minibus: & illud / Si hominibus placerem christi seruus non essem: inuadat te san
cta quedam ambitio / & dedigneris eos tibi uita eē magistros qui te potius p̄cepto
re indigeant longe enim decentius / ut ipsi tecum bene uiuendo homines esse inci /
pant / q̄ ut tu uelis per omissionem boni propositi cum illis turpiter obbrutesce /
re. Tenet me Deum testor / aliquando extasis quasi & stupor quidam cum mecū
incipio studia hominum / aut / ut dixerim significantius / metas insanias / nescio an
cogitare potius q̄ dolere: mirari an deplorare: Magna enim profecto insania euan Nota
gelio non credere / cuius ueritatem sanguis martitum clamat / apostolice resonant
uoces / prodigia probant / ratio confirmat / mundus testatur / elementa loquuntur:
Demonē confitentur: Sed longe maior insania / si de euangelii ueritate non dubi
tas uiuere tamen quasi de eius falsitate non dubitares. Nam si illa sunt uera diffi /
cillimum esse diuitem ingredi regnum coelorum / quid cumulandis quotidie diui /
tiis inhiamus: & si illud est uerum / querendam gloriam non quae ex hominibus:
sed quae ex deo est: cur de iudiciis hominum semper pendemus / Deo placere nemo
est qui curet: & si firma in nobis est fides futurum aliquando ut dominus dicat:
Ite maledicti i ignē aternū / & rursus / uenite benedicti possidete regnū paratū uo /
bis a cōstitutiōe mūdi / cur nihil minus aut timemus q̄ gehenā / aut spamus q̄ re /
gnū Dei. Quid possumus aliud dicere q̄ multos esse noīe christianos / Sed re pau
cissimos. Tu uero fili contende intrare per angustam portam / nec quid multi agāt
attende / sed quid agendum ipsa tibi naturae lex / ipsa ratio / ipse deus ostendet. Ne /
que enim aut minor tua erit gloria / Si foelix eris cum paucis: aut leuior poena Si
miser eris cum multis. Erunt at̄ duo precipue presentissima tibi remedia aduersus
mūdū & sathanā / q̄bus q̄ duabus alis de lachrymaz ualle toleris i altū elemosina

duo remedia
saluberrima

f. atq; oſo. quid. n. poſſumus ſine auxilio dei; aut quō ille auxiliabit nō iuocatus:
Sed & iuocātē te certe nō audiet q̄ iuocātē prius pauperē nō exaudiſti. Neq; n.
deceat ut te deus hoīem nō cōtēnat. q̄ prius hō hominē cōtēpſiſti. Scriptū ē i q̄ mē
ſura mēſi fueritis remetiet uobis: & alibi: beati miſericordes qm̄ miſericordiā cōſe/
quētur. Cū autē te ad orōnē iuito/nō ad eā iuito. q̄ i multiloqo ē/ ſed q̄ i ſecreto mē
tis reſſu/ i penetrabilibus ai ipō affectu loq̄ deo/ & i lucidiſſima cōtēplatiōis tene
bra mētē patri nō p̄ſentat mō/ ſed unit ieffabilib; q̄buſdā mōis. quos ſoli norūt ex
pti/ nec curo q̄ lōga ſit orō tua/ ſed q̄ efficac q̄ ſit ardēs iinterrupta potius ſuſpiriis/ q̄
p̄petua q̄dā ſerie dictionū/ numeroq; diſſuſa/ ſi tua tibi ſalus ē cordi/ ſi tutus a dia
boli laqueis/ a mūdi p̄cellis/ ab inimicor; iſidiis. Si deo gratus/ Si ſœlix tādē eē de
ſideras/ ſac nulla p̄treat dies/ q̄ uel ſemel Deū tuū p̄ oratiōem nō a deas/ & p̄ſtra
tus ante eū hūili p̄iā mētis affectu illud nō de ſūmis labris/ ſed de imis uisceribus
clames cū propheta. Delicta iuuetutis meæ & ignorātiā meā ne meminere/ ſed
ſcōm miām tuā memento mei p̄ bonitatem tuā domine. Suggestet tibi cū ſp̄s
q̄ iſterpellat p̄ nobis tū ipā neceſſitas ſingulis horis qd̄ petas a deo tuo: ſuggestet &
ſacra lectio/ quā ut omiſſis iā fabulis nugisq; poetar; ſemp̄ hēas i manibus ēt atq;
ēt rogo. Nihil deo gratius. nihil tibi utiliſſe facere poteſ q̄ ſi nō ceſſaueris litteras
ſacras nocturna uerſare manu uerſare diurna. Latet. n. i illis caeleſtis uis qd̄ uiua
& efficac q̄ legentis aiūm Si mō illas pure hūiliterq; tractauerit i diuinū amorem
mirabili qd̄ p̄tate trāſſormat. Sed epiſtolā iā ſines exceſſi trahente me ipā mate/
ria & mira qd̄ charitate: qua te cū ſp̄ tū ex ea p̄ſertim hora ſum p̄ſequutus q̄ ſan
ctiſſimi tui p̄poſiti factus ſum certior. Illud poſtremo te admonitū uelim/ de quo
hic ēt cū mecū eras/ tecū ſape locutus ſū/ ut duo hęc nūq; obliuiſcaris: & filiū dei p̄
te eſſe mortuū/ & te quoq; ēt ſi diu uixeris breui eē moriturū. his q̄ geminis ſtimu
lis/ altero qd̄ timoris/ amoris altero/ urge equū tuū p̄ breue ſtadiū moimtanæ ui/
tæ ad p̄mia ſœlicitatis æternæ/ quādo nullum alium ſinem p̄ſinire nobis aut debe/
mus aut poſſumus q̄ ut perpetua utriuſq; hominis pace iſinito bono ſine ſine fru
mur. Vale. & Deum time. ſer. xv. Maii. Mcccclxxxii.

Oratio

Nota

Ioannes Picus Miran. Philippo Beroaldo, S.

Ccepi abſte doctiſſime Beroalde & epiſtolā cum amabilē tū eruditā &
uerſus plurimos ipam ēt dubio pdul antiq̄tatem puocātes gratiſſimum
id mihi munus fuit. Quare p̄ te bono i negotio bonas horas ſum otiaſus
& uoluptari nulla in re uel iocundius poteram uel honeſtius. Agam uero hoīem
oppido q̄ ingrātū ſi tua q̄ ſunt optima remunerari meis uellem que ſūt peſſima &
catullianis ſalibus ſuffeni uenena p̄mutare. Sum enim in poematis illo nihilo me
lior/ niſi hoc preſtem/ q̄ me ſuffenū eſſe agnoſco & quid mantica i tergo ſit uideo.
Tu tū hoc flagitas ut. ſ. de noſtris ad te aliqd̄ ſcriptionibus dedā. atq; ita flagitas:
ut q̄ ſi poſtules/ uideariſq; repulſam equo aiō nō laturus. Quare tibi uel cū diſpē/

dio ſi qua ē apud te de me exiſtimatiōis ſatiſfaciēdū. Habeas igitur duas epiſtolas
alterā ad Laurētū medicē alterā ad Hermolaū de genere dicēdi phōrū. Quibus
& uerſiculos quoldam addidi. qui per hos dies ēt agenti alia mihi exciderunt. Tu
hęc ita leges/ ut memineris inhumanioribus hiſ ſtudiis me tumultuaria cura/ &
ſubiſiſiſſe eſſe tēporibus/ ut qui philoſophis operā primariam & ut dicitur ſerioſas
addiderim lucernas Apud quos ut id proſecerim quod tu apud rhetores & poetas
Quos inter (loquor ex animo) non uideo cur tibi primas. iure non uendices/ Poli/
tianus tuus eſt totus/ amat te ut qui maxime. De me polliceri tibi nihil non poteſ
quod ego poſſum. Vale.

Ioannes Picus Miran. Laurentio medici, S. p. D.

Egi Laurēti Medice Rhythmos tuos: quos tibi uernaculæ muſæ p̄ atātē te
nerā ſuggeſſerūt. agnoui muſæ & gratiā legitimā ſaturā: atatis tenere
opus nō agnoui. Quis. n. i tuis rhythmis & numeroſa uerſuū iūctura ſaltā
tes ad numerū gratias nō p̄ſerit? Quis i canoro dicēdi genere & modulato canē
tes muſas nō audiat? Quis i lepore nō affectato: Hilari argutia: mellitis ſalibus:
aptis illecebris/ miro candore. In prudenti diſpoſitiōe ingrauiſſimis ſenſibus ex pe/
netralibus philoſophiæ erutis/ adoleſcētē hominē q̄ agnoſcat? Scio p̄fecto me nō
eſſe in hoc albo: nec eū qui huc aſcēdā. i. ad iudiciū rerū: Sed uellē dici poſſe extra
ſuſpitiōnē adulatiōis: qd̄ de illis ſentio. dicerē p̄fecto nō eſſe ueterū ſcriptor; / quē i
hoc genere dicēdi longo interuallo non anteceſſeris. Quod ne putes dictū ad gra
tiā aſſerā tibi huiuſce ſenſus rōes meas. Sunt apud uos duo p̄cipue celebrati poete
florentinæ linguæ/ Frāciſcus petrarca/ & Dantes aligerius: de q̄bus illud in uni/
uerſum ſum p̄ſatus/ eſſe ex eruditis/ qui res in Frāciſco/ uerba in Dante deſyde/
rent. In te q̄ mentē hēat & aures/ neutrū deſideraturū: in quo nō ſit uidere an res
oratione/ an uerba ſententiis magis illuſtrentur. Sed expandamus uelut in librili
particulatim uniuſcujuſq; merita. Frāciſcus qd̄ ſi reuiuſcat/ qd̄ attinet ad ſenſus
q̄s dubitat ultro herbā tibi datuſ; a deo tu & acutus ſemper/ grauis/ & ſubtilis: ille
uero de medio plurimū arapiens ſnias colorat uerbis & q̄ ſunt gregaria egregia ſa/
cit genere dicēdi i quo uideamus/ qd̄ tibi ille. qd̄ tu illi p̄ſtes i q̄buſdā dulcior appa
ruerit. Sed mihi illius dulcedo/ ut ita dixerim dulciter accida & ſuauiſſe aſtera.
Ille ſuſus & eq̄biliter deliniens. Tu maiestate/ & quadā uiuaci luce oratiōis aiōs p̄
ſtringēs. In illo ambitioſa & nimia i te neglecta potius q̄ affectata diligētia ille te/
ner & mollis: tu maſculus & toroſus. Ille uolubilis & canorus tu p̄ſſus plenus/ ſir
mus/ & modulatus. Ille forte lepidior/ tu certe amplior & erectior. Ille ſucator. ſed
tu neruoſior. In illo ē qd̄ amputes. i te nihil redūdās & nihil curtū. Sed forte auda
culus q̄ tollēdū aliquid de illo dixerim. Ita eſt certe ita multis uiderur/ quorum iu
dicio conſido. Nam meo nihil. cum ſape ſit uidere peccantem illum quod aſiatici
peccabant ideſt inſercentem uerba quaſi rimas expleat adhibentemque uoces
plenas & concinnas/ non ut exornent/ ſed ut ſubſtineant quaſi tibicines carmen
ne claudicet. In te omnia uerba non minus in re neceſſaria q̄ in ornatu grata

ita ut qui ex te demat mutilet: qui ex illo tondat & repurget. Quod & si demus (quod nunquam dabo) lepidiora esse que ille scripsit & comptiora tuis: facile id fuit prestare hominem, cui non esset cum ipsis sensibus labor & pugna. At tuarum illarum acres subtiles: et (ut uno dixerim uerbo) laurentianarum sententiarum, uix dici potest, ut calami stros respuant, & istos fucos non libenter admittant quas ille tractandas si huiusmodi quem mollem legimus nitidum & iocundum: legeremus equidem spinosum, squamidum & ingratum, cum sit uidere illum: quotiens aliquid tale aggreditur acutum implicatum uel nodosum tam stilo cadere quam sensu surgit. Cum uero illam suam uerborum ostentat suppellectilem: sua unguenta, cinnos, & flores admoneret sepe si adesset castitius quod admonuit in graccho: ne falleremur rotundato sono: & uersuum cursu: Sed inspiceremus quid nam subesset: que sedes: quod firmamentum: quis fundus uerbis, quod si facias illic uideas epicuri quandoque uacuum: ita aut nullum subesse sensum: aut frigidum & leuem. Qua parte quamuis est maxima: etiam illi si non prestes: non uideo omnino cur prestet uile tibi dicendi gratia. Cum & uerba apud te esse non possint illustriora: & collocatio illorum ita sit apta: ut nec coherere melius nec fluere rotundius nec cadere numerosius: ullo modo possint. Sed iam Dantem tecum pensulemus: de quo fortasse plures controuersiam sint facturi sunt enim multi: qui in scriptorum collatione non tam expendant merita quam annos numerent: iubentque alios ut priscos legant cum reuerentia coetaneos ipsi legere non possunt sine inuidia. Primas certe: quod ad stilum spectat denegaturum tibi neminem puto: ita est Dantes nonnumquam horridus: asper: & strigosus: ut multum rudis & impolitus: hoc eius etiam aurarii fatentur. Sed in aetatem & seculum illud id quod sit ita: culpa reiciunt omnia tu oratione cultior: & non ille gradior. At sensibus inquit gradior & sublimior. Quod quid mirum in phica re illum phari ipsa natura ad hoc cogente: atque ultro suppeditate inias. Si de deo: de anima: de beatis agitur: affert que Thomas que Augustinus de his scripserunt. & fuit ille in his tractatibus meditandoque tam frequens quam assiduus: tu in obeundis maximis negociis publicis & priuatis. Non fuit tam preclare in Dante hoc fecisse: quam non fecisse turpe fuerat. At fuit dubio precul summi ingenii opus: quod ipse prestas phica facere que sunt amatoria: & que sunt sua seueritate austerula: supinducta uenere facere amabilia. Ita in tuis uersibus amantium lusibus philosophorum seria sunt admixta ut & illa hinc dignitatem: & haec illinc hilaritatem gratiaque luciferint: ut ambo hac copula: et retinuerint quod erat proprium: & mutuo se sibi ita participauerint: ut habeant utraque singulatim quam prius erant simul amborum. Sed non est hoc tam admirandum: quam illud quod me maxime mouit: ita haec a te inuenta ut non inuenta: sed de materie ipsius: de qua agis: eruta gremio: & ex illa ipsa: ut ita dixerim te irrigante solum efflorescere uideantur ut appareant natua non aduentitia: necessaria non comportata: genuina omnia non inuitia. hoc est quod admirari satis non possum: quo mihi uideris Dantem exsuperasse Nam & si ille sublimis uolat: materiae alis attolitur tu repugnante illa & deorsum trahente tolleris in altum alis ingenii: atque ita tol-

Nota

Augustinus.
Thomas

leris ut a materia non discedas: sed illam tecum simul attolas tantum de ipsa tu quantum de Dante ipsa fuit bene merita. Iam uidere licet quid te inter Franciscum quod & dantem inter sit de quibus hoc addiderim Franciscum quandoque non respondere pollicitis: habentem quod alleget in prima specie: sed ulterius non satisfaciat. Dantem habere quod in occursum quandoque offendit: Sed iuuat magis intima peruadentem. Tua non minus habent in recessu quod detineat, quam habeant in prima fronte quod capiat. Adde quod illi suas poesies in secessibus in umbra: in summa studiorum tranquillitate: tu tuas inter tumultus: curiarum strepitus: fori clamores: maximas curas turbulentissimas tempestates: occupatissimas cecinisti. Illis erant minus ordinarium negotium & principale: tibi ludus & a curis quedam relaxatio: Illis summa defatigatio: tibi defatigatio otium: Denique eo animum remittens pertigisti quo illi omnes animi neruos contententes: fortasse non pertigerunt. Sed quid dicam de mea paraphrasi: meam enim cur non appellem: uel huius que mea est appellationis iure: Demum cur non meam: quam & si ueneror ut tuam amo tamen ut meam: Admiror profecto illam: & te in illa ex qua conicio quantum ego aberam a uera laude tuorum uersuum in quibus: que erant maxima queque maxime illustra quibus sum nocturnis oculis non introspexeram. uidi deinde per te reuelata qui id solus & poteras & debeas: debeas tibi & nobis: ne multa & te gloria: & nos uoluptate fraudares. Lego (deum testor) maxime laurentiam eam: non tam ad delectationem: quam ad doctrinam. Quot enim ibi ex Aristotele: auditu. (scilicet phisico: ex libris Aristoteles de anima: de moribus: de celo: ex problematis: quot ex Platonis prothogora ex re Plato pu. ex legibus: ex symposio: que omnia quaeque alias apud illos legi: lego tamen apud te ut noua: ut meliora & in nescio quam a te faciem transformata ut tua uideatur esse & non illorum: & legens discere mihi aliquid uideat. Quod maximo est inditio haec te sapere non tam ex commentario quam ex te ipso. Solent enim plurimi maiorum in litteris σοφιστικῶν opera cum quid scripturi sunt philosophos habere uelut pragmaticos eis dogmata quedam suggerentes: que ingerant suis libellis ut uideatur philosophi. Sed facile hos deprehendas. Nam uideas illa: nec recte disposita: nec coherentia & ab ipsis non explicata: sed implicata. Atque homines alioquin eloquentes in illis dicendis apparent in fantissimi. At te quis non uideat ea non temere precario: sed ut in que ius habeas & potestatem pro arbitrio uersare: agere & tractare haec tu (proh felix ingenium) in estu reip. in actiuosa uita: es assequutus que nos philosophorum non discipuli sed inquilini in umbratili uita: & sellularia sequimur potius quam consequamur. Sed quid dicam de paraphraseos tue suauissimo stilo is mihi uidetur penitus qui Caesaris in Romana lingua est enim oratio non manu facta: non bracteata: non torta: sed suo ingenio erecta candida & quadrata: nec temere excurrans sed pedem seruans: nec luxurians: nec ieiuna: nec lasciuens: nec ingrata: dulciter grauis: grauius amabilis: uerba electa: & non captata illustra non fucata: necessaria non quesita: non explicata re: sed ipsis oculis subiciencia. propterea quod tuae plene semper memineris quae sunt ubique tue illius prudentiae ipsa passim semina atque

Nota

Caesar

uestigia hæc ego et cum multis & alius quisq̄ longe potiora, Sed duo precipua p̄ter hæc uidi, que uideant forte non multi q̄q̄ oculatiores, primum est illud, ut illa suas diuitias dissimulet, ut inuidiã fugiat, flores i sinu hëat, nō ostëtet, nō exurgat in plantas, sed subsidat ingenua ut minor appareat alterum quid sit non uideo, neq; enim tam solers, sed uideo esse nescio quid ut dicam signatissime laurentianum. Quod si quis uideat Laurentii dotes, ingenium, Prestantiam Laurentium totum uideat graphice effigiatum. Sed hæc nimis fortasse multa, quæ dixi etiam inuitus ipsa me transuersum, ut dicunt, trahente in uerba animi sententia, Illud non preteribo inhortari te quanto possum opere maximo, ut aliquod quandoq; amoderanda repu, otiolum suffuratus absoluende paraphrasi impartiaris, tibi quidem & linguæ patriæ ad honorẽ ciuibus tuis & nobis oibus futuræ ad usum & uoluptatẽ.

Florentiæ idibus Iulii, M. quadringentesimo octuagesimo quarto.

Ioannes Picus Mirandulanus Hermolao Barbaro suo, S.

Go quidẽ mi Hermolae nec possum aut tacere quæ de te lætio aut nō sentire ea que de illo debeat: in quo omnia ueluti singula summa reperiuntur, Sed utinam esset is meæ mentis captus ut pro meritis tuis de te sentirem: utinam ea dicendi uis: ut exprimere aliquando possem quod semper sentio. Scio que de te concepisti infinitum subsidere infra fastigia doctrinæ tuæ, Scias & tu quecumq; loquimur longe esse minora iis que concipimus, tam deesse scias animo uerba: q̄ rebus animus deest, & tamen ita me audere credis ut sperem posse imitari tua quorum nec magnitudinẽ estimare possum, Admirari te possunt omnes imitari tam pauci possunt q̄ nemo reprehendere; Et utinam ea mihi salicitas ut quæ scribam Hermolaum meum aliqua ex parte imaginẽtur, Ipse, n. ut taceã cætera stilus tuus, cui tu adeo parũ faues mihi, quãtũ me afficit quãtũ me delectat: Ita ẽ doctus: grauis: cõpositus: eruditus: excussus: Ingeniosus: In quo nihil expositum, nihil sit triuiale, seu uerba seu sententias spectes, legimus saepe ego & noster Politianus quascunq; habemus tuas aut ad alios, aut ad nos epistolas: Ita semper prioribus certant sequentia: & noue fertiliter inter legendum efflorescunt gratie: ut perpetua quadam acclamatione inspirandi locum nō habeamus, Sed mirum dictu q̄ persuadeas, & legis animum quocunq; uelis, impellas, Exptus sum ego, cum semper alias tum hac proxima tua ad me epistola: In qua dum barbaros hos philosophos in sectaris: quos dicis haberi uulgo sordidos: rudes: incultos, quos nec uixisse uiuentes ne dũ extincti uiuant, Et si nũc uiuant uiuere i p̄nã & cõtumeliã: Ita porro sum cõmotus ita me puduit piguitq; studiorum meorum, Iam enim sexennium apud illos uersor, ut non minus me fecisse uelim q̄ in tam nihilifacienda re tam laboriose contendisse, perdiderim ego inq̄ apud Thomam: Ioannem scotum: apud Albertum: apud Aueroem meliores annos: tantas uigilias: quibus potuerim in bonis litteris fortasse non nihil esse: Co-

Thomas
Io. scotus
Albertus
Auerrois

gitabam mecum ut me consolaret si qui ex illis nunc reuiuiscant: habituri ne quicq̄ sint quo suam causam argumentosi alioquin homines ratione aliqua tueantur, demum succurrit ex ipis quempiam paulo facundiores suam barbariam q̄ poterit minime barbare, hunc in modum fortasse defensorum, Viximus celebres o Hermolae & post hac uiuemus, non in scholis grammaticorum & pedagogis: Sed in philosophorum coronis: in conuentibus sapientũ: ubi non de matre andromaches non de niobes filiis: atque id genus leuibus nugis: Sed de humanarum diuinarũ que rerum rationibus agitur & disputatur, In quibus meditandis inquirendis & enodandis, ita subtiles: acuti: acresque fuimus: ut anxii quãdoque nimium & morosi fuisse forte uideamur: si modo esse morosus quisq̄ aut curiosus nimio plus in indaganda ueritate potest, atque in his quidem si quis nos arguat hebetudinis & tarditatis: age amabo quicunq; is est pedem conferat: experietur habuisse barbaros nō in lingua, Sed in pectore Mercurium, non defuisse illis sapiẽtiã: si defuit eloquentia: quam cum sapientia non coniunxisset, tantum fortasse abest a culpa ut cõiunxisset sit nephas, Quis enim cincinnos, Quis fucum in proba uirgine non damnare & detestetur? Tanta est inter oratoris munus & philosophi pugnantia ut pugnare magis inuicem non possint, Nam quod aliud rhetoris officium q̄ mentiri decipere: circũuenire, præstigiari? Est enim uestrum, ut dicitis, posse p arbitrio candida nigrum uertere: in nigra candidum, posse quecunq; uultis tollere: abiicere: amplificare: extenuare dicẽdo demum res ipsas magicis quasi, quod uos iactatis, uiribus eloquentiæ in quam libuerit faciem habitumque transformare, ut non qualia sunt suo ingenio, sed qualia uolueritis, non fiant quidem, sed cum non sint esse tamen audientibus appareant, hoc totum: est nequicq̄ aliud q̄ merũ mendatum: mera impostura: merum præstigium? Cum a natura rei semper uel augendo excedat, uel minuendo deficiat: & fallacem uerborum concentum: ueluti laruas & simulachra pretendens auditorum mentes blandiendo ludificet, Erit ne huic cũ phõ affinitas: cuius studiũ oẽ i cognoscẽda & demonstranda ceteris ueritate uersatur Adde q̄ nobis nulla erit fides, lautitias uocum & ueneres affectibus quasi rebus parum fidentes, nec uero nixi, trahere in sententiam his lenociniis homines queramus, Est ob hanc causam legere res sacras rustice potius q̄ eleganter scriptas: q̄ nihil sit magis dedecens & noxium in omni materia in qua de uero cognoscendo agitur qua uniuersum istud dicendi genus elaboratum, Hoc forsũ est questionum, non naturalium atque caelestium, Non est eorum qui in achademã Sed qui in re publica, illa uersantur, in qua quæ fiunt, quæque dicuntur popula-ri trutina examinantur, apud quam flores fructibus longe preponderant, Nō ne scis illud non omnia omnibus pari filo conueniunt? Est elegans res, (fatemur hoc) facundia, plena illecebræ & uoluptatis: Sed in philosopho nec decora nec grata, Quis mollem incessum, argutas manus, ludibundos oculos in histrione & saltatore non probet, in ciue in philosopho quis non improbet arguat abhominetur? Si puellam uiderimus moribus lepidam atque dicaculam laudabimus ex osculabi-

SS

mur. hac in matrona damnabimus & persequemur / non ergo nos sed illi inepti
 q ad pedes uestæ agāt bacchanalia: **Sineſius** Qui grauitatē phicas rerū & caſtitatē ludi/
 cris ueluti & calamistris dehonestēt pfecto qd Sineſius de adoleſcēte: de oratiōe di/
 ci cōmode pōt / comatā orōnē ſemper cinedā. Quare nos noſtrā malumus capillis
 hirtam: globosam: inexpeditā q̄ cū ipuritatē uel nota / uel ſuſpitiōe belle comatā.
 Et ut nihil ſint reliqua: hoc eſt ueriffimū nihil eē diuerſum magis ab inſtituto phi/
 loſophi quacūq; i re / q̄ luxum aut faſtū aliqua ex pte ſapit. Sicionios calceos ha/
 biles aptoſq; ad pedē dicebat Socrates: Sed Socrati nō cōuenire oīo nō eadē rō ci/
 uilis hītus & philoſophici ſic uti neq; menſæ neq; ſermonis. Utitur hiſ phūs dūta/
 xat ad neceſſitatē utitur ciuiliſ hō ē ad gratiā. Quā & hic ſi neglexerit nō ciuiliſ:
 & ille ſi affectauerit: nō erit phūs. Si poſſet pythagoras uiuere ſine cibo / holeribus
 ēt parceret: Si ſua ſenſa aſpectu: aut demum minore q̄ ſermonis opa explicare: oīo
 nō loqueretur. tm̄ abeſt: ut linguā poliat & exornet: quod uel ob id cauēdū nobis
 ne illectus cute medicata lector demoretur ad eā: ad medullā & languinē nō pua/
 dat: quē ſubefſe ſæpe cerulato ori inſectū uidimus: Vidimus inq̄ inhiſce oībus / q̄/
 bus ppterea in uſu uenit. cū nihil ſit intus nō inane & uanū: detinere lectorē i pri/
 ma facie modulatu uario / atq; cōcentu: Quod ſi fecerit phūs: clamabit Mulonius
 nō phūm loqui: ſed tibicinē canere. Nō ergo nobis uitio detur id nō feciſſe. quod
 feciſſe uitium erat. Quærimus nos quid nam ſcribamus: nō quærimus quomodo
 imo quō quærimus / ut. ſ. ſine pompa & flore ullo orōnis. Quā nolumus ut dele/
 lectabilis / uenūſta & faceta ſit: Sed ut utilis: grauis / & reuerēda. ut maiestatē po/
 tius ex horrore / q̄ gratiam ex mollitudine conſequatur nō expectamus theatri pla/
 uſum / q̄ aures demulſerit equabilis clauſula uel numeroſa: q̄ hoc ſit ſaltum: illud
 ſit lepidum. Sed expectamus paucorum potius præ admiratiōe ſilentii introſpici/
 entium penitus aliquid / aut de naturæ adytis erutum aut de celeftium. de celi au/
 la ad homines adductū: tum uel aliquid ita argutum ut defendēdi: ita deſenſum
 ut arguendi nō ſit locus: Admirētur p̄terea nos ſagaces i inquirēdo: Circūſpectos i
 explorādo: ſubtiles i cōtēplādo: i iudicādo graues: iplicitos inuinciēdo faciles i eno/
 dādo: Admirentur in nobis breuitatem ſtuli fatam rerū multarū atq; magnarū: ſub/
 expoſitis uerbis remotiſſimas ſnias plenas queſtionū / plenas ſolutionū: Quā apti/
 ſumus q̄ bene inſtructi / ambiguitates tollere: ſcrupos diluere: i uoluta eoluere:
 flexianimis ſyllogiſmis & iſfirmare falſa: & uera cōfirmare hiſ tituliſ o Hermolae
 uindicauimus huc uſq; & uindicaturos poſt hac ad obliuione memoriā noſtrā nō
 dubitamus. q̄ ſi uulgo ut dicis / hēmur ſordidi: rudes: inculti: hoc nobis ad gloriā
 eſt nō ad cōtumeliā / uulgo nō ſcripſimus / ſed tibi / & tui ſimilibus. Nec aliter q̄ pri/
 ſci ſuis enigmatis & fabularū i uolucris arcebāt idiotas homines a myſteriis: & nos
 cōſueuimus abſterrere illos a noſtris dapibus quas nō polluere non poſſent / a ma/
 riori paulum cortice uerborū. Solent & q̄ theſauſos occultare uolūt: ſi nō dat ſepo/
 nere: quiſquiliis integere uel ruderibus ut p̄tereūtes nō deprehēdāt niſi quos ipi di/
 gnos eo munere iudicauerint. Simile phōrum ſtudium celare reſ ſuas populū:

a quo cū nō probari mō / ſed nec itelligi illos deceat / nō pōt nō dedecere hēre aliqd
 q̄ ipi ſcribūt: theatrale: plauſibile: populare: Quod demū multitudinis iudicio ac/
 comodare ſe uideatur. Sed uis effingā ideā ſermonis noſtri. Ea eſt ipſiſſima q̄ ſile/
 noſ: noſtri alcibiadis. Erāt. n. hoſ: ſimulachra hiſpido ore / tetro / & aſpnabili. Sed i Alcibiades
 tus plena gēmarū: ſupellectilis rare & p̄tioſe. Ita extrinſecus ſi aſpexeris / ſerā uide/
 as: ſi introſpexeris / numē agnoſcas At inquires nō ſerūt auræ: nūc aſperā nūc hiul/
 cā: ſemp i cōſonā texturā. Nō ſerūt barbara noīa ip̄e ēt pene timenda ſono o deli/
 cate cū accedis choraulas & citharedos pone te i auribus Cū uero phōs a uoca a Thianeus
 ſenſibus redeas ad te ip̄m i ai penetralia mentisq; ſeceſſus. Aſſūme illas thianei au/
 res: q̄bus cū oīo nō erat i corpore nō terreſtre Marſiā: Sed appollinem celeftē diui
 na cithara uniuerſi melos ineffabilibus temperantem modis exaudiebat. hiſ au/
 ribus phōrum uerba ſi delibaueris / mellea tibi ad neſtoris inuidiam eſſe uidebun/
 tur. Sed hec ſinamus nimio plus aſurgentia. proſecto ſaſtidire in phō ſubtiliſſime
 diſputate minus cōcinnā eloquutionē nō tā delicati ſtomachi eſt q̄ inſolentis: Ne/
 que eſt aliter / ac ſi quē in ſocrate de moribus docēte offendat aut laxus calceus / aut
 toga diſſidēs & ſectum prauē ſtomachetur ob unguem. Nō deſiderat Tullius elo/
 quentiam in philoſopho: Sed ut rebus & doctrina ſatiſſiciat / Sciebat tam prudēs:
 q̄ eruditus homo noſtrum eſſe componere mētem potius q̄ dictionem. Curare ne
 quid aberret rō / non oratio. Attinere ad nos εϛ Διαφθεσι λογοϛ nō attinere τῶϛ
 εϛ πρῶποϛ laudabile in nobis habere muſas in animo & non in labris nequid in
 illo uel per iram ſonet aſperius. uel per libidinem eneuatius: denique ne qua ſit di
 ſcors a genuina ipſa: qua temperatus ē modulabiliter harmonia: Quam Plato cū Plato
 intelligeret theatrale iſta & poetarum ſepe corrumpi a re. p. ſua poetas omnes eli/
 minauit. gubernādā autem philoſophis reliquit. mox certe ſi per laſciuiam diſſe/
 rendi poetas fuerint imitati exilio condemnandis. At inſtabit Lucretius & ſi nō ege
 ant per ſe philoſophiæ cōmentationes amenitate dicendi / per eius tamen adhibito
 nem diſſimulandam eſſe ipſarum rerum auſteritatem: Sicut abſynthia per ſe pel/
 lunt morbos / melle tamen illiniuntur / ut puerorum atas iprouida ludificetur. hoc
 forte tibi faciendum erat o lucreti: Si pueris ſcribebas tua: Si uulgo: faciendum uti
 que tibi: qui non abſynthia modo: ſed meraciſſima toxica propinares. Sed longe
 alia nobis habenda ratio: qui uulgo: ut ante diximus non allectare querimus ſed
 abſterrere. Nec tetra abſynthia: Sed nectar propinamus / Sed contendet Lactan/
 tius ſatis conſtare in auditorum animos uel ſeniorum influere potētius ueritatem
 & ui ſua iſtructam: & luce orationis ornatam. Si fuiſſes o firmiane tam frequens
 in ſacris litteris q̄ in fictis libris fuiſti: & hoc non dixiſſes / & noſtra non minus be
 ne fortaiſſe confirmariſſes: q̄ deſtruxeras aliena: dic quæſo quid mouet fortius & per
 ſuadet q̄ ſacrarum lectio litterarum non mouent non perſuadent: Sed cogunt agi
 tant / uim inferunt. legis rudia uerba & agreſtia: ſed uiua: ſed animata: flammea/
 aculeata / ad imū ſpiritum penetrantia: hominem totum poteſtate mirabili trāſſor Pericles
 mātia. periclis orationibus elaboratis & luculētis nihil ſe cōmoueri inq̄ Alcibiades Alcibiades
 SS ii

Socrates. Sed Socratis uerbis nudis & simplicibus: Addit etiam si sint inepta: rapi in furo/
 re extra se poni & uelit nolit / faciendū ei / q̄ ille preceperat. Sed qd̄ perdo uerba in
Tribus maxi re confessa. si non desipit auditor / a fucato sermone quid sperat aliud q̄ insidias: tri
me psuaderi bus maxime persuadetur: uita dicentis: ueritate rei. sobrietate oratiōis: hec sunt la
Heracitus ctanti que phō fidem conciliabunt si bonus fuerit si ueridicus: si id genus dicēdi ap
 petens: quod non ex amānis musarum syluis sed ex horrendo fluxerit antro: in
 quo dixit heracitus latitare ueritatem. At dicit quispiā: Age amice examinemus
 hac deposita contentiōe. Reuerendū quiddā atq; diuinū p se est sapiētia: nec exo
 tico quoq; eget ornatu: Sed quā iuidia & hūc accedere: Quis negat q̄ p se decent:
 si adomentur fieri decenciora: ego amice hoc iplerisq; nego: a deo multa sunt quo
 rum splendorē siquid adiunxeris elumines & nō illustres: ita sunt scilicet i sua na/
 tura optimo statu: ut demutari ab illo nisi in peius nō possint. Marmorea domus
 picturam nō recipit. Si opus albariū sup induxeris demas de dignitate / de pulchri
 tudine Nō aliter & sapiētia. & q̄ tractātur a philosophis tectorio non clarescit sed
 offuscatur. Quid plura: Nō ne uulgatū bonas formas cerussa deuenustari: In uni
 uersum qcqd̄ pulchri sup iponas: celat: qd̄ inuenit: qd̄ affert secum / illud ostētat.
 Quare si qd̄ prius fuerat aduētitiō pstat: Iacturā fecerit illud qcqd̄ est nō lucrum
 ob eam cām nudā se p̄bet philosophia: undiq; cōspiciuā: tota sub oculos: sub iudi
 ciū uenire gestit. Scit se habere unde tota undiq; placeat. Quātū de ea ueles: tm̄
 de forma ueles tm̄ de laude minuas sinceram & ipermixtam se haberi uult. qcqd̄
 admisceas ifeceris: adulteraueris aliā feceris. Stat p̄cto ifestili & idiuiduo. Qua
 pp nec ludendū tropis / nec uerbis. aut nimis luxuriādū aut trāslatis lasciuiēdum /
 aut factitiis audendū i re tam seria: tanti discriminis in qua demere: addere: demu
 tare aliquid sit flagitium At inquires age damus hoc uobis ut nō sit uestrum orna
 te loqui: Sed uestrum est certe: quod nec prestatis / ut latine saltem / ut si non flori
 dis / suis tamen uerbis res explicetis. Nō exigo a uobis orationem comptam / sed no
 lo sordidam nolo unguentatam / sed nec hircosam. Non sit lecta: sed nec neglecta.
 Non querimus ut delectet: Sed querimus q̄ offendat. Bene habet iam. s. ad nos
 deficiat. Sed amabo incognoscamus quid isthac sit latinitas / quam solam dicitis de
 bere philosophos & non persoluere. Si dicēdo incurrat exempli causa a sole homi
 nem produci. causari hominem nostrates dicent. Clamabis actutum hoc nō est la
 tinum. huc usque uere. non est romane dictum: hoc uero uerius / igitur non recte:
 peccat argumentum: dicit Arabs eandē rem: dicit egyptius non dicent latine / sed
 tamē recte. Aut enim nomina rerum arbitrio constant / aut natura. Si fortuito po
 situ: ut. s. cōmunionem hominum in eandem sententiam cōueniente: quo sanxerint
 unūquodque nomine appellari: ita apud eos recte appelletur. Quid prohibet ho
 sce philosophos quos nuncupatis barbaros / conspirasse in unam dicendi normam:
 apud eos nō secus sanctam / ac habeātur apud uos Romana: illam cur rectam nō
 appelletis: appelletis: uestrā: nulla ē rō / Si hec ipositio nominū tota est arbitraria.
 Qd̄ si dignari illā Romani noīs appellatiōe nō uultis. Gallicā uocetis / Britannicā

Hispanā: uel quod uulgares dicere solēt / parisiēlem. Cum ad uos loquētur / cōtin/
 get eos pleraq; rideri / pleraq; nō itelligi: idem accidet uobis apud eos loquentibus
 ἀναχαριστὸν παραφρημαίοισι σολοικίζει. ἀφρημαίοι δε παρασκευαίω. i. ana
 charis apud athenienses solocismū facit atheniēses apud scytas. q̄ si nominū recti
 tudo pendet ex natura rerum debemus ne rhetores an philosophos / qui rerum om
 nium naturam soli perspectam habēt & exploratam de hac rectitudine cōsulere:
 forte quā aures respuūt / ut pote asperula: acceptat ratio / utpote rebus cognatiōra.
 Sed quid oportuit nouare eos linguam / & si nati erant inter latinos non latine lo/
 qui. Nō poterāt illi o Hermolae dū legebāt in cælo fatōy leges & ordinem uniuers/
 si / legebant in elementis nascendi uices & obeundi: simplicium uires mixtorum tē
 peraturas: Non poterant inquam eodem tempore in Cicerone i Plinio: i Apuleio
 Romanā linguā proprietates leges obseruātias annotare. Querebāt quid abhor/
 rens: Quid receptum in natura: quid a Romanis interea / non curabant uerum. n.
 uero iam te loco meliore statuo: do tibi eloquentiam & sapientiam mutuo nexu i
 uicem conspirasse. Abiunxerunt philosophi sapientiam ab eloquētia abiunxerūt hi
 storici: rhetores. poetā: quod deflet philostratus eloquētia a sapiētia. hos tu ui/
 cturos celebri fama minime dubitas: illos nō nisi i penā & cōtumeliā uide quid Cicero
 agas: Indifertā mauult Cicero prudētiā q̄ stultā loquacitatē Nō querimus i pecu
 nia: qua moneta percussa sit sed qua materia cōstet. Nec est qui purū aurū nō ma
 lit habere sub nota teutonū: q̄ sub Romano symbolo / factitiū. peccāt qui diffidiū
 cordis & lingue faciūt: sed qui excordes toti sunt lingua: nō ne sunt mera / ut Cato Cato
 ait / mortuaria glosaria. uiuere sine lingua possumus / forte nō cōmode: Sed sine cor
 de nullo mō possumus. Nō est hūanus q̄ sit i solēs politionis litteraturā: Nō ē hō
 q̄ sit expers philosophiā. prodesse pōt ifantissima sapia: ifipiēs eloquētia / uti gladi
 us i furētis manu nō obesse maxie nō pōt ergo iquies & statua: nō a figura. Sed a
 materia cōmēdatur: & si cherillus eadē que Homerus / & de eisdē Meuius ac Vir / Cherillus
 gilius cecinissent futurū erat: ut æque illi atq; isti iter poetas reciperētur. Nō ne ui
 des disparilitatē similitudinis. Illud & nos asseueramus a specie re estimari non ex Meuius
 subiecto. Est enim a specie res id qd̄ ē: Sed alia spē quispiā iter phōs / alia iter poe / Vergilius
 tas recipiēdus. Scribat Lucretius de natura: de deo: de pudētia: scribat de eisdem Lucretius
 ex nostris quispiā: Scribat Ioānes Scotus & qd̄ carmine ut sit ineptior. dicit Lucre
 tius rez principia atomos & uacuū: deū corporeū: rerū nostray: insciū temere oīa
 fortuito occurſu corpusculoy ferri. Sed hec latine dicit & elegāter. Dicit Ioānes q̄
 natura cōstāt / sua materia specieq; cōstitui / eē deū sepatā mētē / cognoscētē oīa / oī
 bus cōsulētē. Nec pp ea q̄ uniuersa ēt ifima uideat ac moderēt e sua pace minimū
 dimoueri: Sed qd̄ dici solet κατιορτα μηκατιερα. At dicit insulle: ruditer: nō
 latinis uerbis. Quāso q̄s i dubiū reuocet uter poeta melior: uter phūs. Extra oēm
 est cōtrouersiā tam rectius Scotū philosophari: q̄ ille loquitur ornatius. Sed uide
 quid differant: huic os insipidū illi mens desipiēs: hic grāmaticoy ne poetay dicā
 decreta nescit: ille dei atq; naturā: hic ifantissimus dicēdo / sentit ea: que laudari di
 SS iii

tendo satis non possunt / ille fando eloquentissimus eloq̄tur nefandā . Hac illi for-
tasse afferent Hermolae carissime indefensionem lue barbarie aut qua sunt subti-
litate multo fortasse meliora. Quorum sententiā nec ego plane accedo nec ī genuo
Cuiq̄ & liberali accedendum puto. Sed exercui me libenter in hac materia tāquā
infamī: ut qui Quartanam laudant: cum ut ingenium periclitaretur / tum hoc con-
silio ut ueluti glauco ille ap̄ Platonē iustitiā laudat nō ex iudicio: sed ut ad laudes
iustitiā Socratē extimulet: ita ego & eloquētiā cām a te agi audiā ī eā licētius re-
pugnāte paulisp̄ sensu atq; natura iuectus sum: quā si uel negligēdā uel posthabē-
dā barbaris existimarē: nō ab illis ad eam qd̄ nuper feci: ad grācas litteras: ad tuū
nunquā satis laudatum themisiū / pene totus defecissem quāuis dicam libere
quod sentio mouent mihi stomachum grāmmatistā quidam: qui cū duas tenue-
rint uocabulorum origines ita se ostentant: ita uenditant: ita circūferunt iactabū-
di / ut prae se ipsis pro nihilo habendos philosophos arbitrentur: Nolumus inquit
hacce uostras philosophias & quid mirum: nec phalernum canes. Sed nos hac fini
epistolam claudamus. Si decus aliquod nomenq; sibi promeruerunt barbari illi so-
la rerum cognitione non esse facile dictu. Quem locum: Quid laudum tu tibi uē-
dices qui sis inter philosophos eloquentissimus: inter eloquentes / ut dicam grece
φιλοσοφωτατος Florentie .iiii. nonas Iunias. Mccccxxxv.

Alue pater dilectissime. de Apollonio thiano nihil sentio magis q̄ qd̄
tu sentis super qua re scribā ad te plura / cum erit otium & / quā tibi erūt
fortasse non ingrata . de diuersitate translationis nostrae a littera hebrai-
ca in tertio capite libri geneleos ubi de eua agitur & serpente / sic equidem censeo:
est in hebreo. Quemadmodum scribis ipsum coneret caput tuum referturq; ad se-
men Eue de quo dixerat inimicitias ponam inter semē tuum & semen illius. lxx.
uero & Hieronymus transtulerunt ipsa coneret Caput tuum utrobique autem idē
sensus: Nam quod dicitur ipse coneret non tam ipsam Eue personam q̄ Eue po-
steritatem respicit . Cum id dicatur factura. quod in semine suo factura est / Sed
cur maluerint ipsa uertere q̄ ipsum. hoc fuisse arbitror in causa ut significarent cū
ex Eua non feminae solum sed mares essent propagandi quod de semine diceba-
tur ad semineum solum semen referendum . hac sunt que super hac re in presen-
tia in mentem ueniunt. Concordiam Platonis & Aristotelis assidue mollior. do illi
quotidie iustum matutinum post meridianas horas / amicis / ualitudini / interdum
poetis & oratoribus: & si qua sunt studia operae leuioris: noctem sibi cum som-
no sacrae litterae partiuntur. tu fac quāso ne tua diutius desiderem. Saluta Beroal-
dū. Politianus tuus ē totus. uale & deū ora p̄ me Flo. die. xx. Marcii. Mccccxxxv.

Reuerendo in christo patri fratri Baptistae Mantuano ordinis Carmelitarū poetae
philosopho & theologo insigni &c. Filius Ioannes Miran.

Ioannes Picus Miran. Altomanutio. S.

Itto homerum: quem desiderabas: serius tamē q̄ & tu uoluisti & ego de-
bebā. Ita mi alte distingor occupatiōe ut neq; interspirādi sit locus / Ad
dixi me (quod & tu nosti) iam dudum litteris in famulatum. Ille pro suo
imperio / Ita se uere legendi / dictandi exigūt pensum ut uix ualitudinem redimā.
Tu quod te scribis facturum: accinge ad philosophiam: sed hac lege ut memineris
nullam eē philosophiam: que a mysteriorum ueritate nos auocet: philosophia ue-
ritatem querit. Theologia inuenit religio possidet uale Floren. die undecimo Fe-
brua. Mcccc. nonagesimo anno gratie.

Ioannes Picus Miran. Hermolao barbaro patriarche aquil. S.

Vdio te patriarcham aquileiensem electū. Gratulor illis hominibus pa-
storem optimum: toti ecclesiae militem strenuissimum: tibi tuae uirtutis
illustrādae amplificandaeq; occasionem datam: tria fere uiuendi genera:
Ciuille: contemplatiuum: religiosum: in illo prudentiam / in secundo doctrinam ī
tertio quasi fastigio totius uitae preter duo illa etiam sanctitatem exigimus. Te an-
te hac & tua ciuitas in repub. gerenda magnisque eorum tractandis rebus diligen-
tissimum prudentissimumq; sunt experti: & studiosi omnes quasi patronū ac uin-
dicem bonarum artium amant & admirantur. quod erat reliquum hoc te factu
& proculdubio scimus ita serio gaudemus ut. s. non minus tibi iposterum ecclesia
debeat q̄ & tua ciuitas & litterae haecenus debuerunt.

Ioannes Picus Miran. Hermolao suo. S.

Vid esse hoc dicam mi Hermolae q̄ me quotidie nouis oneras officiis:
quasi tu mihi aliquid debeas: cui ego iam pridem omnia debeo: uenit su-
perioribus diebus huc Antonius frater in patriam se recipiens. Rogo qd̄
Hermolaus agit / hoc inquit ille agit. Te amat / laudat / in caelum fert / apud me /
apud alios / apud ipsum pontificē / atque hoc ita assidue ita ualide agit quasi nihil
habeat preterea qd̄ agat. Scribūt itē ad me aliquādo quos istic habeo amici unus
precipue Cosmus pactius uir ut semel laudes eius complectar dignus quē tu uni-
ce ames. Is uero quotiēs scribit / totiē de tuis in me officiis scribit / de amore de mi-
ra quadā animi propensione ut sentias ut loquaris de me semper honorificētissime
o inaudita hac tuā humanitatē q̄ nūq̄ satis tibi eē ī hoies dictiōis putas & si talis
erga me es quo me facias magis tuum magisque obliges actum ut dicunt / agis .
Aut plus debere / aut amare magis nō possum . Sed ita hō es / alios oēs prudentia

moribus doctrina / humanitate et te ipsum uincis. uale & me iam quæso lauda modice dum tamen ames imodice. Salutatur te Politianus in te amando & laudando semper uerus semper imodicus flor. die ulti. Iulii. Mcccclxxx.

Ioannes Picus Miran. Hieronimo. S.

si angelus noster ad te scriberet / ego plura ad te scripsissem sed nolo picas meas illius multis obstrepere / & uoluptate tua importunus ego interturbare. Quid si beneficium intulit / quod abstinuit iniuria quam inferre potuit. hanc litterarum breuitatem non potes mihi pro beneficio non imputare / quod eris pulcherrime remuneratus si pro breuissimis longissimas mihi ipse reddideris. Nihil enim nobis tuis litteris gratius / quibus quod ne me defraudes / alioquin si silueris / par pari reponam. Namque ego tunc maxime non silebo sic enim te perbelle retaliauerim. Vale & Hieronimo nostrum delicias Romanæ linguæ meo nomine plurimum salutato.

Ioannes Picus Miran. Io. Francisco pico nepoti. S.

quod uod hactenus tuis litteris non responderim hoc fuit in causa incidit in manus meas libri quodam hebraici in quibus iam perpetuam hebdomadam assiduus sui dies & noctes: ita ut pene me excolauerint. Est enim hic ad. xx. dies discessurus: qui huc libros attulit siculus quidam hebreus quare dum me ab illis extricauerim ne litteram quidem a me expectes neque enim possum momentum ab illis discedere ne forte illi discedat prius quam ego eos omnes excusserim. Cum ab hac cura liber fuero obruam te litteris quamquam scis animum me habere occupatissimum. Si quid autem tu unquam mea causa es facturus da operam qua ratione potes ne meum istuc aduentum Barri principis desideret: studia enim omnia inturbarem mea quibus nosti tu quam sim deditus quamque nihil preter ea cure: haud satis autem mihi constat utrum mihi molestius illi an mihi displicere. Vale & deum time & te quotidie cogita esse moriturum Ferrarie. xxx. Maii. Mccc. nonagesimo secundo.

Ioannes Picus Miran. Martilio sicino. S.

quod uide ab amicis quod cupiunt pluribus contendunt iniuriam faciunt amici / que quasi ipsa non possit quod potest illecebra orationis. Quare agam tecum simpliciter / ut ea exigit que mihi tecum iam pridem intercedit beniuolentia: est hoc tempore ad mea studia plurimum necessarius Iamblicus Platonius / hunc si ad me miseris / perpetuo me tibi officio deuinxeris erit hic ad dies uiginti aut summum ad mensem / post / illico per tabellarium remittetur. Tu interim & bibliotheca mea & rebus omnibus utere atque tuis. Vale.

Ioannes Picus Miran. angelo Politiano. S.

nunc Ecce urbanus unquam nec Hilarius acceptos se amores mei predicant quam his proximis diebus apud te / & quod amice quidem confossi sunt cum sibi gratulatur maxime / tum tibi plurimum debent. Quis enim nolit ab isto enle mori dolent tamen indulgentius id factum esse quam oportebat / atque in eo sunt ut dubitent amore ipso in amores te cecutientem factum meos: Ac ita demum dubitant / ut iudicio tuo alioquin grauissimo in sua causa haud satis confidant. Confidunt tamen & iam se se uinculis asserunt: domi esse nesciunt / libertatem & publicum secure postulant Sed quid de epicteti tui festiuitate dicam. o rem ioculam & risu dignam catoniano: uix erat in limine cum pandens sinus en inquit obelos / en sagittas / si nescitis grece. En me si ex uestris quisque audax fuerit paratum referre. Quis cachinnis temperasset cum stoicus homo tam lepide iocaretur: abstinuimus profecto telis / & quod in terminatus erat repositurum se se iniuriam / & quod ita cutis occalluerat ut tam leues ictus non admitteret. Quia igitur ueneratione debemus / se nem excepimus Qui / ut demum apud nos conedit philosophari cepit de moribus / Et id quidem latine non tam ob id quod apud latinos erat (Nam & erat in eo confessu / qui greca nouerant) quam quod latine ipse beneficio tuo luculentius saperet. Sed nec operam perdidit / quando quidem non prius loqui desit quam nos ex peripateticis stoicos fecerit / Et apathian illam omnes approbauerimus / ut iam uidere sit paulo ante delicatos homines iam factos omnium tollerantissimos qui laceffiri quidem possunt ab aliis / Ledi a nobis tantum / qui fato reluctemur nunquam / & que nostra non sunt sic fieri demum uelimus / ut deus uult / & eos nec culpemus unquam nec accusemus nihil doleamus / nihil exposulemus seruire uinci nesciamus. Re non oratione philosophemur & qui nouiti sumus nos ipsos ut aduersarios obseruemus. Aliorum de nobis opinionem atque id generis alia que externa sunt negligamus potius quam reiciamus. Ad diem curemus ut hospitium uiatores: habeamus ea denique non habeamur. Silentium amemus nequicquam euomatur non concoctum. Et nobis alii raro / & nos aliis nunquam risum pariamus. Et ut uno complectar uerbo epictetum totum / & sustinere aduersa / & abstinere uoluptatibus abunde didicerimus. uide quam singulatim ad epictetum tuum efflexerimus uitam nostram. uide quam cito ne hac quoque parte stoici non essemus: qui nos admonitos uolunt tam diu deficere hominem / quam diu non proficit. Id quod quamquam in ceteris admiratus sum in me tamen uno uel maxime. Qui cum semper in lyceo uel academia: nunquam importicu sim uersatus: ita uictus sum oratione senis / ut in eius sententiam non pedibus modo sed manibus quoque & toto corpore discesserim. Indicem grecorum librorum: qui mecum hic diuertantur cum manuelis epistola / quod tue littere postulant ad te mitto. Indicem tuorum itidem desidero Laurentio iuniori meo nomine salutem dicitur / ad quem scripturus eram / sed pudor deterruit ne uidear hominem litteris compellare. Vale.

Ioannes Picus Miran. Thomæ medio. S.

q Vod fabellam tuam & eam festiuam quidem atq; concinnā meo nomi/
ni nūcupaueris: inditio mihi fuit & doctrinæ tuæ & singularis in me be/
niuolētia: grauis utraq; causa quæ me ad te amādū urgeat & impellat:
utra nescio magis: ut. n. i amore (qd̄ in prouerbio ē) Mutuū nō redidisse flagitiū
ē: ita laudatissimū hominē & si nō puoceris / nō amasse: aut rustici ē ingenii: aut
sane improbi. Vide igitur q̄ me geminis (ut aiūt) funibus ad amicitiam non uocas
mō: sed trahis / quādo nec in ea est fabella quicq; qd̄ doctrinā: qd̄ ingenii non ole
at: Nec de me bene mereri magis p̄clare poteras: q̄ egregiæ fabellæ dicatura meo
nomini tā amice tā liberaliter cōsulere. cuius argumtū tm̄ abest: ut uel negligam:
uel accusem: ut ēt sūmo ope probem: Mea. n. semper fuit sn̄ia: cui neque ex doctis
quēq; reclamaturū puto: Acrioris eē ingenii iocularia hæc: & fabellas scribere: mō
id (qd̄ p̄stitisti ipse q̄ cumulatissime) erudite & eleganter fiat: q̄ de grauissimis re/
bus uel ornate differuisse. Quippe cū opusius lōge ex lima q̄ ex ære / Auro ue de/
corā effinxisse statuā arbitremur: cur nō itidē erit de humili q̄ de sublimi materia
insigne aliqd̄ dictitasse: & pluris certe negotii: & iccirco ēt laudabilius: illoꝝ operi
argumenti dignitas lenocinatur: Hi quicquid dignū afferūt: id totū de scriptoris
p̄nu depromitur: Nihil ipsa materia / uelut a symbola conferente: Illis natura se/
dulo opitulatur: Hi aduersus naturā certe cōtēdūt: Quod & si ita sit non uerbo ta
men inficias inter has quas dixi humiliiores materias: aliis alias mirum i modū p̄/
stare & eē ēt id generis nōnullas / ita iacētes / ita inspidas / ut nulla ui / aut maiesta
te uerboꝝ attolli satis / & scite cōdiri possint: Quod uitii his nūq; inesse p̄t: quæ ue
nusta iocorū urbanitate refarciūtur: At uero sūmis subtelis cōstituēdas eas duco:
quæ cū saluū lepore admixtū habēt atātū p̄sonarūq; graphicā excriptionē: q; & ha
bēt ea oīa: q̄ comicoꝝ sūt: & tu i ea quā ad me dedisti fabella pulcherrime imita/
tus es: q̄tū ibi argutias: q̄ saluū opportuna: & igeniosa p̄mixtio: Ut delectat: ut le/
pida: ut absoluta ē undiq;: & si q̄ materia hūilitate sordidiuscula & debilior appa
ruerit / oīonis luce / & dignitate se ipsam erigēs / & nitorē / ac neruos assūmēs: ea ē p̄
fecto (ut paucis dicā) q̄ se a litteratissimo hoīe p̄fectā liq̄do demōstret: ueꝝ iter cæ
tera oīa illa mihi p̄cipue cordi ē / morū / atātū / p̄sonarūq; / exq̄sita / & cōmoda adno
tatio: i qua unā prudētiā tuā: eāq; nō mediocrē: uelut e specula lōge p̄spicio. Vi
deres uellē quē mihi cachinū moueat octogenarius antistes: q̄ ut cūque cætera suc
cedāt: hoc tam cōtinue saxū uoluit: ut alicūde pecuniā corrodat: qd̄ uitii senibus
cognatū / & familiare / semp fuit. Quid dicā de parasito n̄ro: q̄ a paratissimo sene / cœ
nā saliarē dissimulās / extorquet. Qui ip̄m / ut ita dicā singularissime pumicē emū
git. Nullū ē mi Thoma i ea fabella uerbū: qd̄ nō sibi qd̄dā peculiare palmariū uē
dicet. sed neq; meū ē: referre q̄cūq; olfecerint: neq; his sum naribus q̄ olfecerint oīa. hoc
tibi constet: rem aut gratam magis: aut iucūdā mihi contigisse nūq;: & ipsam igi/
tur intra hos lares & te ip̄m intra animū recepi: habes mi Thoma quod (& si tu pe

tis) petendum erat amē: mutua est inter nos amicitia: quam ipse (ut te uirum de/
cebat prestantissimum) amicus auspiratus es. Reliquum est: ut quotiens uel re
mea: quantulacūq; est: uel opera indigeris: de mea in te uoluntate periculum
facias: Neq; enim (si qua dabitur occasio) ullum erga te officii genus pratermittam
quod ipse aduersum me in amicitia uestibulo fecisti prior. Vale.

i Io. Picus Miran. Concordiæ comes suo Nicolao leoniceno. S.
Am sapius & pluribus tecum per litteras collocutus fuissē Nicolae sua
uissime si ubi nā esses mihi aut nuncio / aut litteris / aut rumore / notū fuissē
set. Ego uero id anxie a multis percūtatus fui / dubium ab omnibus respō
sum accipi / Tandem superioribus diebus in manus meas inciderunt Antonii fa
rentini grauissimi philosophi ad Thomam frignanum litteræ / ex illis te esse Flo
rentiæ / quod mihi tunc gratissimum fuit / accepi / hoc simulac intellexi litteras per
tabellarium ad te Florentiam dedi. Vanum fuit iter neq; enim illic te repperit / Do
lui summopere: hodie Thomas significauit te Florentia discessisse & Bononiæ eē:
illico has ad te deferri iussi. In quibus quidem neq; meam inte beniuolentiam neq;
singularem amorem pluribus aperire nitā / neque enim de nostra inte uoluntate ti
bi uel pauxilulum quidem sub dubitandum / nisi me & egregiæ uirtutis tuæ & tuo
rum in me officiorum / quod meum non est / oblitum existimares. Non potui aut
non mirari summopere q̄ cum ex urbis tumultibus te eripuisti quæsiturus sedem
in qua uiuere & trāquille posses & iocunde / hoc oppidulum nostrum aut certe ob
litus sis / aut certe contempseris / uisus es Nicolae diffidere aut uoluntati meæ / aut
facultati ut uero hæc tuis meritis minor / Ita illa tua maior opinione / gratum mi
hi erit si me tui consiliū admonueris / gratissimum omnium si meos lares tibi cōmu
nes non dedignaberis mecum ociaturus dum ceteri cum Marte negotiabuntur:
Reliquum Io. grammaticum ad te mitto quod per multos dies non inuētum nūc
reperit / Tuus sum & te expecto. Vale Mirādulæ die. xx. Iulii. Mccccxxxii.
Cura omni diligentia si me amas habere indicem omnium librorum qui i biblio
theca Sancti Dominici reperiuntur / Mitte uel tecum affer. Vale iterum.
Villā exadificaui suburbanam amoenam satis pro loci & regiōis conditiōe / Car
mē lōgū de ip̄a cōposui / & tibi domus suaui / & carnē erit nō iocūdū iteꝝ Vale

Ioannes Picus Miran. Angelo Politiano suo. S.

q Vod p̄ximis litteris tuis me tantopere laudaris. debeo tibi tātū quātum
ab eo absūm / ut merito lauder. Id enim debetur cuiq; qd̄ gratis dat / non
quod persoluit. Quare & ipse id totum tibi debeo quod de me scribis. cū
in me tale sit nihil. Cū id mihi ipse nullo pacto deberes. id totū tue fuit humanita
tis. & singularis in me beniuolētia. De cetero si me examinaris nihil inuenies nisi
tenue / humile / & angustum. Nouicii sumus / atque tirunculi / qui ex inscitia tene
bris pedem modo mouimus / promouimus fere nihil. Benigne nobiscum agitur si

inter studiosorum ordines referamur. hēt docti nomen / quiddam aliud / quod sit tibi: & tui simili bus peculiare mihi tam grandia non conueniunt. Cum eorum que. In litterarum studiis sint precipua / nihil non solum exploratum habeam / sed nec adhuc etiam nisi pertransennam uiderim. Conabor quidē (id quod nunc ago) talis esse / aliquando / qualem nunc me predicas & esse aut iudicas. aut certe uelles. Interea imitabor te angele / qui te græcis excusas / q̄ sis latinus / latinis q̄ greciffes. Simili & ego utar perugio / ut poetis rhetoribusq̄ me approbem propterea q̄ philosophari dicar: philosophis q̄ rethoriffem & musas colam / q̄q̄ mihi longe aliter accidit atq̄ tibi. Quippe ego dum geminis (ut aiunt) sellis sedere uolo utraq̄ excludor sitq̄ demum (ut dicam paucis) ut nec poeta / nec rhetor sim / neq̄ philosophus. Tu ita utrumq̄ imples / ut utrū magis / haud satis constet / qui & græcam & nostram minuerā ita pulchre amplectaris quasi cignus utriusq̄ linguæ / ut que insciticia sit que genuina non facile discerni possit. Nam ut de latinis taceam (de his enim cui e primo loco cesseris) quis credat (ut de Adriano ille) romanum hominem tam græce loqui. Iurabat emanuel noster dum tuas legeret non esse tam atticis athenas ipsas. Is es mi angele (faceffat adulatio) cui ex nostris unus aut alter / ne dicam nemo conferendus sit. Quod si plures essent tales / non haberent hæc secula cur inuiderēt antiquitati. Incumbe quæso / & litteras quantum potes a situ recipe / ne nitor ille Romanæ linguæ iniuria temporum penitus obsolescat excude semp aliquid nouū quod rem latinam adiuuet & illustret. Et que domi habes fac tandem exeant. In communem studiosorum utilitatem. Ego quidem ut te ipsum / ita tua omnia amo atq̄ desidero. tū eo magis q̄ te mihi exēplar proposui ad quod effingar & si is es. Quē ut sequi omnes debent ita consequi pauci possunt. Vale.

Ioannes Picus Miran. Paulo cortefio suo. S.

b Ene cogitas Paule. Mittamus crebro epistolas / ut qui locorum interual /
lis diuidimur / epistolarum certe uiciffitudine coniungamur / leuare solet
absentium desiderium / Si quam domi illius / aut statuam fortasse habeas
aut imaginem. Mihi uero inter imaginem & epistolam hoc interesse uidetur / hæc
mentē / corpus illa effigiat / illa extrema tātum deliniat / hæc intima etiam plane ex
primit & effingit. illa amici quasi tunicam & amictum hæc uerum nobis amicum
representat. illa carnis colores figuramq̄ quod potest emulatur. hæc cogitationes:
consilia / dolores / gaudia / curas / omnes deniq̄ affectus. Et quæ ipse sibi uix quisq̄
presens loquitur secreta animi / ad amicum absentem Fideliffime transmittit. hæc
deniq̄ uiuum & efficax / illa emortuum et mutum simulachrum est. Misitemus
has igitur inuicem animorum imagines / tu quidem quas potes aureas & argēteas
ego uel areas uel testaceas. Sic enim extra oēm erimus iniuriam locorum & tem /
porum. Sicut / nec ipsa animi uis / aut loci intercapedines / aut temporum moras
nouit / At uero illud quantum est quod ego tibi debeo Paule officiosiffime / q̄ me

ad hoc officium prior uocasti tali presertim epistola / que me adeo tenuit & oble /
ctauit ut multos iam dies / nulla me magis lectiōe meminerim oblectari. Est enim
plena facundiæ / plena gratiarū / plena amoris & beniuolentiæ. expectabas fortasse
ut dicerem plena mearum laudū. Equidem eram & hoc dicturus / Nō enim adeo
ferreus / aut si hoc mauis dici / adeo sum philosophus. ut amicorum laudationibus
non oblecter. Quæ si sunt ueræ / me ipsum mihi / si falsæ / illorum mihi amorem / uo
luntatemq̄ cōmendant. facile igitur impetrabo a mea philosophia / ut tuas episto
las & crebro legam & cum uoluptate / etiam qua parte me laudant / Sed non illud
tam facile / ut in rependendo officio hoc litterarum / satis ciuilis appaream / aut nō
ingratus. Ita enim imperiosa domina me dstringit / ita pensum exigit quotidie / ita
deniq̄ totum me occupat ut uix quicq̄ de me mihi etiam ipsi / reliquū sit. Sed qua
tu es humanitate & epistolas etiam malas / cum scribemus / & silentium equi boni
conules cum tacebimus. Politianus comunes delitiæ te salutat. Vale.

Ioannes Picus Miran. Troilo maluetio. S.

I Ibellus tuus de sortibus tanta me affecit uoluptate / quanta solet is affici
Cui optima iors contigerit. Ago tibi ingentes gratias / q̄ me tuarum lu /
cubrationum feceris participem / talium præsertim. In quibus & disputā
di subtilitas / & multiplex uarium rerum cognitio facile apparet. Quorum alterū
ingeniū. alterum diligentia laudem habet: Nugas nostras / quas desideras propedi
em ad te dabo. Incertum. n. utrum indignius illarum te lectiōe occupatiffimum
iurifconsultum detineri / an desyderio amiciffimum hominem diu suspendi. Vale
& me ama Fer. xxix. Maii. Mcccdxxxii:

Ioannes Picus Miran. Taddeo uolino. S.

g Ratiffimas habui litteras tuas / plenas amoris / fidei / & charitatis / non ob
id tantum / q̄ tu mei memineris / sed q̄ in illis me amice admones / ut ego
iple mei. i. bonorum studiorum / & quam dedi expectatiōis sustinen /
dæ / meminerim / equidem infirmitatis meæ conscius. nihil uel medicre de me pol
liceri ausim. Sed ille a quo omne bonum pater luminum dementiffimus / ut ante
hac dedit unde de nobis aliquid sperarent homines. ita dabit in posterum: ut tam
bene conceptam opinionem. frustra non habeamus. Romā propero ubi de nostris
studiis periculum / uel cum periculo faciemus. Si quid profecerimus / dei est mu /
nus: illi laudes & gratiæ. si quid defecerimus: nostra est imbecillitas / nobis imputa
to. Cæterum ego sum tuus / ut qui ob tuam & uitæ & morum integritatem. Vix
Hieronymo nostro in te amando primas concesserim. Vale ex fracta.

TT

Ioannes Picus Miran. Thomæ medio. S.

Olidius nunq̄ me oblectatum memini q̄ nuper: dum tuam epyrotam legerem. fabellam proculdubio facetissimam: cum argumenti festiuitate: tum stili eruditione priscas etiam comedias prouocantem. Quid. n. has nouitias dicam / ineptas plane & infacetas: quæ auctorū infantiam facile declarāt. digna profecto fuit: quæ Hermolao barbaro / Nescio an tuo. q̄ meo magis / nominatim dicaretur. Cui uni omnes litteratos tantum debere existimo: quantum uix debent antiquitati: Qd̄ me ea minime fraudaris. fecisti pro tua in me. ante hac p̄spectissima beniuolentia: Nec est quicquam apud me tanti: quod si tibi quasi mutuum missitem: relatā abunde gratiā putē: Comœdie nouæ: quā mihi polliceris: iam expectās in hio. Neq; est quicq̄ quod ea magis optē. præter unū ad nos aduētum tuum: Quē nisi ad decē dies hinc mihi abscedendū foret: ut ex sita nostro te cognouisse arbitror / efflagitando certe abste impetrassem: est. n. ex his conuicere q̄ scripsisti. Quid sit futurū amantitatis in consuetudine: Quid in ipso conuictu: qd̄ in uiuis uocibus quæ profecto latitantē habent energiā: quæ altius animum uoluptet / afficiatq; miris modis: qui omnibus scriptionibus longe præponderant: Sed quando hoc non licet interim a me comediarum materiam non expectes. Malo utrūq; e tuo penu promas / ut Thomā medium / non mediū / sed totum fabella sapiat. Vereor. n. ne obsequēdo tibi. hebetudo ingenii mihi iacturā faceret. Et ex eo quod de nostro admitteret / ab opifice opus degeneraret. Apud me nihil est non expositum: infulsū: fatuum: plebeium. At desiderant hæ comediarum nescio quid secretiorū rerum: salsum: mordax: elegans: acutum: tibi tuiq; ingenii amenitatibus peculiare. Quare rem matura mihi futuram q̄ gratissimā: ut quando te coram frui nō licet: fruar hac ratione uel absente. Quod si ut dixi antea / tam citus hinc mihi discessus non fuisset. profecto aliquot dies & geniū simul & ingenii excoluisse uisum: Vale.

Ioannes Picus Miran. Marsilio ficino. S.

Non poteras opportunius maumettem tuum latinum repetere q̄ hoc tē / pore quo me propediem maumettem ipsum patria lingua loquentem auditurum spero / postq̄ enim hebraicæ linguæ perpetuum mensē / dies / noctesque inuigilauī. ad arabicæ studium & chaldaicæ / totus me contuli nihil in eis ueritus me profecturum minusq̄ in hebraica profecerim / in qua possum / non dum quidem cum laude. Sed citra culpam epistolam dictare. Vide quid possit impetus animi. Vide quid labor & diligentia etiam ubi sint uires infirmiusculæ. animarunt autem / me atq; adeo. agentem alia ui compulerunt ad arabum litteras chaldeorumq; perdiscendas libri quidā utriusq; linguæ / qui profecto non temere aut fortuito / sed dei consilio. & meis studiis benefauentis numinis ad meas manus perueniūt. Audi inscriptiones: uadimonium deferes. Chaldaici hi libri sunt. Si libri

sunt & non thesauri / in primis Ezre Zoroastris & melchiar magos: oracula / in quibus & illa quoq; quæ apud græcos mēdosa & mutila circūferuntur leguntur integra & absoluta. Tū ē illa chaldeos: sapiētū breuis qd̄ & salebrofa: sed plena misteris interpretatio. Est itidē & libellus de dogmatis chaldaicæ theologie tum p̄sæ grecorū / & chaldeos: in illa diuina & locupletissima enarratione: Vide marsili que insperata mihi bona irreperunt in sinū. Cur non ego & Cornucopiæ iam mihi natus uidear. Sed quid de arabicis? In quibus & maumet toletini epistolæ & abulgalem. qui Aueroem audiuit (& quod te magis tanget) adelandi cuiusdā. qui sub ammonio Plotini magistro in egypto philosophatus est / multæ sunt quæstiones. Deus bone q̄ pythagoricæ / q̄ plene priscorum dogmatum. & secretioris disciplinæ inuasit statim animum efficax uotum posse hæc per me / absq; interprete euoluere & perscrutari: atq; hoc nunc ago: hoc indefessus assiduusq; laxum uoluo. hic est Marsili meus cupido: hi mei ignes: qui non fluxam & uanam / sed firmā mihi non pollicentur iam / sed præstant uoluptatē. Verā imaginē futuræ gloriæ que reuelabitur in nobis: sed redeo ad tuas litteras. Tuus Maumettes Peruiæ est: quo cum rediero (absūm. n. ob pestis suspicionē) ibit ad te cōtinuo. de Plotino q̄ scribis haud satis intelligo: hoc scio non excidisse mihi Plotinū / quē non in manibus habendum mō / Sed & discendū adeo mihi & semp̄ censui / & nunc quoq; censeo. Si tu quicq̄ de me uel apud mithridatem / uel apud Petrū leonem conquestus es / nō pōt nō in iuria id a te factū in me / qui tibi / & tuis rebus iniurius nunq̄ ulla ex pte fui. Quid tamen illud sit adhuc nescio / uolens nescio. pythagoricus sum / apud quos nihil sanctius amicitia quā / si qd̄ ē qd̄ iter nos uel labefactare possit / uel minuere (ut dicūt) abeat i zephyros: Vale: & me ama qui tuus sum æque atq; olim fui ex fratta.

Ioannes Picus Miran. Hieronymo donato. S.

Am diu quæ mea est negligentia. ad te nihil scripsi: ea una fuit in causa silentii huiusce nostri / Paciar me hoc crimine a te censi. negligentia scilicet: Alioquin nec obliuiofum uis: nec amicitia: desertorē. Quas mihi aduersus id ingenii amicos: Quo ē Donatus nō tēporarias / sed p̄petuas oīo statuo.

Ioannes Picus Miran. Hermolao suo. S.

Edi ad te litteras superioribus diebus p̄ sitam nostrum / Nescio an delatae fuerint. Cōmentaria quæ petebas. in Aristotelē cur non acceperis / ex eodem te intellexisse non dubito. Venient cum primū ego ad bibliothecam meam rediero: q̄ alienas huc in p̄sentia exploraturus ueni: Nec est cur uia me p̄niteat / adeo multa hic reperi cū græca / tum latina / ad humaniores litteras. eruditāq; philosophiam facientia. Quin & hac ip̄a die: qua hæc dabam / incidit in manus Apuleii fragmētū de interpretatiōe: opus est eruditū. & qd̄ Apuleii plane eē cognosce

scas: sed mutilū mancūq;. Scire abste libenter istuc ne aut usq; qd scias integer hēa/
tur: Quāq; cum tua edideris. quæ hēs sub incude/nō erit amplius cur Apuleiū de/
syderemus. De studiis meis ego quid ad te scribā nihil habeo/nisi assiduum me in
Hermolao eē mearūq; noctiū maximā ptē: In tuo themistio uigilare. Diuerti nu
per ab Aristotele in Achademiam. Sed non transfuga. ut inquit ille/ueq; explora
tor. Videor tamē(dicam tibi Hermolae quod sentio)duo in Platone agnoscere: Et
Homericam illam eloquendi facultatem supra prolam orationē se se attollentē/ &
sensuū/ si quis eos altius introspectat cū Aristotele omnino cōmunionem: ita ut si
uerba spectes/nihil pugnātius/ si res nihil cōcordius. q; si quādo dabitur. id qd uo/
torum meorum sūma est/ tecum ad dies aliquot philosophari/agemus de hīs co/
ram latius & sensus huius mei periculū aliquod faciemus. Vale cui nostri decus.
Flo. Mccclxxxiiii. die. vi. decembris.

Ioannes Picus Miran. fratri Baptistæ Mantuano Carmelitæ. S. &c.

Alue pater optime olim ad te non scripsi sed interim legi que tu scripsisti
diuina. s. atq; sanctissima illa tua poemata: in quibus ea rerum maiestas
is splendor est eloquentiæ ut certatim in illis palmam sibi uēdicare uerba
atq; sniæ uideantur: sœlix qui uelis optima eadem possis/ sœlices nos quibus nō so
lum legere que scripsisti sed etiam te amare te uidere te alloqui datū est. Diues hic
mihi materia & q; non epistolā sed iustum uolumen impleat si euagari me in lau/
dandis tuis poematis uel imbecillitas nostra sineret uel pudor tuus. Hoc unum di
xero delectari me adeo lectione tuorum carminum ut fere quotidie cum me uel te
dium uel fatigatio ceperit in illam quasi in hortum solitus sim secedere. Vnde ani
mo tanta semper oboritur uoluptas ut nihil cupiat magis q; iterum tangari ut ite/
rum recreetur. philostratum de Apollonii uita si satis illo es usus desidero & Za/
chariæ philosophi: quem te nactum Rome dixisti exemplar cura ut aliquando ha
beā/ ptereaq; idicē bibliothecæ uestræ Bononiēsis si tuo id comodo fieri pōt. Vale.

Ioannes Picus Miran. C. F. S.

Esitum diu apud me fuit tecū ne silētio an litteris agēdum foret. Que res
utpote ansam utrinq; habens/ cū nūc in hāc nūc in illā ptem a me iudica
retur in cā fuit cur in hoc usq; tempus tecū siluerim. Videbatur enim pre
auribus presertim occupatissimi/ leuioribus his nugis obstrepuisse non minus im/
pudens q; iportunū: & erat qd ad te scriberē te dignū penitus nihil. Rursus si homi
nē qua tu es dignitate insignē de me optime meritū quādo corā nō possem p litte/
ras non uenerarē ab officio pculdubio desicībā. His cū diu fluctuaslet aīus uicit
tandē pudorē pietas persuasitq; audaculi & temerarii subeundam potius notam q;
obliuioī hoīs uel negligentis. Accipe igitur. C. P. qua me excipiebas semp cū istuc

eram hilari & porrecta fronte litteras meas ineptas illas quidem & in compositas
sed fidei erga te meæ sed deditissimæ tibi profecto uoluntatis grauissimum testimo
nium. Quibus hoc unum tibi in primis significari uolo nihil esse quod magis cu/
piam/ q; dari mihi occasionem aliquam qua testem dilucide apud te reliquam me
am in te fidem pietatem & obseruantiam. His enim si de nobis periculum aliquan
do feceris ita me inter eos q; tibi dediti sunt superiorem esse cognosces: ut tu cate/
ros tui ordinis antistites uirtute doctrina & sanctimonia mirū i modū antecellis.

Ioannes Picus Miran. Baldassari milliauaacce. S.

Iraberis & quidem non iniuria responsum a me litteris tuis uel longe se/
rius q; tu fortasse desiderabas & ipse litteræ tuæ merito postulabāt: id cur
ita euenerit paucis accipe. Iturus erat ad uos iisdem ferme diebus quibus
tuas accepi uir sane probus sed mihi antea ignotus negotiari sese aiebat Mediolani
oportunam mihi protectionem duxi qua fieret ut per fidum nuncium & quod in
primis optabam sine mora litteræ meæ tibi redderentur. Sed austrum perculi: nā
cum ille in mensē discessum suum perendinando distulisset discessit tandem: sed
me penitus ignaro. Mihi uero cum iam spe certi nunciū factus essem negligentior
litterarum obliuio pene surreperat. Nunc demum cum tua ad me epistola in ma
nus incidisset uelut obdormientem illico excitauit admonuitq; temporis sine offi/
cio pretermisisti. Dolui (deum testor) non mediocriter & nunc quoq; doleo nec ideo
hæc dicta uelim ut me excusem sed ut accusem potius: facile patiar negligentia dā
nari me & inq; malueris pœnam abste uocari. Nūc ad litteras tuas. Accepi & ex lit
teris ipsis & ex libris græcis quorum tu mihi copiam tam liberaliter tam amice se/
cisti uoluptatem non mediocre. non tam q; eorum usus ad mea studia plurimū
faceret q; q; perpetuæ inter nos futurae necessitudinis fundamenta iecerimus. Quā
unam pluris facio q; aut Sunandii aut Ptolomei uniuersam bibliothecam. Tantū
enim abest ut litteratorum hominum amicitias negligam: ut nihil mihi aut curæ
aut cordi sit magis. Scio autem quem tu inter litteratos homines tibi locum uendi
ces: Quando quidem doctrinæ eruditionis humanitatis tuæ euidētissimum mi/
hi argumentum fuit epistola tua. Quare ni te amem plurimum dedidicerim pro
fecto me/ & faciam longe aliter q; consueuerim. Amo igitur unice q; uis te nunq; ui
derim/ Amo ita ex animo ut ex animo magis paucos amem/ ut demum accedere
ad familiaritatem quidem possit nostram ad amorem non possit. Et si quid id est
quod possit accedet illud omne aduentu huc tuo. Quem & litteris tuis tu te ultro
pollicitus es: & nos ita ardentē petimus ut impatienter desideramus. Ioannem
grammaticum in physica & Aristotelis metaphisica si mihi compararis perpetuo
me tibi officio deuinxeris. Nam & apud me non sunt et sum eorum magna in ex/
pectatione. Vale.

TT iii

Ioannes Picus Miran. Iacobo feltrino. S.

I
Ictera tua si quando alias nunc me maxime oblectarunt: quibus eam de
me existimationem apud te esse cognoui: qua ne fingi quidem uoto me/
lior possit. Vnum illud me perturbauit quod cum in iis que ad te scripti ni/
hil notaueris: suspicionem fecisti ne cuncta nota digna existimaueris. Tunc enim
uel placuisse plurima credidissem cum displicuisse aliqua significasses. Quo fit ut
ne testimonio tuo alioquin probatissimo in mea causa satis confidam. Amas enim
nostra omnia perinde atque nos: & cum ex innata ingenii tui facilitate cunctos tol/
las id tibi precipue in rebus nostris accidit: qui id omne quod in nobis est ex tuo
fonte manauit. Equidem emulari te tuis per stare uestigis: nec delisto nec desina.
Vtinam te aliquando consequatur. Sed hoc doleo quod locorum stercedine fiat quo
minus te altissimos philosophia locos ut soles grauer pertractantem coram audi/
am. Quod & si eadem quae dicis per epistolas uestras mitti possunt id quod im/
petratum abste maxime uelim: habet tamen nescio quid uiua uox quod magis
afficiat afformetque discipulum. Vale.

Ioannes Picus Miran. Hieronymo Donato. S.

a
Cecapi litteras tuas & suauis profecto & eruditas quibus non aliter ob/
lectatus sum atque olim tua consuetudine cum patauii essem quotiens ea mi/
hi fruendi occasio offerebatur cuius quidem & cupidus & appetentissi/
mus praeter tuam etiam opinionem semper fui. Neque enim latebat me quod dulce quod
amoenum esset Donati ingenium quod bonis omnibus disciplinis omni demum uir/
tute exuberans undique atque refertum. Sed ita est profecto mi Hieronyme: ita
mihi persape contingit facultas & libera & expedita eius quam maxime rem cu/
pimus adipiscendae inertes nos facit & negligentes dum enim id quod hodie preter/
mittimus & cras fieri perque commode speramus: fit demum ut ex hac iupina dila/
tione nostra conuenientibus nobis effluat annus. Sed quando res ita recidit fecisti
tu quidem per pulchre qui me nunc etiam ad hoc officii genus obdormientem tu/
is litteris excitasti: Quo utar aduersum te saepius imposterum & te ut itidem faci/
as rogatum maxime uelim. Quod attinet ad tua carmina fuerunt illa quidem dum
essem patauii apud me complures dies. meminique me libelli amoenitate & lepi/
dissima uersuum compositione delectatum plurimum. Sed nisi fallor antequam illinc
abscesserim Ramusio reddita sunt de ceteris que aut in me aut mea sunt ita consti/
tutum habeas ut uel eis pro tuis usus sis: uel certe & mihi & amicitiae nostrae fa/
cturus iniuriam. Vale.

Ioannes Picus Miran. Angelo. S.

e
Vn tenues musas meas quibus dum per etatem licuit de amoribus me/
is iocatus sum in libellos quinque digesserim: mitto ad te illorum primū
misurus reliquos si in hoc uno amicum experiar te non assentatorem. Ea
enim lege ad te ueniunt ut castigentur: & uapulent: ut errorum penas & ungue
& obeliscis luant. Adhibe igitur te illis aequū iudicē nō iniquū hoc ē seuerus nō indulgē
tē. Nā quod maior iniquitas quam amicū fallere de te sibi oīa pmittētē: nō eo usque ingenio de/
licato sū ut alienas lituras fastidiā: nō adeo mihi bellus uideor ut cēforē uel negligē
uel accusē. Quin forte nec tu nec quāspia crederet quod haec mea mihi nō satisfaciāt: quā
in iis etiam quae magis placent ne sim ut inquit ille Suffenus timeam. Nimirum
omnes fallimur nec uidemus manticam quae in tergo est. Quare operam tuam in
te honesta & liberali amicissimo homini ne deneges: tam multo praesertim studio:
tam ex animo eam efflagitanti. Quod si is essem a quo in eiusmodi re tibi gratia
referri posset non tacerem graecum illud Lisippum apellis & apellem lisippi alter/
na opera uicissim uti solitum. Vale.

Ioannes Picus Miran. Angelo politico. S.

e
Vn superioribus annis Florentiae essem amatorias elegias quatuor apud
te reliqui: quas ut fit: exercendi ingenii gratia per id tempus pene puer esem
xeram. Erant illae quidem insulae. Inerudite & leues quae auctoris ata/
tem & inscitiam facile praeserrent. Tu tamen illas non pro rei merito sed pro tua
benignitate uel indulgenter approbasti: Et ob id ipsum ut fidem faceres quod appro/
basses exemplaria petisti: profecto non ignarus ea esse animis adolescentū ad uit/
tutem acerrima incitabula ut laudis cupiditate illecti: quam libauerint gloriam
mox degustare altius enitantur. Ut enim desperatione uires & iacet protinus & fri/
gent. Ita spe attolli atque inflammari nemo est qui dubitet. Sed iam aetatis patro/
cinium tollitur & quibus antea subsignabatur erroribus nunc uitio mihi uertetur
quod non eos iam maturior annis aut repurgauerim melius aut deleuerim. Quae igitur
tur apud te carmina ex nostris sunt si me amas aut remittas ad me aut laceres aut
igni tradas. Ea omnia elaborata magis & complura alia quae postquam istinc abscessi
mihi per ocium exciderunt: breui tuae limae demandabuntur. Interim quae sine ami/
ci intertrimeto uiuere non possunt: capitali damnentur calculo. Praeterea epitectū
tuum: & quae de homero in hanc usque diem a te translata sunt: Item quae de Iulia
no medice sermone patrio & quaecumque alia latino sermone composuisti ad me mis/
sa omnino uelim. hoc ita a te peto ut quod impensissime: Ita enim desidero ut qui im/
patientissime. neque est quod recuses quod ea forte ad umbilicum. nundum deducta
sint: Quando quidem omnia si tua haec fuerit sententia clam apud me futura tibi
iam preuncio atque polliceor. Vale.

Ioannes picus Miran. Marfilio ficino. S.

m Ei semp fuit iudicii Marfilii doctissime nulla esse in re magis elaborandū
q̄ ut ab ai nobilitate: qua trimegisto teste post Iouē pximi existimamur
p̄ desidiā atq; secordiā nullo pacto degeneremus: idq; mihi potissimum
semp fuit ut undecūq; possem mihi ai cultū & bonarū artū disciplinas cōpararē.
Qd̄ qdē meū cōsiliū & si a pueritia usq; cōstātissimū mihi fuit excitarūt tam sum
mopere atq; īflāmarūt cū ap̄ te essem superioribus annis adhortatiōes tuas. nec unq;
ardēter magis q̄ ex illa i hāc usq; diē me totū litteris addixi. Iam tres annos Marfi
li ap̄ pipateticos uersatus sum nec omisi qcq; quantū i me fuit ut Aristotelicis adi
bus q̄ si unus ex eorū familia nō idignus admitterer: Qd̄ qdē & si haud abunde cō
sequutus sum: Quippe q; uix sim i uestibulo: eo usque tam p̄cessi ut si nō docti et
eruditi: qd̄ nec p̄ atate licet studiosi tam nomē mihi uendicare nō dubitē. Sed qm̄
& tua semp & doctissimorū hoīum snia fuit q; academica pipateticis misceret: eum
utrāq; lectā & rectius habiturū & locupletius: aggrediēdā mihi hāc puincia existi
maui: ut iam p̄ mei uiribus ingenii: p̄ mea quāta maxima pōt assiduitate & dili
gentia Platonē cū Aristotele & uicissim alternis studiis Aristotelē cū Platone con
ferrē. Verū ut te p̄monitore prius: ita nūc adiutore opus ē: tuasque erit hūanitatis
& in me beniuolētiā nō deesse p̄posito meo atque eo qdē tā honesto & liberali id
qd̄ cumulatissime abste factū censeo si librū tuū de immortalitate aiōrū ad me misē
ris. Quo ueluti p̄monstratore quodam in Platonica disciplina p̄lectus: me ut op
to: ita confido. Quis enim ficino: in quo si uera esset pythagoreorum sententia reui
xisse Platonem crediderim non queque maxima in eo doctrinā genere de se ipso si
bi polliceatur? Tu modo mihi non desis: Quod impetratum abste pluribus contē
derem: nisi ipsa qua tu plurimi facis honesti ratio hoc idem a te contenderet. Si
enim pro amicorum utilitate declinandum aliquatenus de uia & Cicero noster &
chilo sapiens & Theophrastus grauissimus philosophus existimarunt: Nonne erit
in tam honesta petitione amicissimo homini defuisse flagitium? Fac igitur ut qd̄
iā diu adhortatione sequor tua ope etiam aliquando conlequar. Qui enim hac in
re mihi auxiliari possit preter te habeo neminem: quando quidem ut speciosa alia
complura atque preclara ita platoniarum rerum cura apud nostrā atatis homi
nes penitus exoleuit. Vale.

Ioannes Picus Miran. Hermolao. S.

n On q; quicq; habeam te dignum quod scribam ad te scribo. sed idcirco tā
tum ut rescribas. Alioquin mihi nec causa est scribendi ulla nec argumen
tum. Quippe q; damnarim semper eorum sententiam qui ad amicos

scribendum sentiunt ut hoc quasi debitum pendatur amiciciā. Est enim hoc totū
scribere & litteras missitare amiciciā quidem sed infirmā & frigidiuscule: quā
sua ui subnixa non stet satis: queratque aliunde unde consistat at quā i ipsi ani
mi secessibus iam penitus radices egit: quid amabo adminiculis litterarū eget. Da
bo igitur Hermolae barbare ob id ad te meas ut quas maxime desidero tuas alli
ciam. Tu contra ne a me frustra desiderentur tuas reddes q̄ cumulatissime. Ut. n.
infirmi est animi adhibere litteras amiciciā quasi tibicines ne uacillet: ita facilem
præstare se amicis atq; beneficium liberalitatis est & beniuolentiā singularis: Vale
& musicam Ptolomei: si id incōmodo non sit tuo ad me dedas futuram hic ad di
es pauculos. Quid. n. a te non audacter petam: cui ego iam pridem mea omnia
uoui dicauiq;

Ioannes Picus Miran. Hermolao. S.

m Ihi nunq; aut placui magis aut debui copiosius q̄ hoc tempore quo una
epistola ad te mea tam suauis tā erudita tam tui persimiles litteras ad
me uocarim. Quod si & abfuisse te patauio dū illic fui & desiderasse me
biennium consuetudinem tuam in causa fuit cur hāc ad me scriberes: non potest
mihi illud quicquid sit: nunc non esse iocundū: tam abunde unā litterā tuā uotū
omne meum non adimplerunt solum sed etiam superarunt: nam ut epistolā elegā
tiā: amoenitātē: eruditionē suauitatē taceā cuius lectio uel beneficii uicem cumu
late exigit: Quanti apud me esse credis q; tam amanter tam benigne atque adeo
ex animo in amicum te mihi dedas. & quo nec optare mihi quicq; maius ausim in
me ornando undiq; tuam operam tam liberaliter pollicearis: Quod quidem ge
nus officii nō recipiendum adeo sed mihi ambiendum etiam fateri ingenue nec co
ram erubescerem. Quippe nec ipsi stoici ut nosti ἀπαθια probāt: nec iter has
quas grāci παθη dicunt affectiōes ulla esse potest aut laudabilior aut honestior
ea: si modo inter illas est quā dicitur cupiditas nominis & gloriā præstari uero mi
hi hoc nec ab ullo uberius potest q̄ a te ipso: in quo uirtutes omnes uelut singulā
sibi palmam certatim uendicant: & ego cui debeam libentius habeo me certe nemi
nem. Est igitur hāc mihi pollicitatio tua tam grata tam appetendā q̄ honorifica
qua uel id maxime plurimum gaudeo q; egregii. cuiusdā amoris in me tui & amā
tissimā uoluntatis fidem facit. Habeo tandem quod ut diu ante hac desiderauī: ita
nunc serio triumpho. Habeo inq; Hermolaum barbarum latinā linguā delicias &
bonarum artium omnium insigne promptuarium mihi nō beniuolum solum sed
amicissimum. Habes & tu itidem Ioannem Picum Mirandulam ita tibi deditum.
ita tui studiosum: ut qui deditus qui studiosus esse magis non possit: mutuis ad
uersum te officiis: quando prestare nihil uel grande potest uel Hermolao dignum
futurum imparem quidē: si uero animū spectes certe uel aequalē uel superiōrē. Vale.

Ioannes Picus Miran. &c.

nihil mihi dulcius fuit dū hic ap̄ nos esses tua consuetudine: nihil itē utilī
us: ea in te mox suauitas ea est doctrina. uide autē q̄ mihi dulcis q̄ gratus
fueris dū te fruebar cū nunc dū abes nihil mihi sit dulcius tui memoria.
Sed p̄fecto si amicitia sedes animus est & nos id maxime sumus aīus. s. ut scribūt
Plato & Aristoteles non est cur possint diffidiū iter nos facere ulla uel locorū remo
ta uel diuturna tēporū interualla. Cogitabā autē nunc aliqua etiā alia rōne cōsequi
possem ut tecū essem neq; aliud in mentē uenit q̄ ut nostra de septiformi ī lex dies
geneleos enarratiōe lucubratiō ad te ueniret. Si. n. libros quasi liberos parimus: &
patris maxima pars in filio est: ueniam ego quoq; ad te in illo quē genui. excipe igitur
ueniētē ad te filiolū meū ut me solebas hilaris & lubens placebit scio qa amas.
Scio & displicebit itidē qa amas. Nā eiusmodi pietatis ē & eorū errata quos ama
mus signāter itrospicere ut emēdemus & itrospectis leuiter idulgere ne uexemus.

Ioannes Picus Miran. .F.B.C.Th.

Alue pater dilectissime en tibi Apolloniū quē si tue uirtuti tuis ī me offi
cuis nō deberē: deberē certe uel his litteris qbus eū efflagitas tātus in illis
amor tāta hūanitas. Est. n. & sūmi amoris quo illuc uocare quo tu iam p
uenisti. ad aī. s. purgationē hoc ē ad uerā foelicitatē: & sūmaz humanitatis hortari
me q̄ si aequalē cui legē dicere q̄ si filio potes. Sed utinā usu eueniat aliquādo ut in
secessu aliquo una aliquādo pie philosophari possimus. uidebis ap̄ me nihil eē pri
us q̄ ut pietatē cū sapientia cōiūgā. Videbis hoc mihi eē psuasissimū nullā esse sa
pientia que aeterna ī nobis sapientia imaginē oblitteret. & similes facit brutis insipie
tibus: testē habeo cōtubernalē angelū tantū me quotidie de meis studiis lucro ap
ponere quātū inde ad certamen purgādi aī instructior fortiorq; euado. Omnisaria
hec disciplinaꝝ tractatio & qcqd litterarū pmittet nobis possunt cutē colorat & q̄ si
pigritata facie nos reddit formosiores. At sanā firmā robustā mētē sperare nō ali
unde possumus q̄ a uitae itegritate / a moribus / a diuina deniq; religioe. uolētē igit
cogis (ut ita dixerim) magis uelle. Sed & tuis me sacris p̄cationibus iuua ut possim
etiā qd & ego polebā & tu me uelle tantope uis. Vale pater amātissime quē uni
ce amo quē ī oculis sero. Florētie. xiii. Ianuarii. Mcccdxxx. expecto tua omnia Po
litianus meus deliciae totius litteraturae tibi adscribi salutē iubet.

Ioannes Picus Miran. Hermolao barbaro. S.

m Emini me cū deliberarē quā nā potissimū ex Italiae gymnasiis mihi sedē
ad phiā studia deligerē cū me multa patauium uocarēt libētius illuc pe
tisse ut amor ī te meus quē iā diu aīo nutriuerā mutua cōsuetudine tibi

palam esset: patauii sui & biennium / Hermolaum tamē quis credat nec uidi / nec
nisi ut multo ante fama cognoui. Ita saepe euenit ut dū oblatā occasionē desidiōsa
quadā procrastinatione cōtemnimus: ea ut lubrica est manibus elabatur. Huius
rei me uehementer penituit & penitet & eo magis q̄ quam antea rerum omnium
doctrinam tuam rumore tantum cognoueram eā nūc his oculis / his auribus agno
ui. dum Romanum themistium tuo illo ore de ingenio anime de primis rerū exor
diis de ratiocinandi scientia disertantem audiui. Deus bone quantum doctrine: q̄
dictionum diuitie: quis candor: que mundicies orationis: O uirum proclarissimū
o expressam antiquitatis imaginem erat mihi frequens uotum ut Varronis diuina
rum humanarumq; rerum scripta aliquando reuiuiscerent ut esset apud quem la
tine phisicas rationes edisceremus. Tu uero & illum & probatissimos quosq; refe
rens eum te nobis exhibuisti ut nihil aliud super sit quod desideremus q̄ ut grāca
alia interpretando & tibi uberiorem laudem parias et cumulatius de naturali hy
storia & de studiosis omnibus bene mereare: hac omnia doctissime Hermolae ad
nihil aliud spectant nisi ut me tibi amicissimum esse itelligas: me ita uirtutes tuas
ad te & amandum & obseruandum accendunt ut nemini etiam ex cognatiōe tua
in amore concedam. Sanciet hac inter nos epistola amicitiae foedus: ut honestissi
mum certamen mutuae caritatis subinde certemus.

Ioannes Picus Miran. Andreae corneo urbinati. S.

q Vas proxime ad me dedisti litteras tuas idibus Octobris accepi / Quas
scribis dedisse prius / nō peruenerunt / rescripsissem illico si accepissem / ita
sum ad scribendum impiger / & in hoc munere siue studio siue natura
minime cessator. Non tamen erat quod uerereris silentio etiam diu
turno amicitiam nostram posse labefactari. perpetuus amicus sum ego non tem
porarius. Et firma satis non est amicitia si qua uelut tibicines has litterarum sibi
uicissitudines postulet / que (ut Plauti dixerim uerbo) quasi nutantem infirmulcu
lāq; surcilent. Sed ut ad ea ueniam / que scribis adhortaris me tu ad actuosam ui
tam & ciuilem. frustra me & in ignominiam quasi / ac contumeliam tam diu phi
losofatum dicens / nisi tandem in agendarum tractandarumq; rerum palestra de
sudem. Et equidem mi Andrea oleum operamq; meorum studiorū perdidissem:
Si ita essem nunc animatus ut hac tibi pte accedere & assentiri possem. Exitialis
hac illa est & monstrosa persuasio quae hominum mentes inuasit / aut non esse phi
losofia studia uiris principibus attingenda: aut sūmis labiis ad pōpā potius inge
nū / q̄ aī cultum uel ociose etiam delibanda. Omnino illud Neoptolemi habēt pro
decreto / aut nil philosophandū / aut paucis / pro nugamētis & meris fabulis iam illa
accipiuntur. Sapientum dicta / firmā & solidā foelicitatē in bonis animi esse: Ex
traria hec. corporis: uel fortunae / aut parum / aut nihil / ad nos actinere. Sed inqui
es. ita uolo Martā amplectaris / ut mariam interim non deseras. hac tibi parte non

repugno/nec qui id faciunt/damno uel accuso/Sed multum abest ut a contēplan
di uita ad ciuilem transisse error non sit/non trāsisse pro flagitio aut oīo sub culpā
nota uel criminis cēseat: ergo uitio alicui uertetur. & uirtutem ipsam uirtutis gra
tia nil. extra eam quarens perpetuo affectet & prosequatur/ q̄ diuina mysteria:
naturā cōsilia/ perscrutans/hoc perfruatur otio/caterarum rerum despector & ne
gligens: quando illa possunt. lectatorum suorum uota satis implere. Ergo illibera
le/ aut non omnino principis erit non mercennarium facere studiū sapientie? Quis
æquo animo hæc aut ferat/ aut audiat? Certe nūq̄ philosophatus est/ qui ideo phi
losofatus est/ ut aliquando aut possit/ aut nolit philosophari. Mercaturam exer
cuit ille non philosophiam. scribis appetere tempus/ ut me alicui. ex summis Italia
principibus dedam. Adhuc illam philosophantium de se opinionem. non nosti:
Qui iuxta oratum se regum reges putant/mores pati & seruire nesciunt. Secū ha
bitant & sua contenti animi trāquillitate sibi ipsis ipsi supersunt. nihil extra se que
runt/ que in honore sunt apud uulgus/ in honore sunt apud illos/ & omnino que
cūq̄ uel humana sitit libido uel suspirat ambitio/negligunt & contēnunt. Quod
cum omnibus/ tum illis dubio procul faciendum est/ Quibus se ita indulgit fortu
na/ ut non modo. Laute & cōmode/ sed etiam splendide uiuere possint. Magne iste
fortunæ sublimant quidem & ostentant. Sed sape uti serox equus & sternax sessorē
excutiunt. Certe semper male habent/ & uexant potius q̄ uehant. Aurea illa optā
da mediocritas que nos uti mannus uehat equabilius. & imperii patiens nobis uere
seruiat non dominet. In hac ego opinione persans cellulam meā/ mea studia/ meo
rum librorum oblectamenta meam animi pacem/ regis aulis/ publicis negociis ue
stris aucupis curiæ fauoribus. antepono. Nec mei huius litterarii otii illos fructus
expecto/ ut in rerum publicarum/ æstu atq̄ tumultu iacter & fluctuem. Sed ut
quos parturio tandem pariam liberos & quod sœlix faustumq̄ sit dedam aliquid
in publicum/ si non doctrinam/ ingenium saltem & diligentiam quod oleat. Et ne
credas nostræ industriæ. & laboris quicq̄ remissum. scito me post multam assiduis
indefessisq̄ lucubrationibus nauatam operam hebraicam linguam chaldaicamq̄
didicisse/ & ad arabicā euincendas difficultates nūc quoq̄ manus applicuisse/ hæc
ego principis uiri/ & existimaui semper/ & nunc existimo. Sed hæc ut uere ita seue
re dixerim equidem principes istos excellentissimos in primisq̄ magnanimū Barri
ducē Ludouicum/ ita colo & ueneror/ ut ex italiæ principibus neminem magis. illi
me multum multis de causis debere intelligo/ & nihil est tam graue/ nihil tam ar
duum quod (mihi si detur facultas) demerēdi hominis causa facturum nō sim. Sed
quæ illorum est amplitudo/ & mea tenuitas ut ego ipsis non egere non possim/ ita
egere ipsi aut mea opera/ aut meo istuc aduentu/ nullo modo possunt. Romam p
pe diem proficiscar inibi hyematurus nisi uel repēs. casus uel noua intercідens for
tuna. alio me traxerit. Inde fortasse audies quid tuus Picus in uita umbratili & sel
lularia contemplando profecerit/ aut quid tandem (dicam enim quāq̄ arrogātius)
quid inq̄ quando tu illi istuc accedenti doctorum copiam polliceris aliorum operæ

indiget in re litteraria. Romæ & ubi/ ubi terrarum fuero/ habebunt principes isti.
cui imperent/ quem uelut trusatilem ut inquit Plautus molā pro arbitrio uersent.
Quod scribis de re uxoria/ nec temere/ nec de nihilo dictum existimo: Sed dauus
sum/ Edippus non sum/ nec si sim esse uolo. Id quicquid est/ si uideatur Latius expli
ca/ sin minus esto harpocrates. Et ut sese res dant i arma cōsiliū capio. Rhythmos
meos ethruscos non est q̄ desideres. Iam dudum amatoris lusibus nūctium remis
simus/ alia meditates/ Sed hoc te quoq̄ monitum uolo/ lauram tuā. si eam effes
editurus/ supprimas adhuc aliquot dies. Nam forsitan paulo mox legent nostri ho
mines de amore (Vide quid dicam) que non dum legerunt. Et tu annotare pluri
ma poteris/ que ad rem tuam plurimum facient. de alibrana/ quamq̄ dignus non
est/ de quo uerba faciam/ hæc tamen dixerim benemeritum illū domino male gra
tiam rettulisse/ Nec est q̄ fugam suam in quemq̄ alium/ q̄ in se ipsum reiciat aut
deriuet/ quando meis domesticis/ quod negare ille non potest/ nō minus fere/ q̄ mi
hi debet. sed non primum/ nunc ut tu nosti/ aut fidem sefellit/ aut dominū Ludisi/
catus est. Scio quid postq̄ etiam aufugit in me ille & de me/ Sed non curat culicē
elephas/ Et condonatū tibi uolo quicquid ante hac leuis homo peccarit. sed ne abu
tatur in posterum patientia mea/ ne qualem se mihi ille immerito prestitit/ tallem
me ego illi tandem prestare cogar. Quod amicum illum tuū/ cui in amorē res ma
le cessit/ apud Florianum nostrum excusaueris/ ex officio fecisti: habet ille quidem
& ex historiis & ex poetis/ ex ipsa etiam philosophia unde se a nota criminis uendi
tet/ habet unde magnorum se hominum preiudiciis dauidis/ presertim Salamonis
q̄ tutetur: ut Aristotelem taceam. qui dum nonnullas etiam meretrices sepe depe
ribat/ suorum de moribus præceptorum nil meminit/ quādo amatæ feminæ uti ce
reti eleusinæ sacra fecit. Sed ille hæc tutamenta: & quasi propugnacula sui facino
ris non amplexatur modo uel amat. sed odit/ & reicit/ & reculat/ iacturam quæri
tur suam/ non culpam deprecatur. dolet q̄ peccauit/ non defendit. Et mihi quod
uel hoc nomine uideatur Cæteris excusandus/ q̄ ipse se nil excusat/ nihil homine im
becillius/ nihil amore potētius/ Hieronymi illa inuicta & incōcussa mens/ dum cæ
lo tota inheret puellarum choris intererat. Quæ illū pestis potuit uel infestare quæ
non edomabit? Si hoc amor in heremo/ in humo collisis membris/ in ebdomada/
rum potuit inedia. Quid in pluma/ in umbra/ in omni deliciarum affluentia non
poterit? Accedit q̄ ille nunc primo cecidit ruine huius alioquin insolens & igna
rus. De neptuno conqueri potest/ qui semel tantum naufragium fecit. Si ad eun
dem iterum offenderit lapidem/ nemo manum porrigat. nemo misereatur. Nunc
nō excusari iure nō pōt. Quæ ita facti penitet/ ut fauor excusatiōis se dignū ipse nō
existimet. Sed hæc etiā nimis quādo amicus tuus huiusmodi facti memoriā/ non
solū aliquo mō litteris tradi sed qd sequēs uita eius faciat obliterari penitus cupit.
Vale. Christophorus nō aderat cū tuas accepi. domino tuo et uniuersæ Bonromæ
familia/ quā & amaui semp/ & nūc plurimū amo. me nō uulgariter cōmendabis
Perusiæ. xv. Octo. Mccclxxxvi. anno gratie.

Ioannes Picus Miran. Io. francisco nepoti. S. plurimam.

g Ratissime mihi fuerunt littere tue. Non ob id modo q̄ iam pridem de te nihil audiueram. Sed & q̄ ea mihi significabant quibus sum mirifice delectatus: quando eadem & tibi sunt grata & deo gratissima esse non dubito. Tu quoq̄ nihil dubites si modo qua capisti uia perrexeris mercedem tuam topiosam in celis esse futuram. Ego nundum satis habeo exploratum eundem Romam mihi sit nec ne. Et quantum equidem assequi possum coniectura / futurum potius credo ut illuc mihi eundem sit: causam nosti. hoc ubi certum habuero statim te certiore reddam ne si huc forte ueneris (quod alioquin ego sum opere uellem) aut me hic non inuenias aut statim discedente me in patriam tibi sit redeundum. Interim domi esse poteris nisi tu quidem aliter sentias. Sed & illud memineris habere te uxorem cui nō aliter corpus tuum q̄ deo ipsam aīam debes. Est illius desiderio aliqua ex parte satisfaciendum: cogitandumq̄ tibi est quid illa ex habitu corporis ex aetate aut appetat aut appetere possit. Quid ex pudore ex uirtute non petat. Cur enim pudeat hac scribere quae & paulus scribit apostolus: Nulla est se re res in qua te magis suspicer errare posse. Et quidē falluntur nostri homines plurimum qui obligatas quidem addictasq̄ sibi uxores putant suas. se uxoribus nihil: Sed posse de se: quicquid illi censuerint pro arbitrio statuere. Deniq̄ tuus totus esse non potes qui semel nuptiarum legibus te subiiciens uxoris esse uoluisti: potes nihilominus totus esse dei quem & tibi promereri dum ut legi eius obtemperes tibi ipsi etiam in his quae sunt dei minus obtemperas. Sed de his alias tecum coram etiam sum loquutus. Ego ut primum aer uernauerit hoc est inter primos quadagesime dies. cum me. s. ex his graecoꝝ librorū salibus extricauero statim ferrariam ueniam. iterum sacris litteris in ista: praecipueq̄ euangelicā lectioni quae animam identidem ad deum adducat: quem inde abducere & mundus & demon ille illecebris hic fallacis dies noctesq̄ non cessant. Vale animae dimidium meae & deum ora pro me. Cum primum de mea romam uersus profectioe aliquid statuero te certiore reddam Floren. xxvii. Nouembris. Mccccxxxii.

Ioannes Picus Miran. Ia. Antiquario suo. S.

i Nter uoluptates / quas cum eram Florentiae de Politiani cōsuetudine maxime capiebam. Viri mea sententia / nostro aeuo omnium litteratissimi / nō erat illa mediocris / q̄ tuas ad ipsum Epistolas graues illas semper / & elegantis / ut quāq̄ accepisset / statim mihi dabat legendas. Delectabat i illis me uehemēter / & prudentia quādā singularis / qua magnis etiam i rebus / negociisq̄ tractādis a prudentissimis commendatis / & orationis cultus atq̄ sobrietas: tum q̄ in nō nullis honorificam nostri mentionem faciebas / non solum mihi tuae litterae placebant / sed in illis quoq̄ ipse mihi placebam / Scilicet testimonio tanti uiri cedente cō

scientia: quae non nihil dissimulans quod sentiret: qua si ipsa se proderet / non magnopere pugnans & prope modum uolens fallebatur: Ita duplici nomine tibi erā deuinctus / inde tuae uirtutis / hinc collati sapius in nos non officii modo / sed benefici: cogitavi non semel agere tibi gratias per epistolam / ne forte parū gratus / aut ne tecum rusticus existimarer: Verum cum tu Politianusq̄ noster pulcherrimum quoddam inter uos litterarum commercium exerceatis / nolui minus importuna Pica obstrepere / qualiq̄ male uocalis Anser / alterne sibi concinnantes olores inter turbare: Alioquin tibi animum nostrum per Politianum nostrum patere sciebā: Tum conscius infantiae meae interprete utebar eloquentissimo. Nunc ab ipso missae ad nos tuae litterae sunt / quas ad Ricium nuper dedisti / Iuuenem ingeniosum: i quibus tantum tribuis mihi / quantum nec optare ausim / nedum mereri me credā Rupit officii magnitudo nostrum haecenus nescio an in ciuile / certe non superbū silentium / nec potui tibi non agere gratias i mortales / non q̄ premas me laudibus immodicis / quas non agnosco: sed q̄ ita me ames / ut tuum illud alioquin constans robustumq̄ iudicium tantopere tamen in nobis sub amoris pondere uacillauerit. Debeo igitur tibi super q̄ uel ego possim persolvere / uel tu facile credere nec ē q̄c̄ tam arduum tam difficile / quod non aequē pro tua dignitate sim facturus / ac pro mea salute. Tu quod in Politiano me possidebas haecenus / nunc uero nihil mutata re tuis tantum rationibus Pici nomen quod suberat explicabis. Vale. Ex Agro Ferrariensi die. xxviii. Iunii. Mccccxxxiiii.

Praeclenti atq̄ doctissimo. Viro domino Iacobo Antiquario tanq̄ patri.

Ioannes Picus Miran. Andreae Corneo. S. D.

f At factū est plane uotis meis abunde satis Andrea carissime. Quando qdē ex tuis ad Christophos utriq̄ nrm carissimū litteris accipi istie te cū tuo & cōmodo & dignitate uiuere. Est. n. fuitq̄ semp hoc a me optatū maxie / tibi eē bene atq̄ beate / & quo nihil demū hēo maius dicere p̄ meritis tuis. Qd q̄ te euetus nūq̄ dubitavi. Atq̄ hoc unū mihi semp cōstitit dum uel lingua tibi supstes esset / ubi ubi gentium fores futurū te i sublimi Noui (qd̄ citra adulationē dictū sit) ai tui generositatē / q̄ nihil humile aut plebeiū patietur. Noui uirtutes tuas doctrinam / mores / atque prudentiam: Quae omnia / te quocūque collineabis / facile perducent. Valitudinem tantū tibi timeo / tot morbis ab ineunte aetate ut mihi narrare solitus es i hāc usque diē oppressam debilitatā tam magis q̄ fractā / adeo & illa tuū mouit igeniū / ut uinci nesciat: sed p̄petua quadā soliditate sua aduersus fortunae ictus strenue pugnet habe quāso nō minus ualitudinis rōnē q̄ fortunarū quādo qdē hae ubi uita deficit nullae sunt Qd̄ uero de me ap̄ oēs honorifice uerba facias / facis tu qdē pro tua & humanitate / & uetere i me beniuolētia de beoque ob id tibi tm̄ quātū q̄ debet maxime: Sed uereor ne tuā ipsemet relā rete /

xas dum meas ineptias / & quæ mihi in ætate teneriore nugæ profluxerunt in publi-
cum euocas sunt enim ea omnia inepta satis & inerudita uel si etiam cum eis beni-
gnissime decidatur / non ea certe sunt / quæ eam / quam de me isti homines oratiõe
tua opinionem iam forte conceperunt / sustinere possint. Quali acūque sint mittē
da duxi / ut tibi uel totius famæ dispendio satisfacerem. te tamē rogatum uelim / ut
hæc leuiora omnia habeas : Nam si res tandē desiderabis meas / & grauiora habe-
mus in manibus que ad umbilicum nundum ducta sunt . Et hæc quoque ipsa
quæ misimus / absolutiorē posebāt limā. Verū & tēpora & philosophiæ studia / q
bus maxie inuigilo ab ope me diuerterūt. Redibimus tam aliquādo admulas & si
qd excuderimus tuis auribus dignū / curabimus ad te p̄tinus delatū iri. Vale.

Ioannes Picus Miran. R. C. C. S.

m Atteus noster uir officiosissimus & salutem mihi plurimam tuis uerbis
dixit & quo me amore / qua beniuolentia prosequare apertissime deda-
rauit. pollicitus in super & tuo / nomine studium / operamq; tuam si quan-
do his mihi uti contigerit. Cui officio utinam par essem pater humanissime. Susci-
pi enim me in tuam fidem & inter tuos connumerari & optaui semper / & speraui.
At obuium habere te ultro me tam benigniter / tam amicis tam liberalibus pollici-
tis adeuntem / & quasi ad amicitiam si licet sed p̄ te licet uocantem tuam / & speram
meam / & uotum omne superauit. Quid enim aut quantū est ab eo inuitari / a quo
fuerat satis nō excludi: Quamq; fecisti rem / & si non me / te tamen dignam. pote-
ram enim pro meis meritis non admitti. Non poteram pro tua humanitate etiam
non uocari . Quamobrem quantum aut mihi gaudeam / aut tibi debeā quo pa-
cto explicem qui nec concipio: Certe ob hec tanto magis tibi debeo quanto minus
hec (que nulla ex parte) mihi tu debeas. Neque enim nimis sunt illa grandia & ni-
mis multa que & Mattheus / & amici reliqui rettulerunt ex uoluntate potius q̄ ex
iudicio me extimantes. Sed qualis tamen / aut quantus sum patiari me quoq; in-
ter omnes esse / qui tuas uirtutes / ut taceam cetera / colunt & admirantur per quas
in te est uidere / & quod uincat antiquitatem / & quod uinci a posteritate non pos-
sit / ut dixerim hoc merito cum inte nihil / quod uel i honesto / uel prudentia uel do-
ctrina sit positum desideretur. desiderari hoc unū debere ab omnibus / ut per te ali-
quando iuxta Platonis uotum summa potentia cum sūma sapientia coniungatur:
Sed hæc a deo a te interim hoc peto & rogo ut mihi non referende gratiæ / neque
enim locus aut per tuam amplitudinem / aut per meam tenuitatem / sed te yandi
animi erga te mei / testandæ fidei & obseruantia occasionem prestes. Experieris Io-
annem Picum hominem supra omnem opinionem tibi deditum & deuotum de
quo polliceri magis tibi nō potes / sed potes ea oīa quali acūq; sint q̄ sunt i eo qbus
tu ipse cū uteris splendoris tui aliqd inuehes sicutq; magna cū tua esse ceperint / quæ
dum sunt mea magna esse non possunt. Vale.

Ioannes Picus Miran. suo Alexandro cortefio. S.

g Ratissimæ mihi fuerunt litteræ tuæ quas nō ut putas ad ignotū ignotus:
sed ad amicū & qdē ueterē amicus ne dū ad notū notus nup dedisti / no-
sti. n. & tu me antea ut scribis / & dignū existimasti quē amares. Ego iti-
dē de tua doctrina atq; uirtute cū a plerisq; tū a Politiano nostro sapius audiui cu-
ius iudicio q̄s nō cōfidat: fecit ille apud me tuæ p̄bitatis fidē / facere pōt & apud te
ceptæ meæ iam pridem beniuolentiæ. Cui quidem & si erat maxima / per epistolā
tam tuā eos scito cumulos accessisse quos cōcipe aīo uel pauci possint. Quid. n. il-
la suauius: qd eruditius: ut ē docta: ut ē amabilis & puccio nō de me amice ma-
gis q̄ uere loquēti largissime subscribes. p̄fecto nec mihi qcq̄ illa gratius a te pote-
rat cōtingere. nec tua de me opinione qcq̄ honorificentius / p̄ qbus uniuersis & ti-
bi gratias ago q̄ maximas / & quecūq; aut mea / aut in me sunt debere Alexandro
meo me cōfiteor. epistolā quā petis nostrā ad Laurentium medicē / ad te mitto.

Ioannes Picus Miran. Dominico beniuenio. S.

f Alue mi dominice i domini sortem: electe gratæ mihi fuerunt litteræ tuæ
gratius q̄ & corā ex fratre dum hic agebat & p̄ litteras ex Petro antonio
nō cognoui firmiori te esse hitu corporis & meliori stomacho. Cura si nos omnes
si littere tibi sunt curæ / ualitudinem tuam / de qua p̄fecto non ob id tantū sui sem-
per & sum sollicitus q̄ te amo (amo. n. uehementer) q̄ p̄p̄e q̄ litteras amo / quas te
cum simul periditari & credo & certe scio. Si qua nostra de te beniuolentia tibi ret-
tulit frater / fidem habeas plenissimam si quid de nostris laudibus / tam parum ei
credas q̄ ille me multum amat. Commentariolum nostrum non est q̄ admireris
otiosi cū esse uoluimus / & omnino nihil agere id egimus animū remittētes potius
q̄ intendentes. Omnino preliudium est cōmentariorum quæ in platonis symposiū
meditamur. Erit in illis quod tu saltem ames & laudes qui omnia nostra amas &
laudas. De concilio / de questionibus / ut puto rettulit frater iā nosti cur scripserim
me tibi laborare / quod a me maxime lubens faciam / cum te intellexero ex ea qua
laborasti huc usq; corporis imbecillitate / in primam optatamq; ualitudinem resti-
tutum / quam tibi eo animo precor & opto quo mihi tu salutem animi precaris &
optas. Vale ex fratta. x. Nouembris. Mccclxxxvi.

Ioannes Picus Miran. Andree comeo. S.

• T si ad te litteras dedi aut raro aut nūq; cogitaui tam de te & tuis rebus
aut sape aut semp. Sed nolo tibi spē uendere nec prius ad te scribā qd fa-
ciam in tuā utilitatē q̄ cū scribere potero qd p̄fecerim. Quod si nūq; pro
tuo uel meo infortunio continget malo credas me nihil potius q̄ frustra in tuis re-
VV iii

bus laborasse. Sed forte latior tibi erit fortuna quā aut ipse speres aut illa soleat carmina nostra nō est quā tua laura moretur quā reuocata ad incudē sūt ut pressius aformentur nec prodire quo nunc sunt uultu / audent in publicū. Differt autē emēdationē instans ratio & urgens noui operis quod habeo in manibus hortatu Laurentii medicis in quo dauidicos hymnos non solū illumino longiori interpretamēto / sed quā quos ecclesia decantat hi a. lxx. uersi sunt interpretibus eamque traslationem plusquam sexcentis locis uti parum fidelem hebrei coarguunt ego proprietati inuixus hebraicā & chaldaicā litteraturā cum & sensuum integritati illos ab omni iudeorum calūnia assero & defendo. Reliquum non est quod scribā nisi ut me Hermolao quotiens hominem uides totiens non uulgariter cōmendes. fac item uir doctus & grauis Iacobus uolateranus amari se a me uehementer intelligat a quo si epistolae simmachi ad paucos dies dū. s. exscribantur unquam impetrauero perpetuo me sibi beneficio deuinciet. Vale. Mccccxxxviii.

Ioannes Picus Miran. Baptistae guarino preceptori suo. S.

q Vid contrahis frontem? an quā contra quam preceperis / atque ideo iniuria tibi inscriberem preceptori. Si preceptor nō es iure tuis non sto preceptis / Si preceptor es iure te appello preceptorem. Tu uero quid discipulum renuis quem tantopere laudas. pugnant haec inter se nisi alterum forte amoris est / alterum iudicii / & cuius laudes predicat ex beniuolentia / eiusdem errata ueris ex conscientia. ne. s. tibi pudorem faciant / quā possis forte laudator non possis preceptor non agnoscere. At recipe quāso me uel hac lege in participatum disciplinā ut te ego in nostrā / si qua erit gloriolā / participatum admittam plagas sustinerem solus. Sed quid frigidis iocis moror ardorem / meā letitiā / quam ex tuis litteris / ex tua tā graui tam honorifica laudatione concipi. nunc demum mihi arridet. Nunc mihi est grata heptaplas mea postquam sub tuo preconio quasi clipeo palladis iam se ostentat emulis inuulnerabilem. Hortaris me tu ad alias hoc genus scriptiones / quod frustra faceres nisi dum mihi plena adeo cera subscribis igniculos bonā imittens spei siciffes me ad scribendum quā fuerim antea longe fortiozem. Adeo enim tam iudicio tuo mihi confido / ut quod totius instrumenti ueteris enarrandi onus suscepi. Cui omnino sum impar iam tamē solito longe fortius feram / quod attinet ad libros fortasse tibi melius satisficerem si indicem haberem eorum librorum qui sunt apud te quoniam possent multi ad rem tuam facere / quibus tamen nō egeres / Laurentio medici tua predicta uirtus te fecit commendatissimum / Neque unquam iter nos mētio de uiris doctis huius aetatis / quin plurimus in ore sit guarinus praesertim cum noster interuenit Politianus (interuenit autem semper) qui tibi tantum tribuit quā

tum nemini. Vale nostrorum optime atque doctissime & pictorium nostrum cōes delicias quantum potes meo nomine saluere iube.

Ioannes Picus Miran. Antonio picimano. S. D.

n Ihil tota uita mihi fuit iucundius his litteris quas nuper a te accepi plenas amoris officii humanitatis ita sum foelix ut te non fallo / nisi mihi ille forte dies iucundior quo me ipse & grimannus nescio tuus an meus magis / & conuenistis amice / & honorifice saluastis / quā enim uelut personam mutuati non qui eratis / sed quasi nescio quos lepido cōmento nominum mihi uos exhibuistis / suauissimum tamen uestrum ingenium singularis doctrina / amabilis grauitas / liberalis modestia / ingenuū os / lepidissimus sermo / grimannum mihi & picimannū apertos uerosque representabant. Quare & si ipsa falli nomenclatura fraudari tamē uoluptate non poteram / que mihi ex uobis debebatur. dissimulare nomina potuistis / uirtutem non potuistis / que suo se prodit fulgore & latere nescit. Illa de rebus physicis tam grauis tractatio / ille acres contortae argumentationes / illa iudicia castigatissima quos poterant alios quā uos ipsos mihi denuntiare. Gratulabar ego mecum met tacitus cum uos audiebam / aetati nostrae quā non unum ut putabam grimannum non unum picimannum / sed duos grimannos duos picimannos fecundior protulisset ut autem mihi noster Politianus qui nam fuisset indicauit iam non tam aetati meae quā meo capri iudicio gratulari ita mihi agnouisse in uobis omnia sum uisus quā in illis. i. uobis cōstantissimo esse omnium testimonio deprehēderam. Sed uide ut me agunt transuersum & a tua epistola ad se uestre laudes abducant. quāquam & illa eodem quoque uocat uel nolentem sed reprimam me ne uidear quasi mutua opera uelle laudibus satisfacere quibus tu plurimis me cumulaisti que siue ex animi sunt propensione / siue ex iudicio nescio honori an uoluptati mihi maiori fuerint. Debeo plurimum mi picimanne animo isti erga me tuo: Sed fac quāso tu quoque si quando accidit de me periculū de mea. s. inte uoluntate. Cognosces hominem ita amantem tuae uirtutis & studiosum ut nec ipsi grimanno tuo primas inte amando sum concessurus. Vale. die. ix. Iulii. Mccccxxxviii.

Ioannes Picus Miran. Ignoto amico. S. D.

q Visquis es noster eris / postquam Roberto saluiato nro / ut per eius accipi singularem es cōiunctissimus legi litteras tuas ad mitridatē quas illi absenti redere non potui. Amare te in illis capri nō tam iam eo noie quā te Robertus amat / quā quā te amare litteras / Et (quā est principalius) sacrae regis & legis studiosum esse cognoui. Et quā de his que petebas uisus sum mihi posse aliqua ex parte tibi satisfacere

ut hinc bene nostrā auspicarer amicitia / uolui qd ego sentire tibi significare . Q d
certe facere longe locupletius / si hic illos meos oim hominū amicos . i . meos libros
hērem quos cōsulerē sed me illi iā romā q̄si anteambulones dominū p̄cesserū t . &
ego ipse hac petalatus iam & caligatus i procinctu cū essem ad te dedi tam familia
riter q̄ festinanter . quod petis de Iosepho scias iustum Iosephum apud hebreos nō
reperiri . Sed Iosephi epithoma . i . breuiarium quoddam in quo & multa sunt cō
mentitia / & que de decem tribubus ibi leguntur que post babyloniam captiuita
tem postliminio non redierunt ea esse notha & adulterina ex hebreis mihi plures
confessi sunt . Quapropter illorum Iosepho nulla oīno fides adhibēda . In Iosepho
greco scio esse quedam que de Christo & fidei & honorificam faciant mentionē
Sed eadem esse penitus cum his que in latinis codicibus leguntur / non assererem
nisi exemplar grecum cuius hic mihi nulla est copia recens legerem & ut ad ea ue
niam que de chaldeorum hebreorumq; litteris desideras : percunctatus sum ego le
pe & mithridatem & multos hebreos de his que apud Hieronymum in galeato p
logo leguntur ubi ille scribit eisdem olim fuisse sammaritanorum & hebreorū ca
racteres . Esdrā autem post instaurationem templi sub zorobabel alias adinue
nisse litteras que nunc sunt in usu nescios se huius mutationis oēs predicant / & (qd
est maius) pro comperto habent hisdem quibus nunc utimur in hebraica literatu
ra apicibus usos & Mosē & patriarchas antiquos omnes . Cui sententię ut nunc
mihi / subuenit / fidem maximam facit scientia cabalę cuius scriptores qui cum ip̄o
Esdra in synodo fuerunt sub ipsis litterarum caracteribus & figuris quibus nunc le
gem descriptam habemus dissimulasse Mosē diuina mysteria / & uolunt & pro
bant quod esse nullo modo posset si aliis Mosē ab his quibus nunc utimur cara
cteribus usus fuisset . Quo tam tutari dictum Hieronymum possim / hoc unum
habeo quod nuper legi in commentariis libri quem pater antiquus Abraam decre
atione edidit dum enim duas illas & triginta portas quarum meminit auctores in
terpretantur / dicunt numerū illum ex decem numerationibus & duabus ac uigin
ti litteris conflare . Reliquas autē litteras que sunt memlade / phe / chiaph . & nun /
que duplices dicuntur quarum characteres sunt ab episcopis siue pre
fectis additas fuisse hoc forte Hieronymus intellexit cuius testimonium & haberi
apud omnes omnibus in rebus debet & habetur profecto apud me sanctissimum .
Alphabetum chaldaicum quod petis / nec a mithridate impetrasses / nihil per illū
licet ut a me impetrare possis a quo posses omnia . Nam ille docere me chaldaicā
linguam nulla uoluit ratione nisi adiuratum prius / & quidem conceptis uerbis / ne
illam cuiq; traderem : facere fidem huius rei tibi potest noster Hieronymus benie
nius qui cum adesset forte dum me ille docebat / furens mitridates hominem elimi
nauit . Sed ne frustra omnino scripseris uicarium habeas pro caldaico arabicum al
phabetum / quod mea manu tibi annotatum mittitur . Reliquum quod scribam
nihil est nisi me tui quisquis sis / esse non posse non amantissimum / si ego te aman
tissimum esse bonarū artium intellexero . Vale ex fratta . x . Nouēbris . Mcccclxxxvi .

Ioannes Picus Miran . Io . Francisco Pico nepoti . S .

Elix es fili quando nō solū id tibi tribuit deus ut bene uiuas . Sed ut bene
uiuens a malis tam ob id maxie quia bene uiuis / interim male audias .
aqua . n . laus a laudatis laudari / & improbari ab improbis . Sed non p̄tea te
foelicē appello / qa hac tibi calūnia gloriosa ē : sed qa dominus Iesus q̄ uerax imo ip
sa ueritas ē futurā affirmat mercedē nostrā copiosam in cœlis / cū male dixerint no
bis hoies / & dixerint oē malū aduersus nos mētiētes p̄p̄ eum . Apostolica / si nescis /
hac dignitas ē : Dignū haberi q̄ p̄ euāgelico noie ab impiis infameris . Quādo apo
stolos legimus apud lucā gaudētes a cōspectu abiisse cōciliū / qa digni habiti essent
quibus p̄ noie Iesu cōtumelia irrogaretur . Gaudeamus igitur & nos si tāta apud
Deū gloria digni sumus : ut eius gloria i ignominia nostra manifestetur . Et si quid
a mūdo durū patimur ac molestū / dulcissima illa domini uox nos cōsoleat . Si uos
mūdos odio habet / scitote qa priorē me uobis odio habuit . Si mūdos illū odio ha
buit p̄ quē factus ē mūdos / nos uilissimi homūtionēs / & si flagitia n̄ra pensitemus
dignissimi oibus p̄bris / usq; adeo / si qs d̄trahat si qs maledicat agre feremus ut ne
ille maledicat / male ageat ip̄i incipiamus . Excipiamus hac potius alacres maledicta
& si nō ea foelicitas n̄ra ē ut p̄ uirtute / p̄ ueritate / quē admodū olim heroes nostri /
uerbera / uincula / carceres gladios sustineamus / satis nobiscū bene actū putemus si
uel cōiuria hominū improborum / detractiōes / odia / patiamur ne omni nobis merē
di occasione sublata / p̄mii etiam spes reliqua nulla sit . Si bene uiuentem te hoies
laudent / potro uirtus hac tua quatenus quidem uirtus est similem te xp̄o facit : sed
quatenus laudata ē / facit dissimilē : q̄ p̄miū suę uirtutis ab hominibus mortem
crucis accepit : p̄p̄ qd & deus / ut inqt apostolus / exaltauit eū / & dedit illi nomē qd
ē sup̄ oē nomen . Optabilius igitur crucifigi a mūdo / ut exalteris a deo / q̄ exaltari a
mūdo ut iudicaris a deo . Ille . n . crucifigit ad uitā . hic exaltat ad gloriā : ille exaltat
ad casum : hic iudicat ad gehēnā . Denique si tibi mūdos applaudit fieri uix potest
ut uirtus quę tota sursum erecta solum deum debet habere cui placeat blādiēti se
paulisper hominū gratiā nō indinet : & si de sua ēt integritate nō perdit / perdit ta
mē de p̄mio / qd cū in terris incipit p̄solui ubi oīa sunt exigua / minus erit i cœlo ubi
oīa sūt imēsa . Foelices cōtumelię q̄ nos tutes reddūt ne aut iustitię flos pestifero
inanis glorię flatu marcescat / aut popularis rumusculi uano auctoramto aternita
tis stipendia nobis imminuantur . Amplectamur fili has contumelias / & de sola
ignominia crucis domini fideles serui sanctissima ambitione superbiamus . Prædi
camus inquit Paulus xp̄m crucifixū hebreis qdē scandalū / gētibus stultitiā / nobis
autē dei uirtutē & sapiētiā . Sapiētiā ista mūdi stultitiā ē ap̄ deū / & stultitiā chri
sti illa ē quę sapiētiā uicit mūdi p̄ quā placuit deo saluos facere credētes : si insanos
eos esse non dubitas qui uirtuti detrahunt tuę / & christianam uitā / hoc ē sapiētiā
insaniā uocant : cogita quāta tua ēēt insania / de insanorum iudicio a recta uitā in
stututo dimoueri : cū error ois emendatione tollendus / nō imitatiōe augēdus sit :

hinc illi / baubentur / allatrent / tu ceptum perge iter intrepidus: & de illorum nequitia atq; miseria quantum ipse debeas Deo perpende. Qui sedetem in umbra mortis illuminauit / & de illorum cætu translatus qui in densissimis tenebris deui huc illuc sine duce bacchantur / filiis lucis associauit. Sonet uox illa domini suauissima in auribus tuis semp: sine mortuos sepellire mortuos suos / tu me sequere. Mortui enim sunt qui Deo non uiuunt / & in hoc temporariae mortis spatio / laboriosissime sibi aeternam mortem acquirunt. A quibus si petas quo tendat quo sua studia opera curas referant: quem deniq; finem sibi praestituerint in cuius adeptione scelices futuri sint / aut nihil omnino habebunt quod respondeant / aut pugnantia secum controuersaq; sibi ipsis uerba uelut phanaticorum deliramenta loquentur. Neque enim sciunt ipsimet quid agant / sed more eorum qui fluminibus innatant / male in portata consuetudinis uelut quasi torrentis impetu feruntur: & hinc cecante eos nequitia / unde ad malum Sathana extimulante ruunt praecipites in omne facinus caeci duces caecorum / donec improuisa eos occupet mors / & dicatur eis: Amice hac nocte repetent animam tuam a te / hac autem qua paraasti cuius erunt. Tunc his inuident quos despexerunt / laudant quos deriserunt: & imitari eos uellent cum non possunt / quos dum poterant sequi / persequi maluerunt. Obde igitur fili Carissime auribus ceras / & quicquid dixerint / quicquid senserint homines de te pro nihilo habens solum iudicium Dei specta / qui reddet unicuique secundum opera sua / in reuelatione sua de caelo cum angelis uirtutis suae / in flama ignis faciens uindictam in eos qui non nouerunt Deum / nec paruenerunt euangelio eius. Qui poenas (ut ait apostolus) dabunt in interitu aeternas a facie domini & a gloria uirtutis eius cum uenerit glorificari in sanctis suis / & admirabilis fieri in oibus qui crediderunt. Scriptum est / nolite timere qui corpus possunt occidere: Sed qui animam potest mittere in gehenam. Quanto minus hi tibi timendi sunt qui nec corpori tuo possunt nocere / nec animae: qui si nunc tibi detrahunt ex ratione uiuente / nihil detrahent minus si relicta uirtute uitae obruaris: non quia illis uitium displicet / sed quia detrahendi uitium illis semper placet. fuge si tua salus tibi est cordi: fuge quantum potes eorum consuetudinem / & ad te ipsum rediens saepe in abscondito ora demittis matrem clamans cum propheta. Ad te domine leuaui animam meam Deus meus in te confido non erubescam / etiam si irrideant me inimici mei / & enim uniuersi qui sperant in te non confundentur. confundantur iniqua agentes superuacue / uias tuas domine demonstra mihi / & semitas tuas edoce me / dirige me in ueritate tua / & doce me / quia tu es Deus Saluator meus / & in te sperabo tota die. fac item cogites semper instantem mortem: & punctum .i. esse quod uiuimus & adhuc puncto minus: tum quod sit malus antiquus hostis qui nobis regna mundi promittit / ut nobis regna caelorum eripiat / quod false uoluptates quae ideo nos amplectuntur ut stragulent / quod dolosi honores qui nos sublimant / ut deinde precipitent / quod laetales diuitiae / quae quanto nos magis pascunt tanto magis uenenant: quod breue incertum / umbratile / falsum / imaginarium est omne illud quod hac omnia simul

etiam si ex uoto affluant nobis / praestare possunt: quae magna his & promissa & parata sunt quae contemptis presentibus illam suspirant patriam / cuius rex diuinitas / cuius lex charitas / cuius modus aeternitas: his atque similibus cogitationibus animam occupata quae suscitetur dormientem / tepelcentem accendant / uacillantem confirmet / & tendenti ad caelum diuini amoris alas exhibeant: ut cum ad nos ueneris / quod magno omnes desiderio expectamus / non solum quem uolumus / Sed & quale uolumus te uideamus. Vale. & deum ama / quem timere olim capisti. Bigus te salutat. Fer ta. ii. Iulii. Mcccdxxxii.

Ioannis Pici Miran. Deprecatoria ad Deum.

Al me deus / summa qui maiestate uerendus
Vere unum in triplici numine numen habes
Cui super excelsi flammata moenia mundi
Angelici seruit turba beata chori.
Cuius & imensum hoc / oculis spectabile nostris
Omnipotens quondam dextra creauit opus:
Ethera qui torques qui nutu dirigit orbem /
Cuius ab imperio fulmina missa cadunt:
Parce precor miseris nostras precor ablue sordes /
Ne nos iusta tui pena furoris agat.
Quod si nostra pari pensentur debita lance
Et sit iudicii norma seuera tui /
Quis queat horrendum uiuentis ferre flagellum
Vindictis: & plagas sustinuisse graues:
Non ipsa irata restabit Machina dextrae
Machina supremo non peritura die.
Quae mens non prima danata ab origine culpe?
Aut quae non proprio crimine facta nocens?
At certe ille ipse es proprium cui parcere semper
Iustitiamque pari qui pietate tenes:
Praemia qui ut meritis longe maiora rependis /
Supplicia admittis. sic leuora malis.
Namque tua est nostris maior clementia culpis /
Et dare non dignis res magis digna deo est.
Quam sat digni: si quos dignatur amare
Qui quos non dignos inuenit / ipse facit
Ergo tuos / placido miserans precor aspice uultu
Seu leuos maui / seu magis esse reos:
Nempe reos / nostrae si spectes crimina uitae

Ingrata nimium crimina mentis opus:
 At tua si potius in nobis munera cernas/
 Munera precipuis nobilitata bonis
 Nos sumus ipsa olim tibi quos natura ministros
 Mox fecit natos gratia sancta tuos.
 Sed præmit (heu) miseros tâta indulgētia fortis:
 Quos fecit natos gratia / culpa reos.
 Culpa reos fecit / sed uincat gratia culpam /
 Vt tuus in nostro crimine crescat honor:
 Nam tua siue aliter sapientia / siue potestas
 Nota suas mundo prodere possit opes /
 Maior in erratis bonitatis gloria nostris
 Illeq; præcunctis fulget amandus amor:
 Qui potuit celo dominum deducere ab alto /
 Inq; crucem summi tollere membra dei:
 Vt male contractas patrio de semine lordeas
 Ablueret lateris sanguis & unda tui
 Sic amor & pietas tua rex mitissime / tantis
 Dat mala materiam suppeditare bonis.
 O amor o pietas nostris bene prouida rebus
 O bonitas serui facta ministra tui
 O amor o pietas nostris male cognita seclis
 O bonitas nostris nunc prope uicta malis:
 Da precor huic tanto / qui semper seruet / amori
 Ardorem in nostris cordibus esse parem:
 Da sathanæ imperium / cui tot seruisse per annos
 Pœnitet / excusso deposuisse iugo:
 Da precor / extingui uesane incendia mentis /
 Et tuus in nostro pectore uiuat amor:
 Vt cum mortalis perfunctus munere uitæ
 Ductus erit dominum spiritus ante suum /
 Promissi regni felici sorte potitus
 Non dominum / Sed te sentiat esse patrem .

FINIS

Varia testimonia uitæ / doctrinæ & commentationum Ioannis pici Miran. Variis
 ex locis collecta: multis tamen horum celebratissimorū uirorum / tum aliorum pre
 termissis.

Epistolæ duæ fratris Baptistæ Mantuani Carmelitæ theologi doctissimi & eloquē
 tissimi. ad Io. Franciscum Picum Miran. Concordiæ comitem &c. de morte Io. pi
 ci eius patru.

Illustris domine . Nup audita morte Io. pici auūculi tui uiri clarissi
 mi atq; doctissimi / sic aīo consternatus sum : ut neq; pes neq; mens
 satis suo fungeretur officio. Parum abfuit quin & de deo / & de natu
 ra: sum conquestus: q; tantum lumen e mundo tam cito sustulerint
 tantum Italiæ ornamentum: tantam ætatis nostræ gloriā quasi ter
 renæ rei pu. bonis inuideant / nulla habita nostri ratione: succiderint . succiderint in
 q̄ dum cresceret: dum floreret: dum copiosissima ingenii sui fertilitate palceret uni
 uersos. Sed recordatus sententiæ Pauli qua inquit iudicia dei abissus multa: conti
 nui me / ne male de deo / & de operibus eius impia temeritate / sentirē . In occalu ui
 ri huius passa sunt magnam eclypsim studia litterarum: scientia rerum: integritas
 morum: erat enim (ut scis) In patruo tuo sic uitæ sanctimonix coniuncta linguarū
 eruditio: & humanarum diuinarumq; rerum cognitio: ut in uno eodemq; homi
 ne uiderer uidere Hieronymum / & Augustinum reuixisse. Atq; utinam opus il
 lud de concordia Platonis & Aristotelis anteq; decederet: absoluisset. Pollicebatur
 enim titulus eius omnem antiquorum philosophiam / & reconditissimarum / ac sci
 tu dignissimarum rerum apertionē . Omnia eius opuscula: que absoluit: que etiā
 imperfecta reliquit: sunt omni studio & diligentia conquirenda : nam cum a tan
 ta ingenii lælitate profluxerint: non possunt / non esse dignissima: quæ ab omni
 posteritate: legantur: amentur: & adorentur. ad quod officium te prouocarem: ni
 si te sic persuasum & animatum satis crederem. Deerat hoc familiæ tuæ decus im
 mortale: ut apud nobilitatem antiquissimam: diuitiarum & opum affluentiam:
 rei militaris gloriam: collocaretur etiam excellentia tantæ sapientiæ: ut omnia que
 apud mortales / summa laude digna sunt in unam domum tuam confluere. Te
 uero Io. Francisce summa ope niti decet: ut patru tui uirtutem hereditate posside
 as: & ut spiritus eius in te duplicetur: sicut heliæ spiritus in heliseo: hoc a te expec
 tamus: hoc requirimus. cum eius opuscula collegeris: precor: ut me quoq; partici
 pem reddas: & erit mihi opere precii / istuc tantæ uoluptatis gratia me cōferre cū
 sciero. Disticū in laudē eius ex tēpore factū q̄q̄ nō placeat: tam subiiciā. Vale prin
 cept optime & me ama. Mātua die .xxvii. Nouēbris. Mcccclxxxiiii.

Picus Ioannes / coelos: elemēta: deū q;
 Doctus: adhuc iuuenis sanctificatus obit.

XX

Illustris comes Io. Franciscæ dilatio honestissima tuæ responsionis credi fecerat / litteras meas in uia perisse: & dum propterea nouas ad te dare statuerem: iamq; incerpissem eas exarare: superuenerunt tuæ desideratissima: ornatissima: iocundatissima. Nocte insequuta. credo ex eo q; die cogitaue-ram dormienti mihi sub auroram tempore quo cerni somnia uera solent uisa ē ima-go patruī tui iam uita functi superuenire: & mecum multa de angelorum natura: de spirituum aeriorum / ac terrestrium: aquaticorum etiā speciebus: nominibus: officiis: cum summa utriusq; nostrum uoluptate discerere. Et cum eum interroga-rem cur balbus esset (balbus enim uidebatur) id signum esse respōdit imperfecti & inabsoluti sermonis: quem de rerum natura / & de philosophia iā dudum incoha-rat. Videbar accensus desiderio percunctandi de rebus occultis plurima: quæ nobis mortalibus mirabilia sunt / & ignota: & nescio quo pacto id primum occurrit quid s. amuleta prodesse infantibus: & corallia: & id genus alia: quæ infantulorū col-lo alligantur. respondit in his aliquando aliquid uirtutis inesse: & hoc ad magiam naturalem pertinere. sed ut plurimum damnatas consuetudines / & superstitiones eē. his dictis euauit. & ego expergestus diu multūq; cogitauī: quæ colloquuti fueramus in somnis: quia non inania esse sed penū aliqd habere uidebantur. Scribo autem hoc non q; in somniis ullam fidem adhibeam: id enim est & a professio-ne mea / & a natura alienum: sed quia non satis mirari possum quo nam pacto fiat ut dormientes disputent: doceant: discant: & a plerūq; faciant: que a uigilantibus fieri sit impossibile / uel certe difficile habēt certe nescio quid diuinitatis animæ no-stræ. & si sancte ac pie uixerimus / nec tot negotiorum ambagibus circūagerentur animi nostri: haberent nobiscum spiritus separati magna cōmertia. Sed de his ha-ctenus. Quod uelis / ut scribis / patruī tui uitam conscribere & laudo / & ut maturi-us id agas hortor / & obsecro: id enim officii tibi maxime congruit: & tibi pluribus de causis est assumendū: nam & stilo / & eloquētia plurimum uales. quod est na-turæ & industriæ / & dei donum singulare. Item q; gentilis eius sis: & tam mirabili uiro arctissima cognatione propinquus. quo sit ut eius gloriæ nō esse particeps nō possis. Nec ullo modo pati debes ut clarissima familia tua: q; tantū ornamentū ac splendoris amittat. Accedit ad hæc q; nulli magis q; tibi nota esse debet eius uita: quam tibi iam pridem imitandam proposueras: & quidem sapientissime: erat enim egregium quoddam sanctimoniarū & religionis exemplar. In quo totius sapi-entiarū lumen apparebat. Dicam ergo tibi quod christus dixit apostolis. colligite fra-gmenta ne pereant. & id tanto studiosius agendum quanto nobis: qui superstites sumus & futuræ posteritati magis est profuturum. Proculdubio & si uideo magis ei gratulandum q; postq; tam breui nauigatione tantū spiritaliū opū cōgessit / tā foeliciter in portum peruenit: non possum tamen de tanti uiri iactura tecum nō do-lere: Mors Georgii merulæ primum condiscipuli: postea preceptoris mei (nam sub Gregorio Tiphernate cōmilitauimus) tristitia me affecit: sed erat ille iā grādeus & senio ingrauescente iam inutilis & functus officio. Hermolai & Politiani duorū

illustriū uiroz lamtabilis occasus / attulit & mihi / & oibus litteratis graue cordoliū sed altius hoc uulnus insedit: & lōge maiore ī Pico nostro iacturā passa ē res litte-raria. Eloquētiæ cāpi lugent: mathematicarū artiuū studia cōciderunt. Philosophia ois / ac methaphisices & theologiæ altissima speculatiōes: quas ille amplificare / ac illustrare iā cepat: deinceps obmutescunt. Sed parco iā: ne dolori iusto plus indul-geā. Curādū magis ē ut ei & sciētiarū studiis ac exercitiis / & morū itegritate / ac reli-gione similes euadamus / & pari cū eo negociatiōe ditati: pueniamus olim quo il-le iā puenisse se gaudet. Quā primū potero ueniā: ut diuini eius ingenii reliqas in-mortales: quæ apud te sūt / uideam / & adorē. Interea scribendæ eius uitæ da operā & me ama. beneualeat. D. tua: cui me cōmēdo: Mātua die. iiii. Ia. Mccccxcv.

Frater Baptista Mant. Carmelita.

Epistolæ quinque Hermolai barbari uiri celeberrimi patriarchæ aquileiensis.

Hermolaus barbarus Io. pico Mirandulano. S. D.

V uero Pice adeo nihil mihi debes: aut silētiū: aut officii alicuius erga te mei noīe: ut mihi littere tue magno ēt rubori fuerint: qui negligētiā meā p tua deprecari ap me: cū utrūq; a nobis ap te prius quacūq; mercede redimi debuerit: hæc ingenii tui bonitas / candor æquitas: Agnoscis alienā culpā cū aut uitare aut piri certe possis: ī mutuo crimine sollicitus es: q; antecategoria & cā ēt meliore securus eē poteras: aut reus ē uterq; aut nō tu. Alioqn iā qd ad te at-tinet purgasti. Reliquū ē ut & ipse satisfaciā. Sed qd a me ad te potissimū scribi pōt: ihortabor ut lras amare pgas ī qbus es eminētissimus. monebo ut uirtuti & bonis moribus dedare / ī qbus tm pfecti / ut difficile cognitu sit. utri philosophiæ parti maiorē opam ipenderis. ei quæ spectatiuas & instrumta cōtinet / an ei q; dogmati-cæ paraneticenq; cōplectitur: oīo sūmū & hūano captu maius est: qd tu aut genio aut certe opifici tuo debes tā tenera atate cōsequutus qd extrema senectute ipudē-tissimū sit optare. Nō sunt hæc Pice tua: naturæ sūt: dei sunt: q; si aliqd tuum ē hæc maxime tua sunt. Vide quantum minus tua dici possunt: nobilitas fortune: ualitudo: forma: quibus bonis tam nulli cedis / q; nec illis: quæ magis tua sunt. huc te hortor conuerte: hoc diu & noctu uolue / quantum nomen ei sis qui te usq; adeo ditauit ut nec soluendo nec exputando sis unq; futurus: que possides. Cogita quā-tum possit: qui te ista posse uoluit: quantum amet: qui te de tam multis milibus sibi legit: qui senes puer fere uinceres quique nundum ephabus eruditorum homi-num coronas in admirationem doctri-næ tuæ uerteres. nisi hoc uides / nisi estimas / iam nunc affirmo tibi & libera uoce prædico: te non tantum esse quantum es. Im-mensum & infinitum est quod mihi de te pridem sponondi / & spondeo: sed opinio-nem presumptam nec oratio: nec predicatio conlequitur: facio ego ut solent: qui

B. D. L. O. L. D. B.

quanto plus aliquem miratur / & explicare uolunt quod sentiunt: eo minus id asse-
quuntur / quod uolunt. ut quod magnum aliquid animo concipiunt: uerba tamen
desunt / & moliri potius quam dicere potuisse uideantur. Proinde tu ne hac ausculta: quod
nec de te scribo forsque promo: sed illa potius intellige: quae intus de te solus & taci-
tus loquor tanto hercule maiora quanto cogitatio sermone / hoc est. Marsilium sa-
luta & Saluiatum tuum. De Politiano nihil opus est labores: quia breui (ut audio)
mecum erit. quo nihil mihi poterat in hac legatione tota iocundius accidere. biblio-
thecam istuc in dies maiorem & ornatorem instrui / tam gaudeo ut nihil supra: de-
bent Florentinis litterae: et inter Florentinos medicibus / & iter medices Lauratio:
qui gentilicium hoc familiae suae decus / non minori cura fouet / quam rem publicam cu-
ius administrandae constituendaeque ius habet. Vale Mediolanum Kalendis Ia-
nuarii. Mcccclxxxvii.

Hermolaus barbarus Roberto saluato. S. D.

Alleris Saluiate si quod aliud propter occupationes meas suspicaris fuisse: qua
f obrem tibi nudum responderim: uulgaris haec & iactata silentii redemptio:
Sed me hercule tam uera ut nisi tu eam probes / de meo in te amore: fide:
studio male meritis esse uidearis. gratissime mihi semper litterae tuae oes: sed illae su-
pra modum: in quibus mirandulani mei nomen atque mentio. nihil est uno eo mi-
rius in litteris: nemo quem laudari ornari in calum tolli malim. nemo a cuius predi-
catione digredi minus possim: in quo sum fortasse: nulli tamen esse uideor intem-
perans: tam multa in eo laus: tam nulla fini ut iam & ambitioni & assentationi lo-
cus desit. Apologiam eius legi: & in ea me / quid ille mihi tantum tribuit tam pa-
rum merenti: cur ordinario testi ne dicam Gregorio tam honorifica praefatione de-
nuntiat: Illo praesertim opere quo nihil subtilius: uehementius: acutius: de quo ta-
men satius est iudicium meum: differam tantisper dum plane totum perlego. Quae
autem rescire cupis quid agam: ecquid aliud possum dicere quam studeo: publica quae-
dam curatio: non nihil in statu ille meae detrahit imo studium non in statu. in sto. n.
acrius & pensum exigo acerbius: quam mihi his maior abstulit assiduitate satio quan-
to mihi negotiorum plus accessit: tanto aueritatis & alacritatis plus incussit. Itaque
ferias illas omnes quas ualitudini priuatus homo dabam in publica distribuo: ita
que mihi ex una causa deperit ac decedit alia ratione corrogo. Credo alias ad te scri-
psisse / aut dixisse tibi: qui ex me audierint instrumentum Aristotelis ita enim lo-
gicen peripatetici fere appellant: itemque libros octo de auscultatione physica: &
tris eius rectoricos in latinum a me pridem conuersos esse Dioscorides iam perfe-
ctus est / manus ei: nunc a me summa imponitur: parata filiae dos est: propediem
locabitur. Tum leuatus onere Aristotelem aggrediar totus totum: qui nisi alio
me deus aduocet: ab Dioscoridis edictione biennio fere prodibit absolutus utique in
logicis: & cum eo commentarii: quos in posteriores analiticos iam perfecimus. post

emissa haec inibo naturalia & diuina: Item Rhetorica & Poetica primae conuentioni
bus primae annotationibus oia eius philosophi uoluntaria per uirili mea instruere. Sunt. n.
& in problematis & in animalium historiis / nonnulla: quae claritatem lucemque de-
siderant / ea cursim & breuis annotationi lumine preterfluam paratus: Nihil pre-
terea nouum aggredi tota uita: et enim comprimenda mihi est aueritas / immo im-
probitas haec ingenii nedum rectibile ac fertile haberi se uult. i. operosum & ambi-
tiosum esse uideatur quotidie uerius experior quam dici solet paria esse amplecti om-
nia & nihil. Vale Mediolani. xii. Kal. Nouembris. Mcccclxxxviii.

Hermolaus barbarus Ioanni pico. S. D.

Xameron tuum nudius tertius ad nos saluati opera delatum ita auide le-
e gi: ut prima statim die / nec tota sine interspiratioe totum hauserim. Tria
in me in eo mirifice delectant: primum quod oratio tua docet / & mouet: id
quod & in sacris litteris ueteres theologos: & in philosophia etiam naturali pytha-
goricos & platonicos obseruasse constat recentioribus in docendo tantum sudan-
tibus: alterum quod in tanta rerum copia / & impunitate diripiendi / tam castas &
innocentes manus habes: aut in hoc scribendi genere: te ipsum non alium sequutus
esse uideare: atque hoc iam nec cum ueteribus / nec cum neotericis comune: sed tibi
peculiare atque tuum est: in quo quidem (sensum tibi meum aperiam) ita sum affe-
ctus: ut quoniam haec priores illi non dixerunt quae tu dixisti nihil fere dixisse mi-
hi uideantur. Tertium quod uideo te non tam Aristotelis quam Platonis / & sectarum eius
sacris iniciatum: plenos inde haustus in hanc lucubrationem contulisse omitto quam
multa ex Plotino egregia / quam cursim & eleganter attigeris: ut quicquid fere quatuor
eius & quinquaginta uolumina in sex nouenarios a Porphyrio digesta continent non
plus legisse quam edidicisse uidearis. Nec illud praeterire possum: quod inter nouos & uete-
res theologos ita medium te geris: ut nec illorum simplicem maiestatem oderis: Nec
horum ambitiosa subtilitate rapiaris. Ita fit ut dum alteros imitari uis. alteros po-
tes: utriusque generis optima decerpseris: id quod in ipsa quoque dauidici poematis enar-
tatione factus: te speramus. Vale. Venetiis pridie nonas Septembris. Mcccclxxxix.

Hermolaus barbarus Io. pico Mirandule. S. D.

f Alue humanissime Mirandula. Ego uero de te tam libenter ubique pre-
dico ut nihil maiore uoluptate faciam: non solum quia nihil (ut inquit
Plato) iocundius auditur quam ueritas. Sed etiam quia ut palemo inquit mul-
to est dicere quam audire uera iocundius. Accidit quod labore nullo / ut est apud Eschilum
Menandrum / & Euripidem / saepe etiam non quesita ueritas prodit inuicissimum
etiam plerumque homini exprimitur / nullis questionibus sed sua tantum uis. haec
XX iii

est tyrannis illa: quam tu candorem tuum sequutus humanitatem et bonitatem interpretaris: & Hercule tu iam tantus es ut qui te non laudat: iudicio & existima-
tioni suae detrahat: rem suam agunt: rationibus suis consulunt: suam famam redi-
munt: qui fauent & cupiunt tuae. Multa sunt in diario tuo nomina que tu nescis
tibi creditores tui debent: Multi consilium Prodi sequuntur: Dant ut accipiant:
manus manū scabit ut Epicharmus recinit: quanto sane creditoribus. i. laudatori-
bus tuis minus debes: tanto plus tibi: qui eos uelint nolint creditores facis tuos. o
inauditum genus ætis alieni/ creditores esse non esse debitorem. Sed occupatio
sum/ q̄ ut tecum diutius lusitare possim. At tu quam solutus es/ dii boni ut quēq̄
patiari feriantem. hactenus obsecro me tuleris longiorem iocum aliquem. ut ad-
mittas non postulo: oscitaciunculam breuem postulo. Vale cum Politiano meo.
Rome idibus augusti. Mcccclxxx.

Hermolaus barbarus orator uenetus/ Patriarcha Aquileiēsis. Io. pico Salutē. D.

Ene est: bene conuenit: qui multum amas/ multum ut mihi pontifica-
tum Aquileiensem congratuleris/ multo etiam maiora mihi tribuas/ &
b omineris: q̄ aut possim optare: si sim cupidissimus/ aut promereri/ si mo-
destissimus. Scio pietatem tuam erga me: uideo quanti me facias. Agnosco uim
amoris tui/ nihil habeo compertius: utinam aliquādo sit ut mihi tecum uiuere de-
natura: de deo: de sanctis moribus philosophari liceat: quantum hoc cupiā: quan-
tum secundis meis rebus accessionis factum iri iudicē/ si hoc eueniat: nec possum
exprimere: nec si possim hoc utiq; loco uelim. obsecro si me unq̄ beniuolentia tua
dignum existimasti/ eodem numero/ & loco etiam meliore si fieri potest apud te
censeat. Hermolaus & sacerdos ut quem paganum seculi delexeris militem chri-
sti factum arctius colas & cariorem habeas. Ego te & clarissimas uirtutes tuas/ tā
possum non predicare/ non admirari/ non tollere/ q̄ tu non augere. si assentior aut
mentior tibi hoc est doctis omnibus sim contemptui: tenuit me pridem super te re-
busque tuis.

Nunc stupor & ecstasis scientiæ: patiēter hec leges nec exaltatum erit cor tuum nec
elatos habebis oculos cur enim tibi placeas: qui noueris hec bona: que possides nō
tua: nec de peculio tuo esse: sed profectitia & dominica ignosce. Rapuit & euexit
me transuersum ueritatis aquilo & caritatis fauonius. Vale. Rome pridie Kalen-
das Apriles. Mcccclxxxii.

Epistola fratris Baptistæ Carmelite Io. Francisco Pico.

Ilustris comes ac domine Patruī tui uiri doctissimi/ ac eloquentissimi apo-
logiam/ uel magis apologiam prologum legi: tanta animi uoluptate: quā
ta ueritate subnixa est: quanta luculentia splendet: quanto amore/ ac re-

uerentia eius auctorem semper prosequutus sum. Sed eam legendo/ dum cupio se-
dare sitim: sitis altera creuit: desiderium scilicet uidendi reliquum. quod cum tua
dignationis munere consequutus ero magnam felicitatis partem adeptum me pu-
tabo. Supergressus ē patruus tuus Io. picus iudicio meo omnis ætatis nostræ phi-
losophos/ his potissimum rationibus: q̄ aliis in Aristotelis & peripateticorum tan-
tum dogmatibus eum consumentibus: ipse herculea audacia omnium philoso-
phorum sectas ac familias ueteres/ ac nouas miro ingenii uigore scrutatus est. & q̄
neotericis nullum orationis florem sequētib; ipse ita philosophiam cum eloquen-
tia coniunxit: ut antiquam & ueram academiam instaurasse dici possit: qua tan-
to maiore admiratione digna sunt: quāto celeriore studio/ & paucioribus annis ad
tantam uirtutis & gloriæ sublimitatem ascendit. nec uidetur scientiam ut ceteri la-
bore ac studio multisq; lucubratiōibus quesuisse: sed totam simul calu repperisse:
ut his accidere solet: quibus longe aliud agentibus ex insperato thelaurus occurrit.
Felix ergo tanto alumno tua familia. felix nostra ætas tāto uiri huius illustrata splē-
dore. Vale princeps dignissime/ & memento quantum te niti oporteat: ut patruī
habearis dignus imitator. odio habeo ista locorum interualla. cupio enim tecum
esse. ut possemus studiorum tu meorum & ego tuorum particeps esse. Iterum be-
ne uale/ & deum time. Mantuæ die. xxix. octobris. Mcccclxxxiiii.

Frater Baptista. mantuanus carmelita.

Matheus ueronensis canonicus regula. Roberto saluiato. S.D.

Interpretatio sex dierum: quibus deus condidit omnia Ioannis nostri mi-
randulæ: quam dono mihi misisti: ab illo Heptaplus inscripta atq; nota-
ta/ & si plane huiusmodi sit/ ut ab legente & pcurri simul & intelligi haud
facile queat: ita me tamen initium operis incendit & traxit ut cupidus finis anhe-
lum nusquā spiritum retinens: illud non tam degustauerim: q̄ certe uorauerim/ ru-
minandum per moram acriori deniq; studio & longiore lucerna. Visus est mihi Io-
annes hic noster non modo philosophiam omnem/ & quicquid naturæ legibus cō-
tinetur/ callere/ ac bene sapere: sed super humana etiam sese attollere: peruolarē sub-
limia: & arcana misteria sacramentaq; cælestia ad mysticos sensus allegoricaq; fle-
xille: quæ nostri temporis: q̄ sapientes habentur & eruditi: uix aut notāt aut pro-
sus intentata pretereunt: difficillima atq; cælestia hic enudeat: & quantum res pa-
titur: sole splendidius aperit: patefacit: illustrat: & quod mirabile ē iuuenis adhuc
& in seculo agens apud dyonisos: hilarios: damascenos: aurelios: ambrosios: hie-
ronymos & priscos huiusmodi reliquos sanctissimos: & rarissimos uiros se proxi-
me iungit: quem omnis sit admiratura posteritas: cum liuor quieuerit & auctori-
tatem dies lenta præscripserit. Quod supreme Deus daturum illum arbitremur

si par animo ei uita contigerit: qui prima barba qđ in Origene atq; Hieronymo ob
stupescit antiquitas: latinis litteris / grecis eque eruditissimus iam sit : hebreasq; nec
ignoret: etiam in sacris preterea tantum equidem possit quantum uix credibile est
quemq; alium posse: uerum quid deliciarum expectamus i proximum de psalmis
carminibusq; Dauid quæ tractat iam pridem interpretatur / & explicat / rimatus in
finito labore: quid latini omnes greci: hebreiq; super iis scriptum reliquere : ad qđ
negotium perficiendum letor meo hoc tempore nostro in fefulano cenobio ocium
sibi delegerit: quem plane & uidere / & audire felicitas est: habeo itaq; tibi mi Ro.
gratias quantas sane possum: qui imprimis opus tam diligenter & emendate cura
ueris imprimi : quod ad cōmunem utilitatem & generosi tui animi laudē spectat
subinde qđ me protinus illo donaris : in quo ut gratus tibi si quo modo possum ui/
dear en nostrum aliquid accipe: quod uicissim legas / & forte degustes: ceterum ua
le / & felix in Christo age. ex abbatia fefulana.

Ex epistola Hermolai barbari ad Io. picum.

o Preclare & plane diuinum ingenium tuum pice : qui cum optima sint ea
quæ tu scribis / ita tamen exprimas & effingas aliena quæ sunt pessima ut
uideantur eē tua: quæ sunt optima: nam demittere se ac descendere plu/
ris esse deuto: qđ in ardua conari . ut enim sit hoc honestius illud certe laboriosius
& opere maioris. proinde siue tu / talia credis esse nostra : quibus imitandis operā
impendas: siue hoc agis demerendi mei cā: utroq; modo tibi plurimum debeo: re/
laturus aliquando gratiam: nolo dicere cum potero (nunquā enim potero) sed cū
tu ipse uel tui posse me putabis. Tāta enim est familiæ totius uestræ bonitas & hu/
manitas ut beneficium: qđ non est: Imputare pro beneficio soleat. Quamobrem
ex usu meo fecero si uobis & modum & tempus reposcendæ gratiæ reliquero ut in
expunctione rationum paralogismus omnis & impostura non a me sed a uobis to
ta proficiatur. Quæ uero de ratione studiorum tuorum site scripsisti & cōmuni/
canda mecum eē uoluisti maxima uoluptate nos affecerūt . Gratulatus sum huic
seculo uirum tanta doctrina ut nihil fere nesciat: tāta cura ut nihil omnino scire ui/
deatur. uideo te poetam egregium. oratorem eminentissimū. Animaduerto te phi
losofum prius aristotelicum: nunc & platonium esse factum. uideo litteras gre/
cas: quæ in te sole desiderari poterant. & sine quibus nihil eras futurus non didicis/
se modo sed habuisse. idque facilitate tanta celeritateq; ut litteras grecas ignorasse
aliquando te neque tu memineris neque persuadere possis alios : id quod de Hie/
ronymo donato meo non plus libenter qđ uere predico . Hortarer te ad has litteras
uti eas tā plane familiariter qđ latinas teneres sed non indiges calcaribus & reliqua.

Ex alia eiusdem ad eundem.

n Am cum ipse in quodā litterarum ad te mentis angulo quasi aliud
agens & i trāscursu philosophos æui nostri barbaros insectatus eē
quibus te quoq; insensum esse factū & nunciū remiisse scribere. oc/
casionē hinc abrepta litem & controuersia ueterē inter nos & illo de
genere dicendi philosophorū multis milibus uersuum cōphensam
& explicatam: opus elegans eruditum / elaboratū: ad nos misisti: perfectū celerita/
te tanta ut nisi: qđ opes ingenii tui pspectissimas habebā crediturus fueri paratū tu/
isse tibi pridem hoc argumētū: ut ad primā quāq; occasionem proferre posses. sed
ut ea mihi res & festiuor & iucūdiore eueniret: homo lepidissimus / humanissimus
latinissimus: barbarus contra barbarum defendis: ut hostis pro hoste. socius cōtra
socium ipse contra te ipsum stare patrocinarisq; simulares. & reliqua

Ex eadem. paulopost inferius.

m Odo si quis est illo grege: qđ possit ea cape : quæ dixisti tanto cultu p̄dita
tot luminibus tot emblematis oculos adeuntū stringentia. Adde tot sen/
tentias prurientes / tā multas historias & exēpla remotioris doctrinæ qua
si flosculos & oio ad quæ si qđ sūt ex illis paulominus aini
uolebā dicere auriculas tantū mouēt ceteri diffugiunt / respuunt de
testantur & reliqua.

f Alue accepi librū Pici de septē die; enarratiōe: cuius item exēplar nō pri/
dem ad me miserat Iaco . uolateranus sūmi pont. nūcius. Percurri opus
quoad licuit / inter estum & puluerē. Digna diuino & admirabili igenio
fectura sane leges & materia operis tumultuariā & ad presens cōparatā sniam nō
exposcit. Sed simul dici pōt Picum doctissimū eloquentis. & christianis. omnia in
ea etate assequutum esse fere prodigium est. Debeo tibi plurimum .

On me latet: neq; unq; dū pataui uitā degeres latuit. Io. pice mirādula:
q̄ta eēt ingenii tui pstantia: q̄taq; sacūditas qđ tu cū pluribus rebus sem
per: tū uel maxie hac tua eruditissima i molen enarratiōe planius indi
dicasti. Ea. n. ut de me ipse loqr̄ oēm meā opinionē: quā de te pridē cōcepam opti
mā nō cōfirmasti mō: uerū eēt mirū imodū fouisti auxiliisti: & ad apicē quoq; euexi
sti. Profecto adeo sum hoc tuo in ope legendo delectatus: ut nihil aut pstantius aut
dignius haberi posse existimē. qđ ab oibus sit aut legendū aut audiēdū. Nā cum
hoc tuo luculentissimo opere cōplura laude digna eē noscant : quæ sū cōiūcta mō
sed per se etiam singula plurimum ualerent . Illud in primis uidetur qđ ut diuinus
non ut humanus ore (ut inquit ille) diuino es loquutus . Præterea eam tu sis ade/
ptus in enarrando moſeos enigmata facilitatem : quam Iesus Christus tibi uni
bene / alioquin de eo merenti cōcessisse uidetur . Præterea nemini. nō ignoro enim

hoc potius supra caelestis cuiuspiam naturae esse munus quam inferiori ulla ui comparatum. si quidem non fieri posse humano ingenio quempiam per hos tuos: qui pauci sunt annos/tris linguas percurrere: ne dicam quod satis callere ut tu calles. Deinde eas et pernoscentem tam abstrusos tamque reconditos sensus moeseos/soluere pariter et interpretari: demum non inculte neque barbare. Sed romano & latino sermone loqui & scribere: quod aggressus es. Ita enim ut tu scripsisti: paucis quos equus amauit Iuppiter/scribere contingit. Quare te ut alter Hieronymum trium linguarum pitissimum posteritas commendabit. Proinde tibi gratulor quod nomen tuum aeternum/semperiternumque reddidisti. Et. n. hac tua utilissima lucubratione tamen sint tibi debituri omnes litterarum studiosi quod eam omnibus legendam dedisti: quantum Platoni/Aristotelique uniuersaque peripatheticorum/scholae sese debere fatentur. Quorum in numero me ascribi uolo quando quidem tui amatissimus/tuique studiosissimus sum/semperque etiam fuerim. Vale & me tuae praesentiae commendo plurimum. xii. Kal. Octobris. Mccccxxxviii.

Venetis

Tuus quintus quintus est Sebastianus priolus clarissimi Petri. S. marci procuratoris filius

Hieronymus Donatus Roberto saluato. S.

Prouocatus sum abste in amore gradibus blandimentis paulo ante suauissimo eptapli munere. Dein proximis humanissimis & elegantissimis litteris tuis: utrumque pro se satis esse potuit ad omnes amicitiae numeros complectendos.

Accessit eodem seraticus noster in litteris & moribus tam praebeus quam elegans: cuius est causa te non sumopere amare non debeo. ex quo quantum humanitati tuae debeam/malo mihi conscius esse quam ad te scribere. Pici erga me beniuolentia iam ante praespecta uel in si de testimonio tui gratiore quam me iudicaturam meretur. Scio quantum facere debeam amari & laudari ab eo homine in quo doctrinae & morum praecia cum lumina cui nostri gloria consenserunt. Illius Heptapli admirari magis quam iudicare conuenit. Id scribendi genus me mire delectat: quod non aliunde uberiore segete uideo & doctrinae & eruditionis quam ex sacris litteris. Sed ea audacia foelix est in paucissimis iter quos picus meus. illum quantum potes meo nomine saluere iube/uel hoc ipso mihi maxime carus sum: quod eum uehementer amo. Tu Saluate mi tamen tibi de me polliceberis: quantum praestari conuenit ab homine amicissimo & beniuolentissimo: Vale Mediolani die. xxv. Octobris. Mccccxxxix.

Baptista guarinus doctissimo principi Ioanni pico Mirandulae. S.

Pictorius noster suo sibi celeriusculo gradu proximis diebus tuum ad me munusculum attulit: huius quod dixi munusculum ob numerorum cartarum: munus potius maximam ob altam multiplicemque scientiam & facundiam libelli tui. de quo quod attinet a me multa scribi cum omnium sententiarum: quae sunt in iudicio albo iam sit assequutus: ut nec laudatione crescat: nec uituperatione minuatur. finiam uno uerbo ex tuo (quando ita uis) preceptore factus sum tibi discipulus. Itaque caue alio posthac nomine me

appellassis. per nostri auditorii halcedonia perlegi omnia: relegique addidici multa: didici pleraque: ego antea tam te amabam quam qui maxime. Nunc de hoc munere te plus etiam hoc est supra uires amo. & ingenium suspicio tuum. Ita fac mihi pice. perge his monumentis: cum de reliquis litteratis: tum de sacrae philosophiae studiosis quae uera est germanaque philosophia existimanda/bene mereri teque eripere morsibus edacis equi: scito autem expectari a te maxima: ut ab eo in quo exultam humanitatis elegantiam cum reconditione quam ferant haec tempora philosophia coniunctam intelligam omnes. Si quid istuc est boni libelli quod meorum studiosorum interesse arbitreris/meum quoque animam eo cibo participa: Nosti huius urbis librariam inopiam nosti & meum stomachum iuuant noua magna tamen μεροπαλαια. auuiditate exaturant: tenes quae sint. Intellegenti pauca. Magno Laurentio Medici/si ulla dabitur occasuacula. quod absque molestia tua fiat: me commendes rogo. hois. n. in tanta fortuna & doctrina admiror et uirtute tacitus ueneror. Vale decus musae. ferra. Kal. Nouembri. Mccccxxxviii.

Christophorus landinus Roberto saluato. S.

Quam gratum quamque iucundum praeclearissimum mihi tuum munus fuerit/ne altera quod de iliade satis pro rei magnitudine exprimere posse confidam. Quid. n. aut a te: tum liberalissimo homine: tum doctissimo uiro conuenientius proficisci: aut ad me litterarum cupidissimum expectatius afferri potuit: quam pici nostri uiri in omnibus litteris ac doctrinis nostra aetate facile principis exacta illa in moeseos genesim heptapli: mirifice conscripta. nam cum apud infinitos pene hebreos/plurimos arabas/grecoloque ac latinis non paucos docte/distincte/eloquenterque eam rem ita tractatam uideamus/ut ne uerbum quod addi posse credere: ipse tamen nouo pene argumento/uniuersam rem exordiens atque insolita eodem uia perueniens/quae tritissima iam & apud omnes uulgata uideretur: ita descripsit/ut et quod doctissimi sunt ueluti noua atque inaudita admirerentur. Quapropter me quod nunquam ethruriae fines haecenus egressus sum per omnes terras/regiones atque tractus nullo equo delatum nullis/iumentis praestitum: si perpetuo rationis suae uehiculo alleduxerit. haec praespecto magna omnibus atque incredibilia uideri possunt. Verum alia sunt maiora atque maiori admiratione digna. Nam ab aquis elatus/nescio an oloninis pennis: an dedaleis pegaseisque alis: per omnem aerem: per omnem ethera: ad summum usque corruptibilium rerum culmen/non ducere modo illo: sed subuehente praestante. stupore extremo res praespecto digna est: mundum hunc inferiorum atque elementalem pagrasse. Sed longe maiore ad caelestem peruenisse. lunaeque orbem primum mercurique deinceps/ac ueneris penetrasse: solis radios uidisse: martis ardores sensisse: ac postremo octauam illam sphaeram ardentibus stellis refulgentem. hosque omnes ca-

los non simplici uniformique: sed triplici triformique motu rotari animaduertisse: quæ tamen omnia in sensus nostros quis cadere ignorat? Tertium autem mundum idem ita prouolandum mihi dedit ut consopitis omnibus sensibus (hi enim huiuscemodi inspectioni obsunt potius quàm profint) sola mente: sola. n. ea hæc tanta spacia peragrantur & conspexissem profecto & perspexissem. Sed illius acies ueluti noctua ad solis radios cecutiens tantum splendorem sustinere non potuit. Quapropter quicquid in huiusmodi peregrinatione / seu ut uerius loquar in patriam reditu uel me latuit / uel oculos nostros effugit. non index ipse: si is cui indicabatur in culpa facile deprehenditur. Nam Ioannis Pici Mirandulæ diuinum ingenium omnia demonstraturum se & recipit & prestat. Quid igitur mi Roberte est: quod ego tibi debere non fatear / tanto munere a te ditatus: quod quidem ego quàm primum gustare cœpi: tanta semel auiditas excitata est in me: tantumque ex pabuli suauitate epulandi amor: ut omnis moræ impatiens: nihil malis mandandum mādauerim. sed uelut auidissimus iuuenus cuncta solida deuorauerim. Verum cū continuata lectione rem uniuersam peregissem eiusdem pecudis more congestas in stomachum / ad os reuocans diligentius ruminassem: tunc uero mira apparuit suauitas: tunc qualis nūquā stupor incessit. At dices. non ne antea hominis doctrinā admirabaris? admirabar quod ita illū in oibus disciplinis uersari / ut in singulis tam excellere uideret. Nullus eū in physicis nullus in mathematicis disputatē locus fugiebat in methaphisicis uero & in theologia genere / siue eā quæras: quæ a mercurio excitata / & a Platone cōsumata ē: siue nostrā atque christianā oīum excellentissimā / atque uerissimam: nihil nostra hæc secula / & aliquot etiam superiora illo eruditius uiderunt. Sed ne forte putes (quo uitio plerique nostrum elaborarunt) ipsum a sapientia eloquentiam seiunxisse. non ne & grauissime & copiosissime: pretereaque ornatisime omnia describit: ut priscis illis oratoribus in suo optimo admisceri iam potest. hæc igitur ita de illo hæcenus admirabar ut nihil huiusmodi adinventioni addi iam posse putarē. Verum sua heptaplo perlecta admirari iam cepi quod illa superiora admirarer. Quapropter neque temere / neque sorte quadā / sed deo ita iubente / euenisse crediderim: ut diuinus hic uir tribus his nominibus in signis euaserit. Ioānes enim siue domini gratia / siue in quo est gratia / siue cui donatio a deo facta est / interpretatur. Quis non uideat non potuisse eum quam assequutus est doctrinam sine præcipua maximaque dei gratia assequi? In pico autem eam nostri duritiem scimus esse id capitis robur: ut nullum neque tam osseum (ut ita dixerim) neque tam lapideum lignum inuenias: quod hæc auis non perforat: atque in eo latebram: quo sese recipiat nidumque congerat artificiose excauet. Eodem ergo modo nihil ex omnibus disciplinis humano ingenio tam difficile cognitum est: quin ipse eius queque durissima tundens penetrauerit: nidificauerit: pullos excuderit: atque produxerit. Cū uero omnia in eo uiro miranda sint. quis non Mirandulam eum appellandum duxerit? Quam ob rem ut tibi qui illius familiaritate assiduo utaris gratulor: sic mihi doleo: mihi inquam: qui in hoc me infelicem putem: cui propter multas necessariasque

occupationes meas illi / quod ardentissime cupio noctes diesque adherere non liceat. Si enim liceret: a latere non dico senis / sed iuuenis nunquā discederem / eius dico iuuenis in quo omnis sapientia: omnis doctrina senilis / canaque est. Tu autem: cui longe maius ocium fortuna obtulit: natura autem ingenium excellens tribuit. quod tam deinceps diuturna tua in oibus bonis artibus exercitatio usque frequens auxit atque expoliuit frueri hoc tibi cælitus delapso bono. hauri ex hoc uberrimo. sote / uel potius immenso oceano: atque tantum hauri: quantum non solum ad presentem: uerum & ad futuram omnem sitim sedandam satis esse potest. Reputa ergo te. cōputa: disputa tecum / quàm paucissimis mortalibus tantum boni unquam euenit. Gloria tur Alexander ille magnus in Aristotelis tanti philosophi tempora incidisse. At tibi Aristoteli Platoni que simul familiariter conuixisse foelicissima tua sorte datum ē: atque ita Aristoteli atque Platoni / ut in illis preter ueterem academicorum peripateticorumque doctrinam: paulos nostros Ioannes Dionysios: Augustinos: Hieronymos. Thomas: reliqua que huiuscemodi lumina relucere uideamus. Quamobrem ex his rebus collige quantum uel te ipsum / uel ex hoc amare debeas optime Roberte: cui & ipsa fortuna obtulerit & tu tua prudentia profeceris ut huic uiro et familiarem apprime reddideris. Vale. x. Kalen. Decembris.

Alexander cortelius Pico suo. S.

Go in tota uita nullam maiorem cœpi uoluptatem quàm nup ex litteris tuis & quàm summa omnia de te credideram: uicisti tamen (fateor) opinionem meam atque ita uicisti ut iam gloriæ tuæ & si longe lateque diffusa est / angustos tamen terminos putem. Loquamur apertius & procul ab assentatione a qua Illustres animi semper abhorruere. Quid in te est non egregium? Quid non admiratione dignum? Singula possent quemque honestare que in te omnia pariter sunt collata: omnibus (ut ita dicam) unus / omnes ueneres subripuisti. Et quàm maiores tui eo accesserunt: quo non nisi a se geniti facile peruenirent. Tu tamen tantus euasisti / ut maiorem illis reddere. quam accepisti gratiam uideare. Et auctori tatem quidem reliquis senectus affert: tuam uero dignitatem iuuenta extollit: & quam alii tempore / tu inuicta uirtute superasti. Meo quidem iudicio extra omnem ingenii aleam positus es / ac te ut græcas perquiram laudationes: cui merito conferam non inuenio: & ad summam parem tibi aliquem quandoque fuisse opinari licet / uidere autem hoc tempore non licet. Dent ueniam ingeniosi omnes multum ab uno Pico omnes superantur. Quæ ita natura benignitas fouit / ut ipsi quoque mirum uideri debeat tantam in unum laudum cūctarum copiam esse consorti. Quid erubescis? an me falsum putas? equidem cedam si amori tribueris quod cecus pingitur. Sed testes habeo Politiano meo: qui in me solo decipitur: locupletiores & si ille indies ut audio non minores auget auri diuicias quàm orationis: eoque illi gratulor æque ac gratias ago utinam possideat copiarum cornu / postquam neque in memor ē hospiti

tis neq; ueteris amicitia nostrae. De puccio aut hofum amantissimo alias. Quis illi non se debere cupiat sed diutius remoror altioribus studiis incumbentem. Et Marfilium ficinū philosophorū ætatis nostrae principē ridere uideo has nugas. Quid ni rideat? q; mortalia oīa non minus pensat q̄ despicit. O qui me i uestrā academiā si stat & ingenti ramorū contegat umbra. Presertim q; calū hoc mars solus habet / nō ullus aratro dignus honos / squallent abductis arua colonis . & curuæ rigidū falces uertuntur in ensem. Sed cōtenti sumus hoc catone. Tu iterim collige ex his q; sqliis amoris mei fructū / nec paruifeceris amari a me sed uicē redde. Desideriū . n. tui lenire pōt spes hæc cū credula mutui in qua totus conquiescā. Sis felix latinæ princeps iuuentutis / & memor mei uiue. vii. Kallē. Ianuarii. Ex gradulis uelocius q̄ asparagi coquātur. De panagyrica epistola ad Laurētū medicē quid sentiam: scribam cū licuerit / cū romæ fuero. dedit pene litteras tanto in secessu ut uides / & nisi tecū cōtrahendæ cōfirmandæq; beniuolentiæ studiū coeret / nō usq; adeo humanitate / ac lenitate tua abuterer. Nunc boni cōsule. Item ερωσσο meum mel. Vale iterum.

Hieronymus donatus Io. pico suo .S.

q; Væ meæ ptes esse debuerant eas oēs tibi sumpsisti pice doctissime: te ipsum apud me negligentia in simulans / & in eo crimine cuius ego apud te maxime reus sum / exultationē querens: passim tibi uidetur alios ingenio & eruditione pcellere / nisi modestia quoq; / & humanitate uincas / nō solū alios sed te ipsum. At uero obsecro hæc uirtutū munera. Ita amplectaris / ut nobis quoq; aliqua obeūdi quoq; officii nostri occasionē relinquant / ne dū harū oēs tibi partes uēdicas nos inhumani atq; inciuiles habeamur. Qua ego in re: quæ mea est ipudentia / iam nō excuso negligentia meā: sed aculo humanitatē tuam. q; scribis te nō tēporaria mecum sed perpetuā amicitia statuisse: nō solū ea causa tibi me plurimū debere intelligo: uerū et recte mihi amicitia definisse uideris: quæ tēporaria cū sit / iā amicitia eē non pōt. Illud scito me eā in meorū ornamentoꝝ delectu seposuisse. Quid enim mihi accedere pōt p̄clarior / q̄ a tanto uiro nō laudari solū sed et amari? Her molaū nostrū incredibile doctrinaꝝ tranquillitatē & studioꝝ φιλοσοφια cura maxime utilitate eruditū uideo eē sūmū ac rarū quiddā qd̄ sperare possunt litteræ eo incolume. Eius ego cōsuetudinē: quā mihi tantopere iuides eadem penu seruo / quæ & amicitia tuā: nihil p̄terea adeo θαυμαστον cenleo qd̄ asseq; ingenio & eruditione nō possis p̄sertim q; audio te istuc demigrasse: quod ego consilium ita laudo ut magis laudare non possim. Nam ουδ' εμ γλυκυτερον η παμειδερω ego Policianum tibi inuideo hominem fertilissimū & sacundissimū ingenii: cuius rusticum nuper legi uisus est mihi splendor ætatis nostræ & cui ea de me policeri a te meis uerbis postulo: quæ ab homine amicissimo expectare possunt. Vtor autem te internuncio in auspicianda mihi cum eo beniuolentia / fretus huma

nitate tua tamen q; τωμ μουσων κοτυρω στοματι per te qui eruditissimus es me conciliari conuenit. Vale & puta nihil mihi tuis litteris esse iocundius. plura laxiore otio scribam ad te. Venet. xvii. Kal. Ianua. Mcccclxxxiii.

Philippus beroaldus Io. pico Mirandulano. S.

c Enaturus apud Minum roscium qui in studiis litterarum ē politissimus: & senatus nostratis maximum ornamentum / lectitabā plautinas fabulas urbanissimis salibus scaturientes: cū mihi litteræ tuæ allatæ fuerunt oppido q̄ litteratæ / q̄ terlatæ / q̄ emūctæ. statimque seposito comico lepore / lepidissima tua scripta festināter legere inceperamus. Dū boni quātū: i illis uenustatis: quātū eruditiōis: quātū maiestatis inesse cognouimus. Magna Io. picū fama p̄cesserat. maior inuētus ē: nihil p̄ritum: nihil triuiale resonāt tuæ scriptiōes. Res uerbis. uerba rebus ad amustum quadrant: latine loqueris & pure. eloquutiōe utris splendida atq; magnifica. Dialecton habes plenā iocūditatis atq; candoris: succulente tam eleganter animi sensa depromis: ut uni tibi dii imortales dedisse uideantur / quod q̄ paucissimis dederūt / uidelicet optima sentire / & optima dicere. idq; non minus uerū q̄ prosa oratiōe cōplecteris. scribūt Liuius & Homerus prope diuinitus non oīa uni deos tribuisse. hinc est q; saepe legimus alios eloquentia p̄stantes / alios eruditiōe p̄ditos floruisse: paucissimos uero & eloquentes & eruditos simul extitisse. hinc duo romanæ linguæ culmina Terētius Varo & M. Ci. referuntur: a quorum altero rerum: altero uerborum doctrina petebatur. alter doctissimus undecūq; a Terentiano: alter eloquentissimus ab omnibus nuncupatur. Virgiliū / ut inquit optime seneca illa foelicitas ingenii soluta oratione destituit: Cicero carmina scriptitauit nulla uenere nullocq; lepore: musis. s. inuitis atq; repugnātibus. Tu uero & doctissimus: es & eloquentissimus: Tu p̄sa polles & uerū. scribis legēda: calles scribēda. Tu musarū alūnus merito potes nūcupari: q; nō ut multi unā alterā ue crateram musicam ebibisti: sed tanq̄ alter apuleius epotasti crateras omnis & imprimis illam philosophiæ limpidam atque nectaream: quam paucissimi primoribus uix labris attingunt: uixq; a limine salutant. O magna foecunditas animi. O imortalis ingenii beatissima ubertas: quæ in Pico Mirandulano adhuc puero adhuc ephēbo tātas uirtutes excudit: tam multiugas disciplinas infūdīt: tantas animi dotes inseruit. Qui etate tirūculus est / eruditione ueteranus. Perge uir doctissime quo cepisti effice ut crescentibus annis scientia augeatur: Ingenium adolescat: memoria fiat uegetior atque adminiculatior. Qui in iuuenta es nostri seculi decus & uirtutis exemplum. Qualis es futurus in senecta Papinianus a spartiano iuris asylum & doctrinæ legalis thesaurus nominatur. Tu a nobis asylum ingenuarū disciplinarū nūcupaberis. Tu nobis quotiens abditū q̄ppia i litteris

interioribus occurret thesaurus eris: imo ut uerius loquar iam nunc thesaurus es. Omnia etiam penitissima in litteris tibi sunt ad manum: omnia p̄sto occurrunt. orbis ille doctrinæ qui laudatur a doctis tibi in famulatu esse uidetur. Tibi greca latinæque litteræ ancillantur. Tibi licet ingenium nūc hac nūc illa meditatione uegetare. altera. n. alterius ē cōdimētū. Et ut terras uaria ac mutata semina recreant atque reficiunt: ita mutatio studiorū animos refouet ac amenat. Tibi licet ingenium dulcioribus poetices studiis exhilarare: si quādo austerioribus philosophiæ dogmatibus lassescit. Tu denique in arte stas atque fastigio bonarū disciplinarū: cum nos in primo uix diu sudemus: Tu gradatoris gradu arctam uirtutis uiam concendisti: nos testudineo ac formicino incessu concendere conamur: & in confragosis calibus laboramus subinde labantes subinde nutabūdi ac titubantes. Scribo quod sentio. sentio quod scribo calamus cum mente concordat. Incredibili desiderio afficior te una cum Politiano uisendi: cui desiderio intra paucissimos dies faciam satis. nā Minus roscius qui litteratorum omnium est amantissimus: qui nos ambos potissimum miro amore prosequitur: ferus hisce pascibus istuc uenturus ē ad uota soluenda. Ego hominem comitabor. Tunc dextrā copulare uicissim licebit & mutuo colloquio frui. Tunc ego litterator & grammaticus uos litteratissimos adibo alloquar salutabo. tūc ego qui hic sapere uideor: istuc fortasse mussabo. uel tanq̄ anser inter olores clangore obstreporo personabo. Interea uale litterarum asyllum: meq̄ mutuo ama: & Politianum desideratissimum meo nomine saluta. Bononiæ sexto idus Martias. Mccccxxxvi.

Bartholomeus fontius Roberto saluato.

Alue: liquidem unq̄ summa cum uoluptate Roberte legi Picum tuum proxima nocte. legi duabus de causis: & quod a te uiro amicissimo mitteretur & quod auctorem operis per se amorem / quem adhuc non legisse mihi turpe putabam fore. Ex quo uero tua benignitate quod maxime optabam sum consequutus. Et tibi pro tali munere ago gratias: & illi uehemēter gratulor quod tūc opus ab oī christianitate cōcelebrādū ediderit in quo equidē ambigo magis ne mirer plurimasque rerū inuentionem: an in tanta uarietate tam incredibilem ordinē: an in tam laboriosis descriptionibus elegantiā tantā orationis. Nā quod in heptaplo cōmemorē quod maxime operū auctores cōmēdāt: nullā esse loquacitatem nullū tumorē & sine ulla liuoris suspitione modestiā in oībus singularem. utinā uero huic tuo suauissimo & optatissimo muneri cōsimile munus reddere potuissem. quo cernerer animū in te meum significātius. At quod potui budæ nup̄ orationē a me habitā ad Mathiam coruinum regem iam primū oīum ad te misi. Quā tu ipse cū legeris Pico quoque tuo legendam dabis. Quem omniū ætatis nostræ quorum scripta adhuc uiderim in omni doctrinarum genere præstantissimum iudico. Vale & me ut facis mutuo dilige.

Baptista giuarinus doctissimo principi Io. Pico Mirandulæ. S.

Ondum cōcedo secūdū te litē dari oportere. nā facile possū tuas istas captiōes i te ἀποστρεφωμεν. Si tibi p̄ceptor sum cur mihi nō obsequeris? Si non sum cur me p̄ceptorem appellas? Neque ideo nomen hoc recuso quod te discipulum spernam quem mihi p̄ceptorem assero. Sed quod tuā doctrinā & ueneror & p̄dico. In qua te neque ingenium meorum uota neque transuersi calamis signo: neque minuta cerula: neque obelisco deniq̄ aut asterisco tūc pmouisse mihi cōscius sum. Sed in nouum quoddā iudiciariū genus ut uideor incidimus dū tu mihi eam possessionē asserere cōtēdis qua ego conor. Quæ unq̄ rhetorū cā huius generis actorē aut reū habuit: ego mi Pico nūq̄ i hac pugna tibi herbā porrigā nisi prius bona cū gratia cōposuerimus / ut quādo aliter nō succūbis uterq̄ nostrū alteri p̄ceptor pariter & discipulus iudicetur. Sed obmissis iocis seria agamus. & heptaplus tua & tu ipse tibi merito placere potes. Cū oīa doctorū hoīum pūcta ita sis assequutus ut ne in tabella quod latebra liuor ullus appareat. Idē in reliquis scriptis facilius tibi datū iri sperādū ē cū uisus etiā accesserit quod solet in scribēdo magister haberi optimus. quod ad me attinet gaudeo uehemēter laudato uiro & ab oībus ac ubiq̄ laudādo Laurētio me in ore eē. Addito p̄sertim Politiani calculo: Cuius ego copiosam & archanā multiplicis disciplinæ lectionē ita amplector ut admiror ita admiror ut comendare non desinam. Quo fit ut extra doctrinæ aleam me ab illo poni triumpho instar existimē. quod librorū meorū indicē petis id mihi laboriosum ē & inutile satis erit si p̄ tēpore postulatis meis inseruiēs. Nunc Martianū capellā & senecæ quōnes naturales: opto si modo emaculati sint codices. nā quod apud nos sunt opa sybillæ indigēt eos si impressos emere possim gratius mihi erit si minus nō longo postliminio tui ad te redibūt. Vale spes mea & bonarū disciplinarū meq̄ amare perge Ferariæ nonis Decembris. Mccccxxxviii.

Ex epistola Hermolai ad Io. Picum.

Vāq̄ has ipse epistolas tuas amo quod fluūt / quod affectatæ nō sunt quod curam nō dico nō norūt / sed respuūt / hoc ē de cōposito nō recipiūt / & accedentē inferriq̄ cupiētē excludūt. ita ut diligentia quod sint penitus i his uestigia: sed rep̄ssa quod amō & repudiata: nō sum tā solers ut introspicere possim ingenium tuū extimareque magnitudinē eius atque fecunditatē. Illud uideō uideor / nec fortasse fallor quod dirigas colliniesque / itē quo euasurus sis & quod paulo mox. idole ista tua nihil ē liberalius: nihil resilius: & ut semel dicatur uel duriuscule nihil expromit tētius / si mō indoles appellāda ē. quæ fructus ediderit ne maturis quod ætatibus & doctrinæ quæ exercitata despiciēdos. Age quātus ut audio i poeticā spūs: que felicitas: quod nerui / quāta demū i oī uel p̄cipue litterarū actu nobilitas / atque splendor.

YY iii

Quid cum agis philosophū: que memoria / quāta subtilitas: q̄ celeritas animi cū
totius corporis uigore consentiens: sed rapior tamen in laudes tuas ingratis / imo ue
ro perlubens: id enim quisq; uult maxime: quod inuitum & reluctantem quoque
ui conuertit ad se. Dabitur / si modo is tibi ambitus laudari a parum doctis. Dabi
tur profecto tēpus accōmodatū magis ad hoc officū. Nunc uenio ad id & reliqua.

Ex epistola Hermolai ad Io. Picum.

g Ratulatus sum huic seculo uirum tanta doctrina / ut nihil fere nesciat: tā
ta cura / ut nihil omnino scire uideatur. Video te poetam egregium: ora
torem eminentissimum uel esse iam uel breui fore. Animaduerto te phi
losophum prius Aristotelicum / nunc etiam platonium esse factū. Video litteras
græcas: que in te sole desiderari poterant / & sine quibus nihil eras facturus: non di
dicisse modo: sed hauisse: idque facilitate tāta / celeritateq; ut litteras græcas igno
raste aliquādo te / neque tu memineris neque persuadere possis alios: id qd̄ de He
ronymo donato meo nō plus libēter q̄ uere predico. Hortarer te & reliqua.

Ex epistola Iacobi antiquarii ad Angelum politianum.

n Oli igitur longi incubatus scœtura nos in expectatione macerare: sed acce
pto in tui nominis securitatem sponse Pico: cuius tota uita gloriarū ple
na est. a quo in amicorū gregem pro te receptum iri omnibus uotis expe
cto: cuius uestigia semper adoro: quicquid ex altitium cohorte domi nascitur spe
ctandum / legendum / ediscendum emittas detenturus eos oīs in fidibus tuis: qui
aliquo uirtutum simulacro aut harmonia dicuntur. Vale.

Angelus politianus Ioanni pico Mirandulæ suo. S.

a Rsi pene semper (nimis improbe forsitan) sed arsi tamē semper studio fa
mæ perpetuæ: sic ut pro nihilo superstite gloria conferretur. Sed quoni
am quæ scribebam uix etiam uetustatem nominis pollicebantur: extiti
sti tu Pice qui quod ego non poteram: prestiteris dedicato scilicet commentario de
uno & ente (sic enim titulum facis) in quo riuos per lyceum decurrentes & achade
miam reuocas ad unum caput. & cum philosophia magis una quā gemina nostrā
quoque theologiam copulas. Quod igitur iam glauci gramen requiram uicturus
eternum per te: sed & tecum narrabit autem quādoque posteritas: fuisse olim po
litianum quendam quem tanti fecerit ipse quoque Picus / omnium doctrinarum
lux: ut ne librum quidem nuncupare illi pulcherrimum de rebus altissimis dubita
uerit. ago itaque tibi gratias pro immortalitate: sed immortales. Vale.

Marsilius Ficinus Florentinus Germano de Ganai Parisiensi præsidenti. S. D.

c Aertior esse uis de obitu Pici Mirandulæ: tibi ut uideatur adhuc incerto: gra
uius certe dolere uis Germane. Nam cum grauius haecenus hoc ambiguo
damno doleas: Certior profecto factus grauius mox / ut puto / dolebis.
Præstabat forsitan dubia quadam iactura moerere / q̄ cruciari certa. Heu quid rogas
desideratissime mi germane. Ambiguus equidem adhuc esse malim. Nec sine la
chrimis impræsentia possum te reddere certiore. Superiore nouembre quo die
Carolus rex francorum magnus urbem nostram Florentiam est ingressus: Noster
Mirandula nos deseruit: tanto ferme dolore litteratos afficiens / quanto rex interim
gaudio ciuitatem: ita prouidus loci genius & populi gaudio litteratorum gemitū
compenlauit: & pro extincto philolophico numine / regium interea lumen accen
dit. Ne forsitan obscurior eo die Florentia uideretur: Mirandulanum lumen extin
ctum inq̄ terris: celo redditum. Ea enim Picus hilaris securitate ex hac umbra ui
tæ migravit: ut ab exilio quodam in caelestem patriam uideretur proculdubio redi
turus. Desideras præterea scire quæ picus olim composuerit: uel quæ mō compo
neret: Exameron / Apologiamque / ac de uno & ente conscripsit: epistolasq; nonnul
las. Quicquid de amore olim seruente adhuc adoleſcētia composuerat: iudicio de
inde maturiore damnauit uoluitque penitus aboleri: nec sine illius iniuria edi po
test. Noui equidem ultimam pii hominis uoluntatem. Nam & ætate mihi filius
Picus erat / & familiaritate frater: & amore prorsus alter ego. Moliebatur quotidie
tria: concordiam Aristotelis cum platone: Enarrationes in eloquia sacra: Confu
tationes astrologorum: omnia quidem tam facunde q̄ subtiliter disputata: Sed q̄
stilo luculenta: tam nouis obscurisq; characteribus adūbrata: ut uix ab eo legi pos
sent. Itaque nec dum absoluta / ab eodem uel recognita sunt: nec ab aliis: nisi forte
uaticinentur: exscribi possunt. Nam si forte possent: nec adeo desideraremus Picū
nostrum: uelut absentem: nec usq; suspicaremur extinctum. Sed pius nepos eius
Ioannes Franciscus litteris & ingenio polens / e tenebris i lucem eruere quotidie stu
det: uitamque patris & gesta describit. Accipe deniq; hoc i eum epigramma nostrū.
Antistites secretiora mysteria raro admodū concedunt oculis statiq; recondūt: ita
deus mortalibus diuinum philolophum Ioannē Picum mirandulam trigesimo æta
tis āno maturum. Ut autē tibi nota sit reliqua litterarum iactura hoc autūno Flo
rentiæ facta. Angelus Politianus noster latina græcaq; lingua doctissimus: septem
bre pximo ante Pici obitum migravit / e uita quadragesimo ætatis anno: ediderat
iādiu miscellanea & siluas & declamatiōes quasdam: epistolasq; nonnullas / acute
quidem omnia eleganterq; composita. Multa quoque quotidie ad elegantiam ne
cessaria incertis sicut Picus characteribus annotabat: ut in utroque grauior litterarū
iactura contingerit. Die. xxiii. marcii. Mccccxxxiiii.

Marsilius Ficinus Florentinus Ioanni Francisco Mirandulæ Cōcordiæ comiti. S. D.

Pistolam de obitu laudibusque Pici breuem misi in galliam post discessum tuum. Longas autem singularesque Pici laudes / e multis iandiu scriptis meis passim colligere licet: ex libris epistolarum / præsertim posterioribus. Sunt enim duodecim iam impressi: ex proœmio in Plotinum: ex libro de sole: ex cōmentariis in Timeum / atque parmenidem: Epitaphium in eum accipe. Antifites secretiora mysteria raro admodum concedunt oculis: statimque recondunt. Ita deus mortalibus diuinum philosophum Ioannem Picum Mirandulam trigesimo ætatis anno maturum. Hucusque sit epitaphium. Deus omnia Ioanni Pico / animi / corporisque fortunæ bona cumulatissima dedisse uidetur. Si modo longius uitæ spacium concessisset. Sed neque in hoc fas est prouidentiam inculcare. Nam si deus illum breuissimo tempore supra naturæ uires perduxerat iam ad sūmum: ad melius progredi forte non poterat. In eodem uero consistere mobilitas naturæ nō patitur. Ad deterius uero relabi uirtus consumata non tollerat. Sed hæc cæteraque id genus ipse in uita Pici melius latiusque scripsisti / non tam ut illustrares ipsum: Quis enim addiderit soli lumen: quā ut occulta quidem illius opera sed luce dignissima discussis nubibus serenares. Tuam igitur in patrum tantum pietatē & mortales mirifice cōmendabunt: Et deus non mediocribus dignam præmiis iudicabit.

Die primo nouembris. Mccclxxxv.

Duodecim regulæ Ioannis Pici Mirandulæ partim excitantes partim dirigentes homines in spirituali pugna.

Prima regula: si homini uidetur dura uia uirtutis: quia cōtinue oportet nos pugnare aduersus carnem / & diabolum / & mundum: Recordetur quæ quacumque elegerit uitam etiam secundum mundum multa illi aduersa: tristia: incomoda: laboriosa: patienda sunt:

Secunda regula recordetur quæ in rebus mundi diutius puguatur: & laboriosius: & instructuosius: in quibus labor est finis laboris: & tandē pena æterna.

Tertia regula recordetur stultum esse credere ad cælum posse perueniri / nisi per huiusmodi pugnam / sicut & caput nostrum christus non ascendit in cælum nisi per crucem: nec debet serui conditio melior esse conditione domini.

Quarta regula recordetur non solum esse ægreferendam hanc pugnam: sed optandam / etiam si nullum inde nobis præmium perueniret: solum ut conformemur christo deo & domino nostro: & quotiens resistendo alicui tentationi: alicui ex sensibus tuis uim facis cogita cuius parti crucis christi conformis reddaris: ut quando gula resistens gustum affligis: recordare illum felle potatum & aceto: Quando manus

retrahis a rapina alicuius rei quæ tibi placet / cogita manus illius pro te ligno crucis affixas: & si resistis superbiæ recordare illum / qui cum in forma dei esset / pro te formam serui accepisse & humiliatum usque ad mortem crucis: & cum de ira tentaris / recordare illum qui deus erat / & omnium hominum iustissimus / cum se tamen uideret quasi latronem & illudi / & conspui / & flagellari / & obrobriis omnibus affici: & cum latronibus deputari: nullum tamen unquam aut iræ aut indignationis signum ostendit: sed patientissime omnia ferens omnibus mansuetissime respondebat: & sic discurrendo per singula / inuenias nullam esse passionem quæ te christo aliqua ex parte conformem non efficiat.

Quinta regula: quæ in illis duodecim armis nec in quocumque alio humano remedio confidas: sed in sola uirtute Iesu christi qui dixit confidite ego uici mundum: & alibi: Princeps mundi huius eicitur foras: quare & nos sola eius uirtute confidamus: & mundum posse uincere: & diabolum superare. Et ideo debemus semper petere eius auxilium per orationem & sanctorum suorum.

Sexta regula: recordare cum unam uicisti tentationem semper aliam esse expectandam: quia diabolus semper circuit quem deuoret: quare oportet semper seruire in timore & dicere cum propheta super custodiā meā stabo.

Septima regula: ut non solum non uincaris a diabolo quum te tentat. Sed ut uincas ipsum: & hoc est quando non solum non peccas: sed ex ea re unde te tentauerat occasionē sumis alicuius boni: ut si opus suum bonum aliquod tibi offert: ut inde in uanam gloriā incidas: tu illud statim non ut opus tuum: sed ut beneficium dei cogitans humilias te & iudicas parum gratū te esse deo de beneficiis eius.

Octaua regula: ut quum pugnas / pugnes: quasi uincendo deinde perpetuam pacē habiturus: quia forte hoc tibi dabit deus ex gratia sua: & diabolus amplius non redibit confusus de tua uictoria: sed quum uicisti geras te quasi mox pugnaturus ut in pugna semper uictoria: & in uictoria semper sis memor pugnae.

Nona regula: ut quauis te sentias undique benemunitum & paratum: semper tamen fugias occasiones peccandi: quia ut dicit sapiēs quæ amat piculum bibit in illo

Decima regula: ut in tentationibus semper in principio occurras & allidas paruulos babilonis ad petram. Petra autē est christus: quæ sero medicina paratur.

Undecima regula: recordare quæ licet in ipso conflictu tentationis amara uideatur pugna: tamen longe dulcius est uincere tentationem quam ire ad peccatum ad quod te inclinat: & in hoc multi decipiuntur: quia non comparant dulcedinē uictoriae dulcedini peccati. Sed comparant pugnam uoluptati: & tam homo quam mulier peccator est quod sit cedere tentationi deberet semel saltē expiri quod sit uincere tentationem.

Duodecima regula: propterea quæ tentatis ne credas te a deo derelictum: aut deo parum gratum esse / aut parum iustum & perfectum. memor sis quæ postquam Paulus uidit diuinam essentiam patiebatur tentationem carnis: quæ permittebat deus eum tentari: ne de superbia tentaretur: in quo etiam homo debet aduertere quæ Paulus qui erat

uas electionis & raptus usq; ad tertium cælum: tamen erat in periculo ne de suis uirtutibus supbiret: sicut ipse dicit de se, ne magnitudo reuolutionum extolleret me datus est mihi stimulus carnis meæ qui me collaphizet. Quare super omnes tentationes homo debet maxime se munire contra tentationem superbiæ: quia radix omnium malorum superbia est: contra quod unicum remedium est cogitare semper qd deus se humiliavit pro nobis usq; ad crucem: & mors nos uel inuitos eousq; nos humiliabit ut simus esca uermium.

Duodecim arma spiritualis pugnae quæ in promptu haberi debent cum peccandi libido mentem subdit.

Voluptas breuis & exigua.

Comites fastidium & anxietas.

Lactura maioris boni.

Vita somnus & umbra.

Mors instans & improuisa.

Suspicio impoenitentia.

Aeternum præmium: aeterna pena.

Hominis dignitas & natura.

Pax bonæ mentis.

Dei beneficia.

Cruce christi.

Testimonia martyrum & exempla sanctorum.

Duodecim conditiones amantis.

Amare unum tantum & contemnere omnia pro eo.

Infoelicem putare eum qui non est cum amato.

Omnia pati. ut cum illo sit. etiam mortem.

Ornare se ut illi placeat.

Esse cum illo quomodo potest: & si non re saltem cogitatione.

Amare omnia quæ ad eum attinent: amicos omnes: domus: uestes: imagines.

Cupere laudes nec posse pati aliquam eius ignominiam.

De eo credere omnia summa: idemq; cupere ut omnes credant.

Optare etiam pro eo pati aliquod incommodum & dulce esse illud incommodum.

Flere cum eo sæpe: uel si absens ex dolore: uel si præsens ex lætitia.

Semper languere semper ardere eius desiderio.

Seruire illi nihil cogitando de præmio aut mercede. Solemus autem ad hoc induci præcipue ex tribus causis. Prima est quando seruitium ipsum per se est appetibile:

Secunda quando ille cui seruiamus est in se ualde bonus & amabilis: sicut solemus dicere seruiamus illi propter suas uirtutes. Tertia est quando ille prius qm inciperes

multa tibi beneficia contulit: & hæc tria sunt in deo: quia pro seruitio eius nihil nouiter accipitur quod non sit nobis bonum: & quo ad animam & quo ad corpus: quæ seruire ei non est aliud qm tendere ad eum: hoc est ad summum bonum. Similiter ipse est optimus & pulcherrimus & sapientissimus: & habet omnes conditiones quæ solent nos mouere ad amandum aliquem & seruiendum. ei gratis: & in nos contulit summa beneficia cum nos. & ex nihilo creauerit: & per sanguinem filii sui ab inferno redemerit.

CONSERVA me domine.

Siquis perfectus uult recognoscere statum suum: unum habet piculum ne de sua uirtute superbiat. Ideo Dauid loquens in persona iusti de statu incipit ab hoc uerbo: conserua me: quod recte consideratum omnem amouet occasionem superbiæ: in autem qui potest aliquid ex se acquirere: potest & illud ex se sibi conseruare. Qui ergo petit a deo conseruari in statu uirtutis significat per hoc qd nec a principio ipsam uirtutem ex se acquisiuit: qui autem recordatur uirtutem se consecutum. non uirtute propria: sed uirtute dei non potest de ea superbiere: sed magis humiliari coram deo iuxta illud Apostoli. Quid habes qd non accepisti? & si accepisti qd gloriaris: quasi non accepisti? duo sunt ergo uerba quæ se habere debemus in ore: alter. scilicet. miserere mei deus: cum. scilicet. recordamur peccatorum. Alter. scilicet. Conserua me deus. scilicet. cum recordamur uirtutum.

QUONIAM speraui in te

Hæc una res est quæ facit nos a deo impetrare quod petimus: quum. scilicet. nos impetraturos speramus. Et si duas has conditiones obseruabimus: ut nunquam petamus a deo nisi ea quæ nobis sunt salutaria: & ut id quod petimus ardentem petamus cum firma spe qd deus nos exaudiat: nunquam erunt irritæ orationes nostræ. Quum igitur non impetramus est aut qd illud nobis est noxium: nescimus enim quid petamus: ut inquit christus: & Iesus dixit quicquid petieritis in nomine meo dabitur uobis. hoc enim nomen Iesus saluatorem significat: & ideo nihil petitur in nomine Iesu nisi quod est ad salutem ipsi petenti. Aut non exaudit: quia si bona petimus: non enim bene petimus hoc est cum parua spe: qd aut timide sperat: frigide petit: ideo dicebat Iacobus: postulet autem in fide nihil hæsitans.

DIXI domino deus meus es tu.

Postquam muniuit se contra superbiam incipit describere statum suum. Totus autem status iusti consistit in hoc uerbo: Dixi domino deus meus es tu. Quod uerbum licet uideatur fere omnibus commune: pauci tamen sunt qui illud possint uere dicere: Illud enim quis habet pro deo quod habet pro summo bono: & illud habemus pro summo bono: quo solo habito si cætera desint putamus nos esse foelices: & quod unum si desit etiam si habeamus omnia alia bona putamus nos esse miseros dicit igitur auarus pecuniæ: Deus meus es tu: quia etiam si ei desint honor & sanitas: & uirtus: & amici: modo pecuniam habeat contentus est. Et si habeat omnia illa bona quæ diximus & pecunia desit: putat se esse infoelicem.

Gulosus item crapula: & incontinens libidini: & ambitiosus imperio siue gloriæ dicit: Deus meus es tu. Vide igitur quæ pauci possint dicere. Dixi domino deus meus es tu: quia ille solus hoc potest cui solus deus sufficit: ita ut si ei proponatur omnia regna mundi: & cælestia omnia: & terrena bona: non tamen ut illa consequeretur uel semel deum offenderet: in hoc igitur dicto consistit totus status hominis iusti.

QVONIAM bonorum meorum non eges.

Reddit rationem propositi sui: quare. scilicet soli domino dicat: Deus meus es tu. Ratio autem quoniam solus deus bonis nostris non eget: nulla enim creatura est quæ non indigeat aliis creaturis quæ ea imperfectioribus ut probant philosophi & theologi: quia si ille non essent: ista non essent: quia destructa una parte uniuersi destruitur totum uniuersum: destructo autem destruuntur omnes partes: omnes autem creaturæ sunt partes unius uniuersi: cuius uniuersi ipse deus non pars est: sed principium nihil ab eo dependens: nihil enim acquisiuit deus ex hoc quod creauit mundum: & nihil perderet si totus mundus annihilaretur. Solus ergo deus bonorum nostrorum non eget. Debemus autem erubescere illum habere pro deo qui bonis indiget nostris: qualis est omnis creatura. Præterea non debemus habere pro deo: hoc est pro summo bono nisi illud in quo est summum bonum: in nulla autem creatura est omne bonum. Soli igitur domino debemus dicere: Deus meus es tu.

SANCTIS qui sunt in terra eius.

Post deum maxime debemus amare illos qui sunt deo maxime coniuncti: quales sunt angeli & beati in patria. ideo postquam dixit domino: Deus meus es tu: subdit quod deus.

MIRIFICAVIT uoluntates suas.

Hoc est mirabiles fecit amores eius & desideria eius erga sanctos qui sunt in terra eius: hoc est in cælesti patria quæ dicitur terra dei & terra uiuentium: & uere si consideremus quanta sit illius patriæ felicitas. quantaque huius mundi miseria: quanta ciuium illorum bonitas & charitas desiderabimus semper hinc discedere ut illic habitemus. Hæc autem & similia cum meditamur illud semper curare debemus ne infructuosa sint meditationes nostræ. Sed ex qualibet meditatione aliquam semper acquirere uirtutem debemus: ut ex hoc uidelicet de bonitate illius patriæ superioris debemus acquirere uirtutem hanc ut mortem non solum fortiter feramus & patienter cum uenerit hora nostra: aut si pro fide christi nobis obeunda sit. Sed ultro etiam eam appetamus cupientes. scilicet ex hac ualle miseriæ discedere ut in illa felici patria cum deo & sanctis eius regnemus. Cum ergo iustus descripsit statum suum quod totus est in affectu erga deum & diuina despicitque ex alto statum hominum malorum: & dicit.

MULTIPLICATAE sunt infirmitates eorum.

Per infirmitates autem intelligit idola: & ita hæc textus hæbreus: sicut. n. bonus unus hæc deum quem colit: ita mali multos habent deos & idola: quia multas scilicet uoluptates: multa desideria uana: passiones diuersas quibus seruiunt: id est autem multas querunt uoluptates:

quia nullam inueniunt quæ eos quietet: & ideo in circuitu imperii ambulant: & subdit postea acclamauerunt: quia. scilicet post sua desideria præcipites ruunt & inconsiderate: unde edocemur ut non minus ipsi celeriter curremus ad uirtutes quam ipsi currant ad uitium: nec domino nostro minus diligenter ipsi seruiamus. quam ipsi seruiant domino suo diabolo. Iustus autem considerans statum malorum proponit firmiter sicut & nos semper debemus facere: nullo modo uelle eos sequi: & dicit.

NON congregabo conuenticulam eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum.

Dicit autem de sanguinibus: tum quia idolatræ solebant collecto sanguine uictimarum circa eum suas agere ceremonias: tum quia tota uita malorum relicta ratione sensualitatem sequitur quæ in sanguine sita est. Dixit autem quod non solum uult sacrificare idolis: sed nec nominare ea: quod tantum dici & fieri potest ostendens per hoc quod non solum homo perfectus debet abstinere ab illicitis uoluptatibus sed etiam a licitis ut magis totus feratur in calum & contemplationi diuinorum purius uacet: & quia aliquis posset credere quod esset stultitia priuare se omni uoluptate subdit

DOMINVS pars hereditatis mee.

Quasi dicat non mireris si omnia alia relinquo: ut deum possideam in quo etiam alia denique bona possidentur: debet hæc esse uox cuiuslibet boni christiani: Dominus pars hereditatis meæ: quia nos christiani quibus deus ipse pro hereditate promittitur: debemus erubescere aliquid præter ipsum desiderare: & quia posset uideri alicui præsumptio audere hæc sibi promittere: idem subdit.

TUES qui restituis hereditatem meam mihi.

Quasi dicat domine deus meus bene scio quod cum nihil sum respectu tuorum uiribus meis non possum ascendere ad te possidendum. Sed tu es qui trahes me ad te per gratiam tuam: & tu es qui te ipsum dabis mihi possidendum: consideret deinde iustus quanta sit hæc felicitas ut ei deus pro hereditate contingerit: subdit.

FVNES ceciderunt mihi in præclaris.

Partes enim & sortes antiquitus per funes diuidebantur: & quoniam multi sunt qui licet ad hanc felicitatem sint uocati sicut sunt omnes christiani: ipsam tamen nihil faciunt: ut pote pro leui sæpe uoluptate commutant: ideo subdit.

HAEREDITAS mea præclara est mihi.

Quasi dicat sicut ipsa est præclara: ita ego eam præclaram reputo: & omnia alia respectu eius: ut dicebat Paulus: sicut stercora reputo: quoniam autem habere hoc lumen intellectus: ut homo cognoscat felicitatem sibi a deo datam donum dei: & ideo subdit.

BENEDICAM dominum qui tribuit intellectum.

Quonia autem sæpe homo iudicat secundum rationem seruire deo: sensualitas autem & caro repugnat tunc autem homo perfectus est: ut non solum anima eius sed & caro in deum seruitur: iuxta illud: Cor meum & caro mea exultauerunt in deum uiuum: ideo subdit.

ET VSQUE ad noctem increpauerunt me renes mei.

Idest renes ipsi in quibus maxima solet esse inclinatio ad concupiscentiam non solum inclinant me ad malum / sed potius increpant: hoc est retrahunt etiam usque ad noctem. i. eousque ut etiam ipsi ultro proprium corpus affligant. Afflictio enim saepe per noctem solet designari: ostendit deinde quae sit radix tantae priuationis: & dicit.

PROVIDEbam deum semper in conspectu meo.

Nam si quis deum semper haberet ante oculos pro regula omnium operationum suarum: & in omnibus operationibus suis: nec propriam utilitatem: nec gloriam: nec uoluptatem quaereret: sed solum ut deo placeret breui profectus euaderet: & quae qui ita agit semper in omnibus prosperatur: ideo dicit.

IPSE a dextris est mihi ne commouear.

Ostendit deinde quanta sit felicitas iusti uiri: quia. i. erit in aeternum felix & in anima & in corpore: ideo subdit propter haec.

LAETANDUM est cor meum.

Idest anima mea laeta est sciens post mortem sibi caelum esse paratum.

ET CARO mea requiescet in spe.

Idest quauis ipsa non latetur: quasi acceptura statim post mortem statum suum: requiescat tamen in sepultura cum hac spe quod resurget in die iudicii cum anima sua immortalis & splendidissima: & hoc totum declarat in sequenti uersiculo: nam quia dixerat quod anima latetabatur: subdit rationem.

QVIA non derelinquet animam in inferno.

Et quia dixerat quod caro requiescebat in spe: subdit rationem dicens.

NEC DABIS sanctum tuum uidere corruptionem.

Quia siue & quod fuit corruptibile resurget incorruptibile: & quia christus fuit primus qui intrauit paradysum: & nobis uitam aperuit: & fuit primus qui resurrexit: & resurrectio eius est causa nostrae resurrectionis: ideo ista quae diximus de resurrectione principaliter de christi intelliguntur: sicut declarauit Petrus apostolus: & secundario intelligi possunt de nobis in quantum sumus membra christi: qui solus non uidit corruptionem: quia corpus eius in sepulchro putrefactum non fuit: quoniam igitur uia beneuolendi ducit nos ad perpetuam uitam animae & corporis: ideo subdit.

NOTAS mihi fecisti uias uitae.

Et quia tota felicitas huius uitae consistit in apta uisione & fruitione dei: ideo subdit.

ADIMPLEbis me letitia cum uultu tuo.

Et quia felicitas in aeternum durabit: ideo subdit.

DELECTATIONES in dextera tua usque in finem.

Dicit autem in dextera tua: quia felicitas nostra completur in uisione & fruitione humanitatis christi qui sedet in dextera maiestatis in excelsis: iuxta illud Ioannis.

Haec est tota merces ut uideamus deum & quem misisti iesum christum.

Finis

Matheus Bossus canonicus regularis uir doctus & eloquens in proemio suarum recuperationum fesulanarum de quodam suo dialogo prius edito uerba faciens ad Io. me dicem cardinalem sanctae romanae ecclesiae. Quae cum eodem ipso Politiano nec iuitus legit semel & pluries ad calcem usque insignis & clarissimus Io. mirandula cuius ingenium super humana oiphariaeque doctrinam omnes obstupescunt et a cuius integritate atque nitore omnis abest halucinatio palpansque consilio.

Ex epistola Angeli politiani ad picum qua defendit locos ab Hermolao damnatos in suis commentationibus.

Quo circa tu mihi nunc aduendus mihi pice doctiorum omnium doctissimus non quod ut iudex sed arbiter honorarius quod uidelicet iter amicos disceptantes littere dirimas.

Baccius Vgolinus. Roberto saluato. S.

mihi Erito te Roberte docti diligunt: quos miro quodam ardore coluisti semper & studiosi omnes amant: quos non modo opera sed & ipsa iuuas / ut commodius proficiat: ego uero & si nec doctis / nec studiosis quodam annumerandus / plurimum tamen tibi debere me fateor: quod pro te nobis uel remotioribus copia facta sit diuini admodum operis editi nupera pice mirandula uiro sane praeter omnibus: quae sint: quae fuerint admirando. quae recte non iam picum / sed suam uocat phenicem in sacra medicum lauro nidificantem policia / nus meus / aliud aetatis nostrae miraculum. Illius tu librum de septiformi sex diebus generationis enarratione uere philosophiae & christianae religionis augmentum magno lauratio medici patrono meo dicatum cum diligentissime imprimendum tum ad loca diuersa / ac distantia transmittendum / & plurimis eius lectionis percupidis / uel gratis habendum curasti. Quos inter / & mihi contigit / per uictorium caianum tuum hominem / multi ioci / multaque suauitate aspersum / & salubris / optato hoc munere potiri / hoc tuum in uiros claros studium / hanc in omnes uirtutis amatores officiosam liberalitatem: qui non laudet & gratiore affectu prosequatur. Is ab omni humanitate discors / & a litterarum consuetudine alienus proculdubio est habendus / non enim publicae utilitati consuli amantius / rectius / celeriusue potuit: Quare hoc apprime tibi esse exploratum uel: haud tenui mercede sumpsisse te huiusmodi puicicia: cum inde & bonorum gratiam: & non mediocrem gloriam sis consequutus. Vale. Neapoli. vii. Kal. aprilis. Mcccclxxx.

I. Iunianus maius Roberto saluato. S. D.

quod Vod Ioannis pice mirandulae diuinum opus / non minori cura imprimendum curasti / quae ille consecit & tuae plurimum gratiarum diligentiae / & illius diuinae doctrinae habendum puto. Tibi quod tam sublime opus inter tenebrarum obliuia delitescere passus non sis: quae una opera & amici perpetuitati / & communi omnium utilitati consulisti. Illi autem quod neque priscorum uiros auctoritate uel sanctitate: quae haec eadem enarrarunt deterritus / neque aliorum insectatus uestigia suo quodam lumine / illa eadem collustrauit

Nam cū primum tā reconditū / & a multoz cognitiōe remotū opus ad meas pue-
nit manus / diligentius id legere cepi. qđ non mō cū admiratione attulit uoluptatē
ueq; etiā & eo sublimitatis cōtēplantē euexit aīum: ut neq; admirabilius neq; enu-
deatius qđ unq̄ uiderim / aut audiuerim: Quippe cuius ingeniū supra ceterorum
acumina p̄stat: sciētiaz indaginē incredibilē callet / & rez oīum cognitiōem supra
q̄ credibile sit iā habet. Istac p̄sertim ætate qua paululū pubertatem egressus: tātā
rez noticiam adeptus ē: q̄ tam et doctissimis & ætate prouectis attingere nō licuit.
Quapp oīum bonaz artiū / atq; sciaz: sacrū domiciliū / & nostri sæculi miraculum
noīare uerebor nunq̄: p̄sertim cū opis reconditos sensus a paucis hoibus excogita-
tos rerū progressus naturæ & dei patefacta latibula & tandē sūmi opificis arcanas
opes iam i propatulū editas accuratius lego: quo qđ admirabilius unq̄ audiuerim
ignoro: aut qđ altius legerim nescio. Cū philosophos inter & Mosen: q̄ diuerso iter
se itinere rez opificiū contexebant iā pacē initam & naturæ & dei quedā coniuncta
federa sine cōtrouersia cōphendātur: sed hoc altius repetendū / atq; uerbosius ex-
plicandū in aliud tps referuo. Venio ad te mi Roberte uir qđē egregie: quē ex tuis
scriptis unice diligo: quæ quīs paucula sint / tamē tale tuæ uirtutis specimē ostēdūt
ut nō minorē puenturā ingeniū frugē / q̄ gratorē nūc flosculoz spem offerūt / polli-
ceant. Sic itaq; tuū scito Iunianū & si qua deinceps de tuis ad me scriptis dederis /
nō minus tuarū rez p̄conē / q̄ ob id ipsum tui amatorē scias. Victorius itaq; tuā p̄-
dicat ingeniū p̄stantiā: tuāq; haz litteraz eruditā humanitatē / ut eadē cupere puo-
cer & p̄dicare. Vnū tamē rogo ut quē uictorius blādis hortationibus ad amandū
inuitauit / tu tua humanitate quā p̄lteris & amplecteris / p̄seq non desistas. Quo
circa meā excitabis desidiā / ut sepius ad te scribā: mō nostra nō aspneris. & si ex uer-
bis nostri uictorii meā nō posthabeas aimiciā necessitudinis uinculo ad te oī of-
ficio p̄sequēdū puocabis. Nihil est. n. qđ malim q̄ cū ingenuis & doctis uiris mu-
tuo amore & litteraz mutatione cōcertare. Tuū mirandulā: quē humanitatis co-
lumen p̄dicat: & ipse naturæ delicias appellare audeo: mihi a se amari cupiētī ami-
cū reddas & saluū ex me dicas. Vale Neapoli. pridie. no. Iunii. M. cccclxxxx.

Ex Miscellaneorum Angeli politiani proemio.

De isto. n. p̄cūctis admirādo / nō pico iā: sed (ut ipse appellare soleo) phœnice poti-
us q̄ nunc in tua Lauru nidificat. tanta mea quidem expectatio est: ut aulm Pro-
pertia succinere. cedite romani scriptores cedite grai.

Item ex capite eiusdem operis. xiiii.

Vt idem & compit & ostēdit Ioānes picus mirādula meus unus oīum prorsus ab
oī parte beatissimus: in ope singulari atq; admirando / quo psalmus a septuaginta
uersos isto notaz p̄cipue argumēto docet hebraicæ ueritati respondere. Ne iam in-
sultare iudæus aut obiicere possit ea nos in tēplo singulis canere horis quæ ne ipsi
quidem satis uersa fideliter existimemus.

Item ex capite eiusdem operis. Lxxxx.

Qualis est item Ioannes picus hic meus e mirandulanis principibus / absolutissim-

mū naturæ opus / a quo philosophia latine iam meditans loqui summum puto sa-
stigium accipiet.

Item ex capite eiusdem operis. Lxxxxiiii.

Percurramus aliquādo ego & picus hic mirandula nūquā fatis hō laudatus (sub
siciuis horis antiquos enarratores instrumēti sacri ueteris / grecos maxie Diodoz:
philonē Gennadiū: Aquilā: Origenē: Basiliū: Didimū. Isidoz: Apollinarē: Seue-
rianum / alios id genus compluris / quoz ille sicutique l: tinoz: snias oēs / quā dilige-
tissime cū iudeorū / & chaldeoz iterptum cōferrens opinionibus / nihil nō euentilat
& pensiculat: unde mō / aut ueritas elici: aut obscuritas tolli: aut roborari hies: aut
refelli possit impietas.

Ex libro de scriptoribus ecclesiasticis Ioānis abbatis spanemensis.

Ioannes picus natiōe italus / comes mirandulæ / & concordiaz dominus: uir om-
nis bonæ litteraturæ studiosissimus / & sicut p̄claro sanguine: ita diuino admodū in-
genio nobilissimus: magna familiæ omnigenū artium stipatus caterua: dignus &
optime meritis: cuius p̄fectionē musæ sequatur: doctissimus nostra ætate philo-
sophus est / atq; disputator acerrimus. Scripsit stilo elegantissimo nonnulla / quæ
atas nostra tum cōprobare tum uel maxie admirari habebit: qbus noīs & gloriæ
suæ memoriā non indignæ sempiternam reddidit.

Ex compendio reuelationū doctissimi / & sanctissimi uiri fratris Hieronymi sa-
uonarolæ ferrariensis ordinis predicatorum.

Comes Ioannes mirandulanus uir temporibus nostris ingenio & multiplici do-
ctrina singularis.

Ex scdo cōmentario in Propertii / doctissimi ac eloquentissimi uiri Philippi bero-
aldi bononiensis: sup illo uersu / nō tot achemeniis & cætera. Iusa pro ethrusca scri-
ptū legi in codice Ioannis pici mirandulani: q̄ uir est seculoz memoria dignus: q̄
multiugis disciplinis p̄ditus: exornat ætatis nostræ gloriā: cui accōmodari pōt il-
lud / qđ de Varrone scripsit Terentianus / uir doctissimus undecūq; picus: q̄ te Mi-
ne mi / utpote eruditum eruditissimus / nobilem nobilissimus nō solū diligit / sed ue-
hementer amat: q̄ de te honorifice loq̄tur / & optime sentit. hic post seueriora stu-
dia in proptii lectione tanquā amantissimo diuersorio req̄scere cōsueuit / & mihi
hūc locum ita legenti ad stipulatus ostenditq; in suo codice Iusa scriptum esse non
ethrusca & cætera.

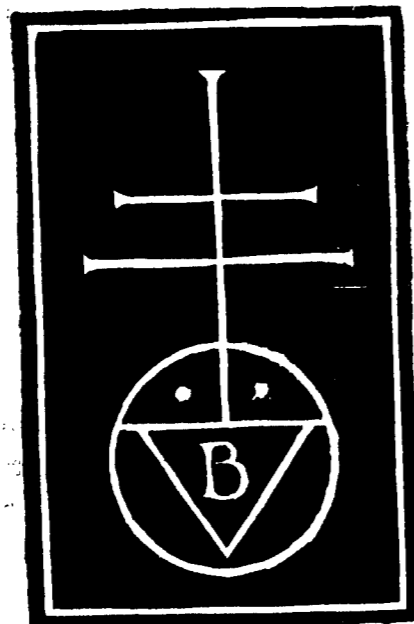
FINIS.

Opuscula hæc Ioannis Pici Mirandulæ Concordiæ Comititis. Diligenter impressit
Benedictus Hectoris Bononien. adhibita p̄ uiribus solertia & diligentia ne ab ar-
chetypo aberraret: Bononiæ Anno Salutis. Mccccxxxvi. die uero. xx. Martii.

Registrum huius operis.

A	quid iſigne	in altare	NN	gitabam me
H ptaplus	BB	In tertio au	rationem: ut	a quo cum
philosophat	detur nō cō	Pamphilū	nigrum ſi al	Hiſpanam:
Aliud pemi	gumenta	HH	ſecūdo ana	TT
B	clare uideo.	patrem ſal	cum re con	ad hoc offici
Coeli ab eo	CC	eccleſie etiā	OO	ſunt & non
mētes ange	ſe habuit	de Origene	Quarte ob	eram hilari
uendicant	me etiā eui	II	Dyoniſio cō	VV
C	firmat. Itē	ceſſerit i gra	ſactum an	indiget in re
deminutū	DD	noſtro de	PP	ſciētia: quæ
catio quæ ad	Queſtio ter	re quia cre	ut inquit il	Ioannes Pi
ſuerunt: q̄q̄	minus alicu	KK	aufert quod	XX
D	Queſtio q̄r	ad realē pre	iectum ali	Varia teſti
preditū red	EE	Modus ado	QQ	illuſtriū ui
omniū intel	agētia natu	LL	& ſumma	emiffa hac
uero ut ſu	nere poteſt	Ioanne. pi	Oratio Ioā	YY
E	ſubſtāiali	ſenilis offi	ſtria: Cæle	occupatiōes
perfecit: ſi	FF	eſt deus qui	RR	nitate tua ta
gurant gen	diuinitus	MM	gratorū ara	Baptiſta
AA	ſunt duo ſup	erit expeten	aſſeuerat	Marci
Ioannes pi	homo ubiq̄	enim ratiōe	apud Hiero	retrah
arrogē nec il	GG	aūt de ente	SS	

Disputationes Ioannis Pici Miran
dulae litterarum principis
aduersus astrologiã
diuinatricem qui
bus penitus sub
neruata cor
ruit

Ioannes Franciscus Picus Mirandula Sacratissimo patri Oliuero Carafa episcopo
Sabinensi Cardinali Neapolitano. S.

a Pollonium thyanu pater amplissime/dū ob litteras capeffendas pegrinacionē illā a Philostrato postea celebratā suscepturus esset/optasse legimus: ut uiros bonos & iueniret & agnosceret: idq; etiā a sole concessū iri sibi multis precibus expetiuisse. Quod quidē uotū citra culpā nō laudari magnopere nō pōt: sicut ipa ad solē deprecatio nō uituperari: hoc enim uulgus eruditū & rude cōgenito ueritatis noscendæ lumine/passim prædicat/ut ualidissimas omittam rōnes & diuinorū eloquiorū testimonia. At si optandū est id muneris efflagitandūq; a deo optimo maximo/illis proculdubio sūmopere latandum est: quibus nō modo obrigerit bonos agnoscere: sed etiā hos ipos & in ppria familia & sanguinis sibi nexu deuinctos/reperire potius q̄ iuenire/indeq; aliq̄ eorū fructuū consequi/quos bonorū parit amicitia: Quæ mihi diuina beneficentia euenisse neq; inficias eo/neq; dissimulo cum Ioannē Picum Mirandulā Galeotti patris fratrem hoīem profecto dignū/quē Apollonius trans caucasum & Brachmanas/sed & ad usq; aduersum orbem auide rimaretur itra parietes domesticos cōpereri/multisq; ab eo beneficiis cummulatus extiteri. Huic ego nobiscū degenti dū par pari referendum esse quoad possem iudicauissem: Eo magis defuncto censui debere rependi suscepta officia/quo cum eius gloria & studiosorū periclitabatur utilitas:& nō me diocrem ecclesia patiebatur iacturā. Quāobrem p̄ eo quæpiā nec semel/mādaui lris ipsiusq; opera diuturna & anxia uestigatione nobis ascita in multa exemplaria trāsfundenda curauilaboratū aut mihi sūmopere est i reparandis libris oēm diuinatricem astrologiam funditus eruentibus quādoquidē eiusmodi caracterib; delineati erāt (qui erat homini mos) ob scribendi dictādique uelocitatem: ut cuiusuis alterius linguæ q̄ latinæ speciē præferre uiderentur: tot interliti lituris ut non facile intelliceretur qd p̄ dispuncto/qd pro emēdato haberi deberet/tot p̄terea partibus lancinati dilcerptique ut uix ab auctore ipso exscribi posse iudicaret. Hos ego libros (si nō magis thesauri q̄ libri) ueluti rediuuios a nobisq; nupime ab iteritu reuocatos cū cui destinare inscribereq; deberē diu mecū cogitarem/occuristi tu mihi præsul sacratissime a quo digredi nullatenus ualui. Nā cui & congruentius & honestius q̄ tibi/doctissimi hominis eiusdemque cōsanguinei l'aria monumēta dedicare potui:& illa potissimūiquæ nostræ xpianæ religiōi aduersos errores refellūt cū & litteris polleas:& ob Ioānem Thomā carafā Magdaloni comitē socerū meū: cui arētissima cognatōe deuinciris: sis etiā mihi necessitudine cōiunctus: atq; eam iter ipsius religiōis hoīes geras personā quæ sit pxima suppressa. Ea igitur uolenter suscipe:& cū a maximis uersandis negociis aliqd oculi suffuraberis plegas oblecto/i ipa lectōe simul cogniturus simul gauisurus artē illā astrologicā/ siue (ut loquar rectius) pestē quæ iā truci elata rabie/q̄q̄ subdola fronte uirus insimulans in nostrū exitium debacchabatur ipius Ioannis Pici patrui ope ualidissime extinctā. Vale pater amplissime. Mirandulæ. iiii. kal. iulias.

Ioannes Franciscus picus Mirandula ueritatis amatoribus.

Matores ueritatis gaudete: nec non qui illustranda illius atque amplificanda desiderio inludatis/exhilarate animos. En prodeunt in publicum disputationes Ioannis picus Mirandulae aduersus astrologos: & Pici illius cuius mentis sublimitatem: cuius doctrinam originem iam pene totus terrarum orbis obstupuit: Disputationes in quibus quae ueritatis olores atque oppugnatores dolere: & qui emungenda pecuniae gratia astrologicae uanitati impendunt opera / aut eiulare atque dirumpi cogent / aut errorem deserere. Nec solidam minuat laetitiam quod ille morte nobis imatura sibi tarda uocatus ad deum: libros huius nec extrema lima terferit atque expoluerit: nec ultimum qui totius operis futurus erat epilogus ad eandem ab incude perduxerit: id forte deest ad operis exuberantius ornamentum / non ad lectorum perfectum emolumentum: & quae sane alias uanitatum haec & superstitionum omnium arbor: ab prophetarum oraculis sit explosa & detestata / ab nostris theologis philosophisque tum graecis tum latinis / tum barbaris expilata frondibus / exhibita / atque etiam securibus uel aliqua ex parte percussa. Sit item ab imperatoris legibus pontificisque sanctionibus radicibus eruta & loco mota / humana tamen curiositate sapientius reportata est in pristinamque foueam replantata / adminiculata & roborata: ita ut nunquam in totum eliminata & ad internitionem usque ualidissimis rationis instrumentis perducta fuerit: modo Picus noster infaustam arborem a radice ad truncum / a trunco ad ramos: a ramis ad folia: torrentissimo igni uere philosophiae ueraeque theologiae propriis incomparabilis illius ingenii inuentis & meditati. exussit penitus atque redegit in cinerem quem adeo rapidissimo flatu eloquentiae disperfit / ut cuiusque illius fauori praesertimque (nisi idem mentis emotae fuerit) super illius exitio praeter dolore comamanda sit uel abiecta spretaque uanitate praeter gaudio exultandum. Eia igitur litterati homines nationum omnium his rationibus animam armate / his fulcite testimoniis cum humanis tum diuinis / quibus ueluti bipennis ponderosissimis ac facibus ignitis excisae atque extinctae arboris germina si qua forte intra terrae uiscera delitescerent male culti agruitio repullularent / elidite / conterite / conuellite / exterminate.

Tabula

Summatim haec sunt libris singulis disputationum Ioannis Pici Mirandulae litterarum principis aduersus astrologos.

Rimo praefatio: item astrologia a philosophis: a prophetis: a caesaribus: a pontificibus esse damnata: quaeque fuerit quaeque astrologica scribere. Homerus

Secundo inutilitas: fallitas: ignorantia professionis in uniuersum: & indiligentia professorum nostri temporis: Item cur aliquando uera praedicant: cum professio ipsa falsa sit. Sed ne solum.

Tertio rationes astrologiae ueritatem approbantes afferuntur / postea diluuntur & retorquentur. Soluimus.

Quarto non fieri a caelo quae credunt astrologi: item quae a caelo non sunt ab eo non significari: & quoniam seu interrogationes esse inanes. Noster hic

Quinto magni orbis: saturniae reuolutiones: magnae coniunctiones eliminantur. Sed multos.

Sexto destruuntur domus: signa: aspectus: obfessiones: & combustiones: retrogradationes: caput & cauda draconis: antisia: praecipientia signa & obedientia. Exaltationes trigoni uel tripl. citates: facies: termini: dodecathemoria: nouena: monomiria: graduum proprietates: partes: anni climaterici. Excessimus:

Septimo continetur / initia fati seu particularis / seu uniuersalis: & uel hominis uel alterius cuiusque rei / non bene capi: Item tempus quo aliquid sit futurum / praeparatio per directiones: aut aliam uiam definiti: multiplexque error in stellis fixis. Haec tenus

Octauo / incertum esse numerum sphaerarum: & quotquot statuuntur certum esse errorem astrologorum. Item de erratis super differentia imaginum & signorum: item de imaginibus inuisibilibus. Inter omnia

Nono continetur de incertitudine natalis horae / ac aliorum initiorum: de quo erratis diuisionis domorum: signorum: locorum: planetarum: motus. viii. orbis & directionum. Demonstratum

Decimo rationes astrologorum quibus sua roborare dogmata satagunt: ad quae rediguntur genera haecque omnes ostendunt inefficaces esse / superque deridiculae. Multis iam

Vndecimo / non posse per experientiam haberi: aut si qua comparari possit experientia nodum illam esse habitam. Si naturam

Duodecimo non esse habitam per reuelationem: Item ubi nata / aucta / alta: & quomodo modo propagata. Si fabulamtis

Tabula capitum totius operis incipit

Primus liber non est in capita plura distinctus: sed unico capite / auctoritate philosophorum: prophetarum: caesarum: atque pontificum astrologiam deicit.

Secundo libro continetur / inutilitas & fallitas professionis: ignorantia & indiligentia professorum.

Caput primum Incerta est ars ista iudicio etiam principum illius.

Tabula

- Caput ii Auspicatōes quas electiones dicūt iūtiles eē testimonio unius astrologi ratione & experientia.
- Caput iii Nō eē utilē astrologiā i decernēdo qd sit agendū qd fugiēdū.
- Caput iiii Nō eē astrol. religiōi utilē: qd Rog Bac. & Pe. Alliac. existimarūt.
- Caput v Quā noxia sit astrologia q̄q̄ pestifera xpianæ religioni.
- Caput vi Fallacē eē hāc artē: si q̄ sit tū pp plura: tū pp discrepātes astrolog. Inias
- Caput vii De ignorātia astrologorū nostræ ætatis.
- Caput viii De indiligentia astrologorū nostræ ætatis quæ tāta est / ut etiā si uera esset astrologia / ueri ipsi esse non possent.
- Caput ix Raro euenire q̄ dicūt astro. qd tū externis tū domesticis exēplis ostēdiē
- Caput x Cur astrologi aliquādo uera prædicant.
- Tertio libro cōtinētur rōnes astrologis fauētes & diluuntur.
- Caput primū Quid lib. pcedēti actū sit & qd deiceps agēdū quoue ordine.
- Caput ii Quinq̄ rōnes q̄bus astrologia roborari posse uidetur.
- Caput iii Retorquetur priā rō atq̄ ostenditur cælū cām esse uniuersalē neq̄ ad ad ipsam indiuiduorū uarietate referendā.
- Caput iiii Cælū qualiter motu agat & lumine & elemētōrū meteorologicorū mīneraliū uiuentiūq̄ uniuersalis causa sit.
- Caput v Præter cōm motus & lumis influētiā nullā uī cælestibz peculiarē iesse.
- Caput vi Lunæ lumē sicuti & solis uitale esse: neutriq̄ frigus aut humiditatem præterq̄ per accidens facere.
- Caput vii Nō posse defendi dogmata astrologorū ut putauit Auenazra si oēs stel
- Caput viii Obiectio aduersus ea quæ dicta sūt / lae ponūtur calidæ.
- Caput ix Soluitur obiectio atq̄ ostēditur / neq̄ specificas neq̄ indiuiduales rerum drias a cæli motu pendere
- Caput x Stellas alias a sole & luna / aut nihil / aut certe parz i nos agere.
- Caput xi Quo pacto stellæ eadē alias aliter in nos agere possint.
- Caput xii Quæ effectiū uarietas i cælū redigi possit & quæ non
- Caput xiii Solē multa opari quæ ab aliis stellis fieri astrologi putant
- Caput xiiii Lunæ uis quō uarietur & dies quosdā lunæ uera supstitōe obseruari
- Caput xv Aestus maris in aliā cām q̄ in lunā referri posse / i quā tā & si referantur nihil inde iuari astrologiā.
- Caput xvi Galeni snia de ceticis diebz eos ad lunā referentis cōfutatur.
- Caput xvii Periodos humoz ad ty dez̄ motus nō esse referendos.
- Caput xviii Infelicitatē octimestris partus saturno non esse ascribendam
- Caput xix Cur nauæ / medici / agricolæ / uera sapius prædicant q̄ astrologi.
- Caput xx Nō oīa quæ ab astrologis p̄dicūt de primis qlitatibz pendere
- Caput xxi Nec noxas elemētōrū / nec dāna nostrorū corporū esse a cælo.
- Caput xxii Ingeniorū & morū uarietate nō oīo p̄dere a primis qualitatibz
- Caput xxiii Neque bella neque externa a primis qualitatibus pendere.

Tabula

- Caput xxiiii Occultas uires cælestibz nō inesse p̄ quas occultas inferiorū rerū p̄prietates pducāt: sed calorē tm̄ lumenq̄ uiuificū.
- Caput xxv Si sua cuiq̄ syderi & propria uis cōcedatur: eē tam̄ illā uniuersalem
- Caput xxvi Epilogus huius li. cū reiectiōe q̄rūdā rōnū astrol. i ipos argumētates
- Caput xxvii
- Quarto libro cōtinētur de cæli efficiētia & significatōe.
- Caput primū Qui mos i disputādo seruatus & deiceps seruāndus: tū si deī astrologis qd maximū dāt theologi / astrologiā tamē nihil esse.
- Caput ii Fortuita a cælo non esse.
- Caput iii Quō rerū fortuitaz̄ causa sit deus: quomodo angeli / quomō cælum: quomodo nos: quomō fortuna.
- Caput iiii Ad cælū nō eē referēdū si qd a nobis sit q̄ n̄ras uires excedere uideatur sed potius uel ad angelos uel ad deū / atque inibi de fato multa utq̄ diuina p̄uidētia nostram libertatem non tollat.
- Caput v Nec p̄terita nec q̄ ad alios attinēt posse ex aliq̄ cōstellatiōe p̄uideri.
- Caput vi Futura multo post tpe a p̄senti cōstellatione effici non posse.
- Caput vii De auspicatōibz q̄s electōes dicūt: q̄ uana & impossibilis sit astrol. snia.
- Caput viii Astrologos mētē n̄ram cælo subiicere q̄q̄ ut sūt astuti id dissimulare / conentur.
- Caput ix Mores hoīum a cælo non fieri.
- Caput x Malas leges sicuti nec bonas cælo nō subiici.
- Caput xi Corporeas dispōnes non effici a cælo.
- Caput xii Nō posse cælū eius rei signū esse cuius causa non sit.
- Caput xiii Siue signa sūt sydera / siue causæ / partē tamen astrologiæ quæ ē de i / terogationibz nullam esse:
- Caput xiiii Diuina miracula a cælo nec fieri / nec significari: sed miracula miraculis / sicut naturalia naturalibus indicari.
- Caput xy Per stellā magorū nō posse cōstellationem aliquā itelligi: & declaratio quarūdā scripturaz̄ quæ ip̄eritis possent uideri astrologiæ ad stipulari.
- Caput xvi Quæ naturæ uires supgrediūtur quātū ad id etiā quod in se natura / le continēt a cælo significari non posse.
- Quinto libro continetur / confutatio earz̄ cōstellationum q̄bz magna rerum humanaz̄ euenta adscribunt.
- Caput primū Decreta astrologorū circa magnas cōiunctōes utiliter cōfutari & q̄ mēdaces sūt dephēsi q̄ de magnis iseriorū rez̄ mutatōibz p̄ eas uoluerūt iudicare.
- Caput ii Quibz uis astrologi de grādiōibz rebz iudicium ferāt magnorūque orbium reprobatio.
- Caput iii Saturnias reuolutōes Aboasaris iuentū & hystoriis & rōni aduersari.
- Ca. iiii Ordo eoz̄ q̄ dicēda sūt & dissidētes astro. opiones circa magnas cōiunctōes
- Caput v Planetas magnis cōiunctōibz iūctos nō plus posse q̄ diuitios: magnalq̄ istas cōiunctōes nouū esse inuentū de malo Ptolemæi intellectu natum.

Tabula

- Caput vi Præcipuos astrologos medijs usos esse cōiunctionibus non ueris : tum alia errata illorum circa eadem .
- Caput vii Quis ordo seruāus & Alliacensem aliud alias sensisse .
- Caput viii Tempus rerum nō ab astrologia / ut putauit Alliacensis / sed ab hystoria esse petendum .
- Caput ix Sūma snia Alliac. i li. quē d cōcordia astrologiæ & hystoriæ p̄titulauit
- Caput x Errasse multifariam Alliacensem : & ut quæcunque supponit concedā / tur / non tamē efficere eum quod uult .
- Caput xi In diluuii cōiunctōe tū iter se / tū a ueritate astrologos discrepasse atq; ut detur illis quicquid petunt : nō tam id eos pbare quod cōtendūt .
- Caput xii In Mosis cōiunctōe & messia uaticinio q̄ delirus Abraā iudeus .
- Caput xiii Varijs coniuunctionibus medijs a uarijs christianam legem ascribi : & absque ratione etiam astrologica .
- Caput xiiii Eā quæ uulgo fertur uerā nō esse Iesu genituram / nec ex ea idicari illum / aut uiolenta morte moriturus / aut magnū esse pphetam .
- Caput xvi Quæ de maumethe dixit Albuma . expimēto falsa eē dephensa :
- Caput xvi In antixpi uaticinio alios iā mēdaces appuisse / alios mēdaces futuros
- Caput xvii Quā leuiter pbēt astrologi sex tm̄ religiones eē posse tū hebreorū legem iouia potius uel solarē q̄ saturniā dici deberi .
- Sexto libro cōtinetur cōsolutio earum rerum p quas uariari uolūt influxus .
- Caput primū Quo ordine sit pcedēdū i cōuellēdis astrologorū iudam̄tis : itē fieri nō posse / ut aliquādo ad eadē loca sydera oia restituātur i quib; semel fuerūt :
- Caput ii Per quas res astrologi uariari influxus syderū dicant / & q̄ oīno illa i uniuersum absurda sint .
- Caput iii Domus astrologorum q̄ nullo nixæ fundamento : & q̄ in eay; uiribus explicādis astrologi inter se pugnent .
- Caput iiii De duodeci signis q̄ ficta a mathematicis sint ad supputādi facilitatē : itē circa eadē multipliciter astrologos aberrasse .
- Caput v Quæ sit astrologorū de aspectib; snia / & q̄ par; rōnalis .
- Caput vi Variæ aspectuū rōnes recitātur & cōsolutur .
- Caput vii Quid eos deceperit : nec de aspectib; experiētiā habitā .
- Caput viii Quæ de obsessiōe dicūtur pugnare his quæ de aspectibus .
- Caput ix Planetas sub solis radijs constitutos non male affici / aut ut dicūt astrologi comburi .
- Caput x Si rationem atq; etiā quorundā astrologorum auctoritatem sequi uolumus planetas retrogradientes fortiores uideri q̄ directos .
- Caput xi Caput & caudam interfectiones esse imaginariorum circulorum nulla naturali ui prædictorum / quibus in prædicendo antiquiores usi nō sunt : nec i eorū uiribus cōcordant recentiores .

Tabula

- Caput xii Origo antisiorum : neque eis in præfagiendo usum Ptolemæi & quā / tum in his Maternus & Haly aberrauerint .
- Caput xiii In precipientibus & obedientibus signis pariter deceptos astrologos .
- Caput xiiii Confutatio rationum quas de planetarum exaltationibus quidam astrologi assignauerunt .
- Caput xv Rationes astrologorū de trigonis et trigonocatoribus : atque obiter de signorum sexu confutantur .
- Caput xvi De faciebus / terminis / dodecathemorijs / babiloniorū nouennijs / monomirijs q̄ parum consent testimonio etiam ipsius Ptolemæi .
- Caput xvii De gradibus scemineis / lucidis / tenebrosis : & alijs id genus q̄ eos cōtempserit Ptol. neque in eis conueniāt alij astrologi .
- Caput xviii Partes unde ortæ & quātū i eis dimetiēdis secū pugnent astrologi .
- Caput xix Dodecathemorijs sentētia exploditur & auctores eorū ægyptij cum suis quoq; climatericis annis reiciuntur .
- Septimo libro continetur de hora initiali directionibus & stellis fixis .
- Caput primū Quid hætenus disputatū & quid in hoc libro disputandum .
- Caput ii Ambiguam esse horam fatalem / si qua esset in omnibus rebus quæ nō momento sed tempore absoluuntur : & in hominibus maxime in quibus genitura parum roboris habere uidetur .
- Caput iii Ptolemæum plus conceptui q̄ genituræ tribuisse cui neque aliqd tribuendum esse Ptolemæi ratio conuincit .
- Caput iiii Vniuersalia facta quibus uis astrologi uestigēt & q̄ parum rōnalis .
- Caput v Astrologū non posse prædicere q̄ nam orbis regiōe fatum aliqd euentus sit qm̄ incertum apud ipsos quæ cui signo uel planetæ regio subiaceat .
- Caput vi Non posse initium unū constitui de quo totius anni pendeāt fata : tū uaria a uarijs anni statui principia & iuxta hebreos annum potius autumno q̄ uere inchoare .
- Caput vii De directiōibus alijsq; modis qbus tpa futuroꝝ definiūt q̄ parum cōsent que in his astrologi inter se discrepent .
- Caput viii Sicuti asciscunt inefficacia / ita omittere necessaria & quātum errent de stellis fixis .
- Caput ix Dogmata astrologorū de stellis fixis pugnare tū iter se tū cū ueritate .
- Caput x Falli et astrologos i planetis : repetitioque eorū q̄ hætenus disputata .
- Octauo libro cōtinetur de numero spherarum / differētia imaginum & signorum & imaginibus inuisibilibus .
- Caput primū Incertū eē numerū corporū supiorū / penes quæ iuxta astrologos facti discernendi potestas est
- Caput ii Si supra octauam spheram alia sit falsam esse ueterem astrologiam : si

Tabula

nulla nouam: quam etiam si sit nona ruere omnino necesse esse.
Caput iii Differre imagines a signis quae nominibus conueniunt.
Caput iiii Caldeorum imagines mera esse signa quidque ad eas fingendas illos induxerit: atque errorem artificiosarum imaginum & alios plures inde pullulasse.
Caput v Inuisibiles imagines neque sensu neque ratione cognitae esse pugnareque inter se earum auctores: qui non caldei aut indii sed arabes tamen fuerunt.

Nono libro continetur de incertitudine natalis horae ac aliorum initiorum: & aliis erroribus astrologorum.

Caput primum Epithoma eorum quae hactenus confecta & quid sequentibus libris agendum undeque auspicandum.

Caput ii Astrologum certam geniturae horam neque semper scire posse neque per ueram regulam explorare.

Caput iii Ptolemaei dogma quod almufeli seu animodar uocant: & auctoritatibus & rationibus confutatur.

Caput iiii Inuestigationem partilis horoscopi per conceptum falso Ptolemaeo ab arabicis ascribi irrationalem esse & a multis astrologis reiectam.

Caput v Messale signum cum aliis quinque a Paulo alexandrino recitatis explorandi horoscopi modis refutatur.

Caput vi Initia urbium/regnorum/factionum/legum ignota esse nullamque artem astrologos tradidisse qua possint inuestigari.

Caput vii Incertum adhuc esse apud astrologos quomodo domus diuidenda quae tum earum uires extendantur: & quibus signis utendum.

Caput viii Loca planetarum uerissime assequi esse laboriosissimum: deque instrumentorum fallacia.

Caput ix Variarum sententiarum de planetarum motibus/anni inaequalitate: & maxima solis declinatione.

Caput x Vnicuique gradus errorem: immo & solius minutiae multos interdum errores parere nec per reuolutiones uel annorum uel geniturarum/aut per magnas coniunctiones astrologum posse iudicare.

Caput xi Dissidentes sententiae de motu octauae orbis: distantia capitis arietis octauae a capite arietis nonae & auge solis.

Caput xii De directionibus quae multiplices astrologorum sententiae.

Decimo libro continetur confutatio rationum.

Caput primum Epilogus eorum quae hactenus confecta: & quid in sequentibus agendum sit libris.

Caput ii Rationes astrologorum inanes esse & ridiculas.

Caput iii Duplex principium quo astrologi decernunt quae domus sit fortior: falsum esse: utque sit uerum: non tamen ex eo id colligi quod uolunt.

Tabula

Caput: iiii Argumentationes astrologorum quibus sua roborant dogmata ad quinque fere genera redigi: infirma quidem & inefficacia:

Caput V Rationes a parabolica similitudine ductae: quibus domorum probant proprietates refelluntur.

Caput vi Confutatio rationum Auenrodan de proprietatibus signorum: quae ab ordine & consequentia signorum sumuntur.

Caput vii Contra rationes earundem proprietatum quas Aboasar ex ordine accipit planetarum.

Caput viii Gaudia planetarum cum domibus ruere.

Caput ix Rationes Ptolemaei de planetarum domibus destruuntur.

Caput x Facierum & finium rationes iam esse reprobatae.

Caput xi Quod cui membro signum dominetur uarie a uariis determinari & ab omnibus parum rationabiliter.

Caput xii Rationes astrologorum quibus proprietates signis absolute conuenientes astruuntur: & quod de supradictis sunt reiectae.

Caput xiii Taxatur Ptolemaeus de planetis loquens: ac si ex elementis constarent rationesque aliorum quibus planetarum probant qualitates pariter confutatur.

Caput xiiii Si concedamus planetas primas efficere qualitates: non esse prope conueniendum alios noxios esse alios salutes.

Caput xv Rationes astrologorum de dominis dierum & horarum: annisque planetarum inefficaces esse: tum astrologos saepe uti demonstratione circulari.

Undecimo libro continetur confutatio experimentorum.

Caput primum Ex his quae hactenus sunt probata patere astrologiam experimentis non esse comprobata: tum idem multis rationibus probari.

Caput ii Si qua experientia haberi de astrologicis dogmatibus possit. eam non dum esse habitam.

Duodecimo libro continetur quod non sit habita per reuelationem.

Caput primum Non esse adhibendam fidem astrologiae quasi reuelatae.

Caput ii Quales aegyptii atque chaldei apud quos nata astrologia.

Caput iii Quid chaldeos & aegyptios in hac opinionem induxerit fieri fato res humanas & de stellis posse prauideri.

Caput iiii In ea quae obseruanda in praedictionibus statuerunt quo pacto iciderit.

Caput v Quid obseruanda illa indicarent quibus coniecturis definierunt.

Caput vi Quibus sumentis aucta quomodo propagata.

Caput vii Quomodo ab aegyptiis ad alios astrologia deuenit.

Finit tabula

Prooemium

IOANNIS PICIMIRANDVLAE CONCORDIAE COMITIS IN
DISPVATIONES ADVERSVS ASTROLOGOS.

PROOEMIVM

h

Omerus atq; Cælius antiq̄ssimi uates pessimos eē prædi-
cant inimicos / qui sub amicor; sp̄e nos circūueniunt. Qua
sententia nulla uerior dici: nulla salubrior / præcipi potest.
Quāq̄ quid egemus testimonio poetarum? cū diuina nos
ueritas uita; morūq; magistra / sub ouīū pelle lupos euitari
& ne de facie iudicaremus admonuit. Siquidē hoc unum
inimicor; genus quod nec auerti / nec everti possit / quodq;
supare ip̄i nō uolumus: sed occurimus ultro exosculamur:
excipimus / & ab illo contra nos ip̄os: nō contra illud ut oportuit stamus: quod sa-
ne præstigiū qa magno cōstat: & altius introspiciendū: & diutius examinandum:
nec temere admitti / nec statim profligari debet. Vbi uero detecta fallacia est tanto
acrius explodendū: quāto tectius ad p̄nitentiam sub prætextu beneficētiæ illabebatur.
Nec minus mala putāda sunt quæ ideo nō uidētur esse pessima: quia bonis iter-
dum sint admixta cū tanto noceāt exitialius / quāto per sp̄em admixtionēque boni
cum facilius admittūtur / tū admissa quod semel inuasere / tenacius occupant / reti-
nentq; potentius. Quo pacto si cū mero uenenum p̄pinetur / quāq̄ sua natura salu-
berrimum me; est: attamē ueneni malitiā illā tū suo sapore dissimulat / tū uigore
ad uenas & intimius adigit & celerius. Est aut̄ hoc obseruandū cū in oī uita / tum ī
artib; maxime & disciplinis / quarū illæ perniciosissimæ / quæ p̄stigia cum sint / aut
alio genere uanitates: ita tamē mendacio lenociniū aliquod p̄tenderūt: ut scientiæ
uel artis nomen sibi uendicauerint. Siue illud captatū ab antiq̄tate fictis auctori-
bus lenociniū / siue a magnis p̄missis illecebra curiositatis & cupiditatis humanae.
Siue ab aliquo furo sp̄e q; p̄bilitatis: cū iterdū sint falsa p̄babilia ueris Aristo-
tele teste: p̄sertim non it̄rospecta nec explorata populo p̄sertim & multitudini / cui p̄-
priū errare decipi q; semp̄ fuit / & nihil sapere. Quid aut̄ exitialius? qd̄ inexpugna-
bilis: q̄ cū titulo sapientiæ ip̄e se nobis error insinuat: ut qd̄ ille dixit operam de-
mus / ut cū ratione insaniamus. Nō aliud hoc q̄ consiliū & mentem / cuius sola uis
abigēdæ falsitati nobis inata est / missam facere: ut mendacium ip̄ius & testimonio
honestius / & potestate robustius / & p̄sidio munitius euadat. Porro nulli spes ultra
ad sanitatē / cū natura ip̄a adiuuat morbū. Hoc aut̄ ut dudū dicebā / euenit per in-
saniam: quæ sub specie uel artis uel scientiæ populo se circūfert & uenditat: nō ideo
minus insana / q̄ sapientiā sūma cute mentitur: sed quo fallacior eo pd̄itior. Quē /
admodū apud medicos / nulli delirant ut sic dicā deliratus q̄ qui delirio præferunt
uultū seriū. Est autem hæc pp̄ria labes oīum sup̄stitionū: quarū nō alia p̄fessio q̄
p̄cepta tradere insaniendi. Sed in primis hunc sibi titulum uendicauit astrologia:

Prooemium

sicut & inter ipsas superstitiones quarum mater alumnaque merito existimatur: obtinet principatum. Astrologia uero cum dico non eam intelligo quae syderum moles & motus mathematica ratione metitur: artem certam & nobilem & suis meritis honestissimam / auctoritateque hominum doctissimorum maxime comprobata. Sed quae de syderibus euentura pronunciat fraudem mercenariae mendacitatis / legibus interdicta & ciuilibus & pontificiis humana curiositate retentam / irrisam a philosophis / cultam a circulatoribus / optimo cuique prudentissimoque suspectam / cuius olim praeflores gentilitio uocabulo chaldei uel ab ipsa professione genethliaci dicebantur / mox ut nois cōione honestarentur: mathematico se dixerunt & astrologos: quasi haec quoque de liberalibus disciplinis una foret: quae de syderibus cum ratione loqueretur / hoc se tamen discrimine separans ab illa uera mathematica / ut illi astronomiae ipsi astrologiae nomen daretur: nimis improbo zelo alieni tituli inuadendi: siquidem astrologia alterius artis nomen ut declarabimus: ipsam uero diuinatricem semper hoc ambitu laborantem: ut nominari uellet ab astris: non altero modo: sed utroque cognomento dignabimur: & ad illius de motu syderum tractatus emulationem per astrologia astrologiam / per astronomia astronomiam satis congrue satis per merito nuncupabimus. De qua utrumque de nomine decidatur: ego quidem cum rationibus nixus: tum prauidiciis hominum sapientissimorum nihil dubitauerim affirmare / non esse inter artes praestigiosas: quae aut plus fallat credulos & imperitos / aut quae peruersis fallendo plus noceat: tanto reliquis superstitionibus exitiosior quanto propius accedat uis ad ueritatem. Nam ille quidem in prima facit notas suae dementiae leuitatisque praesentes uix cuique imponunt praeterque penitus exoculato: haec in sinu habens & in praecordiis alens infantiam: praesertim spiritum habitumque sapientiae: ut si eminens inspectes uel per transennam forma capiatis / si cominus admoueris oculum exploratorem ipsam uideas umbram aut quasi laruam: & sub aperta luce fallaciam tenebrarum abomineris. Ita est certe ita per rationes manifestissimas luce clarius fiet / nullam esse maiorem fallaciam / nullam pernitiosiorum: ostentat procul caelum & planetas unde facile credas in tam sublimi tam lucido spectaculo nihil non posse uerissime prauideri. Mox ubi attentius consideraue- ris uides & sublime adeo esse speculum ut imagines illuc terrenarum rerum non ascendant: & ita lucidum ut ad eius fulgorem nostra calliget infirmitas: tum propius cum accesseris uidebis intextas illius peplo / pro caelestibus portentuosas effigies & stellas in animalia transformatas / & plenum fabulis caelum / imo per uero caelo commentitium caelum non factum a deo sed ab astrologis fictum: sic instructa uidetur omni firmamento dogmatis comprobati: quae simul & libros circumferat magnis nominibus praetitulatos: & rationes tam multas decretorum suorum & praeter rationem experientia tam diuturnis obseruationibus / tam diligentibus a notamentis corroborata: tum ab usu tot saeculorum & tam multarum aetatum approbatione recepta. Mirum quae per caligines istas & nebulas oculis imperitia offensis & speciosam & uenerabilem & seriae plenam auctoritatis imaginem sui representat. Quas ubi tenebras & praestigia radio rationis & diligenti tractatione discusseris / uidebis in illis libris nihil esse

Prooemium

libratum: in auctoribus nullam auctoritatem: in rationibus nihil rationale: in experimentis nihil consonum: nihil constans. nihil uerum: nihil credibile: nihil solidum sed pugnantia inuicem: falsa: uana: ridicula: ut uix credas qui scripserunt fidem adhibuisse his quae scribebant. Quod uero spectat ad uanitatem non inuenias temere quae plus spei proponat suis aurariis / quae maiora desiderabilia promittat. Prudentiae se facit conseruatricem: cuius de futuris coniecturam certa praecognitione stabiliat: sed & philosophiae cuius maxima pars quae de caelis ut isti uolunt / per caeli influentiam ad liquidum absoluatur. De medicina non attinet dicere: de nautica: de agricultura: dum non solum futura praenunciat his: sed & uires calorum ad terrena deducit: unde omnium artium opera efficacissime: unde omnium artium magistri quod uolunt facile consequantur: & haec quidem ueteribus: sed etiam neotericis persuasit religioni / si diis placet cum uniuersa: tum christiane plurimum conferre auctoritatis & emolumentum: & ut semel dicatur imitata suum magistrum: & regna mundi adorantibus se praemittit: & suum lignum gustantibus emulationem diuinitatis boni malique cognitionem. Quae non modo ullis ut pollicetur uitae uisibus comoda sit: sed fraus est omnium pestilentissima / siquidem illa ipsa est: ut demonstrabimus: quae philosophiam omnem corrumpit: medicinam adulterat: religionem infirmat: superstitiones parit aut roborat: idolatriam fouet: prudentiam aufert: polluit mores: caelum infamat: homines miseros / anxios / inquietos / & de liberis seruos: & in rebus pene agendis omnibus plane facit infortunatos. Quod cum ego exploratum habere mihi uideretur atque comperitum: putavi piaculum me facturum nulla uictima expiandum / si tacerem / si dissimularem: nec uel penitus per uirili uenenum: hoc de credulorum manibus extorquerententarem / hac praesertim aetate qua si quando alias / ad hanc fraudem omnis aetas & ordo leuissimae calligat. Est autem tanto magis per ueritate pugnandum quanto plures habere cognoscitur oppugnatores: siquidem ut prodesse omnibus / ita placere tantummodo bonis desideramus: nec iudicium multitudinis fidem habet: ubi contra stat ratio consensusque doctorum: nec nos auram spectamus popularem: sed lucem ueritatis & publicam utilitatem.

Prooemium finit.

IOANNIS PICIMIRANDVLAE CONCORDIAE COMITIS DIS
PVTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER PRIMVS

Cæsar: leges.
Oracula phi/
losophoy.
Pontificū san
ctiones.
Doctrinæ san/
toꝝ hoium .
Philosophi.
Mathematici

Pythagoras .
Democritus.
Phauorinus.
Panetius.
Carneades
Bion
Epicurus.
Plato.
Aristoteles

Rimum oīum scire lectorē uolo: nō hoc nostrum iuentum
audaciāq; fuisse reiiciendi cōfutādiq; astrologiā. Sed a pri
ma antiq̄tate bonis ita iudiciis semp̄ uisum nō eē p̄fessio/
nē / quæ tot homini incommoda: tot insanias undiq; sub
p̄textu sciæ & utilitatis inueheret. Hic cæsar: legib; & pru
dentū uti noxia uitæ ciuitatib; eliminatur. Hinc oraculis
p̄phetay: pontificū sanctionib; hoium scissimoy: uocibus
& doctrinis: ut morib; & pietati pestifera cōdēnatur. Hic
a philosophis & mathematicis q̄cūq; sape ex libris nō loq; didicerit: q̄ si falsa nō uti
lis: nō possibilis: nō amica philosophiæ: uel cōtēnitur sere uel cōfutatur. Id qd̄ aliis
uel nescientib; uel denegātib; priuq; rōnib; res agatur: hoc libro sumus declaratu
ri: ut post tales accusatores nō ad inuidiā nobis hæc accusatio: sed potius ad pudorē
re bonæ frontis hoib; si q; suscipiāt possit eē defensio. Exordiū uero faciemus a phi
losophis quoy: maior auctoritas q̄ prudentū & cōior iterdū esse solet q̄ p̄phetay:
Pythagorā astrologiæ fidē nō p̄stasse: tū auctor ē Theodoretus: tū Laertius quoq;
Diogenes & Plutarcus indicauerūt. Democriti illud fertur quod ante pedes nemo
spectat cæli scrutatur plagas. Achademicus Phauorinus & Panetius stoicus ip̄am
incessuerūt: ridetur eadē a seneca: cōfutatur a cicerone: Sed & disputatē aduersus
illā Carneadē & diuinis insensū Bionē philosophū q; ignorat. Qd̄ si sup̄at oēm isa
niā: cui nec insanus accedat Orestes quātū insanīæ cōtinet astrologia cui nec multa
delirans assentiri potuit Epicurus Plato & Aristoteles philosophiæ p̄cipes idignā
putauerūt: de qua uerbū aliquādo facerēt tota sua philosophia: plus eā ī silēdo q̄
q̄sq; uoce scriptisue cōdēnates. Nā q; aliter sentiūt: illud quæso respodeant cur toto
decurfu suay: cōmentationū: ubi uel p̄prietates explicāda: cælestiū: uel causæ infe
rioy: inde erāt petēda: astrologicū illi nihil unq; attulerint? An ad philosophū hæc
spectare nō putarūt ptes uniuersū prias & nobilissimas corpa mota rursusq; mouē
tia cās efficacissimas sine qb; fieri q̄cūq; aut ī natura aut cognosci nō possit siq; tales
eē credātur q̄les eas astrologi faciūt: de qb; uniuersalia quædā cognoscere q̄lia scri
būt philosophoy: duces: si q; p̄pria magis possent itelligi: nō philosophi sed īp̄fecti
philosophi ē. Cur igitur Arist. libros suos de cælo tā ieiunos reliq;: ubi tā multa tā
splēdida dicere potuit: & si potuit debuit de stellis de planetis eoy: efficiētā p̄prietates
cognitionē idicās nobis? Cur ī meteorologicis ibriū: cometay: uetoy: cās p̄scru
tatus: astrologiay: res: semp̄ obliuiscitur? Cur ī libris de aīaliū generatōe: nec ge
mellos: nec partus portētofos atq; mōstrificos: nec sexus nūey: ue puerperū: nec for
mā nec q̄litates ad sydera aut refert aut refertū posse meminit ī trāscursu? Cur idem
ī Timeo facit & Plato? Cur ante Platonē Timeus ip̄e pythagoreus ī lib. de natura
iūmus ut ait Plato philp̄sophus p̄iter & astronomus? Cur & Ocelus idē leucanus

in lib. de mūdo: testimonio etiā ip̄e Platonis ī philolophia eminētissimus. An hæc
q̄ si parua cōtempserūt: quæ si sunt uera maiora eē nō possunt. an nō cōtēpserūt q;
dē: sed ignorauerūt: & ī ægypto babiloniaq; uersati nō potuerūt hæc itelligere de/
cantata apud hos philosophos: & cuiq; de medio ē nota: p̄fessionis certe suæ non
eē (ut diximus) nō putauerūt nisi suā ignorarūt p̄fessionē: ut philosophi munus cre
derēt apū & formicay: minutissime quarere p̄prietates iouis & saturni etiā nō pu
tarēt: p̄ferti si ueritatē sup̄ his nō solū obseruatio docet: sed & rō mōstrat: qd̄ scrip
tores astrologi maxime cōtendūt. Quidnā igitur aliud dici pōt q̄ ī ea fuisse Plato
nē Aristotelēq; snia: nō esse cās cælestia quoy: dicūt astrologi: nec astrologiā uel ar
tē eē uel sciām cuius erat cū aliis: alioq; mētio faciēda: sed ex ludicris unā siue frau
dib; potius circulatoroy: quo genere geomātiay: hydromātiay: p̄stigia: incātatōes: q̄y
ueteres nulli philosophi iter sciētias artēsq; meminerūt. nā si foret ars astrologia p̄
deret a naturali sciā: sicuti medicā: ut quēadmodū medicus a philosopho fruticū
herbay: aīaliū naturā mutuatur qb; utatur ad sanitatē corporib; cōciliādā: ita di
scat astrologus a philosopho syderay: uires & p̄prietates qb; utatur: & uti doceat ip̄e
ad p̄dicendū: nā q; diuinatricē astrologiā p̄tē aut finē mathematicæ putat astrono
miay: plusq; cū ea si qua eē putetur q̄ cū naturali philosophia h̄re cōmertiū. Is q̄ lon
ge fallatur postea declarabimus. Nūc tm̄ admonemus rē positā doctis tamē extra
cōtrouerfiā ad philosophū ptinere scire de syderib; quicq; substātiā ordinēq;
cōlegitur ad motus & moles eoy: dimetiēdas astronomo delegato: ad p̄uidenda
futura de habitu posituraq; eoy: astrologo: Si q; artifex. i. eē cōcedatur astrologus
Quare nimis oīno dormitās & inexcusabile Platonis Aristotelisq; silentiū foret ea
nec indicantiū qd̄: quæ fuerāt illis etiā exactissime p̄tractanda. Quod ubiq; ap̄
Platonē miscellaneā agētē: oigenāq; doctrinā: tū apud Arist. in p̄blematis maxie
licet admirari. Quo libro de mathematicis deq; oib; artib; & disciplinis q̄ones p̄
ponens: & eay: ex oī genere dogmatū ē antiquatoy: afferens solutōes: h̄icere tam
astrologicū uerbū nūq; iuenitur: licet itē ī ethicis ad Eudeniū ubi de bona fortuna
differuit. Quo si satis iditio nō mouemur audiamus discipulos utriusq; philosophi
eā nobis sniam testificātes quā magistri silēdo nobis eloquūtur. Plotinus ī platonis Plotinū scrip
ta familia primæ sere auctoritatis habetur. Eū scribit Porphyrius cū diligentē astro
logiay: opam dedisset: cōpissetq; tādem artis uanitatē falsitatēq; p̄dictionū oēm
astrologis fidem abrogasse. Quare libro quoq; dicato: cui titulus de stellay: efficiē
tia dogmata astrologoy: asseuerate risit & confutauit. Quod ægreferēs Maternus Maternus.
multa sup̄ eius morte mentitur: q̄ si de eo penas sumpserit fatū. nā illa eē falsissima
ex Porphyrio ip̄o Plotini discipulo facile itelligitur: q; & genus morbi quo decessit:
& cām & cur Roma discesserit plane fideliterque describit. Origenes adamātius ī Orige. mul
philosophica secta sicut ī oib; disciplis eminētissimus sape multisq; rōnib; astro
logiā uanitatē sugillauit: nisi forsitā eius testimoniū minus faciūt hoies sup̄stio logiā dānauit
si: qm̄ fuit etiā xp̄ianus: sed nō fuit xp̄ianus eudoxus q; etiā Platonem audiuit & ī Eudoxus.
ægypto uersatus ē & habitus p̄iceps astronomoy: sua tēpestate: q; tam nihil creden
a iiii

De syderibus
qd̄ naturalis
cōsideret.
Quid astro
logus qd̄ a
stronomus.

Plotinū scrip
sisse cōtra a
strologos.

Maternus.

Orige. mul
tis rōib; astro
logiā dānauit

Alexander . dū astrologis ex hoīum genituris eorū fata p̄dicentibz scriptū reliquit . Alexāder ex aphrodisiade sūmus auctor ī Aristotelica philosophia de fato librū ad cæsares Se- uey primū & Antoniū filiū scribēs & fati reiecit necessitatē: & de astrologicis siluit Ad quā fati tam cōmemoratio trahit uel trāsueros. Nec forsītā aliud ei cōsiliū elu cubradā cōmentatōis / q̄ ut p̄pensū Seueri Cæsaris aīum ad istiusmodi sup̄stio- nē philosophica rōne castigaret. Auerois celebrē ī eadē familia philosophus & rex naturalīū grauis estimator ubiq; astrologiā lacerat / dānat / īsectat. Nā ī p̄tia q̄dem phia astrologorū opinionē de caelestibz imaginibz / q̄bz subesse terrena figurā similis aīalia putāt fabulosā dicit: qua tam sublata ruit maxia ps astrologica sup̄stiois. Idē cānica exponēs Auicēnā alibi q̄dē ait cōtraria eē phia: alibi lere oīa falsa dog- mata astrologorū: tū artē ip̄am ī uniuersū uanā & īfirmā. ī libris itē aduersus Alga- zelē artificiosas imagies ī q̄s celi uirtutes deriuare se posse putāt astrologi p̄sus īef- ficaces asseuerauit. Auicēna uir magnus ī oībz disciplinis ultio suā p̄tia phia libro multis rōnibz cōprobauit ab astrologis p̄uideri futura nō posse. Quare nec eorū p̄- dictōibz ullā fidē adhibēdā. Mitto Henricū ex Assia cōpluresq; neotericos illustres ī academia parisiēsi dicatis opibz hāc uanitatē p̄sequētes: q̄q; maxia ps phōy con- tēpserūt eā potius q̄ cōfutauerūt: sicut artes alias circulatrices & aniles fabellas & deliria p̄stigiatorū. sed illud aī aduersiōe dignū q̄ astronomi quoq; ip̄i p̄fessionē istā reiecerūt: q̄d fieri oīno nō potuit p̄terq; conscia cōptā falsitatis: cū alioqn illis ī caele- stiū motibz exercitatissimis tm̄ accederet & scia / & gloriā / & quæstus quātū astro- logiā fidei & auctoritatis. At ille quē citauimus nup̄ Eudoxus gnidius sūmus fuit in mathematicis cuius ī astronomicis rebz iudicio nititur Arist. Sed prudētissimus legislator / scripsit. n. leges ciuibz suis. Et sub Philistio medicus ī lignis & philosopho sub Platone: q̄ tamē ne crederemus astrologis nos admonuit litterisq; mādauit. ita .s. ei mathematica rō demonstrauerat / & magister ēt Plato p̄suaserat: Cassandrum & Archelaū cū in astronomia p̄cellerent: hoc p̄dictionis genere nūq; uos auctor ē Panetius: Hoychilax halicarnaseus quāq; doctissimus in omni mathematica: totū hoc tam diuinādi per astra genus repudiāuit . Veniamus ad neotericos: Nicolaus orefmius & philosophus acutissimus & pitissimus mathematicus astrologiā sup̄- stitionē peculiari cōmētario idignabūdu etia īsectatur: nihil ratus ille fallacius: nihil detestabilius: nihil oībz q̄dē ordinibz: sed principibz maxime uiris eē pestilen- tius. Ioānes Marlianus nostra ætate sūmus ī mathematicis & erat & habebatur. is nō mō p̄dictōibz istis semp̄ abstinuit: sed etia de ip̄az falsitate postremis ānis scri- bere īstituerat: q̄q; erat. n. lōgeuus / interceptus morte id nō effecerit. Aiebat hō mi- nime gloriosus habere se aduersus astrologos certissimas demonstratōes . Qd̄ cum alii / tū familiaris illi Luchinus noster & ip̄e p̄cellēs mathematicus mihi non semel rettulerūt. Paulus Florētinus ī medicina q̄dem: sed p̄cipue ī mathematicis græce la- tineq; doctissimus quotiēs de ista p̄fessionē rogabatur: totiēs eā incertā fallacēque asseuerabat / afferēs inter cætera de se ip̄o euidentis expimētū. Qui cū q̄nq; & octua- ginta iā īpleset ānos: ī sua tamē genitura quā examinarat diligentissime uitalē nul- lā cōstellationē reppisset. Afferre multos ex his ēt q̄ uiuūt & phōs & astronomos

idē sentiētes. Sed nescio an iuidiā aduersus se cōcitari uelint hoīum celi fatiq; po- tentiū. Porro noster Marsilius scripsit aduersus eos apte Plotini uestigia sequutus. **Marsilius.** In quo itēptādo & enarrādo magnope rem platonica iuuuit. auxit & illustrauit. q̄ si ualitudini cōsulens hoīum aliquādo corrogat sibi de celo quādā etiā auxilia / op- tat ille potius ita fieri posse q̄ credat / testari hoīs mentē fidelissime possū / quo fami- liariter utor: nec habui ad detegendā istā fallaciā q̄ me sapius & efficacius adhorta- retur. Nec quotiēs una facetiamur uberior nobis occasio segesq; ridēdi q̄ de uanita- te astrologorū / p̄serti si tertius itērueniat Politianus / interuenit uero semp̄ oīum sup- stitionū mirus exhibitor. Forte uero nec Nicolai Leonici noster iudiciū sup̄ hac re dissimulādū. Is cū mathematica ut oēs liberales scias fideliter teneat: ita tamen hāc uanā iudicat p̄phetatē astrologiā: ut nec illos q̄ scripserūt p̄serti doctiores fidē- putet adhibuisse his quā scribebāt. q̄ si cām itēroges cur igitur scripserit / respōdet p̄tim auaritia / p̄tim impitia principū effectū. Nā cū inq; ille in dimetiēdis astrorū motibz & corpibz qd̄ mathematica facit astronomia p̄cellētes illi uiri die noctuq; laborarēt nullū erat eis ide apd̄ p̄cipēs emolumtū q̄bz. .s. nihil curā q̄ magno syde- ra corpe: aut q̄ ueloci motu p̄ celi spacia reuoluerētur. hoc illi cū uidissent ne cale- stia p̄curatēs interim eēt iopes terrenorū / lepidā excogitasse fallaciā q̄ sibi princi- pū aios obligarēt & suā p̄fessionē facerēt amatores. q̄re comētos ab his astris oīum- fortunā / sed p̄cipue principū depēdere: liberos. .s. uitā: impia: uictorias: ualitudi- dinem: sibi uero q̄ illoz diu motus & naturas obseruassent / penitus cognitū & ex- ploratū qd̄ cuiq; uel boni pollicerent uel aduersū denūciarent tū h̄re p̄terea ad ma- nū se remedia q̄bz p̄uisa mala repellerētur: bona cōfirmarētur. nā si scilicet hora no- taretur imagines ex materia qd̄ caelestibz illis naturis cognatiore posse cōflari: ad- quas miris machinamētis deducta uirtus ab astris scilicetissimos faceret hoīes rez: q̄ potētes illaz uel tactu uel gestatiōe qcqd̄ appeterēt facile cōsequentes: q̄bz omni- bz rebz quo plus fidei facerēt / illd̄ addidisse / reuellata sibi diuinitus huius artis secre- tiora mysteria: quēadmodū a potentissimo mercurii nūine & Petrosi & Esculapiū accepisse q̄ plurima: legitur apd̄ Maternū: tū uero p̄cipēs illiteratos & curiosos & rez: quas p̄mittebant appetentissimos / adductos facile ut crederent: ut p̄fessores fouerent: & p̄miis studia hāc quotidie magis & magis excitarent. Hāc serio noster Leonicensis nec procul a uero super astrologis loquitur & sentit. Cauendū autem imprimis ne qua nobis ad fidem itrepant astrologi mentita magnis auctoribz uolu- mina perscribentes: quod est illis cum omni sup̄stitione cōmune. Nā qm̄ quā pdū- tur ab his ratione confirmari nō possunt: siue ipsi illa uera credunt: siue credi uolūt ab aliis libros huiuscemodi fabularum uiris clarissimis & antiquissimis inscribūtur & fidem errori suo de fictis auctoribz aucupantur. Ex hoc genere liber de p̄p̄rieta- tibz elemētōz in quo de magnis agitur cōiunctiōibz & de secretis ad Alexādrū quos tribuit Arist. nulla culpa boni philosophi nullo demerito: sicut libros Platōis de uacca magi circūferūt: & quos uocāt institutionū execrabilius sōmniis figmētisq; refertos & a Platōe nō mius aliōs q̄ ista sint medicabula a Platōis p̄cul & p̄bitate & sapia. Sic oli h̄retici gnōstici nūcupati Zoroastri libros ostētabāt: q̄bz heresim

Politianus
Nico. leonic.

Liber de p̄p̄ri-
etatibz elemē-
toz: de secre-
tis falso Arist.
ascribuntur.

suā de Zoroastri antiq̄tate uenerabilē facerēt: quos nouos & comētitios eē nō Zoroastri Porphyrius multis argumētatiōib; demonstrauit: falli at̄ facile possūt & circūuēri p̄ hęc mēdacia si q̄ sint humanior; litterar; rudiores. q̄q̄ alioq̄n docti/cū p̄ illas maxie & phrasim & idolē stati auctor; cognoscentes adulterina a legitimis discernamus. q̄q̄ astrologor; n̄or; & quā nūc i māib; artū supstitiosar; figmēta sic abhorrent ab oī similitudinē ueri ut cuius e medio etiā pateāt Quis enī adducatur ut Ouidiū de uetula Ouidiū credat: i quo de magnis etiā cōiunctionib; & xp̄iana lege mirabilia p̄nunciātur: adeo ut Rogerius Bacon magnus astrologiā patronus nullius libentius scriptoris testimoniū utatur: nisi forte p̄ferat Arthephiū q̄ oīno se creta alia prodit innumera. Quale illud inspecto nō astro: sed lotio posse hoīs & uitā & ingeniū & cōditiones: deniq; oēs ad unā p̄cognosci. Sic magnā quoq; ille fide ethico philosopho: cuius liber de cosmographia trāsatus dicitur ab Hieronymo Est at̄ lectio adeo deridicula ut nulla magis: sed frequēter citata a Rogerio nostro i epistola ad Clementē: ita ut sere adducar cōpositū ab eo libellū quēdā cui titulus de errorib; studētū theologiā: quo i primis uolūne error is acufatur q̄ theologi nostri mysteria religionis magis ex Aristot. ceterisq; philosophis cōfirmēt q̄ ex auctori b; quos mō noīauimus/ethico/Arthephiū/Ouidio de uetula poetisq; similib;. Pra scribitur uero liber Alberto sed mēdacissime cū nunq̄ in theologicis suis scriptis hęc ille sōnia memorauerit: sed merito ad Baconē uidetur referēdus: cuius alia scripta i ea eū fuisse sn̄ia facile declarant illos; semp auctor; testimoniis oraculisq; p̄scatētia. Quib; si potuit credere/nihil mir; si credere potuit etiā astrologiā. Ita uero supstitiosū hoc genus hoīum frontē p̄ricuerūt: ut et̄ sub agnatis Thomā titulo libros circūferāt de necromāticis imaginib; ut iā minus mirādū q̄ nescio quos Ptolomai de anulis. sed & ad Aristonē astrologicos singāt libros quos Pto. nunq̄ scripsit: quā temeritate uel ignorātia Eboracēlis etiā cuiusdā opusculū multi referūt ad Albertū cōmemorāt & Hyppocratis libros de p̄nosticis agritudinū ex syder; cursu: quos pu to ignorabat Hyppocrates cū p̄nosticor; libros scripsit a Galeno expositos & tota grācia celebratos/aut si nouerat/quali tamē secretiora sepouit puris & rite initian dis cōicāda. Pra tere quoq; sup pluuiis sup q̄onib; Alchindus & alii pithagorea & Aristotelea cōmemorāt: & q̄ liber i scribitur Aristot. de regiminib;/ita loquūtur ip̄i caelestib;. q̄ utinā ad scōs et̄ uiros plana nō retulissēt & libri cuiusdā de excātatiōib; i terptē diuū Hyeronimū nō fecissent: q̄q̄ si angelos ifamarūt facile possunt hoīs dū & hęc q̄dē deliria ab Adā angelo: illa a Salomonis: alia a Thobiaz custode tradita dicūt: sed ad astrologos reuertamur omisiss magis ad quos quasi cōsines erroris cōmunio nos deduxit. Aristot. quid de hoc hoīum genere sentiret uno uerbo monstrauit qui in problematis cum mīmo & p̄stigiatore astrologum deputauit. At dices si nihil tale isti philosophi scripserunt: qui tamen ea scripserunt fuere philosophi: Qualis Albumasar: Ptolemāus: Haly: Abenzagel: Iulius Firmicus: innumeri alii: tum latini: tum grāci barbarique auctores astrologiā: uiri & doctrina & ingenio p̄stantissimi. Tu uir me opportune admonuisti ne id

solū dicere aduersus te neglectā a philosophis astrologiā: Sed & quicunq; eā etiam scripserunt: aut nihil aut male philosophatos. Quare relinq̄te nobis si diis placet & Pitagoram: & Platonē: & Aristotelē: & uestros uobis habeatis Aomaras: Alchabitios: Auenazras: Abenzageles. Qui oēs quantū affuerunt a philosophico ingenio palā demonstrabitur: cū accedere illos fabulosissimis reb; & asseuerare quā nullā habeāt rōnem: & pugnātia dicere: & seipos euertere palā ostendemus: quā diuersissima a philosopho sunt: cuius maxie p̄p̄riū nihil credere. nihil affirmare: q̄d uel euidencia uel rōne demonstrari nō possit. Sed age dicamus hic & aliqd unde cōstet auctores astrologiā aut par; aut male philosophatos. Porro Ptol. p̄cipē alior; facile concedēt. Est. n. doctissimus astrologor; & quod attinet ad mathematica uir ingeniosissimus. Quod aut̄ ad genethlicos quēadmodū dici solet optimus malorū. Is igitur quo iudicio philosophicas res tractauerit: & i p̄emīs magnā cōpōnis quā uocat Almagestū: & i libris apotelesmatō satis idicauit. Exordiēs. n. libros mathematicos partitur philosophiā cōtemplaticē ex Aristot. sn̄ia in tria genera: theologicū: naturale & mathematicū: tū rōnem partitiōis exponēs oīa inq̄t quā sūt ex trib; cōstant materia/ forma/ & motu: quā separari ab iuicē cogitatōe q̄dē possūt: re at̄ nō possūt. ab his igitur trib; tria illa genera philosophiā ducūtur: a motu theologicū: cū primi motus causa nō aliud sit q̄ deus: a matheria physicū: a forma mathematicū. Hęc ē Ptol. sn̄ia in qua tot esse apd' bonos philosophos errata quot uerba nemo paulo doctior dubitauerit: neq; n. oīa ex illis trib;. Qd' si oīa dū dicit naturalis res intelligit/ quomō circa has uersabitur ip̄a philosophia in tria illa deinde genera diuisa: physicū: diuinū: & mathematicū: Sed neq; ex naturalib; q̄cūq; constat ex motu quāq; nō fiat/ nec p̄maneat sine motu: sed demus ei hęc ueniā loquendi. Arist. ip̄e quē p̄bat quō ei dabit a motu oriri genus theologicū: Cū & ip̄e deus q̄tenus primi motus auctor & cā nō a theologo sed a philosopho iuestigetur. Reliq; etiā aut falsa aut quā facile uideas ab hoīe plata par; p̄ito gnaror; philosophiā. Iā uero ex libris apoteles. quos uocat q̄dtripartitos ifigniores errores & magis euidētes cū & lunā hūidiorē credit: quā hūidus uapor a terra ad eā reliq; astris terrā pximi orē ascēdat: & eadē rōne aridū saturnū: quā ab his uaporib; magis elōgetur: eūdē uero & frigidū eē quā sit p̄cul a calore solis: iouē tēpatū q̄ iter gelidū saturnū & feruidū martē medius collocēt: atq; alia hoc genus multa de syder; p̄prietatibus quā exhibabūt philosophi potius q̄ cōfutabūt. Et q̄q̄ magistri errorem erubescēs arabs enarrator conetur i sensū aliū Ptol. uerba trāsferre: ip̄e tamē defendi uel excusari se Ptolemāus nō patitur/ q̄ adeo hęc asserit affirmat & sapius iterat: ut de sensu eius dubitatio nulla relinquatur. Tu uero ex uno hoc disce oēs & ex optimo indica detiores. Primus sere a Ptol. habetur Albumasar: is nec philosophus fuit nec dialecticus: & i mathematicis ip̄eritus. erat. n. grāmatices artis p̄fessor: & a scribendis historiis ut narrat Auenrodan ad astrologiā se conuertit: in qua etiam sua p̄fessione q̄ esset uerus uel hinc cognoscas q̄ Ptolemāum astrologum ex ægypti regibus putat fuisse qui Alexandro successerūt: quali inter hos & illū non plus q̄ngentis etiā

Qualis Ptol.
in litteris.

Sn̄ia Ptol.

Cōtra Ptol.

Cōtra eūdē.

Qualis Albu
masar.

annīs intercesserit / cū reges Ptolemæi ante xpm̄ per quadringentos ānos floruerit
 Quo tēpore Ptolemæus astrologus sub Adriano scripserit & Antonino. uide mirū rez̄ altissima
 Ptolemæus . rum indagatorem & obseruatorē fidelē: qui in re tā aperta tāta sit ingenii uel som/
 nolentia uel tarditate. Idem in astrologicis rebus quantum errauerit q̄ apertis cō/
 Qualis Ma/ fessisq; mendaciis institerit quasi ueris / postea declarabimus . Quid memorē Ma/
 ternus. ternū & in rudimētis arithmetica sic allucinantem: ut scribat: quid decernat Mer/
 curius / cū in nocturna genitura cæli mediū occupauerit q̄si a sole Mercurius plus
 quadraginta aut circiter partib; abesse unq; possit: aut a cæli medio sol per noctem
 plus septuaginta semper nō ablit. Mitto alia multa in quib; cum semper multa lo/
 Quantia / exigua semper sapientia hoiem deprehendes. Iā Mallium nisi esset poeta
 Qualis Mal/ bone deus / quo risu plequeremur: qui cælestes illas quas fingit imagies paucis stel/
 lius. lis inchoatas potius dicit q̄ absolutas / ne plurib; ibi ignib; accensis incendio mūdus
 flagraret. Ad iuniores nō descēdo hoies plebeios & idiotas ad quos quasi ad iustos
 Qualis Bo / possessores tota fere professio deuoluta est. Est Bonatus iter eos primæ auctorita/
 natus. tis. Is non ignarus modo est philosophia: sed furit plane atq; delirat. Lege eius pri/
 mum librum de iudiciis in quo super opere ip̄e p̄ematur / Mentior nisi Hellebo/
 ro dignū hoiem iudicaueris. struit ubi desipit minus rōnes quas dā quib; astrologiā
 p̄bet esse uerā: illas qd dicā falsas / imo supra q̄ dici possit pueriles atque ridiculas:
 Quā uero putat efficacissimam illa est quadriuiū destrui si astrologia tollat. Esse
 enī unā ex quatuor artib; mathematicis: uide ut nescit etiā quid sit hoc ip̄m qd p̄/
 fitetur? Astrologia. n. hæc diuinatrix quā cōsutamur tm̄ distat ab ea quæ mathe/
 maticis ānumeratur quātum a tenebris lux / quantū ueritas distat a mendacio . Et
 hæc quidē quæ futuroꝝ p̄dictionem usurpat si prior illa ueriorq; tollatur stare non
 pōt: at non remeat ratio ut diuinatrice sublata / mathematica quoq; illa auferatur:
 quod adeo est perspicuū: uel his qui prima harū artū attigerit elementa / ut pluri/
 bo hoc declarare superfluum sit. Ptolemæus ip̄e in p̄emiis apotelesmatō postq̄ de
 duplici dicit astronomia: tamē ad priorē & mathematicā referens sermonē ita iqt.
 το μεμπρωτον: & quæ sequuntur

Quod si forte quibusdam iter/
 dum bonis iudiciis nō displicuit ista p̄fessio: nō statim tamen est bonū qd bonus ē
 aliq; nō improbauerit: qm̄ & boni nō semp usq; quaq; boni & docti p̄rogatiua oī/
 bus numeris pauci cōsequūtur. & si dicendū ē aliqd παραδοξον: nō oēs docti
 philosophi / philosophi semp sūt. Sed illud etiā opus meminisse eē ueritates q̄sdam
 qb; nobis libido aliq; reluctatur: eē qb; nulla ī priō genere oīa quæ sūt de moribus
 & theologica multa cōtinētur: ī altero maxia ps quæ de physicis reb; & mathema/
 cis est. porro hanc ueritatem quam nos tractamus de uanitate astrologiæ ad pri/
 mū genus spectare manifestum est: quoniam innatum homini curiositatis uitium
 illi repugnat: quod cum sit inter omnia potentissimum cum sit homini proprium
 quatenus hō est: efficit iterdū ut plures huic ueritati uel inuestigādæ non uacent:
 uel iuentæ et nō libēter accedāt: Et quēadmodū multi post tractatas philosopho

aduersus auaritiā euidentissimas rōnes / opib; tamen inhiant cumulandis: sic plæ/
 riq; postq̄ eis cōlitterit uera oīa esse posse quæ astrologi dicūt: ab astrologis tamē
 īnata curiositas ægre se diuellit: & si rez̄ auidi nouay; etiā fabulas audimus libēter
 ita curiosi futuroꝝ & mētientes in illis astrologos cū uoluptate sentimus. Accedit q
 nos semp infatuat nimius amor nostri q̄ quæcūq; attinent ad nos p̄spera uel aduer/
 sa facile spernit / facile timet & ad ea quærenda etiā ubi inueniri scimus nō posse cæ/
 ca tamē identidē cupiditate sollicitat. Quid q̄ uulgato hoc diuturno cōsensu præ/
 iudicatū quasi multi existimāt etiā oīa eē aliqd astrologiā: nec illud eis unq; ue/
 nit in mentē ut introspicerēt / q; nā sūdus huic rei / aut q̄ solidū firmamentū subesset
 Quare quoscūq; fere ista uanitas tenuit / iuenies aut pag; fuisse philosophos aut cer/
 te pag; astrologos: quoz; altero ne uideātur altero ne iudicētur errores eoz; effici p̄t.
 Deniq; gustata forte potuit placuisse qbusdā / potata uero philosophi palato nūq;
 satifecit. Habet. n. ī fronte aliqd qd alliciat / qd magnū / qd uerissimile. qd utile ui/
 deatur: sed ubi altius introspexeris falsa / incerta / fabulosa / oīa uides: aut nullis aut
 debilissimis qbusdā cōiecturis nata: de quib; postea libris sequētib; abūdanter la/
 teq; differemus. Ver; illud forte & aliq; sefellerit / q̄ cū sint aliquoz; & philosopho/
 rum & astrologoz; affinia noīa poterit existimari eosdē fuisse q̄ & philosophica & Astrologia
 astrologica cōscripserint. Est. n. Albumasar apd̄ philosophos ē itē apud astrologos
 sed quāq; hæc noīa latinus sermo cōfuderit / apd̄ arabes tamē diuersa dinoscuntur. Affinitate no/
 nā q̄ philosophus ē Albumasar: q̄ aut astrologus Albumasar apellatur. Scripsit etiā minis quosdā
 Abubater de natal: b; p̄dictionib; & eodē noīe alius philosophica p̄cipueq; librū
 quo qsq; pacto p se philosophus euadat: quem. āno supiore ex hebreo uertimus ī la Liber ab au/
 tinū: Sed ille Alrasibi. hic uero Tripdis filius: Eadē in plensq; affinitas noīum q̄q; ctore uersus
 & tēpor; & p̄fessionū magna dissensio: Et de philosophis qdē satis: Trāseamus ad in latinum ex
 p̄phetas: hoc ē ad ueteris & nouæ legis oracula ab Elaia exordiū facientes. Is igi / hebreo .
 tur cū babiloniis apud quos hæc scēta maxime uiguit: unde astrologi etiā chaldei Testimonia
 dicebātur / futuroꝝ excidium minaretur: & Cirū regē Persaz; p̄ducentum etiā ānos p̄phetarum .
 anteq; nasceretur unctū appellatū aduersus illos dimicātē / tubis excitaret: ita chal/
 deoz; ciuitatē desolandā alloq̄tur. Stent nūc & saluēt te augures cæli q̄ cōtēplabā/
 tur sydera & supputabāt menses ut ānuciarēt euetura tibi. Ecce facti sūt q̄i stipula
 ignis cōbussit eos: nec liberabūt aiām suā de manu flāmæ: & ante hæc paucis iter
 iectis de hac cælestiū obseruatōe eos ita taxauerat sapia hæc & scia tua decipiet te:
 ueniet sup te malū & nescies ortū eius: & irruet sup te calamitas quā nō poteris ex/
 piare. In qb; uerbis p̄pheta diuinus duplicē astrologoz; temeritatē accusat . quaz;
 altera ē putare se ex ca lo posse futura p̄uidere: altera cū sint p̄uisa uel depellere ma/
 la uel bona cōfirmare. Veniet igitur inqt malū cuius nescies ortū: hoc ē q̄ tibi nec
 mars / nec saturni frigida stella p̄significauerit: Tū nec irruentē calamitatē poteris
 expiare: hoc ē horaz; electiōib; & astrologicis imaginibus aut supstitiosis aliis ma/
 chinamētis a te p̄pellere. Dignū aut aiā aduersiōe cōfutari p̄ hæc respōsiōes eorum
 qui chaldei pariter esse uolunt & christiani . Soliti enim dicere non simpliciter

damnari a sanctis & prophetis astronomia. Sed quatenus solū aut uitia aut uirtutes referunt ad cælū: aut rerū humanarū euenta fatali necessitate deuinciūt: quare cum hos errores boni etiā astrologi cōfutant, nō astrologiā sciam, sed astrologorū quorūdā errata illos abhominari. Dicant igitur mihi & Petrus alliacensis & quicūq; hac se defensione defendunt: an ad mores spectaret q̄ Assyrius bellū rex perfarum inferret? Et iam si ad mores nō attinet: cur p̄uideri tamen a sūmis astrologis id non posse p̄pheta existimauerit? Q̄d si i eo etiā errore fuissent: ut quæ essent futura necessario uentura putarent: nō eis obiceretur uenturā calamitatē per eos non expiādam: quā nec expiari posse ipsi tamen sperarent: qui necessario euenturam illā ut oīa existimarent. Sed nec ullo recto inditio bone artes dānantur, q̄a mali quidam eis abutuntur. Alioq; damnāda erat i primis sacrarū lectio litterarū: unde tot hereses, tot suas insanias, indocti quidā superbiq; cōfirmarūt. Dānāda itē philosophia: quoniā hic philosophus aiām mortālē, ille unicā dicat in oibus: Alii negent p̄uideri deū hoībus: alii ullā oīno esse religionem. At euertētur hac rōne oīa bona cum nihil sit adeo bonū quo abuti natura hoīum nō possit. Quare qui ita se defendunt iudiciū ecclesiæ: quod cōtēnere erubescunt, oblique interī grauit̄ calumniantur. Sed cogi oīno possunt ut uel repudiare istam uanitatē uel a maiorib; suis hoc ē ecclesiæ ducib; deuiare in sinistra nō possint. Nā quacūq; illi ratione astrologiā damnauerint: dicant quæso iusta ne damnauerint, an iniusta, iniusta dicere nolunt, si iusta: cur nō cum illis uos quoq; eā pariter dānatis? Sed damnamus iquiēt & nos illos errores p̄pter quos illis astrologia displicuit. At ego illud quæro cur non p̄pter eodē illa displicet uobis? Nā interdicerē illos astrologiā nō quadātenus sed oīno oēm p̄sequi, abhominari palā est, & mox ostendemus. Vos factū cōtenditis propter quosdā errores, esto: sed illud respōdete, an recto inditio p̄pter illos errores tota abiiciatur: si recto cur nō idem facitis uos imo quam damnauerūt uos approbatis: quā insectati sunt defenditis: quā interdixere disseminatis: quā sciri nolūt publice docetis. An quod inquit Alliacensis crescenti fidei potuit obesse: ideoq; primi eam doctores nascentis ecclesiæ sunt persecuti: nūc adulta non nocet imo prodest etiam & uehementer. At qui hoc postea confutabitur: nā pestiferam illā ut olim: ita nunc etiā esse palam demonstrabimus: quod ip̄a etiamnum experientia demōstrat. sed nec erat illa damnanda: sed eius abusus. Cur igitur philosophiam q̄dē nō damnabāt: sed impietatē quorūdā philosophorū: nō aut pariter astrologos sed ip̄am astrologiā? Vtique quoniā in philosophia si quid erratur p̄fessoris est uitium: i astrologia ip̄a professio uitium. Quorū auctoritatē una cū rōne etiā nos secuti aduersus impios disputantes: nō philosophiam sed philosophorū errata confutauimus. Hic aut nō astrologos sed astrologiā: quoniā ip̄a astrologia error est. Sed redeamus ad testimonia p̄phetarū. Deus p̄ Moſen ita loquitur nobis. Gentes augures & diuinos audiunt: tu aut a domino deo aliter es iſtitutus, pro eo aut q̄ nos legimus augures i hebreo est

Achinas.

nihonen p̄ quos Achinas maximus doct̄or hebræorū eos ait intelligi, qui tempora putant & foelices horas ac infelices obseruant: deriuat

enim dictio illa ab quod horam significat: Hieronymus augures tranſtulit. Sed & apud Esaiam astrologos augures uidimus nuncupari. Neque. n. nomen astrologorū usq; in sacris litteris. Nam & ipsa habet uarias locutiones: & uarias uariis temporibus superstitione ista appellationes sortita est. Olim. n. chaldei & genethliaci / Augustini tēporib; mathematici & planetarii / nūc astrologi passim uocantur. Quod autem Hieronymus & eo loco & alibi plerūq; tranſtulit diuinos in hebreo est chilem: quod Auenazra ipse / q̄q; astrologus / ait / hoc est quidem cōmune oibus diuinantib; sed p̄priū magis nomē astrologorū / Hieremias il / lud quis ignorat? A signis cæli nolite timere quæ gentes timēt. Quid igitur homo xp̄ianus astrologorum iudiciis uel gaudet uel tristatur a quib; nihil sperandum Esaias: Hieremias nihil timendū: imo per utrūq; diuina nobis ueritas affirmat / cū totū hoc q̄d p̄fidentur sicut inquit Ambrosius quærere absurdū / cū quæ pollicentur sint impossibilia. Vnde cæli dominator apud Iob. Nunqd̄ nosti ordinem cæli & potes rationem eius in terra? & infra. Quis enarrabit cælorū rōnem? Duplex. n. error astrologorū / alter q̄ multa cælo subiiciunt quæ inde nō dependent: alter q̄ quæ etiā efficit cælum / inde tamē ab eis / ut putant / p̄uideri nō possunt: quod allata i mediū apud Iob uerba nobis ostendūt. Et cū doctores ecclesiæ utrunque pariter resellant quomō dici pōt id eos tm̄ non p̄bare q̄d libertatē tollat arbitrii: aut fati necessitatem inducat. Augustini ratio illa de geminis nōne eo tendit ut oēm tollat ab eis p̄scientiam futurorū? Idem in Enchiridion / nōne ip̄am solam temporū obseruationē: ut hæc fausta: illa infausta putemus ad magnū dixit pertinere peccatū? Cū tamen in hac horarū dieorū electione libertatē potius nostrā exerceamus q̄ auferamus. Sed ita est certe displicebat eis undiq; astrologia licet ea maxime parte qua religionem & mores cælo subiiciebat. hæc eā execrabatur ubiq; cōfutabāt: hæc impiā arbitrabatur ubiq; uanā: hic blasphemiam ubiq; superstitionem: hic abhominabilem / ubiq; ridiculā. Quare Augustinus in libro de doctrina xp̄iana ad p̄nitiosam dixit superstitionē pertinere eos qui genethliaci dicuntur: nō solū q̄a actiones nostras: sed quia & actionū euentus a stellis putent procedere: & in libro cōfessionū de planetariis loquens hoc est astrologis quos xp̄iana inquit & uera pietas expellit & damnat: & illud Moſeos exponens: Posita sydera in signa & tēpora: nō signa inquit dicit quæ obseruare uanitatis est / sed uitæ utilibus necessaria: qualia nautæ / agricolæ: & id genus artifices obseruant. Eodem loco Basilius eam occupatissimam esse dixit uanitatem: Ambrosius inutilem & impossibilem: Theodoretus a philosophis etiam confutatam: Chriſostomus: uanam: falsam: ridiculam. Legamus Bardeſanem: Ense / laum: Didymum: Apolinarem: Tertulianum & innumeros alios plures etiā apostolicos uiros: & quid plura uidemus hebreos hereticos gentes eadem genus hominum hoc censoria uirgula prosequutos. Quo factum ut miraretur Augustinus cū redarguentia hæc astrologos testimonia tali celebritate in ecclesiis legerentur plena tamen esse conuenticula nostris hominibus: qui tempora rerum agendarum acciperent a mathematicis. Idem cum super psalmo tertio. & sexagesimo ad populum

A uenazra.
Hieremias.Ambrosius.
Iob.Testimonia
Augustini.Basilius
Ambrosius
Theodoretus.
Chriſostomus.
Bardeſanes.
Eusebius.
Didymus
Appolinaris.
Tertulianus.

concionaretur mathematicum pduxit poenitentem qui p̄fessionem .s. renunciauerat
 nō aliter q̄ si aut iudeus aut ethnicus aliquis regenerationis lauacrum accepisset:
 q̄ pulchre idem interpretans Ioannē ifaniae nostrae nos admonet qui ad astrologos
 liberi intramus ut exeamus serui: & mendacijs emptis libertatē illis nostram eroga
 mus. In libro uero de natura demonū ait expresse nemini licere post christū geni
 turā alicuius de caelo interpretari. Hieronymus ex opprobrijs aegypti hoc est reliquijs
 Hieronymus : idolatriae esse ait requirere stellarum cursus & futuroꝝ ex eis euenta rimari. Seue
 Seuerianus : rianus in libro quem de septē artibus quoniā falso quasi Cassiodori citat Rogerius
 postq̄ de uera dixit astronomia: Tum ea inq̄t quae attinent ad p̄uidēda futura ita
 debere nesciri: ut nec scripta esse uideantur: sunt. n. fidei nostrae line dubitatione con
 traria. Hac ille ad uerbū. Quod si q̄bō rātoꝝ hoīum & tā p̄cellentiū sententia nihil
 Detestatio a / mouet / detereat saltē pontificalis auctoritas quae istā p̄fessionē ita nostris hoībus
 stologiae pec / interdicat: ut Alexander tertius p̄t̄ifex maximus / sacerdotē nescio quē integro an
 desistica de / no a ministerio altaris uoluerit abstinere: q̄ per astrolabiū cuiusdā ecclesiae furto i
 creta. / uestigando aliqd eēt perscrutatus: quāq̄ ut idē p̄t̄ifex testatur nullā ibi aut magi
 Alexander .iii. / cam / aut aliā superstitionē admisisset. In Martini pontificis synodo scriptum: non
 Synodus / uere xp̄ianos aut lunae cursus / aut stellarū / aut inanem signozū fallaciam pro domo
 Martini / facienda uel sociandis cōiugijs obseruare. sed & sub nomine ēt aruspiciū astrologus
 Gregorius. / decreto Gregorii iunioris anathema p̄nunciatur. & in concilio Toletano: Si ipse
 Conciliū To / p̄sbiter aut diaconus fuerit in monasterijs relegatur sceleris ibi penas perpetua illa
 letanum / detentione daturus. Solent. n. ut docet Augustinus i libro de natura demonū sub
 Augustinus. / aruspiciū nomine apud nostros designari: qui dies & horas in agēdis negocijs ope
 ribusq̄ custodiūt. ubi notari illa maxime uidetur pars astrologiae quae ē de electio
 nibus. Quis iam igitur audeat hō xp̄ianus (cunctis n. nunc mihi sermo) astrologiā
 tueri. sequi / extollere / a lege p̄hibitā: a p̄phetis dānatam: a sanctis irrisam: a ponti
 ficibō & sacrosanctis synodis interdictā. Quod si mihi opponas Albertū theologū
 p̄stantissimū fautorē tamē astrologozū: admonebo te primū multa referri i Alber
 tum / quae Alberti nō sunt: quod & supra tetigimus. Tū si mihi forte obiicias libꝝ
 de licitis & illicitis i quo reicit qdē magos: astronomicos aut p̄bat auctores: re pō
 debo existimari qdē a multis esse illud opus Alberti: sed nec ipm Albertū nec libri
 inscriptionē usq̄: quaq̄ hoc significare cū auctor ip̄e qucunq̄ demū fuerit nomē suū
 cōsulito & ex p̄fesso dissimulet: qd̄ q̄ in eo multa legūtur indigna homine docto:
 & bono christiano: qualia illa sunt / imagines fieri posse quibō etiā nō unus hō: sed
 una etiā ciuitas tota uel infelix fiat uel infortunata: tū non esse magicos libros abi
 ciendos qui ecclesiae utiles futuri aliquādo sint. Est. n. hoc plane aduersum iudicio
 ip̄ius ecclesiae: quae illos ubi locoꝝ fuerint inuenti / uti iubet & prorsus exterminari.
 Nam qua ratione utile erit seruare integros libros quos utilimū erat nunquā esse
 cōscriptos. Quae utique aut nō scripsit Albertus: aut si scripsit dicendū ē cū aposto
 lo: in alijs laudo: in hoc nō laudo: sed sicut inuidiae est quærere in magnis uiris po
 tius qd̄ damnes q̄ q̄ extollas: ita infaniae sicubi defecerunt nō potius dānare uelle

q̄ imitari. Laudabo ego in Petro Aliacen. studiū litterarum: experientiam rerum:
 multiplicem lectionem: & quod scite atq̄ subtiliter theologica quaedā scripserit &
 tractauerit. q̄ uero altero opusculo astrologiam historiae: altero theologiae cōciliare
 uoluerit: ut ibi uerā: hic piā rōne probaret: plane nō laudo / sed dāno / execror: atq̄
 detestor: cum tueri pōnem nullam possimus aut magis falsam / ant religioi magis
 aduersam: de qua re quoniā in sequētibō libris late differemus nihil ultra hoc loco
 dicendū: Ibi enim etiam suis fautoribus testatum abunde relinquemus / esse illud
 libellos & inimicos religioni & tot erratis historicis & astrologicis plenos: ut dici no
 strum illud possit: si uis errorem tollere / tolle librum. Diximus de philosophis &
 de p̄phetis: restāt leges ciuiles: hoc est caesare ac prudētium iussa atq̄ iudicia: quo
 rum finis potissimū consulere utilitatibō quibō hoīum uita bene beateq̄ tranligat:
 quae cum inter omnia bonis maxime artibō adiuuetur / noxijs p̄turbetur: sūmo stu
 dio curauerūt / ut illae quidē abundarēt / hae nullae (quantū fieri poterat) essent in ci
 uitatibō: Quod ut cōsequerentur illas / professoribus praemia honores decreuerūt
 Harum autem publicas ignominias & supplicia tanto grauiora: quāto noxias ma
 gis artes illas existimarūt. Ibi igitur de astrologis qd̄ putauerit nemo nescit qui le
 gales iustitiani Caesaris codices legerit: in quibus ars mathematicozū (sic enim se uo
 cabant astrologi) ut abhominabilis interdicatur: mandante imperatore ne quis ma
 thematicum consulat: sed omnibus sileat p̄petuo curiositas iudicandi. Si quis aut
 mathematicum consuluerit capitis ei (quod est summū supplicium) p̄na denun
 ciatur: quod profecto nō statuisset sapientissimus imperator tot & sapientum usus
 & legibus & iudicio: nisi non solum uitae inutilem / sed perniciosam hominibus istā
 professionem experientia demōstrasset. Ipse sc̄licissimus iustitianus ita hoc homi
 num genus horrebat: ut si quis in eius comitatu deprehenderetur mathematicus:
 sūmis ad eculeum usq̄ tormentis / temeritatis suae lueret penas. Tum postremo de
 hac loquens superstitione pronunciat imperator eiusdem esse culpae affines: & qui
 docent ista & qui addiscūt. Ante iustinianum etiam nōne legimus saepe expulsos
 urbe roma oēs mathematicos: qd̄ i calce istarū disputationū apte demōstrabimus. **Conclusio li
 bri huius.**
 Quod si omnis ratio recta / uel prudentia regitur / uel philosophia perficitur: uel di
 uini splendoris radijs illuminatur erit profecto astrologia omni recto iudicio p̄fli
 gata: quam & prudētissimi legum latores exterminarūt: & doctissimi philosofo
 rū cōsutarerunt: & uiri diuini atq̄ sanctissimi abominati sunt.

Disputationū Ioannis p̄ci Mirādulae aduersus astrologos libri primi finis.

Testimonia
iuris ciuilis.

Iustitianus.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVATIONVM ADVER/
SVS ASTROLOGOS LIBER SECVNDVS.

Caput primū Incertā esse artē istā iudicio etiā principū illius.

Ed ne sola auctoritate pugnemus demonstrabimus toto hoc ope certis rōnibz reiectā iure a sanctis istam superstitionē / q̄a religioni maxime aduersaretur: utiliter legibz interdicitā / q̄a uitā inutilis sit / imo noceat & p̄hemēter rationabiliter a philosophis cōfutata / ut quā fallam incertāq̄ cognoscerent. Et quāq̄ inde uidebatur exordiendū ut fallā demonstraretur qm̄ statim inutilis etiā reddebatur. Aliter tamen faciendū putavi: ut. l. priusq̄ de eius fallitate disputa- rem / ostenderem amatoribz astrologorum etiā si esset talis ista professio qualē ipsi eam faciunt & affirmant: nullum exteriori homini ab ea cōmodum prouenire: in- teriori autem non solum maxima detrimenta: sed etiam exitialia: quod priusq̄ ag- grediamur / p̄fari quādam oportet ex quibus intelligamus quātum suā professioni summi ipi astrologorum principes tribuant. Ptol. igitur in primo apotelesmaton postquā iudicia astrologorum s̄pe esse mendacia dixit uicio p̄dicentis. tamen hāc ita subiicit ad uerbum quā nos uolumus transferre: quare male habentur in translatione cōmuni: & peius in translatione Auenrodan. & ab eo male exponun- tur: sed cum fideliter erunt translata expōne non idigebunt. Verū illud tum liquet etiā si quis disciplinas istas uestigiis rite quantum fieri possit indagauerit necesse eē tamē: ut is ē q̄ s̄pissime offendat: non ualet ob illa quā supra diximus: sed uel ob ipsam potius rei naturam: uel quoniā maior est nostra imbecillitas: q̄ ut tantā professionis magnitudini pares simus. Et enim cum omnis contemplatio quācūq̄ in materia affectionibus uersatur magis uerisimilia captet: q̄ quicq̄ pro uero decer- nat. Tū uero hoc illius maxime p̄prium quā qualī cōfusa ex multis iter se. dissimi- libus est: atque ex antiquis errantiū syderū figuris aspectibusque depēdet. quoniā quā circa rerū euentus obseruata sunt a p̄scis: ea nos atati nostrā quotiens quidē ad eundē modū se res habet accomodamus. Cāterū quis non uidet euenire illud posse: ut figurā ip̄e atque aspectus magis minusue inter se similes sint longis tem- porum anfractibus: ut aut concordia prorsus eadē cunctoz quā in cālo sunt: p̄- fertim si terram quoq̄ adiunxeris reuertatur: ne sperādum quidem uidetur nisi q̄s forsitan inaniter glorioseq̄ se iacet in comprehendendis cognoscendisq̄ rebus quā uel comprehendī suapte natura penitus nequeunt: uel eo certe spacio temporis: qd̄ sit hominis modo sensibus indultum. Quo sit ut dissimilibz propositis exemplis ēt quādocunq̄ in p̄scis aberretur. Atque in his aspiciendis que circa ambiētem nos rerum naturam proueniunt. Nihil prāterea est arduum: in ipsis autem genituris atque in priuatis omnino singulorum collatiōibz: nec paruz nec leues incidūt cau- s̄a quibus sui cuique mores conciliantur. Nam & seminum differentia plurimum

ualet ad generis proprietatem: quādo etiā si idem corpus ambiens / idemq̄ finitor sit / plurimum tamen momenti habet unumquodq̄ seminum ad uniuersalem figu- rā peculiaris informationem: puta in homine / equo / & aliis. Afferunt & loca ge- nerationis non minimum discriminis. Nam si genus idem seminis: ut uidelicet hu- manum statusq̄ idem fuerit ambientis omnia corporis: plurimum tamen ex regio- num diuersitate corporibus animisq̄ distant qui gignuntur: plurimum quoq̄ in- terest ad uitā actus uariandos etiam si cātera paria sint: quibus quisq̄ cibis / aut q̄- sam contineatur (quod uim. l. hanc habet potissimam) ut illis ip̄is quāobrem talia sint / pars aliqua sit causa: quod contra eum sit plurimum habere omnino possunt. In quo hesitent hi qui se omnia posse opinantur: quāuis non eadem plane sint: ex sola tamen sublimium corporum motiōe dinoscere. Hāc ibi Ptolemāus qui primo etiam enunciato alterius libri qui inscribitur fructus uulgo cētiloquium dicitur de scientia loquens astrologia: ita inquit fieri nequit: ut qui sciens est particulares re- rum formas pronunciet: sicuti nec sensus particularem sed generalem quandam su- scipit sensibilis rei formam: oportetq̄ tractantem hāc rerum coniectura uti soli aut numine afflati p̄dicunt particularia: hāc ille ad uerbum: quāq̄ aliter & mendo- sa & deprauata in uulgatis codicibus habeatur. Sed & arabum & hebreorum qui astrologica scribunt / indubitata sentētia est: quodcūque stella sua promiserit posse tamen non euenire: & quia materia nō idonea sit influxui suscipiendo: & quia hu- mana ab arbitrio nostro plurimum dependeat: & quare fatum particulare uni- uersalioris fati aduersantis potestate superetur: & quare fato omni potentior: & cā- lo maior diuina prouidentia. fieri interdum aliter ordinet / q̄ ordinaria cāli reuolu- tio erat effectura: quā cum passim sparsa apud astrologos: tam simul omnia leges apud Auenazrā capite primo libri de natiuitatibus.

Caput II Auspicationes quas electiones dicunt inutiles esse: testimonio unius astrologi / ratione / & experientia.

i Am hāc si sint uera proferat astrologus quodnam emolumentum ex eius p̄dictionibus uita consequatur. Respondebit fortasse duplex: alterum ue- rum dicit & horam doceri qua auspicari actiones nostras debeamus: ut scē- liciter fiat quod facturi sumus: Alterum cum p̄dicat quod est futurum. unde illa est utilitas: ut quibus in rebus infelices nos fore cognouerimus illis abstineamus: contra ea aggrediamur: in quibus felicitatem natalitia nobis hora polliceatur. sed age excutiamus utrunque ab eo exordientes quod primo loco proponebatur: Et quoniam nobis cum astrologis disputatio utamur his maxime assumptionibz quā apud eos uerissime existimantur. Aut igitur in re quam auspiciato facturus es fa- uorabile tibi cālum natalis constellatio fecit / aut aduersum: si aduersum non pro- dest auspicio ex sententia Ptolemāi: quare rem illam infeliciter semper aggredie- ris / & ab ea semper feliciter abstinebis: si fauorabile nulla opus horarum electiōe: sed tua tibi electio sufficit: quoniam tunc felicissime rem illam aggredieris: cum

te ad illam animus inuitabit. Neque enim aliud est esse fortunatum (si fortunatus aliquis est a caelo) quā uim nostram imaginariam famulam rationis ita calitus moueri: ut his & modis & temporibus unumquodque faciendum suscipiamus: quilibet quā felicissime uotum perfici possit: quo circa dixit Aristoteles non prodesse fortunato consilium: in ea. scilicet re in qua eum natura fortunauit: ne forte alio te consiliū distrahatur & abducat quā institutus ille animi impetus te uocabat. Mitto quod Haly interpretes Ptolemæi friuolam esse ait & inefficacem hanc partem astrologiæ quæ est de lectio-
Aristoteles. nibus. Mitto fidem ipsam experientiæ qua nulla certior: nulla constantior: ea enim quotidie facit manifestum eos potissimum in suis rebus agendis parum esse felices qui uanam hanc temporum discretionem obseruant. Contra: longe feliciores qui ista superstitione reiecta sola electione & prudentia ducibus utuntur: Quis enim
Haly nostra ætate fortunatior Francisco Sfortia? qui militari felicitate amplum sibi & florentissimum in subrium parauit imperium: & posteris auctum confirmatumque reliquit. Cui tamen semper omnes astrologi uel odio fuisse uel contemptui: ne dum
Experientia. eos in suis rebus aut bellicis aut domesticis consiliarios adhiberet. Quis Zoroastre inter antiquos in astrologia / in magicis & in omni superstitione potentior? & tamē eum in bello & uicit & occidit Ninus / nec astrologus utique nec magus. Pompeius diuinorum responsis plurimam fidem: Cæsar nullam adhibebat: illi aduersa hu-
Franciscus Sfortia. ic felix lætaque fortuna: Cæsa rem Iustinianum exterminatorem / ut uidimus astrologorum / domi & militiæ felicissimum quis ignorat? Contra: Iulianus imperator & christiani nominis inimicus / & omnium superstitionum curiosissimus obserua-
Zoroaster tor: quā breui quā infelicitate & uitam amisit pariter / & imperium. Possem ego tamen unum aut alterum etiam astrologos doctos / & mihi familiares afferre nominatim quibus fides istius uanitati: ad quam. scilicet uitæ rationem instituerant / uel exitio fuit uel detrimento non mediocri: sed nolo homines alioquin bonos infamare: & in re ueritati non admodum necessaria sanctæ amicitiae iura uiolare. Sed utinam huic quidem patrimonium non abstulisset: illi patriam & uitam: multos spe uana stolidos & insanos: multos timore miseros non effecisset. Ita mea delicta deus non uideat / ut nullos uidi earum rerum magis ægenos: quas suis hominibus astrologia permittit / quā qui astrologiæ penitus se deuouerunt: & per eam cæli fauorem in horas singulas aucupantur. Mutauit uir quidam magnus mihi notus uitæ rationem facta ex hoc consilio prioris fortunæ iactura non mediocri: astrologica maxime spe commo-
Ninus. nitus quod in noua professione magnas felicitates cælesti fauore esset consecuturus. At uero in ea cum aduersam quotidie magis fortunam experiretur solitus erat dicere / a Marte se deceptum: nolens illud dicere quod erat uerius / ab astrologica uanitate se deceptum. Idem paulopost obiit morte etiam ualde miserabili: quam nec a caelo ipse præuiderat. Parabat enim multa & magna moliebatur: ut qui sibi ad huc longos uiuendi fines constituisset. Possem multa hoc genus connumerare: sed refugit animus narrationem earum rerum quæ uix sine lachrimis possum memi-

nisse: & quoniam inciderunt in homines amicissimos cōmiserationem exigunt potius a me quā reprehensionem. Sed utinam hæc dissimulatis nominibus ueterū amicorum inuita redargutio / amicis uiuentibus profit quos per omnia quæ mihi cum illis amicitiae iura intercedunt: per fortunas eorum: per uota felicitatis admonitos & rogatos etiam atque etiam uelim: ne unquam in suis rebus uanitati istius consilio se committant / habeant eam (si ita libet) quasi poeticam fabulam super qua rideant: ludant: iocentur: pro duce: pro magistra uitæ non habeant. Sed ubi saluti corpori erit consulendum medicos consulant: ubi externis prospiciendum prudentiæ & rationis oculis utantur: quorum utrunque diuina nos sapientia docet: quæ & creatum medicum dicit ab altissimo ad nostram necessitatem: & prudentiam ait homini esse seruandam ut eruatur a uia mala. De astrologia nihil tale scriptum inuenimus: esse seruandam ut eruatur a uia mala. De astrologia nihil tale scriptum inuenimus: cuius professionem ita probauimus esse inutilem: ut illi etiam tantum tribueremus quantum astrologi putant tribuendum. Nam cum erit deinde probatum nihil eam habere ueritatis / erit extra omnem controuersiam sufficienter: quod hic probare sumus conati / periculosissime credi res nostras consilio astrologorum. Quod si quando ex illorum prædictionibus recte usu accidat / non in ratione quæ nulla sit apud eos: sed in temeritatem casūque esse referendū.

Caput III Non esse utilem astrologiam in decernendo quid sit agendum: quid fugiendum.

Iterum ut supra dicebamus astrologiæ emolumentū fingi potest: ut. si eam rem prosequamur: quā nos sequi iusserit astrologus: Contra ea fugiamus quæ ille uetat. Quod utique uel superfluum esse uel noxiū ita demonstrauimus nā quod ille prædicit / aut ad ea atinet quæ sunt corporis: aut quæ externa atque fortuita. In his igitur quæ sunt corporis si spectant ad ualitudinem quanto astrologi ne iudicio / iudicium quoque medici pariter consentiat: an ab eo potius sit diuersum: si idem sentit uterque nihil tibi confert astrologus: quod medicus solus præstare non possit: si dissentiunt utri potius quæso putas accedendum. Sane si medicum repudiando astrologo te committas insaniam poenas dabis. In agendis rebus similiter interogo ne quod astrologia consulit prudentia etiam consulat faciendum. An hæc tibi iudicia penitus aduertent: si consonū quod quod intra nos est tam procul: quæramus in caelo: si dissentiunt quis recte: quis rationabiliter factū defendat: quod in rebus agendis prudentia relinquatur: quæ nihil aliud est quā recta ratio rebus agendis: sed erunt hæc exemplis dilucidiora. Prædixerit igitur astrologus martē tibi hoc anno tritæ uel cōminari. Excitatus enim bilis ex potestate quā in annua habet conuersione: quare utendum frigidis potius & uitæ ratione aduersus ardorē martis instituendū. hęc ipse quod de caelo ipse pronunciat / aut ipsa quoque signa demonstrabunt: quæ a corporis tui dispositionibus petuntur quibusque medicorum nititur coniectura / aut non demonstrabunt: si demonstrent: rogo recte ne factū putes ut cum nulla erunt indicia bilis exarsuantis.

Sed locium albicans & crassum: uenarum segnes pulsus: facies pallore deformis: membrorum pigricies: reliquaque id genus quibus medici pro notis utuntur: non bilis: sed pituite dominium indicabunt: tu tamen bilem euacues: quare martem tibi de caelo a strolagus sinxerit minitatem: quid quod nec prudens tibi a strolagus consulet: qui etiam si de Marte illa uere pronunciet: potest naturalis tua temperatura: potest uniuersalis ipsius anni dispositio: potest uitae ratio qua diu usus fueris: ad contrarium te uertisse. Denique causam unam uidet a strolagus quae hoc possit efficere: & illam remotam ac uniuersalem. Medicus non modo ex propriis & propinquis iudicat causas: sed rem ipsam percipit sensu: & quod ex omnium simul causarum complexione diffultat ipsa hoc monstrante naturae praesentis euidentia tenet. Mitto quod quod etiam a strolagorum iudicium fauent: non ita tamen insaniunt: ut minus illa falli medicorum iudicium putent. Proponamus simile exemplum in tractatione rerum externarum: ut principi. s. consulat mathematicus: ne bellum ineat cum inimicis: quonia Mars ei parum propitius sit. Quaro utrum quo tempore hoc illi dederit consilium nulla iusta causa bellandi principi sit: aut si causa bellandi nulla tamen occasio opportuna suppetant instrumenta. Si dederis primum iure non bellabit: sed sola duce prudentia. Si sileat etiam omnino mathematicus. Si secundum nec ipse utique a strolagus si non sua intersit/abstinendum bello iudicabit: & si abstineat quod erit aliud quam sensu & euidentiam ob rationem coniecturamque relinquere.

Caput III Non est astrologia religioni utilis: quod Rogerius Bacon & Petrus Alliaccensis existimauerunt

Opio Roge. bac. & Petri alliacen. Prius ratio Petri Secunda.

T si uitae inutilis est an religioni utilis fortasse: quod putasse uidetur & Rogerius Bacon & Petrus Alliaccensis: atque hic quidem duplici maxime ratione altera quod ex magnarum quas uocant coniunctionum astrologica supputatione haberi ueritas possit de numero annorum ab Adam ad Christum: de quibus inter ecclesiasticos codices tanta sit concertatio. Altera quod confirmari prophetarum possunt oracula: si illorum praedictionibus astrologica quoque praedictionis testimonium adiciatur. Nam cum omne uerum omni uero sit consonum: necessario uerum astronomicae scientiae: theologiae ueritati esse concordem: quinimo praeter omnibus aliis scientiis illi ueluti ancillam dominicae subseruire: cum inuisibilia dei per ea quae facta sunt uisibilia conspiciantur: nihil sit autem inter illa caelo nobilius: unde illud Dauidicum: Caeli enarrant gloriam dei & opera manuum eius annuntiant firmamentum. Quam ipse opinionem quasi opere comprobaturus opusculum scribit per uiginti theorematum: quae uocat uerba distinctum: in quo plane tot errata quot uerba: titulus est de concordia astrologiae & theologiae: quae non legerit Paulum exclamantem quae societas luci cum tenebris: aut quae participatio Christi cum belial: nititur aut in eo opere duo illa efficere quae dicebamus: ut. s. quae prophetarum afflati diuinitus praedixere caelesti etiam constellatione ostendat praesignata: tum ut annorum ab Adam ad Christum computatio ex a strolagorum dogmatis inuestigetur. Adicit alterum huic opusculum de

concordia astronomiae & historiae: in quo septem a mundi exordio coniunctiones maximas notatas ad illas nititur referre: quae mediis temporibus magna & mirabilia ex historiis colliguntur: a strolagorum hinc dogma confirmatur: quod ex magnis illis coniunctionibus magnas semper in rebus humanis & legum & regnorum fieri uolunt mutationes. Et quidem optare scripsisse illum potius quae mihi laudanda eent quam confutanda: quoniam ut ingenium habens ad litteras amo: & plene ueneror quam in ecclesia gessit. Sed forte illi etiam rem facturus sum gratam si quod parum caute & uere se profuturum scripsit ecclesiae cum & falsum & noxium proculdubio inueniat: iusta hac redargutione: quantum erit in nobis oblitteretur. Duxit autem hominem alioquin doctum in hunc errorem ignorantia potissimum astronomiae: quam cum post studia theologiae in quibus in celeberrima parisiensi academia se exercuerat: coepisset iam senex paululum degustare: allectus est magnifica illa specie istius artis de maximis differentis: & quae in primis humana curiositas scire desiderat: & priusquam eo peruenisset ut infirmitate dogmatis praefanda examinatione deprehenderet: scripsit propter nimis duo illa opuscula de quibus factus paulo peritior retractauit: deinde multa in eo libello quae uocat elucidarium: cum tamen in eo multae sint tenebrae: quos omnes libellos si quis legat rudis astronomiae tantomagis mirabitur: quanto minus intelliget. Sed quod uel mediocriter in ea arte praefecerit eum potius scriptorem: quam astrologum fuisse iudicabit: & quaecumque dicit potius lecta ab eo: quam medulitius intellecta. Fere autem quaecumque scribit ex Rogerio Bacone: Abraam iudeo Henrico Macliuien. Albumasareque: & summa nescio quam Ioannis cuiusdam Britanni ad uerbum accipiuntur. Quod ipse autem esset audior tamen & pauper peritus res: astronomicae: uel hinc potest cognosci: quod in ipso elucidario quod est eius opus emendatissimum cap. xi. ait fuisse nos cum illa scriberet: anno. s. Christi quarto supra millesimum & quadragesimum in aerea triplicitate futurorumque per annos adhuc unum & sexaginta donec. s. super mille & quadringentos quintus & sexagesimus annus ageretur. Tunc igitur futuram magnam Saturni & Iouis coniunctionem cum ab aerea ad aqueam triplicitatem mutatione. Ea uero mutatio per annos fere quadraginta praecesserat anno. s. Christi quinto & sexagesimo supra mille atque trecetos: quo tempore die nona atque uigesima mensis Octobris in septima parte scorpionis Saturnus & Iuppiter simul fuerunt: & deinceps in aqueis semper signis ad haec usque tempora se coniunxerunt: nos tamen uero Alliaccensis quod per centum fere annos ante contigerat futurum adhuc praestolabatur. Alteram autem utilitatem quam ex astrologia idem putauit provenire de uero. s. annorum numero colligendo abundanter refellimus eo libro quem de uera temporum supputatione conscripsimus: quaeque si iuuaret rem publicam Christianam: hac parte astrologia non ad eam spectaret quam hic confutamus in futurorum praedictione uersantem: sed ad ueram astronomiam quae una est ex liberalibus disciplinis cuius est tempora supputare & siderum motus mathematica ratione metiri. sed non hic locus confutandi eius errores: quod sequentibus libris sumus facturi. Ibi enim quod attinet ad concordiam philosophiae & theologiae ostendemus quae a prophetis enuntiata sunt a caelo nec fieri nec significari: atque ita si uera est sit astrologia: praedictionem

Ca erroris
Alliacen.

Vnde supererit
sua dogmata
Detegitur
Alliacensis
ignorantia.

Liber de uera
temporum sup
putatione.

tamē earū res; ad eam nō prinerē: qui uero quatenus qdē supra naturā sūt eximūt a cælo quatenus aut naturale aliqd est in eis / & fieri a cælo & p̄uideri per cælum cōtendūt / hos ostendemus nihil dicere / cum dicere aliquid tamen uideantur: tm̄ aut abesse ut p̄phetica oracula per astrologorū decreta utiliter cōfirmētur: ut nihil fieri possit ad infirmā religionē / potētius & efficacius. Tū qui hoc facere sunt conati & mendaces semp esse deprehēlos & impitos astronomiā: tam̄ historica p̄fessio plurimū aberrare. In uniuersum aut nō solū qd ad leges & diuina miracula pertinet: sed ad alias & humanarū rerum mutatiōes quas ex magnis ut dicūt cōiunctiōnibus prænunciare multi uoluerūt / ibi eorū uanitatem & falsitatem dogmatis aperiemus: ubi nobis cum Albumasare auctore illius erroris cum Hiero eius interprete cū Abraam israelita: cū Ioanne oxoniensi erit p̄ ueritate certatio. Alliacensis librū in quo idem facere uoluit de concordia. s. astrologiæ & historiæ narrationis / ita a capite totū retexemus / ut a prima illa quā notat coniunctiōne ad postremā usq; decurrentes / ubique & de cælestib; pariter & de terrenis nihil ab eo sanum aut ueritati p̄ximū / dictum ostendamus. Neq; unam ex illis septē quas notat cōiunctiōib; quo putat tempore cōtigisse: sed ab ip̄a tempore hoc est rerum gestarū enarratione ac uera supputatione magnopere esse diuersam. Sed uideamus & illa quæ postea assererat an aliquid faciant uera. s. oia inuicem cōsonare & cælos dei gloriā enarrare. Sane illud primū uerissimū est: sed ita erat deide assumendū cū falsa sit astrologia theologicæ ueritati nō posse cōcordare. Dauidicū testimoniū Paulus apostolus ad cælestes apostolos mentes docet referendū qui gloriā illā dei annunciauerunt: de qua postea scribitur: lex domini imaculata conuertens aīas. Sed & si referatur ad uisibile cælū quæ ista est consequentia / si cæli enarrant gloriā dei fauere ea gloriæ dei quæ de cælo astrologi fabulātur: Sed inuisibilia inq; eius & uirtus atq; diuinitas uisibilib; intelliguntur: sed a philosopho cuius p̄prium est e cæli ordine motu / natura / ad inuisibilem cæli diuinū opificem conscendere Astrologus si ē aliquid cælum inuise uidet: & de cælo ad terram oculos deflectit: solus philosophus ex uisibilib; inuisibilia speculatur.

Caput V Quā noxia sit astrologia q̄q; pestifera christianæ religioni.

Ane lustranti mihi undique omnia & ecclesiæ hostes exploranti non uideo unde omnibus pariter plus copiarū plus armorum aduersus ueritatem supeditetur / q̄ ex ista p̄fessione. hinc enim ad impietatem / hinc ad malam religionem: hinc ad hereses: hinc ad uanam superstitionem: hinc ad perditos mores irreuocabilemque malitiam / preceps & facillimus lapsus. unde enim se potius aduersus tela religionis armabit impietas q̄ ut diuina miracula quibus omnis potissimum religio confirmatur ad cælū pertendat esse referēda: Si martyres mortē contemnentes / si apostolos paucos / inopes / indoctos / euāgelicæ mundū legi subiciētes obiciat: si ipsos etiam ab inferis homines reuocatos / ut maiora quidem q̄ ut humana: meliora q̄ ut a demōe efficiāt / dirimēt i eis uirtutē nisi quæ solus agnosceret syderis cursus / & cælestis afflatus facere potuerit. q̄ si qs dicat nō ne hoc erit securi reli-

gionis radicib; admouere: si psuadet nōne illā exanimare & penitus extirpare. q̄ si dicas non esse hoc artis uitium sed p̄fessorū in ip̄a sua p̄fessione errantiū / fatebor ita esse. neque enī hunc ego astrologiæ errorem dicebā / sed facile esse ab ea lapsū i hūc errorem. nec si uera eēt astrologia p̄p̄a ab hoc mūere desisterē ut ab eo piculo hoīes diuerterem: qm̄ nulla ueritas mendacius est cōfirmāda: sed cū sit falsa utiliter eius falsitas detegatur: quæ si uera putetur possit in mentib; imperitorū tam graue p̄fessio generare. quāq; si uideas oīs alicuius artis p̄fessores eadē habere uanitates par; absit ut culpa i arte ip̄am uere nō referatur. Ego uero ex scriptorib; astrologiæ p̄cipuis / neminē legi qui religionē & leges omnes: ut reliquas res humanas cōstellationib; syderū nō subiiciat. Ptolemæus i secūdo libro apotelesmatō / q̄ apud hanc gentem illud numē apud aliā aliud coleretur non aliū de natū intelligit: q̄ ex uaria syderū imaginūq; natura populis illis & gentib; ip̄itante: nec p̄cul ab eo loco grauis qdam interpres Ptol. miraculū Moyses qui sicco pede cū populo mare rubrum trāsiuit factum ait q̄ ille accessum & recessum maris obseruauerit: quasi nō simul in iisdem aq; & illelus populus hebreorū trāsiire: & cū astrologis suis Pharaō submergeretur: q̄ si nō Iosue Iordanē sicco pede trāsiiret i quo nulli æstus: nulla unda / rū reciprocatio fingitur ab eis: sed hæc alibi oia atq; his similia nugamenta satis cōfutauius. Albumasar arabs & legē saracenorū & suā & nostrā / & oēs pariter leges sic a cælo deriuat: ut quānā quāq; cōstellatio fecerit: & ad quot unaquæq; annos sit permanens / ex eadem cōstellatione p̄nunciet: i quib; reb; q̄ par; tū astrologiā tū ueritatis inueniatur post declarabimus. Inter p̄s eius Henricus macluiensis ita delirauit ut nauē etiā iuenerit i cælo: ad quā Noe arcā illā suā sit fabricaturus: qd̄ Alliacensis quasi diuinū inuentū maxime est admiratus. Deniq; redigi ab eis legē in ordinem earū res; quæ cursu naturali & cæli mutatiōe cōtingūt / hinc cognosci potest. Quod quot annorū reuolutiōes ab ascendente legis ad eius usq; casum sunt futuræ / e cælo uolunt cognosci. Et Haly Abenzagel ut reliquos taceam sceleritatem & sterilitatem anni inde pronunciat: ut si ascendens legis loco iouis aut uenetis applicuerit / fertilis annus sit futurus: contra si locis syderum infelicitum. Abraam iudeus non qui dicitur auenazra ut falso credidit Alliacensis: sed quem uocant nāsi hoc est patriarcham: nonne & legem mosaicam egressionem iudeorum ex egypto: & quæcunq; sub lege populo contingere ad uarias coniunctiōnes ineptæ quidem atq; ridiculæ referre conatus est: Sed utinam soli quos cōmemorauimus inter tenebras malæ religionis lucem huius ueritatis non peruidissent: utinam nostri homines in euangelii splendore non ita cœcutirent: non peius q̄ illi de nostra & illorum religione sentirent. Inlanus ille Bonatus usum ait dominum Iesum horarum electione cum apostolis consulentibus ne in iudeam rediret: respōdit. xii. eē horas diei. Horā enī inq; sibi ellegit qua illi eū ledere nō possent: q̄ si illos cū uoluit nō p̄strauerit: & iter eos i luce diei melius trāsiens / eos nō latuerit. Mitto q̄ temerarie / q̄ blasphemie de diuina Francisci familia loquatur: & diuini amoris miraculū martis opus fuisse fabuletur. sed qd̄ quærimus remotiora: i his quæ quotidie de añorū euetib; publico

Albumasar.

Henricus.

Haly

Abraam:

Bonati ip̄ius error.

uaticinio foras inuulgantur nonne & legem christianam christi mercuriiq; doctrina esse perfectam: & iouis religionem & a uirgine suscipere puritatem. Ita hæc oculis & nõ indignantibus christiani homines legunt: & in præmiis nescio cuius theoricæ aduersus Gerardum multa disputantis: nonne etiam scriptum est cum de nouo deligendo pontifice tractaretur deuote supplicandum: ut sydus mercuriale suo sancto radio temperet (aiunt enim mercurio nostrã subesse legem: atq; ideo homines christi mercurii hoies uocauit: quod nescio qui possit homo xpianus æquis auribus audire. Rogerus Bacon eouq; est euectus ut scribere non dubitauerit errare christianos qui die sabbati non ferientur & operibus uacent ritu iudeorum: cum sit ea dies saturni quæ stella rebus agendis parum cõmoda & foelix existimatur: in quibus uerbis non solum nostros accusat: sed Moysen: imo aperte ex propheta astrologum facit: docens quæ de sabbati feriis ille constituit: non diuini alicuius mysterii: sed astrologici dogmatis habere rõnem. Quæ omnia si quis recto iudicii examinis penset: uidebit nullo magis errore pietatem ueræ religionis offendi: cum æque sit impium totaliter nullam putare esse religionem: & ex celo fatali quadam eam necessitate deducere. Qd si qua astrologo capescenda religio sit ad quam erit propensior q̄ ad idolatriam: ut eos potissimum deos & colat & reueretur a quibus omnia hominibus & bona & mala putet prouenire. Iam hereses manicheorum arbitri libertatem tollentes: unde potius putamus emanasse q̄ ex ista de fato astrologorum falsa opinioe. De superstitionibus nulla ẽ cõtrouersia p̄dire ab astronomia oēs: & eas q̄si alinas ab illa cõtineri cõfirmat Varro. Geomantiã oēs illius scriptores astrologiã filia uocant. Magi ita huius artis usum sibi necessariũ putant: ut magiã clauem astrologiam appellent. Chiromantici in uola manus septẽ pro numero planetarũ montes effingunt: unde ex lineis quæ ibi cõspiciuntur futura p̄uideantur. Sed has sãtuitates particulatim p̄sequemur: cũ post euerlam dominã ac reginã reliquã oẽm superstitionũ turbã i cursu p̄teremus. Sed parere eã oēs & sine ea stare nõ posse huic satis manifestũ: q̄ nulla est superstitio quæ dierum & horarũ electionibus non utatur: de qua eas sola instruit astronomia: ut de ipsa illud ecclesiastici dici possit: uanitas uanitatum astrologia & omnis superstitio uanitas. De moribus plura dicere nõ oportet: cum satis pateat patrociniũ uicio maius dari non posse: q̄ si cælũ auctore habere existimetur: nihilq; esse quod nos minus metuere gehennã: aut sperare foelicitatẽ faciat. Quæ si proculdubio uera sunt: etiã si uera esset ista p̄fessio quanam utilius ueritas ignoraret: & cũ sit falsa quæ utilius falsitas impugnatur: quã utiq; prouinciam utinam tantis uicibus exequar q̄ eam iuuandæ religionis & ueritatis tuendæ desiderio sum complexus.

Caput VI Fallacem esse hanc artem: si qua sit: tum p̄pter plura: tum propter discrepantes astrologorum sententias.

Actenus consutari utiliter astrologiam ostendimus: indignumq; esse illius patrociniũ: & philosopho homini & xpiano: nũc priusq; cum astrologis pedem cõferentes cõsutationẽ aggrediamur: uideamus quantum illã res ipsa

euenta quæ refellant. Quota enim quæ res euenit prædicta ab eis: aut si euenit quippiam cur non istud euenit: quo magis soleo mirari nonnullos qui disputantibus aduersus istã artẽ: illd̄ semper obiiciunt: cur si uera eorũ ars nõ est: prædictiones tamen eorũ ueræ: Præclare enĩ secum agi putat astrologus si nobis prædictionũ falsitatem obiiciẽtib; possunt aliqua satisficere: tantũ abest ut ex hoc loco argumentum aduersus nos posse sumere se putet. Attulimus supra uerba Ptolemæi cõnantis dissoluere istã qõnem in quibus uidimus eum mendacia astrologorum nõ solum in ipsos astrologos parum uel peritos uel diligentes. Sed in ipsam etiam artem reiecit quæ sit incerta & falli plurimum possit. Porphyrius ipse oraculorũ responsa inquit falsa deprehendebantur: quare numina illa ex cælestibus causis quas habet exploratas illa prænucciabant. Fallax autem prænucciatio quæ ex illis Qd si demones ipsi quos nihil latet rerum cælestium: futura inde perspicientes decipiuntur: de hominibus quælo quid iudicabimus: quorum qui sunt qui & fuere excellentissimi istius artis (si ulla est) ne milesimam quidẽ partem unq̄ attigerũt. Denique iter omnes artes quæ oĩum proprium est excidere a ueritate: nullius esse iudiciũ magis incertum: nec ipi credo astrologi denegabunt. Nam & arbitrium inquit hominis multa aliter facit euenire: & materiæ fluxus atque mobilitas cælestiũ sãpe actionũ opera frustratur: & aliud alio fatum uertitur uel ipeditur. Quod si res humanas diligenter examines nullam fere inuenies in qua non aliquid ex his quæ diximus: præuisum etiã uere de celo exitum nõ imutet. Nam & hois proprium arbitrio & ratione res suas disponere: & id quod materiæ undique annexum est & colligatũ illius mutationi uehementer est obnoxium. Tum cum nihil sit male ita oēs fere inuicem hoies dependent: ut nõ sit quem alterius uel lædere uel iuuare fortuna non possit. Sic & filius foelix patris infœlicitatẽ: infœlicẽ exitum etiã: & infœlix foelicem ex bono parentis fato sortietur. Et seruus sua genitura parum fortunatus fortunato domino aget foeliciter. Sic militis fatum ex fato imperatoris: & fortuna ægroti ex medico: & contra medici ex ægroti: aliter atq; aliter fieri cõtinget. Ex quibus omnibus illud declaratur q̄ sãpe nõ euenire sit necessariũ qd cuiq; p̄dixerit mathematicus etiã si sit uera ista professio ne dũ ut ueritas p̄fessionis ex ueris p̄fessorum prædictionibus possit cõprobari. Quid q̄ tãta inter auctores istius artis dogmatis est dissensio: ut uel omnes uel maximã eorum partem de futuris mendacia dicere sit necessarium. Admirantur ipi maxime & uenerantur aliquos ægyptios p̄las & indos & babilonios quasi antistites cælestiũ mysterioꝝ & eorum nomina q̄si numina inflantibus buccis imperitorum quotidie auribus insonãt. At si ueri illius uera o astrologi dicere uos non potestis qui iuniorum libros solos habetis quos imitmini: a uetere illa disciplina undique discrepantes. Ptolemæus enim parẽs uester astrologiam quæ. s. erat ægyptiorum ubiq; taxat atque conuellit nunc eam parum dicens consonam rationi: nunc aliis probis lacescens: qd libros apotelesmaton legẽti facile constat. Neque uero solũmodo ab illis Ptolemæus: sed illi inter se pariter dissentiebant: indi. s. a: caldeis: a chaldeis ægyptiũ: cum & a se inuicem & ab his & aliis oĩsq; astrolo.

Ptol.

Porphyrius

Mira & multa inter astrologos dissensio.

Pto. aduersus astrologos ægyptios.

Dissensio inter chal. ægypti/ oĩsq; astrolo.

Discordia in/ indi & ab his omnibus p̄sa. Nec ipsa minus inter se gr̄ca q̄ barbara concors astro
ter gr̄cos a/ logia cū quæ reuicit Ptolemæus/Doroteus amplectitur/& alia quoq; paulus / alia
strologos. Ephestion alia alii sentiūt/& opinantur:nec ex eis quēq; inuenies qui auctoritate
Discordia A/ experimenti/euentorum fidem non colligat. arabes nonne & inter se & a gr̄cis di
rabum inter/ gladiantur/Porro sicut Ptolemæus illam antiquam ita Ptolemæi astrologiam abii
se & cū gr̄a/ cit Albumasar adeo ut in eis libris legi nihil dicat quod uel rationi uel experientia
cis. consonum inueniatur. Contra Auenrodan nullum fuisse loquutum in astrologia
cum ratione ait præter Ptolemæū. & q; si inspexeris dicta aliorum inuenies ea mul
tum a ueritate remota dicta uero Ptolemæi nullo modo posse falsa reperiri. hebrei
quoq; hebreorumq; primus Abraam Auenazra dissentit a Ptolemæo/ & Albu
masarem sæpe lacerauit/ imo totū eius librum qui latine censetur de magnis con
iunctionibus abiiciunt atq; repudiant. Si ueri igitur erunt sequaces Ptolemæi non
ne & ueteres arabes eorum sectatores necessario mentiuntur:& si libri illi qd̄ isti
Discordia he/ iactant/in omnium erant admiratione/quare uera prodebant:nōne necessario &
breoꝝ cū gr̄a/ risu fuit Ptolemæus & Albumasar suo quisq; seculo:& alii similiter ab illorum de
cis & Arab. cretis omnino deuiantes.& tamen ita fuisse semper comperies ut apud omnem gē
tem/apud omnem ætatem uiri fuerint semper qui uera prædici dixerint ab astrolo
gis/quod non ueritate dogmatum sed casu contigit:nec unquā defuisse qui falla
ciam istam non ludibrio/atq; cōtemptui/aut etiam odio habuerint. Sed quicqd̄
de priore sæculo fuerit sane hac nostra tempestate professorum ueritate dogma cō
firmari non potest/cum & malos plurimum auctores sequantur/& bonos nō in
telligant tum ita negligenter obeant istud munus ut nesciant multa quæ scire eos
oporteat:plura etiam omittant quæ sint consideranda & labori parcentes & ad pe
cuniaz quæstus properantes. Quod si docere hic potius astrologiam q̄ confutare in
stituissem sunderem manum ad errata iuniorum profitentiu hanc artem. sed non
hoc meum cōsiliū. Annotare tamē fortasse aliqua fuerit opere precium quo ma
gis fiat manifestum non posse eos uera prædicere etiam si uerissima essent dogma
ta astrologorum.

Cap. VII. De ignorantia astrologorum nostre ætatis.

Rænunciata hominum ista uel sunt uniuersalia ut cum ex schēmate anni;
p ex defectu solis & lunæ/ex congressionibus syderum superiorum/futura in
uniuersum bona aut mala prænunciant:uel sunt particularia qualia ex p
pria uniuscuiusq; genitura de priuato illius fato aliquid diuinant. In primo genere
nihil efficacius defectu luminarium a quibus utpote uniuersalissimis causis uni
uersales maxime inferiorum mutationes eueniūt. In altero nihil habet maius mo
mentum æquatione/ quæ de spacio uitæ & annorum numero fieri solet: in utroq;
mirum quantum aberrent neoterici barbariq; scriptores quorum auctoritas usulq;
potissimus apud nostros astrologos scribit Ptolemæus secundo libro apotelesmatō
in defectu solis duo in primis obseruanda/locum scilicet in quo deficit sol/& angu
lum qui eum locum proxime sequitur/ut si gratia exempli in nona cali regiōe de/
Ptole.

fectus obtigerit/decimi loci angulus obseruetur si in undecima uel duodecima an
gulus oriētis/quoniam autem ibi gr̄ce scribitur του επομενου κευτρου hoc ē
sequentis anguli:in uulgata translatione/habetur anguli precedentis. unde cōtra
rius omnino sensus elicitur data est barbaris erroris occasio:ita ut Ioannes ascendē
sis in eo opere quem uulgo uocant summam anglicam/cui fides præcipua apd̄ no
stros:postq; se longa & argumentosa torlit questione:tandē ex sententia Ptolemæi
definit eum debere angulum obseruari non qui sequatur sed qui præcedat locum/
in quo defectus luminaris acciderit:quod esse omnino sententia Ptolemæi contra
rium ex eo patet quod diximus quare scilicet gr̄ce επομενου est scriptum hoc ē
sequentis non hoc ē precedentis. Sed qa etiā paulopost Ptol. explicans
ipse/qui nam sunt isti anguli:meridianū solis & orientem angulū nominauit. Vbi
admonet nos gr̄cus interpres omitti angulum occidentis qui sequi defectus locū
non potest/nisi sub terra sol obscuraretur/quod cum accidit uim futuroꝝ effectri
cem habere non putant. Quod si præcedens angulus esset obseruandus & oriens
omitti debuit a Ptolemæo:qui præcedere solem deficientem nisi sub terra non po
test/& occidens annumerari qui siue octauo siue nono cæli loco defecerit præcur
rere semper eam & antecedere inuenietur. Ex hoc autem errore/tota prædicendi
ratio cōmutatur/cum nihil in prædicendo magis respiciant/q̄ naturam & statum
syderum cum loco luminarium tum illi angulo prædominantium: qui cum alius
erit atque alius:erit etiam alius altusque dominator. Et pro diuersa dominatis sy
deris natura uaria imo contraria fiet semper de futuris euentis pronuntiatio.

Super spacio uitæ præuidendo q̄ nihil uideant isti diuinaculi paucis ostendam Haly Aben/
Haly Abenzagel oraculum astrologorum huius ætatis/ quarta parte operis sui/ex zagel.
sententia ait Ptolemæi quinq; esse hylegh. Ita enim ipsi loquuntur: Solem:lunam Hylegh
horoscopū:ptē fortunæ:& locū plenilunii uel nouilunii/pxie antecedētis. Præter
autem hæc quinq; planetas considerandos in illis quinq; locis/& ius/& auctori
tem/obtinentes. In proximo capite de eo loquens quem uocant Alchochoden est Alchochodē
autem annorum dator. Ptolemæus inquit Alchochodē faciunt planetam qui plus Ptol:
auctoritatis habuerit in hylegh siue eum respexerit/siue non respexerit/& ita dein
ceps multa iterat sæpe de hoc Alchochoden ex sententia Ptolemæi/nostri astrolo/
gi qui hunc & alios barbaros sequuntur in eodem errore uersantes. Quisnā sit Hy Euidētissi/
legh. quis sit Alchochoden/ex sententia Ptolemæi in omni genitura perscrutatur. mus error a/
At uero apud ipsum Ptolemæum tam est nihil omnino istud Alchochoden q̄ est strologorum
nihil hircoceruus atq; chimera/lege omnes eius libros/lege omnes interpretes/le/
ge etiam barbaras translationes nec dictionem/aut dictionem ei respondētē/apd̄
eum inuenies. nam ista quidem opinio/aliud faciens in genituris Hylegh aliud ui
tæ annorumq; largitorem/quem appellant Alchochoden posteriorum est:Ptole/
mæus nec eo antiquiores tale aliquid unquā opinati sunt: ipse loca primum enu/
merat/quæ uocat aphetica/ Arabes Hylegh: alia latine dicere possumus dimis/
soria sic dicta ab eo q; inde uitæ cursus quasi ex carceribus dimissionis initia
c ii

Io. Astedēsis
Græcus inter
pres. Apo.
Ptol.

tur: & sunt nota illa supra terram uel occidenti uel horoscopo aliqua affinitate con-
nixa: Tum aphetas hoc est dimissores ipsos constituit qui ex illis locis quali carce-
ribus suo ut ita dixerim afflatu uitæ impetum largiantur quos esse uult solem: lu-
nam: horoscopum: partem fortunæ: & prædominantes in illis locis erraticas stel-
las. Præter hos quibus hyleghii omnes numerantur nullum alium facit annorum
distributore quæquod hi quos diximus aphetæ largiuntur & acumulari & ex
hauriri posse putet: cõmertio foelicium syderum: uel infœlicium: barbari & nostrates
præter istos Aphetas quos ipsi Hylegh uocant alium esse credunt ex sententia est
Ptolemæi: qui uiuendi spacia decernat: quem uocant Alchochodé: de qua re ut di-
cebam nihil usquã ipse Ptolemæus: ex cuius tamen opinione de eo ipsi multa quæ
runt: disputant: & definiunt. Nec solum errant in hoc unde tota rei sũma depen-
det. Sed i ipsorum etiam hyleghiorum numeratõe cum inter ea Haly locum noui
lunii aut plenilunii præcedentes poni dicat a Ptolemæo. Quod tamen siue noctur-
na fuerit genitura: siue diurna: faciendum nunquã censet Ptolemæus. Quid q̄ iste
Haly accusat Ptolemæum quasi secum pugnantem gloriaturq; magnopere super
hac Ptolemæi taxatione: in qua neminem sibi unquã ait aduersatum: & deo secre-
torum reuelatori gratias agit ingentes. pugnare autem ita eum dicit q̄ octauũ lo-
cum inter hylegia non enumerat: quia horoscopum non respiciat. In Alchochodé
tamẽ deligendo nihil putet referre respiciat hylegh an non respiciat qd̄ desipis bar-
bare: aut quid somnias? Vbi apud Ptolemæum Alchochoden legistis: sed scio qd̄
eum caterosq; deceperit. Ptolemæus inter hylegia planetas ponit in reliqs locis hy-
legialibus dominantes: isti rē eẽ eos diuersam putat ab hylegiis: ut reliq; quattuor
sol: luna: horoscopus: & pars fortunæ: cui & falso nouilunium pleniluniumq; addi-
derũt sola hylegiũ haberet rationem: planetæ eorum locorum dominatores annos
decernerent. Et quoniam Ptolemæus de dominantibus planetis nusquã dixit: esse
necessarium ut hylegia aspicerent: mirati sunt: cur illa duo quæ. s. ipsi duo esse pu-
tant: hyleg. s. & Alchochoden aspectus societate copulanda non existimauerit: cũ
nulla sit tamen culpa Ptolemæi si inter ea quæ unum sunt societatem aspectus nõ
quæsiuit. Non enim apud eum unquã cum sol aut luna erunt hylegialia: alius erit
planeta præter ea uitæ dispositio: sed tunc utitur dominante planeta cũ in anno-
rum donatione reliqua hylegia auctoritatem non habent: quod eum est nullũ po-
test relinqui uitali planetæ cõmertium cũ aliquo hylegiõ: q̄ præter eũ. s. nullus
inueniatur: quod nescio quomodo isti ex uerbis Ptolemæi nõ intellexerint aut nõ
ex eis aliquis hoc depræhenderit. Sed ita in hunc errorem gregatim omnes abierũt
ut non sit qui Alchochoden & hyleg ex sententia Ptolemæi non reqrat. Vide quo-
modo sunt uera dogmata astrologorum & quomodo p̄dicere isti uera de uitæ spa-
cio possint. præsertim cum his quæ diximus erroribus maximus acumuletur q̄ nu-
merum annorum etiam ex opinione Ptolemæi præscribũt planetæ qui sit uitæ lar-
gitor iuxta illud apud eos uulgatum annos tot esse solis maiores: tot minores: tot
medios: tot luna: tot martis: atq; ita de syderibus aliis: cum tamen Ptolemæus &

Haly

Error Haly

ægyptiacam istam reiiciat opinionem: nullam eam dicens habere rationem: & ubi
de uitæ spatio loquitur: non ex natura planetarum: sed ex numero partium circuli
equatoris annos dinumeret: iuxta locum uitæ hoc est diuisorem: & lætalem aliũ
siue interimentem interceptarum: ad quẽ scilicet primum lassessentis iam uitæ cur-
sus grauius offendat natum ut cum aphetes inter finitorẽ & fastigia cæli fuerit col-
locatus inambulatio illa seruetur quam græci uocant ακτιμοβολια: hoc est
radiolam proiectionem cum autem a fastigio declinauerit ad occasum utroq; uer-
sum ducta utamur percensione quam uocant ωρια: nos dicere horariam pos-
sumus: quæ omnia ita nesciunt nostri astrologi: ut hæc etiam si legant: monstra au-
dire se putaturos equidem nihil dubitem: & nos tamen illorum prædictionibus ni-
mis misere creduli nestoream nobis senectam promittentibus Dominice uocis obli-
uiscimur iubentis esse paratos qui nec diem obitus nostri: nec horã sciamus: si bre-
uem uitam fuerint cominati: torquemur anxii dies & noctes & unius rabule uox
omnem nobis eripit uitæ iocunditatem. Inquit Haly si planeta fortunator fuerit in
horoscopo addet ex sententia Ptolemæi annis uitæ: annos suos minores: & tamen
ut mox dicebam apud Ptolemæum nulli sunt planetarũ anni: uel maiores: uel me-
dii: uel minores: & de annorum additione loquens Ptolemæus: aliam omnino uia
sequitur: usus horarum partitiõe: quã ille puto non intellexit sed non oportet sin-
gula prosequi alioquin in immensum liber excreceret. Iam in ipsis quæstionibus
quas uocant interrogationes nonne etiam ita insigniter errant ut ex uno errore to-
ta respondendi ratio peruertatur: uulgatum enim quasi proloquium est apud eos
septimum thematis locum hoc est occidentem dari rei quæsite. Et tamen Ptolemæ-
us hunc locum non consulenti: aut rei de qua consulitur: sed ipsi qui consulit Ma-
thematico præcipit dari: quod & mathematici indorum obseruabant: adeo q̄ cũ
occidens & dominus occidentis male se haberent quæstioi non respõdebãt: errorem
scilicet metuentes. Sexcenta hoc genus haberẽ eorum errata quæ referrem nisi illd̄
potius spectarem ut tota p̄fessio errare declararetur. Nam nuper Ptolemæi libros
cum barbaris & latinis auctoribus conferenti fuerunt fere omnia ueribus conso-
dienda.

Cap. VIII. De indiligentia astrologorum nostre ætatis quæ tanta est ut et
si uera esset astrologia ueri ipsi esse non possent.

Am uero indiligentia quãta: paucos enim inuenies etiam ex his: qui sup-
putandi habent rationem (qua tamẽ eorum maxima pars caret) qui ut ue-
ram positionem syderum assequantur ad effemeridas non confugiãt: qd̄
& quodã loco testatur Bonatus his uerbis sapientes inquit istius artis utuntur Al Bonatus.
manach: sic enim arabes uocant ephemeridas: hoc autem qui faciunt & p̄perã di-
cere & omittere multa eẽ necessarium: unde omnis prædictionũ ueritas infirmetur
fere. n. ibi nunquã de latitudine planetarũ ulla significatio: qua ignorata ubi nõ er-
rabit: ubi non metietur astronomus: Si uera istius artis decreta existimamus: ma-
ximam. n. habere uim putant sydera in iniciis duodecim cæli locorũ cõstituta: præ-

fertim in cardinalibus: at in illis cū erunt non eē / & cū non erunt eē putabit / q̄ solā eam quā in rectū progressionē obseruans declinationē ad latus syderū non p̄spe/ xit. Cum n. stella uel ad aquilonem uerget / uel ad meridiē / & serius oritur / & ue/ locius semper ea pte signi in qua est collocatur: atq; ita interdum putabis supra ter/ ram esse planetam qui erit sub terra / & iam occidisse qui supra finitorem cōspicu/ us ēt apparebit. Quod cū in omni p̄dictione errorem pariat magis tamē eos tum faciet excidere a ueritate cum nataliciam horā ex conceptionis hora inuestigabunt quia si lunam p̄ximam esse contingat occidenti / poterit putari iā occidisse quando erit adhuc supra terram: & cōtra nondū esse demersam cū latebit sub oriente: qđ ab hora conceptionis p̄ multos etiam dies faciet aberrare: planetarū radiatiōes lati/ tudine ignorata quis recte determinauerit? Quis in ambulationem syderis alicu/ ius sic. n. grāce dicitur uulgo directio nuncupatur recte dimetietur? Cum oīs sem/ per utroq; uersum a uia solis syderis declinatio uel locorum aliquot annis rei euen/ tum / uelociorē faciat / uel tardiorē: hinc in stellis non erraticis dissonēdis quātus ēt lapsus cū uulgo eo loco collocentur ad quē recta in lineam p̄gressionē ferūtur. Cū qua aut celi parte ī uariis regionibus / uel occidāt / uel oriantur / uel iniiciis etiam re/ liquarū domoꝝ affulgeant oīo nō considerent quid q̄ & locū planetarū parum sa/ pe ex fide ostendūt ephemerides / non solū uitio librariorū / sed saepe auctoris: q̄ aut parum diligens fuerit / aut parum peritus. Mitto q̄ alii aliis utuntur astronomi ta/ bulis / interdum parū exactis / aut cū quidem ēt ille suū sibi fecit diariū a ueritate parū aberrantibus hac aut tēpestare magnopere. Sed tabulas Ptolemāi iā oēs reii/ ciunt: Alphonſi pars magna doctioꝝ sequūtur / in cuius radicibus euidētē iam cō/ stat esse falsitatē. Sed nec minus somniculosi horoscopo ī deligendo: & duodecim reliquis locoꝝ celestiuū iniiciis capessendis. Vidi ego multos & peritia nō mediocres & boni ēt nominis in ista p̄fessione nescio qua sua uti tabella pro distribuēdis. xii. domibus (sic eas uocāt) quocūq; celo natus ille fuisset / cuius genituram erāt īspe/ cturi. Quod si aliquādo uolūt esse diligentes notata climatis differentia / quā solā eis Alphonſus ostendit: uix ultra exactius aliqd p̄scrutabuntur. Iā declinatiōes ab equatore / & circūferētias planetarū / & sublimatiōes uarias in circulo breuiore / uel in erentico motuū latitudinaliū uicissitudines / in genituris diiudicādis / q̄s nūc ob/ seruat: de equandis diebus q̄ multa nesciunt: q̄ multa p̄perā dicūt iuniores. Quā oīa ideo diximus ut fiat manifestū nō posse ex fide p̄dictionū istam p̄dicendi artē cōfirmari: cū ēt si uerissima cōstet rōe: artificū tamē uitio hoc ē uel ignorātia uel ne/ gligētia ueritas de futuris sciri nō possit. ut si id nō p̄suadet astrologie fidē nō adhi/ bēdā: p̄suadeāus saltē istis ut dī ī epigrāmāte αστρολογοισ αλογοισ astrologis ne fides adhibeatur.

Cap. IX. Raro euenire q̄ dicūt astrologi qđ cū externis tū domesticis exēplis oīdiē

T si sani si ueri essent / etiā nō omnino / sed magnope / nō solū nō eieci ciui/ tatib: & apud prudentissimū quēq; ludibrio semp̄ habit: sed sūmo ī hono

re apud omnem atatem / apđ oēs gentes fuissent. Tanta. s. est hoīum curiositas p̄/ sciendi futura / p̄serti quā ad se attinēt: & de his q̄ hoc p̄stāt tāta iure etiā opinio & existimatio: & tam erectas statuas / decretos publicos honores / & philosophis legi/ mus / & medicis / & poetis / & ipatorib: astrologis nūq; legius. sed legius eiectos irri/ sos ī fabulā etiā populi uersos / ita ut fabularū allegoriā quā de sensu uita q; cōi ple/ riq; ducūtur taxationē istius uanitatis apđ ueteres cōtinerēt. Qui. n. Homeꝝ al/ legorice exponūt p̄ illā Ichari fabulā q̄ facticiis pēnis celo tenuiore se cōmittens in mare p̄cipitatus est / astrologos aut designari: q̄ pēnis temerariā p̄fessiois in celū se substollentes cum de celestib: suis dogmatis quib: sublimari uidētur qđ sint p̄/ dicturi / in pelagus ruūt mēdaciōꝝ: & qđ aliis egemus uel testimoniis uel cōiectu/ ris: cū ipa hoc nobis quotidie xpientia testificetur ī re p̄serti ī qua sicubi pōt maxi/ me posse debet astrologia p̄stare / ueritatē aeris. s. mutationib: p̄dicēdis / pluuia / sic citate / aestu frigore / uentis / grandine / terremotu / in qbus adeo falsi quotidie depre/ henduntur / ut nullius fere nūq; diei status eorū p̄dictionib: respondeat. Oblerua/ ui hyeme ista in suburbana mea uilla: in q̄ hac scripsimus insignē oēm singulis die bus aeris mutationē / ipis iteri ante oculos positis decretis astrologoꝝ: ita salubre mi/ hi ubiq; saueat celū / ut ī dieꝝ supra centū atq; triginta iugi obseruatōe nō plus sex aut septē tales uidi dies: quales ī eorū libris futuros ante p̄uiderā. meminit puto ad/ huc Pādulfus collēnutius meus iuris qđ cōsultus: sed ī oībo litteris ingeniosissime Pandulphus collēnutius eruditus q̄tū nobis Bononiā rīs: sup̄ ista re dederit qđā mathematicus qui nos ea collēnutius die copiosissimos hymbres iubebat expectare quā totā lucidissimus sol & clarissi/ mam & serenissimam reddidit. Ambrosius in Exameron cū ante inqt dies aliquos Ambrosius esset sermo đ pluuia quā fore utilis diceretur / ait quidam ecce neomenia dabit eā: Attamen nullus imber effusus est / donec precibus ecclesiā. s. himber datus mani/ festaret: non de iniiciis lunā eum sperandum esse: sed de prouidentia misericordiāq; creatoris. Hāc ille: Ex cuius uerbis & uanitas astrologiā / & efficacitā religionis re ipsa comprobatur. Possunt igitur qui sunt rationum minus capaces & suam fidem istis hominibus mancipauerunt hac se uia asserere ī libertatem / ut de aeris statu identidem eos interrogent: de quo cum falsa eos dicere fere semper inuenient: faci/ le animaduertent si de nubibus etiam nebulones isti tanta mentiuntur: multoma/ Salubre dog ma. gis in hominum & populorum fatis diiudicandis falsa p̄dicturos: cum hic. s. p̄dicantur & quā celo subiacent minus & quā difficilius longe laboriosiusque p̄uidetur. Quod si quā super hominum genituris quotidie mercenario uatici nio fabulantur quis examinauerit. Videbit etiam multo plura mentiri q̄ cum sup̄ aeris qualitate respōdēt: & nisi dum minutatius aliorum prosequor ineptias: inep/ ti ego uitium mihi metuerem / assererem multas / & uiuentium / & iam uita functo/ rum genituras / scilicet infelices / & infeliciū oppido q̄ scilicet scilicet in qua re sane tam nihil mētor q̄ scio diuinā ueritatē cui p̄sens expeditio militat mendaciis nostris nec egere nec delectari. Sed contentus ero domesticis quibusdam exemplis

quibus præsertim admonitos uelim: qui diuturnam a mathematicis uitæ pmissio-
nem habentes euāgelicæ uocis obliuiscuntur/monētis nos uigilare ne dies domini oc-
cupet iparatos/pino Ordelapho p̄cipe foroliuīēsi cui Lucretia soror nupserat: quo
Lucretia soror āno obiit/omnimodā uite incolumitatē fuerat pollicitus Hieronymus manfredus
Hieronymus astrologus nostra ætate singularis: a quo tamen nihil mirandum minus præuisam
manfredus aliorum mortem: qui nec suam ipse præuiderit: nam cum proxima estate uita sit
astrologus. functus: in istius tamē anni publico uaticinio qui. s. ei fuit fatalis: multa & mira se
quenti anno dicturum se non semel pollicebatur. Qui nescio oppignoratam fidem
quomodo reluet: nisi forte de cælo uerius nunc terrena despiciat q̄ de terra oli cale-
stia suspiciebat Petrus attendalus iuuenis ingeniosus qui Heleonoram habuit uxo-
Petrus atten- rem Galeoti fratris filiam/obiit anno superiore subiti & inopinati morbi molestia
dalus. Hele- necatus: cum nihil ei tamen tale astrologus prædixisset cui maxime ille credebat:
nora neptis sed securitate uitæ promississet: Constantia Antonii fratris uxor amantissima: quæ
ex fratre. Rome ab hinc biennium publico fete luctu totius urbis uita excessit: nonne uani-
Constantia fra- tatem istius artis nobis testificata est. Quæ quo anno desiderium nobis sui reliq̄:
tris uxor. non solum prospere ualitudinis: sed foelicissime etiam uitæ ab astrologo pmissio-
nem acceperat. Quod illa nihil oblita cum iam animam agens collacrimantis uiri
a quo unice diligebatur manum teneret. En iquit q̄ uera uaticinia astrologorum?
Contra ipsi Antonio fratri deus bone quæ mala/quas moles molestiarum/ quan-
tum periculorum/hoc anno astrologia minitabatur? Et tamen nullam ille calorū
expertus iniuriam/uixit sospite familia: re salua: ualitudine integra/ nulla uel ifor-
tunii/ uel periculorum quassatione iactatus. Et ne forte mentiri solum nostros pu-
tes astrologos scias idem etiam ueteribus accidisse. Seneca quodam loco lacerans
Claudium Cesarem scelestissimum: introducit Mercurium apud deos illius mor-
tem procurantem: & ut obiter istam conuellat uanitatem/inter alias causas quibus
mercurius mortem persuadet imperatoris. Commiseratione inquit hoc etiam chal-
deorum faciatis/ qui iam tot annis illum efferunt: prædicebant. s. mathematici sin-
gulis annis Claudium moriturum nec tam ille moriebatur. Quod cū legerē uene-
runt in mentem nostri diuinaculi qui romanum p̄tificem ipi quoque singulis an-
nis efferunt. Scribit Cicero/ & Pompeio/ & Crasso/ & Casari a chaldeis prædictum
neminem eorū nisi senectute/ nisi domi/ nisi cū claritate/ esse moriturum. Quare &
mirum uideri sibi inquit orator prudentissimus quenq̄ extare: qui credat his quo-
rum p̄dicta quotidie uideat re & euentis refelli.

Caput X Cur astrologi aliquando uera prædicant.

Ed eueniunt tamen interdum quæ prædixerunt. At cum multo sint plura
quæ non eueniunt: cur incidisse eos casu in ueritatē nō arbitremur? Quid
q̄ nulla est ars tam anilis/ tam uanæ superstitionis: quæ non eodem argu-
mento uera comprobetur. quia aliquando. s. accidat quod ex ea prædictū sit. Neq̄
enī ulla est quæ hoc nō assequatur/ etiā quā tu te ipse tibi temerariā fortuitāq̄ con-
sixeris. Quare dicāt mihi q̄ rōe ista mouēt/ putēt ne oēm artē diuinatricē uerā an-

multas potius uanas & falsas? Si multas falsas/ probabo ego illas ueras eodem ar-
gumento: quare interdum. s. eueniat quod prænuiciauerint. Si omnes ueras/ pu-
gnantia eos credere demonstrabo: quia de eisdem rebus diuersæ artes diuinatrices
idem non respondent. Expertus enim ego sum sepe/ atque cencies: cum super eadē
quæstione figuram mihi/ & geomanticam interpunxissem/ & astrologicam delini-
assem/ alium mihi in notis/ alium in syderibus euetum aparuisse. Quod si quis for-
te non credit/ experiatur ipse & super eiusdem hominis fato consulat. Chiromantē
Astrologum/ & Geomantem/ & uidebit fere semper non idem in manus lineis de-
signari. quod uel ex notis geomanticis/ uel ex planetis astrologicis/ pronūciabitur.
Et si euentum rei respiciat ueritatem ibi magis inueniet ubi minus sperabit. Siue q̄
ibi plus possit casus ubi minus est rationis: siue q̄ in illis spiritalis improbitas liben-
tius nos ludificet. Astrologorum prædicta multiplex tamen adiuuat fallacia: Cur
sepius apothelmaton fide non tam probentur q̄ probari multis uideantur. Nam
si de præteritis eis est dicendum/ ut ostendatur talia euenisse/ qualia cælum signifi-
cabat: nihil eis deest ad irretiendos animos imperitorum: quoniam nulla syderum
est positio/ nulla genitura/ in qua & prosperæ & aduersæ significationis multiplex
constellatio non inueniatur. Cum præsertim non pauciora ipi sibi sinxerint in calo-
q̄ ibi ab initio sydera deus formauerit: quare semper habebunt in præteritis rebus:
unde positionem tueantur: raro enim non inuenient i planetis quod uolent: tamē
multis eos modis & foelices faciunt & in foelices/ plus in cælestibus. s. iuris habentes
q̄ in terrenis: ita eis semper cæli locus uel signi bonitas/ uel malicia/ uel alterius stel-
læ radiatio/ uel cum sole amor/ cum horoscopo odium/ uel amicitia suffragabitur?
aut si tandem illi non satifficient/ auxilium implorabunt a stellis/ non erraticis: in
quibus ipsi nunquam non errant: aut si nec ipsæ satifficient/ satis præsto erunt eis
uel indorum imagines: uel partes ægyptiorum: uel antisia Firmici: uel dodecathe-
logorum. moria chaldeorum: uel fictum omnino aliquid ab eis: in quo tanto magis quasi su-
per occulto dogmate gloriantur: quanto magis & falsum erit & commentitium.
In futuris prædicendis minus habent occasionis ad fallendum: quāq̄ nec in his de-
sint: nam & multa coniciunt terram potius ut dicitur q̄ cælum obseruantes Euri-
pidis illd̄ recordati bene qui coniciet is uates optimus esto: & generaliter quædam
enunciant: quæ non possunt fere non euenire: aut non putari saltem non euenisse.
& ambigue proferunt/ more oraculorum multa/ semper aliquid excipientes: quo
possit illud quod est prædictum/ uel minui/ uel augeri/ uel impediri: ut si euenit
non dicas non prædictum/ si non euenit/ nihilominus ueri existimentur. Explici-
tum particulare certum/ ab eis raro audies quicquā: & cum tale aliquid audent:
uel quod est rarissimum casu probant: uel quod est frequentissimum experientia
refelluntur. Sed accidit quod de templo ille dixit Apollinis ut bene dicta memori-
ter celebrētur: errata nemo recordet: qm̄ & hæc sciri nolēt q̄ eis fauēt: & q̄ cōtenūt
tā hæc quæ illa oīo nesciūt. Nō ē aut̄ p̄tereūdū qd̄ dicit Augustinus & ratio p̄sua-
det occulta demonum afflatione quā nescientes patiūtur/ assequos eos iterdū ueritatē

Asturia astro-
logorum.

Euripi. Inia

Eulogium de
Apolīs tēplo
Aug. Inia sup
ueris astrolo-
p̄dictionibus

quam alioquin non assequerentur: quod fieri putandū si mirabili prædictione particulariter aliq̄ factū dictumue pronunciauerint: quod nec ip̄am artē astrologiæ præstare posse testatus est Ptolemæus. Sed mirabitur aliquis quō hoc nescientes prædiantur: & tamē quicquid prædicūt afflatiōe tamē demonica prædicere illa eos putemus. At uero hoc fieri multis modis potest: de quibz astrologos in re simili admo-nebo. Est enī cōfessum ap̄ eos aliū esse alio magis fortunatū astronomū/in asse-quenda ueritate: pari in utroque ingenio doctrina & diligentia: hoc igitur esse fortunatum dicant mihi ip̄i quid sit: si non alia uia uestigāt ueritatem q̄ ex dogmatis artis: quæ qui æque aut melius etiam tenuerit/ non erit tamen in ueritate prædicenda æque fortunatus. Porro hoc aliud non est q̄ qm̄ fere semper super eadem re uariæ constellationes: & super eadem constellatione pugnantes uel diuersæ auctōrū opiniones occurrunt/ flecti celitus animum prædicentis/ in uerā sententiā multa tē-tando incidere imprudenter in ueritatem: hoc igitur idem etiā poterit occulta & la-tens demonis inspiratio a qua q̄s actus agi tamen se nō percipiat: qd̄ cum sit: qua-liter fiat non est nunc latius explicandum. Sed neque hoc solum demones posse di-uina potestas & sapientia sinit: sed illud etiam ut quod falso prius fuerat prædictū opere implentes ip̄i/ uerum efficiant/ nullam decētius sūma in stitia penam exigē-te/ q̄ ut quæ diuinæ ueritati superba ingenia non subdūtur/ nebulonis deīde unius & lycophate mendaciis/ & fidem/ & libertatem/ obliget suam. Sed puto satis multa iam diximus. cur aliquando isti nugatores uera aliqua effutire & spargere uideantur: q̄q̄ ut a principio dicebamus non est in hac re magnopere laborandum quā-do quæ temere uel astute uera prædicunt præ his quæ mentiuntur teste Phauri/ no pars ea miserima nunq̄ inueniatur.

Disputationū Ioānis Pici Mirandulæ aduersus astrologos libri secundi finis.

IOANNIS PICI MIRANDULÆ DISPVTATIONVM ADVER-SVS ASTROLOGOS LIBER TERTIVS.

Caput primum Quid libro præcedenti actum sit & quid deinceps agendum: quoue ordine.

Oluius populi quæstionē sciscitantis identidē sup astro-logis: unde responsis illorū fides: si professioni nulla solidi-tas: Dixi quæstionem qua. i. accurati doctioresq̄ non utā-tur. Quibus notum nec sapius euenire quæ dicant: sed ra-ro qualique dixeris ex accidenti: Nec si eueniant colligi tamē necessario ueram artem: sicut nec ideo necessario falsam q̄ in prædictis sæpissime mentiuntur. si quidem possunt ex præceptis ueris pronunciarī falsa: non tam ob artis

omnimodam fallitatem/ q̄ opinabilem cōiecturalemque incertitudinem: ut artifi-cis omiseri uel ignoratiā uel idiligentiā. Sicut cōtra uera de falsis nō ueritate dog-matis: sed astutia pronunciantis siue sc̄licitate/ siue casu/ siue occulta promotione prænoscentium numinum quæ prædicunt/ siue aliis de causis: quas superiore libro satis explicauimus. Quod si cui persuaderi non potest/ reuocet ad memoriam quā-ta paulo ante super incuria: super erratis astrologorum atatis nostræ utinam citra odium inuidiamque diseruimus: nec poterit (nisi falli cupit) adduci: ut quotiēs ue-ritatē assequuntur/ putet eam ab illis inuentam potius q̄ repertam/ omnino litem hanc dirimet sequens tractatus in quo demonstratum cum fuerit quæ de cælo prædi-cunt ea cās ibi uel signa non habere quibus efficiantur uel indicētur: aut si fiunt in-de: fieri tamen aliter q̄ astrologi sentiant: aut si eo quoque modo: non tamē ab his causis in cælo neque ab his rerum in terra primordiis: tum si dentur hæc omnia certe non hæc primordia: non illas causas ab hominibus posse deprehendi: uel si deprehendi forsitan possunt: nondum tamen esse deprehensas hoc totum inquā-cum fuerit demonstratum/ puto fuerit bonis ingeniis extra controuersiam si quan-do ad ueritatem astrologus offendat in nullam hoc causam non uerius posse redi-gi q̄ in ueritatem professionis. Quæ tam multis uidelicet iam nominibus falsa: nec ullis ueri rationibus nixa. sed cōmentitia/ præstigiola p̄pterea que sua natura mendax liquido apparuerit: igitur confutationem iam ipsam aggrediamur id primum excutientes quod totius negotii sūmam habet: an efficiat cælum quæ de cælo pro-nunciant isti diuinatores. Id quod ita tractabitur a nobis ut hoc quidem libro de-ferendamus agere cælum in nos tantum motu & lumine præter hæc frustra occultio-res afflatus alios cogitari tū a lumine illo syderū & motu nō aliud cōmunicari ma-teriaz patiēti q̄ motū/ lucē/ & calorē/ calorē inq̄ & corpa cōsumatē ifluxu generali: & ad uitā uitæq̄ functōes capacia uitæ corpa disponētē: hoc ab oibz fluere stellis: q̄q̄ nō sit cōfessū oīum ad nos ēt planetaz/ defluuia puenire. q̄q̄ uero p̄ter ea largi-ti lydera rebz inferioribz/ nec rōne p̄bati/ nec expimentis cōuinci/ nec auctoritate p-suaderi procerum philosophiæ. Quin hæc omnia obstare ne præter hos cōmunes influxus p̄tinere cælestium uim ad sublunaria corpora aliquo pacto intelligamus Quare peculiare rerum proprietates etiam corporeas/ siue quæ speciem/ siue quæ rem particularem cōsequant a stellis originem non habere/ præterq̄ ratione princi-pii uniuersalis/ sed a propria natura ipsarum rerum causisq̄ earum proximis & co-gnatis. Atq̄ ipsam hanc nostram opinionem non aliis magis q̄ quibus utuntur astrologi contra nos argumentis asseueratam probabilemq̄ reddemus quod cum fuerit satis explicatum/ tamē ad eum tractatum quarto libro deueniamus/ ut si de-mus astrologis uires occultas inesse radius præter lucis effectum atq̄ calorē unde homines reliquaq̄ natura uarias sortiri dotes & potestates peculiariter possint: eas tamen non inesse illis quas existimant uires/ nec ab eis quæ de cælo diuinant/ aper-tissimis rationibus/ & consensu philosophorum theologorumq̄ omnium quicunq̄ illustriores indubium faciamus. id quod ubi cōfectū satis uidebitur singulis retra-

etatis quæ de syderibus uaticinantur adiciamus & illud relinquemusq; testatissimum quæ non sunt a cælo / a cælo non significari / hoc est quorum cælestia causæ non sunt eorum nec esse signa. Quare nullam esse ratiõem quãobrem p̄uideri de cælo possint. Nunc p̄statur qđ primum proposuimus uideamus quibus nos petat qui omnia stellis quasi euincta duci gubernariq; contendunt ut mox eadem nõ repellamus solum / sed in aduersarios ipsos ui maiore q̄ uenerint ope diuina freti pro pellamus :

Caput II Quinq; rationes quibus astrologia roborari posse uidetur.

Ationes quibus astrologi persuadere conantur mutationes quascũq; sub /
 r lunaris mundi / sed & rerum omnium diuersitates / tũ fortuitos casus & ho /
 minum mores ingeniaq; pendere de stellis hæ potissimæ sunt. Theologõz
 & philosophõz una uox est mundum inferiorem adeo per cælum gubernari: Hoc
 Aristoteles Aristotelis uulgatissima illa sententia docet necessario mundum hunc inferiorem
 superiorib; motib; esse contiguum: ut omnis eius uirtus inde gubernetur. Sic Au
 Augustinus relius quoq; dixit Augustinus per corpora subtiliora grossiora hæc / regiatque mo /
 ueri. Quis igitur inquit dubitauerit mutatiões quascũq; rerum terrenarum a
 motibus fieri corporum superiorũ? Quod uel ipsa quoque demonstrat experientia
 uariatis anni temporib; ex accessu solis ad nos atque recessu: unde uiuentiũ quoq;
 omnium habitus & conditio uariatur: dũ temperat arua cælũ: dum uariat fruges
 redditque rapitq;. Sed & in diurna reuolutiõ: sol aeris qualitates imutat: plus mi
 nus tum meridie / mane / uespere / calefaciens / exsiccans humori frigoriq; dereliquẽs
 luna quantas habeat uires in omnia corpora præsertim fluxiora q̄s ignorat. Estus
 hæc oceani faciens ascendens atque descendens: pontum mouet & terris imittit &
 affert: sed & sũmerla fretis concharũ & carcere clausa ad lunæ motum uariant ani
 malia corpus: Crisimi dies a medicis obseruati lunæ solisq; motus sequuntur. Luna
 plena nascente / diuidua per læpe cieri tempestates & in corporibus agitari uidemus
 humores hinc pastoribus nauticis agricultorib; obseruationes multæ de lunæ moti
 bus acceptæ: multipliciq; experiẽtia multis retro sæculis comprobata. Cur igitur
 si luminarium manifestiores imp̄ssiones: & in permutandis inferioribus auctori /
 tatem persentimus / cessare reliquas stellas / & inefficaces esse credamus? nec eorũ
 uires ad nos quãq; occultiores peruenire / quibus subdita illis corpora uariis modis
 afficiantur. Quarum gnari atq; prudentes / secretiora quedã de futuris euentis pos
 sint p̄cognoscere / q̄ quæ medici / pastores / agricolæ / nautici / p̄diuinant. Præterea ne
 mo pernegauerit aeris habitum tempestatesq; de syderum statu posituraque ua /
 riani cũ & calor & frigus & siccitas & humiditas / & quacũq; in sublimi fiunt imp̄ /
 siones a cælestibus motibus & influxibus generentur. Quod si terræ uisceribus in /
 clusi sicciõres halatus terram mouent / si caulationes in aere ex quattuor illarũ qua
 litatum uel exuberantia uel defectu / si caritatem annonæ uel humiditas nimia fa /
 cit / uel siccitas: cum aut fructus leguntur / aut feruntur: inuicem fertilitatem sta /
 tus aeris modicus & opportunus: Quis negabit a stellis non modo tempestatum

Aristoteles

Augustinus

Tertia rō

mutationes & terræ motus. Sed pestilẽtias quoq; & morborum uaria genera i ho
 minibus i pecoribus: salubritatẽ regionũ: & fertilitatẽ sterilitatẽq; puenire? Tũ si
 cõstamus nos quoq; ex iisdem qualitatibus & corporis temperatura mores igeniaq;
 uariatur / integra tam libertate cur nõ fieri põt ut p̄pensiones i nobis ad iram / man
 suetudinem ad effectus alios bonos & malos / a syderibus fiant / bilẽ / sanguinẽ / pi /
 tuitã / atrã bilẽ / uel suscitantibus uel frenãtib; / quos humores affectus illi plerũq;
 comitãtur? Cur nõ pariter sicca calidãq; calorũ imp̄ssiones bilẽ exacuentes in no /
 bis / ad litem / iurgia / cõtumelias / inimicitias / excitare possũt? Vnde bella / cedes / ua
 stationes: unde impia regnaq; mutãtur: post hæc ita colligit Ptolemæus. si faciunt
 stellæ diuersitatẽ corporis & animi / deriuatur hæc deiceps ad ea quæ sũt qđ extri /
 seca / sed habent cũ illis affinitatẽ qualẽ cum corpe uxor facultates: cũ aĩo dignitas
 & honores: hæc ẽ p̄cipua rō Ptolemæi nec oĩum effectricem sydes; uim p̄bat aliter
 ullo loco q̄ ex efficientia primarum qlitatũ quas p̄ducendo cætera quoq; p̄ducant
 consequẽter: quare nec alias affert cãs q̄ hæc quidẽ Saturnus / hæc iuppiter / illa ue
 ro Mars opetur / q̄ q̄ iuppiter sit planeta calidus & humidus: Saturnus siccus &
 frigidus: Mars siccus magis & feruidus / hoc de stellis erraticis: hoc de non erraticis
 pariter sentit: ex natura primarũ qualitatũ erraticas / ex erraticarũ natura iudicans
 nõ erraticas: uerum. n. uero possent alii relictis primis qualitatibus / ad occultas ui
 res eminentioresq; confugere. q̄s inesse cælestibus plurimas & efficacissimas ambi
 gi non cõueniat. Si qđ i terrenis quascũq; singulares & excellentes dotes intuemur
 eas cæli solemus munera existimare / quæ nõ elementares de qbus illa corpa coale /
 scunt qlitates: sed infusã illis potius uirtutẽ cælitus cõsequãtur. Quãto igitur ma /
 gis nõ carebũt huiusmodi uiribus & proprietatibus nobilissima illa corpa luce tam
 clara / mole tã uasta / agitatiõẽ tã rapida / aut quo nã pacto si cũ motu lumine trã /
 mittuntur ad terrã nõ erũt mirabiliũ apud nos effectrices? Postremo cursus huma
 narũ rerũ de qbus astrologõz potissime diuinitio cæli fatiq; p̄tatem uel nolẽtib; Ratio q̄ta
 undiq; p̄suadere uidetur in quo uarietas ipsa familiaris & frequẽtissima: tũ multa
 supra uires nostræ mortalitatis fieri uidemus / multa p̄ter rōnem & meritũ: pluri /
 ma p̄ter ordinẽ & iĩstitutũ cõditionis humanæ: q̄ cãs alibi q̄ in cælo nullas hẽre pos
 se uidẽtur. hic habilis ad philosophiã / ille nascitur ad poeticam / alias lras asp̄natus
 uel ciuile negociũ uel arma libentius sceliciusq; p̄tractat. Vnde ista uarietas igenio
 rũ? Est q̄ diuitias nihili faciat: ẽ q̄ aĩam lucro uẽdat: hic sobrius / ille nequã: hic au
 dax ille meticulosus unde tãta in moribus dissimilitudo? Alexander oriẽtẽ tam cito
 uicit q̄ uidit: unde ipetus tantæ scelicitatis. Quæ uis Aristoteli p̄ceptori illius? quæ
 Platoni? prius Pythagoræ Socrati cæteris naturæ secreta reserauit? hæc rō maior
 q̄ ut de terra pullulasse credãtur. Illa rursus astroz fortuitis cursibus q̄s non ascri
 bat? hoĩem innocẽtẽ cõdẽnari nocẽtẽ p̄mũs affici: industriã plurimõz / solertiã / in /
 geniũ / doctrinã mẽdicare. Aliõz ignauia / neq̄tiãq; locupletari / Pyratam cedibus
 cruẽtatũ inter mille picula maris & terræ / tandẽ domi iĩter suos / & senectute / uita
 fungi: hoĩem mitissimũ & paratissimũ uel a nolentibus iprudenter gladiis obrun
 d

Ptolemæus.

Ratio q̄ta

Ratio q̄ta.

Alexander

Aristoteles

Plato

Pythagoras

Socrates.

cari: tū portenta ingeniorū q̄dam & monstra uel fetidis gaudētū / uel ut semel dicatur a legibus exorbitatū humanitatis. nōne illā sibi uim quādā / necessitatēq̄ fatalis potentiae testari uidētur: hęc sūt illa quibus cū plena sit uita mortaliū / p̄suadēt multis istas bonorū / malorūq̄ uicissitudines meritas uel imeritas tātāq̄ rerū uarietatem a stellarū motibus fieri quarū impulsibus fragilis & caduca mortalitas agre aut nunquam reluctari possit.

Cap. III. Retorquetur prima ratio atq̄ ostenditur cælū cām eē uniuersalē neq̄ ad ipsam idiuiduorum uarietatem referendā.

Cōcessis rō-
nibus astrolo-
gorū nō seq̄
qd̄ contēdūt
Retorquetur
prima ratio

Os istas rōnes a strolōgōz nodum labefactare / sed exaugere studuimus ne quid se defraudatos expostularēt. primū aut̄ illud lectorē scire uolumus ēt si rōnibus his cōcederetur nō p̄pterea sequi ut aliq̄ possit eē astrologia qd̄ sequētibus libris innotescet. Sed adeo illis nō cōcedimus / ut ex iisdē locis ualida cōtra eos argumēta sūmamus: nam qd̄ ad primā attinet rōnem simul atq̄ dixerunt astrologi / motū omnē inferiorē a cæli motu dependere / statim dogmati suo cōtra dixerūt: cū inde illud sequatur / tritum apud philosophos / eē cælū uniuersalē causā effectū inferiorū: cā aut̄ uniuersalis effectus nō distinguit / neq̄ cur hoc fiat / aut illud quaritur ab ea / sed a p̄ximis causis / quæ uariæ & differētes sunt p̄ effectū differētia & uarietate. & cū ex his alia aliud faciat / uniuersalis cā cū oibus oīa facit. Quod cū manifeste appareat in rebus natura sp̄c̄q̄ diuersis / mirū quō non intelligant multo magis idē credendū de uarietate indiuiduorū / quæ quāto magis & particularis ē & a materia plurimū trahēs originē / minus referri pōt in cām maxie & formalē & uniuersalē: at q̄s nō uidet cælū cū equo equū generare / cū leone leonē? nec eē ullā syderū positionē sub q̄ de leōe leo / de equo equus nō nascatur? Cur nō eadē rōne cū diuersis parētibus diuersos cælū pariet filios / licet eadē similiue cōstellatione. qd̄ ip̄a expiētia cōprobat / cū iterdū eadē hora natos / & sub eadē iclinatione cæli / fortuna tam̄ / ingenio corpe diuersissimos uideamus. Quo loco plagā astrologus uitare nō pōt. Solēt. n. cū ptus geminorū illis obicitur ad nigidianā rotā cōfugere / in q̄ nō ē bis eundē locū atramto designare / sed & hic male se explicāt cū non possunt ip̄i tāquā rapidi momti asseq̄ d̄riam / ex qua tam̄ sit tāta ut uolūt d̄ria fati: quare dū efficiētia cæli conātur defendere alios incidūt laq̄os / ut de illa. i. efficiētia sciam se hēre nō posse iuiri cōfiteātur / tum nos & illis geminos nō obicimus quorū cū alter exeat post alterū quæ itercedit morula / ansulā eis p̄bet aliqd̄ respōdendi Sed natos simul eodē momto ex diuersis pentibus itra eadē tam̄ eiisdē regiōis & latitudinē & lōgitudinē / de quorū genitura idē thema cæli describere / eadē p̄nūtiare debet astrologus tā de his q̄ post natalē horā eueniēt / q̄ quæ itra matris ēt aluū illis cōtingerūt: ut sicut eadē hora nati / ita eadē cōcepti ab illo existimētur. De his inquā qd̄ respōdebit astrologus / cū eadē. i. oīo cōstellatio nō idē tam̄ utriusq̄ fatū apparebit? An poterit aliud dicere nisi ifaniat / q̄ afflatus illos sydereos uirtute & ptate uniuersales a p̄ximis & secūdis causis determinari & distingui? Quod si est quō illi de oī idiuiduorū uarietate exposita syderū hora genitura reddituos se cām

pollicentur. q̄ hic niueus / ille niger / hic breui / ille p̄pero corpe / hic tardo ingenio / ille solerti: hic oibus gratus / ille molestus: hic ad philosophiā / ille fatus ad mercaturam: hic diues / ille egenus: hic breuis uita / ille longæ uis / quæ tota sub eadē sp̄e uarietas indiuiduorū longe minus a cælo est / q̄ quæ sub genere eodem diuersitas sp̄e: ut nūc leo / nūc hō / nūc asinus / nūc elephas pariat / quæ sicuti oīa specificā p̄ximā rū cāz differētiā cōsequūtur ita illa indiuidua uel seminū d̄riam cōsequūtur si corporeas qualitates / uel ingenii educationis arbitrii / si aīales / uel facultates parentū / p̄prie ellectionis / prudentiæ / occasionum si fortuitas externa: q̄ cōsideremus.

Cap. III. Cælum qualiter motu agat & lumine & elementorū meteorologicorum mineralium uiuentiūq̄ uniuersalis causa sit.

Vāto igitur cā uniuersalis p̄ticularibus causis diuiniore & eminentiore tāto q̄ nos sicuti uerius ita honorificentius de cælo sentimus q̄ astrologi quæ ratio uniuersalis efficiētiæ quo magis elucescat tum qd̄ efficiat cælū qd̄ nō efficiat clarius explicetur altius exordiendū de natura cæli dicere deq̄ eius actionibus erga corpora inferiora. Cælū corpus naturale est oīum corporū naturalium p̄fectissimū. Corpus naturale tā motus q̄ sensibilis qualitas cōsequūtur / p̄fectissimo igitur corporū naturalium p̄fectissimus quoq̄ motus & sensibilis p̄fectissima cōgruūt nullus motus p̄fectior orbiculari. nulla qualitas p̄ceptibilis sēsu luce p̄fectior. Erūt igitur hęc cælestis corpis p̄pria. Quare i marcessibili quoq̄ sbā cælū quando motus eius & qlitas cōtrariū nihil hēnt / sed & qm̄ p̄fectissimū corpus primū quoq̄ loco. i. sup̄mū eē debet cui primus ēt motus debeat. Est aut̄ qd̄ primū i uno quoq̄ genere cā reliquorū sub ea serie cōtētorū / licet nō oīa eandē causa hēant rōne. Quare qd̄ primo motu mouetur reliq̄ mota mouet nec illo cessante cetera mouebūtur sicut in minore quoq̄ mūdo si cesset motus cordis oēs aīalis motus p̄ire necesse est quo circa recte dixit Aristo. libro octauo physicae auscultationis motū primi cæli uita eē oibus / quādo qd̄ euidētissima ē & cois opatio uita intimus motus / ergo una hęc cæli dignitas & efficacitas erga mūdū inferiorē ut p̄ illius agitato ifatigabili ceteri motus oēs & ordinētur & excitantur. Quæ qd̄ efficiētia q̄ sit uniuersalis nec inferiores motus hac rōne distinguat satis euidēs ē qm̄ sicut descendētī Glebæ / ita flā Actionē cæ-
mā surū se mouētī & alio genere motibz oibus unus & idē cælestis motus p̄ter co-
li p̄ motū uni-
opatur: altera illi de luce p̄rogatiua. nā quādo lux sūma qlitas corporū corporeæ ue-
uersalem eē.
ro naturæ primus uita gradus & sūma semp̄ ordinis ihm̄ extrema fere superioris or-
Per lucē quō
dinis assequūtur sit necessario ut lux & cōsumatricē quādā hēat corporū uirtutē &
i nos agit cæ-
uitale nō nihil interim possideat / nō q̄ ip̄a aut uiuat aut uitā afferat sed corpus ui-
lum
tæ capax ad uitā maxie p̄parat & disponit / qm̄ seq̄tur lucē q̄ p̄prietas eius / calor
qd̄ nō igneus. nō aereus / sed cælestis sicuti lux cæli p̄pria qlitas / calor iquā effica-
cissimus maxieq̄ salutaris / oīa penetrās / oīa souēs / oīa moderās / hoc ē cæli munus
p̄cipuū quo corpa p̄ficiūtur / & uiuētia disponūtur ad uitā / p̄ter agitationē circula-
ris motus / nō mō necessariā ut lum̄ istud atq̄ calorem deuehat ad nos / & p̄ uices
opportunitate mira plus minus terris impartiat. Sed ut motos nos quoq̄ calori
d ii

reddat habiliores q̄ de p̄petue moto corpe iugiter emanat / huius beneficentissimi uim caloris i toto corruptibili mūdo puidemus tā iohatisq̄ absolutis / tā inanimis q̄ aīatis: nā elementa q̄dē cōtinet & cōseruat sicuti locus eorū & forma q̄siq̄ artifex oīa q̄dē ambiēs / sed p̄ oīa quoq̄ itime se diffundēs: & quēadmodū illud primi motus priuilegiū ut torqueāt sine eo reliq̄ motus / ita primæ sensibilibis q̄litas / uti sine illa ceteræ q̄litates agere nihil possint. Quare si cælesti calore destituātur nec frigiditate agere frigus poterit / nec calor caliditate: nō. n. calor ille sydereus frigori contrarius sicuti calor igneus uel aereus / sed oēs cōtinet elem̄tares qualitates eminētia simplici / sicuti cæli natura cōtinet oē corpus / sicuti motus circularis oēs motus / sicuti lux oēs calores / & q̄d Pythagorici dicerēt sicuti unitas cōtinet oēs nūeros: ut sal / Pythagorici Error aliquo tum

Pythagorici Error aliquo tum

lantur q̄ negāt cōseruari calitus elem̄ta frigida posse / nisi p̄ter calorem īfluant & sydera frigiditate: dicerēt. n. aliqd si calida cōseruaret cælū calore eiusdē naturæ & rōnis / sed oīa pariter calida / frigida / humida / sicca / cōseruat sua ista q̄litate / quæ sicuti nulla ē ex illis quattuor q̄litatibus ita daudit i se oēs / nō quales sūt i elementis / sed quale q̄d multiplex i unitate cōcluditur uirtute. s. p̄cipali per quam illas ita regit / ut & quamlibet ipsimet uniat cōseruando / & in ip̄is totum cōseruet omnes moderando: & ex ip̄is alia pariat omnes commiscendo. Verum fallit nomen caloris quod cum audimus rem intelligimus statim aduersam frigiditati. At cælesti illi calori pximior q̄dē natura calor elem̄talis q̄ elem̄talis frigiditas sicuti ēt ē p̄fectior: sed nihil hoc phibet illū ab utriusq̄ elem̄ti p̄prietatibus exaltatū utraq̄ uirtute cōplecti sicuti cādore cū dicimus rē aduersam uidemus dicitur fusco / nigroq̄ colori. Nec tamē negauerit q̄spiā nō secus nigrum colorem q̄ albū cādore lucis & cōseruari & efficacē fieri: licet alius luci naturæ pximior nomen ēt fere hēat cōe / ut & cādus appellatur interdū: deniq̄ si i bā cæli ut pote primi corporis oē corpus p̄fectissime cōtinet & uirtute / debet necessario eius propria q̄litas oēm corpeam q̄litate uirtute p̄fectioneq̄ cōtinere. Hæc ē quæ calorem cælestē uocamus sololē lucis / uocamusq̄ calorem & q̄ uitaliter calefacit / & q̄ inter oēs elem̄toꝝ p̄prietates calor il li proximat magis / ita cū a sua ille cælesti cōdictiōe degenerat huius maxie opatio nē exerceat ut postea dēclarabimus. Igitur si calor iste p̄fectiōe uirtuteq̄ cōtinet cor porū inferiorū oēs q̄litates / oēs ēt cū causis illas pximis & generabit & uegetabit sicuti calor ip̄e seialis licet calor ē & d̄r materiā tam oēm fetus siue illa calida siue frigida regit / digerit / seruat / format moderat / p̄p̄ea si q̄s q̄rat a me frigiditate ne cælū faciat p̄ se / an ex accidenti respondebo si q̄dē q̄ras q̄d se ip̄o faciat cælū nulla media cā / fieri ab illo per se tm̄ calorem / ceteras qualitates ex accidēti / sicuti calor ip̄e per accidens frigefacit ut sequenti capite dēclarabimus: si uero q̄d tanquā uniuersalis cā cū secundariis causis agat: agere illū per se tā frigiditatemq̄ caliditatem / tā siccitatemq̄ humiditatem quō nō minus cū aqua generat aquā / q̄ cū igne generet ignem: nec magis possit sine illo aqua aquā / q̄ ignis ignem generare. Cū autē generat elem̄toꝝ / s̄ bās / generat cōsequentes quoque illas p̄prietates quare cū aqua frigiditate cū igne calorem facit. Et siquidem hoc mō negaremus per se fieri aliud a cælo q̄ calorem sequerentur absurda illa quæ dicit Thomas frigiditatem siccitatem & hu /

miditatem non per se esse in uniuersos sed per accidens: nec formas omnes substā / tiales inferiorū corpeꝝ in uirtute cælestium corpeꝝ cōtineri. Quæ nullo mō sequuntur / cū negamus cælū p̄ se & ex se uel aerē uel inferiora alia corpa frigefacere. Quo circa p̄bāt rōnes illæ Thomæ nō q̄d negamus ip̄i / sed q̄d asserimus. Vidimus i elementa q̄d agat cælū & uniuersalē hic primū efficiētiā cōprobauimus / descēdamus ad alia q̄ fiunt ex elem̄tis. Idē igitur ille calor filius lucis suscitans / e / terrenis corpe Calor cæle / ribus uaporosos halatus: extenuās crassa: seculentaq̄ dissoluēs parit ea q̄ fiūt i sub stis quō me / limi / diuersa p̄ diuersitate materiæ q̄ sursum tollitur. Nā si uapor a fluxu tollitur cor theologico / pore facit humiditas ip̄ressiōes i media aut īfima regiōe aeris. Si a sicco atq̄ terrestri rū causa lit. / tollitur euaporatio / ignea ad supiora q̄ cōtigua ætheris necessario ex motus & ignis uicinitate cōcalescit: hæc igitur oīa quoq̄ calor ille cælestis opatur siue frigida illa si ue calida / q̄m de uaporibus oīa / quos solus elicit calor oīa igitur calor & uniuersaliter oīa cū eorū distinctiō atq̄ uarietas nō a uarietate cōstellatiōis ut astrologi fabulantur / sed penes materiā & locū i quo generatur ut ex meteorologis Aristotelis libris & timeo Platonis innotescit p̄p̄ea tractaturus Aristot. hæc naturæ partē uulgatū id ptulit cōtinua supioribus eē inferiora quo uirtus eorū oīs inde gubernetur. Id q̄d quāuis uniuersaliter accipi uere possit ob ea q̄ diximus de cælesti motu atq̄ calore quibus oīa mouētur fouenturq̄: dictū tamē ab Aristotile p̄p̄ meteorologica imp̄ssiōes de quō maxie tūc agebat q̄re p̄baturus uel explicaturus q̄d dixerat ad iunxit horū q̄dē oīum inferiora eē materiā / cælū autē efficiētē cām / miror autē iterptel quodā fatigari ut a calūnia defendāt q̄ oēm uirtutē inferiorē calitus dixerit gubernari / q̄si in his uerbis nostra quoq̄ libertas p̄cidetur / nec uideāt ex uerboꝝ cōtextu ad elementa dūtaxat p̄tinere quod d̄r / mūdū. n. ibi cū dicit elementaria corpa (pa tium hoc repletia sublunare / mūdū uocat nō cū elementis ip̄a quoq̄ quæ mūdū istū inhītant. hoc de serie patet ofonis euidentissime: nā postq̄ dixit a se determinatum i libris supioribus q̄ttuor eē corpa infra cælū: Ignē / Aerem / Aquā / Terram tū ita subiungit: q̄m itaq̄ circa terrā totā mundus ex his cōstat corpeꝝ cuius affectiones dicturi sumus / est ex necessitate cōtinuus iste supioribus lationibꝝ ut omnis ipsius uirtus gubernetur inde: mundus igitur cuius omnem uirtutem a corpe superiori gubernari dixit hæc ip̄a est moles q̄ttuor elem̄toꝝ: quādo nec alius mūdus cōtinuus est supioribus lationibus: nec alterius mūdi dicturus erat affectiones in eo libro in quo certe de plantis de aīalibus nulla mentio est / sed de iis tm̄ quæ fiunt in elementis ut cometis aliisq̄ imp̄ssiōibus & quæcūq̄ aeris & aquæ cōes passionel sūt ut in proceemiis pauloante ip̄e p̄fatur / proinde dēsnāt n̄ri diuinatores i annis uaticiniis hoc philosophi testimoniū q̄si suæ fraudis honestamentū roburq̄ p̄tendere / cū uel eo maxie libro deroget astrologiæ prudentissimus Aristoteles dū nec pluuias: nec terremotū: nec huiusmōi alioꝝ effectū cās quatit i syderibus sed in materia / pro cuius uarietate / nō pro diuersitate cōstellatiōis / aliter atq̄ aliter illos solis calor afficiat. Sic igitur se res hēt in meteorologicis imp̄ssiōibus. Corpa Calū quō cā p̄fectiora exptia uiræ q̄lia gēmæ atq̄ metalla sicuti ex inferiori materia coalescunt mineralium.

Obiecto, ita radioli illius caloris ui digeruntur atq; formantur. Nec obstat q; a luce prodire calore huc diximus nec lux tñ ad subterranea quadã loca ptingit in q; id genus p; ciolissima mixta generatur. Nã si nō illa uera opinio platonicoꝝ quorũdã penetrare oĩa corpa cui diaphão lucẽ licet corpib; uel dẽsissimis inculcata uel prarissima dispa nō uideatur. Certe illd negari nō debet diffusũ a luce calore eo posse ptingere / quo lux ipa nō puẽit sicut p̄ trãs pietẽ calor ignis sentiri / nec p̄ tam ipã flãma uideri / sic nihil ẽ qd phibeat ifusã motib; & cauernis lucẽ intus ipã qdẽ nō itrare repullã opacitate corpis & dẽsitudine / q; nō sũt luci suscipiẽde idonez dispõnes / sed tũ itus mittere suũ calore / qa licet nō possint talia corpa illũinari caleheri tam pos sũt ẽt magisq; q; rara sũt atq; p̄picua. Quomō uero huiusmōi rez mixtio fiat a cã / lo / quō rursus a secũdis cãis ifolutiõe dicemus q̄rtã rōnis. Reliq; sũt ea quã de calo ris istius afflatu uiuũt. q; ut pauloãte collegimus cũ sũmũ teneat i corpib; ista q̄litas gradu sicut hẽt ut corpa ipã pficiat q̄lia diximus / ita ut p̄xie s̄b̄sternatur ui ta q̄siq; extrema cõpillet i uicẽ corpi uitã & uitã corpi quapp i oib; ẽt uiuẽtib; iter hoc qd uidetur crassius hitaculũ / & aiã uitã fontẽ medius ẽ quẽ spiritũ appella mus tenuissimũ corpus & iuisibile luci caloriq; illi sydereo maxie cognatũ cui uita p̄cipue adest / p̄q; eũ suas i hoc uisibile atq; terroũ uires explicat atq; difundit. Sic i materia seminali latet hoc genere sp̄s cuius i primis utitur misterio / uis illa diui nior artifexq; uitaliũ opes / uice aiã fugẽs aq; defluxit & sp̄m generãtis ppagã in materiã quã occupauit. Nō sũt at uel gignẽdis corporib; uel seruãdis / uel muneri bus seu uũ obeũdis utiles isti sp̄s si caelestis sp̄s (hoc ẽ caloris quẽ diximus) ope de situãtur: q; mobilior purior efficacior / p̄p̄eãq; p̄ximior uitã / roborat i firmitatẽ spi ritus inferioris: & suo comertio reddit aiã cognatõrẽ. Vt iã nō sit argumẽtũ uiuere calũ qa uegetet suis radiis ea quã uiuunt: nã uiuũt hãc qdẽ oĩa p̄ suas aiã. perq; aiã uim seminib; instã ppagãtur suffragãte illis calore cali nō q̄si uiuifico / sed ad uitã ob id qd diximus / comodissime p̄ximẽq; disponẽte. Nemo at dixerit in luce si ue plucẽ ẽẽ quã ab aiã ẽ uim uidẽdi / q̄q; sine luce nō uideamus: possit alius nec ne uita cali rōnib; cõprobari disputatũ a nobis in cõcordia Platõis et Aristõ. ita patet in corpeo mũdo nihil qdẽ fieri sine celo uerũtam q; hoc aut illd fiat / id a celo nō ẽẽ sed a secũdis cãis: cũ qb; omnibus calum talia facit qualia ipã facere nata sũt si ue illis ad speciem / siue ad indiuiduum causã pertineant.

Cap. V. Prãter cõmunem motus & luminis influentiam nullam uim cale stibus peculiarẽ inesse.

Spare cale stes an agant in nos calore

St aut caloris istius effusio cõis oib; stellis si qdẽ naturã caelestẽ consequitur uniuersã sicuti lux sed an spheris cõueiat dubiũ: nã si nō illã lucidã nec ca loris istius ppagatrices. Si lucidã qõ ẽ an raritate lux sicuti fit inuisibilis / si at erga nos ẽẽ pax; efficac ut Auicẽna scribit in libro de celo de stellis ipis quãcũq; ueniunt sub obtutum dubitari non potest nisi caelestem illis naturam & lucis do tes pariter adimamus: ergo prãter motum & lucem quicq; prodit a luce uiuifi cus calor alios a syderibus ad nos influxus deuenire: aut illis inesse corporeas alias effectiuas qualitates nulla ut uidimus apertiusque uidebimus insequen /

tib; expientia mōstrat: cũ p motũ & calorificã lucẽ suũ satis offm calũ undequaq; iplere posse uideatur. Sic Aristõ. non aliter usq; dixit affici nos a celo q; motu atq; calore: id quod Auerrois & Plotinus magni in sua q;que familia uiri / asseuerant / sime uoluerũt: & sane quod attinet ad frigorificas influẽtias uidet rō id ualde pne gare. Solent. n. q; cõtra sentiũt cũ lucem oẽm caliditatis effectricẽ esse cõuincũtur: ita discernere esse oẽs quidem stellas quãcũque lucent generali qdã cõique oibus pprietate pductiuas caloris: sed p pprias deinde illis uires cõpetere: ut hãc siccita / tẽ illa frigus / hũiditatẽ alia largiatur. Sic noctes i plenilunio ẽẽ calidiores: qa lum uberius plus calefaciat. Vez; id nō ob stare qn luna ppria ifluẽtia uel frige faciat ae rẽ uel hũefaciat. Ego igitur eos iterrogo / calore ne istũ quẽ cõem oibus stellis sicuti lucẽ esse fatẽtur ipm ne inq; talẽ credãt qualẽ nos diximus cõtinentẽ eminentissime oẽs q̄tuor q̄litates: ideoq; oĩum cũ secũdis cãis pductiuũ seipõ uero diffusiuũ tm / modo suiipius / an potius cõtineri nō credunt in eo cãteras affectiões: sed calorem dũtaxat / frigus uero ut diuersã rẽ a calore a p̄ticulari alia syderis alicuius uirtute manare: utrãuis eligãt icidũt nisi fallor i icomoda nō mediocria: si primũ respõdẽt ita i stabo / nō alicui ex ppria rōne: & si uolũt in syderib; ita dici: specifica cõuenire aliqd impfectius eo q; illi cõuenit ex cõiori natura / cũ semper uniuersali driã cõtra etior driã perfectiõis gradu adiũgat: at q̄litas ea quã cõtinet oẽm q̄litatẽ pfectior ea est quã tm frigoris est effectiua. Nō igitur si debetur illa stellis cõi oib; genera / liq; cõditiõe debebitur alicui stellã ex ppria natura frige facies ifluentia. ergo re / stat diuisiõis alterẽ mẽbrũ i quo nō minus hãreãt est necesse si quidẽ nulli cõpetit ex natura ppria repugnã aliqb; pprietatib; illi de cõi natura cõueniẽtib;: ut si cõ / petit hõi q̄tenus aiã est habere sensũ: nō põt eidẽ q̄tenus est hõ / stupiditas cõueni re / aut si q̄tenus uiuit / cõpetit illi itimi motus hẽre p̄cipiũ / fieri poterit / ut q̄tenus hoc illud uiuẽs est rō aliq; cõgruat inaiãta imobilitatis / qn potius particularis gra / dus id qd i cõi rõe ẽ distiguit / ut si uiuẽtis absolute sit nō extrifecus tm sed itrifecus moueri / necessario sit aiãlis natura q; uiuẽtiũ sp̄s ẽ p̄cipiũ ẽẽ itimã alicuius opa / tõis: & rōnalis rursus q; sp̄s alia ẽ itimã opatõis alterius: pari igr exẽplo si naturã caelestẽ q̄tenus ẽ caelestis cõseqtur calor ille uiuifico nō cõsequetur peculiarẽ natu rã syderis alicuius effectiua uis frigiditatis & siccitatis q; sũt uitã cõtrariã q̄litates: sic nos aduersus illos argumẽtamur. Rõnes at opionis aduersã p̄ti solutã sũt: p̄tim suis quoq; locis postea dissoluẽtur: nã qd seq; putabãt & frigida elemẽta nō posse calitus cõseruari: & cãteras q̄litates a calore futuras i uniuerso p accidẽs: tũ nec fo re uez; qd crediẽt oẽs subãles corpoz formas i uirtute caelestis nature contineri: oĩa hãc in p̄cedẽtib; iã dissoluũs. sicut & illud qd in his locis plurima generẽtur actõe caelesti ad q; lum cali tam nō ptingit: duo reliq; sũt alterẽ nō posse tã subito a calore ad frigus: & quidẽ intensũ pmutari aerẽ / ut expientia dephẽditur nisi supueniens frigus nouã cõstellatõis opus credatur: alterẽ quõ lãa sub terras atq; adeo sub ter / rarã ima plata moueat æstus oceani ad quẽ lunares indubie radii tũc nō ptingũt nisi per ifluẽtiã agat hoc: & a lumine & a calore lumen consequente disiuncta. Hãc uero postea dissoluẽtur primum capite. xiii. quo de mutationibus inferiorũ a

Opio quo / rundam.

Efficax rō

Solutõ rōnũ aduersã p̄tis

sole tractabit: aliter ubi de ea reciprocationis oceani late disputabit a nobis tamen hic fatifficiemus quarentibus quomodo luna per interlunium nos afficiat: cum tamen per id tempus minime nos illuminet. Galenus sicuti non illuminat ita nec afficere quopiam pacto ea in coitu nos affirmat: propterea quod mensem facit dies sex atque xx. horasque xii: quot dies sunt quibus ad nos lunae lumen cum efficacia peruenit triduum sere illa sub solis radiis delitescere. Agit autem in nos luna soli congredivens eo modo quo quae agit nihil agendo: nam destituens corpora tuo lumine nocet illis: sed eadem adolescens plenius alit & succulentius implet. Quod si credimus adesse proprium lunae lumen licet obcurissimum & tenuissimum: unde in coitu non omnino fugit obtutu: poterit credi retinere illam efficaciam non nihil etiam ab illo lumine.

Cap. VI Lunae lumen sicuti & solis vitale esse: neutrumque frigus aut humiditatem per se per accidens facere.

Se igitur (ut ad unum quacuque diximus conferat) calor iste caelestis opifex utilis est rebus corporeis: nec est: cur credamus a stellis alios flatus terrenis corporibus inspirari: ne aut plus superioribus illis corporibus: aut minus demus inferioribus quae oporteat: tamen lector hoc ad memoriam reuocet: quicquid a natura meliore deteriori participatur: & ob hoc ipsum quod inde exit & quod per captum conditioneque suscipientis admittitur necessario fieri: & quoquomodo aliud & quod sit ex origine sua prima deterius: aliud quia peregrinae naturae alieneque commiscetur: deterius: quia deteriori qui cum alio de multitudine etiam afficiatur ipsi omnino colluuium multarum affectionum insit necesse atque confundit quod loco meliore susceperat. proinde hoc ipsum euenire quoque dubium non est in calore isto caelesti quotiens in sublunari mole recipitur ut a naturali. scilicet sua & actione & perfectione deficiat: sit autem id duobus modis: nam & cum sua natura salutaris sit semper inbecillitate suscipientis euadit tamen interdum noxius: & cum nullam faciat elementarium qualitatum ut pote ab illis sua proprietate diuersus/degenerat tamen in elementari natura ad actiones elementorum: praecipue uero caloris cui sicuti nomine ita natura proxiat magis: quare facit saepe non tam quae caelestis quam quae igneus calor & elementarius facere solet. quae non fieri ab illo natura sua sed materiae uitio patet hac euidentia (ut omitteremus rationem) quod cum inter sublunaria corpora materiam reperit sibi cognatam: & beneficis semper & uiuificis tamen calorificis inuenit. Et. n. nulla potius talis quam spiritus & plerumque humanus quam sanguis: neque uapor tenuis clarus/mobilis/caelo quemadmodum scribunt Aristoteles & Auicenna per portum respondet: hinc caeli calor ita semper fouet & roborat: ut sere sit illi quod ad crassius corpus ipse spiritus est: cui si nocet interdum non alia ratione nocet quam ex infirmitate suscipientis: cuius lignum radio eodem inbecillum ledi & roborari robustiorem: ut hic etiam illud sit uerum habenti dari/non habenti auferri & id quod habet: non igitur a sole quod illi nocet: quam alteri non profuisset: sed a materiae debilitate quae sub potestate tantae bonitatis aegritudine sua fatiscit: alioquin quae sunt paria solis radiis quo plus insolant plus uitae uigorisque nascuntur: prope nemo putauerit aut calorem edacem aut contrariam uitae siccitatem a sole perfluere: sicut nec a luna suffocantem aut fluxam nimio plus humiditatem frigiditatemque torpescantem: quando hoc si esset lunae lumen adolescens uel insitum rebus genitalibus non adiuuaret quo corpora uegetarentur: & cum ipsa pariter adolererent: nec plena luna quod

Galenus:

Aristoteles.
Auicenna.

Hippocrates scribit in libro de octimestri partu conceptibus utilis foret siccitatem in foemi Hippocrates na mareque effectudas. nec uerum diceretur ab Aristotele. lunam esse principium quasi alterum mundi Aristoteles. non solum conducereque ad omnes generationes & perfectiones. nam quo pacto haec uera si non eius lumen sua natura sit alium uitale/siccitatem/sicut & solis & syderum aliorum: quibus omnibus hoc esse/sicut caelestis quoque proprietate omnibus est communis. Verum (ut dicebamus) caelestis hic calor sicuti per patientis debilitate nimius sit interdum ita per elementari natura in qua delabitur sere euadit calor elementalis: ut non temere eum caelestem agnoscas propter quod in corpusculis spiritualibus quae declarauimus inter omnia corpora caelo esse simillima. his. n. in usus & perficit omnem mixtionem & operibus animae perficiendis ubique famulatur caeterum duris asperis crassis: aquosis: seculentis corporibus icidens a caelesti degenerans proprietate facit sere quae solet calor ipse elementalis: hic siquidem cum potentior fuerit urit exsiccatur in cinerem redigit: Contra si tenuis & exiguus fluxum facit humoremque dissoluit: sic caelesti calori per materiae conditio: bono euenit: unde opinio nata solum siccitatem facere/lunam augere humiditatem. quae. scilicet solis calor ardentior/lunae uero tepidior: sed in idoneis affinitatibus subiectis/nec exsiccabit radius solis humorem salutare/nec generabit luna inuile noxiae humiditatem: sed operabitur idem sua natura syderum utrumque: licet luna remissius quod intentius sol efficiet ex accideri uero per perfectionem propriae materiae dissimiliter illis eueniunt soli ut exsiccet lunae ut humefaciat: nam radius solis cum propiores nobis ut in borealibus signis uel rectoribus angulis nos attingit ut in meridie/uel cum in coeuis aspis & cotumacibus coeunt coartati repulsi que dissoluit/igneae proprietate/qua tali uel uolentia uel infectione sortuntur/corpora quibus icidunt sic eant & torrefaciunt. inuicem luna suo illo exiguo tenuique calore si quod humidum corpus fluidumque tetigerit soluit quod in illo reperit humiditatis facitque fluidius/non auferens ipsa frigidam & aquosam illam humiditatem: sed quam inuenit in aquoso & frigido corpore suo ipsa calore dum soluit euocatque diffundens. Est. n. haec materia caloris: ut si ualidior est/humiditates quae de corporibus euocat euocatas consumat: si debilior euocat illas: quae est calor idem scilicet medicas: sed quae debilis deficit in conatu nec euocatas absument ulterius sic ex accideri luna quae humefacit imodice/sol desiccatur: sed & uterque frigiditatem facit ex accideri: nam quemadmodum scribit Aristoteles: principia sunt ab eo frigoris & caloris & terminum tamen principium tamen finis qualitatum earum motus horum syderum obtinet: quod quomodo sit intelligendum idem auctor alibi declarat. nam facit inquit sol per totum annum hyemem atque aestatem: idemque luna facit per mensem: sed est ista diuersitas quae haec quidem a sole per accessum atque discessum a luna non hoc modo sed alterum sit in crescente luce/alterum in decrescente. sic igitur sol a nobis percul digrediens frigori nos derelinquit atque ita frigus facere dicitur: sic & luna cum lumen digrediens frigori nos derelinquit atque ita frigus facere dicitur: non quod auferat frigus: sed quod a nomine ad coitum identidem spoliatum frigescere dicitur: non quod auferat frigus: sed quod a nomine sterna frigiditate minus quam alias nos tueatur. Caeterum examinatio dignum quod Aristoteles in eisdem libris de animalium. scilicet generatione tempore decrescentis mensis humidiora dicit esse & frigidiora: cum tamen uulgo confessum sit/senescente luna sicari humiditates: hoc ego ita solueri: luna decrescente uiget humiditas non a luna perueniens se ab elementis inferioribus quibus luna minus resistit & debilitata calore & subfinitore maxima parte noctis delitescens quare humiditas illa quoque aquea insalutaris extremetia: unde nouilunio propinquante uapores multi tolluntur leges pluuia: fluuntque plerumque menstrua plenius ut Aristoteles in

historiis & de aialiu generatōe scribit: adolefcēte uero lūa crescit hūiditas uel q̄lis ī corporibus p̄erat facta fluidior uel uiuifica magis beneficio lunaris caloris accedēs. sic n. putat Arist. ex lūarib; icremētis echinos & id genus uiuētia fieri pleniora nō aliā ob cām q̄ illa frigida cū sint: ut quæ sanguie carēt: feta lunæ lūine uberiore si cuti uitalius icalefcūt. ita melius cōcoquāt: unde necessario succulētiora & hīciora fiunt. Fluūt igit̄ & crescēt lūa hūiditates & decrescēt: sed aliæ atque aliæ crescēt bonæ / decrescēt malæ. Quo clarissime patet nō hūefacere lunā: q̄a frigida & humida sit (nā talis hūiditas crescit luna decrescēt: sed q̄a salubriter & uiuifice calida: quādo sub copia lūinis eius illa fiūt hūidiora corpa & robustiora: nec aliter hūidiora q̄ ui caloris & altricē uī adiuuātis: & qd̄ illi est p̄p̄riū euocātis humores ab itimis ad extrema. Quo circa tunc quoque sanguis missio comodissime sit: ut magnope errauerit Haly Hamec astrologus q̄ deficiente luna dixit incidendas uenas. Igitur asseuerate cōcludamus hūorē q̄ cū luna pariter augetur p̄pea q̄ illius augetur ī fluxu saluberrimū eē hūorē nō elaxātē corpa fluxu / aut frigiditate mortifican- tem: sed firmitiora uiuacioraq; reddētē attestāte uel illa exp̄iētia fide medicorū oīum cōprobata q̄ p̄ initia mēsis decubuerit eos iuriā morbi fortius ferre & q̄ cōdamatiā aiām agūt uix ascendente luna deseri uita posse. Pōt at̄ & sol & luna nō solū de- serendo nos lūine: sed afficiendo (q̄q̄ id quoq; p̄ accidēs) frigefacere. sol qd̄ dū aut nimia exsiccātōe mortificat / aut uitalē calorē puocat foras / aut pluuias generat ex marinis uaporosis halatib; quos plures oīo suscitāt q̄ dissoluat: aut uentos cōmo- uens / aut aliis ēt de cāis. Luna uero p̄ aptos tenui suo calore rarefactoq; patētius meatus corpis nocturnū frigus suis quoq; radiis tenuatū ī nos uberius itromittēs. Hic n. ille: unde multi fallūtur lunā frigidā existimātes: ille inq̄ dormiētib; sublu- narib; radiis torpor atq; frigiditas: cui de terra. s. atq; aq̄ p̄ noctē aerē occupātū uia facit ī corpus radius syderis ibecillior: ad hūc ergo modū & frigefaciūt & nūc duris corporib; nunc aquea crassitudine distillātib; incidentes exsiccant humefaciūtque syderum radii sua tantum natura salubriter calefacientes: noxii quoq; interdū nō suo uitio / sed infirmitate suscipientis.

Cap. VII Nō posse defendi dogmata astrologorū ut putauit Auenazra si omnes stellæ ponuntur calidæ.

Solutio quæ-
dam.

Abraam

Erū dicet aliq; fore satis astrologis: si uel hoc pacto siccitatē hęc stella faciat illa humorē: alia q̄litates alias. Nā & Abraā auenazra magnus in astrologi- ca professiōe stellæ tm̄ caloris effectrices esse cōtendit: nec aliter credi posse de corporib; lucidis & perpetuo motis: Vex; stellæ aliq; dici frigidæ: q̄a nō tm̄ no- bis caloris ipartiāt quātū sit satis tēperamento nostro: sic saturnū frigoris accusari: q̄a p̄cul a terra positus & ioue minor tepidius q̄ oportebat inferiorē naturā foueat: p̄pterea q; cū fuerit genituræ dominus nō ob frigus imp̄sū: sed caloris iopia mortē significare. ego uero Auenazrā laudo de calore stellæ recte sentiētē sed nimis ama- uit p̄fessionē cuius dogmata nō puiderit ueritati illi necessario repugnare: nā p̄ce- dat in saturno qd̄ dixit ut frigidus habeatur: q̄a calidus p̄p̄riū iōque mortificet: ī reli-

Confutatio.

quis ista ratio nō p̄cedit quæ nec p̄cedit undique ī saturno / quādoq; qui parum calet planeta / humefacit p̄ accidēs ut declarauimus nō exsiccāt: ipi uero saturnum siccū esse cōtendunt. Præterea nōne statim sequetur euidēter stellæ oēs harentes p̄- ferti citra primū magnitudinis gradū saturno esse frigidiores siq; & minores illo & remotiores a terra sunt: nō aliter aut frigide stellæ q̄ q̄a calidæ p̄p̄riū. Erit igit̄ cor leonis frigida stella quæ tamē astrologis decernitur esse flagrantissima: tū ī ipis pla- netis si penes hoc p̄icipiū qd̄ recipitur ab Auenazra uoluerimus examinare: quæ plus stella / quæ minus nos calefaciat: nullo pacto cōsona colligemus dictis astrolo- gorū. Tria enī fere facient intentionē caloris / magnitudo lucis / densitas & p̄p̄inqui- tas: nō est aut̄ ad liquidū exploratū quātū magnitudo densitati: quātū densitas magnitudini: quātū alteri uel utriusque p̄p̄oderet ipa p̄p̄inqtas: quare rōinari uo- lentib; in incerto res erit: nec arbitrari poterit sensus cum p̄ter solis & lunæ catero- rum radios nō p̄sentiat: & hoc primū obstat astrologis: quorū ars nulla si remanēt in ambiguo uires celestiu radiorū. Cōiecturā uero seq̄ uolentib; apparebit oīo ali- ud q̄ qd̄ ipi dererminarūt: nā molē quidē cōsiderantib; martis radii / saturniis / io- uisq; minus calidi putabūtur: q; si calidiores esse respōdeāt: q̄a de p̄ximo magis & de cōpactiore luce prodeant: dicā nullo modo esse credibile tantū hęc posse. Præterea disci paruitate ut saturnus fere quinquagesies maior frigore torpeat: a sua- te marte: alioquin si tam p̄p̄ detrahit efficaciam luminis corporis exiguitas. Addit uero tā multū cū p̄p̄inqtate copia lucis / fouebimur magis a uenere q̄ ab ulla stella / rum p̄ter solem & lunā: quādo alma supernæ nectareū ridens late splendet cythe- rea unde sola iter oēs facit umbrā: nec est stella terræ p̄ximior q̄ iuxta uulgatā ter- rā opinionē ueneris orbis amplitudine nō excedat: & tam eā dānat frigiditatis ple- riq; astrologorū: sicut oēs a ioue & marte supari plurimū calore nō dubitat: ī quo rursus ad imaginationē corpis si se referūt erit id factū deinde p̄p̄ ex rōne ut cum iuppiter nō multo plus q̄ saturnus discū ueneris supet: hīta. s. rōne tāta uastitatis: nec multo itē illo terræ p̄ximior: ita tam definiāt ut longe magis uenere calefaciat iuppiter: longe minus saturnus imo foueant quidem corpora uenus & iuppiter: sa- turnus ea frigiditate mortificet.

Caput VIII Obiectio aduersus ea quæ dicta sunt.

Ed esto ī quiet aliq; nec cognita sint astrologis drie radiorū: nec cognosci pos- sint: p̄tinet hoc ad aliā q̄onem. Nūc illud uidendū an ista possit ī radiis eē diuersitas: ut quæq; oēs sua natura calidi sint & uiuifice calidi: p̄ copia tam lūinis & iopia / siue tenuitate uel efficacia: alter alteri collatus frigidus & cōtrarius uita dici possit: & hic siccus alius hūidus: siue hoc sua natura siue cōtagio elemēta- ris materia faciat. nā si hoc qd̄ phibeat: q̄q̄ cælū cā sit uiuersalis: cū tam p̄ cōtinuo motu aliter atque aliter se habeat / p̄ uario syderum habitu aliter causis inferi- oribus cooperari: ut non omnis tam uarietas effectū ab ipsis inferioribus: sed ab ipsa quoq; uaria uiuersalis causā dispōne cōtingat: p̄fertim si nō tm̄ lūinis q̄litate uel quātitate: sed aliis suis dotib; peculiaribusq; p̄p̄rietatib; stellæ iuicē differunt:

Triafaciūt ca-
loris itentio-
nem.

quod aduersus nos quarta ratio p̄tendebat. Tunc enī uidetur fieri posse ut p̄ motū atq; calorē syderib; oibus quatenus caelestia sunt cōem/cōis quoq; illa cælo debeat/ur efficientia. Sed per influxus q; particulares astroꝝ naturas cōsequūtur particu/ larius aliquid fiat ab eo perq; uarias/item eiusdē stellæ & ad alias stellas/& ad cæ/ li loca corporaq; terrena figurā/positū/ & habitudinē uariet nō mediocriter opera causarum inferior; atque ita stet prima adhuc argumentatio astrologoꝝ effectū ip̄am etiā diuersitatem referens ad caelestia.

Caput IX Soluitur obiectio/atque ostenditur: neque specificas: neque in/ diuiduales rez; differentias a cæli motu pendere.

oportuna obiectio multa reuocās in memoriā quæ nos illis obiiciamus: & fere ita est mala cā quo se plus defendit plus p̄dit. Cōtra ueritas sicut ignis quo plus excutitur plus clarescit: ita igitur satisficiemus. Declarabimus pri mū quæ sit in influxu caelesti diuersitas uel pro diuersa natura multipliciū syderū: uel pro uaria syderis eiusdē uolubilitate mutatio. Dicemusque de his quid euiden tia uel ratio naturalis necessaria demonstratione p̄scribat. Nam quid errēt circa ad/ uersarii plus exigit opere q̄ ut peragatur in transcurso. Quare sequentib; libris tra ctabitur hic cū satis fuerit explicatū quid possit a constellatione differre constella/ tio/uidebimus quātū habeat illa diuersitas in uariādis effectis inferiorib; auctori/ tatis. Vnde & qd̄ ipsi uolumus cōfirmabitur/primariā substantialē fereq; totā eo/ rum distinctionē a secundariis esse causis: & astrologoꝝ fallacia magis detegatur p̄ fitentiū de caelestib; causis p̄dictionē huiusmodi distinctionis. Diximus cælū agere i nos motu & luce: Motu creditur tria facere/mouere/calescere/& lumen asserere. Tertiū hoc postea tractandū ē/cū de luce tractabitur. Sed & quod aut ip̄m mo/ tu calescere/difficilis quæstio est/& seorsū in libris philosophiæ discutienda: nā ad rem astrologicam parum attinet: sane quomodo motu moueat supius explicau/ mus: dū. s. motus oēs a primo motu depēdent: sicut a motu cordis aialis motus. Videamus igitur quantū spectat ad motū/an aliā aliter stellæ moueāt/& an eedē alias aliter/tū de luce uidebimus. Differūt motus syderū triplici rōe: Primū q; alia uelocius mouētur alia tardius. Secūdo q; hæc plurib; illa motib; pauciorib;. Ter/ tio p̄ situ regionis in qua mouētur q; hæc illis sublimiores obtinēt sedes & amplio/ ra spacia peragūt: Aristoteles multitudinē motuū & paucitatē p̄tinere non putat ad effectarū siue motaꝝ rez; diuersitatē. Sed p̄ dignitate mouētiū fieri ut quod no bilior paucis ignobilior nō nisi multis motib; assequatur. De uelocitate tarditateq; eoz; nihil satis exploratū. Nā Aurelius Macrobius/imitatus antiquores affirmat pa/ ri passu p̄cedere oēs planetas: cui sniæ suffragabitur Auenazra collocans in eadem sphaera solē/ uenerē/& mercuriū epycliciorum sedib; separatos: qui uero faciunt il/ los inæquales inter se digladiantur. Nam Alpetragius qui uidentur uelociore eos astruit esse tardiores: Contra alii restitutionis tempus obseruāt. Quod omnino fal lat necesse est: nisi quis proportionem moraz; spaciōꝝq; peniculatorius examinaue rit. Verū utcūque se res habeat: si quidē motu calesciūt uelociore motu magis ca/

Aristoteles.

Macrobius
Auenazra

Alpetragius.

lescient. Quod at ad istā quā dicebamus principalitatē motuū attinet nullam p̄ hoc facere uarietatē/quādo motus inferiores a cæli motu dependēt. Quatenus ille primus & circularis motus ita ut nihil referat legnior aut cōcitior. Non mouere/ tur lapis deorsū/aut sursum ignis q̄scende cælo: sed non ocius an descēdit ille aut hic ascendit/qa cælū rapidius reuoluatur: tantū hēt inde ut moueatur sicut a natu ra uniuersali uegetante quēlibet motū. Spēm motus a sua (bā remissionē & inten tionē/ a mouente ab impetu/a figura/a similib; aliis cōditionib; hēt. Proinde nō aliter nos mouebit saturnus qa tardius ipse mouetur/q̄ mars q; rapidior existima/ tur: nā qd̄ dicūt astrologi serius dare legniores planetas quæ largiūtur postea con futabitur. Nūc dari nihil aliud ab eis p̄ motū suum defendimus q̄ ut ip̄i quoq; mo ueamur: qd̄ certe nō aliter sit ab eis: siue tardius ip̄i siue uelocius circū agātur: por ro de eodē planeta nō ē q; ambigamus diuersis nos ab illo moueri modis qa aliter alias ip̄e moueatur quādo firmū philosofoꝝ dogma ē esse motus caelestes sibi si/ miles semp. sibiq; pares nec supprimere cursū sydera aut uertere licet hoc ita uidea tur nobis/id qd̄ ad ecētricos circulos: uel ad diuersos motus cōtra se nitētes: uel ad alia id genus refertur a mathematicis. Tātū ista posset esse diuersitas ut p̄ epycliciorum ima delati foelicus nos afficerent utpote p̄pinqores/qd̄ astrologoꝝ tamē de cretis potius dissonat q̄ cōsentiat/ut in sequētib; latius explicabitur: de dignitate graduq; motorū siue corpoꝝ quæ mouentur questio ē idem oēs faciāt pariter i his rebus quæ fiunt: an aliud motor aliud. Sunt. n. qui putēt totū qd̄ sit a p̄xima fieri cā/nec aliud agere supiora: q̄ ut ipsam p̄ximā causam moueāt ad agendū/ tot iter positus a natura mediis causis nō ut aliud alia faciat/ sed ut ordine suo res efficiatur cū nec fieri effectus nisi a cognata cā possit: & illa inefficacior pro materia uinculif qbus inferiora strictius obligantur/q̄ ut nō mota moueat quæ cū rursus statim a no bilissimis & supremis cāis moueri nō possit intercedere tot oportuit medias /quot in ordine causaz; dignitatū gradus intercedebant: q̄re credunt hi a tot idē fieri cau sis/nō q; opis partē aliā sibi alia uendicet cū essentiali inuicē nexu colligantur: sed qm̄ ut idem agāt alia necessario de triplici serie mouetur ab alia. Sūt cōtra q; uelit nō idem facere in his quæ fiūt supiorem cām & inferiorem sed pro gradibus p̄fectio nū quas (bā cōtinet operis/illam a causis quoq; dependere gradatim inter te ordi nis p̄fectione distantibus p̄pterea rōnē in ope cōmuniore ad causam p̄tinere ma/ gis cōmunem/hoc ē in efficiendo sicut p̄stantiorem ita magis uniuersalē: atq; ita quæ fiunt habere q; sunt a deo/ q; sint substantiæ/a cā quæ deinceps/rursus q; sunt corpora ab ea quæ cōsequitur/ donec ad p̄pniā deueniatur rei spēm & naturā: quæ ad ipsam quoq; propriā & p̄ximam cām referatur: utrūuis autem sentiamus pa/ tet ne dum indiuiduas sed nec specificas rerum differentias a caelestibus esse: quate nus istam motus efficientiam consideramus.

Cap. X. Stellas alias a sole & luna aut nihil aut certe par; in nos agere
Ixiimus de motu: reliquū ē de lumine: sed aduertere prius oportet differen
tias quādam inter actionē stellar; in nos p̄ motū ab ea quæ sit p̄ lumen: illius

Questio
Opinio

Alia opinio.

Dña inter
actionē stella
rū in nos per
motū & per
lumen

uirtus a mouēte magis afa q̄ a moto corpe: huius ab ip̄o corpe planetæ: ille spherarū potiusq̄ astroꝝ: hæc astroꝝ creditur potius q̄ spherarū: in illa dependēt a superioribus inferiora cū nulli sit dubiū motu primi orbis subditos planetas: & cū reliqs solē circūagi. De lumine cōtra putatur cōsentientibꝫ fere philosophis nō mō lunā sed reliquas quoqꝫ stellas a sole illuminari: plus itē mouēt nos quæ sūt altiora / quādo in illoꝝ uirtute cetera mouent sed luminis in nos si alia paria sint de loco p̄p̄in quiore potētior ē influentia: sed nec liquet / ut declarabimus agant ne ī nos lumina corpoꝝ superiorū an lunæ tm̄ & solis / cetera hucusqꝫ cū efficacitā nō p̄tingāt / ob lucētū corpoꝝ uel p̄uitatē uel distantiā: de motu dubium nō ē / in quo (ut diximus) superiora potiora sūt: ex quibꝫ oībus colligi pōt qđ a philosophis dicitur ordine quodā essentiali serie quasiqꝫ catherā causarū inuicē necēti p̄edereqꝫ deorsū: ad hāc maxime motus efficientiā p̄tinere / quādo hoc agmē ordoqꝫ cāꝝ & in mouētibus magis animis intelligitur q̄ in corpibus / & p̄p̄riū eius ē / ut a primis secunda depēdeāt & superior cā plus hēat uirium & p̄tatis q̄ quilibet inferiorū / ne dū cesset superior & inferior agat: nō tamē negamus habere calorē solis ad feminales calores rōnē causā ī eēntiali ordine superioris / sed nō ultra p̄tenditur iste ordo: q̄re nō ē hic illa ducta a primo ad infimū p̄ intermedios gradus cōplicatio causarū de qua loquūtur: sed in mouētū / quatenus sūt mouētia / serie / cōpletius inuenitur: ē tamē utrobicqꝫ q̄terna riū fere obseruare p̄gressum: in motu primū obtinet locū spheræ illa uel uniuersū qđ diurna agitatioē reuoluit / unde ceteris quoqꝫ motus iste cōicatur. Sequitur chorus planetarū super polos signiferi currēs in aduersū / nec in eo sūt plures gradus distinguēdi / qm̄ inuicē nec mouētur / nec mouēt: quare quasi mobile unū sicut a primo mobili rapitur / ita mouet suo quoque motu qui diuersitatis dicitur a Platōe mouet athera inq̄ aerēqꝫ sup̄mū unde q̄rto quoqꝫ gradu motus ad nos & inferiora corpa puenit dū uegetātur inde resꝫ naturalīū p̄ticulares oēs motus. In lumine qđ cū dico) calorē a lumine p̄fluentē / semp̄ intelligo) sōns totius influxus oculus mundi sol / hic illuminat lunā / luna afficit aerem / aer oīa corpa q̄ sub aere & in aere uiuunt ē. Sed ista diuersitas q̄ a mobili primo mouemur p̄ planetas / a sole aliter q̄ p̄ lunā illuminamur: quæ nos oīa ob id potissimū recensemus / ut priusquā sermo de differentia ī syderaliū fluxuū habeatur / sciamus nō cōstare / p̄tingant ne quæscunqꝫ sint illi superiores ī fluxus ad nostrā regionē / sed qđ de minoribus quibuscūqꝫ stellis creditur ab astrologis credi possit de oībus etiā planetis præter solem & lunam cui qm̄ opinioni obstare poterat id in primis q̄ cælestia corpa causæ sint essentielles inferiorum rerum in quo ordine nulla cessare possit / uolui declarare hūc ordinem non ad corpa illuminantia: sed ad mouētes uirtutes potius pertinere: nā frustra cōdita a deo sydera quorū nō p̄sentiantur afflatus astrologi dicere nō possunt / ne illa sint frustra / de quibꝫ hoc ipsum ultro cōsistentur aliqñ forsitan nec cādelabrum hoc sublime tot luminibus radiās factum ob id primo putant ut nocturnis nostris oculis lucē afferens lustrat lucifugis habitata cubilia talpis: sed cur inquires tot sydera / si nobis sol unus lunaqꝫ sufficiunt: hoc cælesti naturæ conueniebat hoc rerū q̄

Solutio

do / hoc uniuersū totius perfectio postulabat / nec si nō oīa nos illuminant sequitur ut nō alius inde nobis & usus & cōmoditas esse possit. Auerothan sic argumētatur Rō Auerothan Agunt in nos sol & luna / igitur cetera cum sint omnia eiusdem naturæ: placet species argumentationis / & Aristotelem sapit q̄ sic quoqꝫ argumētatur: luna nō mouetur p̄prio motu / sed cū spheræ qđ eius maculæ declarant idem ergo de ceteris iudicandū cum una natura oīum cælestium. Quā nos uisdem uestigiis insistentes ita colligemus. Sol calefacit / igitur luna q̄ sunt oēs eadē natura & recte nos quidem colligemus qm̄ hoc tm̄ rō probat esse eadē omnium cōditiones / quatenus abso rodan uerti / lute ad se considerātur / sed cum ad alias comparas qm̄ nō eodem modo comparā / tur ratio uacillat: qm̄ si eadem quidē sua natura facturus est sol quæ Saturnus nō astrologos sequitur ut uterqꝫ erga nos idem faciat / q̄ alter ut p̄pinquus alter ut remotus nobis cōpatur. Sic q̄ dicerēt agere ī nos tm̄ solem & lunā hēnt quas afferāt rōes suæ suspitiōis licet ī omnibus sit cælestibus eadē natura: nam luminis efficacem in nos Tria actionē actionē tres p̄cipue faciunt lucentis corporis conditiones magnitudo densitas & p̄ lucis in nos pinquitas / hæc in sole concurrunt oīa p̄cellenter / nam & proximus nobis p̄sertim si efficacē red / supra lunam collocatur quod ueteres et post Ptolemæū Ieber Theonque contēdūt dere Ptolemæus. & corpore ita uasto ut maximā stellarū plus sexqualtera p̄pone superet / Tū den / Ptolemæus. sissima luce cōspicitur oīum fulgentissimus. Luna adeo nostris regionibus ē finiti / Ieber Theon ma ut nō possit nō afficere quæ etiā contingit inde lux eius efficacax necessario quæ Theon non alia fere q̄ solaris has nō ita conditiones in aliis reperias ut qđ de luna soleque Concurrūt minibus ē maximis ipsa distantia obstabit eadē in saturno ioueqꝫ syderibus quæ si Quātitas sy deris cut terræ p̄pinqora ita ēt illis minora sunt traduntur. n. maxime herētes stellæ ter deris ra molē centies septiesqꝫ cōtinere: at Iuppiter nonagesies qnqꝫ Saturnus nonage Maximarū ses tm̄ & semel: quæ nō sunt dicta tam scrupulosissime / & si sequimur experiētiā ui horētū stel / demus herētū illarū: q̄q̄ adeo uastæ magnitudinis: radios nocte non p̄sentiri / ēt si larum. cū illis supra finitorē Saturnus & Iuppiter nos irradiant / Mars longe magis corpe Iouis decreuit q̄ situ p̄pinq̄: nā proportionē hēt ad terrā sexqualtera paulo maiorē: ut Saturni unus sol centū fere martes includat / est. n. sol terra maior cēties sexagesies sexies: p̄ Martis inde cur absurdissima dixerit q̄ sensu testante uires solis in corpa fastus / credat fieri Solis posse ut uires ad hæc martii syderis nō p̄tingant tāto illo minoris / & remotioris itē a terra: credat idē de stella ueneris remotiore forsitan ēt a nobis q̄ sit sol: certe longe Veneris minore q̄ sit ipsa ēt terra cuius nec pars uigesima ēē putatur: nam mercurius luna Veneris minor sicut a nobis quoqꝫ distantior. Quare qđ misꝫ q̄ hic quoqꝫ tā pagꝫ sentiantur Mercurii. q̄ raro quoqꝫ cōspicitur / cui tamē astrologi tribuere plurimū solent. Sed & ita pu Cōfirmatio tantibus astipulari uidetur Aristoteles / qui qđem cū de motu agit oīum meminit huius opiōis ut ī libro de celo / & sup̄mi maxime motus ut ī postremo philosophicæ auscultatio p̄ Aristotēle nis: qm̄. l. mouentur ab his motibus omnia corpa / cum uero de calore illo uiuifi Aristoteles co souente resꝫ generationes p̄ficienteqꝫ loquitur aut tantū solis ut cū a sole & hoꝝ mine generari hominem dixit: aut solis & lunæ / ut in libris de animalium genera / e ii

Opinio Pici. tione / facit mentionē / ut si quis hanc Aristotelis opinionē fuisse contēdat nullis possit eius philosophiæ dictis refutari. Nos nō tā illd' / q̄ hoc asseueramus / q̄ qd' deorsum puenit a syderibus aliis / id ptenue pexiguū esse / ut si forte syderū luminib' nocturnis aer nō nihil mitteret quo fiat generationi accommodatior / quāq̄ si quis generationē oēm uni soli referat acceptā possit ita decernere / ut qd' lumine suo p diē sol operatur / opetur & nocte p id lumē ad lunā quasi speculū repercussū / unde reflectatur ad terrā / natura uices has sapientissime disponēte / quoniā ferre iugiter solis radios imbecillitas terrena nō possit / quare nocte per lunā illos excipiat fractio res ibecilliores ppterea que suæ infirmitati magis accommodatos / ut nec plane deferantur luce uegeta / nec sub illius iterū plenitudinē quasi fatiscāt quo pacto ēt salutaris ad nos primo uere sol reddit postq̄ tota hyeme procul fuit / q̄ si ppe nos se / per assiduus hitasset / qui adeo pmitur bono celi si nīmū sit nra fragilitas ut nec luna ipsa se tota solares semp radios nobis refundat / sed nūc partius / nūc uberius pro suis ad solē schematīsmis / quos ad eā utilitatem diuina cura sic ordinauit / quando nec ppria luce ob eā cām pximū nobis sydus impleuit. Si igitur totā naturā circūspicias nullum uidebis ab ea indicū dari foueri a se res inferiores alio calore q̄ solis qd' sicut ptinaciter nō defendimus & in cōfortiū huius officii stellas multis hoc philosophis opinantibus admittere nō recusamus / ita coarguimus astrologos putātes in aliqua genitura (si ptinent ad stellas hoīum genituræ) principatū interdū deberi planetis aliis / posthito sole uel luna siue diurna siue nocturna fuerit genitura. si / cut ipsū quoq̄ solē opprimi radiis alioz / & male affici posse putant ut quasi unus e numero in ordinē plane redigatur / uez de his postea / nūc tm admonemus magis ab euidētia sensūq̄ redargui q̄ plurimū posse stellas alias a sole credūt i permutādis inferioribus / q̄ qui fere nihil eas posse cōtendunt / totā hanc sicut illustrationē ita uegetationē inferioris mūdi phœbeæ lampadē tribuentes unde nobis per noctē lucerna quoq̄ lunaris accenditur.

Magis ueros uideri q̄ nihil stellis tribuūt q̄ q̄ multum

Cap. XI. Quo pacto stellæ eadē alias aliter in nos agere possint:

Erū demus astrologis & nobis quoq̄ nō id magnope pnegantibus / defluere a stellis oibus aliqd' in nos restat examinādū qd' illoz obiectio postulat: an idē eadē semp / an idē quoq̄ diuersa largiatur / ut si non idē / uideamus an ex illa diuersitate uarietur quoq̄ inferiores effectus pprias eē uires. unicuiq̄ stellæ pter motū & lumē i quarta rōne pbant ex celi nobilitate uiribusq̄ coporum quorundā q̄ a celo eē putantur: has itaq̄ ibi dissoluemus. hic tm p rōne ipam stellæ afferūt diuersitatē ut cū stella differat a stella: sintq̄ oibus lux motusq̄ cōes habeāt necessario pter hęc ppria qdā q̄b' iuicē differāt. sed paulus dixit stella differt a stella claritate. qd' igit' si quēadmodū cū sit oib' circularis motus cōis / ita differēt motu ut hęc uelocius / illa tardius moueatur (quāq̄ nec hoc ipsū cōcedatur ab oib' pariter sit de luce / ut. s. luce cōueniāt / lucis cōditionib' differāt: dū cōpactior copiosior / cōtra rarior uel tenuior lux unius syderis q̄ alterius: erit. n. qui credat plus a sphaera ēt sua / stellā / q̄ a stella stellā eē diuersam / nec aliter tamē illa differūt q̄ ra-

Paulus apo.

Opinio

ritate densitateque qd' si recipiatur cōsequenter putabitur nō aliter eoz actionē i nos uariari / quā ut quæ dēfiora / maiora / ppingora / plus ea lucis / plus caloris effūdat / minus quæ rariora / minora / remotiora / denique idē eē spiramē ab oibus calidā lucis lucidique caloris: unde salus / uita / fomentūque corporib' tātūque differet / re / q̄ ab aliis tenuius: ab aliis exuberantius: ab his cominus. & ab illis eminus ispiratur. Caterū de eadē stella qd' decernemus p sui motus ppetua uolubilitate: porro snia peripatheticoz ē stellas nō mutare qualitātē / sed locū pter lunā quæ lumie fulgens mutuatitio p suis ad solē cōuersionibus plus minus identidē illuminatur. Quare p uersura quā fecerit a sole lumē nobis uberius partiusq̄ refundet & cū lumine suo calore: sic destituit fere nos i nouilunio parte qua nos respicit destituta lucibus: fouet amplius & calefacit / in plenilunio: sicut adolescēs magis / minus decrescens quæ uarietas in syderibus eē nō pōt luce stabili ppria q̄ fulgentib' : ppterea mutationū fere oīum quæ frequētius accidūt corporibus / si qua calitus cā / solet eē de luna qa mutabilis ipa nō mō situ / sed qlitate pxime nos contingit aliis planetis sola p motū locoz mutatio sit / unde uarietas ifluendi nō alia q̄ ut intentius remissiusq̄ nos afficiant / quatenus huc illuc migrantes sunt nobis ppingores / & remotiores. Duplex aut' illis motus / uniuersalis & pprius: uehit ad nos illa quotidie motus uniuersalis supra terrā extollens eripitq̄ quotidie ducens sub occasū / unde primū diuersitas agendi / q̄ de fastigio fortissimos radios eiuculantur qa rectiores cadunt ad ppendiculū / quare quāto magis culmini pximāt / tanto potētius nos afficiunt / quāto magis inde descēdūt / ibecillius: sub terrā merse possint i nos aliqd' nec ne discutiedū. Nā cū ppe finitorē nodū plane nobis eripiuntur / possunt aliqd' certe / licet p exiguū radiis adhuc ad nos ex obliquo pueniēribus. Caterū cū terrā latebris penitus latēt & a nobis longius auferūtur / si nihil posse credidero / sensus suffragabitur rōne nō repugnante: si qdē credi q̄ pōt aliter: Si uez qd' hactenus defēdebamus nihil ad nos a celo nili luce uehēte puenire. Quod Auicēna quoq̄ dixit in libris meteorologicis lumē uocās uehiculū uirtutū oīum celestiu: & Albertus i libro de somno uigiliaq̄ cōfirmauit: quo circa sicut lumē ad nos tūc nō ptingit / ita nec ulla uirtus utiq̄ ptinget: solū solē: ad eē nobis & nocte dicemus eā ob causam q̄ sororē uicariā faciēs p impssum illi splēdorē nobis affulget / nisi forsitā illd' quoq̄ dici possit cū sit aer iste superior inferiori cōtinuus / de solis ibi psetia nō nihil istū quoque aerē sic foueri ut futurus frigidior sit si nullus oīo sol / nullā aeris ptem illuminet: sed hoc ipsū si qd' ē / q̄ sit fere nihil oculi tactusque renūciabūt astrologi si q̄s sibi somnauere uirtutes q̄bus tota terrā moles nihil obstat saltē nec i somno sic dēlirent ut nō cōcedāt has uirtutes i primi nobis purius & efficacius cū p aerē tm abiētē nos effundūtur / q̄ cū brutæ terræ dēfissima crassitudo tota illis ē pforāda / qd' q̄ nō concedunt q̄s eos defēderet ab ifania: putāt. n. syderum uires duodecimo loco q̄ supra finitorē pximus oriēti se se tollēs una tm māfione distat a sūmo torpidas & cessatrices & ibecillas: easdē i imo terræ uigoris & efficaciz plurimū hre: sed eorū errores postea / nunc tm qd' decerni debeat ex rōne tractamus: dixius de motu uni

An stelle sub terrā merse i nos aliquid possint Auicēna Albertus.

uerfali. Motu pprio plāta nūc ad austrū ferūtur / nūc ad aqlonē / qđ & facere stel
 laz credūtur hāretes / iuniorz / snāz / facit idē sol nō qđ ab occupata semel orbita defle
 etat / sed qđ illa obliq̄ nūc pximū eū nobis / nūc remotiorē reddit: pximū i aqlone /
 remotū i meridie / unde alia nascit uarietas ifluēdi / si qđē maior efficacia radiis icli
 nātibz ad nos / mior secedētibz uersus austrū / pter hāc aut similia his qđcūq; cogitāt
 i actiōe stellarz diuersitas / uana p̄sus & irroābilis: qlis apđ astrologos qđ eādē stel
 lā p̄ locis duodeci / p̄ signis qđ p̄tercurrit / p̄ stellis uel hāretibz uel errātibz / qbz cer
 ta rōne copulatur iteruallis quos aspectus uocat / affici alr atq; alr putāt: & diuersi
 limas ad ifluēdū uires adipisci / cōtra quē errorē totus se liber sextus acciget hic tm̄
 p̄ initia capituli huius auctoritatē illis pipatheticoz obiciemus negatiū i stellis mu
 tationē aliā qđ sitis p̄ter qđ i luna: nā si mutationē dūtātaxat corrupticē & nocētē ex
 eludūt nō oportuit lunā excludi quādo nec ipā sic mutatur a sole / qđ nec a noxiis /
 ut uidebimus / astrologi mutatiōibz sydera liberant labefactātibz & si nō sbām ui
 res tam̄ corz & facultates / sed hāc postea: illud abigat qđ de luna recipiat ne plane
 tagz alioz radios sicut solis. appet. n. pbabile p̄pea qđ sua natura susceptaculū pori
 us icidētis lucis / qđ lucida / sed & oīum ifima uideatur ad hoc minus potissimū esse
 pata uerū nec maiorz auctoritas nec ipse sensus accedit si qđē coheūte luna cū sole
 si tūc iouis aut martis radius oppōatur unde reddere nob̄ illoz lumē plenius debet
 nihil tam̄ h̄re radioz & lucis agnoscitur tetigimus hāc qōnē qm̄ si d̄ ceteris quoq;
 lumē hauriret fierēt erga nos planetaz efficaciores hāc ē rōne qđ lunā copularētur /
 trāsmissa p̄ eā ad nos uirtute qđ p̄ se minus forsitā huc attigeret. uerz si fieret hoc fie
 ret alr oīo qđ astrologi putāt: putāt. n. eius maxie syderis ad nos radios lunā traice
 re cū quo simul iuenitur. Ego uero quāto lōgius a sydere luna digreditur tāto plus
 luminis syderis eius communicari nobis per eam nō dubito: tanto minus quanto
 minus distant minimum aut certe nihil cum nihil distant moueor euidenti expe
 rientia qđ iuncta soli nec solis radios ad nos transmittit mole corporis eius ma
 xime negotium facescēte: quanto minus igitur radios aliorum: & solaribus lō
 ge tenuiores / & remotiores a luna: uide quantū fallantur qđ fortunatam diē & ge
 niturā credūt qđ luna eū beneficis stellis cōgrediatur / ifortunatā qđ cū malis / cū non
 aliud sit illis cōgredi lunā qđ illoz influxus p̄ densitudinē lunā nobis itercipi: forsitā
 aut & illud hēt rōnē ut i p̄mutādis iferioribz hēat nō nihil p̄rogatiuā planeta. ma
 tutinus p̄peaq; exortēs āte solē sibi uēdicet aerē priusq; a sole totus occupetur. Sed
 hoc si qđ ē haud magnū hēre momtū p̄t. Restat examinādū an ex mixtura radioz
 noua uis coalescat effētrix opis noui qđ singuli seorsum radii nō efficerēt. Plotius
 negat hāc radiis accidere posse tempaturā ut eorū coalitu noua uirtus siue forma
 noua dissulteret: puto qm̄ radii nō corpa sicut liquores / nec affixe corpibz qlitates: qđ
 rū more nec i corpibus suscipiūtur ut. f. uel inficiantur inde uel ex habitu suo quo
 quomodo permutentur. Quo circa uerisimile sit isti philosopho non usu uenire ra
 diis quod plurimis qualitatibus / ut ex aliqua concretioe siue mixtura in aliam for
 mam ex omnibus coalescentem aliquando commutentur: p̄sertim cum hoc non
 sine interitu confluentium ad idem simplicium particulariumque qualitatū / sole /

An luna reci
 piat radios
 alioz plane
 tagz sicut solis

Cōiunctiōe
 lunā cū syde
 ribz ifortu
 natā potiusq;
 fortunatā eē

An ex mixtio
 ne radioz no
 ua uis coale
 scat
 Plotinus.

at euenire: quem i radiis nō facile qđ cogitabit. qđ si demus astrologis radios cōmi
 sceri uel calores a radiis profluentes: illud asseueramus radios oēs misceri sp̄ / nō at
 qđ si eē a symbolos qđ alius p̄ eos quos nūc uocat aspectus minie scederēt. qđe mixtura
 p̄sentis horā / momti / āni / mēsis / diei nō uariat ab alterius t̄pis radiosa mixtiōe p̄z
 terq; his de causis qbus uariari sydez actōes exposuimus: ut sit aliud. f. noctis: aliud
 diei temperamentum: aliud recedentibus astris ad meridiē: aliud inclinātibz ad
 aquilonem: unde sola caloris exoritur intentio atque remissio.

Caput XII Quā effectuū uarietas i calū redigi possit & quā non.

Ogitemus oīum radioz mixtionē i aere / ea ē aliqd qđ fidixens subāle / aliqd
 qđ accidētale: subāle est eē unū lumē siue unū calorē ex oibz cali lūmibz uel
 cōgregatū uel relultantē: & hoc qđē p̄peruū & imutabile ē. Sed qđ hic qđē
 radius i eo nūc sit itentior / alius sit remissior accidētale ē / mutaturq; subide p̄ cele
 stiū corpoz iugi mutatiōe. Ratio distinctiōis istius nostrā facile patet. & n. i calo
 qđ scimus huius calorē eē principū / aliquod subāle dici pōt: sicut subālia dicimus
 esse quā subām rei cōsequūtur itepabiliter / talia sūt imarcessibile corpus / & primū
 oīum corpoz circularis figura / motus i orbē: & cū suo calore lumē oīa uegetans: &
 liquidē pprias habēt sydera p̄tates sūt illā ēt uites sydez subāles. Est aliqd rursus
 in calo & stellis sicut uariabile / ita accidētale / ut in oibz astris sola mutatio situ:
 atq; i luna uicissitudolucis. qđ igitur i mixtura ē rad oīz subālia cali consequēs / dici
 mus subāle: qđ accidētalē / ut cōplecti qđē saturniā p̄tatem & iouīā et
 solarē ceteraq; similiter subāliter sit in ea. sed has habere intētiōes uel remissiores
 illas: p̄ radioz uarietate accidētaliter dicitur. Adiutus igitur Socrates ista uirtute
 superiori qđ nō ē uirtus utiq; mutabilis / alioq; sp̄ nō adesset agentibz oīa cāis ut ad
 esse cōspicitur adiutus inq; ab ea generat hōiem qđ genus hō ē. & hūc hōiem qđ genus
 hoc seie & ex hac materia generat: qđe ad hāc effectus subāle cōditionē siue naturā
 siue caracterē idiuiduū spectes indifferēs qlibet cōstellatio ē: qđ uero ex cōstellatōis
 diuersitate / hoc ē uario sydez statu hitudieq; ad terrā plus minusue calorē i aerem
 effūditur: & p̄ alia radioz mixtura noua calidā lucis p̄portio mēsurāque dissulteret
 hoc ē qđ accidētale i caelestibz accidētalē quoq; i effectus rebz facit diuersitatē ut siq;
 dicat i plenilunio fieri meliorē cōceptū & crescēte lūa plus augescere sētū: & sub tē
 pato cali statu melius affici seia p̄peaq; meliorē quoq; sololē procreari hoc genus
 illa diuersitas qđ cālestū uaria pōne i substātiis generādis eē p̄t: quā accidētalem
 dicimus & aduētitiā qm̄ ut declarauimus ipā ppria subālisque nota cōcepti sētus
 de suo principio proximo subālique materia sua depēdet. tū ad accidentales quoq;
 proprietates plus accidētia seminis & materiā faciūt: ut pote cognatiōra proximo
 ra intimioraque qđ extrinseca dispō aeris ambiētis: id quod expientia quotidie ma
 nifestat / ita ut si quis pro parentum seminibus filius non effingatur / & inde ducat
 suā similitudinē mōstris enumerādū dicat Aristoteles. Proinde nihil nobis ob
 stiterit uniuersales tm̄ causas sydera facientibz & effectus distinctiōnē quarentibz
 a cā secundaria / qđ uaria sydez dispō p̄ mutatōibz aeris corpoz uel genitorz iam uel

In mixtiōe ra
 dioz est aliqd
 subāle & ali
 qđ accidētale
 Substātia
 in calo

Accidētale

Aristoteles

generandorum uariare disponem aliquo modo possit/quando ut diximus hæc accedens extrinsecus & generalis ualde mutatio est. Ea uero quæ pertinent ad substantiam & qualitates intimas magis & proprius a propriis indubie trahit originem proprieque de celo uideri nullo modo potest: & hoc quidem uerum in corporis rebus quæ perfecta substantia sunt/ quibus omnibus adsunt efficientes propriae causae: uel quod illis proportione respondet ut in his quæ generantur ex putrefactione & mixtis inaiatis de quibus in quarta rationis solutione dicemus. Sed. n. aeris mutationes ad calorem & frigus humorumque & siccitatem nulla media causa facere calidum potest: quæ iam tam uniuersaliter facit: quoniam ex se tantum salubriter calefaciens facit cetera ex accidenti pro conditione materiae sicut uno eodemque calore durefcit limus & cera liquefcit & sub eodem sole lineæ dum lauantur albecunt & lauantis inter se facies denigratur: Ceterum quoniam hæc accidentalis mutatio est plurimum in ea potest: id quod in caelesti constellatione accidentale uocauimus: hoc est syderum positus & habitudo/ unde uis radiorum intendit atque remittit: proprieque plus minus in aere calor inualefcit. s. ob hoc ipsum pro uario solis flexu uariatur quatuor anni tempora & orientes atque occidentes: ascendentes atque descendentes eandem fere facit in die quatuor mutationes. Sunt autem inter has primas corporum qualitates: & inaiata mixta medium quasi locum sortitur meteorologica impressio: quæ etiam efficiens causa calidum inferiora materia sunt: unde plus earum diuersitas quæ corporum perfectorum a caelesti dispositione dependet. Sic ut uere & autumno fere fiunt tonitrua/ æstate gradines/ hyeme niues & pluuia minus autem quæ absolute ipse quatuor qualitates quandoque has facit radius in materia lapsus sua uirtute illam mouetur quod radius: sed de materia inferiore concrefcit. Quapropter illius plurimum conditione uariatur ut in tractatu tertie rationis latius explicabimus. At perfecta substantia quæ non solum materia sed & propria habet efficientem causam quæquod (ut sæpe idem repetatur) subale propriumque sortitur/ a propriis habet causam celo pro immobile suum influxum ut uniuersaliter cooperante/ pmutabile uero non nihil extrinsecam aliquam generalisque ualde mutationem faciente: de qua tam astrologi dicere nihil etiam possunt: quippe quæ nec a causis caelestibus quas finxerunt: nec ab hora natali: sed ab aliis principiis pcedat ut postea declarabimus: nam nunc quod id tantum inuestigamus quod efficiat. s. calidum quod non efficiat. Hæc igitur intelligens quæ disseruimus Aurelius Augustinus. non usquequæ dixit absurde putari posse ad solas corporum diuersas afflatus quosdam ualere sydereos non asseruit: ita esse non accusauit aliter sentientes: sed eleuauit culpam sic opinantium eam non tam absurdam opinionem quæ non usquequæ absurdam esse pronuntias id quod tam de quibus etiam corporum differentiis esse intelligendum explicaturus adiunxit: sicut in solaribus accessibus & decessibus uidemus ipsius anni tempora uariari & lunaribus incrementis atque decrementis augeri & minui quadam genera rerum: sicut echinos & chocas & mirabiles æstus oceani: Hæc illius uerba in quibus nihil uides anumeratum quod ad perfectam alicuius substantiam faciat generationem quæ diuersitates quæ maxime corporales ad stellas referri non debere: sed proximas causas statim admoniturus adiecit: quid tamen ad corpus quæ corporis sexus: & tamen sub eadem positione syderum diuersi sexus gemini concipi potuerunt. Hæc ibi paulo ante supra confirmas eandem sententiam probauerat Hippocrates & Possidonius ex propriis & secundariis causis rationem reddere quæ duo fratres simul agrotarent simulque conualescerent. Possidonium uero non probauerat ad constellationis

Augustinus.

Hippocrates
Possidonius.

parilitatem id referentem acceptabilior inquit multo coniectura medicinalis quam pariter ut erat corpe affecti dum concuberent ita primordia conceptorum affici potuerunt ut consuetudinis ex materno corpore prioribus incrementis paris ualitudinis nasceretur: deinde in una domo eisdem alimentis nutriti/ ubi aerem/ & loci positionem/ & uini aquarum plurimum ualere ad corpus uel bene uel male accipiendum medicina testatur/ eisdem etiam exercitiis affluenti/ tam similia corpora gerent/ ut etiam ad agrotandum uno tempore eisdem causis similiter moueretur/ ad constitutionem uero id caeli syderum ue referre quando concepti siue nati sunt nescio cuius sit insolentia: Hæc nos ter Augustinus cuius ipsa uerba preteruimus: quæ multi id tantum ex eo intelligentes usurpatum sapientius a nostris/ non absurde corporum diuersas ad afflatus sydereos pertinere/ putant opinatum Augustinum omnem effectum corporaliu diuersitate esse a celo/ pindeque de illis Augustino consentiente astrologos posse uaticinari/ patet memores nihil tam dici merito posse corpale/ quæ corporis ipsius temperamentum: cuius tam causam in celo querentes insolentia titulo taxantur ab Augustino.

Caput: XIII Solè multa operari quæ ab aliis stellis fieri astrologi putant.

Rimam astrologorum argumentationem retorquentes in eos declarauimus longa digressionem/ sed necessaria quod in nos ageret calidum & caelestium actio quomodo uariatur/ siue stellas ipsas siue materiam suscipientem consideremus. Unde palam factum esse calidum causam uniuersalem nec effectum distinctionem presertim principalem substantialisque inde esse petendam. Nunc ordine conuenienti quasi gradu factum per ea quæ disputauimus sententiam rationi soluendam manus admouemur: quoniam. s. depheditur uariari dispositiones inferiorum corporum ad solis & lunæ uarias ad nos hitudines idem aliis de rebus et planetis contendebat esse credendum. nam uices inquit quatuor tempora pro solaribus anfractibus & omnium corporum status cum ex illa uicissitudine/ tum pro lunaribus incrementis decrementisque uariatur quod igitur/ duo. s. sunt quæ colligit putant ex his: primum ut sicut echinos/ chocas/ oceanum/ corporum humiditates/ ad curricula lunæ uidemus imitari/ generaliterque terrenam molem pro solis annua reuolutione piter & diurna/ ita de ceteris quoque rebus assentiamur eas stellis euinctas ab illis gubernari. Atque ut manifesta solis & lunæ præsentia in pmutanda sublunari materia/ cogat idem nos credere de radiis aliorum syderum/ hoc est illis quoque quæ occultiorē. uel tam inesse magnam in pmutandis rebus & multipliciter afficiendis. Nos neutrum colligi palam faciemus quoniam hæc ipsa quæ pro se afferunt/ fauere potius aliter suspitionibus/ quæ prius fiat obseruationum illarum omnium ex principiis iam constitutis rationem reddemus/ ut pateat sicut argumentis ita nec expimentis nos adduci de syderum efficientia caelestiumque uirtutum mutatione sentiri aliud quæ quæ hactenus ipsa naturali ratione ducte prescriptimus. Nec inter se cessabo multas astrologorum fallacias/ multa obiter eorum errata sugillare. Exordiamur igitur ab opibus solis/ uariatur anni tempora solis accessus atque recessus hoc nos etiam iureiurando si oporteat asseuerabimus. At hoc ipsum zodiaci facit obliquitas non natura signorum hoc est non ideo flagrat in leone sol: quia signum leonis/ aut solis domus/ aut calidum signum/ ut fabulantur astrologi: sed quæ in eo sol constitutus & proximius ad aerem nostrum: & pro sex mensibus proximior ante calefaceret.

Verba Aug.
quinto de ci. de

alioqñ & in cancro feruentissimus ē cū nō sit tamē/etiā apud eos/solis domus aut exaltatio cancer nec sit igneū signū / sed aquaticū: sic in ariete fere mundū iustaurat florib; euocatis auctiq; seminib;: qā tūc primū rediēs ad nos sēcūdū cōmodūq; teporē corporib; inspirat. Astrologor; uero fabulamentū est solis exaltationē arietē esse quasi nō ad alios populos idem in libra faciat arietē aduersa: qđ apud nos facit in ariete. Dū. s. hinc recedens accedit ad illos. Totius igitur uarietatis quā cum tepore euenit sola cā est solis ad terras q̄s habitamus maior miorue distātia: unde plus minus ab eo caloris p̄cipiamus/hinc quoq; uere tonitrua fiūt: qā cū peruenerit sol ad arietē dissoluitur aeris calore hyemalis humiditas: unde multa ad aerē surtū tollitur euaporatio: seges. s. nubiū: unde tonitrua fulminaque pueniunt. qđ si astrologi quoque itelligūt quā ista demū uel somnolentia uel fallendi cupiditas: ut q̄ natura illius signi hoc ē arietis oparetur/arietē esse definiāt signū suscitans pluuias atque tonitrua q̄re lunā quoq; in ariete tonitrua facere/nō dicerent ullo pacto si possent aut uellent aiaduertere id non pro signi eius uirtute / sed solis ad signū id pueniētis actōe cōtingere Pari fallacia scriptū a Pto. in libris apotelesmaton lunam in ariete si facit morbum p̄cipue facere uutiliginē quam graeci dicunt uulgo morpheā: in cancro mentagrā quā lichnas graeci uulgo ipetignes. in libra leprā in capricorno lentigines: tractū. n. hoc ab aeris statu quādo per illa signa sol defertur: hoc est a ueris qualitate quo tepore sol est in ariete. Aestatis cum est in cancro autūni cum librā/hyemis cum percurrit signū capricorni: si quidē cōditionib; horum tepor; illa morborum genera quadrāt. Veri uutiligo quā facile tunc inuadat occupetque sup̄remam cutem ob humores ea potissimum anni parte redundātes aestati mentagrā quā de sicciore materia accutioreque prouenit. Autumno lepra si quidē atrā bilis infectio existimatur lentigines hyemi quā de frigidioribus superatuis humidioribusq; generātur. Extrema igitur tarditas qđ a sole sit aerē magis uel minus calefaciente pro uarietate sui situs: adscribere signis sub quib; per ea tempora sol defertur. Aut si hoc intelligunt quasi tamen nō itelligerēt putare alios quoq; planetas in hīdem signis eadem operari: concludamus statim in temporibus anni diuersitatem nō aliunde q̄ a solis occasu recessuque fieri pro obliquitate signiferi qđ si nec aestates aequae feruent omnes nec hyemes rigent pro materiae pōt dispōne cōtingere quā momentū habet ī aere maximū testimonio sensus & Ptolemaei: nec eā ad cælū referre necesse ē p̄terq̄ uelut ad uniuersalem cām omnis rei corporeae ut ex metheteorologicis Aristotelis libris intelligere licet: sic qđ in eadem aestate sit aliis diebus calor itentior aliis hebetior: nec hoc ipsa tam exigat positura solis. mutatio facit inferior uel excitatus. s. uētus alicubi/ uel inundatio pluuiā: uel hoc genere qđpiā aliud qđ a nobis procul ita fieri potest/ut cām ipi non uideamus cuius uim cum effectu ad nostrum usque cælum redundantem nihilominus experiamur.

Quod si planetae sunt aliis alii calidiores: & quicumque minus calent possunt ex accidēti dissolutis humoribus nec assumptis pluuias generare nebulisq; p̄texere cælū: unde deficit calor itenditur frigus/cōtra qđ feruētiores ad siccitatē calorēq; cōdu

Quare uere
fiūt tonitrua

Quare nō oēs
aestates aequae
calidae.

cere nō abest a p̄cipiis nostris ut ad aeris mutationem uariū syderis domatus alii quid faciat: modo nō aliū hic dominatū intelligamus qđ ut nobis p̄ximior aut radiis rectorib; nos illuminat. Ver; quoniā si quid peruenit ad nos a stellis superiorib; id omnino pertenuē esse suspicamur: p̄serti quod ad sensibiles istas pertinet q̄litate: tū caulā tempestatum si quāranī in cælo plerūque non inueniuntur: siue de stellis ex astrologor; snia siue philosophorum/ut definiuimus sentiamus. Videtur hoc totum quod actionib; luminariū detrahit & adiungit/ad materiam potius eē referēdū/ipsa uero luminaria alterū solo situ/alterū etiam permutata luce permutat/neutrū p̄ signor; natura quā p̄currunt p̄ locis quib; insident p̄ planetis quib; cōfiguratur ut per cōsequētia manifestabitur: quare qđ mare pericū sole uirginē ingrediente fluctib; agitetur & aestuet/p̄cipue uero cū puenit ad sagittariū: rursus placidū sit & nauigabile sole ad pilces delato/ & p̄serti ad geminos/ cōtra indicum sub uirgine & sagittario tranquillū sub piscib; & geminis nauigabile sit/nō de qualitate signor; sed de situ solis cōditioneq; mater. a prouenit: qđ astrologi quoq; cōfidentur/ p̄inde utilis fuerit nec superstitiosa nauticis obseruatio horum temporum habita maris rōne qđ nauigāt a quib; etiā obseruati dies quib; abstinedū nauigatione p̄dicant: si quā habent a cælo causam/ aliunde habere qđ a sole non possunt: quoniā stata de illis & p̄petua obseruatio est quare ad solē tm referri potest: cuius iisdē temporib; eadē fere oīno semp est habitudo: ad alias cōstellationes nullo modo quā nūq̄ eadē iisdē corpib; inueniūtur: uerbi gratia: suspecti dies nauticis semp Martii primus. vii. xv. xvii. xix. & xxv. Aprilis sex. q̄ntus. vi. xii. xx. Februarii sextus. xii. xv. xvii. xix. xx. hac illi inuariabili obseruatōe semp utuntur aiūtq; per hos dies magnas maris plerūq; fieri mutatiōes uel ad tranquillatē uel ad tempestatem quare dubii cū sint euentus/ securius agent qui abstinent/ ne forte in malū mutatio eueniat. Hoc igitur ad sydes; posituras quas astrologi notāt obseruarique p̄cipiunt redigi nō potest/ cū per eadem anni partes illā similes nō redeant. sed dissimilime: quia illos ipos dies gubernatorib; semper suspectos interdū inocuos nauigationi foelicissimosque p̄nunciabit astrologus: & quos illi nō multū cauent periculosissimos/ ut eā horā uario statu solis atque planetar; mixta se illi agmina representabūt. Quapropter nauta huiusmodi regulas uti suis p̄cipiis inimicissimas nō p̄babit: quā cū diutina exp̄ientia & sublimis artis usu quotidie cōprobētur astrologorū uanitatis fidem locupletissimā faciunt: possunt aut duplicē habere cām alterā a sole: alterā ab aqua: ut sicuti nostri corporis humores suos habēt periodos quibus mouentur/ ita habeat tuos oceanus: a sole qm̄ secūdū sui ad nos accessus recessu suemomenta & maris & corpor; oīum imutare dispōne euidēti fide cogniscit/ illud aut ad monēdū eē lectorē oportet hāc t̄p̄; uarietatē ab h; s; q̄ rusticā & nauticā scribūt p̄ occalū & ortū stellar; fixar; denotari ut arcturi uergiliar; hyadū ceterar;q; silr; nō qđ ip̄e sint quā; ifluxus cauēt uel expētūt/ alioqñ nec astrologi hoc dicerēt qđ p̄ se illas p̄serti nili cardines teneāt/ eē uolūt inefficaces/ sed ut magistris illar; artū illiteratis i doctisq; uisibile signū sit quo t̄ps illd' dinoscāt quod neque p̄petuum simul

Nauticis que
utilis nō sup/
stitiosa tēpor;
obseruatio.

Duplex pōt
esse cā mali/
tie illoz; dies;

& conspicuum muenire melius q̄ in emerſu occaſuque ſtellarū uiderentur. Poſtea neque quod apud rude uulguſ plus auctoritatis & obſeruantia conciliaret: quod ſcribitur a medicis agridines hyemales aſtate ſolui: aſtiales hyeme: interdū & quae hyeme inuadunt uere: quae uere decedere ſub autūnū: & quae deniq; quocunq; anni tempore ſiunt diuerſo terminari: quonia. ſ. horū temporū qualitas diuerſa pro ſolis ad terras uicinitate atq; diſtātia. Quod aut de luna dicunt ſub criſimis diebus id uanū & irrationale: ſed hoc poſtea cū de luna dicemus. Ab eiſdem ſolis pgreſſionib; eſt affectio uaria rex: cū expertiū uitae tum uiuentiū oium ſub iclina- tionibus caeli diuerſis: quod nō omnes eadem terrae ſerant: & populorū mores habi- tudoque corporū uaria ſit in regionib; uariis: nec p̄ter ſolē alias opinari cōſtellationes/ alia ſigna/ alio ſue planetas quib; illa loca ſubiaceāt nos oportet/ ſertur ſol temp inter cancrū & capricornū. Quare quicūq; inter circulū aequidialē & aſtiale ſolſti- tiū habitāt calidiſſimā neceſſario habitāt regionē: qui uero ſub aquilone poſiti ſūt cū a ſole plurimū abſint/ frigidiffimā/ mediū inter hos temperatā. Et quonia dextra caeli pars oriens eſt efficacior ibi uirtus ſolis q̄ in occidentali/ hic reddi ratio omnium poteſt quantū pertinet ad caeleſtē cām quae de rerum proprietate ſerūtur. Nā gē- ma aromata quaeq; talia hoc genus plus caeleſtis caloris deſiderāt/ ad orientem au- ſtrumq; pducuntur/ panterq; leones & tygrides elephantes iſdem terris ſeruntur. & quae alia calorem exigūt aialia potentem: ut generentur/ ut uiuant/ & in ſuo ui- gore permaneāt/ ſolus homo ubiq; terrarū nalcitur & ſeruatur ob amplam naturae ſuae ſub multiformi habitu latitudinem/ ſub qua hō ut differret ab hoīe ui ſpecificae differentiae uanā dederit tamen aliquib; etiam philoſophis ſuſpicionem. Qui igitur meridianam incolūt partē quāto calidiorem aerem ſpirāt tanto ſunt intus frigi- diores quare timidi ſunt/ effaeminati/ & quod antiqua hodiernaq; experientia p̄ba- tur nati ad ſeruendū. Fiunt aut hae quia calor imodicus ita corpora elaxat: ut ca- loris iſteſtini maximā partē euocet atque abſumat: unde ad ſūma corporis educētus penetraliaque deſerens in cute nigredinē/ in corde relinquit timiditatem. Contra q̄ ſub frigido caelo degunt boreā uerſus animoſi fortes & candidi/ ratione contraria. Vtraque uero gens ſiue quae plurimū eſt ſub ſole: ſiue quae lōgius dimouetur ab eo parū humani habet: & paſ; lociabilis eſt ob caloris & frigoris exuperantiā: p̄ quā a mediocri recedit temperamento/ in quo noſtra natura potiſſimū ſita eſt. Sed & utraque gens imanis & agreſtis cū ob eam quā diximus cōem cām: tum altera q̄ dem quia ſerox/ altera quia meticuloſa. Nō igitur quod aſtologi graeci fabulātur quia extremis climatib; noxii planetae ſaturnus marſque dominantur: ideo populi illi imaniores: nec qa meridianis ſaturnus: ideo timidi & uitae breuis: qa uero marſ aquilonarib; ideo bellicoſiores. Figmentum hoc in quo nec caeteri concordāt aſtologi qui nō p̄ficiunt martem aquilonarib; ſed lunā. Nos nec marte utentes neque luna propriam ex ſole reddimus rōnem conditionū utriuſque gentis: quā prae- ter aliā ſomniare ſibi nugalis potius eſt q̄ philoſophi. Dominatur ut dicunt etiā ſatur- nus in india: & tamen ibi longeuū ſunt: cur igitur breuiū meridionales ob ſaturni

Hō ubiq; na-
ſcitur
Meridiōales

Boreales

Error aſtolo-
gorū graecorū.

fragilitatē exuberātē: cur timidi nam & ibi gignūtur ferociſſima bruta/ licet oīa ta- men in ſeptentrione ſcribit Ariſtoteles eē uiriliora. ſed humana mediocritas extre- ma aegerrime patitur & qua rōne uentres hyeme calidiores q̄ aſtate/ ita illi ſub ni- mio ardore intus frigeſcūt/ uixq; exacto uitae āno trigelimo ſeneſtute conficiuntur ut narrat Auicēna. Aquilonares ſub gelida ſede penitiſſime ſeruēt in principibus mēbris cōcluſo calore multoq; ſanguine & groſſiore/ tāto auſtralibus robuſtiores/ quāto illi ſpirituū ſanguiniſq; ſubtilitate ingenioſiores euadūt mediae natiōes nec inopia ſanguinis/ nec craſſitudine hebetes ſicut prudentiores & ſapientiores ita fa- cti ad principandum & ut ſic dixerim magis homines ſunt. Hac de caeleſti circula- tione generalis uarietas incolarum terrae cui peculiāres admodū multae ex ſublu- nari diſpōne terrarū aeris & aquae dū alia. ſ. uel paludib; in uia uel ſtagnātib; aq; regio ſemimarcida nebularū identidē caliginoliſ noctib; obſidetur alia uētis puia alperitatib; uel editior mōtib;. Tenui iā te his plus q̄ oporteat tranſeunt hac a ter- ris ad aerē & hēt ipſe aer ex ſe ſuas p̄prietates alias. ſ. aliis locis ut Panetius ait non de caelo petitas/ ſed de ſuis principiis habuit/ & ſuas: quae qdē diſcrimina in afficien- dis corporib; plus minus aere poſſint in ābiguo eē permutare hae hitatores ipſi ſta- tim ſuis afflatib; patet p̄ ea qbus ueſcūtur/ quae p̄ ſola aquarū aerisq; cōditiōe uel noxia uel ſalutaria fieri nemo eē q̄ neſciat. hinc prima ob caeleſtē a ſole ipreſſionem corporū eſt diuerſitas quā alia ſtatim de uictus rōne cōſequetur. Arigenioſ; morūq; uarietas & a corporis hitu pendet/ & ab educatione aſſuetudinis fundamēto/ quae naturae uiribus p̄ximat. Accedūt leges qbus in ea re plurimū eſt momēti adeo ut ſeras natiōes māſuetiſſimas reddere ſi rite ſerātur/ & cōtra fortiſſimas eneruare & ex optimis reddere malas ſi ſunt mala facillime poſſunt/ unde arbitrii libertas con- tra oēm naturae neceſſitatē euidentiffime declaratur: Infames olim galli ſuere amo- rib; puerorū/ ſi Ptolemao eēt credimus & Ariſtoreli/ qd̄ ita nūc ſcelus beneficio chri- ſtianae legis/ & ſanctiſſimi principis Ludouici regis exhorrent ut ſub caelo nulla na- tio magis. Nec tamen oportet unius populi niti exēplis/ cū orbis fere totius/ euāge- lica p̄dicatio/ mores/ & inſtituta mutauerit/ quae a primis fuerāt edita. Pōt aut ad artes magiſteriaq; capeſcenda regiōis qualitas multū quā q̄s. ſ. primū ſortiat ut uel mercaturae nauigationiq; ſe dedat opportuna mari ciuitate: uel litteris accade- miae p̄xima: uel militiae ſi in ſeſtis ſinitimis/ aut ciuilib; intus factionibus agitetur. Sunt quos fertilitas copiaq; deſides hoīes & uoluptuarios facit exiguitas atq; ſterili- tas laborioſos induſtrios diligentes: uerū n. uero dicet aliq; forte aſtologorū nos hae nō negamus ſed aſſerimus tecū ac p̄dicamus: uerū eē p̄terea locis alias p̄prie- tates/ ex uidelicet priuatis influxibus peculiariq; cōſtellatione cōtendimus pro tri- gono: p̄ planeta/ p̄ ſigno cui regio ſubeſt/ pro caeli diſpoſitione ſub qua ciuitatis ia- cta fundamenta/ ſub qua eius imperium/ aut rex. aut tyrannus inuaſit. Vera igitur ut ſint quae tu dicis non ſequitur ut uera quocq; noſtra eſſe non poſſint. Sed nec ego ex his quae cōmemorauī egregiſſimi diuinatores illud confici puto ut nō poſ- ſint eſſe quae ſingitis: ſed ut intelligamus ita plene per ea quae diximus cām reddi

Panetius

Vnde ingeni-
orum & mo-
rum uarietas

Exemplum.

Qualitas re-
gionis multo
facit ad artes
capiendas
Reſponſio
aſtologorū

Confutatio

posse omnifaria diuersitatis & locorum & gentium, ut quærere alias causas minime necessarium sit. Nam quas uos supra astrologi introduxistis & falsas & fabulosas esse sequentia demonstrabunt: uerum disputantibus nobis aduersus ea ad quæ populorum regionumque ipsi diuersitatem refertis futurum erat ut quæreret aliquis quæ nam igitur esset causa tantæ uarietatis, proinde prius quæ falsas euerteremus ueras demonstrasse causas oportuit ut hinc illa uestra non necessaria intelligantur, quæ postea ut ficta & impossibilia redarguentur. Sic nec cæli illum uiuificum calorem de quo supra tam multa diseruimus: nec solis efficaciam ideo introduximus ut uestra cõuelleremus nec illud ite ex syderu ad nos distantia propinquitæque radios intendi atque remitti. Sed prius quæ cõmentitias uestras nugas refelleremus ostenderemusque absurdissime mutatione pro locis signis aspectibus sydereæ potestatis: a uobis fingi notum facere uolui: quicquid cæli uis efficit in nobis auctoritate philosophorum, testimonio sensus iudicioque ratiois id totum per cõmunem influxum luminis saluberrime calidi de perpetuo moto corpore iugiter emanatis fieri sufficientissime posse. Quare alias fingere uirtutes seu stellares influxus ad corpora esse superfluum post quæ deinde facilius declararetur quas uos sinxistis credere non iam superfluum esse sed insanum.

Cap. XIII. Lunæ uis quomodo uarietur: & dies quosdam lunæ uera suspensione obseuari.

Stendimus ex operibus solis astrologorum dogmata non necessario probari. Idem de operibus lunæ faciendum. Ptolemæus in apotelesmatis lunam dicit ab interlunio quousque diuidua sit humiditatis amplius effectiuam esse inde ad plenitudinem usque caloris: a plenitudine siccitatis donec item sit diuidua: tum ad coitum usque frigiditatis. ita illam in prima orbis sui quadra ueris & aeris in secunda æstatis & ignis: in tertia autuini terræque: in quarta hyemis atque aquæ naturam habere: & horum qualitates temporum in corporibus tunc maxime excitare. Per bella magis ista diuisio, quæ naturalis & uera: quando quidem caloris ista conditio, ut cum est debilis, humiditatem nec moueat: ut qui scilicet uix sentiat cum efficaciam non nihil habet, soluere adoriatur soluatque diffusius quo potentior est nisi eatenus inualecat: ut quæ fluere facit humiditatem, absumat: nam exsiccatur tum ille non humectat: At lunæ calor ut pote ualde tenuis, haud ita unquam intenditur, ut exsiccet: sed intra fines eos excrecit, quibus humefacit corpora calore non are facit: quo sit ut quo plus luminis hæt luna, plus efficiat humiditatis ueluti & plus caloris: inuicem sicut lumine destituitur, ita pariter & humefacit minus: & calefacit. potius ergo ueris naturam qualitatemque sequetur a primo quadrangulo ad plenilunium: quæ ab interlunio ad quadrangulum ipsum primum siquidem ueris natura humida definitur: nec potest a secundo quadrangulo ad coitum hyemem reperi-

Opinio Ptolemæi de operationibus lunæ

Confutatio

sentare: autumnum a plenilunio ad ipsum quadrangulum: si quidem autumnus siccus, hyems humida est: luna uero postquam fuerit plena donec semiplena est humefacit: & inde ad coitum usque desiccatur, ut scilicet eius humefactione cessante: quare tum etiam duratura ligna ceduntur. Multo igitur rectius ipse Ptolemæus in lib. centum enunciatorum dixit a primo lunæ quadrangulo (ex quo scilicet a congressu solis abscessit) fluere corporum humiditates ad secundum usque quadrangulum in reliquis uero temporibus decrescere. Quod quidem præter rationem quam diximus ipsa quoque experimenta testantur: nam crescente luna humidi sit accessio decrescente sit imminutio, quia non lucis tantum hoc qualitas sed motus eius quoque ad augmentum uel decrementum operatur: quo circa cum sole digressa incipit exoriri donec media illuminetur, plus humefacit calefacitque: quæ cum tantūdem possidens luminis secunda dichotoma tendit ad congressum: quare scilicet illic lumine augetur, hic deficit. hæc est tota lunaris astrologia: a medicis: ab agricolis: a nauis utiliter & naturaliter obseruata. Nam in uniuersum quidem plantationi commodum existimauerunt tempus adolescentis lunæ: quæ largore semina humore cibata ipsa quoque uelocius adulescant: decrescens uero cedendæ materiæ quoniã tū omnis materia siccior atque attenuatior est quare non tam facile marcet carieque conficitur. Contra si qua tollitur luna lumine augeta quare tunc humor exuberat, facile putrescit atque corrumpitur. Quapropter iure laudat Hesiodus nonam lunæ diem arboribus conferendis sicut & decimam tertiam, quoniam ut ait Plutarchus in ista uis radicibus plenior iam lumine spargitur: eadem incommodam seminibus iaciendis, facit quod iactum semen pluuias magis desideret ut cõputrescat & germinet. Porro decimam sextam negat idoneam plantationi quia deficiens lumine germina satis non euocet, quare quod Virgilius dixit septima post decimam foelix & ponere uites & quæ sequuntur: haud ita possit intelligi ut decimam septimam diem significet: nam hæc uitis ponendis minime foelix lumine deminuto. Sed aut primam septimam quæ sit post decimam meliorem id est decimam quartam iudicauit, qua & plena luna non infeliciter uites ponuntur: aut quod rationi cõsonat magis duos dies laudauit septimam & decimam, sed decimam magis: quare post decimam inquit septima foelix est. Sic enim se res habet. Si quidem die septima luna diuidua satis caloris humorumque radicibus plantarum suppeditat: sed idem facit uberiusque dies decima. Omnino decima septima præterquam imperite & falso denotari non potuit: cum sit illa non ponendis arboribus sed cedendis magis idonea: quæ Hesiodus quoque tradit, ob eam scilicet quam diximus causam humidi decrescens. Quare tunc edificandis nauibus ligna parantur quas oportet perennare diutius. Quod autem tunc quoque comportari fruges in aream iubet græcus poeta, hanc habet rationem: ut scribit Proclus, quæ soleant post plenilunium uenti sulcari quibus a grano palea ipsa, glumaque discriminetur. Sicut autem in his diebus operum causa & ratio facile cognoscitur: ita possunt alii lunæ dies certis operibus

Ptolemæus in lib. centum enunciatorum Experimenta.

Cur crescentis lunæ tempus plantationi commodum. Cur decrescens materiæ cedendæ Verificatio quorundam dictionum Hesiodi Plutarchus Declaratio cuiusdam loci Virgilio

Proclus

esse commodiores / ratione non ita manifesta : licet de naturalibus illis quoque quæ diximus præcipiis orta. Siquidem tanti luminis portio cum re aliqua consonare potest congrua portione / quæ dissonabit ab alia : quo forsitan genere illa sunt quæ castrari Hesiodus sexta luna præcipit agnos : octava boues & sues. duodecima mulos sextam & decimam sextam maribus gignendis oportuniorem quam foeminis : decimam uero foeminis : uerum magis castrari uitulos autumnò luna decrescente iubet / ratione nota : quæ emalculandis metuunt fluxus humiditatum / propterea & siccū tempus / & siccam lunam desiderat. qua de causa castratum prohibet etiam multa portione : sic euidentis ratio cur sextam & decimam sextam maribus gignendis oportuniorem quam foeminis dicat Hesiodus : foeminis uero decimam quartam : quoniam ut est sæpius repetitum a nobis : crescit humor cum lumine. quare plena luna stillant bunt excrementa generationis humidiora / unde proles foeminea magis quam mascula. Ad hunc modum alia rediges ad naturales causas ab Hesiodo tradita. qui tamen non nulla licet ad modum pauca / miscet ex uetere superstitione : sed nihil usquam quod astrologis faueat gubernatores. Itē ex his uicibus aduenticii luminis in luna dies multos citra superstitionem obseruare utiliter possunt : quando plurimum portio illa uariatio lucis in aeris habitu permutando : quare prudenter in nouilunio & plenilunio nauigationibus abstinent : quādo per hæc solent tempora tempestates plerūque suscitari. Ipsi quoque medici recte consulunt agris dies obseruantes in auctu crementoque lunæ ne fluentes plus minus eos lateant humiditates / in affecto præsertim corpore / quod propria uis destitutum : magis sit oportunum iniuriæ peregrinæ. Nam gratia exempli adolescente luna uenam incidere. Contra uentolare deficiente potius quam adolescente : rationem forte habebit. cum incisio uentosa expellat uentosa atrahat. Quare ebullientibus expansisque ad extrema corporis per initia mensis humoribus plus forte quam oporteat attractæ materiæ educerentur : nisi quis dicat artis opera semper esse foeliciora quæ cum naturæ progressionē concordent. Sed hæc medicorum iudicio relinquuntur. quæcunque uero præter hæc obseruauerint ea uanitatē habent manifestam. ut sequentibus patefiet.

Cap. XV. Aestus maris in aliam causam quam in lunam referri posse in quæ tam & si referantur nihil inde iuari astrologiam.

Opinio saracenoꝝ ex mente Adelandi

Ex fluxu maris atque refluxu multiplex quaestio est cum omnibus uideatur hoc a luna procedere Adelandus ex opinione saracenoꝝ causam accessus maris atque recessus hanc & narrat & probat. Nam cum ipsa inquit maris sibi brachia pura quæ interiecta terræ dirimit moles / obuiare atque confluere impetu concito properent : sit tum montibus interpositis tum ipsius terræ si

tu : ut ab eodem cursu / dum deficiunt referantur utque inde quo & paternus at naturalis impellit motus : loci ipsius positu reuocentur. Luna uero in causa non est : alioquin eueniret hoc idem in maribus torridæ zonæ uicinioribus : cum nec magis absint a luna : ut quamobrem illius uim non perferant : nec humide minus undæ natura putantur : & tamen nulla ibi reciprocatio : quare scilicet deest causa quam diximus concurrētium partium / mole terreni situs hiantium. Hæc illius sententia non magnopere abhorrens a similitudine ueri : quando naturali propensione feruntur elementi cuiusque partes ad suam integritatem. Quid igitur mirum : si disclusæ loco terris interiacentibus præsentēs oceani / dum concurrēt gestiunt / littora seriant accedentes : & obiectu repulsæ pariter retrocedant : qua causa sublata (quod in australi pelago euenit) uideamus hos aestus non apparere. Ita quispiam dixerit hunc accedēdi recedendique modum naturalem esse aquæ non quatenus aqua est : Sed quatenus partes habet elementi principalis / obiectu molis terrenæ diremptas & separatas. Quæ ratio si cui non satisfacit / audiat aliam : contentur astrologi non euenire tales recursus in omnibus aquis / etiam marinis : sed in his tantum quarum terra profunda dura / motibus crebris aspera / & inæqualis : aqua uero multa : quæ nec adiectu fluminum crescit : nec digressu demittitur : sed diuturnam ibi traxerit sedem densitudine spissa : Quo circa conceptaculum fiat (alumnaque uaporum multorum / nec tenuium : nec facile diffusibilem : qui de suis parentibus / hoc est aquosa terra / aqua terrosa : deque cæli calore / ducunt amaritiam illam notam / atque saluginem : has quoniam conditiones / & fontes : & flumina / sed & maria quædam non habent : ideo in illis dicunt hos aestus non apparere : Poterit autem cuiusdam hinc apparere satis aperta & sufficiens causa / marinæ reciprocatōnis : siquidem de tali terra & aqua uapores identidem quales diximus / uentique suscitantur : unde in aqua fit uentus atque tumultus : præsertim quæ ex motu impulsuque isto : & uaporum admixtione / calefcit : quare locum querit ampliorem quo se diffundat. Accedit quasi tertia causa motus / reflexio uentorum uellicantium aquæ summa ad infernas illius partes : qui spirantibus inde uētis implicati : prouult aquas in suprema conati : tum aquæ necessario dum eructuant / abundant / tum melcuntque & reiecte pariter / & pulsæ : Reuolutæ propriam faciunt accessiōnem : Rursus ubi uis illa dissolutis uaporibus conflagescit : subsidunt atque sternuntur / & in angustiis se contrahentes / ab occupatis locis abscedunt : quæ uaporum uentorumque generatio / pro natura maris : sicut perpetua ferme est perpetuaque dissolutio : uidetur iugis reciprocatōnis causa sufficiens. Vnde

Alia opinio.

redit frigida quæ prius tepens aduenerat: quod significat nobis Adelandus.

Et possunt quidem tuentes istam opinionem rationem reddere: cur maiora quædam maria non reciprocent: licet adsint: & uenti & halatus: sit enim etiã illis idem sane effectus: sed pelagi uastitas littorumque summotio speciem tollit accessus atque recessus: ut id potius uideatur benedictum: aquas uideri hoc: quod alternantes: hoc est fluctuantem potius æstum quod reciprocantem. Quæ si rationi consonant naturali: si consonant experientis: cur parum probabilia iudicari debent? aut cur necessarium præter has causas addere lunæ motum / secum aquas: deorsum etiam in sublime trahentem: præsertim cum non illa respondeant / quæ respondere sit necesse: ut cum aucta lumine luna: cum uelocior cursu: cum propinquior terræ: cum declinans ad aquilonem a uia solis: cum in signis aquilonaribus posita: tunc uberores fiant accessus. Contra tenuiores cum se aliter habet quam dicebamus. Porro non uidetur quid ita sentiennibus obiici possit / præter ipsam aquarum tam in ascensu quam in descensu cum luna concordiam: Quæ (si uerum quod latetur Aboasar) nescio quo pacto uel ipsa satis obiici possit. Scribit enim non eadem ubique esse accessionis initia atque recessus: etiam ubi nulla de finitore uarietas: sed interdum usu euenire: ut quo tempore quodam loco recedunt aquæ: alibi tunc accessum agrediantur. Nec ipse dissimulat hoc plurimis causam præbuisse suspicandi / motus illos a lunæ motibus non dependere. Cuius diuersitatis quæ reddere rationem conatur: ut lunam nihil minus esse causam defendat.

Sequitur tamen inde pro luna capi argumentum non posse: Vnde potius contradicendi præstatur occasio: plurimumque hæc intra se distant: a temporibus æstus euidenter lunarem causam confirmari: & ab illis non euidenter confutari. Alpetragius attulit huius motus caelestem causam: nec a luna: uerum a diurno motu quo mouentur omnia: Sed inferiora minus. Ignis enim sphaera rotatur in orbem: Inordinatus motus in aere sit: qui in aqua desinit in accessum atque recessum. Quæ equidem omnia potius disputo quasi philosophus causam inuestigans ueram istius effectus quæ ut astrologis contradicam: quando hæc nihil astrologicis rebus accedit receditue: si accessus istos atque recessus cursibus astrorum aliorum: aut lunæ referamus. Quoniam hoc ipsum est (ut uerissime dixit Phauorinus) magis astrologi fallacia: qui cum uiderint terrena quædam inter homines ita caelestium rerum sensu atque ductu moueri: quale est quod oceanus quasi lunæ comes cum ea simul senescit adolescitque: hinc uidelicet sibi argumentum

Aboasar.

Alia opinio
Alpetragii.Quæstionem
hanc astrologi
pertinentem esse

ad persuadendum paruere: ut crederemus omnia rerum humanarum: & parua & maxima tanquam stellis atque sideribus euincta duci atque regi.

Nam sunt a luna quod libenter & facile etiam ipsi credimus: quid aut pro astrologis: aut contra nos? Neque enim ut quidam putant hinc intelligitur agere sidera: non modo motu & luce: sed occultis influxibus: quando luna sub imo posita terræ moueat aquas: ad quas tamen tunc eius lumen prouenire non possit. Rogerius Bacon in epistola ad Clementem quintum pontificem maximum: causam reddere uoluit ex lumine in hunc modum.

Nam cum inquit exoritur luna super mare alicuius regionis cadunt radii lunares ad angulos obliquos: quare debiliores sunt: ideoque uapores exsuscitant a profundis maris quos consumere non possunt (uapores inquam) ampulosis tumoribus aquas ingurgitantes: ut extendatur a suis canalibus: sicut ollæ pulmentariæ suppositus ignis aquam euaporat: unde uasis labra despumant. Quo circa dum ista durat attractio uaporum ebullientium fluit sedibus aqua: Cum uero luna fastigio proximat fiunt radii identidem quoniam rectiores / id circo fortiores: quanto scilicet illa magis ascendit: qui & demum eatenus inualescunt: ut dissoluendis uaporibus pares fiant: ut propterea inquit Rogerius segnior fiat accessus ad meridiem proximante luna: qua declinante statim quoque aquæ declinant: sicut in illa ipsa olla: cum magis calor inualuit uaporibus absumptis / subsidet liquor: & in uasis ima se recipit. Mouet autem post hac quæstionem propositam quoniam scilicet pacto tendens ab occasu ad imum terræ uim mouendi retinet luna.

Nam tunc ascendunt aquæ pariter atque luna / ab ortu ad summum contendente: Nec tamen: ut confitetur: radiorum uis ulla mediam terram penetrare potest. Hoc igitur ipse ita dissoluit.

Cælum inquit suppreum: siue octauum: siue nonnum necessario densum est: quandoquidem terminat uisum: qui densio tantummodo terminatur. Proinde lunares radios illuc protēfos ad partē aduersam reflecti necessarium est. Idcirco si ab occidēte luna ad imū terræ mouetur uirtus eius in quadrā aliam celi uigebit oppositam facitque reflexo radio: quod faciebat ab oriente pergens ad summum: hoc est bacconis inuentum: in quo adeo sibi placet:

Opinio Rogerii
Baconis

ut primum se accessus atque recessus in oppositas quadras rationem reddi,
 Cōfutatō ba disse gloriatur: cum sint tamen in eius dictis tot pudenda errata quot uer/
 conis. ba. Primum contradicit non dixerim experimento: sed Aboasari certe cu
 Prima ratio ius se facit interpretatem: qui uigore accessus esse tradit. cum ad summum cæ/
 li luna prouenerit. nec prius remitti q̄ cœperit illa descendere. Contra Bac
 con quo magis proximat summo luna remitti putat accessum dissolutis ua/
 Secūda ratio poribus lumine calidiore. Nec uidit lunæ lumen: ita nunquā intendi: ut
 marinas exhalationes / ne dum possit consumere: sed nec suscitare tantas quā/
 Tertia ratio. tis opus est in commouendis accessibus. Quod si perneget contumacius:
 illud fateatur oportet uel inuitus: aliquot dies circa nouilunium nullos futu
 ros æstus oceani: siquidem eo tempore aut nullum: aut adeo tenue lunæ lu/
 men: ut nulla possit quauis impudentia / dici par procreandis in mari tot ua/
 Quarta poribus / hisdemque etiam dissoluendis. Postremo cur non fortiores radii
 descendentes q̄ ascendentes? Cur descendens reuocat aquas / effundit ascen/
 dens? curq; non imbecilliores a summo parum declinantes / q̄ tunc primum
 exorientes? cur ibi recessum / hic accessum facit? Siquidem quemadmo/
 dum ipse sentit radiorum uigor intensiore calore reprimat accessum: quoniā
 corundem debilitas auget. Denique quis credat reflexis radiis lunæ / sub
 Quinta terram decurrentis / inesse uim tantam / ut possint etiam suscitatos uapores ab
 fumere: aut si id non possunt / quæ causa recessus luna delata sub finitorem
 fundamento bacconis: quambrem luna decedente decedant, quæ accedant ex
 oriente? Habeat ergo Bacon hæc sua sibi commenta: nos si pertinet ad lunæ
 Opio alia talis effectus / ad eius id motum referamus: quem tacito naturæ consensu oc/
 ceani motus imitatur: quare ascendit cum ascendente: descendit cum descen/
 dente. Quod qui dicit Thomæ placuisse uidetur in libro de occultis operi/
 bus naturæ: Nec putemus hos æstus auctorem aquarum esse uel imminu
 Thomas tionem. Sed q̄ ipse expriment uoces accessum atque recessum / non aucti uel
 imminuti: sed extendentis se maris ascensu: descensuque contrahentis. Dici
 mus autem hæc de noctis æstu atque diei: nam si qua maria sunt (ut est scri/
 ptum a quibusdam) posita semper in accessu dum augetur lunæ lumen: a coi/
 tu scilicet ad plenilunium. rursus in recessu cum diminuitur a plenilunio usq;
 ad coitum: non sequuntur illa lunæ motum in sphaera: sed motum ut sic di
 xerim: luminis in luna / decrecentis in ea pariter: & crescentis: cuius uaria
 tio potest eum quoque qui sit quotidie non nihil uariare. Sed non consen
 tiunt tradita super hoc obseruationes: Nā & ægyptii & qui nauigant ad oc/
 cidentem: a meridie primi diei mensis lunaris: ad undecimum usque

diem uigorari dicebant accessum: ab undecima ad decimam octauam / partemq;
 diei sequentis / debilitari. Inde ad uigesimā sextam rursus intēdi remitti subide usq;
 ad mensis initium. Quotiens autem accessus maior / minor recessus: & contra com
 mutata ratione. Sunt alii qui dicant uerum hoc deprehendi i fluminum aquis de
 fontibus decurrentium quæ memoratis diebus aliis extenduntur / aliis contrahan/
 tur ad capita. De mari uero proditum aliter ab orientalibus: qui nec inter se con/
 sentiunt: nam sunt qui tradunt primo ultimoque decano mensis: accessus immi/
 nui: medio / crescere: quod eam habere uidetur rationē: ut pleniore lumine crescāt:
 defectiore decrescant. Alii non esse pluribus diebus perpetuum: ut uel augetur
 accessus: uel deficient: sed aut una aut altera die fieri: siue cum intenduntur: siue
 cum remittuntur. Aboasar quatuor facit uices in hunc modum primam post coi/
 tum cum recedere incipit luna quousque sit semiplena: tum ait accessum imminui
 ea proportione qua discedit a sole luna: ut cum uenit iam ad quadrangulum debi
 lissimi sint: secundam inde usque ad plenilunium: quo tempore gradatim inten/
 dūtur: ut ad summum perueniat: luna plena: tertiam a plenilunio donec iterum
 sit diuidua / decrecente supul accessu cum lumine: quartam inde ad coitum: Tum
 uero uehementiores subinde fieri accessus ita ut coheunte luna sint uehementissi/
 mi. Sed hoc nullam habere potest rationem: siquidem luminis hæc differentia (q̄
 ad propositum attinet) multum / paucum / lumen: crescens / & decrecēs. Si uel mul
 ta uel crescente luce sit accessus quarta fallitur obseruatio: si pauca uel decrecente
 secunda: Si multa sed decrecente fallitur tertia: Si pauca crescente fallitur prima.
 Verum quæcunque potius recipiatur harum traditionum patet nihil nos cogi no
 uam comminisci potestatem in luna præter motum & lucem: quare mare commo
 ueat / quando prodita omnes in accessibus maris recessibusque diuersitates: uel a
 motus diuersitate scandentis syderis uel declinantis: uel a lucis dampnis & incremē/
 tis euentissime causam habere possunt.

Caput XVI Galeni sententia de creticis diebus eos ad lunam referentis
 confutatur.

Risimos quos latine iudicatorios dixeris ad lunam referri tam falso q̄ super
 stitiose equidem nō dubito: quod latius est declarandum. Galenus auctor
 inter medicos istius opinionis / tertio libro de diebus creticis duplicis memi/
 nit lunaris influentia: quarum altera sit a sole cuius accipit luna lumen: altera a
 signis obliquioribus quæ motu proprio singulis mensibus permeat luna.
 Tum ponit ex sententia astrologorum quasique experientia comprobatur: in
 oppositis locis / atque quadrangulis magnas a luna commotiones excitari.

Aboasar

Cōtra Aboa

quod tā in habitudine eius ad solē: q̄ etiā ad signa nulla solis hita rōne: uerū eē con-
tendit: ad solem quoniam cum sit luna diuidua (sit autem ī quadrāgulis fere locis
a coitu) rurſusq; cum impletur: quod in oppositis locis est: aeris statum & tempe-
rates imutet. Ad signa per hunc modum / ut quicquid cōperit posita luna: uerbi
gracia: in tauro semper accidat in ea re mutatio: cum peruenerit luna deinceps ad
leonem / ad scorpionem / ad aquarium: quæ sunt loca tauro tetragona uel aduersa.
Confirmat hoc auctoritate ægyptiorum asseuerantium si in alicuius genitura arie /
te (quod pro exemplo sit) stellæ felices infederint / natum bene se habiturum quoti-
ens luna aut taurum / aut quadrata signa uel opposita permeauerit: contra male si
infelices. Hinc putat Galenus creticorum dierum causam fieri euidentissimā. sunt
enim præcipue cretici septimus & quartus decimus: peruenerit autem luna septima
die ad signum ab illo quartum: quod tenuit inchoante morbo: decima uero quartum
ta ad signum oppositum / cum septem & uiginti diebus & tertia fere diei parte / re-
stitutionem suam absoluat. Cum igitur luna in his locis quadrangulis. s. & aduer-
sis citet cōmotiōes / efficit per hos dies septimum. s. & quartum decimum: quibus
ad ea loca puenitur. ut morbi quoque tumultus excitetur. Ad salutem quidē ægri-
tudine prospera ad mortem perniciosa. Quoniam uero putauit Galenus cum
is diem uigintiimum creticum esse non uigintiimum primum quod credidit Archige-
nes elaborauit reddere rationem quomodo ipse quoque uigintiimus dies / septimus
esset. Et primum hoc nec absurda nec difficili probatione monstrauit. Nam cursus
quidem lunæ diebus septem & uiginti octo horis adiectis consumetur. Quod si in
quatuor ebdomodas partiaris erit ebdomoda quælibet ex diebus sex horis uiginti:
Quare ebdomade tres dies habebunt uiginti horarumque duodecim / quo circa uige-
simus primus dies hoc est ebdomadicus tertius in lunari cursu / partim ad uiginti-
mū diē naturalē p̄tī ad .xxi. p̄tinebit. Nā eius horæ .xii. uigintiū terminabūt. re-
liquæ p̄tīmū & uigintiū incohābunt. Atque ita fiet cretica commotio die uiginti-
mo proueniente luna ad secundum quadrangulum / in ebdomoda. s. tertia. Rur-
susque eandem non effugiet rationem / si ad uigintiū primam naturalem diem
differatur / quod in acutis solet ægri tudinibus euenire: sicut illud in diuturnioribus
horum ambitu quidem per pares: illarum per impares numeros discurrere. Hoc
postquā dixerat ipse Galenus quod deinde quasi proprium inuentum retulit apo-
nensis / nouum cōmentum excogitauit per quod non paria faceret cum Archigene
cretico influxu ad diem utranq; pertinente. Sed colligeretur uigintiū primam esse
creticam / uigintiū primam non esse. Sic igitur cōmentus est tempus quo ad so-
lis coitum luna redit dies uiginti nouē: horæ duodecim: qui fere uulgo mensis exi-
stimatur. Demamus dies q̄bō luna nō apparet obruta solis radiis: qm̄ tū uī pmu-
tandi inferiora nō habet: reliq; erūt dies uiginti sex. horarūq; .xii. Fere enim tres dies
occultur: atque hos dies quod est spacium lucentis lunæ diebus adiiciamus quibō
pagrat signa quos uiginti quatuor & horas uiginti cōputat: erit sūma dies quinquā-

ginta tres & horæ uiginti: quorum medietas dies uiginti sex & horæ uiginti duæ.
Hoc spacium cogitauit Galenus mensura non irrationabili positioni dierum creti-
corum: quod cum uideret dimidium solum dierum quibus luna cum permeat zo-
diacum / tum a sole illuminatur quasi tum bis in se lunaris influxus potestates cō-
plecteretur: & quæ. s. est a signis: & quæ a sole: quarum utraque fieri cōmotionem
in morbis esset uerissimile. Dictus hic postea numerus a posterioribus ex Galeni
auctoritate mensis medicinalis: sicut eum qui ex diebus uiginti nouem coniunctio-
nis: qui ex diebus uiginti sex / horisque duodecim manifestæ uisiōis: qui ex decima
septima & tertia diei parte peragratiōis mensē uocant. Ex hoc autem inuento
quod uolebat Galenus assequeretur aduersus Archigenem. Nam si totus mensis
dies .xxvi. horarūque .xxii. erunt hebdomoda huius mensis singulæ ex diebus sex ho-
risque decem: septem & dimidia parte horarū: quare medietas mēsis dies tredecim
& horæ undecim: septimæ igitur diei naturalis primæ horæ usque ad decimam sep-
timam / ad septimam quoque medicinalis mensis diem spectabunt: Proptereaque
erunt cretica: reliquum diei ad octauum medicinale diem pertinebit: decima
quarta dies naturalis undecim tantum habebit primas horas ex postremis de-
cimæ quartæ medicinalis: cuius antecedentes horæ tredecim cum decima ter-
tia die naturali computabuntur. Tertiam uero ebdomodam medicinale cum
sit ebdomoda quælibet dierum sex horarum decem & septem cum dimidia:
patet terminari in uiginti die naturali: tātum quatuor horis & dimidia parte ho-
ræ superexcrecentibus: quæ in uigintiimum primum referuntur. Atque ita confici-
tur quod Galenus imprimis optabat: & cuius gratia hoc totum cōmentum fabri-
catus est: ut dies uigintiū longe magis q̄ uigintiū prima ebdomoda consequen-
tiq; ratione cretica putaretur. Hunc sibi gratis laborē sumpsit Galenus. Neque enī
oportuit nam satis ex mora peragratiōis zodiaci dies uigintiū cretica defendeba-
tur: præsertim cum non neget ipse uigintiū quoque primam esse creticam: quin
& plerunque in acutis morbis: Neque uero nos ista rettulimus ut inter Archige-
nem Galenumque arbitraremur / præscriptum egredientes: sed ne cum referri dies
creticos ad lunam non posse demonstrauerimus siue receptam a sole / siue a signis
uirtutem in ea consideremus: putaret quispiam non plene satisfactum / quod mix-
tum quasi quendam influxum Galenus introduxisset: qui præcipue dies creticos
excitaret. Non enim hoc aut Galenus forsitan fecit / aut si fecit facere tamen ratio-
nabiliter potuit. Nā si cum illo dicamus lunam in quadratis loco alicui primordi-
ali signis & oppositis cōmotiones suscitare: rurſusque cū quadrangulis & oppositis
solis radius illuminatur: non possumus hos a luna euentus expectare præterquā
his temporibus / quibus altero illorum modorum se habet si de illis scilicet causis
euentus expectatur. Nam si utroque tempore parit tales effectus pro cuiusque
temporis habitu / & constellatione / credamus misceri utriusque constellationis
uirtutem in eo tempore quo nulla illarum constellationum inuenitur / non alio

Prima rō.

argumento/ q̄ q̄ tempus illud medietas sit sūmā utriusque temporis simul connumerati: nō scimus nos esse non sumus etiā inter & horestes. Quare si Galenus in ebdomodis istius sui mensis medicinalis & eius medietate/ uim istā excitatricem esse putat: nō autem in ebdomodis aut medietate mensis quo uel a sole luna illuminatur/ uel zodiaci signa percenſet/ inuehit nobis/ cū uis illa excogitati mensis ad astrologicos nullos influxus redigi possit/ hoc est nec ad q̄drata uel opposita signa nec ad quadrāgulares oppositasue lunæ cū sole figuratiōes. Nam seruari cōflariq; horū uirtutem in eo tpe quo ista nō sunt/ nimis ut dixi absurdū & cōmentitiū: nec qui defendere Galenū uoluerūt simulq; creticos dies lunæ cursib; coaptare promissis stare potuerunt: sed nunc quidem hoc: nūc illud tuentur: nunq̄ utrunq; simul: quærat enim cur quartadecima dies cretica sit/ ad lunæ cursus peragratiōisq; mēsem se recipient. Quoniā per eā diem ad opposita signa luna deueniat. Hæc ratio parti mensis medicinalis quadrat. Siquidem ebdomada eius secunda in diem. xiii. naturalem recedit: supersuntq; ex ea horæ. xi. tm̄ ad quartā decimā pertinētes. Est enim ut diximus ebdomada quælibet mensis Galeni die; sex/ horay; decem & septem cū dimidia: quare dies decimatertia plus cretica erit dicenda q̄ quartadecima: cū illa horas tredecim creticas: hæc tm̄ undecim habeat: hic ergo relicta uirtute mixtionis & factitii mensis/ ad peragrata zodiaci spacia confluent. Contra ut uigesimali diem creticū faciant mense Galeni nō peragratiōis utuntur. Sed & si quis ægrotet pridie q̄ luna coeat habeatq; diē septimā creticā: quomodo id erit ex influentia potestatis/ tam a sole receptæ/ q̄ a signis/ cū maximā partem eorū diēū sicuti non uiderit ita solari uirtute luna nos nō affecerit auctore ip̄o Galeno. Neesse igitur hic quoq; eos ad signa se cōuertere: quorū solus influxus ex quadrati uirtute creticam illi septimā diem fecerit. Mitto q̄ omnino factitius ille Galeni mēsis nec naturæ moneta percussus. ita enī excuditur quasi tres dies luna semper sole obtegatur. Sed & mane quādoq; cōspicitur priusq̄ sol exoriatur: & uespere eius diei nouaculati facie: quod & experientia indicat & testatur Alphraganus: tm̄ de spacio quoq; lunaris motus ita determinat: quasi semper eodem passu moueretur: non autem uelociore interdum. interdum tardiore: quod in astronomicis supputationibus demonstratur. Habeat igitur suum sibi Galenus mensem quem ne nobis importunius ingerat concedamus illis quos mauult dies esse creticos Archigenon repudiantes: eos ego nullis lunæ cursibus regi firmiter assero. Siue acceptam a sole/ siue a signis uirtutē æstimemus: nā ea quidem quæ a sole solida & naturalis (ut declarauimus) sed ad eam cretici dies pertinere nō possunt/ nisi nos morbi semper in nouilunio aggredierentur: alioquin nec diei septimæ luna dimidia: nec quartadecimæ plena respōdebit: in quib; quadrangulis & aduersa solis cōfiguratio ciet hūores. Restat ea quæ a signis. Hæc uero cū nulla est/ ut sequentia declarabunt: tm̄ si qua foret ad creticos dies nullo modo spectabit id quod ip̄i dicunt. Nā si argumentātur ab experientia die septima sit cōmotio. Rursusq; quartadecima & per hos dies i quadratis ē signis luna uel in oppositis ex hac igitur signorū permutatione illæ sequuntur cōmotiōes.

Secūda rō.

Tertia rō

Nos cōtra sic: die septima sit cōmotio rursusq; q̄rtadecima: nec p̄ hos dies plerūq; Reflexio ar / uel in quadratis est luna locis uel oppositis. Nō igitur de hac signorū permutatione gumenti cōmotio illa suscitatur: utra pars ueriorib; nitatur assumptionib; nemini dubiū: cuius lunares motus penitus nō ignoti. Nā cū inferiora permeās epicycli uelocius luna fertur/ sexta die ad quadrata signa pertingit: & decimatertia interdū ad opposita. Cū uero superiora tardius circumfertur/ nō priusq̄ die octaua uel nona quadrangulū sit loco. Quod si respondeāt ob hanc cām interdū illas quoq; dies creticas fieri: aliquid dicerent si cū lunæ cursus est tardus: tūc octaua uel nona die cōmouerentur humores. Cū uero uelox sexta: cū medio quodā modo se haberet septima. Verum non hoc obseruatio docet: sed usu frequēter euenit ut luna quidē pigriore septima det iudiciū interdū & sexta: cōcitatiore uero differatur cōmotiōes ad octauā & nonam: qd̄ aduertentes plurimi medicorū pernegarūt hūc ordinē in morbis a natura seruati/ a lunariū cursib; depēdere: Nec q̄ aliter prodiderunt quicq; induxit q̄ uel amor astrologicarū rez; uel auctoritas Galeni. Quæ tamē in hac re quantū habent pōderis mox dicemus. Fallo autē quidam ex neotericis hæc quoq; Auicennā & Fallo opionē Hippocratē opinatos tradūt. Nā Hippocrates quidē nulq̄ super hoc uerbū. Sed Galenia scribi hunc potius ordinē rettulisse nixus ad nūeros quos libēter obseruare natura soleat Hyp. & Auicenna. id quod Celsus Asclepiadesq; notarūt/ Auicenna cū meminisset opinionis referētis Celsus. hæc ad lunā: multa inquit in his dictis ambiguitas. Tū quæstionē reiecit: ut cuius Asclepiades. p̄scrutatio ad medicū nō spectaret: qn̄ illi potius eēt impedimento. Valeat igitur Galeni auctoritas apud nos ubi decemitur q̄ dies cretici sint/ quoq; pacto tractandus Qualis Gal. æger/ cū uel apparent uel p̄uidetur. Nā hoc medici officii i qua p̄fessione p̄celen/ in lris q̄bulq; tem Galenū uereq; diuinū cū doctorū cōsensu p̄bamus: & admiramur. At cū cau/ i reb; eidē sit credendum sa iuestigatur eorū die; q̄ altioris hoc opus philosophiæ/ nō modo p̄iudiciū: sed nec credendum maioris testimonii loco sentētia fuerit Galeni. Quādo qd̄ Moyses ægyptius & Auicenna Moses cenna/ magni uiri: magniq; in medicina Galeni fautores tradūt/ plus ramis sciarū Auicenna reliq; q̄ radicib; iest. Sanē ridet a dialecticis figura eius q̄ta syllogismorū/ & i philosophia tā sape p̄terretur & ualidissimas nō p̄sentit rōnes ut philosophicū in eo iudiciū desideretur a multis. Nō pōt intelligere/ quonā pacto supstite aia & imortali cesset ab ope: cerebro tamē nō dissoluto/ fatigatūq; a se ait hac q̄one platonium quendā: quasi naue soluta supstes nauta nō cesset a nauigatiōe. Nec intelligit qd̄ a philosophis demonstratur. uniuersales rez; notionēs ab intellectu tm̄ nostro cōp̄hendi/ nec a brutorū etiā ingenio: in tēporis cognitione qd̄ hælitet nō est temporis huius narrare. Neque. n. hic de Galeni philosophia/ tm̄ hæc delibauimus quo Moyses & Auicennæ iudiciū super eo cōfirmaremus: simulq; cauētur ne cui illius auctoritas imponeret in accipienda superstitione. Nam i hac ip̄a de qua agitur astrologia parum illum peritū/ lunaris motus supputatio docet. Nec eum defendit aliter Apponensis q̄ q̄ eius ætate nōdum cælestium motuum ratio ad liquidum fuerat explorata. Sit igitur illa fides in medicina quanta maxime esse potest: quod ad doctrinas alias attinet cautius agendum cū homine meminerimus. Examinādūq;

diligentius quæ tradiderit / an experientia / an rationi / an sententiis consonent alio / rum. Et quidem quæ de creticis prodidit diebus ea paræ rebus ipsis consentire pba / uimus: eadem nec rationis habere colorem palam fiet insipientibus. Nam quæ ra / tio lunam cum ad signum ab eo loco quartum peruenit uel septimum i quo fue / rit inuadente morbo suscitare in humoribus agitatione? Galenus negat rationem / se dicturum: sed ægyptiorum p̄tendit auctoritatem: nos illi sextum suū de simpli / cibus medicinis librum ad memoriā reuocabimus: In quo delirii notat ægyptios: / quorū quoque cur apud nos uacillet auctoritas postremis duobus libris inotescet. / Nunc illud dixerimus obseruari per hos lunæ cursus corporum mutationes fide / ter ab ægyptiis non potuisse quibus non erant lunæ cursus fideliter comperti: Pri / mus enim Hypparcus in Rhodo insula certius illos obseruauit / licet non attigerit / tam ueritatem cui propius accessit deinde Ptolemæus: quæ hyspanorum rursum / astronomorū deyderiū nō impleuerit: Neoterici rationē excogitarunt nō modo nō / consentientem ueritati / sed nec positioni quā tuetur: nec Galeni dictis quæ sequū / tur. Est autem huiusmodi: Signa quadrata uel opposita contrarias habent qualita / tes: Quadrata uel utraq; uel agentes saltem: ut aries qdē a cancro dissidet utraq; / qualitate quando aries signum calidū & siccū: cancer humidū & frigidū: taurus a / leone nō utraq;: nam sicco conueniunt: sed agēte qualitate discordat / frigidū tau / ro / calido leone. Discordant item signa opposita semper altera qualitate saltem: tū / decantatum dicunt ab astrologis quadrangulis & dyamtras radiatōes contrarias / esse atque pugnant: his positis ita colligunt / cū peruenerit luna ad loca illis quæ / tenuit inuadente morbo inimica / consequi ut inter morbum atque naturam pu / gna exoriatur: At nos suppositis quæ dicunt ita eos alloquemur: cur creticos dies / luna faciat hanc esse putatis causam: quoniam si in tauro / uerbi gratia / fuit cū na / turam morbus occupauit / debet cum ad locum contrarium uenerit contrarium ef / fectum facere faciet: igitur ut natura contra morbū assurgat: unde pugna & indi / ciū ad alterutrā partem uictoriæ declinat: erit aut in loco contrario cum peruene / rit ad leonem uel ad scorpionem: sed ad leonem die septimo ueniet: ad scorpionē quar / to decimo. Per hos igitur dies bellicum canet morbo atque naturæ. Sed cur nō idē / faciet die tertia ueniens ad geminos plus a tauro leone discrepantes? Cur non duo / decima aut decimatertia ueniens ad libram / cum qua rursus taurus minus consen / tit q̄ cum scorpione? Cur non decima quinta subiens sagittarium dissidentē a tau / ro / sicut scorpis dissidet atque leo? Scio quid respondebunt / nō esse iter hæc signa / aspectus colligationem. sed non alio aduci ego eos uolebam: non ut istā aspectuū / rationem nullam esse obicerem quod libro sexto sumus facturi. Sed ut ostendere / mus etiam si sit aliqua / nō tamen deseruire propositæ quæstioni. Nam illa quidem / inter duos planetas obseruatur: quorum radios non putant ad complendum eum / posse conuenire / siue concordent siue discordent: nisi talibus inuicem sibi interual / lis configurentur / exagono / trigono / quadrangulati / atque diametro. At uero hic lu / nam planetis aliis non configuramus: sed id solum aduertimus ut ad locum con /

trarium deferatur illi quem prius occupabat. Quæ autem politam stellam in ge / minis stellæ positæ in tauro negabunt astrologi per aspectum colligari: non tamen / hunc locum esse illi contrarium denegabunt. Quod si facit effectum primo contra / rium luna quia ad locum contrariæ deuenit qualitatis: cur si in signo frigidū & sic / co morbum excitauit / in calidis humidisque collocata naturam aduersus morbum / non excitauit: siue illud signum sextum siue secundum / siue alio numero quē ma / lueris computetur? Ridiculum hoc omnino / nec quod ab homine dici possit uerita / tem potius spectante q̄ defendente positionem. Quod si contendant in his aspecti / bus uim consistere: debent ex consequenti illud quoque concedere / lunam cum ad / trigona signa peruenerit morbum confirmaturam: quoniam sicut quadrata signa / discordant / ita trigona concordant. Cur igitur si trigona signa suscitant naturam / ex contraria qualitate ad signum ægritudinis / eadem ratione trigona ex concordi / morbum non excitabūt? Adde q̄ cum luna undecima die fere deferatur erit unde / cima noxia statuenda: quæ tamen a medicis inter salutes creticas numeratur. / Denique erit manifestissimum consideranti traditas creticorum dierum obserua / tiones a medicis ex lunæ motu rationem habere non posse: nam malas quidem cō / motiones his fieri diebus dicunt: sexta: octaua: duodecima: decima: decima sexta. / decima octaua. Reddant horum rationem ex luna si possunt: nam sexta quidem / & octaua sapius fieri bonas conueniret ut dicebamus / proueniēte per hos dies ad / tetragona luna. Sed cur non male decima uel duodecima: quibus non sit luna in / locis aspectu aliquo cum ægritudinis signo colligatis? Cur salutaribus anumeran / tur decima septima / atque trigelima? Sed & quæ ratio penes lunam quæ ternos / quosq; dies uim habere citra uigelimū: ultra uigelimū septenos nō quaternos / ut uigelimū septimum: trigelimū quartum: & quadragemū primum / quē / cum excesseris / uigelimi cretici inueniantur: ut sexagemus & octuagemus tum / centesimus ac uigelimus: cur inde circuitum mensium & annorum: quæ omnia / sicuti non habent a luna causam ita nec habere possunt a sole / nec ab alia quæ cō / stellatione: cū non ille statis diebus statæ quoq; uel similes / uel concordēs inueni / antur: sed uariant mirum in modum. nec ordinem ullum seruant qui possit huic / ordini respondere in morborum commotionibus a natura maxima ex parte custo / dita / ut demirari liceat apponens qui malitiam sextæ diei quam Galenus com / parat tyrāno / sicut septimam regi redigi ait posse / ad hoc q̄ luna cursu uelociori ue / niat ad tetragonum: sui nimis imemor qui fieri salutes in septima die ægrotatio / nes dixerat ob quadrati naturam: quæ .i. morbi signo aduersaretur. Quomodo igitur / tur nunc ex quadrato quoq; malitiæ sexte reddit rationem? Patet igitur hæc omnia / causas habere alias: sed sefellit eos q̄ in septima die & quartadecima uidebatur cō / uenire: quæ nec ibi ut diximus conuenit. Sed hūc per septenarios progressum / uideamus alibi quoq; in naturæ operibus obseruatum / ubi nulla suspicio de lunæ mo / tu uel solis: ut i ipsis quoque morborum periculis: cum sicuti septimo die acute ita

Vide puden / dum errorem / Petri Appon. / cōciliatoris.

Processus na / turæ p̄ septē / narios

Auicenna diuturnæ: ut scribit Auicenna: saepe septimo mense: septimo año: quartodecimo: uigesimo primo: solent terminari. Nec probo tamē qui superstitiose numeros hic obseruant: sed ita naturæ dico cursus impleri plerunq; in rebus: non ob cōstellatiōes ad hæc tempora comparētes (neque enim reperiuntur) sed ob occultam proprietatem cōditionemq; rer; illar; quibus ita plerunq; usu uenit. Sic enī natura cōparatū uidemus: ut quod scribit ipse Galenus per dies impares acuti morbi moueantur. Qui uero lentiores diurnioresque per pares. Redige hæc ad lunā: redige ad solem stellaque si potes? Cur igitur cōmotionem septima dies in acutis morbis ad tetragona signa per quæ luna feratur referamus? cū nec illud præsertim sit perpetuum: sed & quidam ex iunioribus contra Galeni aliorūque opinionē ad lunam confugiētiū hoc loquuntur. Siquis luna posita in ariete: decumbat creticā habere diem octauam debet: quare tunc ad cancrū quadratum luna deueniat. Respondentque ita quidē fieri debere habita ratione motus lunaris: sed in septima fieri cōmotionē ppter naturam morbi qui acutus cum est: per ipares mouetur usq; ad diem quartumdecimum. Postremo quæ de creticis diebus uere sunt obseruata a medicina: nō solum res astrologica firmat: sed i firmat: ut sit maximo argumēto corpor; affectiones a causis non dependere quas astrologi introducunt. Nam si status in his diebus ordo nō esset: sed nūc hæc qdem: nūc illa cretica: rursumq; inter creticas alia alio tempore noxia/salutaris iueniretur: nulla nos ad iuestigandū cām admiratio sulcicaret sola materiæ diuersitate mutabili nobis satisfaciēte: sed cū certi dies nō semp plerunq; tam cretici: & qdā plerūq; ad uitā: quidā ad mortē: uidetur hic ordo causā desiderare certā raroq; mutabilē. Galenus hinc cōsequi in cælestibus esse causam quæ sunt corpora rato stabiliq; ordine se mouētia: quare possunt effectū ratum stabilēq; producere. Mihi contra uidetur hinc patere de cælestibus cām huiusmodi etiā nō posse: quoniā si inde esset alia alii cretici forent. nec q; apparet i eis ordo seruaretur. Nam si luna marti soliuē iungeretur citaret i fluxus cōmotionem: si saturno tardaret. Sed & coitus luminarium diē morbi p;ime antecedēs forent inspiciendus: tūq; si dominus eius loci in quo coisset orientē teneret: cito fieret cōmotio: sero si occidentem: sed & sydera recto motu pcedentia uel i mobilibus signis posita uelocius: cōtra uel retrocedentia uel i fixis locata tardius morbo naturæq; bellicū canerent: quæ nec cuiq; agrotanti: quāq; hisdem cōstellationibus similiter cōuenirēt: sed aliter aliis pro genituræ ipsor; cōditione. Mitto figuram cuius angulos obseruandos præcipit Ptolemæus scelicibus/an in scelicibus radiis deriuentur: ut inde de morbo prænunciemus: quod quidem ignorantissimi credūt ad creticos dies pertinere. Quæ si omnia medici ab astrologis haberent: nō plerunq; quos uoluit ars medica: sed alias alii forent cretici dies: Nec illud esset statum: ut sexta dies tyranna crudulitate perimeret: septima regia benignitate liberaret. Sed & constellationibus noxiis septima: & salutaribus etiā sexta numeraretur. Quod si eueniat interdum non a cælo esse dici debet ubi causam quærunt: eius quod cum

Galenus:
Dies creticos
si fiat a cælo
non esse imutabiles.

ordine: & fere semper contingit: si i materia potius redigi debet particularemque aliquam laborantis hominis proprietatem.

Caput XVII Periodos humor; ad syderum motus nō esse referendos.

Ed nec periodos humorum in febribus credat quispiā ad syderum motus referendos: uti gratia exempli bilis atra diebus duobus cesset: quarto suscitetur quoniam sub saturno sit cuius motus aliis tardior. Nam qua rōne sanguis ad Iouem relatus ab astrologis iugiter putrescit nulla pausa: cum non iuppiter tamen tamen omniū uelocissimus: quin potius si tempus restitutionis extimet omnium tardissimus post saturnū. Cur item motus rubræ bilis a criptus marti: paulo segnior atræ motu: cessat enī sex horis minus: cū ille horis ccto & quadraginta: ipse sex & triginta sopiatur: multo aut saturno uelocior stella martis. Præterea decretum est astrologor; opera stellar; tardi motus quo tardiora sunt eo magis eē diuturna cū igitur si pituite motus citius redit q; rubræ bilis: nam ille post sex horas: hic post sex atque triginta: quoniam luna motus excitans pituitam uelocior motu martis coleram excitante. Cur in quā si hoc ue; nō diuturnius afficit agitatio colere q; pituitæ: seu illa horis tantum duodeci: hinc autē decē & octo. Debent enim (si stamus in præceptis astrologorum) diuturniora esse opera martis q; lunæ: siquidē huius uelociora q; illius. Quod si rursus hos omnes periodos ad lunam solam uolumus referre: ut pote prædominantem in omnes hūores hæsitabit nihil minus astrologica ratio cui nititur. Nam pituita inquitur quoniam lunæ aquæq; cognatione aquarum fere motum imitatur ille fluunt & refluunt mora media intercidente: sed exigua/qualis inter rectos motus necessario cadit. Sic pituita sex tantum horas integras relinquit. Verum potuit sanguini magis hæc conuenire: cuius sicut aquæ continuus æstus inuenitur in qua morula accessum dirimens a recessu nō bene sex horarum respondet interuallo: quo totus ipse uel fluxus agitur uel refluxus. At in sanguine maior poterit esse similitudo cuius motū intercipi in sensibilibus morulis ipsi nō pernegant assertores huius opinionis. Sed reliqua prosequamur. Atra inquitur bilis quoniam a natura plurimū aquæ discordat: ita contrario pituitæ mō mouetur: plurimum. s. cessans ad diem usq; duorum integritatē. Sed mihi quidem uidetur plus aquam habere cū terra communiōis q; cum igne siue locum aduertat siue qualitatem siue motum: quibus nulla alia potest conditio præponderare. Erit igitur idem iudicium de humoribus ad elementa relatis: ut magis a pituite motu diuersus esse debeat motus rubræ q; atræ bilis. Verum nec illustrium ueterumq; medicorum quisquam ad has causas circuitum febrium retulit. Primus hoc tentauit Petrus Apponensis homo congerere plura natus q; digerere: quē quidē idocctio res ubi nugatur magis ibi soliti impensius admirari.

Caput XVIII. Infelicitatem octimestris partus saturno non esse ascribendam.

Um tractamus hanc uenit in mentē solere astrologos infelicitatem octime
 d stris partus ascribere saturno: de quo dicēdū hoc loco: sed breuiter ē: ne nō
 redarguta uideatur nos cogere: ut uel inuiti concedamus hostilissimoz sy/
 derū radiis nos apprehendi. Quod ut uolens concedo: ita non illud uolens ideo ap/
 prehendi nos ab illis ut teneamur: quippe illabi de cælo ita lentiam ut non putem
 ab eo noxium quicquam prouenire. Sūma igitur hęc est: fallūt astrologi si cre/
 dunt ideo natos octauo mense non uiuere: quia singulis uteri gerendi mensibz / sin/
 guli planetæ præfint. & ppter ea qui primo / idem octauo mensi saturnus domine/
 tur / planeta frigidus & liccus hoc est qualitibz uitæ contrarius. primū enim & il/
 læ per manus traditæ planetæ dominandi uices rationē non habēt: ut alibi suo lo/
 co dicitur: & q̄ octimestris partus non uiuat omnino rationem aliam habet.

Sunt qui opinentur foetum septimo mense conari ut egrediatur / & in conatu ledi:
 qui si octauo exit: ut pote nondum restitutum sue incolumitati / uiuacem esse non
 solere: sed Hippocrati potius accedo qui tractatu quem scribit de octimestri par/
 tu. causam cur plerunq; nō uiuat / hanc esse ait q̄ eo mense difficilis sit uteri gesta/
 tio. Tunc enim grauius se habere pregnantēs: & in matrice nescio quæ pati graua
 & incomoda: & si pariant duplici labore oppressas & partus & ægritudinis / infirmis/
 simas fieri: unde necessario ipse quoq; foetus imbecillior factus / raro diu uiuat. At/
 testatur huic sententiæ q̄ si quæ inueniūtur uegetiores ualidioresque foeminae solēt
 octauo etiam mense parere uicturos quales in hispania inueniri scribit Auicēna &
 Aristoteles in ægypto. Verba ipsa Hippocratis super hac re græca subiici: ne quo/
 niam liber hic uulgo nō habetur fictum crederetur a nobis περι οκτα μηνιου
 γενεσις φημι: & quæ sequuntur.

Caput XIX Cur nautæ / medici / agricolæ / uera sapius prædicāt q̄ astrologi.
 Ria fere erant in illa secunda astrologorum ratiocinatione obiectamenta:
 t primum a mutationibz inferiorum ex solis lunæq; cursibz: unde colligebāt:
 & actionem in nos syderum aliorum: & mutationem rerum aliarum ab il/
 lis esse coniectandam. Secundum testimonio bonarum artium medicinæ / agricul/
 turæ / nauigatoria: que suis operibus astrologicas adhibent obseruationes. Et horū

ita utrūq; reieciimus ut hisdem tellis eos repungeremus / ostendentes ut pauloate
 dicebamus: ex operibz solis & lunæ: & ex illarū artium obseruationibz / potius colli/
 gi qd̄ negāt: q̄ affirmāt. Restat tertiu q̄ ab earundē artificū uulgi ipius prædictio/
 nibz sumebatur: quasi nimis essemus iniqui: qui nullam futuroz præcognitionem
 concederemus astrologis totius cæli peritis q̄ rudia magisteria: & de populo quiuis
 interdum ēt assequat: ita multa de pluuiis / de ægritudibz / de peccoribz / de anona
 quotidie prædici uulgo cū euentus fide uidemus. Cur nō igitur iquunt q̄ caelestes ca/
 uas exploratius norunt: & illa rectius: & alia poterunt secretiora prædicere: hoc est
 q̄ in præsentia nobis diluendum est: imo ut consueuimus reiiciendum i eos quod
 aperte nullo negotio breuiter expediemus. Nā si uera prædicuntur ab illis nulla ha/
 bita tamen ratione præceptorum astrologia: quis non dixerit aut leuem esse conie/
 cturam: esse illa quæ omittunt / quæ ignorant: non necessaria: sed superflua: nō se/
 cretiora / sed falsiora: non dogmata / sed figmenta. At falluntur aliquando inq; Pto/
 lemæus qui astrologica nesciunt: quid q̄ astrologi sapius. Cōficitur igitur ut astro/
 logi minus astrologica teneant: q̄ qui astrologi non sunt. Neque enim potest hoc
 denegari / magis ad fidem respondere quæ dicunt medici de ægris: agricolæ de anō/
 na: nautici de tempestatibz: pastores de pecoribus: q̄ quæ de hisdem rebus ab astro/
 logis prædicuntur. Ratio statim in promptu est: quandoquidem astrologus signa
 respicit quæ non sunt signa: causas speculatur quæ non sunt causæ: ppter ea fallitur
 Respicit enim caelestem dispositionem quæ causa tantū uniuersalis non efficit ua/
 rietatem inferiorum / nisi pro materia conditione causarū que efficientium inferio/
 rum. Tamen nec caelestis illa dispo: sitio quam respicit: sed ficta ab eo in cælo dispo/
 sitio per uanissimas regulas & cōmentitias: non natura / sed arbitrio cōstans astro/
 logorum: siquidem ut demonstrabimus / non hominum ille pater & deorum deus
 in cælo fecit imagines / signa / partes / antilia / dodecathemoria / domus / & huiusmo/
 di / alia quibus utuntur: Sed in cælo mentitus hęc est hominum deceptor / & deorū
 infamator astrologus. Propterea q; nihil mirum si nullā rem futuram certa ratione
 prænoscere ista ars potest. Artifices autem quos memorauimus ueris & naturalibz
 propriisq; ac proximis causis indicibz nituntur: & ideo raro excidunt a ueritate.
 sed ueris presentionibus futurorum: & fidem suis methodis faciunt: & cum prouē/
 tu bonaque foelicitate suas artes exercent: Lege libros pronosticorum Hippocratis } Hypo.
 nūquā illum inuenies ægri statum futurum inter sydera querere: ut qui sciret hęc
 magis ex lotio queri q̄ ex astro & de pulsu uenarum / q̄ de motu spherarū certius
 præcognosci. Periti gubernatores non ex ioue / saturno / uenere / marte / mercurio / p /
 uident tempestates: sed de nube: de uentis: de omni aeris conditione: atque eorum
 hęc solers disciplina expimētis ubiq; cōfirmata: de spiraculo tenuissimi flatus: de nu/
 becula uix conspicua tempestatē itelligit iminentē / cuius nullū prælagium / nullum
 signum adhuc patebat oculis aliorum. Nec solum uenturam intelligant: sed qua
 parte futuræ ut exciretur: quomodo declinari: quō superari possit ad quæ sapia oīs

astrologorum profus caligabit. Sic pastores agricolæ: & ipm sæpe uulgi ineruditum / statum aeris præcognoscunt: nō a stellis sed ab aeris ipsius dispōne: atq; his quæ i sublimi ipressiōib; fiunt. quare raro fallunt: aerem .i. ex aere: sicut medici ægrum ex agro præiudicantes: hoc est ex propriis principiis: nō quod faciunt astrologi ex remotis & cōmunibus uniuersalibus: imo / quod peius ē / fictis / imaginariis fabulosis. Quare nemo putet futurā agricolationem meliorem / medicinā efficaciorē / nauigationē tutiorē: si tractentur hæc ab hominibus astrologica percallentibus & obseruantibus. Quin hæc potius tabes & abolitio foret illarum artium: dum a certis regulis ad incertas: a ueris ad cōmentitias euocarētur: & permixtionē fallorū dogmatum / omnis iam comperti experimenti soliditas / ueritasq; labelactaretur. id quod nōdum rationibus intellectis quibus astrologiæ uanitas inotescit / ex eo plura deri satis potest / quod inter initia operis diximus: lūmos earum artium magistros & in illis tractandis apprimē scēlices / non modo adhibuisse suis operibus astrologi cas obseruationes: sed eas uel contempnissē / uel etiam confutasse. Columella quem alibi quoq; citauit ille rei rusticæ scriptor exactissimus / quo loco traditurus ē pcepta temporum obseruandorum / meminit suæ lucubrationis aduersus astrologos: & uera inquit hæc quæ nos pingui minerua tractauimus: falsa uero quæ imprudētissime chaldei pollicentur: alibi quoq; a nobis confutata: quare colligenti sic Ptolemæo multa præuidet de statu aeris agricolatores: igitur nos plura certioraq; quanto illis cælestium rerum cognitione præstamus: negabit Columella esse in consecutione ueritatem: quoniam .i. hoc astrologicum sapere quo agricolis præstant / non est sapere / sed desipere: hoc est non plura q̄ illi sciunt: sed plura fingunt magnitudine rerum circa quæ mentiuntur professionis ludibrium prætegentes: quam indubie cum aliis honestissimo loco uita recepisset / si tam bonas artes / tam necessarias: agricolationem: medicinam: nauigationem redderet meliores: sed deprehensa sapiens uanitas & fallacia a prudentissimis legum latoribus / eos coegit ut seuerissimis interdictionibus illam ciuitatibus eliminarent: ut primo libro declaratum a nobis ne simul & bonas & mentes & artes: occultissimis suis uenenis inficeret: quæ quātum ab gregariis his quas dictabamus artibus in futurorum presensione uincatur: uel hinc innotescat: q̄ inter nauticos & agricolas / & pastores / de eorum pronosticis mire conuenit: inter astrologos nihil: adeo ut nihil dubitet Aboasar iter capere nō petasatus: quo die Ptol. aquarum eluuiem denunciauerit.

Caput XX Non omnia que ab astrologis p̄dicuntur de primis qualitatibus dependere.

Xcutere iam uolumus quæ de primis possint qualitatibus dependere: quoniam id tertia astrologorum ratio exposcere uidebatur: & Ptol. nō alia uia quæcūq; fuit fieri pbat a syderibus qd' apotelesmatici eius libri declarant: & astrologi oēs huc se semp recipiunt quotiens aut nihil supstitiose dici a se defendūt quodq; per naturæ uestigia non procedat: aut nihil rursus cuius reddi manifesta

Columella.

ratio non possit. Fere enim ad has confugiunt qualitates quotiens cur hæc iuppiter / illa saturnus: alia alius faciat planetas: interrogant: in quo illos & sibi & ueritati parum consona loqui parte operis ea mōstrabitur qua rōnes astrologici dogmatis refellūt / frustra uero pfugiū hoc illos sibi parare p̄ter ea quæ diximus / multa quoq; declarant: Inter quæ illud primum occurrit / futurum ut in fati sortitione plus anni tempus faciat quo quis natus: q̄ quæuis alia diuersitas constellationis / siquidem plus quoque facit ad intentionem remissionemque primarum qualitatū: q̄ quæuis alia uel positio syderum / uel mixtura radiorum: A deo semper æstiuus dies hybernus calidiores / etiā si quantū uis æstate rigeat / torpeatque saturnus. Cōtra semper æstiuus hybernus frigidiores etiam cum ardet mars medioque furit flammatus olympo. Quod si fati differētia oritur frigore & calore siccitate & humiditate plus minusque uigentibus. Sequitur omnino damnatos etiam semper frigidus lato quicunque nati hyeme fuerint / præ his qui nati fuerint per æstatem / præsertim si (quod illis est necessario defendendum) plus hanc aeris sic affecti cælitus qualitatem q̄ se / minis & materiæ proximæ conditionem sequuntur. Præterea si tueretur hoc Ptolemæus quod est illi pro fundo naturalis astrologiæ / ut per primas qualitates reliqua faciant radii planetarum: non debet in hominum genituris aut mores aut fortunam aliunde uaticinari / q̄ ex ea constellatione quæ corporis habitum facit atq; demonstrat: quando hinc omnia consequantur. Et pariter in uniuersalibus uaticiniis una erit res inspicienda / quis futurus aeris status: hoc inspecto reliqua patefient. Siquidem pro caloris & frigoris / pro siccitatis humiditatisque modo cætera disponuntur. At non ita uel alii uel ipse Ptolemæus / cum sæpe quæ de moribus in priuata genesi: quæ de fortuitis casibus dicunt / minime corporis temperamēto respondent ea rōne qua solent ad hos cetera referri. Nec quæ de tempestatibus anni totius his congruent: quæ de moribus / de pestilentia / de annonâ / de bellis pronunciantur: quare .i. a diuersissimis ista constellationibus inuestigant: quod legenti tum astrologicos libros: tum astrologorum uaticinia haud difficile constabit. Non igitur suæ superstitioni faciem hanc prætendāt honestamentumque methodi naturalis: ut eatenus se subiicere res humanas syderibus dicant: quatenus aeris corporisq; dispositio in qualitatibus primis a cælo dependet. Nam hoc quidem ingrediens artem asserentque eam quasi possibilem dixit Ptolemæus: sed in processu explicatūq; dogmatum nec obseruauit / nec potuit saluis professionis iuribus obseruare. Alioquin quod dicebam paucis constaret astrologia: cui tantum de aeris dispositione & habitu corporum foret dicendum. Reliqua ex his paucissimis datis regulis quis e medio sibi coniectaret. Sed & innumera sunt i Ptolemæi libris & aliorum quæ de materiæ qualitatibus primis originem ducere nullo modo possunt.

Caput XXI Nec noxas elementorū: nec dāna nōs corporū esse a cælo.

X his quæ mō diximus illud facile reuocari pōt qd' tertio loco ad astrologiæ asseritionē supra i mediū assererat: Nā cum dicitur si mutatioes aeris a syderibus:

Prima ratio.

Secunda ratio.

igitur & pestilentia cataclismi / & exustiones / & caritas anona . Negamus : neque enim sequitur : immo hæc qui dicit : quid sit cælum ignorat : nam quid aliud ipsum in natura tota corporea / quæ in particulari quolibet corpore ipsa uis continens totum ne diffuset / ne dissoluatur . Quod cor in animali fons uirtutis illius / qua seruatur integritas ordoque mixtura / & membrorum inuadentium iniuria propulsatur : sciat igitur quæ excessus elementorum unde incendia & cathaclismus contingit : Vnde caritas morbi ac pestilentia / cælo refert accepta : non aliter errare / quæ qui nostri corporis morbos / uicia / causationes / in ipsam regentem corpus naturæ refert potestatem cuius est illa curare / non facere / sopire non excitare . Quæ si sunt uera patet aliud . Item esse qualitates primas / aliud qualitatum primarum recessus & detrimenta cælitus fieri . nisi negemus aliud esse iura & magistratus omnes ciuitatis / aliud quod in illis delinquitur opere boni principis originem trahere . Vt igitur philosophus de derit quicquid est in elementis ordinarium & naturale auctorem habere cælum : nescio tamen qua ratione sit concessurus etiam inde esse quæ deficient / quæ nature præscripto & legibus uariant / cum sit potius illud philosophorum dogma quæ elementa maneat intra fines / & suo iure contenta negocium mundo non faceant a cælesti esse natura regente & moderante fluxibilem & erraticum numerum rerum corruptibilem . Sed iniquitas quando mihi concesseris alias stellas facere frigiditatem / alias caliditatem : nonne sequitur illud : Vt frigidis stellis prædominantibus / elementa frigida inualeant : calidis calida . Quod si dicitur non eueniat etiam : ut concursu magno frigidarum constellationum frigiditas ita aquarum exuberet : ut eluuiouibus terra mergatur . Contra calidis ualde potentibus / fiant exustiones . Facilis responsio nec una tantum primum de dominatu planetarum atque signorum quæ sinit astrologi : ut falsa sint postea demonstrabitur . Quid inquam ita planeta quisque imperabit cælo : ut in hoc mundo prodigiosa producat præsertim mala : Cum cæli opus ex omnium luminum conspiratione dissonet : ita tota illa superior semper temperatur armonia : ut sicut in ipsa omnia consonant : ita per eam nihil dissonet unquam in inferiori mundo : in quo quotiens in concinnum asperum / discors auditur / ad tactum cæli ne referatur : sed ad quatuor istas cordas citharæ sublunaris quæ de inordinata materia : impuraque contacta cælesti plectro ad numerum illas semper concordiamque mouente / contumaces interdum inueniuntur . Post hæc subtilius considerandum est : si præfecta uariis elementis uaria sydera sunt : ideo esse præfecta ut perficiantur elementa ipsa . Quare erit quodlibet elementum tacto perfectius : quanto præfecta stella fuerit potentior : quæ si perfectio partium perfectioni totius non repugnat : imo cum toto partes labefactantur : non pertinebit ad elementum perfectionem : ut natura transgrediens ordinem occupet cætera . Sed tunc erit perfectum cum ab ordine cursuque naturæ nihil deflexerit : a quo certe deflectere tantum potest excedendo quæ deficiendo . Quo circa si præfectus igni mars / quandoquæ in subiecta qualitate fieri nihil conuenit a stella : quod ordini bono naturæque legibus non consentiat : non

Obiectio.

Prima responsio.

Secunda.

Tertia.

minus compescere tumultuantem / quæ suscitare torpentem cælestis præfectura officium fuerit . Potest igitur id concedi ut sint quatuor primæ qualitates a cælo : nec tamen horum delicta / transgressiones / tumultus a cælo sint : sed a materia motibus inordinatis / cælestis disciplina legibus usquequaque non obsequentis : Vt propterea credam nec Platonem / nec Aristotelem in Timeo : uel in Meteoris istas elementorum tyrannides temporarias / ad constellationum uim ullam unquam rettulisse . Constat autem & dictis non modo noxas elementorum : sed & eadem ratione damna corporum nostrorum / cæterorumque animantium in cælo causas non habere . Quod quidem & potissimum inter omnia corpora / & ordinis & beneficentia titulis insignis / nec ea debet efficere / quæ sunt opera potius tumultuantis materiae uel deficientis : quare quod de elementis diximus : licet de humoribus itidem dicere in nostro corpore illis respondentibus : si præest atre bili saturnus : mars rubra : alius sanguini / pituita alius : non aliud magis horum planetarum opus quæ frenare has qualitates & continere sub concinna uitæ dispositione . Nec cum præpotens erit saturnus / scitabitur atra bilis : ut reliquos perdat / totumque labefactet : sed ordinatius / compositius / melius se habebit . Idem de rubra dicendum / cum regnauerit mars : quandoquidem illorum radii / & natura sua benefici sint / ac salutare / nec agunt istar ignis sed quemadmodum calor insitus nobis uegetalis / animæ manu recte operatur ad finem certum pro salute uiuentis : ita lumina illa uitalia intimæ mentis suæ animi organa / non ad perniciem unquam : sed ad commodum corporum subditorum & beneficentia agunt / saturnus in atram bilem (si quidem illi præest) nihil unquam non ordinatum : non uiuificum influet : quare non excitabit illam ad exitum aëialis : sed moderabitur ad conseruationem . Nec habebunt a stellis suis humores / cum illa præualuerit / quo magis & uiolentius agant : sed quo moderatius atque uiuatius . Non quæ mors a cælo : sed a materia cum uitio proprio / quæque qualitas ita degenerauerit : ut præfecti syderis disciplinam non sustineat : sed uel euagetur in modica / uel remissa deficiat . At nostri diuinatores / qui se cæli sicut interpretes ita patronos & defensores faciunt : non tantum morbos irritatu nimio primarum qualitatum : sed & uitia ipsa cæcitatem / surditatem referunt ad stellas : & quod est detestabilius etiam ipsa monstra : quo nihil dici / nihil cogitari potest absurdius . nam quid aliud monstra quæ peccata natura : hæc autem nemo unquam philosophus rettulit ad efficientem causam / præsertim indeficientem omnes ad materiam . Nec ita quisque delirauit / ut diceret monstrificos partus culpa fieri uirtutis informantis . Quæ . scilicet dei acta manu nihil delinquat / sed accusant materiam situ uel quantitate / uel qualitate / male formabilem & opifici suo contumacem atque rebellem . At longe maior insania cæli uirtutem damnare quæ feminis . Quæ tanto minus errare potest atque deficere / quanto ipsa natura potentior / & domina & artificii iunctior / a quo non aliter quæ per ipsum ista feminaria uirtus inferior regitur atque formatur . Nimis igitur quæ absurdum putare cælestium motus & configurationes (si modo uariant istæ configurationes efficientia planetarum aliter unquam ire atque componi : quæ naturalis tenor & cursus exigat ordinatus regitur inferiorum . alioquin naturæ

Plato.
Aristoteles.
Dana nrorū
corporū i cælo
cās nō habetMors nō est
a cælo.

Auerrois

iste ordo cuius transgressio monstrum ubinam sedet: ubinam habet originem? si non hac in caelo: aut quomodo sua satis uocem audiunt: quo re mala inordinata non natura: lem cuius origo uitium & infirmitas primis ascribitur naturae causis: omnium optimis: ordinatissimis & potentissimis. Vere ergo dixit Auerrois: qui crediderit martem aut sydus aliud quoquomodo dispositum nocere corporibus: aliena credere ab omni philosophia. Sed ita est certe nulla perfectio caelo magis iniuria astrologica superstitione: quae quicquid a nobis sit propter rationem culpa uoluntatis: quicquid in materia euenit praeter ordinem uicio temeritatis: labilisque materia: id totum syderibus ambit imputare: nec putat illorum saluam dignitatem: si non illis indignissima quaeque accepta referatur.

Caput XXII Ingeniorum & morum uarietatem non omnino pendere a primis qualitibus.

Erum enim uero si non faciunt sydera malas corporum affectiones ipsas saltem corporum faciunt diuersitates: non morbosas: non uiciosas: non causarias: sed ita fines integritatisque naturae media inter se temperamenti ratione distantes. Sequens. n. hoc uidetur omnino ut si primae quatuor qualitatum sydera sunt auctores: ut. scilicet a saturno nascantur siue concipiatur corpora sicciora & frigidiora: calidiora sub marte: humidiora sub uenere: atque ita de reliquis: quam temperamenti diuersitatem solet diuersitas ingeniorum & affectionum animi consequi: non quibus cogamus: sed quibus iritemur. Sed hic postea locus lauius tractabitur. Illud autem uideamus: an ingeniorum & morum hinc nasci dissimilitudo possit. Nam ut aliquo modo uerum falsum tamen aliqua ex parte consequitur. n. qualitatum in corpore potentium modus quoque non nihil affectionum: ut priores ad iram bilis efferuescens legnes pituita: sanguis hylarioris: tristes atra bilis efficiat. Sed hoc oppido quae generale nec euidenter semper respondet: nec satisfacit occultioribus quibusdam & maxime propriis ingeniorum conditionibus. Dixi non semper euidenter respondere: quonia est interdum inuenire homines temperamento corporis quae simillimos studiis tamen non quae fecit electio: sed naturae propensio dissimillimos. Vidi ego sub uirginea facie ferinam immanitatem: sub truci uultu & aspernabili: mitem & amabilem mansuetudinem: Alios frontis gratia: orisque uenustate: latitiam perpetuam praeserentes: itus aestuare moeroribus: & sibi esse fastidio. Alios quos tu iudices plane saturni esse mancipia: hilaritatibus atque facetiis omnia serenare: quae possunt alias a primis qualitibus uires germina consequi consensu fere philosophorum: hoc est quae nec primae illae quatuor: aut filiae aut appendices sunt. Ad quas etiam multa referri plane non posse quae de morum diuersitate uaticinantur astrologi paulo post declarabimus.

Caput XXIII Neque bella neque externa a primis qualitibus pendere.

Illud uero nimis ridiculum si possunt sydera facere frigus aestum aliasque qualitates: posse etiam bella: seditiones: posse urbes euertere: impiaque permutare. Nec minus positioni ridicula ratio. Nam excitata inquirunt bili in corporibus regum & principum aestu animi flagrantiore fiant audiores iniuriae uel reponendae uel inferendae. O beatam Italiam & perpetua pace florentem: si pituitosos habere tibi principes liceat: magnam hoc bonum atque diuinum paruo constare potest: unctiola una lecti phar-

maci bilem educantis si rite principibus diuidatur his qui magis belicosi totum nobis pacabit orbem. Hac quis confutet potiusque irideat: quasi hac demum bellorum causa quasi ne magis auaritia quam ira: non cupidus: non occasio spesue potiundi. Non simultates & odia quae sunt apud astrologos a saturno potiusquam a marte. Non interdum amor ipse iustitiae bella sulcent atque tumultus: quasi non sapius sit animus regum pro bile deus. nunc bonos exercens ad uirtutem: nunc puniens malos ministerio saepe malorum quos ille carnifices in mundanda reperi. & quasi uisibiles demones habet. Verum hic quauis deridicula dicunt astrologi uidentur tamen aliquid dicere. At externa quae pro nostris humoribus nihilo uariantur: quomodo referent ad istas quatuor qualitates: exilia: dignitates: diuitias: aegritatem: liberos: uxorem: amicos: inimicos: habent inquit Ptol. affinitatem cum animo & corpore: ut cum animo quidem: honor & dignitas: cum corpore: uxor atque diuitiae. Quae ista affinitas o Ptolemae: ut fortuita haec animi corporisue conditionem sequantur? An quod soletis dicere: si quae martis influxus efficit biliosum: eidem & uulnera & uiolentam mortem infligit: quoniam bilis ardor ad rixas incitet atque ad arma: inter quae mors ipsa familiariter habitat. Verum solet a nobis id maxime syderum opus existimari: cum homo mitis: in ocio degens nulli contumeliosus: in pericula tamen: in gladios: in inimicitias: fatali uel quadam trahitur quasi nolens: pariter bellicosus homo: crabonumque ut dicitur irritator: plenus diebus: illesus domi obeat inter suos. Cur igitur ille martio calore destitutus gladio tamen appetit: quod est opus martis: hic in pace moritur: quaeque marte fere ipse calidior: Praeterea possint huiusmodi quaedam non nihil praeserere commercii cum his quae intra nos sunt: quare ad habitum corporis referatur: illa quae ratione differentiam corporis animique consequentur: uxor: diuitiae: dignitates: & quae hoc genere alia sunt profecto ne somnari quidem hoc licet. Quapropter & ipse Ptol. primo capite libri apotelesmaton: ubi suam struit rationem de syderum efficientia: non aliud colligit quam quod aliquo modo consequens erit corporis. scilicet atque animi quatenus haeret corpori: diuersitatem ab astris peruenire: De fortuitis rebus nihil adicit eo loco: ita enim scribit: poterit igitur dicere quod quocumque tempore status ambientis nos aeris sit futurus. Sed & proprium cuiuslibet hominis habitum & temperamentum intelliget ducto de statu aeris argumento cum formabitur. Quare dicere poterit quale corpus: & qualem animum sortiretur. Tum quomodo successu temporum se habebit: prauidens. scilicet futuram aeris dispositionem tali temperatura corpori convenientem: facere ad eius incolumitatem: uel dissonantem occasionem dare morbi & egritudinis. Hac ibi Ptol. in quibus quemadmodum apparet nulla mentio super externis. Mox uero proximo capite ubi iterat dicta necitque sequentibus exteriora etiam adiicit quasi de illis quoque probasset: forte falli putans posse lectorem cui iam ratio excidisset: ex qua illud deduci comprobarique dicebatur. Quare si dederimus Ptolemaeo mutari materiae primas affectiones: humiditatis & siccitatis: frigoris: & caloris: pro conditione statuque syderum: minime tamen concessuri sumus esse sydera diuersos hominum uariantia casus.

h

Caput XXIII Occultas uires celestibus non inesse per quas occultas inferiorum res proprietates producant: sed calorem tantum lumenque uiuificum.

Estat discutiendum an propter effectricem uim qualitatum istarum occultiores in syderibus uires eminentioresque sint per quas facere multa possint que per primas illas qualitates facere non possunt: sicut sua quadam proprietate magnes ferrum trahit: peonia caducis opitulatur: & aliis rebus insunt alia potestates ipsis materiae primis affectionibus & nobiliores & efficaciores. Hoc ratio quarta contendebat asserens nullo modo posse uirtutibus huiusmodi non abundare stellas: si (quod ab omnibus fere philosophis dicitur) beneficio stellarum tales dotes terrena sortiuntur: tum cum nobilissima corpora sint, nobilissimisque dotibus praedita esse necessario. Sed neque nobilitas horum corporum: nec quod ab illis occultae mirabilesque terrenorum corporum uires esse dicantur: argumentum est quo cogamur uirtutes tales, hoc est esse aliquam praeter eam quam diximus cum calore uiuifico potestate, in natura caelesti sitas oppinari. Nam ut postremum hic primitus exequamur, non accipiunt recte quod dicitur, sortiti calidus uires inferiora corpora quibus ea faciunt quae per quatuor primas qualitates effici non possunt. Fluunt illae dotes & potestates a principiis intimis ipsorum corporum: hoc est ab eorum formis siue dicere mauis essentis: porro caelum sicut formam dedit quam motus ille consequitur: sic dare illis tales uirtutes dicitur. Quarum tamen diuersitas a diuersitate fit, non constellationis sed mixtionis: ex cuius uaria proportione alia atque alia forma diffultat. Atque hoc ipsum ad caelorum pertinet dignitatem siquidem quae diuiduntur in multitudinem apud ordinem inferiorem, ea simplici actu & eminentiore collecta, possidet ordinem superior. Proinde si ista sublunaris tam multiformis, tam numerosa turba corporum caducorum: infirma, tumultuaria: particularis: angusta: ad caeleste corpus aeternum indefectibile: simplex: amplum, uniuersale refertur. Ita rationi maxime consentaneum quicquid uirium: quicquid perfectionis in partes sectum & distributum inferioribus est, a corpore illo primo peruenire. Omnes autem pariter licet tam uarias tam multiplices unica sua dote luminis & caloris caelestia largiuntur. Quae plus minus ex serie syderibus communicata, facit illorum inter se ordinem potius quam diuersitatem. Nec remotius inquirendum quae dos ista: quae sit ista proprietates: diximus sapientius illam nec indigere demonstrante quae seipsam, & alia cum se omnia ipsa demonstrat: lux, scilicet omnibus euidens: quae de moto corpore profluens afflanisque calorem indicat fere nobis occultum mysterium diuinitatis, & potestatem in motu: in luce sapientiam, in calore figurat amorem: quibus mouet: illustrat: creat: perficit: seruat omnia: primus ille deus: primus omnium: inquam sicuti primum est inter omnia corpora caelum: propter hanc triplicem ab uno corpore ordine quodam pendentis efficaciam praerogatiuam, quod in caelo desideramus: aut quod illi deesse nobis uidetur ad summam perfectionem naturae corporalis & principatum inferioris mundi. Multiplicibus insigniri distinguique proprietatibus arrogat dignitatem imperfectae naturae: perfecte uero derogat: cui proprium: ut dixi, simul collectum in uno possidere quod partiaro possident inferiora diuinitatis: quod utique priuilegium si perpetuo motui corporis & calorifico luminis non conueniret utique: propter ipsum inque

Magna lucis dignitas.

Deus lux uera:

rendum esset aliud in caelo quam actu simplici ambiret, complectereturque uirtutem corporum quorumque corruptibiliu. Sed in eo si plene hoc reperitur, alia comminiscendi non est necessarius labor. Repitur autem indubie, siquidem sine illo res ulla corporea nec generare, nec genita exercere suas operationes potest. Tolle enim ipsum cum suo calore: nec praenonia caducis opitulabitur: nec iacynthus sanguinem sistet: nec reubarbarum bilem educet. Et sicut res quaecumque agunt in nos cessaret efficacia, si caloris intimi nostri somno non excitaretur: ita cessaret & uirtus corporum illorum: & calor ipse uiuentium: nisi caelesti calore & fouerentur seorsum: & inuicem copularentur. Actus igitur & perfectio uirium quaecumque rebus terrenis indita sunt: hoc ipsum lumen calorificum est, quatenus quidem calet: sicut omnium calor rursus perfectio est, quatenus lucet. Et quemadmodum nec uideri colores, nec oculi uidere propter quod lucis istius beneficio possunt. Ita nec dotes corporum quorumque aut consistere ipse: aut se afficere inuicem possunt si motus illius atque caloris ope destituatur. Quare sicut ad dignitatem decorumque pertinet caelis qui per tantam colorum diuersitatem uno ipsius naturae lucis splendore coruscant: ita fuerit suae perfectionis, per multiplici materialium uirtutum numero unam possidisse uirtutem: & illis omnibus nobilioribus: sicut omnes colores lux antecedit: & perfectam illarum constitutionem sicut lux omnium colorum perfecta constitutio est: nec plus detrahi putemus dignitatem caeli si particulares istas dotes stellis abnegamus: quam quod ipsum quoque caelum nec flauum credimus, nec ceruleum, neque prassinum, nec purpureum: quae sicut in terrenis speciosa & necessaria uarietas: ita nec possibilis in syderibus, nec decora.

Caput XXV Si sua cuique syderi & propria uis concedatur: esse tamen illam uniuersalem.

Am si contendat aliquis ut propter hanc omnibus communi proprietatem motus luminis atque caloris, suam habeat quaeque stella propriam influentiam: non magnopere, quamquam possim, illi resistam. Sed admonebo diuersas istas uirtutes: quibus inter se differunt, hoc tamen conuenire, quod omnes uirtutes caelestes sunt. Quicquid autem in caelo est, & si comparatum uniuersitati caelestium particulare aliquid est: idem tamen ad sublimaria si referatur (ut maxime sit angustum) uniuersale est. uniuersale cum dico, ita intelligi uolo, ut totam corruptibilis mundi perfectionem claudat in seipso. alioquin caeleste non erit, ut parte iam declaratum: mox quoque latius explicabitur. Quod si concedatur, nihil iuuabunt rem astrologicae syderum istae dotes peculiare: sed erit quidem iouis alia quam saturni proprietates: uiresque non propterea efficiet apud nos aliud iuppiter quam saturnus: quare pariter omnia per hanc suam proprietatem uterque facere poterit. Iouia uirtus differt a saturnia non negabo. Sed nulla uirtus corporum inferiorum, quam & iouia aequae atque saturnia: & saturnia aequae atque iouia non contineat: generet: seruet: efficacem reddat, atque perfectum. Dicam primum cur ita sit. De hinc quomodo stet, cum ista comunione diuersitas in utroque & proprietatis & actionis. Caeli natura non uidetur aptius simul & breuius explicari posse, quam si dixeris caelum unitatem esse omnium corporum: sane nulla est multitudo quae non a sua unitate dependeat: nihil in uniuerso, quod non ab uno quasi fontali capite deriuetur.

Et quemadmodum in exercitu legio qualibet ad prefectum suum: totus exercitus ad unum refertur imperatorem: ita quæuis series rerum generis cōmunionem sibi cōsentiens: habet suum principium a quo deducitur: a quo fouetur: regitur: & continetur. Quæ cū sint multa principia: quasi multiplex unitas ad simplicissimam unitatem primi principii postremo redigitur. Est autem quemadmodū omnis numerus quodāmodo in unitate: tota ciuitas in rege: totus exercitus in imperatore: ita suo in principio sui quasi gregis uirtus omnis atque perfectio. Verum quod in illa gregaria (ut ita dixerim) conditione: diuisum: mancum: infectum: interminatū est. Viget in capite interminate cuiusdam unitatis singulari cōplexu: pug: efficax atq; perfectum. Quo fit ut nihil consequentis corporis esse in capite: & rursus in capite totum corpus esse dicatur. Ita quod est primum inter ea quæ sunt ineffabilis deus & nihil eorum est quæ sunt: & rursus omnia est eminentia quadam principalis naturæ: & omnimodæ potestatis: Corporeum ergo genus a quo principio dependet: potius quā a primo corpore loco & dignitate: hoc autem est cælum. Vere igitur quod dicebamus: cælum unitas erit oīum corporum: de quo negari possint omnia quæ sint corporum aliorum: & omnia etiam possint affirmari: negari quidē: quoniam quod in illis formatum uarios habet fines: quod discretum multiplex imperfectum: in cælo nec characteres eos formæ: nec eam pariter habet diuersitatem. Affirmari quod omnia illa simul: non potestate materiæ: sed uirtutis amplitudine: & originalis naturæ sublimitate concludit. Quæ si cæli natura est: certe nulli nō cælestium uenit: nec ita existimandū: ut totum quidem cælum totam contineat perfectionem corporum inferiorum: pars uero partem. Nullum id foret cæli priuilegiū sed pars qualibet cæli totus est mūdus inferior: exceptis quæ in mūdo sunt: sed nō ex mundo. Hoc pythagorici significasse uidentur allegorica quadam sua sententia qua soliti affirmare: totam hanc regionem sublunarem unam esse stellam: & in quilibet cæli stella omnia esse quæ hac nostra regione uiluntur: sic in luna: tum quatuor elementorum: tum uallium esse montiumque discrimina: sed & stirpes & animalia quæcunq; apud nos sunt: ita in uenere: mercurio: reliquisq; syderibus: quo typico certe non aliud nobis declarant: quā quod astruere uolebamus: nullam esse in cælo stellam quæ non ambiat totum quod est sub luna: alioquin illæ cælesti natura non erunt: si non false suppositum atque probatum: nihil uerius dici naturam cælestem: quā unitatem naturæ corporeæ. Tum quod hoc fuerit cælo dignum priuilegium: quod tanta uastitate & numero luminum innumerabili: sublunaris demum angustia bona complectatur. Est igitur in uirtute cuiuslibet stellæ: uirtus omnis corporum caducorum. nec hoc differunt diuersarum stellarum uirtutes: quod aliis aliæ rebus præsent: cum præsent omnibus omnes. Nec quæ fuerit altior præstat inferiori latiore cōplexu: hoc est plurium rerum: sed nobiliore: eadem continens & quæ continet inferior: sed unitius longe quā illa & eminentius. Videri potest hoc idem in mentibus seiparatis & animantium cognitione. Nam sicut omne corpus a cælo ita uis omnis cognitionis particeps pendet ab intellectu. Intellectum uoco nō nostrum: qui ratio

Allegorica pythagoricorum sententia.

dicitur: sed angelorum: quos philosophi mentes & intellectus uocant. Hic sibi superest ad intelligendum: nec aliquid infra se: nec in aliquo infra se inspicit: quod intelligit. Non fallitur: non laborat. Et quod in omni genere cognitionis potestibus uariis distributum excellit: id unica potestate excellentius longe quā sit in illis: possidet: in seipso ueritatem conspicit: tangitque præsentem certitudine sensus. Habet apud se illam dilabentibus rebus imaginaria facultate: puidet causas & species rerum tam corporeas quā incorporeas perspicacia rationali: non rationalis ille: uel sensualis: uel imaginarius: sed per intellectualem proprietatem nobiliore conditione: quod in illis perfectum est colligens: reuicit quod imperfectum. Est enim in nobis cognitio physica aliud a mathematica: mathematica aliud a diuina. Nam physica ratio cum sensu cōsequitur: mathematicam cum fantasia: diuinam cum mente & intellectu. Porro mentium nulla est etiam despiciatissima quæ non omnem ueritatem in suo lumine uideat: quam nos illis scientiis artibusque: uel attingimus certe uel anhelamus. Eia igitur comparemus ista corporeis sunt in nobis hæc artes atque scientiæ: sunt in tota cognoscente natura uaria genera cognitionum: id quod in corporum turba diuersarum uirtutum uaria priuilegia. Est omnis cognitio participatio quadam luminis intellectualis: est corporea omnis uirtus participatio quadam facultatis cælestis. Quæquæ sicut illa euidentius in ratione: ita perfectius hæc elucet in spiritu cordis. His ita positis agite uideamus an recte dixerit quispiam si de mentibus illis defluant intellectuales radii: alios fore qui physicos faciant non mathematicos: alios mathematicos non diuinos: alios diuinos potius quā physicos: uel mathematicos: atque ita hæc lux erit: ut ista studia: penes naturæ diuersitatem mentium spirantium: non a radiorum ab eadem mente suo ita consilio uoluntateque profici scētium: puto rectius sentiet qui nihil esse credat huiusmodi: quod & largiter dare quæuis illarum non possit: & quæ non sua quidem: more syderum: libertate donet sed natura: & si contingit ut hoc potius inde: quā illud munus excipiat: nō ad dantem in omnia æque liberalem: sed ad captum accipientis conditionemque dicat eē referendum. Quod si quemadmodum diximus ita se habet stella ad corruptibile corpus: quod ad nostrum attinet hoc propositum: sicut mens ad defectibile cognitionem: pariter erit dicendum posse stellam quālibet ex se dare quicquid corpus subditum: quodcunq; sit illud: accipere natum est: ut iam afflatus occulti diuersitatem non afflantis stellæ: quod astrologus putat: sed afflata materiæ diuersitas faciat. Dixi afflatus occultum: quoniam syderis actio per lumen atq; calorem: pro intentione remissioneque radii potest esse diuersa: quod superius explicauimus: sed in occultis istis proprietatibus per quas ipsa se quasi stella propagat: effunditque suas: ut ita dixerim: species & imagines: sicut illa non apparet intentio atque remissio: ita nec ullam agendi diuersitatem ponere persuademur. At inquis uirtus iouis & species ista diffusa: diuersa est certe a uirtute saturni: Fateor: sed non propterea diuersam rem effecturam: cū nulla sit res in sublunari mūdo: quæ non utrauis facere possit.

Quamnam igitur actionis diuersitas facit utraq; idē: sed alia idem facit alio mō: nobiliore nobilior/ & eminentiore. Quāq; nescio si de istis uirtutibus ita statuamus: an efficacior forsitan in nos uirtus inferior: nō quia loco proximior: sed quia naturae cognatior: sed alterius operis hęc inquisitio. Hic tñ asserimus/ si pter lumē atq; calorem sua cuiq; syderi proprietates cōcedatur. Ita defendi posse oēs uniuersales: ut nullam faciāt ex se diuersitatem inferiorū. Possimus tamen cōcedere uim aliquā partikularem illis/ cōtrahentes. s. sydeream potestatem. Atq; ita concedere/ ut nihil hoc tamen adiuuaret astrologos: ut si oēs quidem stellas in oibus temp. idem operari: sed non omnia in omnibus cōcedamus: uerū aliud aliam ad hoc exemplum. Constant corpora qualibet ex materia & forma: putet igitur aliquis ita se rem habere: ut quae attinet ad materiā tria minora sydera faciāt/ luna/ uenus/ atq; mercurius: diuisis officiis: ut materiā ipsam luna regat: ad formam uero disponatur a uenere & mercurio: a uenere p quantitātē/ dū sit ordo/ figura/ cōpositio/ decor debitus in partib;: a mercurio per qualitātē/ dū formabili mobilitate suscipiendae formae cōgruas induit affectiones: atq; sunt formae manētis a superiorib; trib; stellis i hūc modum: ut q; forma sit habeat a saturno: q; det esse & uitā his quae uiuunt a ioue: q; moueat intus excitetq; ad operandū a marte. Quod autē se res qualibet ipsa diffundat: & per diffusionē notificet atque ppaget/ ad solē potissimū referetur/ cuius esse uideatur opa/ tā materiā uincere de qua sibi simile parit: q; & generatio ipsa & manifestatio. Quid si igitur differrent opa planetarum/ quod & ultro cōcedimus: nō ratione/ non fide experimentorum: non auctoritate Platonis Aristotelisue coacti: esset tamen tunc quoq; omnis diuersitas rerum inferiorū/ nō a caelo/ sed a causis inferiorib;/ agente illo quod est suū semper i oibus/ eodem mō/ sed opere uariato: tum a proximis causis/ tū a dispōne materiā: particulares magis q; uirtutes i syderib; ponere: quādo nec istas uniuersales nulla ratio p̄suadet: posset de quib; aliter suspicari sine piaculo/ & cū doctōz etiā auctoritate nō nego: sed qd sequens liber ostendet/ siquae huiusmodi nec sunt ille quas astrologi dicunt/ nec illis afficimur eo modo quo credunt.

Caput XXVI Epilogus huius libri cum reiectione quarūdā rōnū astrologorum in ipsos argumentantes.

Examinauimus naturales omnes mutationes rerum inferiorum quacūque caeli opa esse uidētur: nā de fortuitis hoīum casib; in qntae rōnis solutione dicemus/ nec repertū in illis quod faueret astrologis/ sed occasio data potius multa obiciēdi/ ut sit quod eos anagyriū istā cōmouisse p̄niteat. Et. n. quid colligimus ide aliud q; radius luminariū affici corpa sublunaria? Sed nec alia affectioe q; caloris/ nec alterius caloris q; uitalis/ nec cuius actio aliter imutaretur/ q; pro situ syderis/ uel ex p̄p̄inquo/ uel e directo nos magis irradiantis. Ex his principiis oīum effectū reddidimus rōnem: quoscūque fide experientiae in testimoniū sui dogma

tis afferebāt: i qua reddēda nō cōfirmari astrologiā ex illis obseruatōib; sed i firmari patebat: & qd illi uel fallerent/ uel fallerētur/ ubiq; detegebatur. Sic falso apparuit credi ab illis uim solis exsiccatricē/ aut lunae partē salubriter humectatricē & frigidam: falso fingi in luna uī occultā p̄ter motū & lumē quae mare reuocet & effundat: falso noxa partus octimestris reum fieri saturnū: falso signis ascribi/ quasi uirtutis potestatisq; diuersae: qd p̄ situs tñ modo uarietate solis radius opatur falso criamos dies & p̄odos febriū/ ad lunae motus/ uel alioz syderū referri. Deniq; tñ abfuit/ ut ex istis a sole lunaq; mutationib; argumentū sūmeretur ad fidem decretōz astrologiae. ut inde in suspicionē falsitatis nō mediocriter adducatur. ita. n. argumētatur sub luna si quis cubet: mēbra occupat torpor/ & cu ea echini simul impletur: frigefacit igit & humefacit. Solem torridū sensus attestatur: igitur siccū. Nos e diuerso sic instamus/ luna implet echinos: igitur calida est: demonstauimus hęc ex Arist. stupent frigore dormientes sub ea: igitur calida est. Declarauimus hoc aperta rōe/ quo pacto. s. id eueniat: In plenilunio fauet cōceptib; alit corpora/ crescens roborat/ uegetat: igitur calida est. Probauimus ex Hippocrate/ ex euidētia ipsa. De sole pariter appellamus ad experientia/ qua patet illius radiis spiritum. Vita omnem uiuificari: id uero non est siccae potestatis/ sed salubriter calidae. Nec difficile fuit declarare/ quo pacto uel ex accidenti uel siccet uel exurat/ imo frigefaciat etiam sol: luna frigoris & humoris causa esse dicatur: licet sydus utrūq; uiuifici tñ luminis & caloris sua natura sit auctor. Sic item colligebant: uidemus a sole & luna manifesto nostra corpora p̄mutari: nec igitur de alioz syderum influxibus dubitandum est. At hoc ipsum de aliis nos in dubium trahit: qd de sole lunaq; uidemus: q. s. ab eis ita corporum dispositiones uariari deprehendimus: ut reliquas stellas a symbolas potius iudicemus/ q; in partes operis aduocatas siquidem lunae lumine decrecente semper humiditas in corporibus attenuatur/ augetur semper illa crescente. Cur igitur si quod putant astrologi/ de aliorum syderum efficientia ueget est. Cur inq; non interdum humili planetarum cum dominantur iacturam luminis lunaris sartientes/ humiditates non augent: ut liceat nobis aliquando syderum beneficio: etiam in nouilunio succulentas ostreas cenitare: Cur inuicem illa plena nūq; saturni siccitas atque martis ius caeli pro legibus astrologicis/ usurpantium corpora desiccet: & cetera ligna defendit a carie: potius ergo fauent obseruationes istae tollentibus potestatem planetarum/ q; astruentibus: sicut & his potius/ qui signis efficaciam nullam tribuunt/ q; qui plurimam: alicui eum a luna mouetur mare: sicut uolunt nec ipsi negamus: cur in aquaticis signis posita/ non plus mouet q; in igneis nec minus in siccis deniq; q; in humidis: aut cur luna nō facit uberiores accessus humidis iuncta planetis/ q; exsiccantibus. Et quomodo si uera quae praedicunt de duodecim locis: quas appellant domos: quomodo illud consonat: quod ab ortu scandens luna/ quo plus summo propinquat fortius agit in oceanum atq; ita fortius ex. xii. loco/ q; ex horoscopo: quo tam loco languere fieriq; i becillimā oīum syderum

Argumentum astrologorum
Aliud argumentum
Retorquet primū Arist.

Hippocrates
Solutio secūdi.

Alia ratio astrologorum.

potestatem affirmant: potius igitur stant nobis contra illos ista experimenta / q̄ ut contra fidem astrologorum opinionibus arrogant: nisi quemadmodū dicebat Phavorinus / ut supra etiam tetigimus: quia oceanus quasi lunæ comes cum ea simul senescit adolescitque. putant argumentum eē ad persuadendum omnium rerū humanarum & parua & maxima tāq̄ stellis atque syderibus euincta duci atque regi. Sed longe dispar / atq; ut idem astrologos ludens iactabat / nimisq; ineptum & absurdum est: ut quantum æstus oceani cum lunæ curriculo cōgruit / negotiū quoq; alicuius quod ei forte de aquæ ductu cum riuilibo apud iudicem ē. Existimemus ipm quoq; quasi habena quadam de cælo uictum gubernari.

Caput XXVII

Elíquum ut postremam argumentationem dissoluamus petitam ab euentis humanis: in quibus alia ita uires nostras excedant: aut præter meritum & rationem eueniant: ut decreti fatalis / & cælestis potentia uim astruere uideantur: hoc nos ita soluemus ad p̄sens ut ostendamus habere suas causas hæc omnia satis apud nos: nec apparere quicq̄ in omnibus / quod auctorem cælum desideret: hoc est nihil in cursu rerum esse humanarum: unde suspicio nasci debeat facta hominum satis regi & gubernari. Nam per initia quidem libri sequentis non solutes iam / sed arguentes / hæc imprimis cælitus nullo modo fieri posse docebimus: in quibus istam uim fati agnoscere sibi isti uidentur. Ea uero denique duo sunt magna / uidelicet atq; mala. Dicamus primū de magnis: uel ad aīum p̄tinēt ista: uel ad externa. Sic. n. nobis & Alexādi sc̄licitatē / & p̄ceptoris ingenū ac doctrinā obiectabant. Incipiamus igitur ab his quæ ad animum pertinent: Admiraris in Aristotele consumatam scientiam rerum naturalium: ego tecum pariter admiror. Causa cælum est inquis / & constellatio sub qua natus est: non accedo: non tā uulgata ratione / q; nati eodem astro multi non fuerunt Aristoteles: q̄ q; præter cælum sub quo tanquā causa uniuersali / & boetia: ues: & philosophi acti pariter germinant: causæ proximæ sunt Aristoteli p̄pria & peculiare: ad quas singularem eius profectum referamus. Primum utique ut ille inquit sortitus est animam bonam: & hanc utique non a cælo / siquidem immortalis: & incorporeus animus / quod ipse demonstrauit: nec astrologi negāt: tum sortitus est corpus idoneum ut tali animæ famularetur: nec hoc etiam a cælo nisi tanquā a cōmuni causa: sed a parentib. Eligat philosophari. Hoc & principiorum opus quæ diximus: hoc est animi & corporis: & sui arbitrii fuit / profecit in philosophia: hic arrepti propositi & suæ industriae fructus. At plusq; philosophantes multi / pari studio atque labore. Fuit in causa doctrina p̄ceptoris: & sc̄licitas seculi in quo æditus / ueterum pleni monumentis: sed nō exactis ne & labor nō adesset incohādi & p̄ficiēdi bonas artes materia non deesset. At profecit plus longe q̄ coetanei & q̄ discipuli. Sortitus erat nō astrū melius: sed ingenium melius. Nec ingenium ab astro / siquidem incorporale: sed a deo sicut corpus a patre: nō a cælo. De quo nos tāto loquimur / q̄ astrologi honorificētius

Quare Ari.
consumatus
philosophus.

quāto causa uniuersalis particularib. causis diuinior & eminentior. Quod si captus excessit ingenii humani uel Arist. uel ph̄s alius: erit causæ hoc nō oīo deterioris quale corpus oē p̄ptereaq; celeste est: sed melioris hoc est diuinæ: sicuti Socrates maior mea sn̄ia oīum philosophorum sapientiam suam non syderibus natalitiis: sed assistenti numini rettulit acceptam. Quare plus cælo damus q̄ oporteat: si diuinitatem animoq; a corporeis illis radiis demittimus: minus si corporeas differētias quæ de priuatis rebus accipiuntur illi quasi particulari causæ tribuimus. Minus at oīno q̄ deceat. cū deformitates ipas nostras / & labes mentium ascribimus stellis: quod est unum ex illis quibus maxime mouebantur ad astra cōfugere. q; apparēt in hominib. multis absōnæ quædā appetitiones. p̄ter leges humanitatis: quæ non intrinsecam hoc est humanā: sed extrinsecā habere cām uideātur: & q; potentem ideo sydeream. Ego uero ab illis quæsierim / cur p̄gnans mulier terram comedat libentius & carbones / q̄ exquisitū omne genus edulioq;. Et si monstrifici desiderii non astrum sed sc̄ctum causam iuenerint: Admonebo causam pariter eorum quæ demirantur / in corporis tēperatura potiusq; in cælo esse quærendam. Dicerem ap̄d improbos quoq; demones: sed a corporeis eos abducerem. Certe p̄ter corporis habitum quantū faciat ad huiusmodi portentosas affectiones consuetudo uerissimo possum exemplo declarare. Viuit adhuc homo mihi notus prodigiosa libidinis & inaudita. Nam ad uenerem nunq̄ accenditur / nisi uapulet: & tamen sc̄alus id ita cogitat: sc̄auientes ita plagas desiderat / ut increpet uerberantē / si cū eo lentius egerit: haud compos plene uoti / nisi eruperit sanguis: & inocentis artus hominis nocētissimi / uolentior scutica differuerit: Efflagitat ille miser hanc operam sūmis præciibus ab ea semp̄ sc̄mina quam adiuuit: præbetque flagellum pridie sibi ad id officii acetii infusione duratum: & supplex a meretrice uerberari postulat: a qua quanto ceditur durius / eo feruentius incalescit: & pari passu ad uoluptatem doloremq; cōtendit: unus inuentus homo / q; corporeas delicias inter cruciatum inueniat. Is cū non alioquin pessimus sit / morbum suum agnoscit & odit / quoniāq; mihi familiaris multis iam retro ānis / quid pateretur libere patefecit. A quo diligenter tam inlita pestis causam / cum sciscitaret / a puero inquit sic assueui. Et me rursus consuetudinis causam interrogante: educatum se cum pueris sc̄lestissimis / inter quos cōuenisset / hac cedendi licentia quasi præcio quodam / mutuuum sibi uendere flagitiosa alternatione pudorem. Hoc ego factum licet graue auribus liberalibus: ideo nō suppressi / ut cognosceremus euidētia ipsa quantum illis affectibus ualeat consuetudo: ne quasi causam habere terrenam nullam possint: cælum statim acculemus. Nam id quidem astrologus si audiat / damnatam dicit fuisse uenerem in hominis genitura: & aduersus fortasse: aut alio mō minitantib. radiis martis flagellatam. Veniamus ad res externas / in qb. Alexāder p̄ponebat cuius tāta / tā repētina sc̄licitas: unde nā ortū haberet quærebat nisi haberet a cælo: Facilis respōsio: a uirtutib. Alexādi quales habuit multas necessarias imperatori: fortitudinē: liberalitatē: laborū tolerantia: peritiā rei militaris: egregiā litteraturā: & q; alias enūerare nō est

Vide porten/
tolum exem/
plum libidis.

Alexādro un
de tāta fortu/
na in bellis
rebus.

Fortuna.

necesse: ab exercitu quē nactus est: & sub patre Philippo exercitatissimū: & beneficio regionis bellicosissimū: & ob liberalitatē exemplūque uirtutum amantissimū sui. Ab ignauia populorum quos superauit: unde dictus a patruo pugnasse cum foeminis. A fortuna quā in rebus bellicis plurimū dominatur. Fortunam uero cū dico: cælum non dico: sed eam causam cuius meminit Aristoteles secundo lib. physica auscultationis: & quam uulgo fortunam dicimus: atque his uerbis solemus exprimerē: ita fors tulit: ita euenit: ita res cecidit: per quam fit ut ludētes asseris: aut iaciant quod uolunt: aut quod non uolunt: hæc est illa cæca nuncupata: quæ p̄ter illas quas diximus: & similes causas: Cæsares: Syllas: Augustos: Alexandros: fecit: quā per se nec dependere de cælo: nec idem esse quod fatum: nec prouidentia derogare diuinæ: & quid demum: aut esse: aut nō esse possit: quoniā proximo lib.

Thomas.

late differendum est: hic dicere nō oportet: ubi astrologus nō aliis magis q̄ Aquinatis Thomæ quē hi sūme sibi fauore putant: armis opprimemus: qd̄ uero ad id attinet quod p̄cipaliter hic tractatur: Nego quicq̄ in terris adeo magnū fieri uel uideri: ut auctorem cælū mereatur. Nā miracula qd̄ animi: ut diximus: cælo maiora sunt: fortunæ uero & corporis (ut q̄ maxima sunt) cælo collata minima depre-

Phauorinus.

henduntur: ut qd̄ recte dixit Phauorinus Nihil magnū ī terra p̄ter hoīem: nihil magnū in homine p̄ter mentem & aīum: huc si ascendis cælū transcendis: si ad corpus inclinas: & cælum suspicis: muscam te uides: & musca aliquid minus. At quemadmodū quidem in illo nigro agmine formicarum: sunt quæ aliis præstant robore: magnitudine: sunt uictoria: bella: paces: officia: labores: ægestas diuitiæ. Quæ contemplantibus nobis omnia exigua & nullo discrimine nihil sunt ita nostra ista corpuscula: nostræ fortunæ: nostri reges: nostræ prouinciæ: bella: foedera: nuptiæ: cælo si cōparentur nihil sunt penitus: cui tota terra collata: cuius unā portiunculā inter se homines igne ferroque partiuntur: indiuiduum punctum est. Non ergo ea est magnitudo rerum terrenarū: ut alterius esse q̄ cæli opus non possit Quo si digna nō sunt: quæ inter nos digna sunt: quanto magis erunt idigna: quæ indigne etiam fiunt a nobis: ut flagitiosos euehi ad dignitatem: Socratem p̄ire iudicio stellicatoris: & enormia id genus: quæ quotidie multa & uidemus: & patimur. In quibus imprimis elucescere fatum: & cælestis decreti necessitatem ait Martenus. Quem ego cum astrologis aliis libenter interrogauerim: cur errata nostra tantopere ambient stellis imputare: & cū ipsi peccamus libentius inde cælū: q̄ nos accusare: quasi aut mirabile esset nos errare: pronos & malos ab adolescentia: aut errare illa possint aliquando iustis optimi dei incōmutabili semper ordinem famulantia. Damnantur iniqui: innocentes: facinorosi premiis afficiuntur a quibus quæ: so principibus. iustus an iniustus: si a iustis nec cælum satis erit tāto miraculo: si ab iniustis: qd̄ cælo opus est: ubi despectrix cæli malicia latis est. Quærit Aristot. ī p̄blematis: cur fere idē semp̄ boni & paupes: cūque multas afferrat cās & ueras & factas: nullā tam affert a cælo: ut q. s. scitet sētes & tribulos. nō cælū germinare: sed terrā. At cautus hō & prudens: quod maxime fugiebat discrimē incurrit: euadit

Aristoteles.

Obiectio.

alius periculū: cui se temere sapius exposuerat: Quid est qd̄ admiremur: cum nō minus hæc nunq̄ euenire: q̄ si eueniant sæpe: pro miraculo sit habendū: horum cū plerunq̄ sunt causa quærenda est: prius quidem proxima: Hæc si deest: remotior & occulta: cum de raro & fortuito non est alia causa inuestiganda: si eorū satis meminimus quæ sapientissimus Aristoteles & secundo libro physica auscultationis: & sexto primæ philosophiæ scriptum nobis reliquit.

Ioannis pici Mirandulæ disputationū aduersus astrologos libri tertii finis:

IOANNIS PICI MIRANDULÆ DISPUTATIONVM ADVERSUS ASTROLOGOS LIBER QVARTVS.

Caput primum Qui mos in disputādo seruatus & deinceps seruādus: Tum si detur astrologis qd̄ maximum dant theologi astrologiā tamen nihil esse.

Oster hic fere ī disputādo mos: ut siqd̄ & pōat aduersarius qd̄ & dari sine piculo & cōtra rōnabiliter negari possit: ne gemus id potius nos q̄ demus: et si sit tale quo cōcesso nihil magis cōficiat ille qd̄ cōtendit: atq̄ ista serie perueniētes ad id qd̄ maximū postulare pōt: ostendamus etiā id si deē qd̄ iure negari posse declaratū est: minime tam colligi qd̄ arbitratur. Sic. n. & res ip̄a quæ uenit ī disputationē tota p̄ sua mēbra p̄icularius explorat: & q̄ multa gratis acci-

piat aduersarius: itelligit q̄q̄ parā certā & absurdā opionē tueat. Quæ tam multis uel nobis falsa: uel certe dubia: tū utcūq̄ oīa se habeant ip̄a oīo nō esse falsa nō possit hūc morē seruātes cū astrologis primum defendebamus tm̄ solis & lunæ radios efficaciam habere p̄mutādi res inferiores. Cætera sydera nihil nobis īfluere ob radios uel distantiam uel imbecillitatē: Secūdo loco si dabatur eis. id. s. nō extorquent: sed impetrātibus defluere ab oībus aliqd̄ in nos: ostēdebamus id tū ab oībus intētionē tantum remissioneq̄ diuersum effluere: hoc est lucē cum calore uiuifico: frigus aut humiditatē siccitatēq̄ ab illis nō emanare. Tertio si facerent q̄tuor primas q̄litates nō sequi ut impressionū quæ fiunt in sublimi diuersitas esset ab eis: aut si hoc foret. nō tamē ab illis uel pestilentias esse uel cathachismos uel exustiones: multo minus uirtute primarū illarū quatuor q̄litarū res æternas & casui fortunæq̄ subiectas a syderibus gubernari. Quarto si primarū affectionū auctores sydera crederentur: hoc ē calefaciēdi: frigefaciēdiq̄: rū humectādi & exsiccādi potestatem habere nō alias præterea illis dotes attribuendas per quas efficiant multa quæ per uim q̄litarum illarum fieri non possunt. Denique quales: quales haberent stellæ uirtutes & proprietates eas uniuersales ita esse ut nulla esset quæ nō ueram inferiorum corporū cōditionē potestātēq̄ cōplecteret. Quare agere illa oīa cū oībus qd̄ ē causalibus p̄priū. Diuersitatē at eorū q̄ fiāt & q̄ cōsingāt oēm a p̄ximis cās uel liberis uel naturalibus uel fortuitis originē ducere. Quæ nos oīa eo cōsilio defēdēda suscepimus.

Responso

Mos disputādi auctoris mire cōuicēs

Ille mos quō obseruatus ī hac disputātionē

ut intelligerent astrologi cum aliter sentiunt & asseuerant / nō confessa se dicere & manifesta: sed quæ nec certis ullis rationibus, nec evidentibus experimentis, nec auctoritate Platonis Aristoteli sue cōfirmantur. Sed in ambiguo posita sicuti ppugnātur a quibusdam / ita opugnantur a multis. Quibus si tota niteretur astrologia / nec infideliora sibi fundamenta locaret: nō esset apud me penitus ruinosa / sed notanda: hoc est tā caderet illa mea sententia / q̄ uacillaret. Verū ut astrologis demus q̄tū illis Aquinas Thomas theologicū p̄multi atq; philosophi dare posse contendunt: nō magnopere. s. refragante rōne / longe tamen minus accipent / q̄ accipere illos sit necessarium: ut aliqua astrologia nō solum apud nos sed sua natura / & apud ipsas angelicas mentes esse defendatur. Dabit enī illis Thomas id quod maximum dari potest citra apertā calūniā ueritatis: ut. s. oīum planetarū ad nos defluua cum uirtute pueniant: & alius alias stellis esse pprietates nō modo calefaciēdi / frigefaciēdi humectandi & exsiccandi: sed occultiores: Vnde uaria munera terrenorū turba sortitur: ut nō oēm pprietatē quā habent hoīes ceteraq; natura corporalis inferior a suis causis pximis habeat: sed aliquā etiā a cælestibus: hoc totū & nos p̄cario concedentes astrologis ostendemus: nullā tamē iccirco futurā hanc artē: quin de his maxime uaticinetur ex astris quæ fieri ab illis uel indicari possunt: etiā si fiant illa cuncta quæ diximus: atque ita cōcussam uel ad interitū priore libro astrologiā nullā iā pacis uel indulgentiæ spe relicta disputatio p̄sens funditus euertet.

Caput II Fortuita a cælo non esse.

Fortuita res p̄ quæ bono uel malo euentu fortunatos uocamus homines & infortunatos hæ p̄cipue sunt quæ sicuti fatales ip̄mis putantur & a cælesti decreto pendētes: ita p̄dictionū astrologicarū pars maxima & potissima materia sunt. Nā quæ per se causas proximas habent / ut cōditiones animi & corporis nō exigere adeo superiorem cām occultiorēque uidentur / q̄ quæ temere fieri casuque dicimus: quū fieri sine proxima causa uideantur: talia sunt scilicet uel i / scilicet nauigare: pegrinari: mercaturā facere: fodientem terrā thesaurum inuenire: latronibus: bestis occurrere: regi placere: periculū euadere: bona seruitia / malaue sortiri: domū ingredi mox ruiturā: & quæ alia hoc genere p̄ter cōsilū p̄ter opinionem miseris & uere agris mortalibus accidunt: de quibus ut quæ p̄sus extra nostram manum sint & extrinsecus ueniant in nos / optamus maxime astrologorum audire sententiam. Alioquin quo quis corporis habitu / sit uel a speculo uel a medico sciat: sicuti & qualē mentem sciat a seipso: si modo mentē habet: At quæ fortuita nuncupamus: ea sunt quæ potissimū p̄ artes diuinatrices humana curiositas expetit. Hæc igitur ante alia nullo modo de cælo p̄uideri posse probabimus: nec alia ratione q̄ qua utitur Thomas Aquinas: eo maxime loco quo fauere sniæ astrologorum uidetur: hoc est tertio libro contra gentes / ubi fortunatos a cælo & fieri homines & infortunatos dicere uidetur: ea ratio talis est. Virtus cælestis corporis non agit intellectu uel electione: sed quēadmodum natura agit / naturæ proprium est ad unum tendere. Effectus igitur qui non est unus a naturali causa per se esse non

potest: at quæ ex accidenti concurrunt inuicēq; cōueniunt: ea uere unum non sūt: sed dumtaxat unū per accidens. Cōcurfus igitur huiusmodi quē solemus fortuitū nūcupare / nulla esse pōt p̄ se causa naturalis: sed cælestis causa naturalis causa ut dicebamus. Ea igitur res huiusmodi fortuitarū causa per se esse non potest. Adicit hic exemplum / quo simul declaratur quomō nō ē causa p̄ se cælū huiusmodi euentorū: sed tm̄modo ex accidenti: instigatur inquit aliquis a cælo ad sepulchrū fodiēdum / accidit ei ut in sepulchro thesaurus sit. Quare fodiens sepulchrū thesaurū inuenit: nō fuit hoc a cælo ut inueniret thesaurum p̄ter q̄ ex accidenti: quin ex accidenti est eundem esse & sepulchrū & thesauri locum: nam instigare hominem ad sepulchri fossionem in quo latet thesaurus ut thesaurum inueniat causa rationalis est & intelligentis: cuius proprium est rem unam ad aliā referre & ordinare: naturalis causæ non est. qua dūtaxat ad unum fertur ut diximus qualem esse cælestē radium nemo diffitebit.

Caput III Quomō rerum fortuitarum causa sit deus: quomō angeli: quomō modo cælum: quomodo nos: quomodo fortuna.

Vm de fortuitis rebus mentio fiat / opereptum fuerit altius explicare quæ sint illarū causæ apud philosophos atq; theologos: nam ex his quidē quæ hæcenus diximus extimari posset in casū nos illā dūtaxat temeritatēq; referre nec improbandos esse astrologos qui seruare in his quoq; extraordinariis ordinem & certas causas conarentur / ut nihil temere in natura / nihil sine causa legitima fieret. Quæ si qua cogitanda est / illa uidetur potissimū eligenda quam astrologi accipiunt / cælum. s. cū nec infra cælū talis ulla iudicetur potēs. s. rerum omnium quæ sub cælo fiunt: nec supra cælū dicunt: uidelicet cum multa indigne præter meritum & rationem fieri uideantur / quæ potius corporalis causæ quandā necessitatē q̄ p̄uidentiam arguāt eligentis. Quare ut hos scrupulos extrudamus differere quædam latius super his rebus utile fuerit / ut postq̄ a cælo gubernari hæc nō posse monstrauimus: nec unde & quomō gubernētur aperiamus: fortuita fieri dicimus quæ p̄ter intentionē opantis ueniunt. Quare tm̄ in rebus humanis fortuna dicitur: ut quæ sola consilio rationeq; fiunt. Exemplum tale quo superius etiam usi / p̄posuit agriculator terram fodere culturam soli cogitans nō thesaurum. Accidit ut thesaurū inueniat / fortuito factum dicimus / nec reperti thesauri causam aliā damus q̄ fortunā Fortunam uero nō intelligimus aut numē aut naturā: aut rem oīno aliquam causam talis euentus: sed potius excludimus tantum fortuna factum dicentes / ac si dicamus ita euenit forte non ex aliqua causa. nā fossio quidem terræ causa dici nō potest / non sit terra / quatenus terra est locus. Sed accidit eundem locum terrā simul esse latebraq; thesauri. Quapropter si quæras qua causa factum ut eruerit iste thesaurus / nullam est asserere: cū non una causa / sed fortuitus cōcurfus plurium hoc causarum effecerit. Propterea errabāt qui fortunam in rebus esse negabant: quā opinionem secūdo physica auscultationis: & sexto primæ philosophiæ libro conuellit Aristoteles: Errabant autem nō quia putarent quæ nobis improvisa fortuitaq; sūt

Exemplū eiusdē

Fortuita quæ dicantur.

Exemplum.

ea nota puisaque esse posse superioribus mentibus: quare nihil absolute simpliciterque esse fortunam: sed quod arbitraretur huiusmodi euenta necessario habere proximam per se causam non intelligentes quo pacto quod est unum per accidens causam minime exigat per se unam: ut hominem eundem musicum esse & bellatorem causam nullam habet: alioquin si simul essent propter aliquam causam ordinem iuicem haberet ex illa causa: quare autem sibi temere accidit: ut bellatori esse musicum / musico esse bellatorem: patet ea inuicem ordinem non habere: quare nullam habet per se agere causam: sed ex accidenti tamen: sic recte Peripatetici casum & fortunam defendunt in rebus necessitate exterminantes: sed errant ex eis quodam detestabilius quam qui auferunt casum. pnegantes. scilicet aliter ista fieri quam fortuito hoc est nullo consilio superioris causae / nulla prouidentia: pullulat. n. pestilentissimus hic error ex impietatis radice qua creditur aut non cognosci / aut si cognoscuntur non curari a superioribus res humanas qui alibi rationibus reuincetur: ubi contra philosophos impios erit disputatio: nunc ueluti per iudicatum falsus abiiciatur / auctoritate omnium theologorum totiusque philosophorum familiae & Aristoteli peripateticorum principis in moralibus libris: tamen ubi de iocunditate quam ubi de bona fortuna differunt: nam illic cura esse homines deis precipueque sapientes: & hic nota esse deo sensibilia omnia praeterita atque futura & in his dirigere nos ab eo clarissime asseuerauit quod in libro quoque de mundo / libro utique Aristotelis sapientia digno confirmauit quem platonice illa de diuina iustitia sententia quasi oraculi cuiusdam coronide terminauit. Si igitur curant humana dei: sic enim loquimur: ut custodes angelos: & intelligentium causas: seruum ordinem complectamur dei ueri consilio prouidentiaque famulantur: Si inquam hoc uerum est nemo dubitauerit investigatos ab illis homines ea saepe facere quae sunt homini non prouisa non praecognita illis uero sapientissima praecognitione disposita. Vulgatissimum est exemplum de seruis eodem missis a domino ut conuenirent ignaris tamen domini uoluntatis: quorum conuentus atque concursus ipsis seruis inopinatus atque fortuitus / domino prouisus & praedeterminatus est: sic percipimus utilitatem pauperis agricolae custos angelus potest ad eum locum effodiendum iurare motibus occultis: ubi nouit angelus esse thesaurum: ut quod pauperi fuit fortuna consilium tamen angelo fuerit / hoc respiciens Aurelius Augustinus quanto de ciuitate dei libro non inquit causas quae dicuntur fortuitae: unde & fortuna nomen accepit nullas esse dicimus: sed latentes easque tribuimus uel ueri dei uel quorumlibet spirituum uoluntati. Dixit quorumlibet spirituum: quoniam tamen a bonis hoc fieri potest quam angelis malis / licet non omnia possint mali quae boni: nec idem utriusque finis: sed bonis quidem conuenienter bonorum: malis uero malum: frustrate illos: tamen malitiam bonitate diuina dum in bonum ordinat redigitque quicquid ab illis mala fuerit uoluntate patratum. Sed haec alibi latius Proclus platonice in commentariis in Thymeam eadem ratione pro qua & Augustinus fortunam definiuit esse demoniacam praeterea congregantem inuicem causas iter se diuisas: nec differt a peripatetica determinatione qua dicitur fortunam esse in electione humana causam aliquid efficietem ex accidenti: sed altera causam remotiore occultioreque: altera proximam notaque respexit. Dixit. n. Proclus demoniacam praeterea quod ita uocent platonice quascumque mentes iter homines positas & intellectus superiores a particulari & proxima re: nostrae

Alius error
detestabilis

Liber de mundo
Ari. sapientia
dignus,

Augustinus

Definitio fortunae
a Proclo
assignata.

cognitione semotas. Declaremus exemplis haec quomodo fiat ubi & calum in his quod agat intelleximus. Exemplum su-
ligamus. Domi erat Lucius & foris quod quod agere non habet / uerum sed ita tam ex eum praedictorum
di sententia simul atque egressus domo est / ruit domus. fortunatum dices quod periculum imminet sic
euitauerit: cuius rei causam a male pio philosopho si quaeris: sed & male philoso-
pho respondebit casu ita factum / nec aliam causam requirendam: si quaeras ab astrologo in be-
nignam hoc aliquam radiationem refert fortunatis planetarum / cuius ope defensus ille sit a
ruina. Fallitur autem ratione superius enarrata: quoniam iurare Lucium ad egressum ne sub ru-
ina pereat causa est intelligentis agentisque consilio & ratione: Qualis nec iouis nec alterius
stellae radius: tamen esse hoc de caelo potuit ut ad egressum Lucii animus esset propensior quam ad
quidem: sicut hoc quoque ab ipso corporis habitu esse potuit / ex quo alii sedentarii magis
alii ambulatores homines sunt / ut si qua fuerit huius boni constellationis causa / fuerit ex his po-
tius quam uegetes nos reddunt & melius appetentes / quales martias dicunt / non beneficia
quaeque & defensoria a malis quando ut sapienter idem iuehamus. Sic. n. expedit ordi-
nare illa / uicem radius non potest egressum. / situationemque a ruina: sed quemadmodum eligere
ei egressionem Lucio spaciandi gratia fortuito est: ut egressionis mortis discrimen eua-
dat: ita constellationi siqua modo talis esse censemus / uicem illi ad motum fortuitum est
profususque accidentale / ut liberet a ruina: quomodo sit ut nec cognoscens astrologus quod tunc
influat caelum Lucio aliud sit quod cognoscat / quam uicem illi futurum motus ambulatio-
nisque: sed futurum ut simul domum & periculum fugiat praecognosci ab eo posse nec thema-
tis nec ratio ulla consentit. Vna igitur superest causa cui prouisus hoc nec fortuitum esse po-
tuit / diuina. scilicet uellicis / trus animus Lucii instigansque ad egressum / ne sub domo mox
causa disperat: quae scilicet & casura idem numen intelligit: & ad eum finem ordinare Lucii
exitum potest. De radio corporali neutrum dici potest: quare nec philosophus ullus fortu-
nam definiuit celestis decreti constitutionem / aut geniturae factum / aut tale quippiam du-
ctum a dogmate astrologorum: sed aut ad ipsum casum opinatumque concursu causarum
se rettulerunt: aut ad intellectuales causas inuicem conciliantes suo consilio: quae nostre prou-
dentiae fines effugerunt: sic magnus ille philosophorum dux Aristoteles. quod sit bona fortu-
na quod mala / quod fortunatum esse / quod infortunatum latissime differens / ne dum decer-
nendo celestium meminit constellationum: sed nec in quendo disputandoque: quia ista ge-
nethliacorum opinionem nec dignam putabat / de qua philosophus homo dubitaret: sed
uelut alia circulatorum deliramenta potius iter fabulas & insipientia quam iter controuersias
philosophiae deberet annumerari: ipse igitur Aristoteles. in eo tractatu post diligentem
tius quaestiones examinationem ita definit cum nobis bene ita fortuito uenit dupliciter
fieri solere: aut incidentibus nobis profusus imprudenter in id quod bonum facit euentum: aut
quomodo non consilio deliberationeque impetu tamen ad id animi ductis: cuius ita rationem igno-
ramus: ut quo ille se fert obstinatissime tamen rhemo uelociter descendamus: illud primum
ad casum putat referendum: hoc ad diuinam motionem qua penitus ipsa uoluntas occultis
impulsionibus inclinatur: quod passim solent illa dicere. praesagit animus nescio quid: /
non possum aliter uelle huc rapio: alia cogitanti mens non accedit: & ita cum sui con-
silio rationem nullam reddere possunt: ita tamen libitum sibi / ita praedictum animo prima /

Aristoteles.

Herodotus . uastitatem. Sapiens ille persarum apud Herodotum qui discubente apud se in cō
uiuio Thebano: cui futuram siue gentis cladem / nescio qua presensione sibi præco
gnitam referauit recte locutus est. Nam cum suaderet Thebanus: ut idem impe
ratori exercitus denunciaret: dehortareturque ab incepto cuius esset futurus exi
tus tam infœlix: respondit id homini esse inuitabile: quod fieri deus ordinauerit.
Quare nec suis uerbis / scilicet imperatorem admoneret / sedem futuram : quando
ita deo decretum esset: proindeque se etiam Maridonium (ita erat principi nomē)
sequi alligatos necessitate: placetque q̄ necessitatem non astrorum: sed diuini con
siliū dixit: quam & fatum si quis uocet: rectius inquit Augustinus sentiet q̄ loqua
tur. Est autem hoc fati nomen quantum ex ueterum colligi monumentis potest in
quadruplicem significationem acceptum: ut fatum uel ipsa natura sit: uel causarū
series ordoque nexu necessario cuncta producat, uel syderum constitutio: cū qd
aut nascitur / aut concipitur aut incohatur: uel diuini consiliū executio certa inuita
bilisque successus / in primam significationem accipitur ab Alexandro ex afrodizia /
de in libro de fato ad principes Seuerum & Antoninū: ita enim fata esse conce
dit / ut fatum ipsa natura sit quæ principium aliud est ab electioe / quare fato ignis
calescit: aqua humida est: sol illuminat: sed & cum quis dissoluto corporis tem
peramento moritur / fato moritur. Si uero uel ex equo præcipitatur / uel gladius occi
dit / fato non moritur: in quem modum de Didone Virgilius mortem sibi per uim
præparatē dicat: Sed quia nec fato debita nec morte peribat. Astrologi uero id ma
xime genus mortis in fatū reiecerunt / sic Demostenes.

Aristoteles
Secūdus mo
dus fati.
Alexander
Cōfutatio se
cundi modi .

Et ita quidem fatum nemo esse negauerit sicuti nec naturam: Quo pacto & Ari
stoteles quinto libro physice auscultationis fatales dixit generationes: hoc est quæ
secūdum naturam fiunt. Nec dubium cum sic fatum intelligamus multa fieri p̄ter
fatum: sicuti & multa fiunt præter naturam uel casu uel electione nostra: uel ut i
quit eodem loco Alexander ipse Afrodiseus consilio deorum. Qui uero secundam
inuenerunt opinionem / cogitarunt in ipsa natura nihil non fieri necessario: si quis
omnes simul causas cōplecteret. Nā qui multa fieri dicūt extra necessitatē: hoc ita
defendūt i naturalibus rebus & arbitrariis. In naturalibus quia nō omne quod fit na
turaliter necessario fit / cū naturæ opus impediri possit / i arbitrariis quia electio nostra
& arbitrium liberū est: illi contra sic instāt: in naturalibus quidē si quid impeditur
necessario impediri: quia & illud impedimentū a naturali causa est: quæ tandem ad
supremā naturā / hoc est cælum redigatur: Ea uero necessario agit: sed fallūtur: nā
ut impedimēto qdem fuerit causa naturalis: fuit ea tam quæ & ipsa potuit & nō esse
& impediri cū agebat: quare cōtingens illud impedimentū non necessario fuit. Et si
de illo rursus impedimento nos urgeas futurum. I. causam naturalē: quæ & ipsa
sicuti naturaliter: ita necessario aut impeditur / aut nō impeditur. Respondeo te
si mundum credis eternū / aut in infinitum p̄gressurum a causa contingente in con

tingentem causam: iter quas ordo sit semper accidentalis: nec unq̄ ad unam causā
primam necessariam peruenturum: Vnde sequentibus necessitas inuehatur: cum
nulla sit talis intra naturales: quando nec cælestis cuius operibus & materia & cō
currentes inferiores causæ facile obstant: Si uero de mundi creatione cum theolo
gica ueritate cōsentis: Deuenies per importunum illum regressum ad primam re
rum contingentem institutionem / unde tolletur necessitas: non confirmabitur ele
ctionibus nostris multo irrationabilius inferunt necessitatem: quoniam uolūtas ni
hil eligat / non præiudicatū a ratione nec i nostra sit manu: ita uelle iudicare: sed fal
sus nituntur assumptionibus / ut ab aliis alias: & a nobis alibi declarabitur. Nam
peculiares hæc seorsum tractatus exigunt. Nec magnopere pertinent ad confutan
dos astrologos: quorum illa tertia est acceptio fati toto opere confutanda / differēs
a prima opinione / q̄ naturam ipsam cælestem non solum naturalium: sed & fortui
tarum ut uidimus rerum originē facit: maleque de causis inferioribus in hac parte
maxime sentit: pessime de cælestibus: quando licet natura cælum sit: constellatio
nes tamen illæ quas fingunt ex syderum positura / per loca / ligna / domos / aliaq̄ id
genus: causæ naturales non sunt / sed fictitiæ: nec ex uno illo momento initiali de
pendet operatio cælestium: nec ad ea quæ propria sunt inferiorum causarum refe
runtur / ut iam declarauimus / & sequentia magis declarabūt. Restat quarta fati si
gnificatio theologica / sicut illa prima physica magis: sed utraq̄ uera: ut p̄dentem
a diuino consilio seriem ordinemque causarum notet: sub quo nihil nostra libertas
piclitetur: cū simus & nos iter has cās: nec i hac chorea fati patiamur tm̄: sed aga
mus: siue igitur dei præuidentia: siue p̄uidēt: a: hoc est siue mentem illius omnia
præcognoscentē: siue uoluntatē ex suo placito oīa disponentē attēdas: nullū sit p̄
iudiciū liberis actioibz nostris. Nā si p̄uidentia / cur non libere facio q̄ p̄uidit deus
me facturū / nā si erit qd̄ ille p̄uidit: utique libere faciam / quod libere me factu
rum ille præuidit. Sed & quia erit quod uoluit: uoluit autem me esse libe
rum / libere agā quicqd̄ agā / nisi ipse mihi meā libertatē ademerit. & certe nō solum
præcognouit deus uoluntates nostras: sed & præordinauit: nec cum id Gregorius
nisenus Damascenusque negaret / uidentur aliter negare quā ut admoneant. Cæ
tera quidem per uoluntatem diuinam: electioes nostras per illam cum nostra etiā
uoluntate disponi: ita tamen ut non modo cogitationum nostrarum euentus: sed
& ipsæ cogitationes: ipsa consilia: ipsa proposita: nec regum tantum / ut scriptum ē:
sed omniū corda i manu dei sunt / q̄ solus oīa moderat: nūc i his quæ nec ad uitū
attinet / nec ad uirtutē inclinās uoluntatē quo libitū illi: si sic decreti alicuius sui exi
gat absolutio: nūc uirtutes i nobis: sed & nobiscū icohans & p̄ficiēs icohatas / nūc a
uirtutibus ad uitū motos / p̄mutās ad iustitiā / uel admouēs uirgā pedagogi p̄ mise
ricordia / uel cōminuēs q̄ hallucinatus p̄ iustitiā: oīa semp aut bona / aut occasio
nes certe faciēs bonorū: tāta de fato de p̄uidētia & hūanarū rez gubernatōe dixerit
mus cum per se cognitu utilia: tum ad conuellendam astrologicam uanitatem

Tertius mo
dus fati toto
ope cōfutan
dus .

Approbatio
quartæ accep
tiois fati

Ex p̄scientia
dei non tolli
nām liberta
tē neq̄ ex p̄ui
dentia.
Declaratur
inīa Damas.
& Gre. niseni

necessaria: ut cum quid fieri contingereque uideamus q̄ aut maius uideatur aut or/
 dinatius: q̄ ut i casū hoīemue referatur: non uim ibi corporaliū radiog: sed diuini
 consilii angelicique ministerii cum humana libertate curam potestatemque intelli
 gamus. Liquet autem ex his quæ diximus & quo pacto tum præuideri futura: tū
 præcaueri cum sint mala possint a nobis: nam si fortuito tantum fierent res huma/
 na: nulla presensio futurorum esse posset. Cum autem humano diuinoque con/
 silio fiant: potest humana ratio de illis non nihil coniectare: soli uero numine affla/
 ti præuidere certissime: q̄ prophetarum prædictiones oraculaque confirmant: pro
 ximi licet longissimo proximi interuallo prophetis prudentes sunt. Vnde illud
 Euripidis: Qui bene coniectauerit is uates optimus esto: Sic in procurando felici
 rerum successu infortunius quæ uitandis illud potissimum est: deum sibi conciliare
 propitium animi puritate: pijs operibus: uotisque sanctissimis post hoc ipse sibi ho
 mo consulat sua prudentia: nam licet in plerisque rebus multum fortuna possit:
 plurimum imo totum in omnibus dispositio certæ diuine uoluntatis: ipsam tamē
 rectam uiuendi rationem magnum in his habere momentum necesse est: nisi fru/
 stra collatum hoc nobis munus a deo dicamus. Quare recte dixit ille nullum ab/
 esse numen si sit prudentia: sed nos facere fortunam deam caloque locare. Propte/
 rea Plato in epistola ad Syracusanos: cum Homericus illius dicti meminisset: Dii
 mentem abstulerunt: quia homines potius adiectam ipsi mentem abstulerunt: qd̄
 Euripidis ille sententia confirmat: qui sortem animæ filiam esse dixit. Prudenter
 igitur uitam instituentes ratione naturali: tum pia religione diuinam nobis beni/
 uolentiam parantes: uitemus omnem superstitionem uanitatē: alioquin qui uel
 futura præuidere: uel cum sint mala præcauere per astrologicas sperauerit obserua
 tiones: audiet Esaiam sibi dicentē: Veniet sup te malū & nescies ortū eius: & irru/
 et super te calamitas quā nō poteris expiare.

Plato

Esaias

Caput V Nec præterita nec quæ ad alios attinent posse ex aliqua constella
 tione præuideri.

Vod si habeant forte de fortuitis rebus aliquid quod respondeant: Quāq̄
 habere nihil possunt aut uerum aut uerisimile: De his quæ genitura: ho/
 ram antecedunt quælo quid respondebunt: hoc est quonam pacto puta/
 bunt efficientem causam suis effectibus esse posteriorem? Quid de his item quæ
 non solum priora: sed etiam aliena: ideoque suas causas non huius geniture con/
 stellatione: sed alibi possidentia: ut cum ex hora qua filius nascitur de parentum
 auorumque / & fratrum natu maiorum naturis fortunisque pronunciant.

Hæc enim & priora illa sunt constellatione: & ab ea itidem aliena: ut quæ a
 præteritis iam diu propriis constellationibus sui habeant fati ordinem & depen/
 dentiam (Si quod scilicet eē fatū a cælo existimemus) i eo itē qui nascitur quomō

illud efficit: data: ita constellatione: qd̄ multis illē diebus ante diē natalē accepit. p̄di
 cunt. n. ex themate genitura: mas ne an femina sit qui nascitur: mancus an itegec
 pulcher an deformis: deq̄ alijs huiusmodi corpus oōditioib: de qb: oib: iacta aca
 erat priusquam e matris ut ait Lucilius bulga infans committeretur: horum: emr/
 nium prædictionem qua sibi ratione astrologi uendicant: sed nec effectu tauia po
 sterior: nec præuidetur ex caloliter quæ inde præuidetur: q̄ quo pacto effectus
 ex causa præcognoscitur. Haly auenrodā q̄ potest mancos Ptolemaū libros enarrās
 quasi nō trans hanc soluentis quæstionem: ostendere uoluit quonam pacto: ex fra/
 tris fratru: & filiorum genitura parentū fata præuiderentur. Nō quōtis inquit mu
 lier cōgredit̄ uiro totiens cōcipit: sed tūc solū cū ea incidit: hora cuius constellatio/
 parētum cōstellatione cōcordet: & quoniam quæ cōcipio pariter cōueniunt inter se
 quoq̄ cōuenire necesse est: si cōueniūt cum parētum cōstellationibus filioꝝ oūm
 genitura: ita ut quoc̄q̄ inter se cōcordet: quare & p̄mutat̄ etiā sua inuicē: fata li/
 gnificabit: sic ex fratris fratru: & filij genitura parentū: fortuna: q̄ demon/
 stratur. Ego uero i hac astrologica subtilitate nescio quid primum cōgruā uel ite
 dra. Nō cōcipit inquit: mulier nisi quā hora syderum positio cum parētū syderi/
 bus cōuenit: Nō igitur ex ea hora qua nascitur: sed qua concipitur puer parentum
 debet facta pariter: Sed & cū alio itē calopat̄: alio genitrix: nata sit. eius qui cōci
 pitur: quomodo una poterit cōstellatio tam diuersis cōstellationib: respondere: aut
 i hoc fieri posse putent aliqua syderum diuersitate: quomodo tot filiorum themati
 ta thematis patris: matrisq̄ simul respondebunt? Cum ab his syderibus ab his
 dem celi regionib: peti in oib: debeat parētū significatio. A quarto & decimo celi
 loco fors patris & matris ab illis inuestigabur: a sole cetero faturo: uenit: & hūa.
 Hæc dispositio in thematis geniturarū uaria scilicet: sed p̄ multiplex: p̄ uarietate
 filiorum: ita istam omnem uarietatem putas posse non uariare cōstellationibus
 genitorum: quasi possit ab alio non dissentire: quod a se ipse prorsus dissentit: aut nō
 sit futurum: uel idem patet necessario: & fortunatus sit de infortunatus: quoniam
 eius. s. alter filius quartum habeat locum felicibus natū illustratum: alter: uero
 infelicibus obiectum. Quibus nitaret uulgus astrologorum soliti dicere: non ab
 omnium filiorum genitura: sed ab eius qui effectus maximus natu parentum: fata p̄
 uidet. Sed adimitur statim eis illud perūgium: de fratru genitura: quas nesci
 debant: iocito inter se conuenire: q̄ cum genitorum constellationibus omnes pa
 riter consonarent: Sed quid oportet rem p̄perolius: consutare: euidentissime: tri
 uolam: Quia etiā ratione defenditur: non concipere mulierem nisi quatuordecim
 cipitur ea sit deinde hora nasciturus cuius constellatio eius modi sit futura: quæ pa
 rentum eius qui nascitur sortem atque naturam astrologo possit significare. Nō
 cælum & tota natura deseruit: nec potest aliquid fieri in uniuerso nisi cōstit̄: dō p̄
 quæ possit de ea astrologus diuinare: Præterea illud quod soluūt i quo erat: tota uis
 p̄re argumentationis: non posse effici ab hora qua infans nascitur: qd̄ in fratibus

Haly auero.
Bella imagi/
natio

Redargutio.

Prima q̄stio/
Secunda.
Tertia q̄stio.

Responso uul/
gi astrologo/
rum.

in parentibus dudum ante precessit. Nam eorum opinionem qui non effici hac re sed significari tantum ab astris dixerunt: postea coarguimus. Nunc aduersus eos disputamus qui eorum quae caelitus praedicuntur causam esse caelum opinantur: quod & Ptolemaeus & principes omnes istius artis opinati sunt.

Caput VI Futura multo post tempore a praesenti constellatione effici non posse.

Videtur quod non solum praeterita: sed si recte consideremus: nec quae multo post tempore sunt futura effici possunt a praesenti constellatione: quod est tamen familiarissime frequentissimumque in astrologorum praedictionibus. Vbi enim non illud legitur apud eos: planetam orientalem in prima uitz parte praestare quod pollicetur: occidentalem in postrema: qui horoscopum occupauerit: uel horoscopi fuerit dominator cito dare quae sua sunt: paulo post cum qui decimi loci iura possideat: qui occidenti uel affuerit uel praesentibus: serius qui imo caelo fuerit collocatus: atque alia hoc genus innumera: hoc demique attestantia: non fieri a constellationibus quod sunt facturae cum ipsae sunt constellationes: sed multis potius annis postquam fuerunt: huius uero mirandi exemplum in nulla uirtute uel actione naturali qualem esse caelestem committitur: apparet ut scilicet tunc efficax magis existimetur cum non est quam cum est: non remanet autem caelestis influxus in corpore: in star medicinae. Sed respondebunt fortasse etiam si praeterit ille syderis positus: de rare tamen uirtutem inde nobis insulam quae suo tempore per natura agentis materiaeque habilitate: suos tandem effectus in luce sit editura. Ego uero quod attinet ad naturam agentis obiecto illis quod prius obiectum: uariari quidem per agentium conditione uariaque uirtute effectus quoque naturam & conditionem: Sed hoc est omnibus causis pariter committitur ut quod sunt effectura: tunc magis efficiantur quando sunt quam cum multo iam tempore deserunt: Quod spectat ad materiam si forte dicant non statim fieri regem & philosophum eum qui nascitur: licet caelo id promittente in qua aetas repugnat: poterit uideri non absurdum esse quod dicitur: sed cum aetas eorum numerum capax est quae natalitiae stellae pollicebatur: cur tamen non sit: cuius & causa sufficiens iam praecessit: & materia habilis idoneaque praesto est. Sed aut cessare aiunt effectum tot annis quot signorum partibus a tali loco planeta distabat: aut quia talem in themate caeli locum obtinuit: nisi sero praestare sua beneficia suis non posse hoc rationabilis potius naturae: pro electione arbitrioque sua munera: quo uoluerit tempore dispensantis: naturalis causa: nec est: nec esse potest. Praeterea si ex se quidem daret statim caelum quod promittit: sed materiae dispositio est in mora: non erit astrologi euentus tempore praecognoscere qui caelum considerat: sed eius potius qui materiae statum conditioneque cognoscit: ut quid futurum sit ab astrologo audiat. Quando futurum astrologo ipse demonstrat. Quod item respondebat seruari uim a caelo deriuatum praeterente constellatione scire ab eis uelim: ubi nam conseruetur: utique aut in materia: aut in causis inferioribus & secundariis: quorum siue utrunque siue alter eis placet: sciant nec in actu fluentis refluentisque materiae: nec in tam uaria atque mutabili particularium causarum multitudine: uirtutem caelestem posse eandem & stabilem tam diuturno tempore permanere.

Responsio

Confutatio

Caput VII De auspiciationibus quas electiones dicunt: quae uana & impossibilis sit astrologorum sententia.

Ibet item ab eis sciscitari de ea parte qua maxime utilis uita putatur astrologia: quae est de auspiciationibus: uulgo electiones uocant: hoc est quonam pacto a caelo fieri intelligat: ut quod hac quidem hora agredimur faciendum caeliter: quod uero alia infeliciter fiat a nobis. Nam ut facile omnia haec dicuntur: & habet in prima fronte spem probabilitatis: ita cum diligentius examinatur uana & impossibiliaque deprehenduntur: Si quis inquit iter sub tali caeli constellatione capescat: commodam habebit peregrinationem: a rege benigne excipiet: rem suam familiariter adaugebit. Contra: si alia hora equum ascendat: aut descendat in nauem: difficilia itinera: piculosam navigationem expietur. Nec efficiet tandem cuius rei gratia iter navigatione uel suscipit. Haec omnia fateor me non perspicere quonam pacto fiant a caelo: doceant ipsi me si possunt. Esto iuppiter de nona caeli regione radios suos in terram iaculetur: feliciter dicent constellationem per itinere capessendo. Quare ego ex eis defluxus iste afflatusque fortunatus: homines ne ipsos afflet atque afficiat iter arrepturos: an ipsam potius iter agentium hominum operationem: hoc est uel equi ascensum: uel e domo egressionem: uel huius aliquid eorum quae sunt necessario itineris incohamenta. Si primum respondeat afflabitur illi: etiam si tunc primum iter non accipiat syderis beneficio: quotiens arripiedi itineris illis fuerit propositum: plerumque cum ex eorum sententia non praestet constellatio quod pollicetur tunc maxime quando est: sed longo etiam post saepe temporis interuallo. Si secundum multa certe delirare cogentur ut positionem tueantur: dum nobis exponunt quo pacto iouia ille equi ascensio: & mollis pedibus uiam substernat. & latrones abigat ex itinere & nubibus pulsis placatum efficiat diffuso lumine caelum. Nec parum item illis negotii in retinendo isto defluxu: dum multorum forte dierum iter plane committitur: cum non parua iure suspicio habenda sit neque in illo equum ascendente uirtus caelo descendit: reciproca ratione cum de equo ille descenderit: illa in caelum rursum ascendat: & nouo iste uiator ioue semper indigeat: cum erit ei equus insiliendus. Nam somnare uim aliquam primordialem nusquam consistentem: nullibi radicatum: quae totum tibi iter molliter beateque conficiat: hominum est in somnis etiam delirantium: qui quod loquuntur nihil perpendentes: futilem dant & sine mente sonum. Videamus rursus eosdem ne scrupulos incidant in his rebus quae sunt opera potius nostra quam operationes. Sententia est Ptolemaei: si in urbis constitutione mars caeli medium obtinuerit: principes eius ciuitatis gladio plerumque perituros. Exponat nobis Ptolemaeus ubinam languinolenta ista martis radiatio recipiatur: quae tot deinceps principes: sit successu temporum gladio necatura? Si suscipi eam uelit in principio qui tunc urbem aedificat: rogabo quo pacto iacti illi defossique in terram iussu principis lapides: urbis scilicet fundamenta: caelestes radios aliorum uergentes in principem istum flectant atque deriuent. Quo pacto in eius posteros regnumque successores hereditarioque iure deueniat: noxia ista uirtus: cuius & susceptaculum perit: & origo praeterit.

Ptolemeus.

Sane quid possit siue rubore interrogantibus ita nobis respondere, equidem non proficio. Dicit igitur forte non in principe ipso urbis institutore: sed in ipsa potius urbe: in ipsis primis lapidibus super quos erigenda est: pestilentia illa recipi: martis pestiferi quasi quodam afflatu, omnes eius urbis principes afflaturam. Bellum utique iuentum molayco etiam testimonio confirmandum: qui leprosa nobis domus expiationem prophetica olim inspiratio monstrauit. Sed uereor ne congesta deluper humus, primisque lapidibus inculcata, exhalare mephitim illam martiam non prohibeat: aut si oino exhalet non egenos potius & pauperes pestilentiae magis opportunos inuadat, quam principem ipsum ciuitatis. Qui si in suburbana aliqua uilla forte habitauerit, credo gladio non peribit, praesertim si pluribus passuum milibus ea distat ab urbe, quam ut martius ille uapor, calce, ruderibus, intertrimentis, interim undique suffocatus: integer illuc possit, efficaxque peruenire. Sed haec philosophis periclitabitur gloria Platonis academiae & Aristotelis: qui in suis de republica libris, ubi de condenda regendaque feliciter urbe, ac ciuitate tam multa perceperunt: de tam utili tam obseruandaque cautione nihil nobis scriptum reliquerunt: Quae omnia si non per iocum serio pensitemus: uidebimus iure Haly interpretem Ptolemaei quae summum astrologum, partem tamen hanc astrologiae quae est de electionibus friuolam inefficacemque existimasse.

Caput VIII Astrologos mentem nostram caelo subiicere quae ut sunt astuti id dissimulare conentur.

Actenus demonstratum est nullam ex corporalibus rebus & temporariis, quarum maxime ius habere caelum putatur dependere a caelo quo, scilicet modo astrologi opinantur. Nam neque ea quae sunt fortuita: nec quae ad alios attinent: nec quae aut praeterita sunt, aut futura logico post tempore, tum eorum maximam partem quae ut fiant feliciter a certis horarum obseruationibus auspicantur. Quae si non ita efficit caelum: ut e caelo prauideantur: quanto illa minus quae sunt incorporea: de quibus tamen praenunciare astrologica superstitione nihil erubescit. Continetur enim hoc genere morum ingeniorumque diuersitates: & quaecumque animi nostri opera & proprietates: continentur quae ad demones: ad mentes superiores: ad deum: ad efficaciam supplicationum: ad archana conscientiae: ad statum futurae uitae: adque hoc genus alia pertinent. De quibus omnibus mille dogmata praedicendi nugiuendum hoc hominum genus arrogantissima temeritate diuulgat. Et quidem a moribus exorditur quos alios atque alios esse in hominibus putant, pro uarietate natalis constellationis. Sed solent cum hic urgent dissimulare quod sentiunt: & de arbitrii libertate multa funditates, cauendum praecipere, ne cogi putemus a stellis nostram libertatem: a quibus solum praesens inuitamentumque aliud quod habeamus: quod uel sequi uel declinare nostrae sit electionis. Detegam igitur primum fraudem huius defensionis, plurima afferens dogmata ipsorum ex quibus pateat mentem ipsam eos caelo subiicere, etiam ubi a corpore non dependet. Postea nec morum ingeniorumque diuersitate eo etiam quo dicunt, modo in caelestes causas referri posse declarabimus. Ergo si non aliter putant humani animi differentias esse de syderum habitu & positione: quam ut affecto aliter atque aliter corpore: animi etiam

Haly

Astutia astrologorum.

Astrologos mentem nostram caelo subiicere

operatio non nihil imuteat: quomodo ex marte in nona caeli regione feliciter constituto tantum praestari nobis posse contendunt, ut ab obsessis corporibus sola praesentia demones expellamus. Quod non animi solum est ad corpus inclinatis: sed sic uiuentis in corpore: tum deo plenus: & mentes habitans penetralia, in corpore uiuere se non sentiat. Quod item ex parte solis, de archanis conscientiae eius qui nascitur erga deos & homines, iudicatur, ros se praesumit, quibus in manu animi & nostra magis libertate, nihil positum est: nec ita ut angelica pateant cognitioni, nec potestati subiiciantur. Denique si societas corporis caelo aiam sociat quomodo de statu eius cum extra corpus est posita, de caelesti constellatione praenunciant. Vulgatum enim apud illos duos esse planetas auctores felicitatis, uenerem, & iouem: sed diuersis officiis: ut uenus praesentis uitae felicitatem largiatur: iuppiter futurae: Maternus postquam multa ex his commemorauit quae a saturno praesentantur in leone constituto: tum ita subiungit: sed cum haec omnia fuerint assecuti longevi morietur: & aiam eorum ad caelum diu applicata transibit. Saturnus, enim in leone politus aiam eorum, qui sic se habuerit in terra, innumeris angustiis liberatas ad caelum: & ad originis suae primordia reuocat. Haec ille. Vnde non solum id intelligi uolo quam ad impietatis usque suspicionem astrologica ista superstitione se diffundat: sed quanta scriptoribus huius artis fides adhiberi potest, quasi nisi ex parte usque comprobata litteris madauerit: Quos proculdubio scimus cum scriberent experimentum non habuisse uitae futurae. Nam si a suis coelectaneis uita functis haec forte intellexerunt, potius quae ad inferos quam quae ad suppos mitteret constellatione poterat intelligere. Quaeque, enim, putant se certa hora supplicantes a deo impetrare posse quod uolunt: non tamen facile credam, nisi dogma mutauerint, a ternam se ab eo felicitatem impetraturos. Et certe putant illi quod diximus Scribit, enim, fabulosissimus ille Albumasar: qui luna ioui coniuncta cum capite draco, nis deo supplicauerit impetraturus, a deo quicquid perierit. Et erunt adhuc philosophi: erunt theologi quibus haec placent, putentque se: & quos sequuntur astrologos, satis adhuc intelligere quid sit deus: quid sit creatio: quae mihi insania hoc loci non tam est commutanda quam execranda: cum ex his quae de oratione aduersus impios alibi disputauimus satis sit confutata. At Petrus apponensis cuius ego scripta quotiens lego: toties illud Heracliti uenit in mentem πολυμαθεια γοορ ου φερα Ipse inquam scribit, illa se hora de qua dicebamus, a deo sciam petiisse: & post eam diem in ea magnopere promouisse. Mihi quantum nouus hic Solomon in ea promoueret metiri non uacat. Credo certe quicquid pomuit, non plus eo esse quod humanis passibus confici possit. Sed utcumque sese res habeat, consulere Petro istum: ut totum quod profecit, suae potius industriae ingenioque acceptum referret, quam iouiae illi suae supplicationi: sed ne pertinaciter illud defendat cogantur bona iudicia negare, eum potius quicquam in bonis litteris profecisse, quam ut tam uanae superstitioni aliquando assentiret. Consulere item in commune astrologis omnibus: ut postquam illis iuppiter ita fauens est, tantum sibi una felicitis horae supplicatione diuitiarum opumque comparerent: ut nostris post hac pecuniis nihil indigentes desinerent aliquando mentes impetitorum tot quotidie mendaciis: emungendae pecuniae gratia ludificare.

Secunda.

Tertia

Maternus.

Quarta. Albumasar.

Petrus appo.

Caput IX Mores hominū a cælo non fieri.

Ideamus de moribz: an recta rōne possit defendi/esse horū quoq; aliquo/
modo cām in cælo. Forte. n. si nec uim pati cæli/partē animi rōnalem. nec
cogi nostrā libertatē existimemus. Nihil erit præterea cur aut philosophia
aut pietas neget/uaria hoīum studia: multiplices igeniorum pprietates: a diuersis
stellaz afflatibz puenire. Cū id etiā faciat habitus corporis/ salua animi dignitate
& libertate electionis. Vez fallitur longe qui ita putat. Nā ipam & solam partem
sensuale ita affici a sole: ut ad flagitiū aliquod habeat ppensionem: & rōni cōtra/
riū: & pietati magnopere est aduersū. Quæcūq; enī a causis naturalibz fiunt: his
pserim quæ sibi a cōditore naturæ pscriptas leges seruāt imutabiliter: tā in aucto/
rem naturæ sic instituētis: q̄ in naturā ipam sunt referenda: quacūque uel uirtute
uel pprietate sydera p̄dita sunt: q̄ philosophos: & theologorum cōsensu/indidit il
lis naturæ principiū deus. Deū optimū & sapientissimū uix negāt insipientes: quæ
uero hæc/aut bonitas aut sapiētia potentissima cæli manu hoīem: quāq; libez/ in/
firmū tamē: flectere ad eā partem/ ad quā minime eum uelis declinare. Tum op/
timos seruos malos: facere auctores & ministros: ut cū ipsi regis iussa nunq; trans/
grediantur: ipsi tamen maxime sint/ q̄ alios ad transgressionē inuitent & ipellant.
Postremo qui hic ordo naturæ: qui cōsensus: quæ sapiens institutio: ut quæ ratio
naturæ fieri nollet: ab his tamen ut fiant sedulo procuretur/ quæ sunt partes natu/
ræ magnæ/ potentes/ optime/ p̄cipales. Præterea nō facit qui peccat aliquid/ imo
deficit: quare q̄ inuitat ad peccandū ad deficiendū inuitat: quod nō cōuenit cau/
sis superioribus efficientibz semper/ deficientibz uero nunq;. Absurdissimum igitur
dogma astrologoz: putantium habere nos ab hac quidem sydez/ positione inclina/
tionem ad furta: ab alia ad incestus: ad fraudes: ad homicidia: cum tota natura p̄/
sertim superior diuinæ menti proxime iuncta: naturalis & diuinæ legis obseruatio
ni/ possit forte fauere: obesse & aduersari nullo modo possit. Compescāt igitur os
p̄fanum: nec uenerem dicāt marti copulatam ad adulteria nos uocare: aut eisdē
in signis maribus collocatos ad masculorum nepharios concubitus excitare: martē
cæli nonā partem occupantem facere irreligiosos: atque alias omnino cōstellatiōes
ad alia nos irritare flagitia. Imputent sibi nō cælo sua delicta/ nec seculentæ mate/
riæ: & iniqui animi sordes/ a purissimis putent naturæ fontibus emanare. Verum
solui ne forte ista obiectio poterit/ si (quod quidā putant) dixerimus/ esse omnium
syderum uires bonas & salutes: Sed cum in nobis suscipiūtur materiæ uitio dege
nerare: & qui benefici erant afflatus euadere interdum noxios atque maleficos.
Sic a marte quidē præstari animi fortitudinem & herculeam efficaciam. Sed aut
uitio corporis in quo nimium rubra bilis exæstuet: aut culpa animi abutentis mu/
nere cælesti: flecti quandoque impetus illos ad crudelitatem & iniustitiam: Sica
saturno altitudinem mentis: profunditatē consilii: inuestigationē rerum obstrusa/
rum: amorem contemplationis infundi. Eadem tamen omnia quia torpidum in/
penerunt susceptaculū: uel arbitrii culpa eius in quo recipitur dolosum facere ani/

Opio quo /
rundam
Confutatio.

Secūda rō

Tertia.

Quarta

Solutio quo/
rundam.

Reprobatio.
mum: sordidum: incultum: superstitiosum: & adulq; lymphationis periculū ima/
ginosum: sic a uenere fieri nos p: openos ad ilaritatem: ad beniuolentiā: elegantiāq;
ciuilem: abuti nos isto instinctu ad nequitiam: ad luxum: ad improbitatem. Inci/
tari a sole nos ad magnanimitatem: abuti impetu isto nos ad ambitionem: atq; ita
de reliquis Verum enim uero dicit hæc aliquis potius astrologie defensor q̄ astro/
logus. Est enim inter proloquia astrologorum illud omnium primum: maximeq;
confessum: esse alios planetas bonos: alios malos: Quod si essent uera quæ dicebā
tur: & omnes pariter boni sua natura: & omnes mali eadem ratione dicerētur. Cū
nullus sit afflatus adeo salutaris: quem & materia & conditio susipientis/ insicere
imutare: interturbare: non possit. Quod si & ipsi nullum esse uolunt planetā adeo
malum: a quo non magna etiam bona: nullum adeo bonum: a quo non magna
etiā mala possint prouenire. Hanc tamen efficiendi diuersitatem nō ad materiam
& radii referunt susceptaculum: sed ad uarium syderis eiusdem in cælo habitum
& positionem. Quare dicunt laturum si propriam domum: propriam altitudi/
nem: proprios fines/ tenuerit. Si bonis radiationibus cōmiscetur: Si diurna fuerit
genitura/ contemplatores facere/ pios/ sapientes. At uero si minus cōmodo recepta
culo suscipiatur in malam hanc degenerare conditione dicunt eundē ipsum plane
tam: si male collocatus: si coniunctus marti: si malis ad solem schematis: demo
niacos facere sordidos: inuidos: & mendaces. Neque unq; cum ita in cælo habens
se: sit saturnus boni quicquā ab eo expectari posse cōtendunt. Quare qui ita astro
logiam defendit/ ignorat plane quod defendit. Quod enim diximus de saturno di
ctum de omnibus intelligatur: nam & marrem non foeliciter dispositum dicere so/
lent ad ambitionem: ad impotentiam: tyrānidisq; libidinem extimulare: nō quo
niam uitalis eius qui nascitur spiritus: plus nimio caleat uel frigescat: proptereaq;
bonum cæli ignem uel torpidum faciat uel adacem. Sed quia & saturnus & mars
& sol cum ita in cælo se habuerint huiusmodi mala ex sua natura & proprietate/ na
scentibus influant: hoc est quod astrologi scribunt & opinantur. Nec si quis hoc ne
get astrologiam secius defendit: q̄ qui sponsa librum emendat: secum & dogma
ut declarauimus: & ueritatem auert omnis prædictionis: si & de cælestis influxus
obseruatione non illa dependet: & cælestē influxū materiæ dispositio non solū mi
nuit uel adauget: uerū aliū facit penitus & imutat.

Caput X Malas leges sicuti nec bonas cælo non subiici.

Inc eorum opinio confutatur qui bonas quidem leges negant subiici cælo:
h utque a diuina uirtute dependeant: de malis uero id cōcedunt: cum nihil
habeant quod naturæ uires & facultatem excedat. At quantum obstat in
bonis erroris sublimitas ne corporeis causis subiiciantur tantum obstat in malis ea/
rum improbitas ne ad optimas causas deoque optimo obedientissimas referantur.
In uniuersum uero tam bonas q̄ malas religiones/ a cælo non dependere/ ipsa satis
experientia demonstratur. Alii enim religionum ortus & uarietatem ad sydera re/
ferunt urbibus & prouinciis suo quodam/ ut ipsi credunt/ iure dominatiæ. Alii ad

Ptolemæus.

magnas quas uocant cōiunctiones planetarū superiorum / saturni p̄sertim atque iouis: & hanc quidem sn̄iam sequūtur arabes & latini uestigijs arabum insistentes. Illi accessisse uidetur Ptolemæus / qui (ut postea declarabimus) de magnis illis cōiunctionibus nullam unq̄ habuit mentionem: Sed libro secūdo apotelesmatō eos ait ex asiaticis qui ad orientē uerūt & meridiē colere uenerē & saturnum: quoniā trigono subliūt aridæ qualitatis: hoc est uirgini: tauro: & capricorno: quibz ipse putat saturnū ueneremq; dominari. Rursus qui inter meridiem habitāt & occalum: uenerem atque martem habere pro numinibus / quoniam humidæ triplicitati subiciantur / cui cum Marte mercurium & uenerē p̄facit. Vtraq; uero sn̄ia: ipsa ut dicebamus / euidētia rei euentisq; refellitur. Nā si uirtute magnæ alicuius cōiunctionis religio aliqua nascitur: abolita ea uirtute aboleri quoq; illa religio debet. Nulla autē syderū est cōiunctio cuius uirtus durare per tot annos fingatur / etiā ab astrologis / quot annis & cultus idolorum / & mosaica religio / & christiana etiā pducarunt: Circiter quinq; annorū milia in idolorum cultura mundus caligauit. Quæ nam quælo cōiunctio: qui maximi anni syderis alicuius: tot libi annorum spacia uendicant: Mosaice legis ritus & obseruantia: apud hæbreos etiā hodie uigent: & iam ter millæ annis aut eo plus uiguerunt. Quæ ista tam fortis: tam diuturna ē cōstellatio: quæ extincto imperio religionē extingui tamen non permittit. Dabit causas horum theologus & ueras: & suo dogmati consonas: de cælo dare astrologus nullas potest: unde si ista deriuaretur uarietas religionū uariari illas quotidie atque imitari sapius uideremus. Quod & astrologi ipsi putantes ex p̄cipiis suæ scientiæ id colligentes p̄sinerunt terminos unicuiq; religioni quos ille transgressus ip̄a rei euidētia aliunde se dependere q̄ a syderibus demonstrarunt. Iam illam Ptolemæi opinionem quæ perinde atque uariis locis & gentibz uaria sydera dominatur: ita uarios etiā ritus religionum in illis locis existimat: longe magis ab ipsa experientia confutatur. Cum & illis prouincis quæ inter orientem iacent & meridiem / p̄sint eadem sydera quæ olim illis p̄sidentebant. Nec tamen ut olim ibi uenerus saturnusq; colūtur. Cur enim hæc illis numina dominabātur: utiq; ut ip̄e scribit Ptol. qm̄ terrena triplicitas quæ cōstat ex tauro: uirgine & capricorno: regiōibz illis p̄est: illi uero triplicitati uenus & saturnus. Ita enim ip̄e existimauit. At partitio hæc mūdi & regionū / sub alijs atque alijs triplicitatibz distributæ: p̄petua ē nō tēporaria. quare eadem erit semp quæ aliquādo fuit. Cur nō igitur o Ptolemæus ea dē etiā in eisdē locis hodieq; religio durat: Deniq; totā istā disputatōnē ita concludamus Ptolemæū ip̄m interrogantes / si a uaria syderū p̄sidentia apud alias gentes olim alta sydera colebantur: cuiusnam syderis uis ac potestate efficitur: ut nulla sydera hodie aliqua fere totius mundi regione colantur.

Caput XI Corporeas dispōnes nō effici a cælo:

Væ omnia si sint satis confirmata: restabit sola corporis dispositio de qua pronunciare possit astrologus si de his talis tantum potest / quæ efficiuntur a cælo: Sed nec istam efficere potest natalitia cōstellatio: cum & corporis

habitum & figuram quam secum gerit ex alio prius habeat puer q̄ aluum egredia-
tur. Quare erit hæc quoq; illis annumeranda de quibz octauo capite dicebamus nō
posse p̄dici per natiuitatem qua utuntur: quia ista p̄cedunt natiuitatem qua-
re potius per conceptionem uel seminis dispositionem. At semen tunc non sit. ergo
erit cōstellatio qua semen factum est potius spectanda: sed hoc postea: si igitur p̄
uideri corporis dispositio / p̄nunciarique poterit. Ex hora conceptōis poterit utiq;
magis / q̄ ex hora natiuitatis ex qua nullo modo potest: sed an ex illa etiā possit se-
quentibus libris examinabitur. Nūc illud demonstratur / errare astrologos / qui bre-
uiore corpore / an procerō / obeso / an macilento: firmo / an imbecillo: manco / an inte-
gro: legitimo / an monstroso: nascatur is qui nascitur: ex genitura hora pronūciāt.
Hæc enī ille omnes cōditiones longe prius adipiscitur / q̄ formatus iam & absolutus
ex matris utero in publicū emittatur: Quare licuti non fiunt ab ea cōstellatione
quæ dudum. s. p̄cesserunt: ita nec p̄dici ex eius obseruatōe a mathematico pos-
sunt: De conceptus tempore postea disputauimus / nunc illud scire lectorem uolu-
mus / putasse tumos astrologos / quæ ad corporis attinet temperaturā a p̄ximis cau-
sis & cælo inferioribus a deo dependere: ut quemadmodum scribit Haly ueniā da-
ri sibi postulauerint: si in p̄dicenda corporis dispōne exciderēt a ueritate. Nos igitur
tur totam de cæli efficientia disputationem ita colligamus si cælum causa est uni-
uersalis / non esse ab eo rerum particularium uarietatem & distinctiōem: & si i eo
quoque particularium proprietatum effectrices uirtutes esse concedamus: non ta-
men huiusmodi quales de cælo astrologi uaticinantur: cum neque fortuita in cau-
sas naturales: Nec quæ sunt mala in optimos auctores: nec quæ a ratione cōsilioq;
proficiuntur / in principia naturali necessitate efficientia: nec i corpora icorporeos
radios: nec quæ iam p̄terita / aut longe post tempore sunt futura in p̄sentem cō-
stellationē: nec quæ ad alios attinent / in nostram genituram referri nulla rōne pos-
se uideantur. Tum esse perabsurdum & ab omni philosophia maxime alienum:
quorum proprias uideres / & manifestas & sufficientes apud nos in uiribus corpo-
rum inferiorum: in animorum diuersitate: in affectu / consilio / occasione / consuetu-
dine: inconcurfu tam uario confluentium undique rerum atque causarum: eorum
tamen originem querere in syderibus / quæ neque sit ibi: neque ut esse possit: aut
rerum quæ fiunt: aut cæli efficientis natura conditione patiatur: factum (ut om-
nes philosophi quorum studium in p̄scrutandis rerum causis laborque uersatur)
cum a medicina / aut mathematicis: ab omni arte atque sciētia rerum ueras causas
mutuetur: Astrologicis tamen causis nusq; utantur. Quod ut Phauorinum: Car-
neadem: Possidonium: Timeum: Pythagoram p̄termittam: a ipso Aristo. a Pla-
tone: a Plotino: ab Aueroe: ab Auicenna: a bonis utriusque familiæ sectatoribus
factum / inter initia operis declarauimus.

Caput XII Nō posse cælū eius rei signum esse / cuius causa non sit.
u Erum dicet aliquis forte / etiam si concedatur non fieri a syderibus istas ua-

Haly

Epilogus

Phauo. Car.
Possid. Tim.
Pyt. Aristo.
Plato. Ploti.
Auer. Auic.

rietates euentaque rerum humanarum: non tamen statim id colligi: ut præuideri /
 ista de celo prædicique non possint. Quandoquidem quæ sydera minime faci-
 unt / possunt tamen significare atque portendere. Sunt enim qui ita sunt opinati:
 non fieri. s. potestate caelestium res inferiores præterquam in re cõmunis efficientiæ: Sed
 cum a proximis causis propriisque dependeant indicari tamen a celo priusquam fiant
 Constatio. Atque ita per planetarum transitum / stationem / recessum / futura cognosci: ut aues
 seu præter uolando seu stando futura pennis uel uoce significant nec scientes. At uero
 Prima ratio. nec ipsa hoc unquam insignes astrologi crediderunt: nec ut credamus ratio ulla consen-
 tit. Quod enim natura non hominum instituto signum est alicuius rei / & corpus
 est: aut causa est rei quam significat: aut effectus: aut tam signum quam id quod signa-
 tur / ab eadem causa proueniunt. Quod si quis putat addendum: quasi diuersum ab
 his quæ diximus: ut sit causæ necessario inseparabiliterque connexum: is plurimum
 longaque fallitur: quoniam ista cõnexio: & cõcomitantia fieri alia ratione non po-
 test: quæ uel causa id pariat prius ex se quam efficiat aliud: aut quod tam causam excitat
 ad agendum hoc quoque sulcitet simul: quod sicut utrunque ad cõmunem causam
 referri concedimus. Age igitur uideamus quod natura magis ex his celo cõueniat
 si celo futura significantur: Cælorum utique motus & dispositiones effectus non
 sunt rerum inferiorum: causas esse negant. Restat ut cæli habitus & dispositio: &
 quod per eam creditur indicari ab eadem causa dicantur prouenire: quemadmodum
 iris portendit interdum serenitatem / non quia faciat serenitatem: sed quoniam iri-
 dis causa / causa etiam est serenitatis. At corporea causa nulla reputabitur quæ sit cæ-
 lo superior / proptereaque cæli inferiorumque simul dispositiones efficiat. An reliqua
 erit causa incorporalis: Forte enim dici posse uidebitur / fieri euenta rerum humanarum
 ab ipsis diuinis mentibus caelestia corpora reuoluentibus: & dum sunt in ipso cæli quod
 mouent habitu: quod & positione mouent quasi nutibus certis nobis indicari. Ver-
 rum qui hæc dixerit sane proxima fabulis poetarum: incõmodum illud quomodo
 uitabit: fieri ea a diuinis mentibus quæ homines ipsi sine flagitii culpa non faciunt
 ut hunc ad homicidia / illum ad adulteria: alium ad furta urgeant & impellant.
 Mitto quæ omnis philosophia abominetur fieri res corporales ab incorporeis causis:
 corporea causa media non intercedente. Præterea cur nam alia atque alia hora na-
 scentes / diuerso fato nascuntur: si non cæli positio quæ uariat in horas: sed cæli au-
 ctor immobilis sui par semper: suique similis: fati auctor & causa existimatur? Postre-
 mo ut Thomas argumentatur: Cum eiusdem causæ effectus / sese inuicem indicant
 ab eodem principio / eodem etiam modo proueniunt: cæli uero motus & inferiorum
 corporum / rerumque dispositio: non eodem modo est a causis superioribus: sed illæ
 inmutabili ordine / & necessario: hæc ordine uariabili: & quæ utramque in partem ca-
 dat contingenter: pro natura. s. rerum quæ mouentur / quæ gubernantur: quam di-
 uina principia non mutant / sed conseruant alioquin naturam non cogerent: sed de-
 struerent. Non potest igitur cælum significare inferiora / nisi quatenus causa effectum

Diuinas me-
 res non esse causas
 inferiorum euen-
 tuum ab ipso cæ-
 li efficietia
 Prima ratio
 Secunda ratio.
 Tertia
 Quarta
 Thomas

indicat suum: quare qui causam quidem non esse uicti ratione fatentur: signum ta-
 men esse contendunt: hi uocem suam ignorant: Quod & Thomas aquinas grauis-
 simo iudicio: Quique nihil soleat temere asseuerare: in theologica summa asse-
 uerate pronunciat. Possit hoc dici de cometis: de traiectionibus: deque aliis hoc
 genus / quæ fiunt in sublimi: ut excitata a stellis alicuius rei effectricibus: quod il-
 lorum causa factura est / non faciunt: sed significant: De stellis ipsis dici nullo modo
 potest: cum illis / ut dicebamus / nulla corporea causa superior inueniatur. Sed &
 qui ita opinantur fati necessitatem / uel nolentes inducunt: quoniam si sint causæ
 sydera inferiorum potest non effici quod illorum influxu fieri procuratur: uel ob-
 stante materia: uel causa particulari communem influxum alio deducente. Si ue-
 ro sint signa / cum ex natura ad significandum fuerint instituta: quæ eorum uera natu-
 ra: tam erit eorum significatio uera. Alioquin cur instituta a deo ad significandum?
 cuius opera perfecta si fallunt / si mentiuntur? Quod si non mentiuntur / erit neces-
 sario quod futurum ab illis significatur. Denique si inter causas numerantur / non
 repugnat eorum conditioni in eo ordine esse causarum quæ impediri / mutari / supe-
 rari possint. Quæ si signa existimentur / inter mendacia haberi non possunt: ne aut
 fallax fuerit / aut ignorans: qui in caelesti uolumine / futurorum notas / ut dicunt / lit-
 terasque descripsit. Postremo si non indicat cælum faciendo: sed quod non facit:
 indicat tamen: restat ut quod aliæ faciunt causæ / indicetur ab eo. Aut igitur quod
 omnes faciunt: aut quod uel aliqua tantum: si quod aliqua tantum: cur quæso ha-
 rum opera indicat / illarum non indicat? si quidem pariter omnes: nullæ erunt reli-
 quæ causæ per quas quod demonstrabatur: quo minus eueniat possit impediri.
 Necesario igitur fiet quod portendebatur. Hoc autem si dixerimus non modo ue-
 ritati / ut alibi demonstraui / sed ipsis etiam astrologis aduersabimur: cum &
 ægyptii: & Ptolemæus: & celeberrimus quisque astrologorum: fati necessitatem
 semper pernegauerit: quod in tractatu præcipue de quæstionibus sentire se decla-
 rant: Cum non omnem quæstionem dicant esse legitimam: sed quæ ab impetu
 animi calitus moto proficiatur: quales cum multas minime esse concedant: quæ
 a ratione. s. nostra consilioque nascantur: aperte fati necessitatem non admittere se
 declarant: sed & ea introducta omnis astrologiæ utilitas perit in eo præcipue collo-
 cata: ut præuisa mala cauere / bona confirmare / augereque possimus. Postremo si
 sint sydera signa non causæ inferiorum: pars ea astrologiæ / quæ uulgo dicitur de ele-
 ctionibus / extra controuersiam tollitur: cum in illa fauor caelestis ad efficiendum: non
 signorum indicia ad curiositatem inuestigantur.
 Caput XIII Siue signa sint / sydera: siue causæ / partem tamen astrologiæ quæ
 est de interrogationibus nullam esse.

Trāuis uero opinionem astrologi magis probauerint: hoc est siue sidera causas
 inferiorum: siue signa tantum non causas esse uoluerint: necessario pars ea quæ de
 quæstionibus / quæque maxime utuntur / funditus auferretur. Est enim istius

Thomas

Secunda ratio
capitalis

Tertia

Quarta

Astrologos
negasse fati
necessitatem

Quinta

Fundamētū qōnū astrol, partis hoc fundamentum moueri a nos nostros a caelesti cōstellatione saltem ex parte imaginaria: cūque animus illinc ad desiderii sciendae rei alicuius instigatur: tū si astrologum cōsulat/ex ea quae hora cōsultationis caeli configuratio portēdi de re illa/quod scilicetator scire desiderabat. Quare posse astrologum de rebus omnibus de quibus quæstio fiat/interrogantibus uera respondere. Quæramus igitur nos ab eis qui omnem quæstionē possunt dissoluere: signa ne tantū inferiorum sydera sint an sint etiā causæ significantes faciendo: si sint signa solūmodo/nō est igitur a syderibus impetus nostri desiderii: sed quēadmodum alia/qui ex ea sunt opinione: prius aiunt fieri causas/ licet indicētur ab astris: sic motus quoque desiderii non caelestē constellationē/ sed uim ipsam imaginariam: nostram electionem: uim animi appetentem: & quæ de foris sensum animumque laceffunt: pro origine causaque fortietur: si causas esse respondent significarique ex illis inferiora: sicuti ex causa effectus demonstrantur: quoniam pacto defendent caeli constellationē quæ hora consultationis apparet/ causam earum esse rerum de quibus astrologus respondet interrogati. Quæ cum pridem sint facta/ aut quoniam nunquā fieri/ causam habere nullam oportet. Sane mars erit in occidente qui responderi ab illis uera non permittet. Quod si impetrare possint ab eo/ ut uel audire eis liceat uera. Respondebo ego etiā non quærentibus/ de istis quæstionibus oppido per quæ uera. Visum fuit astrologis parum gloriæ sibi/ & qui magis urgebat quæstus comparari: si de tempore tantū genitura: uel anni: cōuersione sua cuique fata pronunciarent. Nam pro his quidem intelligendis/ aut semel rota uita/ aut singulis tantū annis adire eos fuit necesse. Cum tamen multa quotidie curiositas nostra scire desideraret: de quibus illi nihil poterant respondere. Vnde & arti apud idiotas multum auctoritatis: & professoribus multum pecuniæ detrahebatur. Hinc sibi/ aut aliis saltem persuaserūt posse le quicquid quæreretur ex hora quæstiois aperte præuidere: modo qui iterogaret naturali impetu motus: non propria electione esset ad interrogandum: sic. i. se ab omni fallitatis infamia pulchre uendicantes. Nam si quod respondebant re ipsa refellebatur: non parum uerus astrologus: sed parum efficax quæstio fuisse dicebatur: si euentis responsa respondebant: quid iam obstaret/ cur nō oracula in terris haberentur. His artibus & fallaciis nugiendum hoc hominum genus ludificat imperitos: cum nihil possit a ratione dissonum magis uel dici uel cogitari: quā quod de ista iterogandi fallacia excogitarunt. Nam ut illis concedam esse a caelo desiderium illud meum sciendi de absente/ gratia exempli/ quoniam pacto se habeat: quæ tandem ista cōsecutio ut statim illud etiam sit uerum futurum: quæ hora desiderium hoc meum astrologo explicauero huiusmodi esse caeli constitutionem/ quæ mihi statim absentis ostendat. Vnde hæc competentia aut foederatio & nostri desiderii & rei quam scire desideramus. Quod si forte respondeant uim eandem caelestem quæ rem illam procul efficiat a nobis uellicare simul animum nostrum qualique admonere rei quæ fiat. Primo illud sequeretur tunc solum ista inceslere

solū ista inceslere nos desideria cum res ipsa fuerit. Et tamen de his quæ aut pridē facta: aut longo sient post tempore: aut quæ etiā nunquā sient: efficaces fieri putant posse interrogatōes. Præterea id si dicamus nō erit spectanda caeli constitutio qua hora astrologum interogamus: sed quo primū momento interogandi cupiditas nos inuadit. Siquidem eadem similisue constellationis est/ quæ & parit euentum: & desiderii agnoscendi illius suscitatur in nobis. Quod utique si rationabiliter insaniēdū: longe rationabilius diceretur: quā quod dicunt astrologi obseruandū. i. tempus scilicet rationis/ nō quo nos primū scilicetandi cura sollicitauit. Tum quoniam ut dicebamus si qua inter hæc esse potest cognatio: si quis consensus: nō aliter esse potest/ quæ rei quæ facta est: & desiderii nostri quæ quoquomodo ad eandē aut simile cōstellationem referri posse uideantur: Tum quæ hora qua astrologum ipsi consulimus uariari potest mille de causis quibus fiat ut serius aut citius astrologū cōueniamus: ut si eius domus remotior sit a nobis/ si euntem in uia quis remoretur: atque alia hoc genus temere intercurrētia/ quæ horā quæstionis propterea quæ caeli cōfigurationem de qua ē responsurus aliam atque aliam faciunt. Sed hæc nihil curant astrologi/ quibus iā/ diu familiare est/ ea temper & dicere & sentire: quæ nullam habeant prorsus rationem & firmitatem.

Caput XIII Diuina miracula a caelo nec fieri nec significari/ sed miracula miraculis/ sicut naturalia naturalibus indicari.

Erū utinā hæctenus insanirent/ & nō diuina etiam miracula/ quæque totius naturæ facultatē excedunt/ naturalibus tamē corporibus superioribus radiis/ fieri existimaret. In hoc enī eos errore uersari: supra monstrauimus: declarantes diuinam ab eis religionē referri ad syderum potestatem: & quā olim deus per Moysen populo hebreorum: & quā postea xps per apostolos mūdo promulgauit. Sic & illam sub Noe totius orbis eluisionem: & quæ alia hoc genus diuina miracula sacra prodit historia/ suis oīa cōstellationibus accipierūt: in qua re proculdubio insanire magis uidetur: quā qui hæc potius fuisse aliquādo nō concedūt: quæ & fuisse credit qualia narratur: & a naturalibus tamen causis effecta: cū nulla cogitari maior possit in lege ex his quæ naturæ uires excedāt/ aduersus impios disputādo probauimus. De cathacismo uniuersali facile potest idē demonstrari: cū naturæ nihil magis repugnet: quā ut suū ipsa excidium molatur. Quare eam sibi iniuriā nunquā inferret: de qua ipsa se sua asserere potestate non posset. Quod si non potuit fieri cursu naturali: ut cū aquæ montium omnium cacumina/ quindecim cubitis superarent: Noe cum sua familia/ cūque omni genere animalium/ intra unā archam duodecim menses inclusus naufragiū illud euaderet. nō fuit etiā naturæ propositū ad perniciē oīum uiuentium terram totā aquarū inundatiōe submergere. Quod si a caelo ista nō sūt/ de caelo præuideri et nō possunt. Cum quæ caelum nō facit/ ea etiam non significet: ut paulo ante probauimus. Quæque ista propriā habet rationē quæ ab astris nō portēdatur et si cætera quæ facultatē naturæ non excedunt: uel fieri: uel indicari a caelo concedamus. Est enim

Maxima in/ sania .
Liber aduer/ sus impios

ut alibi declarauimus ordo rerum a deo pro naturali cursu institutarum ita suis finibus inclusus: seiunctusque ab his rebus quæ diuina uirtute & uoluntate fiunt præter naturam: ut hæc omnia si tollatur: nihil sit in rerum natura quod desit: nihil quod super sit: Est autem cælum & quæcunque in cælo cõmuni cursu eueniunt ex his rebus quæ sunt secundum naturam. Quare si quid syderum motus uel dispositio quæ ex naturali eorum conditione illis debetur futurum significant. Debet hæc significatio & indicatio inter res naturales haberi & narrari. Quod si aliqua ex his signis portendere ea dicamus quæ fiunt supra naturam: sequetur illud absurdum: ut si relinquat deus naturam suis conditionibus: nec faciat aliquid super eam: natura iam ipsa falsa & mendax inueniatur: in qua etiam deus aliquid frustra superfluoque instituerit: quoniam erunt adhuc in syderibus signa rerum futurarum: quæ tamen non erunt: cum res quæ significantur res præter naturam quas auferri supponebamus. Si signa ipsa res secundum naturam sunt: quæ ablatis supernaturalibus nec auferri: nec aliqua sibi debita perfectione priuari dicendum est. Non igitur si ab æuo miraculum aliquod facere deus disposuit: miraculi eius indicia naturalibus rebus inseruit: ita ut ad naturam ipsam rationem significatio hæc pertineret: sed naturalia quidem signis naturalibus miraculis antecedentibus miracula uoluit significare: Cathacismum diuinæ iustitiæ miraculo euenturum: diuinitus inspiratus: diuinitusque seruandus Noe mundo significauit: educendos hebreos ex ægypto: & dandam illis legem facta per diuinam uirgam a Mose miracula magis astrologisque ægyptiorum: testificata sunt: subiiciendam populo dei terram promissionis: & quæ in ea supra leges naturæ mira deus erat opaturus: non naturalis aliqua cæli cõfiguratio: sed coercitus manu creatoris rapidissimus solis motus indicauit: ut traiectum sicco pede iordanem: & sonitu buccinarum: diruta urbis moenia præmittat: Ezechielis uita diuina uirtute progata: non benigna iouis irradiatio recto sua spacia ordine præcurrentis: sed retrocedentis solis miraculum demonstrauit. Prodigium uerbi corporati: & uirginis puerperii: quum metum supra metris naturam diuinitus afflatus: oracula annunciarunt: tum in ipsis corporibus cælestibus & terrenis prodigia mille testificata sunt: dum imensum illud domino nouum sydus exoritur: nunc cum eodem in cruce deficiente: sol luna plena: contra naturam ordinem deficit: his signis diuina miracula & demonstrantur & confirmantur: quæ a naturali rerum statu nec fieri possunt nec conuenit indicari.

Caput XV Per stellam magorum non posse constellationem aliquam intelligi: & declaratio quarundam scripturarum: quæ imperitis possent uideri astrologiæ ad stipulari.

Vnc quoniam in mentionem stellæ deuenimus quæ magis natum Iesum demonstrauit: non ab re fuerit admonuisse lectorem: ne hanc forte stellam astrologorum opinioni fauere suspicetur: Quasi non ea aliud fuerit quam index nati prophetæ cælestis constellationis magis illis ab oriente cognita & explorata: qui essent cælestis scientiæ ut putatur oppido quam periti. Abducit autem ab hoc errore euidentissime nos: ipsa littera euangelii: quæ de hac stella loquens ait. Et ecce stella quam uiderant in oriente antecedebat eos usque dum ueniens staret supra ubi erat

puer. Quod nemo nisi insaniens existimabit de cæli syderibus cõfigurationibusque esse intelligendum. Erat igitur illa factitia & temporaria: non perpetua stella & naturalis condita ad id officii a creatore: per quam significari natum regem iudeorum. Eo forte modo magi intellexerunt: quo & postea in somnis declinandum Herodem: & aliam quam uenerant uia in patriam esse reuertendum. Sed & cauendum pariter est ne quibusdam scripturarum locutionibus perturbemur: ut cum in temporis plenitudine missum dei filium legimus apud Paulum: & in euangelio dominum dicentem. Nunc est hora uestra & potestas tenebrarum: & alibi nondum uenit hora mea: putabit enim superstitiosus horarum & temporum cõstellationes significari. At tu illum interroga: An cum famescit tempus putet comedendi: quæcunque tamen per id tempus fuerit cæli cõstitutio: & cum satis laborauit: corpus curandum: & cum satis obdormiuit: tempus euigilandi: Quæ si omnia habere suum dixerit tempus: non pro eius temporis cõstellatione: sed pro natura ipsius rei quæ sit: proque occasione opportunitateque faciendi: sic pariter alia quæ & deus facit supra naturam: & homines faciunt propria libertate: quæ nullas desiderent ut fiant constellationes: necessario tamen aliquo tempore fieri: & congruentius hoc quam illo tempore fieri atque comodi. Decuit mitti filium dei eo tempore quo est missus: ante non decuit: causa in cælo non est: sed in proposito dei: & exigentia rerum de qua multa scribunt theologus: quantum licuit eis per indicia scripturarum: ad diuini consilii secretum penetrare. Decuit item postquam est natus non statim occidi: sed quo tempore expediens fuit: permisit ipse se manibus impiorum: atque ea hora fuit potestasque tenebrarum: Idem in reliquis intelligendum: quod ex uno nobis libri geneleos loco aperte declaratur. ibi enim cum terram promissionis: sic ex re appellatam: Abrahe deus promittit. Tum inquit scito peregrinum futurum semen tuum in terra non sua: ubi quadringentis annis affligentur: generatione autem quarta huc reuertentur. Hactenus scriptum si fuisset: insultaret astrologus: non potuisse diuinam promissionem impleri: donec tot annorum spaciis euolutis ad certam perueniretur cæli dispositionem: quæ esset euentum illum paritura. Tu uero uide quid ex dei persona propheta subiiciat. nec dum enim inquit completæ sunt iniquitates amorum usque ad præsens tempus. Vide igitur quid expectaretur: non copulatio. scilicet iouis & saturni: aut syderalis alia cõstellatio: sed plenitudo iniquitatis in amorreis: per quam diuina iustitia cuius legibus res humanæ: non fatali necessitate reguntur: & merito illos expelleret: & fidelis Abrahe semen illuc introduceret.

Caput XVI Quæ naturæ uires suppediuntur quantum ad id etiam quod in se naturale continent a cælo significari non posse.

Atis iam nisi fallor est demonstratum diuina miracula a cælo nec fieri nec significari: quæcunque quod attinet ad efficientiam hoc ipsæ indicant uoces: nec nulla indiget probatione. Quarebat autem nuperrime Hieronymus Beniuentus acuto uir ingenio & perspicaci: cum in his rebus quæ fiunt supra naturam iter dum aliquid sit et naturale: nunc ex ea parte a stellis possent significari: ut si non potuerit

Paulus.

Alliacensis.

aliqua constellatione dei corporationē indicare: potuerit tamē legifer homo & bonas leges promulgaturus ostendi: respondi neque hoc modo posse illa a stellis significari: nec quod putauit Alliacensis: hoc modo ab illis fieri. Is. n. nō alia putauit rōne defendi posse ab impietate: qui rerū huiusmodi mirabiliū & diuināz causas quarent in syderibus: quā si dicant dependere hęc a cęlo: nō quatenus sunt supra naturā sed quatenus in eis est aliquid naturale: Hoc uero qui dicit: nihil dicit: sicut & nihil dicit qui fieri ab aliqua constellatione hominē dicit: non tamen fieri ab ea naturam rationālē: nā si non facit ea ī homine quod est rationale: non est cur dicat magis facere hominem quā leonē. Si igitur demas ex diuinis miraculis quod eis est proprium: & ea tantum relinquantur quę sunt illis cōmunia: cum rebus innumerabilibus non est cur effectus singularem causam tam studiose quęras in cęlo. Sed profecto qui iesu genēsimum iuestigāt: nō illud scire cōtendūt: cur ī utero nouē mensibus fuerit quemadmodum reliqui homines: cur bono corporis statu: cur prolixo capillo: cur pauper: cur iudeus: quoniam his conditionibus abundat omnis uita mortalium: Sed quę in eo pręcipua fuere & singularia: eorum maxime causam quęrunt in syderibus: quam & pręcipuam esse putant & singularem: ea uero iam supra naturā dei opera non cęlorum: quę natus ex uirgine: quę homo & deus: quę in patria dominus & peregrinus in carne: quę mirabilium operum effector: quę iure dominus orbis: quę iudex uiuorum & mortuorū: quę diuinę gratię auctor & dispensator: quę expulso ydolatrię: demonum triumphator: auctor uirtutum: uiciorum expulso: pax mundi: ueritatis manifestator. Hęc si non quęris nihil quęris: si quęris impie quęris. Perfugium igitur nullum quod astrologis parat Alliacensis ut diuina miracula dicant fieri a cęlo: sed non quatenus sunt miracula: quę nec significari (ut ex nobis quęrebat noster Hieronymus) ea ratione a syderibus possunt: quoniam si ordo rerum quę a deo proueniunt supra naturam e medio auferatur: restabunt tamen ut superius diximus indicia hęc cęli: effectus illos aliqua ex parte (ut dicebamus) protendētia: sed effectus iā nullus erit: indicia illa igitur uana atque fallacia quale nihil eē in natura cęlesti superius est demonstratum.

Ioannis pici Mirandulę disputationum aduersus astrologos libri quarti finis:

IOANNIS PICI MIRANDULÆ DISPUTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER QVINTVS

Caput primū Decreta astrologorum circa magnas coniunctiones utiliter cōfutari: & quę mendaces sint deprehensi qui de magnis inferiorum rerum mutationibus per eas uoluerunt iudicare.

Ed multos abducit ab ista ueritate fallacia astrologorū: persuadentiū imperitis: nullam unquē fuisse legum mutationē: Opio astrologorum.

admīrabīlē: quę magna aliqua syderū superiorū saturni p̄fert atque iouis cōiunctio: nō pręcesserit. De qua re illi cum corā uel cōsectaneis uel rudioribus quasi de re certa atque confessa in tabulis differunt: & per tot millenaria annorū discurrētes hęc inquit: illa est constellatio quę diluuiū fecit: hęc Mosē peperit: illa Iesu aduentū: hęc Machometi legem antecessit: nemo est fere qui nō moueatur: & uel descendere in eorū sniam: uel addubitare aliquid saltē nō cogatur. Quare quoniā hac parte maxime lædit religionē ista p̄fessio: uolo occurrere isti pestilētię priusquā ipsa totius artis fundamēta cōuellamus: quoniā tūc hoc loco errāt astrologi: ut si etiam ī cęteris bene sentiret: defendi hic tamē non possent: nō solū quia de rebus p̄dicunt quę indubium est cęlo nō subesse. Sed quia ipsę quibus in p̄dicēdo regulis utuntur errores cōtinent & in historia & in astrologia manifestissimos: quod priusquā rationibus ostendamus ipsa satis pōt experientia certū his facere qui uim rōnū minus peruidebūt: quoniā omnes qui ex huius cōstellationibus de lectas: legūque mutatione siue successu diuinare aliquid uoluerūt falsi atque mēdaces sunt deprehēsi. Olim mathematici cū cœpit christi fides pululare nō plus eā ānis duraturā dixerunt: a cuius tamē initio iam millesimus quadringentesimus nonagesimus quartus ānus euoluitur. Albumasar uel auctor uel inuentor huius erroris: eandē legē: hoc est nostram permāsuram dixit ad ānos. mcccclx. quia. s. tot sunt āni quos uocāt annos solis maximos. Pręterierūt āni illi nec ipsa pręterit: quia. s. cęlū & terra pręteribūt. Verba autem domini nō pręteribūt. Nec minus tamē uera de sua hoc est Maumetis lege ueriora p̄dixit. Abraā iudeus āno christi millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto Messia eorū uenturum dixit ex astrologica obseruatōe: quę tunc. s. ea primū erat reditura syderum positio sub qua olim Moses ex ægypto populū eduxerat: & eductis dederat legem. Ego proximo ante eū āno natus: cū iam trigēsimū agā experimēto didici p̄dictiōis istius falsitatem. Arnaldus hispanus nobilis quidem medicus ad superstitiōes pauperum lonimis p̄penlus ex astrologica uanitate: plerisque aliis adiectis antixp̄m nobis āno gratię. mcccly. cominabatur. Fluxere ab eo tēpore āni iā supra centum quadraginta octo: & nullus adhuc antixp̄s nisi quales etiā multi tēpore apostolorū: Iuniores quotiens nobis ex aliqua superiorū planetarū cōiunctiōe fallacis prophētę aduen-

Quā utiliter opio ista cōfutatur.

Cōfutatio p̄ experientiam

Albumasar.

Error Abraā iudei:

Error Arnaldus.

Error Alliac.
& astrologorū
sui tēporis.

tum ānunciarunt: p̄sertim ex ea quæ in scorpione iouis & saturni abhinc decem annis coniunctio fuit: nullus tamen adhuc fallax propheta mundo p̄ter eos appa- ruit. Ipse Alliacensis scribit quo anno cōstatiæ generale cōcilium celebratū est p̄di- xisse astrologos nullā futurā i ecclesia pacē: sed religiōis exitiū, diffensionēq; in ea designari: ex ioue in prima domo in āni figura retrocedēte: & tam scilicet illud ma- gnum quo nullum unq; maius fuit in ecclesia nec diuturnius: per quadraginta an- nos iam confirmatum: eo primū anno extinctum est: solita pace & tranquillitate ec- clesie reddita: quod satis certe potuit mouere ipsum Alliacensem: ne quā ultra isti uanitati fidē adhiberet: qui & ipse ab illis forte p̄suasus uerebatur ne illud nobis scilicet ma paulopost anti xpm̄ apportaret. Erant alia: quas narrarem istos: de legibus sectisq; p̄dictiones ipso deinde euentu inficiatæ: sed puto istas satisfacere: cū nō sint alii in ista arte tātā auctoritatis quātā apud oēs astrologos habētur: quorū p̄dicta ipis expimentis cōfutata declarauimus: nunc ad rōnes descendamus.

Caput II Quibus uis astrologi de grandioribus reb; iudiciū ferāt: magno- rumq; orbium reprobatio:

Quatuor uie
q; astrologi
res magnas i
uestigant:

Strologi quatuor maxime uis magnas rez; inferior; mutationes soliti ue- stigare per superiores planetas iouem p̄sertim & saturnū cum simul sūt: quā magnam uocat coniunctionē: per orbis magnos: per saturnias reuolutōes per octauū orbis accessus atque recessus: Has oēs uias & irrōnales & falsas & in- uias ostendimus: unde non solū id consequemur quod primo hic quærebamus: ut quæ de religione & legibus impia temeritate diuulgant: falsa conuincantur. Sed omne etiā de magnis mūdi mutatōib; iudiciū infirmabitur. Exordiar autem a cō- futatione magnorū orbium: reuolutōnq; quas saturnias uocat: ut his reiectis q; bus ope minus tota deinde p̄sentis libri disputatio aduersus magnas cōiunctōes li- bere euagetur. Fingunt quēlibet ex planetis: & item unūquodq; signorū mūdi im- periū obtinere annis trecentis & sexaginta: quibus exactis tum nouū aiunt incipere orbem magnum: cui & planeta priori proximus: & signum quod deinceps haret signo priori pariter p̄sunt: atq; ita qualis dominantis signi atque syderis est natu- ra: talia euenire in eo annorum spacio: & cū orbis incohatur nouus: nouari quoq; multa in rebus inferioribus & pro natura rectoris mutari semper rerum nostrarū conditionem. Tum si quis quærat ab eis ubi nos aut in quo nunc orbe: hoc est sub quo rectore uiuamus: respōdent sub leone & luna: quod ita p̄bant. Scribit enim Aoniar in libro de natiuitatibus coepisse nouum orbem magnum: quo tempore ea fuit iouis saturnique coniunctio: qua cathaclismum uolunt fuisse p̄signatum. Ea uero precessit cathaclismum annis ut dicunt ducentis septuagintanouem: isti uero orbi p̄suisse ait Aoniar ex planetis saturnum: ex signis cancrum quod dixit etiam Albumasar libro primo de magnis coniunctionibus: differentia prima. Hac ergo supponentes quasi cardinem totius supputationis colligunt ex eo quod attu- lit ipse numero ānorum natum esse Dominum Iesum: cum unus & quadragesi- mus supra centesimum ānus uolueretur eius orbis: qui ab eo quem diximus sub

Ordo scdus.

Opio astrol.
de magnis or-
bibus

Sub quo or-
be uiuamus
secūdū astro:

Albumasar.

quo fuit diluuium quintus & decimus cui p̄sist ex signis leo: ex planetis luna ter- minadus āno gratiæ millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono. Hac ē omnis astrologorū sententia: nec uidebis qui in publicis annorum uaticiniis: si magni or- bis faciat mentionē: leonē & lunā rectores mundi gubernatoresq; nō constituat. Rōnes p̄ter: Possem ego hic obicere q̄ leuis eos moueret coniectura: ut tot annorum quot cali misse quæ ad partes sinxerūt spaciū: magnū orbē uocarent: q̄ nulla rōne dicatur durare uī mū: duci possent. di gubernatricem unius planetæ per tot annos p̄sertim planetæ inferioris. Tamē Prima. nec a Ptolemæo nec etiam ab ullo antiquorum tale aliquid unq; excogitatum: Sed Secunda. arabum esse iuniorūque figmentum. Sed his omissis: necessariis eos primum rōni Tertia bus urgeamus: & quas uitare nō possunt si stare suis principiis uolunt: nec dogma ti renunciare. Dicant igitur mihi si magni isti orbis sint statuendi: an in ipsa pri- ma mundi cōstitutione cui omnes cōsentiunt: noui orbis exordium faciant: an nō faciant. Si dicant se nō facere: quid dicere possunt absurdius: Si facere iam mathe- matica deductione rescindam quicquid de magnis orbibus supra determinauerūt ostendens fieri nō posse ut si illa sunt uera quæ dicebant cū orbis constitutiōe noui orbis exordia coeperunt. Albumasar enim quo p̄cipue auctore nitūtur a mundi Albumasar initio ad diluuium numerat ānos integros duo milia ducentos uiginti octo. Licet Eusebii supputatio hunc numerum annis sexdecim excedat: Sed nihil interest utq; dixerimus & cum astrologis disputantes eorum maxime opinionibus utamur. Sta- tuatur igitur nūerus ānorum ab Adam ad diluuium ex sententia Albumasaris ad uersus quem disputamus: patet a coniunctione: ea quæ diluuium ut dicunt p̄si- gnificauit: & cū qua simul nouus orbis coepit relinqui ad mundi creationem ānos mille nongentos quadraginta septem: cum ipsa diluuiū p̄cesserit: ut dicebamus annis ducentis septuaginta nouem: diuidamus igitur eum numerum numero ma- gni orbis: hoc est per trecentas & sexaginta partes erit planum constari inde inte- gros quinque orbis magnos: tū ānos supare indiuisos supra centum septem & qua- draginta: quia necessario initium magni orbis statuatur āno mundi centesimo q̄- drigesimo octauo: Qui numerus annorum si pars alterius antecedētis orbis ē necessario erit dicendum p̄teruisse orbis ānos ducētos & tredecim anteq̄ essēt an- ni: hoc est ante ipsius mundi primordia: quo satis patet nihil dici posse delirius: sed ita est certe nihil est isto hoīum genere inconsideratius: nihil ad mentiendū fallen- dumque natura uel p̄fessione propēlius: fingūt ipsi sibi aliquid quo dogma colerēt & p̄stigias faciāt imperitis: quod est militia eorum & uanitatis: sed sit semper ui- ueritatis ut cōsequatur ide aliquid ut falsum uel omnino impossibile uel sibi ipi: hoc est eorum dictis saltem dogmatique repugnans. Quod hi minime aduertētes efficiūt: tamen & spargūt obliuiosi pariterque mēdaces: quod est ignoratiæ uitiū uidelicet & tarditatis. Exemplum est p̄ manibus in ea re de qua disputamus: Nam ut persuaderent quacūque possent ratione magnam illam per cathaclismū mundi inundatiōem a calo profectam par puerilis figmenti magnæ cōiunctiōis addiderūt nouum orbem coepisse cum ea: sub quo. i orbis esset innouādus: & ut

Albumasar
Eusebius

Quā deliri
astrologi.

Quā tardi & ignorantēs.

nihil deesset ad fallaciam saturnum illi orbi cancrumque præfecerunt: quorū alter ex planetis alter ex signis humiditatis frigiditatisque auctores habentur. Et hoc quod dem / ut dixi / malitiæ eorum & uanitatis: sed & stultitia eorum apparet atque tarditas & ignorantia: tū quia delira huic seq̄ nō uiderūt: ut quādo orbis nouitas noui orbis exordia non haberet: tum quia si saturnus & cancer orbi illi præfuerunt colligemus necessario primo integro orbi præfuisse martē & aquariū a quibus cur imperiū mundi sit auspiciatū nulla unquā poterunt ratione defendere. Nam si de luna hoc dicerent afferre aliquid possent: ut quia terræ sit proximior: si a saturno orbis eminentiā: si a sole uirtutis potestatem: si a ioue uenerere naturæ beneficentiā: in Marte nihil inueniunt cur prima mundi gubernacula mereatur. Nihil itē in aquario cum initialem nullā habeat prerogatiuam: qualē & cancer & libra & capricornus habere existimantur: sed quid pluribus euagamur / uidere hinc licet plane atque dilucide quod sint mendaces pariter atque obliuiosi: Nā dicunt / ut ostendimus cancrum & saturnum orbi illi ante diluuii euentū præfuisse quia hoc suum dogma cōfirmat ut magna humido frigidoque planetæ aquarū inundatio profecta existimetur: rursum quoniam cōsonum uidetur ut gubernationē mūdi a sole iter planetas / ab ariete iter signa exordiamur planetā inquit mūdi fuisse solem / arietē uero signū. Hæc enī scribit Haly abenzagel & ipse etiā Albuma. libro primo de magnis cōiunctionibus: & tamē ista ita inuicem pugnant / ut simul uera esse nō possint: Nā cū sint ante orbē diluuii ad mundi usque initia orbis quinque integri magni: sex autē imperfecti: siue quinque nūeremus siue potius sex fieri non potest: ut si primo orbi aries dominetur: sexto aut quinto cancer dominetur. Aut si primū rexit orbē solare syldus orbi diluuii saturnus præficiatur. Nā si præfuit primo aries & sol: præfuit igitur secūdo / taurus & uenus: tertio cum geminis mercurius: quarto luna cum cancro: nec quinto nec sexto cancer & saturnus: sed illi quidē saturnus cū leone: huic autē iuppiter cum uirgine. Quomodo igitur nō erubescunt hæc posteris scripta relinquare tantæ uel ignorantia uel habitudinis manifestissima testimonia? Sed hoc ingenio fere sunt auctores astrologia. Sic & nescio quis Ocliaton alios sibi fingens orbis magnos uolebat efficere: ut & mundi cōstitutio & Iesu natiuitas / noui orbis haberet initia: idemque utrique signū / hoc est aries signorum caput præficere tur: quod cum ei aliter nō succederet dixit numerari debere ab Adam ad christum ānos quattuor mille trecentos & uiginti: Tot quidem si nūeremus erit plane quod ille omnino uolebat. At eum numerum nulla hystoria recipit: sed a græcis quidem latinisque scriptoribus per annos fere nongentos ab hebreis: & per quingentos ab astronomis aliis etiam per mille cētumque dissentit. Sed uoluit ille potius nō eē quod erat quā ita bello suo comēto renūciare: Quemadmodum illi ueteres quos tradit Aristoteles: qui cum semel statuissent omnia esse denario numero distributa: nec tamē in uniuerso plus nouem sphaeris inuenirent dixerunt necessario aliam eē terram: ut denarius eorum numerus impleretur æmulatione quadam diuine sapientia quæ non seipsam ad res: sed rerum ueritatem format ad seipsam. Postremo

Quā mēda / ces & obli / uiosi.

Haly abēza. Albumasar.

Alia opinio Ocliatonis

prætereundū nō est si eēt aliquid isti magni orbis necessario: quod quidē per eos dicūt astrologi falsum esse oportere: cū in illis euoluēdis plurimū aberrēt: putāt enī hūc qui nūc reuoluitur / cuius agi uolūt ānū cētēsimū nonagesimū quītū: orbē eē a primo quidē decimūnonū: ab eo autē sub quo fuit diluuiū decimūquartū: atque hac ratione illi præficiūt leonē & lunā: Sed hoc esse nō potest nisi a mūdo ad nos ānos numeremus sexmille octigētos trigēta octo: quod uerā quidē ānorū supputationē excedit per ānos plusquam mille & quadrigētos: ut in tractatu nostro de uera tēporū supputatione probauimus: sed & si alias sequamur hystorias / ceteros. scilicet Latinos qui plures cōputāt ānos: pauciores tamē inueniemus his quos isti ad suos orbis corrogāt præficiendos: cū nulla hystoria in eo numero sex mille & septigētos aut circiter excedat: quibus ipsi centū fere & quadragēta aduicere deprehēduntur / ut suā orbū pōnem defendant. quā satis puto etiā sexptis esse cōfutata.

Caput III Saturnias reuolutōes Aboasaris inuentū & hystoriis & rationi aduersari.

Est de saturniis reuolutiōibus. Et has quidē solus sibi finxisse uidetur Albumasar: & post eū alii nō magnope his utūtur. Sed uideamus quid sint & quid mouerit Albumasarem & quātū in his / ut in ceteris solet aberrauerit: cū saturnus decē periodos absoluerit qui trecentis fere ānis exigūtur putat magna tum euenire in rebus humanis. Motus ē hac cōiectura quod in aliis suis hystoriis aliquando cōperit post hūc numerū ānorū in igne aliquid euenisse / idē ipse dogma fundauit reuolutōes saturni decē / mutationē afferre rebus inferis. At in ipsa hac primū hystorica cōiectura uide quod aberrauerit. Post Alexandrū. n. inquit exactis ānis trecentis apparuit Aielasor filius Bel qui plures cōtriuuit: & post alios totidē ānos apparuit Iesus dux. scilicet noster. Hac igitur rōne erūt a Iesu ad Alexandrū āni sexcēti: quod extra omnē cōtroversiā cōstat esse falsissimū: cū nulla hystoria quadrigētos numeret ānos a xpō ad Alexandrum: & ipse Alphonus in astronomicis tabulis nō plures nūeret undecim atque trecentis. Videamus mō hi precipui auctores astrologia: ex quibus fundamētis mirabilia eorū dogmata fulciūt. Idē Albumasar post Iesū inquit exactis decē saturniis reuolutiōibus orta est lex quæ est media iter nazarenos & paganos (sic enī uocant gentes) At sane scimus nullam post Christum legē ante Maometē exortā: sed puto itelle xerunt Arabes isti sectā manicheorū: qui & Minin uocātur apud Talmutistas quæ quidem hæresis nō solū iā decē exactis: sed prius etiā quā nona saturni reuolutio præficeretur iualuit. Quæ oīa si ex hystoria ille fideli attulisset: nō propea erat dogma faciendū hoc saturni decē periodos parere alioquin mille mihi ego huiusmodi dogmata cōtingam: Nā & hebrei primum tēplum a Solomone ædificatum ad quadringentos aut paulo plures ānos aiunt permanisse: Tum qui secundo sub dario ædificatus est non plus decem annis supersuiffe: hoc est quadringentis & decem: a cuius desolatione fere per annos totidem suas leges in Babilonia sibi confinxerunt / facimus hinc dogma: quartam decimam semper saturni reuolutiōem saturnia iudeorum genti mutationem magnam afferre: & probabiliora dicemus quod Albumasar

Vera a mūdi initio ad nos ānorū supputatio

Anni ab Alexandro ad christum.

Impugnatio per rōnem

qui denarium sibi numerum eligit. A quo illud & libenter sciscitabor: unde natura .s. istas reuolutiones exordiat: & sub qua celi parte initium faciet istius periodi rationem afferrat quælo cur illam potius cæteris anteposuerit? Sed non est d' utius laborandum in confutandis his nugis præsertim quæ aliis astrologis præter Albu-
Alliacensis masarem parum satisfecisse uidentur: immo ita ut ipse etiam Alliacensis qui in tra-
 ctatu de concordia hystoria & astrologiæ his magnopere usus fuerat in elucidario confessus nullum eas habere fundamentum euerio stillo magnâ sui libelli partem inuenta taxatione corrodens.

Caput III. Ordo eorum quæ dicenda sunt & dissidentes astrologorum opinio-
 nes circa magnas cõiunctiones.

Ordo dicen-
 dorum.
 Est de accessu & recessu octauæ orbis & sphaera nona: restat d' magnis cõ-
 iunctionibus: Sed illud quidem sequenti libro examinatur nunc ad cõiun-
 ctiones magnas cõuertamur: sed fuerit opere præcium afferri prius qd de
 his ipsi sentiant ut facilius intelligatur: quæ in confutationem afferentur a nobis:
 quæ nec ipsa narratio erit sine utilitate confutationis cum dissidere super his ita eos
 uidebimus: ut nec dum constet apud astrologos quæ maxima sit coniunctio: quæ
 maior: quæ media: in qua re non est solum de nomine controuersia: sed inde præ-
 dictionum oritur magna diuersitas cum alii a maximis: alii a mediis: alii a mino-
 ribus coniunctionibus euentus iubeant expectari. Cõmunis igitur sententia quæ
 Alcabitius ac Leopoldus tradunt: & ante eos Albumasar huiusmodi est: magnâ
 esse coniunctionem cum simul iungantur iuppiter & saturnus: quod post uiginti
 semper annos euenit maiorem autē cū facta ab una triplicitate in aliam migratio-
 ne in liminibus nouæ triplicitatis congregiuntur: atque id euenire fere post annos
 ducentos & quadraginta: nam intra lines trigoni unius duodecies copulari tū trā-
 situm fieri ad signum proximi trigoni: quod sit ab eo in quo se iunxerunt: non pri-
 mum sed secundum: ut si ex capricorno utriusque discesserint: nō in libra: sed i aqua-
 rio se primum excipiunt in ea triplicitate. Mediam inter has coniunctionem eē eā:
 quæ trigesimo quoque anno perficiatur saturni & martis in cancro. Maximū om-
 nium iouis & saturni in ariete quæ post nōgētos & .lx. ānos eueniat Messala ab his
 dissentiens libro suo de coniunctionibus eam maximam ait esse coniunctionē quæ
 sit trium superiorum: hoc est saturni iouis & martis: a qua ipsæ & secltarum muta-
 tionem & translationem regnorum & prophetarum aduentus expectat: non ab ea
 quæ sit iouis & saturni in ariete: quod astrologorum uulgus opinatur: proximā huic
 coniunctionē facit iouis & saturni: Tertiā saturni & martis: quartā iouis & martis:
Media
Maxima:
Opi. Messa.
Maxima.
Maior. Me-
dia. Magna
 Videamus nunc quātum utraq; erret positio.

Caput V Planetas magnis coniunctionibus iunctos non plus posse q̄ di-
 uisos: magnaq; istas coniunctiones nouum esse inuentum de malo Ptolemæi in-
 tellectu natum.

Ricipio scire ab eis uel / quare putēt maiora facere Iouē & saturnū cū sunt Prima rō.
 simul q̄ cū separati pprias unuq; uires exequūtur & exercēt. Variæ enī
 naturæ radiorū cõmixtio nouā quidē rē facit q̄ discretus influxus ppriusq;
 nō faceret: sed maiorē cur faciat habere rōnem nō possumus: sed eo potius inclina-
 mur ut credamus minus aliqd fieri idē q̄ si seorsū ageret unuq; planetarū: qd po-
 test: nā si q̄ simul coeūt planetæ eadē eēt pprietate: & uires haberēt earūdē rerū
 effectrices pfecto accessione facta duplicis radii effectus quoq; duplicaretur: at cū
 cōtrariæ sint repugnātiue naturæ: qualis iuppiter & saturnus necessario alter al-
 terū ipedit: & dū iuicem suas frenāt ligātq; ptates diuersitate mixturæ sit ut expe-
 ctare ab eis nil possumus nisi mediocre: quēadmodū oīa sunt quæ ex extremorū mi-
 xture dissulat: sicuti & ip̄i dicere solēt cū sunt simul saturnus & mars / q̄q; uterq;
 noxius: uterq; sit maleficus: quia tamē diuersam habēt nocēdi ptatē nō fieri ex illo
 rum cõiunctiōe maius aliqd malū & admirabile: sed frāgi potius debilitariq; alte-
 rius uires ab altero: ita ut nocere neuter possit dū nocere uterq; p suæ naturæ con-
 ditione cōtendit: quare nō ē plene idubitatū si cælo subint euenta inferiorū: maio-
 ra euenire & magis durabilia cum iūgūtur sydera superiora q̄ cū eorum aliquis cæ-
 teris debilitatis plus aliquid fortasse solito uiriū potestatisque nāciscitur. Quod si
 iūctos planetas plus facere q̄ separatos ad magnas istius mūdi mutatiōes illis de-
 derimus: nō tam dabimus hoc ad iouis saturnique aut martis cõiunctionē referen-
 dā: sed obtinere uī primā in istis rebus alia sydera & rōne & sūmorū astrologorū au-
 thoritate pbabimus. Neque. n. unq; aliq; ueterū p has quas isti uocāt magnas con-
 iūctiōes de uniuersalibus mūdi mutatiōib; iudicariūt: nihil de his Maternus q̄q;
 curiosissimus utiq; astrologiæ iuestigator: nihil Paulus: nihil Ephesiō: nihil Theo-
 philus: nihil Astaxarchus: nihil ipse Ptolemæus: cuius hic nobis testimonium erit
 satis: ne parum eis notis testibus aduersus eos utamur. Is igitur secundo libro apo-
 telematon docens qua uia generales & mundi mutationes præuideantur eas om-
 nes refert solummodo in solis lunæque defectus: nec potest dici aliquid rōnabilius
 nā debēt effectus uniuersales & magni i eas referri causas quæ maximæ uniuersa-
 les & efficaces sint: est autē cõfessum apud oēs iter planetas duos esse trīmodo ef-
 ficiētia uniuersalis: solē. s. & lunā: cuius lumē nō aliud q̄ solis lumē per eā quasi p
 speculum: ut sic dixerim: ad terram delatum. Quare si qua debet cælestis uirtus
 origo & causa existimari effectuum uniuersaliū atque magnorū: nulla debet potius
 q̄ syderum istorum talis existimari. Quod enim ait Messalla fieri magna a ioue
 & saturno: quia tardioris sunt motus probat potius quæ negat q̄ quod affirmat:
 cum omnium concors sit sententia deberi nobiliori corpori & potentiori motum
 uelociorem. Quo circa qui superiorum syderum partes dignitatemque tuētur:
 ne imbecilliora putentur: quia suo serius loco restituantur. Solent ex orbium
 proportione quos ambiunt probare eos multis uelociores: quibus ex periodorum
 mora apparēt tardiores. Sed scio qd dicent de Ptolemæo omisū hoc ab eo i libro
 Secūda rō.

apotelesmaton ne mysterium proderet. Ita enim scribit Haly eius interpres. Sed in centiloquio (sic enim uocant) multa huius rei dedisse documenta cum uerbo quinquagesimo eius libri iubeat ne planetarum coniunctiones obliuiscamur: in quibus magna sit efficacia: & uerbo item tum quinquagesimo octauo: tum quarto & sexagesimo earundem rerum nos admonet magna tradens de his præcepta: coniunctionem maximam: mediam: minimamque distinguens. Ego uero ab eis responderi nihil potius uellem: ut uel hinc palam omnibus fiat quæcunque eorum dogmata maiora admirabilioraque uidentur ea uel ex uanis opinionibus: uel ex falsa ueterum auctorum intelligentia pullulasse: nam quod dicunt tacuisse hoc Ptolemaum in libro apotelesmaton: ne mysterium proderet: tantum abest ut neget: ut nec in centiloquio credam proditum ab eo in quo certe tam nihil magis locutus est de istis coniunctionibus quæ nec de priami morte: aut bello troianorum: quo patet autem plura eius auctoris enūciata peruerterunt: & quanti ex uno errores deinceps propagati deinceps aperiemus: est quinquagesimum Ptolemaei uerbum: ita apud eos hoc est in uulgata editione. Non obliuiscaris esse centum uiginti coniunctiones quæ sunt in stellis erraticis: in illis enim est maior scientia rerum quæ fiunt in hoc mundo suscipientia incrementum & decrementum: græce est ita: ne præmittamus centum & decem nouem coniunctiones. In his enim posita est coniunctio eorum quæ fiunt in mundo & generationis & corruptionis. Primum plus tribuit istis coniunctionibus barbara interpretatio quæ tribuat Ptolemaus apud quem illud non est non esse maiorem scientiam rerum quæ fiunt in mundo quæ quæ est ex illis. Præterea ut illud omittamus sententia enunciata alia non est: quæ ne solâ spectemus syderis uniuersaliumque proprietatē. Sed ex eorum coniunctione uarias sciamus uariarum rerum effectrices uirtutes exoriri: quod nemo denegat ab oibus astrologis concedendum: sed in quas potissimum maximas quasque rerum inferiorum mutationes referamus superiorum esse syderum coniunctiones Ptolemaus certe non dixit: sed potius si eius dicta recte & legantur & intelligantur contrariâ nobis sententiâ indicabunt. Non enim centum & uiginti (ut uulgo legitur) has esse dixit coniunctiones: sed solum centum decem & nouem: quia his scilicet solis & lunæ coniunctionem non numerat: ut quæ priuilegia habeant peculiaria prærogatiuaque singularē in magnis uniuersalibusque mutationibus reliquas omnes aceruatim in nouem ordinemque redigit: ut iter quas alia alia singulari nulla conditione præstaret: quod non aduertentes barbari expositores quasi omissum foret uicio librarioꝝ solis & lunæ coniunctionem addiderunt: legendumque centum & uiginti: non autem centum decem & nouem: quod græci omnes codices habent putauerunt: ut non ceteri sensus de priuatione litterarum quoque fide adulteraret. Trāeamus ad alia. Scribit Ptolemaus uerbo. viii. & l. in hunc modum coniunctionis locum quo in loco ab anni ascensione est inspicere: siquidem cum perfectio illuc peruenerit: tunc tempus erit & uerbum. iiii. & lx. est huiusmodi in minima coniunctione distantia mediarum coniunctionis & in media maxime coniunctionis distantia putant arabes & latini utrobique per coniunctionem a Ptolemaeo saturni & iouis coniunctionem intelligi. Sed ita nemo falleret quæ græcos auctores astrologiarum præsertimque Ptolemeum inconiuentibus oculis aliquando plegissent: quod enim

Confutatio.

Sententia Ptol.

Malus intellectus. lvi. & lxxiii. uerbi.

dicimus coniunctionem: græce synodus est: quæ dictio cum absolute profertur pro solis semper & lunæ copulatione accipitur nisi aditum sit cuius ea coniunctio fuerit: uti ueneris & mercurii. iouis & saturni. & aliorum planetarum: quare cum utroque enūciato synodum absolute dixerit Ptolemaus nihil ultra adiciens manifestissimam apud omnes qui non sunt græce lectionis penitus insolentes de luminum coniunctione intellegere Ptolemeum: non autem syderum aliorum. Atque ita prioris hoc est octauum & quinquagesimum uerbi sententia est: ut signo & loco ubi in anni reuolutione solis lunæque coniunctio facta est diligenter obseruata cum anni perfectio per anni. scilicet. menses distributa: per quam alterum alteri signum iuxta seriem constitutionis in dominandi potestate succedit ad eum locum peruenerit: effectum expectemus: quoniam ipsa antegressa anni conuersione solis lunæque coniunctio nobis significauerit. Utitur. n. his maxime Ptolemaus luminarium coniunctionibus ad totius anni euentum inuestigandum: quod nemo nescit qui apotelesmatum eos eius libros euoluerit. Sunt autem in huius uerbi translatione multa addita ommissa iterpollata. Nam & pro coniunctione coniunctionem minorem legunt: cum nulla in græcis exemplaribus maioris uel minoris differentia adiciatur: & terminus perfectio ad plures annos extenditur. cum nihil de hoc apud Ptolemaum qui de unius tantum anni euentis uti dicebamus facit mentionem: sed fauere magis illis uidetur. Postremum illud enunciatum ubi coniunctiones maximæ mediæ minimæque distinguuntur: qualē distantiam in luminarium coniunctione multi non intelligunt: sed facile hoc & apertum his qui ad Ptolemaei lucernam non omissibilem aliquando uigilarunt: cum enim ille ut diximus omnia tribuat solis lunæque coniunctionibus: Tum has triplici genere ordineque distinguit. Nam quæ defectum efficiunt alterius luminaris eas statuunt primo loco per quas non unius anni. sed multorum iterum euenta possint præuideri: has maximas ideo nuncupabimus: quia & maxime tunc sydera illa coniunguntur: cum nec longitudine discrepent loci: nec latitudine: & maxime remota futurorum euenta portendant. Contra: minimæ apud illum quæ singulis sunt mensibus: & unius tantum mensis nobis indicant dispositionem medias inter has quæ ingressum solis in signa quatuor tropica proxima antecedunt: arietem: cancrum: libram: capricornum: a quibus totum anni tempus quod sequitur nobis indicatur: aut uernum: aut æstiuale: uel autumnale: uel hibernum. Quoniam igitur quod uniuersalis dispositio indicat particularis sequens distinguit & determinat: ideo mediam dixit coniunctionem maxime esse differentiam mediæ uero minimam: ut si gratia exempli: lunæ solisque coniunctio æquinoctium uernum proxime antecedens qualitatem nobis futuram ueris ostenderit: sciamus tum id totum & minui & augeri pro natura coniunctionum: quæ sequentibus singulis mensibus rata reuolutione contingunt: Et quæ habent menstrua ista ad illas quatuor temporum coniunctiones. Eandem habent illæ trimestres ad maiores & paucas distantiam syderum coitus atque congressus. Hæc est Ptolemaei opinio de maximis mediis minimisque coniunctionibus: quod barbari isti non intelligentes bellissima sibi sententia fabricati sunt de saturni iouisque coniunctionibus: quæ maxime post nonaginta & sexaginta medie post. cc. & xl. Minime post uiginti annos redeunt: quod præter ea quæ diximus congruere

Sententia uerbi quinquagesimo octauum

Errores uulgaræ translationis in uerbo lvi.

Declaratio uerbi. lxxiii.

Quæ maximæ coniunctiones leuissimæ Pto.

Quæ minimæ Quæ mediæ

enūciatio etiā nō pōt / quoniā maxima apud eos cōiunctio medias minimasq; com-
plectitur. quare nō poterit effectus maxime cōiunctōis p̄ minores illas determina-
ri p̄ quas illa p̄ multas seculor; reuolutōes exigitur. Quid igitur dixit Ptol. mediā
esse maximā dīmā; mediā uero minimā; hoc est illud figmentū ex falsa unius au-
ctoris intelligētia natū quo se isti adeo iactāt: quo se reputāt: gloriabūdi. q̄ religio
oīs stellis sit ligata: quo sanctissimas leges p̄phetar; aduētus / diuina miracula po-
testatib; syder; fator; q; subiūciūt: Certe nulq; se magis pueriles ostendūt aut magis
rudes / ridiculique inueniuntur

Caput VI Præcipuos astrologos mediis usos esse cōiunctiōib; nō ueris: tū
alia errata illorum circa easdem

Ed dicit fortassis aliq; astrologor; esto Pto. nō itelleximus qd si uelut tem-
pestas nauē aliquādo agit i portū / ita nos error iste duxit ad ueritatē q̄qd
senserint Ptol. & alii experientia cōfirmatū est nullā unq; uel legū uel regno-
rum magnā accidisse mutationē quā nō aliqua syderum supior; cōiunctio anteces-
serit: nec unq; aliqua huiusmodi antecessit quā nō id genus mutationes in rebus i-
ferioribus sint subsecutæ / bene habet si tēpestatem agnoscūt / sint portu in isto uide-
bimus. Neque enim si i magnis delirarūt quantū cōstent ista infima experientia fa-
cere sunt conati: Quod nos i uniuersum primo declarabimus tū singulatim qual-
cunq; aliq; astrologor; signauit cōiunctiōes magnas rettulitque ad euenta rez; ad-
mirabiliū & falsas & falso supputatas & ad effectus falso relatas luce clarius osten-
demus. Principio auctores omnes huius dogmatis ueris cōiunctiōib; nō utuntur;
sed mediis hoc est fictis & imaginariis: quod ut plane oēs intelligāt dicā qd sit ue-
rus motus / qd medius. Erraticæ stellæ per zodiacū æquo cursu nō deferūtur: hoc ē
nō æquali t̄pis interuallo æqualē semp̄ illius partē prætergrediūtur: q̄ igitur meti-
ri illor; motus / & digerere innumeros uoluerūt / sinxerunt unicuiq; planetæ motum
uniformē: ut ex hoc ficto & uniformi / inæqualē illū & uez; facilius assequerentur.
Fictum illū Pto. uocat periodicū: iuniores mediū: quia hoc quasi medio utūtur ad
uez; inuestigandū / cū ex motus supputatōe planetæ locū inq̄rimus / iterdū medio
utimur motu / interdū uero: nō quia medius ille locū indicet nobis quo planeta cō-
sistat. Sed ut ex eo uerā sedē illius methodo & rōne faciliore quæramus. Planeta
enim nunq; est ibi ubi p̄ mediū motū eē dephenditur: q̄a nec sic unq; ille mouetur.
sed excogitatū / ut dixi / hoc ab astrologis ē / ut ueritatē ide ordie quodā certius ad-
piscant. Dicebā igit q̄ p̄ magnas cōiunctōes iudicāt de futuris eos mediis uti cōiun-
ctiōib; nō at ueris. nā q̄ dicūt post. xx. ānos iūgi iouē & satur. post cc. at in initis
cōgredi triplicitatū. tū post. dccc. & .lx. i arietis limitib; cōuenire / falsissimū ē si ue-
ros motus respicimus: ē aut uez; q̄q; nec exacte si medios hoc ē fictos illos & falsos
re. i. nullos ad doctrinæ facilitatē a mathematicis excogitados: ita at qd̄ medius dicit
motus diuersū ē ab eo qd̄ p̄ uez; attingimus: ut et̄ & signū fiat aliud cōiunctōis atq;
ea grā exēpli i piscibus assignet / quæ tamē fuerit in aquario: & t̄ps adeo uariet / ut
si de his quæ post p. cc. & .xl. annos eueniunt agimus coniunctionibus / uera iterdū

Responsio.

Prima ratio.

Quid sit ue-
rus motus qd̄
medius.

Ptolemæus.

mediā per ānos etiā centum antecedit. Apparet ex tabulis recte supputati iouē &
satur. anno gratie. mcccxxvi. a terrena triplicitate migrates ad aereā in aquario se
excepisse. erant igitur in eadē ex mediū motus ratione per ānos ducetos & quadra-
ginta permanhuri: & tamen post ānos circiter centū & quadraginta: hoc est anno
gratie. mcccxlvi. ab aerea ad aqueā triplicitatē facta mutatione in scorpione cōgres-
si sunt: & in aqueis semp̄ signis simul inuenti ad aerea postea nō redierūt. Quæ q̄
dem igitur hæc infania aduersus apertā pugnare ueritatē: & rebus uti adeo impu-
denter falsis & fictis / ut in constellationem eorum cōsensu omnino nullā / ceca ta-
men temeritate euenta rerum referant humanar;: quodq; non est / nec fuit / nec erit
unq; / cām tamen putare eoz; quæ sunt / certe nihil est ista uanitate delirius / in quā
tamen sunt lapsi præcipui omnes auctores astrologiæ. Albumasar. n. princeps istius
dogmatis in eo libro qui inscribitur de magnis cō. unctiōibus qui multū celebra-
apud astrologos / mediis semp̄ usus est coniunctionibus / ueris nunq;. Abraā præ-
terea in eo ope cui titulus est redemptio: cū unam aut alteram ex uero motu coniu-
ctionem inquirat ad medias deinde confugit semp̄ / de ueris nullā omnino faciēs
mentionē. Alliacensis in tractatu de cōcordia hystoria & astrologiæ cū septem affe-
rat maximas coniunctiones / omnes illas medias assert / ueras nullas. Idem alii mul-
ti eodem semp̄ morbo modo laborantes / de quib; omnib; singulatim postea dis-
seremus. Et quidem sufficere hæc nobis possent / ut nihil monstraremus esse quod
dicunt / si nihil est constellatio ip̄a ex qua prædicunt. Nā quoniam istæ etiā mediæ
hoc est nullæ ad uerum non eis respondent: hoc est non incidunt in ea tempora in
quæ maxime uellent / perfugium sibi aliud machinantur per nouam stultitiā prio-
rem infaniā defendentes. Finxerunt enim non sequi statim post istas coniunctiōes
quod portendūt imo non cito: sed post multos quidem annos & centum & ducen-
tos atq; his plures. In qua re uide quantū fallantur / nam potentis causæ & efficacis
non est sero incipere quod est factura: sed sero quidem desinere: incipere autē aut
statim aut cito. quare istarum coniunctionum uirtus uel efficax uel imbecilla. Si
efficax nō potest diu cessare ut non faciat / si imbecilla non potest diu durare. ut se-
ro qdē / sed tam aliquādo faciat / domat uis magna supatq; qd̄ phibet & qd̄ relucta-
tur Euanescit ifirma & sua seip̄am tractu t̄pis lōgiore tenuitate dissoluit: qd̄ q̄ in
hac tēpor; itercapedie supueniūt nouæ semp̄ cōiunctōes: quaz; natura ē ut & ip̄i di-
cūt obliterare priores cū supueniēs cōstellatio elidat p̄cedētē: und̄ si i certo āni t̄pe
defectus accidat luminarium / soliti dicere satum illud cessare: quod ex primordiis
ānuæ cōuersionis erat acceptum. Cur non igitur etiam sequenti coniunctione pre-
sertim & proprietate & natura diuersæ cessat: Cur illā primam non expungat. Ad
quam tamen ipsi pertinere uolunt effectum qui post eam per trecentos etiam an-
nos tot uariis intercurrentibus mediis constellationibus subiequuntur. Nemo hoc
dixerit uel philosophus uel non extreme etiam homo tarditatis: quē errorem adau-
get mirum imodū alius error & iexpiables. nā in ipsa temporū inpputatione adeo
errant insigniter / ut quam putant interdum coniunctionem per ducentos gratia

Infania astro-
logorum.
Præcipuos a-
strologiæ au-
ctores mediis
usos cōiuncti-
onibus.

Alliacensis

Figmentū a-
strologor;.

Refutatio

Alia refutatō

Astutia astrologorum.

uerbi ānos euentum aliquē antecessisse. Ea uero per mille & quadrīgētos rei illius gesta tempus antecesserit: quod sequētib; libri istius capitib; demonstrabitur: & in his quidē mēdaces īdocti rudes dephendūtur: sed uide etiā q̄ sint astuti bellissimi isti diuinatores: nā ut fallendi nunq̄ eis deesset occasio: ita sua sibi placita cōtinuarunt: ut quocunq; aliqd tpe eueniret paulo admirabilius in antecedentē aliquam cōiunctionem illud referre possent. Dixerūt enī ut hoc assequerētur unius uī cōiūctiōnis ad horā usque alterius pdurare atq; ita qcquid īteruenit mediū cōiūctiōi cuiuspiā acceptū semp poterit referri. Nec uiderunt in hac fallacia suas ruinas: qm̄ si uicissim remaneāt apud eos ut nō sit magnus effectus sine magna cōiūctiōe: nec magna cōiūctiō appareat sine effectū dū illud tuētur ne euentis huiusmodi tales causā nō adfint: faciūt necessario ut tales causā sine euetis huiusmodi saepe fatigētur: qm̄ nō ex eis semp accidunt magna & mirabilia īmo nec frequenter quā fieri aiunt a magniscōiūctiōib; & tamē ut ipsi uolūt effectrix eorū: uis nō interrupta a successione pmanet semp: & hāc quidē ī uniuersū aduersus eos qui magnis istis cōiūctiōib; de futuris euetis īpia temeritate loquūtur: nūc sigillatī oīa excutiamus

Alliacensis

Caput VII Quis ordo seruādus & Alliacēsem aliud alias sensisse.

Xordiamur a maximis cōiūctiōib; quas Alliacensis ī suo tractatu de cōcordia hystoriae & astrologiae colligit: hīc illud cōfirmaturus astrologorum nō euenire unq̄ tales cōiūctiōes sine magna mutatōe reꝝ inferiorū: & q̄dem ipemet a tota ista sua cōcordia ī elucidario suo discordat: & cū ī illa tū satur, nis reuolutōib; tū maximis cōiūctiōib; utatur: illas nullū habere fundamentū has nō a se fuisse supputatas: tū semel aperte cōfiteatur: Quo magis mirandū habere eū in ea re laudatorē ī qua ipse seipm̄ nō pbauit: sed quia īterdū mouit aduersus se rōnes parꝝ ueras: cū sint quādā nō necessariā nōnullā expressā parꝝ colligamus nos pauca quādā sed efficacia: quib; totus ille tractatus plane rescindatur: tū accedemus ad confutādas alias cōiūctiōes quas Abraā & Albumasar & plures alii ipseque eos secutus Alliacensis in elucidario ptulerunt. Verꝝ quoniam de tempoz; supputatōe saepe loquēdū p̄fari quādā necessariū existimaui: ex quib; primo illud ostēdatur cū ambigitur de t̄pib; nō esse ut putat Alliacensis arbitriū huius rei penes astrologos: sed penes hystoriā: tū cū īter scriptores hystoriaꝝ uarietas ē: q̄b; nā potissimū iure sit accedendū: de q̄b; utiq; pauca hīc & cursim: qm̄ late hāc peculiarari ope disputauimus: qd̄ de uera tēpoz; supputatōe cōscripsimus.

Caput VIII Partē rerum nō ab astrologia ut putauit Alliacensis: sed ab hystoria esse petendam.

Opio Alliac.

Alliacēsis in libro de cōcordia astrologiae & theologiae existimat numerꝝ ānorum a mūdi initio ad hāc usq; t̄pa astrologica rōe posse deprehēdi redigiq; ad ueritatē: quā quidē sup ea re sacrae uel peregrinae hystoriae uarie protulerunt. Nā si geniturae inqt̄ ipsius mundi thema habeas exploratū: poteris ex illo primam a mūdi initio saturni & iouis cōiūctiōem supputatiōe colligere. Quod si aliam rursus tuis ānis cōiūctiōē pximā indagaueris: quod mediū fuerit inter

illā primā & postremā t̄pis īteruallū: ex ītercidentiū cōiūctiōnū supputatōe elicie Opio eius in tur. Hāc qd̄ ī eo tpe ille sentiebat: sed ī elucidario plane cōfessus est nō eē astrologi elucidario gicā uia qua de ānoz; nobis dubio nūero certū aliqd iueniamus. Quare nec astrologos unq̄ etiā sūmos hoc tētassee aut de sua arte fuisse pollicitos: sed cum hāc dicat nescio cur denuo in illa p̄stet snia sūmā de t̄pꝝ rōne q̄onē ad astrologos esse referēdā: & qd̄ qd̄ ī hystoriis de āno mūdi diuersū ab illis iueniat. Ad illoꝝ opionem emēdari castigariq; debere. Quod breuiter ostendemus nulla rōne posse defendi: nā p̄t qd̄ astronomus si uerā aliquā sydes; p̄onem quā oli fuerit: rursusq; aliam pximā habuerit notā certissima rōne determinare q̄tū t̄pis necessario mediū exactū sit īter illas. Sed qd̄ hoc eū iuuabit: an icertū ē t̄ps rei alicuius gesta. Nā esto aliq; dicat fluxisse a x̄po ad nos ānoz; tria milia: dicat alius. M. & .cccc. in cōponēda hāc lite qd̄ officīū erit astronomi: dices ostensus; illū īter sydes; p̄onem sub qua natus ē x̄ps: eāq; rursus q̄ habeatur nūc nō posse ānoz; tria milia deuenire: sed mille & q̄drīgētos: at quā ista ē tarditas: q̄ hebetudo: ut nō uideas q̄si certū te ponere qd̄ ī q̄onē uersatur: nā q̄ sydes; p̄one natus sit x̄ps astrologus nescit: nisi prius accipit ab īstoria quo ille tpe natus sit. Exeamus ad t̄pa remotiora. Alphonfus nūerat a diluuiō ad x̄pm ānos . tria milia cētū & duos. Idē sentit Albumasar: quē ille. s. ē secutus: huic nūero refragatur oīs hystoria: putat Alliacēsis errare oēs hystorias potius q̄ astrologos: Quā quāso rōne: an q̄a īter eā cōiūctiōne quā p̄cessit diluuiū ad x̄pm p̄ tot ānoz; curricula deueniatur: hoc illis denegat nemo: sed unde didicerunt fuisse eā cōiūctiōne p̄ tot quot ipi ānos putāt āte diluuiū: Nū scire hoc ipi aliūde potuerit q̄ ex hystoria: p̄fecto ē hoc adeo manifestū: ut nisi lapsū hic uidissem Alliacēsis: putarē me ī re supflua uerba pdigere. Nā illoꝝ snia quantū quāso erat ridicula q̄ ex prima a mūdi initio cōiūctiōe de ānis mūdi certiores fieri posse nos dicebāt: eā uero primā cōiūctiōne ex mūdi genitura colligebant q̄si dubitare de ānis mūdi possimus: q̄ nō solū quo āno: sed & qua hora coepit exploratū habemus. Petēdū igitur t̄ps reꝝ a magrā reꝝ hystoria nemo ambigat: cuius ī ea re discipula astronomia arbitra eē nō p̄t. Nā dabo ego Alphonso p̄ tot ānoz; milia ante x̄pm talē fuisse q̄lis ex eius tabulis apparebit sydes; p̄onē: sed p̄ hāc t̄pa euenisse cataclismū aut rem aliā gesta nō dabo: nisi fidelis hoc mihi hystoria demonstrauerit. Errarūt aut oēs astronomi ī hac t̄pꝝ supputatōe uehemēter qd̄ magis suo fiet loco manifestū: qd̄ nō aliā eis ob cām potuit cōtigisse: nisi q̄a falsis hystoriis adhæserūt: latini. n. astronomi arabes sunt secuti: illi uero fabulosissimi sunt: & siq; a graecis latinisue scriptorib; hystorias acceperūt: p̄grina translatio pleraq; uiolauit: qd̄ cū fiat facile ī oī re apud barbaros litteras aborrētes: tū uero sit facillime ī ista nūerorū: ānotatōe ī q̄ & librorū accuratissima diligentia nō nihil semp fere hallucinatur. Vtēdū igit ueris hystoriis atq; fidelib; īter quas sacra aliis āteponēdā x̄pianus nemo dubitabit: Sed nec uel hebreus uel saracenus: porro in his q̄ ante cataclismū euenērūt: aut illā hoc ē mosaica: aut nullā habebūt et gētes hystoriā quā sequatur cū de illis t̄pib; apud ceteros nihil pditū litteris inueniatur: sicubi uero ī sacris uo-

Cōtra Alliac.

Alphonfus Albumasar.

Errarūt oēs astronomi in putatione.

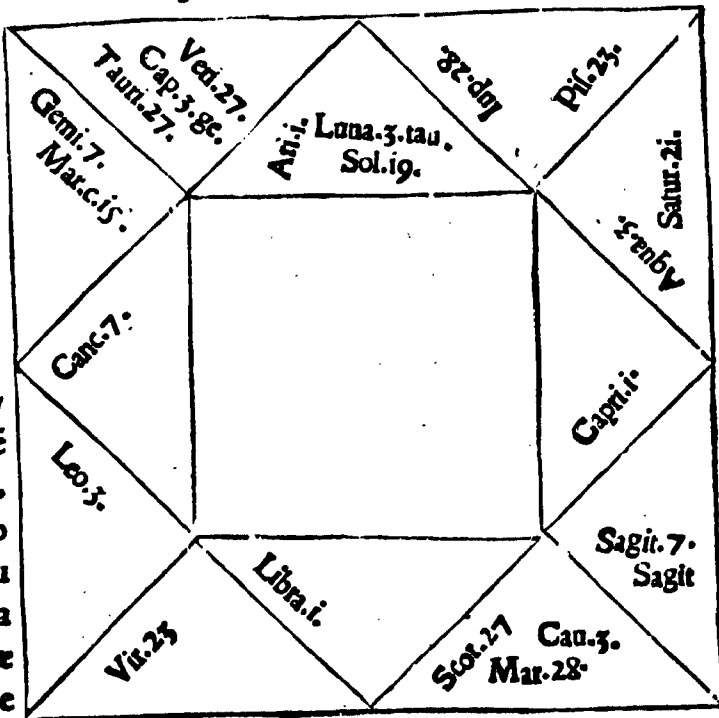
luminibz aditio græca i hac ānoꝝ p̄mensione ab hebraica ueritate discordat nō p̄t q̄sq̄ recto iudicio auctori ip̄i p̄ponere fidē trāslatoris p̄serti cū nūero hebreoꝝ nō sō lū accedat Hieronymus: sed accedendū etiā putet Augustinus: q̄ & li ueterē trāsla tionē libēter seq̄tur & p̄bat ubi tam̄ de hac uaria ānoꝝ dinūeratiōe facit mentionē fidem ait rerum gestaz̄ ab ea lingua esse petendā/ex qua translātū est quod habe mus/atque ita ut ille quod diuersum est apud .lxx. mysteriū putet potius q̄ errorē hystoriae tamen hoc est litteræ ueritatē apud hebreos esse non dubitat.

Ca. IX Sūma sniæ Alliac. i lib. quē de cōcordia astrolo. & hystoriae p̄titulauit

Ostq̄ hac de uera tēpoꝝ supputatiōe breuiter iecimus fundamēta / uenia / mus ad istas maximas astrologoꝝ cōiūctiōes: hoc ē ad maxias eoꝝ isanias ab his exordiētes q̄s i tractatu de concordia hystoriae & astrologiæ colligit Alliac. is i eo ope hoc ordine usus est. P̄icipia duo supponit: alteꝝ de ānoꝝ nume / ro ab Adā ad xpm̄: alteꝝ de themate gēituræ ip̄ius mūdi. Fluxere igit̄ iqt̄ ab Adā ad Iesum āni q̄nq̄ milia trecēti q̄dragita q̄tuor / ab adā .f. ad diluuiū . mcccxlvi. a diluuiō ad iesū tria milia cētū & duo. In priā uero mūdi cōstitutōe ita erāt in celo sydera collocata / nā horoscopū fecit prima ps cancri: sūma uero cæli fastigia arietis ps priā possidebat: mercurius in geminoꝝ pte q̄ntadecima duodecimā cæli regio / nē uenus i tauro undecimā occupabat: utrūq̄ lūinare nocturnū qdē i tauro diue nū i arietis pte decima nona medio & sūmo cælo p̄fulgebāt saturnus i aquario do / mū mortis / iuppiter nonū cæli locū tenebat i piscibz. mars i scorpiōe & i quinta ab horoscopo sede morabat̄ quo etiam loco / sed in sagittario erat draconis cauda quā totā dispōnem sequens figura ante oculos ponit.

Prima maxia cōiunctio.

His ita positis nullo negotio colligit fuisse primā a mundi iitio maximā saturni & iouis cōiunctiōē i p̄icipio .f. arie / tis post annos .ccc. & .xx. post quā lex alias enūerat iteriec / tis .f. semp̄ ānis nōgētis & se / xaginta errore medii motus : atq̄ ita seq̄tur septimā a mū / di initio maximā cōiūctiōē euenisse anno gr̄æ .dcccxxv. postq̄ octaua sequetur anno .mcdxxxiiii. His ita distribu tis colligit ex hystoriis capita rez̄ magis memorabiliū quæ medio illo tps̄ spacio euenere qd̄ iter unā .f. aliāq̄ cōiūctio /

nē maximā exigitur: hoc ē p̄ ānos illos nōgētis & sexagita: i quo tps̄ iteruallo qd̄ qd̄ isigne accidit & memorabile ad p̄cedētē putāt cōiūctiōē referēdū post quā il / lud .f. euenit: & qm̄ semp̄ i hoc ānoꝝ spacio gestū aliqd̄ iuenit magnū & memora bile putat cōfirmatū: nō .f. maxias illas cōiūctiōes sine maxia rez̄ iferioꝝ mutatio ne contigere. & quod alio lib. erat pollicitus p̄stitisse sibi uidetur / ut hystoriae ueri / tatē astrologiæ ueritati ostēderet consonare: hæc totius libri summa hic ordo hoc fundamentum.

Cap. X Errasse multifariam alliacēsem: & ut quecūq̄ supponit cōcedantur / nō tamen efficere eum quod uult.

Rincipio aut̄ ut ita sit de conūctōnibz. de tpe euentorū rerūq̄ gestarū : de p̄ mūdi genitura utq̄ illi deniq̄ demus totū quod postulat. que ista tādē ē p̄ hystorias cōfirmatio astrologiæ: si nunq̄ elaplos ostēdamus ānos nōgētos & sexaginta qn̄ magnā aliquā genitarū rerū mutationē / uicissitudinē humanæ cō ditionis / uiderit mūdu. Spatium hoc ānorum describe quælo aliis ab initis ut nō uerbi gratia ab āno mundi trecētesimo & uigelimo qd̄ erat tēpus primæ conūctio nis. Sed a quingentesimo mūdi āno: nōgētosq̄ istos dinumeres q̄ ab una coniu nctiōe reuoluuntur ad aliā. Variaq̄ nō minus & bella inuenies: & leges: & prophe tas: & pestilentias: & euenta genus multiplex & uarium / tractu illo tēporis tā diu turni contigisse cur non per ducentos semp̄ annos a tēpore illius tuæ coniu nctōis le riem istorū actorū reducebas. Pinguis hic nimis minerua si astrologiā hystoriae ita cōcordamus: Sed nec cōiūctiōes illæ ueræ sed mediæ hoc est falsæ & nullæ: nec ut eas p̄ mediis accipiamus ad illa etiā tpa sunt referendæ. Nec is qm̄ putauit ab Adā ad Xpm̄ nūerus annorū. Sed uerā supputatiōem plus annis Mille & quadrigētis excedēs. nec res illæ gestæ aut euetā. tps̄ibz: qbz̄ putauit / euenērūt & quā describit mūdi geniturā nō solū dubia aut falsa sed impossibilis astrologica rōne plane demō stratur. q̄ una littura totus ille libellus emendari pōt eas cōiūctiōes medias esse nō aut̄ ueras nemo nescit nec ipse diffitetur. Qd̄ si mūdi genitura ex qua om̄s du cūtur impossibilis / necessario / & illa ad mediū etiam motū falsa supputabitur. illa an sit impossibilis uolumus uobis Mercurius iterpretetur q̄ in ea qdem figura procul a Sole lex & qn̄quaginta ptibz̄ collocatur a quo tamen ultra nouem atq̄ uiginti / nō latū qdem unguē recessisse se unq̄. per deos om̄s deatq̄ deierabit / qd̄ peccatū eui / dens nimis & iexpiabile. Eā etiā putat primordialē mūdi figurā quā i Elucidario affert Alliacensis. Mirabilibz̄ illusionibz̄ honustatā refertur. n. ad chaldeos & ismae litas quos .f. huius misterii cōscios fecerit diuinitas. In ea aut̄ Mercurius i priā par te gemiorū: Sol i priā Arietis collocatur / quo sit ut disiūctus a sole sit Mercurius p̄ tibz̄ sexagita qd̄ plane esse impossibile astronomus nullus denegabit: sed redeamus ad illas cōiūctiōes q̄ (ut dicebam) sublata priā cæli figura ex q̄ om̄s colligebantur fal sæ & impossibiles deprehendūtur. Accedit & illud q̄ nec post nōgētos annos est cō iūctio i ariete (ut docet Abraā hispanus in sexto libro cui titulus redēptio Israel. At neq̄ etiam que ad illas refert euenta qbz̄ putat tps̄ibz̄ contigerunt. non .n. a mun /

Prima ratio.

Secūda rō.

Tertia ratio.

Quarta ratō

Quinta ratō

Sexta ratio.

Mūdi genitu

ra ab alliacen

si d̄scripta fal

sa & impossibi

lis.

Reprobatio

altenus mun

di genitura .

Abraam

do ad diluuiū anni ut refert duo mille ducenti quādraginta duo sed mille sexcenti quādraginta sex ut postea declarabit: q̄ tertia illa maxima cōiunctio quā p̄cessisse ait diluuiū annis duob; ut q̄ a mundi constitutione p̄ annos euenerit Duo mille ducētos quādraginta post diluuiū ip̄m fuit annis sexcentis octuaginta quātuor. Itidē anno a diluuiō nōgētesimo quādragesimo secundo quārtam notat maximā coniunctionem & ante eam p̄ annos sexdecim natū ait Abraā patriarcham qui tamen ante huius t̄pis coniunctionē per annos sexcentos & triginta diem domini uidens exultauerit. Natus est. n. āno post diluuiū ducentesimo nonagesimo secūdo. Sed nec a diluuiō ad Iesum tot ulla hystoria ānos cōputat quot Alliacensis secutus Albumasarem & Alphonsum: hi. n. ānos nūerant tria milia cetū & duo at uerā hic nūerus supputa tionem octigētis fere ānis excedit: nā a diluuiō ad Abraā āni ducenti nonaginta duo ab Abraā ad dauidis regnū / nōgēti fere & quadragita testimonio utriusq; edi tionis & rabani: a Dauidis regno ad initiū eius captiuitatis q̄ ex uaticinio hieremīe durauit ānis quinq;ginta : quādringenti ferme & octuaginta idem beda rabāo ha bre isq; sentientib; ab ea uero captiuitate .i. ab eo quo cap̄it t̄pe ad Iesum. āni quingēti & nonaginta quos oēs simul si colligas inuenies a diluuiō ad xp̄m annos paulo plus duobus millib; & trecentis / cū illi tamē ultra ānos triamillia & centū & duos ānumerent / a quo numero latini hystorici qui plus ānoy cōputauerūt plus tamen centū & quadraginta ānis a nūero minore defecerunt / Quāq; nos ēt pauciores q̄ su pra collegimus exactissima notatōe cōputādos in tractatu nostro de uera tēporū supputatōe pbauimus quā igit̄ notat sextā magnā cōiunctōem ante xp̄m p̄ ānos ducentos & uiginti quā ea post euāgelium fuit ānis fere sexcentis. sed & illud hōi nē in hystoria ostendit ualde indiligētē qui septingentesimo xp̄i āno ad qd̄ .i. t̄ps se primā rettulit licet falsam cōiunctōem hereticos ait pestē exortā in ecclesia p̄cipue que arrianos quos heresis āno gratiā trecentesimo fere exorta ante ānū sexcentesi mū nulla erat / & de his quidem ut puto satis & ni fallor euidētibus usi testimo niis disputauimus.

Ca. XI. In diluuiō cōiunctōe tū inter se tū a ueritate astrologos discrepasse at que ut detur illis quicquid petunt nō tamē id eos pbare qd̄ contendunt.

Rāseamus ad alias magnas cōiunctōes ab aliis paulo diligētius ānotatas sed nō ita ut notā ip̄i tamē delirii nedū erroris euitēt. Atq; ab ea primū exordia mur atiq; ssima ad quā referūt cataclysmi uniuersalis euētū / De q̄ priō uide bimus q̄ pugnātia iter se & cōtraria ip̄i astrologi sentiāt / utq; alter alter taxet & re phēdat tū aberrare plane oēs. Postremo ut sit uera eorum snia nō effici tamen qd̄ uolūt / ut plāe. i. illud hic cōfirmet: nō euenire tales cōiunctōes sine mutatōe magna re; inferior. Est igit̄ cōis snia astrologos ante uniuersale diluuiū p̄ ānos ducētos sep tuagita nouē iūctos fuisse Iouē & Saturnū i decia quāta pte cācri cū p̄cipiū arietis eēt i horoscopo utroq; .i. syder̄ i quāta cali regiōe p̄ter collocatis hoc scripsit Aoniar i libro de natiuitatib; & posterior; uulgus i eius sniam maxia ex pte discesserūt Al bumasar octo ante ānis hāc cōiunctōem ānotauit. hoc ē ante diluuiū ānis ducētis octuagita septē / qd̄ lecutus ē ēt henricus eius iterpres. Ver; cū eā cōiunctōem idem

Nota errorē maximum .

Error i abrae tempore

Error Albu malaris et al hpōsi .

Vera ānoy supputatio a diluuiō ad xp̄m.

Rabanus Beda.

Rabanus .

Alius error circa septimā cōiunctōem Arrianorum heresis quan do coepit .

Discordia a strologorum Cōis snia cuius auctor aoniar Snia albumasaris a pri ori discrepās

Albumasar p̄cessisse dicat cōiunctōem q̄ sectā arabū significauit ānis trib; millib; nōgētis quādrigita octo / cōtradicit henricus ex fide tabular; machliuensiū q̄ nūeris Henricus al / ait a se dephēsum fuisse eo āno quo eos iūctos dixit Albumasar inter Saturnū & bumasaris in Iouē Signos; quātuor interuallū / sed supputatē se diligētius ait inuenisse illā cōiun terpres illi cō / ctōem āno ante arabū cōstellatōem Millesimo tertio nōgētesimo quādrigesimo pri tradicit / mo Cū itē henricus iste simul eos dicat iūctos in quāta pte cācri alii usi tabulis Al Discrepantia / phonū quādradecima pte eius signi iūctos illos fuisse cōtēdūt: Sed mittamus has eoz; henrici ab ali / discordias atq; iā illud ostēdamus ut oēs p̄ter a ueritate discordēt. nā siue regis Al / is / phōsi siue tabulis illis utamur Machliuē sib; cū a xp̄o retrorsū uerū sumēdo primor Discordia a / dia caelestiū motus explicamus incidimus in eā cōiunctōem āno qd̄ē (ut ait hēricus: strologorum / a ueritate. / ante xp̄m tertio millesimo trecentesimo quādragesimo secūdo / a quo nūero alii paucis / mēlib; uariāt. Nos aut̄ supiore capite a diluuiō ad xp̄m ānos paulo plures duobus / millib; & trecentis uera supputatōe colligi demōstrauimus q̄ p̄cessit ea coniunctio / ip̄m cataclysmū ānis nō ut ip̄i dicūt ducētis & octuagita sed mille adiectis duobus / & octuaginta qd̄ igit̄ illi & cataclysmo: neq; n. puto ad tot ānos uim illius cōiūcti / onis extēdēt: Sed demus illis nō plurib; q̄ uolūt eā ānis ātecessisse diluuiū atq; his / q̄b; putāt t̄pib; diluuiū euenisse / an credis tamē effecturos qd̄ uolūt: at quis hāc / itē illis demus nihilomius tamē falsi uani ridiculi. Nā esto iūcti fuerit Saturnus & / Iuppiter i cācro p̄pea ne p̄it mūdus atq; inūdatōe submersus: At plusq; decies post / ea t̄pa in eodē signo simul fuere nec tamē p̄it mūdus imo nec una p̄pea regio aq; i / merisa ē / nedū orbis uniuersus / Euētū rarū maximū admirabile / ipsa tamen cōiun / ctio qd̄ q̄lo hēt huiusmōi: Nā & sapius postea rediit (ut dicebā): et siue Messalla si / ue alioy Inīa accedamus / nō solū maximis sed nec maiorib; cōiunctōib; cōnūera / bitur Cū & duo i ea t̄m sydera copulētur nec in signos; initio hoc ē i ariete: nec i p̄i / cipio alicuius triplicitatis / quid igit̄ hēt singulare: cur tā mirabilis & nūq; postea ui / si / p̄terq; fidē excellētis effectus / cā existimetur. qd̄ cur tā diu. hoc ē / p̄ ducētos & se / ptuagita nouē ānos pdurasse uirtus eius putetur: Nā si q̄ i p̄icipiis accidūt triplici / tatis ad p̄cipiū utq; alterius dixeris h̄re efficiētā / dices qd̄ ē rē falsā & a nobis supi / us ip̄robatā sed tuis forte dogmatib; cōsonā. At dicere hoc de ea cōiunctōe q̄ i me / dio sit nec n̄rā ueritati nec tuā ēt uanitati cōcordat / cū nō plusq; ad uiginti ānos eaz; / uirtutē significatiāq; deducas. Cū aut̄ illa i medio seī cācri euenire restabāt adhuc / āni. C. & .xx. ut dicūt ex medii motus rōe / ut ab aquea triplicitate ad igneā Satur / nus & Iuppiter cōuerterētur q̄ si illa i cācro copulatio tot p̄cessit ānis diluuiū / hoc ē ducētis & septuagita nouē / Sequitur ut facta sit orbis iundatio i medio ignee tripli / citatis ad quā migrare sydera supiora ānis ante Cataclysmū centū & quādriginta / nouē p̄malereq; in ea post mūdi sūmersionē p̄ ānos centū & .xx. q̄ si ēt Alphōsi ta / bulis utentes / resoluimus ānos a nobis ad mundi primordia / cōputemusq; a xp̄o ad / diluuiū ex eorū snia ānos triamillia centū & decē iueniemus mediā cōiūctōem Io / uis & saturni i decia nona pte sagittariū p̄ annos duos ante diluuiū & dies unū atq; / uiginti: atq; ante eā uerā eoz; cōiunctōem in quāta decima pte eiusdē signi / anno

Prima ratio.

Secunda ra tio

Tertia ratio.

Quarta ratō

Quinta ratō

ante diluuiū uigesimo primo adiectis dieb; trecentis triginta septem. Itē eorū dē cōiūctionē mediā icidemus i decima pte arietis uerāq; respōdentē / ante eā mediā die b; fere qnq; ginta trib; i sexta pte illius signi / ante diluuiū. s. annis duob; & uiginti adiectis dieb; uiginti q; cur nō igr iste & uerā & t; p; b; suis p; ximā & i uigore p; prie triplicitatis cōiūctionis. Cū in igneis signis acciderint nō empyro / in potius fecerunt hoc est cōsumptionē seculi p; ignē q; una illa in cācro cataclysmū & falsa. hoc ē ad mediū motū supputata: & p; tot ānos id t; p; antegressa & tot cū mutatione triplicitatis suā sequentib; cōiūctōib; diuersā penitus repugnātiq; naturā. Nō dubito fore quēq; astronomū q; (mō se fallere nolit) nō fateatur nugamta hāc esse hōi / num delirantiū ac nugā p; arbitrio libidineq; cōfingētū mō semel decretos errores infantiaq; suas q; cūq; possunt rōne cōfirmēt. Planū est igitur & t; p; uniuersalis diluuii nullā fuisse quā isti putant cōiūctōem & si de annor; qd; uolunt numero illis cōcedamus eas potius p; ea t; p; fuisse cōstellatōes a q; bus ignis exustiones q; a q; b; aquarum inundatio expectaretur.

Nota.

Abrā princeps
Abrā auena /
zre.
Figmentum
abraaz.

Ca XII. In molis cōiūctōe & messia; uaticinio q; delirus abraā iudeus. Braā princeps (ita apud hebreos cognomiatur) cuius auditor fuit abraā aue nazre. librum cōposuit quē p; titulauit de redēptōe israel: qm̄ illd; opis p; posū tū ut astrologica uia tēpus uenturi messia; inuestigaret. Exorsus igr a Molis nati / uitate nescio quā suā de qua dicebamus sibi fingit syderū positōem cū saturni et Io uis copulatōe ad quā & Mosē & regnū Israel & legē refert iudeorū populo datā q; q; (ut solēt) uerbis religiosissimis quo suos libros ab igne tueantur ipse quoq; sic se p; neget dicere qd; dicit hac autē cōstellatōe formata sub qua regnū cū lege hebre / orū exortū sit qm̄ simlē iuenit: post annos Molis (ut ipse qd; supputauit). duomil le octingētos qnq; gita nouē hoc ē / āno xp̄i Millesimo q̄dringētesimo sexagesimo q̄rto iubet tunc expectari Mesia;: fuerūt eo āno Saturnus & Iuppiter simul i piscib; & p; uiginti ante alios hoc ē. āno millesimo q̄dringētesimo q̄dragesimo q̄rto simul fu erunt in cācro. Post quā; oīno alterā cōiūctōne & Mesia; aduētū & mirabilia illa oīa q; p; messia; expectāt: astrologica assertione futura p; nūciat. qd; cū re ipsa iā sa tis cōsutatū sit elapsis a prima qd; cōiūctōe ānis iā quiq; gita / a secūda uero trigin ta posset hīc & qd; de mose fabulatur satis infirmari / ut nō dedisse eis regnū ea cre datur cōstellatio q; redeūte ad eos suū regnū minime rediit: nec pepisse uidet mos / sem q; effectis nihil uiribus ad nos reuerla nullum tamen p; phetam ad nos attule / rit. Quid q; non solum post illas coniuñctiones foelicus agere capit gens hebreor; Sed non minoribus fere post ea tempora calamitatibus obruta est q; aut sub Titō aut sub Adriano pulsus nuper iudeis omnibus ex tota hispania a christianissimo il / lo rege nunquam certe satis laudato / ubi & numero & diuitiis & auctoritate pluri mum poterant. qua eiectione nihil unquam fere uel tristius uel acerbius passos ipsi se nō diffitentur / ita multi naufragio / Pestilentia quā plurimi / fame maxima pars eorum assumpti / ut nobis ēt xp̄ianis in tāta calamitate in q; diuina iustitia; gloria delectabat hoies tamē extrema adeo patietes cōmiserationē faceret & dolorē: hic

Cōsutatio.

Prima ratio.

Secūda ratō

Iudei pulsi

ex hispania

ē messias: hāc ē illa redēptio quā ex mosaica cōstellatione Abraā illis p; mittebat / q; ne de p; teritis ēt reb; diuinasse melius credatur q; de futuris / uideamus i illa ad quā mosis aduētū rettulit cōiūctione q; falsus plane & ridiculus sit: nā & ea cōiūctio p; quā natū crededit mosē pluribus post moeos mortē ānis euenit: & si de t; p; illi cōcedamus nihilū tale ut putat illi significauit. Videamus de t; p; sed prius illud sci re optet. hebreos hoc anno q; ē a xp̄o. Mccccxxxiii. ānumerare a mundi cōstitu / tione a q; (uos ānos dinumerāt annor; qnq; millia ducētos qnq; ginta tres q; re a mū do ad xp̄m cōputabūt ipi ānos tria millia septigētos & lexagita / cū igitur ille abra am cōiūctionē illā postq; trib; exactis annis natū ait Mosē / anno dicat mūdi se cundo. Mccclxv. euenisse / seqtur ut ante xp̄i t; p; a eueniret annis. Mccxcv. At uero a Moē ad xp̄m anni uera supputatione colligūtur. mille q; ngenti & nouē q; re fuit illa coniuñctio post natum mosem ānis centū atq; triginta Numerus ip̄e ānor; ita demonstratur nā a moē ad primā tēpli aedificationē ex tertio libro regnor; q; ē apd; eos primus samuelis / colliguntur anni. cccclxxix. a prima autē illa aedificatiōe ad in stauratiōne templi sub Dario cōputantur anni q; ngenti & duodecim: a Dario ad christum numerātur anni q; ngenti & decem & octo. quor; omnium sūma est quā dicebamus anni scilicet. Mcccc. & nouem. Ea uero coniuñctio Christum antecel / sit annis mille trecentis nonaginta q; atq; ita primo natum mosem annis centū atq; triginta: sed non illa mirifica adeo propheticaq; constellatio / ut de eis tempore magnopere sit pugnandum. Iuncti. n. inquit fuerunt Iuppiter & Saturnus anno mundi. M. secundo. ccc. lxx. die. v. & .xx. mensis idar / hoc est / february. in prima parte piscium medio motu uero autem motu eodem anno in uigesima quarta par te Aquarii simul fuerunt. Explicet igitur primum utrā sibi magis eligat coniuñ / ctionem ad quam potissimum referat regnū iudaicum legemq; mosaica: illā. s. in piscibus mediam: an hāc ueram potius i aquario / ueram si dicat sibi ipsi repugna / bit & astrologis aliis / nam ex minoribus illa coniuñctionibus fuit / cum non accide rit in principio triplicitatū. Tales autem coniuñctiones ut ip̄emet scribit eodem lo co non significant legum mutationes / aduentuq; prophetarū / sed uel annonā fer / tilitatem / aut inopiam: uel translationem quidē imperii / sed inter cognatos & quā sūt intra gentis unius fortunas / imo intra eiusdem etiam familia; fines se cōtinent. Præterea in themate coniuñctionis qd; ille describit Aquarius in quo erat iuppiter & saturnus septimum cali locum implebat / non autem nonū uel decimum quib; regna & leges & nouā sapientia; exordia significātur. Et si qs oīo contendat istum Aquarium ab sua urna nobis mosem pluuisse de celo / dicat quāso cur anno demiz ni. Mccxxvi. quo iuppiter & saturnus in aquario cum mutatione etiam triplicita / tis se coniuñxerunt / quā erat maioribus coniuñctionibus annumeranda / nullus tamen de celo Moēs descendit / nullus eductus populus ex egypto / nulla lex data & eorum quā sub moē in heremo contigerunt / miraculum nullum eo tempore ui dit mundus. Sed nec illum Abraā notasse p; cipue uidetur cōiūctio q; scilicet fuit in aquario / sed iudaici regni mosaicaq; legis cōiūctioe eā uocauit / q; fuit i piscib;

Tertia rō

Supputatio.

Supputatio annorum a moē ad christum.

Quinta rō.

que & simile illi facit ea q̄ ānos ab illa duo mille octigētos. lix. i piscibus ēt uenit ex q̄ expectari iubebat mesiā q̄li altey. mosem. Istā uero qd plurimo cōfutamus. Cū sit ex illis q̄s uocat medias / hoc est / q̄ re nullā sint / sed fictā a nobis & imaginariā: quā iā sapius irritā a nobis taxatāq; astrologoy: isaniā nunq̄ possū satis admirari q̄ ad ea ex p̄fesso q̄ nihil sūt nec iā fuerūt aut erūt unq̄ q̄si ueras ad causas euēta referāt rez: iserioy: Nec scio cur auenazre q̄ nullā ait fidē Albumasari adhibendā q̄ mediis utatur cōiūctionib; idē de p̄ceptore isto suo nō dixerit q̄ toto illo suo libel / lo de mediis sp̄ agit cōiūctiōib; q̄ post ānos. cc. & xxxviii. facta ab una ad aliā tri / plicitatē migratiōe cōtingūt. & in illa sua initiali p̄phetica cōiūctiōe incredibile q̄ sit ridiculus: Describit. n. thema celi ad eā horā in q̄ leo tenet horoscopū in. vii. ue / ro loco apd̄ aquariū saturnus & iuppiter hospitātur sol in medio celi culmine di / scurrit in Ariete. Pisces nonā occupāt regionē ex q̄ qm̄ ois petitur significatiō legū & p̄phetay: par; ei succedebat q̄ in ea nullus planeta inueniretur. Sed astrologus hō admirabili subtilitate & solē & iouem & saturnū / illū qdē ex. x. hos ex. vii. loco ad nonū trāsportauit: Medio. n. inqt̄ motu iuppiter & saturnus erant in piscib; pi / sces in. ix. loco. in. ix. igitur iuppiter & saturnus. & sol q̄q̄ in decima ē ex p̄titiōe do / moy: / si tamē numey: & cōsequētiā aduertamus signoy: erit i nona / nā & Ariēs qn / tus ē a leone / & nona domus q̄nta ē ab horoscopo. An putamus & aristas istis cō / mentis subtiliores? Respondeā nescio / an indigner tantā stoliditatē / tantā uesaniā / an potius doleā dāna mentiū rudioy: q̄ hęc utpote nō intellecta tradāt scripturā et nō nunquā magnificēt cū soleant tales ab errore ire in sup̄stitionē a sup̄stitiōe pau / latī ruant i infidelitatē. Dic q̄lo admirabilis Abraā qua hora erāt saturnus & iup / piter in aq̄tio an ēt erāt in piscibus? medio inq; motu / at qd hoc aliud dictū ē quā / ibi eos nō fuisse / & si ex decima sol impiū p̄mittebat idē quō ex nona legis fulgorē / indicabat / cū nec nona in decimā nec decima in nonā uerti: nec utrobicq; esse simul / idem planeta possit. Sed nimis ego multa de his cum aduersus stolidas opiniones / Aristoteles neget esse disputandum.

Rephensio
Abraam aue
nazarz.

Ridenda sto
liditas

Aristoteles

Caput XIII Variis coniunctionibus mediis a uariis xpianam legem ascribi & absq; ratione etiam astrologica.

Christianam

legem uariis

ascribi coniu

ctionibus &

sp̄ mediis

Rōnes p̄ter

missz

Prima.

Secunda

Christianā legē hactēus nō uidi q̄ ad uerā aliquā r̄ferret cōiūctionē sed ad medias tm̄: alii ad eā q̄ fuerit in arietis pte sexta p̄ ānos sex priuſquā Iesuf naceret: alii ad eā q̄ i postrema cācri pte cōtigerit ategressa priorē illam annis. xx. Essent aut̄ hic multa unde eis negociū facerēt / ut si ostēderē / nec sub ignea / nec aquea / sed sub terrea natū ielū qd̄ & rōne / & Abraz auctoritate aliorūq; ēt posset cōprobari: tū illā i cancro cōiūctiōne p̄phetas nō significare cū nō ex maximis nec ex maioribus etiam fuerit / quod uidens quidam auctor quid si inquit ad leonem dicatur pertinere? Finis enim cancri principiumq; leonis confinia sunt atq; ita erit principium illud ignez triplicitatis. Bellum utiq; inuentum neque enim ista loca transuerſis plus quinq; digitis distāt: q̄re nulla fere ip̄ensa potest ista referri migra / tio: sed r̄sumus puto iā satis satisq; cōfutauimus medias istas cōiūctiōes / q̄s cū iam oēs plane e medio sustulerimus nō ē cur aduersus eas plus ope iſtruamus / cū sit la

tis declaratū id qd̄ d̄r eas eē medias nō eē aliud q̄ si nullas eas dicamus qd̄ at nō ē utiq; nec facere pōt nec idicare ea q̄ sūt. q̄ si post natū xpm̄ aliquā uerā afferāt cō iunctionē porro nihil admirabor nisi postq̄ ille in lucē ē editus stetisse calū creda / mus: Alioqn̄ & Iouē & saturnū & alios itē planetas & cōgredi & digredi ab iuicē sapius fuit necesse. sed nullus unq̄ dixit astrologoy: h̄re istas cōiūctiōes uim sup̄ ea q̄ p̄terierūt: sed p̄cedere qdē eas multis ānis suos effectus / seq̄ uero nunquā qd̄ est dictum rationabiliter nam si efficiuntur / effectū causa posterior esse non potest / si significantur frustra celestibus signis euenturum significare id quod iam euenit.

Ca. XIII Eā q̄ uulgo fertur / uerā non eē iesu geniturā: nec ex ea idicari illū aut uiolenta morte moriturum aut magnum esse prophetam:

m Ouere aut̄ solēt nōnullos q̄ de genitura ip̄ius iesu nugātur isti diuinaculi natus. n. ē inqunt priā facie uirginis (sic decanos uocat) ascendēte / de q̄ scri

bit Albumasar eē in ea uirginē formosā duas manu spicas gerētē / puezq; nutriētē quē gēs qdā uocat ielū. sic cōfirmari putāt miraculū uerbi corporati p̄ sciam astro

logiā q̄ inter celi imagines uirginē ielūq; repperit. hic eis eqdē nō magnope ira / scor qm̄ solēt ipsi sua dogmata talib; testimoniis cōfirmare: quā putāt libētē nos

ēt hęc recepturos q̄b; dogmata n̄ra corroboremus: sed nō eget his fabulis / ōntisq; ueritas xp̄iana apd̄ quā ēt seria philolophoy: pene fabulā sūt / q̄s has uidit imagies

cui sensu tacēte rō illas occultior idicauit. Vbi de illis uel Ptolemæus uel antiquus aliq; unquā fecit mentionē? Meracissimā nugā sunt arabūq; signēra quāquā illa

referāt ad idos / aduersus q̄s libro seq̄nti latius disputabimus. At neq; ista uirgine (ut dicūt) ascendēte natus ē dominus iesus: alioqn̄ p̄ duas ferme horas āte mediā nō

ētē i lucē appuisset / quē ex ecclesiā traditiōe media nocte natū accepimus. q̄re nec tertia (ut qdā dicit) librā ps sed decia potius / cū oriebat̄ natos; desideratissimus / ho

rosopū occupabat: unde illd̄ ēt falsū oīditur qd̄ blaffema uoce disseminat̄ fuisse i ea genitura martē i domo mortis: unde illi p̄ crucis suppliciū fuerit moriēdū: neq;

enī potuit eo loco eē mars / nisi uirginē faciamus horoscopū / qd̄ ab hora illius geni / turā magnope eē diuersū declarauimus: sed iſtabit aliq; si de ea celi pte martē au

ferimus collocaturos nos eū in occidēte ubi ēt uiolentā mortis picula miniteē. Ego uero ab eoy; decretis nihil recedēs ostēdā ex ea gēitura uiolētā mortis exitiū nō p̄li

gnari: nā quāquā martis septio loco i discrimē uitā natū adducat scribit tamē ma / ternus minui id ifortuniū si nocturna fuerit genitura: itē si mars i domo / aut sinib;

aut sua fuerit altitudine: tū ēt si octauo loco fuerit inuētus / ūde exp̄ssior nulla mor / tis significatio obſistere tamē martis malignitati iouis benignitatē / siue fuerit in ho

rosopū / & horoscopus ip̄e sit in domo iouis aut ueneris q̄ stella p̄spa se ioui radia / tione coniungat. Ex his autem non unum aut alterum sed plane omnia in Iesu

genitura inueniuntur: nam & noctu nec die natus est & Mars in Arietem / hoc est in suis laribus fuit / & horoscopus erat libra domus ueneris quam tamen fere parti / liter iuppiter illustraret / tum uenerem in aquario constitutam trigoni radii ami

ca sibi societate iungebat q̄bus illud & adūcias lunā quā ip̄erat nocti innoēt urna / natiuitate feliciter se hēntē mortis domū tenuisse uidebis necessario bonā mortē

Impium sig /
mentum.
Albumasar.

Prima ratiō.
Secunda rō.

Martem nō
fuisse in octa
ua.

Obiectio
Solutio

Ex iesu geni /
tura uiolētā
mortis exitiū
non p̄signari

ex ista syderum positioe pnunciada: erat. n. i tauro/hoc est /i sua qde sublimitate & lu
 minibus aucta: & quo loco gaudet hoc est octauo /sollicitissimo solis cōspectu dfluēf
 ad uenerē /apd quā hospitabat nullis uel martis uel saturni radiis ifestata / sed nec
 discedēs ab eis /nec ad eos uadēs /hoc ē /nullo illis societatis uinculo colligata. Adde
 uenerē & domus mortis et horoscopi piter dominā nulla uel martis uel saturni ini
 mica radiatiōe pcussā /forā radiis iouis bonū sibi exitū pmittētē . Oblatus ē igitur
 qa uoluit nō qa eū celi furor ad supplicia crucis ipegerit. Sed nō p̄t hoibz temera
 riis nulliusq; pudoris occasio unq; deesse aliqd garrēdi. Nā sige quouis loco mar
 tē fuisse anā hēbūt nihil minus aliquo mō delirādi /si. n. statuat i horoscopo faciē
 hinc referri d̄palmatā colaphis celsā & lāguine d̄turpatā ēt martiū illū hoīem: & i
 se gladios dicent attulisse iteritus. Si secūdo loco ab horoscopo affetri paup̄tātē &
 regē oīum iopiā. Si tertio nullos frēs: si q̄rto nullū patrimōiū ut q̄ dauidis hlius da
 uidis tam t̄pariū saltē regnū nō obtiuerit: si q̄nto nullos filios: si sexto datos i necē
 oēs suos seruos: si septio & octauo loco hēs qd dicāt /si nono o beatos astrologos /
 cū dicat maternus q̄ i nona celi regiōe martē hūerit i lua domo /futurū hoīem bōif
 demōibz terrori cuiusq; aduētū prauī demōis spūs fugiāt & ex eis hoīes laborātes
 nō uerbo /sed sola sui liberet ostēsiōe: q̄tis igitur credis ista clamatiōibz & plausibz
 sectaturos diuulgaturos astrologos /si ibi forte nascēte domio martis stella cōstitit /
 set. Quod si celi culmina tenuisset orbis stati subiecti legibz eius sperniū pnunciarent
 cū p̄fertū primū cardinē iuppiter occupet: si undecio eū loco apphēdissēt Karolos
 Cōstātiōs attulisset i mediū & quotcūq; p̄ xp̄i ecclesia cæsares pugnauerūt: si duo /
 decia de inimicis ifidiis q̄rerētur iter quos ēt se ip̄os iuēirēt. ita intāis ut d̄r occasio
 sp̄ infurēdi Sed audi de saturno ēt qd dicāt: erat. n. in nona celi regiōe in signo ge
 minoz: at inquit facit pphetas & sacerdotē. qd q̄ retrocedit. Debet hoc oīo minu
 ere illas pmissiōes faceret ergo p̄hetā plusq; p̄hetā facere nō poterit q̄tis Ioānes
 baptista /an igitur poterit diuinū afflatorēq; omniū facere pphetaz. Erat saturnus
 eodē loco & in eodem signo cōstitutus cū nata est Eleonora Galeoti fratris filia uir
 go qdem illa pudica & moribz integerrimis /sed nec uel anna uel Delbora uel Ca /
 lādra. Sed p̄sistite q̄to astrologi admirabiles in p̄posito dogmate / & uideamus qd
 per exemplū ibi saturnus in sua natiuitate significaret. Scribit Abraā uelster in lib. de natiuitati
 bus /q̄ sic saturnū habuerit collocatū hoc est /nona celi regiōe eū malū fore christi
 anum. Videtis q̄ belle dogma uestz cōfirmauerit. Quis. n. audeat xp̄m malū di
 cere xp̄ianū /q̄ nec fuerit xp̄ianus. o hoīes ridiculos & nunq̄ certe satis irrisol. Elcu
 lanus ille supstitiolus q̄ fertur magus /natus est ait Iesus in stabulo quia imū celi
 tenuit capricornus: & alius rex inquit fuit iudeoz: qa horoscopus erat libra /hebrai
 enim saturni sunt saturni regnum libra: quali nō singulis etiā mensibus multi na
 scātur his conditionibus qui nec nascuntur in stabulis /nec iudeoz reges ēt inscribū
 tur. Sed iam nimis multa de istis nebulonibus.

Blasphemū
materni dog
ma

De saturno
quid dicāt
astrologi.
Reprobatio
per rationem
Reprobatio
per exemplū

Esculāi deliri
um

Albumasar
salus

Caput XV Quā de maumethe dixit Albumasar experimento falsa eē dephēsa.
 Lbumasar arabs aduētū sui maumethis legēq; illā saracēoz: rfert ad cōiunctio
 nē iouis & sat̄ni q̄ fuit i scorpiōe p̄ ānos duos & qnq̄gita āte illius legis editio

nē /q̄ nō ē pluribz cōfutādus cū q̄ ex eadē cōstellatiōe de ea lege uaticiatas ē ip̄a iā
 exp̄iētia cōfutaerit. Dēiq; qd sup̄ ēt diximus quocūq; tpe aut boni aut mali uēiāt
 p̄phetā deesse cōiunctio nō pōt i quā eoz aduētus referat /cū post ānos. xx. ut su /
 pra dixius Saturnus semp & Iuppiter cōgrēdiātur /sed nō eē tales cōgrēssus /aut si
 gnū aut cām quapp p̄phetā huiusmōi ueniāt / illd̄ satis eē iditio p̄t /q̄ l̄ape alias /
 similes aut ēt ad idē opus efficaciores redeūt cōstellatōes /post q̄s tū nullus p̄pheta /
 nulla lex noua /nulla imutatio religiōis. Maumethes iquit uenit postq; iūcti sē Iu
 piter & saturnus i scorpiōe /cur nō alius maumethes. post ānū gr̄a. M lxy quotē
 pore simili cōditiōe Iuppiter & saturnus simul fuerūt /mutata ēt triplicitate: & qd in
 illa maumethis cōiūctiōe nō uēit /Mars eodē āno i eodē signo p̄ corpus illis appli
 cuit / & tam hystorias si uoluamus nullā p̄ ea t̄pa nouā religiōis legemus iftitutio
 nē quā tertiam fere orbis partem in suas traxerit leges.

Ca. XVI In antixp̄i uaticinio alios iā mēdaces appuifse alios mēdaces futuros
 Ifallos uanos ridiculos eos in his dephēdimus q̄ de p̄teritis religiōibz sunt
 locuti /nō plus debemus putare fidei adhibendū illoz nugamētis cum de
 antixp̄o /de seculi cōsumatōe /deq; hoc genus aliis futuris rebz /nebulones
 isti p̄phetica qdā auctoritate sermocinātur. nā & quoldā iā euētus reprobauit : ut
 Arnaldū aliosq; nōnullos q̄ aiūt āno domini. Mccc. xlv. ob illā triū syderū sup̄ioz
 i aq̄rio cōiūctiōne /aut āno. Mcccc. lxxiii. ob iouē & saturnū i piscibz iūctos messiā
 abraā alii antixp̄m nobis minitabāt /alios q̄ i lōgū hac magis distulerūt nō dubito
 eodē argumto a posteris redarguēdos /qa & illoz. i. uaticiniū res ip̄a refutabit do
 nec eueniat dies angelis ignorata /quā cum noke dominus Iesus nostz esse nega
 uit audacium omnium /ut ait Augustinus. digitos una uoce resoluit .

Ca. XVII Quā leuiter pbent astrologi sex tm̄ religiones eē posse tū hebreoz: le
 gem iouiam potius uel solarem q̄ saturniam dici deberi .

Ed audi quā pulchro figmento & p̄teritis oēs religiōes / & q̄ futura ē sub
 antixp̄o sub uno (ut ita dixerim) fasce colligant. Iuppiter inquit religionē si
 gnificat aliā atq; aliā ex cōplexu eius cū alio & alio sydere /sūt aut sex p̄ter Iouē /
 q̄re sex ēt spēs religionū qbz nec plures erūt /aut fuerunt /nec itē pauciores. Iuppiter
 enī cū saturno iudeoz facit religionē: cū marte caldeo: ignē adoratiū: cū sole aqy
 ptioz: q̄ celi militiā hoc ē /sydera colūt: cū uenere saracenā. cū mercurio christianā
 cū luna eā q̄ sub antixp̄o postrema oīum ē futura hoc ē illud subtile & p̄fundū in
 uentū /quo cū alii pleriq; tū Roger . baccō i ep̄istola maxie uirtutis ad clemētē / quo
 usus ēt Alliacensis in tractatu de cōcordia astrologiā & theologiā. in quo illd̄ pri
 mū demiror oblitos eos adeo sui dogmatis /ut q̄ semp soliti dicere ex coitu solū sy
 derū sup̄ioz saturni maxie & iouis fieri religiōes uel significari /nūc ad lunā usq; de
 scēdāt / q̄ sit nobis antixp̄m aliquē pitura . q̄ si ēt ad numez planetaz numerare
 uolūt spēs religionū /aut subtrahāt aliquē necesse ē planetā e celo /aut plures alicu
 bi sibi mēdicēt /alioqn nūerus nō respōdebit. Nā aut idolatriā q̄si unā religionē ac
 cipiūt /aut sepatim accipe i eo nūero uolūt spēm unā quāq; idolatriā p̄ uario ritu
 cultuque eorum qui idolis seruiuerunt /si primum malunt tollant oportet e medio

Similis con /
iunctio con /
iūctiōi mau /
methis q̄ nul /
lā legē fecit

Arnaldus

Augustinus.

Rogerus ba
con
Alliacensis
Taxatio hu
ius astrologi
ci figmenti
prima ratio.

unū planetā: qm̄ nō erit alia ægyptiorū / alia chaldeorū religio: sed una atq; eadem: hoc ē ydolatria: qre tm̄ erūt qnq; religiōes idolorū: mosaica: xp̄iana: maumethēlis atq; ut ita dixerī / antixp̄iana: si spēs separati accipi iubēt idolatriæ uix tot stellæ et ī celo quot religiōes ī terra. q; si ad ea q̄si capita redigi putēt alias quorū altes; ignis altes; cælicultus habeat magnū illis merito a demonib; malū / prætermisios ī ista partiōe se idignantū: q; tam ī idolatria p̄cipue / & fere solī colerētur. Oēs enī dii gentiū demonia / qre tres saltē necessario faciāt spēs idolatriæ / cæli / demonū / elemētorū / cogēturq; alicūde ab amicis unū sibi quærere errorē / uolui dicere errorē: hoc ē planetā ut octo iueniatur ad nume; religionū. Sed & semp̄ res; oīum de quib; loquūtur male piti. cultus. n. cælestiū p̄prius erat chaldeorū / ut scribit Iamblicus in demonū cultu ægyptiis magis occupatis / qre dent p̄ marie lolē chaldeis & diaboli / cū aliqūe planetā iterī procurēt ægyptiis. Pateret aut̄ facile pugnare eos ubiq; cum ueritate: qm̄ illi fuerūt semp̄ par; amici: Sed cur secū adeo læpe nō libēter concordant: neq; n. sua satis dogmata si cōsulerit rōnē inueniēt: cur hebreorū lex saturnia sit potius q̄ xp̄iana: sed illa potius ad solē uel ad iouē / n̄ra erit ad saturnū referenda. Saturnus. n. ut qdā dicūt / corpea bōa nō largitur sed aufert / dat at̄ spūalia & quæ nō uidētur / lex mosaica corporea bona & p̄mittebat & largiebat / n̄ra hæc aufert potius q̄ exhibeat spūalia quæq; nō uidētur / p̄mittit & p̄stat Saturnus reges populi / ipatores exercitiū / diuites hoīes / multa sobole nobiles / natura multerosos nō efficit / q̄les principes oēs religiōis hebraicæ: Abraā : Iacob: Moses: Iosue: Salomō: Dauid: ignobiles facit paupes: heremitas: uoluptatū oīores / æterna meditates / corpea cōtēnētes / q̄lis si alius adnūerādus / dux n̄r & ipator iesus xp̄s q̄les apostoli / martyres / monachi / xp̄iani / quorū uita / doct̄ria / sanguie / religio n̄ra aucta natura cōfirmata ē. qre si illo; decretis cōsona erāt dicenda / nos saturnū / hebrei solares uel iouii erūt dicēdi sed traxit eos ī illā opionē sabbati cultus / q̄ dies qm̄ apd̄ eos saturni existimat / aptissime eis uisū ē cadere q; saturniā gentem esse dicerēt quæ saturniā diē p̄ cæteris ueneraret: q̄ et ducti cōiectura solēt n̄ram et̄ diceī solarē eē religionē: q; diē solis quē dominicū dicimus obseruamus. Sed cur nō potius seriamur die mercurii cū mercurio et̄ nos subiiciāt: lolē. n. ægyptiis / mercuriū nobis dabāt. Et Albumasar ait Iouē cū mercurio legē significare xp̄ianā / q̄q̄ idē etiā de sole dixerit. Neq; n. uel errare uel mutare sn̄iam uitiū apud eos q; ī erroribus motibusq; planetarū: adeo sūt assidui: q; ī uertigine illa cæli tā rapida attoniti inspectanda / uix unq; bene pedib; cōsistāt: sed ut cunq; sit miras habēt rōnes q̄b; iuenta ista sua cōfirment: nō. n. temere ad mercuriū nos rettulerūt: sed q; iquit Rog. bac. multiplices ille hēt motus / cognituq; difficiles religionē sibi uendicat xp̄ianā / cuius dogmata pene incredibilia iuēta agnituq; difficillima: Alii iuniores nescio qd̄ excogitarūt: qm̄. f. mercurius librarius ē deorū: ē at̄ apud xp̄ianos libros; magna copia. iō iquit iure mercurialis cēseri debet ista religio. Hæc est admirabilis sapia astrologorū / oblit. f. sūt gentiū bibliotecas: arabū & hebreorū libros fere nullos adhuc uiderūt.

Disputationū Ioannis pici Mirādulæ aduersus astrologos libri quinti finis.

Tertia rō
Iamblicus.
Quarta rō

Albumasar

LIBER SEXTVS DISPUTATIONVM IOANNIS PICI MIRANDV
LAE ADVERSVS ASTROLOGOS.

Caput primum.

Quo ordine sit procedendū in cōuellēdis astrologorū fundamentis. Item fieri non posse ut aliquando ad eadem loca sydera oīa restituātur ī quibus semel fuerunt. Xcessimus ordinē institutumq; nostræ cōmentationis in qua erant radices prius astrologorū cōuellendæ / q̄ ista fastigia magnarum coniunctionū / magnorū orbium / & id genus alia excideremus / quādō illis sublatis corruere ista erat necesse: quis. n. illis fidē adhibeat p̄ magnas cōiūctiōes de regnorū religionūq; mutatione p̄nuntiātibus. Cui constiterit iam signa illa / Aries / Leones / Cancros / Sagittarios / in quibus cōgrediētes Iouē & saturnum facere hæc putāt / ea nulla esse / aut si qua huiusmodi sint / ī celo eo nō esse in quibus supputātur: tum Saturnū Iouem reliquosq; planetas / euēta nō efficere / & uicissitudines res; inferiorū. Quæ si efficiant: de eorum tamen efficientia natura p̄prietate / uel rōne uel exp̄ientia nihil esse cōpertū. & cū ex alia aliud cōiūctiōe p̄ueniat (Si quidem p̄uenit ab illis) nō posse diudicari hæc apud illos apud quos ipsa rudimenta istius artis adhuc sunt ī ambiguo. Videbimus. n. ī his quæ postea disputabuntur nundū esse cōfessum quæ sit hora putanda coniunctionis anni annitiū: quo uertente illa contigerit / an quo potius uertēte sydera ipsa cōgrediuntur: tum neutrū ex his temporibus assequi eos posse: quare in dubio reliqui cōiūctionis horoscopū: uidebimus. Item si constiterit de horoscopo / de ratione tamē thematicis disponēdi / nihil adhuc cōstare / sed esse ī incerto ubi duodecim locorū initia recte constituentur: atque illis etiā cōstitutis / de uirtute tamen ipsius loci / quod principium / quod medium / quod extremū illis non liquere: quibus ignoratis sicut quæ cæli regione cōiungatur / ita quid sit factura cōiūctio sciri nō potest cū significati fere omnis uarietas ad locorū / quos uocant domos / naturā p̄prietatēq; redigatur. Et quia in istis maxime cōiūctionibus illud solent obseruare / uter planeta super altes; exaltetur / uidebimus nescire eos adhuc qd̄ ista sit exaltatio quā ipsi uulgo uocant elevationē. Et cū item referat plurimū quis loco ipsi / uel copulationis syderū superiorum / uel defectus luminariū / planeta in primis dominetur. Videbimus ita cōtrouersa esse oīa ista iura imperia auctoritatēq; planetarū / ut nullius fere signi pars aliqua inueniatur / de cuius principe & domino certū aliquid habeatur apud astrologos. Sed nō oportet hic oīa enumerare istius artis fundamenta quæ postea cōuellentur. Cum quibus (ut prius dicebam) ruere etiā oīa oportet quæ p̄ magnas cōiūctiōes / & id genus alia de diuinis miraculis audent pronūtiare / uerū cū hac maxime pte p̄prietatē religionis offenderent / in tollēda hac peste / oīs celeritas mora uidebatur / presertim q; efficacissime cōfutari uidebatur integra re astrologica & nihil in cæteris labefactata / si pars hæc de magnis cōiūctionibus falsa conuincere atq; ubi maiores fortioresq; uidētur ī illis potius expugnarentur. Nūc reuertem

A

tes unde sumus digressi / pergemus prima istius artis fundamēta ordine cōsequēti
 Error Albu / radicitus extirpare. neq; uero silentio p̄tereūdu error apud astrologos inuulgatus
 mafaris & / i quē lapsus Albumasar & pleriq; alii putantes fore aliquando ut ad eadē loca ita
 alior; / oīa sydera restituātur ut similis oīno celi dispositio & caelestium oīum inter se posi
 tus habitudoq; iueniatur / atq; olim etiā fuerit: unde putāt illud euentus; ut sint et
 res eedē apud nos quae olim fuerunt / iidem hoīes / iidem euentus / eadem bruta: &
 oīo cōditio eadem oīum inferior;: quod qdam deīde astrologomistae p̄fundius ex
 aminātes / cōsectaneis solent dicere in aurem: hāc est illa xpianor; resurrectio / quā
 Impiū dog / & hebrei sperāt & maumethenses: fuerūt certe illi p̄phetā / maximi astronomi: sed
 ma execran / celauerunt mysteria hāc populū & idiotas. Putauerunt. n. esse nume; annorum
 dum. / cōem mundi & die; cū quib; loca planetar; & stellar; certificari possent: & quan
 Haly & Pto / do ille cōpletus erit q; oēs stellae erunt ad ip̄met punctum reuerla: & p̄pter hoc
 lomeus. / omnes res redibunt quales fuerunt. Nos uero istā infaniā coarguere plurib; nō est
 necesse: qm̄ Haly ip̄e i expōne primi libri aptolelmatū ex snīa ip̄ius Ptolomei idē
 dicentis illā indignanter etiā obiurgat / nec esse aliquē ait pitū arithmeticae cui non
 Nicolaus orē / iste error euidenter fiat. Tum post eum Nicolaus orem philolophus acutissimus / &
 diligens mathematicus i tractatu de p̄portionib; p̄portionū: mathematicis rōni /
 bus opinionē illā falsam & impossibilē demonstrauit / putātem. f. posse eadē unq; cali
 & syder; redire pōnem / quae alias fuerit / q; cū sufficiēter hoc munus ipleuerit dele
 gandū ad eū lectorē existimauit ne quod hactenus nulq; fecimus facta faceremus.

Caput II. Per quas res astrologi uariari influxus syder; dicāt: & q̄ oīo illa
 in uniuersum absurda sint.

Agna ni fallor uel (ut uerius dixerim) oīa astrologiae fundamēta sublata
 sunt / si satis ē cōprobatū nihil fieri a caelo nec idicari quor; ex caelesti ob
 seruatōe p̄dictionē astrologi p̄stetur. Erat aut̄ iter rōnes q̄b; aduersus
 illos utebamur una potissima de momētanea quā fingunt uirtutū caelestium mu
 ratōe / quā i superiori q̄dem disputatōe tetigimus: explicādā at̄ adhūc usq; locum iu
 re distulimus: nā & peculiari idiget p̄prioque tractatu. & magnū hēt momentū
 i cōuellēda astrologia / cū ex ea nō solū id cōfirmetur quod hactenus p̄batum ē. f.

Snīa astrolo / a syderib; nō effici p̄ticulares rez; inferior; mutatiōes. Sed illud quoque si pueniāt
 gog; de uaria / ista de caelo / aliter tamē puenire / q̄ ut caelestiū aliqua obseruatōe dephēdi & signi
 tiōe potesta / ficari possint. Est igitur quod astrologi dicūt huiusmodi uirtutem ac p̄tatem syder;
 tib; q; syder; & stellar; aliā atque aliā esse singulis horis ac momētis / dum aut sunt aliis celi lo
 cis / quas neoterici uocāt domos / aut i aliis signis quae duodeci fingunt iueniri: aut
 ip̄i iter se planetar; tm̄ spaciū iteruallo distātes uariis iuicem radiationib; copulātur
 quos uocant uulgo planetar; aspectus: hi sunt p̄cipue modi (ut iuniores quosdam
 omittā) q̄bus mutari defluxum uirtutēque caelestium putāt / domus. f. signi / aspe
 ctusque diuersitas. quae qdē nisi ab illis defendātur tueri dogma nō possunt de sy
 der; efficiētia / ut oīs rez; inferior; mutatio diuersitasque a syderib; p̄ficatur: quā
 dogdē si illa eadē semp̄ imutabilique uirtute sunt / ut nos de oib; excepta luna pu

tamus / necessario aut iidē aut similes ab illis semp̄ effectus puenirēt / nā effectū
 diuersitatē i cās inferiores quēadmodū nos ip̄i referre nō possunt nisi & nobiscū fa
 teatur de ista diuersitate nihil posse de caelo se diuinare. cū. f. calū auctor & cā nō
 hēatur. Quare necessariū illos quāta est i effectib; rez; inferior; uarietas / tāta i ca
 lo reperire cā; quoque diuersitatē: i qua qdē re nihil eis stellar; multitudo suffra
 Varietas rez;
 gatur: qm̄ quotquot stellae sint atque planetar; nascēti cuilibet oēs adfunt. Quapp nō potest in
 nulla rō afferri posset: cur aliis aliter & nō eadē oib; largiretur / nisi aliqd fingerent multitudinē
 unde stellar; uirtus & efficiētia alia sit & alia singulis tp̄ibus: de quo deinde facile reterrī stella
 colligi possit quae diuerso tpe fiunt uel oriūtur: p̄ eo q; tū eēt syder; status diuersam rum
 a caelo sortiri cōditionē / de q; ip̄i possint p̄nuntiare / q; syder; statum quocūq; tēpor;
 cognitum habeāt & exploratū. Hoc est aut̄ qd' nos p̄senti libro coarguemus / cū ni
 hil possit magis absurdū / magis remotū ab oī rōne putari / q̄ tāta esse i natura cor
 por; superior; incōstātiā & mutabilitatem / q̄ta utiq; nec i reb; inferioribus est uide
 re: q̄q; i sua natura maxime fluxis & uertibilitib;. Quae. n. hāc tā uersipellis mutatio Generalis cō
 & instar Chamaleōtis incōstātia: ut & breui tp̄is iteruallo diuinissima illa corpa lutatio
 sui similia atq; iidē dotibus p̄dita nunq; iueniātur. Dicāt quāso defluxuū sydera
 liū p̄prietates illas qd' putēt / an de natura ip̄a atq; substātia syder; eas p̄ficat: an
 de ut aliq; potius extrinsecus imissa: siue a duodeci celi locis / siue a signis / siue a mu
 tuis inuicē radiationib; hausta. Si primū respōdeāt / nō possunt p̄prietates illas
 mutare / nisi & ip̄a astro; substātia cōmutetur / quod nec ip̄i (ut puto) sunt cōcessu
 ri. Si secundū malint / erūt caelestia corpa oīum corpor; ignobilissima / quae nihil fe
 re a p̄pria natura: sed penes extrinsecus ingruentē uim & affectū oīa faciāt / quan
 doq; dem substātia corporis tāto p̄fectior / q̄to ab illa effluēs opatio magis de itima
 substātia opantis egredit. Et hāc qdē i uniuersum generaliterq; dixerimus / nā ista
 nia opinionis tūc maxime elucelet / cū p̄ticulatī modos examinabimus q̄b; muta
 ri uirtutes syder; putāt / in q̄b; excutiēdis seriē seruabimus error; fabular; q; suar;.
 Quod iā facere agrediamur a duodeci celi domib; exordiētes / p̄ quaz; diuersitate
 nō solū intendi atq; remitti / sed alium omnino penitusq; diuersum & signorum &
 syderum defluxum fabulosissime cōminiscuntur.

Caput III. Domus astrologor; q̄ nullo Nixae fundamēto: & q̄ in eaz; uiribus
 explicandis astrologi inter se pugnent.

Vodeci domos apud astrologos celebratas nemo ignorat / non oīo rudis
 d istius artis: ad has mihi uidet oīs fere significatio defluxuūq; p̄prietas ab
 illis tadē referri. Nā si de natura alicuius quæras planetar; qd' nā efficiat
 cuius rei largitor & auctor hēatur / nihil definitū & certū respōdebunt / nisi q; natu
 ra domus i q; planeta repiatur / ita ut quae i cōe de p̄prietatib; dicere solēt planetar;
 fere oīa ad ea uideātur accedere quae sub cōi uoce multiplicē hēant rōnem. Quid
 .n. magis ē generale in rōne planetar; q̄ ut sit bonus aut malus / hoc ē fœlicitatis au
 tor / aut infœlicitatis. Et tamē hoc quoq; in syderib; firmū atq; idē semp̄ nō ē. Sed
 in malo loco bonus planeta nocet / in bono malus p̄desse ab illis existimat. Deniq;

Iuppiter ut p oibo unū dicā i oriente collocatus tā differt a se ipso cū paulū supra oriētē i eū quē uocāt duodecimū celi locū cōmigrauerit / q̄ ignis differt ab aere aut ab aqua: q̄ lepus ab asino: asinus ab elephāte: Nā i oriētē maxia semp bona i duo decima domo quā attigua ē oriētī magna sape mala decernit illud Ioui maxime ppriū opes ut largiatur atq; diuitias / tamē tertio octauoq; collocatus frequēter patrimoniu dissipat / cū sua natura nobiles faciat & sapiētes. Octauū locū si tenuerit faciet ignobiles: & quorū furor ad insaniā / ut Maternus ait euadat. Postremo qd magis est Iouis ppriū q̄ ut beneficū sydus existimetur: cū & fortunator planetarū: & magna celi foelicitas noiēt. At tertio loco cōstitutus / neq; bonus inq; Maternus est neq; malus. Sexto etiā loco collocatus maxia etiā mala decernit: cuius rei red dens rōnem Maternus adiicit. Locus .n. sextus habet malitiā ppriā progatiuā: & quācūq; stella i ipso loco fuerit .i. sexto ad decernēda mala maximas uires ex loci uitio mutuabitur: hęc ille. Quæramus igitur ab astrologis unde tāta tā subita / tā ppetua i diuinis corporib; sit diluuiō: quā p firmitate imutabilitateq; suā substantiæ naturæ ppriæ tenacissima suiq; semp similia iure crederētur. Sane duo tm̄ singi modi possunt qb; id fiat. Alter ut locis illis iditas uires ac ptates uarias itelligamus quas subiectis syderib; influāt: qd̄ allata Materni uerba uidētur significare. Alter ut nec qdem accipe aliūde neq; affici aliter atq; aliter ipm planetā existimemus. Sed quēadmodū p diuersa ad terrā ex positu syderis habitudie pfectus radiorum uariatur. Variari quoq; ide credamus radios; uim & efficiētā. Vt; maluerint dicere isaniā coarguētur. nā si fluere a loco uires huiusmodi ad planetas respōdeant interrogabimus de loco qd nā sentiāt: an qd̄ ueteres aliq; locū esse spaciū nudum a corporib; sepatū. An qd̄ Aristoteles ultimā supficiē corporis ambiētis. Si spaciū ac iteruallū / fateātur cū eisdē etiā philosophis nullas huiusmodi interuallū habere uirtutes ac pprietates / quādoquidē formas naturales nō merol dimēsus / & nudā itercapedinē cōsequūtur: Si corporis ambiētis ultimā supficiē / pōt qdē huic loco aliqua uis inesse q̄lis. s. corpori / cuius etiā supficies a qua deinceps ambitū corpus afficiatur. Sed quā nā ista corpa: quorū extremū syderū locus existabitur. Certe quā / cūq; illa dicātur / siue extimus oīum glob; siue syderi unicuiq; iūctus & pximus: nulla erit ps huiusmodi corporū quā & orientē & occidentē & sūmū celi ac imum & cetera loca unius diei reuolutōe nō ambiat: q̄re si uirtus ab illis ptibus erit / non erit eadē uirtus semp oriētis neq; eadē occidentis. Sed p natura p̄sentis illius corporis inibi collocati / uirtus quoq; ipa mutabitur. Postremo hoc ab illis dici nō pōt: qm̄ signa duodeci quā alia p̄ter domos i ipis domib; esse dicūtur / sicut planetæ in domib; & i signis: ea inq; signa / i sūma oīum sphaera ab illis describuntur: quā & ipsa quēadmodū & planetæ a domo i qua sunt uires naturāq; mutuari dicūtur: nā dicunt arietē nō eadē facere i oriētē quā facit i occidentē: atq; idem de aliis signis quā i octaua si nulla superior / aut i ea quā sūma existimatur sphaera accipiūtur. Hęc igit cū nullo corpe ambiatur / nō ē ubi uirtutē istā domorū cogitemus p̄terq; immobili spatio & iteruallo / qd̄ a corporib; occupat. Id uero aut nihil ē / si credimus Aristoteli:

aut si ē aliqd / nullius tamē uel efficaciz uel pprietatis caractate ē ilignitū. Quare diuersas i istis locis / hoc ē i situ diuerso signorū & planetarū uirtutes cogitare / qb; inibi posita sydera afficiātur / ab oī rōne penitus est alienū. Neq; .n. absona minus & deridicula dicēt si altera pte delensiois utētur: q̄a. s. p̄ situs diuersitate alia facie nos planetæ respiciūt atq; illo; i terras aliter radii demittūtur / hic faciāt effectus nasci diuersitate. Quā: n. hoc sit absurdū q̄ optices philolophiazq; rudimēta / uel delibauerit / facile itelliget: cū nemo sit q̄ nesciat effectus q̄litate p radii q̄litate / p̄q; natura corporis irradiātis / nō p diuersa radii circulatōe distingui. Hęc ut idē magis aut minus fiat i cā eē pōt. Solis radius quocūq; mō quocūq; situ i nos deiiciatur semp calefacit / temp illuminat uerū / cū uel pximus uel ad lineā / magis illuminat magis calefacit. Cū uero uel obliqtus / uel fractus / aut e loco remotiore descēdit / eadē qdē quā rectus / quā ppinquus: sed minus eadē facit. Nec alia qdē in effectū fieri pōt diuersitas: q̄ quā ipam itentionē remissionēq; caloris luminisq; cōsequitur. Insanum igitur dogma astrologorū putatiū & signa celi duodeci & planetas hic qdē positos fratres nros pbeare / uel miseros facere paulū ide cū pcesserint i fratres nullā habēt uī / nullā significationē. Sed diuitias aut dare aut eripe: alibi qdē cōciliare amicos: alibi suscitare nobis aduersarios. Nihil qdē aut signi aut planetæ natura mutata sed sola facta situs uarietate. Hęc autē quēadmodū etiā diximus siue radios faciat nobis pximiores / siue potētius i terrā rapiat: siue oriētī societ uel disiungat: siue terrā uaporib; magis minusue imisceat: pōt forte radii uī uel acuere uel hebetare: naturā mutare certe nō pōt. q̄re nec res quā radius opatur / sed effectus spē nō mutata / eius aliquā forte dispōnē uel firmitus & efficacius qdē / uel ibecillius forsā opabitur / quādoqdem uirtutes & pprietates / uel q̄les elemētō; / uel quā magis occultæ / naturā rei spēm; sequūtur: q̄re illa i aliā nō mutata ipæ quoq; mutari ut aliæ atq; aliæ sint nullo mō possunt. Qd̄ si tamē exptos ita se respōdeāt / aliq; fides forsā tā hēret / uel si sup his posset expimētū cōpari qd̄ isra reuicet / uel i eadē iniam iter se cōuenirēt: sed cū locis eisdē diuersas diuersi ascribāt pprietates suis ipimet iuicē obseruatiōib; adimūt testimoniū fidelis auctoritatē. Arabes et Latini uestigiis arabes & lomeus ab eo qui a sexto oīum distat / hoc est a duodecimo ualitudinem aduersam Aegyptii & Pto Latini siue uitium illa siue morbo: nō tamē a sexto quærit loco Ptolomeus q̄ a septimo & Ptolomeus primo / qm̄ illo nūq; utitur i apotelesmatis / his uero utitur semp cōtra uulgas astrologorū: istis omiſſis a sexto significationem omnē huiusmodi quærunt q̄ cuiq; futuri sunt filii / Arabes & Latini de q̄nto loco pnūtiāt. Ptolomeus a decimo & undeci Discordia in mo / & cum cuiq; uita nihil p̄tenditur quinto pariter utitur & quarto. Quod item filiis Paulus alexandrinus obseruat. Mallius ab oriente nato; fortunā & parentum uo Ptolomeus ta suspendit. Porphyrius ex decimo significari p̄cipue filios ait: quoniā ex ea parte Paulus in corpora animæ demittuntur atq; ita belle fabulam fabula confirmat. Parentū Mallius fortunā de nullo loco accipit Ptolomeus. Arabes a quarto a sexto / etiā Heliodorus. Porphyrius Alii ut refert Abenzagel etiā a nona. Secundus locus Alexandrino p̄cipue quidem Abenzagel

πρι πραιοσ λογομ: & subitas spes significant / apud iuniores horum fere nihil: sed diuitias quarum tamen a Ptolomeo in apotelesmatis nec a secundo nec ab alio quoquam duodecim locorum ullum iuditiū: cum de illis Heliodorus etiam a tertio accipiat significationem. De coniugio prædicunt fere omnes ab occidente: Heliodorus a medio etiam celo: Ptolomeus negligit utrunque. Peregrinationes a nona tertiaque regione diiudicāt. Heliodorus etiam a septima exploraturus hæc Ptolomeus / & hanc & illas pariter contemnit. De parente a quarto loco Heliodorus / Maternus a decimo a neutro iudicat Ptolomeus. Amicos prævident undecimo: Heliodorus etiam a tertio: Ptolomeus nec ab undecimo nec a decimo: Religionem a nono reliquit. Item Mallius a septimo / quem & portum Plutonis uocat: Secundæ domus apud ægyptios cognomentum: Idem Saturnum quarto præficit loco contra sententiam aliorum duodecimo præficientium. Quod si Malium euoluamus qui se ueterum ait dogma aliquando imitatum / quo quæ nullus antiquior extitit apud Latinos rerum cælestium (uel ut uerius dixerim fabularum enarrator inuenimus de locis duodecim / rem ab omni quæ nunc referatur opinione ita diuersā / ut omnis prædicendi ratio penitus immutetur. Quod in occasu collocarit martem cui primam sub occasu sedem alii decreuerunt. Quid alia illa tradita a Mallio cæli loca duodecim: nonne ab omni quæ nunc in manibus astrologia diuersa: nonne rationem omnem uariant prædicendi?

Præia domus Fortunæ (inquit) fors prima data est: hoc illa per artem Censetur titulo / quia proxima continet in se Fundamenta domus / domuique hærentia cuncta. Qui modus in seruis / qui sit consensus in aruis: Quæque datum magnas operum componere moles

Secunda Ut uaga fulgentis concordant sydera cæli. Post hanc militiæ locus est: qua quicquid in armis Quæque peregrinas interuersantibus urbis Accipere assuevit: titulo comprehenditur uno.

Tertia Tertia ad urbanos statio est numeranda labores. Hoc quoque militiæ genus est ciuilibus actis. Compositum fideique tenet parentia uincla Format amicitias & sæpe cadentia frustra Officia & cultus contingant præmia quanta Edocet appolitis cum mundus consonet astris.

Quarta Iudiciorum opus in quarto natura locauit Fortunamque fori: fundentem uerba patronum Pendentemque reum lingua: rostrumque loquentis Impositum & populo nudantem condita iura.

Atque expensa sua soluentem iurgia fronte: Cum iudex uero nihil amplius aduocat ipso Quicquid propositas inter facundia leges Efficit: hoc totum partem concessit in unam. Atque utcumque gerunt dominantia sydera manat. Quintus coniugio gradus est per signa dicatus. Et socios tenet & comites: atque hospitis una Iungitur & similis coniungens foedus amicos. In sexta diues numeratur copia sede Atque adiuncta salus rerum: quarum altera quanti Contingat usus monet: altera quæ diuturni: Sydera ut inclinant uires & templa gubernant. Septima censetur scæuis horrenda periculis: Si male subscribunt stellæ per signa locatæ. Nobilitas tenet octauam qua constat honoris Conditio: & famæ modus & genus: & spetioso Gratia pretextu: nonus locus occupat omnem Fatorum sortem dubiam / patriosque timores Omniaque intrantum mixta nutritia uerba. Huic uicinus erit uitæ qui continet actum. In quo seruorum mores & qualibus omnis Formetur domus exemplis: quoque ordine certo Ad sua compositi discedant munera serui. Præcipua undecima pars est in sorte locata Quæ summam nostri semper uiresque gubernat. Quæque ualitudo constat nunc libera morbis Nunc oppressa monent & mundum sydera cumque Non alias sedes tempusue genusue medendi Quæ sibi deposcat: uel cuius tempore præstet Auxiliū: & uitæ succos misere salubris. Ultimus & totam concludens ordine summam Rebus apiscendis labor est qui continet omnis Votorum effectus & quæ sibi quisque suisque Proponit studia atque artis hac irrita ne sint Seu ferat officium: nutus blanditur in omnis Aspera siue foro per litem iurgia tentet: Fortunamue petat pelago uentosque sequatur. Seu cererem plenam uincensque horrea messem.

Quinta

Sexta

Septima

Octaua

Nona

Decima

Undecima

Duodecima

Aut repetat bacchum per pinguia musta fluentem.

Hac in parte dies atque hæc momenta dabuntur.

Si bene conuenient stellæ per signa sequentes.

Hactenus Mallius cuius sententiâ liquet quædam ab omni quæ nunc in usu astrologia discrepare. Sed tamen a nemine puto adhuc intellectam ex his qui se mallii faciunt interpretes & sectatores. In hac igitur tâta opinionum uarietate quæ fides experimenti cum & alia maior accedat quâdoquidē initia finesque domorum / quonam modo partiri oporteat nondū cōstitutum. Sed alii aliter sentiant ut alio libro declarabimus / quod esse tamen exploratum oportuit priusq̄ factura experimentū obseruatio de illorū proprietatibus institueretur: Tātū abest / ut certa / ut facta / ut demū aliqua prætendi obseruatio possit / quæ ueris nos cogat & trahentibus in assensum rationibus declinare. Nos quicquid Ptolomeus cateriq; crediderint euidentiâ rationum ad hæc cogente ridiculum falsumq; cōcludimus aut locis istis iesse aliquas proprietates / aut per eorū diuersitatem mutari defluxū efficientiâq; planetarum.

Caput IIII De duodecim signis / q̄ facta a mathematicis sunt ad supputandi facilitatē. Itē circa eadē multipliciter astrologos aberrasse.

Ta uero signorum istâ diuisionē & confinia seruant / quasi naturæ legibus præscripta ut plus putent habere comertii duos planetas & si uiginti partibus diuisent modo signo in eodē collocentur / q̄ si alter postremas partes teneat Arietis alter in Tauri initiis inueniatur / quâq̄ illi uastissimo spacio dirimuntur. Inter hos autem nec trāuersi quidē digiti cadit interuallum. Quod si quis numerum istum signorū a natura esse cōtendat / nec fictum a mathematicis ad supputandi facilitatem / sed philosophica ratione stabilitū qualem affert Albumasar / ut duodecim signa propterea sint q̄ elementa sunt quatuor: quorum quodlibet i tres partes diuidatur / medias / primas / & postremas: possem equidē respōdere nihil minus ridiculâ istam rationē & friuolam esse / q̄ illa sit mathematica. Sed huiusmodi omnino coniectura motos nō fuisse auctores istius diuisionis: sicut Haly & Auenazra superius testimonio declarauimus / ita facile demonstrari rationib; potest. nā & procedat in signis ista coniectura / quid de signorum in partes triginta distributione: quid de partium in sexaginta minutias partitione dicetur: quam super his afferent philosophicam rationem: aut quomodo purgabunt facta a mathematicis nullas ibi naturæ proprietates extimantibus: sed querentibus numeros ad supputandum magis opportunos. Vnde lapsus astrologis uel occasio certa fallendi super his decernentibus quasi uires haberent omnino separatas nec arbitrium illa: sed natura potius inuicē diuisisset. Notū enī ut uarias proprietates uariis eiusdē signi cū partibus tū minutis ascribāt. Vnde alias partes lucidas: alias tenebrosas: alias Solis: alias Marti: alias aliis planetis cognatas prædicāt: ita quoq; de ipsis minutis fabulantes / ut scripserit mirrogenesim Aesculapius quâ celauit Maternus uti mysteriū / i q̄ perdidit quâ defluxus hēret minutia quæq; proprietatē quam secundā partitionē ut sola uolūtas fecit supputatiū / ita ipsa totius zodiaci i duodecim signa principalis

Albumasar

Cōtra Albumasarem
Haly
AuenazraAesculapius
Maternus

diuisionē aliunde non accepit: quibus utcunque diuisionē eorū intelligatur efficaciam etiā nullā esse declarauimus / ut ifania astrologorū hinc illa cōfutetur / putatiū per signi cōditiōe / quod quicq; planeta pagrauerit / illū imitari. Nā domus & altitudines planetarū penes ista signa cōstituūt: nō penes imagines quæ nos libro proximo posse tamen cogitari & nihil habere soliditatis ostēdimus: ut prope forte chaldei quibus signis nō uterentur nullas etiā fecerit domos planetarū: neq; n. apud eos Leo Solis domicilium: aut Libræ Cæcer / aut Libræ Veneris / & Taurus: aut Iouis pisces & Sagittarius: atq; ita de reliquis. Sed altitudines solū syderū obseruāt / nō ad signa relatas sed ad imagines: ut nihil apud eos Saturnus i capricorno / nihil possideat i aquario. Sed i libræ tamen & Scorpio ius obtinet. Nā hæc signa quæ duo / una tamē imago apud chaldeos iudicatur: alioq; Ptolomeus & alii si domos planetarū quod nō faciunt referāt ad imagines / ratio nō quod dabit nā cū stellis imaginē Tauri cōstituētibus plurimū hēt Mars affinitatis / ita ut plus etiā nullus planetarū / quod tamē i tauro deiici dicitur: domos igitur altitudines / fines / triangularitates / monomirias / decanos / idropolopias: & reliquas planetarū huiusmodi cū Zodiaci partibus affinitates a signis istis accipiūt: unde uim aliquā ad planetas deuenire nō posse / si res penitus sint imaginariæ / non naturales: nō efficaces: satis ut puto clare cōprobatum ē: ut demirari liceat illos quod de planetarū similitudine cōmunire astrologicā opinionē uoluerūt ita planetas zodiaci qualitates redolere dicētes i quo res; semina sunt dispersa / ut terræ saporē referunt plantæ. Huius. n. dissimilis ista similitudo. quâdoquidē e terra plātæ nutriātur proptereaq; saporē eū referunt terræ / planetæ de Zodiaco nō alūtur / quæ licet ibi aialiu omne genus: nec solum zodiaco nō affixi / ut terræ stirpes & uirgulta: sed imēso diuisi iuncti chasmate & interuallo. Vnde potissimū eos Panetius Plotinusq; deridēt / qui ex tâta spaciū interapedine a Zodiaco ad sydera cōtagionē putēt posse puenire. Nos nō tã a spatio quod imensum iteriacet cōmouemur quod a natura res; ipsarū / cū uera corpora & naturalia affici ab imaginariis / & lucētia sydera a nō lucētibus (ut nō diuini nullis) imitari nullo modo possint. Sed facile ē uidere quod hic etiā eos decipit: nā quod i Leone positus Sol uiolētius terras calefacit: & ueniēs idē ad Arietē quod si mundū instaurat uisum illis cum Leone cūque Ariete cognationē habere: quod pagrans illa signa fortior redditur / & uim eius maiorē quot annis experiamur: Hinc Leonē Solis domicilium Arietē regnum statuerunt: quod ducti i sole cōiectura / simile putauerunt i signis aliis decernendum / ut i alio quodam signo plus possent: in alio minus: & bellissima quod rōne distribuētur cuique planetæ duas domos propter Solē & lunā: quorum cuiuslibet una satis regia foret. Nam de sole cum decreuissent ob cām allatā ut Leonē pro domo sortiretur / in quo æstu flagranti suas maxime uires exerceret. Vilius est rationabile ut proxima lunæ domus putaretur ad nos magis accedens. Sed circulus eius nobis etiam maxime proximat: quare Cancrum Lunæ domicilium assignarunt: tamen pro situ spherarum in quibus planetæ deferuntur duas cuique distribuētur / utriusque. s. alterā / ut Mercurio quod cōterminus lunæ creditur: hinc Geminos / idē Virginē: Veneri hinc Taurus: inde Libræ: hinc Arietē inde Scor

Panetius
Plotinus

Vnde dcepti

pium Marti cōdonarent: Ioui pisces & Sagittariū: Saturno Aquariū & Capricor-
nū. His p̄uasionibꝫ nec rethorice q̄dem p̄babilitatis sua dogmata fundauerūt tra-
dita a posteris tāta autoritate, ut maiora uix etiā oracula suscipiātur. In q̄bꝫ id pri-
mū unde reliqꝫ pendent uide q̄ sit criminolum / q̄qꝫ plenū & ignorātiā & tarditatis:
Nā q̄ Sol in Leone magis nos calefaciat, nō ex natura signi qd̄ pagrat: sed ex situ
posituqꝫ cōtigit / q̄ ex eo loco rectius terrā ferit nostris regiōibꝫ p̄ximā magis. Alio-
quin si recepta de signo q̄litas hoc efficeret / faceret idē apud oēs gentes, cū eadē si-
gna sint etiā apud oēs. Verꝫ ille quo tpe urit terras sitas ad Aqlonē positus ī Leone
friget apud eos q̄ meridiē incolūt / apud quos feruet ueniēs ad Aquariū: sub quo
nobis glaciē & aquazꝫ imbrē effundit. I. qm̄ q̄to magis ad nos accedit / tanto magis
ab illis elōgatur, & cōtra ad eos iter īflectit quotiēscūqꝫ a nobis ille digreditur. Qd̄
si nō tā isto q̄ aliis adductos expimentis se cōtendāt / q̄bꝫ alibi aliū magis minusue
posse planetā obseruari sit. Forte aliqua fides si sup̄ his cōsona tradidisset uerꝫ artis
institutores: unde etiā nouis p̄fessoribꝫ experimēta chaldeozꝫ dico magistros q̄ pa-
tentibꝫ in cāpis tot p̄dicāt millibꝫ ānozꝫ obseruare caelestia / nullā domibꝫ istis ut su-
pra dicebamus fidē adhibuerūt. Cur nā igitur illi tā sedulis / tā diuturnis obserua-
tionibꝫ nūqꝫ Martē in Scorpio fortē dephenderunt / imbecillū ī tauto: Saturnum
potentem in Capricorno / debilē in Cācro: qd̄ de reliqꝫ dictū pariter intelligatur: &
cū idē signū tot sinibꝫ diuidatur: tot p̄terea decanis: tot ap̄d̄ egyptios monomiriis:
apud chaldeos dodecathemoriis: nec de sinibꝫ ulla sit inter eos concordia: decanos
negligat Ptolomeus / quos aliter Indi: egyptii aliter partiūtur: monomirias nesciāt
arabes: irrideāt grāci egyptii in oī p̄dictiōe utātur. Mitto usum dodecathemoriōzꝫ
q̄ plurimus apud chaldeos tamē ut scribit maternus p̄stet planeta ī suis sinibꝫ quā
ī domicilio p̄stat / in decano quā in sinibꝫ & domo largitur: aut his certe q̄ p̄xima
atqꝫ simillima: cū hāc inq̄ ita se habeāt quā fidelis & cōcors eē pōt expiētia quā
p̄te Zodiaci q̄s planeta itineretur uel exulet: siue potens aut debilis iueniatur. Ad-
de uarias de signis opiniōes cū uel ad nonū orbē referuntur: aut octauo potius de-
scribūtur / & eadem p̄te Saturnū alius uelit / alius Iouē / alius aliū ex planetis domi-
nari. & hic qd̄ his signis quā moueri putāt utūtur. alii his quā nō mouētur. Sup̄
quibꝫ opinionibꝫ ita nihil decretū nihil p̄iudicatū est: ut Abraā ī libro de natiui-
tate duplex fieri thema p̄cipiebat, alterꝫ qd̄em ad mobilia signa / alterꝫ ad imobi-
lia: qua thematis uarietate tota p̄dictiōnū ratio uariatur. Sic oīs expimenti autori-
tas infirmatur: q̄ nec ullum haberi posse super his rebus / aut si posset haberi nūdū
habutum esse postea demonstrabitur.

Caput V Quā sit astrologozꝫ de aspectibꝫ sn̄ia / & q̄ parꝫ rationalis:

Onfutauius iā de signis deqꝫ duodeci cali locis astrologorum opinio-
nem restat tertius modus quo permutari uirtutes defluxusqꝫ fabulan-
tur / qui de aspectibus uulgo nominatur. Putant enim Saturnum si
uerbi gratia a Ioue sexaginta partibus distet / hoc est duobus integris signis aliter
inferiora afficere atque mouere / q̄ si per nonaginta ab eodem sydere distaret:

quod ē triū signozꝫ iteuallum & ī priore qd̄ distātia aiūt Saturnū Iouē exagona
radiatiōe cōspicere / quā sextilē dicūt aspectum: quā spaciū iteriectum sexta ps Zo-
diaci est / ī altera ex quadrato se cōtueri: qm̄ quarta Zodiaci ab iuicē dirimuntur.
Similiter alias eē utriusqꝫ syderis p̄prietates si alter ab altero centū & uiginti parti-
bus absit. Vnde trigona radiatio / hoc est trinus aspectus emergit. Alias si simul ex
diametro opponūtur / uel in eodē situ uel loco cōueniūt: & quod de Ioue diximus
& Saturno idē de oibus dictum intelligatur / ut p̄ uaria semp̄ eozꝫ inter se distan-
tia uirtus eozꝫ & efficiētia p̄mutetur atqꝫ adeo qd̄em p̄mutetur / ut cum certis qui-
busdā distāt iteuallis / hoc est trigono uel exagono sit eozꝫ defluxus oīs bonus &
salutaris. Rursus ea quadā distātia cōstituti / hoc est uel quadrāgula uel opposita
uires habeāt radiōzꝫ maxime noxias / aut certe semp̄ parꝫ beneficas mutariqꝫ itē ex
ista iteuallōzꝫ diuersitate nō solū defluxus bonitatē & malitiā sed efficiēdi quoqꝫ
spēm & rōnem. Hāc sunt de aspectibus planetazꝫ astrologozꝫ deliramēta / que sta-
tim audita hō philosophus nullo etiā coarguente dānabit / cū nulla possit ratione
deffendi ex sola distātiā iteualliqꝫ diuersitate / duazꝫ ad idem cōspirātium causazꝫ
naturā & p̄prietatē adeo cōmutari. Illud aut̄ quero primū ab eis / hāc quā de aspe-
ctibus dicunt ad ipsos ne planetas / an ad planetazꝫ tantū effectus uelint referēda:
hoc est cū radiis quadrangularibus laceffi Iouē a Marte / foueri Venerem trigona
Iouis radiatiōe loquūtur / ipsa corpa intelligāt planetazꝫ huiusmodi aut bonis aut
malis affectiōibus p̄moueri. an illa qd̄em nihil inuicē pati / nihil sentire huiusmo-
di mutationū. Sed qd̄ erga nos faciāt / & quonā pacto subiecta corpora moueāt ta-
li loquēdi genere significari. Siue. n. hoc potius siue illud respondeāt mille undiqꝫ
laqueos mille angustias incidunt. Nā si putant planetas inuicem moueri & quasi
amicitias & odia exercētes nunc se amico fouere complexu: nunc mucronibus ra-
diorum hostilem ī modum persequi atque inuadere. Reclamabit nō solū diuinus
Iob apud quem legimus deum facere pacē in excelsis suis. Sed cū suo Aristotele pe-
ripateticozꝫ uniuersa familia apud quā / certū ē corpora superiora locozꝫ sola uarie-
tate mutari. Qualitates illas sub luna exceptas nec accedere illuc ulla neqꝫ decede-
re. Quod si prorsus concedere illas uolūt certe quod ad noxias attinet qualitates si
concedant explodendi ab omni philosophozꝫ cātu uidētur / cum ignorare omnino
naturā caelestis patriā uideātur qui in ea esse putant quod iniuriā facere possit uel
substinere: quare si qua in syderibus passio est admittēda / non alia saltē q̄ quā p̄se-
ctio potius est dicenda q̄ passio / ut cum a sole luna illuminatur / quā non alia ra-
tione ab eo tunc patitur / q̄ ab eo patitur aliquis a quo beneficium accipit. Ledi-
igitur stellā a stella uel obsideri uel infici uel debiliorē deteriorē ue fieri: & ex bene-
fica noxiā / ex potente infirmā reddi: tam est remotū ab omni ueritate / q̄ ab omni
malo remota est oīs natura celestii. Qd̄ si pati iniuriā sydera p̄tē certe quā sunt
nobiliora p̄fectioraqꝫ ab ignobilioribꝫ pati eā nō debēt / ut illud saltem colligat nō
oīa ab oibus affici mutuo posse atqꝫ moueri / sed quadā a quibꝫdā ut alia qd̄ agāt
tm̄: aliqua patiātur / alioquin illud quomō nō erubescūt / solē dominatorē regēqꝫ

Bipartitum
argumentum

Qd̄ planetæ
se inuicē non
ledant
Iob
Aristoteles

Abraam

planetarum & sicuti luminis ita patris summi celestium fonte: sic tamen in numeris ordinemque redigere, ut ipse quoque aliorum radiis, aut uictus laqueat, aut partem salutaris euadat, & cum omnibus ab eo planetarum uirtus deriuetur de proprio (ut dici solet) telo patiatur. Sed mittamus haec omnia quae illis forte absurda non uidentur, & de planetis ut uolunt statuamus illos affici atque moueri. Illud respondeant quantum habeant rationem ut quae proxima sidera sunt nihil se moueant eadem facta remotiora sentire se inuicem & pati mutuo incipiant: ita. n. de aspectibus cum loquuntur solent desinire. Nam si Cancrum teneat Iuppiter Mars Leonem, inter quae signa nihil interiacet a syndeta esse dicunt sidera Iouis & Martis, hoc est nulla radiorum siue aspectuum copulatione coniuncta: tum uero cum Mars procul magis factus a Ioue ad Virginem comauerit, & Martis Iouem, & Iouis Martem participare putabunt: Quo quid absurdius dici potest aut magis remotum ab omni philosophia? cum illud sit uulgatissimum, omne quod agit in aliud quanto proximius est patienti tanto agere illud efficacius. Hoc igitur quod iuniores aspectum uocant cum non sit aliud quam radiatio: sic etiam a ueteribus nuncupata, hoc est luminis sui atque uirtutis in alium propagatio (& ut sic dixerim elucidatio quadam) quomodo nulla in corpora quae sunt proxima, efficax uero erit in remotissima, ut quidnam illis persuadet proinde atque a remotiore propinquiore uel distantia radius extra fundat, ita illum euadere alterius alteriusque naturae: Cum non possit (si ueram sequimur rationem) alia inde diuersitas puenire quam ut debilius fortiusue patienti planetarum radius insigatur. Cur autem proprietates etiam eius commutentur cum nec fingi nec excogitari possunt. Nam & si per interualli diuersitate aut numerus partium interiacentium uarietur, aut ipsi inter se planetarum diuersam positionem figuram sortiuntur: illa tamen inefficacia rerum naturalium per numeros & figuras diuersitate non uariatur: quoniam a numeris & figuris naturales uirtutes non pueniunt, sed a naturalibus formis per quas diuersitate figurarum quoque ipsae stabiles & naturae non quales ex motu consurgunt aduentitiae: mouentur & uariantur. Neque uero minores incidunt difficultates si diuersitate radiationis non in corporibus planetarum, sed in eorum effectu putent consideranda, ut. scilicet. nihil pati ab inuicem sidera dicant: sed uariam inter ea distantiam rationem illud efficere ut radii fluentes aliter misceantur, proindeque uarii per diuersitatibus mixturae effectus inde pueniant. Nam haec si respondeant primum obicere illud possemus auctoritate Plotini non posse radios caelitus disfluentes ita inuicem commisceri, ut noua uirtus aut forma pueniat, cum non sint illi aut corpora, aut liquores, aut affixae corporibus qualitates: quarum more nec in corporibus suscipiuntur, ut. scilicet. uel inde insiciantur, uel per substantiae conditione ex habitu suo aliquo modo permulentur: quae philosopho illi satis uerisimile non accidere radiis quod plurimis qualitatibus, ut ex aliqua coactione siue mixtura in aliam formam ex omnibus coalescentem aliquando commutentur: quod etiam non sine interitu confluentium ad idem simplicium particulariumque qualitatum solet euenire, quoniam in radiis non facile quis cogitabit. Verum demus nos illis radios commisceri modo nobis demonstrarent quomodo ex eo radii aliter misceantur qui a sideribus confluunt aliter atque aliter inter se distantibus. Sola enim (quod supra dicimus) diuersitas inde haec potest puenire, ut qui a proximis magis iunctioribusque

Aspectum nihil aliud esse quam radiationem

Quod diuersae radiationes diuersos effectus non producant.

corporibus emanabunt, hi melius intimiusque misceantur, contra difficilius cohaereant, qui a seiunctis magisque remotis perficiantur: quod tamen illis non placet quod inter radios planetarum in attiguis signis collocatorum comertium nullum faciunt: faciunt autem iter eos maximum qui de sideribus uasta imensaue caeli regione seiunctis emanauerunt. Praeterea si ratio uel diametrum opponis, uel quadrangularis, triangularisue figura diuersitate facit in proprietate radiorum: non poterit hoc defendi nisi corpora planetarum mutare conditionem ex illa figurarum uarietate dicamus quoniam radii uirtus atque proprietates non aliunde est quam a natura corporis irradiatis. Nec ista uarietas figurarum alibi est quam in terra corpora ipsa de quibus radii ad nos descendunt: qui quanto inde magis recedunt tanto illa minus habitudine figurarum iter se conseruant donec terram contingentes coeant in conu: ut qui ab oppositis fontibus profluxerunt in unitatem coalitus apud nos confluant: quare cum misceantur nec triangulis iam nec quadrangulis inter se schematis copulacantur, ut possit ratio commixtionis de schematum ista uarietate mutari. Sed erit astrologis eo diuertendum, ut in radiis dicant tale esse proprietatem qua sidera a quibus emanant tali inter se ipsa figurarum habitudine componebantur: atque ita postremo uel sidera per uarietatem dicent configurationum naturam uariare, quod est confutatum, uel si ipsa non uariantur profluentium quoque ab ipsis radiorum uirtute eandem imutatamque esse inuicem consitebuntur.

Caput VI Variarum aspectuum rationes recitantur & confutantur.

Eteres quos Maternus imitatur rationem aspectuum attulerunt ex numeris ut numero illo partium iter se, sidera sepata iuncta dicerentur, quod in aliquo numero ductus uniuersas caeli partes numeraret. Centum igitur & octuaginta partium interuallo diametrum fieri radiationem: quoniam iste numerus duplicatus integrum numerum trecentarum & sexaginta partium efficit. Pariter trigonum ex centum & uiginti partibus consistere: quoniam has partes si triplicaueris rursus partes absolueris caeli omnes. Quadrata radiatio partes exigit nonaginta, quas si duplicaueris summam colligas trecentarum & sexaginta. Exagonus sexaginta partibus computatur, quae sunt sexta pars omnium partium. Sed dormitans nimis haec ratio nimisque supina. nam eadem ratione inter duos & septuaginta gradus aspectum faciunt, quoniam quinque multiplicati tertios & sexaginta gradus absoluunt: faciunt idem in quinque & quadraginta cum sit numerus hic omnium graduum caeli pars octaua. Sed habent inquit Aboasar numeri illi aliam prerogatiuam quoniam non modo caeli partes sed numerus quoque signorum numerant multiplicati. nam in exagono duo signa: in trigono quattuor: in tetragono tria: in diametro sex computantur. nam & bis sex, & ter quattuor, & quater tria, & sexies duo signorum duodecim numerum conficiunt. Sed friuola quoque ista confirmatio. nam simili ratione quae distauerint partibus triginta erunt inuicem sidera configurata: quae partium numerum si respexeris duodecimam partium caeli, partem habebis: si signorum eorum quoque duodecimam portionem. Postremo causa de geometricis a Ptolomeo figuris allata propositum non concludunt, quoadmodum & figurarum istarum coincidentes diuersas in rebus naturalibus proprietates non efficiunt. Sed qui eis utuntur errore illum incurrunt ab Aristotele condonatum, ut mathematica

Reprobatio rationis Ptolomei mathematicae

Auērodan ce physicas res pertractent. Quod fortasse uidēs Auērodan aut Ptolomeus post mathematicā super aspectibꝝ rōnem allatā/attulisse aliā ex natura. Est autem ratio quā affert huiusmodi exagonā trigonāqꝫ radiationē eē beneficā qm̄ a signis sint generis eiusdē/aut masculis. i. aut foemineis: hoc est planetā illis iter se schematis coligati ita disponūtur/ut si alter in signo foemineo/alter quoqꝫ ē i foemineo: si alter i masculino/& i masculino piter alter cōtra qdratā oppositāqꝫ radiationē eē maleficas: qre dinerforū generꝫ signis emergunt. Hæc ē ratio Ptolomei nō solū i firma sed se ipammet tollēs:tū qa signa ista re uera nulla sūt/qd sequētibꝝ libris apiemus. tū si aliqꝫ sunt illis tamē qualitātū aut sexuū notis i signita nō sūt/ut hac mascula/illa foeminea/alia ignea/alia aerea dici possint:quod supius etiā satis ē cōprobatum.

Postremo quacūqꝫ sint illa cōditiōe demutari ab illis planetas nō posse: quod i fra demōstrabimus. Nunc sup his litem nullā faciamus. Sed ut ista licuti oīa secū pugnent euidentissime demonstramus. Quoniā si ueꝫ est qd assumitur erit opposita radiatio quæ malefica maxime existimatur bonis ānumeranda/cū ipsa quoqꝫ nō alibi q̄ in signis eiusdem generis eueniat. Sunt. n. aries & libra generis eiusdē: cancer item & capricornus/& reliqua oīa quæ ex diametro se cōtuentur. Quod nō uideisse Ptolomeum oppido p q̄ misꝫ est/ut in re tam aperta tāqꝫ expressa homo alioquin igeniolus hallucinaretur. Qui si suorꝫ ēt alibi dictorꝫ fuisset recordatus uidisset nihil procedere illā rōnem/sed eius præceptis esse cōtrariā. Nā tertio ipse libro eiusdē operis putat inter signa nō solum eiusdem sexus/sed etiā qualitatis/non exagonā hoc est bonā/sed quadratā hoc est malā interdū esse cōfigurationē/ut cū obliqua hoc est breuiū temporꝫ sunt pariterqꝫ ea quæ sunt generis diuersi/nō quadrata tam habere/sed exagonā potius affinitatē/ita ut Geminos & Aquarium quadrata sit illa radiatione cōpositurus:exagona uero Taurum & Aquariū. Quod si est uerum quomō cōfiguratorꝫ aut bonitas aut malitia de signorꝫ affinitate discordiaue confurgit:quæ difficultas oībus est subeunda/qui spatia radiationū nō p signiferi sed p æquatoris partibꝝ metiuntur:qd maxima pars astrologorꝫ obseruat: qui tamē oēs(ut sunt misꝫ imodum iconsiderati)cū de malitia bonitateue aspectuū illis ratio est reddenda/nō aliunde magis q̄ semp de ista signorꝫ uel cognatione uel diuersitate rōcinantur. Aboalar aliā affert rationem ut putat naturalem super aspectus:oppōnem inquiring cōfirmari/de luminis plenitudine quā assequitur luna cū opponitur soli. Quadratā uim apparere in motu planetarꝫ ab apside a qua nonaginta distantes gradibus cursum mutant: Trigonum uideri i planetis superioribꝫ qui a sole uiginti & centum partibꝝ remoti retrocedunt si prius erant directi uel dirigitur si prius erāt retrogradi. Exagoni quantitas cōuenit inquit medietati diametri circuli:tū quātitati distantia domorꝫ ueneris a domibꝫ luminarium. Sic centonem ex mille panis unum male cōpaginauit oppōnem quartā a luna/ quadratū ab apside. Trigonum a superioribus:exagonum a Venere & male oīa ab omnibus Nam quæ ratio/ut quoniā per diametrum luna lumine solis impletur /omnes planetarꝫ non solum ad solem:sed inter se etiam hac distantia copulentur: Et si superiores

solis trigono cursum mutant:cur habebit hoc interuallū uim cōmutandi uires planetarum nō solum superiorum sed etiā inferiorꝫ/nec ad solem tm̄/sed iter ipos planetas acceptū. Quid q̄ nec illud perpetuū i superioribꝫ. Mars enim ut scribit Paulus & Porphyrius interdū cum a sole quattuor & octuaginta partibꝫ distat i antecedentibꝫ collocatus/sistit se/ut retrocedat nō solum trigono expectato:sed nec expleto tetragono. Quod si de illa etiā superiorꝫ in Solis trigono mutatione uim trigoni collegerunt erat potius inter malas q̄ inter bonas radiationes numerandus:quādoquidem planeta oīs superior in solis trigono est infelix si credimus Paulo & Heliodoro. Oēs. n. inquit αστερες στηριζουτες κακοι:hoc est planetas oēs stationarios malos & infelices esse/siue in prima statione sint siue in secunda. Sed euidetioris hæc omnia leuitatis/q̄ ut pluribꝫ redarguātur. Excogitata postremo neotericis quibusdā de musicis cōsonantiis alia ratio ex qua radios planetarꝫ tum concinere inuicem/tum dissonare armoniarꝫ quadam similitudine tradunt. Est enim inquit apud musicos cōprobatū ratione & experientia tertiā uocē & quintā primæ cōsonare:quartā uero & septimā nequaqꝫ. Quid si igitur ēt paribꝫ spaciis iter se planetarꝫ distantes nunc bene/nūc male cōsoni inueniātur. Exagona radiatio tertiæ uoci respondet:trigona quinta:quadrata quartæ cū ibi tot signorꝫ quot hic uocum mediēt interualla. Sed hæc utiqꝫ bella sunt.habētqꝫ speciē pbabilitatis apud eos qui philosophiā de limine salutauerūt. Nos uero ut omittamus istas in tam diuersis reꝫ generibꝫ similitudines:efficaciā rōnum declarabimus nō habere atqꝫ cōparationē & similitudinē nō pcedere. Nā apud musicos quidē uox uoci cuiuslibet si nō cōsonat dissonat:apud astrologos multa spacia (ut sic dixerit) sibi sunt muta:hoc est neqꝫ cōsonat inuicē neqꝫ dissonat:ut gratia exempli uox secūda nō minus inter dissonates ānumeratur a musicis q̄ quarta/septima uel undecima. At uero apud astrologos secūdam signū cū primo nō discordem/sed nullā uocē emittit. Quintū uero & septimū aliquā quidē uocem/sed nō cōcordem. Præterea maior illa etiā diuersitas q̄ sexta uox apud musicos æque atqꝫ tertia cōsonat:& apud astrologos sextū signū a primo penitus est distinctum. Tum in musicis uox octaua quasi eadē cōsonat:signum octauū primū nō agnoscit:nec potest cōiunctiōis spēm uox octaua referre quā potius eiusdē toni uoces representant:quare in hac tā bella similitudine plus omnino dissimilitudinis q̄ similitudinis inuenitur.

Caput VII Quid eos deceperit:nec de aspectibus experientia habitā.

Erum enim uero nec huiusmodi quidem rationibus sunt adducti qui dogma primitus illud comēti sunt:sed exposita quædā ex luna illos magis cōiectura decepit. Cū. n. a sole lumen mutuante/p diuersa ad solē pōne/siue illa pxima esset magis/siue recederet uariare figurā cōspicerentur. Transulerūt idē ad reliquos planetas/ut oēs p diuersa non solū a sole/sed ab inuicem quoqꝫ distantia/cōditionem statumqꝫ cōmutarent:i quam opinionē nō aliunde eos deductos hinc facile aiaduertas. Quod nec plures aut pauciores/nec alias planetarum inter se cōfigurationes statuerunt/q̄ quot qualesqꝫ luna subire ad solem in signi magis

Paulus
Porphyrius

Alia rō aspectuū a quibusdā neotericis excogitata

Confutatio

Quinq; sche diuerſitate deprenditur. Sunt autem lunæ ad ſolem ſchematici quinq; celebrati
matismi lu/ cum aut ſoli coniuncta : aut cornicularis aut diuidua : aut prætumida aut plena
næ ad ſolem conſpiciuntur: quibus totidem in planetis reſpondent excogitata ab illis configura-
nes: Cum autem ſunt ſimul: aut exagona aut quadrangula: aut triangula: aut op-
poſita ſe radiatione conſpiciunt. Reſpondet enim coniunctio cõiunctioni: tum exa-
gona radiatio figuræ corniculari quæ tunc primum in luna conſpicitur cum ſexagi-
ta a ſole partibus diſtat: uocaturque a græcis conoides : quarum partium numero
exagona quoque inter planetas ab illis radiatio conſtituitur. Luna item tunc eſt di-
uidua: græce dicotomos appellatur: cum iter eam & ſolem nonaginta partes inter
iacent: quo ſpacio cum ipſa quoq; inter ſe ſydera dirimuntur: quadrata componi ſi-
guratione ab illis dicuntur. Trigonica radiationem de lunæ prætumida ſimilitu-
dine duxerunt: quæ illa tunc primum figura conſpicitur: cum centi & uiginti par-
tibus a ſole remouetur: uocaturque a græcis α.μ.φικυρτοσ: nos prætumidã & gib-
berofam poſſumus appellare: oppõnem ipſam plenilunio reſpondere nemo non
intelligit. & quoniã luna pro diuerſitate figuræ diuerſimode quoq; ſolet corpora i-
mutare: Statuerunt idem de omnibus planetis: ut. ſ. pro iſta interuallorum iter ſe
uarietate uariis quoq; modis res inferiores afficerent. Cuius utique conſequentiæ
coniectura (ſi quemadmodũ puto) ſunt adducti: facile poteſt quãtum decipiuntur
intelligi: ſi quidem luna p diuerſa ad ſolem diſtantia uti figuram ita influendi p-
prietates imutat: quoniã a ſole lumen accipiens plus minusue ab eo qua parte nos
reſpicit p poſitus habitudinifque ad eam cõditione illuminatur. Atque inde ſit na-
turali ratione/ ut pro lucis uel incrementis uel decrementis non ſolum alia ſe nobis
effigie reſpresentet. Sed aliter quoq; noſtrorum & aliorum item corporum corpora
les qualitates imutat. Quis enim diſſolui neſcit corporum humiditates a calore?
Quis ruruſ lucem cauſam eſſe caloris? Vnde aperte colligitur quo plus luna lucis
habuerit magis inferiorum quibus proxima eſt corpora caleſcere/ & conſequenti ra-
tione/ quæ in eis ſunt humiditates/ magis liqueſcere & reſolui: quo pacto illud erit
uerum Ptolomei enunciatum a primo lunæ quadrangulo uſque ad ſecundum hu-
miditates corporum effluere. quia. ſ. per id tempus lunæ partes ad terram uergen-
tes affluentiori lumine potiuntur. Hinc illa ſtudiis agricolarum comprobata expe-
rimenta/ cauſam materiam cũ impletur lumine luna/ cito cõputreſcere quæ contra
ceditur luna deficiente a carie imunem/ & putredinis uitio conſeruari. quia. ſ. pu-
treſactioni maxime opportuna humiditas eſt: quæ quemadmodũ dixi p auctu de-
crementoque luminis lunæ & creſcit ſimul in corporibus/ & decreſcit. At uero de
iſtis lunæ mutationibus quæ ſola uiciſſitudini huiuſmodi lucis eſt obnoxia ad pla-
netas & proprio & immobili ſemper lumine prefulgentes eadem tranſſerre oppido p
q̄ inſanum: cum potius ex contrariis liceat argumentari: ſi luna quoniã ex ſitu di-
uerſitate plus magiſue illuminatur pro luminis modo diuerſimode nos imutat cõ-
ſequi ut planetarum ſicuti lumen/ ita proprietates influendi non mutetur: quæ per
uaria uel ad ſolem uel ad ſeipſos diſtantia ratione/ nec pauperetur lumine nec di-

Reflexio ar/
gumentanti i ar/
gumentantẽ

teſcant. Sed eodem modo nos terrenaque alia ſemper intueantur. Siue igitur iſta
ut nos quidem ſuſpicamur ſiue quas primum inceſſuimus moti coniecturis/ i iſtã
opinionem ſint adducti/ patet leuiſſimis eos niti deridiculiſque rationibus: quib;
ſi forſitan minus confidentes experiẽtiæ fidem allegent quod unicum eſt profugiũ
deſtitutus a ratione poſſumus nos æque ad experientiam prouocare/ qua quotidie
eorum apoteleſmata reuincuntur. Sed illud unum reſpondeant quæ ſuper his ha/
bita uera fideliaque experimenta/ de quibus tanta apud eos eſt cõtrouerſia: ut quo
loco quadratum alius ſtatuẽt: alius trigonum eſſe contendat. Et qd̄ hic quidem
facit exagonum/ ſit qui tetragonum eſſe uelit: imo trigonum ſit alicui. quod tamẽ
aliis erit dyametrum: de qua re quoniam infra late diſſeretur ad eum locum lecto-
rem delegamus: nunc illud & admonentes non modo in præſcribendis ſinibus ra-
diationum. Sed de ipſarum quoq; natura pleriq; eos diſſerre/ adeo ut ſcribãt Pau-
lus & Heliodorus exagonum quod inter ſigna nõ eſt æque uel ab æquinoctiis uel
tropicis diſtantia/ naturã oppoſitionis habere. tum nec oppoſitionem eſſe maleſi-
cam/ ſed inter bonos aſpectus maloſque mediare/ pariter Ptolomeus nec eſſe qua-
dratum malum nec trigonum bonum putat: ut liqueat ſatis nullam auctoritatem
experientiæ patrocinari: cuius in tam diuerſis opinionibus æquali fide/ æquali au-
toritate magiſtri/ patrociniũ quiſq; ſuffragari ſibi contendit.

Caput VIII Quæ de obſeſſione dicuntur pugnare his quæ de aſpectibus/

Vnt autem præter figuras iſtas quas diximus & aſpectus/ alia ſyderũ cũ
inter ſe/ tum ad ſolem poſitiones quibus affici uires & mutari proprietates
rerum putent: inter quas etiam quæ prioribus illis uideantur repugnare:
Nam planetam obſeſſum dicunt quotiens utrinq; radii malorum ſyderum eum cir-
cuſtent/ quam habitudinem græci uocant ε.μ.π.ε.ρ.ι.χ.ε.σ.ι.ν. ut ſi Iuppiter libram te-
neat/ Mars uirginem/ Scorpiũque Saturnus: aut inibi eſt Ioue collocato/ Mars ex
Tauro i uirginẽ/ Scorpiũque radios iaculatur/ tũc. ſ. Iouẽ obſeſſũ appellabũt. Ego
igitur illos interrogo/ moueant ne planetæ afficiantque ſe inuicem in hærentib; ſi-
gnis proximifque locati? Si negant tollitur empericheſis: quoniam radius uirgi-
nem attingens in libra poſito ſyderi non nocebit. Sicut nec miſſus ad Scorpium
quoniam Scorpius uirgo libram proxima ſigna ſunt/ ſi concedunt/ aſpectuum ratio
nulla eſt tota inde dependens ut putemus ex certis interuallis afficere ſe planetas:
ex aliis nihil inuicem pati/ quod ſi reſpondent in obſeſſione aliter euenire: quoniã
utrinq; radii ſunt/ id potiſſimum dicunt unde eorum inſania manifeſtetur: quali
ut ſolet hominibus euenire/ fugienti non noceat a tergo inſequens hoſtis/ modo pa-
teat ex aduerſo liber campus ad euadendum: qui tamen ab inſequentem compren-
datur ſi contra ſtet alius fugæ obſtruens uiam. ſ. hoc exemplo ſi uirginem occupet
Mars Iouem non attingit in Libra collocatum: quem tamẽ inde attinget ſi contra
Iouem in Scorpio ſteterit Saturnus. Quod igitur hoc genus conſentientis ſecũ di-
ſciplinæ/ ut ſigna proxima uoces aſindetæ apoſtrophæ/ quæ i illis poſita ſydera nul-
lam inuicem habeant cõmunionem: nec in alterum aliquid profluat ab altero: &

Reſponſio
Conſutatio

tamen obfessum dicas / planetā q̄ ex proximis signis maleficis radiis infestetur: neque. n. si Saturnus auferatur ladi iouem cōcedes a Marte: adiecto Saturno / id qdē concedas / præsertim cū adueniat eo modo Saturnus quo nec ledere ipse Iouē potest. Sed ita est certe ut dicebamus similitudo eos induxit hoīs circūfessi cui cir / cūstātibz inimicis exitus nullus est ad salutem.

Caput IX Planetas sub solis radiis constitutos non male affici: aut ut dicunt astrologi comburi.

Onne etiā delirāt in planetis ad solem comparatis quos sub radiis cōstitutos inefficaces & male affectos esse uolunt / quasi sydera quoq; lucem solis nō serāt / & ueluti capita infirmiora si nimis solētur arescāt. Atqui lumen omne caeleste p̄cipueq; solare beneficū est: nec si rebus terrenis inimicū est aliquando / aliter q̄ materia uicio id contingit: materia uicium hoc in syderibz nullum est: quare lumine solis quo magis perfruūtur uegetiores & magis efficaces euadūt / p̄sertim cum ad sydera sol cōparatus causa uniuersalis habeat rationē / cuius est propria naturā particulariū nō labefactare sed cōfirmare. Quod si luna silente de / stitui beneficio eius inferiora uidētur / alia ratio: quoniā parte qua nos respicit soli copulata lumine spoliatur: reliquis planetis luce p̄pria nitētibz idem nō accidit / ut p̄pterea cum radiis solis circūfunduntur in p̄mutandis inferioribus minus possint. Qd si p̄tinaciter hoc defendāt opprimi exauririq; sydes; potestātē / debet hoc magis euenire quo potentiores sunt quoque proximi magis soli fuerint planetæ / quoq; utrunq; solent negare. Nam siquidem partuliter & eidem penitus i minutis planeta soli cōgreditur efficacissimū fieri uolunt. Tum in ariete atque leone radiis occupato sydere solem nō nocere: quibus tamē in locis potētissimum solē esse decernūt. Nam excipit iquiūt stellā apud se. quādo aries altitudo / leo domus est solis: hospiti at in iuriā nō itulit bonus: q̄si (qd ubiq; peccat) hūano more tractēt ista caelestia q̄siq; sol nō naturali necessitate / sed arbitrio quodā & lucē extra se sūdat & calorē.

Caput X Si rationem atq; etiā quorundam astrologorum auctoritatē sequi uolumus planetas retrogradientes / fortiores uideri q̄ directos.

Eniq; astrologorū decreta qui perscrutabitur uidebit omnia uel ab humana quadam / ut diximus / similitudine contra rerum celestiu & naturam & dignitatem / nō phylosophica ratione sed poetica fere licentia esse deducta: uel a fabulis meris arbitrariisque cōmentis / ut quæ produnt super imaginibz de quibus infra differemus: uel p̄nūm quarundam mathematicarum occasiōe / quibus cum recte utantur mathematici / ad istā diuinādi p̄fessionem peruersē genethiaci transtulerunt. Quod i Zodiaci diuisione maxime peccauerunt. Sed de hac quidē diuisione suo postea loco disputabitur. Nunc illud ex eo genere est q̄ planetarum efficientiam putant uel iminui uel roborati: sed & speciem ipsam uariare rerū efficiendarum pro illis motuum diuersitatibus quas excogitant mathematici: ut nūc quidem directo cursu procedant / nunc retrogradiantur / nūc statua tarditate subsistant. Debiliter enim facere quod facit planetā cum retrograditur: efficaciter cum procedit. Sed & p̄sperum esse interdū cum dirigitur / qui sit noxius idem si retroce-

serit: in qua re uidens quod aduersus astrologos dici poterat / Heliodorus mouit Heliodorus. quæstionem cōtra seipsum in libro cōmentarior; in Paulū alexandrinū quam non alius magis q̄ ipsius uerbis explicabo solutionē ascribens qua se putauit quæstionē dissoluere cū adaugeat eam potius uerba eius græce sunt hæc.

Nos ita uertius i latinū uerbū pene uerbo reddētes. Illud at scire necessariū / q̄q; planeta moueri dicatur iæq̄liter re uera: tamē i celestibz nihil ē inæq̄le: nihil iordina tū / qn potius oēm ordinē oēm æq̄litatē i illis iueniri. Sed hoc ad nostrā sit estatio / nē ut appareāt inæqualiter moueri interdūq; etiā stare: ipa. n. re uera neq; stat neq; motū unq; retardant aut retroagūt. Sed accidit ut appareat ita fieri ab illis ob eccentricor; & epicyclor; p̄nēm: sup q̄bz mouētur ut Ptolomeus i sua compōne nos docuit. Et si quis obiciat quomō igitur apotelesmata sunt diuersa: p̄pterea q̄ eorum motu aliqd uel accedat uel decedat / aut qm̄ p̄stare dicatur: siquidē uere neq; stant nec inæqualiter mouētur. Respōdemus apotelesmata / hoc est astrologor; responla nō fieri p̄prie ob illā motū uel inæqualitatē uel stationē. Sed qm̄ accidit tūc planetas delatos i epicyclis / aut terræ fieri pximiores: aut a terra remoueri. hæc Heliodorus: a quo illud nō mō cōcessum sed attestatū & cōfirmatū accipimus / statioēs planetar; nihil efficere q̄tenus qdē sunt statioēs / hoc ē planetar; efficiētia nihil imutare. Pariter neq; retrocessioēs neq; directioēs q̄tenus sunt huiusmodi. Vex; ex his diuersa p̄nūtiari qd̄ accidat i his motū differētis: aut terræ pximare planetas: aut magis elōgari: q̄si illud dixerit naturalē habere hoc rōnē ut aliter nos imutent cū sint pximi / aliter cū remissi. Quod utiq; & nos cōcedimus uex; si p̄p̄ea rectos stātes repedātesq; planetas obseruāt: cōtrariū erit dogma statuēdū: ut. i. repedātes planetæ essent efficaciores q̄ cū directo cursu serūtur: ibecilliores aut cū sunt recti: si qdē sola i his maior minorue a terris elōgatio obseruāt. Nā ut scribit Haly exponēs Ptolomeū utiq; rō oīs attestatur: ut q̄to terræ pximior ē planeta fortius nos imutet afficiatq; potētius / oīs aut planeta cū retrocedit terræ pximat magis / ecōtra rectus a terra distātor sit. Debit igitur fortior retrocedēs planeta existimari: non quēadmodum ipi decreuerint debilis & infirmus.

Caput XI Caput & caudā itersectōes eē imaginarior; circuloz; nulla naturali ui p̄ditoz; q̄bz i p̄dicēdo antiquores usi nō sunt: nec i eoz; uiribz cōcordāt recētiorez.

Aput quoq; dracoīs & caudā q̄bz tribuit tm̄ turba astrologor; q̄s nō uideat res ianes & cōmēticias eē? Sed qd̄ antea diximus hīc astrologi sape lubricāt i errorē q̄ quæcūq; reperiūt a mathematicis ānotata necessaria motuum metiēdoz; methodis iis oibz abutūtur i p̄dicēdo: q̄si pariter eēnt naturalia & i sūē di p̄dita p̄tate: cū tam aliter lōge se res hēat / qm̄ illi pleraq; & cōminiscūt & fingūt i celo mathematicis nūeris & mēsuris deseruiētia / nulla tam naturā alioq; stabilitate sūdata. ostēdius hoc i signis quæ nō mobilia cogitat Pto. itercepta solstitiis & æq̄noctiis ostēdēt i signoz; p̄tiū miutiaz; diōne: nūc i capite & cauda idē appebit neq; n. aliud sūt q̄ itersectōes duoz; circuloz; q̄ mera p̄cta: q̄ nexus lineaz; duaz;

Quid caput & cauda.

mente conceptarum: a mathematicis introducta/ut egyptica loca discernant. ibi tamen nulla uirtus nulla qualitas efficaciaue naturalis: ut. s. transferri aliquomodo possit ad genethliacam. Certe aliter nequeunt q̄ ut inibi positus aliquis planetarum pro loci comodo uel incomodo melius aliquid peiusue decernat: ipsa uero per se seorsumque notata uim habere regendi permutandiq; corpora nullam possunt. Vidit hoc & insignis astrologus Abraam auenazra/qui libro primo rationū astrologiarum ita scribit: Dixerunt item exaltari caput draconis in geminis: caudam in sagittario. Sed hoc uanum est/ quoniā caput & cauda nec bonum significant/ nec malum. Sunt enim cōnexiones duorum circulorum: obseruatur tamē luna cum est in eis: quoniā in capite posita ob eam causam magis uigoratur quia nobis est propinquior/ cōtra debilior est in cauda: quoniā in ea uergens ad meridiem a nobis elongatur. Idem accidit reliquis planetis cum in capite & cauda reperiuntur/ excepto sole cui nulla ī alterutram partem declinatio est. Cum autem seorsum caput & caudam notatam in tabulis legis scias neque nocere illa neq; pdesse: quis plures aliter oppinentur. hęc ille. Sed neque Ptolomeus illis utitur unq; in prędicendo/ neque ueteres usos intelliges ex Materno apud quem nulla mentio caudę capitisque draconis. Quod si de illis aliquando ueteres loquuntur nō aliter q̄ de loco quodam & positu. Vnde & diuersa fuit apud eos opinio: quoniā antiquioribus malus uterque locus uisus est ob egypticā. i. uiam. ppter eaque inter infelicia loca utrunq; pariter statuerunt. Heliodorus in tractatu περὶ τῶν πλανητῶν. i. de filiis si loca inquit filios significantia ab infortunantibus planetis & egypticis nodis: hoc est capite & cauda libera fuerint foelix est. Recentiores si caput in loco fuerint filiorum: filios sicut nouellas oliuarum in circuitu mensę pronuntiabūt/ ducti alia coniectura quam supra retulimus ex Auenazra/ qđ in capite p̄p̄inquoiores nobis planetę sunt efficaciores. Verum procedit ista ratio cum in capite aliquis est planeta: quāq; citra caput ad nos declinans debet eadem ratione fortior existimari. Sed cum nullum in eo sydus inuenitur/ quid potest uel dare uel auferre? Sola siquidem a nobis mente designatus. Nam quod quidā inibi a luna derelinqui uirtutem quandam suspicantur/ astrologorum nemo dixit/ tum non physicum est si naturam cęlestium lumenque cōsideres/ nec astrologicum/ quoniam caudā luna æque perambulat. Tantum igitur situs meraque positio/ de qua tamen & arabes & latini q̄si de sydere quodam tandē decreuerunt/ ita ut ānos quoque addere uitę caput istud existiment: & partem atatis quandam gubernare: & in geminis exaltari: & naturam habere Veneris atque Iouis: contra caudam Martis & Saturni. In qua re uidimus quantum ab ipsa ueritate dissentiant. Sed mirum quantum etiam a seipsis quando q̄ nexum copulamque totius quasi cęlestis foelicitatis dixerunt. Alibi tamen cum bonis bonum esse dicunt/ cum malis malū augere eū quicquid iueniat. Alibi super eo quasi de malo prorsus loquuntur. Nam Alchabitius apud quem & leges quę mox retulimus/ inter infortunia planetarum hoc quoq; cōmemorat/ si fuerint cum suis capitibus. Habet enim quilibet planeta suum caput & suam caudā

Maternus

Heliodorus.

Discordia
astrologorū.

Alchabitius.

apud arabes genzauar appellata: aut cum capite fuerint caudaq; draconis: quę capitis caudęq; lunę p̄pria cognomiatio ī q̄b; p̄serti ipsa tā male se hūerit q̄tū ī capite Idem ī libro de natiuitatib; applicātem capiti lunam climaticam facit locis. s. uita p̄cipalibus caput pariter istud & caudā cōnumerat. Abraam ut retulimus/ uigorari in capite locatā lunam affirmat. Vidimus Heliodorum supra cū infortunia lib; ea stellis numerare. Idem intractatu de climatere soli lunę horoscopo partiq; fortunę ea cōnumerat: ut quę de isto capite ptulerunt nullo capite aut certe corde ptulisse uideantur: ubiq; tamen maliciofi caput draconis uocitates quo maiori cū reuerentia quasiq; numinis auctoritate credulis aurib; insonaret.

Caput XII Origo antisiorum: neq; eis in pręlagiando usum Ptolomeū: & q̄tū in his Maternus & Haly aberrauerint.

Athematici cuiusdā dicti occasione super antisiorum pariter errauerunt: nā qm gradus ī quibus sole cōstituto dies diebus/ & nox noctibus sunt æquales hypparcus & ueteres ab respōdente utrinq; sibi dierum & noctium æqualitate antisios dixerunt/ quasi dixeris ex aduerso æquales/ diuinaculi nostri gradus istos æquales esse dixerūt/ uirtute & potestate q̄ supina ignorantia nemo nō cognoscit: ut ab æqualitate quę sole illos peragrāte dierum noctiumque cōtingit/ ad uirtutis æqualitatē se trāstulerint. Sed accusare p̄ omnib; Maternum libet istius erroris p̄pagatorem/ q̄q; ut ignorātissimo totius mathematicę uenia cōdonāda est. Is Ptolomeum ait sūmam decretorum antisios tribuere. Nec miror nā cum totū Maternum euoluerim diligenter nusq; lecti a se Ptolomei mihi fecit iditium: quod igitur attinet ad antisia illis in decernēdo ī pronūtiando nunq; utitur Ptolomeus: siue centum enūtiata/ siue apotelesmata eius requiris: Tm̄ primo libro apotelesmatum ubi sentētias aliorum περὶ τῆς συντοκίας τοῦ ἡοροσκόπου: hoc est de affinitate cōsensuq; signorum iter ipsas īstitutiones enarrat his usus est uerbis. Rursus æqualis esse potestatis aiunt quęcunq; altero tropicorum æqualiter distant: quia in illis positus sol æquales dies diebus/ & noctes noctibus facit. hoc ubi dixisset quasi deinde oblitus: ut qui. s. nō probabat/ nunq; reuocat in medium: nūq; meminit nō solū nominis antisios: quod alioquin nusq; apud eum/ sed nec rei ipsius/ hoc ē istius æque a tropicis remotarum partium affinitatis atq; consensus: nam quod in centū enuntiatas quodam loco dicit planetam sępe ibi uires suas extendere ubi non ē uelle trāstulisse ad antisias & dodecatemoria nimis coactum & licentiosum/ p̄sertim cum in omni sua disciplina Ptolomeus alterum rideat: hoc ē dodecatemoria & quę hoc genus alia sunt: alterum negligat/ hoc est de quibus loquimur antisia: eo uero p̄cepto nec aliud uoluit nobis indicare q̄ σχημοιτογραφίον: hoc est configuratio nis radiationisq; potestatem per quā & multa & efficaciter faciūt ex snia astrologorū p̄sertimq; Ptolomei planetę q̄b; locis minime sunt/ sere. n. aliud ipse ī cōstellationibus q̄ phases & schemata nō obseruat: aut certe nihil aliud magis. Sed nec quid antisia sibi uellēt Maternus noster intellexit: quosq; latētē rōnē alibi se explicaturū pmisit/ q̄si aut nō expositā rē cuilibet mathematico aut quę trib; uerbis explicari

Vnde antisia
Hypparcus.Reprobatio
antisiorum
Maternus
ignorātissi/
mus totius
mathemati/
cę.Antisias non
utitur Pto.
in iudicādo.Maternum
nō itellexisse
qd sint anti/
sia.

nō possit: sed ignorantia eius inde deprendas / q̄ nimis imperite loquendi morē ip̄m usurpat / Martē quinto gradu i geminis cōstitutum antisū mittere in Cancrū quo pacto nō loqueretur si quid esset antisū istud intelligeret. neq̄. n. radius aut lumē est antisū q̄ mittatur / neq̄ aliud dicto est antisū mitti ab aliquo planetā / q̄ mitti gradus i quo est æqualitatem: quare periti sic potius loquerētur / epocham Martis hoc est partē quam occupat: antisū esse tali parti geminorū: aut qd̄ idē ualebit esse Martē in antisū geminorū. qui aut in geminos Martē antisū dixerit iaculari exhibebitur a mathematicis & irridebitur. Sed Abēzagel etiā multipliciter lapsus qui primo libro suarū cōmentationū aphorismos explicans quosdā / tā gradus æq̄lter ab æquinoctiis elōgatos / q̄ qui pariter distant a tropicis Cancro. s. & Capricor no æqualis esse potētia scribit. Neq̄. n. hoc de distantia ab æquinoctiis dictū a ueribz / sed a tropicis tm̄ / quibus antisū nom̄ impositū est. Nec Abēzagel debuit hoc nō uidisse / quādoquidē descripti utrinq̄ ab æquinoctiis circuli sunt quidem æquales. Neceffe enim ab illis æque distantes paralellos æquales inuicem esse / uerū nō emicyclia inuicem æqualia / quod in æque remotis a tropicis accidit. Vnde antisū ille cōsensus. Errat item illud cum multis q̄ habitudinē gradus ad antisū gradum numerat inter eos quos aspectus uocant: unde colligunt sydus in altero eorum positum uim habere etiā in altero / si in exagonis locis / & tetragonis & trigonis & oppositis habet. Natus autem hinc error q̄ quæ græci σχηματα uocant: hoc est figuras barbari / & nostrates aspectus uocant. Apud græcos autem aspicere se signa dicuntur: nō quæ inuicem cōfigurantur: hoc est ut nostri dicunt aspiciunt: Sed quæ græce εκ των φθωμισημοσων: hoc est ab his punctis emergunt & occidunt: id quod in signis cū accidat æque a tropicis separatis (lūt. n. i eodē paralelo) p̄ ea ea signa quæ antisū quidā maxima pars astrologorū βλεποντα: hoc est uidentia nuncupāt arabes: deinde & latini in eā significationē acceperunt: in qua noīe aspectus ip̄i abutuntur. Atq̄ ita qd̄ euenit / sæpe error in dictionibz errorē parit in rebz Sic satis declaratū uariam in satis explicandis (si qua fata cōcederentur) apud astrologos antisū obseruationē: tū quāta super his etiā & arabes & latini / contra sententiam ueterum somniauerunt.

Sæpe error i dictionibz errorē parit in rebus.

Caput XIII In præcipiētibz & obediētibz signis pariter deceptos astrologos. X hoc genere illa etiā est obseruatio germanæ uidelicet hebetudinis uel fallacia de præcipiētibz signis & obediētibz. Nā cum mathematici signa in quibz sol positus dies efficit noctibz longiores collata signis in quibz æqua p̄portione lux tenebris uincitur προσταττοντα: hoc ē præcipiētia uocassent & quæ ex aduerso portēdunt tenebras supra diē υπακουοντα: hoc ē obediētia genethiaci nominis argumento moti decreuerunt eum in cuius genitura signū præcipiens horoscoparet fore illi ut imperaret / qui signum obediens genituræ / haberet horoscopum / quasi illa præcipiens obediētiæque cognominatio mathematicis instituta / istuc pertineret / neque in ea tantūmodo dierum & noctium sub illis signis accidens inæqualitas foret indicata.

Caput XIII Confutatio rōnum quas de planetarum exaltatiōibus quidam astrologi assignauere.

Ed & ista de planetarū altitudinibz uel exaltatiōibus opinio unde emanauerit / utq̄ pariter mathematica quadā occasiōe huc præcipites ierint admouit me naturalis hystoria scriptor ille diligentissimus / cui oīs debet antiquitas: oīs posteritas: q̄ alterā a barbarie: a morte alterā uindicauit. Is igitur libro secundo prætractās illā qōnē / cur eadē sydera alias altiora / alias inferiora uideantur post / alia quādā ita subucit. Altera sublimitatū cā: qm̄ a suo centro absidas altissimas habent in illis signis Saturnus Libræ parte uigesima / Iuppiter Cancri decimaq̄nta / Mars Capricorni uigesima octaua / Sol arietis decimanona / Venus pisciū uigesima sexta / Mercurius Virginis decimaq̄nta / Luna Tauri quarta. hæc ille. Vnde facile q̄ (que colligat nō tardissimus aut ita olī fuisse aut putatū syderali sciētia tunc uocantibus posita sydera i partibz memoratis altissime a centro suarū absidū sumo / ueri. quare & gradus illi siue partes altitudines planetarū dicebātur. Vnde data occasio genethiacis / ut seruato altitudinis noīe / q̄ si tamē nō loci foret altitudo / sed naturæ & potestatis abuterētur. Neq̄ enim alias dicunt astrologi exaltari planetas q̄ in his partibus ubi ex uetere astronomia putatos altissime a suis centris distare eos ostendimus: q̄ illud lectorem scire oporteret in uulgatis codicibz Pliniū mendā iueniri: & uerba quæ deinceps ponuntur p̄mutatis numeris inoleuisse quando nota denarii debita Venere ad solem est trāsata / ut in sole uigesimanona pars p̄ decimanona i Venere decima sexta / p̄ uigesimasexta p̄perā legatur. nā & uitium i Materno / ubi uenerē legimus i uigesimaseptima parte piscium exaltari. Scribendū enim est sexta atq̄ uigesima ex Porphyrio. Illud quoq̄ nō nihil uariat q̄ lunæ quartā partē Tauri astrologia uetus assignat secuta ætas tertiā siue opmionis est diuersitas: siue culpa librariorū in ista numerorū notatione sapissime allucinātium / similiter in Saturno nō prima atq̄ uigesima / sed uigesima legi oportet auctore eodē Porphyrio: cuius etiam rei libro secundo habita mentio est. Neq̄ uero iā dubito bonis mentibz palam factum. quomodo in astrologiā diuinatricē planetarū exaltationes irrepserint: Sed cum ad posteros dogma puenisset & theoricæ syderū disciplinæ mutatiōe ratio illa dogmatis esset antiquata. Posteritas alias sibi rōnes cogitauit quibz putaret opinionē prioribz illis eē p̄suasā / & alii qd̄ alias / ut i mediatio plurimū contigit uerū leues & deridiculas. Ptole. i Ariete inq̄t / Sol exaltatur: qm̄ ad eū cū peruenit incipit eius uis magis apparere. Verū (qd̄ de domibz supra loquētes diximus) id non efficit signi q̄litas & natura / sed situs. nō q̄ pagrat Arietē / ideo fortior eē incipit sed qm̄ p̄pinq̄re incipit nobis. q̄re nō si tuis teporē hortis ifundit ueniēs ad id signū spandū ut ad regnū eē euehat: qm̄ i sua sit positus altitudie: i q̄ aliis utiq̄ regiōibz deice retur a quibz distare magis i ariete & p̄xiare magis sub libra illū cōtingit. Sed uideamus de reliq̄s eē planetis lūæ sublimitas taurus: qm̄ si cū sole iūgat i ariete appebit uis eius primū i tauro. O efficacissimā rōnē q̄ si soli i tauro cogrediatur nō idē cū geminis sit euētus: & si i geminis coeat apud cancrū: & si i cancro idē sub leone

Laus Pliniū

Error in Materno

Porphyrius

Ratio Pto'o. Confutatio

atq; ita de reliq; oibus: ut demirari liceat Ptolomeū quē nō puduerit ista cōscribere. *Vez;* aliā sunt et rōnes / qm̄ luna pxima soli est & trigonum lunæ laterinum. **Confutatio** Sed nō pximā soli lunā putat Ptolomeus: nec debemus ex trigono cōiectare sublimitatē / nec ex domo / uel trigonū uel altitudinē: uel ex aliquo eoz; terminos uel decanū: qm̄ ip̄mixta sunt hæc: ita ut cuiuslibet sua in re ppria auctoritas debeat. Præterea si trigoni mouet argumentū / cur nō potius i Geminis Mercurius exaltatur q̄ in uirgine: ubi & illud quadrabit ut sit pximus exaltationi Solis a quo parū abesse solet. Id quod in istaz; quoq; exaltationū rōne seruare conatur **Aboasar** Sed cōuenit inquit Ptolomeus Virgo Mercurio: qm̄ siccus est & sub Virgine siccitas autūnalis apparet. *Vez;* diximus iam de signoz; natura nō pficisci istā quatuor tempoz; mutationē: quare positus Sol in Virgine faciet aliis regionib; quod apud nos facit positus in Tauro. Præterea si hoc obseruabat cur necessario regnare Mars statuebatur: sub quo. s. estuat mundus / sicut sub uirgine iam arefcit. Est autē Mars planeta feruentissimus quē tamē in capricorno uolunt exaltari / sub quo frigore / gelu / glaciēq; distringimur: *Vez;* ad meridiē inquit Capricornus: est autē pars meridiana calidior. Hoc est quod uobis obiectamus a strologi istā. s. leuitatē & inconstantiā rationū uestraz; (Si tamē rōnes iste dicēda sunt) nā de signo eodē p̄ comodo p̄q; arbitrio uestro nūc q̄li de calido / nūc quasi de frigido differitis. & mox idem nec calidū iam nec frigidū / sed humidū potius uel siccū appellabitis i partitōe signorum Capricornū terrenū facitis / quare siccū: ad Martem cū trāstertur / inter feruentia cōputatur: & cū Saturni domiciliū dicitur syderis. s. gelidissimi niues & pluuiaz sub eo fieri memorātur. Qd̄ si Capricornus quasi calidū signū Marti cōdonat / debet simili rōne Cancer frigidissimus numerari: quare Iouē p̄fecto regem non habebit / uiuifico ut dicūt calore p̄potentē. *Vez;* presto est latebra i quā se condāt. Nam suscitatur inquit Ptolomeus Iuppiter uentos aquilonares: quare signū ad aquilonem positum illi cōuenit. At confugere primū a strologi alii huc non possunt qui negant huiusmodi uentos a Ioue suscitari. Præterea nec Ptolomeus excusatur q̄ simili rōne in occidentem debuit mittere Martē / nō in meridiem cū occiduos uētos nō australes a Marte putet excitari. Mitto Geminos & Leonem ad boreā iclinare / cur nō igitur potius Leo exaltatio Iouis? Nō cōuenit / inqt Auērodan / calor Leonis Ioui / imo uero magis q̄ frigiditas Cancri. Adde q̄ Leo trigonū Iouis signū diurnum & masculinum / Iuppiter itē masculus & diurnus. Cancer inter fœminea nocturna aquatica designatur / quæ a iouis natura cūcta amouentur. Cōuenit igitur oīno magis illi Leo q̄ Cancer. De uenere & Saturno nihil minus delirāt ut sit libra Saturni sublimitas: qm̄ soli cōtrarius est Saturnus: Venus in piscibus exaltetur qm̄ humida est / & sub piscibus ueris humiditas incipit. At enim sæpe iam diximus non signorū naturā cōsequi temporū istas qualitates: sed accedentis solis & recedētis positionē. De Saturno ut solent p̄ comodo loquuntur. nam hic quidem oppositum soli faciūt alibi *συμπετην*: hoc est eiusdem cōditionis esse prædicāt: quare ab utroq; significari patrē: utrūque esse orientalem. Sed uterq; masculus: uterq; diurnus. Sed ni-

mis p̄fecto multa dictari si alia huiusmodi particulatim cūcta p̄sequimur: quib; alii parum confisi nouam excogitauerunt rationem utiq; breuiorem sed oīno inefficacem esse eni triquetra uel exagona domicilioz; exaltationes planetis p̄terq; i mercurio. Quod si quæras cur in luna uenere marteq; exagona / triquetra i aliis maluerint. Respondent trigonum diurnis potentioribusq; planetis magis cōuenire: nocturnis autem qui ex hæresi lunæ sunt quod arabes aiz uocant *Διατοασθερο τρω ακτινος*: hoc est de radii imbecillitate & exagonū. *Vez;* fallūtur i Marte quādo non quoniā imbecillus ideo nocturnis annumeratur: sed potius ut uigor & effiacia radii martialis nocturno frigore retardetur: nec ex hæresi lunæ dici potest qui sit masculus planeta: quicq; utraq; qualitate a luna discordet: & cōtraria oīno atq; luna ratione nocturnus existimetur: nā illa quidem ob naturæ similitudinē: Mars ob dissimilitudinem. lunari & cancro aduersus in capricorno: sicut oppositus Tauro in Scorpione. Sed procedat ista coniectura illud respōdeant: cur dextra potius triquetra q̄ sinistra: cur sinistra potius q̄ dextra: imo cur in Ioue qdem sinistrum: in Saturno & Sole dextrū: & cū habeāt domos duas planetæ: cur ab altera potius q̄ altera trigonum est acceptū: ut cum in sagittario & piscibus Iuppiter hospitetur cur potius in cancro q̄ in leone debeat exaltari: p̄sertim cū plus habeat cū sagittario affinitatem / ut a strologi dicūt / plus item (qd̄ antea dicebamus) & plus longe q̄ cancer illi leo cōueniat. Postremo ut huiusmodi oēs cōiecturas fictas a posteris intelligas / nec oīno fuisse quibus primi institutores huius dogmatis iecerint fundamentum: hinc cognoscas q̄ rōnem nō reddūt cur nō tali in signo / sed in tali ip̄ius signi parte planeta dicatur exaltari: cuius causam supra ex uetere astrologia demōstrauimus: Quapp Aboasar difficile hoc inuenire fuisse dicit uniueritati a strologorum: & ipse ne oīno nihil loqueretur multa anxius super hac re nimis peruersa / & fabulosa subtilitate distorsit. Quare liquet indubie occasione quā diximus ueteris disciplinae putatis in his gradib; a suis cētris distare maxime planetas receptum hoc dogma a genethliacis de altitudinib; planetaz; quaz; q̄ uana sit obseruatio nemo iam nō intelligit: nō solū q̄ ad naturā potestātēq; trāstulerūt quæ fuerit loci situsq; cognominatio. Sed quoniā in ea re uetus astronomia forte fallebatur / nimis iter primordia fallax & parum explorata: & ut uera illi tunc decreuissent ratio posteritati illa nō cōgruit / p̄mutatis absidibus & quæ apogea dicūtur sydez; errātium.

Caput XV Rationes astrologorum de trigonis & trigonocratorib; atque obiter de signorum sexu cōfutantur.

Eq; uero putemus astrologos occasione tm̄modo accepta delirare oculatio / res q̄ ut deuiare sine duce nō possint. Præuaricātur sæpissime ubi nullus ē obuaricator. Nam de istis quidem exaltationib; mathematicis fere debent qd̄ infaniunt: q̄q; sibip̄is magis / ne qua eos iniuria defraudemus. At quæ trigona uocāt uulgo triplicitates / ip̄i pepererūt neq; eos hoc loco quicq; mathelis iuuat: quæ qm̄ res inde dependet q̄ signa quædam ignea faciūt: quædam terrea: quædam aerea: quædam aquea: reddere prius super his rōnem eos cogemus; & quomodo hoc qd̄

Nō posse ele
mētarias q̄li/
tates signis
ascribi.

huius planetæ trigonū: illud illius bene diffiniāt examinabimus. Dicite igitur uiri
sapiētissimi interptelque cælestium qua ratione elemētōꝝ istas qualitates ī cælo
signis distribuisistis? Auenrodan magnus ī uestra disciplina signōꝝ naturam uel ad
solē refert uel ad stellas: ad solē ut talis signi natura dicatur / quale opus est solis id
signum p̄meantis: quo p̄cto mobilia signa / æq̄noctia uel solstitia: reliqua fixa uel
coīa dicuntur: Ad stellas si hospitantū inibi stellas: uirtutes signo attribuūtur. Neu
trā rōnem uideo quadrare uestræ partiōi: nā si solis opera seq̄mur / igneus erit cæ
cer / nō aquarius: sicut aqueus sagittarius magis q̄ igneus: nō igneus aries sed aere
us / taurus humore atq̄ calore potius abūdabit q̄ frigore & siccitate: atq̄ cōditio si
gnōꝝ fere oīum cōmutabitur: quæ nec erūt p̄petua (qd̄ uos uultis) Si refert ad stel
las idētidē suis sedibꝝ migrātes: an Alchindi ratio potior existimātis cū ī Zodiaco
quattuor sint signa p̄cipalia / duo æquinoctialia / duo solstitialia his quattuor pri
mas elemētōꝝ quattuor qualitates assignari / igneā arietis / aqueā cæcro / aeream li
bræ / terreā capricorno. Tum q̄a trigona radiatio locis cōgruētibꝝ icidit. ideo signa
cuiuslibet signo utriq̄ triāgula / naturam simlē iure statuūtur sortita. Sed neq̄ ista
rōcinatio quadrat: qm̄ ī referēdis ad signa quattuor p̄prietatibꝝ elemētōꝝ / duplex
potuit eius ordinis eē rō / altera p̄ cognatōe signi & elemēti: altera p̄ situ ipōꝝ ele
mētōꝝ: ut primū primo tribueretur: secūdū secūdo: atq̄ ita deinceps. Si primū ob
seruarūt ut calida calidis: frigida frigidis respōderent. ignem ut dixi cancro dare
debuerunt: aerem ariet. Si alteram aerem cancro: qui secundus est ab igne.
Sed opposita inquit Alchindus / calor frigiditas / danda igitur signo temporis
secūdi / hoc est cæcro / imo / ideo libræ quæ opponitur arietis: q̄ si p̄ponēdam aquam
aeri dicāt / qm̄ sit efficacior iā seip̄a natura faciēt sapiētiores. Præterea si agens q̄li
tas qualis frigiditas / nō qualis humiditas patiens cæcro cōuenit quomō ab eis inter
fœminea signa nocturna q̄ deputatur: nō potius iter diurna & mascula: qd̄ obler
uāt & in planetis / nō aliūde magis rōnabiliter sexū in cælestibꝝ q̄ p̄nes agentes pa
tiētēsq̄ qualitates: p̄pterea q̄ iouē solē & martē in q̄bus calor saturnū in quo fri
gus excellat mares appellauerūt: lunā & uenerē fœminas qm̄ humidæ sint. Sic igi
tur aqua & ignis mares etiā ab ægyptiis dicebātur ob causam memoratā: aer atq̄
aqua fœminæ: itaq̄ aquea signa statuerūt / debuerūt astrologi masculis ānumera
re / nō fœminis: qd̄ in oibus tamē pariter fecerunt: cæcro. s. piscibꝝ / scorpione: aerea
cōtra mascula decreuerūt / cū sit tamen humiditas aeris qualitas p̄pria: Pugnāt igi
tur in his secū astrologia & seipsam euertit ut ubiq̄ tamē delirans. Nāq̄ ut a p̄po
sita re nō tamē ab re digrediamur / quæ leuissima ista nugamenta: discernere sexū
in cælestibꝝ / tali p̄sertim cōiectura / qua moti sex signa masculina / sex fœmenina sta
tuerunt / ut primū marē / sequens fœminā: atque ita per uires semper alterū uirum
& alterā fœminā. Nam si erat hoc faciendū debuerat p̄ natura signōꝝ fieri: nō q̄ fa
tali & uana istiusmodi cōsequētia / primi. s. & secūdi / atq̄ ita deinceps: qd̄ quā ha
beat rōnem audi ex Ptolomeo. Nox inquit diem sequitur / & fœminæ harent uiris:
debet igitur signo masculino fœmineū p̄ximū statui. Contra quā rationem non

Cōtra rōnē
Alchindi

Rō Alchidi.
Confutatio.

Nō eē alia si
gna masculia
& alia fœme
nina.
Vide ifulsam
Ptolō. rōnem

est utiq̄ disputādū sed ridēdū / nisi illud forte serium est ut uideamus prior ne die
nox / an nocte dies / ut fortasse nocturna signa debuerit anteponi: q̄a potius dies no
ctem sequatur q̄ nox diē. Scriptū ē enim / factū est uespere & mane dies unus q̄pp
hæbrei tēpōꝝ: initia a nocte statuerunt ueꝝ occupatiores q̄ ut nugari liceat multis
uerbis. Quāq̄ apud ip̄m etiā Ptolomeū multū habeat momēti sexū ista diuersi
tas / apud quē refert nō parū in masculis / an ī fœmineis signis planetæ iueniātur.
Quod si cōpertū expimētis dogma cōtendāt / quæro q̄bꝝ / suis an uetēꝝ: Si suis ca
nos nō habēt / ut tāta sit auctoritas: si antiquoꝝ / at ex antiq̄s magna pars aliter sen
tiebat / multi ordinē ab horoscopo faciebāt ut esset exoriēs signū semp masculinum
atq̄ diurnū: reliqua cōsequenti ordine p̄ uices diuiderētur. Alii quattuor quidem
signa diurna fecerunt arietē / cancrū / leonē / & sagittariū: quattuor nocturna / gemi
nos / librā / capricornū / & aquariū. Quattuor p̄miscua / taurū / uirginē / pisces / & sco
pionē qn̄ receptā opinionē explodebat antiquitas. Vnde illud ex uetere astrologia
Sunt quibus esse diurna placet quæ mascula surgunt.
Fœminea in noctem latis gaudere tenebris.
Qui non multa sibi nullo monstrāte loquuntur.
Quo ī loco miꝝ: quātū delirat triuialis quidā istius poetæ iterꝝ res lōge item illi ra
tionabilius (siq̄dem cum rōne aliquādo est insaniendum) q̄ oīa pariter ignea atq̄
aquea diurna appellauerūt: reliqua sex nocturna terrea. s. aerea. Item si quod pla
cet Ptolomeo masculum & diurnum se consequuntur / erunt mascula illa / ista fœ
minea. Sic ille cecinit.
Nāq̄ sagittarii signum rapidiq̄ leonis
Et sua respiciens aurato uellere terga
Tum pisces cancer & cancri scorpion. ic̄tu
Aut uicina loco diuersa aut partibus æquis
Omnia dicuntur: simili sub sorte diurna
Cætera nec numero consortia nec uice sedis
Interiecta locis totidem nocturna seruntur.
Fuerunt & qui aliter sentirent quare subdit.
Quin etiam sex continuas dixere diurnas.
Castoris esse uices quæ sunt a principe signo
Lanigeri sex a libris nocturna uideri.
Desinant igitur fidem allegare ueterum obseruationū a quibus tam dissident sape
q̄ tota astrologia dissidet a ueritate. Obiici autem illu detiā poterit si masculum su
gnum principe loco statuendum iudicarunt futurum in incerto qd̄ nam primū &
masculum signum / quemadmodū & incertum: qd̄ nam signum initiale ut supra
deklarauimus. Aliis enim cancer / aliis capricornus prima uidebātur: quōꝝ tamē
utrunq̄ fœmineū apud istos. Sed forte nec tam multis eludi fabulas oportuit: q̄q̄
opereptium obiter istam fabulā cōfutare discernendi cælestia signa per sexus / quo
nos ideo diuertimus: ut in cancro pugnare illos se cū ostenderemus: quoniā aqueā

Legit hic uersus
mendosus uulgo
ut pleraque alia
castigauit Politia
nus cuius ī libris
emēdandis fides
p̄bata: sumā dili
gentia: rara erudi
tio.

facient & foemineam cuncta sit tamen frigiditas inter agentes qualitates non passivas. Quod si prima partitio illis detur in signis tropicis & æquinoctiis non procedet in aliis signis ratio distributionis: circulo enim demonstrant quod est flagitium in dialectica quando quidem cum hoc loco probant trigona signa eiusdem naturæ assumunt argumentum: quoniam trigona radiatio consentientium inuicem est locorum: & rursus per batur trigonæ radiatione consentire assumunt quod eiusdem naturæ incidat locis. Si leat igitur iam Alchindus. Reliqua est sententia Abraam auenazræ dicentis rationem istarum qualitatum a figuris imaginum & effectibus inibi aialium proprietatibus: ut pisces/cancerum/& scorpionem/frigida uocetur: quod aquatiliu noia effigieque representet. Leonis signum calidum ob naturam leonis: atque ita de reliquis. Sed ista quoque ratio aut nulla si nullæ imagines ut demonstrauimus: aut falsa si aliquæ sunt imagines in qua cum signis imagines confunduntur: quod supra etiam reprobauimus. Denique cum figuræ loco uarietur erit ista distinctio signorum temporaria: non quod astrologi omnes uolunt & ipse etiam Auenazra/immobilis & perpetua. neque aries igneum signum erit nostra tepestate. quando totum imago sere piscium occupauit in quintam & uigesimalam eius partem arietis imagine iam delata. Quod si nulla sunt trigona nulli sunt & trigonocratores: hoc est domini ut dicunt triplicitatum. Quamquam etiam si illi concedatur: de his tamen ut solent/extra rationem etiam definiunt. Neque enim denegabunt si quo in signo planetæ alicui bene sit/male esse in eo quod per diametrum illi aduersatur: patet in domibus hoc planetarum: patet in exaltationibus. Quod si est apud eos maxime confessum: quomodo obliti dogmatis astrologici in oppositis trigonis tres planetas eodem regnare uoluerunt: in terreo. i. & in aqueo Martem Venerem & Lunam. Taurus opponitur scorpionem: uirgo piscibus aduersatur: e canceri regione residet capricornus: & tamen in tauro/uirgine/& capricorno qui dominatur: uidem in cancro piscibus scorpione trigonica omnes regnant potestate. Nec si tamen astrologos roges cur deiciatur mars in cancro aliter respondebunt quam quoniam uidem exaltatur in capricorno: & cur infestetur ille in tauro: quoniam domicilium dicitur/habet in scorpione. Pugnatur igitur hæc inuicem omnia & mutuo falsitatis ipsa se redarguunt Adde quod in prima triangularitate Albumasar Alchabitius omnesque latini dominari saturnum cum ioue soleque decernunt: in qua tamen saturnus exulat in leone: deicitur in ariete: in sagittario nihil suum agnoscit. Verum inquirunt diurnus quemadmodum iuppiter & sol: uerum etiam frigidus cum uterque illorum calidus habeatur. & si cum agebatur de exaltationibus saturno libræ assignabatur tamen ob eam causam quod naturæ solis opponeretur. cur regnum in ariete: cur in domino triplicitatis contra naturam ipsorum signorum soli associatur: quasi naturæ solis congruentissimus. Plura sunt hoc genus: sed prosequi singula forte superuacuum certe molestum mihi & nauseabundum. Quod si ad fidem hic etiam experimenti/rursus ego ad discordiam huiusmodi experimentorum/quando quidem ægyptii duos tamen faciunt trigonocratores: ut ex monomeris licet intelligere. Reliqui tres constituunt qui deinde inter se dissident. nam in primo quidem triangulo dominari saturnum Albumasar/Alchabitius/latini uolunt: Ptolomeus martem

Rō Abraam
auenazræ

Trigonocratores
quos dominos uocant
triplicitatum nihil esse.

Albumasar.
Alchabitius.

Albumasar.
Alchabitius.
Latini.

Contra in secundo Ptolomeus Saturnum: Arabes & latini fere omnes Martem: in quar Ptolomeus. to dominum eum facit Ptolomeus. i. martem/suppares duos quosque secundarios dominos, nocte lunam/uenere interdiu. Alii martem cum uenere a quatuor in principatu: nec martem imperare nisi noctu uolunt: uenere interdiu/turnam lunam secunda noctu dieque auctoritas apud eos: recentiores/arabum opinionem & latinorum experientiam autem confirmari/Auenrodam ipse (ne commemorem grecos) omnes effectus astipulari sententia affirmat Ptolomei. Mitto plurima in quibus super iisdem triangulis digladiantur: quoniam supra actum est de illis: patet autem hinc magnas etiam coniunctiones dissolui quatenus pendent a migratione trigonica ne commemorare alia dogmata astrologorum ab his maxime trigonis fide originemque ducentia.

Caput XVI De faciebus terminis: dodecathemoriis babiloniorum: nouenis nominibus que patet constant testimonio etiam ipsius Ptolomei.

Eligunt facies sineque confutare ut de omni sit dictum cum signis affinitate planetarum. Nam tam domos euertimus: exaltationes deicimus: trigona oblitauimus: nullum tamen negotium in his confutandis nam facies nullæ, etiam

apud Ptolomeum: sic etiam grecis quoque qui & decani. Sed & decani quidem signorum: facies autem planetarum. Has igitur facies Ptolomeus aspernatur indignas ratus de quibus haberet mentionem & quibus unquam in apothelismatis uteretur: quas cum nullis astruere illi possint rationibus/possent forte pretendere experientiam: nisi illos concordia hoc quoque loco desereret. Alias enim Indi/alias Babilonii quos arabes imitantur: alias Maternus planetarum facies esse uolunt. Primus Tauri decanus apud babilonios faciem gerit Mercurii: Veneris apud indos: Iouis apud Maternum: Secundus his quidem lunæ: alius mercurii: alius martis: Primus geminorum caldeis Iouis: Indis mercurii: Materno martis: quos ne prosequar omnes particulati/Babilonii methodum istam sunt secuti: ut primum quidem decanum principia. i. arietis marti daret: quoniam ea dominus est martis: tamen per ordine spherarum sequentes sequentibus planetis primam decaniam cuiuslibet signi patrifamilias/hoc est domino domus/reliquas duas dominis signorum eius trianguli. Materni commentum penitus arbitrarium ueterem tamen traditionem per tendit: quæ cum aliquis pensat illud etiam cognoscat: non ueris obseruationibus aut fide experimentorum hæc illos dogmata decreuisse: Sed infirmis huiusmodi lenibusque coniecturis fidem experientiam: de quibus de quibus ipsis etiam experientiam latissime inferus potest disputabimus. Sicuti autem ægyptii decanos excogitarunt in tres partes signum diuidentes: ita Babilonii dodecathemoria signum in partes duodecim dissecantes hoc utentes illi dodecathemorio: non eo quod Maternus illis ascribit: auctores Mallius & Porphyrius meminit etiam Ptolomeus sed irridens. atque ista dodecathemoria uocari τριων: hoc est loca. Albumasar item & Auenazra & Hispalensis huius tamen Albumasar. dodecathemorii meminerunt: non eius quem Maternus & Alchabitius & Heliodorus tradunt: de quo nos postea suo loco dicemus. Saxonensis in commentariis in Hispalensis. Alchabitium nominis affinitate deceptus utrumque confundit Indi sua quoque ipsi Error Saxoniensis. fragmenta comminiscens in nouem partes signum quodlibet diuiserunt: statuentes

Recentiores
Auenrodan.

Apud Ptolomeum
multæ sunt
facies.

Variæ facies
uariorum.
Primus tauri
decanus
Secundus
Primus geminorum.

De dodecathemoriis
Babiloniorum.
Porphyrius:
Albumasar.
Auenazra.
Hispalensis.
Error Saxoniensis.

primam partē esse domini signi: quod ex eo trigono mobile fuerit: ut prima quidē nona pars arietis martis sit: nā aries mobile signum: prima uero leonis rursus martis: quia signum ex ignea triangularitate mobile aries est. Sequentes autem partes ponunt de serie sequētium signorum: ut si primus sit martis cuius aries domus est. secunda sit ueneris: tertia sit mercurii: & illa taurum: hic geminos domum habeat. Aegyptii rursus in singulas partes singula numerauerunt: quas uocauerunt monomirias: assignaueruntque illas planetis per ordinem trigonorum: ita scilicet ut cuiuslibet signi pars prima esset monomiria planetæ qui dominus sit trigoni illius: nocturnus quidem si genesis sit nocturna: diurnus si diurna: secunda pars domini secundi eiusdem trigoni: tertia domini trigoni signi sequentis atque ita deinceps: ita tamen ut idem planeta uno decursu bis monomiriam non fortittur: quas omnes anatomias & dissectiones non aliis quā ipsius Ptolomei uerbis confutabo: quia omnia ista ουφυσικου αλλα κερουδοξου λογου hinc dixit: hoc est non habere physicam ullam rōnem: sed uanā ostentationē: nec poterat rectius super his definire. nam quanto ista plus habent temeritatis & maiore licentia confinguntur: tanto rudibz & imperitis mirabilia maioraque uidentur. Nec aliud fuit i causa cur Aboasar magnus in astrologia habitus sit uir alioquin nescius mathematicæ: quā quod illi nihil parum rationabile uisum: sed coaceruauit omnium simul fabulamenta: nihil reiciēs nec aspernatus: quare plura quā alii uidetur secreta prodidisse: quia fabulas. i. plures cōmemorauit. Reliquum est de finibz quos non aliter quidem breuiter confutabo: quā ex discordia ipsorum adhuc de finibus inter se litigātium. alios enim Ptolomeus præscribit: alios ægyptii: alios babilonii: alios indi: alios nescio: quos astrologus meminit Albumasar: ex cuius sententia in magno inductorio promittuntur iuniores ægyptiis adherent: græci Ptolomeum sequuntur: & cum eis Auenrodan: alii suos quoque habent sectatores. Quare non solum signa ipsa nulla: sed istæ quoque si signa aliquid essent planetarum cum signis affinitates: ut hic quidem domus: alibi regnum: alibi fines habeant: friuolæ: fabulosæ: pugnantes: comētitiæ sunt: neque solum latini dissentiuunt super his: sed in ipsarum iuicem collatione. nam uulgo primas partes dant domui: secundas exaltationi: tertiis finibus: quartas triplicitati: quintas faciei. Ptolomeus primo loco domum: secundo triplicitatem ut placet Haly: tertio exaltationem: quarto terminum locat: faciem præmittit: Chaldei domos non habent: ægyptii monomirias omnibus addunt: nouenas Indi: Babilonii dodecathemoria: triplicitatem cum domibus non ponunt. Maternus plus tribuit altitudini quā finibus: plus finibus item quā domibus. Gaudent enim inquit stellæ principe in loco in altitudine sua positæ: Secundo loco in finibus suis: Tertio in domibus suis. Vanissima igitur dogmata astrologorum: quæ nec rationibus firmant nec experimētis: quādo in illis nugātur: in istis non concordant.

Caput XVII De gradibus fœmineis/lucidis/tenebrosis & aliis id genus quos cōtēperit Ptolomeus: neque i eis conueniant alii astrologi.

Onfutauimus eas diuisiones signorum quas referunt ad planetas: ut hic quidem exaltetur Mars alibi Sol. Hæc sit huius facies/altera alterius: hæc huius monomiria: illa illius. Similiter trigona: fines: nouenas: dodecathemoria: nunc ea forent tractanda quæ de gradibus ipsis absolute tradiderunt: ut hi quidem lucentes: alii tenebrosi. alii fortunantes: alii ut dicunt puteales: alii ualitudinarii: quos uocant alzemena: alii masculi: alii fœminei: Sed supra satisfactum est magna ex parte: nunc illud addiderimus: Omnia hæc quoque contempserit Ptolomeum: cuius interpretes Auenrodan: tantum illis uidetur concedere ut hæc obseruent si ueritatem experimentis in his esse deprehenderint. Sed quæ fides erit experimenti: cum de gradibus masculis & fœmineis sex ferantur opiniones. Aliter enim eos leges apud Firmicum descriptos: aliter apud Albumasarem: aliter apud Auenrodan: aliter in Alchabitio: Variat Abraam in plerisque: tum ab omnibus his penitus discordant qui duodecimam cuiusque signi partem nunc masculam faciunt: nunc fœminam uicibus alternis: primas partes ex signi genere statuentes. Mirro qui gradus duodecim ex triginta in sexu signi ponunt. sequentes totidem in opposito tum reliquas sex aqua portione pariter partiuntur. De lucidis & tenebrosis/ & obscuris alia opinio primum apud ueteres ex positioe stellarum: quoniam eam partem lucidam uocabant in qua erat stella/ perpetuumque id creditur: quoniam putabāt stellas non moueri: quare errabant si Hypparco. Ptolomeo/ & reliquis assentimur posteris dogmatis origine non perspecta: quæque stellas moueri contendunt: eosdem tamen gradus lucentes: eosdem tenebrosos quos præsci determinant: in qua re quanta nata apud eos confusio: quantaque perueritas rerū & dictionū/ superius explicatū est: ut nihil posset esse minus quā uera super his apud eos experientia. Erratū idē ab eis in gradibus quos augentes fortunam dicunt: ibi quoque declarauimus: quos & aliter magna ex parte apud Alchabitium: aliter apud Albumasarem: aliter apud Auenazram inuenies annotatos. Eadem diuersitas in putealibus: quos nullus ueterum posuit: nec potest non mentiri Aboasar ægyptiorum se sequi sententiam dicens/ quando illos enarrat: quandoquidem ex illis plurimos quos Aboasar puteos facit Ephestion thebanus totius ægyptiæ astrologiæ peritus inter lucentes gradus enumerat: ut arietis sextum gradum: & Tauri quintum: & trigésimum geminorum: & uigésimum secundum cancri: & i aliis signis alios multos: quid quod doriēsis quidam astrologus qui se uocauit perscrutatorem de istis graduum proprietatibus aliter omnino sentit quā omnes ueteres: nec pro suo dogmate aliud quā experientia fidem allegat: quod scilicet ueterum dictis euenta non respondeant: Respondeant suis: uana igitur infidelis/ inconstans/ ista quoque obseruatio graduū diuersorum/ non solum a nobis sed a Ptolomeo quoque dānata

Caput XVIII Partes unde hortæ & quæ i eis dimetiēdis secū pugnent astrologi Am partes quibus utuntur in omni prædictione non ne merum signentum res uana: dogma uoluntariū: nūera inquirunt gradus inter hunc planetā & illū interceptos: & cū totidē ab horoscopo gradus p̄censuerit ubi nūerus

De monomirias ægyptiorum

Confutatio oium istorum per uerba Ptolomei

Quare Aboasar magnus i astrologia.

Firmicus.
Albumasar.
Auenrodan
Alchabitius.
Abraam.

Mendatium
Aboasari.

Ephestion
Thebanus

desinet pars erit ibi rei cuiuspiam significatrix non aliter obseruanda q̄ planeta q̄
 Confutatio. stella: quo p̄cepto quid fingi potest delirius non solum q̄ uirtus in celo natura/
 lis ubi nulla stella / ubi nec lumen / nec alia qualitas naturalis: sicuti nulla utique in
 eo gradu ad quem numerus ille terminatur. Verum quoniam ista dinumeratio
 ad libidinem quoque fingitur / nec ullam habere potest physicam rationem. Aboas/
 far nugacissimus reddere causam uoluit huiusmodi partium quod antiquorum se
 cerat nullus. Sed ita tamen aliquid dixit / ut in sūma loquacitate nihil loquatur.
 Rō Aboasā. Nam uerborum eius summa tandem hæc est: cum fuerint planetae duo significan/
 tes eandem rem distantia quæ est inter eos habere uim quoque significandi: sed il/
 lam ab horoscopo dimetiendam. quoniam quæ uentura sunt bona malaue sciatur
 cognito loco ad quem rerum suarum significator prouenit ab horoscopo: quare gra
 tia exempli cum sol atque saturnus sydera sint parentum / interuallum quo inuicē
 dirimuntur ab ascendente numerandum / & in gradu qui fuerit numerus eius futu
 ram significationem super parentes / ut in quo solis saturnique potestas in quendā
 modum quasi copuletur. hæc est subtilitas Aboasaris in qua supponitur quod ne/
 gatur / quodque in primis a nobis irridetur. esse. s. illi distantia talem uim ut simi/
 lis interualli finis ducti ab ascendēte uim aliquam habeat efficiendi. hoc quam ha
 beat rationem reddere debuit / quod cum minime faciat non est illa opinionis ra/
 tio: sed narratio: quæ non solum ut uidimus est inefficax: quoniam de quo quari/
 tur nihil probat: sed est falsa repugnans principiis astrologorum: quando partium
 auctores (ut mox diximus) primas partes fecerunt ipsorum planetarum non rerum
 & euentorum: sed fuit a posteris postea id excogitatum. In partibus autē planeta/
 rum Aboasaris ratio quem habeat locum / dicentis partes accipi ab interuallo duo/
 rum planetarum eandem rem significatium / præsertim q̄ nullius planetae præterq̄
 solis & lunæ per se distantia accipitur apud Hermetem qui auctor prius harū par/
 tium fuit in eo libro cui nomen fecit παραπετω. sed a planeta cuius pars quari/
 tur & parte alterius luminarium. Capit enim ueneream partem a parte solis &
 ueneris: ubi deceptos Aboasarem & Alchabitium primo libro notauimus. Meru/
 rii a parte lunæ quæ fortunæ dicitur ipsoc̄ mercurio ubi illi quoque aberrauerunt.
 Martis a parte parteque fortunæ: Iouis a parte solis & Ioue: Solis & lunæ ab inui/
 cem / ut est omnibus manifestum. Nec alias res significari uult per partes: quāq̄
 quisque planeta cuius esse dicitur pars significat. Adde q̄ rerum partes non acci/
 piuntur a planetis eas res apud astrologos significantibus: Quoniam quidem
 Mars fratres significat apud omnes: & tamen pars fratrum a ioue atque Satur/
 no: nunquā autem accipitur a marte. Et ueteres omnes partem coniugii corro/
 rant a Saturno cui planetae cum nuptiis nullum coniugium esse uoluerunt.
 Commentum igitur illius Aboasaris non modo leue & nugatorium suppo/
 nentis id scilicet de quo disputatur. Sed ab opinione auctorum illius dog/
 matis de quo disputatur alienum. Quos aliud mouit q̄ quod iste nugator post
 tot sæcula somniauit. Fuit enim erroris huius occasio prima talis. Visum

Hermes pri/
 mus auctor
 partium
 Aboasaris
 Alchabitius.

antiquioribus orientem gradum / hoc est horoscopus soli respōdere: q̄re cum luna
 p̄modū soli sup̄at existimetur / altere eē horoscopus uoluerūt lunæ p̄portōe res/
 pondens / nec alio loco potius statuendum iudicarūt q̄ q̄ tm̄ distaret ab oriente q̄tū
 sol in qualibet genitura distaret a luna eū locum κληρονομοσ. i. sortem fortunæ
 uocauerunt ob eam quam paulopost causam commemorabimus. Docet hoc ipse
 Ptolomeus apotelesmaticum libro tertio cōmonefaciens quoq̄ illud omnem antiq̄/
 tatem conuenisse / ut ab horoscopo tantū pars fortunæ distaret / quantū a sole lu
 na: nec uariare sententiam eorū qui in nocturnis genituris a luna potius compu/
 tant in solem: quoniā iidem ab ascendente ad antecedentia signa se conuertūt: q̄re
 desinunt eo loco quo & illi qui a sole ad lunam supputantes pro signorum cōsequē
 tia numerant: causam nominis suspicor talem: nam cum duos quali horoscopus se
 cissent alterum solis / alterum lunæ illi quidem: hoc ē uero atq̄ solari: corporis atq̄
 animi sortem tribuerunt: isti uero lunari & aduentitio sortem fortunarum: hoc est
 rerum earum quæ extra nos sunt: ut a primo nos ipsi: a secundo quæ nostra sunt fa
 tum sortitentur: quare lunaris horoscopus fors fortunæ nuncupatus neque ex alia
 re magisq̄ ex ipsa de fortunis iudicat Ptolomeus. Nam uulgo sortes iste partes di/
 cuntur: loca uero apud Maternum. Hoc cum receptum iam foret Hermes quidā
 ægyptius parum spectata prioris instituti ratione putauit a pari exemplo omnium
 planetarum sortes faciendas / atque ita saturni & reliquorum sortes constituit in li/
 bro cui titulus παραπετω: uocauitq̄ p̄te solis αγατομαμομα: hoc ē bonū
 deū siue demonē / iouis μικμη. i. uictoriā mercuri αμακη. i. necessitatē ueneris: εφο
 τα. i. amorē martis τολαμα. i. audaciā saturni: μεμεση. i. nemelin / i q̄b̄ ordi/
 nādīs hæc methodum obseruauit / ut unāquāq̄ partē acciperet a distātia ipsius pla
 netæ cuius est pars ad partem aut solis aut lunæ: solis quidem in uenere & ioue / lu
 næ in cæteris & ubi solis parte foret utendum ab eo computus fieret in diurna geni
 tura: in nocturna uero a planeta ad partem: cōtra fieret ubi fortunæ utitur parte:
 sed & omnium duci numerum ab horoscopo iussit: quia id factum uidit ab antiq̄s
 in fortunæ parte: cuius exemplo reliquas cogitauit: parum animaduertens eā (qua
 hincunq̄ sit cōiecturā) qua moti ueteres lunæ sortem statuerunt non conuenire in re
 liquis planetis: quibus cum sole non ea uel paritas uel cognatio: ut illi aliquid uice
 horoscopi respondere sit necesse / quemadmodum soli oriens correspondet: uerum
 utinam istis finibus hæc se fingendi licentia continuasset. Nam Paulus alexandri/
 nus Hermete quem diximus aliquot sæculis iunior addidit partibus planetarū par
 tes quattuor non iam syderum / sed rerum parentum. i. filiorum / fratrum / & coniu/
 gii: quod inuentum occasio fuit p̄terea ita delirandi: ut innumerum numerum ef/
 fingentes fere quisquiliarum partem in celo designarent. Nam & cicerum & laba/
 rum / & lentis / & ordeis / & ceparum / & mille rerum huiusmodi partes apud arabes
 oēs & latinos legis auctores chaldeos nullis usos p̄tib̄ nō tā moueor ut credā qm̄ i
 uentū fuit ægyptiorū q̄ qm̄ Porphyrus institutōes scribēs apotelesmaticas ex chalde
 orum sententia / partium nulq̄ meminit: Ptolomeus p̄ter fortunæ partem reliquas

Vnde nomē
 sortis fortunæ

Paulus alexā
 drinus addi/
 dit quattuor
 partes
 Innumerus
 nūerus p̄tū /
 Chaldeos p̄ti
 bus nō usos.
 Porphyrus.

omnes abominatur: quod rectius etiam illam contempserit cum horoscopus in luna & quicquid in eo comminiscuntur uanum & arbitrarium sit. Sed uidetur erratum illi ueniabiliter cum ad ea respicitur in qua de unius partis exemplo astrologorum licentia futili temeritate prolapsa est. Qui cur distantias seruent planetarum duorum: curque illam numerent ab horoscopo: causa iam patet: quoniam scilicet ita factum in fortunae parte repererunt: in quo factum id a ueteribus: quia quasi horoscopus quarebat. quae in ea distantia fuit collocanda ad orientem: in qua sol a luna mouebatur: postea originem dogmatis nescientes suas ibidem quales narrat Aboasar fabulas confixerunt. Qui si potius experimētis quam ratione motos se dicant: respondebo quod haecenus semper se non posse conueniant. Euenit autem & hoc in partibus ut in omni dogmate astrologorum. Et primum ipsam fortunae partem alius fere semper alio loco statuit. Quoniam Ptolomeus seu diurna fuerit genitura: seu nocturna computanda a sole ad lunam praecipit: alii a nocturna genitura computandum a luna ad solem affirmant partem ueneris Heliodorus & maternus a parte demonis ad uenerem interdum nocte contra Alchabitius sequens Aboasarem a parte fortunae ad partem demonis in nocte. Interdum a demone ad fortunam. Abenzagel a uenere in fortunam: & die & nocte pariter accipit. Parentum partem arabes in diurna a sole in saturnum: in nocturna natiuitate a saturno in solem accipiunt: Heliodorus si saturnus radius occultetur si nox fuerit aut dies a Marte pergit ad iouem. Partem fratrum Maternus nocte a Ioue in saturnum. Graeci nocte sed interdum a saturno in iouem. De coniugio dissonant mirum in modum: Nam si mariti sortem inquiras Alchabitius semper a sole numerat in uenerem. Heliodorus in uenerem quidem sed a saturno. Maternus ex antiquorum sententia iubet ut interdum quidem a saturno eamus ad uenerem nocte uero a uenere inchoemus: se uero quod alii quoque praecipiant multis in genituris praebasse testatur: ut in diurna nocturna quoque genitura a sole ad lunam semper computetur. Quod si foeminae genituram perscrutemur: iubet Maternus interdum a Marte in uenerem computari: nocte a uenere ad Martem. Alii semper a uenere in saturnum: quae Abenzagel Vellii: Alchabitius Hermetis ait esse sententiam. Abenzagel praebat ut a luna in Martem semper accipiantur. Alii semper a sole in Martem sic in reliquis dissident: sed tedium omnia prosequi. Partem peregrinationis arabes a domino nona in minutias primas ipsius: graeci a sole in Martem. Partem hereditatum illi quidem a saturno in lunam: hi uero a saturno in uenerem. Seruorum illi a mercurio in lunam: hi a Marte in lunam. Partem matris antiqui omnes a saturno in lunam computant: numerum deinde ab horoscopo percipientes: ut in omnibus facere ueteres consueuerunt. Arabes eam a luna querunt in minutiam primam octauae domus: superadduntque tot gradus quot saturnus ex signo in quo est perambulauerit: & quantamcunque computus secerit summam tantam ab initio signi in quo est saturnus per sequentia deinde signa. Sed non tam ociosi: ut omnes eorum fabulas memoremus illud certe constare cui libet potest non nisi fidelibus experimētis: quae sibi quisque per arbitrio dogmata commisit.

Aboasar
Ad expimēt
ra astrologos
non posse con
fugere ob au
ctorū dissidē
tiam.
Snia Helio.
& Materni
Snia Alcha
bitii & Abo
asaris
Alia Abēza
gelis
Snia arabū
Alia Heliod.

Caput XIX Dodecatemorios: snia exploditur & auctores eorum aegyptii cum suis quoque climaticis annis reiciuntur.

Ar infania dodecatemorios: pari que ratione qua partes exhibenda non autem dodecatemorion illud intelligo: cuius supra meminimus: quod est signi cuiuslibet pars duodecima. Sed eius quod traditur a Materno graecisque scriptoribus in hunc modum: cuiuslibet inquit stellae uolueris dodecatemorion quare re partem eius duodecies computa: siue illa signi in quo est planeta pars decima siue quanta: seu quouis alio numero fuerit: tum quantas summa computationis conseruerit diuides eas singulis signis triginta dispartiens. Sed a signi primordio sumes initium in quo stella est cuius dodecatemorion quarens: & in quocumque signo postremus uenerit numerus ipse tibi partem dodecatemorii ostendit. Exemplum huius pone solem in arietis parte quinta & minutis quinque. si quinque duodecies multiplicaueris erunt partes sexaginta: minutia una facient partem atque ita erunt partes sexaginta una: Dabis arietem in quo solem esse diximus: triginta: tauro triginta dodecatemorio in prima geminorum inuenietur. hoc inuenio quod uanum magis aut futile potest excogitari: cum per numeros istos nulla tamen uis planetae: nulla qualitas eam in partem transmittatur. Quod si obseruatum dicitur euentis tam respondere: obiciam Paulum alexandrinum auctorem grauissimum apud aegyptios: quorum illud potissimum fuit inuentum: quod tale obseruationem deprendi falsam attestatur: quare nouam ipse methodum introduxit contra ueterum omnium opinionem: ut non duodecies partes illae multiplicarentur: sed terdecies. scilicet illi computatio antiqua non succedebat: ut pote falsa & cometicia. Et quoniam aliquando terdecies multiplicando eueniebat ei quod quarebat: more astrologorum ex uno successu dogma instituit. Haec sunt illa mysteria aegyptiorum: quorum snias uelut oracula superstitiosum uulgius adorat: quorum doctrina ne dum habet aliquid diuinitatis. sed ridicula etiam semidoctis. Nam si qua foret astrologia nihil minus aegyptii quam astrologorum nomen mereretur: quae res quae sunt in caelo uerae & naturalium: hoc est siderum & stellarum motus ignorabatur: ut infra dicemus: & in praedicendo plus istis fallaciosis somniis utebantur: quam stellis & planetis. Scribit Heliodorus Mercurium trimegistum quae partes planetarum prius inuenit uiam aperuisse: unde per solas illas partes nulla alia re spectata pronuntiare possit de omnibus pariter monomeriis & dodecatemoriis mirum quantum in omni praedictione tribuebatur: unde eos oblique notans Ptolomeus prudentissimus astrologorum ait sua se dogmata traditur: *υπ' Διακληρομ και αρισμων αραιτιο λογητων* quae sint omnia peritros uictorum πολλων φλυαριμερα και μη πιθαιμον εχονται λογον: hoc est non partes & numeros inefficaces & causa ratione non habentes: quae superflue multi nulla ad persuadendum ratione fabulantur: cum autem numeros dicit: & quae repraesentamus dodecatemoria notat: & quae climaticos annos faciunt ex numerorum sola obseruatione: ut enneadicos & hebdomadicos. uel multis molestis senibus superstitione super anno sexagesimo tertio: quoniam peius aequi tygrideque formidat. sed peccat in his uulgius error ueniabilis: quod philosophi esse uolunt quos excusauerit.

Libri sexti disputationum Ioannis pici aduersus astrologos finis.

Quid dodecatemorio de quo hic agitur.

Exemplum.

Confutatio. Paulus alexandrinus quia falsa haec deprimit aliam computationem. Contra aegyptios.

Ptolomeus astrologorum prudentissimus

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPUTATIONVM ADVER/
SVS ASTROLOGOS LIBER SEPTIMVS.

Continuatio
huius libri cū
pcedentibus.

Caput primum. Quid haecenus disputatum: & qd in hoc libro disputandum. Aetenus nulla esse astrologia demonstrabatur ablata syderū efficiencia / quod ex philosophia: ex syderum dignitate: conditione rerum iserios: & fide experiētia rationabiliter dici a nobis ostē / debamus. Tum si illa efficiant quod opinantur astrologi: quare hęc tamen aliter faciant q̄ sit ab illis excogitatum / probauimus nullā de ista efficiencia & cōsequenter de futuris rebus cognitionem illis esse possibilem. Nunc illud nobis agendum / ut si fieri

calitus hęc cōcedamus: & quomodo ab illis est confectum / hoc est ab hora primordiali sortiri res omnes fata sua de celo: quod tamē cuiusque rei sit factū sciri ab eis nō posse declaremus. Est autem hoc illis primum necessarium si assequi debent ut quæ sit cuique hora fatalis certissime habeāt exploratū: quod nec sciri posse aut scitum certe ab eis nō esse p̄sentis libri disputatiōe docebimus. Et quoniam reꝝ uariarū principia uaria statuuntur: de principio hominis primum disputabimus: & illud esse in ambiguo declarantes: & omnino qualecūque sit / illud certe non eē qd̄ ab astrologis existimatur.

Caput II Ambiguā esse horā fatalē si qua eēt i oibus rebo quæ non momento sed tempore abfoluuntur & in hominibus maxime: in quibus genitura parum roboris habere uidetur.

St autem in decernēdo principio cuiuscūque rei quæ nō momento sed tempore consumatur quæstio inextricabilis / an sit fatale illi tps quo primū opifex facere illam agreditur quacūque demum causam efficientē sortiatur.

Quæstio cir
ca initū rei

Fatū sortiri
rē cum fieri
incipit.

An potius cum absoluitur: an cū nō tota quidem simul exigitur sed per partes sint partium diuersarum fata quoque diuersa: quicquid enim dixerimus suam habet ratioem qua cōfirmetur. Nā si foeliciter manus opifex admouerit quomodo esse potest opus in foelix quod foeliciter opifex operatur: cum ea sit demū & operantis & operationis foelicitas si opera & bene et ex uoto operātis eueniat. Tum si fatum esficiēter nō signāter tm̄ est a syderibus / quādo potius fatum accipere res suū debet: q̄ cum sydera illum intercedentibus aliis caulis efficiunt. Videtur igitur factum ex ea hora pendere qua rem facere primum opifex eius aggreditur. Contra fatum quo pacto accipiet res priuū sit: aut quomodo esse dicetur a nobis cum primū incipit fieri ut aliquādo sit: Denique ex spē & quæ momento aduenit ultimo cōstituēte forma res illud est quo est. Quod igitur illi potius fatale momentum q̄ quo esse primum incipit quod est / & seorsum a causa a qua fiebat / sua constare potest natura & firmitate: nō igitur de hora qua fieri / sed qua esse incipiunt res fata rerum rationabiliter auspicabimur. Rursus si aliæ alio tempore partes abfoluentur: cur non quæque decretū suæ fortunæ de suo tempore adipiscetur: maxime cum experiētia

comprobetur / aliter uariis eiusdē rei partibus euenire. nam & in corpore eiusdē hominis alia interdū membra recte se habebunt: alia male: & aliqua pars eiusdem uerbis ruinis & incēdiis erit obnoxia: cum nihil eiusmodi reliquis partibus accidat: cur nō igitur rationabilius unū quodq̄ moueri & gubernari a propria cōstellatione: q̄ de p̄terito quodā principio & fortassis abolito trahere res sequētes fati conditionē. Et hec quidē in uniuersum de rebus omnibus dicta sint: nūc particulariter eadem i hoīe examinemus: de cuius fatali primordio (si aliquod est huiusmodi) multa & inextricabilis necessario ambiguitas nascitur. Quid enī potius statuemus cum tā multa eius principia / eaque oīa digna principatu cōspiciantur: an q̄ inter oīa primū tēpore est punctū illud fatale tēporis arbitramur quo uir foeminæ primū cōgreditur: an nō illud quidem: sed cū semen de mare accrescit in utero: an potius hęc quidē quasi fludia / & necessario antecedentia: Primū uero humanæ formationis initū statuemus cū adoritur uis ipsa seminalis purissimā partē excrementi mulieris eāque cōstituit: hoc est / cogit in foetū: quēadmodū a coagulo lac unitur & condensatur: An neque hominis adhuc initū sed cū in cōceptu partes corporis oēs potestate insunt: an cū membranulis iā siue secūdis circūobducitur: an hoīem exordiri natura incipit quādo cor primū actu secernitur / cuius uirtute quod gignitur iam quasi filius a patre emācipatus a se ipso incipit gubernari / ut naturæ interpret Aristoteles docuit. Huic enī principio uis magna auctoritasq̄ debetur: cū & cor primū sit quod formatur: & i cæteris partibus distinguēdis cū motus oīum: tamē in cōmentū a cordedistribuitur: ut (si nobis est cū astrologis fabulandū) quēadmodū cordi insita uirtus: totū deinde reliquis coagentibus explicat hoīem: ita hausta prima i corde solaris uirtus totā deinde explicet fati potestatem: An potius hinc qdē cordis & uitæ fatū principale: sed membri cuiuslibet dispositio ex hora potissimum qua disponitur / priuati subit sui q̄ fati cōditionē. Cōsideratibus n. recteque oīa pensitantibus illud ualde apparet rationale: ut si gratia uerbi luminaria ut dicunt oculis p̄sunt / ex luminariū dispōne cū oculi disponuntur eorū potius habitus mixtioq̄ dependeat / q̄ uel ex ea quæ pridem cū semen impleuit utero: antecessit / uel post secutura est cū pridē oculis absolutis / extra utero: matris infans est proditurus / id quod de reliquis mēbris pari ratione dictum intelligatur. Quod si post habitis oibus his quæ diximus: aliud auctoritate efficaciq̄ p̄stantius initium inuestigetur: qd̄ nā rōnabilius proferemus q̄ quo aīa foetui participatur qui tūc esse incipit homo: & substantiæ integrā rōnem cōsecutus / tunc ex materia sua formaq̄ cōsistit: Et si fatū ex hora proficiscitur / qua res primitus est / nulla utique potius fatalis hora hoīs existimabitur. A qua si tamē opinione recedendū est illud magnā habebit probabilitatem / ut quæ corporis sunt ad seminale principium referantur / quæ aīa ad ipsam aīationē: quæ sunt externa atq̄ fortunæ ad id forte momentū / quo hūc campū in quo ludit fortuna claustra uteri egressus homo primū ingreditur. Deniq̄ ex hac tamē uaria atq̄ nodosa de humano principio ambiguitate extricabūt ipi se forte qui sunt diuini: philosophia quæ tm̄ rōnibus nititur explicare se recte nullo modo potest: quæ si ē

Quæ hora fatalis hoīs dici mereatur. Varia principia hoīs.

Aristotē. naturæ interpret.

Non unus modus principii ex pluribus mixtus.

tamen aliquid affirmatura nihil minus affirmabit q̄ q̄ astrologi decreuerūt uti ex hora natiuitatis nascentis hominis fata dependeant: in quā opinionem nec ratione astrologi sunt adducti. Sed quoniam hoc principiū assequi magis posse uidebantur: ideo primas illi partes concesserunt. Quare & post genituram dare aliquid solent conceptioni: quoniam sperent de ea non nihil interdum etiā posse cognosci. Reliqua quæ sunt potissima certe principia / præsertim cū animatur foetus ex asse reiecerunt. quare. s. illis ex asse hoc est penitus sunt ignota: nec si inde p̄desse hominum fata concesserint: poterunt sibi diuinandi de fato aliquid arrogare. Verum ut reliq̄ p̄mittamus geniturā conceptui & foetus animationi qua ratione p̄ponat: quandoquidem si primas in fato cōstituendo partes initio illi demus: quod maxime tempore primū est / nō est prius principium principio seminali ex quo oīa alia p̄ficiuntur: si non tam primū tempore q̄ efficacia dignitateq; p̄ponitur / tēpus animādi foetus omnibus erit p̄ponendum: genitura & posterior omnibus & efficaciaz aut nihil aut parum habet quæ nec hominē inchoat / nec facit / nec absoluit: sed inchoatum & iam absolutum ipsa solum ostendit.

Caput III Ptolomeum plus cōceptui q̄ genituræ tribuisse / cui neq; aliquid tribuendum esse Ptolomei ratio conuincit.

Ptolomeum plus dedisse conceptui q̄ genituræ.

Vod si uerba ipsius Ptolomei grauius pensitentur uidebimus eum uirōnis adductum plus dare cōceptui q̄ genituræ: q̄q̄ ut faueat p̄fessionī de efficacia genituræ multa astruere sit conatus: uerba ipsius in tertio apotelesmatū sunt huiusmodi / cū principiū temporale hoīs aliqd̄ statuatur natura quidem illud erit principiū cū semen utero genitali admittitur: potētia autē & secundū accidens cū hora partus ifans egreditur: q̄ igitur horā admissi seminis casu uel obseruatione deprehenderit illā sequi potius eos decet in p̄prietatib; corporis aīaq; dignoscendis: efficientib; eo tpe stellarum cōfigurationib; cōsideratis. Cum. n. semel a principio semen exambietis aeris affectiōe certa qualitate disponitur: licet p̄cōsequenti confirmationis tpa uarietur: quoniam tamen p̄p̄riam cognatamque tm̄ materiā naturaliter sibi asciscit cū actū fuerit magis etiā primæ suæ qualitatis dispositioni assimilabitur. Hæc ibi Ptol. ad uerbū. ubi mihi uidetur q̄ exp̄ssissime & asseuerate nulla iteriecta dubitationis particula p̄nunciare primū & naturale & efficacissimum hoīs principiū / esse seminis admissiōe: atque huic potissime inhærendū cū agnoscitur in p̄noscēdis hoīum uicissitudinibus tā quæ ad corporis / q̄ quæ ad animā attinent. quod ubi etiā asseruit tūc quæ uidebātur obici posse de seminis permutatōe accurate anxieque dissoluit. Verum quoniam sciebat artē piclitari si aliūde pronunciari de hoīs fato p̄negaret / adiecit his quæ diximus in hunc modum. q̄ autē horam ignorant principii seminalis quæ plerūq; ignoratur illos necessariū esse sequi principium natiuitatis. Pensemus autē hæc & priusq; alia subiūgamus: in q̄b; solū utē dum ait hora genituræ cū hora cōceptus ignoratur: & de hora q̄dē cōceptus dixit: q̄ adherere illi cōuenit. ita. n. grace scribitur πρὸς ἡμέραν de hora natiuitatis nō cōuenire dixit: sed αὐτὰ γκαίον: hoc est necessarium esse / quali nescientib; horā hoīs

cōcepti: & tam uolentib; de eius fato diuinare ad natiuitatē necessario est cōfugiē / dū ut luce clarius appareat nō uolentē sed coactū necessitate in hāc sniam descendere Ptol. ut hora genituræ q̄ si secūda (ut dicitur) post naufragiū tabula utatur: & haetenus q̄dē p̄ rōne locutus mox ne deserat p̄fessionē conatur q̄tū pōt hoc quoq; de genitura p̄icipiū ualidū demonstrare: quare de eo ita subdit. & hoc etiā est maximū principiū atq; hoc solo aut priō deficiēs q̄ ex cōceptu ea etiā possūt p̄cognosci quæ ante partū eueniūt. Porro si quis hoc q̄dē p̄icipiū dicat: illud aut κατὰ φύσιν .i. post p̄icipiū erit q̄dem illud ab hoc tpe secūdū: sed fortasse erit p̄tate p̄fectius: fere. n. iure hæc humani seminis generatio non negabitur / illud aut hoīs / cū multa tūc accipiat infans / quæ prius nō habebat cū erat in utero: & ea natura hoīs p̄pria: quæ item q̄dē hora partus nō circūdat nihil uideatur cōferre ut q̄ nascitur talis aut talis sit / facit tam ut subcognatā circūdatīs cōfigurationē p̄deat in lucē: qm̄ natura postq̄ eum p̄fecit tm̄ ad exeundū ipetū dat / cū dispō est similis figuræ illi quæ a principio foetum formauit: quare rōnabile & hæc quoq; res; significationē habere dispositionem stellar; hora natiuitatis: nō quia sit effectrix illas; sed quia ex necessitate & secundū naturā similis est illi p̄tate quæ efficit. hæc Ptol. a nobis fideliter recitata in quib; illud primū est uidere oīno esse fallum q̄d ait iterps Auenrodā dubitāter loqui Ptol. in priorib; uerbis ubi de efficacia cōceptus edisserit / asseuerate in his p̄stremis ubi hora natiuitatis significādi uim habere demonstrat: cū cōtra potius ibi quidē oīa affirmet / nihil excipiens / nihil dubitās / hic nihil nō adiecta dubitationis particula loquatur / nūc fere / nunc fortassis iterponēs: & cū deniq; totā suā disputationem terminaturus nō aliā habet rōnem qua fati significatricem horā genituræ defendat: q̄ ut similitudine eā principio seminali esse suadeat. Tm̄ abest ut auctoritatem decernendi q̄lis sit futurus qui nascitur neget esse in cōceptu / ut nō plus sup̄ hac recōcedat genituræ / q̄ ut cōceptui similis & cōsentiens inueniatur. nā illa q̄dem op̄o apud astrologos inuulgata / credita etiā ab iterprete Ptolomei: ut significet solum hora cōceptus / quæ in utero matris foetus accidunt / de falsa intelligentia dictor; Ptol. natura / facile intelligitur / q̄ nō ea solum significari p̄ cōceptum dixit: sed etiā illa quæ genitura nō possit. Præstat inq; hoc Ptol. cōceptus genituræ q̄ per illū etiā ea quæ sunt ante partū possunt p̄uideri. Quod si illa tm̄ / nunq̄ erat et apponēdū nec p̄p̄e p̄stare primū principiū secūdo existimandū cū lōge sit maius spaciū totius uitæ q̄ rudis adhuc naturæ iformilq; foetus rudimēta gubernare. Quapp si Ptol. in illis dubitāter hæsitāterq; platis uerbis cōfidat ut sit principii secūdi uirtus / fortasse primo efficacior: & hoc fere seminis humani illud hoīs potius sit principiū: nō solum a ratione sed a seip̄o plane dissentit. A seip̄o qm̄ / ut dicebā / nō potuit in principio nascendi auctoritatem fati defendere / nisi excogitata cū principio seminali / natiuitatis affinitate / & cū postea de sexu aliūq; nascētis cōditionib; p̄uidendis p̄cepta tradidit: ea ex cōceptu magis q̄ ex natiuitate ait p̄cognosci. A rōne cū pp̄ multa quæ supra diximus: tum quare ualde extra rōnem est / ut cōceptum principiū seminis natiuitatem hoīs dicamus / quādoq; dem cū semen uter; impleuit / nō fieri ip̄m sed icipit

Verba Ptol.

Error Auenrodan

Taxatur opinio uulgata.

aboleri cū homini fabricādo natura manus admolitur: quare illud sicuti hoīs gene
rādi ita corrumpendi seminis est principium. q̄ si principium hoīs uoces natiuita/
tem: quare multa tunc primum habet quæ i utero nō habebat: at nō illa p̄nēt ad
substantiā quæ iā facta & absoluta est: sed ad gestiones op̄eꝝ t̄mmodo nōnullorum
quæ nec hoīs p̄pria / a quibꝫ si fatum hoīs auspicemur / multo post ortum tpe / fatū
oriatur: ut cum. s. fari nō iā infans incipiet: cum cogitare: deliberare: rōcinari: nam
statim quidem natus nihil habet hoīs p̄prium p̄ter eiulatum: nō igitur his tamen
si fallis & triuolis. astrologoꝝ prudentissimus Pto. insisteret: q̄ ea ne oīno deser/
tor p̄fessionis p̄uicatorq̄ putaretur p̄tulerit dubitāter. Neq̄ uero hæc solum q̄bꝫ
cōceptui genitura p̄ponitur: sed quæ aliquā uim i fatō decernendo astruūt genitu/
ræ: minus habere possunt firmitatis. sūma enim totius uirtutis ad cōsensum refer/
tur qui sit iter natiuitatem atq̄ cōceptum: at qui nā iste cōsensus? quæ similitudo?
Respondet Haly solem hora genituræ i signo semper inueniri: qd̄ aut septimū aut
nonum aut decimum sit ab eo in quo fuit hora cōceptus. Heccine igitur illa simili/
tudo? O ridiculam uanitatē quasi aliquod t̄ps alicui t̄pi hac rōne nō cōsentiat: q̄re
s. sol quocunq̄ tpe a signo i quo alias fuit aliquo semp̄ signoꝝ nūerō necessario di/
stat. An p̄babilius quod assertur de luna? cuius locus cum nascimur horoscopus
sit cōceptionis: & qui tunc luna locus horoscopus sit / deinde natiuitatis: at qui hoc
falsum cōiectumq̄ ab astrologis postea demōstrabitur. & Haly Auenrodan in tra/
ctatu p̄sēntis quæstioīs exponens Pto. ut uer̄ interdū ita falsum iterdum ait a
se deprehensum. Ver̄ age sit uer̄ nulla potius uia fictus ille cōsensus utriusq̄ ho/
ræ euentiusq̄ coarguetur: quoniā si ex regula illa astrologoꝝ cōceptus horam i/
uestigaueris & thema ad id t̄ps tibi cōstitueris iuenies cali stellæq̄ dispōnem ab
ea semper esse diuersam: aliasq̄ res: oīno significatricem: quæ hora natiuitatis sup̄
putantibus apparebit. sed qd̄ plura i nugis cōsūtandis uerba p̄digimus Haly insi/
gnis astrologus in lib. quem scripsit de electionibꝫ apte cōsiterit efficacitā fati decer/
nendi esse i hora cōceptus. Sed qm̄ hæc ignoretur. idcirco ad horā natiuitatis astro/
logos cōsugisse. Et ip̄i cum urgētur de horu geminoꝝ quos dispar sit fortuna ser/
lent dicere interdum diuersitatē cōceptuum illoꝝ fortunā uariare: nūc tamen si ho/
ra cōceptus ea solum disponit quæ accidunt intra uterum illud potius sequitur ut
possit eorum quorum conceptus dispar compar quidem esse fortuna sed natiuitatē
nullo modo esse possit.

Caput IIII Vniuersalia fata q̄bꝫ uis astrologi uestigent & q̄ p̄p̄ rōnabibus.

iximus de initio fati particularis q̄ sit incertum: & q̄ fallā rōne ab astrolo/
gis cōstitutum: restat dicere de uniuersali: unde. s. fata urbium / gentium / re/
gnoꝝ & i uniuersum mūdi p̄nunciētur. q̄ hoc quoq̄ (si aliquod esse conce/
datur) in ambiguo tam̄ & incerto sit: & a nostris astrologis p̄p̄rā definitum.

Triplex astrologoꝝ uia uniuersalia p̄rā / sagiendi. lent autē ad uniuersales p̄dicēdas mutatioēs triplici fere uia p̄cedere: aut ex magnis
sypes / sup̄ior / uel luminarium eclypcis cōiunctionibꝫ: aut ex cali dispōne cū p̄/
mas arietis minutias sol ingreditur: quod quasi principium āni statuerunt: aut ex

Confutatio
Haly.

Haly effica/
ciā fati dicit
eē in hora cō/
ceptus:

principiis urbium / regnoꝝ / gentiumq̄ peculiaribus: hoc est ex hora qua urbs adificata:
uel regnū institutū: uel lex genti data q̄ uiuit / quaq̄ gubernatur: quæ oīa q̄ sint sri
uola magna ex parte supra est ostensum: nō solū ubi tota depulsa est sydez efficiē/
tia: sed etiā cum totā p̄dicendi ex magnis cōiunctionibꝫ rōnem i firmamus: & siue
ab illis / siue a defectibꝫ luminariū / logo postq̄ acciderūt tpe expectare aliqd̄ uanū
declarauimus: tū impietate infantiq̄ deteximus astrologoꝝ: & legem cali lato / & fa/
to suæ legis gētes subiicientium: necnō q̄ sit uanū / uel urbis adificatæ uel accepti re/
gni: quasi rei naturalis diē natalē decernere. Nūc & si oīum res: fatū aliqd̄ esse cō/
cedamus sumus ostensuri de fatali principio hæc res: nihil certū aut posse definiri /
aut hæctenus esse ab astrologis definitū. Primū quidē i auspicādo urbis lato a iactu
lapidis qua rōne mouētur: quādoq̄dē iā ciuitatis potius q̄ urbis fata p̄scrutatur: il
lud momentū potius obseruādū quo urbs adificata cepta est habitari / & suis legi/
bꝫ regi & cōtineri. De regis itē fortuna magna iter eos discordia cū alii putēt ex ho/
ra illā pendere qua rex instituitur siue decernitur. Alii cathedrā potius siue corona/
tionē putant inspicendā. sed hæc quasi minutiora p̄termittamus: cū etiā Haly fa/
ta gentium urbium & regnoꝝ: nō tam ab his ip̄is quæ dicebamus / q̄ a p̄cipiis magna
rum uniuersaliumq̄ constellationum credat dependere: de quibꝫ cum illis collato
pede mox disputabimus.

Caput V Astrologū nō posse p̄dicere quā orbis regiōe fatū aliqd̄ euentus:
sit: qm̄ incertū apud ip̄os quæ cui signo uel planetæ regio iubeat.

I magnæ quas uocat cōiunctioēs: si defectus solis & lunæ quātas astrologi
fabulatur cient mutatioēs illud nō cōtendo: uere tamē de illis ab astrologis
nihil posse p̄dici: neq̄ tum illis cōiecturis quæ obici possūt horoscopū ma/
gnæ cōiunctioīs icertū / an sit p̄p̄ius aut ip̄ius āni quo uertente illa cōtigerit: arbi/
trariq̄ illos i defectu luminariū principium mediūq̄ obseruare. t̄p̄ibꝫ reliq̄s inob/
seruatis: tū etiā solius p̄cipiū hita rōne: cōdonētur illis hæc oīa: nec super his litem
ullā faciamus alibi p̄mere eos possumus efficacius. unde oīmōda huiusmodi predi/
ctionū icertitudo demōstretur. sunt. n. eaq̄ quatuor capita: primū ut p̄dicatur qd̄
sit futurus: secūdū quo i genere res: tertiū quonā tpe: quartū apud quas gentes & i
q̄bꝫ locis ac regionibꝫ. Quod si nulla fere res: mutatio ē. nullus casus uel p̄sperus
uel aduersus q̄ nō aliqua mūdi parte apud aliquos populos accidat quocunq̄ tpe
ueniat / erit oīs huiusmodi uana futi / q̄ p̄dictio / nisi postremū hoc habeāt explora/
tū / quonā. s. loco quaq̄ p̄te terræ: admirabiles illæ mutationes euenturæ sint. De
hoc autē ita definiūt ut in regionibꝫ illis expectetur quæ sint signo subiectæ: apud
qd̄ talis uel cōiunctio sydez uel luminariū defectus cōtigerit: nec solū quæ signo
penitus eodē: sed uel eodē uel signo saltē eiisdē triplicitatis: Hæc est oīum astrolo/
goꝝ sup̄ hac re indubitata snia. Vnde illud colligitur / nihil posse de fato alicuius re/
gionis uere p̄diuinari / nisi prius cōsiterit / cui nā ligno / cui plantæ regio illa subiecta
tur. sicut nec de hoīs pōt fatō p̄nunciari si t̄ps genituræ fuerit ignotum. Quod si de
subsignis planetisq̄ diuersis terræ: distributioe oīa apud astrologos sint incerta pa

Infania astro
logorum &
impietas.

Urbis fata nō
rōnabiliter a
iactu primi
lapidis auspi
cari.

Magna dif/
cordia inter
astrologos de
regis fortuna

Rōnes p̄rā
termisæ.

Quatuor ca/
pita huiusce/
modi p̄dictio
num.

Quo pacto
secūdū astro/
logos cogno/
sci possit in q̄
mūdi p̄te esse
ctus aliq̄s sit
expectandus

Discordia a' astrologorū de domiatu planetarum ac signorum super mundi regiones.

Opio Albu.

Alia opinio ipsius Albu.

Henricus postrema Albumasarum apud Alchabitium, Abraam, Zael, Saphar Messala

ter euidētissime p̄dictōes eorū de huiusmodi rebus necessario fore q̄ incertissimas. Illud uero q̄ Ptol. & Albumasarum libros legerit accurate facile intelliget: cū nullū sit dogma in quo sibi minus astrologia cōsentiat. Ptol. in lib. apotelesmatū igneā triplicitatem p̄esse dicit septētrioni: terreā meridiei: aereā orienti: aqueā occidenti: Quod seculus ē Iulius firmicus opionū uetere; emulator. Idem uero Ptol. secūdo lib. eiusdē op̄is uel aliter explicare uel imutare nō nihil eā uidetur partitionē igneā triangulartatē: nō tā septētrioni q̄ his terris p̄ficiens: quā sicut iter septētrionē & occidentē: terreā his quā iter orientē & meridiē: his uero quā iter ortū & septētrionē aereā aqueā iter occasum collocat & meridiē. A quibus oib; ea t̄m distāt quā Albumasar scribit q̄ tū distat oriens ab occidentē. is. n. sexto lib. magni introductorii igneā triplicitatē nō septētrioni ut Ptol. sed orienti uoluit dominari: ipsi qdē septētrioni: cui. s. igneā p̄ficit Ptol. ipse aqueā dominari cōtēdit: & quā oriētī Ptol. aereā ipse cōtra p̄ficiat occidenti: Idē tenet Paulus alexādrinus in institutiōib; artis apotelesmaticæ. Sed ipse idē Albu. q̄ si sui oblitus lib. primo de magnis cōiūctionib; tam diuersa ab his scribit quā scripserat in introductorio q̄ illa erāt diuersa a dogmate Ptol. Nā ibidem nō igneā ut graci cū Ptol. atq; Materno: nō aqueā ut ipse alibi arabesq; permulti: sed aereā p̄ficit triplicitatē: & quā ibi septētrioni aqueā dederat tū oppositā acribit regiōi: hoc est meridianā: occidenti aut nec aqueā ut Ptol.: nec ut ipse alias aeream sed terreā ait dominari: quibus sententiis quā pōt esse pugnātius: quā se arbitriū q̄ nā faciet: cū nec ratio hic possit nec experientia mōstrare ueritatē. Henricus macdennis postremā hanc Albumasarum opionem ait esse uerissimā & expimētis q̄ plurimis cōprobatā. Cōtra Alchabitium & Zael israelita: & Abraam auenazra: & Saphar in sagogicis & Messala illā p̄bat quā scripsit in introductorio. Haly auenrodā utraq; reiecta Ptol. sniam oib; anteponit. Mitto q̄ ipsi sup his ueteres iter se dissentirent: ægyptii ab Hypparco / ab Hypparco Ptol. id aliq; exēplis declarabo. Arieti enī ægyptii antiquā babilonē / & arabii ægypto cōterminā. Ptol. Britāniā: Gallitiā: Germaniā: Hastarniā & Palestinā subiecit. Hypparcus & antiquissimi astrologorū exactiore qdē rōne: alius. n. signi partib; alias regiones subiecerūt: atq; ita sinistrotro qdē arietis hūero Babiloniā: dextro thraciā τωσττηθι armeniā: τοισπλευραισ arabii ægypto cōsinē τωδραχικαινοτω Persida & Capadociā & Mesopotamiā: & Syriā & rubrū mar: atq; ita in ceteris signis ē discordia: ægyptii Hypparcus: Ptolomeusq; discordāt nō minus q̄ a Ptol. etiā Albumas. & a seip̄o. unde luce clarius cōstat nihil posse ab astrologis certi p̄nunciari: ubi nā gentiū atq; terrarum casus aliquis sit uenturus cū de ipsa sub signis gentiū terrarūq; diuisiōe nihil habeant certum uel exploratum.

Caput VI Nō posse initiū unū cōstitui de quo totius anni p̄deat fata: tū uaria a uariis anni statui p̄cipia & iuxta hebreos annū potius autūno q̄ uere icohare. Eliquū ut de initio anni dicamus qd' nō posse unū cōstitui ex quo totius anni status p̄dicatur tam exp̄sse firmat Ptol. ut nullius potius q̄ ipsius uerbis hoc sim cōprobaturus. Is igitur lib. apotelesmatum secūdo ita scribit. In circulo

nullus cogitare p̄cipiū simpliciter poterit. in zodiaco at ea utiq; quæ p̄cipia iure cōstituet: quæ æquinoctiis atq; solstitiis determinatur: quæ sūt quatuor duo. i. æquinoctia / lia & duo solstitialia: uerū hic locus h̄sitationi an al. qd horū quatuor sit p̄ponēdū. Nā si ipsam qdē simpliciter circularē naturā spectes: nullū eorū singularis p̄cipii priuilegiū obtinebit. Utitur autē q̄ de his scripserūt: aliqd supponētes. diuersimode uno quoq; illoꝝ quatuor q̄ si p̄cipio moti ab aliq; eorū p̄pria rōne naturaliq; cōsensu: habet. n. unaquaq; illarū p̄tiū aliqd peculiare & excellēs. unde sibi p̄cipii & noui anni auctoritatē uideat uēdicare: ut uernū æquinoctiū qd' tūc primū dies nocte incipit longior fieri: & quare t̄ps id anni abūdat hūiditate: quæ q̄litas & natura (ut supius diximus in oī p̄cipio generadaꝝ rerū pluriā ē: Estiuā solstiti p̄rogatiua h̄c ē: q̄ tūc maxie dies in suo q̄ si fastigio cōsumatōeꝝ p̄ducit: tū uero apud ægyptios & inudat nilus & canicula exoritur. In autūnali æquinoctio fructus oēs colliguntur & terræ semina iaciuntur: in brumali solstitio post decrementū incipit dies tūc primum augeri: Quod at mihi cōueniētius & naturæ cōsonū magis uidetur: hoc ē ut in obseruatiōe rerū anni quatuor illis p̄cipiis utamur obseruātes quæ ante illa p̄xime sūt solis & lunæ uel coitus uel oppōnes: & p̄serti eclipticas: ita ut ex p̄cipio qd' sumitur ab ariete uel q̄le futurū sit p̄uideamus. ab eo uero qd' a cancro æstatē: a libra autūnū: hyemē a capricorno. h̄c ibi Ptol. ad uerbū. E quibus apparet & creditū ab eo & cōprobātū nullū uerū initiū posse cōstitui. Ex quo totius anni fatū p̄uideatur / ut nō possim satis mirari & Auērodan eius iterptē: & iuniores astrologos identidē p̄dicātes plus tribuere Ptolomeū in anno exordiendo ueris æquinoctio q̄ uel autūni p̄cipio uel solstitiū. nā quēadmodū uernū æquinoctiū qd' nō habere dicit unde p̄cipii priuilegiū mereatur facit idē nihil secus in reliq; & postq̄ oib; initialē eē auctoritatē ostendit: tū nō aliud quidē alio plus habere momētū: sed æque oīa obseruanda eē decernit: hoc & magis cōueniens & naturalib; cōsonū asseuerās q̄ ut unū ex illis reliq; sup habitis obseruetur. Quādoq; unū qd' q̄ suā habet rōnem cur p̄cipiū aliqd anni iure existimetur. Quo factū est ut diuersa etiā gētes aliā ab alio ex his initiis annum exordirentur. ægyptii ab æquinoctiali solstitio: Romani ab hyemali: alii ab autūnali: hoc est ab ingressu solis in libram eā etiā horam obseruātes qua uigēsimā scorp̄ii partē peragrabat / plurimū in ea efficaciz momētūq; putātes ad statū & mutationes aeris p̄dicandas: quod Saphar & Aoniar sunt secuti: nōnulli item ex sententia ægyptiorū uolunt illa quatuor p̄cipia cōsideranda: sed nō ita ut oīa in oib; obseruētur. unde cum sol quidē ariete ingreditur ipsius solis statū cōsiderāt: cū uero conc̄ iouis: cū librā saturni: cū capricornū martis q̄ h̄c oīa sydera in eis signis regnare existimētur. Albu. aliud sibi somniū ē cōmentus: ut si quū arietis primas minutias sol inuadit horoscopus inuenitur signū fixum ex eius horæ celesti dispōne de toto anno quidē recte p̄nuncietur si cōe sit signū duo p̄cipia anni statuātur / si mobile quatuor quæ p̄fus uana & arbitraria sicuti nec rōne / ita nec uetere uel auctoritate uel experimētis fulciuntur. Quod si quis forte ex mundi creatione opinionē astrologorū uelit cōfirmare: ut p̄p̄ea ex ingressu solis in arietē futura fortuna cogno-

Error Auenrodan & recentiorum.

Varia apud uarios anni iudicia.

Albumasarum cōmentum.

Annū rōnabi
lius secūdam
hæbreos inco
hare autūno
q̄ uere.

Lerfienſis
Beda.
Iosephus.
Hieronymus

ſcatur: qm̄ p̄ id tps̄ mūdum deus creauerit: ut nō ſint aliud ānoꝝ cōuerſiones q̄ re/
uolutōes mūdane genituræ: is uero ſacillime ſtatīq; reuicetur: quādoquidē ſi mū
di ſequamur geniturā tā erit incertū q; ſit āni p̄cipiū ſtatuedū/q̄ etiā ē incertum
quonā tpe āni mūdus fuerit iſtitutus. Neq; n. apud hæbreos/a qb̄ mūdi creatio/
nem accepimus q̄q; ſup hac re certū & definitū eſt: ſed alii uere: alii autūno exortū
cōtendunt: & ſi altera opinio ē p̄ſerēda / eo potius declināt ut in autūno cōditū cre
dant. Nā qd̄ ſcriptū eſt eodē menſium i quo phaſe celebrabatur primū menſem in
āni menſib; futuꝝ / id rōne ſolēnitatum celebrādaꝝ dictū uolūt: quare ſi illa maxi
ma prima & p̄cipue eſſet ſolemnitas/a qua eoꝝ exitū de egypto/ qd̄ primū dei in
populū beneficiū / cætera ſint ſecuta . in reliq; autē reb; oib; a ſeptēbri initiū facie/
bāt: qd̄ multis tū ſacraꝝ litteraꝝ locutionib; tum antiq; cōſuetudinib; iudeoꝝ ui
detur cōprobari. Scriptū . n. in exodo ē / ſcenophegia / hoc ē i feſta tabernuloꝝ ce
lebrari in exitu āni: ea uero medio ſeptēbri celebrabatur. Et i libro neemīa ſcribitur
& factū eſt in menſe caſſeu is eſt apud chaldeos q; apud nos decēber āno . xx. tum
ſ. factum eſt i menſe niſan / hoc ē aprilis anno . xx. q; ſi menſis niſan . i. aprilis caput
āni eſſet nō uigelimo āno: ſed primo ac uigelimo erat ſcribendū. Præterea cū lege
caueretur ne ſeptimo āno q; ſ. erat ſabatū ānoꝝ / aut meterēt agros / aut ſeminarent
ſi caput āni erat aprilis / ſequeretur / ut qd̄ p̄ octobrē ſexti āni ſeminauerāt / id aſta
te ſequēti metere nō liceret: quare hæc . ſ. aſtas ad ſeptimū ānū ptinebat ſi eius exor
dia a uere ſumebatur: qd̄ ſi erat / credita ſexto āno terræ ſemina deperibāt: qd̄ inco
modū nō ſequeretur a ſeptēbri ānū iſtituentes. Mitto quæ Lerfienſis in computo
ſcripſit & Beda in lib. tēpoꝝ: & Iosephus i primo antiqtatum: & Hieronimus i epi
ſtola de ſolēnitatib; q; Ezechielē etiā exponēs octobrem dicit primū eſſe menſem
Ianuariū uero quartū: e quib; oib; liquet ſiue ex mūdi creatōe aliqd̄ cōiectemus:
ſiue aſtologoꝝ ueteꝝ rōnem auſtoritatēq; ſequamur oīno aſtologos aberrare / q;
ex ingreſſu ſolis in arietem de totius anni fato pronunciarī poſſe contendunt.

Caput VII De directionib; aliſq; modis / quib; tpa futuroꝝ definiūt q̄ par;
cōſtent / q̄ue in his aſtologi inter ſe diſcrepent.

Icut errant in ſatis āni auſpicādis (ſi qua fati cōcedatur auſpicatio) ita i tpe
definiēdo quo illud ſit euetuꝝ qd̄ initialis hora p̄miſit. ut ſ. n. hac quoq;
in re friuolis / falſis / uanis ſuppōnib; & methodo naturali / nihil cōueniētib;
iter quas illa prima & potiffima eſt de planetaꝝ p̄tiūq; zodiaci directiōib;. Sic . n.
libet eas uocare) quo magis ab his qb̄ cū diſputamur itelligamur. Illæ igitur q̄ fal
ſis nitātur ridiculiſq; fundamētis breuiter ap̄temus declarata prius ex p̄polito aſtro
logoꝝ opione. Eſto igitur genituræ alicuius horoſcopus leōis . p. q̄ndecima. Satur.
i uirginis . p. ſexta collocetur / patet ſaturnū horoſcopo / nec aſpectu nec alia re copu
lari: quare nō debet illi nocere: uerūtā m̄ opinātur puentuꝝ aliquādo ex directiōe
horoſcopū ad ſaturnū: & quo āno illuc pueniet ex ſaturno morbi piculū nato imi
nere: puenire at̄ aiūt hac rōne: qm̄ ſingulis ānis ſingulæ nobis ſignoꝝ ptes attribuū
tur p̄ anaphoratum tamen proportione: ſed hoc nihil ad rem de qua nunc agitur.

Dicunt ergo primo āno uitæ ip̄m deberi gradum i quo eſt horoſcopus: quare ſi in
eo gradu planeta bonus aut corpore aut radiis fuerit / eo ano ſua bona largiri: cōtra
ſi malus mala: ſecūdo āno ſecundū a primo gradu reſpōdere: tertio tertū: & ſic de
inceps. Quare ſi ſaturnus exēpli gratia / primā & uigelimā ptem ab horoſcopo eccu
pauerit cū primo & uigelimo atatis āno ps̄ illa reſpōdeat fore ut annus ille ſaturni
radiis infeſtetur: Cū uolunt igitur quonā āno bonū malumue aliqd̄ euetuꝝ ſit na
to p̄uidere / dimetiūtur gradus iter loca principalia genituræ / & corpus aut radios
boni maliue ſyderis it̄ceptos: & p̄ numero igitur de ānoꝝ numero p̄ſcribūt: poſt
quē euentus ille debeat expectari: hæc eſt eoꝝ poſitio i directionib;: ex qb̄ & uitæ
ſpaciū Pto. & caſus oēs uiceſq; fortunaꝝ aſtologoꝝ turba p̄nunciat: quib; qd̄ pōt
leuius / qd̄ magis irrōnabiliter cogitari: nā illa primū ad ānos graduū diſtributio:
pōt ne magis ex libidine ſingi: nullo fundo ſciæ rōniſue cōcepta maxime cū it̄dū
ānos it̄dū dies (ut . ſ. eis ſubuenit) a gradib; iſtis dicāt iſdicari. Et haberet hoc for
ſan aliquā p̄babilitatē / ſi partitio ip̄a graduū eſſet a natura: illa uero ex arbitrio to
ta pendet mathematicoꝝ ſigna i triginta potius q̄ i uiginti ptes nō ob aliud diuidē
tium q̄ q; numerus ille diuſionib; arithmetiſis ē accomodatior: ut teſtimonio ip̄o
aſtologoꝝ p̄xiō libro nobis demōſtrabitur. ſed quō mihi nocere poterit Saturnus
in ſexta uirginis pte (ſicut erat acceptum) cū naſcebar inuentus / etiam ſi illis demus
primo & uigelimo atatis āno eius influxū ad me ptinere: nā quādo ad me ptinebit
ſaturnus: illic nō erit: & quādo ibi erit Saturnus / pars illa ad me nō ptinebit: q; ſi
forte quēadmodū a peſtilentia infeſtæ ueſtes uenenum ad aliquod tps̄ nō amittūt
ita partib; cæli etiā euenire dicāt: ut receptā a malo ſydere cōtagiōem diu retineāt:
p̄pterea q; gradus ille iā tum cum naſcebar iſeſtus a ſaturno / poſt multos etiā ānos
uim noxiā illā i me reſundat: p̄belle pōnem ſubtiliterq; defendent: & ſiquidem cū
philophis eſſet ſermo iuberem meminiffe luminis affectionē ſubiectō nō harere
ſed abire cum corpore a quo diſfundatur. Cæleſtium autem oīum impreſſionū
ut in methæoris ait auicēna / & uehiculū lumen eſt: & ſomentum. Sed ipſi mihi
reſpondeant cum ad eundem gradum tot ānis intermediis aliorum accuſus ſit pla
netaꝝ / an ſupuentu luminum ſalutarium inolitum illud uirus / putent aboleri poſ
ſe uel iminui. Præterea ſi p̄durant in cæli regionib; a planeta acceptæ ſuſceptæq;
qualitates / nec ad exiguū ſpaciū tps̄ cōſeruātur: nō erit i factis diuſicādis t̄mō
obſeruādum / quis quo cæli loco uel āno reuolunte. uel hora genituræ / planeta in
ueniatur: ſed qui eadem loca p̄cedentibus etiā ānis pagrarint. Poſtremo cōmentū
illud dirigendi aliud nō eſt / q̄ ſubiicere res nō ſolum cōſtellationibus his quæ ſunt
ſed quæ eſſe etiā poſſent. nam quid aliud eſt dicere lunam quæ me naſcente exago
nis radius a ſole ſeriebatur: infortunium tamen aliquādo inibi pariturā ex quadra
to ſolis aſpectu: ſub quo illa qdem nō fuit cū naſcebar: ſed fuiſſet ſi plurib; cæli par
tibus interieſtis procul a ſole magis conſtituiſſet quas partes per quas . ſ. aquadrata
radiatione diſſabat cum peregerit poſt tot annos ab ea illa ibi calamitas inſige
tur. At conſtellationi iſta ſub hortu meo non fuit / & ſi poſtea aliquando ē futura:

Reſponſio.

Conſutatio.
Prima rō.
Auicēna in
i methæoris.
Secunda

Tertia.

Quarta

Alii modi q̄
bus astrologi
tpa euentoy
p̄uideri posse
putant.

nihil tamē ad me cui si fatū aliquod ē p̄terita illud celi dispositio dedit. Patet igitur q̄ absurda / q̄ falsa / q̄ inconsona sit positio dirigendi: qua qui quotidie utūtur astrologi: quod nā habent fundamentum unde q̄ sit deducta: nundum sorte ut opinor i considerationem examentq; reuocarunt: utuntur autē prater directiones in euento / rum temporib; prauidentis dominatu planetarum: quos ordine quodā imperiū uitæ suscipere confluxerunt: hinc centra chaldeorum: fridariæ perlas: indoy nouenæ tecates Ptolomei: aphoriaq; occurforq; hinc: decēnia ægyptioy: cronocratores arabū: & quæ alia hoc genus alii alia p̄ libidine somniarunt quæ omnia peccant hoc i cōcinnum quod de sideribus ita definiunt: ut hic quidē tot ānos planeta nos regat: quo tempore cōsumato / succedenti planetæ uel pro sphaeray uel p̄ climatis ordine quasi p̄ manus gubernacula tradit: qui rursus p̄ cōcessum sibi tempus administra ta iurisdictione / cedat syderi pximo ius & potestate: quod quidē ab omni est naturali ratione penitus alienum. Nam qd̄ hoc potius q̄ aliud ex eis hoc tempore inferioribus dominetur / non alia potest causa rationabiliter assignari / q̄ aut materia dispositio huius potius q̄ alterius impressiōib; opportuna: aut syderis ipsius ad nos efficacior habitudo: ut super terrā feratur aliis sub terra collocatis / aut uergens ad aquilonē regionib; nostris fiat pximior / aut rectiores radios i terram iaculetur: & q̄uis cum astrologis sentiremus de bona malaq; rey cōditiōe p̄ locoy / signoy / radiationū diuersitate eius planetæ q̄ plus ceteris i celo p̄ id tps auctoritatis & ptatis obtineat: hoc est solū qd̄ dici ex naturali methodo pot. At reliq; ficta & fabulæ sunt ut iouē dicamus nūc p̄esse terrenis: quare ānis p̄cedentib; p̄fuit Saturnus: quē ex sphaeray ordine iuppiter sequitur: & tauy hoc āno dominari: qm̄ p̄cedenti aries dominabatur quali terrenoy: & magistratuū uices i syderib; iuenirētur. Quod si ita dicat experientia cōprobatū posset esse aliqua fides si de ista iter se distributione tē / poy cōuenirēt. Sed cū alius lunæ alius marti alius ioui eodē annos attribuat non ne oib; pariter expimenti fides abrogāda: quā p̄ sua q̄sq; opione i tāta opionū uarietate p̄cedat: Aegyptii quos seq̄tur Firmicus uitæ administrationē cuiuslibet sydey dāt æqua partitiōe ānos. x. & mēses. ix. hoc ordine: ut i diurna genitura primū decēnium sol accipiat i nocturna luna: post qd̄ decēniū / q̄ in genitura p̄ signoy cursum in secūdo loco fuerit iuentus / tertius q̄ post secūdū fuerit / & simili mō ceteri. Sed quicq; decēnium sortitus fuerit / licet sit totius tps dominus / oib; tam stellis totā decēniū substātiā diuidat a se / incipiēs / & post se illis tradēs q̄ sunt p̄ ordinem positi. Primo autē illi quicq; in themate secūdus fuerit iuentus. Est autē sūma annoy quos planetæ septē moderātur ex eoy: snia q̄nq; & septuaginta ternis mensib; adiectis, q̄b; cōstitutis ad primū rursus planetā reditus sit: plæ eundē qdē ānoy nūey colligūt & a sole similiter siqs natus iterdiu fuerit: a luna si noctu exordiat: faciēs etia ipi unū qdem tempoy dominiū p̄cipalē: sed alios tam i dominatu uicaria successiōe participes: quā distributionē uocāt fridariā: unde illa uulgata iter iunio / res aliquē eē fridariæ iouis p̄cipē: multū uero discordāt ab ægyptiis: nā i successu planetay nō loca thēatis genituræ sed sphaeray ordinē obseruāt solē mediū faciētes

Opio ægyptioy & Martini.

Præterea nō cuiq; planetæ æquale tēpus assignāt: sed soli quidem ānos decē / ueneri octo / mercurio tredecī / lunæ nouem / saturno undecim / ioui duodecī / marti septem / capiti tres / caudæ duos: quod quā habere possit rōnē ip̄e quoq; Auenazra in libro rey astrologiay fatetur le nescire. Cōtra uero i alciscendo p̄cipe dominatus æquā cuiuslibet planetay portōem dant perlas ita ut princeps planeta septimā sui tē / poris partē solus gubernet: secundā cum planeta a se secundo: tertiā cū tertio. ægyptii uero inæqualem hanc faciunt distributionem decernētes soli qdē mēses nouē & decem: saturno triginta: ioui duodecim: marti quindecī: ueneri octo: mercurio uiginti: lunæ uiginti q̄nq;: quā rursus subdiuidunt: ut saturno ex triginta suis mēlib; dies sex reliquis planetis impartiat / atq; idem de suis ceteri mensib; faciāt: ut docet Ephestion & Maternus ignorauit. Sed illud fuit dissidium perlas & ægyptiis / q̄ illi caput & caudā ānumerant cronocratoris / ægyptii nō faciunt. Ex quib; omnib; patet post primum decēniū / raro eundem fore ānorū gubernatorē apud perlas: & apud ægyptios. Ab utriq; uero dissentit Ptolomeus atatum dominos faciēs: ut quater nos primos ānos luna gubernet: Mercurius decem sequentes. Tamen ordine quidem cōsequenti: Venus quidem octo: Sol nouem: Mars quindecim: Iuppiter duodecim: Reliquum uitæ Saturnus: qui tamen cum exactā peculiarē q; unicuiq; genituræ temporum distributionē inquit. Cronocratoris illis quidem principalibus addit ānos / mēstruos & diurnos. Sed in illis Ptolomeo totius fati cardo uersatur: ubi taxat eos qui unū faciunt uitæ cronocratorē / ægyptios innuens / & Dorotheum atque illi sententiæ Ptolomei si quis accedat / diuersissima semper in distribuendis tēporibus ab ægyptiis perlasque definiēt: quo magis libeat irridere nostrā atatis astrologos qui non intelligentes eodem: tecates Ptolomei & cronocratores: quo perlarū fridariæ: ægyptiorumq; decēnia pertinent / uti simul his omnibus uoluerunt: quā si nō diuersæ atq; contrariæ sint super eadem re. Sed de rebus diuersis / opiniones inter se minime congruentes: indorum astrologia nec fridarias nec decēnia. nec tecates nec cronocratores nouit: sed unam non in septem ut illi: sed in nouem membra partitur: de quibus hic ordine pro locorum thematis dispositione p̄nunciat ut primam ānorum partem regant constellationes ad duodecimā domum pertinentes. secundam quæ ad horoscopum: tertiā quæ ad secundā domum: quartā uero quæ ad nonā: quintā quæ ad decimam: sextā quæ ad undecimā: septimā quæ ad sextā octauā quæ ad septimam: nonā quæ ad octauā. Nec solum ab aliis in ista temporum dispensatione: sed in ipa domorum partitione discordant ad signiferi gradus (quos æquales uocant) illas diuidentes. Arabes Andrugazarem imitantes per trigonocratores quasi dixeris triangulatores: hoc est dominos triplicitatum: tres uitæ iudicant partes: ut de rebus ab unoquoque locorum duodecim significatis: quis sit primæ atque futuris status / ex primo triplicitatis domino iudicent: quis mediæ ex secūdo: q; postremæ de tertio: q; si trigoni unitis duo tantum domini sunt ut primo libro dicebamus: aut unius sorte genitura: unus dispositor: quamq; alius in diurna / alius in nocturna erit magna pars uitæ sine gubernatore. Sed nec ulli sunt

Opio Ptolomei.

Error insignis astrologorū nostra atatis

Arabū opio.

Opinio chaldeorum.

isti trigonocrotatores: & si ter mille esse cōcedatur ea in uita regenda uicaria sibi successio penitus est deridicula. Sed ab his oibus chaldeorum inuentū plā^m diuersa q nec tecatibz: nec decēniis: nec fridariis: nec nouenis indoz: nec trigonocrotatoris: sed genitutz cardinibz utūtur. Primā uitā partem ex primo cardine idagantes: mediā ex fastigio sūmi cali: postremā ex occidēte: tū uero de morte: de his etiā quā post mortem eueniūt ex quarto thematis loco pronūtiabāt. sed etiā trimēbrem illā priorem diuisione ita itez partiebātur ut apoclima quidē horoscopi (quali deciuū dixeris) & partus dolores idicarent & quā accidūt matris utez gerit: ipse horoscopus ipsam natiuitatē & primos statū ānos ab illa horoscopi epanophora quod ē reliquū postremum primā atatis. Rursus medii cali apoclima primas ptes mediz uitā: medias ipm mediū calū: postremas eius epanophora: similiter faciebāt & i quarta itē domo: ut declinās domus ab ea antecedētia p̄xime mortem: ipsa quarta domus mortē: epanophora quā post mortem possunt euenire significaret: quas opiniones explicādas mihi p̄posui/ simul ut opinionū pugnātia cognosceret: p̄peaq; nec ulla fides eēt expimēti: simul uanitas dogmatū arbitraria leuissimis inixa cōiecturis deprenderetur: Nam qui dabimus primā uitā partem orienti: mediā sūmo celo/ quādoquidē atas media primā succedit/ medium cali orientē nō sequitur: sed p̄cedit. Sed in opinionibz istis cōsūtādis laborādum nō est quā ipse seipās iter se cōsūtāt & elidunt. Quod si pergā narrare oīum somnia uix usq; ulli fines. Messala a sole orientali primā uitā medietatem gubernat/ ab occidentali secūdā: Hēmus aliter illā quidem planetis dat in emisphario superiori collocatis siue illis orientalibus siue occidentalibus hāc oibus his qui sub terra. Vellius alio signēto lunā ascribit primā partem alterā domino secūdā domus. Albumasar fabulosissimus illā ad partem fortunā hāc ad dominū partis ait referendā. Alii & aliter sed nō oportet oīa p̄sequi lege ephestione i libro apothelismatum Ptolomei. Lege Abenzagelē: & p̄ter quas narrauimus/ multas alias ibi cōperies/ pugnātes inter se. super hac re opiniones. quare. s. pro libidine suā sibi quisq; fabulā componit. Quibus demum nimis creduli quasi oraculis & p̄phetay respōtis/ sūdem mācipantes/ circulatoribz nugacissimis & fallacissimis spes/ moetus/ anxietates/ latitias/ & quod est perniciosius uitā totius institutionē & gubernacula credimus.

Caput VIII Sicuti asciscunt in efficacia/ ita omittere necessaria/ & quantum errent de stellis fixis.

Icut aut asciscunt comentitia multa qualia comemorauimus/ quoz sicuti natura nulla/ ita nullus influxus/ signa. s. domus/ imagines/ caudam & caput/ partes/ dodecathemoria/ nouenaria/ aliaq; hoc gēus: ita multa p̄mittunt in primis necessaria/ & multa super his quibz utuntur falsa pugnātiaq; decernunt. Sicut. n. quā lumine carent inefficacia: ita nullum in celo lumen inefficax. Ipsi uero cum stellā pene innumerabiles in octaua sphaera resurgant/ mille tantum utuntur adiectis duabus atq; uiginti. Quod cū eis obicitur/ alii aliter soluunt. Petrus aponensis in elucidario hoc inquit difficultatem artis offendit nō impossibilē

Opinio Mesalaz.

Opio Hemi.

Error astrol. p̄mittētū infinitas fere stellas fixas.

tamen eā esse demōstrat: quod respōdens id quidē uidetur cōcedere cognitu illas esse necessarias/ si fatalis p̄fecte constellation cōphendēda est: & qm hoc sit difficile iō quā p̄tetur id artem esse difficile: sed nos illud cōtendimus/ & fieri nō posse ut omnes deprehendatur: & si fieri hoc pōt astrologos tamē qui nondū hoc effecerūt ex celo futura uere nō p̄dicturos. Alii tutiore quodam perugio se cōdentes/ inefficaces aiunt illas quas omittunt. Maiores enim omnes quāq; decernendi fati habēt potestatem/ astrologis exploratas reliquas p̄termittas: in quibus ob corporum exitum nihil fere momenti: sed ex his latebris facile eruūtur. nā si stellas has nūq; obseruauerunt/ de eaz natura quid possunt asseuerare faciāt/ non faciāt/ imutent non imutent: & si de corporis paruitate p̄suasos se respondeāt: quod nā corpus i celo terrā comparatum exiguum reputabitur/ uel ut rectius dixerim comparatū illis quā in terra collocata de celo putāt gubernari: quod item inefficax & imbecille: si caelestū corporū & terrenorum naturam inuicē conseras in quartū altera nihil non sublime potens/ & magnū: in altera nihil nō humile infirmū & minutum. Adde q; multā forsitan ex his stellis quas ob paruitatē aiūt esse posthabitas & mercurii & lunā globo nō uincuntur. Nam minime ex his quas obseruant marte maiores uenereq; putatur. Præterea si forsitan singulā stellā minutiores non magnas habeant uires: multarum tamen id genus catus atq; cōcurfus habebit plurimū potestatis: ut si quā lacteū orbem illū tot luminibz densum efficiūt/ singulā parum possint si mul omnes quo pacto pax posse putabūtur? Cæterum sape in musica melodia si uocula parua subtrahatur/ soluitur cōcentus dum quā per se pax exaudiretur facit ut reliquā modulatus oēs exaudiatur: caloz ornatus totus inuicē nexus atq; consentiens: nihil habet qd cesset/ quod superuacuū/ quod inutile sit: quare quācunq; uel minimā partē adimpleris perit statū q; tota integritas faciebat. Inter helcarios ut pōt haud fortis homo tractū adhimere ut illius si desit manus non trahatur: sic potest unius stellā tm ignoratio/ ueritatē fati labefactare: nec dū ut numero pene in numero sine piaculo ab illis p̄mittatur. Bonatus hac forte (si tam peruidebat) ex timescens/ Astrologus inqt utitur stellis oibus: quis nominatī oēs nō explicet. utitur. n. signis duodeci sub quibz fere oēs stellā cōphenduntur. At quis hoc dixerit necdū astrologus sed lymphaticus? quādo signa quā uocatur duodeci graduum habent latitudinē extra quam stellā utrinq; innumerabiles. q; si quā inter eadē lineas/ signo cuiuslibet coextenduntur/ uirtutis eiusdē esse respōdent. Primū quāram de reo ignotis quomodo asseueret? Quod si p̄priū hoc esse dicat astrologoz nō repugnabo/ & puocabo ad ipsos astrologos apud quos aliud imagines ipā p̄tendūt signis cooriētes: aliud signa quibz cooriuntur. Alioquin signa quibz utuntur imobilia sunt/ imagines locum mutant. Erit igitur alia atq; alia natura eiusdem imaginis aliis signis idēdem loco signoz respōdens. Sed & ipse Bonatus ifaniam respōsionis puto aiaduertens statim alio est digressus/ cūq; cerneret pernegari non posse stellay omniū cognitionē ad rem astrologicā pertinere: quāq; oīum tamē cognitio/ nem astrologi nō haberent: quid tum inquit si totā nesciamus astrologiā? prædica/

E

Defensio aliorum.

Reprobatio. Prima rō. Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Bonatus q̄ leuiter dicat astrologū uti oībz stellis.

Responsio. Confutatio.

Alia leuitas Bonati.

tores christiani diuina omnia nesciunt: de quibus tamē quotidie ad plebem cōcio-
nantur. In qua re uide q̄ parum bonus iste Bonatus decipiatur. Siquis enim inqui-
rat syderū naturam gratia cognitionis / quod philosophi est / uno sydere cognito ali-
quid est cōsecutus: si quod astrologus p̄fitetur: non tam syderum querit q̄ futuro-
rum in syderibus cognitionē: nihil secerit p̄fus nisi cognitionē eorum syderum ha-
beat unde futura possint p̄uideri: sed p̄uidetur ex his ex quibus fiunt: sūt au-
tem ex omnibus: igitur etiā ex omnibus p̄uidetur: omnes igitur qui nō cognouerit
nouerit forte aliquas: sed futura de stellis nunq̄ p̄uidebit. Exemplum in medici-
na philosophiaq̄: quarit philosophus herbarū potestates ut eas itelligat: Quarit me-
dicus ut earum uirtute morbis medeatur: si uel unā philosophus cōpererit aliquis
erit philosophus: sed imperfectus: quoniā quarū quarit rerū notitiā / aliquā habet.
At decem supponamus: aut quo numero maus species herbarū: ita pellendis om-
nibus morbis necessarias: ut una si desit curari corporis uitium nullū possit: earum
si nouē calleat quispiam & unā nesciat. nō solū medicus nō absolutus / sed medicus
nullus erit: quādo aliquā quidē notitiā / sed curationem nullā potest p̄stare quā
medicus p̄fitetur. sic astrologus dici non potest qui de unius saltē hominis fato di-
cere inspecta genitura nō potest. Quod si de mixta omniū syderū afflatione confi-
citur / quomodo p̄uidebit: qui & singulā stellā quidnā efficiant & omniū sociata
temperatura quid pariat / non cognouerit. De theologia aut̄ alia ratio: quia sicut
perfecte sciri nō est possibilis / ita nec necessaria: ut credere: ut scire: ut suadere de
ea multa possimus: de qua ut omnia ita nihil cognoscere ferme est ipossibile: neq̄
enim oculatis minus negatū solē nō uidere / q̄ & penitus introspicere: sed iā nimis
multa in cōfutandis nugis illitteratissimicirculatoris.

Caput IX Dogmata astrologorum de stellis fixis pugnare tum inter se: tum
cum ueritate.

Ed nec illud astrologi tantū peccant q̄ ex stellis plurimas nesciūt: Verum
super his etiā quas habere se putant exploratas / pugnātissima & falsa dog-
mata statuerunt: est enim (ut declarabo) quando stellas planetis efficacio-
res: est quando minus potentes efficacesq̄ decernunt: in qua re tum pugnant secū-
tum utrobicq̄ a ueritate dissentiunt: ordinariā ut ita dixerim scelicitatem proq̄ cap-
tu condicionēque nascētis a bono planetā / statu pollicentur a non erraticis stellis
ut inquit Ptolomeus παραδοξοῦσ ατυχίας: hoc est opinione omni maiores
scelicitates expectant. ego uero tum Proclo super Timeum Platonis: tum ratione
asseuerante maiora a planetis q̄ a stellis fixis p̄stari posse cōtendo. neque enī se-
des ipsa sublimior sublimiorem naturam non errantiū idicat: cum moderator om-
nium sol: si non omnes excepta luna certe supra se multas habeat stellas collocatas
Ceterum cur p̄stare planetas fixis iudicemus argumento sit illud: q̄ uni quidē
planetā multā sphaerā multis fixis una tantum sphaerā deferuit: ut ipsarum stella-
rum agmen uniuersum unius syderis uincat potestatem. singulā tamen stellā pla-
netis singulis anteire non possunt. Quod si magnitudinem corporum spectes / sol

Exēplū i phi-
losofia &
medicina.

Prima rō.

extra cōtrouersia omnibus maior: maior omnibus item iuppiter & saturnus si princi-
pales quādam exceperis: quāq̄ nec de corporum uasitate potentia maior intel-
ligitur. Neque enim exploratum saturno iouem potētiorem quāq̄ sit maior: & cū
omnium syderum minimus sit Mercurius: habet tamen (ut ipsi uolunt) in omni ge-
niture plurimū potestatis. Nec item lunā uenerem antepōnūt: quāq̄ ab ea uasti-
tudine corporis excedatur. Deniq̄ illa lucida sita ad cor leonis quā a latinis regina:
a grācis basiliscus dicitur: quāq̄ nō primā magnitudinis: primā tamē ab eis au-
stioritatis potestatisque censetur: quā. s. nobiliorem certe faciant: quoniam a so-
lis itinere non deflectit: eadem ratione planetā stellis nobiliores qui minus utroq̄
uersum ab eadem uia declinant. Accedit testimonium antiquitatis planetas cosmo-
cratoras nuncupantis: quasi dixeris mundi dominatores: quā stellas appellatione
minime dignabantur. Sed utinam dogma saltem tuerentur: nec sēpius de eisdem
quas mirabilium faciūt operum effectrices quasi de infirmis & imbecillibus loque-
rentur: nam efficere nihil aiunt: nisi uel cardines aut domorum initia saltem occu-
pent: uel luminarium alteri copulentur. atque ita cui tantum supra tribuebant: hic
earum uirtuti adeo detrahunt: ut per se nihil illā efficiant nisi loci uigore uel poten-
tissimi syderis adminiculo fulciantur: cuius rei nec causam nec probabilem ullam
afferunt rationem: sed ex falsa cuiusdam ueteris dicti intelligentia forsitā lapsi sunt
Nam ueteres ut Maternus docet de signis dicebant cum nuda syderibus inuenie-
bantur efficaciam non habere preter ea quā cardines quatuor occuparent. hoc illi
quod de signis syderum mansionibus & hospiciis docebatur: ad singulares stellas
etiam transtulerunt: nisi potius astute dogma statuerunt: ne si ab omnibus stellis fa-
ti ratio foret explicāda misere inextricabili cura torquerētur quā ab homine posse
superari: nec facile credulis persuaderent: alioquin quā ratio opinionis: an quia
loco remotiore: sed quāto nobis p̄pinq̄ior est saturnus: aut quā cardinis tāta p̄z-
rogatiua: ut in eo nō solum nō faciant: sed faciāt admiranda: nihil obstante uasti-
tate distantia: mox ab eo cum paulum declinarint: aut ad eum nudum attigerint
faciant omnino nihil cū uel locus undecimus ad fastigia cali se erigens: quarto lo-
co sub terrā mediū sito potentior ad agendum esse uideatur. Sed ita est certe ut
dicebamus: deterruit eos labor: nec difficilem adeo uideri artem uoluerunt: ut im-
possibilis facile posset iudicari. nam quā solent afferre motus tarditatē / tardita-
ti nihil suffragatur: cum radius stelle tāto fortius affigatur herentque constantius
quāto eo i loco unde demittitur diuturnius stella ipsa cōmoratur: quid q̄ hac etiā
secum pugnant / cum de sydere tardiori dogma sit dare sero quācunque det: ue-
rum diu durare & permanere quā dederit. Contra de non erraticis decernunt / illas
motu tardissimo solent dicere maximas quidem afferre scelicitates: sed quas postre-
mo calamitatibus claudant: quare nec morantur diu munera: sicut nec diu cōser-
uantur: sed sicut semper a ueritate sic a seipsis ubique dissentiunt: quāq̄ nos etiam
omnia non prosequimur. Posset enim & quispiam eos iterroga: cur sicuti plane-

E ii

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Quomō lap-
si astrologi.

Rōnibz error
manifestatur

tarum inter se: ita cū cū stellis & iter se stellarum interuallum aspectus non cōsi-
derarent: quod Ioannes de regio monte aduertens ait posse aspectus illarum esse
forsan aspectibus planetarum perfectiores: q̄ non sicuti hi fugaces & momētanei
sed stabiles potius atque perpetui: possent & alia super his obuci: sed consequentia
percurramus.

Caput X Falli etiam astrologos in planetis: repetitioque eorum quæ hæcte-
nus disputata.

Vā multa de ip̄is etiā planetis fallūtur / satis sup̄ius est demōstratū : cū nec
q̄ eos pp̄rietates (id qd̄ uidetur errare i nō erraticis) uiresq̄ nō solū itēdi atq̄
remitti / sed alias fieri potiusq̄ diuersas identidē putāt p̄ locorū uarietate / p̄
cōditiōe signorū / p̄ schematicis: multipliciq̄ habitudie iter se oīum: proq̄ motuū
ip̄orū uaria denotatiōe: uel stantiū uel p̄cedentiū uel repedantiū / quæ p̄cul ab oī
uero: procul a rōne dignitate naturaq̄ calicaz̄ res / dici / clarissime (nisi fallor) osten-
dimus. Illud quoq̄ taxātes q̄ planetas & signa pariter illa duodeci dominari p̄ ui-
ces: & tradita quasi p̄ manus administratiōe iure successionis quodā impia diuersis
rebus tp̄ibusq̄ p̄scribūt: ex humanis uidelicet ip̄a quoq̄ caelestia nō tā metiētes cer-
te q̄ metiētes: nilimus præterea & cū Plotino & cōtaneis expūximus q̄ effectū ex-
pectare alicuius planetæ: tot ānis iubēt quot forte ab aliquo loco / signi partibus ille
distabat mille sup̄ hoc falsa / & nullo sciētiae fundo cōcepta cominiscētes: quare su-
periorē oēm disputatiōē ita colligamus uideri qd̄ astrologos dicere pbabilia cum
regi inferiora dicūt a caelestibus: sed dephēdi mox falsos / uanos / detestabiles: hoc est
neq̄ pios neq̄ philosophos / cū a causis uniuersalibz̄ res pticulares: malas a bonis a
magnis exiguas: ab ordinariis temerarias: a corporalibz̄ incorporeas: a necessariis ar-
bitrarias: a naturalibz̄ artificiosas: a p̄sentibz̄ iā p̄teritis: a p̄teritis iam p̄sentes effici
posse credūt / p̄dicāt / asseuerāt. Si oīa ista fierēt a cælo nullas tam̄ eos / minus q̄ cæ-
lestes cās astrologos assignare cū taceāt uerorū quæ sūt in cælo syderū atq̄ stellarū: ui-
res de rebo tam̄ nō ueris multas accipiāt pp̄rietates / & cū eos / exiguā teneāt partē
aducere ip̄i multa cōmentitia q̄lia lib. p̄senti cōmemorauimus / loca / domos / imagi-
nes / nodos / antisia / partes dodecathemoria / res fictas / inefficaces / imaginarias: nul-
la naturæ soliditate: quibus si quasi naturæ uera soliditate constantibus: propte-
reaq̄ nos regentibus potest sapiens homo fidem adhibere: fateor proculdubio me
nondum intellexisse quid sit esse sapientem.

Ioannis pici mirandulæ aduersus astrologos libri septimi finis.

IOANNIS PICI MIRANDULÆ DISPUTATIONVM ADVER-
SVS ASTROLOGOS LIBER OCTAVVS.

Caput primum Incertū esse numez̄ corporū superiorū / penes quæ iuxta astro-
logos fati decernendi potestas est.

Nter oīa quæ scire eum oportet / qui sciam syderum profi-
teretur fere facillimū id potest existimari / de quo mox dispu-
tabamus: ut quæ .s. sit uniuscuiusq̄ rei hora fatalis diuidi-
cetur: quod si nec sūt assecuti neq̄ asseq̄ astrologi possunt:
difficiliora quo pacto sperabūtur? Quāto enī id difficilius
op̄aq̄ maioris: ita numerum corporū superiorū a quibz̄ uis
fati ad nos peruenit / habere cōprehensum: ut in fatali con-
stellatione describenda / nō asciscatur aliquid cōmentitium

& nihil uerū & efficax omittatur. Erit .n. alioq̄n hoc utile & cognitu illis necessariū
& cognosci tamē nō posse / præsentis libri disputationibz̄ aperiemus: ut nō solū p̄di-
ci ab illis uera non possint: qm̄ & motus positusq̄ stellarū ad liquidū non p̄uidēt:
& earū oēs minime habeāt exploratas: quod sequentiō libris obiiciemus: sed qm̄
neq̄ illud cōstat eis adhuc quānā ista sint corpora quoz̄ positus inspiciendus atque
pp̄rietas idaganda: tm̄ .s. insunt: ut quæ artis eoz̄ p̄fessio pollicetur oīa sint cōsecu-
ti / ut etiā nesciāt quānā istæ sint res quaz̄ sciētia ip̄is est necessaria. Nā si falli dicāt
nōs aut per calumniā hæc obiicere. cōpellabo ego eos uoce diuina / rogaboq̄ uti de
numero mihi stellarū aliquid dicāt: quod cū eos percūctor nō solum intelligo stel-
las ab eis quæ uideātur numero nō cōprehendi: sed nec cōstare an p̄ter eas quas i-
tuemur / aliæ etiā sint in cælo: cū sensum tū rōnem nostram auffugientes. Phauori-
nus philosophus in eleganti illa sua aduersus genethliacos apud Gelliū oratiōe mi-
rari se dixit cuiq̄ pro p̄cepto liquere planetas quos Nigidius erroneus uocat non esse
plures q̄ uulgo existimātur / posse enī fieri ut & alii quidā planetæ pari sint potesta-
te: quos tamen cernere hoīes non possint / p̄pter exuperatiā uel splendore uel altitu-
dinis. Certe si quemadmodū inquit Alpetragius rez̄ caelestiuū homo sapientissimus
adhuc motus in cælo est qui nescitur: potest & corpus inibi esse cui potissimū mo-
tus ille cōueniat nulla artis adhuc obseruatiōe deprehensum. Attestatur tum mul-
ti tum uarii corporū superiorum a iunioribz̄ motus excogitati ueteribus (ut ip̄i pu-
tant) ignoti & longa tadē obseruatiō diuturnitate dephenit: quoz̄ exemplo red-
ditur manifestū posse alios etiā motus sua uel tarditate uel obscuritate / aut alia spe-
cie mathematicos adhuc latere / quos sit posteritas ipsa diuturnioribz̄ obseruatiōi-
bus aliquando cognitura: nolo facere de epiciclis ecentricisq̄ sermonē deq̄ sphaera
rum planetis deseruientiuū multitudine apud oēs astronomos tamē incerta: quoniā
forte penes hæc corpora potestatem in fato decernendo esse diffitebuntur. De sphæ-
ris supra planetas quāta sit ambiguitas quāq̄ inde astrologia ista diuinatrix incer-
ta efficiatur minime est silendum: alii enī orbem octauum qui stellis non erraticis

Phanorinus
aduersus ge-
nethliacos.
Gellius
Alpetragius

illuminatur extimum factunt: alii supra eum nonū collocarunt: alii etiā decimum. Aegyptiorum & chaldeorum astronomi supra orbem octauum nihil esse arbitra- ti sunt: quos secuti sunt Plato & Aristoteles: & Hypparcus & Ptolomeus: quod forte iuniores nō putabant: sed ita se res habet. Nona sphaera apud Ptolomeū nulla est: quod facile ex eius magna compositione potest intelligi. Multi autem ob id falluntur q̄ putāt eos omnes in noni orbis opinionem incidere necessario: qui sphaeram octauam ab occasu in orientem moueri habeant exploratum: quare cum id & Ptolomeus & Hypparcus consiteantur: nihil ambigunt ipsi: quin noni orbis inuentum illorum etiam fuerit a quibus ille motus primum fuerit anotatus. Accedit q̄ Ptolomeus & mobilibus & immobilibus signis utitur: cū & imagines sphaerae octauae mobiles faciat: & ad imobilia signa loca referat planetarum. Quare illis indubiū certūque uidetur p̄ter signa octauae quae mouentur: alia esse signa apud Ptolomeū quae nō mouentur preterq̄ motu totius mundi: atque ea non alibi q̄ in nona supra octauam sphaeram cogitata. Verum longe plurimūque falluntur: nam & motus stellarum ab occidente in orientem in noni orbis sententiam necessario non adducit. Et quod mouet de immobilibus signis eo maxime declaratur solo orbe octauo contentum fuisse Ptolomeum: quod miror ab istis animaduersum intellectūque non fuisse. Ptolomeus enim haec imobilia signa in ipsamet sphaera octaua describit: qd̄ non faceret si superiorem aliam excogitasset: uerba eius in secundo magnae compositionis libro haec sunt. Abutemur autem signorum nominibus i ipsi duodecim obliqui circuli partibus: & quasi eorum initia a tropicis aequinoctialibusq; punctis capiuntur: sic dodecatemoriō: hoc est duodecimam partē quae a uerno aequinoctio est ad totius sphaerae sequentia arietem uocabimus: secundam taurum similiterque deinceps secundum traditum a nobis signorum duodecim ordinem. Haec ait Ptolomeus qui eadē etiā docet primo libro apotelesmatū: partes zodiaci ad quas planetarum referuntur solstitiis & aequinoctiis incohari determinariq; principes: quae quatuor puncta quonia stata & imota sunt: ideo ipsa quoq; signorum partitio ab ipsis instituta stata & imobilis est: quāq; imagines a quibus ad illa nomina sunt translata iugiter moueantur. & pro temporis cursu uariis locis earum fines initiaq; reperiuntur: non igitur signa haec imobilia apud Ptolomeum sunt i sphaera superiore: sed a quatuor fixis & immobilibus sphaerae octauae punctis describuntur: supra quā alia si cogitasset nunq̄ magnum hoc inuentum in magna sua compositione tacuisset. Libet autē irridere Ioānem saxoniensem: qui in suis in Alchabitium expositionibus nititur comprobare utendū signis nonae sphaerae ex sententia Ptolomei: affertq; in confirmatione suae opinionis uerba quaedā Haly interpretis Ptolomei de gradibus lucidis & tenebrosis: quae ipse nō Haly: sed Ptolomei uerba esse putauit: sunt autē ea expositoris uerba nō auctoris: quod nō solum ex graecis exemplaribus: sed ex uulgata etiam translatione quilibet facile potest intelligere: uide quae istis possit de caelestibus si des adhiberi: qui in suis auctoribus euoluendis somniculosi adeo & cecucienti- bus oculis deprehenduntur. Quid q̄ nō solum Ptolomeus: sed nullus eum plus mille an-

Aegyptiorum & chaldeorum opinio.

Cā erroris ne othericorum.

Alia cā.

Ptolomeū i mobilia signa i octaua describere.

Ioānes saxoniensis irridet.

nis secutus nono orbe usus inuenitur. Primus Alphonsus loca planetarum ad nonam sphaeram supputauit cui neotherici omnes adhaerunt ueteres octaua trimodo utebantur: quam etiam Leo hebreus & Proclus Platonius excellētissimi mathematici supremā omnium esse contendunt: a qua sententia iuniores diuersi non uanissima cōiectura astruunt alium orbem octauo esse superiorem: quoniam motus ad partes maxime oppositas eidem corpori inesse ex se nō possunt: quare cum sit deprehensum uera obseruatione nō erraticas stellas ab occidente moueri in orientem: rursusque ea sphaera cum reliquis ab oriente uoluatur in occasum putant cōfici necessario: ut prior ille motus qui multis annorum milibus una restitutione cōpletur: naturam propriam sphaerae stellarum consequatur: alius qui diei unius spacio cōsumatur sicuti eronibus ita sphaerae octauae ab alio atque ideo superiore globo cōmunicetur: oīa secum ab oriente in occasum rapiente astra quae propriis eorum motibus ab occasu feruntur in orientē. Quae nō de nihilo nata suspitio ab aliis tamen eliditur multipliciter. Sunt enim qui negēt moueri stellas ab occidente i orientē: quā & oculati certe hoīes & mathematici sūt qui motū diurnū aetheris eē dicāt q̄ sit unū nō diuisum in sphaeras sed perpetuū: stellas autē oēs tam fixas q̄ erraticas propriis motibus ab occasu ferri in ortū. Leo hebreus inferiori cuidā sphaerae nō superiori eum motū referit acceptū. Alii totū caelum q̄si animal quoddam ex oibus sphaeris ueluti membris cōstituētē alium esse motū dicūt: qui toti caelo a motore quodā uniuersali alios quoque singulis sphaeris p̄ eorum diuersitate diuersus a propriis eorum diuersisq; motoribus debeat. Eum igitur quē diurnum appellamus cū sit cōmunis aliis sphaeris nō octauae esse magis aut alterius cuiusq; q̄ ceterarum: sed caelestis uniuersitatis a cōi quodā existit motore: p̄pterea nec fingi aliū orbē oportere cuius ille sit proprius: nec sequi eiusdem sphaerae duos esse proprios motus: cū alter ex cōi cū reliquis caeli partibus: alter ex propria natura nō ab eodem motore tribuatur. Nos haec oīa i mediū cōstituamus solum id affirmātes nihil idubitati certiq; sup his posse asseuerari: sed tota ad probabiles locos & traslatitios disputatio redit: qui multi utrinq; cū sūt i ambiguo tandē i incertoq; nos relinquūt. Quod si rōi putamus cōcedēdū q̄ nonus orbis cōfirmatur erit & illis assentiendū qui decimā supra nonā excogitarūt cū sit pene eadem ratio dogmatis utriusq; illi enī ut pertinaciter hoc defendant plus uno motu uni sphaerae ex se nō cōuenire: nonā introduxerunt: q̄ duplici motu sphaera octauā uolui deprehēdissent: hi triplici motu deprehēlo eadē ducti cōiectura decimā introducūt. Quod Alphonsus: campanus: Leopoldus: Messala: crediderūt: qui haec etiā opinionem quā falso sicut & secutus eam albertus referunt ad Ptolomeum.

Caput II Si supra octauā sphaera alia sit falsam esse ueterē astrologiā si nulla nouā: quā etiā si sit nona ruere oīno necesse esse.

X hac autē rā uaria tāq; multiplici opinionū uarietate q̄ incerta reddatur astrologia diuinatrix facile est p̄picere. nā si supra octauā duae aliae sphaerae sunt: falsa est omnis ueterum astrologia qui potentissimis caeli partibus ignoratis: inutilis & imperfectis obseruationibus sunt innixi: quoniam sphaerae sphaerae sint.

Alphonsus pri- mus loca pla- netae ad non- am sphaeram supputauit. Rō qua iuni- ores moti sūt

Variar solutio- nes. Prima. Secunda. Leo habreus Tertia Quarta.

Alphonsus Campanus Leopoldus. Messala.

Ruere oīs ue- terū astrolo- gia si duae sphaerae sint.

illæ inefficaces esse nõ possunt: quæ: suprema motus rapiditate/ utraq; loci subli-
 mitate & uasitate molis reliquas antecellit: si rursus nulla sphaera preter octauam
 nulla etiã iuniorum omnis astrologia: duodecim signa in nono orbe describēs: qui
 si est nullus/ quãnam habebit in fato decernendo auctoritatē? quãq; siue aliqua est
 siue nulla sphaera nona omnis nostræ atatis astrologia uacillare cognoscitur: nec so-
 lum inconstantia differentia sed controuersa atque pugnãtia. Nã illud mihi respõ-
 deant: putent ne afflatus ad nos ab omni celo prouenire? an solum ab his partibus
 quæ cõspicuo lumine coruscãt? Primũ si concedãt ea ratione non solum planetæ:
 sed quæ planetas deserunt orbes i participatũ fatalis decreti recipiẽtur: quos illi ta-
 mē ita nõ obseruãt: ut apud quos putent nihil esse efficaciz i pmutãdis inferioribõ.
 Alterum si respondeant solis. s. uim huiusmodi inesse syderibus conspicui luminis
 radio resurgentibõ: erit etiã his cõcedendum sphaeræ nonæ defluxus nullos huc pue-
 nire: quæ uel nulla uel inuisibili luce predita/ nec syderalibus radiis: nec luminum
 ulla uarietate distinguitur. sed aut tota diaphana est: unde aqueũ cælum & cristal-
 linũ nũcupata: aut tenui luce raraque diffunditur: qualis etiã iesse reliquis globbis
 & potest & a q plurimis existimatur. Quapropter aut sphaera omnis obseruanda:
 aut nona illa etiã si sit aliqua cõtemnenda: quod credidit Bonatus affirmans / nihil
 quod supra octauã sphaeram collocetur/ ad astrologũ pertinere. Et tamē in ea duo/
 decim signa ab omnibõ describuntur: quæ nõ modo aliquã sed potissimã habent in
 anni cõstellatione auctoritatē: nõ solũ ad hæc quæ suis uiribus largiũtur: sed qm̃
 in permutandis uiribõ planetarum primã illis partes ab omnibõ delegãtur. Qua-
 re quocũque sese uertant laqueos incidunt inextricabiles: dum aut multas omittũt
 sphaeras non omittendas: aut in una admittẽda quæ sit inefficax: omnis constella-
 tionis adulterant ueritatē: q; si hinc forte se extricarent: omnino tenebũtur uinculo
 inenodabili & cum sphaeræ nonæ uirtutis affixæ & efficacie quantũ uelis inesse cõ-
 cesserimus: nulla præterea de spheris aliis lite suscitata nihil miũ falsissima omnis
 iuniorum prædictio conuincetur: cum negari nõ possit uirtutem & proprietatem il-
 lius sphaeræ ab octauæ influxibus esse diuersam: quam tamen illi quali eandẽ exi-
 stimãtes non alia de nonæ signis tradiderunt / q; quæ de signis octauæ tradita essent
 ab antiquis: magna certe uel hebetudine uel malicia si uel non uiderunt diuersarũ
 sphaerarum eandem naturam esse non posse: uel hoc uidentes uoluerũt hoc tamē
 aliis persuadere. Satis enim apparet uerisimile q; decipi alios procurauerint: quo-
 niã sphaera nona excogitata / si de orbis alterius influẽtia erat agẽdũ cessare multis
 atatibõ eorũ professionẽerat necesse/ dũ. s. pluribõ expimẽtis natura tũ primũ inuẽ-
 ti orbis approbare: qd' eruscationes hoies & ambiciosi minime patiebantur: quare
 translatis ad partes nonæ sphaeræ isdem nominibõ quibõ partes octauæ ueteres ap-
 pellarunt: quasi cum nomine ipsa quoq; natura cõicaretur: eadẽ p̃sus de illis quæ
 de octaua priores dogmata prodiderũt. Sic arietem taur. gemi. cancr: & reliqua
 signa in sphaera nona ipsi describunt & eadem facere aiunt: quæ signis eiusdẽ qui/
 dem appellationis: sed alterius sphaeræ fieri antiqui scriptum reliquerunt: totam. s.

Bonatus.

imposturam solo consortio nominum defendentes: in quã re siquidem fallunt fla-
 gitium est: si falluntur insania: cum non aliter errent: q; si nomine iouis ad saturnũ
 translato/ Saturnum factum iouem existiment: & cum de Saturno sit uaticinan-
 dum: ea pronuncient quæ protendere iouem ueteres tradiderunt. Neque enim mi-
 nor putanda inter orbem octauum nonũque diuersitas q; inter Iouem & Satur-
 num: si & motus eorum: & lucis qualitatem quibus cælestia in primis discernun-
 tur estimemus. Apparet enim inter illos duos planetas solum diuersitas q; alter al-
 tero tardior: quodq; alterius lux alterius luce uel nigrior uel candidior. At quanto
 maior illorum orbium distantia quorum hic quidem sua natura tardissimo motu:
 ille omnium rapidissimo transfertur: hic tamen multiplici agmine stellarum radi-
 ans & conspicuus: ille aut nulla aut inuisibili luce sub obtutum oculorũque non ca-
 dit. Denique si partium eiusdem sphaeræ atque etiam minutiarum diuersissimam
 dicunt efficaciam: quonam pacto sphaerarum diuersarum eadem erit? & si sphaeris
 duabus eadem natura: nonne alteram frustra naturæ opifex deus efficit? Et si ue-
 luti dixi nec motu/ nec luce/ nec situ/ nec mole conueniunt: quæ illis præterea com-
 munio est naturæ: circumspiciatur undique machina uniuersa: & in omnibus glo-
 bis elemẽtorum uel cælorum manifesta diuersitas semper apparebit. Quare si nõ
 ceteris excogitatus orbis nonus aliquis est: necessario alterius est naturæ ab octa-
 uo: atque ita quæ de huius signis & partibus Ptolomeus & alii antiquiores prece-
 perunt/ signis sphaeræ nonæ ascribi conuenireq; non possunt: quod cum faciant ta-
 men omnes iuniores/ eorum uaticinia (etiam si ueram artem profiteãtur nõ nisi ca-
 su incidere possunt in ueritatem.

Caput III Differre imagines a signis q; noibus cõueniant.

u Erum eniũero de sphaerarum numero quicquid statuatur signa ipsa duo/
 decim: quibus & ueteres & neoterici tantum tribuerunt: ut in eis totius a-
 strologiæ prædictionis sũma cardoque uersetur: ea nos sicta/ nullaque esse
 breuiter demonstrabimus. Tum si illa sint uera/ falsa tamen astrologos super his:
 & pugnancia dogmata tradidisse: quare quæ pendent ab illis ad diuinationes (pen-
 dent autem omnes) eas prorsus esse fallaces. Sed admonere antea lectorem oportet:
 aliud signa esse duodecim/ aliud imagines: quãq; numero necmineque conueni-
 ant: Dico autẽ hæc omnino esse diuersa/ etiam apud eos/ qui nona sphaera uel igno-
 rata/ uel neglecta/ in eadem signorum faciunt diuisionem: in qua imaginũ quoq;
 formæ cogitantur. Signa enim immota fixaque constituuntur a quinoctiis inter-
 cepta/ atque solstitiis: ita ut arietis quidem quod est signum / initia a uernali aequi-
 noctio semper accipiãtur: Arietis autem quæ est imago/ alio tempore initia alibi
 supputẽtur: sicut stellæ a quibus effingitur ab occasu ad ortũ iugiter deserũtur: In q;
 re lapsi magna ps astrologorũ putãtiũ q; ad octauã sphaerã referũt plãetas eos signis
 mobilibõ uti necessario. Neq; n. uerba Pro. primo lib. apoteles. cõtrariũ p̃cipiẽtis i-
 tellexerũt quæ latina huiusmodi sũt: illud a notatiõẽ dignũ nõ p̃termittamus: qm̃

Nõ minorẽ
 eẽ diuersita-
 tẽ iter nonã
 & octauam
 sphaerã q; iter
 Iouẽ. & Sat.

& dodecathemorum (hoc est signorum duodecim) finium seu terminorum initia atropicis & æquinoctialibus punctis facere rationabile est: quod etiam scriptores maxime significarunt. Ex his enim quæ supra diximus patuit & naturas & vires & cognationes eorum ex tropicis & æquinoctialibus principiis: & non ex aliquo alio causam habere: quare si alia principia statuamus aut nõ uti illorum naturis in prædictionibus cogemur: aut utentes excidere a ueritate zodiaci interuallis: a quibus illorum vires proueniunt omisissis & permutatis. Hæc Ptolomeus: cuius sententia prius aperienda fuit quæ confutanda: quoniã parum uel intellecta uel animaduersa a quæ plurimis est. Patet igitur prima diuersitas imaginum & signorum quæ ille quidẽ mouentur: ista autem non mouentur: & si in octaua sphaera describantur: altera ẽ euentissima quæ imagines inæqualem habent magnitudinem signa inuicem sunt æqualia. signorum enim unumquodque triginta cõtenet partes imaginum: alia pauciorum alia plurium per spacia protenduntur. Quoniam igitur aliud signa aliud sunt imagines propriis utraque rationibus confutabimus. Et primum illud de signis percunctabimur quæ illis ratio demonstrauit duodecim ibi esse naturas distinctas uiribus & proprietatibus, atque his neque plures neque pauciores. Abraam auenazra in principio libri rationũ astrologicarũ aliqua inquit dicuntur de signis quæ probantur aliqua ex arbitrio statim declarans: quanam ista potissimum quæ arbitraria proferuntur diuisionis zodiaci meminit. Diuisiones enim ait signorum cur tantũ in partes trecentas & sexaginta: quoniam hic numerus diuisionibus est accommodatior. Idem quoque scribit Haly auenrodan apothefismaticos libros Ptolomei exponens. Diuisimus circulum in partes duodecim quæ signa nuncupantur: & unũquodque signorũ in partes triginta quæ dicuntur gradus: & partẽ quãlibet trigessimã in minutias sexaginta: quoniã huiusmodi diuisionibus idonei magis reperiuntur. Quibus igitur potius quæ eorummet uerbis eos redaguam: ita naturæ rerum & consequentiæ rationis ignaros: ut quoniam qui astrorum motus metiuntur circum in duodecim partes diuiserunt ob numeri ad diuidendũ oportunitatem hinc ipsi dogma constituerint: præsentibus illas duodecim vires & proprietates habere diuersas: quasi eorum distinctio non arbitrio mathematicorum: sed a natura cæli exorta sit: acciditque si in octaua sphaera describantur: ut Ptolomeus: ægypti signorũque omnes magistri uoluerunt: ut res nulla soliditasque naturæ illis respondeat: sed cogitari tantummodo & mente concipi possint: Quare & Origenes imbutus doctrina ægyptiorum signa ista intelligibilia & ratione tantum perceptibilia nuncupauit. Neque enim aliqua est pars sphaeræ octauæ: qua uel æquinoctium uel solstitium semper fiat: sed alia atque alia: quemadmodum putat ab occasu in ortu proprio motu sphaera ista defertur. Quæ per puncta in quibus fieri semper uel æquinoctiũ uel solstitiũ intelligimus re quæ nulla a sola nostra cogitatione dependet quæ possint utique mathematicis ad inueniendos motus supputandaque loca planetarum deferuire: sed uirtutum origines & influxuum aliquorum principia statui non possint: quod fortasse

Secunda dria.

Nulla rõe de
mõstrari. xii.
eẽ signa uiri-
bus distincta.

Origenes.

chaldei cõsiderantes imaginibus solis nõ etiã signis in prædictionibus utebatur: unde Maxima ar-
maxima huius artis infirmitas & incõstantia ualde cognoscitur quãdo ea quæ pri-
ma & ualidissima eius fundamẽta cõsensus putat astrologorum: ea tamen chaldei præ-
fessiois fautores & in futurorum prædictionibus celeberrimi: nulla existimauerunt. Haly auẽ
rodan aliqua ex parte hæc aduertens: signa inquit malficiorum sunt quæ nihil operantur
operantur autem stellæ fixæ quæ sunt in eis: tum quare sol ea singulis annis omnia præ-
currit: & ex operationibus quas in eis cõstitutus sol operatur nomina accipiunt: quoniã
item stellæ fixarum quæ sunt in eadem signi parte uel centum ut antiquiores
uel septuaginta ut iuniores: si uirtus permanet erit toto eo tempore & uis illius signi
uirtus eadem quæ stellæ inibi cõmorantis: qua ad partẽ aliã trãslata uirtus quoque
ad partem illã transferretur. hæc illa: cuius quidẽ opinio tũ ex allatis: tũ ex aliis ali-
bi eius uerbis hæc fuisse cognoscitur: partes quidẽ ipsas zodiaci si stellæ influxus
excludatur efficiendi uim nullã habere: cũ autẽ huius quidẽ signi talẽ alterius aliã
esse proprietatẽ & influentiã dicunt duplici hoc rõne habere ueritatẽ: aut quoniã
stellæ in ea tunc signi parte cõuenientes tali potestate præditæ sunt: ut quæ hospiti-
tũ dicitur hospitis sit efficacia: aut quoniã sol ad signum illud perueniens talia ope-
ratur: quo pacto æquinoctialia signa & solstitialia aries. i. cancer libra & capricor-
mobilia dicuntur: quare in eis sol cõstitutus anni tempus immutat: cõtra quæ his
proxima sunt fixæ: quare quo anni ea tempore peragrat sol aeris status qualitasque
nõ mutatur. Similiter ait Ptolomeus arietem tacere tonitrua & corruicationes nõ ob ali-
quam uim in ea parte zodiaci sitam: sed quare sole posito in ariete æquinoctiũ uer-
num est: quod anni tempus ex sua qualitate mutationes huiusmodi aeris ciet. solis
enim calor ad nos accedens proxime: antecedentis hyemis humiditates dissoluens
multos sursum eleuat uapores: ex quibus compactæ nubes mutuis collisionibus quã-
do inter se concurrunt corruicationes emittunt. Hæc est Haly auenrodan de signorũ
potestate sententia: qua magis confirmari nõ potest: quod uolebamus zodiaci. i.
partes æquinoctiis interceptas atque solstitiis in quibus uim principalem cõsistere
ait Ptolomeus: quibusque astrologi omnes præter chaldeos utuntur: eas efficiendi uim
nullam habere. Nam opinionẽ Ptolomei Auentrodan dum exponere cupit & de-
clarare: stilo ut ita dixerim in amne ueritatis immerso oblitterat uel inuitus penitus
& expungit. Afferit enim circuli partes nihil efficere: & quæ fieri ab eis putantur
ea operatione uel solis uel stellarum in illis partibus agentium excitari. At uero ægypti
tũ & Ptolomeus & omnis turba astrologorum perpetuas & immobiles signis ascribunt præ-
prietates quæ nec sole nec stellis indediscendentibus exolefcunt aut permutantur alio-
quin debuit alia Ptolomeus tradere de natura signorum quæ quæ prodita olim erant ab ægyptiis.
Sed alia etiam posteriores quæ scripsit Ptolomeus si migrantibus stellis uirtus
quoque signorum permutatur: cum ne syllaba tum cõmutata eadem de natura si-
gnorum prodantur ab eis qui pridie scripsere quæ etiã apud Petosiras & Cechippos
cum tamen illud debeat euenire: ut quæ arietis alias erant sint quãdoque tauri præ-
prietates: & quæ scorpii fuere sint aliquãdo lagittari: atque ita de reliquis: quãdoquidẽ

Maximũ ar-
gumentũ in /
cõstantie hu-
ius artis .

stellæ olim in ariete cursum agētes nūc in tauro p̄tergradiātur: & quæ scorpium olim occupabāt ad sagittarium tractu tēporis cōmigrabūt. Iam de sole qd̄ dicitur ielu bone q̄ uanū & nugatoriū, ut signo uidelicet attribuat qd̄ sole inibi collocato. non signi sed solis uirtute p̄ficiscitur quod ferme perinde est, ac si cathedram dicant aspi rare uim disputādi. q̄ in ea sedens philosophus soleat disputare: pariterq; a scabello: & in eo sedente sperent syllogismos: sic. i. quoniā i ariete positus sol tonitrua ciet & hyemis gelu tempie ueris imutat / planetarii decernūt cū fuerit luna in ariete tonitrua expectāda: & oibus i rebus arietem esse mobilitatis auctore. Nec aduertūt si tonitrua fiunt in ariete sole collocato / nō idem seq̄ de luna reliq; planetis: quando illud nō a signi natura sed a calore fit solis uaporosos halitus in sublime tollente materiā nubiū: & de qua tonitrua & cetera id genus postea p̄creentur: quæ uis in calore sydes aliorū qm̄ non est nō fiet ab illis quod fit a sole: q̄q̄. i. in eodem signo collocatis. Nam q̄ hoc etiā sol in ariete magis faciat q̄ in aquario: nō de signorum est p̄prietatibus / sed de loci pōne: quare. i. in ariete p̄ximior est nobis: quare quæ apud nos sunt radius eius per id tps̄ magis afficiuntur / p̄pterea in eodem positus si gnō diuersis in regionib; alia p̄ id tps̄ efficit. Sed prima dialectices nesciūt rudimē / ta in quib; docemur distinguere quod est per se / ab eo quod est ex accidenti. Sed utinā tm̄ nō essent dialectici: ac nō plane ut pueri delirarent. nā quis illud non potius insaniam uocet q̄ errorem: ut quoniā posito sole in ariete (ne ab eodem discedamus) tps̄ anni mutatur. p̄pterea putent quicquid incohaueris luna ibidem posita: statū firmūq; nō futurū: sed fluxum atq; mutabile. Et quoniā dum leonē occupat sol æstatis. i. medio nō mutatur sed durat eadem aeris qualitas: p̄pterea esse fixum signū leonem: quare quæ sub eo quis auspiciatur diuturna imotaq; futura. Vnde illud mirabile dogma luna leonē peragrāte nec induere primum uestes nec incidere oportere: quare ob fixi signi qualitatem uestes illæ sunt diu p̄naturæ: qua significatione uidetur aut morbus aut mala alia causa significari: p̄pter quā illis uti non possis quādoquidē quib; utaris hæc uestes nō cōsumi diuq; perdurare nō possunt: q̄ hæc audiens possit nō putare uel ad risum sicca a fabulātib; uel amentium deliramenta: aut quib; illi iā artib; ab errorib; remouebūtur / quib; talia possunt / nō solū nō absurda uideri sed uera. Solēt aut̄ philosophi quādo cū illis disputatur qui nihil erubescunt: & primis etiā dignitatib; prima fronte resistūt cogere ad sui euer sionem: hoc est ad ea quæ dicunt nō tam firme p̄bare q̄ cōtradicare. Et nos igitur eadem uia istos aggrediamur: qm̄q; absurdū eis nō uidetur habere ob id arietē uī faciendi res mobiles: quare sol ad eū accedens āni tps̄ imutat. Illud saltē ab eis im petremus: ne quasi nati sub ariete loco se moueant: sed dogma teneāt & tueātur. Quod si faciant eos sic interrogamus: signa hæc quæ mobilia / fixa / duplicia uocāt imobilia sint: an cū imaginibus pariter moueantur: si mobilia respondeant / iam a suis signis ipsi quoq; mouētur: quādoquidē æstatem / autumnū / hyemē uer initiare non mobilium signorum sed immobilū est: & quas ipsi dant signis p̄prietates: ut mobilia fixa / duplicia sint: a prædicta uarietate tēporis ducūtur: nō igitur aliis cō,

Ignari diale
ctica astrolo
gi. Delirant
ut pueri.

petunt signis q̄ quæ dictis in locis imota semp in circulo cogitatur. Quod si imobi lia esse dicūt: seq̄tur ut cum imaginū loco nō cōueniant: quæ cū suis stellis identidem loco pmutata sint (quod si est) quonā pacto p̄prietates ab imaginū sola figura deriuatas aliis etiā signis attribuunt: & arietē quidem quē mobile / æquinoctia / lem / breuiū tēporum uocāt / quæ sunt imobiles signi cōditiones: mox & quadrupedem dicūt / oculis languidis libidinosum / quæ nō iam signi sed imaginis sunt / nomine qdē eodē: si natura / loco / p̄prietatib; differētis. Et ne particulati singula pleq̄ ois turba astrologorū cū signa partiūt / ut hæc cōia / hæc fixa / hæc mobilia sint: rur sus alia recta alia obliqua: quæ sunt (ut dixi) nō mobiliū signorū cōditiones. Itē differētis his utūtur alia humana / alia sunt serina / alia aquatica / alia terrena / alia muta / alia uocalia. hæc sterilia / illa foecūda: quæ oia sunt imaginū nō signorū: quæ nul lā hæc circuli pōnem / sed naturam imaginis / formā effigiēque sequūtur. Quæ hæc igitur tāta est tarditas uel somnolentia: ut miscere res diuersas / atq; cōfundere sola deceptos noium cōione nō naturæ uideātur: Nā & illud quoq; ut hoc calidū / illud terrenū / aliud aereum / aliud aqueū. signū sit acceptū quidē ē ex imaginib; eadēq; temeritate ad signa trāslatum: quādo si status circuli ex immobilib; punctis cōside retur / aries potius aereū erit iudicandū / hoc est calidū & humidū q̄ igneū. i. calidū & siccū cū eo uer aperiat calidæ humidæq; qualitatis: quin & Ptolomeus reddens rationē cur in circulo cuius initiū nullū / sūmere ab ariete āni exordia cōsueuerimus. Respōdet quoniā i prima res oium ætate abūdat humiditas / quæ est qualitas ueris quod incohāmus ab ariete. Sic igitur o Ptolomee si primū signū aries est: quare humiditas primæ ætati debetur: putas ne siccū signū an humidū est: si siccum non igitur primū: si humidū cur ignitū dicitur a uobis? Deniq; istæ (quod uolebā p̄bare) frigidū / siccū / calidū / humidū / differentia signis distributæ: ab imaginū potius conditione q̄ a signis uidētur acceptæ: quod etiā Auenazra in libro rationum astrologi carum cōfiteatur. Sic. n. cancrū / scorpium / pisces: frigida statuerunt / animalū quorū habēt appellationē natura penlitata: arietem / leonē / sagittarium: calida eadem rōne geminos & aquarium ob effigiē humanā aerea: quæ in homine qualitas plurimū dominatur: Sic terrea taurū & capricornū & uirginē: tū ob uim sexus tū spicæ quam manu gestat ratione: sumptā uim igitur hæc ab imaginū diuersis p̄prietatibus: signis attribuerūt: in qua re bonus Ptolomeus nō solū dormitat sed lassim ederinat: ut in eodem cōtextu a signo ad imaginē se trāsserat: quod ita plane demonstrabo & simul errorē Haly inexpiabilē i exponēdis Ptolomei uerbis. uerba igitur eius secundo libro apothelismatō hæc sunt: arietis dodecathemotiō (sic signa uocat) uniuersa liter quidē est βροτωδερκομ χελαξωσεσ. i.

κο οιμεροσ δεεμτο μαλλομ α ποτησ τομ κρτεω τομ οιπλωμ αιοτε ρωμ ιδιοτητοσ: Hoc est particulatim autē hec magis & minus fiunt p̄ natura & p̄prietate stellarum quæ sunt in eo: & subdit nam p̄cedētis quidem eius partibus imbres & uentos faciunt / mediæ aeris temperiē / ultimæ æstium & pestilentiam: Tum quæ ad aquilonē inflectuntur æstium & corruptionē: quæ ad meridiem gla /

Auenazra

Verba Ptol.

Plyades.

Hyades.
Vergiliae.

tiales & subfrigidae sunt haec ego Ptolomei uerba ita accipio: ut quod de ariete in uniuersum pronuntiat inibi ad immobile signum referatur: quod negari non potest: quoniam ipsum est in quo sit aequinoctium & Ptolomeus eam ob causam ἰσπορτωδῆσ dixit esse & χαλαρῶδῆσ: quae haec omnia uernum ante tempora solet excitare: tum quae adiicit consequenter de diuersa partium eius efficientia per natura stellarum inibi existentium: credit quidem Haly de signi etiam partibus dici: ut mox declarabo: sed luce clarius ex ipso Ptolomeo de imagine dictum esse declarabo: & quantum errat Ptol. in dogmate statuendo: tum errasse in exponendo Ptolomeo ipsum Haly. Putat igitur ille dicta Ptolomei sic accipienda: ut stellae quas illis inesse partibus dicit fuerint eo tempore quo scribebat in illis partibus eius signi de quo loquitur: atque ea tunc fuisse illius signi proprietate: quae mutatis ad locum alium stellis successione temporis alio transferatur: quae utique Haly interpretatio probabilis appareret: si quod facit in ariete in aliis signis fecisset Ptol. Et stellarum quas in illis partibus ponit: nota nulla protulisset: sed cum in tauro explicet quasdam stellas nominati: & suum simul & sui errorem interpretis manifestat. quoniam stellae illae tempore Ptolomei in ea signi parte non erant in qua eas ordinat: sed in parte potius imaginis: in qua. s. sunt & erunt & fuerunt. Verba eius de Tauro haec sunt. Tauri signum uniuersaliter quidem utraque affert aeris qualitate: est tamen subcalidum particulati autem antecedentes quidem eius partes praesertimque ubi Pliades sunt: terremotus & uentos & nubes: excusant: sequentes ubi sunt Hyades corruscationes & fulmina faciunt. Age igitur a Ptolomeo de imagine haec dici quis non uideat: in eius antecedentibus partibus Plyades sunt quas Vergiliae nostrae uocant: in sequentibus hyades per quibus in uulgata translatione aldebaran legitur: quaeque. n. in uertice & cornibus totoque capite hyades sunt: pliades autem inter finitionem corporis eius & caudam arietis quae uocant locum abscissionis: ille tamen sequentes haec antecedentes obtinent partes: quoniam taurus auersu occidit & exoritur. At uero ad signa haec si referatur nulla erit ueritas dictis quandoquidem tempore Ptolomei non erant pliades in signo tauri sed in ariete: ut ex magna eius compositione agnoscere cuius promptum est: quae cum debuerit Haly legisse nec eundem fuisse utriusque operis auctorem dubitauerit non possum satis mirari in re tam apta hallucinatum: ut dicta Ptolomei de locis stellarum in signis exposuerit & pliadas per id tempus in primis partibus tauri fuisse scriptum reliquerit: quae errorem etiam Haly & Leopoldus & Ascades in summa qua uocant anglicanam: & denique posteriores ut Bonatus sunt secuti. Sed maior error horum quae sequatur Haly dicentem Ptol. locum tum de stellis positum in illis partibus signi: & tamen non mutant: sed dicunt idem quod Ptol. cum ab eo tempore sint mutatae plus uiginti gradibus. patet igitur quod probare uolebamus contradicere sibi astrologos imprudenter qui signorum imaginumque proprietates (si quae sunt illae) quasi loco/natura/partibus non differant: inuicem miscent.

Caput V Chaldaeorum imagines mera esse signa: quodque ad eas fingendas illos induxerit: atque errorem artificiosarum imaginum & alios plures inde pullulasse.

u Erum age signorum nulla sit uirtus: an imagines ipse aliquid sunt: forsitan enim hic delirare astrologi non uidebuntur: nec inuti ficticiis rebus & arbi-

trariis quando illas imagines suis quaeque luminibus/stellis/radiis/per stellas/natura potestatis habere plurimum quae negabit. Ego uero astrologos delirare hic etiam nihil dubito: quoniam & si stelle de quibus imagines fabricantur: & uerae & naturales sunt: ipsa tamen de stellis imaginum constitutio/nec uera nec naturalis: sed falsa proque libidine fabricatum penitus imaginaria & sine aliqua specie est probabilitatis. quae. n. statim non iudicabit: ut si magna est uirtus unius stellae multarum in unum pariter conspirantium etiam non sit maxima. Sed rediens ad se ratio nullam inibi esse uidet propter haec a nobis sydes: conspirationem. nam mixtio per coalitum certe ibi non est: quomodo igitur coeunt multae stellae in unam proprietatem & natura distinctae: & magnorum spacio: imensa uastitate disiunctae scio quod respondebunt in unius imaginis illa effigie conuenire: quod sit argumentum alicuius occultae et affinitatis: ut quemadmodum ex una specie cuiusdam figura deliniatur ita una sit in his ex illis omnibus eiusdem rei natua proprietates. at uero hoc aliquid forte esset: quaeque nec efficeret (quod uolunt) si imagines istae uerissimis inibi notis expressae absoluteque uiderentur: cum autem per arbitrium ut declarabo nostro fingantur: nec potius ibi canes & lepores (ut ipsi uolunt) quam tygrides & elephantes cuique sibi formare commodum sit: patet quod de figura sumitur argumentum esse ut caetera solent astrologorum uanum & arbitrarium & fabulosum. Quod si non per libidine aspicientium: sed per natura consistere ibi illas figuras contendunt: non tamen ad experimenti fidee puocabo. quam ad ipsorummet astrologorum & rationes & testimonia. Abraam. n. auenazra magnae apud illos auctoritatis in editioe secundae de astrologiis rationibus (Cōscript. n. de eadem re libros duos) de imaginibus istis redditurus rationem. uerbis ita scribit.

Quae nos ita ad sensum uertimus in latinum uulture cadentem uocat Ptol. lyra/nec mirum: quoniam sicut unusquisque mutare sibi figuram potest: ita & nomen calum. n. sphericum est: quare nihil est in eo cur hoc loco potiusquam alio exordium statuas alicuius rei: sed quemadmodum aliae alius stellis per oculos arbitrio coniunguntur: ita diuersae sunt imagines. nos igitur eo modo eas narrabimus quo traditae sunt: haec illae. quae uerius & efficacius opinionem meam confirmare non potest: quoniam si principium nusquam aut finis est in circuli partibus: potes a quocumque malueris stella tibi imaginem inchoare: & in quacumque uolueris etiam desinere. nec dubium per initium & terminos: quos tibi praescripseris diuersitate: proque numero stellarum quas uel ascueris uel excluseris uarias idem imagines te constaturum: praesertim cum ex his etiam stellis/alias alius formas sibi representet: ut in uulture & lyra Abraam declarauit: & in aliis pariter potes declarare. neque. n. in ipsis: quae magis celebratae zodiaci imaginum numero conuenere: sed cum alii duodecim caldei tum illas undecim fecerint/ex libra & scorpio unam constituentes. nam quod prohibet cum omnibus in pictura ista caelesti quodlibet audendi concessa sit aequa potestas: & ipse etiam Albumasar quae in omnibus rationes dogmatum astrologiae redditur: se praetetur: cum uenit ad imagines, aliam non attulit rationem, quam quod Aratus illas ita descripsit: quasi non ille sit fabulosissimus: qui (ut Cicero igitur astrologica

Varios uarias sibi imagines eodem loco fabricasse. Albumasar. Aratus Cicero

alephbetariū scripsit astrologia penitus ignarus: q̄ si spherā Arati cū barbarica sphaera cōtuleris
 uū habrei in diffentire plerunq; & dissonare iuicē illas uidebis: quare. s. sint ad libidinē ficta &
 celo pingūt: nulla doctrinā uel rationis soliditate nitatur: habreorū magistri sicuti imagies suas
 astrologi: ita suū i stellis alephbetariū: hoc est suā linguā notas & elemēta iuenire
 cōtendūt: nec si credulos oculos nāciscātur/minus hoc possunt illi pbabiliter/ q̄ de
 imaginib; a strologi persuadere. quid plura ibi oēs formā/ oēs effigies: quare nullā
 ibi formā/ nullā effigies oēs potestate & arbitrio hoīum: natura & ueritatis actu
 nullā. Quod si ibi saltē nostri diuinaculi augustias/ quādā rez; & sublimior; simu
 lacra cōfixissent: facilius ego quidē iducerer ut nō tam eoz; & cōtra naturam q̄ dei
 opera mihi uiderētur. Sed cū illius cōsiliū & sapiētā animaduerto nō uideo: cur
 illud diuinitatis tēplū: illa atria celi/ meliorib; nō potuerit aut noluerit imaginibus
 insignire/ q̄ irrōnāliū aīantium/ mōstrorum/ uel rerum etiā uita carentiū. qd. n.
 ibi p̄ter ur̄las/ dracones/ lepores/ canes: & quā inanima sunt uti sagittas/ naues/ triā
 gulos. Adde capita ablcissa tabo sania/ q; diffluentia: & relegatā ad supplitiū uirgi/
 nē: ut hydrā & centaur; p̄mittam: qd; si natura nō patitur: cur eoz; in celo exē/
 plaria sibi descripsit: Eqdem maius oī infania puto adduci aliquādo ut credamus
 naturā hāc instituto/ & diuino cōsilio ibi etiā formata. Puderet bonū antistitē aut
 magnanimū regē/ meliores picturas i tēplo/ in regia nō habere. Alioqn qd; cōsiliū
 instituentis ista narurā: an ut p̄ imagines has supiores/ inferiora generis eiudē cor
 pora gubernaret: & p̄lyrā quidē caelestē afflaret quib; uellet hoibus musicā melo/
 diā: p̄ aialia quā sunt ibi ea quā apud nos sunt generāturq; quotidie & corrūpun/
 tur: & generaret ipā & cōseruaret: ne mōstra sunt opportuna quā nulla in natura
 sunt: innumera aīalia ibi describi quā nulla describūtur: Nā qd; canū ur̄las: q; lit pri
 u: legiū/ ut duos habeant i celo siue rectores siue antistites: elephāti tygrides & in/
 numereā spēs aīaliū/ nullū habeāt i celo numē p̄ qd; regātur: sed nimis multa de
 his cū illis/ quā nō solū est turpe credere philosopho/ sed cōfutare etiā indignum.
 Quod si qs me p̄cōtetur/ cur in ista fingēdi licētia ad has potius imagies q̄ ad alias
 fautores astrologia descenderit. Respōdebo illū rōnis habere qōnem/ quā frustra
 desideratur i his reb; quā nulla rōne cōstitutā sunt. Quid tamē in plerisq; eos idu
 xerit facile est uidere. Puto. n. imaginū noīa quā zodiaci partib; a scribūtur ab opi/
 bus solis eē deriuata quā potissimū fiunt cū in illis partib; iuenitur: ut gratia exem
 pli Cancrī nom̄ habuerit ps ea signiferi i qua sol collocatus cancri more regreditur:
 quā pxima est leo p̄pter astus i modici exupantiā: sicut Taurus ps alia nūcupata
 q; ad eā sol cū puenerit terra bob; arratur: quā Gemini sequūtur: quare tunc ger/
 minādo oīa germinātur: sub uirgie terra exusta solis ardorib; nihil parit: & sub ari
 ete uellere floz; cāpi uestiūtur qua rōne capiti etiā de capilamēti similitudine asal
 illud p̄fecerunt: Libra noctes & dies i librili appensas iuicē aequat: cū ad Scorpiū
 sol puenerit/ tū primum aer frigore pungit: Mox sub Sagittario & frigoz; uehemē
 tior; & uentoz; aculeis nos lacescens: i Capricorno ratio manifesta: quare inde sol
 instar caprā alcēdere rursus incipit: i aquario & p̄sib; pluuias p̄sib; affatī effun

Vide p̄cellētē infaniam.

Dubitatio. Responlio.

Cancer. Leo. Taurus. Gemini. Virgo. Artes. Libra. Scorpio. Sagittarius. Capricornus. Aquar. Pis.

dens: potuerunt huiusmodi illi similitudinib; adducti/ has potius q̄ illas i uariis ca
 li partib; imagines fabricare/ trahētes facile stellas i effigiem naturā illius cuius illi
 parti nomē ob aliquā cām iposituri essent. Accessere signēta poetaz; uel ad uolup
 tatē uel ad gratiā multa cōfingentiū: sicuti conō aegyptius mathematicus uidit pri
 us mōstra & exberoniceo uertice cesariē. sed nec ope p̄tiū rimari diligētius & explo
 rare infanias alioz;/ dū satis supq; cōstet nolētib; delirare nō esse naturā hāc opa:
 sed fingentiū nugas uel somniantū deliramēta: sic ut tandē recte de his inuētis dif
 finiam a corrupta philosophia & poetaz; fabulis sunt exorta: quib; tamē quali reb;
 uerissimis & digito (ut sic dixerī) (dei formati t̄m astrologi oēs tribuūt: ut uix credi
 bile sit/ i quas supstitōes hāc illos infania pduerit. Ne des farmacū inqunt luna in
 tauro collocata: quoniā aīal illud ruminat: quare pharmacū faciet ut euomatur:
 eū domū aedificaueris caue ne scorpius quartū locū obtineat: qm̄ multi i illa domo
 scorpii abūdabūt. Qui corona oriēte p̄creabit erit rex: q; lyra mulicus: & mille alia
 hoc genus e q; uideas illis esse psualissimū hāz; oīum rez; ueras effigies & natura
 esse i celo/ a quib; ad nos mirabiles defluant i decernēdo fato ptātes. Deniq; illa
 fabricāda; imaginū supstitio/ tota de ista infania pullulauit: ut formata. s. in me/
 tallo aliquo simili imagine: a caelesti illa uirtutē afflari metallo opinētur: quā tamē
 nec sunt i celo/ nec si essent ob illā tamē ibi sculptā imaginē illinc descenderent: &
 si descenderet: haud q̄q; tamē ut p̄bat Auerois aduersus Algazelē nobis inde p̄fi/
 ceretur. Sed de his latius peculiari tractatu postea differemus.

Caput VI Inuisibiles imagines neq; sensu neque rōne cognitae eē pugnareq; inter se eaz; auctores: qui nō chaldei aut Indi/ sed arabes t̄m fuere.

Emirari utiq; aliq; posset infania astrologoz; i fabricādis quas hactenus icel
 d suimus fabulosissimis imaginib;: nisi alias multo magis ridiculas somnial/
 sent. Tradūt. n. i unoquoq; decano siue facie cuiuslibet signi imagines esse
 quāsdā/ inuisibiles illas quidē/ sed uerissime naturā soliditate cōstantes: quas q; au/
 diūt nō diffluere i risum nō possunt. Sūt. n. huiusmodi. In prima inqunt facie can
 cri ascēdit formosus iuuenis bene amictus/ sed i facie eius & digitis nō nihil habēs
 obliqtatis/ corpe reliquo simili equo atq; elephāto/ pedib; albis/ supra se uarias fru/
 gū spēs & folia arboz; suspēdens. In prima facie leonis ascēdit arbor altissime radi/
 cis/ cuius ramis inlidet canis/ & uir amictus uestib; nobilib; qdē sed lordidis/ lacri/
 mabūdus/ & de parētib; suis tristis his similes alia in aliis signoz; decanis ab illis de
 scribūtur/ quāz; oīum ut pote rez; efficacissimaz; meminit Aboasar sexto lib. magni
 introductorii. meminit Auenazra i eo lib. cui titulū fecit
 hoc ē initiū sapiētia: meminerūt Petrus apponēsis: Michael scotus: & astrologi ara
 bes latiniq; p̄multi: de quib; ego cū olī nō nihil audiuissem/ putabā p̄ has imagines
 illos idicare/ qd; nā signi cuiusq; decanus oparetur: nō q; inibi hoc ē i celo figuras eē
 opinarētur. At eoz; adiens libros lōge secus esse agnouī. Putāt enī & asserunt & cō
 tendūt/ has i illis decanis imagines eē uerissime/ opez; apud nos mirabiliū effec/ ri/
 ces. Quin ait Albumasar opantur qdē iterdū quā sunt similia suis formis: sed sape

Figmenta po etarum.

Dogmata ex illis figmen/ tis exorta.

Supstitio fa/ bricādarum. imaginū un/ de orta. Auerois ad/ uersus Alga zelem.

Vi. se fabulo/ sissima nuga menta.

Aboasar.

Petrus apcn. Michael sco.

Irrisio figuræ & alia penitus diuersa: Et quæ si lince hoc dogma statuisent adduceret aliquo modo ut subdubitem patuisse oculis eorum: quæ nostros obtutus effugeret. Istis autem hominibus tam admiranda mysteria propallantibus non inuenio fidem quædam possit astruere: cum nec habeant oculos alios quæ quos homines solent: homines autem non uident: nec raptos cum a philosopho in cælum eos legamus: nec in terra locatis rone ulla potuerit ista demonstrare. Erubescant autem qui se uocant philosophos: nec ista pudet tam eos nugamenta describere quæ uix bimulo infanti fabulâ anus persuaderet. Adde quod nec eadem omnes: sed alias alii sibi imagines comminiscuntur. Hic quædam in prima arietis facie mulier inquit ascendit fulgore resplendens: & cauda piscis marini. Alius non formosam ibi mulierem: non piscem: sed ethiopem esse ait: de cuius tam oculis ambigitur nigri ne/an rubetes potius: sed qui per cera certe statura & albâ clamidē induatur. In tertia facie geminos oritur inquit quædam / fistula aurea & canis latrans & delphinus. Alii contendunt nihil horum inibi esse: sed uix petentem arma quibus se induat: clipeo munitum / instructumque pharetra. In tertia facie scorpionis equum aiunt arabes esse & leporē. Indi nec equum nec leporē: sed canem aprum & leopardum. Alii nullam bestiam sed uix in genua curuatum forte (si licet mysteria interpretari) per astrologis deo supplicatē: ut eos aliquando reddita mente liberet ab infania. quod enim aliud preterquam insanos / quæ salutaris adeo nugis nec possibilibus uacat credant astipulantur. Videtur hæc Abrahâ iudeus atque astrologus in libro de natiuitatibus ridiculis potius quam ueras imagines istas esse confiteretur. sed nec quæquam inuenio preter arabes homines semper fabulosissimos: & quæ eos secuti sunt latini / fide illis adhibuisse. Nihil de illis ægyptii: nihil caldei: nihil greci: nihil latini ueteres astrologi scriptores. Nam quod ait Albumasar idos ægyptios / babilonios / ista tradidisse / falsus facile deprehenditur: de ægyptiis enim & chaldeis est unde intelligamus talia apud eos deliramenta nulla fuisse. unde conuici potest de indis eum pariter mentiri: quæ non ita potest ut de illis reuincatur / cum nulla extent a fidedignis auctoribus tradita nobis indorum monumenta. Sed hoc peculiare arabibus est: ut quascumque ipsi fingunt comminationes / prescribant illis auctorum nomina illustrium / quales multas in primo disputationum istarum libro commemorauimus. Cum igitur extent Petosiris quædam adhuc apud ægyptios astrologiæ magistri. Cum extet preter Maternum Ephesion commetatorum Thebanus & Paulus ex alexandria ægyptiaca omnes astrologiæ interpretes / facile ex illis cognoscitur nullam de istis imaginibus in ægypto mentionem. Patet idem de chaldeis auctore Teniro babilonio qui scripsit apotelesmata decanorum & coorientium cum illis imaginum patet Porphyrii & testimonio quod ex sententia chaldeorum astrologicas scripsit institutiones: ut mittam Mallium & Maternum utrumque nobis & chaldeorum dogmata referentes: de grecis auctoribus soli possunt dubitare quæ græca non legerunt. neque enim usque apud grecum ullum scriptorem mentio de istis imaginibus: ut accusare magnope Haly debeamus quod istum errorem ascripsit Ptolemæo: nam cum uerbo quinto & nonagesimo libri cui titulus fructus dicit Ptolemæus hoc est quæ singulis signorum decanis coorientur nati uoluntatem indicare: & quamnam artem sit tractaturus: expositor Haly per coorientes imagines / uisibilis istas de quibus diximus putat intelligi: nesciens quamnam apud grecos hoc est coorientia dicatur. uocantur enim apud eos hoc

Discordia astrologorum in istis iuribus imaginibus

Abrahâ iud. Arabes fabulosis inuenerunt erroris huius

Arabum mos.

Maternus. Ephesion. Paulus. Tenirus. Porphyrius. Mallius. Maternus. Error Haly hæc Pto. ascribens.

noie sex ille atque triginta extra signiferum imagines quarum. xv. ad austrum: una atque .xx. uergunt ad aquilonem: de quarum proprietatibus & natura primo libro. apotelesmatum scribit Ptol. qui nec eo loco nec alibi usque aliarum unquam imaginum meminit preter eas quas fabricatur ex uisibilibus stellis: aduersus quas superiore capite disputauimus utitur autem eadem dictione in sequenti uerbo cum dicit consideranda in defectibus luminarium .i. coorientia / quæ eadem sententiam secundo libro. apotelesmatum tractans indicat ex quo genere ista sint quæ coorientia dicantur. Ex quibus cum ait nati uoluntatem artemque indicari quæ sit presens / rus: id docet quod Mallius Maternus græcique scriptores explicarunt: ut quæ naue coorientate nascitur nauta sit futurus: quæ lyra musicus: qui emotho auriga atque ita de reliquis. Sed & Porphyrius in isagogis typum hoc est figuram & formam τωμωδωμω: hoc est aialium quæ sunt in zodiaco .i. ex astrologorum compositione ait consistere. unde intelligimus coorientia hæc quæ dicuntur / non alias esse imagines quam quæ ex stellis constituntur: in quo declaratio plixior: quæ audio Trapezuntium grecum hominem (neque enim eius liber ad nos puenit) sed ita audio in commentariis eius in centiloquum Pto. exponem Haly esse secutum. Aquo errore barbarus Albu. potuit eos deflectere: quæ nullas preter uisibiles & constitutas ex stellis imagines ad austrum aquilonemque sitas / decanis exoriri ex sententia Ptol. affirmat. Libet autem ad mentem reuocare: quod tertio libro. aduersus illos dicimus qui natum dominum Iesum dicunt oriente prima facie uirginis in qua uirgo sit lactans puer: qui uocetur Iesus. constat enim imago hæc uirginis pueris lactantis ex his fabulosis imaginibus quas irrisimus. quæ nec tale ibi imaginem: sed aliam quædam ut narrat Albumasar indi comminiscuntur: quod inuentum quæ uanum & ridiculum sit quisquis animo satis perpenderit pudebit eum astrologicis istis deliramentis / euangeliorum ueritatem uelle aliquando confirmare: quod non alia ratione a demone est procuratum / quæ ut quasi amica laudatrixque religionis pestis ista reciperetur. Sed habeant ipsi sua sibi nugamenta quibus acceritis non confirmatur ueritas christiana sed infirmatur potius atque polluitur.

Mallius Maternus.

Error Trapezuntii:

Error circa Iesu natiuitatem supra taxatus

Ioannis pici Mirandulæ aduersus astrologos libri octauis finis.

IOANNIS PICI MIRANDULÆ DISPUTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER NONVS.

Caput primum Epithoma eorum quæ hæcenus confecta & quid sequentibus libris agendum undequæ auspicandum.

Emonstratum est hæcenus astrologiam nullam esse quæ ista de quibus pronuncietur a cælo non dependeat / præterquam per accidens / aut tanquam a causa remota & uniuersali: quarum neutra cognitionem particularem euentorum parit. Declaratum est item si de cælo fierent ista: non tamen quomodo astrologi opinantur: hoc est a momento quodam initiali: tum

d

si detur hoc quoque certē nō ab his causis quibus utitur in predicendo quare nullā si certū habeamus examē uera & naturalis. Nā quāquā stellis utatur & plāctis / augēt / minuūt mutāt / p locis / signis / iteruallis / & ceteris id genus quæ falsa & efficacia eē declarauimus. Quare uel malas cās introducūt: hoc ē fabulosas / uel inficiunt bonas admixtione malas: nūc illud nobis agendū ut declarem si cūcta ista cōsisterēt eē tamē huiusmodi quæ cognosci ab illis nō possint / aut si possint cognosci nōdū habitā tā / me eorū cognitionē. Tria sunt autē cognitu necessaria si de rebz futuris uera pdicen / da sunt. Primū illud ut hora initialis rei cuiq; fideliter teneatur. Secūdū ut statū cæ / li syderūq; pōnem ad eā horā exacte cōphendamus. Postremū ut illa cæli syderūq; / positio qdā faciat rōnibz ueris / aut nō fallacibz obseruatū expimētis itelligamus. / Horz nihil posse cognosci: aut q sciuerit hactenus nō extitisse duobz sequētibz libr. / apiemus. Exordiemur at ab hora primordiali cuius cognitio in primis necessaria nec / cōstitui reliq; recte possunt siqd in ea uel ambigatur uel erretur. Ea uero uel homi / num siue genitura: uel urbiū atq; regnorum / uel anni cōstellatōis auspicamur nos / a genituris initium faciamus.

Caput II Astrologū certā geniturā horā neq; semp scire posse: neq; p ueram regulam explorare.

Nō pōt sciri uere gēitura nisi p instm Nō semper p instrumentū Fallūt instru menta.

Omētū quo qz nascitur / exploratū habere astrologus nō pōt: nisi forsā acci / ctus cū pdit ifans astrolabio / cælestia metiatur: sed hoc sit q rarissime: nec / fieri nobis uolentibz semp pōt / ut noctu: aere nubilo: mathematico nullo: / ueq; cū sit labi quoq; facillimū: ut testatur Auērodā in cōmētariis sup Ptol. nā si nō / sit exactissimū instrumentū / quale forsitan nūq; est qd ispectōe momēto egressio / nis ad liqdū respōdeat: rō partilis horoscopi uacillabit. Veq; ut sit uera p astrolabiū / horā pscrutatio / rarissime ut dicebamus fieri hoc cōtingit: illud frequēs fereq; ppe / tuū ut parētes / dominus ut genitura: talē fuisse natiuitatis horam dicat astrologo: / cui fidendum non esse nec astrologi diffidētur / fallax enī plerunq;: quare dicit apd / eos hora extimata siue suspecta: de qua. s. suspicio certitudo nulla. nā solaria men / tiuntur & horologia qdē si nihil fallant. ea tamē quæ mediis horis cadūt iterualla / nō demōstrāt. adde q horā uulgares initiū ab occasu solis nō habēt qd mathema / ticaz rō postulat. ueq; cū aer incipit obtenebrari: qd euenit sole subfinitore dudum / iam demerso / psertim in signis obliq; sole collocato: quæ cū morā in occidente tra / hant longiorem interdū nox unam horā exegerit priusq; aer obtenebrescat. Deniq; / cōsitentur hoc nobiscum astrologi: sed remedium adhibuere ne ppter ea diuinitio / pericidetur. Nam & si illa non sit uera quā uocant horā extimatā: nisi tamē a ue / ro plurimū distet habere se methodum dicunt uere inueniendā: quare nihil obesse / priorem illā incertitudinē nos si sapere isti possent id tm obiceremus artē siue sciē / tiam dari nō posse quo facta sit nec ne / res particularis quæpiā cognoscatur. nō igi / tur eē methodum qua reddamur certiores quo momēto Ioānes aut Paulus editus / sit in lucē: sed ista nō uidētur eis absurda / forsitan neq; illud eē qualibet nedum die / sed hora particulas multas tēporis: quibz certa regione nasci nemo pōt / cōsequi hoc

Cōfutatō ge neralis oīum uestigatiōnū genitura.

facillime demōstratur. Nā si natus ego prima noctis hora dicor a parentibz / & me / thodo cōuenire horā negat astrologus: quare serius aut citius me fuisse natum: ro / go nunqd alius sub eadē cæli inclinatione prima noctis hora nasci potuerit: quod / si negant fieri potuisse: sequitur quod dicebam ut multæ sint horæ cuiuslibet partes: / quibz locis quibusdā nasci homo nō potest: dico autē multas horæ cuiuslibet partes / qm nullū fere tempus genitura: datū a cōsulentibz regulis quadrat astrologoz / sed / mutatur ab illis semp in partē uel antecedētē horæ / uel sublequētē: si potuisse aliū / nasci p id tps in ea regione cōcedunt: qd ego tūc minime natus sim: natus igi priā / hora noctis dicatur Antonius / atque illud iterrogo siquā uerā iā statuimus horam / suā natiuitatis Antonius porrigat astrologo / uerā ille sit arbitraturus an falsā: si ue / ram debuit eadē rōne meam cū offerebatur uerā arbitrari cū eius methodo nō ma / gis nūc cōueniat q cū Ioannes eam offerebat: si falsam / ueq; statuebatur ea hora na / tus Antonius: fallum ergo dogmā per quod hora uerissima quasi falsa reputatur. / Præterea qui pceptū hoc genus / tradiderunt signū aiūt mutari nō debere: qd exti / mata hora demōstrat: sed eius signi partē methodo declarari: quæ potissimum sit in / horoscopo. uerum extimata hora de signo saepe metitur eum postremis præsertim / aut primis signi partibus ascendentibus homo nascitur: tunc igitur methodus non / emendabit errorem sed cōfirmabit. patet his rōnibus / uiam nō esse horoscopi uesti / gandi cū est incertus. Nūc illud ostendamus siqua forsitan possit excogitari: quas / tamen astrologi tradiderunt apertissime esse fallaces.

Caput III Ptolemæi dogma quod almufeli seu animodar uocant / & auctori / tatibus & rationibus confutatur.

Tolemæus tertio apotelesmatō lib. dogma tradit huiusmodi. Præcipit ob / p / seruari nouiluniū pxime genitura pcedens / aut pleniluniū. Tū planetā qua / parte coitus fuit uel oppositio auctoritatis plus habentē: denique themate / iamdisposito cui cardini pprior ille planeta fuerit statui locū illū ad numerum quē / in partibz signi planeta ille dominator obtinuerit hūc cardinē cōsingūt totius geni / turæ: hoc fundamentū totius apotelesmaticæ astrologi oēs decernunt. hoc illud de / cretū quod almufeli uocant / interdum animodar. In quo quantū pauēt iuniores sen / tentiā Ptol perperā itelligentes superius. Nunc ipse Ptolemæus excutitur cui possū / imprimis magnas auctoritatū molles opponere. nā Abraā iudeus ait se multas ge / nituras obseruasse cū exactissimis astrolabiis in his regionibz quaz lōgitudo latitu / doq; cōfessa & explorata: nec tam iuenisse de plāctis aliquē cuius gradus ex signis / quæ occupabat atq; minutiaz / respōderēt gradibz & minutis oriētis aut medii cali / nec plus hora dimidia uariaretur a iā cōperta sensu uerissima hora natiuitatis. Ri / diculi uere q dicūt iudicio nō scripsisse hæc ai auenazrā / qd si illi cū Pto. de regno: / quo fuit ānis etiā nōgentis posterior qualicq; in āno cōstituendo in annoz datore: & / pleriq; aliis Ptol. sniam aliis non anteponat. Sed & Alchabitius pprio cōmentario / scribit se demonstrasse nullo pacto per eam rationē gradum orientē uerum posse / reperiri. Henricus batenus Alberti magni discipulus suā examinās genituram: qd

Tertiā rō.

Dogma Pto.

Refutatō do gmatō Ptol. qd uocat al / mufeli. Insania quo / rūdam Abraā annis nōgentis Ptol. posterior. Henricus

Aoniar.

noie dissimulato seruum dei se noians. mittamus inquit animodar Ptolemæi a fa-
pientibus reprobatur: alii dogma non expungunt sed castigant ut Aoniar non nihil a
Ptole. dissentiens. Alii super eius intellectu digladiantur: & cum illud inquitur cuinam
loco proximior sit planeta: sunt qui quantitate discretam obseruanda uelint: sunt qui con-
tinua ut Antonius de mote ulmo: Verum omiſſis auctoritatibus aduersariu Ptolemæo
solitus ego dogmatis falsitate ita declarare. Nascatur Lucius Rome: Florentiæ Fa-
brius eadē hora eodēq; momento liquet astrologis non eundē futurum horoscopus
utriusq; ob diuersam celi inclinationē sub qua nascuntur: & tamē si rationē ex Pto-
lemæi pceptis ineamus eundē utriusq; horoscopus faciemus cum utraq; regione plenu
niū atecedēs / siue nouiluniū eadē celi parte contigerit: quare idē quoq; dominator
q; themate i utroque gradu signi possidens eundē / uisdē numeris cardines in utraq;
genitura definit. Sed hoc euidētia rei sensuq; reuincetur dogma igitur falsum
quod miror Ptole. mathematicū sūmum non peruidisse.

Antonius de
mote ulmo.

Caput VIII Inuestigationē partilis horoscopi p cōceptū / Ptolemæo falso ab ara-
bicis ascribi: irrōnalem esse: & a multis astrologis reiectam.

Aliud dog-
ma iuniorū.

Pud iuniores inuenta est alia ratio uestigandi ex hora cōceptus horoscopi cui
plurimū tribuūt. ē aut huiusmodi ponūt quasi cōfessum ex uetere traditio-
ne: pserimq; Ptolemæi uerbo primo & quinquagesimo libri centū enūciato /
rum lunæ locū in natiuitate fuisse horoscopus i cōceptu. Cōtra / locū lunæ in cōcep-
tu horoscopus esse natiuitatis: hoc posito methodū tradunt qua putāt posse dephē-
di locū lunæ cū semen uetere impleuit: quo repto similitē quoq; gradu colligūt hora na-
tiuitatis ascendere. Fuit autē eis erroris occasio mendosa trāslatio librorū Ptolemæi:

Occasio erro-
ris eorū. Mē-
dosa trāslatō
Ptolemæi.

quonia nūq; ille de gradu hoc scripsit uerū de signo tm: uerba eius loco supius me-
morato sunt hæc εϋδα & quæ sequuntur.

Latine ita ad uerbū ubi est tpe natiuitatis illud signū cōceptus horoscopus statuas:
ubi fuerit i cōceptu illud fac horoscopus partus uel eius oppositū. nō putauit igitur
Ptol. hac uia partiliter posse horoscopus inueniri: qre i libris apotelesmatō ubi hoc
iqrit nullā placiti huius facit mētionē: alioq; si de gradu intellexisset qd ex eius uer-
bis falsum ostēdimus / facillimū quoq; existimasset i cōceptu horā inuenire quā ho-
die nullo magno negocio iuniores qbuslibet desideratibus reddūt / uſi methodo quā
Ptolemæi esse uolūt: quō igitur ipse Ptol. apoteles. lib. tertio principiū semiale εϋ-
πλεον: hoc ē plerūq; seu maxia ex pte ait ignorari: & cū i eius cognitionē deueni-
tur id aut συμπτωματα: hoc ē aut casu. s. fortuitoq; aut obseruatōe debuit cer-
te addere aut εϋτεχνως: hoc ē artificiose siquē arbitrabat arte aliqua & uia i stud

Nullus uete-
rū tradidit ui-
am uestigandi
seminis iusce-
ptionem.

posse dephēdi: quō at ait casu cognoscit aut obseruatōe declarat græcus iterps ca-
su cū accidit mulieri recepti semis sensū fieri ut Cleopatra docet: obseruatōe si cōsul-
to uir illud tps anotat quo semel semina cōgressus deiceps abstinerit: tū secūdū su-
isse cōgressū mēses declarauerint. pter hæc aliā esse uia tempus illud ad liquidum
explorandi ueterū nemo pdidit nedū ex eo natiuitatis horā uoluerint inuestigare .

Nam quod arabes dicūt Hermetē hoc pcepisse / fabulosum est: sicut alia multa (qd
primo libro notauimus) mendacissime ad eundem referunt auctore: qd enī ægyp-
ti sup hac re tradiderunt: Ephestion refert & Porphyrius qui hoc ipsum pceptū Ephestion.
qd legitur in Ptole. Petosiris ægypti inuentū fuisse his uerbis οΔεπετοσαρις Porphyrius.
& quæ sequuntur.

Petosiris autē inquit signū in quo luna fuit tēpore cōceptus illud in partu horosco-
pū eē aut eius oppositū. qd autē luna tpe partus occupauit illud cōceptus horosco-
pū fuisse. sed eodē loco Porphyrius duos alios refert modos ex Antiochi quorum /
dāq; aliorū / inā signi uestigandi: i quo fuit luna hora cōcubitus / de gradu nūq; facta
mētionē: quin ipm quo scribuntur hoc capite περιστρομλουσημεριου
inscribitur: hoc est de signo seminali lunæ qd illud signat: qdnā signū luna tenuerit
cū loco genitali semen admissum est. Ephestiō quoq; thebanus tres alias ab his di-
uerſas: quæ Porphyrius meminit / ægyptiorū methodos narrat / quibus hoc idē inue-
stigare: quodnā. s. signū hora cōcubitus ascenderet: ubi uerbis expſſis admonet
nos ephestiō nō perueniri p eas uias ad partilē horoscopus: sed eū παχυμερω
indagari: hoc ē crassa (ut dici solet) minerua. gradus uero determinandi unicā eē rō-
nem quā tertio lib. apotelesmaton tradiderit Pto. Est autē ea quā capite pximo cō-
futauius: uerū ut diximus in errore lapsi iuniores / qm in arabica trāslatione quā
latini sequuntur / interptes gradū pro signo pperā posuerunt. Ceterū qd scripserit
auctores quā ratio dogmatis: aut qua potuit hoc obseruatōe dephēdi: Respon-
det inquit supputatio: quoniam ex loco lunæ hora natiuitatis quot diebus in
utero infans fuit hora natiuitatis intelligitur quos si retro numeres i cōceptus horā
deuenies: atq; p id tps lunæ locū inuenies eū qui tpe natiuitatis ascendet. Verū il-
lud iterrogo quis nos doceat ex loco lunæ tps māsiōis i utero definire: nō hoc Pto.
nō uetere quispiā: nō uellet etiā Hermes pdidit: quod respōdeatis aliud nō ē q ita
definiri māsiōnes illas oportere si uerū sit dogma de pmutatōe ascendētis & loci lu-
næ in cōceptu & natiuitate: circulo igitur demonstratis ueritatē dogmatis pbātes / q
eueniat ita māsiōibus obseruatis / & māsiōnes obseruari ita debere: qre dogma uere
aliter nō erit. s. ita facile sit cuiq; dogmata cōfirmare. Quod si forsan audetis expi-
mēto id asseuerare simul obseruato collatoq; inuicē tpe natiuitatis atq; cōceptus: i-
pune uobis mētiri licet acta re sine arbitris: uere ex uestris qui se maxime conten-
dunt expertos negant ueritati respondere pceptum. Abraam enim auenazra se
quinquies id obseruasse dicit ter non successisse: quod nunc quidem in martem:
nunc in uenerem: nunc in mercurium refert. Puto si decies id obseruasset alios
quoq; planetas pariter accusasset. Nam Hemanuel hæbreus Auenazræ sectator
bis expertus ueluti qui eisdem quibus Auenazræ placet modis castigatum se /
mel a uero tempore natiuitatis per septem dies reperit uariare Aboasar numen

Error iuniorū

Reprobari
dogma expe-
rimentis.
Abraā auen.

Hemanuel

Sedis astrologos falli methodū istā quinq; gradib; posse credit: ut Sedis eius discipulus Auenrodan. narrat: qđ si est nihil nos iuuat quib; de gradu tm̄ sollicitudo. Pariter & Auenro- Ioānes saxo. dan magnus apud istos expositor Ptolomei mentiri saepe illum testatur. Saxonien- sis interpres Alchabitii falsam & uanam penitus putat inutilem quoque affirmans fieri non posse: ut per eam incertus gradus horoscopi certus unq; reddatur: qđ exē plo pposita genitura late manifestat.

Caput V Messalla figmentū cū aliis quinq; a Paulo alexandrino recitatis ex- plorandi horoscopi modis refutatur.

Figmentum h sunt fere modi qui recepti magis astrologis: Messalla figmentum aliud co- Messalla gitat: sed explorū ab omnib; pfecta q; uanitatis. Iubebat. n. lunā tps a no- uilunio ad pleniluniū: uel cōtra a plenilunio ad interluniū: quasi horā unā existimari: tū utrum illo; antecederet geniturā: quod iter ipm̄ & tps geniturae spa- cium caderet cōparari ad totā distantia lunā nascentis & cōsumatae: & qualis esset interuallo; pportio: eā partem sumere horā tēporalis: ita tamē ut illud obseruare mus: ne quādo mas hora pari nec foemia impari nasceretur. Risit secuta aetas expe- rimento deprehēdens eadem hora mares & feminas nasci. Ego uero nō tam placiti unius cogito uanitatem: q; hinc totū Messallā illū iudico. Nā ut labi errare decipi p- prium sit hoīs: attamen scribere tā pudēda: niti reb; ridiculis: fabulas ponere qđ dogmata: loqui quā res; passim euidentia cōfuteat: nō est hoīs certe: si dos hoīs p- pria ratio est. Sed nec tā unū Messallā estimo q; de Messalla oēs astrologos: apud quos primi ordinis est: nec temere in ea familia sapientiores inuenies. Nā antistites sacra istius disciplinae mirabiles aegyptii: quāta super hac re fabulamenta cōmenti sunt. Refert Paulus alexādrinus methodos quinq; diuersas a trib; iā memoratis qđ ad horoscopi ueritatē partiliter indagandā utitur: deus bone q; uarias: rudes: futi- les: fallas. Prima huiusmodi respice inquit epocham solis in diurna genitura: lunā in nocturna: & cuius planetae fuerit monomiria: sac eiusdē planetae monomiria su- secundo specto gradui proximiorē: ues; horoscopi. Altera siue dies fuerit siue nox lunā tm̄ epocham inspicit cetera similis. Tertia quā Ptolomeo sui dogmatis p̄buit occasione pleniluniū uel interluniū proximū geniturae cōsiderat: tū uero despotem hoc ē do- minum domus in quo cōtingit & onocratorē hoc est finitorē dominū: uidetq; uter fortior ī natalitia cōstellatione: uter plus in ea possideat auctoritatis: & ex isto di- numerat gradū ascendētē. Quarta dū taxat inspicit dominū sūmum gradus. s. in quo sol & luna postq; infans utero p̄dit uel coeunt uel opponuntur: & quot fines in ascendente signo possiderit ille planeta tot gradus eiusdem signi putant in oriente iam aparuisse. Postrema nō solū genituram: sed cōceptum obseruat: hoc est quod utrunq; tēpus uel pleniluniū uel nouiluniū antecessit: tamē graduū quib; illa cōti- gent dodecathemoria fieri iubet & obseruari: in quo planetae cadāt monomeriis: ut qui in themate melius se habuerit arbitriū habeat horoscopi metiendi scribens Heliodorus. Heliodorus quo pacto inuestigarent tempus cōceptus: retrocedebāt inqt a genitu- ra p nouē menses: quasi gestandi uteri tempus semp sit aequale: ut rudissimi ubiq;

diuinissimi isti aegyptii inueniantur. Possem autem obicere multa quibus peculia- riter ista dogmata peccāt. Ves; illa una ratio breuitati studentib; satis est qua Pto. quoque dogma reiecimus. nā quācūque secuti fuerimus methodū ex p̄dictis: sem- per eos; qui simul nati fuerint: regione tamen diuersa: faciemus eundē horoscopi: quos; tamen oibus mathematicis extra omnem cōtrouersia cōstat esse diuersum. Caput VI Intra urbiū: regno;: factionū: legum ignota esse: nullāq; artē astro- logos tradidisse qua possint inuestigari.

Iquet ex his nūq; horā natalem p̄terq; casu notā ad liquidū esse: tū qđ aber- ret nullā posse p artē restitui. sed cū ea uera nō fuerit ueritas p̄dictionis con- stare nō pōt. Nihil igitur ueri dici pōt a genethliacis qui partem horosco- pū cardinē geniturae: compage totius fati fundamentū totius apotelesmaticae: una uoce testatur. Neque uero melior fides in urbiū & regno;: initiis: quorum notitia scrupulari longe difficilior q; geniturae: quis. n. hāc prodidit: quis obseruauit scrip- tor hystorias: quā; fides & diligentia si reddiderit diem urbis istauratae: uel urbis cōditae utiq; magnanimus existimabitur. Romae diem natalem colli mos fuit: sed nō plus inde constat astrologis q; i imp- fuisse lunā hoc est in libra cū cōdebatur. In epistographis Pauli Florentini medici & mathematici duplex repperi tps anno- tatum in istauratae urbis Florentiae: alter; anno gratiae octingentesimo primo: alter; octingentesimo secundo: unde sydes; cōstitutio penitus diuersa. Credideri & mul- tas uariari urbiū cōstellatiōes quā uulgo feruntur fictas ex apotelesmatis: quales ueterum singit Iulius firmicus Paridis & Platonis: & alio;: qđ de mundi quam af- fert genitura: ipse quoq; testatur. Praeterea magni quoq; eē momēti uolūt illud mo- mentum quo noua factio p̄ualere cepit ī ciuitate: quo tyrannus urbē occupauit: quo seditio facta iter populares: quo ciuilis discordia nata: quo gēs exera regnum inuasit: quo nouae cōditae leges noua decreta fuerunt pmulgata: quarum rerū ho- roscoptum quisnā reddet nō diuinator: cū hāc tamen habere prius oporteat q; diui- nemus. Denique ut haberi momenta possint aliqua temporū istorum: certe nō de- negabunt ea fore minus exacta: minus certa: q; particulariū geniturae: quare si pu- tant istas indigere castigatione: nec aliter eis fiendū: multo hoc magis opus fuerit ī illis: quas tamē nulla ratione docent emendare. nā quas memorauimus methodos genituris tm̄ hominū adhibentur. Erat igitur manca fallax omnis eorum pranun- ciatio de fati urbium & regnorum: quādo de momentis illis primordialibus uolūt hāc depēdere: quā tamen aut ipi penitus ignorāt: aut nō satis ex fide: satis ad un- guem tradita receperūt. Nō iam igitur hoīs mortem: exilia: paupertatem: nō exci- dium: urbes: aut pestilentiam uereātur: cum audacissimi nugatores aeditis passim libellis annuis ista minitantur.

Caput VII Incertum adhuc esse apđ astrologos quomō domus diuidendae: quātū eas; uires extendātur: & quibus signis utendum.

Elíquum de p̄icipis aīni: magnarūq; coniunctionū: & defectuum dicere. nam momentū quo fiunt obseruantes inde uaticinantur fata rerum publi.

Discordia a /
strologos in
domuū diui
sione.

Abraam

Ioannes de re
gionē montēLudouicus
heremita exa
ctissimus sup
putator.Abraā hisp.
Henricus

& uniuersaliū. Erit igitur declarandū huiusmodi tempora citra lapsum erroris ab illis deprehēdi non posse: uerū hoc ex sequentibus eluceſcet cum incertos adhuc motus planetarū nec inaccusabili ſupputatione cōprehēſos oſtendemus. Haecenus igitur quā ſit incerta cuiuslibet rei fatalis hora dixerimus ſi ſunt horarū fatales reſ. quāſ astrologi maxime putauerūt: nā nullas eſſe fatales. & ſi quae ſunt. alias eſſe quā putēt ſupra demonſtrabamus. Nūc illud palā faciamus etiā ſi tempora cōſequantur auſpican dā p̄dictionis. quae tamē ſydes pō: qui cæli ſtatus ad eā horā. ſcire eos nō poſſe. Primum igitur opus thematis diſponēdi p̄ſinitis duodeci locis quas appellāt domos: ubi quātis astrologi tenebris oſfundātur: quātū inuicē digradientur re penitus incōpta nemo neſcit qui libros mathematicos attigerit: alii ſex circulis iſta loca diſcrimināt quos. unus per orientis punctum circūuolutus & ſeptimū facit cardinem & horoſcopum: alius ipſe meridianus ætheris ſūma inſimaque deliniat: alii quatuor mediis locis intercepti p̄ quatuor p̄ſerta notaſque ducūtur diuiſionū arcus ſemidiurni & arcus ſeminocturni in tres æquales portōes. Sed & oēs iſti circuli mundi uertices permeant: quā opinionē uulgo receptā ſuperius coarguebamus. Abraā auenazra docet iſtaſtrobabii compōnē. Tum alibi quoque domos ita partiti ut ſex circulos deſignemus quos. unus orizon. alius ipſe meridianus: quibus quatuor ſtatim cardines ſtatuūtur. Alios quatuor duci iubet per notas ſectionis orizontis & meridiani ac diuiſionis partiū æquatoris cadentiū inter oriētē & meridianū. diuiſionis inque in tres æquas portiones. Hanc methodū ualde probat. auctoris tamē nomine ſuppreſſo. Ioānes de regio monte ſublimis ætate noſtra doctiſſimusque mathematicus. quāq̄ Campa no tam non ſatiſfecit qui nouam ipſe quoque partitionis iſtius attulit rationem. cætera ſimilis Auenazra: ſed in eo plurimū diuerſam. pro æquatore factio quōdā utitur circulo quem nuncupauit circulū uerticāle: unde alius menſus aliorū locorum ſines emergunt: ſcripſit Ioannes copioſe confirmationē huius dogmatis multis tum mathematicis: tum ueterū astrologorū auctoritatibus nitens. Alii & aliter partiūtur: & Ludouicus heremita noſter diligens exactiſſimusque ſupputator ſolitus eſt pbare nullam ex methodis quas memorauimus Alchabitri dictis cōuenire. Quid quod eadem loca per zodiaci gradus quos æquales uocāt multi cenſent diuidenda. uel hac tantum utentes uia (quod plerūque feciſſe in dōs ſupra quoque monuimus) uel utranque diuiſionem pariter recipientes: tum eam quae ex anaphorū uariatur ad æquatorē tamē quae gradus ſigniferi tātūmodo reſpicit: quod hiſpanus Abraā præceptor Auenazra: & Henricus ualenſis obſeruant nō minus ex loco pronunciantes in quo planeta ſit. facta per æquales gradus diſtributione. quā ubi cōmuni more diuiſionibus aſnotatis. Præterea ſi conſtaret ubi locorū p̄cipia ſineſque ſtatuendi ſupereſt alia dubitatio quae rurfus omnia reuocat ad incertum: quoniam nō conueniunt loci uirtutem & efficaciam intra ſpaciū claudi loci deſignati. Sed Ptolemaus ſupra illud ad antecedentes ſignorum partes quinq; gradus exorditur. alii tribus tantū partibus illud extendunt. Aegyptiorum ſapientes initiū loci quā uulgo cuſpidē appellant non initium. ſed medium eſſe quāſque centrū uirtutis uo-

lebant: quare quindecim ſupra gradus loci illius eū diſfundi. & totidem citra: quas omnes opinionū uarietates ſi paribus ſere omnes uel rationibus uel auctoritatibus cōmunitas aīaduuerimus. uel hac dūtaxat incertitudine totam pronuncian di per aſtra rōnem (ſiqua ſit illa) in ambiguo eſſe cōſitebimur. Nam uariatis locorū diuiſionibus oīs uariatur conſtellation. quādoquidē (quod ſupra reprehēdebamus) mutāt ſtellae apud astrologos pro loci mutatiōe. naturā. influxū. & proprietatē: & quod maximum eſt. illa loca pugnantia & contraria imprimis cōditione decernunt quae ſunt ſitu coniuncta & coherentia. nā primo loco & duodecimo qui deinceps ſe habent: quod magis pot eſſe diuerſum. quod ſexto & ſeptimo rurfus quinto & ſexto. undecimo itē & duodecimo: nono rurfus atque octauo: atque ita de reliquis. ſapienter autē quem alius mathematicus ſexto loco planetā collocabit. alius in quinto eſſe contendet: quod oēm p̄dictionē penitus uariabit: & quae quidā in nono eſſe decernet: alius ad octauū dicit pertinere. Tota igitur iſta locorū diſtributio radix & fundamentū oīs apotelesmaticae remanet in incerto. Sequitur eā cura ſignorū quibus nā. ſ. uti debeamus. ubi perplexa nec explicabilis quaſtio de mobilibus ſignorū & imobilibus de quibus ſphaera octaua nona & decima: de qua re nō eſt nobis hoc loco dicendū: quoniam ſupra abunde eſt p̄tractata. iudeus Abraā duplex thema fieri præcipit: ut qui. ſ. contro. uerſiam diiudicari poſſe nō crederet. Erit autem incertum ex hac dubitatione quae nā ſigna planetis debeatur: ſed ex ea quae ante tractauimus quāna loca: ſed oīs hic pendet astrologica p̄nunciatio: oīs igitur dubia. incerta. inexplorata.

Caput VIII Loca planetarū ueriffime aſſequi eſſe laborioſiſſimum de quibus inſtrumentorum fallacia.

Ocis diuiſis ſignis que diſtributis ſupereſt labor epochas ſtatuendi ſydes & ſtellarum: hoc eſt quibus gradibus & minutis tam nō errātes quā errātes ſtellarū reperiuntur indicandi: quod officiū rudes & imperiti facillime putant poſſe ſe p̄ſtare: doctiſſimi hæſitant & diffidunt: quibus. ſ. notū. quāta ſit difficultas aſſequendi ueriffime loca planetarū: quod impoſſibile ne dum laborioſum multis iudicatur. Andreas ſūmarius grauis mathematicus ſuū ita libere exorditur: motus ſtellarū an ſciri poſſint neſcio. nōdū eſſe ſcitū. certiffime teneo. Aſſert rōnem ſententiæ ſuae talem: quoniam quae metiuntur ſyderū motus. neceſſario prius locū ſyderis deſiniunt: in quo illū inſtrumenti ope cōſpiciunt. & loco ſtellarū cōperto quali ſupponē utuntur ad ipſam ſup. eius curſu ſupputationem digerendā. quae ſi locus uere deprehenditur: uera motus futura ſupputatio: nam mathematica ratione nititur: quae minime fallitur: uerum loci deprehēſio fidelis uſque quaque non eſt. organo ſimpliciter utique deſiciente. neque enī poteſt qualiſcūque uarietas inſtrumenti mecanici ſatis eē diuiſionibus actu ſenſuque perceptibilibus quae ſunt errori uitādo neceſſariae: ſi diſtātia ſtellarū cuiuslibet ab obſeruantis loco: tum p̄portionis illius qua ambitus uniuerſi inſtrumenti ambitum excedit ratio habeatur. quare cum habitudinem partiū inſtrumenti corporis perexigui. ad totius partes tanquā ad res imēſas nequeat ſenſus aſſequi locus ſyderis obſeruari ſine fraude nō poterit. Verum forte latebit error. ſed ætatis

Cōfirmatio p
fniām Haly.

Abraā iude.
Astrolabia
quorū diame
ter nouē pal
morum.

Error q̄ dragi
ta & duaru
minutiarum

Oculos mul
tis modis fal
li posse.

Leo excogita
uit nouum
instrumentū

successu fiet euidētior / sydere semp a uero loco singulis restitutionibꝫ magis recedē
te. Cōfirmat hoc Pto. qui hanc ob cām de fallacia instrumentorꝫ iubet ducentesi/
mo quoqꝫ anno astronomicos numeros instaurari: qꝫ eo tꝫis tractu ueteris obserua
tionis culpa retegatur: quare nouis obseruationibꝫ castiganda: quæ nec ipse futuræ
sint inculpatæ: sed citra tamē errorem qui tunc sensu dephēdatur: quæ cum rursus
exactis multis euolutionibꝫ aberrabunt insigniter / noua q̄ maxime fieri pōt. rursus
castigatione redigentur ad ueritatē: sic tabulæ Pto. principis astrologorꝫ multis re/
tro ānis habitæ sunt inutiles: & enim studia recentiorꝫ obseruationes identidem cor
rigunt: quoniā ut pdiximus / nulla tam solers, tā subtilis instrumenti cuiuscunque
fabricatio: nulla itē tam uasta magnitudo quæ locū syderis inculcata fide renun
ciet. Refert Abraā iudeus ī lib. sup ope tabularꝫ de duobꝫ astrolabiis sūma ratōe cō
fectis: tū magnitudinis tantæ: ut utriusqꝫ diameter nouē palmis extēderetur & cū
duo fratres Bersechit instrumentorꝫ cōpositores simul ingrediente sole ī arietem / so
lis altitudinē obseruarent: nō idem utrūqꝫ retulit instrumentū: sed duobꝫ minutis
inuicem uariarūt. Henricus baten. machiliuensis ī hac arte præcipuus ut in oī ma
thematica. scripsit enim super astrolabii cōpōne nobilē tractatū / putat uel impossī
bile / uel ut inquit pximū impossibili fieri instrumentū nullo modo fallax: & cum
esset Parisiis refert se uidisse / duobꝫ arte mira dispositis maximis quadrantibꝫ altitu
dinem solis maximā in meridie. s. æstiuales solstitii obseruatam: & altero quidē in
strumento / partibꝫ dephensam quatuor & sexaginta / minutis uero duobꝫ & qua
draginta. Altero totidem partibꝫ sed minutis nullis: quare fuit error ī alterutro mi
nutiarꝫ duarum & quadraginta. Vide q̄ falli poterunt etiā qui nascentis horoscopiū
colligunt instrumento: quod admonitos quoqꝫ nos ab Auenrodan supra sumus te
stati. Baten itē quē mox citauimus in naturalū rerum speculo multis millibꝫ uer
suum pbat nec Pto. nec Ieber: nec Albategni / quātitatē diametroꝫ solis & lunæ
certius indagare q̄ per defectus: nā fidem instrumentorꝫ super ea re fore suspectam
Mitto q̄ multis modis in magna cōpōne docet Pto. & Allacen lib. septimo de uisu
falli oculos posse super stellarum locis obseruandis. nam ut aer serenus & inubilis
habeatur / qd phibet uentum flare qui nō sentiatur? At scribit philosophus Arist.
euro flante uideri sydera maiora. Leo hæbreus uir īsignis & celebr. mathematicus
quali ueteribꝫ parum fidens: excogitauit nouum instrumentum: cuius uidimus ca
nones mathematica subtilitate pcellentes: uerūtāmē eo duas nō erraticas bis eodē
anno cum obseruasset. discrepasse priorem ab altera obseruationem duobꝫ gradibꝫ
dicit: quod in aeris statū putat referendū.

Caput IX Variæ sententiæ de planetarꝫ motibus: āni inæqualitate: & maxi
ma solis declinatione.

Inc nata est forsitan iter auctores tantarꝫ diuersitas opinionū de motibꝫ sy
derꝫ: qm̄ si loca nō fallētibꝫ instrumentis uera dephēdissent: ī metiēda ut di
cebamus mora restitutionis nō aberrassent nec dissonassent inuicē. Ptol. in
magna cōpōne motū solis uocat manifestissimū oīum. quoqꝫ ceteros ueluti no

tiore metiri debeamus: hic uero q̄ parꝫ certe sit exploratus nihil certius nobis osten
derit / q̄ quæ pugnātissime super eo a principibꝫ astronomiæ sint scriptæ traditiōes.
Antiores Hypparco solis restitutionē qua cōficitur ānus. trecētis sexagita quinqꝫ Op. antiquo
diebꝫ cōstare uoluerunt plus quarta parte unius diei. Alii tm̄ quartā partē supad / rum.
diderunt. Hypparcus ab Alexandri morte āno cētēsimō septuagesimo octauo scri
bens ex suis & chaldeorꝫ obseruatōibꝫ minus quarta parte diei adiciendū supputa
uit / ueꝫ quantū illud esset qd̄ deficeret ad liqdū nō exegit. Posterior eo Pto. annis
ducētis octuagita quinqꝫ trecētēsimā eē illā diei partē difiniūt. Albategni post Ptol.
ānis. dccxxiii. obseruans caelestia motū solis iuenit uelociorē: q̄re deficere a quarta
illa parte p centesimā & sextā diei partē. Thebit ānū cōstare dixit. ccdxv. diebꝫ. ho
ris sex. m̄. ix. gra. xii: Tū illa magna diuersitas qꝫ alii putant annos oēs æquales ut
Pto. Alphonſus. Alii iæquales: ut Azerchel: Baten: Isaac Israelita: quos sequuntur Pto. Alphō.
& alii ex iunioribꝫ: quare citius iterdū / iterdū serius redire solē ad locū unde digres
sus est: cām inæqualitatis esse qꝫ sphaera octaua nō ab occasu semp ad ortū / ut pu
tant Pto. & multi: sed ab oriente iterdū feratur ad occasum: quare illius motu cum
ad eandē ad quā sol reflectitur partē / solis motū fieri uelociorē: cū ad cōtrariā tar
diorē: hinc diuersis tꝫibꝫ ānū nūc pductiorē nūc breuiorē obseruatū. Et quē citau
mus Isaac eo lib. cui titulus iesodolā / q̄si dixeris seculi fundamentū tꝫe suo: scripsit
autē āno gracie. Mccc. qui erat ānus mūdi hæbreis. MMMMMdccc. putauit an
nos ad sūmū breues / ita ut breuiari magis nō possent: sed iā tꝫs apparere ut spha
ræ octauæ motu paulatius p̄duci inciperēt. Inter illū aut q̄ posset esse longissimus
& eū cōtra qui breuissimus / mediā morā esse dieꝫ. ccdxv. & horarꝫ quinqꝫ: tū diuisa
hora ī ptes mille octuaginta partiū habere nō gentas nonagita sex tū minutiarum
.xlyiii. quarꝫ quelibet sit. lxxvi. pars unius ex illis mille & octuaginta ptibꝫ: quam
scrupularē supputationē memini etiā me legisse apd̄ uetustissimū hæbreorꝫ scrip
torē rabi adabaraba Adā abraæ filiū. Deniqꝫ q̄ sit solis motus ī ābiguo solis defectus
ostendūt q̄ p̄cedūt tꝫs ī tabulis ānotatū plus dimidia parte horæ: qd̄ & Andreas
sūmarius tradit: & euidētia sensus quotidie declaratur. Henricus quoqꝫ machliuē.
in lib. quē in scripsit speculū rezꝫ naturalū / asserit in defectibꝫ dephēdendis seu lo
cū seu horā / siue quantitatē inspicias erraturū qui numeros motuū tā Pto. q̄ Alba
tegni fuerit secutus. Paulus Florētinus insignis mathematicus cū obseruasset igres
sum solis ī arietē diligentissimis ānotationibꝫ iuenit eū tꝫe in tabulis definito tertia
parte horæ uelociorē. Tradit & Alliacensis ī elucidario cū āno domini. Mccclxxiii. Alliacensis.
solis igressus iæquinoctiū uernū Parisiis obseruaretur deprehēsum Alphōli tabu
las excidere a ueritate. Quod si in tanta luce cecutiunt hoc ē ī motu solis oīum ma
nifestissimo / ubi siquid erretur / errare quoqꝫ in reliquis sit necesse: qd̄ de motu erit
mercurii / q̄ se nūqꝫ mortaliū fere oculis ostēdit: quē Soligenes p̄ceptor Alexātri ex
aphrodisiade / nō plus duobꝫ & uiginti ptibꝫ posse a sole distare tradit: Theon Pau
lus / Heliodorus / Porphyrius tribꝫ & uiginti: Pto. etiā octo atqꝫ uiginti: de cuius pla
netæ motu īsignis qd̄ mathematicus fatebat nihil a se cōpertū. Porro martē ptes
tia mercurii a sole.

Pto. Albate. Archazel. Abraā auē. Auenrodan. Plutarcus Emilius.

fere una minutūq; triginta tardiorē esse q̄ putarent quod ip̄e dephēdidisset in qua re tam studiū posteriorū esset exactius inuigilandū. Idē maximā solis declinatio- nē ab æquatore pdidit a se obseruatā partib; trib; & uiginti minutis. xxx. quā ta- men Pto. iisdē partib; sed minutis una & quāq; ginta. Albategni. xxxvi. & xxx. Ar- chazel plus tertio & uigesimo ptulerunt. Deniq; Abraā auenazra sūmus mathe- maticus i sexto de reuolutiōib; affirmat iueniri partē nō posse quā sit i horoscopo cū partem arietis primā sol ingreditur. quare. s. tps quo puenit ad arietē nec certa ut ait motus supputatione: nec aliquo generi instrumenti ad liquidū dephēdatur. quod Auērodā etiā exponēs Pto. apte confitetur. Idē sape citatus Auenazra qcqd exquisita rōne foret supputaturus/ Tria canonū genera ut scribit/ adhibebat: Ptole- mæi plas; & indoz; q; uariarēt inuicē oēs & ad loca diuersa planetas determinarēt Plutarcus Pto. posterior & Emilio Romano mathematico sūmo sub Traiano con- temporaneus/ in problematis rerum romanarum hoc quoq; inquit tpe quo ad sū- mam astrologiæ peruentum est: inæqualitas tamē tēpor; mathematicoz; peritiam uicit: & eoz; numeros ac supputatōes sapissime fallit ac fugit.

Caput X Vnici gradus errorē/ imo & solius minutiz/ multos interdū errores parere: nec per reuolutiones uel annorum uel genituraz; aut p magnas coniunctio- nes astrologum posse iudicare.

X hac autē caelestiu motuū incertitudine quis nō totā labefactari uidet di- uinatricē astrologiā: quā si labatur uno gradu cadere tota ueritate sit neces- sariū: fiet. n. mutata signi pte qua sydus reperitur: & fines sape pmutari: q; bus parē uim domib; alii maiorē/ maximā oēs cōstitētur & interdū exaltatōes quas determinatis ptib; pscripterūt: certe monomiriæ temp uariabūt: & nōnūq; cōiunia decanoz; & si planeta postremas signi teneat partes/ fieri pōt ut error unius partis a signo trāfferat ad signū: & quæ foret in tauro luna fiat in geminis/ cū sit felix i tau- ro i geminis ifortunata. Tamē a mascula parte mutabitur ad foemineā/ a lucida ad opacā: ab opaca ad tenebrosā: a puteo ad altitudinē: a plēis ptib; ad inanes: a mor- bolis ad foelicissimas. Postremo cū sit graduū oīum apd astrologos differens iuicē pprietas/ imo etiā minutiaz; quas discretas pprietas i myriogenēsi tradidit Escu- lapius/ quō uariato loco planetæ gradu uel minutis multū ab errore nō mutabiē uirtus syderis & ifluxus/ & quēadmodū error gradus interdū uariat signū/ ita minu- tiæ error interdū uariat gradū sed & locis quādoq; fallit ob gradus unius lapsū: ut q forte sit in occidēte sub terra collocetur: & q ptinet ad horoscopū i. xii. locis tenebris retrudatur: i dodecatemoriis error unius gradus. xii. faciet gradibus aberrare: nec si syderis epocha pperā habeatur sortitū ulla (quas uocant ptes) recte statuetur. Adde fallaciā in radiationibus ex unius tm partis uarietate: cū aliud si partilis sit radiatio faciat: aliud applicās/ aliud uero defluens. Adde peccatū oīum grauisimū dirigen- dis ut dicūt radiū planetaz; si parte una labatur astrologus unde anni unius error eueniet. Sed hæc sūma atq; maxima ppeq; flagitia i ista plessiōe: quæ tam si cō- pares aliis erratis parua uidebūtur/ quæ tū eos icurrere sit necesse cū horas initiales

Mutantur si- nes. Exaltationes Monomyriæ Decani. Signum Esculapius

ex motu capiūt planetaz; qd̄ supius dicturi distulimus in hūc locū. Sit igitur ani- principiu ad igressum solis i primas arietis minutias statuendū/ porro si quēadmo- dū uidimus hora dimidia plus ibi fallūtur constellatione penitus erit diuersa tanta. (. Principium anni. eueniet uariatio. Nec minus idē eueniet si nō ab igressu solis i arietē q̄ a plenilunio siue interlunio antecediti anū auspicētur. Nec uideo cur Auenazra pariter & Auē- Error Aue- rodan illic qdem errorē uitari posse nō putēt/ hic uero putent cū dephēdi coitus ho- nazre & Auē rodan. ra ad liqdū nequeat/ nisi motus syderis utriusq; recte teneatur. qd̄ Auenazra Ma- chliuentis etiā obiectat: pariter anuas genituraz; reuolutōes cū a reditu solis ad lo- cū eundē ordiātur quō pperā nō definiēt inexplorato tpe restitutionis? Ascenden- tia quoq; magnaz; cōiunctiōnū q̄ recte statuent nō exacte cōphēnsis motib; iouis & saturni a quoz; pfecta cognitione tm̄ putat abesse nos Abraā ut magnū esse p- nunciet si uel diem sciamus qua debeāt simul inueniri: cuius sniæ Saxoniēsis acce- dit q̄ ppterea factū dicit uti ascendēs magnæ cōiunctiōis nō illud habeatur: quod hora magnæ cōiunctiōis ascendit: sed qd̄ ani uertentis initio quo illa cōtigit ascen- debat. Sic errorem errore tuētur. Ver; cōiunctiōis ascendens nō definit esse quod est ppea quod a nobis ignoratur: quare potius erat dicēdū sciri a nobis nō posse qd̄ cōiunctiō sit factura: quare sciri nequit horoscopus/ q̄ qa uerus ignoratur aliū sin- gere minime ueg; qd̄ n. cōiunctiōi cū horoscopo ani tot forte mēsiō antegressio? aut quæ ratio ut ascendēs deficientiū luminariū obseruemus/ cōiunctiōis nō obser- uemus? Deniq; ut uim cōcedatur habere in cōiunctiōe ascendens ani/ tam nō ne- gabūt/ aut pars/ aut maioris esse momēti pprū ascendens a quo diuersa cū oriatur penitus cōstellatio quā ignorāt/ necesse sit eos i pdicendis cōiunctiōis effectibus uacillare. Mitto q̄ ascendēs ani auctore eodē Auenazra pariter est incertū. Ex q̄b; Auenazra. oib; patet error pudēdus Aboasaris: q̄ priō li. maioris itroductorii dixit nō referre si gradu uno erret astrologus i quo uerbo se plane ne- cire quā defēdebat astrologiā ostēdit ut nō iā illd̄ ueg; qd̄ dī accusari eā a multis ob ignoratiā cū potius nō dā- netur nisi penitus itropecta nō collatur. nō ametur nisi pcul & delimine salutata

Caput XI Dissidentes sententiæ de motu octauæ orbis: distātia capitis arie- tis octauæ a capite arietis nonæ: & auge solis.

Vid q̄ hætenus tm̄ de planetaz; motu dicebamus q̄ forsitā magis explora- ti: sed herētū sydez; motū qs fideliter reddet/ q̄b; eē uī magnā imo p̄cipuā & admirabilē cōstitetur oīs astrologia: qs in q̄ recte collocabit i themate stel- las fixas/ aut qd̄ denegabit errorē unius gradus oīo nō habere momētū: quādo tm̄ unus ē gradus i quo credūtur efficaces hoc ē uel cardinū uel lūinariū: sed hēmus i- gent oēs i astrolabiis: i nūeroz; tabulis passim uulgoq; descriptis: hoc. s. ē qd̄ admo- nebā cū sup his cœpimus disputare facillima hæc uideri astrologis triualibus quo- rum doctrina de paucis omnino scedulis: uerum doctioribus & peritis inextricabi- lia/ qui cum litteras paulo remotiores adierint peruidēt æquali auctoritate magi- stros super his tm̄ dissentire/ quātum distat oriens ab occidente. Aegyptii chaldei uetuz; oīs denique sniæ stellas erraticas uotantum moueri motu putant: quem

Op. Hyppa. uocamus diurnū: Hypparcus aliū introduxit qua raperētur sicut errātes ab occidēte in orientē sit hęc. igitur prima cōtrauersia moueātur pprio motu nec ne. Re centiores cōtrauersiā nullā dicēt: quoniā nō sit mirū a iuniorib; obseruatū: qđ ueteres nō dū poterāt dephēdisse. Verū sunt etiā ex iuniorib; qui Iniam uetery tueātur qđ nō dubitēt falli q cōtra existimauerūt. Proclus posterior lōge Ptol. pitissimus fuit Proclus oīs mathematica qđ eius cū astrologica suppoēs: tū de sphaera tractatus & d' astroca pitissimus labii compōne: cōmentaria sup Euclidē quāq; alia scripsit multa / facile declarāt. Is Proclus taxat in cōmentariis sup Thimeū qđ & alibi facit / Hypparcū Ptolemāūq; relaxat q pu Pto. & Hyp. tauerint stellas nō erraticas circa polos signiferi uolui ad orientē post centesimum quēq; annū una parte pacta: sed potius accedendū ægyptiis & chaldeis q diutur / nis obseruatōib; nihil huiusmodi pdiderūt p̄serti ita senlib; attestantibus antiqua traditioni: ut nō possit accedere Ptolemæo q nō sit exoculatus. Nā si mouētur inqt sup polos zodiaci quō putāt Hyp. & Pto. necessariū fuerit i his locis nō par; uergerisam sub occasum: quæ tamē ab Homeri usq; tpb; iocidua dicta sit & Canopū oporteat amplius nō uideri cū faciat ea stella degētib; in tertio climate breuē peridum supra finitorē: His aut q Rhodū incolūt radat orientē / ut scribit Possidonius: cū igitur arctos eadē nūc apparet iocidua: quæ tot retro seculis semp appebat: & Canopus eandē seruauerit pōnem dephēdi falsum sensus euidētia: quē recentiores herentiū stellas motū introduxerūt: qui si forsan obiciant supputatōes motuū planetar; colligi recte testimonio sensus ab his qui i numeris digerēdis & i canonis expositione lixarum motū assumūt: dupliciter ait dilui obiectionē. Primū q hi quoq; qui fixar; motū illum omittunt in supputandis motib; planetar; cōsona dicunt apparetib; & de syder; reuolutiōib; canones statuētes quāq; nō errantes immobiles faciunt: ad uerissime tamē rationis exeunt cōpetentiā: deinde quod notū est ex falsis supputatiōib; colligi uer; qre sensui respondere qđ colligit / sidē nō facere ueritatis i supponib;. Hęc doctissimus ille philosophus & mathema. Abraā auenazra cum sape meminerit utriusq; Inia: quarum altera mobiles nō erraticas: altera facit immobiles: quam Indis ascribit: nūq; præiudicat: sed in medio rem relinquit: ut in lib. de genituris duplex heri thema præcipiat / alterum quasi mouerentur: alterum quasi nō mouerentur. Et quāq; super his ego nihil definitio præter hoc unū nihil posse certum definiti: uerissimū tamen illud / opiniononi uetery hoc fauere: quod assertores dogmatis oppositi nihil iter se conueniunt. Nā Ptolemæus quidē post Hypparcum ab occidente moueri uersus orientem semper putat. Arzachel maurus cū pro cesserint certum spaciū regredi ab oriente uersus occidentem: quod Isac sequitur israelita uerissimis dicens experientis obseruatum. Thebit benchorath istum motum expungit alio cogitato qui uersus austrum uergat & aquilonē recentiores inuentū Thebit pbātes admittūt etiā opionē Pto. triplici sphaerā octauā motu discerpentes. Tum qui sentiunt cum Ptol. progredi illas ad orientem neque cursum mutare digladiantur tamen de uelocitate cursus: id falsum putantes quod tradiderat centum annis expleri partem unā. Nā Auērodā Moses ægyptius: Auenazra post

annos septuaginta pertransiri partis unius spacia tradunt. Albategni post ānos sex & sexaginta ut fere lexqualtera pportione fecerit eas uelociōres q̄ Ptol. Paulus Florentinus eas otius uolui q̄ dixerit etiam Albategni / asseuerabat: has opinioēs quis diiudicabit? Deprehēdimus inquit iuniores fidelib; instrumētis ear; loca quare falli nō possumus. Quidnā igitur illos ueteres sefellit / quib; instrumenta nō defuerunt / nec minor artis peritia q̄ uobis: uulgatū hac tempestate mobilē arietem ab i / mobilib; uiginti quinq; partib; distare. Sed Auenazra libro re; astrologica; octo partiū tradit cū scribebat fuisse distantia: scripsit. n. āno gratiæ millesimo centesimo quinquagesimo tertio. quare nostra fere tēpora trecētis & quadraginta plus minus annis antecessit. Proinde si motū quem tradit Albategni q̄ ceteris ocior imitemur nō plus ānis qui ab Auenazra ad nos abiēre astra gradibus quinq; pcessissent: qre foret hodie distantia nō ut aiunt graduū xxy. sed tredecim. an fallebatur igit̄ Auenazra? cui ratio tum organū suppetebat. Moses ægyptius in eo lib. cui titulus misnecota quasi dixeris grace Δεϋτερονόμιον: latine secundā legem / inter initia primæ ptis ait tpe cathadisi cōcordasse mobilē arietē cū immobili. Tū postea semp motā sphaerā octauā uersus orientē septuagesimo quoq; āno gradu uno. Cū igitur inu / dauerint terras aquæ āno mundi millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto nunc agantur ab orbe cōdito: ut uerior docet supputatio (Neque enī refert hic ad liqdū rem exigere) annorū quinq; milia adiectis fere trecētis erunt a diluuiō ad nos āni fere triamila supra sexcentos aut circiter. Quare mota erit octaua sphaera tot annis gradib; plus minus duob; & quinquaginta: quib; distaret mobilis aries ab immobili. Isaac israelita scribit cōcurisse simul utraq; signa āno qui fuit nobis a Christo nato quingentesimus & sexagesimus: Petrus apponēsis in elucidario tradit id euenisse āno Christi ducētesimo & sexagesimo: quæ supputatio per ānos trecētos a priori supputatione discordat. Angelus mantuanus & plariq; recentiores idem fuisse contēdunt āno gratiæ qntodecimo paucis mensib; superadditis. Idē refert Isarith quendā iuniorē cū supputasset loca solis & lunæ ad octauā sphaeram deprehendisse nouilunium mensis martii exactis a mūdo āno; quinq; milib; ducentis uiginti quatuor ppe decimā quartam partē piscium. Se uero angelū nouilunū id supputantem ad imobilia signa siquidem tabulis Emanuelis utebatur quas iscripsit Baal Cuaphaim dephēdere illud in uigesimo octauo gradu pisciū: si Alphonfi tabulas sequentur in uigesima septima parte minutisq; quatuordecī. Vnde colligeretur distasse mobilia signa ab imobilib; gradib; tredecim uel quatuordecī. Scripsit autē iste paucis annis ante nostram ætatem quare sibi mirabile ait esse quod Ozoniēses tabulæ tradant sitam inter arietis cornua stellam quæ s. arietis mobilis est pricipiū semotā ab immobili ariete āno gratiæ millesimo trecentesimo sexagesimo gradib; uiginti quatuor & minutis quinquaginta septē: per quæ tēpora iuenio aut annis supra fere quadraginta: tum Isac illū: tum Rogerium baconē floruisse: quorū uterq; nō plus gradib; decem ætate sua putauit immobilem arietem a mobili uariasse. nam uterq; secutus est Azerchelē q̄ maximam iter eos distantia quæ posset euenire tot

Albategni
Paulus Flor.

Auenazra.

Moses ægypt.

Tps diluuii.

Annia mundi initio

Ange. man.
Isarith.

Tabulæ emanuelis

Quo tpe Isac & Rogerius bacō floruerint.

partium existimauit. I. decem: ad quas finem peruertum sua tempestate prodidit Isaac. Quare tepus asserere & pximare rursus inciperent retrouersus occidentem motu reuoluto. Sic igitur colligamus aut non fallunt organa thematica: aut fallunt: si non fallunt/ quomodo Isaac & Rogerius stellas obseruantes mobilis arietis non plus partibus decem ab aequinoctio sumotas iudicauerunt: quae tamen si tabularum ozonienlium: si recentiorum uera sententia plus tribus & uiginti partibus istinc mouebantur: ut pateat error graduu tredecim si fallunt: unde nostri cognoscunt se non falli, principibus in hac arte uiris tanta opinionum uarietate dissentientibus: inter quas utique si quis putat se posse diiudicare bruto magis iudicio/ quam ut de celestibus iudicet. De locis igitur non erraticarum qui sententiam pferat casu forte non errabit/ assequi hoc ratioe minime poterit. Sed nec illud ptereundum quod Proclus & Ptolemaeus negat apogeeion & epigeon solis moueri. Est autem quod appellant barbare/ augem & oppositum augis: recentiores uolunt/ quos relaxat haebreus Leo/ uera sententiam Ptolemaei defendens. Mitto super aequatione dierum quae nesciant/ quae digladietur. unde horoscopi colligendi maxima incertitudo.

Caput XII De directionibus quae multiplices astrologorum sententiarum.

Is omnibus superest opus inextricabile super radios componendos & quas apheles uocat Pto. atque peripachos/ uulgo directiones exacte dinumerandas. Nam multis utrobique uulneribus cosodiunt se mathematici: nec nisi aequaliter ita aduersus auctoritatem/ uel arbitrari re quae/ uel tot aetate experientia potuit. Recentiorum opinio est exactissimam radiationem ex anaphoris rectis/ obliquis mixtis/ per locorum uarietate componi. uerum illud eueniet ut si quis edatur in regione cui supra finitorum uertex exaltetur gradibus. xlviii. & pars prima capricorni sit in horoscopo trigona radiatio sit futura in partibus cancri: quem tamen ex diametro scimus opponi capricorno. Henricus batenis obseruat eam configurationem planetarum ratione locorum: ut trigonus sit horoscopo qui locum quintum tenuerit nulla interim habita signi ratione atque ita de reliquis. Albategni per zodiaci gradus numerat interualla quos aequales uocant nisi sidus ad latus altrinfecus declinauerit: quaeque parum ob id numerus uariatur. Neque enim plus triginta minutis etiam si decem partibus declinauerit. hanc secutus est methodum Ioannes de regio monte: quam tradidit & Abraam princeps praceptor Auenazra. Quod si dicas experimētis esse dephensum per anaphoras schemata componenda esse resistet Auenazra diu multis obseruationibus infinitis dicet anota tum per aequales gradus esse constituta: sunt quae rectas anaphoras semper usurpēt: quod obici fallo Pto. supra declarauimus. Adde quod latitudinem non obseruat Pto. praeterquam in planetis copulatis. Abenzagel autem in omni radiatione praeterquam in diametro. Aboasar & in diametro quod illi caluniatur. Mitto quae dissentiunt quoniam uelque radiationis uis extendat: sunt quae gradibus tribus: sunt quae potius quoniam sunt in luna quae ad. xii. usque partes: sunt etiam quae ad tredecim ut Porphyrius ait: Par quaestio mathematicis inexplicabilis/que dissensio super directionibus: (ut cum eis eorum more loquamur). Nam aegyptii quidem anaphoris regionis semper utebantur. Dorotheus in dirigenda prima parte rectis semper assensionibus: quod

experientia respondere sapissime Abraam testatur. Ptolemaeus & fere posteriores in oriente posito sydere & occidente per regionis ascensiones: positus quarto loco uel decimo per aequatoris: mediis locis uero per admixtas. Idem sentit Almeon cap. septimo tractatus quarti de directionibus: Aboasar per zodiaci dirigit gradus. sic enim octa uia differentia secundi tractatus libri de magnis coniunctionibus dirigit lunam ad locum coniunctionis syderum infortunantium. Idem sentit Auenazra libro cui titulus initium sapientiae confirmans auctoritate etiam Albategni Sunt qui putant utroque modo tam radios extendendos quam sydera dirigenda. I. per signiferi gradus & anaphorarum proportionem: quod uidetur Ioannes hyspalensis in isagogis suis uoluisse: Nam secunda parte sui quadripartiti capite super prima domo idem est executus. Alii extendunt quidem radios per zodiaci gradus: dirigunt autem per ascensiones quod Mesala necnon Ptolemaeus uidetur Auenrodan ascripsisse. Contra Abraam iudeus eandem affert rationem operis utriusque: quare schemata componantur per aequales gradus per eosque dirigendum sit. Mittam quae discordant ad quam partem planeta sit ductendus: ubi quid ab aliis Ptolemaeus dissentiat in apotelesmatis est uidere: tum non nihil Auenrodan explicante: sed nec illud hoc loco praetramus quanta sit difficultas his qui putant ascensionibus mixtis utendum in dogmatis excutione. Nam Ptolemaeus id parum recte uel sufficienter praecipisse doctissimi iudicauerunt. Paulus alemanus insignis mathematicus qui nunc apud Guidonem urbini ducem praecipue lraatissimum uiuit/ scripsit aliquando se nunquam uidisse qui syderum ad locum triangulum recte dirigeret: qui etiam (quod superius erat dicendum) negat in latitudinibus planetarum fideles esse tabulas quae feruntur. Ex quibus omnibus in capescendis horis initialibus siue genitorum/ siue urbium/ siue constellationum: tamen in themate disponendo siue cardines statuantur: siue loca praenotantur seu ligna diuiduntur: seu sedes syderibus/ uel haerentibus/ uel errantibus tribuantur: seu schemata componantur: siue apheles numerentur quae patet erroribus ianua quae adhuc ueritas super his & mathematica certitudo in Heracliti antrolateat inexplorata. Ioannis picini mirandulae disputationum aduersus astrologos libri noni finis.

IOANNIS PICINI MIRANDULAE DISPUTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER DECIMVS.

Caput primū Epilogus eorum quae haecenus confecta: & quid in sequentibus agendum sit libris.

Ultis iam gradibus astrologicam rem deiecimus dum nec caelo pendere fata inferiorum omnium declaratum est: nec significari: nec si dependeant/ aliter potius pro naturae cognitione quorum utrunque confirmatur ex perpetua & stabili conditione caelestium quae sui par semper/ siueque similis non mutatur: ut fingunt instar Cameleontis in locorum uel distantiarum. Deinde quae quod caelum faceret uel indicaret id intelligi a nobis posse

Abraam. Pto.
Almeon.
Opio Aboasar.
Auenazra.
Alia opinio.
Ioannes hysp.
Alia.
Auenrodan.
Abraam iudeus.
Alia discordia.
Auenrodan.
Paulus ale.
Guido urbini dux

negabamus: tum quare nec horas illas fatales quæ nam essent: nec in choro caelesti penes quos fati decernendi potestas collocata cognoscere nostræ sit imbecillitatis. Certe quæcunq; sup his illi tradiderunt exorbitant penitus a rōne. rez. n. fecerunt primordia quæ nō sunt primordia ueris omiffis: & caelestiu potētissima uel nesciētes uel negligentes utuntur i pdicendo comēticiis causis & fabulosis: quibz ut nulla ueritas inhaeret/ita nulla ptās aliquid efficiendi. Post hæc tertio declarabatur si nihil in istis quæ dicebamus offenderint nō mō nō cōtigisse speratū: sed potius apri q̄ sit impmeabile. nec humano uestigio ptransibile: quod est illis cōficiendum: ut .i. initiales horas indagent/ & caelestiu quas sinxerūt carū/statū ac pōnem omnem momētis singulis assequatur: quoz neutz sciri posse li. pximo di: putabamus. sed hæc etiā si p̄luterint tm̄ abest ut suū munus impleuerint: ut nec dum suū officium sint aggressi. nā labor ille pprius astrologi/themate iam cōstitutū (q̄ opus est mathematici) quid explorata constellation faciat indagare. inter omnia est difficillimus hæc si darentur ratiōe cōstare sciētia foret astrologia si experimētis ars si nec ratiōe nec experimētis. nec ars utiq; nec scia/ sed temeritas incōstabile præstigiū: circulatorum figmētum fabulosissimum. primum igitur rationis auctoritatē: tū fidem experimenti astrologis eripiemus.

Caput II Rōnes astrologorū inanes esse & ridiculas.

Aristoteles.
Plato.

Eneralia quadā de syderibz Aristoteles/Plato/cæteri philosophi/nixi rōni/bz tradiderūt substantiā sempiternā/motū circularē/reliquaq; id genus uerū pprias syderū pprietates nulq; pdiderunt/nihil super eis/quæ physica dici posset/indicāte rōne: alioquī rez. corruptibiliū quas tractamus: quas pxime sentimus: quas itimius noscimus: dotes peculiāres ab euentis tm̄ modo effectis que cognoscimus. quas aut astrologi rōnes cōiunxerūt sua dogmata pbaturi/tm̄ absūt a rōne/ut nihil possit irrationabilius cogitari: neque enī solum nō demonstrātes aut rethoz etiā enchimematis iseriores/ sed falsæ futiles/pugnātes/uitiosæ/ridiculæ: qd̄ excutientes/ordine singulas palam faciamus.

Caput III Duplex p̄cipiū quo astrologi decernūt quæ domus sit fortior/falsum esse: utq; sit uerū/nō tamē ex eo id colligi quod uolunt.

Xordiemur a rōnibz quibz locoz pbant pprietates: quoz tamē & nullas pprietates & iterualla sciri nō posse supra declarauimus. Primū aut agemus de quātitate uirtutis locoz. Secūdo de qualitate declarātes illud ubiq; principia quibz nitūtur esse falsa: neque tamē colligi ex illis si sunt uera (quod uolūt) Est aut duplex quasi ploquiū quo definiūt quis quo loco sit fortior/quo debilior: unū est loca illa p̄ualere quæ neētantur horoscopo radiationis affinitate si ue trigonæ. i. siue quadrāgulæ/siue sexangulæ. Contra pigra deiecta quæ nō cōiungitur. Altez cardines quos uocant angulos primæ potestatis esse: secūdo loca cardinibz succedētia: tertio quæ declināt ab eis græce dicūtur apoclimata barbari cadentia dicunt.

Primū igitur ista principia falsa/aut si cōcedātur: quæ tamē intelligunt ex his tum inter se: tū p̄cipiū istis pleraq; repugnant. Principioz. falsitas ita demonstratur

efficacia locorum nō potest alio referri q̄ ad habitudinem loci supra finitorem: ut i eo sita putetur stella qualibet efficacior/in quo posita supra nos fortius operatur. Hæc philosophus statim dabit naturali rōne persuasus. hoc dare cogitur & astrologus: quoniā uirtus ista locorum uel a natura petitur ipsius spaciū: uel ex ista quā diximus habitudine ad nos: a spacio deriuari nō pōt nō modo: quare nulla istius spaciū uis natura est: ut supra mōstrauimus: uerū quoniā istud si dixerim erit idē horoscopus eadēque locoz partitio quacūq; regione cōstituenda liquidē spaciū partes determinata: suas habuerit pprietates quibz inibi positas stellas afficiāt: quare non uariabūtur ex celo/ sed erūt oibz eodem: hoc autē toti penitus astrologiæ repugnat quæ syderū eadē spaciū parte collocatū mihi quidē decernet in ascendente: alius secūdo loco: alius duodecimo: alius tertio: alius undecimo: p̄ cali. i. icliatōe diuersa: quæ nō esset spectanda: sed natura spaciū quā cōsequerentur istæ pprietates nō habitudinē illius ad nos: nā p̄ cali deuexiōe nihil illa mutatur: hæc semper alia fit & alia. Quod si locus cōceditur efficacior i quo situs planeta fortius agit i nos/ cōcidūt statim illa fundamenta de angulis & horoscopo: primū quicūque locus sub terra debilior erit oibz qui supra terrā: nec quintus aut quartus erit duodecimo uel octauo p̄terendus: tum inter eos qui supra terrā quicūq; magis ascendet supra finitorem potentior existimabitur: quare duodecimus primo p̄ualet: cōcessit A schedēsis astrologus auctor sūmæ quæ uocant anglicanā plus credens rationi prorsus indissolubili. q̄ astrologoz oīum auctoritati. Sed Ptolameus quoq; rōnem uidit quæ fere secutus apotelesmatō li. primo statuit b̄m fortissimū esse locū mediū cali/ q; inibi positi radiū planetaz potentissime nos afficiūt: pximū illi uirtute locum undecimū p̄pter eā rōnem: debilissimos autē esse planetas qui mediant iter occidentē & imū terræ. Repugnāt hæc autē cæteris astrologis: quoz maxima pars orientē cæteris locis anteponit: ut Messalla/ Firmicus/ Aboasar: quāq; Auenazta sentit cū Pto. quare nō cardines omnes primos facit: uerū locū undecimū omnibz antefert p̄terq; sūmo. Postremo si dicta tuentur planetā quinto loco facient debilissimū quādo medius ē inter quartū locum & septimū: tertio quoq; libro super annoz spacio loquēs omne quod supra terrā p̄fert his quæ sub terra: sed oblitus eoz quæ prius dixerat orientē loco p̄ponit undecimo: Tamē secutus astrologos abiicit. xii. nimis futili certe falsaq; ratione: quoniā inquit sp̄ssior & obscurus terræ uapor ex humiditatibz halās illius uim descendentem turbat & infirmit: certe si ratio ualet natus aere caliginoso nascetur semper infelix cui planeta sub tenebris omnes erūt quasi duodecimo loco collocati. Præterea cur nō magis id patiat in oriente positum sydus? An plures habitus luce facta superius quæ potuit uaporosos fumos attollere/ dissipare nondum potuerit? Verum in sole forsitan hoc procedit: sed meridie quænam stella duodecimo loco residens aere uaporoso p̄æpeditur? rectius igitur primo libro tantum illud spectauit mediū calū fore potentissimū inter alia loca/ ille intensior uel remissior qui magis fastigio minusue p̄pinquare: hoc est solū quod dici naturaliter pōt: si naturalium tm̄ uirtū pensemus efficaciam: nā pprietatē alicuius influxus habere

Ptol.
Snia Pto. ab
aliis astrolo/
gis diuersa.

Messalla/
Firmicus.
Aboasar.
Auenazta.

fortitan locus potest sub occidente, quā celi mediū nō habeat (siq̄ habuerit huius/ modi differentias) uerū quod planeta facturus est ut fortiter faciat quid aliud erit ī causa q̄ ptās diffundendi radios in finitorē. Nimis igitur stulte stellā fixā in quarto loco potentē sub imo. i. terrā latitantē, quā si fulgeat sūmo fere celo, cardinē ī partib; nō attingat, uiriū nihil sit habitura: planetā loco duodecimo nō esse uitalem q̄ sit tam in q̄nto collocatus, cū longe rōnabilius q̄ntus locus sedes tenebrarū, q̄ duodecimus possit appellari nemini q̄sq̄ p̄suadebit fortius affici nos a sole cum procul ab oriente distat adhuc gradib;. xxy. q̄ cū lapsus uno gradu mergatur in occasū: cū tamen ad ascendētē ibi pertineat, hic ad locū sextū: multo minus nisi sensu, carētib; p̄suadebunt esse potentiorē quarto loco sub media. i. nocte, q̄ si octauū uel duodecimum locū occupauerit, nā colligatio trigona cū horoscopo reprobatur ex superioribus ubi de radiis diximus intervallis: ut si rectā sequi rōnem uelimus plus ad horoscopi uim attinet eius anaphora q̄ tot spaciū distans bona fortuna. Quod si colligatio talis habet momentum, cur nō iunctus cardini meliori locus erit potentior? Est autē ratione docente tum uariis astrologis a stipulantibus cardo sūmus omnib; melior. Igitur sextus locus illi triangularis debet bonis adnumerari: qua rōne nō nus ex ascendētis affinitate. Haecenus falsitas principiorū nunc principis decreta dissentire, neq;. n. semp octauus malus si p̄pterea malus q̄ disiunctus ab ascendēte: cū plerūq; locatus ibi planeta trigono radio soueat orientē, similiter & secundo loco sexagona radiatio nōnunq; uenit ad horoscopū: quare quod colligūt nō est p̄petuū nisi loca p̄ gradus zodiaci diuidātur, hoc autē nō recipiunt, igitur nihil colligunt. Illud itē respōdeant cū affinitas ascendētis & anguli bonū faciat locū sufficit at alterū priuilegiū, an utroq; sit opus, si alterū bonus erit octauus locus succedēs occidenti: si utrūq; malus secūsus diuulsus ab ascendēte. Scribit item Heliodorus ex Pauli ceterorūq; snā malos infortunātesq; planetas in declinuis uehementius ledere & nocere, q̄ si locus infimus sua natura quodq; dicere solent α π π α ρ τ ο ρ tam malos debet radios hebetare q̄ bonos.

Caput III Argumentatōes astrologorū q̄b; sua roborāt dogmata ad q̄nq; fere genera redigi, infirma quidē & inefficacia.

Xcutiamus nūc errores quibus locorū p̄prietates probant: ut hic quidē fratres significet: alius parētes: amicos alius: hic mortem: alius inimicos: uerū ne sapius eadem rephendam, genera quādam prius resellā argumentandi quib; utuntur astrologi q̄quid sunt p̄baturi. Tum particulatim cuiusq; dogmatis euerentes fundamenta, tantū admonebimus e quo genere iam taxatorū ducatur argumentatio: propriis uero locis hoc agetur: ut datis principis & forma ratiocinandi non cōsequi tamen quā putāt ostendamus. Sunt autē fere capita quicq; ad quā redigas oēm astrologicā p̄bationē. Primū locus dici potest ab ordine numerorum: secūdu a parabolica similitudine, tertiu a mathematicis, quartū ab astrologicis principis, quintū a dialecticis: Ab ordine numerorum sic argumentantur. Clima primum subiacet saturno: ioui secūdu: tertiu marti: quia saturnus primus

Decreta principis dissentite.

Heliodorus.

Quinq; capita ad quā oīs astrologorū re ducitur argumentatio.

planetarū: iuppiter secundus: tertius mars. Loca sunt. xii. signa sunt. xii. Primum igitur signum primo loco respondet: secūdu secūdo: atq; ita deiceps. Sed tertium signū geminorū: tertius igitur locus fratres significat quali geminos. Similiter primus planeta primo loco respōdet: secūdu secūdo: tertius tertio. Sed iuppiter secundus secūdu diuitias significat. Erit igitur loco secūdo super diuitias significatio. hęc methodus a nūeris ducta facilliter cōfutatur. Siquidē cū philosophis, cū dialecticis sermo sit: nā nō mō nō cogit, sed nec colligit, nec solū nō p̄suadet sed nec suadet. Primū igitur futilis nimis insanaque suppositio: primū genere quoq; primo generis alterius naturā cognatione cōsentire. Primū ignis elementū primus planetarū: saturnus q̄d ab igne diuersum magis astrologis ē saturno: mars tertius planetarū: aqua tertiu elementū, nōne dissidet mars ab aqua, quantū ab aqua dissidet ignis? aries primū signū: saturnus primus planeta: neq; tam astrologis habet aries cū saturno p̄portionē nō regnat in eo nō dominatur imo deprimitur. fallax igitur suppositio rudis & imperita: quā si uera foret nihil minus esset incerta, nō tā q̄ incertū sit ne a luna saturnū uersus ascendendū: an potius a saturno descendendū ad lunā: cum sua qlibet rōne sit primus ordine planetarū, q̄ q̄ mediory situs & ordo penitus ambiguo. Manet. n. adhuc sub iudice lis antiqua sol a luna secundus an medius magis sit: creditus est aegyptiis lunā pximus: medius a chaldeis: mediū quoq; putat Pto. & turba recentiorū: Verū nō mō Ieber acutissimus mathematicus sed & ipse Theō interpretes græcus Ptolemæi dissentiens a magistro putat supra lunā statim collocandum. Quod Plato quod Aristoteles etiā affirmarūt: nec mix; sūmos auctores ī ea re dissentire: super qua rōnes utriq; translaticia multæ, certa nō potest ulla cogitari. Nā parallelares ubi sustuleris, hoc est obtutus discrimina, mathesis nihil indicat e duab; stellis utra superior: nec de sole dum taxat ambigitur: uerū etiā de uenere de mercurio: quoniā de marte ioue & saturno cōstat inquit Sūmarius oēs supra solem: quo tamen ordine nec est scitū nec sciri potest, quod multa. i. (ut loquuntur) aspectus est diuersitas, p̄terq; rationes quascunq; feceris ex cōmunibus erunt uanæ & dialecticæ, nō ex p̄prie certe & mathematicæ. Qualis illa Ptolemæi de sole conuenienter inter planetas medium poni: quoniā sūmouentur ab eo quidā longitudine loci: quod saturnus & iuppiter & mars faciunt: quidā sequūtur eum semp ut uenus atque mercurius: friuola cōiectura nec p̄cedens: quoniā luna digreditur ab eo quantū superiores: nō igitur medius iter digredientes ab eo & non digredientes. Alpetragii ratio pariter debilis ut sint motu uelociiores inferiores, quāq; qui uidētur uelociiores p̄bat esse tardiores. Sic. n. locus ueneris solis & mercurii locis superior erit quod nō fore oēs æqualiter resistunt: plus niti uidetur euidētia ueterū ratiocinatio solem pximū lunā decernētū: quoniā ueneris interiectu mercuriue nūq; nobis eripatur. Sed hęc quoq; multipliciter soluitur: ut qd cōtingat id in mercurio paruitate: cōtingat in uenere: quia proxime soli radiis occupatur & interceptur. Quare radiis obstruere uiam nō pōt ad nos descendētib; qd remotior luna pōt. Quid q̄ forte tenuia nec lunari densitate terrosa radiis nō obliunt. Habeat itē p̄prie lumen

Lis antiq; de solis situ Aegyptii. Pto. Chaldei Ieber. Theō. Plato.

Aristoteles.

Sūmarius.

Rōne Pto. eē friuolam.

Rō Alpetra.

Auerrois in paraphrasi al magesti. Moles. Abubachefis

qd' cū uice solaris erepti reddūt nō eripiūt lumen / sed cōmutant : quare defectus nō p̄cipit . Auerrois i paraphrasi magnæ compōnis Ptolemæi dicit se quōdā i sole duas quasi maculas nigricātes ānotasse / cūq; nūeros digessisset p̄ id t̄ps̄ inuentum mercuriū solis radiis oppositū . Recte igitur Moles ægyptius ex Abubachefis quoq; testimonio sitū & ordinē planetarū icertū p̄nunciauit . Nā lunā qdē scimus oib; in / feriore celiq; uestibulū p̄pter maiorē aspectus diuersitatē quæ minorē iudicat ne / cessario habitudinē semidiametri terræ ad sphaeræ semidiametrum . Quomō uero tres aliæ se habeāt . sol / uenus / mercurius / incertū . Similiter notū quatuor has stel / las nobis p̄ximiores aliis trib; sed illarū iter se triū sitū & ordinē ratio nō demōstrat Cū igitur genethliaci nitūtur ordini huiusmodi cōsequētia p̄cipio nitūtur primū quidē falso : tum si uerū foret incerto : licet autē de signis idē obiectare quādo (qd' sa / tis demōstrauimus) i zodiaco nullū aut quatuor æque principia sint . Dictū de pri / mo genere argumentationis : a parabolica similitudine sic p̄bant : decimus locus in edito cali uertice patet . quartus latet i imo terræ . Cū igitur magis cōpertū cuiq; de matre sit q̄ de patre : cōuenit ut per decimū locū mater iudicetur . pater autē p̄ quar / tū : q̄ modus nō est aliter q̄ ex suo titulo refutandus . Nā quæcūque de istis similitu / dinib; argumenta petūtur nō solū philosophis sunt indigna docētib; : uerū nec dia / leticis apta uel utilia disputātib; : qn̄ nec rhetorū p̄suasiōib; cōmoda / & uanæ fere poeticæ lusum potius p̄ferunt q̄ seriaz cuiusq; p̄bationis idoneā auctoritatē a ma / thematicis argumētari eos dicebā cum bene decreta mathematicis male uertūt ad suas p̄dictiōes qualia quæ superius de zodiaci in signa : signorū i partes : partium i minutias diuisiōes dicebamus . Itē cū qd' recta quādā alia obliqua signa illis dicun / tur / ob ascensionis moras inæquales ip̄i trāsserūt ad naturā rectitudinis & obliqui / tatis i morib; . Ex astrologicis colligūt quotiens astrologicū aliqd' dogma principū faciunt alterius dogmatis cōfirmandi . dialecticis utūtur / si quando cōes & p̄babiles quosdā ex natura uel priā philosophia p̄pones assumūt . Sed id q̄ rarissimū . Neq; enī memini apud eos legisse me rōnem quæ fidē dialecticæ p̄babilitatis afferret .

Caput V Rationes a parabolica similitudine ductæ : quibus domorum p̄ / bant proprietates refelluntur .

Aec dixerimus in uniuersum nunc ad referendā particulatim fabulamenta h descendamus (nā sic uerius dixerim q̄ argumēta) q̄b; locorū proprietates as / seuerant incohantes ab illis quæ sumuntur a situ & cōditionib; signorum . Est autem locus a parabolica similitudine p̄ hūc modū : pater amat filios : & q̄ntus locus amica radiatione : quare triāgula nectitur horoscopo : q̄ntus igitur locus filios significat . Vt sit igitur modus argumentandi bonus q̄ tamē plane est ridiculus ostē damus nō recte colligi quod contendunt . Primus inquit locus nascentē significat ip̄m : quoniā de tenebris prodit in lucem . Item horoscopus ecce parabolica similitu / do de qua reddunt & rationem cur idem locus itinera modica repræsentet : ut cum de uico eiuidem urbis ad aliū de urbe ad suburbiū : de domo itur ad pomerium . Nā uolūt hor; quoq; motū cām in syderib; esse quæ primi loci dispōne portēdātur

Secundū ge / nus argumē / tādī astrolo / gorum .

Tertiū genus argumentan / di .

Quartū ge / nus . Quidē

ut ait Bonatus . Præterea uideamus an in reliq; locis similitudo p̄cedat . Est secūdi Bonatus . p̄prietas sup diuitiis : qm̄ nihil aiūt homini magis p̄ximū : igitur herēs primo secū / dus locus diuitias significabit . Necessaria rō penes eos q̄b; nihil potius est diuitiis ue; hoī p̄ximiora & intimiora multa : puta dotes animi & corporis sapiētia & ua / litudo : quare debuerūt potius hæc a secūdo loco significari q̄ a sexto uel a nono : qd' q̄ iter externa quoque parētes / uxor / amici / filii / gloria / pecuniæ p̄ferūtur : ut potio / ra ut p̄ximiora p̄terq; apud unū hoīum genus q̄ se uocant astrologos . Tum locus idem cur epistolas quoque notat ut ait Zael israelita præterquā forte in genituris Zael israelita notatiorum : quibus semper hereant stilus & pugilaria : Iam pergamus ad reliqua Tertio fratres indicari uolunt / quinto filios diximus / causam : cur hic filios similis fratrū est ratio : qm̄ locus tertius exagona radiatōe iungitur ascendenti : qm̄ igitur exagona copulatio amica : sed melior est triāgula p̄p̄a filiis hæc quos amamus ma / gis : illa fratrib; datur : & eandē ob cām locus undecimus ē amicorū : quē pariter ex sexangulo respicit ascendens . ue; eos iterrogo cur nō locus nonus filios significabit cū sit & ip̄e triāgularis horoscopo . Respondebūt qm̄ cadit . rogo igitur itez melior tertius an undecimus : & patet eadē rōne undecimū p̄ferendū qm̄ cadit tertius : cur nō igitur tertius amicorū undecimus fuit fratrū : nisi puertētes ordinē nature putēt amicos fratrib; p̄ferendos . Illud quoque de filiis alio dicto p̄turbatur : nā parentes quarto dicūt iudicari : sed iter quartū & ascendente tetragonus ē aspectus quo nul / lus inimicitie magis iudex : quō igitur nascentē nascētisque filios amica radiatione cōponunt eundē tamen cū suis parentib; inimica . Præterea placet Pro . græcis oib; Ptolemæus . & Auenrodā potius a decimo loco filios iudicari q̄ a q̄nto : qd' Porphyrius iō rectū Auenrodan . p̄bat : quare inde animæ i corpora demittātur . Sed Porphyrii fabulæ fabulā possu / mus opponere : quare phibētur animæ p̄ cancrū labi deorsum p̄ capricornū ascēde / re . Est autē cancer signū aq̄lonare cui respōdet apud Ptol . imū terræ nō sūmū : sed a quarto quoque pariter & undecimo p̄dictiōne de filiis auspicātur . Quid q̄ Alcha bitius & habreus Andragazar ad q̄ntū locū legatos uolunt p̄tinere : & qd' Vellius ait rumores & nūcios addūt & samā quæ post cineres : & quod Adla scribit uesti / mēta : quanā igitur ista rōne : nullā . n . reddūt : illud ualde irrōnabile q̄ sextū locū quem uocāt ω πρωκτο; : quali dixeris torpidū cessantē / inertē / inefficacē / seruis attribuūt : quorū tamē & labor & industria dominorū nutrit ocū & ignauiam . Sed uide pulcherrimā quā super hoc dogmate facit rōnem Auenrodā : septimus inquit locus pares significat subiecti uero elōgantur a parib; (uerba sunt ip̄ius) quantum sexta domus a septima elōgatur : sextā igitur posuerunt p̄ domo subiectorum : hæc ille : quæ ridenda sunt potius q̄ confutanda ne nimis ab Aristotele coarguamur . Nam de septimo quod dicunt pares significari uide q̄ ip̄i minime ueracia / minime cōsentientia putēt sup illa . Referunt enī ad eundē locum uxorem / socios & apertos hostes : quib; quid est pugnantius . Sed defendit Abraā in hunc modum quoniā septimus inquit locus opponitur primo : lites & bella significat : quoniā rursus descē dit ascendente horoscopo significat uxorem . Postremo quare mora descensus eius

æqualis est tēpori ascensionū primi loci: quæ nonnulla conuenientia est. ideo signifi-
cat æquales & socios: sic omnia facile cōfirmabūtur cū nulla sit res quæ similitudis
alicuius istiusmodi argumēto / cuiuscūq; alteri similis & dissimilis fingi nō possit. ubi
enī nō succedit: si de rebz oppositis ab eodē ponūtur indicia quasi conueniant. Sed
conueniunt inq̄t hac rōne q̄ tēpora emerſus in ascendēte caluſq; in occidente sunt
æqualia. Fateor bene dictū si id quoq; cōcedas eodem exēplo similit̄ esse igni aquā
qm̄ tot partes possideat aqua frigiditatis quot ignis habeat caliditatis. Tam enī pu-
to forsitan opponūtur (qd̄ nō sit dictū scrupulosissime) descensus atque ascensus q̄
calor atq; frigiditas. Nonne certius uxor ad secundū locū pertinet p̄xima uiro semp
illi q; succedens quasi suppar: & secūda p̄sertim cū uelint etiā ex signis alterz eē ma-
rem alterz feminam: quoniā ut inquit Pto. feminæ uiris inhærent. Sed & reddant
rōnem cur idem locus fures fugitiuosque significet (ut Vellio placet) & emptiones
quoq; ac uenditiones: & quod alii tradunt itinera mediocriter longa. Tū quod scri-
bit Bonatus cultū puræ diuinitatis p̄sciētiaque futurorū. Certe mors isti loco recti-
us debebatur q̄ octauo cū pariter hic a luce descendatur ad tenebras: sicut in ascen-
dente de tenebris itur ad lucē. Sed nō placuit inq̄t Auenazra: quare nō nihil ē simi-
lis ascendenti: tali. s. similitudine qua nos aquā pbauimus eē similit̄ igni. Sed Do-
rotheus quoque ex hoc loco potius de morte iudicabat q̄ ex octauo dominū loci ad
id obseruans. Illud item respondeat cur octauus locus bella significet apud Aboa-
li: & quod scribit Alchainil uillicationē. Quod alii uolūt etiā usuras: dicunt hære-
ditates hāc etiā præuideri. Ego nō uideo quomō cōueniant hæres & mortuus: me-
lius igitur si mortē octauus locus iudicabat: hæreditatē / nonus significasset q̄ succe-
dit octauo: sed relatas ad octauū hæreditates ait Auenazra quod loco secūdo p̄por-
tione respondet ad quē pertinet facultates. s. hæc est illa sapius iam irrita concordia
reſ oppositaz. nā quæ oppositis locis erit similitudo p̄terquā dissimilitudinis. Qd̄
si super eis quasi similibz semper loquerentur ignoscendus forsitan error: sed nūc q̄si
similibz: nunc ut maxime dissimilibz: & quidem ueris oppositis utuntur: ut. s. eis
subueniat. Sic quasi contraria loca sumuntur dum secūsus & portendit quibz nu-
trimur / & uitā cōseruamus: octauus mortem exiliaq; significat: mox idē hæredita-
tes & censum quasi secūdo similis & affinis: oīno qui moriūtur hæredes faciunt nō
fiunt nisi forsitan cæli / qd̄ cælo certe nō subiicitur. Essent alia obicienda: sed uereor
nugas cōfutando / ne siam ip̄e quoq; nugator. Prætermitti de nouo loco quod dicūt
nullo modo pōt. unde tm̄ q; rident habet lector ut fastidio multiloquii nō nihil sub-
leuetur. Nonus ait locus itinera longa significat: audi rōnem quoniā sol decimo lo-
co positus ad nonū descendens mouetur. hoc scripsit Auenazra libro rationū primo
atque secundo: ubi opus omnino chachinnis potius q̄ syllogismis quasi in omnibz
locis ab uno transiens ad alium sol non moueatur. Quid q; cū eo motu sol descen-
dat puto non significabit locus nonus itinera quibz montes & eminentia loca con-
scendamus. Quis enim non iocetur litigans cum ridiculis: adde illam quoque sup
duodecimo loco fabulam significari per eū animalia quibz uehimur quoniā iūctus

Prolemæus.
Vellius.

Bonatus.

Auenazra.
Dorotheus.

Aboali.

Auenazra.

Auenazra

sit ascendenti quotiēs idem signū utroq; loco protenditur. Alibi uero per eundē lo-
cum tenebras aiunt carcerelq; portendi: quia maxime distat ab ascendente: a quo
s. est duodecimus: sic tam parz sui q̄ ueri memores mētuntur in quibuslibet. Qd̄
si iunctumeum locum dicunt horoscopo tū esse / cum idem signum sedem utrāque
occupat: disiunctum cū diuersa sunt signa: sequitur illud ut nec animalia quibz ue-
himur / nec carceres / ille locus semper indicet: imo nunq̄ hæc simul sed illa cū idem
utrobiz signū: hos autē cu signa sunt diuersa: qd̄ nullus tamen putat astrologorū

Caput VI Confutatio rationum Auenrodā de p̄prietatibz signorū quæ ab
ordine & cōsequētia signorū sūmuntur.

hæc sunt a situ conditioneq; locorū parabolica quadam similitudine ductæ
rationes: Auenrodan primo libro apotelesmatō ab ordine cōsequētiaque
signorū argumētatur ut primū. s. signum primo loco respondeat: secundum
secundo: & pro natura domini signi respondentis natura quoque loci iudicetur: sic
per tertium locū fratres iudicari & itinera breuia: quoniā gemini quoque tertium
signum quorū dominus est mercurius. Istud idem inquit super res mixtas habet i-
fluētiā quare fratres significabit: & cursu solis p̄ximus hæret semper: quare bre-
uia ad eum itinera pertinebūt. Sed nec alius quispiā astrologorū nec ip̄e quem seq-
tur Ptolæmeus mercuriū facit fratrum significatorem. Sed nec ulla ratio est ut bre-
uibus p̄sistat itineribus: quoniā cursu solis imitetur. nā si p̄pterea hoc q; ueloci mo-
tu reuoluatur nō magis ad mercurium q̄ ad solem & uenerē hoc pertinebit: quo-
rum omnium cursus ferme sunt æquales. Veniamus ad quartum cui respondet cā-
cer. patrem inquit significat: quoniā sol patribz p̄est: uis autem solis apparet in can-
cro. Vide q̄ uanas q̄ triuolas aripiunt cōiecturas. Nā in aliis quidem domino sem-
per utitur domus: hic autem ad eū confugit qui nullam habet in eo signo auctori-
tatem. Neque. n. sol in cancro / uel regnum habet uel hospitiū uel trigonum uel de-
canum. Quoniā uero domina domus luna / ut iuppiter signi rex / significato patrū
deseruebant ad solem se conuertit: quoniā maxime in cancro positus calefaciat qd̄
ut sæpe iam diximus non de signi natura sed habitudine solis ad terram contingit:
alioquin quæ cognatio solis si principia sequimur astrologorum cum signo humi-
do frigido foeminino: in quo ut paulo ante monuimus nullā habeat dignitatis ali-
cuius prærogatiuam. Præterea cum saturnus eodem in loco dominetur: ut ibidē
dicit Auenrodan: quomodo etiam sol dominabitur: quorum naturam putant op-
positā faciūt domos & regias ēt oppositas. Aut quō & illud cōsonat qd̄ ibi loq̄tur:
ut aquario loco saturni natura respōdeat. Quapp̄ i hereditates occultaq; p̄tendat:
Cui tamē ut quarto cōpetit signo cācri i quo saturnus a domo p̄cul exiliū patitur.
De octauo & nono loco nō minus falsa pugnantiaq; cōminiscitur. Scorpius inquit
octauū signū cuius dominus mars quare mortē significat: ueſ nō qualē facit mars
apud astrologos sed saturnus potius: nā sicut inquit uenena significat & pigriciā
ac inertiam: ut ait Aboalar: quare a græcis etiam appellatur argos: quod naturæ
martis minime cōuenit. Nonus locus ad iouem refertur: quare nonum signum est

Auenrodan.

Auenrodan.

Aboalar.

Auenrodan sagittarius: ppeaq; dicitur religionū iudex & sapiētiz p natura iouis. Sed cur non eadē rōne locus. xii. cui pisces respōdent aque domus iouis atq; sagittarius & si gra-
ifirmitatē co- tior ioui domus ē sagittarius: tam si uera ista suppositio de qua rō mutationis hu-
gnouit dog- iusmodi ducitur: ut loco. s. natura planetæ respōdeat quæ ī signo cōpari dominetur
maticis. nō debuit locus. xii. oīum esse miserrimus: cui signū ascribitur domus planetæ om-
 niū fœlicissimi: quāq; methodi infirmitatē satis ipse cōfirmat Auenrodan: qui qm̄
 nō pcedere eam uidit ī oībo usus est tm̄ ea in quinq; locis: in reliquis confugit ad ra-
 tiones quas proximo capite cōfutauius. Nos autē nec ī illis quinque sequi quod
 putauit ostendimus.

Caput VII Contra rationes earūdem proprietatum quas Aboasar ex ordi-
 ne accipit planetarum.

Aboasar. Boasar istas locos; pprietates a planetar; colligit ordine: ut primus p̄rio de-
 tur: secūdo secūdo: tertius tertio. Proq; planetæ comparis numeri pprieta-
 te pprietas quoq; loci decernatur. Sed grauissimū statū icidit icōmodū: ut
 eidē plāetæ rez; oppositāz loca attribuātur saturno primus & octauus: ioui nonus
 atq; secūdo: ueneri qntus & .xii. Est enī primus locus uitæ locus: octauus mortis:
 quō igitur primo pariter & octauo p̄erit saturnus: postq; .n. p numero planetarum
 septē loca pcursa sunt redeūt ad primū: quare saturnus icidit in octauū: quod oēs
 cōfētetur. Itē nonus ē fidei sapiētiz religionisq; significator: secūdo diuitiaz: sed
 deus & mamona nō cōsentiant. Adde q; ibi sicut aliis quoq; locis ait Aboasar iouē
 futuri sæculi fœlicitatē significare: quæ p fidē & sapiētia acqritur. Venerē autē fœ-
 licitatē istius sæculi: igitur cū diuitiaz ad istius nō ad uenturi sæculi fœlicitatē perti-
 neāt potius a uenere q̄ ab ioue significabūtur: nec ad locū secūdū cui iuppiter nūe-
 ro cōpetit: sed ad quintū cui uenus datur referētur: p̄sertī q; & ipi solent oppositas
 domos iouis & mercurii dicere: qm̄ sapiētia cuius auctor sit mercurius dignitatib;
 & diuitis iouis aduerletur. Hinc quādoq; calūniā repellentes qua sapius incessun-
 tur. q; .s. per futurorum p̄scientiā & celestiuū uirtutū deductionē naturæ sere totius
 domini: uiuant tam plerūq; paupes & ignobiles. esse. n. ī hoc fatū dicūt sapiētū ne
 ditescāt: qa mercurio iuppiter aduerletur. Quomō igitur iouē nūc ut diuitiaz ita
 sapiētiaz faciūt auctorē: sed ī uenere quoq; magis absurditas elucescit: quæ sicut qn-
 tū locū ita pariter icidit ī .xii. quoz; alter letitiæ uoluptatis: alter carce; & mœroris
 & tenebrar; locus dicitur. qbo quidnā pōt esse pugnātius: excogitarūt qdā bellissī-
 mam defensionē: nam quoniā solet uoluptates consequi penitentia: dicunt ueneri
 utrunq; locum cōuenire tā gaudii. s. q̄ doloris: puto defendent ita quoq; pariter: ut
 qm̄ uitā seqtur mors ab eodē planeta utrūq; significari. Nec dubito pari rōne dictu-
 ros ad martē bella pacēq; ptinere: qm̄ semp bella seqtur pax: sicut pluuia quoq; se-
 renitas: pluuia serenitatē. Ver; ne putēt extra oē gaudiū sibi semp mœrēdū ne ali-
 quādo mereāt: admonere illos uolo nō oīs latitiæ comitē eē mœrorē: sed quæ p̄ter
 modū fuerit & rōem: hæc at a qnto loco significari nō dicēt si suoz; p̄cipioz; mœo-
 res sūt. nā ad qntū hæc referūtur qm̄ iuuēt: /soueāt: /refocillēt sicut locus qntus iūgū

ascendēti per quod nascētis hoīs uita significatur. Immodica uero uoluptas quā pe-
 nitētia dolorq; sequūtur nō ē uitæ fomentū sed p̄nities: sed nimis serio loqmur in
 cōfutatōis nugis. De marie uideamus Aboasar rōnem & finē faciemus fratres in-
 q; significat & sorores: qm̄ ex illius sunt parentib;: rō dogmatis hæc qm̄ primo loco
 quo genitura dominus iudicatur ascribitur saturnus: secūdo igitur iuppiter q̄ secū-
 dus ē planeta. Tertio mars p spha;ar; ordine tertius. Sed ex eodē genere sūt mars
 atq; saturnus: qa uterq; malus & noxius est. Significabit ergo tertius locus quæ sūt
 generis eiusdē cū eo q nascitur: quare fratres atq; sorores. Hæc nosster Aboasar qui
 nisi scripsit æbrius hæc certe scripsit insanus. Qui. n. dissimilis magis planetar; mar-
 te & saturno: ille ignis: hæc terra: ille seruore lurt: hic torpet frigiditate: ille noctur-
 nus: hic diurnus: & oēs si pcurres nullū iuenies influxū martis saturni influxib; cō-
 uenire. Præterea cū filii quoq; similes sint parentib; aut nō debuerūt a qnto signifi-
 cari cui uenus ascribitur: aut erit dicendū saturnū cū uenere quoq; cōuenire: narra-
 uimus rōnes astrologoz; qbo locoz; pprietates p̄bant in eo forsitā magis arguēdi q̄
 nimis diligenter q̄ q; par; illas uere taxauerimus: ductas tenui quadā similitudine
 rerum: sed quāuis nullo negotio confutantur: habent tamen ex uetery traditōe scri-
 bentiūque testimoniis potius inficiandā q̄ negligendā auctoritatē.

Caput VIII Gaudia planetar; cū domib; ruere.

h Inc oīa subuertūtur de gaudiis planetar;: qm̄ locoz; pprietatib; denotātur.
 nā gaudere planetā quēq; uolūt eo loco cuius pprietati planetæ pprietas est
 finis. Sic uenerē qnto loco: quare gaudia filios uoluptates quēadmodū ue-
 nus significet: sic & alios aliis locis eadē rōne: quod ex Auenazra lib. tertio rōnum
 & Aboasaris introductorio licet itelligere. Quāq; si sequamur hanc itentionē mer-
 curio magis tertius locus aut sextus cōueniebat q̄ ascendēs: lunæ magis ascendens
 aut occidens q̄ tertius: magis soli decimus q̄ nonus: ioui potius nonus itē secundus
 q̄ undecimus: marti septimus q̄ sextus: saturno quartus q̄ duodecimus. Quæ pote-
 rit quilibet munera locorū planetarū cōditionib; cōserens animaduertere. Abenza-
 gel ait signi cuiuslibet partes alias eē calidas & siccas: alias frigidas & hūidas: alias
 frigidas & siccas: alias calidas & humidas: alias medias siue mixtas: quare de parti-
 bus suæ naturæ uigorari quēlibet planetar;. Medias aut siue mixtas cōuenire mer-
 curio: uer; nō recipet istā rōnem Pro. & alii q uenerē calidā & humidā esse uolūt
 quare partes humidæ & frigida; nulli planetar; cōuenient. Præterea cū mars ī ariete
 tm̄ qnq; partes possideat erūt tm̄ in ariete si uerus Abenzagel ptes qnq; calidæ &
 sicca; reliquæ cōditōis alterius & a natura signi diuersæ q tam natura calida siccaq;
 decernitur. Similiter erūt ī tauro plures aereæ ptes lōge q̄ terreæ: sic ī aliis eueniet.
 Fallax igitur Abēza. rō: nec si uera nostrā tam explicat qōnē quādo reliquet icertū
 quæ ptes calidæ quæ sint frigida;: qre nō erit certū quæ cui planetar; potius debeāt.

Caput IX Rōnes Ptolemæi de planetar; domib; destruūtur.

n Vnc agendū de signis: & qdē sup his multas iā rōnes eoz; euertimus: ut q/
 bus probāt signa esse. xii. sed nec plura nec pauciora. Tam p̄cipiū signorū

Statuendū ab ariete: diuisione p̄terea illā in aquea / terrea / ignea / & aerea: cur item hoc illius planetæ uel exaltatio uel trigonū / hoc alterius: restāt alia de quibz nūc dicemus a planetarū domibz ordientes. Neque enī si cōcedatur cū signis diuersis affinitatē huiusmodi esse planetarū: ut hic quidem sub signo tali positus ifirmetur: sub alio fiat fortior: horz tam signoz differentia nulla rōne posse nos cōleq: qm̄ nō pōt aliter hoc fieri q̄ p̄ natura stellarū eiusq; signi ut superius diximus. Sed naturā stellarū nobis ratio nō demonstrat. Igitur nec signoz cum syderibz affinitatem: quæ si spacia cæli potius q̄ stellas cō. equi dicitur nihil minus iexplorabilis erit sylogismo q̄ occulte ceterarū rez p̄prietates. Pto. de domibz solis & lunæ nititur una ratione tm̄: de reliquorum domibz triplici. Prima sumitur a natura signoz. Secunda de p̄portione cōfigurationis ad domos luminariū. Tertia de nūero cōsequentiāq; sphærarū. primam primitus excutiamus. Est aut̄ eiusmodi capricornus & aquarius hyemalia signa sunt quare frigida: saturnus quoq; planeta frigidus. igitur illi recte cōueniunt. Peccat autem multipliciter argumentū. Sed primo quare debet in natura signi spectari potius quod cōuenit ex se q̄ quod ex accidenti. Conuenit aut̄ ex accidenti signis illis frigiditas: quare dūtaxat ea ratione q̄ positus sol in illis frigoris cā est per accidens: dum. s. mouetur longius a nobis. Cum uero de illis p̄ sua natura decernitur alterum apud ipsos astrologos terreum: alterū est aerē: quæ qualitas ioui potius cōuenit q̄ saturno qui frigidus est & siccus omnibz aquarii qualitatibus aduersantur. Præterea solent astrologi cū diuersa diuersis stellis associāt si male sūt stellæ dare illis quæ potius earum naturæ dissentiant q̄ quæ consentiant: ut eorum natura. s. mala contrarii mixtura temperetur: sic diurnū saturnum martem nocturnum faciunt: cum tamen calore martis frigida nox: frigore saturni calidus dies non cōsentiat: ut inde qualitas utriusq; noxia refrenetur seruor ī marte: torpor in saturno. Dicant igitur an in signis planetæ malo reddendis hanc quoque sequi uelint rationem: an cōtrariā potius. Equidē Pto. cōtrariā sequi uidetur sententiam nunc methodi quā supra seruauerat in nocturnis diurnisq; diffiniendis. Verum liceat illi diuersis in locis eadem nō sentire modo in eadem serie uerborum sibi non repugnet. At si naturæ saturni consonum signū domū faciat / aquarius excluditur. si dissonum / foras mittitur capricornus. Dicit Ptol. ad illas se respicere signorū qualitates quæ de solis operibz illis debentur: signum autem utrunque tā capræ q̄ aquarii frigidis numeratur: quod saturniæ qualitati concordat: nos extra rationem fieri cōtendimus / sed admittamus. nec tam colligi quod putat declaremus. Respondebit enim hoc forte super saturno super aliis planetis non succedet. nam ueneris domus libra / taurus libra signum autumnale: quare siccum & frigidū: sicut aquarius frigidum quidem hyemale. Repugnat igitur ueneri libra quæ pluribus quidem calida / prorsus omnibus humida definitur. Nec parum demiror Ptolemæū qui dixerit hæc ueneri signa cōuenire: quoniā sit quasi dixeris generatiua maximeque sæcunda. Nam potest hoc dici de tauro: de libra dici nullō modo potest. In ioue quonā pacto ratio quadrat: cui nulla cōio cum

Tres rōnes
Pto. de domi
bz planetarū.

Rō Pto pec/
cat multipli/
citer.

Ptol.

Responso.

Confutatio.

piscibus & sagittario. Siquidē anni tempus sub istis signis estimatur / alterum finit hyemem: alterum autumnus finis. Igitur illud per frigiditatem repugnabit ioui: hoc etiā per siccitatē quāq; nec pisciū humiditas aquea uitali iouis humori conuenit. Ptolemæus ad istā se refert cōcordiā: q̄ utrunque illorū uetos facit & uim quoque habet genitālē: quare cū illis iouem consonare planetam temperatū. Quæ dum re fello putarem superuacua operā facere: nisi potuisset hæc p̄dere Ptolemæus / cuius facile potest auctoritas imperitis imponere. alioquin his similia quæ solent interdum litterati per iocū ludentes inter se dicere uentos suscitant: igitur ioui similia Rationem reddit Auenrodā: quoniā rerū uiuentiū genituræ seminibusq; p̄est Iupiter: quorum uapores alitūque uentis non nihil similes sunt. O mirabilem sapiētiam qua possent etiam humidis sicca similia defendi. Nam uentos quidem philosophi (nisi fallor) omnes siccis faciunt cōtra geniturā omnem humidā: sed & sæcunda signa: quoniam posito in illis sole semina germinant: res exoriuntur. O si potuissent ad humanū semen deferri / cōmodius oīno accidisset hoc eis ab ariete. Sed nō poterāt ioui dare quem mars occupauerat / quāq; oīno iniuria. Quid enī illi cū primo uere / cuius nullus calor / & genitālis humorq; prolificus cum torrida martis siccitate nihil participat. Inualit audacia pari scorpion nullo etiam iure / frigidum. s. signum & autumnale. Non igitur istam si sequamur rationem satis aqua partitio fuerit ista domorum. Examinemus alias configurationibus luminarium & a sphærarum numero susceptas. Verum quoniam per habitudinem colligunt ad luminarium domos excuti prius oportet rationem qua domus ipsæ luminarium statuātur. Est autem huiusmodi quam Ptolemæus affert. Cancer & Leo de duodecim signis omnium maxime uergunt ad aquilonem proximantq; uertici capitum nostrorum p̄terea duabus maximis & principalibus stellis: hoc est luminariis data sunt: leo soli quoniam masculū signum: cancer lunæ sœmineū. Primum igitur falsum quod assumitur: nam signa nobis uiciniora / cancer & gemini / non cancer & leo: deinde si sit uerum quæ ratio docet maioribz syderum signa conuenire nobis proximiora? Potuerunt hoc dicere ueteres hac similitudine q̄ & illa proximiora nobis inter planetas. Sed Pto. dicere nō pōt / q̄ mediū facit solem oīum planetarū. An ideo factū qm̄ in leone sol magis calefacit? Verz sapius dictum ex situ id euenire / non de signi proprietate. quare gentibus aliis facere solem in libra quod nobis facit in leone. Quod si uiriū syderū ceteroz sensus ita ueros & rōes: ut solaris caloris haberemus expiremur de reliqs idem qd̄ de sole / magis affici nos ab illis accedentibz ad leonē q̄ cū p̄cul a nobis in aliis signis inueniuntur. An aliis igitur rōnibz sol cū leone cōcordat: sane qd̄ calidū signū & siccū / qd̄ masculū itē est non est p̄priū leoni / sed arieti cōe & sagittario. Restat una cōditio cuius meminit ille grauissimus Aboasar. Nā quemadmodū inquit sol medius planetarum: ita leo medium signum æstatis hac nisi ratione ligarer nō erā concessurus apud leonem melius phœbū q̄ apud alias cæli bestias hospitari. Sed persuasit Aboasar uere præsidū & dulce decus astrologoz: q̄ de lunæ quoq; cū tauro cognatōe pulcherrimam rem cogitauit. Nā Ptolemæus

Ptolemæus.

Auenrodan.

Rō Aboasar.

Alia eiusede attulit ad distantiam quae inter signa proxima nobis est foemininum. Non contentus Aboa /
 ro quae cancer far aliud addidit quae significet luna rerum initia. Sit autem cancer aetatis initiu: cui
 lunae domus demonstrationi quis non concesserit: Hoc non uidit Auenrodan uel alia ratione: quod pxi-
 me. s. solis aedibus aedes lunae merito collocentur: quia luna sequatur semper solem. Sed
 uiderit quae de uenere & mercurio rectius hoc dicatur: quorum etiam aedes proximas soli
 natura fecit si credimus Ptolemaeo cuius interpres Auenrodan quae citauimus. Ceterum
 sint iste domus luminariu quae ratio super aliis distribuendis: Pto. hanc affert im-
 primis ut domus syderum malorum qualia mars atque saturnus inimica radiatione
 luminarium domos aspiciant: domus uero bonorum: ut iouis & ueneris amica: mer-
 curius illis proximus statuatur. Recte igitur marti datum scorpiu & arietem quadran-
 gulares cancro atque leoni. Saturno capricornu & aquarium: illis oppositos: ioui tri-
 quetra illis signa pisces sagittariu: exagona ueneri libra & tauru: proxima geminos
 uirginemque mercurio. Sed nec uerum quod assumitur nec ex assumptis recte colligi-
 tur. Nam domu statui eam rationabiliter dicimus in qua planeta positus bene se ha-
 bet: sed noxia: marti solique pariter illorum radiatio quadrangula: noxia item oppo-
 sitio saturno: tum propter oppositionis aduersitatem: tum propter retrogradationem. Quod
 si uerum illud quod ipse tradit Pto. foelices oes planetas in ea distantia sumotos a sole in
 qua domus eorum a solis domibus distant: quod graeci uocant idropiropiam: arabes
 almugea: sequeretur & saturnu oppositu luminariu & martem illis quadratum esse
 foelices: contra sniam oium astrologorum de talibus schematis infortunia calamita-
 tesque magnas decernentiu. Postremo non quadrare principio quod colligitur euides
 est: nam cum dicunt has uel illas domus triquetras uel quadrangulas esse domibus sic ac-
 cipiunt: ut comparentur ad leonem: quae inter eum & capricornu pro signorum consequen-
 tia sunt: ad alterum ordine conuerso quae inter cancrum & aquariu: quare altera solis
 altera lunae medietas & imperiu dicitur: alioquin domus ueneris tam quadrangulae
 quam triangulae dici possent: cum sit libra quadrata cancro / leoni taurus: & martis domus
 triquetra forent scorpius cancro / aries leoni. Igitur ad domu cuiusque luminaris con-
 parari debet domus collateralis & quasi sub syderis ditione locata. Quod si fiat fal-
 sissimu deprehendetur / opponi luminariu ut ait Pto. domos saturni: quoniam nec
 aquarius cancro: nec leoni capricornus opponitur. Quae domos quae saturni ne-
 mo dixerit cum ex diametro luminaria respiciat: sed cum sextus a sole uel octauus erit
 Auenrodan. a luna: quod Auenrodan quoque confitetur. Alia ratio per oes orbium numerum sumi-
 Ro Pto. pe- tur: ut cum de leone cancroque definitu est: tum proximioribus soli lunaeque planetis in
 nes numerorum or- ordine sphaerarum: proximiores domus ascribebantur: sic mercurio statuunt hinc gemi-
 bium supra. nos inde uirginem dari: tum ueneri quae sequuntur: proxima marti: deinceps ioui: po-
 Auenazra nes falsas: tum si uere forent incertas esse declarauimus. Recte igitur Auenazra lib.
 secundo rationu. Quae si inquit in libris sapientum de signis rationes domorum: nec re-
 peri in eis aliquid bonu: Tantum ad fide experimentorum se conuertunt: hac ille: nos hoc li-
 bro rationes: proximo astrologorum experimenta labefactabimus.

Confutatio.

Caput X Facierum & finium rationes iam esse reprobatas.

Acies planetarum quibus oes utuntur a consequentia similiter orbium diuiduntur
 f nam primas arietis partes decernentes domino domus dant, sequentes sequen- Diuisio facie/
 tibus iuxta ordinem situs & sphaerarum soli. s. primas a marte: secundas uene- rum.
 ri: atque ita deinceps. Indi primas dabat domino domus: alias duas dominis signo Alia diuisio
 rum eiusdem trigoni: quae si trigona satis confutauimus & quae super orbium numero ar- indorum.
 gumentantur: non est opus aduersus huiusmodi rationes / nouis rationibus. Super finibus
 adeo non conueniunt ut quinque super eis fecerunt opiniones. Quare rationes al-
 terius alter arguit & irridet. Ita uero sunt omnes debiles & infirma: ut suos quisque
 confines nouo quodam iure mutat & inuadat alienos. Ex ordine trigonorum chaldei si-
 nes suos ordinarunt: ut trigona signa similiter partiretur. Esset autem modus partiti-
 nis ut primas partes trigoni dominus occuparet: tum subsequentes qui sequentibus in
 signis habent trigoni potestate: numeris semper ab octo decrescentibus ad quatuor.
 Aegyptii quod illis obiicit Pto. nullum seruant methodi tenorem: nunc addunt trigo- Aegyptii.
 na: nunc a rege: nunc a patrefamilias ordiētes: interdum ab his qui nullam in signo pos- Ptolemaeus.
 sident auctoritatem: ut a mercurio in capricorno Pto. aliam probat diuisionem: cuius
 legere rationem cuique promptu libro apotelesmatu: pendet autem a dominis do-
 mus exaltationis & trigoni: quam probare non debuit tamen Pto. nisi reprobat seipsum
 quandoquidem illius auctor diuisionis exaltationem trigono praeposit: trigonum do-
 mui. Pto. uero praeposit omnibus domum. postremaque facit exaltationem: quae in illa diuisione
 cunctis antefertur. Indi masculina signa similiter per omnia diuidunt & foeminea pariter
 eodem exemplo: sed exempli in utrisque ratio nulla cognoscitur. A sotol dedit lumi- A sotol.
 nariu etiam terminos / cuique planetarum totidem partes: primas autem domino domus sphae-
 rarum ordine / reliquas reliquis. Nos cum istud iam fundamentum & similiter domos / ex-
 altationes / trigona / susstulerimus uel siquid sunt in incerto esse probauerimus: con-
 cidit ois ratio finium definiendorum: (si qui fines esse concedantur). Praeterea si de trigonis:
 domibus: altitudinibus: ueritas foret explorata: non tamen exploratum hoc modo potius
 quam illos fines decernendos. unde nata uarietas opinionum dum aliud aliis magis pro-
 babile uisum est.

Caput XI Quod cui membro signu dominetur uarie a uariis determinari
 & ab omnibus parum rationabiliter.

Vod item caput arietis tauri: collo signis aliis similia membra subiiciunt ab illo
 q quoque iam saepe sugillato numerorum ordine trahunt originem: ut primu. s. signu
 primae corporis parti praeficiatur / secundum secundae: tertiu tertiae: quauis illa
 quoque peccant in hac partitione: non tamen quae arietem primu faciunt signorum: quae signa. xii.
 ueluti ex confesso rem tamen ambigua ne falsissima dixerim: quae corporis partes quasi
 principales tot fieri ratio nulla persuadet. Aristoteles septem fecit Nichomachus. x. cur. xii. Aristoteles.
 ipsi reddant rationem: uidet rem potius absurdam / humeros / brachia / manus / in unam facit partes cor-
 cogere parte signo uni subiecta: tamen & pedes tibias / tibias geniculis / & genicula for- poris. Nico-
 moribus / uti partes quatuor magnas / quatuor signis subiiciendas. Praeterea facturi macus. x.
 I

distributionē huiusmodi potius calida calidis: frigida frigidis erāt comparāda: q̄ se-
cunda secundis: tertia tertiis: hæc est potius obseruanda naturæ cōio q̄ litus & ordi-
nis enumeratio: nec forsitan riderētur pedes piscibꝫ subiiciētes: qui soli pedibꝫ iter
caelestia carent. **Nota medicæ** Caueāt igitur medici ne tam futili aliquādo dogmate persuasi/me-
tuant uenā incidere brachioꝝ: si res postulet / luna geminos pagrāte: quoniam bra-
chiis gemini p̄sunt / nec salutare remediū ducti uana superstitione morentur. Non
Hippocrates Hippocrates: nō Galenus: nō Auicēna: nō Paulus: nō Orbasius: aut hæc ipi se-
Galenus cerunt: aut alii ut facerent cōstituerūt: nō qui nostra quod alibi diximus) tempe-
Auicenna state / feliciter & prouidenter hanc artem exercuerunt. quare cesset ois hoc genus in-
Paulus sana supstitio: quæ si nullā pbatur habere rationem: nec robur habere pōt experi-
Orbasius menti. Tum quia ueritas nulla consonat mēdacio: tū pp ea quæ sumus libro sequē-
ti plurima pbatur: tū ob ipam ponentium hæc inter se cōtrarietate. Nā dat sagitta-
Auenazra rio testes Auenazra: dat Aboasar illos scorpioni: dat Alchabitius uirgini: diapha-
Aboasar gma: qđ latine septum transuersum: Porphyrius leoni cui etiā uentrē: qđ Arabes
Alchabitius uirgini: sunt qui genua sagittario: quæ tamē arabes & latini capricorno. Heliazet
Porphyrius garmozensis uir hæbreus in libro de aia cancro manus & pedes assignat: cum tamē
alii geminis manus: pedes piscibꝫ reddant. libræ rursus ille crura pedesqꝫ etiam alia
tamen rōne q̄ cancro subiicit: quatenus. s. gradiendi functionē implēt: libræ ppter
hāc similitudinē: quare dum sit incessus attolluntur & deprimūtur istar libræ: Cæ-
teri libræ nihil tale: sed aquario crura: piscibꝫ pedes: libræ uero tam nates q̄ renes &
lūbos subiiciant scorpioni sel respōdere ait Heliazet / naturā sagittario sed alii scor-
Heliazet pioni dant uerenda. Quod si quis dicat astrologis obseruatū nūq̄ tuto ferrū admo-
ueri mēbro cuius signo luna per id tempus inlederit: primū in tanta incertitudine
quodnā signo membrū subiici dicatur experimentū cōstans & cōfessum haberi nō
pōt: tamē utcūqꝫ forsitan cōtigerit sapiēs tamē uir oppositū obseruauit. Scribit. n.
Nico. orem. Nicolaus orem grauis philosophus & mathematicus plerunqꝫ se uidisse factam sa-
lubriter in pede sanguinis missionem cum luna foret in piscibꝫ: & in brachius itē cū
geminos illa peragraret.

Caput XII Rōnes astrologoꝝ quibꝫ pprietates signis absolutæ cōueniētes
astruūtur: & qđ de lupradictis sint reiectæ.

iximus de pprietatibꝫ quibꝫ ad nos & ad planetas signa referuntur: restāt
d quæ simpliciter illis cōpetunt & absolute: quas illi de triplici genere pbatio-
nis assumūt. Primū a cōfutura iā cū planetis ducitur affinitate: secūdū a fi-
gura cognominis animalis. Tertū ab his quæ sub eis positus sol operatur. Ab affi-
nitate cū planetis argumentantur cū talem naturā signi faciūt qualis quoqꝫ plane-
tæ qui dominatur in eo signo: ut cum arietem dicunt latebras latronū maleficoꝝqꝫ
hoiū significare: quoniā martis est domus id genus hoiū significantis: ab opere
solis cū mobilia signa fixa cōiaqꝫ decernunt. Ex quibꝫ sol anni tēpus aut mutat aut
firmat: aut qualitate promiscua temperat. A figura cū alia mites mores / alia feri-
nos affilare nascentibꝫ dicuntqꝫ hæc oium gerunt imaginem: ut aquarius: gemini:

uirgo: alia bestiarꝫ: ut leo: taurus: capricornus. Item hæc eē pulchra illa deformia:
nam pulchra uocant quæcunqꝫ sub hominū specie cogitātur pter aquariū: quoniā
sit saturni senis hospiciū quasi nō senex etiāqꝫ deformis pulchro possit hospicio uel
egere uel delectari / pariter quæ sint bruta effigie: ut taurus: & similia semiuocalia
uocant uocalia quæ humana: muta quæ spēm referunt aquatiliū: quod genus ui-
uentia uocē nō habeant. Rursus & aquatilia multæ plis: humana specie sterilia.
Reliqua mediæ statuūt cōditionis / pro natura. s. animantiū quarū ferre creduntur
imagines. Quos modos positionū superius disputata satis euerterunt. Cum enim **Confutata**
de planetæ domiciliis & ingenio faciunt coniecturā argumentātur ab astrologicis: hæc eē.
quæ nos pauloante cōfutaui: cum ab opere quoqꝫ solis argumentātur quantū
uel fallant uel fallantur ostēdimus: quādoquidem nō est natura signi putanda qđ
opus est solis in signo locati / nō p signi natura / sed pro situ ad terrā distantiaqꝫ tali-
ter opantis. Præterea qđ in āni tēponibꝫ aereisqꝫ mutatōibꝫ euenit fallacissima con-
iectione transfertur ad alia: ut qa signū mobile aries tēpus uariat faciat quoqꝫ in eo
nascentis ingenū mobile: nō perseuerās: factum ad ichoandū potius q̄ ad absoluē-
dum. Nec solum errāter ab aeris qualitate ad euenta diuersa pprietatesqꝫ se uertūt
ingenioꝝ: sed in ipis aeris mutatōibꝫ fieri putatur in syderibꝫ aliis quod in sole pspi-
citur: ut quare sol positus in ariete uernū faciēs æquinoctium ciet fulgura suscitātqꝫ
tonitrua: putemus in ariete lunā positā idem facturā. Nec aliunde lapsus in errorē
q̄ qꝫ ad signi referunt naturā: quod a sole p situs prouenit uarietate. De figuris ima-
ginū diximus abundanter libro octauo q̄ sint nullæ / uanæ / q̄ cōmenticiæ. Nō ope-
ra dei sed hominum: nō a naturæ ratione pfecta: sed poetice mentis temeritate cō-
ficta: Sed ut ille uerissime nusqꝫ tamē astrologi magis falsi q̄ cū ex illis signorum p-
prietates eliciunt quādoquidē a signis ut supra late demonstraui: etiā in octa-
ua sphaera differunt imagines non modo situ mobilitateqꝫ sed & partiū molisqꝫ di-
mensu & quātitate. Deniqꝫ nimis inertis futili supinaqꝫ tarditate: repugnāt dū eo-
rundē signoꝝ & ab opere solis & imagine conditionē inquirūt. Et. n. illud aperte si-
gnis imobilibꝫ ex cōi eoꝝ cōsensu: mobilibꝫ ista cōueniunt.

Caput XIII Taxatur Pto. de planetis loquēs ac si ex elementis cōstarēt ra-
tionesqꝫ alioꝝ quibꝫ planetas pbant qualitates pariter cōfutatū.

A ctenus de signoꝝ rationibꝫ q̄ insigniter sint irrationales: in planetis eadē
h) falsitas imo maior / maiorque temeritas. Ostensuri nos superius Ptolemaū
male philosophatū de erroneis ea potissimum indicauimus: quibꝫ naturā
planetarum inquirat. Nam quasi planetæ consistēt ex elementis: aut ex passionibꝫ
consistēt elementoꝝ: nō solum sese inuicem uel calore uel frigore permutantes: sed
a terræ quoque uaporibꝫ permutati: sic de eis sermonē facit Ptol. Luna iquit humi-
da est quoniā terræ proxima sursum ad eam terræ uaporibꝫ ascendentibꝫ humescit
Saturni stella frigida est iprimis & modice sicca: friget procul a sole posita. Arescit
procul a terræ uaporibꝫ exaltata. Mars solis uicinitate torridus exsiccat. Iuppiter
medius inter frigus saturni martisqꝫ seruorem temperatus euadit. Quoniam uero

super calidas sphaeras fertur martis atque solis: ideo praecipue calefacit: uenus humida est aequae atque luna: nam luminis sui copia multos sibi terrae uapores asciscit. Habet item a sole cui proxima uim calefaciendi. Mercurius & a sole cui semper heret habet exsiccandi proprietatem: & a terrae uicinia lunaeque confinio humectandi uires. Sic primo libro apotelesmaton ratiocinatur Ptolemaeus. Cui si persuaderi non potest a peripateticis liberum esse calum ab istis affectionibus: saltem ex numero eorum quae ipse demonstrat illud intelligat: plus a luna distare terram quam ut possint ad eam terrae uapores halitusque prouenire. qui nec supra sexdecim stadia putantur a physiciis sursum tolli ne dum ad lunam/ad uenerem/ad mercurium incolumes attollantur. Adde uenerem de solis uicinitate futuram magis siccam quam de terrae nebulis humidam siquidem soli iunctior est quam terrae: nec cum solis potentia uis humoris terreni potest comparari. Adde etiam mercurium terrae proximiorum: & a sole propterea distantiorem plus siccum facit esse quam humidum. Quomodo igitur consentit sibi ueneris humiditatem conferens lunari igne tam uicino tam parum excalescente: ut frigida multis existimetur. Et si riget saturnus a sole minus elongatus: nonne tota stellarum haerentium multitudo cum distantior sit a sole torpida frigoris glacie distringitur: cum tamen inter eas igneae multae esse naturae pronuncient. Igitur ratio Ptolemaei non modo falsa sed nec consona sibi quod in falsis plerumque rationibus usu uenit. Alii de planetarum coloribus argumentantur: quod in marte quoque tetigit Ptolemaeus. Dicunt igitur hi mentiri philosophos elementa putantes nullo colore sapore reue participare. Sed aquae colorem album/dulcedinem ex saporibus conuenire. terrae fuscum colorem & saporem amarum: quod alii tamen negant dulcem potius contententes: nec si foret amarus terram quicquam germinaturam. Tum in igne saporem confitentur nullum colorem uero rubeum: aerem dicunt tam coloris quam saporis expertem: admittere aduentitios uariosque colores: in planetis ipsis nullos quidem sapes sed colores esse multiplices: ex quibus illorum facile naturam possumus explorare. nam fuscum in saturno terrenam ostendere proprietatem: & a trebili conuenientem. In marte ruborem igneae qualitatis & bilis rubre testimonium facere: uenerem croceo & albo radiantem: ex croceo calidam intelligi humidam ex albo: quae quoniam nec pares sunt qualitates indicari naturae temperamentum qualis aeris sanguinisque conditio: de ioue similem fieri coniecturam: in luna quod albicat humiditatem ostendi: quod fuscum aliquid habet frigidam demonstrari: mercurii quidem colorem identidem permutari qui nunc uiridis uideatur: nunc fuscus: nunc in alium quoque uertatur aspectum: ueritatem magis fuscum adamare: quare terrenae siccitati reddi conformiorem: sic illi ratiocinantur nimis utique propter rationem nam consequuntur colores elementorum mixtionem quae nulla est in caelestibus: nec colore dicuntur ab Aristotele participari caelestia: nisi quatenus lumen color quidam est: neque uero si color indicat mixti aliquam proprietatem: indicabit & lumen naturam corporis praefulgentis: siquidem coniectura sit de colore qui uariis pro mixtura uarietate putatur emergere. Quare cum non erit aliud color quam luminis euidencia magis

aut minus dari non de composito sed de simplici corpore manans, nullum faciet nobis indicium corporis illuminantis. Quid quod certa nobis indago caelestibus explorandis ex eorum coloribus nulla foret: etiam si ueris coloribus praedita essent interiectu tam uastum quod magis obturbet tam multiformis spacia fidem coloris penitus auferente. Nec uolui obuiere illis Platonem scribentem in phedone non esse quae uidemus nos siderum corpora sed radiorum quaedam reflexiones in aere simile sideri specie referentes: sicut in profundo uitae agentes pisces uident in aquae suprema facie non sidera sed imagines siderum quascumque dixerim radios umbras: Verum siue hoc siue ipsa sidera contuemur nemo nescit initiatus sacris philosophiae uariari colores mirum in modum rerumque uidentur interuentu corporum multiformium. Denique dubium apud medicos/ an quod putat Galenus ex odore/ colore/ sapore/ tactu/ cognosci uires & proprietates herbarum possint. Idque multis tum Auerrois rationibus: tum experimentis falsum demonstrari: porro de solo consequi nos id posse colore nemo suspicatus est: res inquam illarum quae sub oculos/ sub obtutum habere dies integros possumus/ non motu/ non spacio/ non luminis multitudine coniectantis industriam studiumque interpellate. Quis igitur de caelestibus hoc audeat polliceri: quaeque colores corporum illorum uerissime quoque nobis imixti/ sinceri/ duri renuncientur. Calcis candor a niue fere non uincitur/ cum sit tamen in calce plurimum caloris: in niue contra plurimum frigiditatis. Errat autem Auerrois nimis impudenter qui falli nos quidem in terrenis rebus colore credit/ in caelestibus minime: quoniam illa mixta sunt ex elementis/ caelestia non sunt mixta. Nam hinc maxime scimus de caelestium natura fide adhibendam non esse coloribus/ quoniam ex elementis non sunt mixta: cum tamen possit indicare naturam corporis color/ quantum mixturae nobis indicat modum. Praeterea (quod mox dicebamus) interiecta tam uasta regione corporum multitudo/ non potest quicquam fingantur ibi colores non peruertere interpollare: quod uel ipsa demonstrat super istis coloribus nata uarietas opinionum. Negat. n. Aboasar tales caelestes colores planetarum esse quales narrauimus supra/ creditos ab his qui de coloribus siderum iudicauerunt/ quippe stellam saturni plumbi potius referre colorem quam quae terrae fuscum repraesentet: nec albedinem esse in ioue: nec item ueneris esse proprium candorem: tum si mars ideo calidus dicitur quare rubeus est multo soli rubrum colorem magis deberi quam sit marte calidior. Alba luna neminem putatur: quae non careat oculis: non nihil diuersa uidentur quae de coloribus planetarum ex ueterum monumentis in naturali praeduntur historia: ubi candidus saturnus: iuppiter clarus: uenus nunc candens cum lucifer dicitur: nunc fulgens cum uesperis nomen habet: mercurius radians: luna blando colore describitur: omnino quod dicitur in mercurio uariare illum coloribus: quare naturae quoque multiformis & mutabilis esse de facili nascitur euidencia. Neque. n. quod mercurius huiusmodi sit hoc contingit uerum quoniam soli proximam semper magna ex parte uidetur prope finitorem/ qua calidi parte multiplices (ut testatur Ptolemaeus) halitus humiditateque terrenae uersipelles aspectus/ & colores stellarum multiuagos repraesentant. Nulla igitur ista de coloribus aut Aboasar commentatio/ probabilitatis fide coloratur: a qua tamen ut ait Aboasar astrologorum uniuersitas pendet. Aboasar ipse reuiciens memoratas rationes

Galenus.
Auerrois.

Error Auerrois.

Variae sententiae de
planetarum coloribus.

Cōfutatō er
roris Aboala.Abenzagel.
Alchabitius.
Aboalar.
Ptolemæus.

putat ex primis qualitibus quas planete producunt eorum naturā posse cognosci: quod etiam Ptol. admonuit: quare saturnum auctorem frigoris & siccitatis experimento deprehēdi: nā uigere in corporibus has qualitates cū fuerit ipse gubernator anni: sic de marte de reliquis obseruatū. Quas quicquid corporibus elementaria influat affectionem. Ex his uero de tota natura planetarum coniectari liquidē cū frigus & siccitas opera saturni uitae sint aduersa/malesicū syderis saturnus infelixque decerni: malesicū quoque martem ob aestum caloris adurentis immodicæque siccitatis: contra iouem & uenerem stellas esse beneficas ob caloris naturam & humiditatis: quibus qualitibus uita conseruatur: sic in aliis argumentatur. Ad quatuor denique illas qualitates omnia referens frigus/humorē/calorem/siccitatē Sed huiusmodi ratio pendet ab experimentis. Nā frigoris effectiuū saturnū potius quā caloris nō probat rōne: quod pauloante confutati facere conabantur/uerū experimento/quali cōpertū sensus euidētia/quad falsissimū putant multi philosophorū asserentes nullā stellam frigoris & siccitatis esse productricem: qualisq; constet inter eos quae cuius qualitatis stella sit opifex: quod tamen ambiguū in luna & uenere est. Venerē. n. frigidā & Abenzagel & Alchabitius: Aboalar cū Ptolemæo calidā putat: lunā Ptol. calidā/ceteri frigidā: de mercurio quoque nō conueniunt: Tū si de planeta gubernante annū (ut Aboalar uult) facta ē obseruatio/quo possunt in ea cōuenire: cū tāta sup anni domino deligēdo sit ambiguitas opinionū: ut tot fere sint futuri domini quot astrologi pronunciauerint.

Caput XIII Si cōcedamus planetas primas efficere qualitates: nō eē ppte rea concedendū alios noxios esse: alios salutes.

Aetere siue talibus experimentis/siue primis adducti rationibus cōcedimus quae de primis qualitibus dicunt: nō plus efficitur/quam influxus syderū exploratos in permutando aeris statu nō corporum p istiusmodi primas affectiones: uerum nec salutes has esse stellas alias noxias: nec quae propriae peculiareque syderū dotes inde colligi pōt. Primū si naturā terrae saturni stella: si martis ignē representat. cur aut ille malus/aut hic: si nec terra mala nec ignis malus: ex quibus innumeris uitae usus sine quibus natura cōstare nō possit. Nā in uiuentiū quoque corporibus bilis atra rubraque nō sunt noxae sed necessariae/nec minus utiles quibusdā muneribus subeundis quae uel sanguis uel pituita: quae si nocere dicatur excessu/nocent eo modo sanguis & pituita si supra modū excreuerint. Quod si de mundo uniuersali ratio particularis mundi quem hominē appellamus rite uestigatur/iniuria cognoscemus ascribi stellis/excessum cuiuspiam qualitatis in humano corpore. Nā quae elementa maneat intra fines & pscripto iure contenta negocium mundi nō facessant a caelesti natura creditur esse regente & moderante fluxibilem & erraticā materiā rerū corruptibilem. Cur nō igitur eadē ratione calidus potius fuerit/cōtinere frenareque qualitates in nostro corpore sub cōtinuam uitae dispōnem quae alterius excitatu supfluo reliquas perdere totūque labefactare: Quare si pestis atrae bilis saturnus cum nihil a caelo non ordinatum non uiuificum emanet/nō excitabit illam ad exitium animalis: sed moderabitur ad conseruationem: nec habebit a stella sua bilis atra quo magis & uiolentius

agat: sed quo moderatius atque uiuatius. Est. n. istorū materia quaedā cōgeries elementorū/efficiens causa caelum: sed efficiens in unum cogit quae miscentur: ac sub unius cōmunionis pace omnia temperat aliud alia caeli parte mouēs si diuersis ista stellis subiiciantur: omnibus uero simul cum caelo stellis ad armoniam totius unanimiter conspirantibus. Proinde nemo fallatur ut cum rubrae bilis saturnum p̄fici audierit in subiectam sibi qualitatem fieri quicquid a stella suspicetur: quod ordini bono uitaeque non conueniat/cum non minus compescere tumultuantem/quam suscitare torpentem intelligi debeat caelestis praefecturae munus: nec mors a caelo sed a natura: cum uitio proprio quaeque qualitas ita degenerauerit/ut praefecti syderis disciplinam non sustineat: sed uel euagetur immodica uel remissa deficiat: hoc est quod semel iterumque lectorem admonui non esse praefessionem caelo magis iniuriam astrologica superstitione/qua quicquid a nobis sit praeter rationem culpa uoluntatis: quicquid in natura euenit praeter ordinem uitio temerariae labilisque materiae id totum syderibus ambit imputare: nec putat illorum saluam dignitatem/ si non illis indignissima quaeque accepta referamus. Ita igitur ratio colligatur non nocere corporibus sed prodesse quatuor qualitates cum sint modice & temperate: sed nō aliter eas a stellis prouenire. non igitur quod ab eis proueniant/ stellas noxias dici posse. Primū neque mars neque saturnus ideo mali dici possunt: quoniam bilem hic quidem atram ille rubeam suscitet in corporibus: quando neutra/ si fines modumque non excedat uitae noxia/ cui potius est necessaria. Tantum uero abest ut exuberet/ exicialiter auctore caelo: ut non aliunde intra modum praescriptūque contineatur: de qua re diximus abundanter libro tertio: quoloco praebauimus mala corporis calidus non prouenire. Quod si qualitates huiusmodi uigoraret caelum/ & ultra modum non statim sequeretur etiā malos planetas omnibus martem & saturnum: sed essent aliquibus excessus isti salutes: Nam & frigidum senem radiū martis temperarent. Et plus excalescens frigore saturni ad competentiam redigeretur. Quare non posset astrologus eum cuius in genitura uidisset praepotentem saturnū atrae bilis incommodis adiudicare. nec quem praeter ceteris mars afflasset aetibus colerae obnoxium pronunciare/ nisi qualis natura illis hos illi scripsisset: uel usus haberet exploratum. Quod cum ille nesciat nec uestiget. Sed de istis tantum excessibus qualitatum bonam malamque fortunam examinet: patet eum in dubio semper uersaturus. Patet item illud quod dicunt fortunator planeta mutatur iterdū in ifortunatorē: & ifortunator in fortunatorē. Nocet. n. iuppiter quādoque & praedest saturnus/ nō aliter hoc accidere/ quod p materiae cōditiōe. nō aut p locorum distantiarum signorumque uarietate: quae si forent in cā mutatōis huiusmodi/ pessime sup ea decretū foret ab astrologis liquidē pōnem de primis qualitibus tuetur. Nā mars in ariete uti magis calefaciet ita magis nocebit/ quod ipsi pnegant. nā mars inquit domū suā nō euertit: & uniuersaliter quaelibet uel domū/ uel finē uel altitudinē stella possidens foelix illis existimatur calefactus: uero magis martem in ariete quod dubitet/ liquidē aries ut uolūt igneū signū est: pariter in capricorno saturnus noxius/ in ariete foelix erit putandus cōtra illorum

Mors nō a caelo
sed a natura.

Nullā praefessionē eē magis iniuriā caelo quam astrologiam.

Alchindus.

opinionem: quādo de capricorno saturni frigus & siccitas quibz nocere putatur in-
tenduntur: & calor arietis illius rigorē moderabitur. Felicior enī erit cū retrocesserit
qd' nō putant: q̄ cū recto cursu se mouerit: quoniā ut Alchindus ait/ cū regreditur
magis calefacit. Eadem rōne mercurius in uirgine nimia siccitate nos ledet: & solis
calor ex leonis calore uiolentiū q̄ oporteat nos inuadet: moderatiū uero salutari/
usq; nos afficiet si frigidi signi mixtione temperatus ī nos eius radius diffundetur.
Ita multipliciter ista de primis qualitibz accepta ratio nō modo ueritati sed astro-
logorum dogmatis repugnat. Sūt enim prater ea quæ diximus adhuc multa quæ
illis obiciamus: ut si quæramus cur non stella sit aliqua dominans pituitæ: sicut ī/
perat atræ bili saturnus: mars rubræ iuppiter sanguini: Cui si lunam aut uenerem
dominari dicant/ uenus & luna planetis infortunantibz erunt enumerandi / cū nō
minus exuberās pituita uitæ noceat q̄ atra bilis & rubra porro si luna qualis a Pto-
lemæo definiatur/ in felicitate habere p̄ omnibus astri rationem uidebitur. Est enī (ut
illi placet) parui caloris/ humiditatis uero multæ: qua tēperatura nihil putrefactio-
ni magis obnoxium. quare si noxius & salutaris planeta de primæ qualitatis influ-
xu iudicatur/ erit noxia luna soluentis & corruptricis mixtionis effectrix/ & longe
noxia magis q̄ mars atq; saturnus/ qui si nō optimas naturales tamen infundūt q̄li-
tates/ quæ solum nocent nō moderate. Verum qd' a luna descendit ip̄a sua ratiōe ē
immoderatum per caloris imbecillitatem fluente humido neq; cocto latis neq; coa-
cto. Quā tamen & Ptolemæus ip̄e fortunantibus stellis anumerat ueterum nixus
auctoritati. Et Aboasar etiā ioue feliciore esse contendit. A quo libenter id quoq;
sciscitaret: cum sit marie calidior sol/ adiunctaque siccitate: mars infortunatior &
inter sydera fortunantia primus sol existimatur. Ita enim definit Aboasar principe
loco inter auctores felicitatis statuens solem secūdo lunam: tertio iouem: uenerē
quarto: quinto mercuriū: de quo sibi uidetur dissentire cum mercuriū sua natura
siccum esse uelit: & terræ naturam sapere magis q̄ aliorum. Quare si principia sua
sequatur debet illum inter noxia numerare. Dissentiunt autem alii cū inter se etiā
cum ab ipso quoq; Aboasar plurimum: nam magna pars lunam/ solem/ mercuriū
medios faciunt inter nocentes atque beneficos: quos ut uidimus omnes beneficos
facit Aboasar. Heliodorus & Paulus inter salutare quoque mercurium annume-
rant. Ptolemæus lunam salutarem: sed mercuriū & solem mediæ conditionis facit
ut uel ista eorum inter se discordia non parum opinionem istam euertat: & artis
incertitudinem palam faciat. Adde futurum si uera illa suppositio de primis quali-
tatibus: ut ex duodecim signis cælestibus citra controuersiam sex infelicia & infor-
tunantia sint/ omnia. i. ignea: omniaq; terrestria: cum illis abundant hæc qualitates
ppter quas martem atque saturnum infelicitatis accusant. Sed & nouem potius q̄
sex cū ī aqueis quoq; cū frigiditate sicut putāt exitialis hūiditas/ ē nō q̄lis sit aeris
signis qualisq; in ioue uenere & planetis aerea hoc est uitalis atq; plifica: sed aq̄tica
fluxaq; dominetur. Id qd' absurdū duplici rōne: nā cælū primū oīum corporū maxi-
meq; beneficū maxia sui pte dānabitur: & felicitibz astris infelicia signa domus erūt:

Heliodorus
Paulus.

ut ioui pisces & sagittarius: ueneri taurus: quæ debent tamē p naturæ cognitione
distribui. Denique si fortunas hos planetas uocant illos infortunia: quoniam de pri-
mis qualitibz quæ uitalis/ magis ab his proueniāt: cōtraq; corruptrices & noxiæ
sunt ab illis: non plus tamen (ut cum eis benignissime decidatur) efficient q̄ ad cor-
poris habitū istam uel felicitatem uel infelicitatē pertinere: qui de primis illis qua-
litatibz temperatur & conciliatur: Cæterum ad externa fortuitosq; successus id etiā
deriuari quonā pacto defendent/ si non illa sunt infirmis: quæ superius cōtra istā
opinionem adduximus. Postremo ut nihil sint omnia quæ nunc diximus dubiū nō
est nimis parum perite parūque considerate facere qui de influxibz syderum penes
has primas qualitates reddere rationē uolunt: quod tamen nullus non astrologus
facit: nec qui se dogmatis huius artis naturales causas afferre posse gloriantur/ alio-
tandem se cōuertunt q̄ ad elementales huiusmodi affectiones. At uero si qui pro-
prii particularesque syderum sunt afflatus: hi non huiusmodi qualitates/ sed occul-
tas uereque cælestes uniuscuiusq; stelle pprietates consequuntur: ad quas etiam so-
lent in terrenis rebus referre quæcunq; supra elementalem naturam/ infra corporis
tamen terminos/ attolere se uidentur: in quibz multas interdū uidemus dotes atq;
uirtutes non solum de mixtione qualitatum elementalium non prouenientes sed dis-
sentientes etiam ab illa. Quēadmodū mirabolani quidem temperatura frigida &
sicca plus ad mortem facere uidentur q̄ ad uitam: in quo tamen secretioris naturæ
priuilegio ad uitam progandā uegetādāque mirabilis esse creditur efficacia. Mul-
to magis & iuppiter & saturnus & natura omnis superior siquæ putant astrologi in-
fluunt nobis/ etiam si hic quidem planeta frigidus & siccus/ ille calidus humidusq;
censeatur: multa tamen ea quæ præcipua nō per has qualitates/ sed per alias radio-
rum suorum occultas uires agere sunt putandi: Tum quare illorum naturæ magis
hoc congruat: Tum q; opera ad eos relata ab astrologis non possunt ut demonstra-
uimus ad qualitates illas affectionesque referri. Quod si est patet ratione illas de-
prehendi non posse: quod hoc loco probandū suscepimus. Restabit expientia uia
de qua libro sequenti late disputabitur.

Caput XV Rōnes astrologorū de dominis diebz & horaz: annisq; planeta-
rum inefficaces esse: tū astrologos sape uti demōstratione circulari.

Onfutauimus omnē modū quo se planetarū uniuersales proprietates pro-
bare posse confidunt: ut a locis sphaerarū & terræ situ: uel a coloribz stellarū
uel influxu primarum quattuor affectionum: restant argumentationes q/
bus nōnullas particulares magis planetarū colligunt cōditiones: hæc uero uel a para-
bolica similitudine: uel ab astrologicis: uel a sphaerarum ordine eliciuntur: a sphae-
ris ut in dominatu dierum & horaz: nam horam diei primæ gratia exempli dantes
soli: dant reliquas planetis: qui deinceps ex sphaerarum positione succedunt atque
hinc dierum distributio nascitur ut illi planetæ dies ascribatur cui facta per ordinē
præcedentem horaria diuisione primæ diei hora contigerit. Hæc autē superioribus
ample consulantur: ubi q̄ futis iste modus argumētandi: q̄ rursus ī ambiguo po-

situs adhuc orbiū ordo: quē in caelestibus uane cogitata imperādi successio declarauerimus: p̄ter quā possumus illd̄ quoq; astrologos p̄cunctari: quānā ratio chaldeis & aegyptiis, auctoribus huius sup̄stitionis primam totius temporis diem demōstrauerit? Neque enī uti possunt auctoritate legis mosaicae nisi credant eidē astrologos cū omni diuinatore prorsus exterminandos. Ab astrologicis ratiocinātur cū tot uita annos largiri planetā quēpiam dicūt. quoniā tot in zodiaco fines possideat. Est enī tam incertū qd̄ de finibus sumitur quasi confessum / q̄ q̄ inde de annis est comprobandū: quāq; tamē si ues: quod de finibus uolunt (nulla tamē auctore Ptol. ratio cōsequentia: ut per tot annos uiuendi nobis spacia decernātur. Peccant autem & in his saepe q̄ qui circulo probāt / alibi de annorū numero finiuū numery: alibi ex finibus annos colligentes. Ab ariete ānum auspicātur: quoniā primum sit signorū: q̄ tamen primum esse in cōtinuo circulo solent inde monstrare / q̄ initium ab eo tēporis ordiamur: sic & locum secundum ioui respondere: quia rem faciat atq; portē dat: & iouem rem facere atque portendere quia secundo loco respondeat argumentantur. Ad hoc exemplum plurima inuenies in eorum libris: sed & longe magis ridicula: praesertim si in Aboalaris incidas libros apud quem nuper hoc legebā lunā ānos. cyiii. sol largiri annos centum & octo: sol annos centum & uiginti: nam deficere lunā a uita cxx. largiat se ta solis annos duodeci / quippe quā uim non habeat nisi postq̄ a sole gradibus iam cūdū Aboal. duodeci fuerit elōgata: ut iam nihil sit mirū gloriari Aboalarem se dogmatis astrologici plene reddidisse rationē. Cum nihil sit adeo irrationale quod non ei ratio uideatur. Par inania cum annos breuiiores solis decem & nouem ideo esse dicūt: qm̄ per hunc numerū medio motu luminaria coniūguntur: ubi nihil oīno cōmune: nihil cōnexum: nihil sequens antecedentibus cum sequentibus: hi tamen ita argumentantur: post hunc annorū numery: coeunt sol & luna medio motu. igitur totidē annos dat sol cū paucissimos dat: simile enim ac si dicatur homo duobus oculis nascitur ideo ex duobus quoque parētibus nascitur: Parabolica similitudine sic utuntur: luna caeli ianua est. igitur os significat: est enim ianua fere os domus & os cibi ac sermōnis ianua. barba itē ad idem attinet sydus qd̄ instar lunae identidē renouatur. Subiciūtur autē aures saturno: quoniā sublimes tenēt in capite partes sicut in caelo ipse saturnus qui eadē rōne qm̄. i. est supremus p̄ctos homines parit: quod illius tam naturae nō cōuenit siquidem siccus frigidusq; decernitur. Hae sunt rationes astrologorū quibus caelestia sua dogmata fulciuntur: quas nō ego rōnes uel nō errādi uel ludendi uocaueri occasiones: quibus auditis tam patet uanitas dogmatis q̄ solet ueris auditis firmitas inotescere. Quare latius illis fuit hae uelo aut cista quasi orgia tegete, suspiciōnē misterii relinquentes / q̄ dū rōnales uideri uolunt suis ipimet rōnibus quasi ppria manu accusationi suae subscribere: cū non sit aliud eas audire q̄ qd̄ astrologos in errorem duxerit intelligere.

Disputationū Ioannis pici Mirandulae aduersus astrologos libri decimi finis.

IOANNIS PICI MIRANDULAE DISPVTATIONVM ADVERVS ASTROLOGOS LIBER VNDECIMVS.

Caput primū Ex his quae haecenus sunt probata patere astrologiā experientis nō esse cōprobata: tū idem multis rōnibus p̄bari.

In naturā caelestiuū cōsequi rōne nō potuerūt: quod demōstrauimus / an potuerūt experientia? Et quāq; cur ita fiat ignorent: ita fieri tam obseruatiōibus didicerūt / ut si nō possit astrologia scientie nomē / possit tamen & artis / & uere traditiōis habere p̄rogatiuā. Quare uera quoq; p̄dicere siue id syllogismis siue experimentis sit consecuta. Neque enim interest ad diuinandum modo sit consecuta. Solent autem astrologi: sicut oīs ars prodigiosa experientie plurimū titulo se defendere: inquam ueluti asilū se recipiūt / quoties supra fidē p̄terquā rōnem aliquam uel loquuntur uel pollicentur: oīs statim se laqueis oīum rōnum putantes extricari si se ita dicāt expertos. Hoc igitur quoque perfugium illis adimemus: quod aliquod esse putant qui & labiis loqui & auribus audire magis q̄ corde consueuerunt. Nam si quis exploratum meditatūque habeat quid sit experientia. Tum quibus uis super influxu syderum comparari possit / is ne utique dubitabit syderum uires peculiares ppria operatione / tam esse experimentis q̄ rationibus homini imperscrutabiles. Et quidē patere potest hoc satis ex superioribus: quoniam si uel nullum e caelo fatum: aut si quod iam fatum non ex hora initiali: sed a materiae cognatione dependet: patet experientis nullam uiam relinqui / quando quae quēq; stella imprimis afflauerit: tam tibi erit incertum / q̄ prorsus ignota primae illius materiae conditio singularis: sed & horam seminalem si quis fatalem faciat / ipsi non negabūt astrologi nimis abditam fore obseruationis opportunitatem. Verum ut tempus quoque geniturae sit satis obseruatum: quonā pacto fidelis obseruatio fuerit? si nec exploratum ut declarauimus quot & quae causae caelestes obseruādae: nec earum quas putant habere cōprehensas: quae sit forma: quis habitus: quae positio: possint singulis momentis ex fide determinare: tum ipsam quoque horam genitalem nec habere exactam a domino geniturae: nec quod aberrat aliqua methodo castigare possunt. Porro siquid in his deliquerint (ubi delinquere semper eos ostendimus) cadet necessario totius obseruationis auctoritas: nunc si non delinquant etiam in illis / fieri tamen experientia super caelestibus libro p̄senti nulla posse monstrabimus. Demus igitur genethliacis: ut horam geniturae fideliter teneant & statum caeli ad eam horā q̄ fidelissime rogo quale caeli decretum talis constellatio faciat uel significet: quonam pacto se putant experientia consecutos: siquidem experientia multiplici eiusdem rei & sepius iterata obseruatione colligitur: eadem uero constellatio aut nunquā ut probant doctiores: aut quod ueteres crediderunt: nō nisi post multa milia saeculorum eadem est reditura. Respondebunt fortasse particulares redire constellationes iterarique

sapius etiā si totius & absolutæ cōstellationis redintegratio nō cōtingat : posse igiſ
 se notitiā particulariū illarū repetitis obseruatōibz adipisci : unde collectis experimē
 tis ex fide futura prænuncientur. Id quod ita declaratur exemplo. Nascitur aliquis
 ariete horoscopante posita inibi stella martis / & septimū cardinē occupate saturno.
 Tum aliis suo modo dispositis nascetur alius cætera quidem dissimili genitura : sed
 qđ ad martē attinet & saturnū simile : poterit astrologus / quāq̄ nō totius cōstella-
 tionis particularis / tamē illius bis facere obseruationē. Quod cū sapius euenit sæ-
 pius iterata obseruatio faciet experimentum : sic se illi fortasse defendunt / sed parū ue-
 re parū cōsone etiā suis principis. Tum q̄a particularis eadē cōstellatio in alio toto
 aliud operatur : tum q̄ substantia totius decreti / nō tam a partibz puenit / q̄ a toto :
 hoc est ab oīum simul partiū armonia peculiare / & p̄priū aliquid efficiente / quod
 nulla seorsum ps / sed neq; oēs simul efficient. Siquidē aliud sunt oēs ptes aliud qđ
 ex oībz de mixtura p̄portōe dissultat. Erit igitur ip̄fecta talis obseruatio qua sua
 colligunt expimenta. Nā ip̄fecta quæ totū nullo mō fallax quæ eandē partē non
 in eodē toto cōsiderat. quæ ratio nō ex aliis magis q̄ astrologorū p̄ceptis robur ha-
 bet / asseuerantiū p̄ mixturis stellarum oīa fieri nec a p̄priis earū uiribz / sed a com-
 plexu simul uniuersarū / & societatis coalitu fieri fati sortitionem. Nō igitur si i una
 uel altera genitura cū mars atq; saturnus in cardinibz primis ex diametro se respe-
 xissent dominū genituræ calamitatibz distrahi uideris : poteris quali facto expimē-
 to / cū alias idē acciderit calamitates denunciare : Cū nihil repugnet eā cōstellatio-
 nem sub alia syderū alioz tēperatione / ita cōuenire ut uel noceat nihil / uel forte etiā
 possit / oīno aliud efficiat / q̄ qđ in aliis genituris ex radiis diuersis mixtionibz fece-
 rat : ut si cū astrologis sentiamus fieri fato res humanas : huc referri posset quod ex-
 perientia quotidie dephēditur in foeliciū oīum foelicissimas esse genituras : & foeli-
 ciū cōtra in foelicissimas. quare s. quāq̄ particulares cōstellatōes aut bonā sortem
 aut malā portendere. uideātur ex præteritis obseruationibz : ip̄a tamen totalis tem-
 peratōis armonia nō alias uisa nō cognita : nō explorata / facere aliud nūc potest : q̄
 q̄ ille alias uel seorsum uel in alia mixtione portenderāt. Hoc animaduertētes anti-
 quissimi astrologoz nō aliter huius artis dogmata tradebāt / q̄ singulares a se obser-
 uatas genituras particulati exponētes. & cū euentis demū cōparantes : ut nō tā qđ
 saturnus aut iuppiter : sed quid cōstellatio talis tota pepisset indicarent. Quod Ma-
 ternus exemplo ægyptiorum sexto libro suarum cōmentationum aliquo modo est
 assecutus. Accusat aut illos Pto. q̄ ad methodū artē nō redegerint : q̄q; rem infini-
 tam & incōprehensibilem p̄sequerētur. Quare seip̄e ad uniuersalia p̄cepta & sim-
 plices uires syderum explicandas cōuertit : putans illis cognitū posse genethiacum
 sua demū cōiectura de particulari mixtione iudicare. Sed quāq̄ accusat iure uete-
 res astrologos : ip̄e tamē non minus iure est accusandus. Viderunt enī illi recte qđ
 facto esset opus. Sed errauerunt existimātes id esse tale quod fieri posset : cum infi-
 nitum sit illud / nec ad artē nec methodū redigi possit : Tum nullus ex eo usus : nūq̄
 .s. eadem restituta cōstellatione. Ita aut Ptol. potius quid posset / q̄ quid oporteret

Confutatio.

Maternus

Ptolemæus.

Pto. accusan-
dus est.

fieri estimans nimium aberrauerit / si de præceptis illis similibus ueras fieri posse p̄-
 dictiones putauit : ut hinc forte contigerit quod scribit Auenazra præcepta Ptole-
 mei nunquā euentis experimentisque consentire. Sed propterea minus culpādus
 Ptolemæus : q̄ quemadmodum libro secundo ostendimus : & opinabilem & conie-
 cturalem : & dubiam : & fallacem hanc esse artem plane confessus est. Ita igitur in
 medium allato themate genethiacum urgeamus. Hic est aliquid o Genethiace :
 si tibi cætera concedantur / in efficiendo potens atque præcipuum / proprius. s. armo-
 niæ totius effectus : a quo maxime proprie nati fortuna dependet : cuius tibi noti-
 tiam / cum nec ratio fecerit / nec obseruatio / quomodo fati poteris explicare uerita-
 tem. Falleris enim si non aliud putas totius efficientiam q̄ collectiones eorum quæ
 singulæ partes efficiant. Erit hoc enim in coaceruatis & hærentibus tantum uel cor-
 poribus uel qualitibus : non autem ubi miscentur & hæscunt in aliam formam :
 quod in radius syderum credit omnis astrologia. Sicut igitur thæriacæ proprietatē
 non est expertus : qui rerum uires ex quibus conficitur obseruauerit : ita nec cali ag-
 men præsens intelligit / quid efficiat qui seorsum de partibus eius habuerit alias ex-
 perimentum. cum non solum partis ad partem : hoc est syderis ad sydus : sed oīum
 omnino syderum inter se status & habitudo id efficiat maxime / quod nascentis est
 proprium : sicut eius quoque indiuidua propriaque natura non de confluuiio gigni-
 tur accidentium : sed incōmunicabilis est / uel substantiæ peculiaris priuataq; sorti-
 tio. Quid q̄ nec unius etiam stellæ notitiā consequi possunt experimento : cum
 nihil ulla seorsum : sed cum aliis omnia semper operetur : quo non solū id fit ut tan-
 tū quælibet possit ex habitu ad alias definiti : sed ut nullo modo possit ab aliis
 separata cognitione discerni. Nam a tota quidem cōstellatione uidebis seriem talis
 uitæ : & euenta talia prouenire : uerum agentibus illa omnia omnibus stellis : quæ
 cuius rei stella fuerit auctor scire non poteris : nisi seorsum cuiusque stellæ naturā :
 uel ratione uel alia prius uia deprehenderis. Quod si te dicas ita obseruaturum : ut
 quorum uideris hominum aliqua fata similia : qua parte illorum decreta consona /
 uerint / inde maxime rem prouenire illam argumenteris ea facta præcipue sapius
 obseruatione. Respondeo nimis fallacem hanc esse uiam coniecturandi : tum quo-
 niā similis stellæ status rem diuersam efficere potest in mixtura diuersa / & dissimi-
 lis potest eandem : tum quia fors eadem potest eandem causam non habere : cū ex sen-
 tentia astrologorum sint eiusdem effectus in cælo causæ pene innumerabiles. Erit
 autem exemplo totum hoc dilucidius : nascitur Petrus ioue posito in piscibus : nasci-
 tur Paulus ioue similiter se habente : reliqua omnino dissimili constellatione uiuūt
 dispari sorte : moribus : ingenio : ualitudine : tantū pari fortuna in opibus cumulan-
 dis. An hīc licet coniectare datorem diuitiarum esse iouem loco secundo in piscibus
 collocatū ? Minime certe licet. Nam quod illis cōmune fuit in fato / diuitiarum .s.
 copia potuit a diuersis causis cælestibus prouenire / nō a cōmunibus : & si i alterius
 genitura dominus horoscopi soli cardinem occupanti uim fuerit elargitus : altero i
 lucem prodeunte pars fortunæ tenuerit orientem domino suo benigna radiatione

Exemplum.

Ratio.

Solutio.

Confutatio.

coniuncta: uel i altera qdem genesi planeta fortunator primo cardine fulserit: i al-
 tera mercurius eo loco situs fortunati planeta cardinaliq; uim sua fuerit mutuatus
 Sed & si uenus nascente Petro quinto residens loco i primo habuerit ptatem: Pau-
 lo uero nascente luminaria nullis humilitatibus debilitata amicabilem se respexerit:
 erit ex opinione astrologor; no ab eadem stellaz facie: utriq; tam diuitiaz eadem
 fortuna: pot fors uaria eius rei diuersis euenire: cuius tamen opifex stella in genitu-
 ris illorum pone simili fuerit. Tu q; no pot idem omnino unius stellaz habitus esse
 nisi sit eadem penitus tota constellatione. Tu quia potuit in alterius themate contraria
 uis adesse talis ibi syderis efficientia / uel obruetis / uel hebetatis. Patet igitur ex co-
 iuncto pmiscuoq; stellaz afflatu discernere nos no posse quacuq; obseruatione qd
 quaz stella potissimu largiatur. Quare nec uires naturalisq; syderis expmetis cogni-
 tas definire. Accedit alia ratio difficultatis inexpugnabilis etiam si seorsum ageret
 unaquazq; stella quod agit: quonia cu illarum effectus inuertere: interpollare: fru-
 strari / conditione uel inferioru circustantiuque causas multipliciter possit: nemo no
 prodigus pcepitq; iudiciu sic asseuerabit hac euenire ea stella sic se habente: igit cu
 se alias habuerit ad eum modu similis quoq; euentus erit expectadus. Na erat illa
 forte sua natura diuersam rem paritura: sed mutat opus priuati fati uel fatu uniuersa-
 le regiois ani. uel principis / uel ciuitatis / uel familiae / uel cotubernii: uel antecedens:
 ut parentu / auoru / attauoru / uel arbitriu nati. uel aeris dispositio / p que caelestes ad
 nos influxus traiciuntur: uel materia cotumax: uel proximior ca no comoda: non
 idonea / superioribus motionibus. Hac cu oia ut uolunt imutare stellaz efficientiam
 possint / quomodo tuta erit argumentatio: si de eo quod euenit stellaz natura iter-
 pretemur: pferim cu sint ea quaz diximus / ita semp anexa stellaz opationibus ut no
 possit ad stellaz quasi initiu referri: qd obrigisse sapius annotauerimus: Illud falli ui-
 dentur inexpugnabiliter. q; quaz suis exepi gratia / in regionibus / uel aegyptii uel chaldei
 uel arabes obseruauerunt putant uniuersalis dogmatis habere ronem. Hoc e in omni
 pariter regione ualitura / cu tamen accidere oino aliter sit necesse: siquidem ea sunt ue-
 ra quaz traduntur ab eis quazq; usus & uitaz fides ipa demonstrat. Na in aeris muta-
 tionibus id uidemus manifeste ab eadem constellatione fieri alibi alias tepestates
 hic placidas / ibi uiolentas: hic fieri niues: ibi serenitatem: alibi uentos: alibi pluuias
 Nimis igitur est inconsequens in humanis corporibus pariendis: in successibus ne-
 gottorum (si quidem fiunt ista de caelo) non aliud pro diuerso caeli curuamine / qd
 Phauorinus. Confirmatio auctoritate Pauli alexan-
 drini. stellas easdem in diuersis locis opaturas. Obiecit hac illis etiam Phauorinus quod
 nos Pauli alexandrini auctoritate confirmabimus. Is eni in isagogis apotelesmatu
 felices in aegypto genituras esse scribit eas potissimu cu aquarius principalia obti-
 nens loca bene fuerit affectus: qm sit aquario subiecta aegypti regio: ut hinc illud
 fortasse mercurium in aquario feliciter aegyptiorum ingenis aspirare / uerum i oi
 domo saturni humiliari mercurium / ac male se habere proditum a Materno. Patet
 igitur testimonio singularis astrologi non ualitura in omni regione pariter easde
 obseruationes (si quaz fieri possent in aliqua regione fideles) quod non contingere

rationibus multis iam demonstrauimus. & si pater medicor; Hippocrates fallax in Hippocrates
 medicina dixit experimentum / nemo non indoctissimus in astrologia negauerit ee
 fallacissimum.

Caput II Si qua experientia haberi de astrologicis dogmatis possit eam
 non dum esse habitam.

Gebamus haecenus hoc ipm ut pbaremus nulla teporis diuturnitate nul-
 a la hoium quoruq; uel industria uel doctrina de secretioribus syderis uiribus
 experimentu posse coparari. Nunc siquidem id forte minus est psualum: uel
 hoc saltem euidentissime demonstrabimus: si qua coparari talis possit experientia no
 dum tam esse coparata: na prioribus ronibus illud certe collectum est: ut notitia fa-
 teamur huiusmodi oium rez esse difficilima / quazq; perfici nisi multis atatu reuo-
 lutioibus no possit. Igitur ea primu astrologor; medacia refutabimus qd se par; xpianaz
 par; perire / par; uere tot milliū anoz habere pdicant obseruatoes: tu eas quascuque Phauorinus.
 habent ex eoz dictis fallaces esse declarabimus. Phauorinus philosophus apd Gel-
 lium / no est inqt ista chaldeoz disciplina tata uetustatis quata uideri uolunt: & Cicero.
 Panetii secutus auctoritate Cicero. na qd aiunt: quadraginta septuaginta milia an-
 norum in periclitandis experiundisque pueris quicuque essent nati babilonios po-
 suisse fallunt. Neminem eni habemus auctorem qui aut fieri dicat aut factu sciat:
 Hac ille: Nos altius ordietes ipudentia illoz coarguamus: & siue mudus aeternus
 ut philosophi quida uolunt / siue factus ex tempore: ut diuina ueritas docet: hoc te-
 statissimu relinquamus / nullas quatuor milibus annis antiquiores obseruationes
 potuisse ad istos peruenire qui de astris sciam tradiderunt. Certu eni philosophis
 qui aeternitatem mundi crediderunt magnis tam quibusda elementoz mutatioibus:
 & siccescere maria / & terras inundari qualque terraz & hoium sedibus comutatis
 fieri oceanu ubi erat terra: & terra qua parte erat oceanus. Nec solu sacri historici: Plato.
 sed & Plato philosophus / & externi scriptores / eluuiouu huiusmodi exustionuque
 ite saepe meminerunt: nihil aut interest mundi nouitas / an mutatio praeteritaz reru
 memoriam nobis adimat. Hac igitur q; uetusta caelestium obseruationu ee potue-
 rint ex hystoriis examinemus. Varro. Varro doctissimus romanor; qua poterat uetustissi-
 mam cotexturus hystoriam a regno siccinior; exorsus est / huic regno uel paulo su-
 prior uel contemporaneus Trogus a Nino ipso fecit exordium qui cu Zoroastre
 bellauit: fuitque Abraa patriarcha paucis anis antiquior: unde fabulosi deprehen-
 duntur qui Zoroastrem scribunt quinque millibus annorum ante troianum bel-
 lum daruisse: cum nec tot ab Abraam ad nra usque tpa supputetur: quaz na igitur
 ca cur & Trogus & Varro professi hystorias scribere uetustissimas altius tamen
 orsi non sunt: praeter rez aliquoz mundi uel nouitate / uel
 certe inouatione / aut nullas aut penitus oblitteratas: na qd illi scribere ueteres atq;
 adeo primas hystorias uoluerunt / ueras tamen scribere uoluerunt / no fabulosas quales
 Herodotus & Diodorus quorum solent interdum dictis roborare obseruationes tot
 milium seculorum impudentissimi fabulatores: quali Diodorus inscriptione sua:
 K ii

Porphirius
Cōfirmatio p
Porphirii te/
stimonium .
Alia cōfirma
tio per Hyp.
& Pto.

Thales .
Eudeniū
Callimachus
Plutarchus
Pythagoras .
Eurypides .
Solon .
Procius .

Ptolemæus .

Quo tēpore
Hypparcus .

Herodotus consensu oīum litterarum nō habeatur fabulosissimus. Sed hæc ueluti mittamus est in re nostra Porphirii testimoniū euidentissimū: qui quidē quas Callisthenes ex babilone tēpō Aristotelis & Alexandri chaldeorū de astris annotationes in graciā misit / mille ait & nongentorū triū annorū obseruationem dūtaxat continuisse / quos annos ab alexandro retro si numeres in Abraam patriarchæ uel paulo superiora tempora desinere eos cōperies. Hypparcus & Ptol. principes astronomiæ: ubi pro dogmate statuendo ueterū obseruatōes afferūt / nulas afferunt ip̄i uetustiores his quæ sub rege Nabucodonosor ap̄d ægyptios Babiloniosue fuere / post cuius regnū sexcentesimo fere āno floruit Hypparcus a quo ad nostra hæc usq; tempora anni nū plus mille sexcentis aut circiter fluxerunt. Mendaciter igitur & fabulose tot seculorū habere se iactant obseruatōes / eas uero quas habent necessario esse falsas / ita facile demōstratur. Aut enī cepte sunt a temporibus Ptolemæi: aut ab his excidere qui Ptolemæū antecesserunt. Siquidē post Ptol. coepit istius obseruationis tenor nō fuit satis hoc tēporis ad obseruatōes perficiendē quod nec ip̄i negabunt: si nititur experimētis antiquorū: quæ .s. uel ægyptii traderunt uel chaldei: quis rursus dubitabit esse fallacem? quādo fidelis obseruatio de caelestibus esse nō potest apud eos qui motus caelestium recte nō tenuerint. In his uero chaldeos pariter & ægyptios aberrasse plurimū nemo nescit / qui mathematicorū libros attigerit. Taxat eos ubiq; Ptol. in magna compositione: Taxat Hypparcus / nec facile quisq; crediderit q̄ sero de caelestiuū motibus sapere aliquid rectum uita coeperit: solis defectus primus Thales prædixit Eudeniū auctore: & Callimachus dicit q̄ primus inuentor fuit minoris ursæ qua phœnices nauigant. Idem annum i trecentos sexaginta quinq; dies diuisit: obliquitatē zodiaci primū syderalis sciētiz rudimentū excogitatā Plutarchus asserit a Pythagora q̄q̄ eam Euripides quidam chius Pythagora iunior iuentā primitus a se gloriatur: priuūq; Solon floreret i graciā floruit autē ante tempora xp̄i annis fere sexcentis / nemo nō putabat lunare mēsem triginta eē dieꝝ. Primus Solon errorem hūc emēdauit / ut scribit Proclus i Thimeum Platonis. Quod si tam insigniter i lunari motu tā facili familiariq; nobis errabant / qd de motibus syderum aliorum occultioribus tardioribusq; sit putādum / sed non est opus hic coniectura. Legatur Ptolemæi liber cui titulus magna compositio / patebitque citra suspitionē ueteres oēs in caelestiuū motibus toto ut dicitur cælo penitus aberrasse de motu quem dicebamus syderis pximioris / nihil nō modo uerum / sed nec proximū uero dephensum ab antiquis ibi cognosces: Hypparcus primus in Rhodo insula ducentesimo fere ante xp̄m anno lunæ cursum uerius obseruauit. Sed nec tamē ad liquidum quare corrigitur a Ptolemæo qui pximius qdē Hypparco accessit ad ueritatē: sed ita ut nō attigerit ab hispanis deinde astronomis emēdatus / in solis motu quo cæteros metiūtur adhuc quoq; cecutiunt ne dum illū antiquitas sit cōsecuta: sed ægyptii plus nimio exorbitatūt fieri solis restitutionem putātes post trecentos sexaginta quinq; dies & quartā diei partē adiecta atque trigesima: nā nec quartā impleri ueriores deinde obseruationes docuerunt:

Quomō igitur fidelia fecerit experimēta super āni fato sapiētia ægyptiorū sup̄ eius initio tantū delinquēs ibi quoq; ridiculi q̄ annū auspicabātut: & Theophilus tradit cū primū ægyptū nilus iundabat: Anaximāder ut scribit Phauorinus in oīmo / da hystoria primus Gnomonē iuenit: quo cōuersiones solis & æquinoctia notaret astrolabiū Ptolemæi iuentū esse nemo nescit qui eius libros legerit: primus Pythagoras idē sydus esse dixit uesperū atq; luciferū auctore Parmenide Pythagoras xp̄m quingētis ānis nō antecessit. Sed redeamus ad motus adeo parū antiquis exploratos / ut de motibus quinq; planetarū præter solē & lunā: ita paucas extare uetere obseruatōes dixerit Hypparcus: ut nec aliquid sup̄ eis quod fidē faceret a se quoque cōpertū posset affirmare. Primus Ptol. aliquid sibi de istis certum uisus est dicere: q̄q̄ secuta ætas multis eū in locis pro tēporis beneficio castigauerit. In ascensionibus quas anaphoras graci uocāt signorū dinumerādis quātū exciderēt a ueritate quāq; in ægypto per sydera diuinabāt: & priō apotelesmatō ptolemæus: & Apolinarius in cōmentariis testatus est: & Apolonius ex laodicea quicq; libris opere dicato illoꝝ errata sugillauit. Quis igitur hæc cōsiderās dubitauerit: nullū apud ægyptios uel chaldeos de astroꝝ influxibus experimentum haberi uerū potuisse: siquidē nec signorū ascensionē unde maxima pars huius artis dependet: nec planetarū motus haberent exploratos: quasi quid quo loco q̄ planeta faceret experiri fideliter possent / cū semper essent i eo loco planetæ quo ip̄i eos minime putabāt: ut nō erraticas stellas p̄tereā quarū motus oīno / si ptolemæo credimus illis fuit ignotus. Quod si illi errarūt / ut idubie liquet / errāt graci qui illos / errāt arabes qui gracos / errāt latini qui arabes gracosq; sequuntur: & ex eorū regulis ac expertis euentura p̄nunciant. Neque enī quicquā putāt maiori se p̄dere auctoritate / q̄ q̄ chaldeorū & ægyptiorū auctoritate cōfirmāt. Hinc Aesculapios & Hermetes / & Notepfos / & petolires / uana oīo noīa quasi nebulas lectoribus spargunt / quasi nō fuerint isti rudissimi scientiæ quam p̄stebātur si uera nobis Hypparcus & ptolemæus auctores astrologiæ præcipui tradiderūt: Quid igitur Ptolemæus apotelesmatō lib. primo quasi fidē dictis facturū ad antiquorū experimenta se cōuertit: que uix ip̄e suo tpe uera potuit exordiri syderali sciā / tunc primū tolerabiliter indagata Petrus apponēsis aberrantē Galenū in lunæ motibus sic excusat. Hæc exacte nō scripsit Galenus / nōdū enī erāt cōprehēsa: nec fuit tamen Galenus Ptol. prior / sed cōtemporaneus: quare totā nos ita disputationē cōcludamus siquæ scripta est astrologia experimētis uetere nititur / fallax est / q̄ illis rō defuit / cū neotericis ista quoq; sint i ambiguo ut supra ostēdimus: ne dū antiquitati fuerit manifesta / si iuniorū adhuc fallacior quibus & ratio pariter defuit & tēpus.

Ioannis picī Mirandulæ disputationū aduersus astrologos libri undecimi finis.

Theophilus.
Anaximāder
gnomonis in
uentor.
Pythagoras.

Petrus appo.
Galenus pto.
cōtemporaneus

IOANNISI PICI MIRANDVLAE DISPVATIONVM ADVER/
SVS ASTROLOGOS LIBER DVODECIMVS.

Caput primum Non esse adhibendā fidē astrologiæ quali reuelatæ.

Ratio prima

I fabulamentis astrologorum nec ratio patrocinator nec si des esse potest ab experimentis: quid iam super est: cur se illis homo sapiens dedat: an oracula putabuntur? & quæ uelut parum rationalia confutauimus/ea uelut diuina fuscipiemus. astrologos imitati / qui si quid sit ab hominibus præter rationem referunt ad stellas. Pari ne igitur nos exēplo hominum deliramenta referemus ad deos. At qui si forte persuasio hæc aliquem caput sciat nō nihil sibi pdesse

Ratio secūda

diuinas huiusmodi reuelationes/quandoquidem ut uidimus tanta sit in decretis astrologiæ dissensio: nec reuelatum sit adhuc chaldeorum ne astrologia: an potius ægyptiorum: an iudeorum: an Ptolemæi: an arabum illa sit quam munere singulari dii nobis benemerentibus aspirauerunt. Nihil igitur ista nos iuuat diuina beneficentia dum in colluue nostrorum mendaciorum latet illa de cælo suscepta cælitus uerissima sapientia. Nec lydius aliquis lapis inde demissus quo legitima posita ab adulterina discerni. quod si mihi sermo cum christianis quæram putet a deo reuelatam/aut a demone potius / a deo dici nō potest: siquidem illam litteræ sacræ diuinæ uocis interpretes interdunt: si respondeant a demone / nulla fides demoni quem mendacii patrem deus appellauit. Hinc illorum infania cōfutatut qui diuinitus hanc scientiam sicut alias omnes Adæ collatam fabulantur a quo per manus deuenere ad Noe: Cuius filium Ionicum referat Methodius multa futura per hanc artem prædixisse: tamen per filios Noe superstites Cathacismo ad abraam patriarcham qui docuerit eam ægyptios teste Iosepho: & ab ægyptiis ad grecos/a grecis ad latinos deuolutam. Sic perbellam isti sibi successionem cōminiscuntur illaqueandis rudibus opportunam: sed doctioribus ubique falsam atque mendacem.

Ratio tertia.

Nam de Adam quod dicunt nisi hoc quoque reuelatum/quo testimonio probant An quod credimus illum dei munere scientias omnes caluisse sequitur hanc quoque Certe sequeretur si hæc quoque foret scientia / si non uana/non falsa: non ridicula: non repugnans principiis uerarum doctrinarum / non deo ut dicebamus: sed nec in uetore homine digna. Ad Ionicum ueniamus: Scribit quidem de hoc Methodius sed idoneus parum auctor. Neque enim ille est cuius meminit inter uiros illustres diuus Hieronymus hic parcharensis fuit/ille alius omnino / citatus interdum a Petro cōmestore/in quo nemo mediocriter eruditus delectum bonorum auctorum non desiderat. Sed nec Methodius dicit eum prædixisse quicquid / ceterum super isto Ionico quid ualere potest ignobilis scriptoris auctoritas: cum & Moses ipse p-

Rō quarta

Methodius

Hieronymus
Petrus

pheta/tres tantum Noe filios numeret: Sem: Cham: & Iophet. Nec Iosephus aliū Iosephus
quēquā præter hos nominet. nec Philon / nec habreus quisquā / uel annalium con Philon.
ditor / uel mosaice legis expositor / Abraam ægyptiis astrologiam tradidisse Iosepho
credamus: sed non diuinatricem superstitionem frequentiore apud idolatras quā
apud ueri dei cultores qui deus Abraam nuncupatur / a Mose & a prophetis fugil/
latam: qui se tamen Abraam traditionem & præcepta sequi profitebantur. Verum
illam potius mathematicam de syderum motibus / moribusque scientiam: cuius
ulus frequens hebreis & necessarius / pro statis cenoniarum temporibus obseruan
dis cuiusque studio delegatum Hysachar tribum / hebreorum monumentis proditū
est. Hæc non sine arithmetica discitur: quoniam tota fere numeris constat & mē
suris / quam simul cum astrologia ægyptiis demonstrasse Abraam / scribit Iosephus
qui si diuinatricem potius istam intellexisset / falsus omnino esset / siquidem ait
hanc astrologiam: quam primus ægyptiis Abraam indicauerat a chaldeis ægyptios
accepisse. Liqueat autem superioribus suam sibi ægyptios ad prædicandū astro/
logiam secisse / cui nihil fere cum dogmatis chaldeorum sit cōmune: sed in ea quæ
de syderum motibus est / paucos se chaldeos exercuisse absque eis ad alios defluxisse
docet Ptolemæus in magna compositione / non aliam igitur quā mathematicam istā
iosephus intellexit. Irridendus autem Aboasar qui suo loco filios Noe in chaldeam
cum uenissent hanc ait disseminasse scientiam / quam cælitus habitam chaldaicā
ipse de finibus planetarum reicit opinionem. Sed non fuit in confutandis his nu/
gis tantum opere infumendum / cum nemo non intelligat nisi tardissimus / hæc de
liria esse hominum suis somniis fidem sic mancipantium: ut quæ nulla ratione ptu
lerunt / ab Adam repetita auctoritate confirmant. Nam illud respondeant cur nō
aliæ quoque artes atque scientiæ per istam ad nos successionem deuenierint: sed
ingeniis posterorum excogitatæ studii secuta diligentia cōsumatæ sunt: An in una
astrologia quasi utiliore diuinæ hoc nobis prouidentia munus obtigit? Verum quod
non solet dormitasset illa prouidentia / non animaduertes frustra nobis seruari
hanc diuinatricem / nisi mathematica quoque seruaretur / sine qua uti recte illa nō
possumus: Neque. n. pdesit sydes / uires & naturas habere cōpertas / nisi possis ex
acta supputatione notare singulis horis syderum habitus / formam / & posituram.
Quod cum sola mathematica præstet / debuit hæc quoque ad nos a primo patre he/
reditaria traditione deuolui / si tam salutaris diuinationis usum deesse uitæ diuina
prouidentia noluit.

Caput II Quales ægyptii atque chaldei apud quos nata astrologia:

Ita reiciuntur qui nugalia hæc tam indigne de cælo tam mendaciter ficta:
quasi de cælo tamen habita uenerantur: quæ cum quis leget introspectans
tam plane uidet uim eius / ut non relinquatur ulla suspicio cælestis inspira/
tionis / id quod ex iam dictis hebetissimo cuique satis euidens puto. Verū tamen

Quinta rō.

Solutio dubi
tationis.

nō inutile fuerit sub uno quasi cōspectu reputare lector quō nata pestis ista mun/
do se diffuderit: hoc est quibō auctōribō orta: quibō persuasione recepta: qua au/
ctōritate cōfirmata: quibō somētis aucta pseuerauerit in hāc diem: Nā hoc quoq;
ad abrogandā illi fidē detegendāq; illius uanitatē nō oīo erit inefficax. Nata igitur
de chaldeis ægyptiisq; parentibō de quibō dicendum aliquid priusq; de uanitate
ipsoꝝ ista dicamus. Fuit igitur utraq; gens duarū rerum imprimis studiosa atq; pe/
rita idolatrica religionis: & mathematicæ. Ad hāc loci opportunitate inuitabatur:
nam patētes campos & planicies latas habitabāt: unde syderum facilis ueriorque
prospectus: in illa hoc est uanis superstitionibōq; cerimonis: cur præ cæteris gentibus
occuparent honorarēturque cū antiquitate factum pp quā primi deoꝝ cultus ex/
ercuerunt quasque parētes aliis: & necessario magistri religiōis fuere: Tū qđ ali/
bi quoq; mōstrauimus ppter imperitiā sapiētiæ physicæque rōnis: & ruditatē in/
genioꝝ. Nā mathematica quidem sapiētes nō faciunt: quare ueteribō puerōꝝ studiū
fuit: quin potius ut modice cū rōneq; gustata uiam struit philosophiæ: ita si quis ei
soli torum se tradiderit occasiones errorū in philosophia maximas parit Aristotele
teste. Fuerunt igitur ægyptii atque chaldei: quātum equidem assequor cōiectura
parum facto ad sapiētiā ingenio id quod in hoibus earum regionū nūc quoq; cō/
spicitur: quibus si cultum studiū casus ademisset: naturam tamen adimere nō de/
buisset. Neque uero nos fallat quod me quoque adolescentē olim fallebat: celebra/
ta ueteribō etiāque platonē ægyptioꝝ sapiētiā & chaldeoꝝ: quos adūsse pythagorā
& Democritū: Eudoxū, platonē, alios cōplures nō ob aliud q̄ cōparādæ sapiētiæ
gratia, memoriæ proditū est. Nā celebre quidē illud atque diuinū sapiētiæ nomē de
sola sibi cerimoniarum, & colendoꝝ deorum cognitione uendicabāt qui fuit apud
omnes gentes: apud oēs etiā bonos philosophos hāc semper persuasio sūmam sapiē/
tiam i religiōe cōsistere. Quare plato, pythagoras, aliique cōplures hoc quidem re/
cte uidētes uerissimā philosophiā in diuinorum esse notitia: cum fama esset ægyp/
tios huius imprimis esse peritos ad eos descendebant auiditate discendi quicquid
apud illos occultius sanctiusque uideretur. Descendebant etiā ut mathematicā di/
scerent: quam quos modo memorauimus auide combiberūt: pythagoras ille De/
mocritus & Eudoxus. Verū tamen ille titulus sapiētiæ prærogatiuaque secretioris
disciplinæ nō aliunde chaldeis ægyptiisque q̄ de magisteris doctrinaque numinū
colendorum: quam auditam ab illis probauerint nec ne boni philosophi alibi dixi/
mus: hoc tantum asseueramus naturalis primæque philosophiæ quæ rationibō de/
monstratur: nihil græcos philosophos quicumque recte philosophati sunt ab ægyp/
tiis accepisse: sed quæ ad cerimonias mathematicaque spectarent: cuius rei uel il/
lud sit argumento: Quod si aut de mathematicis, aut misteriis agitur chaldeos
citari & ægyptios uidemus: eorūque līnias afferri semp i mediū: i philosophiæ rōibō
apud platonē & Aristotelē illoꝝ noīa nullā sūt. Quod si philosophatū i ægypto ta/
letem dicas nō negabo: ut qui ab eis etiam didicerit aquam eē rerum principium

in quam opinionem non ob aliud puto ductos ægyptios: q̄ q̄ de nili inundatione
beari suam regionem & fieri secundam uidebant: Vnde ab illius quoq; exitu per
ægyptum annum auspicabantur. Erant enim profecto rudissima ingenia ppeaq;
superstitionibus idonea. Quas nihil magis q̄ ingenii uiuida uis accedēte doctrina
reiciit & aspernatur: ita faciles erant qui a demonibus etiam ad omne genus insa/
nie perducerētur. q̄ si nō erat eis religio aliā q̄ supstitio qđ ex magna pte Iamblicus
cōfiteet i maloꝝ eos demonū cultu occupatissimos fuisse cōfirmans: seqtur cū nomē
illis sapiētiæ de religionis nomine foret: q̄to sapientiores se rebāt: tātō fuisse illos
insipientiores: q̄q̄ ut superius dicebatur illorum cōmertiū græcis philosophis ma/
gis semper fuit in mathematicis: q̄ illis fuit in superstitionibus. Thales in epistola
ad Pherecidem i ægyptū iqt: ego cum Solone descēdi ut sacerdotes & astronomos
uideremus: nil de philosophia: Idem ab eis se didicisse geometriam. Demetrius di/
cit Democritum ad ægyptios isse ut geometriam disceret: Interdum Democritus
& Platoni & prudentibus monstratus etiā Pythagoras dictus
Sed inculpatum illud Platonis ingenium exhibens quod fuit satis seculoque neces/
sarium antiquitati honorem & titulo religionis: de cætero suam massam ægypti ser/
mento nūq; temerari. Et sic Eudoxus quoque in uera ægyptiis est secutus astro/
nomia in diuinatrice præterea illis non consentit. Verum ne longius digrediamur
ita concludimus ægyptios & chaldeos occupatissimos in idolatria superstitione plu/
rimumq; mathematicis deditos: i reliqua se philosophia parum exercuisse. Nec
quēquā moueat quod Auerois ait apud chaldeos olim pfectā fuisse philosophiā: Auerois.
nam de chaldeis ipse nō loquitur: quorum memoriæ uel monumenta ad nos pue/
nere: sed ex illa opinione quæ mūdi credens æternitatem infinites ait has artes &
abolitas & redditas apud diuersas gentes: nec nobis etiam fraudi fuerit in un: uer/
sum chaldeos non probasse ex quibus Abraam fuerit uir diuinus. Neque Abraā
chaldeus: sed q̄q̄ ex regionum uicinia chaldeus interdū nominetur:
& dictum est Platonis in ea gente quæ plurimum mala est si quis bonus nascatur:
eum esse q̄ optimum. Nec ipse Abraam tam naturæ q̄ diuinæ gratiæ obtinuit pri/
uilegium: Sed redeamus ad astrologiam: in qua re ægyptios & chaldeos quid nā
adduxerit facile ē uidere postq̄ de illoꝝ studiis & ingenis satis multa diximus.
Caput III Quid chaldeos & ægyptios in hanc opinionē induxerit fieri fato
res humanas & de stellis posse præuideri.
Olent quicumque in aliquam disciplinam se totos ingurgitarunt omnia
ad illam referre q̄ libentissime: non tam propter ambitionem: ut scire per
illam omnia uideantur: q̄ q̄ ita illis uidetur quibus s. usu uenit qđ per ni/
ues iter agētibō: nā cætera quoq; illis alba uideri solēt: cādoris habitu i oculos iam
recepto: reliq; i se trāssormāte: sic amantibō perditæ quicquid occurrat amata: aut
faciem aut omnino aliquid refert sub ditionē unius imaginis: tota imaginaria amā/
tis facultate redacta: qui theologus est: nec aliud q̄ theologus ad diuinas cās oīs
refert: medicus ad habitū corpis: physicus ad naturalia reꝝ picipia mathematicus

Iamblicus.

Thales.

Demetrius

Auerois.

ad figuras & numeros quod pythagorici factitabant: hac rōe cū eēt ueteres chaldeos in caelestium motibus metiendis & stellarū cursibus obseruandis iugiter assidui: nec aliud quicquam eorum magis ingenio detinerēt: oīa illis erāt stellae: hoc est ad stellas libeter oīa referēbāt id quod de aegyptiis dictū pariter itelligatur. Cū igitur ad hanc ex p̄fessione p̄pensionē accederēt cōiecturā quas libro tertio narrauimus & cōfutauius: ut corpora inferiora moueri a superioribus: nō posse stellas uires ad influendū maximas nō habere: uideri in sole & luna quātū nostris corporibus aeriq; dominētur: & si milia cū occurrerēt animis ad eā partē iā inclinatis: facile adducti sūt: ut quaecūq; acciderēt hominibus siue corporis sortes: siue animi: siue fortunae: de caelestibus causis crederent puenire: Quibus quoq; cognitis & exploratis futura rerū oīum euenta cōdicioq; p̄cognosci. Neque. n. adeo p̄spectae illis res physicae: ut quae uniuersalis causa differret a particularibus: quod illius & hae esset officium: satis itelligerent: quid substantiae caelestis cōueniret: quid repugnaret: quid eēt quod per se dicitur apud dialecticos: quod quod ex accidenti: quāta dissimilitudo inter naturae opa & artis: quod posset eē signum alterius: huius tamē cā nō eēt: ut his rōnibus excitati: nec quasi cessantibus proximis causis cōi causae particulares diuersitates ascriberēt: nec quasi deo calop; par; bonis: & culpas astris pariter suas iputarent: & penas tā animi mala q̄ corporis: unde deriuāres: nec quasi natura corporis itelligeret: incidētū simul temere causas ad eā cōcurfus referretur: nec uelut ad itima rei; substantiā arte peruadente nouas a caelo influi uires in artis opibus existimarent: aut si nō fierent hae a caelo: crederēt tamē posse significari: quae nec sibi inuicem: uel effecta uel causae: nec ab eadē origine eodē modo utraq; prouenirēt. Hae oīa illi cū ignorarēt par; adhuc p̄fecta philosophia par; illis etiā indagata: quod mirum si tot cōtra trahētibus in errore inducebatur primū cōiecturis quas diximus in efficacibus illis quidē: sed uulgo rudibusq; philosophiae magnae p̄babilitatis: tū assidua illa cū stellis cōsuetudine quasiq; familiaritate: quibus oibus accedebat inata sciēdi futura hoibus curiositas. Nā quae fieri posse cupimus eadem facile possibilis credimus: Accedebat seculi uitii & in hoium mentes alte dedita per id t̄ps̄ persuasio diuinandi: cuius mille modos & spēs isto longe minus p̄babilis: & insanae plus habentes auidissime conlectabantur: ut pyromantias/geomantias/astragatomantias/ & caetera id genus anilia nugamēta: inter quae poterat error astrologorū sapientia sūma existimari. Adde quod idolatriae cui erant obnoxii mire cōsentiebant: ut quos deos colebant eos auctores oīum rerū arbitrarētur: nō bonarū modo sed malarū. Nā erat in idolatria hoc quoq; disciplina: alios esse deos beneficos: alios noxiōs: ut uel hinc cōtra rōnem philosophiae stellas alias bonas alias malas existimauerit. Adde gloriae & quaestus occasionē quā paratā sibi uiderūt astronomi si de cursibus caeli quos magno labore: sed exigua mercede forsitan idagarēt putarēt futura p̄uideri: quibus oibus aduice fraudes demonū improborū tūc maxime mūdo impitātū quod p̄cliuēs in hūc errorē ex cāis memoratis illorū aīos/ occultis magis instigationibus impellebant: cum iudicia peruertentes oīo mentiū sibi mancipatā: tum illorum praedicta nōnunq̄ cōfirmātes uel ad p̄dicēdū illos mouētes:

quod euenturū: uel exequētes quod ab illis erat praedictum. Hae omnia simul in causa fuisse nō dubito: cur primū apud aegyptios & chaldeos hoies superstitionibus & idolatriae deditos: in caelestium motibus occupatissimos: philosophiae par; peritos: opinio nasceret ex syderibus statu futura p̄uideri. Recepit opinionē seculū facile ob curiositate & impitiā: cōfirmarūt astronomi libētissime spe quaestus & gloriae cōparādā.

Caput III In ea quae obseruanda in praedictionibus statuerunt quo pacto inciderint.

Idimus apud quas gentes: & quomodo primū natus hic error fieri calitus uel res humanas: uel indicari: quō rursus in hae astrologi dogmata quibus utuntur in p̄dicēdo deuenirēt facile est uidere. Nō enī ut demonstrauimus ueris ad hae rōnibus ducti: nā quae possent: cū nō sit ratio uera mendacii: Tū rerū quoque nobis & loco & natura cōiunctio; p̄prietates aliter q̄ ab opationibus nō exploramus: Sed nec iducti expimētis alioq; cessare eos oportuit multas saltē atates a p̄dicēdo: cū extra cōtrouersia diuturnis dūtaxat obseruatōibus & saepius repetitis expimētis hmoi p̄ficiātur. Quid igit cōiecturas secuti sunt parti a mathematicis quibus inuehebāt: parti a parabolicis quibus dā similitudinibus sūptas quibus nihil poterat cogitari fallatius: sed uel fallebātur ipi rudes philosophiae & dialecticae: uel falli posse putabāt iperitū uulgus: nec p̄peratibus ad diuinādi quaestū & gloriae tā satisfaciebat: quae uerisimilior: quae facilius uia atq; paratior: sic primū statuerūt fata hoium ista de natali hora p̄dere: tū quā id fere uulgo uidetur hoiem fieri cū nascitur. Tū quae alia p̄cipia uel cōcipiēdi foetus uel aiādi posita magis erāt in incerto q̄ ut forent obseruanda in praedico: a mathematicis sic accepta: primū quā motus syderibus metiētes in duodecim partes obliquū orbem diuiserūt numerādi facilitate rursusq; eadē ratione quālibet partiū in triginta: & triginta quāq; in sexaginta susceperunt hanc diuisionem quasi natura nō arbitrio factā: & quot iā partes ipi finerāt sibi tot influxuū uires & p̄prietates diuersas esse decreuerunt: tū pro numero signorū duodecim loca diuisere sex supra finitorem: sex infra: sicut sex quoque signa sub terra: sex supra semper reuoluūtur. Ita magno errore definitū obseruandū in primis: sub quo loco quo signo planeta collocaretur: alias. n. ad influendū pro loci signiq; uarietate uires adipsi: post hae quascūq; in motibus diuersitates notarūt eas in opationibus quoque stellarum notandis iudicarunt quasi efficientiae quoque uis inde speciesque uariaretur: Sic aliud facere planeam decreuerunt cum rectus icederet: aliud cum repedaret: aliud cum subsisteret: cum pro syderum inter se uel coniunctione uel distantia fieri ab illis res diuersas. Obseruauerunt autem in primis distantias quasdam: quas nonis metiebantur insigniores nonnullos mutationibus deprehenderant: ut trigonum interuallum: quod in eo saturnus & iuppiter soli configurati semper retrocederent: sicut interdum mars in quadrangulo: mercurium & uenerem ultra sexangulum remoueri a sole nunquam uiderent. Cogitauerunt igitur istas syderibus esse distātas obseruādas: cū iter se trigona uel exagona uel quadrata radiatōe p̄ponerent: sed & opposita cuius euidēs rō ē p̄serti quae in his quoq; cōfigurationibus

lunæ schemata ad solē mutari cōspiciebant & cornicularē fieri in sexangulo / diui/
duā in quadrato: prætumidā in triangulo: plenā in diametro: sicut item cū circulo
rum quorundā ad uia solis intersectiōes fuerāt imaginati rē necessariā in motibus
metiēdis: sed uanā ī influentiis: ita has quoq; satorū decretis adhibuerūt caput cau
dāq; appellant: quas denique uires afflatuque radiorū mathematicas has quātita
tes situs. loca / puncta / distantias: nō qualitates naturalis que radiorū cōsequerētur.
Sed hūc illi errorem nec aīaduertebant ignoratione physice: nec poterāt euitare si
singulis momentis alias in celo constellationes esse uolebant: quæ nascentiū identi
dem hoīum uitā fortunā mores ingenia uariarent.

Caput V Quid obseruanda illa indicarent: quibz cōiecturis definerūt.

Ita mathematicis quid obseruandum foret acceperunt intentione peruer/
sa quæ fuit antiquis (si credimus Aristoteli) erroris quoq; occasio dum res
naturales quali mathematicas iudicant. Restabat post hac inuestigandū
quid hæc ipsa significarent uel efficerēt signa: sydera: motus: aspectus: cū uel hoc
modo uel illo disposita inuenirētur: hic cōiecturis egerunt leuissimis & fallacissi
mis quas narrabimus. De signis ita primū cōmenti sunt: erat ægyptiis indubitātū
oīa constare ex quatuor elementis. Cū igitur signa iam duodecim accipissent occa
sione quā diximus uisa illis per bella cōmodaque partitio: ut hæc quoq; per qua
tuor elementa distinguerent: quibus ter replicatis signorum numerus implebitur
Et quoniā prima fuisse corpora ignē terrāque opinabatur: ut pote centrū & circū /
ferentiā. Nam ignis illis erat supremū corpus / tū inter media aduenisse aerem &
aquā: ut etiā Plato ostendit in thimeo. Idcirco primū signum igneum statuerunt:
secundū terreū / tertiu aereū: quartū aqueū. Tū redeuntē simili consequentia qn/
tum igneum: sextum terreū: atque ita deinceps. Hinc euenit ut quæ trigono iter /
ualo distarent / tribus. s. mediis signis interceptis eadem natura censerētur: quare. s.
quintum signum ad naturam primi reuertebatur: quæ uero sexangulo partim q/
dem affinia / partim discordia forent: sed affinia magis: quoniam primum igneum
tertium erat aereum. Quæ uero tetragono penitus aduersa si ignis & aqua penitus
discordant: sic figmentum ut trigona radiatio bona foret: quadrata mala: sexangu
la fere media: sed quadrata melior: oppōnem quoq; malam fore: q; ita posita sy/
dera ex aduerso se cōtueantur: Aliqui tamē mediā hāc etiā uolunt signorū qualita
tes in ea sicut ī aliis aspicientes. Est enī inter signa quæ altera quidē qualitate con
ueniūt / altera discordant. Patet hinc ut se inuicem ista placita pepererūt: & quæ se
orsum audita suspitionem cuiuspiā rationis relinquūt / origine patefacta statim con
temptibilia sūt. Nā si illud primū fundamentū nutans & imbecillū numeris. s.
signorū duodenariis / arbitrio supputantiū (ut astrologi cōsistentur) iudictus sit quæ
superadificatur omnia ruinosā: sunt autem plurima ex ea una radice pullulantia:
nam & trigona inde quæ magnam sibi astrologiæ uendicāt partem / unde trigono
cratores / hoc est domini / ut dicunt / triplicitatum / a quibz rationē de finibus chal
dei posteriores acceperunt / ægypti monomirias / arabes a magnis cōiunctionibus

Vnde trigōa

Plato.
Vnde aspec
tus.

maxima dogmata: Ptolemæus & omnes (quāquā alii aliter) distributionē parti/
um mundanarum regionūq; sub signis: ut hoc uidelicet trigono orienti / illud occi
denti / aliud austro / aliud aquiloni darent. unde p̄dictiones de āni fato magno opere
pendent / ut sciamus qua qd regione sit uenturū. Sed redeamus ad alias signorum
proprietas: Nā mysterium distinctionis in elementa satis deteximus deducto ue
lo tantum nugas ibi meracissimas deprehendimus. Excogitarunt igitur alia quidē
ex his que subter labens signa sol in illis operatur. Inde illa diuidentes in fixa. mo
bilis / cōia / alia ex noīe partiū circuli quasi rerū illarū non imagine modo sed uiribz
similes naturaq; forent. unde alia humana signa dixerunt: alia bruta / q; hoc signū
aquarium iuuenis ipse figuratus: illud aries diceretur: sic oīa fere nata dogmata de
signis uel ab opere solis uel a nomine imaginum / uel a diuisione p̄ elementa que
statim iudicat unitatem tum audire ^{confutata sunt.} Vnde natu
Naturam planetarū a coloribz iudicantur qd Aboasar testat. hanc esse cōiecturā rā planetarū
dicens uniuersitatis astrologorū: & hinc et fixarum: nā oēs rubētes dixerūt eē de na uestigauerūt
tura martis ut oculum tauri: cor scorpī / ea uero q̄ irrationalia q̄ falsa satis iam de Vnde natu /
monstratum. Affinitates planetarū cū signis sic paulatim introduxerunt exaltatōes ram fixarum
apud chaldeos: primū ut reor inuētæ de quo scripsimus lib. viii. q; in gradibus illis Vnde affini /
positæ stellæ a centrū suarū absidū erant remotissimæ. Addiderūt ægypti domos de tatē planeta
leone primum accepta cōiectura sub quo uis solis crescere uidebatur. ab eo principi rum & signo
um faciētes reliqua signa planetis aliis pro sphaerarum ordie ut uidimus dispartiti rum.
sunt: Trigona quid introduxit diximus terminos & decanos & dodecatemotia & Vnde exalta
nouenas & monomirias diuisio signorū fecit / quæ cū uastiora uiderentur q̄ ut aliis tiones
exclusis in unius tantū planetæ dictionē concederentur / lineauerunt ī partes uarias
multifariā. & has qdē fines esse unius stellæ / illas alterius uoluerunt: quod qm̄ alia
q; coniectura decernebat / hinc nata de finibz opiniones qnq; de qbus adhuc sine
sine digladiantur. alii in decanos signa partiti sunt hoc est in tres partes: alii in no
uem: alii in. xii. sed pro arbitrio omnes nulla rōne: nam quis rationē dicat duodeci
ptes signū quodlibet diuidendū: quia signa. xii. sunt: aut in tres partes ob ternariū p̄
fectionem: aut in nouem: qm̄ nonum signū cū primo qualitate concordat / sagitari
us. s. cū ariete: Capricornus cū tauro: atq; ita de reliq; hæc et Ptolemæus q̄q; astro
logus cū legisset irritis. Illi uero diuini uiri ægypti indi chaldei quasi primam philo
sophiā amplexabatur. Veniamus ad loca quorū pprietas ex similitudine quadā
definerūt: ut qm̄ cali mediū locus sublimis quæ putantur esse sublimia significaret /
Impia regna / potestates. quasi non descēdat intus potius homo q̄ ascendat. oriens
nascentē indicaret ex utero p̄deūtē septimus locus aduersarios qa primo opponit:
Duodecimus carceres & tenebras: qm̄ ad eum locū sol cū puenerit suscitatis uapo
ribus nec dissolutis aer ueluti tenebre scit. Sed nō oīa proseq oportet quæ supra cō
memorauimus / tantū satis ad memoriā reuocare quō sydereæ istius celestiq; di
sciplinæ gradatim oracula prodierunt quæ sint sibi inuicem mire connexa fabula
fabulæ ubiq; manū porrigente. Sic. n. cum trigonū & exagonū interuallū bona de /
L

Locorū pprie
tates unde

terminassent rursusque planetas bonos uenerē & Iouē / sed & solē & lunā quā bonis boni gaudent / gaudere dixerunt Iouē in undecimo loco solem in nono quoque alter exagonus / alter trigonus ē horoscopo: lunā in tertio: uenerē in quinto quā ab ascendēte similibus distant interuallis dederuntque melioribus ac potioribus Ioui. s. atque / solis loca supra terram infirmioribus uero quae sub terra: sed & martē eadē ratione sexto loco gaudere. Saturnū xii. uoluerūt / quā sunt haec loca mala sicut illi quoque planetae mali nec dubito per natura deinde horum planetarum multas ipsis locis ab eis tributas proprietates ut nono uaticinia quae sol dare creditur: Tertio breuia itinera sicut breuius omnibus stellis spatium circuit luna: Moerorē. xii. pro cōditiōe saturni. & clācularios inimicos: Sexto seruos & morbos / ob naturam nocētis sed efficacis agilisque planetae. Quinto gaudia filios uoluptates obuenerē / quā & p̄sulem harum rerum nō alio magis Iudicio statuerūt quā de stellae nitore / radiis / & pulchritudine: unde illud alma superne nectareū ridens quā credita antiquis elegantiarum & uenustatis dea talibus uis demonstratiōibus quasi filiae araneae rete p̄stigiōsum cōtexuere. quod si procul aspicias fallat mentita filioꝝ magnitudine & illecebra textus nouitatisque lenocinio / si cōminus ituere contēnas / si tāgas manu dirūpas atque dissoluas. Auxere nepotes inuentū p̄sum quoque sicut signētū antiquus eo robustius latēte magis originis fraude / quodque euenit semp̄ auctoritatem & tate conciliāte Neque uero nos oīa diximus tantū inuētiōis methodū hoc est erroris lubricū demonstrauimus cetera uero ad id exēplū leuissimis. s. oīa cōiecturis / & tenui nixa dissimillimaque similitudine / et reꝝ terrenarum / qualia sunt illa foelices esse planetas cū p̄cedūt ifaustos cū retrocedūt / cūque etiam stare credūtur: quali negent retrocedētes / quod promiserant: expediat procedentes quod pollicentur: morentur subsistētes / quod largiūtur. Deficientem solem & lunā parere magnas calamitates. Nā haec imprimis terrificant ignota cā / quasi uel delerētibus nos deis uel abrogātibus. i. apogeo positis stellis nascētē exaltari / quā is locus ē sit altissimus / partes lunae: tā aliorum deīde sydeꝝ: postremo & auenae: & fabarum quis iuexerit. error explicatū lib. octauo. Postque aut huiusmodi cōiectamētis haec dogmata iudauerūt cāperūt geneses obseruare nascentiū / & si semel aut iterum casu dogmata respōdissent experimēto nulla iam fides nulla maior erat auctoritas / ut si forte gratia uerbi natus aliquis marte scorpiū occupante bello daruisset / indubiū habebatur scorpiū eē martis domicilium / quasi nō longe sit aliud marte sic polito aliud a marte bellicolum nasci quasi ut diximus experiri fideliter quicquid possent i. celestium motibus tanta delinquētes. Annotabāt igitur ēt quae eueniant domino geniturae cuiuspiam themate & regulas inde canonesque cōdebant quāque non erat haec uia uerorum experimentorū sed illis pro rōe casus atque temeritas / ideo & aliis / & uisdem etiam alias obseruantibus / aliter cōtingebat: quo factum ut tot euaserint pene astrologia: quot erant obseruantes: unde illa cōsulio pugnantiarumque opinionum quas proximo libro late sumus executi.

Cap. VI. Quibus fomentis aucta quomodo propagata.

(Iç de nugacibus orta coniecturis fallacibus adoleuit experimentis / tota se /

culi uitio: nutritaque hominum curiositate: nullo non auido futura de se sciendi / atque ea / e. caelo uerissime peti: quotus. n. quisque de populo de scholasticis etiā quā nō recte de caelo petuntur ista / cognoscat: accedebant principum studia nihil non credētium ob impitiam: nec nō sperantium ob cupiditatem. quibus si quādo de caelo foelicitas pronuntiabatur. (pronūciabatur autē semp̄) tamē nolebant eueri astrologiā quā ne istam quoque foelicitatem. p̄dicebant interdū uera. nūc temere: nunc astute: nūc demone suffragante / modis quos explicauimus. quod cui ēt nō succedat multa p̄dicenti: Tamē uero plausus acclamationes / & tamē mille mēdacia statim obruebat obliuio. sed & multa illis fides auctoritasque ab oraculis nō modo probantibus istam artē / sed exercentibus. Interrogatus apollo mas an foemina naceretur: foemina respōdit: quā i. cōceptu ad uenerem luna ferebatur. quod uero maius testimoniū professioni quā deos habere auctores: nouerunt. s. improbi demones sic non solū a nostris / sed a platonis quoque nūcupati / nouerunt i. quā sub una superstitione quantum mūdo ueneni propinarent quod cū altius in uenas penetrasset primū quod dem si dem adimeret religioni / sūmo hōinū bono / quasi de caelo pendēte fatali necessitate quasi nulla miracula: nulla diuinitus p̄cognitio futuroꝝ: sed uis constellationū oīa prouenirent: tum uitis patrociniū faceret cælitus in nos descendentibus / atque adeo fortasse bonis siquidem quae a natura bona oīa sunt / inficere demum bonas artes medicinā & philosophiā ut quas non euerteret / sicut nec theologiā / cōtamina / ret tamē & philosophiā quidē a rōnibus ueris ad fabulas: medicinā a naturalibus efficacibusque remediis ad uanas obseruationes / & anilia deliramēta cōuerteret sic retque una pestis peruerse superstitionis & corpori & animo simul exitialis. uidebant pessum ire prudentiam pro quā iā cōsuleretur astrologia quid agēdū: quo tpe: qua rōne sedens i. ipsa stolidissima uanitas uitae clauum i. manu teneret. postremo sperabāt fore quod euenit quae una de caelo mathematicisque supputatiōibus cāptaret auctoritatem / reliquarum superstitionū minus fraudem dissimulatam / minus fucatam infirmitatem / obtegeret. nec uanae putarentur quae caelestis doctrinae sequaces appendices / & alūnae forent. neque. n. ulla ē ut ostēdimus lib. primo quae quidem astrologiam uel sociam / uel parētem / uel ducem nō agnoscat. An nō dignares igitur pro qua se quoque facerēt astrologos demones nocētissimi: nihilque nō procurarent / quo magis indies pestifera persuasio sensus hominum studiaque possideret: nā ufos demones i. oraculis astrologorū regulis / credendū ob aliud quā ut fallerēt id est fallaciae fidem facerent: quis addubitet ēt porphirianus: quādo ipse porphirius tunc mentita dicat oracula cū astrologicis nixa dogmatis respondebāt quod nō euenisset si uera foret. futuri que p̄monstratrix quādo in ea latere demones peritissimos reꝝ naturaliū / nihil poterat. his fomētis adulta p̄sidiūque munita egyptios & chaldeos penitus occupauit / peperitque statim apud eos superstitionem medicinā scripsit. n. necipsum in egypto. qui decanus quē morbum faceret: cuiusque rursus decani potestate curaretur: rem habitā in archanis interque misteria quasi non arbitraria ut demonstrauimus ista particio decanorū: irritaque & neglecta penitus a

Quaer demones astrologiam probant Quot rebus noceat astrologia.

Religionis Vitius patrocinatus Bonis artibus Philosophiae Medicinae Prudentiae Astrologia regmen aliarum superstitionum.

Porphirius Superstitiosa medicina unde orta.

Magia unde Ptolemæo. hinc statim emensa magia / quæ non est aliud q̄ cōplexus idolatriæ astro
& qd lit. logiæ supersticiosaq; medicinæ quæ sicut alias quoq; superstiones in libris de uera
Libri de uera fide aduersum septem hostes singulatim confutauimus.
fide aduersus Cap. VII. Quomodo ab egyptiis ad alios Astrologia deuenit.
septē hostes

Epicurus.
Ptolemæus.

Ptole.
Aboasar.

Nota.

Alphosus

Albertus.

Nota.

B egyptiis & chaldeis ad græcos astrologia deuenit: sed per auctores igno/
biles Nam excepta domibus circulatorum / licium & academiã nō itrauit:
Sed nec in porticū : quoq; licet procurante thale concorditer admissa nec q
poterat atomis & uacuo astrologiæ tamē credere potuit epicurus . primus centesi/
mo & quadragesimo post xpm āno bene audiēs in litteris eā coluit Ptolemæus sed
partius q̄ ceteri / ita ut non tam infania isti saluere q̄ modum ponere uoluisse uide
atur : ut cūq; auctoritas unius hominis semper mathematici / raro philosophi . tot
contra i mathematicis philosophiaq; hominum clarissimoz; obstantibus p̄iudiciis /
relabiē. Rapuit nomen Ptolemæi græcos aliquos in errorē / alioqn ad supstitionem
ppensos ut porphirium cuius nimia in cultu demonū opam curaque superstitionū
& p̄ceptor Plotinus / & discipulus iamblicus dānauerant. A græcis ad arabas maio
ri tamē auctoritate deuoluta mirātibus illis qcqd a græcis scriptum inueniebāt / &
in noibus egyptioz; & caldeoꝝ uanā illā antiq̄tatis sp̄m suspiciētib; sicut autē ac/
ceptam illā a barbaris repurgauit pro uiribus circūciditque Ptole. prudentissimus
astrologorum ita acceptam a græcis. Grāmaticus quidam aboasar & scriptor histo
riæ refert nugis & fabulis innumerabilibus / fecitque astrologiã pene tanto peiorem
astrologia Ptolemæi / quanto bonis artibus peior est astrologia / factus homo ad
inanem loquacitatem / nec modo philosophiæ / sed astronomiæ quoque fere pe/
nitus insolens / sugillatus a doctissimo quoque astrologorum : multitudini gra/
tus apud quam magnus qui plura dixerit / non qui meliora . Creuit autem per
ea tempora studium mathematicæ sicut totius quoque philosophiæ disciplinarūque
oium in hispania / in qua cum regnaret alphosus i numeris mathematicis & caelesti
um motuū supputatione diligentissimus . amaret quoq; diuinatricē uanitatē alio
quin philosophiæ studiis non imbutus & in eius gratiam arabū & græcoꝝ mulra
eius artis monumenta ad nos puenerunt / per Ioānem p̄sertim hyspaleū & Micha
elem Scotum scriptorē nullius pōderis multæ uero supstitionis. Amplexatus hæc pri
mū Albertus utpote noua / natus. n. p ea tēpora sed puto non tam senex probauit q̄
Iuuenis sicut & magica adolescens cum uulgasset matura atate detestatus est san/
ctissimam in coenobio & inculpatam uitā degens. Factū tamen tempore proceden
te cū diuturnitate traditionis : tum multitudine scriptorū / & qdā cū mathematica
astronomia / tam nomis q̄ subiectarum rerum / affinitate : ut fere in controuersi /
am iam ueniret an sine fallacia scientia / an superstitio foret / uerum licet tam mul
tis seculis a multitudine excepta cuius proprium nihil sapere a superstitionis excul
ta / quorum scire delirare est : curiosis quelita nullo iudicio uiris ita semp ut prioli.
mōuimus a prudētib; a philosophis / factissimis uiris irrita cōfutata p̄ligata fuit.

Annotauimus hosce errores / quo liber emēdator pdiret: si q̄ aut loca nō castigata lector offenderis / scito
ea aut leuiora nobis uisã q̄ ut a semidocto neq̄ant emēdari: aut laborosiora q̄ ut breui tēpore per nos possēt ab
stergi. ōmissa ē nō nulla ad uerū rei itellectū nō necessaria. tu tñ cōquisitis cōmetariis linguarū peregrinaz;
ad hãc rē oportūis q̄ cū liber emēdabat i p̄optu nō erãt ad apliorē libri cultū rimas opplere poteris si lubebit.
Chara pria. p. potissimū i. l. potissimū: 7. ignorãtia p̄fessiois i uniuersū l. p̄fessiois i uniuersū: ignorãtia : uera
supstitionē. l. circa supstitionē. 6. facit. l. facie. 7. dididerunt. l. didicerunt: i silēdo. l. silēdo: qcq; aut / dele aut. 8. phos
l. populos 9. inscribunt. l. inscribunt execrabilius. l. execrabilib; .io. affuerūt. l. abfuerūt: tñ. l. tum. xi. spemi. l.
sperat. nionē. l. Mehonē. putat. l. supputat. i2. ab. l. ab idest hona. chifem. l. chesem. blasfemiã. l. blasphemam.
Quonia. l. quē. qbus. l. quos. i3. ibi. l. illi. infoelix. l. felix. illud. l. illos. tñ. l. tū. quare. l. quia. ualet. l. uide/
licet. dissimilibus. l. similibus. q̄ficūq;. l. q̄ficūq;. i4. eū. l. cū. Dicit. l. diē. Quilibet. l. qbus. i5. corpori. l. corporis
Quare. l. quia. i6. habēs. l. habētē. p̄fanda. l. p̄fanda. tñ. l. tū. Q̄ge. l. quã. lero. l. henrico. i7. transire. l. trãtret.
Melius. l. medius. uicibus. l. uiribus. i8. quare. l. quia. illius. l. illi. p̄bis. l. p̄bris. i9. Q̄q̄. l. qd̄. hilegh. l. hyle/
gialia. 20. & si sani. l. at sane si. 2i. erectas statuas. l. erectas sãpe statuas. nuq;. l. quotiēs legimus? 22. quare. l. qa
tam. l. tã. que. l. q̄. ōstionē. qua. l. questionē populi qua. 23. tñ. l. tū. deueniamus. l. deueniemus. 24. qd̄. l. qd̄q;
motu lumine. l. motu & lumie. alias. l. alius. paratissimū. l. pacatissimū. tãq;. l. tã. 25. torqueat. l. torpeat. 26. cui
l. cū. esse. l. ē. 27. aliquibus. l. aliq. ullis. l. uniuersalis. 28. effecūdas. l. secūdas. radus. l. radū. Dū soluit. l. dissol
uit. Materia. l. matua. 29. preterea. l. pre. 30. an. l. aut. Est sed. l. sed ē. in syderaliū. l. syderaliū inlu xuū. 3i. sen
sum. l. sensu. 32. calore. l. calorē. pueneribus. l. pueniētib; . 33. situ. l. situs Q. d. l. &. 34. colligit. l. colligi: sex
qm̄es. l. sexqm̄esem. calefaceret. l. calefecerat. 36. fragilitatē. l. frigiditatē. Vera supstitionē. l. circa supstitionem
37. largore. l. largiore: 38. at. Lac. p̄tes. l. p̄tes. hac. l. hãc. 39. uigore. l. uigorē. 40. obliq̄onibus. l. obliq; orbis
cōsumet. l. cōsumat uigintiquor. l. xx7. horas uiginti. l. horas octo. 3i. cū. l. eū: decimaseptima. l. uigintiseptē
igit hic. l. igit erit hic. illis. l. illi. 42. quadrãgulū. l. q̄drãgulari inest. l. in hãc. q̄drãgulis. l. q̄drãgulis: Indiciū
l. iudiciū. 43. trigona. l. tetragona adde q;. l. ad quæ: Cur nō. l. cur oino: Q. ue temas. l. q̄ternas: piculis. l. pio/
dis: diurniores: l. diuñiores: quã. l. qa. 44. si i materia. l. sed i maia. l. Lã. l. Lã: Cū igit. l. cur igit. l. l. sed
45. aut. l. haud. tacto. l. tãto. 46 & dictis. l. ex dictis. lue. l. lue. q;. l. igit. 48. aius. l. animis carbonū. l. crabro /
nū: Sortiti. l. sortiri. 49. sublimaria. l. sublunaria 52. aduersus. l. aduersis astrologus. l. astrologos: fauore. l. fa
uere. 53. indicari possunt. l. indicari nō possunt: 54. nec. l. nūc. p̄t nō. l. p̄t cū nō. p. q;. l. q;. 55. themaris. l. the
ma: 56. siue. l. lue. uerbis. l. lue. uerbis si scilicet. 57. sunt. l. sint. 59. ille. l. illa: adq;. l. atq; 60: tñ. l. ut. affertur. l.
affertur. mētēs. l. mētēs. Quacūq; uel. l. quacūq; aut uel qd̄. l. &. 6i. cōfirmata. l. cōfutura. 62. octauo. l. q̄nto.
pprias uideres. l. pprias cās uideas. factū. l. hinc factū. ipse. l. ipi: tā. Leã: natura. l. nã. habitu qd̄. l. hitu & positi
one q̄si. 64. narrari. l. numerari: res p̄ter. l. res sint p̄ter afflaturū. l. afflaturū. 66. necminus. l. nectamē de: medi
cus ad. l. medicus sed ad. 67. ceperūt. l. ceperint. quia. l. quare: Miline. l. malitie: ut. l. uel. 68. tñ. l. tamen cōfē
sus nullū. l. cōfēsus se nullū. 69. deprivatiōe. l. deprauiōe. 70. p̄fectio. l. p̄fectio. habēt mēstrue. l. hēnt hitu
dinē mēstruz. 7i. effectū. l. effectus. remaneat. l. remeant. p̄t. l. tēpus. 75. illū. l. illã: cōiūctio. l. cōiūctiōne. 76.
Mantis. l. mars. Arietē. l. ariete. 79. q;. l. p. quãdoq; dē. l. quãdoq; dē hãc formas. Etrã. l. est. 80. a sexto. l. a sexto
maxime oium. tamē. l. tã. 8i. misere. l. miser. facta. l. factū. 82. huius. l. multū. licet. l. lucet. p̄cipiebat. l. p̄cipiet
83. Ea. l. alia. lacessit. l. lacessit. ut. l. aut. 84. aut. l. aut. Quare. l. quia. e. posse. l. dōssunt. cōfiguratorū. l. cōfigu
rationū. 85. ra: ionū. l. rationē. conspicerentur. l. cōspicarentur: Eã. l. eū. p. l. p. 86. pleriq;. l. plerq;. 87. decre
uerint. l. decreuerunt. ostendemus. l. ostendimus. 89. uocãtib; . l. uacãtib; : expunge hec uerba. cuius ē rei li
bro secūdo. hita mētio ē. Necessario. l. nō in cãcro: inqunt. l. inqunt uergit. 90. dictari. l. dicturi. celestib; quã
l. celestibus agnoscentes q; itaq;. l. ita quæ. 9i. dicētis. l. ducētis. Quonia aqueã. l. quē aqueū facerēt & foemine
um: effectoz;. l. effigiatoz;. illi. l. illa. xcii. tã. l. iam. tamē. l. tñ. Soniet. l. soniet. κρο. l. κρο. hinc. l. habere
Astrologus. l. astrologus cuius meminit. xciii. reliquas. l. reliquos: quãq;. l. quã quæ. xciiii. τισορ. l. τισορ /
χνο. αρα. τορ. l. αρα. διορ. αρα. κηρ. l. αρα. γικηρ. Sed eius qd̄. l. sed qd̄. tñ. l. tñ. quare. l. qa. factū
l. fatū. quo ē. l. qd̄ ē. xcvi. tñ. l. tñ. q. l. qm̄. tñ. l. tã. quare. l. qa: Cōfirmatōis. l. cōformatōis. 97. aut. l. a. quare. l. qa.
qa: ter tamen si. l. tã scilicet. xcvi. infirmamus. l. infirmamus. nō. l. nunc. tñ. l. tñ. tã. l. tã. xcix. quare. l. qa: lu
dicia. l. initia. ioo. igit. l. graduū: hū. l. habeat: exordiant. l. exordiant. ioi. unis. l. unius: primo. l. alio: inuen
tum pla. l. inuēta plurimum: marris. l. mari dū: offendit. l. ostēdit. io2. respōdēt. l. respondeat: Sed futura. l.
futura. io3. herent. l. hereat: p̄si. l. p̄cedēt. io4. infunt. l. absunt: p̄cepto. l. p̄cepto. io5. inutilis. l. inutilibus: dif
ferēte. l. dicere. que. l. q. io6. efficit. l. effecit: Astrologie. l. astrologice: p̄tes. l. p̄tes: alia quē. l. alia si quē: ontu. l.
ontū. io7. quare. l. qa: octies imobiles. l. imobilis: si. l. sed. cix. tamē. l. tã: tñ. l. tñ: augustiag. l. augustag: ibi de /
scribi. l. ibi nō describi: germinant. l. geminant. iio. a philosopho. l. apostolo: utruq;. l. utruq; inuisibilis. l. inui
sibiles. cxi. tercio. l. q̄nto. efficacit. l. ineffacit: Cōstellationis. l. cōstellationes: auspiciatur. l. auspiciantur: Dñs
ut. l. dñs ue: Salax. l. fallax. iiz. eū. l. cū: mēit. l. mēit: pauēt. l. peccēt. iiz. capite. l. caput: p̄fecte. l. p̄fecte: ue

luti usq; castigatum remoueat: Varias. I. uarias: tamē. l. tū. ii. 4. magnanimus. l. magna nimis: siendū. l. fidēdū:
tri. l. tū. ii. 6. diffiniunt. l. diffiniuit: Quare. l. qā: tri. l. tum: gener. l. genere. ii. 7. motu. l. motibus: qd. l. qd. ii. 8.
apponens: l. alliacens: imobilibus. l. imobilis: misne cota. l. misne thora: sequentur. l. sequeretur. & l. ut. cxix
tamen. l. tum. diuidantur. l. diuidantur: Quare. l. cum: potius pro: l. potiusq; pro: Cognitione. l. cognatione: Cō
firmatur. l. confirmatur: Quare. l. quā. Quare. l. quā. Enchymematis. l. enchymematis. coniungitur. l. con
iungantur. izo. Quare. l. quā. tamen. l. tum. habitus. l. halitus. propinquare. l. propinquaret: Si quis. l. Si
quas. izi. ambiguo. l. in ambiguo. habeat. l. habeant. iudicat. l. indicat. diuisiones. l. diuisionem. referendam.
l. referenda. Quare. l. quā. motum. l. motuum. izz. Quare. l. quā. ter. Quare. l. quā. hanc. l. hinc. nouo. l. no
no. ridet. l. rideat. iz3. istud. l. rem. Quoniam uero. l. quoniā uero nec. ut. l. nec. aquario. l. illi. Signo. l. signū
Quare. l. quā. Quare. l. qui. iz. hec. l. hic. finis. l. similis. Quare. l. quā. tamen. l. tum. Quare. l. qā. ter. frigi
dus est. l. frigidus. aduersatur. l. aduersatur. tam. l. tamen. sit. l. sint. iz5. cōfigurationibus. l. a cōfigurationibus.
Quam. l. illa. Cū. l. quā. respiciat. l. respiciant. Cum. l. quā. Sextus. l. Sextum. octauus. l. octauum. & aufer
erit. a luna. l. a luna locum teneant. iz6. fecerunt. l. fecerint. mutat. l. mutat. addunt. l. addunt. Sic lege. nunc re
ges: nunc patres familias: ordines interdum &c. domus. l. domus prosperarum. illos. l. illo. tamen. l. tum.
tamen. l. tam dixerim. l. dixerim q. factur. l. facturis. hec. l. hoc. Quid. l. quem. Subiicit. l. Subiicit. cancro. n.
iz7. mutationibus. l. mutationibus cū. Etiam. l. q. iz8. Dari. l. Clari. duri. l. puri. facili. l. fallaci. rubea. l. rubra
Etiam. l. esse. Enim. l. item. iz9. uideatur. l. uideri. rationes uel. l. rationes sed uel errandi. rj. preterq; l. preterq;
possit. l. possit. oīum. l. hōium. izz. cōditio. l. cōditio uel alterius sydens. mutat. l. mutat. iz3. magnis tam.
l. magnis. Quasq; l. quasq;. hec. l. hē. i. uel. non nihil. l. nihil. tamen. l. tum. i. 5. motibus. l. mōi
bus. autem. l. autem ex. animadueneres. l. animadueneres. iz6. egyptis. l. egyptios. neq;. l. neq;. enim. omnī. l.
oīa. Euenta conditōq;. l. euenta. idolatria. l. idolatria. iz7. quas. l. quas cum motus. quas. l. quas. implebitur.
l. implebitur. Quare. l. quā. indutus. l. indutus. iz9. tamen. l. tam. damnauerant. l. damnauerūt: hypaleū
l. hypaleū. Submouebant. l. submouebat. Ementa. l. ementa. iz40. Cultu. l. cultus. Armenius. l. aluennius.

Ludouicus Maria S forcia Anglus dux Mediolani &c. Papie Anglerieq; Co
mes: ac Genuē & Cremone dominus: Conuenire existimamus ut qui suo labore
atq; impendio ceteris omnibus esse usui querunt: & ipsi quoq; sentiant suum pro
positum magnis principibus placere: & ubi opus sit libenter iri adiutum: iccirco
cum Benedictus bibliopola Bononiensis significauerit omnia opera comitis Ioan
ni pici Mirandulētis collecta impressisse proinde q; supplicauerit: ut quoniam nō
defuturi sint qui aut spe lucri allekti: aut ledendi eius studio: forsan eadem opera
deinceps alibi imprimant prouidere uelimus ut nec alii in dominio nostro impri
mi facere nec alibi impressa preterq; sua uēdi possint: eius petitioni morem geren
dum duximus: Mandamus igitur & edicimus nemini post hac licere per bienniū
proximum in dominio nostro predicta opera comitis Ioannis pici imprimere aut
alibi impressa in dicionem nostram afferre nisi ea que ipse Benedictus impresserit
Quod si quis huic uoluntati nostre non parere ausus fuerit sciat se preter amissio
nem omnium eiusmodi librorum etiam graues penas incursum: Datū Comi
sub fide nostri sigilli die. vii. Iulii. M. CCCC. LXXXVI.

.B. CHALCVS

Errata ponderis. Alicuius uel libratorum incuria uel maculati exemplaris causa hic Annotata lector acci
pito leuioa omnia orthographiaz potissimum per te corrigito.

Catta prima. prope dies. lege propediē. litteratos. l. litteratos nostre tempestatis. trieride. l. trieride. z. plu
rimum. l. plurime. foret. l. esset. doctissimorum ē. l. doctissimorū sanctissimorūq;. aspectusq;. l. aspectus alio
rumq;. 3. sumissoribus. l. sumissoribus. defuerint. l. defuerūt. Monuisse estimatum est. l. mouisse existimatum
est. attulisse in. l. attulisse eosdem in. cōmitens. l. cōmisit. quasq;. l. quasi. proposuisse. l. proposuisset. 4. littera
lia. l. litteraria. & solidam. l. ut solidam. Innumeris. l. id muneris. 6. flores et pinguedinē. l. floridē pinguedinē.
deportatas. l. deportatā. 7. inuentam. l. inuenta quoscūq;. in obiectando. l. eo obiectante. deprehendi potuisset
l. deprehendere potuisses. in respondendo. l. eo respōdente. cemi datur. l. cōspexisses. cauillas. l. cauilla. 8. pos
sumus. l. possimus. 9. liberatione. l. libratione. ē et a monbo. l. sed et amoribus. super alios uero. l. super aliosq;
io. optioe. l. et optioe. & his. l. ex his. gestasse qpe. l. gestasse hūc qpe. nā pdicatorū. l. et pdicatorū. statuē. l.
statuisse. ii. inuicet. l. inuicet. iz. retulisse. l. retulisse. comptū est. l. cōptū est talib; utētē isignib;. pfteret.
l. noueret. nō p̄solūtū. l. p̄solūtū. religionis uotū. l. religionis ingrediende salubre aff latū. iustos &. l. iustos
ē. p̄oderetur. l. p̄oderetur. fidem nō habere. l. fidem habere. quippe mortalis. l. quippe qui mortalis. i4. sequē
l. siquē. i5. tempore. l. temperati. i6. neq; plures. l. neq; plures nec pauiores. quod. l. quot p̄cedētū. l. procedē
tium. i7. transmutare. l. transmutātem. 25. degeramus. l. digeramus. 28. mūe. l. mūe. 30. artu. l. arcto. 4i. ut
sciam. l. ut scias. 42. platone. l. a platone. 43. postrema. l. postremo. 43. locubratiōes. l. locubratiōes. 44. ma
gie. l. magia uegigiis. l. uefigiis. 46. exemplificans. l. explicans. 5i. meā. l. meā quod. 53. sit. l. sic. 57. obediē
te. l. obediētie. dictionē. l. distinctionē. 58. pre. l. pro. 60. lane. l. lantie. 6z. utiq;. l. utiq;. toto. l. totū. 70. pollicē
tes. l. pollueres. 7i. solū alias. l. solū. q; in ueritate. l. q; in ueritate. in iacent. l. iacent. 7z. que substantia. l. q;
substantia. 74. assumitur. l. assumitur. 76. p̄substantiā. l. q; substantiā. 79. opinionē. l. opiuionū: si ut. l. sint:
uitorē. l. uitorū: sic nō. l. sic ut nō. 80. originis. l. origins. 84. ego protinus. l. ego te protinus. & in de eo. l. &
in eo de. 86. crepamus. l. credamus. 9i. predicati. l. predicamenti. 9z. non solum non esse. l. nō solū esse. 95.
dictione. l. distinctione. 96. fili. l. fili. p̄fessoris. l. p̄fessores. 98. commentariolo. l. cōmentariolo. 99. Bas
uero nō Enti. l. ens si enti. nocet. l. nocet. ille. l. illa. ioo. cū. l. cū desuimus. l. desuimus. tales se i. l. tales se. ior.
lux neq;. l. lux ē n3: in qd. l. id qd. ioz. uetā. l. naturam. io3. quidam. l. quidem: tamen. l. tum. io5. alias. l. ani
mal. io6. incutabula. l. incutabula. ex. l. & io8. aliud. l. aliquid: nunc. l. nec. io9. quod. l. quidem. iiz. utraq;
l. utriq;. iiz. multa. l. multo: si uera. l. si uera. iis. esse. l. oē: quare si ē. l. qā si oē: nos cōuenit. l. nos si cōuenit.
iib. possit egrum. l. possit ut xgrum. similes. l. similes: p̄fecto. l. p̄fecto. iir. aliud. l. aliquid. iio. ipas. l.
incompatas: substantiā. l. subiecti: fieri. l. scri: omnino. l. oratio. potentiam uelimus. l. potentiam tr uelimus
uituperationibus. l. uituperationibus. izo. uerbis. quantum. uerbis in uniuersum sententiis saltem: bonorum. l.
bonum: existentia. l. essentia reciprocantur. l. reciprocant. izi. si. l. sit: qui. l. q;: interrogationibus. l. interrogan
tes. sit eos docere. l. sit docere: consueuerim. l. consueuerimus: causa uel ens. l. eam tantum uel ens fuere. Cum
enim sic. l. sic. in re. l. in re. responsū non multum momenti attulisse uidentur cum enim tu prius argumentatus &c. q;
l. quod: mundum deus. l. mundum gubernat deus: predicamento collocant. l. predicamento eum collocant:
exemplarem. l. exemplar: nomen cui. l. nomen accipitur cui: dederim. l. didicerim. sit platonicis. l. sit a plato
nicis: id. l. ad. izz. abstractum concretum. l. abstractum & concretum. quid. l. quod: etiam. l. esse: attendant. l.
attendatur. priuatur. l. priuat. ipsi. l. ipsius. quoq; est. l. quoq; &. generat. l. generatur. iz3. si cecitate. l. si sola ceci
tate. uidetur. l. uidere. dubuit. l. debuit. esse. l. omne. equo. l. eque. te. l. te. alie. l. alia: hoc. l. homo. protra
ctasti. l. p̄tractasti: innuens. l. inuens. simplicius nō negaret. l. simplicius negat. fors. l. forte. iz4. nos ut egi
dium. l. nos egidium. sentiens. l. sentientes. &. l. ea. iz5. corporis. l. corpori. temperatiue. l. temperate. habitū
l. habitus. in mixta. l. immixta. ponitur obiecta. l. potentia obiectiua. negari. l. negare. iz6. eo qui loci. l. eo q;
loci. propterea adscripsisse. l. propterea falsum adscripsisse. consequio. l. consequio. nullum. l. ullum. ipse. l.
ipsi. q̄tocius. l. q̄tocius. tum. l. cum. iz8. exordissimus. l. exardescimus. credideum. l. crediderim. recensens. l.
recensens. sed qui. l. sed quod. etiam. l. esse. iz9. principium. l. primū. quod. l. quidem. izo. cum. l. animi. ine
narrabili. l. merabili. iz3. agamur. l. agemur. iz4. quasi boreali undis. l. q̄si undis. quasi amussi. l. quasi bo
reali amussi. mediocri. l. mediocri. quam. l. q̄em. iz6. sapientes. l. sapientes. iz8. nepoti. l. ex fratre nepoti. &
unam. l. ut una. i40. expandamus. l. expendamus.

i 41. debeas .l. debebas debebas. debeant .l. debeantur .i 42. falsum .l. fallum .penitus .l. penitus .ant de
 celestiu .l. aut de celi .ad .l. ab .i 43. aure .l. aures .ipse .l. ipsu .i 44. ergo & .l. ego ut .sciri .l. ferri .ipla .l. ipsu .i 45.
 et .l. ut .i 46. ex lima .l. ex limo .uerbo .l. uerbo .libo .subsellis .l. subsellis .refarciuntur .l. refarciuntur .i 47. gramaticum
 .l. gramaticum .i 48. uarium .l. uarium .qni .l. quod .epistolas uestras .l. epistolas .i 51. academica .l. academica .q.
 .l. quam .i 52. habeo me .l. habeo aliqua .l. an qua .facti .l. faciat .poleba .l. uolebam .i 53. & .l. q .i 4. & ut .l. ego
 ut .amore .l. amore .quod .l. quidem .i 55. tu quod .l. tu quidem .neque enim .l. & enim .i 56. nostra de .l. de
 nostra in .a me maxime .l. a me petis maxime .unde .l. inde .i 60 tamen .l. tum .iocundissime .l. iocundissime .
 & a .l. & ea .uixerimus .l. uixeremus .i 61. nec .l. nunc .gregorio .l. gregario .i 62. tria in me .l. tria me .aut .l. ut .dele
 xeris .l. dilexeris .eclasis .l. estasis .i 63. quod .l. quid .quid .l. quicquid .habuisse .l. habuisse .i 64. mentis .l. mea
 rom .sum .l. siue .sed .l. seu .i 65. equi .l. xui .doctrina .l. doctrinam .i 66. locuplectores .l. locupletiores .dediti .
 .l. dediti .i 67. amorem .l. amarem .i 68. dicuntur .l. ducuntur .i 69. numine .l. lumine .i 73. ecclesie quem .l. ec
 clesie ita inquit.

Ludouicus Maria S forcia Anglus dux Mediolani &c. Papie Anglerieq; Co
 mes: ac Genue & Cremonae dominus: Conuenire existimamus ut qui suo labore
 atq; impendio ceteris omnibus esse usui querunt: & ipsi quoq; sentiant suum pro
 polirum magnis principibus placere: & ubi opus sit libenter iri adiutum: iccirco
 cum Benedictus bibliopola Bononiensis significauerit omnia opera comitis Ioan
 ni pici Mirandulensis collecta impressisse proinde q; supplicauerit: ut quoniam no
 defuturi sint qui aut spe lucri allesti: aut ledendi eius studio: forsitan eadem opera
 deinceps alibi imprimant prouidere uelimus ut nec alii in dominio nostro impri
 mi facere nec alibi impressa preterq; sua uedi possint: eius petitioni morem geren
 dum duximus: Mandamus igitur & edicimus nemini post hac licere per bienniu
 proximum in dominio nostro predicta opera comitis Ioannis pici imprimere aut
 alibi impressa in dicionem nostram afferre nisi ea que ipse Benedictus impresserit
 Quod si quis huic uoluntati nostre non parere ausus fuerit sciat se preter amissio
 nem omnium eiusmodi librorum etiam graues penas incursum: Datu Comi
 sub fide nostri sigilli die .yii. Iulii. M. CCCC. LXXXVI.

.B. CHALCVS

Nam quo tpe cum idolorum cultu in egypto atq; caldea cumq; omnium uanitatum infa
 nia adolebat: apud habreos ueri dei cultores p Mosem / p Esaiam / p Hieremia p
 alios prophetas: uoce / scriptisq; damnabatur in graecia cum uenit Pythagora no pla
 cuit auctore & Diogene & Theodoro: platonici & peripatetici ne digna qd pu
 tauerunt de qua uerba aliquando faceret. ut qua inter artes circulatorices haberent.
 Eudoxus Gnidius legislator prudentissimus (scripsit. n. leges ciuibus suis) idē ma
 gnus sub Platone philosophus i mathematicis uero princeps aetatis suae oium cōsen
 su / nullo modo credendum astrologis affirmauit scriptumq; reliquit fecerunt idē ali
 quot post annis cassander ac Archelaus insignes mathematici fecerunt Panetius &
 Carneades graues ueriq; philosophi. Romam quotiens ueniebant uel ex egypto:
 uel ex babilonia diuinatores isti. totiens eos romana illa prouidentia seuerissimis
 legibus urbe submouebant. sic sub Tiberio: sub Vitellio: sub Diocletiano: sub Cō
 stantino: sub Gratiano: sub Valentiniano: sub Theodosio: uel desere p fessionē uel
 penas dare p fessionis coacti sūt. Hadrianus horum p fignis cur sit delectatus satis mani
 festu / nā p p fessione qdā naturae aegyptū sic adamauit / ut nihil aegyptiacū posset illi
 no placeat quo tpe tam phaurinus illos apte: Plutarchus oblique grauissimo uir
 iudicio iugillauit. Mox sub Ptolemaeo cum par uisa ē honestari statim & plotini magni
 platonici: & Alexandri aphrodisiadae insignis peripatetici & Origenis in oib; disci
 plinis eminentissimi / iudicis infamata ē. Cum ad arabes uenit detinuit qdē Abēza
 geles & Aboafares: nec dialecticos hoies: nec philosophos Aueroes & Auicēnas
 no detinuit. ubi uero in academia parisiensi primitus apparuit uix impetratu a cu
 riosis qn internitioni data sub ignibus delitesceret: cumq; aliquot post anos honesta
 re eam Rogerius baccho & alii qdā conarentur. Resisterunt eis uiri doctissimi Gui
 elmus aruenius epus parisiensis: & post eum Nicolaus oresmus mathematicus ex
 cellens: & Henricus ex hassia: & Ioannes caton: & brenlanlius britannus astrolo
 giam non solum qua parte ledit religionē / sed plane totā / ut uanā falsamq; detesta
 tes. quare non ita unquam artis nomē obtinuit ut in prescriptum abierit. Nam sem
 per aliquis ueritatis patronus obnunciavit. Finis

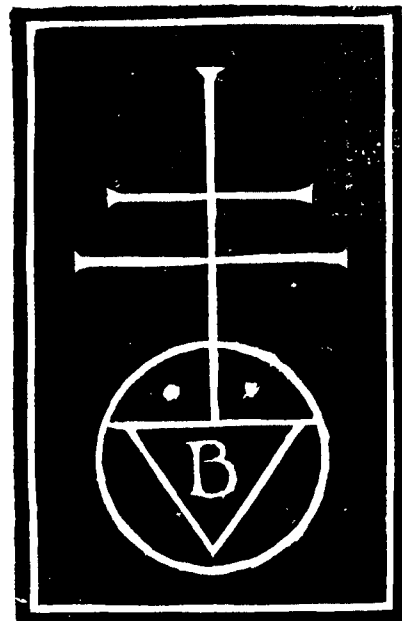
Disputationes has Ioannis pici Mirandulae concordiae Comitum / litterarum
 principis / aduersus astrologos: diligenter impressit Benedictus Hectoris Bononiē
 sis adhibita pro uiribus diligentia ne ab archetypo aberraret. Bononiae anno salu
 tis. Mccccxxxv. die uero .xvi. Iulii.

*Gondisalvus toledo
 arim & me. p. f. f.*

Registrum huius operis.

aa	h	D	G	K
Prima uacat Ioannes Frā Summatim Caput. xxiiii.	maci blem rendum eēt dicitur: sed tis afferebāt	comprobet cōcepti: & principius ut nullus cogita	diuinissimi lebāt: quare tiore metiri ex motibus	fieri estimās rationibus Quomodo pheta / tres
a	i	E	H	L
Ioannis pici libratum: in in lib. de mū idem sentien	potest: at cognitione ni: sed quē tingentem	tamen eam extra contro Ioānis pici nis secutus	efficacia loco planetarum ut ait Bona sit ascenden	maxima dog culi uitio: Nam quo tē Finis.
b	k	F	I.	
enim dictio q̄ imitari. ualent ad ge nisse: & quo	opatio non mum: sordi habitum & indicat suū	petunt signis trarius quādo dens: potue noie sex ille	Caput X uirgo: alia aut minus agat: sed quo	
c	l			
euenta quæ sectus obtige ægyptiacam re apud om	Ioānis pici quo fuit dilu prætereundū Principio sci			
d	m			
mutationes pollicentur. miditatem tibus experiē	illam primā nē maximā Albumalar ē messias:			
e	A			
lescient: i do: hoc uni ritate densita at euenire:	Liber sextus tamus: neces aut si ē aliqd Atq; expen			
f	B			
fragilitatem sentare: autū tu: ut ab eo ad persuadē	corporibus solis trigono rescant. Sed serit: in qua			
g	C			
Nos cōtra trarium defe ordine: & se ita utrūq;	mis profecto est utiq; di Contra in se Cōsutauius			

*St Antonij de toledo medicina
doctois*

